

Filosofia

COMMENTARII

COLLEGII

CONIMBRICENSIS

SOCIETATIS IESV,

IN DVOS LIBROS DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE, ARISTOTELIS STAGIRITÆ.

Nunc denuo Græci contextus Latino è regione respondentis accessione auctiores, & emendatiores.

Cum duplici Indice, vno Capitum & Quæstionum, altero rerum præcipuarum.

[redacted]

Carmel. Discal.

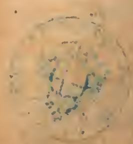
Romę

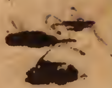
[redacted]

LVGDVNI,

Sumptibus Horatij Cardon.

M. DCXIII.

IVDICIVM EORVM, QVI AD HOS Commentarios ex officio Sanctæ Inquisitionis recognoscendos constituti fuerunt.

PErlegimus hos cursus Conimbricensis Commentarios in libros de Generatione, & Corruptione, in quibus nihil inuenimus, quod Fidei aut bonis moribus repugnet. Quin verò censuimus esse opus & doctrinæ subtilitate, & styli nitore, & rerum, quæ in eo tractantur, copia & varietate insigne: nec Philosophis tantùm, sed Theologis quoque perquam vtile futurum. Quod proinde non modò typis excudi, sed immortalitati commendari debeat.

IOANNES CORREA.

F. LVDOVICVS DE SOTTO MAIOR.

REY DE GOES.

FACVLTAS SVPREMI SANCTÆ Inquisitionis Concilij.

Excudantur hi Commentarij in duos libros de Generatione, & Corruptione. 24. Septembris, 1592.

ANTONIVS DE MENDOÇA.

IACOBVS DE SOVSA.

MARCVS TEIXEYRA.

FACVLTAS REGII SENATVS.

Excudantur hi Commentarij. Olisipone, 23. Decemb. 1595.

HIERONYMVS PEREYRA.

DAMIANVS DE AGVIAR.

FACVLTAS ILLVSTRISSIMI, AC Reuerendissimi Domini Alphonsi de Castelbranco Episcopi Conimbricensis.

Excudi possunt hi Commentarij, cùm nihil contineant, à Christiana Religione, aut recta morum doctrina alienum. 4. Decemb. 1595.

D. ALPHONSVS EPISCOPVS COMES.

SVMMA CAPITVM, ET QVÆSTIONVM, QVÆ IN HISCE LIBRIS ARISTOTELIS DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE continentur.

IN PRIMO LIBRO.

nimeq;

CAPITE V.

Præfat

Præsu

CAPITE IX.

Traduntur cõmunes, & generales causæ transmutationis generabilium, & corruptibilium corporum, referuntúrq; antiquorum ea de re opiniones.

CAPITE X.

Causam efficientem generationis, & interitus rerum esse lationes cœlestes, à quibus hic inferior modus, ac priuatim certa periodus vitæ cuiusque viuentis dependet. Finalem autem causam circuitionis prædicti ortus, & corruptionis esse, vt corruptibilia, quoad possunt, perennitatem obtineant.

CAPITE XI.

De necessitate successionis generationũ, de duplici earum progressu, recto & circulari: num id, quod semel interit, idem numero reparari queat.

DE

DE ORDINE DOCTRINÆ, DE SVBIECTO, INSCRIPTIONE, ET PARTITIONE HVIVS OPERIS.

POST doctrinam librorum de cœlo, in his de generatione, & corruptione, qui illos proximè ſequuntur, accedit Ariſtoteles ad præcipuas quaſdam naſcentium & intereuntium corporum affectiones pertractandas: ita tamen, vt de iis, magna ex parte, in commune tantùm diſſerat; eaſdem poſtea in reliquo ſuæ Phyſiologiæ progreſſu membratim explicaturus. Poſtulat enim ordo doctrinæ, ſicuti ipſe in Phyſicæ auſcultationis procemio, & lib. 1. de partibus animalium, cap. 1. Hippocrates in libro de natura humana, Socrates apud Platonem in Phædro, admonent, vt à confuſis ad diſtincta, à communioribus ad minùs communia incedamus. *Ordo doctrinæ.*

Exiſtit nihilominus de re huic operi ſubiecta inter ſcriptores diſſidium. M. Albertus hoc loco, tractatu 1. cap. 1. ait eſſe corpus ſimplex, id eſt, elementum, prout mobile ſeu mutabile eſt ad formam ſubſtantialem, vel accidentariam; non externam qualis eſt locus, ſed internam, hoc eſt, in re ipſa, quam denominat, receptam. Adſtipulantúrque huic opinioni Alexander lib. 1. Meteor. & Auerroës 1. de cœlo commento 3. eidémque videtur fauere Ariſtoteles lib. 1. de ſenſu, & ſenſibili, cap. 4. vbi hoc opus appellat commentationem de elementis, & lib. 2. de anima, c. 11. text. 117. vbi ſe hîc de elementis egiſſe profitetur; videlicet libro ſecundo, in quo de reciproca elementorum commutatione, ortúque, diſſerit. Verùm ſententia hæc non placet; quia Ariſtoteles, vti Philoponus annotauit, non de elementorum tantùm, ſed de miſtorum etiam affectionibus, quæ corpora generationi obnoxia communiter ſequuntur, in hiſce libris accuratè diſputat. Quod & ſe facturum pollicetur primo & ſecun- *Opiniones varia de ſubiecto.* *Alexander.* *Auerroes.* *Ariſtot.*

do capite primi libri; eodémque capite secundo Platonem coarguit, quòd simplicium tantùm, non autem omnium corporum, etiam mistorum, generationem complexus fuerit. Quare non debuit Aristoteles doctrinam hanc sub ea, quam in Platone requirebat, amplitudine prætetire. Ea verò, quæ in contrariam partem adducta sunt, non concludunt. Nimirum ideo Aristoteles loco citato hoc opus Commentationem de elementis vocat, quia de illis hoc secundo libro dissetuerat: sed enim ea disceptatio non sat est, vt propterea elementum debeat totius operis subiectum dici; cùm in eodem etiam mistorum communes proprietates affectionésque, ex instituto pertractentur, vt paulo antè aduertimus.

Plato ab Aristot. reprehensus.

Vera sententia de subiecto.

Statuendum igitur cum D. Thoma, Ægidio, Marsilio, Veneto, aliisque, hoc loco, primarium quidem seu principale huius operis subiectum esse corpus generabile, & corruptibile, seu, quod eodem recidit, corpus mobile, prout secundùm formam substantialem mutari potest; id enim potiorem huius instituti partem, & curam vendicat, vt legentibus planum est. Quia tamen hîc simul de alteratione, accretione, diminutione, nutritione, & mistione, ex professo agitur; dicendum, si non de præcipuo solùm, sed de adæquato, seu quasi adæquato subiecto loquamur, esse corpus mobile, non vt generationem substantialem duntaxat, sed vt alia etiam communia mutationum genera subire potest; excepto motu locali, qui prout corporibus simplicibus conuenit, explicatus est in libris de cœlo; vt autem in animantibus inuenitur, seorsim tractatur in libris de animalium incessu, & de animalium motu. Latio verò, quæ mistis animæ expertibus accommodatur, peculiarem distinctámve considerationem ab ea quæ librorum de cœlo propria est, nequaquam exigit; propterea quòd talia mista non nisi facultate ac vi dominántis elementi secundùm naturam feruntur. Quidam ex iis auctoribus, quos suprà retulimus, prædictum subiectum vocant corpus mobile ad formam inhærentem, vt comprehensis reliquarum mutationum speciebus lationem excludant, quam aiunt ad solam formam externam, hoc est, ad locum, tendere, & non in mobili, sed in corpore ambiente inesse. Nos tamen ab hac appellatione abstinuimus; quia 3. Phys. libro, eorum sententiam probauimus, qui arbitrantur, lationem non in corpore ambiente, sed in eo, quod motu ipso agitatur, insidere; nec per se formam externam, sed internam, videlicet, vbi, quod in ipso mobili insit, pro termino vendicare. *Cap. 3. q. 2.*

Motus localis corporum simplicium, pertinet ad libros de cœlo.

Inscriptio operis.

Porrò inscribitur hoc opus, de generatione, & corruptione, accepta, vt interdum fit, ab eo quod excellentius est, nuncupatione. Quandoquidem generatio, vt suo loco exponemus, præstantissima habetur intereuntium corporum affectio. Continet autem tota hæc tractatio, quæ duobus libris absoluitur, tripartitam explicationem. Quatuor prioribus primi libri capitibus, de generatione & interitu, déque alteratione agitur; in reliqua eiusdem libri parte, de accretione, de contactu, de actione, de perpessione, & mistione. Totum verò

Partitio.

secundum

ſecundum librum occupat quatuor elementorũ conſideratio, prout non ſolùm ipſa gignuntur, & occidunt; ſed aliis corporibus, quæ eorum permiſtione conſtant, naſcendi & intereundi vices moliuntur.

Nonnulli, è quorum numero eſt Alexander Aphrodiſienſis, quartum Meteororum librum hiſce duobus annectendum putant: quam quæſtionem recentiores quidam philoſophi adductis hinc inde argumentis vehementer agitarũt. Nobis etſi Alexandri opinio admodum probabilis videatur; contraria tamen, in qua fuerunt Olympiodorus, Philoponus, D. Thomas, Magnus Albertus, & alij, magis placet; eique ſuffragatur vulgata horum librorum diſpoſitio, & ordo, quem non parum antiquum eſſe conſtat, vtpote qui ante Alexandri tempora, vel ipſo Alexandro teſte, viguerit. Itaque quartum illum librum neque huic operi adiungendum, neque à Meteorologia ſeparandum exiſtimamus. Nam quod aduerſarij obiiciunt eius doctrinam & ſcopum (quia videlicet in eo quatuor primarum qualitatum vis & efficientia traditur) à Meteorologia alienũm videri; haud ita eſt. Etenim cùm tribus primis Meteororum libris, de eleementorum affectionibus diſſeruiſſet, & quo pacto miſta imperfecta in ſublimi aëris regione; itémque metalla, & lapides, aliáque eiuſmodi in terræ ſinu gignerentur, docuiſſet Ariſtoteles; vtile cenſuit ad rem magis illuſtrandãm, quarto eiuſdem operis libro ea proponere, quę in talium rerum ortu communiter cernerentur. *Opinio Alexãdri, & aliorũ de quarto Meteor. li.*

IN PRIMVM LIBRVM ARISTOTELIS DE GENERATIONE, ET CORRVPTIONE.

PROOEMIVM.

HVIVSCE libri doctrina hunc in modum distributa est. Duobus primis capitibus, tradito priùs operis totius instituto, veterum sententias de rerum ortu & interitu, déque discrimine inter generationem, & alterationem, commemorat Aristoteles. Quod pleriq; auctores in tractandis controuersiis non sine magno susceptæ disputationis fructu, & vtilitate, præstare consueuerunt. Primùm quia sæpe eorum testimoniis, quorum est propter antiquitatem recepta auctoritas, ea, quæ à nobis dicuntur, fidem merentur. Non enim sine causa dicitur in antiquis esse sapientiam. Quin id vsque adeò hominum animis persuasum infixúmque est, vt magna ex parte, qui antiquiores contemnunt, & corniců oculos, vt est in prouerbio, nituntur configere, nouas inuehendo opiniones, dum propter nouitatem in admiratione esse volunt, despiciantur. Secundò quia, vt docet Aristoteles lib. 1. de anima, cap. 5. text. 85. rectum sui contrariique iudex est; proindéque oportet rectè sentientem non vera tantùm inspicere: sed quæ ab aliis falsò dicůtur, discernere. Sic enim & veritas magis splendet, & illius præsentia falsitas

Quàm sit vtile veterũ sententias in medium afferre.

Iob cap. 12.

Aristot.

falsitas tanquam nebula radio solis euanescit. Tertiò, quia non est æquum alios indicta causa damnare; & vt Aristoteles lib. 1. de cælo, cap. 10. text. 101. ait, dicenda tunc magis credentur, cùm eorum dogmatum, quæ in controuersiam veniunt, iura priùs fuerint audita: præsertim cùm eos, qui veritatem dijudicant, non aduersarios, sed arbitros esse oporteat. Ob has ergo causas Aristoteles ijs quæ diximus, capitibus, aliorum sententias & rationes profert, perpenditque. Deinde tertio & quarto capite, ex proprio sensu de rerum ortu & corruptione agit, declarans qua ratione generatio ab alteratione differat, & rursus vt alteratio à cæteris motibus distinguatur. Tum capite quinto differit de accretione, & decretione; quas ostendit ab alijs motibus dissidere. Et quia neque generatio, neque alteratio, neque accretio, aut decretio sine contactu, & actione, ac passione constare queunt; de his vsque ad caput nonum inclusiuè disputat. Tandem cap. 10 quid sit mistile: quid mistio, quibus rebus conueniat, & quo pacto dari possit, pertractat. Aristot.

***

CAPITIS PRIMI EXPLANATIO.

Propositio operis.

a *De ortu autem.* Summatim proponit ea quæ explicare instituit; videlicet quid sit generatio, & corruptio, & quænam communes rerum dissolubilium causæ rationesque existant; item quam naturam obtineat alteratio, & accretio, & num alteratio, generatióque, vt diuersis nominibus exprimuntur; ita essentia inter se distinguantur.

Quæ natura gignūtur, & intereunt.

b *Quæ natura gignuntur.* Disserendum sibi ait de iis, quæ natura, id est, per causas Physicas, gignuntur, & occidunt, quia vt D. Thomas, & Philoponus interpretantur, licèt ea quoque generari aliquo modo dici possint, quæ artificum ingenio & arte peraguntur, vt naues, ædificia, vestes; quæque industria, & consilio cōparantur, vt opes, amicitiæ, dignitates; de his tamen, cum à Physiologicæ disciplinæ instituto aliena sint, nihil in hoc opere scribere decreuit; sed de illis quæ per naturā gigni & corrumpi solent. Quibus autem modis inter se conueniant & dissideant ea quæ per artem, & quę per naturam efficiuntur, latè exposuimus. lib. 2. Physic. cap. 1. quæst. 5.

Quæstio.

c *Priscorum igitur quidam generationem simpliciter.* Disquirit num generatio simplex, & perfecta, qua videlicet non accidens, sed substantia generatur, ab alteratione differat, propterea quòd hæc scrutatio ad inuestigandam generationis naturam, eiúsque ab aliis intereuntium rerum affectionibus discrimen, non parum conducit. Aliorum igitur placita, vti solet, in medium affert, vt ea iudicij sui examine, quasi ad Lydium lapidem, exploret; deinde quid veritati consentaneum sit, decernat. Ait autem, è veteribus Philosophis alios generationem distinguere ab alteratione, alios non distinguere.

Veterum dogma de discrimine inter generationē alterationēque.

d *Nam qui vniuersum.* Quidam vnum duntaxat principium, quòd ens in actu, totáque

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΚΑΙ

φθορᾶς τῶν εἰς δύο

τὸ α.

ΚΕΦ. Α.

a ΠΕΡΙ δὲ γενέσεως καὶ φθορᾶς τῶν b φύσει γινομένων καὶ φθειρομένων, ὁμοίως κατὰ πάντων, τάς τε αἰτίας διαιρετέον, καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν· ἔτι δὲ περὶ αὐξήσεως καὶ ἀλλοιώσεως, τί ἑκάτερον, καὶ πότερον τὴν αὐτὴν ὑποληπτέον εἶναι φύσιν ἀλλοιώσεως καὶ γενέσεως, ἢ χωρίς, ὥσπερ διώρισται καὶ τοῖς ὀνόμασι. c τῶν μὲν οὖν ἀρχαίων, οἱ μὲν τὴν καλουμένην ἁπλῆν γένεσιν, ἀλλοίωσιν εἶναί φασιν· οἱ δ' ἕτερον ἀλλοίωσιν καὶ γένεσιν. d ὅσοι μὲν γὰρ ἕν τι τὸ πᾶν εἶναι λέγουσι, καὶ πάντα ἐξ ἑνὸς γεννῶσι, τούτοις μὲν ἀνάγκη ἀλλοίωσιν τὴν γένεσιν φάναι, καὶ τὸ κυρίως γιγνόμενον ἀλλοιοῦσθαι. ὅσοι δὲ πλείω τὴν ὕλην ἑνὸς τιθέασιν, οἷον Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἀναξαγόρας, καὶ Λεύκιππος, τούτοις ἕτερον. καίτοι Ἀναξαγόρας γε τὴν οἰκείαν φωνὴν ἠγνόησε· λέγει γοῦν ὡς τὸ γίγνεσθαι, καὶ τὸ ἀπόλλυσθαι, ταὐτὸν καθέστηκε τῷ ἀλλοιοῦσθαι. πολλὰ δὲ λέγει τὰ στοιχεῖα, καθάπερ καὶ ἕτεροι. Ἐμπεδοκλῆς μὲν γὰρ, τὰ μὲν σωματικὰ τέσσαρα, τὰ δὲ πάντα μετὰ τῶν κινούντων, ἓξ τὸν ἀριθμόν. Ἀναξαγόρας δὲ ἄπειρα, καὶ Λεύκιππος, καὶ Δημόκριτος. ὁ μὲν γὰρ τὰ ὁμοιομερῆ στοιχεῖα τίθησιν, οἷον ὀστοῦν, καὶ σάρκα, καὶ μυελόν, καὶ τῶν ἄλλων, ὧν ἑκάστου τὸ μέρος συνώνυμόν ἐστι. Δημόκριτος δὲ καὶ Λεύκιππος, ἐκ σωμάτων ἀδιαιρέτων τἆλλα συγκεῖσθαί φασι. ταῦτα δὲ ἄπειρα, καὶ τὸ πλῆθος εἶναι, καὶ τὰς μορφάς. Text. 1.

αὐτὰ

totáque rerum substantia esset, ratione cuius vniuersum, id est, totus hic mundus corporeus, vnum quid diceretur, inuexere. Hos ait Aristoteles, si modò constare sibi velint, nullam inter generationem & alterationem differentiam posituros, vt mox patebit. Qui autem vnius principij, quo solo res physicæ constarent, assertores fuerint, & quàm longè à veritate deflexerint, declaratum à nobis fuit libro primo Physicorum, cap. 7. q. 1. Aduersùs hoc placitum scripsit Aristoteles non solùm eo libro à text. 8. ad text. 47. sed etiam tertio de cœlo, à text. 42. vsque ad 15. & 2. huius operis in principio, & ibidem à text. 24. Item lib. 1. Metaphysi. à text. 1. ad text. 15. Præterea Hippocrates in libro de Natura humana, Plato in Theæteto, & Sophista, Galenus primo de elementis, Plutarchus primo de placitis Phil.

Qui vnum rerum principiũ fecere.

c *At qui plures.* Eos, qui plura principia faciunt, tueri posse inquit differentiam inter generationem & alterationem, vt paulo pòst declarabit. Inter hos verò Anaxagoram suam vocẽ ignorasse inquit, propterea quòd, vt interpretatur Philoponus, generationẽ vocabat id quod re vera generatio nõ est, Vel, vt D. Thomas exponit, quia cùm posset generationem & alterationem ab se mutuò separare, si sibi ipsi congruenter loqueretur, & in fundamentis, quæ de principiorum multitudine iecerat, persisteret: eas tamen nullo modo secreuit.

Anaxagoras suam vocem ignorauit.

f *Nam Empedocles.* Qui philosophi plura rerum principia statuerint, & quænam illa sint, declarat. Empedocles quatuor inuexit corporea, id est, materialia principia, terram, aquam, aërem, ignem, quibus adiecit duo mouentia; nempe amicitiam, quæ res in chaos & aceruum congregaret; litem, quæ easdem inde abiungeret. Sed de Empedoclis, Leucippi, Democriti, & Anaxagoræ, aliorúmque veterum

Empedocles quatuor fecit rerum principia.

ARISTOTELIS
DE GENERATIONE & corruptione
LIBER I.
CAP. I.

Text. 1.

a *E ortu autem ac interitu eorũ* [b] *quæ natura gignuntur, intereúntq; vniuersim de omnibus, tum causas, tum rationes eorũ distinguendo, dicamus oportet: præterea quid accretio, quídque alteratio sit: & eandémne alterationis atq; generationis esse naturam existimare liceat, an diuersam, perinde vt ipsis quoque nominibus discreta sunt.* [c] *Priscorũ igitur quidã generationẽ simplicẽ absolutãq; alterationẽ esse inquiunt: quidã à generatione alterationem aliud esse.* [d] *Nam qui vniuersum ipsum aiunt vnum quippiã esse, & omnia ex vno oriri censent, ij generationem alterationem esse, & quod propriè generatur, id alterari dicãt est necesse.* [e] *At qui plures quàm vnam, esse materias astruũt, vti Empedocles, Anaxagoras, & Leucippus, illas differre dicant oportet: quamquã Anaxagoras suã profectò vocem ignorauit: quippe cùm oriri ac interire, idem esse quod alterari, dicat: at multa esse rerum elementa, perinde atque alij, asserit.* [f] *Nam Empedocles corporea quidem elementa, quatuor: omnia verò vnà cum hisce, quæ motu ciendi vim habent, numero sex ait esse. Anaxagoras verò & Leucippus, & Democritus, infinita. Etenim Anaxagoras ea facit elementa rerum, quæ similaria sunt; vt os, carnem, medullã, cateráque, quorum cuiusque pars eandem cum toto sortita est appellationem. Democritus autem & Leucippus ex indiuisibilibus corporibus, quæ & multitudine & formis infinita sunt, cætera componi dicunt,*

atque

veterum sententiis, qui plura esse rerum initia arbitrati sunt, egimus in primo Physicorum, cap. 7. quæst. 1.

g *Porrò Anaxagoras.* Empedocles asserebat os, carnem, aliáque huiusmodi simplicia esse: quatuor autem elementa, esse mixta. Contra verò Anaxagoras hæc simplicia, illa mixta appellabat. Huiusce discrepantiæ ratio fuit, quia Empedocles credebat res fieri per secretionem à mixto, in quo latebant, proindéque cùm videret ex terra, aqua, aëre, & igne alia corpora, generari, in eam sententiam venit, vt diceret alia corpora in elementis contineri, atque adeò elementa esse mixta. At Anaxagoras oppositum asseruit, quia arbitrabatur res non per secretionem, sed elementorum coalitu effici, atque ita elementa, quæ ad carnem, & ossa, cæteráque id genus coagmentanda vniũtur, simplicia vocabat.

Dissidiũ inter Anaxagorã, & Empedoclem.

h *Igitur qui ex vno omnia.* Illos, qui ex vno tantùm principio, quod sit ens in actu, omnia constant, generationem ab alteratione distinguere non posse, ex eo suadet, quia qui ita sentiunt affirmare coguntur eiusmodi principium neutiquam in aliud dissolui, sed idem omnino perpetuò manere (alioqui iam nõ esset vnum, & semper idem, atque immobile principium, quale ponunt) mutatio verò quæ accidit manente eodem prorsus subiecto actu, nulláque facta mutatione penes substantiam (intellige, te etiam immota secũdùm locum) nõ est alia quàm alteratio, quia necessariò circa qualitates versabitur. Si quis autem petat cur talis mutatio non possit esse è numero earum, quibus viuentia nouam quantitatem acquirunt, quam accretionem vocant, respondendum erit, eam accretionẽ semper esse coniunctam cum nutritione, quæ est partialis, quædã generatio tendens ad substantiam: Aristotelem autem velle mutationem, quæ fit prædicto illo modo, manẽte videlicet eodem prorsus subiecto, ita vt nõ oporteat, etiam secundùm aliam mutationem

Qui philosophi generationẽ ab alteratione distinguere nequeant.

Dubium.

Respons.

αὐτὰ δὲ πρὸς αὐτὰ διαφέρειν τούτοις, ἐξ ὧν εἰσι καὶ θέσει καὶ τάξει τούτων. g ἐναντίως δὲ φαίνονται λέγοντες οἱ περὶ Ἀναξαγόραν τοῖς περὶ Ἐμπεδοκλέα. ὁ μὲν γὰρ φησι πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ ἀέρα, καὶ γῆν, στοιχεῖα τέσσαρα, καὶ ἁπλᾶ εἶναι μᾶλλον, ἢ σάρκα καὶ ὀστοῦν, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ὁμοιομερῶν. οἱ δὲ ταῦτα μὲν ἁπλᾶ, καὶ στοιχεῖα· γῆν δὲ, καὶ πῦρ ἀέρα, σύνθετα. πανσπερμίαν γὰρ εἶναι τούτων. h τοῖς μὲν οὖν ἐξ ἑνὸς πάντα κατασκευάζουσιν, ἀναγκαῖον λέγειν τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν, ἀλλοίωσιν. ἀεὶ γὰρ μένειν τὸ ὑποκείμενον ταὐτὸ καὶ ἕν· τὸ δὲ τοιοῦτον, ἀλλοιοῦσθαί φαμεν. i τοῖς δὲ τὰ γένη πλείω ποιοῦσι, διαφέρειν τὴν ἀλλοίωσιν τῆς γενέσεως· συνιόντων γὰρ καὶ διαλυομένων, ἡ γένεσις συμβαίνει καὶ ἡ φθορά. k διὸ λέγει τὸν τρόπον τοῦτον καὶ Ἐμπεδοκλῆς,

---ὅτι φύσις οὐδενός ἐστιν.

Ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξίς τε μιγέντων.

ὅτι μὲν οὖν οἰκεῖος ὁ λόγος αὐτῶν τῇ ὑποθέσει οὕτω φάναι, δῆλον. καὶ ὅτι λέγουσι τὸν τρόπον τοῦτον. l ἀναγκαῖον δὲ καὶ τούτοις τὴν ἀλλοίωσιν εἶναι μέν τι φάναι παρὰ τὴν γένεσιν, ἀδύνατον μέντοι κατὰ τὰ ὑπ᾽ ἐκείνων λεγόμενα. τοῦτο δ᾽ ὅτι λέγομεν ὀρθῶς, ῥᾴδιον συνιδεῖν. ὥσπερ γὰρ ὁρῶμεν ἠρεμούσης τῆς οὐσίας, ἐν αὐτῇ μεταβολὴν κατὰ μέγεθος, τὴν καλουμένην αὔξησιν καὶ φθίσιν, οὕτω καὶ ἀλλοίωσιν. οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐξ ὧν λέγουσιν οἱ πλείους ἀρχὰς ποιοῦντες μιᾶς, ἀδύνατον ἀλλοιοῦσθαι· τὰ γὰρ πάθη, καθ᾽ ἃ φαμὲν τοῦτο συμβαίνειν, διαφοραὶ τῶν στοιχείων εἰσί. λέγω δ᾽ οἷον θερμὸν, ψυχρὸν, λευκὸν, μέλαν, ξηρὸν, ὑγρὸν, μαλακὸν, σκληρὸν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ὥσπερ καί φησιν Ἐμπεδοκλῆς·

Ἥλιον μὲν λευκὸν ὁρᾶν καὶ θερμὸν ἁπάντῃ·

Ὄμβρον δ᾽ ἐν πᾶσι ζοφόεντά τε ῥιγαλέον τε.

ὁμοίως δὲ διορίζει καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὥστ᾽ εἰ μὴ δυνατὸν ἐκ πυρὸς γενέσθαι ὕδωρ μηδ᾽ ἐξ ὕδατος γῆν, οὐδ᾽ ἐκ

λευκοῦ

atque hæc inter sese differre per illa, nimirum situ ac ordine eorum ex quibus constant. [g] *Porrò Anaxagoras & Empedocles contrario dicere modo videntur: ille enim terram, aquam, aërem & ignem, elementa quatuor, eáque simplicia magis quàm carnem, os, & id genus similia: hic verò hæc quidem simplicia, elemétáq; illa verò, terram, inquã, aquam, aërémque & ignem, composita, vtpote quibus gignendis illa præstent semina.* [h] *Igitur qui ex vno omnia conficiunt, generationem & corruptionem esse dicant alterationem, est necesse. Nam subiectum ipsum semper idem atque vnum manere dicant oportet: quod autem tale est, id dicimus alterari.* [i] *Qui verò plura genera statuunt, à generatione alterationem differre censeant necessarium est. Cùm enim ea coeunt aut dissoluuntur, generatio corruptióve fit. Quocirca* [k] *& Empedocles ad hunc canit modum:*

Nullius est natura, sed ipsa
Mistio mistorúmq; priùs diuulsio solùm.

Patet igitur sermonem eorum suppositioni esse accõmodatum: cùm hoc pacto dicunt, ac eos ad hunc dicere modum. [l] *At necessarium & illis quoque est, vt alterationem dicant à generatione quippiam esse diuersum: fieri tamen haudquaquam potest iuxta ea quæ ab eis dicuntur. Quod autẽ hoc rectè dicamus facile est perspicere: nam quiescente substantia, vt in ea mutationem in magnitudine, quæ vocatur accretio & decretio, ita & alterationem fieri videmus. Verumenimuero fieri nequit, vt alteratio fiat per ea quæ dicunt, qui plura vno principia faciunt. Siquidem affectus ipsi, iuxta quos id accidere dicimus, differentiæ sunt elementorum, quod genus sunt, calliditas, frigiditas, albedo, nigredo: ariditas, humiditas: mollitudo, duritiesque, & cæteræ aliæ, vti & Empedocles ait,*

Albentem penitus solẽ, calidúmq; videri:
Ast imbrem inter cuncta nigrum simul atque rigentem.

Similiter, & de reliquis quoque definit, pronuntiátque. Quare si fieri nequeat, vt ex igni oriatur aqua, aut ex aqua terra, neque profectò ex albo

tationem, rem simul mutari penes substantiã, tamen, inquam, mutationem seruatis circumstantiis, & conditionibus, quas diximus, necessariò debere esse alterationem.

[i] *Qui verò plura.* Ostendit, apud eos, qui plura rerum principia dari arbitrati sunt, constare posse differentiam inter generationem & alterationem. Quandoquidem possunt ea principia non solùm in vnum coire, vicissimque disiungi; sed etiam ex iis composita secundùm qualitates variari. Quare cùm primo modo res gignantur, secundo intereant, tertio alterentur; fit vt iuxta eorum dogma alteratio à generatione & corruptione distingui queat.

[k] *Quocirca & Empedocles.* Ex verbis Empedoclis, qui res Physicas metro scripsit, elicit eum putasse dari generationem, fiérique illam coeũtibus elemẽtis; cùm dicat nullius rei naturam, id est, vt D. Thomas interpretatur, nullius rei formam esse; hoc est, nulli mixto aliquam formam esse perpetuam, ac perennem; sed omnes formas mistione elementorum aduenire, eorumdémque dissolutione abscedere.

[l] *At necessarium & illis.* Licèt Philosophi, qui plura principia induxerunt, si quædam eorum dicta spectentur, generationem ab alteratione separauerint, ac distinxerint, tamen si alia ipsorum decreta expendantur, fieri non poterit, vt hæc inter se disiungant. Aiunt enim, qualitates, quarũ accessu alterari res dicimus, esse elementorum formas: has verò nunquã deponi, aut denuo introduci: eo quòd elementa, quę ex iis coalescunt, cùm sint prima terum initia immortalia perpetuáque esse oporteat. Attribuebant autem singulis rebus peculiares suas qualitates, vt Empedocles Solem, quem igneæ naturæ esse arbitra-

Veterum in dictis repugnantia.

Empedocles Solem ignea natura faciebat.

λευκοῦ μέλαν ἔσται οὐδὲν, οὐδ' ἐκ μαλακοῦ σκληρόν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων. τοῦτο δ' ἦν ἀλλοίωσις.[m] καὶ φανερὸν ὅτι μίαν ἀεὶ ὑποθετέον εἶναι τοῖς ἐναντίοις ὕλην, ἄν τε μεταβάλλῃ κατὰ τόπον, ἄν τε κατ' αὔξησιν καὶ φθίσιν, ἄν τε κατ' ἀλλοίωσιν. ἔτι δ' ὁμοίως ἀναγκαῖον εἶναι τοῦτο καὶ ἀλλοίωσιν. εἴτε γὰρ ἀλλοίωσίς ἐστι καὶ τὸ ὑποκείμενον ἓν στοιχεῖον, καὶ μία ἡ πάντων ὕλη τῶν ἐχόντων εἰς ἄλληλα μεταβολήν, κἂν εἰ τὸ ὑποκείμενον ἕν, ἔστιν ἀλλοίωσις. Text. 2.

[n] Ἐμπεδοκλῆς μὲν οὖν ἔοικεν ἐναντία λέγειν, καὶ πρὸς τὰ φαινόμενα, καὶ πρὸς αὑτὸν αὐτός. ἅμα μὲν γὰρ οὔ φησιν ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνεσθαι τῶν στοιχείων οὐδέν, ἀλλὰ τἆλλα πάντα ἐκ τούτων. ἅμα δ' ὅταν συναγάγῃ εἰς ἓν τὴν ἅπασαν φύσιν, πλὴν τοῦ νείκους, ἐκ τοῦ ἑνὸς γίγνεσθαι πάλιν ἕκαστον. ὥστ' ἐξ ἑνός τινος δηλονότι διαφοραῖς τισι χωριζομένων καὶ πάθεσι, ἐγένετο τὸ μὲν ὕδωρ, τὸ δὲ πῦρ. καθάπερ λέγει τὸν μὲν ἥλιον λευκὸν καὶ θερμόν, τὴν δὲ γῆν, βαρὺ καὶ σκληρόν. ἀφαιρουμένων οὖν τούτων τῶν διαφορῶν (εἰσὶ γὰρ ἀφαιρεταὶ γενόμεναί γε) δῆλον, ὡς ἀνάγκη γίνεσθαι καὶ γῆν ἐξ ὕδατος, καὶ ὕδωρ ἐκ γῆς. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, οὐ τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ νῦν μεταβάλλοντά γε τοῖς πάθεσιν. ἔστι δὲ ἐξ ὧν εἴρηκε δυνάμενα προσγίνεσθαι, καὶ χωρίζεσθαι πάλιν, ἄλλως τε καὶ μαχομένων ἀλλήλοις ἔτι καὶ αὐτῶν τοῦ νείκους καὶ τῆς φιλίας. διόπερ καὶ τότε ἐξ ἑνὸς ἐγεννήθησαν. οὐ γὰρ δὴ πῦρ γε καὶ ὕδωρ καὶ γῆ, ἔτι ὄντα ἕν, ἦν τὸ πᾶν. Text. 3. ἄδηλον δὲ, καὶ τὸ πότερον ἀρχὴν αὐτῶν θετέον τὸ ἕν, ἢ τὰ πολλά. λέγω δὲ πῦρ καὶ γῆν, καὶ τὰ σύστοιχα τούτων. ᾗ μὲν γὰρ ὡς ὕλη ὑπόκειται, ἐξ οὗ μεταβάλλοντα διὰ τὴν κίνησιν γίνονται γῆ καὶ πῦρ, τὸ ἓν στοιχεῖον. ᾗ δὲ τοῦτο μὲν ἐκ συνθέσεως γίνεται συνιόντων ἐκείνων, ἐκεῖνα δ' ἐκ διαλύσεως, στοιχειωδέστερα ἐκεῖνα, καὶ πρότερα τὴν φύσιν.

ΚΕΦ.

arbitratus est, candidum, seu nitidum, calidúmq; appellabat; aquā verò frigidā simul & obscuram, quòd aër pluuiis obscuretur. Adiiciebant præterea nō posse ex igni aquam effici, vel ex aqua terram, aut aliud quoduis elemētum in aliud cōmutari: quia non credebāt elemēta coagmētata esse ex materia, & forma, atq; ita vnius forma intereūte gigni posse aliud; sed elementa primas rerū materias primáq; subiecta, quæ in aliud dissolui nō possēt, cōstituebāt. Adde etiam, quòd dū posse ignem in aquam mutari inficiabātur, negari cōuincūtur posse materiam ignis, qualitatibus aquę disponi, iísq; alterari; cùm alteratio fit gratia generationis: atque ita tam circa has quàm circa alias eiusmodi affectiones alterationem tollebant.

[m] *An ne etiam*, &c. Ostendit adhuc philosophos illos alterationē è medio tollere: quia siue res loco moueantur, siue accrescāt, aut decrescāt, siue alterationē, aut aliā quāuis mutationē subeant, dari oportet vnum cōmune subiectū, quod cōtraria vicissim recipiat. Hoc autē illi dari negāt, quia non admittunt aliquod subiectū, quod secundùm affectiones aut formas varietur, vt paulò antè dictū fuit. Erit tamē cui forsasse videatur repugnare sibi Aristotelē, cū superiùs docuerit, eos qui vnū tātùm subiectū apponebāt, alterationis & generationis naturā demoliri: nunc verò asserat, ad omnem mutationē sustinendam oportere vnū cōmune subiectū supponi. Sed occurrendū antea locutū fuisse Aristotelē de subiecto vno rerū naturaliū, quod esset ens in actu perfecto, & cōpleto, atque immutabile quoad substātiam, quale ij Philosophi ponebāt: liquet autē vnico illo principio subiectóq; constituto tolli generationē, vt fuit à nobis antea declaratū. Nūc verò cùm Aristoteles ad mutationes subeūdas requirit subiectū vnū; loquitur de subiecto, quod in generatione quidē sit ens in potētia, id est, nuda materia: in cęteris autē mutationibus sit ens in actu, hoc est, materia actuata per formā separabilē, quale subiectū veteres illi nō agnoscebāt.

Necessariò dari commune subiectum contrariorū.

[n] *Empedocles igitur.* Coarguit Empedoclem, quòd & sensui, & suis dictis repugnantia

gnantia enunitasis. Sensibus quia recipsoceam elementosum in se trāsmurationē negauit: suis verò dictis, quia cùm vnū elementū ex alio nullo modo gigni posse statuisses, esto omnia elementorū coisione nascāsus; adiecis quoties è sebus anrea dissipatis, sed postea fœdere amicitiæ collectis, sphærus ille coalescit, rursum violato fœdere prosilire inde elemēta. Quo iā concedit fieri illa, sū ex alio, sū ex se. Ex alio, quia ex sphæ- *Reprehenditur Empedocles.*

albo quidquam nigrum fiet, aut è molli durum. Eadem & de cateris quoque ratio est: hoc autem est alteratio. m *Anne etiam perspicuum est oportere semper contrariis ipsis vnam subiicere materiam, siue loco, siue accretionc decretionéve, siue alteratione mutatio fiat? Praterea similiter & hoc alterationem esse est necesse. Etenim si alteratio sit, & subiectum est elementum vnum, & omniū, qua in sese vicissim mutātur, vna est materia: & si subiectū vnū sit, alteratio esse solet.* n

Text.2. *Empedocles igitur & hisce, qua apparent, & ipse sibi cōtraria dicere videtur. Nam elemētorum nullū ex alio fieri, sed ex eis catera omnia, & cùm vniuersam naturā in vnum coegit prater discordiā, ex illo vno rursus quodque fieri asserit. Quare ex vno quodā, vt patet, eorū qua differentiis quibusdā ac effectibus distincta separatáq; sūt, aliud aqua, aliud igni factū est: quēadmodum solem ait album & calidū, terrā verò grauē atque durā. Detractis igitur hisce differentiis (detrahi enim possunt, nā genita sunt) tū ex aqua terrā, tū ex terra aquā necessariò fieri cōstat. Eodē pacto & caeterorū quodque neque tū solū, verū etiā nūc, si modò mutētur iuxta affectus. Nā de numero eorū sunt, qua adesse & abesse rursus posse dixit, prasertim adhuc inter sese pugnātibus discordia & cōcordia. Quocirca & tunc ex vno orta sunt atq; genita: non enim vniuersum ipsum ignis, aër, aqua & terra, cùm adhuc vnū essent, erat.*

Text.3. *Sed* o *& id quoq; nequaquā liquet, vtrū scilicet ille ipsū vnū principiū statuere debeat, an ipsa multa ignē, inquā, & terrā, & qua cū hisce eiusdē sunt seriei. Nā quo ipsum vnū vt materia subiicitur, ex quo mutatione, qua motionis opera fit, terra & ignis fiūt, elemētū est. At quo id quidē ea cōpositione fit, coeuntibus, inquā, illis: illa verò ex dissolutione: hoc elemēti appellatione digniora sūt, naturáq; priora.*

to, siquidem ait ex illo, præuia diuersarum affectionum trāsmutatione, per litē prodire solē, id est, ignem (nā soli & igni eandem naturā vímque dabat Empedocles) calidum & leuem; & terrā grauem ac duram; & denique vnūquodque eorū, quæ proprietatibus suis differunt. Vnde iam constat prædictas differentias denuo elementis aduenisse, deinde auferri posse; quia quod de nouo aduenit, abire amittíque nō repugnat: atque ita potuerūt ex illo aceruo gigni terra & aqua, & vnūquodque aliorum elementorum, ac deinde rursus inserite. Ex se, qa cùm omnia, vt ille prædicat in sphæro, cōfundātur amissis peculiaribus affectionibus, quæ recuperari queūt, fiet vt materia ignis subiiciatur formæ aquæ, & contrà: atque ita ex igni aqua, & quoduis elemētū ex alio gignetur, immo & nunc quoque in hoc statu rerum idē euenit agētibus in se mutuo elemētis, per qualitates cōtrarias, quæ remoueri ab eis possunt, quemadmodū & mutua earundē actione ex Chao singula prodierunt: nec enim in illo vnius duntaxat, sed omnium elementorum virtus cōtinebatur. *Sententia Empedoclis de Solis ignisque natura.*

o *Sed & id quoque.* Rursus Empedoclem reprehendit, quod perplexè, aut parum sibi conuenienter philosophatus fuerit. Namque dum ait elementa ex sphæro, vti ex seminario, vel tanquam ex informi materia per litem distingui & enasci, videtur ipsum sphærum elementorū principium facere: dum verò ex elementis per amicitiam coeuntibus sphærum constat, elementa ipsa sphæri principia constituit. *Parum sibi constare Empedoclem.*

CAPITIS SECVNDI EXPLANATIO.

Democritus Platonem de generatione aufpicasse.

a *Mnino itaque.* Rursum proponit de quibus agere instituit, nempe de generatione & corruptione, secundùm quas dicitur quidpiã simpliciter generari, & corrumpi. Itẽque de motibus, qui ordinãtur ad generationem simplicẽ, i. de alteratione, & accretione, de quibus, vt ait, stricte admodũ & tenuiter Plato disputauit. Nõ enim de omni mutatione sed de generatione tantùm & interitu egit. Nec de omniũ rerũ ortu sed de elementorũ origine dũtaxat. Quin verò nemo ex antiquis philosophis de accretione, alteratione, mistione, aut de vllo alio mutationũ genere, aut de ratione & modo agendi, vel patiẽdi accuratè, sed superficiaria tantũ ratione disseruit, praeter Democritum, qui harum omnium rerũ cognitionẽ tradere conatus est, etsi nequaquam earum difficultates enodarit. Priuatim autẽ quod ad accretionem spectat, licèt veteres rectè pronũciarint eam perfici accessione rei similis, quia oportet alimentum reddi simile & cognatum rei, in cuius substantiã vertitur; quo tamen pacto id fieret, quantum opus erat, non explicarunt.

Democriti, & Leucippi falsa opinio de generatione rerum.

b *Democritus autem.* Democritus & Leucippus arbitrati sunt nihil esse aliud generationẽ, quàm atomorum seu corporũ insectiliũ coitionem, interitum verò, secretionem eorundem: ac tũc rem alterari, cùm eiusmodi corpuscula in ipsa compositione penes situm ordinémque variè commutantur.

ΚΕΦ. β.

a Ὅλως τι δὴ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τῆς ἁπλῆς λεκτέον, πότερόν ἐστιν ἢ οὐκ ἔστι, καὶ πῶς ἐστι καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπλῶν κινήσεων, οἷον περὶ αὐξήσεως καὶ ἀλλοιώσεως. *Text. 4.* Πλάτων μὲν οὖν μόνον περὶ γενέσεως ἐσκέψατο καὶ φθορᾶς, ὅπως ὑπάρχει τοῖς πράγμασι· καὶ περὶ γενέσεως οὐ πάσης, ἀλλὰ τῆς τῶν στοιχείων. πῶς δὲ σάρκες, ἢ ὀστᾶ, ἢ τῶν ἄλλων τι τῶν τοιούτων, οὐδέν· ἔτι οὐδὲ περὶ ἀλλοιώσεως, οὐδὲ περὶ αὐξήσεως, τίνα τρόπον ὑπάρχει τοῖς πράγμασιν. *Text. 5* ὅλως δὲ παρὰ τὰ ἐπιπολῆς περὶ οὐδενὸς οὐδεὶς ἐπέστησεν, ἔξω Δημοκρίτου. οὗτος δ' ἔοικε μὲν περὶ ἁπάντων φροντίσαι, ἤδη δὲ ἐν τῷ πῶς διαφέρει. οὔτε γὰρ περὶ αὐξήσεως οὐδεὶς οὐδὲν διώρισεν, ὥσπερ λέγομεν, ὅτι μή, κἂν ὁ τυχὼν εἴποιεν, ὅτι προσιόντος αὐξάνονται τῷ ὁμοίῳ· πῶς δὲ τοῦτο, οὐκ ἔτι. οὐδὲ περὶ μίξεως, οὐδὲ περὶ ἄλλων, ὡς εἰπεῖν, οὐδενός. οἷον, τοῦ ποιεῖν, ἢ τοῦ πάσχειν, τίνα τρόπον τὸ μὲν ποιεῖ, τὸ δὲ πάσχει τὰς φυσικὰς ποιήσεις. b Δημόκριτος δὲ καὶ Λεύκιππος ποιήσαντες τὰ σχήματα, τὴν ἀλλοίωσιν, καὶ τὴν γένεσιν ἐκ τούτων ποιοῦσι. διακρίσει μὲν καὶ συγκρίσει, γένεσιν, καὶ φθοράν· τάξει δὲ καὶ θέσει, ἀλλοίωσιν. c ἐπεὶ δ' ᾤοντο τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ φαίνεσθαι, ἐναντία δὲ καὶ ἄπειρα τὰ φαινόμενα, τὰ σχήματα ἄπειρα ἐποίησαν, ὥστε ταῖς μεταβολαῖς τοῦ συγκειμένου τὸ αὐτὸ ἐναντίον δοκεῖν ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ, καὶ μετακινεῖσθαι μικροῦ ἐμμιγνυμένου, καὶ ὅλως ἕτερον φαίνεσθαι ἑνὸς μετακινηθέντος. ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ τραγῳδία γίνεται καὶ κωμῳδία γραμμάτων. *Text. 6.* d ἐπεὶ δὲ δοκεῖ σχεδὸν πᾶσιν ἕτερον εἶναι γένεσις καὶ ἀλλοίωσις, καὶ γίνεσθαι μὲν καὶ φθείρεσθαι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα, ἀλλοιοῦσθαι δὲ μεταβαλλόντων τῶν παθημάτων, περὶ τούτων ἐπιστήσασι θεωρητέον. ἀπορίας γὰρ ἔχει ταῦτα καὶ πολλὰς καὶ εὐλόγους. εἰ μὲν

Veterũ dogmata de ratione inueniendae diiudicandae veritatis.

c *Caeterùm quoniam.* Graue fuit inter gentium Philosophos dissidium de ratione inueniendae diiudicandaeque veritatis. vt constat ex iis quae tradit Aristoteles lib 4. Metaph. cap 5. & 6. Tullius 1. Academic. quaest. Numenius in lib. de dissensione Acad. aliíque scriptores. Quidam veritatem inaccessam, & incõprehensam; alij eandem in promptu esse contendebant. Nonnulli eam sensu, plerique phantasia, quidã intellectu, alij omnibus his modis reperiri, & existimari posse arbitrabantur. In hac sententiarum colluuione Leucippus, & Democritus, vt loco

CAP. II.

Text. 4. [a]

Mnino itaque de generatione & corruptione simplici absolutáque, vtrùm sit nec ne, & quo pacto sit; & de cæteris absolutis motibus, verbi causa, de accretione & al-

Text. 5. *teratione, dicendum est. Plato igitur de generatione ac corruptione quomodo rebus ipsis competant, considerauit solùm: nec id quidem de omni sed elementorũ: quomodo verò carnes, aut ossa, aut quippiam aliud tale gignatur, nequaquã. Insuper nec de alteratione, nec de accretione, quonã pacto rebus ipsis contingant. Ad summũ, de nulla mutatione, nisi superficie tenus, quicquã vllus definiuit, præterquam Democritus, cui omnia fuisse curæ videntur; sed in hoc, nẽpe qua via ac ratione fiant, iam discrepat. Nã nec de accretione quisquã quicquam definiuit, sicuti diximus, quod nõ vel quiuis dicat. Dixerunt enim res ipsas accessu rei similis augeri: id autẽ quonã pacto fiat, nihil præterea dixere. Nec de mistione, nec de aliorum, propè dixerim, vllo, verbi causa, de actione, & passione, quonãmodo aliud agat, aliud patiatur in actione naturali.* [b] *Democritus autem & Leucippus figuras concinnant, ex quibus alterationẽ faciunt, atque generationẽ: congregatione quidẽ, segregatione generationem atque corruptionem: ordine verò & positu, alterationem.* [c] *Cæterùm quoniã quæ apparẽt, ea vera esse putabant, contraria autem & infinita sunt quæ apparẽt, infinitas fecere figuras, ita vt per compositi transmutationem idem contrarium videatur alij, atque alij; trãsmuteturq́; inserta re pusilla, & omnino permutato vno quopiã diuersum*

Text. 6. *quid appareat: quandoquidem Tragœdia & Comœdia, eisdem fiũt literis.* [d] *At cùm generatio & corruptio diuersum quid esse omnibus ferè videantur, & ea, quæ sunt cõgregatione atque segregatione, oriri, ac occidere, & de mutatione affectuum alterari: de his contemplentur, qui hoc instituti habent, oportet: hæc autem & multas & quæ rationis fines non egrediuntur, dubitationes habent. Nam*

loco citato Aristoteles refert, cõueniuntur, censuisse id esse verũ, quod verum esse apparet, & quia diuersis hominibus diuersa, & contraria videntur, immo & pene infinita, sicuti opinionum varietas testatur; vt horum omnium ratio assignari posset, pro rerum principiis infinitas atomos inuexere, alias leues, alias asperas, rotundas, angulares, curuatas, aduncas, quarum transpositu res alio & alio modo sensum afficerent: quandoquidem istiusmodi commutatio magnam ad id vim obtinet, etiam dum fit accessu vnius, vèl minimæ particulæ; vel dum vna pars in ipso toto ordinem & situm variat. Quemadmodum ex iisdem literis variè copulatis oritur omnis diuersitas in dictionibus, quibus comœdia & tragœdia constat. *Infinitudo & varietas atomorum.*

d *At cùm generatio, & corruptio.* Abolitis iam eorũ dogmatis, qui generationem & corruptionem non distinguebant; communem sui temporis opinionem esse ait differre illa mutuò: & tunc res gigni, cùm inter se iunguntur; interire cùm dissociantur; alterari verò, cùm penes affectus qualitatésve mutationem subeunt: sed in hac dubitatione pertractanda cuiuslibet partis assertores difficultatibus vrgeri ac premi. Nã si generatio nihil aliud sit, quàm congregatio; multa sequuntur incommoda, & impossibilia, vt progressu patebit: & è contrario iis, qui generationem aliud quid esse pronunciant: multa occurrunt argumenta, quæ non parum negotij facessunt; quæ tamen omnia vt res, prout oportet, explicetur dissoluenda sunt.

Quæstio de magnitudinibus indiuiduis.

c *Principium autem.* Oportere inquit constituere, num ad subeundas mutationes, de quibus hic agimus, dari oporteat magnitudines indiuiduas; an verò nullæ tales magnitudines in natura rerum existant. Deinde si eæ dentur, vtrùmne corpora sint, vt Democrito & Leucippo videbatur, an potiùs plana, hoc est, superficies, ad quas corporum sectio terminetur, vt Plato in Timæo docuit.

Anteponitur opinio Democriti & Leucippi, sententiæ Platonis.

f *Hæc igitur ipsum.* Et tam Democriti & Leucippi, quàm Platonis opinio, quæ iam in libris de Cœlo confutara fuit, à vero abliti magis tamen absurdam esse inquit Platonis sententiam. Illi enim dum corpora naturalia ex atomis conflant, possunt vtcumque ratione causámque reddere naturalium mutationum; ni mirum res, verbi causa, alterari per conuersionem atomorum secundùm alium & alium cõtactum, & diuersum ordinem situmque partiũ, ac figurarum differentias. Vnde & Democritus aiebat colorem, cæterásque id genus qualitates, nullũ esse fixum & stabile in rebus obtinere; sed videri rem denuo colorari, cùm atomi secundùm ordinem & positionem conuertuntur; quemadmodum & collum columbæ, ex diuerso ad lucem situ variis coloribus fucatur. Plato autem dum corpora ex superficiebus conficit & in superficies resoluit, nullam harum mutationum probabilẽ causam afferre potest; cũ ex superficiebus nõ nisi solidum quid, Mathematicum, ac sine materia, proindéque nullius physicæ qualitatis particeps, oriatur.

εἰ μὲν γὰρ ἐστι σύγκρισις ἡ γένεσις, πολλὰ ἀδύνατα συμβαίνει. εἰσὶ δ' αὖ ἕτεροι λόγοι ἀναγκαστικοὶ, καὶ οὐκ εὔποροι διαλύειν. ὡς οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως ἔχειν, εἴτε μή. ἐστι σύγκρισις ἡ γένεσις, ἢ ὅλως οὐκ ἐστι γένεσις, ἢ ἀλλοίωσις· ἢ εἰ καὶ τοῦτο διαλῦσαι χαλεπὸν ὂν, πειρατέον. c ἀρχὴ δὲ τούτων ἁπάντων, πότερον οὕτω καὶ γίνεται καὶ ἀλλοιοῦται καὶ αὐξάνεται τὰ ὄντα, καὶ τἀναντία τούτοις πάσχει, τῶν πρώτων ὑπαρχόντων μεγεθῶν ἀδιαιρέτων, ἢ οὐδὲν ἐστι μέγεθος ἀδιαίρετον, διαφέρει γὰρ τοῦτο πλεῖστον. καὶ πάλιν εἰ μεγέθη ἄτομα, πότερον, ὡς Δημόκριτος καὶ Λεύκιππος, σώματα ταῦτά ἐστιν, ἢ ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ, ἐπίπεδα; f τοῦτο μὲν οὖν αὐτὸ, καθάπερ καὶ ἐν ἄλλοις εἰρήκαμεν, ἄλογον μέχρι ἐπιπέδων διαλῦσαι, διὸ μᾶλλον εὔλογον, σώματα εἶναι ἀδιαίρετα. ἀλλὰ καὶ ταῦτα πολλὴν ἔχει ἀλογίαν. ὅμως δὲ τούτοις ἀλλοίωσιν καὶ γένεσιν ἐνδέχεται ποιεῖν, καθάπερ εἴρηται, τροπῇ καὶ διαθιγῇ μετακινοῦντα τὸ αὐτὸ καὶ ταῖς τῶν σχημάτων διαφοραῖς, ὅπερ ποιεῖ Δημόκριτος. διὸ καὶ χροιὰν οὔ φησιν εἶναι. τροπῇ γὰρ χρωματίζεσθαι. τοῖς δ' εἰς ἐπίπεδα διαιροῦσιν, οὐκ ἔστι, οὐδὲν γὰρ γίνεται πλὴν στερεὰ, συντιθεμένων κατὰ πλάτος· πάθος γὰρ οὐδ' ἐγχειροῦσι γεννᾶν οὐδὲν ἐξ αὐτῶν. g αἴτιον δὲ τοῦ ἐπ' ἔλαττον δύνασθαι τὰ ὁμολογούμενα συνορᾶν, ἡ ἀπειρία. διὸ ὅσοι συνῳκήκασι μᾶλλον ἐν τοῖς φυσικοῖς, μᾶλλον δύνανται ὑποτίθεσθαι τοιαύτας ἀρχὰς, αἳ ἐπὶ πολὺ δύνανται συνείρειν. οἱ δ' ἐκ τῶν πολλῶν λόγων ἀθεώρητοι τῶν ὑπαρχόντων ὄντες, πρὸς ὀλίγα ἐπιβλέψαντες, ἀποφαίνονται ῥᾷον. h ἴδοι δ' ἄν τις ἐκ τούτων ὅσον διαφέρουσιν οἱ φυσικῶς καὶ λογικῶς σκοποῦντες. περὶ γὰρ τοῦ ἄτομα εἶναι μεγέθη, οἱ μέν φασιν ὅτι τὸ αὐτοτρίγωνον πολλὰ ἔσται, Δημόκριτος δ' ἂν φανείη οἰκείοις καὶ φυσικοῖς λόγοις πεπεῖσθαι. δῆλον δ' ἔσται ὃ λέγομεν προϊοῦσιν. ἔχει γὰρ ἀπορίαν, εἴ τις θείη σῶμά τι εἶναι καὶ μέγεθος πάντη διαιρετὸν, καὶ τοῦτο δυνατόν.

Text. 7.

Text. 8.

Philosophiæ parens experientia.

g *Sed cur parum valeant.* Docet Platonicos ideo à veritate aberrasse, quia experiẽtiam, quæ philosophiæ mater est, neglexerunt, & à rebus, quæ sub sensum cadũt, ad mathematicas & intelligibiles contẽplationem auocarunt, atque ex iis, quæ in commune considerabãt, paucis in singulari perspectis, temere, & absque diligenti perscrutatione de rebus naturalibus sententiam tulerunt; quod tamen non accidit iis, qui consultis sensibus, & experientiæ

Nam si generatio congregatio sit, multa ex eorum numero, quæ fieri nequeunt, euenire solent. Sunt autem rursus aliæ rationes, quæ vrgent, quæq; haud facilè solui possunt, quòd fieri non potest, vt quicquam aliter se habeat si generatio cõgregatio non sit, aut quæ omnino generatio nõ est, aut eadem alteratio est; atque id quanquam difficile, enitendum est soluere. Text. 7. *Principium autem horum omnium est, vtrùm ea quæ sunt, generentur hoc pacto, accrescant alterentúrque & hisce contrarias subeant mutationes, magnitudinibus primis nullam diuisionem admittentibus, an nulla sit magnitudo indiuisibilis? hoc enim interest quamplurimum. Et rursum si magnitudines sint insectiles, vtrùm hæ corpora sint, vt Democrito placet, atque Leucippo; an plana, vt in Timæo scribitur. Hoc igitur ipsum fieri inquam dissolutionem ad plana vsque, cancellos egreditur rationis: id quod alio quoque loco iam diximus. Idcirco magis consentaneum rationi fuerit, corpora non posse diuidi. Verùm & hæc quoque perabsurda sunt: sed tamen hisce alterationem generationémque, vti dictum est, facere, conuersione & attactu, atque figurarum varietate permutando idem contingit: quod sanè Democritus facit. Quocirca non esse colorem asserit: nam res ipsas per conuersionem colore tingi, censet. At illis, qui in plana diuisionem faciunt, minimè. Nihil enim planis compositis preterquam solida, fit: quando nulla ex eis qualitas effectúsve gigni potest.* g *Sed cur parum valeant, quæ consentanea sunt perspicere, causam habet ipsa experientiæ vacuitas. Quamobrem quotquot diutius circa rerum naturalium speculationem versati sunt, ij eiusmodi principia, quæ inter se cohæreant consentiántque, quamplurimum supponere magis possunt. At qui è multis rationibus quænã vere sint, haudquaquam expendere cõsueuerunt, paucis inspectis facilè pronũtiãt.* Text. 8. h *Porrò ex hisce perpẽdere etiam quis potest, quàm inter eos intersit, qui naturaliter, quiq; via rationali quampiam exercent considerationem. Nam de eo, quod est, magnitudines esse indiuisibiles, nonnulli quidem inquiũt, quòd ipse idealísque triangulus, plures erit. At Democritus rationibus proprijs, naturæq; accõmodatis persuasus esse profectò videbitur. Quod autẽ dicimus, in progressu euadet apertiũ.* i *Nam res ipsa dubitationem habet, si quis corpus aliquod, magnitudinémq; omnino atque omni ex parte diuisibilem esse statuat, atque fieri*

periencïæ fide adhibita in physiologiæ studio versantur. Lege Pessarionem lib. 2. cap. 9. contra calumniatorem Platonis, vbi explicat, quonam modo sit intelligendus Plato cùm naturalium rerum principia in figuras planas, & lineas resoluit.

h *Porrò ex hisce.* Ostendit, ex iis quæ præ manibus habentur, deprehendi posse quãtum differant in inuestigatione veritatis qui physicè res considerant, vt Democriti; & qui rationibus non propriis, sed communibus & abstractis nituntur, vt Platonici. Hi enim probant dari magnitudines indiuisibiles, quia alioqui etiam idea magnitudinis, & trianguli, in multas magnitudines, & triangulos diuideretur, quod est cõtra rationem ideæ, cuius natura efflagitat, vt omnimodis vnum quippiam sit, Democritus autem eiúsque alumni afferebant rationes à naturæ fontibus haustas, magísque ad rem physicam idoneas, vt iis, quæ postea dicentur, planum fiet. *Idea vnum quid Platonicis.*

i *Nam res ipsa.* Quia Democriti sententiam, viámque probandi Platonicæ antepósuerat, vt id iure ab se factum demonstret, rationem Democriti in medium affert, quæ in hunc ferè modum *Ratio Democriti.*

Ratio Democriti.

modum conclusa erat; Aut corpus cõstat ex atomis insectilibus, aut ex semper diuiduis corpusculis: si detur primum, habetur propositum: quòd autẽ posterius admitti non debeat, probatur; si enim corpus ex ita diuiduis conflatum sit, nihil obstabit quominus aliquãdo non modò per medium, sed quantũcumque diuidi potest, hoc est, in omnem sui partem re ipsa diuidatur, licèt sectio non simul fiat, sed successione quadam: quod si fieri potest, nullum ex eo sequetur absurdum (quemadmodum nullum sequetur, si corpus in multa partiũ millia diuidatur, etsi nemo vnquam fortasse diuisurus sit) quandoquidem ex possibili adducto in actum nihil existet incõmodi: at quòd multò secus res habeat, quódque plurima à veritate rationéque aliena necessariò colligantur, diuiso in omnes partes corpore probat vlteriùs Democritus.

Possibili in actum adducto nihil existet incommodi.

k *Quid ergo erit reliquum* Ratio Democriti colligens absurda, quæ sequuntur, si corpus in omnem sui partem diuidatur, ita se habet: vel sectione peracta remanebunt magnitudines, vel non magnitudines, vel puncta, vel affectiones accidentiáve, aut nihil. Quorum omnium nullum rectè dici potest. Ac primùm quòd nequeat residua esse magnitudo, inde patet, quia cum magnitudo omnis constet partibus, in quas secari potest, dabitur post diuisionem omnino perfectam diuisibile nondum diuisum, quod repugnat.

δυνατόν. τί γὰρ ἔσται ὥσπερ τὴν διαίρεσιν διαφεύγει; εἰ γὰρ πάντῃ διαιρετόν, καὶ τοῦτο δυνατόν, κἂν ἅμα εἴη τοῦτο πάντῃ διῃρημένον, εἰ μὴ ἅμα τοῦτο διῄρηται. κἂν εἰ τοῦτο γένοιτο, οὐδὲν ἂν εἴη ἀδύνατον, οὐκοῦν καὶ κατὰ τὸ μέσον ὡσαύτως καὶ ὅλως δὲ εἰ πάντῃ πέφυκε διαιρετόν, κἂν διαιρεθῇ, οὐδὲν ἔσται ἀδύνατον γεγονός. ἐπεὶ οὐδ' ἂν εἰς μυρία μυριάκις διῃρημένα ᾖ, οὐδὲν ἀδύνατον, καίτοι ἴσως οὐδεὶς ἂν διέλοι. ἐπεὶ τοίνυν πάντῃ τοιοῦτόν ἐστι τὸ σῶμα, διῃρήσθω. k τί οὖν ἔσται λοιπόν; μέγεθος; οὐ γὰρ οἷόν τε. ἔσται γάρ τι οὐ διῃρημένον. ἦν δὲ πάντῃ διαιρετόν. ἀλλὰ μὴν εἰ μηδὲν ἔσται σῶμα μηδὲ μέγεθος, διαίρεσις δ' ἔσται, ἢ ἐκ στιγμῶν ἔσται, l καὶ ἀμεγέθη ἐξ ὧν σύγκειται, ἢ οὐδὲν παντάπασιν. ὥστε κἂν γίνοιτο ἐκ μηδενός, κἂν εἴη συγκείμενον, καὶ τὸ πᾶν δὴ οὐδὲν, ἀλλ' ἢ φαινόμενον. m ὁμοίως δὲ κἂν ᾖ ἐκ στιγμῶν, οὐκ ἔσται ποσόν. ὁπότε γὰρ ἥπτοντο ἐν ἑνὶ μεγέθει, καὶ ἓν ἦν μέγεθος, καὶ πάντα ἦσαν, οὐδὲν ἐποίουν μεῖζον τὸ πᾶν. διαιρεθέντος γὰρ εἰς δύο καὶ πλείω, οὐδὲν ἔλαττον οὐδὲ μεῖζον τὸ πᾶν τοῦ πρότερον. ὥστε κἂν πᾶσαι συντεθῶσιν, οὐδὲν ποιήσουσι μέγεθος. n οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ εἴ τι διαιρουμένου, οἷον ἐκπρίσμα γίνεται τοῦ σώματος, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ μεγέθους σῶμά τι ἀπέρχεται, ὁ αὐτὸς λόγος, ἐκεῖνο πῶς διαιρετόν. o εἰ δὲ μὴ σῶμα ἀλλ' εἶδός τι χωριστὸν, ἢ πάθος ὃ ἀπῆλθε, καὶ ἔστι τὸ μέγεθος, στιγμαὶ, ἢ ἁφαὶ τοδὶ παθοῦσαι, ἄτοπον ἐκ μὴ μεγεθῶν μέγεθος εἶναι. p ἔτι δὲ ποῦ ἔσονται καὶ ἀκίνητοι, ἢ κινούμεναι αἱ στιγμαί, ἁφή τε

l *Ea ex quibus componitur.* Colligit, si absoluta diuisione neque magnitudo remaneat, fore vt corpus ex solis punctis coalescat, ac proinde vt magnitudo ex iis quæ magnitudinis expertia sunt, constet: vel etiã vt id, quod residuum est, nihil omnino sit. Quod tamen posterius minimè concedi posse ex eo patet, quia quidquid in nihilum resoluitur, id ex nihilo productum est. Quod verò ita se habet, nihil omnino esse potest. Quare sequitur einsmodi corpus nullũ veri entis gradum, sed inanem tantùm speciem, similitudinémque existentis possidere. Aduerte cùm dicitur id quod ex nihilo productum est, esse nihil; hoc quidem loco vt orationis contextu patet, intelligendũ id esse de eo, quod dicitur effici ex nihilo tanquam ex parte componente: quod pronuntiatum verissimũ est, siue de naturali, siue de diuina potentia loquamur. Si tamen intelligatur tanquam ex termino, licèt naturaliter non possit quicquã fieri ex nihilo; diuinitus tamen potest: si uidẽ facultas diuina, quæ omnẽ naturæ vim superat, ex nihilo res efficere valet

Ex nihilo nihil per vim naturæ.

r-

fieri posse, vt penitus diuidatur. Quid enim erit, quod effugiat diuisionem? nam si omni ex parte, atque omnino sit diuisibile, & ita diuidi queat, siue simul erit hoc omni ex parte diuisum (etsi non simul dicatur) siue id fiat, nihil accidet impossibile; igitur & secundùm medium, haud secus: Et in summa, si omni ex parte, ac omnino diuidi aptum sit, si diuidatur, nullum emerget impossibile, quando ne vllum quidem oriatur impossibile, si in decies millies dena millia diuisum sit: quamuis fortè nemo vnquam diuidet. Itaque cùm corpus ipsum omnino tale sit, diuidatur. Quid ergo erit reliquum? magnitudo? id enim fieri non potest: esse enim quippiam haud diuisum; at erat omni ex parte omninoq́; diuisibile. At verò si nec corpus, nec magnitudo relinquatur; diuisio tamen sit; aut corpus ex punctis constabit, & ea, l ex quibus componitur, magnitudine carebunt, aut nihil omnino erit. Quare siue factum ex nihilo, siue compositum sit, profectò totum ipsum nihil præterquam apparens, erit. m *Similiter si ex punctis conflari dicatur quantum non erit. Nam cùm vna in magnitudine sese tangunt, & magnitudo vna perpetuaq́; est, atque illa simul sunt, nihilo maius totum ipsum reddũt; quoniã si totũ in duo, aut plura diuidatur, nihilo ipsum minus quàm prius euadit. Quare pũcta etiã si omnia coagmentata sint, nullam efficiũt magnitudinẽ.* n *Verumenimuero si quid tale inter diuidendum corpus fiat, quale est ramentum, illud quod excidit, dum quippiã serra secatur, atq; hoc pacto corpus aliquod e magnitudine abscedat, idẽ sermo recidit, quomodo, inquam, diuisibile illud sit.* o *Quòd si id, quod abscedere solet, corpus non sit, sed forma quedam affectúsve separabilis, sitque magnitudo ipsa puncta, vel tactus sic affecti, magnitudinem ex non magnitudinibus constare incongruum atque abhorrens est.* p *Ad hæc, puncta ipsa siue à motu vacent, siue eundem subeant, vbi nam*

per creationem, vt lib. 1. Physicorum, cap. 7. q. 1. artic. 2. & lib. 8. eiusdem operis, ca. 2. disseruimus.

m *Similiter si ex punctis.* Non posse corpus ex solis punctis constitui inde suadet, quia sequeretur corpus non esse quippiam quãtum & extensum. Nam si puncta immediatè sibi cohæreant, vniantúrque in magnitudine, cùm indiuisibilia addita aut detracta non efficiant corpus maius, minúsve, quemadmodum vno aut pluribus eorum ablatis non euadit magnitudo minor: certè nequibunt puncta quãtitatem vllo modo extendere, imò nec vlla vera quantitas ex iis, etiam in vnum confertim coëuntibus, concrescet.

Magnitudinem non ex solis punctis conflari.

n *Verumenimuero.* Si quis dicat peracta diuisione relinqui particulas similes ramẽtis, quæ è nonnullis corporibus, cùm dissecantur, decidere consueuerunt; eadem ratio redibit: vel enim eæ particulæ diuiduæ erunt, vel indiuiduæ, quorum vtrumlibet confutatum est.

o *Quòd si id quod.* Cõtenderet fortasse aliquis puncta constituere corpus ratione alicuius affectus, hoc est, qualitatis, qua prædita sint; hanc verò dissectione amitti, & euanescere, soláque puncta relinqui: itaque magnitudinem ex solis punctis ea qualitate affectis coagmentari. Hoc responsum ex eo refellit, quòd statuat magnitudinem conflari ex partibus quantitatem non habentibus, qualia sunt puncta Quod tamen paulò antè impugnatum fuit.

Confutatio responsionis.

p *Ad hæc puncta ipsa.* Argumentatur adhuc Democritus contra assertionem componentium magnitudinem ex punctis. Nam siue linea oriatur, vt quidã volunt, ex fluxu motúve puncti, siue nõ: vel (vt est aliorũ interpretatio) siue puncta in magnitudine moueantur, siue sint motus expertia, quęnam in magnitudine

situm vendicabūt. Dicat aduersarius puncta esse iu qnauis parte lineę, vt iis partes omnes sese rangant, sibiq; mutuò cohæreant. At si ita res haber, inquit Democritus, planè cōuincitur, non ex solis punctis magnitudinē effici, quę adeoqui dem cum aliqua se inuicem tangunt, aut diuisionem subeūt, præter id, cuius interuētu tactus, aut diuisio fit, aliquid aliud dari oportet, nimirū partes ipsas, quę tanguntur, aut inter se diuisionē habent. Quare non erunt in magnitudine puncta duntaxat.

Non esse in magnitudine sola puncta.

q *Praeterea si lignum.* Aliter idem confirmat. Nam cùm lignum, aut quodcumque aliud corpus antea dissectum, ex partibus iterum coeuntibus cōponitur, fit quippiam ęquale, sibique respondēs; quia ex eisdem partibus cōsurgit: quare idem etiam eueniet, si magnitudo in quolibet puncto atque in omnes suas partes diuidatur, poterítque eadem similiter redintegrari. Cùm ergo magnitudo ex punctis, aut ex qualitatibus refici non possit; vtique fatendū erit non diuidi illā in puncta, aut qualitates, neque ex iis cōponi.

r *Quid igitur praeter diuisionem.* Vrget adhuc argumento suo Democritus Si oporret, inquit, diuisionē ad aliquid terminari, ecquidnam reliquum erit confecta partitione magnitudinis in omnes suas partes? num quid affectus aliquis, seu qualitas? eeterè quòd id neutiquā relinqui possit liquidò constat. Primùm, quia qualitas non gignitur ex quantitatibus, sicuti nec substātia. Deinde, quia qualitas nequit extra subiectū, cui inhæret, cōsistere. Quod intellige facultate naturæ Nam virtute diuina posse accidēs cōseruari extra subiectū, docemur mysterio diuinæ Eucharistię, vbi post consecrationē, manent accidentia panis & vini per se absque adminiculo substantiæ.

Facultate natura non dari qualitatem extra subiectum.

ἀφή τε ἀεὶ μία, δυοῖν τινοῖν, ὡς ὄντος τινὸς παρὰ τὴν ἀφὴν καὶ τὴν διαίρεσιν, καὶ τὴν στιγμήν. εἰ δή τις θήσεται ὁτιοῦν, ἢ ὁπηλικονοῦν σῶμα εἶναι πάντῃ διαιρετόν, πάντα ταῦτα συμβαίνει. q ἔτι ἐὰν διελὼν συνθῶ τὸ ξύλον, ἤ τι ἄλλο, πάλιν ἴσον τε καὶ ἕν. οὐκοῦν οὕτως ἔχει δηλονότι, κἂν τέμω τὸ ξύλον καθ' ὁτιοῦν σημεῖον. πάντῃ ἄρα διῄρηται δυνάμει. r τί οὖν ἐστι παρὰ τὴν διαίρεσιν; εἰ γὰρ καὶ ἐστί τι πάθος, ἀλλὰ πῶς εἰς ταῦτα διαλύεται, καὶ γίνεται ἐκ τούτων; ἢ πῶς χωρίζεται ταῦτα; s ὥστ' εἴπερ ἀδύνατον ἐξ ἀφῶν, στιγμῶν εἶναι τὰ μεγέθη, ἀνάγκη εἶναι σώματα ἀδιαίρετα, καὶ μεγέθη. ἀλλὰ μὴν καὶ ταῦτα θεμένοις, οὐχ ἧττον συμβαίνει ἀδύνατον. ἔσκεπται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν ἑτέροις, ἀλλὰ ταῦτα πειρατέον λύειν. t διὸ πάλιν ἐξ ἀρχῆς λεκτέον τὴν ἀπορίαν. τὸ μὲν οὖν ἅπαν σῶμα αἰσθητὸν εἶναι διαιρετὸν καθ' ὁτιοῦν σημεῖον, καὶ ἀδιαίρετον, οὐδὲν ἄτοπον. τὸ μὲν γὰρ δυνάμει διαιρετόν, τὸ δ' ἐντελεχείᾳ ὑπάρξει. τὸ δ' εἶναι ἅμα πάντῃ δυνάμει, ἀδύνατον, δόξειεν ἂν εἶναι. εἰ γὰρ δυνατόν, κἂν γένοιτο, οὐχ ὥστε εἶναι ἅμα ἄμφω ἐντελεχείᾳ, ἀδιαίρετον καὶ διῃρημένον, ἀλλὰ διῃρημένον καθ' ὁτιοῦν σημεῖον. u οὐδὲν ἄρα ἔσται λοιπόν, καὶ εἰς ἀσώματον ἐφθαρμένον τὸ σῶμα· καὶ γένοιτο δ' ἂν πάλιν, ἤτοι ἐκ στιγμῶν, ἢ ὅλως ἐξ οὐδενός, καὶ τοῦτο πῶς δυνατόν; ἀλλὰ μὴν ὅτι γε διαιρεῖται εἰς χωριστά, καὶ ἀεὶ εἰς ἐλάττω μεγέθη, καὶ εἰς ἀπέχοντα καὶ κεχωρισμένα, φανερόν. οὔτε δὴ κατὰ μέρος διαιροῦντι εἴη ἂν ἄπειρος ἡ θρύψις, οὔτε ἅμα οἷόν τε διαιρεθῆναι κατὰ πᾶν σημεῖον· οὐ γὰρ δυνατόν, ἀλλὰ μέχρι του. ἀνάγκη ἄρα ἄτομα ἐνυπάρχειν Text. 9.

Conclusio Democriti.

u *Itaque si fieri nequit.* Concludit tandem Democritus id quod probandum assumpserat, nimirum cùm magnitudo non componatur ex iis, quibus eam nullo modo cōstare posse hactenus demonstrauit, nihil aliud superesse, quàm vt concedamus cōstitui ex atomis, seu corpusculis insectilibus, quorū coalitu, abscessúque rerū ortus, & interitus perficiantur. Subiicit Aristoteles hanc Democriti sententiam, esto rationibus magis physicis, quàm Platonica, vt dictum est, innitatur, nō minoribus tamē premi difficultatibus. Et verò eius argumēta licèt in tertio li. de cœlo pertractata explicatáq; fuerint, esse nihilominus in præsēti dissoluenda

soluēda ad propositā de rerū generatione & interitu cōtrouersiam diiudicandā.

t *Quamobrem iterum.* Accedit Aristoteles ad diluendam rationem Democriti: pro cuius explicatione aduerte, cùm dicitur cōtinuum esse diuisibile in quālibet sui partē, bifariam id posse intelligi: vno modo, distributiuè, ita vt nulla pars designari queat, in qua non possit diuidi: altero collectiuè, ita vt ad totam partium collectionē diuisio terminari possit: itaq; Priori potentiæ, quam vocāt syncategorematicā respondet actus incompletus & inchoatus secundùm quem semper oportet residuas esse in cōtinuo partes, quæ adhuc sine termino diuiduæ sint: Posteriori, quā categorematicā appellāt, respondet actus omnino perfect⁹ absoluēs omnes continui partes nullámque absque dissectione relinquēs. Porrò cùm magnitudo, siue cōtinuum, perhibetur à philosophis diuidi posse in omnē sui partē, id secundùm priorem sensum accipi debet: alioqui falsum atq; impossibile est, quandoquidem talis diuisio necessariò fit in partes adhuc extēsas, & quæ ex aliis constent partibus, in quas continuū vlteriùs diuidi possit. Quia verò Democritus propositi effati posteriorē tantūmodo sensum agnouit, déque eo duntaxat inter disputandum meminit, ideo se cōtra aduersarios rem totam cōfecisse arbitrabatur. Respondet ergo Aristoteles, non esse absurdum affirmare continuum posse diuidi in omnē sui partem, intellige priori modo, simúlq; non posse diuidi, nimirū posteriori: item esse diuisibile potentia, intellige syncategorematica; & indiuisibile actu, videlicet completo & absoluto, licèt nullum punctū designari queat, per quem dissectionē fieri repugnet.

Bifariam continuum dici posse diuisibile in omnem sui partem.

u *Nibil igitur erit reliquum.* Colligit in pauciora Democriti argumentum, vt suam ei accommodes solutionem, atque latere in eo fallaciam. Nā cùm puncta

nam erunt? vnus enim semper duorum quorumdam tactus est tanquam re quapiam alia, præter tactum punctúmque ac diuisionē existente. Siquis ergo quoduis aut quantumlibet corpus esse omni ex parte, atque omnino diuisibile ponat, hæc accidunt vniuersa. q *Præterea si lignum, aut quippiam aliud iam diuisum rursum componas, iterum æquabile pariter atque vnum euadit. Igitur ad hunc modum res sese habet, vt patet, etiamsi illud quodlibet in puncto incidas. Potentia ergo omni ex parte ac omnino diuiditur.* r *Quid igitur præter diuisionem erit? Nam si est affectio quædam, at quonam pacto dissoluitur in hæc, fitque ex his; aut qualiter hæc separari queunt?* s *Itaque si fieri nequeat, vt magnitudines ex punctis aut tactibus constent, indiuisibilia sint corpora magnitudinésque necesse est. At verò & iis quoque qui hæc astruunt, nō minus accidit impossibile: de quibus quanquam aliàs fuerit à nobis consideratum;*
Text. 8. *tamen ea ipsa soluere eniti oportet.* t *Quamobrē iterum ab initio dicenda dubitatio est. Igitur omne corpus sensibile, quouis in puncto esse diuisibile, atq; indiuisibile nihil est absurdum; potentia siquidem diuisibile existit actu indiuisibile. At vt simul sit omni ex parte potentia diuisibile fieri nō posse videtur. Nam si fieri possit, & fiat, haudquaquam ad hunc fiet modum, vt simul ambo sint actu, indiuisibile, inquam, atque diuisum, sed quolibet in puncto diuisum.* u *Nihil igitur erit reliquum, atque corpus ipsum corruptione abibit in incorporeum: & rursum aut ex punctis, aut prorsus ex nihilo fiet: atque id, quî fieri potest? at verò quòd in separabiles, & subinde minores, atque inter se distantes, separatásque magnitudines diuidatur corpus, certū est. Itaque nec per partes diuidenti sectio, quæ in minutula fit, infinita occurret, nec insuper continget, vt omni in signo (non enim est possibile) sed quadamtenus diuidatur. Indiuiduas igitur in-*

esse

non immediatè sibi cohæreant in magnitudine, sed inter quælibet duo puncta sit continuum, sit vt magnitudo & possit, & non possit diuidi secundùm omnem sui partem: possit, per quoduis determinatum signum, punctúmve; non possit, quia pars iacens inter quælibet duo puncta, est infinitè diuidua.

O'iectio. *Dilutio.* x *Sed cùm hoc positum.* Obiiceret aliquis, si magnitudo per quodlibet determinatum signum ac punctum diuidi potest, sequi hinc dari vbique puncta in continuo, atque ita magnitudinē ex solis punctis cōstare, & in ea tātùm resolui: occurrit Aristoteles, etsi magnitudo prædicto modo secari queat, non tamen dari in linea plura pūcta immediatè copulata, sed vbique vnum, hoc est, vbicumque pūctū inest, illic vnū tātùm esse, nec vnū alteri proximè cōiungi, idque de omnibus singulis punctis esse pronunciādum. *Inter qualibet duo puncta esse continuum.* Quare cùm inter quælibet duo puncta inueniatur continuum & linea, non sequi vbique magnitudine esse puncta, hoc est, nihil in ea præter puncta inueniri, aut illam ex punctis tātummodo conflari. Lege, si placet, ea quæ de diuisione continui in suas partes a nobis explicata sunt, lib. 3. Physic. c. 4. q. t. 2. 4. & quæ de indiuisibilibus, lib. 6. c. 2. qu. 1. & 2. vbi disseruimus, verū pūcta sint entia vera, positiuáque in continuo, an negationes tantū: multisque argumētis demonstrauimus continuum non componi ex solis indiuisibilibus.

ὑπάρχειν μεγέθη ἀόρατα· ἄλλως τε καὶ εἴπερ ἔσται γένεσις καὶ φθορὰ, ἡ μὲν διακρίσει, ἡ δὲ συγκρίσει. ὁ μὲν οὖν ἀναγκάζειν λόγος δοκῶν εἶναι μεγέθη ἄτομα, οὗτός ἐστιν. ὅτι δὲ λανθάνει παραλογιζόμενος, καὶ ᾗ λανθάνει, λέγωμεν. ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστι στιγμὴ στιγμῆς ἐχομένη, τὸ πάντῃ εἶναι διαιρετὸν, ἔστι μὲν ὡς ὑπάρχει τοῖς μεγέθεσιν, ἔστι δ' ὡς οὔ. x δοκεῖ δὲ ὅταν τοῦτο τεθῇ, καὶ ὁπηοῦν, καὶ πάντῃ στιγμὴν εἶναι, ὥστε ἀναγκαῖον εἶναι διαιρεθῆναι τὸ μέγεθος εἰς μηδέν. πάντῃ γὰρ εἶναι στιγμὴν, ὥστε ἢ ἐξ ἁφῶν, ἢ ἐκ στιγμῶν εἶναι. τὸ δ' ἐστὶν, ὡς ὑπάρχει πάντῃ, ὅτι μία ὁπηοῦν ἐστὶ, καὶ πᾶσαι ὡς ἑκάστη, πλείους δὲ μιᾶς οὐκ εἰσίν· ἐφεξῆς γὰρ οὐκ εἰσὶν, ὥστ' οὐ πάντῃ. εἰ γὰρ κατὰ μέσον διαιρετὸν, καὶ κατ' ἐχομένην στιγμὴν ἔσται διαιρετόν· οὐ γάρ ἐστιν ἐχόμενον σημεῖον σημείου, ἢ στιγμὴ στιγμῆς. y τοῦτο δ' ἐστὶ διαίρεσις καὶ σύνθεσις, ὥστε ἔστι καὶ σύγκρισις, καὶ διάκρισις. ἀλλ' οὔτε εἰς ἄτομα καὶ ἐξ ἀτόμων (πολλὰ γὰρ τὰ ἄτοπα) οὔτε οὕτως, ὥστε πάντῃ διαίρεσιν γενέσθαι. εἰ γὰρ ἦν ἐχομένη στιγμὴ στιγμῆς, τοῦτο ἂν ἦν, ἀλλ' εἰς μικρὰ καὶ ἐλάττω ἐστὶ, καὶ σύγκρισις ἐξ ἐλαττόνων. ἀλλ' οὐχ ἡ ἁπλῆ καὶ τελεία γένεσις, συγκρίσει καὶ διακρίσει ὥρισται, ὥς τινές φασι· τὴν δ' ἐν τῷ συνεχεῖ μεταβολὴν, ἀλλοίωσιν. ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν ἐν ᾧ σφάλλεται πάντα. ἔστι γὰρ γένεσις ἁπλῆ καὶ φθορὰ, οὐ συγκρίσει καὶ διακρίσει, ἀλλ' ὅταν μεταβάλλῃ ἐκ τοῦδε εἰς τόδε ὅλον. z οἱ δὲ οἴονται ἀλλοίωσιν εἶναι πᾶσαν τὴν τοιαύτην μεταβολὴν, τὸ δὲ διαφέρει. ἐν γὰρ τῷ ὑποκειμένῳ, τὸ μέν ἐστι κατὰ τὸν λόγον, τὸ δὲ κατὰ τὴν ὕλην. ὅταν μὲν οὖν ἐν τούτοις ᾖ ἡ μεταβολὴ, γένεσις ἔσται ἢ φθορά· ὅταν δ' ἐν τοῖς πάθεσι καὶ κατὰ συμβεβηκὸς, ἀλλοίωσις. διακρινόμενα δὲ καὶ συγκρινόμενα, εὔφθαρτα γίνεται. ἐὰν μὲν γὰρ εἰς ἐλάττω ὑδάτια διαιρεθῇ, θᾶττον ἀὴρ γίνεται· ἐὰν δὲ συγκριθῇ, βραδύτερον. μᾶλλον δ' ἔσται δῆλον ἐν τοῖς ὕστερον. νῦν δὲ τοσοῦτον διωρίσθω, ὅτι ἀδύνατον εἶναι τὴν γένεσιν σύγκρισιν, οἵαν δή τινές φασι. Text. 10.

ΚΕΦ.

Democritus magnitudine ex indiuisibilibus componebat. *Generatio & corruptio quando fiunt.* y *Hec autem est diuisio.* Cùm Aristoteles concedat continuum posse diuidi modo antè explicato, & constitui ex partibus inter se coeuntibus; monet nō negare se omnē congregationem & segregationem: sed qualē fingebat Democritus, qui ex insectilibus magnitudinē coagmētabat, & in insectilia dissoluebat: quíque istiusmodi indiuiduorum corporum coalitū & secretionē, ortū interitúmque esse arbitrabatur: cùm tamen ex priori dogmate plurima absurda consequātur vt cōstat ex iis quæ hactenus disputata sunt: posterius verò facilè erroris cōuincatur. Nō enim generatio simplex, hoc est, substātialis, nec similiter corruptio esse potest, nisi cū substantia

esse magnitudines, quæ oculi aciem fugiant, necesse est: & præsertim, si generatio cõgregatione & corruptio segregatione fieri debeat. Quæ igitur ratio magnitudines esse indiuisibiles necessario colligere videbatur, hæc est. Sed quod clãculo peruersa ratiocinatione vtatur, & quatenus lateat, exponam oportet. Nam quia punctum puncto nõ hæret, magnitudines partim sunt, & partim nõ sunt omni ex parte diuisibiles. [x] *Sed cum hoc positũ asserimus, est, punctum vbiuis, ac omni in parte videtur esse; ita vt in puncta diuidi magnitudinem sit necesse, quippe cum omni in parte punctum sit: quo fit vt ea vel tactibus vel punctis cõstet. At omni in parte diuisibilis est, quia vbi vnum est, & omnia, vt singulum quodque: vno autem plura non sunt: non enim sunt deinceps. Quare non omni in parte diuisibilis est. Nam si per medium diuisibilis sit, & per punctum adhærẽs erit diuisibilis. At id haudquaquam fit: siquidem nec signum signo, nec punctum puncto hæret:* [y] *Hoc autẽ est, diuisio & compositio. Quare tam cõgregatio quam segregatio est, sed non ex insectilibus & in insectilia (complura enim inde emergũt absurda) nec hoc pacto vt omni ex parte fiat diuisio (id enim eueniret, si punctum puncto hæreret) sed segregatio in parua, & minora; & congregatio ex minoribus fit. At simplex perfectáque generatio cõgregatione & segregatione definita non est, quemadmodum nõnullis placet, qui & eam, quæ in continuo fit mutationẽ, alterationẽ esse asseriũt. Verùm id ipsum est, in quo prorsus errant: non enim generatio simplex atque corruptio congregatione segregationéve fit; sed cùm ex hoc in hoc mutatio fit.* 2 *Alij verò omnem eiusmodi mutationem alterationem esse putãt. At in hoc discrimen subit: nam in subiecto alterum forma, alterum materia est. Igitur cùm in hisce fuerit mutatio, generatio erit, vel corruptio; cùm in affectibus, & iis quæ per accidens alicui competunt, alteratio. Sed quæ congregãtur, ægrè: quæ verò segregantur, facilè corruptioni redduntur obnoxia. Nam si aqua in minores aquæ particulas sit discerpta, in aërem ocyùs mutari solet: si verò collecta sit, segniùs: quod in hisce, quæ posteriùs dicentur, apertius fiet. Nunc verò sit hactenus definitum, fieri non posse vt generatio sit eiusmodi congregatio qualem nonnulli esse asserunt.*

Text. 10.

substantia ipsa mutatur: generatio quidem, cùm est productio nouæ substantiæ, vt quando ex aëre fit ignis: corruptio, cùm est euersio, seu destructio substantiæ quæ antè erat, vt aëris.

2 *Alij verò omnem.* Reiicit opinionẽ arbitrãtium, omnem mutationem, quæ fit ex hoc in hoc, esse alterationẽ. Nam cùm in subiecto, hoc est, in quouis composito naturali, sint forma & materia, itémque affectus siue accidentia; quoties fit mutatio secundùm materiã & formam, quia videlicet materia nouã formã recipit vel amittit: generatio vocatur: cũ verò cõpositum penes qualitates mutationẽ subit, appellatur alteratio. Congregatio autem vel segregatio, quas Democritici ponunt, lõgè aliter se habent, quia tantùm sunt cõcretiones vel secretiones atomorum: licèt non sit negandum partium coalitum diuisionémque nonnihil ad interitũ rei facere, quatenus ea quæ in minutiores partes dissecta sunt, quia minùs resistunt, corruptioni magis patẽt, quæ autem collectiora & grandiora existunt, quia acriùs obluctantur, corruptionem diutiùs inhibent vt patet in magna aquarum vi, quæ tardiùs; & in guttulis, quæ citiùs in aërẽ mutãtur, quod suo loco planius dicetur. Ex superiori disputatione ratum manere vult Aristoteles generationem nõ esse atomorum coniunctionem, quam Democritus, eiusque sectatores tuebantur.

Alteratio quando fiat.

Conclusio contra Democriticos.

His

CAPITIS TERTII EXPLANATIO.

a His autem determinatis. Confutatis veterum Philosophorum de ortu & interitu rerum sententiis, accedit ad ostendendā propriā opinionem, ac primùm in cōtrouersiam vocat, num aliquid simpliciter gignatur & intereat, hoc est, num aliqua substantia ortū & corruptionem subeat: vel potiùs omnis generatio & interitus penes accidētia versetur, vt cùm Socrates ex ægroto fit valens, aut ex valente ægrotus, aliæve similes mutationes contingunt.

Quæstio, an detur generatio simpliciter.

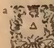
b *Nam si generatio.* Argumentatur in partē negatiuam quæstionis à se propositæ. Si enim aliquid generetur simpliciter, cùm generatio omnis & in vniuersum quælibet mutatio, fit inter contraria; gignetur ens simpliciter, ex non ente simpliciter: quemadmodum & in generatione secundùm quid, siue accidentaria, efficitur, v.g. subiectū album è non albo: at quòd repugnet gigni quidpiam simpliciter eo modo; inde perspicuum videtur, quia tale non ens simpliciter, è quo dicitur gigni, nihil est aliud quam subiectum à quo res fit, quod in re genita necessariò manet: impossibile est autē nō ens simpliciter absolutéque aliquid generare.

Omnis mutatio est inter contraria.

c *Porrò simpliciter.* Auget excitatæ dubitationis difficultatē. Enim vero nō ens simpliciter, vel negat præcipuā categoriam, hoc est, substantiam quæ simpliciter ens vocatur: vel remouet ens absolutè, id est, in toto ambitu suæ significationis: verum autem horū modorum non ens simpliciter accipiatur, nequaquam apparet qua ratione substantia possit gigni è nō ente simpliciter. Nā si priori modo vsurpetur, iam substantia fiet è non substantia; posteriori, substantia fiet omnino è nihilo: immo & idē sequitur, si non ens simpliciter iuxta priorem modum sumatur, quandoquidem substantiæ negatio cæteras omnes.

Κ Ε Φ. γ.

Text. 18.

a Διωρισμένων δὲ τούτων, πρῶτον θεωρητέον, πότερόν ἐστί τι γινόμενον ἁπλῶς καὶ φθειρόμενον, ἢ κυρίως μὲν οὐδέν, ἀεὶ δ' ἔκ τινος καὶ τί. λέγω δ', οἷον ἐκ κάμνοντος ὑγιαῖνον, καὶ κάμνον ἐξ ὑγιαίνοντος, ἢ μικρὸν ἐκ μεγάλου, καὶ μέγα ἐκ μικροῦ, καὶ τἆλλα πάντα τοῦτον τὸν τρόπον. b εἰ γὰρ ἁπλῶς ἔσται γένεσις, ἁπλῶς ἂν γίνοιτο ἐκ μὴ ὄντος, ὥστ' ἀληθὲς ἂν εἴη λέγειν, ὅτι ὑπάρχει τισὶ τὸ μὴ ὄν. τὶς μὲν γὰρ γένεσις ἐκ μὴ ὄντος τινός· οἷον ἐκ μὴ λευκοῦ, ἢ μὴ καλοῦ. ἡ δ' ἁπλῆ ἐξ ἁπλῶς μὴ ὄντος. c τὸ δ' ἁπλῶς ἤτοι τὸ πρῶτον σημαίνει, καθ' ἑκάστην κατηγορίαν τοῦ ὄντος, ἢ τὸ καθόλου, καὶ τὸ πάντα περιέχον. εἰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον, οὐσίας ἔσται γένεσις ἐκ μὴ οὐσίας. ᾧ δὲ μὴ ὑπάρχει οὐσία, μηδὲ τόδε, δῆλον ὡς οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδεμία κατηγοριῶν, οἷον οὔτε ποιόν, οὔτε ποσόν, οὔτε τὸ ποῦ. χωριστὰ γὰρ ἂν εἴη τὰ πάθη τῶν οὐσιῶν. εἰ δὲ τὸ μὴ ὂν ὅλως, ἀπόφασις ἔσται καθόλου πάντων. ὥστ' ἐκ μηδενὸς ἀνάγκη γίνεσθαι τὸ γινόμενον. d Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν ἄλλοις τε διηπόρηται, καὶ διώρισται τοῖς λόγοις ἐπὶ πλεῖον. συντόμως δὲ καὶ νῦν λεκτέον, ὅτι τρόπον μέν τινα ἐκ μὴ ὄντος ἁπλῶς γίνεται, τρόπον δὲ ἄλλον, ἐξ ὄντος ἀεί. τὸ γὰρ δυνάμει ὄν, ἐντελεχείᾳ δὲ μὴ ὄν, ἀνάγκη προϋπάρχειν λεγόμενον ἀμφοτέρως.

Text. 12.

e ὃ δὲ καὶ τούτων διωρισμένων, ἔχει θαυμαστὴν ἀπορίαν, πάλιν ἐπαναποδιστέον, πῶς ἐστιν ἁπλῆ γένεσις, εἴτε ἐκ δυνάμει ὄντος οὖσα, εἴτε καί πως ἄλλως. ἀπορήσειε γὰρ ἄν τις ἆρ' ἐστιν οὐσίας γένεσις, καὶ τοῦ τοῦδε, ἀλλὰ μὴ τοῦ τοιοῦδε, καὶ τοῦ τοσοῦδε, καὶ τοῦ ποῦ· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ φθορᾶς. εἰ γάρ τι γίνεται, δῆλον, ὡς ἔσται δυνάμει τις οὐσία, ἐντελεχείᾳ δ' οὔ, ἐξ ἧς ἡ γένεσις ἔσται, καὶ εἰς ἣν ἀνάγκη μεταβάλλειν τὸ φθειρόμενον. πότερον οὖν ὑπάρξει τι τούτῳ τῶν ἄλλων ἐντελεχείᾳ; λέγω δ'

οἷον

CAP. III.

a *IS autē determinatis pertractatisque primò contemplari oportet vtrū simpliciter quippiā, an propriè nihil generetur corrūpatúrve; semper autē ex quodā quiddā fiat, vt ex agro sanū, & ex sano ægrum; aut pusillū è magno, & magnum è pusillo; & reliqua omnia ad hunc modum.* b *Nā si generatio simpliciter sit quippiā: profectò è nō ente simpliciter absolutéque fiet. Quare verum erit dicere, quibusdā non ens cōpetere; quippe cùm generatio quedā è quodam non ente, ceu è nō albo, vel è non bono fiat. At simplex generatio è non ente simpliciter fit.* c *Porrò simpliciter absolutéque nō ens: aut id quod ex omnibus entis prædicamētis primū est, aut quod est vniuersale, & cuncta ambit, significat. Igitur si primum, è nō substantia erit substātia generatio. At cui substātia non cōpetit, nec ei cæterorum prædicamentorum vllum, veluti qualitatem, quantitatē, aut vbi cōpetere posse pala est: nam alioqui affectus ipsi à substātia separari possent. Quòd si ita res habeat, omnino ipsum nō ens vniuersaliter omniū erit abnegatio. Quare id quod generatur ex nihilo gignatur, erit necesse.* d *Sed de hisce in aliis libris latiùs addubitatum simul atq; definitum fuit. Verùm cōpendiosè in præsentia quoque dicamus oportet, è nō ente simpliciter aliquo modo fieri generationē, & alio ex ente semper: nāque ens potētia, sed actu non ens, praeexistat est necesse: quod sanè, vt patet, vtroque dicitur modo.* e *Determinatis autem hisce, id rursum exactè disquiramus oportet, quod mirā habet ambiguitatem, quonam inquam pacto generatio simplex sit, siue ex ente potentia, siue etiam alio quouis pacto fiat. Dubitauerit nāque quispiā, vtrū substantia, ac rei huiusce, sed non qualitatis, quātitatis, aut vbi generatio sit: eodem modo & de corruptione. Nam si quid oriatur, quandam potentia, non actu substātiam esse dilucidum est, ex qua fiat generatio, & in quam id mutari necesse sit, quod corruptionem subit. Vtrùm igitur ex cæteris, quæ actu sunt, quippiam huic cōpetet, vtrùm, inquam, id quod*

Text. 12.

mnes categorias, cūctáq; entia excludit: quia accidentia substātiæ adminiculo fulciuntur, eóque dempto necesse est reliqua funditus tolli.

d *Sed de hisce in aliis libris.* Superiorem ambiguitatem dilucrat Aristoteles in 1. lib. Physicorum cap. 8. ideóque rem in præsenti paucis expediens, respondet generationem substantialem fieri aliquo modo è nō ente simpliciter, semper tamen fieri ex ente. — *Responsio ad superius arg.*

Omnis enim substantia gignitur ex materia, quę est aliquo modo nō ens simpliciter, id est, non substantia quatenus non est substantia in se: suáq; essentia includēs actum Physicū, id est, formam, sed potentia ad eam recipiendam ac sustentandam: simúlque dicitur gigni ex ente, quia re vera materia etsi non sit ens actu; est tamen ens substantiale. Vnde etiam patet non rectè colligi substantiam effici è nihilo, & excludi ab ea accidentium categorias: siquidem substantia potētialis esto dicatur propè nihil, non est tamen purum nihil, vt alibi fusiùs explicatum est. — *Nō ens è quo substantia gignitur.*

e *Determinatis autem hisce.* Rursus in dubium vocat vtrùm re ipsa aliqua substantia generatione efficiatur, vel potiùs omnis generatio sit accidentis, similitérque corruptio. Nam quòd nulla substantia gigni possit, ex eo videtur, quia oporteret eam gigni è non substantia. At de istiusmodi non substantia quæri potest vtrúmne sit aliquod ens in actu an potentia; & an sit actu aliquid aliorum prædicamentorum, vel potentia duntaxat. Nā si nihil actu sit, vtique separabile erit à substantia, & accidēte, id est — *Quæstio.*

est, neque substantia erit, neque accidens, proindéque erit nihil, & ex nihilo fiet aliquid contra commune philosophantium dogma. Quòd si quis dicat nō esse substantiam, esse tamen aliquid aliorum prædicamentorum actu: tūc aliud non minus à veritate alienum & absurdum sequeretur, videlicet cohærere per se accidentia extra substātiam: siquidem concedunt id quod gignitur, fieri ex accidente, quod absque ope substantiæ consistat.

Responsionis confutatio.

οὐδ' ἄρ' ἔσται ποσὸν, ἢ ποιὸν, ἢ ποῦ τὸ δυνάμει μόνον τόδε καὶ ὄν· ἁπλῶς δὲ μὴ τόδε, μηδὲ ὄν; εἰ γὰρ μηδὲν, ἀλλὰ πάντα δυνάμει, χωριστὸν τε συμβαίνει τὸ μὴ οὕτως ὄν· καὶ ἔτι ὃ μάλιστα φοβούμενοι διετέλεσαν οἱ πρῶτοι φιλοσοφήσαντες, τὸ ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι προϋπάρχοντος. εἰ δὲ τὸ μὲν εἶναι τόδε τι, ἢ οὐσίαν, οὐχ ὑπάρξει· τῶν δ' ἄλλων τι τῶν εἰρημένων, ἔσται, καθάπερ εἴπομεν, χωριστὰ τὰ πάθη τῶν οὐσιῶν. f Περὶ δὲ τούτων οὖν ὅσον ἐνδέχεται πραγματευτέον, καὶ τίς αἰτία τοῦ γένεσιν ἀεὶ εἶναι καὶ τὴν ἁπλῆν, καὶ τὴν κατὰ μέρος. g Οὔσης δ' αἰτίας μιᾶς μὲν, ὅθεν τὴν ἀρχὴν εἶναί φαμεν τῆς κινήσεως· μιᾶς δὲ, τῆς ὕλης, τὴν τοιαύτην αἰτίαν λεκτέον. περὶ μὲν γὰρ ἐκείνης εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς περὶ κινήσεως λόγοις, ὅτι ἐστὶ τὸ μὲν ἀκίνητον τὸν ἅπαντα χρόνον, τὸ δὲ κινούμενον ἀεί. τούτων δὲ περὶ μὲν τῆς ἀκινήτου ἀρχῆς τῆς ἑτέρας καὶ προτέρας διελεῖν, ἐστὶ φιλοσοφίας. περὶ δὲ τοῦ διὰ τὸ συνεχῶς κινεῖσθαι τἆλλα κινοῦντος, ὕστερον ἀποδοτέον, τί τοιοῦτον τῶν καθ' ἕκαστα λεγομένων αἴτιόν ἐστι. h Νῦν δὲ τὴν ὡς ἐν ὕλης εἴδει τιθεμένην αἰτίαν, εἴπωμεν, δι' ἣν ἀεὶ φθορὰ γένεσις οὐχ ὑπολείπει τὴν φύσιν. ἅμα γὰρ ἂν ἴσως τοῦτο γένοιτο δῆλον, καὶ περὶ τοῦ νῦν ἀπορηθέντος, πῶς ποτε δεῖ λέγειν περὶ τῆς ἁπλῆς φθορᾶς καὶ γενέσεως. i Ἔχει δ' ἀπορίαν ἱκανὴν, καὶ τί τὸ αἴτιον τοῦ συνείρειν τὴν γένεσιν, εἴπερ τὸ φθειρόμενον εἰς τὸ μὴ ὂν ἀπέρχεται. τὸ δὲ μὴ ὂν, μηδέν ἐστιν, οὔτε γὰρ τί, οὔτε ποιὸν, οὔτε ποσὸν, οὔτε ποῦ τὸ μὴ ὄν. εἴπερ οὖν ἀεί τι τῶν ὄντων ἀπέρχεται, διὰ τί ποτ' οὐκ ἀνήλωται πάλαι καὶ φροῦδον τὸ πᾶν, εἴ γε πεπερασμένον ἦν, ἐξ οὗ γίνεται τῶν γινομένων ἕκαστον. k Οὐ γὰρ δὴ διὰ τὸ ἄπειρον εἶναι ἐξ οὗ γίνεται, οὐχ ὑπολείπει. τοῦτο

Text. 13. Text. 14. Text. 15. Text. 16.

Cur ortus & interitus rerum perennis sit.

f *De hisce igitur quoad.* Vt propositam excutiat difficultatem, aliud interponit dubium cuius explicatio & intelligentia iis quæ dicenda sunt, non parum lucis affert, videlicet quidnam causæ sit, cur continuus ac perennis rerum ortus, & interitus tam in iis quę simpliciter, quàm quæ secundùm quid oriuntur, & occidunt, in sublunari mundo à natura nūquam deseratur.

g *Sed cùm vna quidem.* Duplex causa est, cuius scrutatio ad præsentem controuersiam pertinet, efficiens, & materialis. Efficiens item duplex, vt in septimo & octauo libro Physicæ Auscultationis dictum fuit. Altera mouens immobilis, quæ est primus motor: altera simul mouens, & mobilis, nempe primum mobile, seu prima cœlestium Sphærarum, quæ perenni motu agitantur. De mouente immobili, cuius contemplatio ad Metaphysicum spectat, ait Aristoteles nihil se in pręsenti disquirere: de mobili autem, à quo rerum sublunariū generatio & corruptio depēdet, acturum se in progressu inquit, videlicet libro secundo huius operis. Quo autem sensu verum sit, primi motoris considerationem ad primum Philosophum pertinere; cum de illo etiam in Physicis loco citato, Aristoteles ipse disputarit, declaratum à nobis fuit in procemio libri septimi, eiusdem operis.

Contēplatio primi motoris est negotii Metaphysici.

h *Nunc autem.* Relicta causa efficiente perpetuæ generationis, materialem sibi, inuestigandam ait, qua explicata constitutum erit quid respondendum sit ad quæstionem de simplici generatione, & interitu, id est, num aliqua substantia generetur, & corrumpatur.

i *Inuehis autem.* Antequam sempiternæ generationis causam afferat, vt veritas

id quod potentia duntaxat hoc aliquid, atque ens est, simpliciter autem nec hoc aliquid, nec ens, quãtitas erit aut qualitas, aut ubi? nam si actu nihil sit sed omnia potẽtia, eveniet & id, quod ita est, nõ ens esse separabile: & insuper (id quod semper maximè sunt veriti, qui primi in Philosophia versati sunt) nihilo praexistente quippiam gigni. Quod si verum non sit hoc quidem substantiam, & hoc aliquid esse, sed è caeteris praedicamentis aliquid, continget (ut iam diximus) affectus ipsos à substan-
Text. 13. *tiis posse separari.* f *De hisce igitur, quoad fieri potest, & quenam sit causa, cur generatio tam quae simpliciter, quàm quae secundùm partem fit, sem-*
Text. 14. *per sit, differendum est.* g *Sed cùm una quidem causa sit, unde motus esse principium dicimus; altera verò ipsa materies, de tali causa dicamus oportet. Nam de illa quidẽ priùs est dictum cùm de motu ageremus, esse inquam aliud, quod omni tempore perdurat immobile; & aliud, quod in motu semper est. Sed de principio illo quod mutationi non est obnoxium, prima Philosophiae est determinare ac pertractare. At de eo quod caetera idcirco movet, quia continuè moveatur, quidam eorum quae singularia vocantur, eiusmodi causa*
Text. 15. *sit, posteriùs erit assignandum.* h *Nunc autem quae velut in materiae specie sita est, causam, per quam generatio & corruptio nunquã natura deficiunt, dicamus oportet. Nam simul forsitan & hoc emerget; & id, quo de nuper dubitavimus, quonam inquam pacto de generatione & corruptione sim-*
Text. 16. *plici dicere conveniat.* i *Invehit autẽ & id quoque magnum abundè dubiũ, quenã causa sit ut generatio generationi semper cohereat, & alterã altera subinde sequatur; siquidem quod corruptionem subit, ad id proficiscitur, quod nequaquam in ratione rerũ existit: quod autem in ratione rerũ minimè existit, nihil est. Nã quod haud est, neque substãtia est, neque qualitas, neque quãtitas, nec ubi. Igitur si semper quippiam eorum quae sunt in ratione rerum, abeat, cur non dudum universum ipsum consumptum fuit, atque inane evasit, cùm id, ex quo fit genitorũ quodque finitũ sit?* k *non enim propterea quòd id ex quo quid fit, infinitum sit, nõ deficit: id enim*

ritas disputando magis eluceat, probat impossibilem esse istiusmodi perennitatem, quasi hũc in modum argumentetur; Quod corrumpitur vel abit in ens, vel in nõ ens. Si in ens, non igitur corrumpitur, quandoquidem manet. Si in non ens, ergo in nihil; quia neque in substantiam, neque in quantitatem, aut aliud quid caeterorum. At si in nihilum cedit, tota interennantium corporum universitas funditus ruet, ac certè mirum est quòd nondum exinanita & consumpta sit.

k *Non enim propterea.* Diceret fortè quispiam, licèt ea quae corrumpũtur, penitus evanescant; semper tamen gignendis rebus materiam superesse, propterea quòd materia interminata, atque infinita sit. Hãc responsionem improbat Aristoteles, quòd rebus infinitudinem invehat, cùm tamen non dari in rebus creatis infinitum actu, demonstratum sit in Physicis; esto detur infinitum potentia quoad divisionem. Quòd si alius occurrat, potuisse ex finita materia res ab aeterno gigni, eo quòd divisio, qua ex ea ad rerum generationem partes desumũtur, fiat progrediẽdo per partes infinitè minores iusta proportione sibi perpetuò respondentes: quae secãdi ratio nullũ prorsus finem inveniet. Hãc quoque solutionem inde refellit; quia sequeretur, ea quae oriuntur, in dies minora evadere; siquidem ex partibus in dies minoribus coagmentarentur; quod falsum esse nemo nõ videt. Quęrũt in huius loci explicatione nõnulli è recentioribus interpretibus, nũ saltẽ de corporibus

Non dari infinitam materiam.

Confutatio solutionis.

humanis rerum sit minora in dies ferre naturam. Potest hæc dubitatio bifariã intelligi, vno modo, verùm in specie humana maior ex parte in dies breuiora corpora prouenĩat. Altero, nũ quilibet filij parentibus semper minores euadant. Si quæstio secundùm priorem sensum intelligatur, affirmatiuè respondendũ est: si secundum posteriorem, negatiuè. Probatur quoad prioré partem, quia, vt iam alibi monuimus, id testatur experiẽtia: & tam poëtarum, vt Homeri 6. Iliados, Virgilij 1. Georgic. & 12. Æneid. & Iuuenalis Satyr. 15. tũ aliorum scriptorum, vt D. Cypriani aduersùs Demetrianum, D. August. 15. de Ciuit. Dei capit. 9. Plin. lib. 7. de Hist. Nat. cap. 16. & aliorum complurium auctoritas. Idémque affirmat Vriel Angelus libro 4. Esdræ ca. 5. (etsi is liber Canonicus non sit) Considera, inquit, & tu, quoniam minori statura estis præ iis qui ante vos: & qui post vos, minori quàm vos, quasi iam senescentes creaturæ, & fortitudinem iuuentutis prætereuntes...

Lib. 8. Phys. c. 2. q. 3.

Homerus. Iuuenalis. D. Cyprian. D. August. Plinius.

τοῦτο γὰρ ἀδύνατον. κατ' ἐνέργειαν μὲν γὰρ οὐδέν ἐστιν ἄπειρον, δυνάμει δ' ἐπὶ τὴν διαίρεσιν. ὥστε ἔδει ταύτην εἶναι μόνην τὴν μὴ ὑπολείπουσαν τῷ γίνεσθαί τι ἀεὶ ἔλαττον. νῦν δὲ τοῦτο οὐχ ὁρῶμεν. οὐκοῦν διὰ τὸ τὴν τοῦδε φθορὰν ἄλλου εἶναι γένεσιν, καὶ τὴν τοῦδε γένεσιν ἄλλου εἶναι φθοράν, ἄπαυστον ἀναγκαῖον εἶναι τὴν μεταβολήν. ἀεὶ μὲν οὖν τοῦ γένεσιν εἶναι καὶ φθοράν, ὁμοίως περὶ ἕκαστον τῶν ὄντων, ταύτην οἰητέον εἶναι πᾶσιν ἱκανὴν αἰτίαν. διὰ τί δέ ποτε, τὰ μὲν ἁπλῶς γίνεσθαι λέγεται καὶ φθείρεσθαι, τὰ δ' οὐχ ἁπλῶς, πάλιν σκεπτέον. εἴπερ τὸ αὐτό ἐστι γένεσις μὲν τουδὶ φθορὰ δὲ τουδί, καὶ φθορὰ μὲν τουδί, γένεσις δὲ τουδί. ζητεῖ γάρ τινα τοῦτο λόγον. λέγομεν γὰρ ὅτι φθείρεται νῦν ἁπλῶς, καὶ οὐ μόνον τοδί, καὶ αὕτη μὲν γένεσις ἁπλῶς, αὕτη δὲ φθορά. τοδὶ δὲ γίνεται μέν τι, γίνεται δ' ἁπλῶς οὔ· φαμὲν γὰρ τὸν μανθάνοντα γίνεσθαι μὲν ἐπιστήμονα, γίνεσθαι δ' ἁπλῶς, οὔ. καθάπερ οὖν διορίζομεν πολλάκις λέγοντες, ὅτι τὰ μὲν τόδε τι σημαίνει, τὰ δ' οὔ, διὰ τοῦτο συμβαίνει τὸ ζητούμενον· διαφέρει γάρ, εἰς ἃ μεταβάλλει τὸ μετα

Text. 18.

Maior olim gigantũ numerus.

Constat certè multo ampliori numero olim generari solitos Gigantes, de quibus fit mentio in diuinis literis Geneseos, cap. 6. Namque licèt non desint, qui eo loco Gigantum vocabulo non homines magna corporis vastitate, sed superbos, impios, & feroces (quo pacto interdum Gigantum nomẽ in diuinis literis sumitur) indicari putent, vt Philo Iudæus in li. de Gigantibus & D. Cyrillus lib. 9. aduersùs Iulianum. contraria tamen sentẽtia verior habetur, quæ est D. Ambrosij de arca Noë c. 4. D. Augustini lib. quæstionum in li. Genesim quæst. 3. & li. 15. de Ciuit. Dei c. 23. Theodoreti, qu. 48. in Genesim Cassiani collat. 8. c. 21. aliorúmque cõmunis. Ac præter eos Gigantes de quibus narrat sacra pagina, alios quoque diuersis tẽporibus fuisse ex historiis constat. &, vt cæteros omittamus, refert Plinius lib. 7. Natu. Hist. ca. 16. Orestis corpus fuisse septem cubitorum, & in Creta terræ motu rupto monte, inuentum corpus stans quadraginta sex cubitorum: Abulensis etiam cap. 1. Geneseos quæst. 12. inquit anno octingentesimo salutis nostræ inuentum fuisse cadauer ipsius nomine Pallantis Euandri filij, quod erectum in pedes barba æquaret mœnia Romanorum.

Phil. Iud. D. Cyprian. Ambrosius. Augustinus. Theodoret. Cassianus. De Orestis corpore. De corpore Pallantis.

Consule Beros. lib. 1. de tẽporibus ante diluuium, & Annium ibidem Ioa. Luc. c. 4. lib. de emendatione temp. Xenophõtem lib. de æquiuocis. Cœl. li. 2. ca. 6. & li. 3. ca. 9. & li. 30. c. 33. Macrob. 1. Satur. ca. 20. Diodor. li. 1. rerum antiq. c. 2. & li. 5. cap. 2.

Causa decrementi in corporibus humanis.

At enim non modò iam temporũ decursu veteres Gigantum familiæ, & frequens eorum ortus desiit: sed ab ea magnitudine corporũ, quæ nõ prodigiosa, sed apta conueniensque erãt, in dies humana natura descendit. Cuius rei causa est quòd paulatim virtus seminalis, nutritoria auctrixque degenerat, sicuti & res cæteræ humanæ in deteriorem statum vergunt. Itaque negari non potest hominum corpora in dies maiori ex parte contractiora esse.

Iam verò posteriorem partem nostræ assertionis experientiæ fides cõprobat. Videmus enim ex parentibus mediocris staturæ nasci interdũ filios admodum proceros & contrà è proceris parẽtibus oriri pumiliones. In quã sententiam obseruatione dignum est quod scripsit Scaliger exercitatione 263. in Cardanum, nempe

nempe Sanogithios populos, qui inter Prussiam & Liuoniam incolunt, cùm proceræ staturæ maxima ex parte sint; tamen quasi per vices tum proceros, tum pene nanos generare: haud absimili ingenio quarundam arborum tertio quoque anno fructum ferentium; quasi materia simul exhausta, tanquam succidaneas repararet reliquias natura, dum quod in nano abiurauerat, dependit in magnitudine insigniori. *De Sanogithiis.*

id enim esse nequit: nihil enim actu infinitum est, sed potentia tantùm, nempe diuisione ipsa. Quare hanc solùm causam esse oportebat, cur nunquam deficiat: quia semper quippiam fiat minus: nunc autem hoc fieri minimè cernimus. l *Ergo propterea quòd interitus huius, alterius est ortus, & contrà ortus huius, alterius interitus; necessariò accidit, vt mutatio irrequieta sit, & subsistere nequeat. Cur igitur generatio & corruptio similiter semper sit circa vnumquodque eorum, quæ sunt; hanc apud omnes causam satis esse putandum est.* m *Sed quamobrem alia simpliciter, alia non simpliciter oriri ac interire dicantur, rursus consideremus oportet: siquidem idem est generatio huius, & illius corruptio, atque huius corruptio, & illius generatio: id enim quandam postulat rationem. Dicimus enim quidpiam simpliciter nunc, & non solùm hocce, corrumpi: atque hæc generatio, generatio simpliciter: & hæc corruptio, corruptio simpliciter est. Fit autem & hocce quidem aliquid, non autem simpliciter: etenim eum qui discit, scientem fieri dicimus, non autem simpliciter fieri. Quia igitur quædam (id quod definiendo sæpe diximus) hoc aliquid significant, quædam non: hac sanè de causa quod in quæstione versatur euenit. Refert enim haud parum in quod mutetur id quod mutatio*

Nec mirum quòd in parentum & filiorum statura, tanta varietas notetur: cùm sidera natalitia, & afflatus cœlestes, atque alia, quæ ad conceptum & corporis formationem, virtutésque organicas in corpore effingendas concurrunt, ita prolem afficere queant, vt eam diuersitatem sortiatur, & nunc sub exigua quantitate maneat, nunc etiam ad Giganteam vastitatem excrescat. Nec enim audiendi sunt poëtæ, qui Gigantes è terra natos canunt: neque Franciscus Georgius in primo & sexto tomo suorum problematum, vbi inter alia statuit propriam Dæmonum prolem esse Gigantes; neque talia monstra ex solis hominibus aut vsitato generationis humanæ modo, & ordine, gigni posse. Nam quòd Dæmones vi propria generare nequeant, progressu ostendemus, vbi etiam num saltem applicando naturalia actiua passiuis, id aliquando præstare valeant, pertractabimus. Sed iam ad contextum redeamus. *Natalitia sidera quæ vi polleant.* *Dæmones vi propria nequaquã posse gignere.*

l *Ergo propterea quòd.* Reiectis falsis solutionibus declarat, legitimam verámque causam sempiternitatis generationum & corruptionum; & quo pacto finita materia ad id sufficere potuerit; asseritque eius rei causam esse, quòd corruptio vnius sit generatio alterius; & è conuerso. Ac si apertiùs dicat, quia cùm quidpiam dissoluitur, non abit in nihilum: sed in aliud cedit, & cõuertitur, aliam demum formam suscipiẽte materia. Causa igitur, cur generationum series nunquam intermittatur, sed consequẽtia quadam perpetuetur, est materia ipsa, quæ abeuntium & succedentium formarum vicissitudinem in se recipit; nec vnam dimittit, quin aliam semper asciscat. *Causa perpetuitatis generationum.*

m *Sed quamobrem.* Aliam inducit quæstionem, videlicet si vnius interitum alterius generatio perpetuò consequitur: cur quædã simpliciter gigni & interire perhibentur: alia non simpliciter, sed cum adiectione, siue secundùm quid tantùm. Tres igitur recẽset modos, quibus res simpliciter, & secũdùm quid generari, ac similiter corrumpi queant. Primo modo simpliciter gigni aut perire dicitur *Triplex modus generationis sim-*

simpliciter, & secundum quid.

substantia, quia est simpliciter ens, secundùm quid verò accidens, quia nõ absolutè ens, sed quodam modo ens, vel etiam non ens dicitur.

De alio Parmenidis dogmate lege Aristo. lib. 1 Phys. cap. 2. text. 6.

n *Sicut Parmenides.* Parmenides secundùm quoddã ipsius dogma duo posuit rerum principia, nimirum ens, & non ens; entis nomine, ignem, nõ entis appellatione terram significãs; fortasse, vt D. Thomas annotauit, quia ignis inter omnia elementa plus de forma & actiuitate: terra verò minus obtinet. Cùm ergo aër sit ens, terra non ens, diceretur, inquit Aristoteles, aër simpliciter gigni, iuxta priorem cõsiderationem generationis simpliciter; non autem terra. Quoniam autem Aristoteles exemplum hoc non ex suo sensu protulit: nec enim putabat terram esse non ens, seu quasi non ens, & communem cum accidentibus appellationem sortiri: sed id ex Parmenidis dogmate pronunciauit: ait se duntaxat modum quæsisse ad explicandam sententiam, siue in re subiecta ita accidat, siue non: cùm in exemplis non sit requirenda veritas.

Secũdus modus generationis simpliciter.

o *Alio materia qualitate.* Hic ponit secundum modum generationis simpliciter, in quo non tam comparat substantiam cum accidente, sed vnam substãtiam cum alia, docétque iuxta hunc modum gigni secundùm quid substantiam minus perfectam: simpliciter verò eã quæ præstãtior est, differtque ab alia per qualitatem, & cõditionem materiæ, id est, per differentiam naturæ nobiliorem. Quo pacto se habet ignis cõparatione terræ. Nam terræ, inquit, differentia frigus est: ignis autem, calor: at frigus priuatio quædam est, calor verò habitus. Ex quo sequitur, aërem excellentioris esse naturæ, quàm terram: cum per nobiliorẽ differentiã cõstituatur. Duo hoc loco aduertẽda sunt cum D. Tho. Alterum est, cur Aristoteles frigus priuationẽ vocat, cùm reuera sit qualitas positiua, vt progressu huius operis ostendemus. Alterum, cur calorem & frigus appellat differentias ignis & terræ. Ad primũ dicendum, cùm species sint quasi numeri teste Aristotele lib. 8. Metaph. cap 3. text. 10. sẽper è duabus speciebus sub eodem genere contentis vnam esse altera perfectiorem: atque ita minùs perfectam

Dub. 1.

Dub. 2.

Sol. 1.

Lege Aristotelẽ lib. 10. Metaph. cap. 7. text. 16. & lib. 2. de cælo text. 18. c. 3. & lib. 2. de gen. ca. 5. text. 32.

τὸ μεταβάλλον· οἷον ἴσως ἡ μὲν εἰς πῦρ ὁδὸς, γένεσις μὲν ἁπλῆ, φθορὰ δέ τινος, οἷον γῆς. ἡ δὲ γῆς γένεσις, τὶς γένεσις, γένεσις δ' οὐχ ἁπλῶς, φθορὰ δ' ἁπλῶς, οἷον πυρός· n ὥσπερ Παρμενίδης λέγει δύο, τὸ ὂν καὶ τὸ μὴ ὂν εἶναι φάσκων, πῦρ καὶ γῆν. τὸ δὴ ταῦτα ἢ τοιαῦτα ἕτερα ὑποτίθεσθαι, διαφέρει οὐδέν· τὸν γὰρ τρόπον ζητοῦμεν, ἀλλ' οὐ τὸ ὑποκείμενον. ἡ μὲν οὖν εἰς τὸ μὴ ὂν ἁπλῶς ὁδὸς, φθορὰ ἁπλῆ. ἡ δ' εἰς τὸ ἁπλῶς ὂν, γένεσις ἁπλῆ. οἷς οὖν διώρισται εἴτε πυρὶ καὶ γῇ, εἴτε ἄλλοις τισὶ, τούτων ἔσται τὸ μὲν ὂν, τὸ δὲ μὴ ὄν. ἕνα μὲν οὖν τρόπον ἐν τούτῳ διοίσει τὸ ἁπλῶς τι γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι, τοῦ μὴ ἁπλῶς· o ἄλλον δὲ, τῇ ὕλῃ ὁποία τις ἂν ᾖ· ἧς μὲν γὰρ μᾶλλον αἱ διαφοραὶ τόδε τι σημαίνουσι, μᾶλλον οὐσία· ἧς δὲ στέρησιν, μὴ ὄν· οἷον, τὸ μὲν θερμὸν κατηγορία τις καὶ εἶδος, ἡ δὲ ψυχρότης, στέρησις. διαφέρουσι δὲ γῆ καὶ πῦρ καὶ ταύταις ταῖς διαφοραῖς. p δοκεῖ δὲ μᾶλλον τοῖς πολλοῖς, τῷ αἰσθητῷ καὶ μὴ αἰσθητῷ διαφέρειν. ὅταν μὲν γὰρ εἰς αἰσθητὴν μεταβάλλῃ ὕλην, γίνεσθαί φασιν· ὅταν δ' εἰς ἀφανῆ, φθείρεσθαι· τὸ γὰρ ὂν καὶ τὸ μὴ ὂν, τῷ αἰσθάνεσθαι καὶ τῷ μὴ αἰσθάνεσθαι διορίζουσιν. ὥσπερ τὸ μὲν ἐπιστητὸν ὂν, τὸ δ' ἄγνωστον μὴ ὄν. ἡ γὰρ αἴσθησις ἐπιστήμης ἔχει δύναμιν. καθάπερ οὖν αὐτοὶ τῷ αἰσθάνεσθαι ἢ τῷ δύνασθαι καὶ ζῆν, καὶ εἶναι νομίζουσιν, οὕτω καὶ τὰ πράγματα, τρόπον τινὰ διώκοντες τἀληθὲς, αὐτὸ δὲ λέγοντες οὐκ ἀληθές. q συμβαίνει δὴ κατὰ δόξαν, καὶ κατ' ἀλήθειαν ἄλλως, καὶ τὸ γίνεσθαί τε ἁπλῶς καὶ τὸ φθείρεσθαι· πνεῦμα γὰρ καὶ ἀὴρ, κατὰ μὲν τὴν αἴσθησιν ἧττόν ἐστι· διὸ καὶ τὰ φθειρόμενα ἁπλῶς, τῇ εἰς ταῦτα μεταβολῇ φθείρεσθαι λέγουσι· γίνεσθαι δ' ὅταν εἰς ἁπτὸν καὶ εἰς γῆν μεταβάλλῃ· κατ' ἀλήθειαν δὲ, μᾶλλον τόδε τι καὶ εἶδος ταῦτα τῆς γῆς. r τὸ μὲν

Text. 19. *Text. 20.*

ὂν

mutationem subit; verbi causa, quæ ad ignem fit transitio, ea forsan generatio simplex est: & alicuius, ceu terræ, corruptio. At terræ generatio, generatio quædam est: cæterùm generatio simpliciter non est: sed corruptio simpliciter, puta ignis. n *Sicuti Parmenides asserit, qui duo, ens, inquam, & non ens, ignem & terram esse dicit. Verùm hæc an alia eiusmodi supponãtur, interest nihil: quandoquidem modum quærimus, non subiectum. Quæ igitur ad non ens simpliciter fit migratio, corruptio simplex est: quæ verò ad ens simpliciter, simplex generatio. Quibus igitur illa, siue igne & terra, siue quibusdam aliis definita sunt, horum profectò alterum ens, alterum nõ ens erit. Vno igitur modo simpliciter quippiam generari, ac corrumpi, & non simpliciter, hoc inter se differunt.* o *Altero materiæ qualitate, conditionéve. Cuius enim differentiæ potiùs hoc aliquid significant, ea magis substantia est: contrà, cuius differentiæ priuationem magis significant, ea magis non ens est: vt calor prædicamentum quoddã, & species est: frigiditas priuatio: his autem differentiis, ignis & terra differunt.*

Text.19. p *At pleri sque videtur illa potiùs sensibili & insensibili differre. Nam cùm ad sensibilem materiam mutatio fit: tum gigni quippiam aiunt: cùm ad eam, quæ sub sensum non cadit, corrũpi. Quandoquidem ens, & non ens, sentiendo & non sentiendo definiunt: quemadmodum quod scibile est, ens esse asserunt: quod sciri non solet, non ens: quippe cùm sensus ipse, scientiæ vim obtineat. Igitur hi vt res ipsas viuere, quia sentiant, aut sentire possint, ita easdem esse, quia sub sensum cadant, arbitrantur, veritatem modo quodam sectantes, sed hoc falsi dicentes.* q *Itaque generari quippiã simpliciter, atque corrumpi, iuxta opinionem alio atque veritatem accidit modo. Nam spiritus & aër sensu quidem minùs sunt, & proinde illa, quæ simpliciter corrumpuntur, mutatione ad illa tendente corrumpi dicunt atque generari, cùm in rẽ tangibilem, terrámq; mutãtur. Reuera verò hoc aliquid*

Text.20. *& species magis sunt, quàm ipsa terra.* r *Cur igitur*

perfectã habere quodãmodo priuationem perfectionis alterius. Quo fit vt illa habitus, hæc priuationis modum obtineat. Hinc est ergo, quòd Aristoteles frigiditatem, quia imperfectior est calore, & ambo sub qualitate continentur, priuationem vocauit. Ad secundum respõdet D Thomas, quia differentiæ substãtiales elementorum ignotæ sunt; ideo Aristotelem eas per calidum & frigidũ, quæ accidentariæ, sed omnibus notæ habentur, indicare voluisse: quod philosophi non infrequenter faciunt. Sed hac de re vberiùs, cùm de elemẽtorum formis disputabimus.

S·lut. 2.

p *At plerisque videtur.* Subiicit tertium modum, secundùm quem arbitrabantur nonnulli simpliciter gigni quæ sensibus magis conspicua sunt. Quorum ratio fuit quia sensuum iudicio omnia æstimabant, nec putabãt esse ens, nisi quod caderet sub sensum, quem nequaquam ab intelligentia distinguebant. Vnde etiã quod scibile foret, id tantum ens esse prædicabãt: quod aliter se haberet, ens esse inficiabantur. Quin & eorum error eò vsq; extendebatur vt sicuti credebant animalia viuere, quòd actu sentiant, aut sentire queant; ita crederent res esse, quia sentiũtur, aut sentiri possunt.

Tertius modus generationis simpliciter.

Veterũ Philosophorum error.

q *Itaque generari quidpiam.* Comparat tertium modum cum secundo, docens aliter dici rem generari & corrumpi simpliciter iuxta opinionem tertij modi; aliter quoad rem ipsam, vt in secundo modo explicatur.

r *Cur igitur sit.* Summatim colligit quæ in superioribus conclusit, aiens etsi generatio vnius sit corruptio alterius; & vnius corruptio, alteri⁹ generatio; quæ-

Cur quædam dicantur generari simpliciter, alia non.

dam tamen dici simpliciter generari, aut corrumpi: quædam non, ob materiæ differentiam, id est, ob diuersitatem eorum, quæ generationem & interitum subeunt. Quædam enim sunt absolutè entia, quædam non: itémque alia plus alia minus obtinent dignitatis, &c.

s *Dicuntur autem quædam.* Docuerat cur eorum quæ ex se mutuò generantur & intereunt, quædam simpliciter, quædam secundum quid gigni & occidere dicantur: hîc eiusdem rei causam reddit in iis quæ non gignuntur ex se inuicem, neque in se mutuò abeunt. Quomodo affecta sunt aër & scientia: nec enim generatio aëris est corruptio scientiæ, neque è conuerso. Ait ergo in iis causam discriminis esse: quòd rerum quædam spectant ad categoriam substantiæ: aliæ ad categorias accidentium; substãtia verò vt est ens simpliciter, ita simpliciter atque absolutè generari dicitur: contrà verò accidentia, vt non nisi secũdùm quid entia appellantur, ita non absolutè, sed secundùm quid gigni perhibentur.

Cur accidentia dicantur gigni secundùm quid.

t *Verumenimuero.* Tametsi quælibet substantia cum accidentibus cõparata simpliciter generari & interire dicenda sit: addit tamen Aristoteles, si eæ quæ potiores sunt, cum deterioribus conferantur, illas simpliciter, has secũdùm quid gigni & occidere dicendas esse. Immo & in ipsis accidẽtibus consimilem varietatẽm dari posse, ita vt accessu nobilioris qualitatis dicatur quis simpliciter gigni; v. c. cùm scientiam comparat: aduentu autem minùs nobilis, interire, vt cùm errorem acquirit.

οὖν ἐστι, τὴν μὲν ἁπλῆν γένεσιν φθορὰν οὖσάν τινος, τὴν δὲ φθορὰν τὴν ἁπλῆν γένεσιν οὖσάν τινος, εἴρηται τὸ αἴτιον· διὰ γὰρ τὸ τὴν ὕλην διαφέρειν, ἢ τῷ τὴν οὐσίαν εἶναι, ἢ τῷ μή, ἢ τῷ τὴν μὲν μᾶλλον, τὴν δὲ μή· ἢ τῷ τὴν μὲν μᾶλλον αἰσθητὴν εἶναι τὴν ὕλην ἐξ ἧς καὶ εἰς ἥν, τὴν δὲ ἧττον εἶναι. τὸ δὲ, s τὰ μὲν ἁπλῶς γίνεσθαι λέγεσθαι, τὰ δέ τι μόνον, μὴ τῇ ἐξ ἀλλήλων γενέσει, καθ' ὃν εἴπομεν νῦν τρόπον· νῦν μὲν γὰρ τοσοῦτον διώρισται, τί δή ποτε πάσης γενέσεως φθορᾶς οὔσης ἄλλου, καὶ πάσης φθορᾶς οὔσης ἑτέρου τινὸς γενέσεως, οὐχ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὸ γίνεσθαί τι καὶ τὸ φθείρεσθαι, τοῖς εἰς ἄλληλα μεταβάλλουσι. τὸ δ' ὕστερον εἰρημένον, οὐ τοῦτο διαπορεῖ· ἀλλὰ τί δή ποτε τὸ μανθάνον μὲν οὐ λέγεται ἁπλῶς γίνεσθαι, ἀλλὰ γίνεσθαι ἐπιστῆμον· τὸ δὲ φυόμενον, γίνεσθαι. ταῦτα δὲ διώρισται ταῖς κατηγορίαις· τὰ μὲν γὰρ, τόδε τι σημαίνει, τὰ δὲ τοιόνδε, τὰ δὲ ποσόν. ὅσα οὖν μὴ οὐσίαν σημαίνει, οὐ λέγεται ἁπλῶς, ἀλλά τι γίνεσθαι. t οὐ μὴν ἀλλ' ὁμοίως ἐν πᾶσι, γένεσις μὲν κατὰ τὰ ἐν τῇ ἑτέρᾳ συστοιχίᾳ λέγεται· οἷον ἐν μὲν οὐσίᾳ, ἐὰν πῦρ, ἀλλ' οὐκ ἐὰν γῆ· ἐν δὲ τῷ ποιῷ, ἐὰν ἐπιστῆμον, ἀλλ' οὐχ ὅταν ἀνεπιστῆμον. περὶ μὲν οὖν τοῦ τὰ μὲν ἁπλῶς γίνεσθαι, τὰ δὲ μή, καὶ ὅλως, καὶ ἐν ταῖς οὐσίαις αὐταῖς, εἴρηται. καὶ διότι τοῦ γένεσιν εἶναι συνεχῶς αἰτία ὡς ὕλη τὸ ὑποκείμενον, ὅτι μεταβλητικὸν εἰς τἀναντία, καὶ ἔστιν ἡ θατέρου γένεσις ἀεὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν ἄλλου φθορά, καὶ ἡ ἄλλου φθορά, ἄλλου γένεσις. n ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀπορῆσαι δεῖ διὰ τί γίνεται ἀεὶ ἀπολλυμένων. ὥσπερ γὰρ καὶ τὸ φθείρεσθαι ἁπλῶς φασιν, ὅταν εἰς ἀναίσθητον ἔλθῃ καὶ τὸ μὴ ὄν· ὁμοίως καὶ γίνεσθαι ἐκ μὴ ὄντος φασίν, ὅταν ἐξ ἀναισθήτου. εἴτ' οὖν ὄντος τινὸς τοῦ ὑποκειμένου, εἴτε μή, γίνεται ἐκ μὴ ὄντος. ὥστε ὁμοίως καὶ γίνεται ἐκ μὴ ὄντος, καὶ φθείρεται εἰς τὸ μὴ ὄν. εἰκότως οὖν οὐχ ὑπολείπει· ἡ γὰρ γένεσις, φθορὰ τοῦ μὴ ὄντος· ἡ δὲ φθορά, γένεσις τοῦ μὴ ὄντος. x ἀλλὰ τοῦτο τὸ Text. 22.

Text. 21.

μὴ ὂν

n *At verò nec dubitasse.* Compertum iam esse inquit, cur ex vno corrupto semper aliud gignatur, videlicet quia generatio omnis est progressio à non esse ad esse (vt patet etiam ex eorũ opinione, qui volunt tunc generari quidpiã cùm ex insensibili, quod putant esse non ens, fit sensibile, quod dũtaxat entis nomine comprehendunt) corruptio autem est progressio ab esse ad non esse. Vnde fit vt terminus ad quem interitus sit terminus à quo generationis; & terminus ad quẽ

genera

tur sit, aut non sit simplex generatio, quæ eadem alicuius corruptio est, & corruptio simplex quæ itidem generatio alicuius est, causam diximus. Nam id ob materiæ discrimen euenit: nempe aut quòd ea substantia sit, vel nō sit: aut quòd hæc magis, illa minùs: & non quia materia, ex qua mutatio venit, & ad quam proficiscitur, alia magis alia minùs sensu percipi queat. ꝯ *Dicuntur autē quædam simpliciter, quædā solùm aliquid fieri: non ob mutuā generationē, sed iuxta eum, quem nuper diximus, modū. Nam hoc tantùm nuper definitum determinatúmq; fuit, cur nā cùm omnis generatio sit alterius corruptio, & omnis corruptio cuiuspiā alius generatio; tā oriri quā interire, non similiter tribuamus hisce quæ in sese vicissim mutari solent. At quod postremo loco fuit dictum, hoc idem minimè in quæstionē reuocat: sed quamobrē quod discit, non simpliciter fieri, sed fieri sciens, quod verò nascitur fieri dicatur. Hæc autem prædicamentis distincta sunt. Nam alia substantiā, alia qualitatem, alia quantitatem significant. Quæcumque igitur substantiam non significant, ea non simpliciter sed quippiam fieri dicuntur.* ꝯ *Verumenimuero, in omnibus generatio simpliciter iuxta ea, quæ in altera sunt serie, dicitur: vt substantia, si ignis fiat, sed nō si terra: & in qualitate, si sciū, sed nō, insciū. Quòd igitur quædam simpliciter oriantur, quædā non, etiam omnino in ipsis substantiis dictū est; & quod vt generatio continuè fit, causa vt materia id quod subiicitur, est: quia in contraria mutatiuū est: atque in substantiis semper vnius generatio, alterius est corruptio, & vnius corruptio generatio*
Text.21. *alterius.* ꝯ *At verò nec dubitasse conuenit, quam ob causam corruptis quibusdam semper generatio fiat. Nam vt corrumpi simpliciter quippiam dicunt, cùm illud ad insensibile & id quod haud est, proficiscitur: sic & ortum subire ex eo quod haud est, cùm ex insensibili fit. Siue igitur subiecto quopiam existente, siue non, ex eo fit quod haud est. Quare simili modo & ex eo quod haud est, generatur, & in id quod haud est, corrumpitur. Meritò igitur generatio non deficit; quippe cùm generatio, corruptio sit eius quod haud est, atque corru-*
Text.22. *ptio generatio eius quod haud est.* ꝯ *Sed quæret aliquis,*

generationis, terminus á quo interitus: proindéque vt rata ac firma lege post vnius dissolutioné, alterius ortus existat. Hìc aduerte terminum ad quem interitus non esse terminum à quo per se generationis: sed per comitantiam duntaxat. Nam cùm v. c. ex aëre ignis producitur, & aër interit, terminus ad qué corruptionis aëris, est nō esse aëris; terminus autem à quo per se generationis ignis, est nō esse ignis, seu priuatio formæ ignis; nō autem non esse aëris, seu priuatio formæ aëris: siquidem tunc aliquid dicitur generari, cùm tendit à non esse sui, ad esse sui, vtcúque se habeat esse, vel non esse alterius. Eatenus ergo terminus ad quem corruptionis, dicitur esse terminus à quo generationis, quatenus vt v. c. ignis ex aëre generetur, oportet aërem corrumpi, atque ita post non esse aëris subsequi generationé ignis. Terminus verò ad quem generationis est terminus à quo per se corruptionis, non quidem rei, quæ in eodem instanti corrumpitur, vt planum est, sed corruptionis postea futuræ, nimirum eius, quam ignis subibit quandoquidé corruptio ignis tendit ab esse ignis ad non esse eiusdem.

Quo pacto terminus ad quem corruptionis, sit terminus à quo generationis.

Sed quæret aliquis. Quoniam generatio, vt dictum fuit, est ex non ente; dubitationé excitat, quidnam illud sit, num aliquod contrariorum, v.g. num terra, & graue sit nō ens, vti posuit Parmenides: ignis autem, & leue, sit ens. *Dubitatio.*

Respódétque non ita rem habere: siquidé terra est ens, & gignitur, dum materia recipit *Solutio.*

recipit formam, qua in actu constituitur. Potiùs ergo nõ ens est ipsa terræ & ignis materia. Quæ tamẽ non est per se non ens, vt aiebat Plato, sed non ens per accidens, ratione priuationis, cui adiungitur, vt cõstat ex li. 1. Physic. c. 9. text. 79. Dicitur autem res fieri ex contrario, quia fit ex materia habente priuationẽ formæ aduenientis, & quia forma aduenietẽs, cùm abeuntẽ expellat, aliquo modo illi opposita est.

Solutio.

μὴ ὂν ἁπλῶς, ἀπορήσειέ τις, πότερον τὸ ἕτερον ἐναντίων ἐστίν, οἷον γῆ, καὶ τὸ βαρὺ, μὴ ὄν, πῦρ δὲ καὶ τὸ κοῦφον, τὸ ὄν, ἢ οὔ. ἀλλ' ἔστι καὶ γῆ τὸ ὄν, τὸ δὲ μὴ ὄν, ὕλη τῆς γῆς, καὶ πυρὸς ὡσαύτως. γ καὶ ἆρά γε ἑτέρα ἑκατέρου ἡ ὕλη, ἢ οὐκ ἂν γίνοιτο ἐξ ἀλλήλων. οὐδ' ἐξ ἐναντίων; τούτοις γὰρ ὑπάρχει τὰ ἐναντία, πυρὶ, γῇ, ὕδατι, ἀέρι. ἢ ἔστι μὲν ὡς ἡ αὐτὴ, ἔστι δ' ὡς ἡ ἑτέρα: ὃ μὲν γάρ ποτε ὂν, ὑπόκειται τὸ αὐτὸ, τὸ δ' εἶναι οὐ τὸ αὐτό. περὶ μὲν οὖν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

Dubitatio. γ *Et vtrùm materies vtriusq;.* Aliam mouet quæstionẽ, videlicet num eadem sit rei intereuntis; & rei, quæ gignitur, materia, an diuersa. Respondet partim esse eandem

CAPITIS QVARTI EXPLANATIO.

a *E generatione.* Postquam statuit dandam esse generationem simplicem: nunc quid ea sit, & quo pacto à cæteris mutationibus differat, explicaturus; docet in primis quidnam inter eã & alterationẽ sit discriminis. Illud verò primũ cõstare inquit, substantiam, & accidentia nõ idẽ esse, quã doquidem substãtia subiectum est, cui accidentia inhærent: accidentia verò sunt, quæ accessu suo & recessu variè rem afficiunt. Sumit quoque ex superiori capite dandam esse non solùm accidẽtium, sed etiam substantiarum generationem mutationémve.

Alteratio quid. b *Alteratio sanè est.* Docet tũc esse alterationem, cùm re integra eodém que sensili subiecto manente penes contrarias mediásve qualitates mutatio fit, verbi gratia, cùm idem corpus nunc calet, nunc friget; nunc cæruleo, nũc puniceo colore imbuitur. Aristoteles pro exemplis qualitatũ, ad quas fit alteratio, affert sanitatem, ægritudinem, & figuram, quia idem animal modò sanum est, modò ægrum: idem corpus nunc rotundam, nunc angularem figurã obtinet. Contra hæc obiicit D. Thomas, quòd sanitas & ægritudo pertinent ad primã speciẽ qualitatis, figura ad quartam: Aristoteles autem in Physicis decreuit, neque ad primam, neque ad quartam speciẽ qualitatis, sed ad tertiã duntaxat, dari per se alterationẽ. Quare non videri istiusmodi exẽpla ad rẽ propositã facere. Occurrit D. Thomas, alterationem primò & per se in solis tertiæ speciei qualitatibus versari: per accidẽs autẽ interuẽtu aliarũ qualitatum inueniri etiam alterationẽ in aliis speciebus, vt cũ per alterationem calidi & frigidi mutatur animal è sanitate in ægritudinem, aut è cõuerso; & cùm per alterationem mollitudinis & duritiæ nouã accipit figuram. Nobis tamẽ hæc solutio nõ placet. Primùm, quia sanitas & ægritudo per se quidem in nulla categoria constitui possunt, cùm nõ sint vnũ quid, sed

Obiectio.

Solutio D. Thomæ.

ΚΕΦ. δ.

a Ερὶ δὲ γενέσεως, καὶ ἀλλοιώσεως, λέγωμεν τί διαφέρουσι. φαμὲν γὰρ ἑτέρας εἶναι ταύτας τὰς μεταβολὰς ἀλλήλων. ἐπεὶ οὖν ἐστί τι τὸ ὑποκείμενον καὶ ἕτερον τὸ πάθος, ὃ κατὰ ὑποκειμένου λέγεσθαι πέφυκε, καὶ ἔστι μεταβολὴ ἑκατέρου τούτων. b ἀλλοίωσις μέν ἐστιν, ὅταν ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητοῦ ὄντος, μεταβάλλῃ ἐν τοῖς αὑτοῦ πάθεσιν, ἢ ἐναντίοις οὖσιν, ἢ μεταξύ. οἷον τὸ σῶμα ὑγιαίνει, καὶ πάλιν κάμνει, ὑπομένον γε ταὐτὸ, καὶ ὁ χαλκὸς στρογγύ Text. 23.

aliquis, vtrùm hoc ipsum, quod simpliciter nō est, è contrarijs sit alterum: verbi causa, vtrùm non ens, sit terra, & id quod graue est; ens verò ignis & quod leue est, an non: sed ens terra, non ens verò terræ materies, atq; ignis similiter? y & vtrùm materies vtriusque diuersa sit, an nec ex sese mutuò fierent, nec ex contrarijs: nam hisce, igni, inquam, terræ, aquæ, & aëri contraria insunt. An partim est eadem, partim diuersa. Quod enim aliquando cùm sit, subiici solet, est idem: at ratio non item eadem est. Sed de hisce hactenus.

Solutio. eandem, partim diuersam: eandem re, diuersam ratione. Nam quod re eadem sit, ex eo conuincitur: quia alioqui cū ex aëre ignis, ex igni aër generatur, non dicerentur hæc duo elementa fieri ex se mutuò, neque è contrarijs oriri. Non enim ex se inuicem fiūt, quæ communem materiam non habent, neque contraria censentur, quæ nō versantur circa idem subiectum. *Contraria circa idem.* Esse tamen istiusmodi materiam ratione diuersam inde patet: quia aliter est disposita, alitérque se habet secundùm accidentia, dum est sub vna forma; aliter dum est sub alia.

---

sed collectio multorū entium, nimirum quatuor primarum qualitatum. Reductitiè verò nō in prima specie qualitatis, cùm sint qualitates subiectę sensibus, sed in tertia collocari debēt, vt suo loco pleniùs ac planiùs dicemus. Præterea existimandū non est, interuentu, seu merito quatuor primarum qualitatum, dari alterationem ad sanitatem, & ægritudinem, tāquam ad rem ab ipsis qualitatibus distinctam, cùm sanitas nihil aliud sit quàm calor, frigus, siccitas, humor cum certa proportione ad naturam subiecti; similitérque ęgritudo non sit aliud quàm eædem qualitates cum defectu illius proportionis, seu conuenientiæ. *Non placet.* Quare dicendum potiùs est, cùm ad quatuor primas qualitates, in quibus sanitas & ægritudo consistit, alteratio per se detur, dari etiā posse alterationem non per accidens, vt D. Thomas vult, sed per se ad sanitatem, & ægritudinem (quāuis hæc non terminetur per se ad relationem proportionis, & conuenientiæ, quam sanitas adiunctam habet, neque ad defectum talis conuenientiæ, quæ ægritudinem comitatur) proindéque exemplum sanitatis & ægritudinis, quod Aristoteles attulit, non esse, à re propositа alienum. *Vera solutio.*

CAP. IV.

Text. 23. a *De generatione autem atque alteratione, quo inter se discrepent, agendum. Nam hasce mutationes inter sese diuersas esse dicimus. Cùm igitur subiectum quippiam sit, & affectio, atq; qualitas, quæ de subiecto nata est dici, ab eodem diuersa sit, sitque vtriusque horum mutatio; alteratio* b *sanè est, quando sensibile subiectum permanens, in suis mutatur affectibus; qui aut contrarij, aut inter contrarios medij sunt; sicuti corpus idem permanens, vicissim modo sanum, modo ægrum est: atque æs, quanquam idem, alias teres atque rotundum*

Quod ad figuras attinet, etsi inficiandum nō sit resultare eas interdū post alterationem terminatam per se ad alias qualitates: expeditior tamē & communior responsio ad obiectionē D. Thomæ erit, si dicamus, in exemplis non requiri veritatem. *Ad figuras non est per se alteratio.* Nam quod ad figuras non sit per se alteratio, vel ex eo constat (vt rationes alias omittamus, de quibus li. 7. physic. c. 3. quæst. 1.) quia vt Aristoteles diserte docuit, omnis alteratio est ad qualitates extremas, vel medias, hoc est, quæ vel sint duo extrema cōtraria, vt calor, & frig⁹, albedo, & nigredo: vel media inter duo extrema, vt color cæruleus, & puniceus: in figuris autē cōtrarietas non

recipit formam, qua in actu constituitur. Potiùs ergo nō ens est ipsa terræ & ignis materia. Quę tamē non est per se non ens, vt aiebat Plato, sed non ens per accidens, ratione priuationis, cui adiungitur, vt cōstat ex li. 1. Physic. c. 9. text. 79. Dicitur autem res fieri ex contrario, quia fit ex materia habente priuationē formæ aduenientis, & quia forma aduenies, cùm abeuntē expellat, aliquo modo illi opposita est.

Solutio.

μὴ ὂν ἁπλῶς, ἀπορήσειέ τις, πότερον τὸ ἕτερον ἐναντίων ἐστίν, οἷον γῆ, καὶ τὸ βαρὺ, μὴ ὄν, πῦρ δὲ καὶ τὸ κοῦφον, τὸ ὂν, ἢ οὔ. ἀλλ' ἔστι καὶ γῆ τὸ ὂν, τὸ δὲ μὴ ὄν, ὕλη τῆς γῆς, καὶ πυρὸς ὡσαύτως. ἆρ' οὖν καὶ ἄρά γε ἑτέρα ἑκατέρου ἡ ὕλη, ἢ οὐκ ἂν γίνοιτο ἐξ ἀλλήλων, οὐδ' ἐξ ἐναντίων; τούτοις γὰρ ὑπάρχει τὰ ἐναντία, πυρὶ, γῇ, ὕδατι, ἀέρι. ἢ ἔστι μὲν ὡς ἡ αὐτὴ, ἔστι δ' ὡς ἡ ἑτέρα: ὃ μὲν γάρ ποτε ὄν, ὑπόκειται τὸ αὐτό, τὸ δ' εἶναι οὐ τὸ αὐτό. περὶ μὲν οὖν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

Dubitatio.

[7] *Et vtrùm materies vtriusq.* Aliam mouet quæstionē, videlicet num eadem sit rei intereuntis; & rei, quę gignitur, materia, an diuersa. Respondet partim esse eandem

CAPITIS QVARTI EXPLANATIO.

a **D**E *generatione.* Postquam statuit dandam esse generationem simplicem: nunc quid ea sit, & quo pacto à cæteris mutationibus differat, explicaturus; docet in primis quidnam inter eā & alterationē sit discriminis. Illud verò primū cōstare inquit, substantiam, & accidentia nō idē esse, quā doquidem substātia subiectum est, cui accidentia inhærent: accidentia verò sunt, quæ accessu suo & recessu variè rem afficiunt. Sumit quoque ex superiori capite dandam esse non solùm accidētium, sed etiam substantiarum generationem mutationémve.

Alteratio quid.

b *Alteratio sanè est.* Docet iūc esse alterationem, cùm re integra eodémque sensili subiecto manente penes contrarias mediásve qualitates mutatio fit, verbi gratia, cùm idem corpus nunc calet, nunc friget; nunc cæruleo, nūc puniceo colore imbuitur. Aristoteles pro exemplis qualitatū, ad quas fit alteratio, affert sanitatem, ęgritudinem, & figuram, quia idem animal modò sanum est, modò ęgrum: idem corpus nunc rotundam, nunc angularem figurā obtinet. Contra hæc obiicit D. Thomas, quòd sanitas & ægritudo pertinent ad primā speciē qualitatis, figura ad quartam: Aristoteles autem in Physicis decreuit, neque ad primam, neque ad quartam speciē qualitatis, sed ad tertiā duntaxat, dari per se alterationē. Quare non videri istiusmodi exēpla ad rē propositā facere. Occurrit D. Thomas, alterationem primò & per se in solis tertiæ speciei qualitatibus versari: per accidēs autē interuētu aliarū qualitatum inueniri etiam alterationē in aliis speciebus, vt cū per alterationem calidi & frigidi mutatur animal è sanitate in ęgritudinem, aut è cōuerso; & cùm per alterationem mollitu liois & duritiæ nouā accipit figuram. Nobis tamē hæc solutio nō placet. Primùm, quia sanitas & ægritudo per se quidem in nulla categoria constitui possunt, cùm nō sint vnū quid. sed

Obiectio.

Solutio D. Thomæ.

ΚΕΦ. δ.

a **Π**Ερὶ δὲ γενέσεως, καὶ ἀλλοιώσεως, λέγωμεν τί διαφέρουσι. φαμὲν γὰρ ἑτέρας εἶναι ταύτας τὰς μεταβολὰς ἀλλήλων. ἐπεὶ οὖν ἐστί τι τὸ ὑποκείμενον καὶ ἕτερον τὸ πάθος, ὃ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου λέγεσθαι πέφυκε, καὶ ἔστι μεταβολὴ ἑκατέρου τούτων. b ἀλλοίωσις μέν ἐστιν, ὅταν ὑπομένοντος τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητοῦ ὄντος, μεταβάλλῃ ἐν τοῖς αὑτοῦ πάθεσιν, ἢ ἐναντίοις οὖσιν, ἢ μεταξύ. οἷον τὸ σῶμα ὑγιαίνει, καὶ πάλιν κάμνει, ὑπομένον γε ταὐτό, καὶ ὁ χαλκὸς στρογγύ Text. 23.

aliquis, utrùm hoc ipsum, quod simpliciter nõ est, è contrarijs sit alterum: verbi causa, utrùm non ens, sit terra, & id quod graue est; ens verò ignis & quod leue est, an non: sed ens terra; non ens verò terra materies, atq; ignis similiter? y & utrùm materies utriusque diuersa sit, an nec ex sese mutuò fierent, nec ex contrarijs: nam hisce, igni, inquam, terræ, aquæ, & aeri contraria insunt. An partim est eadem, partim diuersa. Quod enim aliquando cùm sit, subijci solet, est idem: at ratio non item eadem est. Sed de hisce hactenus.

Solutio. eandem, partim diuersam: eandem re, diuersam ratione. Nam quod re eadem sit, ex eo conuincitur: quia alioqui cũ ex aëre ignis, ex igni aër generatur, non dicerentur hæc duo elementa fieri ex se mutuò, neque è contrariis oriri. Non enim ex se inuicem fiũt, quæ communem materiam non habent, neque contraria censentur, quæ nõ versantur circa idem subiectum. Esse tamen istiusmodi materiam ratione diuersam inde patet: quia aliter est disposita, aliterque se habet secundùm accidentia, dum est sub una forma; aliter dum est sub alia. *Contraria circa idem.*

---

sed collectio multorũ entium, nimirum quatuor primarum qualitatum. Reductiuè verò nõ in prima specie qualitatis, cùm sint qualitates subiectę sensibus, sed in tertia collocari debẽt, ut suo loco pleniùs ac planiùs dicemus. Præterea existimandũ non est, interuentu, seu merito quatuor primatum qualitatum, dari alterationem ad sanitatem, & ægritudinem, tãquam ad rem ab ipsis qualitatibus distinctam, cum sanitas nihil aliud sit quàm calor, frigus, siccitas, humor cum certa proportione ad naturam subiecti; similitérque ęgritudo non sit aliud quàm eædem qualitates cum defectu illius proportionis, seu conuenientiæ. *Non placet*

CAP. IV.

Text. 23. *De generatione autem atque alteratione, quo inter se discrepent, agendum. Nam hasce mutationes inter sese diuersas esse dicimus. Cùm igitur subiectum quippiam sit, & affectio, atq; qualitas, quæ de subiecto nata est dici, ab eodem diuersa sit, sitque utriusque horum mutatio; alteratio b sanè est, quando sensibile subiectum permanens, in suis mutatur affectibus; qui aut contrarij, aut inter contrarios medij sunt; sicuti corpus idem permanens, vicissim modò sanum, modò ægrum est: atque æs, quanquam idem, alias teres atque rotundum*

Vera solutio. Quare dicendum potius est, cùm ad quatuor primas qualitates, in quibus sanitas & ægritudo consistit, alteratio per se detur, dari etiã posse alterationem non per accidens, ut D. Thomas vult, sed per se ad sanitatem, & ægritudinem (quãuis hæc non terminetur per se ad relationem proportionis, & conuenientiæ, quam sanitas adiunctam habet, neque ad defectum talis conuenientiæ, quæ ægritudinem comitatur) proindéque exemplum sanitatis & ægritudinis, quod Aristoteles attulit, non esse, à re proposita alienum.

Quod ad figuras attinet, etsi inficiandum nõ sit resultare eas interdũ post alterationem terminatam per se ad alias qualitates: expeditior tamẽ & communior responsio ad obiectionẽ D. Thomæ erit, si dicamus, in exemplis non requiri veritatem. Nam quod ad figuras non sit per se alteratio, vel ex eo constat (ut rationes alias omittamus, de quibus li. 7. physic. c. 3 quæst. 1.) quia ut Aristoteles dicertè docuit, omnis alteratio est ad qualitates extremas, vel medias, hoc est, quæ vel sint duo extrema cõtraria, ut calor, & frig⁹, albedo, & nigredo: vel media inter duo extrema, ut color cæruleus, & puniceus: in figuris autẽ cõtrarietas non *Ad figuras non est per se alteratio.*

datur. Posuit tamen Aristoteles hic exemplorum loco figuras, quia in iis magis conspicuum erat, fieri variationem permanente subiecto.

c *At cùm totum mutatur.* Tunc generationem dari inquit, similitérque corruptionem, cùm res tota sic mutatur, vt subiectum sensibile, quod antea erat, nō superfit: veluti cùm ex aëre ignis fit. Hinc colligunt interpretes tam generationis quàm corruptionis definitionem. Vtraque enim est mutatio totius nullo subiecto sensibili manēte. Ac quòd vtramque voluerit Aristoteles hoc loco definire, inde patet, quia initio huius libri promisit explicaturū se quid esset generatio & corruptio: quod libro 2. cap. 1. text. 1. explicatum à se inquit: id autem nō alibi quā hoc loco præstitit. Sed de tota hac materia separatim quæstionibus differemus.

Definitio generationis, & corruptionis.

d *Et maximè si ex insensibili.* Substantiæ mutationem maximè conspicuam esse ait, cùm ex insensibili insensibile, aut è conuerso, mutatio fit: hoc est, cùm subiectū quod interit: vel quod denuo gignitur, magis minúsve sensus mouet. Veluti cùm terra, quæ & sub aspectum cadit, & ob insignem frigiditatem tactu magis sentitus, ex aëre generatur: aut contrà aër ex terra.

Dub.

e *Caterùm in hisce.* Non consentiunt interpretes in explicatione huius loci. Videtur tamē Aristoteles dubitationē quandam in eo remouere. Etenim cùm dixisset in generatione mutari totum; in alteratione qualitates: ambigeret quispiam an in generatione totum duntaxat mutaretur, & non qualitates, quemadmodum in alteratione qualitates mutantur, non verò totum. Respondet, eū qualitas est communis genito & corrupto, non oportere illam mutari in oppositum. vt si aqua in aërē cōuertatur, aut cōtrà: quia vtrique humiditas & frigus cōueniunt, non oportet istiusmodi affectiones deperire, aut in contrarias mutari. Num velit hoc loco Aristoteles eandem numero, an eandem specie duntaxat affectionē quæ fuit in re corrupta, manere in re genita, separatim disserendum à nobis erit, cùm in quæstionem vocabimus, verum in interitu cuiusque rei fiat vsque ad materiam primam resolutio.

Solutio.

στρογγύλος, ὁτὲ δὲ γωνιοειδής, ὁ αὐτός γε ὤν. c ὅταν δὲ ὅλον μεταβάλλῃ, μὴ ὑπομένοντος αἰσθητοῦ τινος, ὡς ὑποκειμένου τοῦ αὐτοῦ· ἀλλ' οἷον ἐκ τῆς γονῆς αἷμα πάσης, ἢ ἐξ ὕδατος ἀήρ, ἢ ἐξ ἀέρος παντὸς ὕδωρ, γένεσις ἤδη τὸ τοιοῦτον, τοῦ δὲ φθορά. d μάλιστα δέ, ἂν ἡ μεταβολὴ γίνηται ἐξ ἀναισθήτου εἰς αἰσθητὸν ἢ ἁφῇ, ἢ πάσαις ταῖς αἰσθήσεσιν· οἷον, ὅταν ὕδωρ γένηται, ἢ φθαρῇ εἰς ἀέρα· ὁ γὰρ ἀὴρ ἐπιεικῶς ἀναίσθητον. e ἐν δὲ τούτοις ἐάν τι ὑπομένῃ πάθος τὸ αὐτὸ ἐναντιώσεως ἐν τῷ γενομένῳ καὶ ἐν τῷ φθαρέντι· οἷον, ὅταν ἐξ ἀέρος ὕδωρ, εἰ ἄμφω διαφανῆ ἢ ψυχρά· οὐ δεῖ τούτου θάτερον πάθος εἶναι εἰς ὃ μεταβάλλει. εἰ δὲ μή, ἔσται ἀλλοίωσις· οἷον ὁ μουσικὸς ἄνθρωπος ἐφθάρη, ἄνθρωπος δὲ ἄμουσος ἐγένετο· ὁ δὲ ἄνθρωπος ὑπομένει τὸ αὐτό. εἰ μὲν οὖν τούτου μὴ πάθος ἦν καθ' αὑτό, ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ἀμουσία, τοῦ μὲν γένεσις ἂν ἦν, τοῦ δὲ φθορά· διὸ ἀνθρώπου μὲν ταῦτα πάθη, ἀνθρώπου δὲ μουσικοῦ, καὶ ἀνθρώπου ἀμούσου, γένεσις καὶ φθορά. νῦν δὲ πάθος τοῦτο τοῦ ὑπομένοντος· διὸ ἀλλοίωσις τὰ τοιαῦτα. f ὅταν μὲν οὖν κατὰ τὸ ποσὸν ᾖ ἡ μεταβολὴ τῆς ἐναντιώσεως, αὔξησις καὶ φθίσις· ὅταν δὲ κατὰ τόπον, φορά· ὅταν δὲ κατὰ πάθος καὶ τὸ ποιόν, ἀλλοίωσις· ὅταν δὲ μηδὲν ὑπομένῃ, οὗ θάτερον πάθος ἢ συμβεβηκὸς ὅλως, γένεσις τὸ δὲ φθορά. ἔστι δὲ ὕλη, μάλιστα μὲν καὶ κυρίως τὸ ὑποκείμενον γενέσεως καὶ φθορᾶς δεκτικόν· τρόπον δέ τινα καὶ τὸ ταῖς ἄλλαις μεταβολαῖς, ὅτι πάντα δεκτικὰ τὰ ὑποκείμενα ἐναντιώσεών τινων. περὶ μὲν οὖν γενέσεως καὶ φθορᾶς, εἴτε ἔστιν, εἴτε μή, καὶ πῶς ἔστι, καὶ περὶ ἀλλοιώσεως, τοῦτον διωρίσθω τὸν τρόπον.

Text. 24.

f *Cùm igitur contrarietatis.* Duplex ponit discrimē inter generationem, aliásque mutationes physicas, quorum alterum à termino ad quē; alterum à subiecto desumitur. Primum est, quòd terminus accretionis & decretionis sit maior & minor

Discrimen inter generationem, &

rotundũ est, aliæ anguli speciem præ se fert. [c] *At cùm totum mutatur, nec sensibile quicquam vt subiectum, idem permanet, sed perinde euenit, vt cùm ex toto semine sanguis, aut ex tota aqua aër, aut ex aëre toto aqua fit, iam quod est tale, generatio huius est, & illius corruptio.* [d] *Et maximè si ex insensibili ad id quod aut tactu, aut sensibus vniuersis sensibile est, mutatio fiat, aut contrà; vt cùm ex aëre gignitur aqua, aut eadem in aërem corrumpitur; etenim propemodum insensibilis est.* [e] *Cæterùm in hisce, si qua è contrarietate affectio eadem remaneat in eo quod ortum est, quæ prius in eo quod interiit, erat, ceu si cùm ex aëre fit aqua, aëris perspicuitas, aut frigus, in aqua remaneat: affectionem alterutram eius esse, in quod mutatio fiat, minimè oportet. Sin minus, erit alteratio: verbi causa, musicus homo corrumpitur, & homo non musicus gignitur; homo verò idem perseuerat. Si ergo musica, atque musicæ vacuitas non esset affectio per se hominis, generatio profectò foret alterius, & alterius corruptio. Quapropter hæc hominis affectiones sunt; hominis verò musici hominisque non musici generatio atque corruptio. Nunc autem id eius quod permanet affectus est. Proinde circa ea quæ eiusmodi sunt, alteratio existit.* [f] *Cùm igitur contrarietatis mutatio in quantitate est, accretio est, atque decretio: cùm in loco, latio: cùm in affectu atque qualitate, alteratio. At cùm id non remanet, in quo affectuum alter, aut omnino accidens existit, tum generatio vnius est, & alterius corruptio. Porrò subiectum ortus & interitus susceptiuum, maximè quidem ac propriè materies est, quodam autem modo & id quoque, quod cæteris aliis mutationibus subiici solet: propterea quòd subiecta omnia quarundam contrarietatum susceptiua sunt. De generatione igitur & corruptione, si est nec ne, & quo pacto est, item de alteratione, hoc modo sit definitum atque determinatum.*

Text. 24.

nor quantitas: lationis locus, siue vbi; alteratio-nis, qualitas: generatio-nis verò fit id, cuius accessu tota substantia mutari dicitur, id est, forma substantialis. Secundum est, quòd subiectum generationis sit materia prima in suo proprio significatu, aliarum autem mutationũ, sit materia impropriè sumpta.

alias mutationes physicas.

QVÆSTIO I.

Quid sit alteratio, & quo pacto ad generationem sese habeat.

ARTICVLVS I.

Explicatur alterationis definitio.

Vi 6. Topic. cap. 5. & 2. Elench. c. 2.

SÆPE admonet Philosophus, ei qui inueniendæ aut illustrandæ veritatis studio disputat, declinandã esse, quasi scopulos, vocabulorum ambiguitatem; quòd nullus sit frequẽtior Sophistis locus, magnaq; hinc pars errorũ existat in omni disciplina, videlicet quia teste Plato. in Cratylo, & D. Aug. li. 6 de quãt. animæ, *Plato. D. August.*

Similitudo causa erroris. cap. 32. vt rerum, ita verborum cognatio & similitudo hallucinandi occasio est. Quoniam igitur de alteratione, quæ generationem & interitum præit, disserere statuimus, à multiplicitate & notione verbi ordiemur. Alteratio, vt constat ex iis quæ tradita sunt ab Aristotele lib. 7. Physic. cap. 2. text. 12. & lib. 2. de anima capit. 5. text. 51. & 58. aliisque in locis bifariam sumitur: vno modo secundùm laxiorem significatum comprehendentem tam proprias & germanas, quàm improprias & translatitias alterationes; atque ita alterari dicimus elementa non solùm dum qualitatibus inter se contrariis immutantur; sed etiam dum solari luce perfunduntur; & animum, cùm intelligit, aut sentit, aliámve eiusmodi affectionem recipit: sicque alterationis nomen vsurpauit Aristoteles 8. Physicæ Auscultationis lib. cap. 3. text. 26. cùm scripsit animum opinando imaginandoque alterationis motum subire: sic etiam Plato interdum animi affectus alterationes appellat.

Duplex notio alterationis.

De hac duplici notione alterationis Simpl. 2. de an. text. 18. D. Tho. 1. d. 17. q. 2. a. 1. Henr. Gand. quodl. 9. q. 3. Iand. 7. Physic. q. 6. & 7. De hac re Theophrast. & Strato apud Simpl. lib. 6. Physic. text. 32.

Secundò accipitur alteratio minùs amplè, magísque ad proprium vsum & consuetudinem Philosophorum, pro mutatione tantùm successiua, quæ fertur in qualitatem subiectum sensibus contrarium habentem, vti mox enucleatiùs explicabitur. Hoc posteriori modo de alteratione locutus est Aristoteles primo libro de cœlo cap. 3. text. 20. vbi ostendit corpus cœleste alteratione vacare, eiusdémque rei esse alterationem, & interitum admittere; atque in eodem sensu disseruit superioribus huiusce libri capitibus de alteratione; è cuius doctrina definitio hæc colligi potest. Alteratio est motus ad qualitatem sensibilem, mediam, aut extremam. Exempli gratia, calefactio aquæ, est alteratio, quia est motus ad calorem, qui est qualitas sensibilis, hoc est, per se mouens sensum, & est qualitas extrema; quia calor & frigus sunt duo extrema contraria. Non requiritur tamen ad rationem alterationis, vt semper in alterum contrariorum extremum tendat; sat enim est, si vel feratur in extremum, vt in calorem, aut albedinem; vel in medium, vt in colorem cæruleum qui inter candorem & nigredinem medium obtinet. Porrò in hac definitione vicem generis habet motus; cætera locum differentiæ. Dicitur motus, ad excludendas mutationes instantaneas, & vniuersim quidquid non est motus, seu mutatio continuè facta. Additur ad qualitatem, vt reiiciatur, verbi gratia, accretio, cuius terminus est quantitas, & alij motus, qui non versantur in qualitatibus. Sensibilem; vt remoueantur mutationes continuæ, quibus interdum nonnullæ qualitates sensui nequaquam obnoxiæ augescunt; vt cum quis habitum iustitiæ intendit, adhibente voluntate per continuam successionem, maiorem ac maiorem conatum. Quòd enim talis acquisitio continua, atque adeò motus, etsi non Physicus, in iis habitibus comparandis dari queat, ostendimus lib. 5. Physicorum cap. 2. quæst. 1. artic. 2. Denique adiicitur, mediam vel extremam, vt secludantur motus quibus qualitates sensibiles, expertes tamen contrarietatis, acquiruntur cuiusmodi est illuminatio, qua corpus lucidum aliud corpus illuminat, dum ad ipsum

Definitio alterationis.

Eius interpretatio.

ipsum continua latione appropinquat, in eóque lumen contu... ..get. Non enim hæc luminis productio, alteratio propriè vocatur, quia lumen neque contrarium extremum, ...ium est. Ideo autem soli alteratio hac definitione comprehensa, alteratio propriè censetur; quia illa, cui tradita in ea conditiones competunt, in solis rebus generationem subeuntibus inuenitur. Propria verò alteratio, vt scripsit Aristoteles lib.7. Physicorum cap.3. text.16. & cap.1. huius libri text.1. generationis comes est, viáque ad illam. Neque officit quòd non omnem alterationem subsequatur generatio, satenim est, illam ad hanc naturæ præscripto atque instituto tanquam ad finem ordinari; adeo vt hac sublata illam funditus tolli necesse sit, docente Aristotele loco proximè citato. Nimirum, vt cæteras omittamus rationes; quia (sicuti idem Aristoteles hoc in lib. cap.7. text. 51. inquit) omne agens nititur sibi passum assimilare; non redditur autem passum perfectè simile, nisi assequatur formam substantialem eandem specie cum forma agentis, si agens vniuocum sit. Quare cùm eiusmodi forma generatione inducatur, consequens est, vt alteratio pro fine habeat generationem, quo dempto cesset: non enim natura media adhibet ad finem impossibilem. Lege Ægidium in interpretatione illius textus ad primum huius libri caput. Saxoniam quæst. 3. Marsilium quæst.4. *Alteratio propria quæ sit.*

Quòd si quis obiiciat, non omnem alterationem hîc definitam ad generationem ordinari, vt patet in dealbatione, aliísque id genus alterationibus, quarum termini colores sunt, qui nihil per se conferunt materiæ ad recipiendam formam. Occurrendum, huiusmodi quoque alterationes suo modo generationem spectare, etsi non per se, & ex vi suorum terminorum; sed quatenus eas perpetuò comitatur mutatio circa primas qualitates generationis opifices, ex quarum varia commistione oritur colorum diuersitas. At enim quia istiusmodi alterationes non per se generationem spectant, consueuit adhuc strictiùs sumi alteratio; nimirum pro ea quæ ad solas primas qualitates tendit, & hæc à Philosophis generationis comes absolutè vocatur, dicitúrque alteratio; quia tendit ad alterum peculiari modo acceptum, per quod videlicet, tanquam per medium itur ad aliud, id est, ad compositum diuersæ naturæ, quod est terminus generationis. *Obiectio.* *Solutio.* *Consule D. Thom. opusc. 37. cap. 3.* *Lege Arist. lib. 2. huius op. cap. 2. text. 8.*

ARTICVLVS II.

Quibus rebus inter se alteratio generatioque dissideant.

QVIA ad rei, de qua agitur, naturam introspiciendam multùm confert obseruare eius ab aliis rebus dissimilitudinem, iis præsertim, quæ cum ea maiorem habent affinitatem, & coniunctionem; operæ pretium erit, quæ potissimùm inter generationem & alterationem discrimina sint, explicare. Differūt

Primum discrimen. igitur primùm alteratio, & generatio penes terminos, à quibus proficiscuntur: quia terminus à quo alterationis, est positiuum quid. Nam cùm Socrates alterationis motu albescit, è nigro v. g. efficitur albus: Terminus autem à quo generationis, teste Aristotele lib. 1. Physic. cap. 7. text. 58. est aliquid priuatiuum; ignis enim è non igni priuatiue accepto generatur. Quod item significauit Aristoteles, cap. 3. huius lib. text. 11. docens, generationem simpliciter esse, qua fit ens simpliciter ex non ente simpliciter. Vbi per non ens simpliciter, non intelligit negationem totius entis, quod est nihil (quia ex nihilo viribus naturæ nihil fit) sed non ens actu; vt generatio simpliciter dicatur effici ex non ente actu, cuiusmodi est materia cum priuatione, vt interpretatur D. Thomas. *(Aristot.)*

2. Discrimē. Differunt secundò ratione terminorum, ad quos tendunt, quia terminus ad quem alterationis est qualitas: generationis verò substantia. Vnde per generationem tribuitur rei genitæ esse simpliciter; per alterationem esse secundùm quid; quia nimirum res per substantiam habet esse absolutè; per qualitatem esse tale, vt esse calidum. Hinc fit, vt generatio longe sit præstantior alteratione: quandoquidem, vt aduertit D. Thom. 1. p. quæst. 45 art. 1. colligiturque ex iis quæ docuit Aristot. lib. 1. Physic. cap. 1. text. 4. & cap. 45. text. 51. & 48. mutationis excellentia dignitate termini ad quem æstimatur; at substantia dignior est qualitate.

3. Discrimē. Tertiò differunt, quia alteratio est motus, proindéque successionem vendicat: generatio autem non motus est, sed mutatio subita, vt sentit Aristot. lib 5. Physic. cap. 1. text. 8. & lib 6. cap 5. text. 45 eiusq; interpretes tum inibi tum ad textum 129. lib. 4. operis eiusdem, & D. Damascenus in suis Physicis cap. 7. Qua de re in progressu fusius. *(Auerr. 4. Physic. com. 129 Simpl. 5. Physic. text. 8.)*

4. Discrimē. Quartò, quia omnem generationem proximè antecedit alteratio. Nam citra opem qualitatum, quibus materia ad nouam formam accipiendam præparatur, nihil gigni potest: at non omnem alterationem proximè anteit generatio: quandoquidem licèt tempore generationis momentum subsequente res genita alterari queat, non tamen id rata naturæ lex aut necessitas postulat.

5. Discrimē. Quintò, quia generatio recipitur in nudam materiam, vt in 3. lib. Physic cap. 1. text. 7. & hoc in lib. cap. 4. text. 24. Aristoteles monuit; at subiectum alterationis est materia sub actu formæ constituta, quod Aristoteles text. 23. capitis proximè citati vocat subiectum sensibile, aiens alterationem effici eodem subiecto sensibili permanente. Ideo autem huiuscemodi transmutationum id quod diximus, subiectum est, quia id earum subiectum censeri debet, quod vtrique termino subiicitur, & idemmet ab vno extremo ad aliud transfertur; ita verò se habet subiectum sensibile respectu alterationis, & materia prima in se sumpta respectu generationis. Nam cùm Socrates ex candido fit pallidus, idemmet per successionem candori & pallori subest, & à candore ad pallorem migrat. Item in generatione, sola materia prima sub vtroque extremo eadem perseuerans à priuatione *(D. Thom. de potent. qu. 3. art. 2.)* *(Subiectū generationis & alterationis.)* *(Rich. in 4. d. 11. q. 5. circa 1. princ.)*

priuatione ad formam transit; siquidem prioris formæ abscessu omnia vetera accidentia extinguuntur, vt progressu ostendemus. Vbi licet obiter aduertere cum D. Thom. lib. 4 contra gent. cap. 63. mirum discrimen inter transubstantiationem, quæ fit in mysterio diuinæ Eucharistiæ, & inter generationem substantialem: in hac enim manet substantia, nempe materia, & pereunt accidentia: in illa perseuerant accidentia panis, & vini, & desinit esse eorum substantia. *D. Thomæ observatio.*

ARTICVLVS III.

Dubij cuiusdam enodatio.

QVÆRI à quibusdam solet, non minùs obscura & difficili quàm curiosa & iucunda inuestigatione, vtrùm cùm Polypus, Chamæleon, & aliæ quædam animantes, rerum, quas attingunt, colores exhibent, veram subeant alterationem, qualem primo huius quæstionis articulo definiuimus. Constat in primis experientia, refertque Aristoteles lib. 9. de histor. anim. cap. 37. Plinius lib. 9. cap. 29. Oppianus lib. 1. Solinus Polyhist. cap. 43. Lucianus in sermone Menelai & Protei, aliique nonnulli, Polypum cuicumque se petræ affixerit, eius colorem repræsentare, adeò vt pisces falsa imagine delusos, & vltrò se prædoni offerentes deuoret, sicuti testatur D. Basil. homil. 7. de mundi opificio, & D. Ambrosius cap. 8. lib. 5. Hexameron. Similiter compertum est Chamæleontem reddere colores corporum, quibus insederit, vt testatur Plutarchus in Symposiacis, & in commentario de adulatione, & alibi; D. Gregor. Nazianz. prima inuectiua in Iulianum. D. August. lib. 11. de Trinit. capit. 2. D. Isidor. lib. 2. Orig. cap. 2. Tertull. in lib. de pallio, post Aristotelem, lib. 2. de hist. anim. cap. 11 & lib. 1. Ethic. vbi ait, siquis à fortuna pendeat, & cum illa subinde mutetur, futurum vt veluti Chamæleon quispiam identidem varietur, nunc felix, nunc miser; & vtcunque fors alio atque alio vultu respexerit, ita hunc quoque vultum atque animum mutare.

D. Basil. in oratione 11. de inuidia, & ira, & in lib. de Gentilium lectione. *Aristot.* *Plinius.* *Solinus.* *Lucianus.* *D. Basil.* *D. Ambros.* *Plutarch.* *Item Abulens. ad c. 11. Leuit. q. 49.* *D. Greg. Na.* *D. August.* *D. Isidor.* *Tertull.*

Tarandus etiam (animal id Scytharum est, bouis magnitudine, bifida vngula, ramosis cornibus, vrsino colore, capite ceruino simili, vt affirmat Plinius lib. 8. cap. 34. & Solinus Polyhist. cap. 43.) cuicunque rei appropinquarit, concolor ei fit, saxis, frutetis, floribus: denique sui coloris esse non libuit, sed alieni. Porrò autem quod ad Polypum attinet, Plutarchus in libro de causis naturalibus, cap. 19. ait, Polypum carnem foraminibus meatibúsque compluribus distinctam habere, idcóque defluxu atomorum è marinis saxis ad se attracto, receptóque, iis corpusculis vestiri, & eorum colore circunquaque perfundi. Hæc ratio minimè probanda est. Sapit enim Democriti dogma, asserens actionem rerum natura-lium

De Tarando Plinius. *Solinus.* *Plutarch.* *Refellitur opinio Democriti.*

lium fieri per expirationem corporum ab agente, & receptionem eorundem in poris rei, quæ patitur, quod Aristoteles hoc in lib. à text. 57. vsque ad textum 76. confutat. Nam si ita res haberet, extenuarentur, & contabescerent corpora, dum vicissim agunt, ac perfectio illa, quam operando obtinent, in eorum incommodum & dispendium perpetuò cederet. Nec satisfacit Plutarchus, aiens illam atomorum emissionem peculiarem habere causam in re subiecta, propterea quòd petræ littorales, cùm assidua maris alluuie irrigentur, ac feriantur, frequenter à se exigua frustula dimittunt. Nec enim verisimile apparet ea frustula tam breui tempore sic Polypo aptari, & inhærescere, vt eum mox vndique tam concinnè vestiant, ac pingant, nec eadem alluuie, & salo huc illuc fluctuante dilabantur. Adde quòd Polypus etiam cùm se applicuit præduro saxo, quod eiusmodi defluxiones non admittit, eius colorem refert.

Responsio Theophrast.

Theophrastus causam huius mutationis reiicit in genuinam quãdam animalis ignauiam, & pauorem. Itaque transmutari Polypum censet eo pacto, quo homines, qui pro varietate perturbationum, metus, aut iræ v. g. commotis spiritibus hoc aut illo colore afficiuntur. Constat enim Polypum natura meticulosum esse, & trepidum; adeò vt (quod testatur Athenæus) strepitu audito, aut viso piscatore, omnino consternetur, nec cedat, aut fuga sibi consulat, vt reliqui faciunt pisces; sed saxis, quæ primò occurrunt, se applicet, & cirribus illiget. Hæc Theophrasti responsio difficultatem minimè soluit. Namque esto Polypus metu decoloretur, & expallescat confluentibus ad intima spiritibus, & sanguine; non tamen causa redditur, cur etiam nulla pauoris causa interueniente colorem mutet pro subiacentium corporum diuersitate. Addit Plutarchus, in libro, quo disserit plus-ne rationis insit aquatilibus bestiis, quàm terrenis, Polypum non trepidatione, sed ex industria sese transformare, & eum colorem quasi vestitum dolo inducere, vt hoc stratagemate insidias moliri, prædam agere, non cauentibus obrepere, & dolum struentibus fucum facere queat. Quo artificio tantum proficit, tantum comparat alimenti, vt tametsi alioqui stolidus habeatur, vtpote qui se vrinantium manu facile capi sinat, & ad eam adnatet; ab Aristotele tamen loco citato egregius œconomus, ac rei domesticæ administrator appelletur.

Impugnatur.

Polypus rei familiaris prudens.

Quod ad Chamæleontem spectat, Plutarchus proximè citato loco ait, illum ex metu, vicinarum rerum colores assimulare; sed hæc opinio coarguitur ea ratione, qua paulo antè aduersus Theophrastum de metu Polypi disseruimus. D. August. lib. 11. de Trinit. cap. 2. videtur sentire eam mutationem ex imaginatione nasci, quia nimirum Chamæleon, cùm totus pene in pulmonem abeat, & plurimo infletur spiritu, atque adeo ob corporis tenuitatem mutationibus perquam obnoxius sit, colores, quos apprehendit, imaginatúrque, sibimet imprimit. Voluntas, inquit, circa imaginem sensui impressam tantam vim habet; vt si admodum violenta sit, vbi no

Opinio D. August.

resisti

resistit pigrior duriórque materies, visibilem speciem, colorémque commutet. Licet videre corpusculum Chamæleōtis ad colores, quos videt, facillima conuersione variari. Hæc D. Augustinus.

Duo tamen sunt, quæ rationem hanc minùs probabilem reddunt. Primum, quòd non videatur imaginatio Chamæleontis adeò semper intenta ac vehemens esse in apprehendendis coloribus, vt ad eos corpori imprimendos perpetuò efficax sit: & tamen si quando aliis in rebus imaginationi similes effectus à quibusdam Philosophis tribuuntur, ij non ei semper, sed duntaxat, cùm vehementer intenta est, quantumlibet materia idonea aptáque sit, tribui solent. Deinde Chamæleon non omnes, sed tantùm suppositi sibi corporis colores reddit: at fieri potest, vt hos non concipiat, si nimirum aliò dirigat aspectum. Item non repræsentat aut vicinos, aut distantes, quos in aliis corporibus, quibus non insidet, contuetur; cùm tamen hos imaginatrice facultate apprehendat: non est ergo putandum ab imaginatione hos ei colores indi.

Quid igitur statuendum? certè facilius est quæ alij dicant impugnare, quàm dicere, quæ alij non impugnent. Illud certum est, quod didicimus narratione eorum qui Chamæleontem in Africa & Brasilia sæpe viderunt, nempe illum obscurè admodum colores referre, & primò quidem obscuriùs, subinde maiori perspicuitate, ita vt paulatim in eo peregrinus color eluceat. Deinde aduertendum, etsi Chamæleon aduentitios colores repræsentet; vnum tamen vendicare sibi natiuum, ac proprium, colori lacertæ similem, qui tanto magis absconditur, quanto illi nitidiùs apparent. His positis placet nobis ea, quæ videtur esse communior auctorum qui de hac re disseruerunt, sententia; nimirum tam Polypum quàm Chamæleontem, aliáque similis naturæ & ingenij animantia colores illos reddere, non quòd iis re ipsa imbuantur, sed quia cùm habeant corpus rarum, & transmeabile, per id tanquam per vitrum cernuntur rerum subiacentium colores; qui tamen, hallucinato aspectu, in ipsis animantibus videntur insidere; quemadmodum & vitrum rebus coloratis impositum, pingi videtur coloribus qui per ipsum trāslucent. *Solutio dubij initio art. propositi.*

Huius rei argumentum est, quòd Chamæleon, & Polypus, quod aliis id genus similiter accidit, subiectos duntaxat colores referunt: & Chamæleon quidem tunc potissimùm, cùm aëre inflatur, referente Arist. lib. 2. de hist. anim. cap. 11. videlicet quia tunc quasi aërius, ac magis rarus, & translucidus euadit: sicuti & Polypus, vt testatur etiam Aristoteles lib. 4. de part. anim. cap. 5. dum timore vrgetur, quia tunc gelidus coit in præcordia sanguis, & color, qui magis transparentiam impediret, euanescit. Hinc intelliges, quod ex Plutarcho superiùs retulimus, Polypum de industria se transformare mutando colorem ad insidias, verum non esse; cùm ille siue insidietur, siue non, subiecti soli colores perpetuò repræsentet. Nec verò dictis obstat, quòd nonnunquam, saltem in Chamæleonte, seu potiùs per Chamæleontem, non statim à principio colores distinctè *Refellitur solutio Plutarchi.*

apparent. Poteſt enim eius rei cauſa eſſe, quòd nunc maiorem aëris copiam ſenſim hauriendo, paulatim fiat tranſlucidior, & ad reddendum colorem aptior. Nec item officit quòd Chamæleon, teſte Ariſtotele 2. de hiſt. animalium, cap. 7. palleſcit cùm moritur, eundémque in poſterum colorem retinet, nec reddit alienos. Id enim propterea accidit quia ob caloris defectum concreſcit in eo ſanguis, aliique humores; atque ita amittit diaphaneitatem, qua colores tranſlucebant.

Quibus ita conſtitutis, ad dubium, quod huius diſceptationis caput erat, reſpondemus, prædicta animalia, cùm in ſe eiuſmodi colores re ipſa minimè recipiant, haudquaquam ſecundùm eos alterari, nec item ſecundùm eorum imagines, quia has non motu, ſed inſtantanea mutatione recipiunt, & ad oculos transfundunt. Nec ſi talis mutatio ſucceſſiua foret, alteratio propriè cenſenda eſſet, cùm alteratio ſit inter contraria, & ſpecies tam ſenſiles quàm intellectiles, omni contrarietate vacent.

QVÆSTIO II.

Vtrùm alteratio ſit continua, nec-ne.

ARTICVLVS I.

Qui partem negatiuam tueantur, & quibus argumentis.

N hac controuerſia aduertẽdum, primò duobus modis intelligi poſſe aliquam mutationem eſſe continuam. Nimirum vel ratione mobilis, quia in eo per continuum fluxum forma extenditur: vel ratione formæ, propterea quòd ipſa in eadẽ parte ſubiecti cõtinuè perficitur, intenditúrque; ſiue eiuſmodi intenſio fiat ſecundùm accrementa variarum partium, graduúmque diuerſorum eiuſdem qualitatis, vt ſentit Scotus in 1. ſent. diſt. 17. q. 3. D. Bonauentura 2. parte eiuſdẽ diſt. qu. 2. Gabriel, & Gregorius qu. 4. Ochamus qu. 6. Maior qu. 8. aliique nonnulli: ſiue abſque nouorum graduum adiectione, accedente duntaxat modo quodam nobiliori, ſecundùm quem eadem qualitas altiores quodammodo radices agat in ſubiecto, illúdque magis afficiet, & à poteſtate euocet; quod appellant intendi per maiorem radicationem. Quam ſententiam amplexus eſt D. Thomas cùm alibi, tum in prima ſecundæ quæſt. 52. art. 2. Caietanus eodem loco, Capreolus in 1. diſt. 17. quæſt. 2. concluſione 4. Ægidius qu. 1. ſecunda parte diſt. Argentinas ibidem art. 2. Carthuſianus quæſt. 2. & alij.

Duplex opinio de modo quo qualitas intenditur.

Sunt igitur qui opinentur alterationem neutro modo continuam eſſe, ſed tam intenſionem, quàm extenſionem qualitatis fieri per minima

Sententia negantium alterationẽ eſſe motum continuum.

nima interiectis morulis; exempli causa, cùm ignis aquæ applicatur, dari in aqua particulam quandam certæ definitæque magnitudinis igni viciniorem, quæ tota simul attingitur, & perfunditur calore, ita vt in nullam partem ea minorem calor produci queat. Præterea calorem vendicare sibi minimam quandam intensionem, qua ignis neque minorem, neque maiorem simul in re patiente efficere valeat. Itaque ex sententia horum Philosophorum postquam ignis aquam attigit, & frigoris repugnantiam aliquanto tempore debellauit, momento quodam nunc remotiore, nunc propinquiore, pro agentis efficacitate, aliisque circunstantiis, producit in aqua primum minimum caloris, idque æquabiliter in tota illa prima & minima extensione. Deinde eo producto tantisper subsistit aqua sub illo minimo; nec ignis aliud mox inducit, sed aquam vlteriùs disponit, sibique subiicit, donec rursus in alio instanti minimum antea genitum magis perficiat, atque intendat, & nouum aliud in alia parte subiecti proximè cohærentis efficiat; sicque per huiusmodi accrementa progreditur alteratio successione quadam; dum generatio vnius gradus, siue vnius particulæ perfectionis, succedit generationi alterius; non tamen continuè, quia mobile sub quolibet minimo aliquantulum quiescit.

Hæc opinio ita à nobis explicata defenditur à Capreolo in 1. sent. dist. 17. quæst. 2. artic. 2. à Soncinate lib. 8. Metaph. quæst. 22. à Iauello, & à Ferrariense 8. Physic. quæst. 7. & quibusdam aliis D. Thomæ sectatoribus. Potest autem suaderi in primis quoad eam partem quæ asserit alterationem non esse continuam ratione subiecti, hunc in modum: Negari non debet dari minimam qualitatem secundùm extensionem; igitur qualitas non diffunditur continuo motu in subiecto. Probatur assumptum multifariè; primùm, quia forma substantialis est definita versùs minimum, vt à nobis in primo Physicæ auscultationis libro ostensum fuit; ergo & forma accidentaria eodem pacto definita erit; cùm vtrobique eadem ratio esse videatur. Secundò, quia si non daretur minima qualitas quoad extensionem in instanti producta, sed in qualibet portione quantitatis versùs agens esset aliqua pars, quæ priùs successiuè fuisset alterata, sequeretur, res permanentes non incipere per primum sui esse; cuius oppositum docet Aristoteles 8. Phys. cap. 8. text. 69. Tertiò, quia cùm vnumquodque sit operationis suæ gratia, teste Aristotele lib. 2. de cœlo, cap. 3. text. 17. alienum est à natura gignere aliquid in eo statu, quo operari congruenter nequeat. Cùm igitur qualitates certam quantitatem deposcant ad congruenter operandum, non patietur natura gigni eas in quantumlibet exigua parte subiecti, sed certa ac definita versùs minimum. Accedit auctoritas Aristotelis lib. 8. Physic. cap. 3. text. 23. vbi ait, eos qui rem continuè alterari prædicant, rebus perspicuis aduersari.

Argum. pro negatiua parte.

Cap. 4. q. 1.

De medio quoad extensionem, lege etiam Auerr. lib. 8. Physic. com. 23. Iandunum li. 6. Physic. q. 15. Ægydium 1. huius opin. quæst. 25.

Vnumquodque est gratia sua operationis.

Iam verò quòd alteratio nec quoad intensionem graduum continua sit, sed per minima & per certa momenta discretè fiat, ex eo

ostenditur,quia si alteratio huiusmodi continuitate prædita esset, in quolibet momento temporis, qno res alterationem subit, produceretur noua qualitatis particula distincta à prioribus: quare cùm in quolibet tempore infinita sint momenta, sanè peracto motu alterationis qualitas producta infinitos gradus infinitámque intensionem actu cohiberet. Deinde,quia si acquisitio,atque adeò & remissio qualitatis non fieret per certa minima, concedendum esset, calorem in infinitum remitti posse,contra Aristotelem 6. Physic. cap.10. text.93. aientem in nulla mutatione infinitudinem dari. Consequutio probatur, quia tunc non daretur calor sub tam exigua intensione,quin adhuc sub minori seruari posset, atque adeò & in infinitum diminui. Postremò erit qui ita argumentetur: Tota qualitas contraria,quæ iam erat in subiecto,momento pellitur: ergo ea quæ per alterationem aduenit, momento inducitur, proindéque alteratio ratione formæ,quæ acquiritur,nec successiua,nec continua est. Assumptum probatur, quia ex partibus intensiuis qualitatis in eadem subiecti portione pari firmitate inhærentibus, non est maior ratio cur accessu contrariæ potiùs hæc quàm illa priùs aboleatur; quare simul vniuersæ interibunt, eodémque puncto temporis tota qualitas contraria subiectum occupabit.

ARTICVLVS II.

Solutio quæstionis.

Argumenta pro parte aff. quæst.

Verisimilior tamen est ac magis Peripatetica sententia Greg. Ariminensis in 1.sent.dist.17.q.2. art.1. Gabrielis qu.4.& aliorum,existimantium alterationem simpliciter motum continuũ esse. Primùm, quia si alteratio non fieret nisi per minima discreta, & momentanea, vt aduersarij putant, sequeretur,contra doctrinam Aristot.lib.5.Physic.cap.1.text.10.& c.2. text.18. nullam mutationem esse verum motum, imò nec esse mutationem vnam, siquidem omnis motus est cõtinuus teste eodem Aristotele lib.3.Physic.c.2.text.6.& lib.6.eiusdem operis c.6. text.59.& lib.5.Metaph.text.18. & omnis mutatio vna requirit vnitatem durationis,docente etiam Aristotele 5.Physic.cap.4. text.41. quam vnitatem necesse est interposita quiete dissolui. Secundò,quia si in alteratione detur primum minimum, fas erit designare in ea primum mutatum esse,cuius oppositũ asserit Aristoteles lib.6.Physic.c.5.text.46. *Aristot.* Item non ante quodlibet mutatum esse præcedet moueri, contra eundem libro eodem cap. 6. text. 55. Adde quòd si huiusmodi minimum esset æquabili tractu,parique intensione diffusum in priori parte subiecti; sequeretur, agentia naturalia non explicare primò suas qualitates per actionem vniformiter difformem: siquidem istiusmodi actionis lex non patitur dari, saltem à principio actionis,

in ali

in aliqua certa parte rei patientis æqualem intensionem caloris, vt alibi exposuimus.

Lib. 6. Phys. cap. 2. quæst. 1. art. 2. Præterea, quòd illa quies quam inter quælibet duo minima alterationis dari autumant, fictitia sit, ita concluditur. Producat ignis in aqua primum caloris minimum: tunc quonã modo se habet tempore proximè sequenti? agit-ne aliquid, an nihil? si nihil, otiatur igitur: cùm tamen nihil ei absit, neque obsit, quominus agat. Si aliquid, ecquidnam illud est (respondent interim præparare, ac disponere aquam ad alterum minimum recipiendum? Sed rursum quærimus, num ea præparatio fiat nihil omnino producendo, an producendo aliquam qualitatem, verbi gratia: Si dent primum, ex eo refelluntur, quia intelligi non potest quo pacto ignis actione transeunte agat in vlteriorem extensionem, quæ nihil adhuc caloris ab igne accepit, & tamen in eam nihil producat. Si posterius, vt quidam eorum dant, aientes produci interim ab igni quandam raritatem calori præuiam: iam hic multis modis impugnantur. Nam vel eiusmodi raritas continuè gignitur, vel discretè: si continuè, admittunt continuam alterationem, quam negabant: si discretè, eadem quæstio eadémque impugnatio redibit. Deinde, aqua priùs calefit, tum interuentu caloris in raritatem abit. Non igitur ignis antequam calefaciat, raritatem calori præuiam infert. Tertiò, aqua globo vitreo vndique obturato inclusa, repescit radio solis, nec tamen rarescit; alioqui confestim globus defringeretur, non valens aquam sub ampliori quantitate continere. Igitur ortum caloris non semper raritatis productio antecedit. *Non posse dari quietem inter quælibet duo minima alterationis.*

Postremò, cùm lucidum corpus motu continuo ad opacum accedit, continuè in eo lucem auget: ergo lux continuo alterationis motu intenditur. Probatur antecedens, quia quodlibet agens, quo patienti fit propinquius, eo in id fortiùs agit, proindéque magis in eo intendit qualitatem, quam in ipsum transfundit: quare si corpus lucidum continuo motu ad opacum progreditur, pari continuitate lucem intendet. Hoc argumẽtum (etsi non sit ab alterationibus propriè sumptis, nec enim illuminatio de earum numero est, vt ex iis, quæ superiori quæstione explicata sunt, constat) perurget aduersarios, nulli omnino alterationi continuitatem dantes; satisfacere tamen nituntur, negando incrementa lucis respondere continuò accessui corporis lucidi ad opacum. Sed non satisfaciunt, cùm nullam idoneam afferant rationem, cur si corpus lucidum tempore proximè hoc instans sequente est opaco vicinius, & nullo interim impedimento retardatur; cur, inquam, non illico intensiorem gignat lucem: præsertim cùm iam hic nullum detur effugium ad raritatem; tum quia traiiciendæ imprimendæque luci non exigitur præuia raritas, tum quia potest sumi argumentum à sole, comparatione cælestium sphærarum, quæ recipiendo lucem non rarescunt. Soncinas loco citato aduersariæ partis argumentis pressus decernit tandem in fine quæstionis tutiorem fortasse, ac magis compendiariam ratio- *Responsio aduersariorum.* *Quæ non satisfacit.* *Solutio alia Soncinatis.*

nem ad tollendam continuitatem alterationis esse, quòd eam natura ipsa qualitatis non ferat; quia cùm limitatæ perfectionis sit, nec possit in infinitum diuidi, consequens est vt continuo motu comparari nequeat, sed per interualla, & discreta instantia. At quàm futilis sit hæc responsio, facilè apparebit ex argumentorum solutione, qua perspicuum fiet continuitatem motus non rectè arguere infinitudinem formæ, quæ acquiritur.

Quæ minùs placet.

ARTICVLVS III.

Diluuntur primi articuli argumenta.

IGITVR ad primum argumentum eorum, quæ probare nitebantur alterationem non esse continuam ex parte subiecti, negãdum est antecedens, & ad eius probationem dicendum, quod primo libro Physic.cap.4.quæst.1.art.9. monuimus, non eandem esse rationem in formis substantiarum, & accidẽtium; namque substantiarum formæ sicuti nobiliores sunt, ita ad sui ortum plus requirunt, atque inter cæteras dispositiones definita egent quantitate: at formæ accidentium, vtpote deterioris notæ, & conditionis, non eodem pacto se habent. Ad secundum, res permanentes, quatenus motu producuntur, cum eo incipere, ac desinire, ad eum modum quem 8. Physicorum, cap.8. q.2.art.2. exposuimus. Quare nihil mirum si qualitas, dum alterationis motu gignitur, non incipiat per primum sui esse, sed per vltimum non esse, vt motus. Ad tertium dic, effatũ illud, vnũquodque est operationis suæ gratia, potissimùm intelligi de rebus per se cohærentibus, quibus vt esse per se, ita & agere propriè conuenit: minùs præcipuè verò de formis accidẽtariis. Quo fit, vt non multum laboret natura, ne has in eo statu gignere incipiat, in quo mox operari congruenter nequeãt. Adde etiam multo plus requirere quamlibet substantiã ad functiones suas obeundas, quàm vnũquodque accidẽs ad suas.

De inceptione rerũ permanentium.

Ad locum ex 8. Physicorum dicimus, nihil eum iis quæ asseruimus, repugnare: nec enim ibi Aristoteles negat alterationem esse motum continuum; sed Heraclitum reprehendit, qui veritati palàm contradicebat, affirmans omnia in cõtinuo motu esse. Cuius dogmatis meminit etiam Aristoteles lib.4. Metaphysic. cap.4. & Plato in Theæteto. At insistunt nihilominus aduersarij, vrgéntque auctoritate huius loci, existimantes magnum se in eo habere præsidium ad suam sententiam tuendam. Videtur enim ibi Aristoteles non solam perennitatem Heracliticæ mutationis coarguere; sed iam decretioni quàm alterationi, suam propriã continuitatẽ adimere. Nã cùm antea statuisset nihil continuè augeri aut minui posse, sed oportere dari intermediã quietẽ; subiicit, Similiter autẽ & in omni alteratione; non enim si id quod alteratur, infinitè potest diuidi, idcirco & alte-

Explicatur locus Aristot. in Physicis.

Repugnãtia aduersariorum.

ratio; sed simul fit sæpe, vt coagulatio. Quibus verbis negat alterationem diuiduam esse diuisione subiecti, in quo insidet: quæ tamen haud dubiè diuidua foret, si continuam extensionem comparatione subiecti vendicaret. Sed occurrendum cum Gregorio Ariminensi in 1. dist. 17. quæst. 2. Aristotelicæ disputationis filum eo loco ita se habere. Primò quidem Aristoteles, absolutè & in commune reiicit dogma existimantium omnia perenni motu agi, neque vllo tempore quiescere. Deinde particulatim ostendit falsum id esse in singulis motibus, vt in motu ad quantitatem, quia impossibile est eandem rem continuè, id est, semper augeri, & diminui: sed aliquam necesse est interponi quietem. Idémque ait pronunciandum de alteratione; quia nihil alteratur continuè, id est, semper, sed interdum quiescit. Quod autem subdit, Non si id, quod alteratur, infinitè potest diuidi, idcirco & alteratio: hunc habet sensum, esto quodlibet subiectum quantum, quod alterationem recipit, infinitas habeat partes, in quas secari possit, haud propterea quælibet alteratio obtinet partes infinitas, hoc est, quæ non nisi infinito tempore transigi debeant, sicuti Zeno de motu locali putabat, asserens nihil eo moueri posse: quia oporteret mobile finito tempore decurrere in magnitudine infinitas partes, quæ tempus infinitum postulent. Non obtinere verò alterationem eiusmodi infinitudinem ex eo ostendit Aristoteles, quia videmus res interdum subitò alterari, vt cùm aqua vi frigoris in gelu concrescit. Ac quòd non neget eo loco alterationem secundùm formam, quæ per eam gignitur, esse diuiduam, & continuam, ex parte subiecti, in quo diffunditur, patet: quia alioquí sibi non constaret, cùm sexto eiusdem operis libro, cap. 4. text. 37. palàm doceat, motum alterationis, & ipsum mobile diuisionem eandem subire. Accedit quòd ibidem pari modo negat motum localem cõtinuum esse: hoc autem nisi intelligatur eo modo, quo diximus, non solùm est à veritate alienum, sed repugnat etiam contrariæ partis auctoribus, qui licèt alterationi continuitatem adimant; eam tamen lationi absolutè attribuunt.

Confutatio ex Gregorio.

Primum verò argumentũ eorum, quibus ostẽdi videbatur, alterationẽ quoad intensionẽ formæ non esse continuã, facilè diluetur ab eo, qui dixerit, non in quolibet momento tẽporis, quo res alteratur, gigni aliquã partẽ qualitatis, etsi in quolibet post initiũ motus insit iã subiecto (in facto esse, vt loquũtur) aliqua pars, quæ in alio priori momento nondum erat. Verùm huiusecmodi partes non conflant qualitatem infinitè intensam, cùm non sint infinitæ æquales vni certæ, & inter se non communicantes. Ideo autem non in quolibet instanti, aut mutato esse alterationis gignitur aliqua pars qualitatis: quia nihil motu producitur, nisi cũ datur produci & moueri: at hoc nõ datur in instãti vel mutato esse, vt neq; motus. Sed quid dicẽdum de alteratione, etsi impropria, cuius forma potest momento gigni, quo modo se habet imago rei, quæ videtur? Quid inquã dicendum, cum istiusmodi imago continue intenditur, accedente per continuam

Non cuilibet instanti respondet aliqua pars termini per motum product.

nuā lationem oculo ad obiectum visibile? nonne in singulis momentis intendetur, cùm in singulis sit obiecto vicinior;& obiectum quo minùs distat,eo perfectiori modo imaginem exprimat in oculo,eamque magis intendat? Videlicet negandum, etiam in re proposita intendi formam in instanti. Licèt enim prima imaginis ab obiecto ad oculum traiectio momento perficiatur, tamen vltra illud instans, posteaquam oculus moueri cœpit ad obiectum, in nullo instanti imago intenditur, quia in nullo fit magis propinqua obiecto, sed in tempore, in quo duntaxat mouetur. Quod dicimus de obiecto comparatione imaginis, asserendum quoque est de luminoso, quod motu continuo accedit ad corpus,quod illuminat:nam post primum instans, quo appropinquare cœpit, in nullo instanti intendit in eo lucem,sed solummodo in partibus successiuis temporis, quo paulatim ad ipsum fertur,vt aduertit Gregorius in 2.sent.dist.17. quæst.4.art.2. in quam sententiam lege,si placet,quæ scripsimus lib.3.Physic.cap.8. quæst.1.art.5.

De intensione luminis per motū luminosi.

Ad secundum, negāda est consecutio, & ad eius confirmationem respondendum, licèt non detur calor sub tam exigua intensione, quin adhuc sub minori suapte natura dari queat;non proinde tamen abiectionem qualitatis in infinitum abituram. Nec enim diminutio fit secundùm partes proportionales, sed æquales vni certæ, aut subinde maiores aucta progressu motus victoria agentis, vel nunc maiores,nunc minores, aut alia eiusmodi varietate,prout agentis & patientis conditio tulerit. Quo pacto necesse erit absolui diminutionem qualitatis, cùm omne finitum detractione finiti, quæ tamen non fit per partes proportionales,tandem absoluatur.

Obiectio.

Obiiciat aliquis, cùm lux diminuitur per recessum vniformem corporis luminosi, eam diminutionem fieri vniformiter, atque adeò per partes proportionales. Sed occurrendum, talem diminutionem nequaquam per partes proportionales effici:vt enim ita fieret, oporteret auferri primò medietatem lucis, deinde medietatem illius medietatis,atque ita in infinitum procedendo:at cùm lux prædicto modo diminuitur,non ita res habet,quia immediatè post instans,in quo extrinsecè incipit recessus corporis luminosi,& lucis diminutio, non aufertur medietas lucis, sed pars incerta illius; quemadmodum immediatè pòst non sequitur pars certa motus, sed incerta, & indeterminata. Itaque negandum est,ex eo quòd diminutio alicuius rei vniformiter progrediatur, continuò sequi effici illam per partes proportionales. Quod ex iis, quæ libro 4. Physicorum pertractata sunt, liquidò constat.

Solutio.

Ad vltimum erit fortasse qui respondeat, in gradibus qualitatis dari essentialem ordinem, ita vt in productione cuiuslibet qualitatis intensionem subeuntis detur gradus vnus, certus, ac determinatus, qui suapte natura priùs effici debeat, & à cuius effectione dependeat secundus; item secundùm necessariò, ac per se supponi à tertio; atque ita rem habere progrediendo vsque ad summum & vltimum

vltimum gradum. Hæc tamen solutio, quæ alibi ex professo confutanda erit, non placet; liberè enim & absque idoneo fundamento ponit ordinem illum essentialis dependentiæ inter gradus. Igitur pro germana huiusce difficultatis solutione repetendum erit id quod lib.2. Physic.cap.7. quæst.15.art.2. statuimus, nimirum causam naturalem ideo potiùs hunc singularem effectum, quàm illum producere; quia eius actio ex ordinaria lege, & præscripto diuino determinatur per se à Deo ad hanc certam actionem, & ad hunc singularem effectum per eam edendum. Nam cùm causa naturalis ad id indifferens sit, & hic ignis v. c. indiscriminatim se habeat ad plures calefactiones, & plures calores eiusdem speciei producendos; ad auctorem naturæ pertinet hanc perplexitatem tollere, & efficacitate suæ potentiæ, ac voluntatis, ignem præfinire, & determinare ad singularitatem huiusce actionis, & caloris. Quæ est opinio Gregorij Ariminensis in 1.distinct.17. quæst.4. artic.2.ad 7. & distinct.36. quæst.1. Soncinatis 8. Metaphysic.quæst.22.& aliorum. Porrò autem sicuti ea determinatio est ab auctore naturæ, ita & in productione qualitatis diuersos gradus habentis, ratio cur hic gradus priùs quàm ille producatur; similitérque in expulsione eiusdem qualitatis, cur hic potiùs quàm ille priùs amittatur, ad eundem naturæ auctorem spectat præfinire, vt articulo citato disertis verbis annotauit Gregorius. Quare ad argumentum negandum est antecedens, & ad eius probationem dicendum, etsi ex parte causæ secundæ in se præcisè consideratæ non sit maior ratio, cur potiùs hic gradus, quàm ille priùs à subiecto expelli debeat; secus tamen rem habere si spectetur causa secunda, prout à Deo simul cum ipsa concurrente, determinatur.

Cur causa naturalis producat potiùs hunc effectum singulare, quàm illum.

QVÆSTIO III.

Quem dignitatis locum alteratio inter cæteros motus vendicet.

ARTICVLVS I.

Responsio ad Quæstionem.

CONFERENDA à nobis hoc loco est alteratio cum reliquis motibus secúdùm eorum dignitatem: nam quod ad cætera attinet, nihil in eis, quod comparationem magnopere requirat, in præsenti disceptatione occurrit. Sit primum pronunciatum: Alteratio nobilior est, quàm motus ad quantitatem. Probatur; nam præstantia cuiusque motus, simpliciter metienda est nobilitate termini, ad quem tendit: siquidem motus ab eodem speciem sortitur, & dignitatem; at qualitas, quæ est terminus ad quem

Primum pronunciatum.

alterationis, excellentioris naturæ est, quàm sit quantitas. Quod hisce argumentis conuincitur. Primùm, quia, vt lib.1. Physic.c.4.qu.1.art.1. exposuimus, quantitas sequitur materiam, qualitas formam; id autem, quod perfectiorem partem compositi sequitur, maiorem obtinet perfectionem. Secundò, quia quantitas nullius est efficiētiæ, qualitas verò deseruit substantiæ vti principium actionum illius. Tertiò, quia qualitas competit nobilioribus substantiis, videlicet Angelis; quantitas non nisi corporeis, & ad materiæ fæcem abiectis. Quartò, quia quo substantiæ dignitate plus eminent, eo qualitatibus magis præstant: at non ita res habet in quantitate, vt perspicuum est; siquidem elementa quantitate, ac mole præstant animantibus, & tamen minùs nobilia sunt. Postremò, quia qualitas comprehendit multa, quæ secundùm idem nomen, esto non secundùm eandem rationem, Deo propriè ac formaliter conueniunt, suntque perfectiones simpliciter, vt se habent intellectus, voluntas, sapientia. Quod de quantitate minimè dici potest. Vnde S. Thomas de potentia quæst.9. art.1. ait omnes species quantitatis ex sua notione imperfectionem habere, non autem omnes species qualitatis. Quod tamen nequaquam ita est accipiendum, quasi aliqua species qualitatis in se omni prorsus defectu careat, sitque perfectio simpliciter; cùm omnes in categoria qualitatis sub eodem genere, quod finitam habet naturam, contineantur; cúmque nihil finitum, sit modis omnibus absolutum, siquidem omnis limitatio & circumscriptio defectum notat. Sed nimirum sic id interpretandum erit, vt dicamus aliquas species qualitatis, vt voluntatem, & sapientiā, secundùm rationem analogam, Deo, & rebus creatis communem, ab omni imperfectione & defectu abstractas liberásque esse. Quod tamen nulli quantitati conuenit. Lege D. Anselmum Monolog.14. D. Thom. loco citato, Scotum in 1. dist. 8.q.1.ad primum, Caietanum de ente & essentia, cap.2.comm.2.

Qualitas nobilior quantitate.

D. Thom.

Duplex comparatio lationis.

Quod ad lationem attinet, aduertendum posse illam spectari, vel ratione mobilis, vel ratione termini, in quem fertur: atque ex parte mobilis dupliciter, aut quoad subiecti dignitatem, aut prout ipsum latio minùs magísve immutat, quam cæteri motus. Enimuero, vt sentit Aristoteles lib.8. Physic.cap 7. text. 57. motus, qui de stabilitate & constantia rei minus detrahunt, minoris imperfectionis notam subiecto inurunt, atque ita perfectiores sunt.

1. Pronunt.

Sit igitur secundùm pronunciatum. Alteratio comparata cum latione ratione mobilis, secundùm vtramlibet illarum duarum notionum, imperfectior est, quàm latio. Huiusce pronunciati veritas inde suadetur, quia si mobilis dignitatem perpendamus, latio non solùm conuenit omnibus corporibus, quibus alteratio, tam viuentibus quàm vitæ expertibus, sed etiam aliis, in quibus alteratio propriè sumpta nequaquam inest, nimirum cælestibus, quæ immortalia sunt, atque adeò saltem hac consideratione sublunaribus antecellunt. Deinde quia si subiecti mutationem spectemus, minùs illud immutat latio, minúsque de statu remouet, quàm alteratio, teste Aristotele

loco

loco cit. post Platonem in dialogo de Regno: quia terminus lationis, vt in 3. Physicæ auscultationis libro c 3. quæst. 3 statuimus, nihil est aliud quàm quantitas rei motæ, aliter ac aliter se habens quoad existentiam in ordine ad spatium, atque adeò per lationem nulla noua realitas aduenit mobili, sed modus quantitatis; at per alterationem acquiritur calor, frigus, aliæque huiusmodi qualitates à quantitate, & substantia mobilis re ipsa distinctæ: proindéque multo minùs immutat latio subiectum, quàm alteratio Ac iuxta hanc duplicem notionem loquitur potissimùm Aristoteles de motu locali in Physic. c. 7. cùm illum cæteris motibus excellentiorem facit. Quod animaduertit, præter alios, D. Thomas eodem loco, & de malo, q. 16. art. 10. ad 1.

Vt latio minùs mutet subiectum in opinione existimantium eius terminū non esse nisi locum, vide D. Thom. 1. p. qu. 110. art. 3. Capr. in 2. d. 14. q. 1. art. 3.

Tertium pronuntiatum. Alteratio considerata ex parte termini, atque adeò simpliciter, nobilior est quàm latio. Hoc pronuntiatum est ex mente D. Thomæ loco proximè adducto, itémque Durandi in 2. distinct. 15. quæst. 3. Ferrariensis in commentariis libri 2. contra gent. cap 43. & lib. 3. cap. 82. atque aliorum complurium; faciléque ex eo ostenditur, quia, vti suprà dicebamus, terminus ad quem sicuti speciem, & distinctionem, ita nobilitatem motui absolutè confert; ac tanto proportione quadam maiorem, quanto ipse plus nobilitatis vendicat: constat autem, qualitatem, quæ est terminus alterationis, nobiliorem sortiri naturam, quàm vbi, in quod latio tendit, cùm hoc nihil aliud sit, quàm quantitas spectata secundùm eum modū, quem antè exposuimus. Quare minimè probanda est sententia Capreoli in distinct. 14. quæst. 1. artic. 3. & Soncinatis, 7. Metaphysic. quæst. 25. existimantium, licèt terminus alterationis termino localis motus nobilior sit, alterationem tamen motu locali imperfectiorem esse; quia cùm motus sit priuatio termini ad quem, quanto terminus est præstantior, tanto oportet motum deteriorem esse. Non est, inquam, probanda hæc sententia; quia, vt rationes alias, quibus confutari posset, omittamus, motus ex doctrina Aristotelis lib. 3. Physic. cap. 2. text. 15. non est priuatio, sed positiuum quid, cùm sit entelechia, siue actus, licèt potentiæ admistus, vt in eodem capite definitur.

3. Pronunt.

Improbatur sententia Capr. & Sonc.

Porrò aggeneratio, id est, continua tendentia ad partialem substantiam, quæ tendentia semper comitatur motum ad quantitatem, licèt inter motus non connumeretur, si motus nomen strictè magisque propriè sumatur, vt lib. 5. Physicorum cap 2. quæst. 1. artic. 3. explicatum fuit, tamen si motus accipiatur pro tendentia successiua, & continua ad quamlibet formam, solet quoque inter motus censeri. Si igitur cum hac alterationem conferre libeat; sit quartum pronunciatum. Alteratio inferioris dignitatis est, quàm aggeneratio. Patet, quia illa habet pro termino qualitatem, hæc verò substantiam; at substantia qualitatem nobilitate antecedit.

4. Pronunt.

ARTICVLVS II.

Aliquot obiectorum dilutio.

Prima obiectio.

ERVM contra superiora obiiciat quis, accidentia, quæ ad substantiam officio magis appropinquant, ea quoque dignitate ad eandem propiùs accedunt: sed quantitas magis appropinquat officio ad substantiam, ergo & dignitate; proindéque motus ad quantitatem præstantioris notæ est, quàm motus ad qualitatem. Probatur minor, quia munus substantiæ est sustinere accidentia, at hoc etiam quantitas suo modo exhibet, cùm illius interuentu accidentia materialia fulciantur à supposito.

2. Obiectio. Secundò. Etiam quantitas sequitur formam, suámque habet efficientiam. Igitur ad astruendam maiorem dignitatem alterationis, non rectè asseruimus qualitatem esse nobiliorem quantitate, quòd illa sequatur formam, hæc materiam, illa sit principium agendi, hæc omnis actiuitatis expers sit. Antecedens quoad priorem partem suadetur, quia dimensiones habent à forma terminum, definitámque mensuram; cùm formæ merito non solùm vaga & inconstans materiæ potentia ad certum actum substantialem, sed etiam ad certam quantitatem determinetur. Anima enim rationalis v g. causa est, cur homo tantam molem obtineat, nec in quantumlibet exigua magnáve quantitate aut gigni aut conseruari possit, vt probè annotauit Simplicius lib. 1. Physic. text. 59. Deinde probatur idem antecedens quoad posteriorem partem, quia numerus est vna è quantitatibus, & tamen hunc miram habere in agendo vim satis confirmant Hippocratis, & aliorum medicorum placita, qui rationem dierum criticorum, id est, quibus decernitur quid de morbo futurum sit, ob insignem mutationem, quæ tunc frequenter accidit, ad numeros referunt, aiúntque ob maiorem imparis numeri perfectionem, & minorem paris, euenire quòd crises imparibus diebus magna ex parte contingant; quòd febris, quæ diebus paribus reliquerit, redire soleat, quæ verò imparibus, certiorem valetudinem reddat; quòd morbi, qui reperunt per pares, sint longiores; qui per impares, breuiores.

Dies critici.

Annus climactericus. Vnde etiam est, quòd annus sexagesimus tertius, quia numeri septimi, & noni multiplicatam, atque inuicem sibi connexam summam continet, climactericus, id est, gradarius appellatur, quod à septimo orsus, vitam hominis veluti per gradus quosdam peragit, atque hominibus solet esse formidabilis, quòd in eo, vt longa experiētia comprobauit, multi diem obeant. Accedit quoque ad numerorum vim, & efficientiam probandam, auctoritas sacrorum interpretum, qui in multis sacræ paginæ locis exponendis, numerorum mysteria accūratè diligentérque obseruare solent; quod vtique non facerent, nisi in eis aliquam effectricem vim agnoscerent.

Numeratur etiam inter climactericos 49. primus vt maximè formidabilis. Lege Cæl. lib. 21. c. 12. & lib. 25. c. 2. Gellium lib. 15. c. 7.

3. Obiectio. Tertiò, nihil obtinet rationem mensuræ in aliquo genere, nisi id quod in eo genere primum nobilissimumq; est, vt tradit Aristoteles

lib.8. Physic.cap.9. text.76. sed motus circularis, docente etiam Aristotele, eodem loco, & lib. 10. Metaphysi. cap.2. text.4. habet rationem mensuræ in genere motuum: est ergo inter omnes primus, ac nobilissimus. Quare non debuit alteratio omnibus lationibus quoad essentiæ nobilitatem absolutè præferri.

Ad primum horum dicendum cum Scoto in 4. dist. 12. quæst. 2. quantitatem, quoad sustentandi officium, propinquiorem esse substantiæ, quàm qualitatem: sed aliud esse munus cuius merito qualitas substantiæ vicinior euadit, nimirum operationes exequi, siquidem qualitas est principium immediatum operandi; quantitas verò, vt dictum est, nullam agendi vim obtinet: constat autem præstantius quid esse operari, quàm sustentari more subiecti: illud enim actum, hoc potentiam sonat; hoc ad causalitatem materialis causæ reducitur, illud ad efficientem causam pertinet. *Dilut. 1. obiecti.*

Ad secundum, negandum est antecedens, & ad rationem, qua prior eius pars cõfirmabatur, respondendum, licèt quantitas possit dici sequi formam quoad modum, seu præscriptionem mensuræ: tamen, si absolutè spectetur, dici sequi materiam ob eas causas, quas alibi retulimus. Id verò, quod afferebatur ad probandam posteriorẽ partem eiusdem antecedentis, refellendum est, negando numerũ vllam ex se agendi vim aut facultatem habere. Nam quæ in morbis, & hominum ætate, aliísque id genus secundùm diuersos numeros accidũt, ea non ad ipsorum numerorum efficacitatem, quæ nulla est, referri debent, sed partim ad cœlestium corporum influxum humores ciẽtem, temperamentúmque variè immutantem, partim ad ipsam humorũ vim, & abditionẽ sympathiam, atque alias causas nobis ignoras, quæ numeris quibusdam lege quadam institutóque naturæ coniunctæ sunt. Et ad hunc sensum interpretandi erunt Hippocrates, aliíque optimæ notæ auctores, cùm numeris occultam vim ascribere videntur, videlicet numerorum nuncupatione significasse naturales causas, quæ, quia in recessu naturæ latent, per ipsarum comites numeros oppositè indicantur. In quam sententiam lege quæ scripsit Galenus lib. 3. de diebus decret. c. 1. Celsus lib. 3. c. 4. Valleriola lib. 3. locorum commu. cap. 7. Leuinus lib. 2. de occultis naturæ miraculis, cap. 32. Lalamantius in Galenum loco citato, Peramatus in lib. de hominis procreatione, cap. 11. Fracastorius in libello de causis criticorum dierũ, & in lib. de sympathia. vbi etiam ostendit, numeros, quà numeri sunt, nihil per se facere ad suauitatẽ, vel molestiam in sonis, & musica. Quòd verò sacri diuinarum literarum interpretes de numeris multa acutè disputant, non eò faciunt, quòd aliquam in iis agendi facultatem agnoscant: sed quia numeri pro varia ipsorum compositione, & accessu, vel recessu ab vnitate, aliísve huiusmodi affectionibus, diuersa mysteria congruenter designant, vt Clitouæus in lib. quem de mystica numerorum interpretatione composuit, latè ostendit. *Dilut. 2. obiecti.* *Lib. 1. Physi. cap. 4. quæst. 1. art. 6.* *Numeri nulla ex se vim agendi obtinent.* *De eadem re Fernel. lib. 4. Pathologia. cap. 11. Medina lib. 2. Sua patan. Mirandula. lib. 3. contra Astrolo. cap. ibid.*

Ad tertium respondemus, id quod simpliciter est mensura dignitatis in aliquo genere, esse in eodem genere præstantissimum: sed in *Dilut. 3. obiecti.*

genere physicarum mutationum in commune, dignitatis mensuram simpliciter haberi, non motum localem, sed generationem, cuius terminus est substantia; in genere autem motuum (latè sumpto motus nomine) aggenerationem, quæ partialis quædam generatio est: dici tamen ab Aristotele circularem lationem mensuram aliorum motuum, non absolutè, sed quoad velocitatem, durationem, & æquabilitatem; quatenus omnes velocitate superat, & ea duntaxat ab æternitate esse potuit, eáque præ cæteris motibus regulam & vniformitatem seruat. Lege Ferrariensem ad cap. 82. lib. 3. contra gent. Iauellum lib. 10. Metaphy. quæst. 2.

Qui motus sit mensura dignitatis aliorum.

QVÆSTIO IV.

Quodnam sit subiectum alterationis, aliorúmque materialium accidentium.

ARTICVLVS I.

Explanatio controuersiæ.

PRÆNOTANDVM hoc loco est, subiecti nomen dupliciter sumi, nimirum vel pro eo, quod dicitur accidentia sustinere, vt quod, siue vt subiectũ principale, quod vocari solet subiectũ denominationis: vel pro subiecto inhæsionis, id est, cui accidentia proximè inhærent. Hoc posito sit prima conclusio. Subiectum sustinens, vt quod, materialia accidentia (quo nomine clarum est comprehendi etiam physicam alterationem) est compositum physicum singulare. Hæc conclusio est auctorum omniũ communis, éstque consentanea non solùm iis, quæ tradũt philosophi primo lib. Metaph. cùm disputant num actiones sint suppositorum, sed etiam Theologorũ doctrinæ in materia incarnationis, cùm agunt de communicatione idiomatum, hoc est, de mutua prædicatione diuinorum humanorúmque tributorum inter hominem & Verbum diuinum incarnatum. Probatur autem illius veritas ex eo, quia eiusdem est sustinere, vt quod, cuius est per se & in actu perfecto subsistere, aliorúmque dependentiam vltimo terminare; hoc autem supposito duntaxat conuenit, quòd in rebus naturalibus est solum compositum physicum; quandoquidem in iis id tantummodo eo pacto per se cohæret. Atque hinc est quòd Aristoteles in categoriis capite de substantia docuit, non materiam, non formam, non communem aliquam naturam: sed primam substantiam, verbi gratia, Socratem, maximè substare. Videlicet quia omnia eiusdem seriei prædicata, omniáque accidentia per se fulcit, ac sustentat: nec eorum dependentiam ad aliud vlteriùs refert, sed in se claudit, ac finit; quod tamen neque materiæ,

Prima concl.

Actiones sũt suppositorũ.

teriæ, neque formæ concessum est: siquidem illa ab hac: hæc, si materialis sit, ab illa: vtraque à supposito pendet.

Hic aduerte, licèt subiectum materialium accidentium re ipsa sit suppositum physicum, hoc est, singulare per se existens, completum, & incommunicabile: non tamen in vniuersum vt aliquid quorumlibet aliorum accidentium subiectum dicatur, hasce omnes conditiones requiri: sat enim est si sit singulare per se subsistens, hoc est, ita se habens, vt existat sine adminiculo alterius, cui innitatur, & à quo ita sustentetur, pendeatque in suo esse, cuiusmodi subsistentium vendicat animus rationalis, qui tametsi, dum est in corpore, in eo & in toto composito existat, ab eis minimè pendet in suo esse, cùm ab eisdem separatus per se cohærere valeat. Non ita verò existunt cæteræ formæ, neque materia, vt diximus, neque etiam humanitas Christi: quandoquidem pendet in suo esse à Verbo diuino, à quo sustentatur. Ita fit vt animus rationis particeps, etiam dum est corpori vnitus, sustineat accidentia sibi propria, vt actus volendi, & intelligendi, tanquam subiectum quod, minùs tamen principale, quàm totum compositum: quemadmodum & eius subsistentia est partialis, compositi autem totalis, quod hoc loco obiter & strictim diximus, alibi ex instituto & vberiùs dicturi.

De hac re Caie. 1. part. q. 76. a. 1. & 3 p q. 6 art. 3. Ferr. lib 2. cont. gent. c. 68. Soar. 3. part. disp. 17. sect. 1.

Animus rationalis etiā dum est corpori vnitus, est per se subsistens.

Secunda conclusio. Neque materia prima per se absque beneficio formæ est subiectum inhæsionis materialium accidentium, nec sola forma, nec materia & forma simul, quasi vnumquodque accidens vtrique simul inhæreat. Prior pars huiusce conclusionis asseritur à D. Thoma, 1. part. quæst. 77. art. 6. Capreolo, in 2. distinct. 13. quæst. 2. artic. 1. Ochamo, quodlibeto 2. quæst. 11. Caietano ad caput 7. libri de ente & essentia, quæst. 16. ac cæteris pene auctoribus, communi assensu: probatúrque ex eo, quia omnis actus secundus supponit actum primum. Quare cùm accidentia sint actus secundi, & forma substantialis actus primus, necesse erit accidentia supponere formam substantialem, & ex consequenti nullum accidens inesse materiæ per se, ac seorsim spectatæ. Item quia ex vnione materiæ cum forma substantiali fit vnum per se: ex vnione eiusdem cum accidentibus, fit vnum per accidens: ens autem per se est prius ente per accidens, quemadmodum & vnitas multitudine.

2. Conclus.

Omnis actus secūdus supponit actum primum.

Secunda pars ita ostēditur. Idem est subiectū inhæsionis materialium accidentium in homine, & in cæteris compositis physicis: sed in homine anima non recipit accidentia materialia: ergo neque aliæ formæ in suis compositis. Probatur minor, quia, vt dicitur in libro de causis, omne id quod in aliquo per inhæsionem recipitur, necessariò sese ad naturam recipientis accommodat, proindéque si subiectum materiæ & diuisionis expers sit, sensumque fugiat, etiā accidēs, quod ei inhæret, earundem conditionū particeps erit. Cùm igitur constet prædicta hominis accidentia non ita se habere: siquidem re vera materialia sunt atque extensa, & sub sensus cadunt; planum relinquitur, animam humanam nullo pacto esse subiectum materialium accidentium;

Subiectum accidentium materialium nō potest esse sola forma.

dentium; atque adeò nec cæteras formas: quicquid in contrariam partem scripserit Durandus in 1. dist. 8. quæst. 4. secunda p. dist. Neque huiusce rationis vim eleuat, quòd eadem humana anima recipitur in materia extensa, & tamen non sese ad illius extensionem effingit: sed immaterialis atque infectilis manet. Non enim quidquid in materia recipitur, legem illam subit; sed quidquid in ea recipitur per inhæsionem, quo pacto se habent omnes formæ accidentiæ: quanquam ex substantialibus etiam nonnullæ extensionem materiæ sequantur, videlicet quia deterioris notæ sunt magisque in materiam demersæ, vt imperfectorum animantium, & rerum non viuentium formæ.

Refellitur opinio Durandi.

Subiectum accidentium materialium non potest esse forma, & materia.

Tertia pars eiusdem conclusionis hunc in modum suadetur: Idem accidens singulare per se vnum nequit in duobus subiectis, etiam partialibus, simul inesse; igitur accidentia materialia non recipiuntur simul in forma, & materia. Antecedens ostenditur, nam id vno è duobus modis accideret; vel ita, vt vna pars accidentis inhæreret in forma, altera in materia; vel ita, vt totum accidens in materia, & totum in forma pariter exciperetur, quorum neutrum esse potest. Non primum, tum quia iam illa pars, quæ esset in materia, non penderet à forma, nec quæ esset in forma, penderet à materia, vt à propriæ inhæsionis subiecto, quod aduersariorum sententiæ repugnat: tum quia nulla ratio est, cur potiùs hæc, quàm illa pars à sola forma, vel à sola materia dependeat. Non secundum, quia si accidens materiale totum simul esset in materia, & totum in forma, sequeretur, quodlibet tale accidens vendicare sibi duplicem inhæsionem partialem, vnam respectu formæ, alteram respectu materiæ: quod à veritate aberrare ex eo constat, quia in homine accidentia materialia nec ex toto, nec ex parte possunt in eius forma, quæ spiritalis est, inhærere, vt paulo antè ostensum fuit: quare nec in aliis subiectis inhærebunt in forma: alioqui maiorem dependentiam haberet calor aquæ, verbi gratia, ab eius forma, quàm potentia ridendi à forma Socratis, siquidem potentiæ ridendi esset pro subiecto sola materia, calori autem tam materia, quàm forma.

3. *Conclus.* Tertia conclusio. Subiectum, cui immediatè inhærent materialia accidentia, non est totum compositum. Veritas huius conclusionis, quæ intelligenda est cum ea moderatione, quam adhibemus in solutione argumentorum, apud eos, qui totũ à partibus simul sumptis non distinguunt, conspicua iam est ex dictis, cùm probatum fuerit non posse idem accidens in materia & forma pariter insidere. Sed eadem absolutè constabit iis argumentis, quibus mox quartam conclusionem suadebimus.

4. *Conclus.* Quarta conclusio. Subiectum inhæsionis materialium accidentium est materia prima, supposito tamen actu formæ substantialis. Hæc conclusio est Alensis 4. part. quæst. 4. memb. 2. artic. 4. Gregorij Ariminensis in 2. distinct. 11. quæst. 2. artic. 2. Heruæi quodlibet. 2. quæstione 10. Iauelli 8. Metaphys. quæstione 2. Marsilij hoc in libro, quæstio-

quæstione 7. Saxoniæ quæst. 6. & aliorum complurium; eandémque putant nonnulli fuisse de mente Diui Thomæ quæstione 25. de Verit. artic. 6. licèt postea in 1. part. quæstione 77. art. 6. oppositum docuerit, statuens subiectum inhæsionis accidentium esse totum compositum; quod plerique eius sectatores defendunt, vt Caietanus ad caput septimum libri de ente & essentia, Capreolus in 2. distinct. 13. quæstione 1. artic. 3. quibus accedit Durandus in primo distinct. 8. in 2. parte distinct. quæstione 4. numer. 15. Probatur autem nostra conclusio hisce argumentis. Accidentia in eo hærent, de cuius potestate excitantur, quod disponunt: atqui non excitantur de potestate formæ, aut compositi; sed materiæ, è cuius gremio in actum prodeunt, vt in primo Physicæ Auscultationis libro explicatum fuit: nec item disponunt formam, aut compositum (nec enim præparant nisi id in quod forma introducitur) ergo accidentia materialia in sola materia inhærent.

De opinione D. Thomæ dissensio.

q. 12. art. 4. cap. 9.

Verùm quoniam hæc ratio tantùm colligit institutum in accidentibus, quæ educuntur de materiæ potestate, quæque illam disponunt ad substantiales formas recipiendas; cùm tamen non omnia accidentia materialia istiusmodi sint; quandoquidem nonnullæ corporeæ qualitates, quæ naturæ vim excedunt, qualis erit subtilitatis dos, quam Diuus Thomas, aliique permulti inter qualitates recensent, non exeunt è potentia materiæ, vt liquet ex iis quæ in Physicis loco citato docuimus. Præterea multa sunt accidentia materialia, ordinis naturalis, quæ ad formam excipiendam non præparant, vt lux, vt potentiæ organicæ, vt species, quibus sensus ad functiones suas vtuntur: ideo adducendæ à nobis erunt aliæ rationes omnia materialium accidentium genera complectentes, nimirum hæ: Quodlibet compositum naturale constat ex forma tanquam actu, & ex materia tanquam potentia. Igitur cùm forma data sit ad operandum, & eliciendas actiones, materia data erit ad patiendum, & actiones, si tamen materiales sint, recipiendas. Quod ex eo etiam confirmatur, quia cùm quantitas, quæ est fundamentum omnium materialium accidentium, sequatur materiam, vt alibi ostendimus, consequens est vt materia sit prima radix recipiendi accidentia materialia, & vt ipsa primò atque immediatè recipiat. Præterea materiæ sub actu formæ nihil deest quominus possit ac debeat recipere accidentia materialia: igitur ipsa erit subiectum inhæsionis talium accidentium. Consecutio liquet; frustrà enim quæreretur aliud subiectum, si materia ita sumpta sat est. Antecedens ostenditur, quia materia prima est iam tunc subsistens, ac suopte ingenio potentia receptiua, & est ens in actu per formam substantialem: hoc autem sufficit ad præstandum recipiendi officium. Ac sanè quidem si materia nuda substantialem formam recipere valet; immeritò ei ornatæ iam & instructæ actu substantialis formæ, denegabitur facultas ad recipienda accidentia. Cur autem materia vt hoc munere defungi possit, istiusmodi actum substantia-

D. Bon. in 4. d. 49. 2. p. d. a. 2. q. 1. Richar. ibidem a. 4. q. 2. Palud. dist. 44. q. 3. Cap. ar. 1. Hisp. ibid. Ferr. 4. cont. gent. cap. 86.

Quædã qualitates corporales nõ educuntur è potestate materiæ.

Forma, & materia diuersa munia.

Quantitas sequitur materiam.

lib. 1. Phys. c. 4. q. 1. a. 2. cum D. Tho. & Scot. post Platonem.

lis formæ præexigat, ex probatione primæ partis secundæ conclusionis manifestum est, & iis, quæ mox dicemus, planius fiet.

Num forma requiratur vt conditio ad recipienda accidentia.

Quæri solet num materia vt recipiat accidentia, requirat formam tanquam causam, rationémve recipiendi, vt quidam volunt; an vt conditionem, sine qua non reciperet, vt alij arbitrantur. Respondemus, quemadmodum materia, vt existat, eget forma tanquam ratione ipsam substantialiter perficiente, & vt causa formali non interna, seu componente; sed externa existentiæ ipsius, hoc est, vt materia ipsa existat: (quandoquidem existentia materiæ est imperfecta, & quasi inchoata, egétque actu formæ, quo perficiatur, vt in rerum natura sit) ita vt recipiat accidentia indigere forma, vti causa ipsam complente, & ab inertia, ac potentialitate euocante ad id munus obeundum; quatenus exequi id non potest, nisi existat sub actu perfecto, & existere sic nequit absq; ea formæ causalitate, & beneficio. Verùm quia ad ipsam accidentium receptionem non ita concurrit forma, quasi accidentia, vel ex toto, vel partiatim recipiat, vt superiùs conclusum à nobis fuit; ideo verè & appositè eos loqui opinamur, qui aiunt, materiam ad recipienda accidentia non exigere formam, vt concausam receptionis passiuæ in eodemmet causæ genere, sed exigere illam vt causam formalem, qua completè fiat habilis ad id officium præstandum. Quæ dependentia, vt liquet, maior præstantiórque habetur, quàm ea quæ est à conditione, sine qua non.

ARTICVLVS II.

Materialia accidentia interuentu quantitatis in materiam recipi.

Negatiua partis assertores.

PORRO non est hoc loco absque examinatione prætereundum num materialia accidentia proximè, an interuentu quantitatis inhæreant materiæ. Ochamus tractatu de Eucharistia, cap. 28. & in 4. q. 7. & quodlibet. 4. q. 39. Maior dist. 12. qu. 2. Marsilius q. 9. art. 2. Aliacēsis q. 5. Gabriel lect. 4. in Can. Aureolus apud Capreolum in 2. dist. 18. q. vnica, art. 2. ad negatiuam partem deflexere, aientes accidentia non inhærere quantitati, sed immediatè recipi in substantiam. Pro qua opinione hæc sunt argumenta. Ex doctrina Aristot. 4. Metaph. cap. 4. text. 4. accidens non accidit accidenti, & vt tradit Boëtius in lib. 3. de Trin. cap. 3. forma simplex non potest subiici; videlicet quia subiici pertinet ad rationem materiæ: atqui accidens accideret accidenti, & forma simplex subijceretur, si quantitas esset alicuius accidentis subiectum. Nullum ergo accidens in quantitate, vt in subiecto, recipitur.

Capr. in 1. d. 42. qu. 1. in solut. arg. Fer. ad c. 65. lib. 4. contra gent. Bassolius in 4. d. 12. q. 1. a. 3.

Eorum 1. argum.

2\. Secundò, quemadmodum substantiæ conuenit per se esse, & substare; ita accidenti inhærere: ergo sicuti repugnat substantiæ inhærere; ita accidenti per se esse, vel substare, aut aliud accidens recipere.

Tertiò,

3. Tertiò, nihil, quod ab alio dependet, terminat depēdentiam eiusdem rationis; sed omne accidens dependet à subiecto; ergo nullum subiecti dependentiam terminat, aut subiecti vice fungitur.

Assertio partis affirm. Asserendum tamen quod maior meliórque pars philosophorum tuetur, videlicet accidentia materialia recipi, & inhærere primò quātitati, deinde eius interuentu materiæ. Id affirmat D.Thom. 3.p.q.77. art.2. & 4 contra gentes cap.65. Henricus quodlibeto 8.qu.15. Ægydius in theorematis à propositione 36. Capreolus in 2. dist. 18. qu. vnica, Gregor. dist. 12. qu. 2. Heruæus q. vnica. Paludanus qu.3 D. Bonauentura art.1.qu.3. Durandus q.1. Richardus in 4.d.12.qu.2. circa 1.pr. Alexander 4.p.quæst.40.memb.1.& 2 Albertus in 4.distinct.12. artic. 6. & alij. (*Lib. 2. Phys. cap. 7. q. 14. art. 2.*) *Prima ratio.* Probatur autem hæc assertio. Nam cùm materiam quantitas sequatur, nec vllam habeat agendi vim, vt alibi docuimus; consentaneum videtur, vt à natura contributa sit materiæ tanquam adiutrix intermediúmve ad recipienda accidētia. Secundò, quia accidentia corporalia sunt extensa, vt sensu patet; vel ergo extēsione sibi propria, vel solius quantitatis. Non sibi propria, alioqui multæ extensiones essent in eodem situ, nempe extensio quantitatis, & aliorum accidentium; ex quo sequeretur non repugnare duo corpora simul esse: igitur extensione solius quantitatis; quia nimirum accidentia in ea insunt, ad eiúsque dimēsionem per accidens diffunduntur. Tertiò, accedit Theologicum argumentum. Namque in diuina Eucharistia cùm accidentia panis eundem retineant situm, quē antea, & sequantur quantitatem, quocunque illa mouetur; haud dubiè manent inter se vnita & colligata, ratione alicuius subiecti; non alterius quàm quantitatis (siquidem materia & forma panis desierunt esse) igitur insident quantitati, cui ante consecrationem inhærebant, nisi quòd ea quantitas, quæ priùs fuerat subiectum quo; nunc diuinitus extra materiam seruata sit subiectū quod, vt in progressu fusiùs explicabitur. Præterea, nisi quātitas sacramentalis esset subiectum aliorum accidentium, nullum eorum ab iis speciebus posset naturaliter expelli, vel denuo acquiri. Hoc autē experientiæ repugnat, cùm sensu pateat species refrigerari, & incalescere, aliisque id genus alterationibus immutari: ergo, &c. Probatur maior, quia illa expulsio est ab aliquo subiecto, & illa acquisitio, cùm sit actio positiua, similiter in subiecto aliquo recipitur, & de alicuius subiecti potestate educitur; at hoc subiectum, nisi sit quantitas, nullum omnino erit. Nec satisfaciet qui dixerit posse hæc omnia diuina virtute præstari absque subiecti adminiculo; non enim, etiam in re tam ineffabili, miracula citra necessitatem, aut idoneam rationem multiplicanda sunt, vt communis Theologorum doctrina admonet. Fatendum est igitur accidentia inhærere materiæ interiectu quantitatis; non tamen vltimo, cùm per quantitatem insint materiæ, per hanc verò sustententur à supposito, vt diximus. Vnde cùm suprà asseruimus accidentia immediatè recipi, & inhærere in materia, non omnem prorsus meditationem exclusimus, sed meditationem duntaxat substantialem;

Marginalia: 2. 3. *Accidentia in diuina Eucharistia.* *Confutatio responsionis.*

quia videlicet materia prima, nulla alia substantia interposita, recipit accidentia.

Dilutio argumentorum pro parte negatiua.

Contrariæ verò partis argumenta nullam habent difficultatem. Ad primum eorum dic Aristotelem eo loco tantùm velle vnum accidens non posse alteri accidere tanquam sustinenti per se more substantiæ; Boëtium verò loqui de forma simplicissima, quæ est Deus, qui repugnat vlli accidenti subesse, tum ob alias rationes, tum quia subiici accidentibus importat modum quendam materiæ, & potentialitatis, qui in diuinam naturam cadere non potest: cadit tamen non solùm in ipsam materiam, & composita; sed etiam in quantitatem, quæ, prout recipit, quasi rationem materiæ induit, vt & reliqua subiecta. *Lege apud Scot. in 4. d. 12. q. 2. longiorē interpretationem.*

1\.

2\. Ad secundum respondendum est, quemadmodum conuenit substantiæ per se esse, & substare; & in accidenti suopte ingenio inhærere subiecto; atque ita vt substantiæ repugnet inhærere; sic accidenti esse per se, id est, non vendicare talem naturam, vt à subiecto per se pendeat, eique inhærere possit. Similiter dicendum repugnare quantitati substare aliis accidentibus vi sua, vt subiectum quod: id enim suppositi proprium est: nihil tamen obesse, quominus eis subiiciatur vt quod, siue vti medium recipiendi, cùm eo pacto sic recipiat, vt tamen inhæreat.

Quantitas quo pacto nō possit vi sua accidentibus substare.

3\. Ad tertium, id quod ab alio depēdet, non terminare vltimò alterius dependentiam eiusdem rationis, atque ita quantitatem non vltimò terminare dependentiam accidentium, quæ in eo recipiuntur; id enim, vti diximus, suopte peculiare est. *D. Tho. 3. p. q. 77. ar. 2. ad 1.*

ARTICVLVS III.

Obiecta aduersùs ea quæ primo articulo conclusa sunt, eorúmque refutatio.

Obiect. contra 1. concl. primi art.

ONTRA singulas primi articuli conclusiones offerunt sese argumenta, quæ explicanda à nobis hoc loco sunt. Aduersùs primam hoc: Si suppositum physicum sustentaret accidentia, etiam Verbum Diuinum in mysterio Incarnationis diceretur sustentare accidentia humanitatis assumptæ: nam quoad supposita denominanda, eadem vtrobique ratio esse videtur; atqui hoc asserendum non est; ergo neque illud. Probatur minor, quia vt subiici, ita & sustentare, ad materialem causam pertinet, qui modus causandi, cùm imperfectionem contineat, in Verbum Diuinum cadere non potest.

Secundò, Actio, qua Deus tribuit esse materiæ primæ huius lapidis, non hunc lapidem denominat, sed ipsam materiam duntaxat, igitur nō omnes actiones materiales habēt pro subiecto denominationis suppositum physicum. Antecedens probatur. Nam actio illa re ipsa est creatio, cùm etiam nunc conferat materiæ primæ esse ex nihilo: vnde & Deus, vt alibi ex D. Augustino retulimus, adhuc creare cœlos dicitur; quia idem esse, quod eis à prima origine ex nihilo impertiit, *D. Thom. de poten. qu. 3. art. 3. ad 8.*

D. August.

impertiit, nunc quoque ſine intermiſſione eodem pacto confert; etſi non iam cum nouitate eſſendi. Quare verè dicenda eſt nunc materia creari, quæ tamen appellatio in ſuppoſitum ipſum non conuenit.

Anima Christi ſubſiſtit per ſubſistentiam verbi diuini.

Tertiò, Anima Christi non ſubſiſtit per ſe, id eſt per ſubſiſtentiam propriam, ſed per ſubſiſtentiam Verbi Diuini; & tamen denominatur ab actionibus ſibi propriis, vt ab actu intelligendi, & volendi, tanquam ſubiectum quod: ergo vt aliquid ſic denominetur, nõ oportet, vt ſubſiſtat per ſe, & ſine adminiculo alterius, à quo pendeat in ſuo eſſe: cuius oppoſitum circa eandem concluſionem aſſeruimus. Maior probatur, quia Verbum Diuinum, vt fides docet, deſcendit ad inferos: at non niſi ratione animæ ſubſiſtentis per ipſum. Minor propoſitio oſtenditur, quia anima rationis particeps in quolibet alio homine dicitur ſuſtentare vt quod ſua accidentia, vti ſuprà monuimus; quod non eſt denegandum animæ Christi, cùm nihil de eius dignitate & excellentia propter hypoſtaticam vnionem detractum fuerit.

Obiect. contra 2. conclus.

Deinde aduersùs ſecundam concluſionẽ: Quantitas inhæret materiæ ante omnem formæ cauſalitatem; igitur accidentia recipiuntur in materiam per ſe ſumptam. Antecedẽs probatur, primùm quia forma ignis, v.c. cùm extendatur extenſione materiæ, non niſi materiam iam extenſam, atque adeò affectam quantitate ſubire poteſt. Quare priùs quàm forma in materiam recipiatur, proindéque antequam materia ſub actu formæ ſit, oportet quantitatem inhærere materiæ. Secundò confirmatur idem antecedens, quia vt ſe habent accidentia ſpiritalia ad formam humanam, ita materialia, ad materiam: ſed illa inhærent in forma ſine dependentia à materia: ergo hæc inhærebunt in materia abſque dependentia à forma.

Aduersùs tertiam: Id conſtitui debet ſubiectum accidentium, per quod accidentia definiri ſolent; id verò eſt compoſitum phyſicum comparatione materialium accidentium, vt ex definitionibus, quas Ariſtoteles, aliíque philoſophi tradiderunt, planum eſt; igitur ſubiectum inhæſionis ipſorum non eſt aliud quam compoſitum phyſicum. Item, accidentia, quæ ſunt idem re cum compoſito, vt eſt relatio identitatis ſpecificæ, quæ eſt inter Socratem & Platonem ſimul exiſtentes, & actio, qua Deus cœlum Empyreum creauit, ac nunc etiam conſeruat; neceſſariò fatendum eſt in ipſomet compoſito phyſico inhærere; quî enim fieri poteſt, vt ſint idem re cum aliquo, & tamen in eo non inſunt? ergo ſaltem eiuſmodi accidentia inhærent primo, atque immediatè in compoſito.

Obiecta aduersus 4. conclus.

Aduersùs quartam: Materia, vt rectè ait Commentator initio lib. de ſubſtantia orbis, ſubſtantiatur per poſſe, ciúſque eſſentia in ratione potentiæ conſiſtit, vt in primo phyſicæ auſcultationis, c.9. quæſt. 3. artic. 1. tum argumentis, tum auctoritate Platonis, & Ariſtotelis, aliorúmque philoſophorum oſtẽdimus: ergo cùm nihil à propria natura decidere queat, ſiue materia coniuncta ſit cũ forma, ſiue non; in nullo ſtatu deſinet eſſe ens in potentia; atqui ſubiectum alterationis

Plato. Ariſtot.

& aliorum motuum est ens in actu, vt Aristoteles hoc in libro cap. 4. text. 24. docuit. Igitur saltem motus non inhærent in materia, etiam cõstituta sub actu formæ. Secundò, Generatio substantialis vel inhæret in materia nuda, vt Aristoteles loco proximè citato, & cap. 1. l. 3. Physic. text. 7. asserit; vel potiùs in forma, cum qua est idem re, vt cæteræ actiones cum suis terminis. Non igitur omnia accidentia inhærent in materia, supposita causalitate formæ substantialis.

Solutio 1 argum. aduersùs 1. cõclus.

Superiora argumenta hunc in modũ soluenda erunt. Ad primum contra primam conclusionem concessa maiori neganda est minor; & ad eius confirmationem dicẽdum, licèt sustentare accidentia in rebus creatis ad materialem causam spectet, & imperfectionem includat; quia illæ sustentant vt subiecta: in mysterio tamen incarnationis aliter se habere; quia Verbum Diuinum eatenus tantùm accidentia humanitatis, sibi dumtaxat mediatè vnita dicitur sustentare, quatenus ipsorum dependentiam vltimò terminat; non quia simul inhærent in ipso, aut in natura, cum qua sit idẽ realiter, id est, diuina, quod vocamus hoc loco sustentare vt subiectum, sicuti sustentant supposita creata. Illa autem dependentia à Verbo, prout est præcisè à Verbo, ad nullius causæ genus propriè pertinet, vt lib. 2. Physic. c. 7. quæst. 1. art. 3. diximus. Lege Scotum in 3. dist. 1. quæst. 1. artic. 1. Capreolum ibidem art. 1. & in 2. dist. 5. quæst. 2.

Solut. 2.

Quod ad secundum argumentum attinet, multorum opinio est, vt octano Physic. lib. retulimus, creationem non esse actionem; idque nonnulli, præsertim è recentioribus philosophis, eo potissimùm argumento nituntur suadere, quia si creatio esset actio, cùm hæc requirat subiectum, id non aliud esset, quàm res ipsa, quæ creatur; quod tamẽ neutiquam videtur esse posse, quia subiectum est prius accidente, quod recipit; creatio verò, cùm sit actio productiua, necessariò antecedit rem productã: atque ita subiectum esset prius creatione, & rursus creatio prior subiecto, quod repugnat. Responderi tamen solet creationem esse natura priorem re creata in genere causæ efficiẽtis; rem verò creatam in genere materialis, seu subiectiuæ causæ, antecedere creationem. Nec esse incõmodum, vnã eamdémque rem diuerso causæ genere esse alia tum priorẽ tum posteriorem. Quod concedit D. Thomas de potentia, quæstione 3. artic. 3. vbi cùm statuisset, creationem passiuè acceptã esse relationem quandam, videlicet creaturæ ad creatorem, significatã per modum mutationis ratione nouitatis inceptionísve importatæ, in responsione ad 3 argumentum, ita scripsit, Relatio illa accidens est, & secundùm esse suum considerata, prout inhæret subiecto, posterius est, quàm res creata; sicuti accidens subiecto tum intellectu, tum natura posterius est; quamuis non sit tale accidens, quod causetur ex principiis subiecti. Si verò consideretur secundùm suam rationem, prout ex actione agentis innascitur prædicta relatio; sic est quodammodo prior subiecto. Hæc D. Thomas; quibus verbis perspicuè admittit prioritatem illam, quam diximus, in accidente, & subiecto; licèt non putet creationẽ actiuam esse actionem

Lib. 8. Phys. cap. 2. qu. 1. art. 3.

Ratio existimantiũ creatione non esse actionem.

Solutio propositæ rationis.

D. Thomas.

De relatione creatura.

actionem mediam inter rem creatam, & Deum; vti nos esse arbitramur. Sed vrgent aduersæ partis defensores argumento, vt ipsi putant, irrefragabili, quo probare nituntur rem creatam, etiam in ratione causæ materialis, esse posteriorem actione creandi, eámque modis omnibus supponere; atque, ita non posse nos illis prioritatibus argumentum diluere. Subiectum, inquiunt, vt exerceat causalitatem recipiendo accidens, debet priùs natura existere; cùm omnis eiusmodi causalitas supponat existentiam causantis: vt autē existat, debet produci, & accipere esse; hoc autem accipit per creationem: ergo subiectum siue res creata etiam in ratione causæ subiectiuæ, est quid posterius creatione. Præterea potest eadem assertio deduci ad aliud incommodum hoc modo: Creatio spectata vt est actio productiua, priùs natura existit, quàm exerceat causalitatem in rem creatam: sed in illo naturæ momento nondum existit res creata, quæ est subiectum creationis; cùm nondum sit producta: ergo tunc existet creatio sine subiecto, quod saltem naturæ viribus fieri non potest. *Contra datā solutionē instant aduersary.*

Sed hæc negotium exhibent iis, qui non satis aduertunt quidnam sint illæ prioritates & instantia naturæ, & quidnam ex illis possit colligi, quid non possit. Certè huiusmodi instantia, vt alibi ex Durando commonuimus, non sunt mensuræ durationum; sed potiùs signa quædam indicantia, è duabus aut pluribus rebus aliquam inter se dependentiam aut ordinem habentibus, posse vnam consideratione præintelligi alteri; quo modo creatio, vt est via ad conferendum esse, præconcipitur Angelo, qui creatur; & Angelus, prout creationem potest recipere, præconcipitur creationi. Ex quo non sequitur aut creationem re ipsa, & à parte rei, vt loquuntur, existere sine Angelo, aut contrà; cùm illæ prioritates non sint veræ mensuræ, vti diximus, durationum, sed antecessiones naturæ, & mutuæ dependentiæ, quæ in causa est, vt vnum alteri præconcipi queat. Ita liquet quidnā proposito argumento respondendum sit. Negandæ enim sunt omnes illæ consecutiones: Subiectum est prius natura creatione; ergo existit sine creatione, siue antequam sit creatio: Item, Creatio est prior naturà re creata; ergo existit sine re creata, siue re creata non existente. Itē, Prius est accipere esse, quàm causare; ergo res priùs existit, quàm causet, siue existit non causando: sicuti nec probè colliges, Animal est prius natura homine, & bellua; ergo existit non existente homine, & bellua, siue antequam hæc existant. Sunt enim omnes istiusmodi consequentiæ à secundùm quid ad simpliciter: quia à prioritate illa naturæ, & à præconceptione, & existentia obiectiua in intellectu, quæ est existentia secundùm quid, arguunt realem existentiam, quæ est existentia simpliciter. Quòd si pronunciata illa; Subiectum, vt exerceat causalitatem, debet priùs existere: actio priùs existit, quàm exerceat causalitatem, seu priùs quàm per eam aliquid causetur, aliáque his similia, vsurpent verbum, existit, vt importat existentiam realem, ita vt sit sensus, subiectum aut actionem (in re proposita) sine suis causalitatibus, vel ante illas in natura rerum existere, *Occurritur aduersariis. Instātia naturæ quid sit. Lib. 4. Phys. c. 14. quæst. 3. art. 2. Lege de his prioritatibus Herueum quodlib. 4. quæst. 10. Prioritates naturæ quā vim habeāt.*

neganda

neganda sunt, quia naturæ prioritatibus, realis existentiæ antecessionem falsò attribuunt.

Libuit ad hanc difficultatem enodandam hoc loco digredi; non solùm vt argumenti solutio exactior esset, ac plenior: sed quia hæc ipsa explicatio in hoc opere non semel nobis vsui futura est. Igitur ad argumentum respondendum, creationem materiæ esse actionem, vt octauo libro Physicorum ex professo ostendimus, dicendúmque istiusmodi actionem sustentari à supposito, non à materia: quia hæc non habet propriam subsistentiam: sed producitur existítque dependenter à forma, & est in toto tanquam in eo ad quod vltimò suam dependentiã terminat: (vnde & minùs propriè creari dicitur) atque hoc sat est ad ruendam veritatem nostræ conclusionis, qua asseruimus, subiectum sustinens vt quod materialia accidentia, esse totum compositum. Nihil verò obstat, quòd lapis, cuius materiam creari dicimus, non denominetur creari: quia licèt vocetur subiectum quod omnium accidentium, non tamen oportet, vt ei omnium appellatio conueniat, etiam eorum quæ ipsi repugnant: quomodo sese habet in proposito exemplo creatio respectu huius lapidis. Sic etiã in mysterio Incarnationis licèt anima Christi inceperit esse, non ideo tamen suppositum, id est, Verbum Diuinum, aut Christus, dicitur incepisse esse, vt est communis Theologorum assertio definita, vt ait Caietanus 3 par. quæst. 16. art. 9. ab Alexandro Sexto. Nimirum quia cùm esse quippiam commune sit omne esse comprehendens, siquid incepisse esse perhibeatur, sensus erit, id antea nullum habuisse esse, quod de Verbo Diuino, & de Christo non verè dici, planè constat.

Creatio materia est actio. — *Occurritur tacita obiect.* — *Cap. 2. q. 2. art. 3.* — *Christus non dicitur incepisse esse.*

Ad tertium respondendum est etsi anima Christi non subsistat per propriam subsistentiam, vt rectè probat argumentum, denominari tamen vt quod ab actionibus sibi propriis, quia est quid subsistens per subsistentiã Verbi sibi propriè, imò & prius natura, quàm humanitati applicatam: atque ita non pendet aliunde sicuti pendent materia, & formæ materiales, & humanitas ipsa, vt dictum est. Atque hac ratione intelligi debet id, quod diximus, videlicet non sustentare vt quod, nisi id, quod propriam obtinet subsistentiam: propriam inquam, id est, vel sibi propriè applicatam.

Solut. 3. arg. contra 1. conclus.

Ad primum contra secundam conclusionem negandum est antecedens, & ad eius probationem dicendum, formam ignis, cæterásque formas recipi in materiam extensam extensione quantitatis: licet enim forma, cùm materiam subit, in genere causæ formalis, & efficientis antecedat quantitatem, & ita quantitas hac consideratione non inhæreat nisi in materia supposito actu formæ: tamen in genere causæ dispositiuæ, & materialis quantitas nostro intelligendi modo vtcumque formam præit. Ad secundum negandum est antecedens, quia forma humana, cùm subsistat per se, potest recipere, & sustentare simul propria accidentia; materia verò non subsistit per se, vt dictum fuit.

Solutio 1. argum. contra 2. conclus. — *Solut. 2.*

Ad primum contra tertiam conclusionem dicito, id, per quod acciden

Solut. 1. arg. contra 3. conclus.

cidentia à philosophis definitur, cùm per attributionem ad subiecta explicantur, non esse subiectum inhæsionis, de quo in argumento quæritur, sed subiectum quod, siue principale; id autem nos concedimus in materialibus accidentibus esse ipsum compositum physicum, vt ex prima conclusione initio controuersiæ tradita patet. Ad secundum fatemur, accidentia, quæ sunt idem re cum toto, inhærere ipsi: neque de his nostra tertia conclusio intelligenda est, sed de aliis ordinariis accidentibus, & quæ magis propriè materialia vocantur; quia per materiam, quasi per eorum radicem, compositis conueniunt. *Solut. 2.*

Ad primum contra quartum dicimus, materiam ex sua natura, & intrinseca ratione esse puram potentiam; id tamen non obstare quominus prout est substantiali formæ coniuncta, accidentaria appellatione dicatur ens in actu, hoc est, actuata per formam: nam etiam tunc seruat rationem potentiæ, cùm neque in se sit actus, neque ex actu, & potentia more compositi physici coalescat, vt in lib. 1. physic. cap. 9. quæstione tertia, articulo primo, exposuimus. Ad secundum respondendum est, cùm generatio substantialis sit via ad formam, peculiare illi esse inter alia accidentia, vt inhæreat in materia nuda, interuentu tamen formæ, cum qua est idem realiter, saltem si forma materialis sit, qua de re suo in loco. In materia, inquam, nuda, quia sicuti forma vnitur nudæ materiæ in eo momento naturæ quo subsequentes dispositiones præit; ita generatio interiectu formæ in eandem materiam nudam suo modo recipi dicenda est. *Solut. 1. arg. contra 4. cõclus.* *Solut. 2.*

Obiiciat tamen aliquis: Generatio inhæret immediatè in forma, & interuentu formæ in materia; Ergo supponit formam, atque adeò dicetur generatio recipi in materiam supposito actu formæ; nullumque supererit discrimen ex parte subiecti inter generationē & motum, cæteraque accidentia; quod iis, quæ sæpe ex Aristotele retulimus, contradicit. Vt hæc obiectio diluatur, aduerte, cùm in eodem instanti temporis sit generatio, & forma actuet materiam, & subsequentes dispositiones inferantur, & resultet compositum, non recipi generationem in materia, quæ re ipsa per aliquam veram & realem durationem nuda sit, nullámque formam habeat; item non existere generationē, quin iam tunc sustētetur à supposito, id est, à composito physico, atque adeò quin prærequirat tanquam prius natura in genere causæ materialis suppositum ipsum, & actum formæ substantialis, tanquam conditionem, sine qua materia nullum actum secundum admittit. Quare reliquum est, vt generatio eatenus tantùm dicatur recipi in materiam nudam absque actu formæ, quatenus excipitur in materia non habente aliquam formam substantialem, quam ipsa non inuehat, siue producendo, siue eius vnionem duntaxat attingendo; quod tamen nec motui, nec aliis accidentibus conuenit; siquidem hæc omnia supponunt inueniúntque formam generatione introductam. Adde quòd generatio secundùm rationem causæ agentis, formam antecedit, prout causa agens eius interuentu *Obiectio.* *De subiecto generationis.* *Quo pacto dicendū sit generationē recipi in materiā nudam.*

formam producit, aut saltem vnit, quæ tamen causalitas neque in motum cadit, vt planum est, neque in reliqua accidentia, quæ instanti generationis formam comitantur, vt progressu ostendemus.

Discrimen inter subiectum generationis, & aliorũ accidentium.

Ita patet ratum adhuc manere discrimen inter generationem aliáque accidentia; hæc enim supponant materiam sub actu formæ introductæ: illa sub actu formæ, quam ipsa introducit. Quo fit, vt generatio, & forma sumpta tanquam vnum quid (siquidem realiter idem sunt) nudam materiam inueniant, vtpote sine forma, & accidentibus, cùm hæc prioris formæ abscessu pereant, exceptis iis quæ sunt idem re cum materia, vt relatio creaturæ, & respectus similitudinis, vel identitatis specificæ inter duas materias simul existentes, aliáque id genus, quæ in materia perpetuò insident, neque à certa definitáque forma dependent, vt nec ipsa materia.

Quæstio.

Superest adhuc in præsenti disceptatione exquirendum circa dependentiam accidentum à materia sub actu formæ, num saltem diuina virtute possit aliquod accidens inhærere soli materiæ omni substantiali forma destitutæ.

Opinio Durandi.

Durandus in 2. sent. d. 13. quæst. 2. negat id fieri posse, quia ex forma, quæ materiæ primò aduenit, & ex materia fit vnum per se; quandoquidem vbi non est nisi vnus actus, ibi est simpliciter vnum, vnum autem simpliciter, est vnum substantiale, ac per se. Quare si forma accidentaria nudæ materiæ inhæreret, ex accidente, & substantia fieret vnum per se, & substantiale, quod repugnat.

Responsio.

Contraria tamen sententia tuenda est, quia materia vt nec existat, nec etiam vt recipiat accidentia, eget actu formæ necessitate absoluta, sed physica duntaxat, quæ suppleri à Deo potest, vt in primo physicæ Auscultationis libro disseruimus. *Cap. 9. quæst. 6. art. 3.* Deinde quia si Deus conseruat quantitatem absque omni subiecto, vt in diuina Eucharistia patet, non dubium quin eandem quantitatem in materia, vt in subiecto, licèt imperfecto, absque adminiculo formæ conseruare queat: cùm illud ex se maius atque operosius sit, quàm hoc.

Non ex qualibet forma & materia fit vnum.

Nec Durandi argumentum vim habet; non enim ex materia, & qualibet forma, quæ primò, etiam diuinitus, materiæ aduenire potest, vnum fiet, sed ex materia, & forma eiusdem generis, hoc est, quæ ambæ sint in genere substantię, namque hę solę inter se ordinem & proportionem ad vnum per se componendum sortiuntur. Itaque non vbicumque est vnus actus, ibi est vnum simpliciter, quia si huiusmodi actus, accidens sit, non fiet, nisi vnum per accidens, quod non vnum, sed plura absolutè dicimus: si autem sit actus substantialis, talem materiam suapte natura informans, ex eo & materia vnum per se fiet.

Arist. libr. 2. de an. cap. 1. text. 7. & lib. 8. Metaph. c. 6. text. 15. D. Th. 1. p. q. 76. a. 7. Alens. 3. par. q. 7. m. 1. art. 1.

QVÆSTIO V.

Vtrùm quodlibet accidens diuina virtute alieno subiecto inhærere possit, an non.

ARTI

ARTICVLVS I.

Argumenta pro parte negatiua.

ONSTITVTO accidētium subiecto, in quæstionem vocamus num per diuinam potentiam possit quodlibet accidens transferri à subiecto, in quo est, ad subiectum alienum; id est, ad subiectum, in quo non est, vel etiam denuo produci in subiecto, cui ex consueto naturæ ordine nō competit. In negatiuam partem hęc sese offerunt. Quemadmodum accidens in commune essentialiter respicit substantiam in commune; ita & hoc accidens hanc substantiam singularem sibi propriam, cui ex ordine naturæ cōuenit: sed accidens non potest esse extra subiectum, ad quod essentialiter refertur: quia iam respectum illum sibi intrinsecum amitteret; nullum ergo accidens potest alieno subiecto inhærere. Item, non minùs repugnat vnum accidens existere per alterius existentiam, quàm esse in subiecto alterius: vtrobique enim par difficultas occurrit; sed primum non videtur admittēdum; ergo nec posterius. Tertiò, forma Socratis non potest informare materiam Bucephali: ergo nec accidentia illius, materiam huius; consecutio videtur perspicua: quādoquidem accidentia, cùm insint per inhæsionem, magis pendent à proprio subiecto, quàm forma à materia. Antecedens probatur, quia compositum coagmentatum ex illa forma, & materia, nec esset Socrates; quia componeretur ex materia Bucephali, nec Bucephalus, quia constaret ex forma Socratis, nec verò esset aliud indiuiduum alterius speciei, cùm ea nulla sit: daretur igitur aliquod animal singulare sub nulla specie animalis contentum, quod nemo dixerit.

Sensus propositæ quæst.

Primū arg. pro parte negatiua.

2. Argum.

3. Argum.

Præterea, quòd saltem accidentia materialia & immaterialia non possint commutatis subiectis inhærere, ita videtur concludi. Sensibile & insensibile, siue materiale & immateriale, sunt rationes genericæ accidētium, repugnat verò aliquid amittere rationem sui generis. At hanc amitterent istiusmodi accidentia, si commutatis subiectis inhærerent: ergo, &c. Probatur assumptio; quia si accidens sensibile esset in subiecto immateriali, careret extensione partium, sine qua nihil sensum mouere potest; atque ita non iam maneret accidens sensibile. Item, si accidens in materiale esset in subiecto sensibili, & extenso, obtineret extensionem; quia omne quod in aliquo recipitur, necessariò conditionem recipientis sequitur: quare iam accidens inmateriale maneret extensum, & sensibile.

4. Argum.

Deinde: Vt accidentia alicui subiecto per inhæsionem vniantur; debent inter se ordinem & proportionem habere; atqui subiectum materiale nullum habet ordinem aut proportionem ad accidens spirituale, similiter neque subiectum immateriale ad materiale accidēs, cùm sint omnino dissentanea, & alterius ordinis: nō possunt ergo istiusmodi accidentia per inhæsionem iis subiectis vniri, eisque

5. Argum.

Confirmatio argumenti. inesse. Confirmatúrque argumentum, quia sicuti ob defectum proportionis, & ordinis, forma cœli non potest, etiam diuina virtute, vt in libris de Cœlo diximus, informare sublunarem materiam, si ponamus hanc specie differre à cœlesti: ita ob eundemmet defectum nequibunt accidentia corporalia per inhæsionem copulari subiectis immaterialibus, aut è conuerso. Denique Angelus nullo modo potest informare materiam; vnde neque dum mouet cœlum, neque dum corpus assumit, eis vnitur tanquam forma informans, sed tanquam motor: ergo pari ratione neque forma accidentaria spiritalis vllo pacto poterit materiæ copulari. *Lib. 1. cap. 2. quæst. 6. a. 1*

6. Argum.

ARTICVLVS II.

Quid in re proposita sentiendum videatur.

POTEST hæc controuersia intelligi de accidentibus quæ sunt idem re cum subiecto, vel de iis, quę à subiecto realiter differũt. Item de accidentibus materialibus, vel immaterialibus; ac de vtrisque, ita vt fiat cõparatio inter accidẽtia materialia, & subiecta materialia; & inter accidentia immateralia, & subiecta immaterialia: vel ita, vt commutentur subiecta, & materialia accidentia cum subiectis immaterialibus; immaterialia cum materialibus conferantur.

1. Conclusio. Sit prima conclusio: Nullum accidens idem re cum vno subiecto potest in alio diuina virtute constitui. In hac conclusione nomine subiecti intelligimus tam subiectum inhæsionis quàm denominationis, tam subiectum quod, quàm subiectum quo. Est autem eius veritas perspicua. Nam quæ sunt idem realiter, ita se habent, vt nequeat vtrumque disiungi ab altero (licèt in horum nonnullis, id quod est prius, interdum inueniatur sine posteriori, quoad eius formalem rationem, vt potentia generandi absque paternitate) si enim ambo ab se mutuò separata consisterent, necessariò essent diuersæ realitates, nec iam tale accidens & subiectum idem re dici possent. Itaque nequit relatio creaturæ, quæ est idem re cum hac anima rationali, in alia anima cõnstitui: nec figura, quæ est idem re cum hac quantitate, in alia quantitate poni.

Relatio creaturæ est idem re cum illa.

2. Conclusio. Secunda conclusio: Quodlibet accidens materiale potest diuina virtute esse in quouis subiecto materiali, & quodlibet immateriale in subiecto, siue immateriali, siue materiali. Hæc probatur; quia si Deus conseruat humanitatem in supposito alieno, vt patet in mysterio incarnationis; & quantitatem extra omne subiectum, vt in diuina Eucharistia; certè non est, cur non possit conseruare istiusmodi accidentia in subiecto non suo: cùm inde nulla sequatur repugnantia, vt ex argumentorum solutione constabit. Aduerte autem bifariam intelligi posse immateriale accidens constitui in subiecto materiali. Vno modo, vt ponatur in eo indiuisibiliter, siue quia ponitur in vno aliquo duntaxat puncto talis subiecti alioqui extensi; siue *Lege Toletanum lib. 3. de ani. qu. 2. a. 2. Capr. in 2. d. 3. q. 2. art. 3.*

Duplex sensus propositæ conclusionis.

quia

quia collocatur in eo subiecto redacto per diuinā potentiā ad indiuisibile sub puncto quantitatiuo, & positiuo: seu absque eiusmodi puncto. Altero, vt ponatur in subiecto extēso, & eius quatitate per accidens ostendatur. Nostra ergo conclusio, de subiecto secundùm priorem considerationem intelligi debet. Nam secundùm posteriorem, verisimilius est nullum accidens spiritale posse recipi: etsi contrarium defendat, præter alios, Capreolus in 2. dist.31 quæst.1.art. 3.ad 1. contra 3. conclusionem, admittens qualitatem spiritalem habentem intensionale esse, posse absolutè recipi in subiecto quanto. Probatur tamen nostra sententia ex eo, quia nihil potest tali modo recipi extendique, nisi constet partibus entitatiuis extensionem subeuntibus: his autem nullum accidens spiritale constat, sicuti neque spiritalis substantia, cùm sint ex sua quidditate indiuisibilia. Nec verò eas partes diuina virtus conferre illis potest, sicuti neque puncto; alioqui à propria natura deciderent. A qua tamen non decidet accidens extensum, si fiat actu inextensum in immateriali subiecto: adhuc enim ibi retinebit partes suas entitatiuas, etsi non extensas, sed ad punctum collectas, quemadmodum nec materia beneficio quantitatis per accidens extensa naturam propriā amittet, si remota quantitate ad indiuisibile reuocetur.

Probatio secundæ conclusionis.

Tertia conclusio: Non omnia accidentia materialia possunt diuina virtute immateriali subiecto inhærere: quædam tamen possunt. Prior huiusce conclusionis pars suadetur. Nam quantitas (quod pari modo intellige de cæteris accidentibus, quæ idem re sunt cum quātitate, eámque secum intrinsecè deferunt, vt figura) non potest diuina virtute inhærere Angelo, aut animæ rationali: etenim licèt quantitas (vt alibi docuimus) possit indiuisibili in ordine ad loci dimensionem respondere, facta tamen comparatione ad subiectum, cui inhæret, necessariò seruat extēsionem; quia hæc ad eius essentiam pertinet, secundùm quam extensionem non potest non subiectū, in quo est, extendere; proindéque oportet tale subiectum habere partes entitatiuas substantiales, quę per quantitatē explicari ac fundi queant: hæ verò vt substantiæ materiali competunt (esto non nisi quantitatis beneficio actu extendantur, & ordinentur) ita immateriali, vti diximus, repugnant, vt lib.5.Metaph. ex professo ostendemus. Quāquam verò proprium sit quantitatis extendere substantiam; tamen ea quoque accidētia, quæ sunt idem realiter cum illa, suo modo substantiam extendunt, non quidem per se, & ex officio, sed ob comitantiā quantitatis, cum qua eandem realitatem obtinent, ideóque asseruimus, non solùm quantitatem, sed accidentia quæ idem re sunt, cum ipsa nullo modo posse spiritali substantiæ inhærere.

3. Conclusio.

Lib. 4. Physi. cap. 5. quæst. 4.

Proprium officiū quātitatis extēdere substātiam.

Posterior pars eiusdem tertiæ conclusionis, qua volumus, omnia accidentia, præter quantitatem, ac præter illa quæ cum ea idem re sunt, posse diuina virtute in subiecto immateriali recipi, iisdem rationibus stabilitur, quibus secunda conclusio probata est; licèt vtranque neget Ioannes Maior, in primo distinct.17. quæst.10. & Gabriel

super Canonem lect. 44. argumentis parum efficacibus, quorum praecipua art. 1. retulimus. Sunt autem duae proximae conclusiones intelligendae de accidentibus realiter distinctis à subiecto, vt prima conclusio declarat. In quibus aduerte, non omnem prorsus extensionem alienam esse à natura substantiae spiritalis, sed extensionem magnitudinis, cuius est coextendere per se subiectum. Nam extensio motus spiritalis, vt eius quo interdum habitus iustitiae continuo voluntatis conatu intenditur, & augescit; quia non subiectum, sed acquisitionem formae, quae successiuè acquiritur, coextendit, non est cur à substantiis immaterialibus remoueatur, vt alibi monuimus. *Lib. 3. Physic. cap. 2. quaest. 1. art. 2.*

ARTICVLVS III.

Occurritur primi articuli argumentis.

Solutio primi argumenti. RESPONDEAMVS nunc ad argumenta initio proposita. Ad primum, quidquid sit de veritate maioris propositionis, quae alibi examinanda erit, neganda est minor, dicendúmque, licèt accidens ponatur à Deo in subiecto alieno, non ideo amittere respectum, & ordinem, quem suapte natura ad proprium subiectum vendicat: nec enim is pendet ab actuali inhaerentia, sed, vtcumque res habeat, semper eam comitatur. *Solut. 2.* Ad secundum neganda est maior; quia existentia est purus modus rei, ab ea realiter indistinctus, insitus ac proprius, qui proinde nequit rem aliam modificare: at subiectum non ita se habet ad accidentia, quae recipit. *Solut. 3* Ad tertium negandum est antecedens, cuius confirmationem facilè dissoluet, qui dixerit compositum illud nec debere esse Socratem, nec Bucephalum, vt probat argumentum oportere, tamen esse indiuiduum contentum sub specie hominis, quia materia prima est eiusdem speciei in omnibus corporibus sublunaribus; forma autem particeps rationis trahit materiam illam ad constituendum compositum speciei humanae. Nec figura equina impediet quominus indiuiduum illud re vera homo sit; quia figura, aliaque similia accidentia, vt non constituunt quidditatem rei, neque illam absoluta, sed physica tantùm necessitate comitantur; ita neque essentiam variant, potéstque res sine iis vel ipsis immutatis diuina virtute conseruari, vt in Physicis diximus cum Argentinate in 3. dist. 5. quaest. 1. art. 1. Scoto in 4. dist. 10. quaest. 2. Basilio dist. 12. quaest. 2. & aliis, contra Henricum Gandauensem quodlibet. 7. quaest. 17. Ægidium in 1. dist. 23. quaest. 2. Soncinatem 5. Metaphys. quaest. 22. Maironium in 4. dist. 12. quaest. 8. Fatendum tamen est eiusmodi indiuiduum communi loquendi vsu & consuetudine non simpliciter appellari hominem ob defectum organorum, quae nomen hominis quodammodo connotat. *Num cum externa effigie bruti possit humana species construi.* *Lib. 2. cap. 4. quaest. 11. art. 4.*

Solut. 4. Ad quartum, admissa maiori propositione, negandum est acciden-

tia illa commutatis subiectis rationem sui generis amissura; quia licèt accidens materiale in immateriali subiecto extensione partium, quantitatis beneficio exhibita, carere oporteat, proindéque in eo statu sub sensuum facultatem cadere non debat: haud proinde tamen desinet esse accidens natura suá sensibile: cùm non omnia, quę actum impediunt, potentiam adimant; quod intellige de potentia remota essentiam rei perpetuò comitante. Ita verò albedo in Angelo posita, esto, prout in Angelo est, careat potentia proxima, vt sentiatur; quia sic re ipsa mouere sensum nequit: adhuc tamen ad id potentiam remotam seruat, quatenus suopte ingenio, & in subiecto naturæ suæ conuenienti ac debito, agere in sensum poterit. Pari modo accidens spiritale in materiali subiecto, adhuc erit immateriale, id est, suapte natura conueniens spiritali subiecto: & verò nec erit sensum mouens; tum quia nihil, nisi actu extensum, agit per contactum, & sui imaginem in sensuum organa transmittit: tum quia accidentia spiritalia quocumque modo se habeant, non continentur sub obiecto sensuum, atque vt nec sonus videri potest, nec color audiri: ita nec illa sentiri queunt.

Consule Durandum in 4. d. 12. q. 1.

Accidens materiale in immateriali subiecto adhuc durat natura sua sensibile.

Ad quintum concedendum est, vt accidentia alicui subiecto per inhæsionem vniantur, debere inter illa aliquem dari ordinem, & proportionem accommodationis; sed cùm hæc vnio non nisi diuinæ virtutis opera effici potest, vt à Deo fiat, sufficere accommodationem secundùm potentiam obedientiariam, qua inter se iungi queunt omnia, ex quorum copulatione nexúve nulla contradictionis implicatio existit. Quæ non sequitur ex vnione prædictorum accidentium, cum illis subiectis; quantumlibet inter se naturæ conditione dissentiant: sequeretur tamen si forma cœlestis informaret materiam inferiorem, & cum ea in vnius compositi substantialis naturam conueniret: esset enim eiusmodi compositum, ac non esset vnum per se: esset, quia ita dicitur: non esset, quia vnum per se in natura substantiali non constat, nisi ex substantiis ad id per se, ac suopte ingenio coordinatis. Sicut enim vnum per se magis est vnum, quàm vnum per accidens; ita ad condendum vnum per se plura requiruntur, quàm ad vnum per accidens. Quo fit vt licèt accidentia possint informare subiectum, quod ad ea recipienda naturalem potentiam & inclinationem non obtinet: forma tamen cœlestis materiam sublunarem informare nequeat. Tandem ad id, quod de Angelo obiicitur, dicendum, non posse Angelum vniri materiæ per inhæsionem, quia id repugnat naturæ substantiali, vt progressu ostendemus; nec tanquam formam substantialem ad constituendum compositum vnius naturæ per se, quia, vt iam alibi disseruimus, nullo pacto id conuenire potest enti completo, & perfecto in suaspecie, cuiusmodi est Angelus. Patet autem non eodem modo se habere formam accidentariam spiritalem respectu materiæ, quo Angelus; illa enim & per inhæsionem coniungitur subiecto, & non faciet vnum per se, sed per accidens cum materia.

Solut. 5.

Forma cœlestis neutiquã potest informare materiam sublunarem.

Solut. 6.

Lib. 2. de cal. cap. 5. q. 5. art. 4. lege etiam Scotũ in quodlib. q. 9.

QVÆSTIO VI.
Possit-ne accidens diuina virtute conseruari extra subiectum.

ARTICVLVS I.

Quæ argumenta probare videantur non posse.

Primum arg. N partem negatiuam hæc se offerunt argumēta. Id,quod fieri non conuenit,nō potest fieri à Deo, qui summa prudentia & sapientia omnia operatur,sed non conuenit poni accidentia extra subiectum,non possunt ergo extra subiectum à Deo poni.Minor probatur,quia si accidētia sint extra subiectum,dabitur occasio errandi sensibus.Nam cùm externa accidentia sint naturalia signa latentis substantiæ (vnde philosophi per accidentia in substantiarum cognitionem venere) vtique sensus communem & ordinariam naturę legem secuti,iudicabūt subesse accidentibus separatis substantiam,cùm re vera non subsit.

2. Argum. Secundò, Deus non potest rerum naturas euertere; atqui euertetur accidentium natura, si per se cohæreant extra subiectum; non possunt ergo extra subiectum esse. Probatur assumptio, quia vt docet Aristoteles 5. lib.Metaphys.c. 30. text. 35. accidentis esse est inesse, & accidens natura sua est ens alterius, id est, substantiæ, sicuti substantia, est ens per se,vt ex vtriusque definitione constat. Quare vt substantia à natura sua decideret, si esset in alio, vt in subiecto; ita & accidens,si per se existat extra subiectum.

3. Argum. Tertiò,Vt in libro de causis dicitur, intelligentiæ sunt finitæ versùs partem superiorem, infinitæ versùs inferiorem; quia videlicet à Deo, vt à superiori, & prima causa suum esse accipiunt, quod proinde ad mensuram recipientis finitum limitatúmque est: &.tamen eædem,cùm non sint formæ in materia, minimè finiuntur, aut terminantur ad capacitatem alterius naturæ recipientis. Pari ergo modo accidentia, si non sint in subiecto, assequentur infinitudinem quandam versùs partem inferiorem more substantiarum materiæ expertium: hoc autem non est admittendum; sequeretur enim, accidentia ob illam infinitudinem manere extra naturæ suæ terminos: non igitur accidentia extra materiam esse possunt.

4. Argum. Quartò, Hic candor sortitur rationem singularitatis à subiecto, in quo est,ab eóque natura candoris ad certum gradum, qui pluribus communicari nō possit,definitur: ergo si hic candor extra omne subiectum, id est, extra substantiam & quantitatem consistat, non erit quid singulare,sed commune, quasi vna ex ideis, quas Aristoteles in disciplina Platonica,vt figmenta quædam naturæ,impugnauit

Confutatio responsionis. Neque obstat quòd quantitas extra subiectum conseruetur à Deo

cum

cum propria singularitate; quia quantitas inter cætera accidentia id habet propriũ, vt per se indiuiduetur, quatenus positio, quæ est ordo partium in toto, in eius ratione includitur; vbi autem concipitur diuersitas partium eiusdem speciei, necesse est indiuiduationem intelligi. Vnde est quòd plures candores concipi non possint, nisi vt sunt in diuersis subiectis; possint tamen multæ lineæ, quamquam secundùm se considerentur, propter situs diuersitatem, quæ etiam diuersitas sat est ad contribuendam singularitatem materialibus accidentibus, quæ in quantitate fundantur, quatenus in ea, etiam extra materiã conseruatur radix indiuiduationis. Quo iam liquet, esto quantitas extra substantiam conseruari queat, tamen saltem qualitatum naturæ repugnare extra substantiam, & quantitatem poni.

Cap. 3. quæ. 1. art. 2. Quintò, Nec motus localis potest esse extra quantitatem rei motæ, cùm ab ea re ipsa non differat, vt libro tertio Physicorum decreuimus; nec item passio sine eo, quod patitur, cùm sit actus patientis; & ex consequenti neque actio, quæ est idem re cum passione; nec denique relatio creaturæ sine re creata, & omnino relationes absque iis subiectis, cum quibus idem re sunt: ergo saltem hæc accidentia nequeunt per se diuinitus conseruari. 5. Argum.

Sextò, Magis repugnat esse accidentia sine subiecto, quàm subiectum sine accidentibus; cùm magis dependeat posterius à priori, quàm prius à posteriori; sed quædã sunt accidentia, sine quibus subiectum esse nequit: Ergo eiusmodi accidẽtia multo minùs extra subiectum esse poterunt. Minor suadetur, quia res nõ possunt consistere absque suis natiuis proprietatibus, vt homo sine facultate ad ridendũ, & ad capessendas disciplinas: tum quia hæc certo & ineuitabili quasi partu naturæ proueniunt, tum quia alioqui fieri etiã à Deo posset, vt id quod vni naturale est, non sit ei naturale. Id verò quàm sit absurdum, ex eo constat, quia sicuti repugnat mutari naturam, ita repugnat non congruere naturæ, quod ei antea congruebat. 6. Argum.

Postremò, Aristoteles lib. 1. Physicorum, cap. 4. à text. 39. reprehendit Anaxagoram, quòd asseruerit, mentem rerum omnium procreatricem fuisse conatam secernere à subiectis affectiones, vt habitus, colores, aliáque id genus, quę tamen nullo pacto secerni queunt. Id quod etiam ibidem ex eo confirmat, quia alioqui daretur album, aut sanum (separata nimirum albedine, & sanitate à subiectis) quod de nullo diceretur. Putat ergo Aristoteles non posse accidentia extra subiecta, quibus insident, à Deo collocari. 7. Argum.

ARTICVLVS II.

Certum esse, posse diuina virtute conseruari accidentia extra subiectum.

IN hac disceptatione non defuerunt, qui affirmarint posse accidens naturæ viribus absque omni subiecto esse, vt Auicebron Maurorum princeps in libro Fontis vitæ, & ex *Per vim naturæ accidẽs extra subiectũ posuere. Auicebron.*

Pythagoras. Plato.

antiquioribus nonnulli, veluti Pythagoras, qui posuit numeros te ipsa per se cohærentes, quales Mathematici sola consideratione à materia abiungunt. Item Plato qui, vt eius dogma interpretatur Aristoteles, asseruit quantitatem dimensiuam, vt cæteras formas exemplares siue ideas, existere extra omnem substantiam. Sed hos refellit communis sensus, consensúsque philosophorum, & conditio, ac natura ipsa accidentium quæ ob tenuitatem sui esse ita pēdent à subiecto, vt neque extra illud produci, neque conseruari, nisi ab eo fulciantur, possint. Hac ergo sententia reiecta, tota præsens disquisitio non de vi causarum naturalium respectu accidentium, sed de potentia diuina est.

Sed refelluntur.

Conclusio.

Sit verò conclusio, de qua Christiano Philosopho dubitare non licet, posse Deum conseruare accidentia extra subiectum. Hæc conclusio stabilitur auctoritate Ecclesiæ Orthodoxæ, quæ in Concilio Constantiensi, Sessione 8. & in Lateranensi sub Innocentio III. cap. Firmiter, & in Tridentino Sessione 13. Can. 2. & de consecratione distinct. 2. Can. Species, & Can. Nos autem; aliísque in locis docet, in mysterio Eucharistiæ peracta consecratione manere diuina virtute accidentia panis & vini extra subiectum. Quod etiam tradidere Patres, D. Gregorius in homil Paschali, Cyrillus Alexandrinus homil. de cœna Dominica, Ierosolymitanus catechesi 4. D. Augustinus apud Prosperum lib. sententiarum, Theophylactus Ioan. 6. Macharius Ægyptius homil. 27. Innocentius lib. 4. cap. 34. Hugo de Sacramentis lib. 2. parte 8. Quod vberiùs explicant Doctores Theologi in 4. dist. 12. & D. Thomas 3. p. quæst. 77. & in opusc. 59. Alensis 4. p. quæst. 10. m. 7. ar. 1. Vualdensis to. 1. de Sacram. à ca. 76. Turrianus in priori parte tractatus de Euchar. cap. 5. à quibus refutantur conuincunturque Vuitclephus, & Oecolampadius, aliíque eiusdem farinæ homines, propositæ conclusionis veritati temere aduersantes, aientésque, nos dum asserimus conseruari diuinitus accidentia extra subiectum, commune ius naturæ, ordinémque violare, cùm natura rerum ita à Deo ordinata sit, vt si auferantur substantiæ, accidentia deperire, & in nihilum redigi oporteat. Certè hi dum naturæ patroni esse volunt, veritatis desertores fiunt, ipsíque naturæ principi, & rerum omnium auctori Deo iniuriam faciunt, cum ita naturæ decretis subiicientes, vt nihil supra vsitatum rerum cursum ab ipso fieri posse contendant.

Concil. Constanti. Lateran. Tridentinum. De consecr.

Petrus Sot. de Euchar. lect. 6. Altissiod. lib. 4. Alanus c. 37.

D. Gregor. Cyrill. Alex. Ierosol. Aug. Teoph. Mac. Innoc. Hugo.

Probatio cõclus. ex D. Thom.

Probat autem propositam conclusionem D. Thomas lib. 4. contra gent. cap. 65. & 3. p. q. 77. art. 1 quia idem iudicium ferendum est de rerum productione, & de earum conseruatione; diuina autem virtus potest effectus causarum secundarum sine ipsis causis secundis producere, sicuti potuit hominem efformare absque semine, & valetudinem ægrotis tribuere absque naturæ opera, ob suæ virtutis infinitatem, & quia ipsis causis secundis agendi vim impertit; magísque dependent effectus à prima causa, quàm à secunda. Quare & causarum secundarum effectus absque ipsis conseruare, atque adeò

& acci

& accidentia absque adminiculo substantiæ per se fulcire, & sustinere poterit. Aduerte autem cùm D. Thomas ait posse virtutem diuinam effectus causarum secundarum sine ipsis causis secundis producere, non esse id intelligendum de causis materialibus,& formalibus,quæ absoluta necessitate concurrūt ad effectus;vt materia & forma ad totum componendum;sed de iis, quæ ad illos physica tantùm necessitate requiruntur. Quo modo concurrit ignis in genere causæ efficientis ad generandum ignem, & quælibet substantia in genere causæ materialis ad sustentanda sua accidentia, & forma in genere causæ formalis extrinsecæ ad actuandam materiam primam:etsi hunc concursum non putarit D. Thomas posse diuina virtute suppleri, ita vt materia valeat absque actu formæ consistere.

Quarū causarū effectus possit Deus ex se solo producere, aut conseruare.

Lib. 1. Physi. c. 9. q. 6.

Sciēdum verò, licèt fide constet,accidentia panis & vini in diuina Eucharistia extra subiectum manere: esse tamen controuersiam inter Theologos quænam accidentia non solùm extra substantiam, sed etiam extra quantitatem per se diuinitus conseruari queant. Nam Ægidius theoremate 35.& Argentinas in 4. dist. 12.q. 1. art. 1. aliíque nonnulli id solis permanentibus concedunt, quòd putent successiua necessariò includere subiectum, saltem minùs principale, quod est quantitas. Præterea Ægidius à theoremate 36. vsque ad 39. & in libro de esse & essentia, quæst. 11. & Heruæus quodlib.8.q.3.& quodlibet.11.quæst.19. aliíque è sectatoribus D. Thomæ, arbitrantur non posse qualitatem extra substantiam & quantitatem à Deo poni. Cui sententiæ adstipulatur D.Thomas libro 4.contra gent.c.64.& quodlibet.7.art. 10. vbi negat posse plures candores concipi extra omnem dimensionem, adductus quatro superioris articuli argumento: etsi ipsum aliter interpretari conentur Capreolus in 2. dist.1. quæst 1 art. 3.& Sotus in 4. dist. 10. quæst. 2. art. 2. Nobis tamen asserendum videtur omnia accidentia,quæ à substantia re ipsa distinguuntur, posse extra substantiam; & omnia, quæ re ipsa differunt à quantitate, posse etiam extra quantitatem diuina virtute conseruari. Huiusce assertionis veritatem probat communis illa ratio, quòd non sit diuinæ potestati subtrahendum id ex quo nulla contradictionis repugnantia sequitur, quo modo se habet prædictorum accidentium conseruatio extra subiectum:præsertim cùm accidentium quidditas non sit inhærere actu in substantia, vel quantitate, sed ad ea respectu transcendenti referri.

Quæ accidētia possint à Deo conseruari extra subiectum.

Priuatim verò quòd non repugnet, qualitatem, vt colorem, vel lucem extra substantiam & quantitatem diuinitus seruari, vt probè asserunt Scotus in 4. dist. 12. quæst. 2. Durandus quæst. 1. Paludanus quæst. 2. art. 2. Sotus dist. 10. quæst. 2. art. 2. Capreolus in 4 dist. 12. quæst. 1. Marsilius quæst. 9. Ferrariensis 4. contr. gent. cap. 65.& alij, hunc in modum concluditur: Non magis,quin potiùs minùs pendet calor à quantitate,quàm à materia quantitas; ergo sicut quantitas sine materia, ita & qualitas sine quantitate esse poterit. Antecedens probatur, quia quantitas pendet à substantia tanquam à

Posse qualitatem conseruari diuinitus extra omne subiectum.

Probatio.

subiecto simpliciter ac principali; calor verò à quantitate vt à subiecto secundùm quid, ac minùs præcipuo, à quo proinde minorem esse dependentiam oportet. Accedit ad argumenti confirmationem testimonium D. Basilij homil. 2. & 6. de opere sex dierum, vbi docet, lucem solis fuisse creatam prima die, mansisséque absque vehiculo, & sede, subiectóve, tribus diebus, ac tandem quarta die conditum solem, eidémque lucem illam primigeniam insitam fuisse. Quibus similia scripsit etiam D. Damascenus lib. 2. de Fide Orthodoxa, cap. 7. Gregorius Nazianzenus in oratione de nouo die Dominico, Theodoretus in quæst. super Genesim quæst. 14 & 16 Burgensis in additionibus ad primum caput Geneseos, Lynconiensis in idem caput, Vualdensis lib. primo de Sacramentis cap. 77. Porrò horum auctorum testimonia adduximus, non quòd putemus lucem extra omne subiectum primò diuinitus fuisse creatam; sed vt eorum auctoritate refellamus eos, qui id fieri posse negant; cúmque fateantur posse manere quantitatem extra substantiam, réque ipsa manere in sacra Eucharistia; contendunt tamen non posse qualitatem diuina virtute, etiam extra quantitatem seruari. Iam verò quòd ens successiuum Dei potestate queat poni extra subiectum, à quo realiter differt, ex eo ostenditur, quia non repugnat, calorem, quem Deus potest extra omne subiectum constituere, ab eodem per continuum motum augeri, atque adeò existere continuum motum calefactionis, qui ens successiuum est, extra substantiam, & quantitatem.

D. Basilius. *D. Damasc. Theodor. D. Greg. Naz.* *Posse ens successiuum diuinitus poni extra subiectum.*

ARTICVLVS III.

Argumentis initio adductis nihil contra ea quæ proximo articulo asserta sunt, confici.

Solut. 1. argumenti. *Accidentia extra substãtiam quo pacto sunt naturalia eius signa.*

DILVENDA nunc sunt argumenta initio proposita, quorum explicatione, ea quæ diximus, illustriora euadent. Ad primum concessa maiori neganda est minor, & ad eius confirmationem dicendum, accidentia, etiam separata, esse naturalia signa substãtiæ, atque ita adhuc significare naturaliter latere substantiam, nisi circa illa præter ordinariam legem cursúmque naturæ Deus aliquid moliatur. Itaque signis ipsis nulla inest falsitas. Quòd si quis absque vlla limitatione, saltẽ implicita, absolutè iudicet subesse illic substantiam, is quidem decipietur; at non signorum vitio, aut quòd ei errandi occasio data sit à Deo, qui in eo miraculo id quod conueniẽs est, præstat: sed propria temeritate, aut miraculi ignorãtia. Et verò illos, qui cœlesti disciplinà imbuti sunt, in diuinæ Eucharistiæ mysterio fides haudquaquam sinit allucinari, intellectum erudiens, docénsque non subesse illis accidentibus substantiam.

Solut. 2. argum.

Secundi argumenti maior propositio vera est; sed falsa assumptio: nec eius probatio robur habet. Namque accidentis quidditas non est in esse actu substantiæ; nec esse actu ens alterius, hoc est alteri inhærens;

inhærens; ſed eſſe id, cui ſecundùm ordinariam naturæ legem conuenit non exiſtere per ſe,ſed inhærendo alteri. Aduerte tamen,accidens imitationem quandam habere ſubſtantiæ, cùm extra ſubiectum ponitur,non quòd tunc amittat exiſtentiam accidentis, & acquirat ſubſiſtentiam, ſiue exiſtentiam ſubſtantiæ; quicquid velit Alenſis 3. part. quæſt.40.m.1. art.1. ad 6. Nam cùm exiſtentia ſit purus modus ac proprius cuiuſque rei, eidémque intrinſecus, vt ſuprà docuimus, qui proinde rem aliam modificare nequit; certè nullo pacto aut exiſtentia ſubſtantiæ,accidenti;aut exiſtentia accidentis, ſubſtantiæ accommodari poterit: alioqui eadem res eſſet accidens, & non eſſet, ſimiliterque eſſet ſubſtantia, & non eſſet ſubſtantia. Eatenus ergo accidens extra ſubiectum, imitari ſubſtantiam dicitur, quatenus accidens manet per ſe, id eſt,non fultum ab aliqua ſubſtantia, cui inhæreat.

Scotus in 3. d.2.q.1.art. 1. Gab. ibidē Ochamus q. 9. post Orib. 2. periar.c.6. Damaſc.lib. 3. Fid.c. 11. Baſil.homil. 35.

Exiſtentia vnius rei nequit alteri aptari.

Quod igitur in argumento opponebatur, videlicet futurum vt accidens propriam naturam amitteret,ſi per ſe eſſet,quemadmodum & ſubſtantiæ ſua deperiret,ſi alteri inhæreret: id quidem partim verum eſt,partim falſum. Verum, ſi eſſe per ſe ſumatur pro exiſtere per exiſtentiam ſubſtantiæ: id enim ita repugnat, vt ſalua & incolumi rei quidditate ſtare non poſſit, ob rationem paulo antè adductam: falſum,ſi accipiatur eſſe per ſe,pro non inhærere actu.

Repugnat exiſtere accidens per exiſtentiam ſubſtantiæ, Dictum.

Adhuc tamen quæſtio eſt vtrùm vt accidens non inhærendo actu,retinet diuinitus propriam naturam,quia etiam tūc ſeruat aptitudinem,& propenſionem ad inhærendum,ita & ſubſtantia non exiſtendo per ſe,ſed inhærendo in ſubiecto, naturam ſuam conſeruare queat,quia,licèt actu non exiſtat per ſe,poteſt tamen ſuopte ingenio ita exiſtere Gabriel lect.44. in Canonem, haud omnino à parte affirmatiua abhorret; ſed negatiuam approbat communis ſententia, in qua tamen explicanda illius aſſertores non conueniunt. Sunt qui dicant,ideo ſubſtantiam inhærere non poſſe, quia inhærere eſt effectus formalis accidentis, qui proinde ſine accidente neutiquam dari poteſt. Sed hi non omnino ſatisfaciunt; quia inhærere non eſt effectus formalis accidentis, ſed inhærentia. Quare dicendum potiùs congruenter iis,quæ ſuprà annotauimus,ideo ſubſtantiam non poſſe inhærere,quia inhærentia eſt purus modus exiſtendi ipſius accidentis; ſic illi proprius vt implicet contradictionem modificare ſubſtātiam, cùm ſit incapax talis modi:eſſet enim ac non eſſet ſubſtantia, vt antè argumentabamur.

Reſponſio Gabrielis.

Germana ſolut.

Verùm contrà ſuperiora obiiciat aliquis, ſubſiſtentia eſt proprius modus naturæ;& tamen poteſt alteri communicari,ita vt per eā aliena natura ſubſiſtat: ergo quamuis exiſtentia ſit modus rei, nihil impediet quominus rem aliam modificet. Secundò,natura humana exiſtens in ſuppoſito diuino,caret propria ſubſiſtentia: ergo res aliqua abſque modo illi proprio,& realiter indiſtincto, conſeruari poteſt.

Obiectio 1.

2.

Priori obiectioni occurrendum, ſi loquamur de ſubſiſtentia diuina, eam non eſſe modum. Si de creata, modum quidem eſſe: non

Refutatio 1. obiectionis.

tamen modum purum, vti est existentia. Nos verò non asserimus ideo existentiam vnius rei non posse alteri communicari, quia est modus rei; sed quia est purus modus illi proprius,& intrinsecus, vt suo loco planiùs ac pleniùs explicandum erit. Adde, probabilius esse subsistentiam creatam non posse alienæ naturæ communicari, ita vt per eam subsistat, & supponatur, vt docet D.Thomas 3.p.quæst.3. art.1. Caietanus ibidem, Durandus in 3.sentent.dist.1.quæst.5. Paludanus quæst.1.art.2. Sotus in 4. dist.9.qu.2. artic. 2. aliique D. Thomæ sectatores. Item Henricus quodlib.11.quæst.10.

Refutatio 2. obiectionis. Posteriorem obiectionem facilè diluerit, qui similiter dicat posse naturam conseruari sine propria subsistentia, quia hæc non est purus modus vt existentia. Quòd si quis adhuc vrgeat accidens conseruari diuinitus extra subiectum absque inhærentia, quæ est purus modus existentiæ ipsius accidentis. Respondẽdum erit, modum illum, quem inhærentia addit existentiæ, non esse purum modum existentiæ simpliciter intrinsecum rei; de quo tantùm in præsentia loquimur; siquidem importat ordinem ad intrinsecum, videlicet ad subiectum; ideóque nihil mirum si existentia accidentis sine illo modo per diuinam potentiam retineri valeat: nec tamen res sine propria existentia conseruari queat. Accedit quòd cùm amissa existentia, res pereat, atque omnino esse desinat, fieri non potest vt res, amissa existentia, conseruetur.

Solut. 3. arg. primi art. Triplex genus formarũ. Pro solutione tertij argumenti aduertendum, tria esse formarum genera. Est enim quædam forma, quæ est ipsum esse simpliciter; quia nec accipit esse ab alia causa superiori, nec recipitur in aliquo inferiori,& hæc forma est Deus, qui iccirco omni ex parte, ac modis omnibus absolutam infinitatem obtinet. Aliæ formæ sunt, quæ accipiunt aliunde esse,& non recipiuntur in materia, nempe intelligentiæ à corporum concretione adiunctæ, quæ partim dicuntur infinitæ, partim finitæ, vt in argumento explicatur. Aliæ denique sunt formæ vndequaque finitudinem habentes: quæ & esse hauriunt à causa superiori, & in materia, siue subiecto excipiuntur: istiusmodi sunt omnia accidentia,& formæ substantiales materiam informantes. Licèt autem vniuersæ formæ, tam secundi quàm tertij generis, re ipsa terminatam ac certis limitibus conclusam naturam habeant: tamen quæ à materia & subiecto liberæ sunt, dicuntur quodammodo infinitatem adipisci; quia earum perfectio ad mensuram modúmque recipientis non circunscribitur, & terminatur. Sed neque hanc qualemcunque infinitudinem simpliciter obtinebunt accidentia extra subiectum; quia tametsi non limitentur actu à substantia recipiẽte, debetur tamen eis ea limitatio, retinéntque ad eam, insitam aptitudinem; quo fit vt nequaquam dici queant extra propriæ essentiæ terminos diuagari.

Solut. 4. Ad quartum dicimus, hunc candorem non indiuiduari per subiectum, sed per differentiam singularem sibi intrinsecam, quam etiam extra substantiam & quantitatem retinet. Quare non erit candor extra

extra omne subiectum, commune quid, velut idea Platonica, vt D. Thomas censuit quodlibet. 7. art. 10. Sed erit indiuiduum categoriæ qualitatis, poterúntque plures candores concipi, si Deus plures extra omne subiectum conseruare voluerit. Neque placet discrimen illud inter quantitatem & qualitatem, quoad principium indiuiduationis: vtraque enim ex differentia sibi interna, & incommunicabili singularitatem accipit, vt lib. 5. Metaphysicæ disseremus. *De qualitate extra omne subiectū.*

Ad quintum, fatendum est, actionem physicam non posse dari sine quantitate & vniuersim ea quæ sunt idem re cum subiectis, non posse extra subiecta diuinitus constitui, vt suprà monuimus. In quo numero censetur relatio creaturæ ad creatorem, & omnino respectus cum suis fundamentis comparati; & tam actio quàm passio collatæ cum rebus, quæ per actionem producuntur. Siquidem omnis actio est idem re cum termino, & passio non distinguitur realiter ab actione; cùm ambæ simul concurrunt. Et verò potest dari actio extra omnem substantiam, & quantitatem; si nimirum Deus separatum ab his calorem producat; quod fieri potest. In quo euentu num danda sit actio sine passione, controuersia est alibi à nobis ex professo tractanda. Responderi tamen interim potest, neque tunc dandam actionem sine passione; eadem enim caloris productio, vt progreditur à Deo, dicetur actio; vt in ipsomet calore recipitur, passio vocabitur. Nec mirum quòd calor suæ productionis subiectum fiat, cùm Angelus actionem, qua creatur, recipiat, vt superiùs diximus. Quamuis illud in calore maiorem ingerat difficultatem, quòd calor dicatur recipere, cùm alioqui non sit subiectum natura sua aptum ad recipiendum, sicuti est Angeli substantia. Verùm id totum ad diuinæ potentiæ vim referri debet. *Solut. 5.* *Possit ne dari actio sine passione.*

Postulat sextum argumentum vt explicemus num subiecta possint absque natiuis suis proprietatibus, à quibus realiter differunt, virtute diuina conseruari. Quòd non possint, opinio est Capreoli in prima distinct. 3. quæstione 3. & distinct. 4. quæst. 1. Caietani 1. part. quæst. 54. artic. 3. & ad cap. 7. libri de ente, & essentia; Soncinatis libro octauo Metaphys. quæstione prima, idémque nominatim de substantia materiali respectu quantitatis asserit Hernæus quodlibet. 8. quæstione 3. Adducuntur autem hi, aliique eiusdem partis defensores, ea potissimùm ratione, quòd, vt argumento obiiciebamus, eiusmodi proprietates naturali fluxu ab essentia dimanent. Contraria tamen sententia vera est, cùm negari non debeat, quantumuis loco citato repugnet Capreolus, & Caietanus, quoties duo aliqua inter se realiter distincta ita sunt affecta, vt neque vnum ex altero componatur, sicut totum ex partibus; neque alterum contineat totam alterius essentiam, vt materia & forma vnitę essentiam compositi Physici; posse vt rumuis ab altero seiungi, quandoquidem nulla inde contradictionis repugnantia existit. Hanc partem secutus est præter alios Ferrariensis ad c. 65. lib. 4 contra gentes, pro eadémque stetisse contendit S. Thomam 1. part. quæst. 66. aliísque in locis: *Dubium.* *Sententia quorundam.* *Dubij explicatio.*

qui

qui tamen quæstione vltima de spiritalibus creaturis,& in quæstionibus de anima quæst.12. ait subiectum existere sine propria passione, nec possibile esse, nec intelligibile.

Solut.6. His positis ad argumentum respondendum est, licèt ordinariè ex se maius sit conseruare accidētia extra subiectum, quàm subiectum sine accidentibus; neutrum tamen contradictionis repugnantiam inuoluere, nisi interueniat identitas vnius cum altero; tunc enim nequit vtrumuis ab altero separari. Deinde ad reliquam eiusdem argumenti confirmationem dicendum, esto proprietates necessitate physica dimanent ab essentia; posse tamen diuinitus impediri, subtrahente Deo generalem communémve concursum, quo ad earum ortum siue emanationem, vnà cum subiectis è quibus fluunt, concurrit. Nec proinde concedendum, fieri posse, vt id quod alicui naturale est, naturale ei non sit, vti probat ratio in argumento adducta: præsertim cùm inter proprietates secundùm suam entitatem à propriis subiectis diuulsas, & inter earum subiecta, permansura sit naturalis conuenientia, cuius merito adhuc Socrates, exempli gratia, intellectrici vi destitutus suopte ingenio particeps intellectus dicetur. *Quæ necessitate proprietates ab essentia dimanent.*

Solut.7. Vltimo argumento concedendum est, Aristotelem negare eo loco posse mentem diuinam separare accidentiam à subiecto. Quod eius dictum erit fortasse, qui explicare velit de potentia Dei ordinaria, non de absoluta, ad quam miraculorum editio spectat. Verùm huic interpretationi obstat, quòd Aristoteles nullam videtur in Deo agnouisse potentiam, præter ordinariam. Quin verò in nulla parte Philosophiæ turpiùs errauit, quàm in ea quæ de diuina potentia est; cùm asseruerit, Deum necessitate naturæ mundum procreasse, nec posse alium mundum, aliámve materiam primam producere, vt colligitur ex iis quæ ab illo tradita sunt lib.8.Physic.cap.1.text. 7.& cap. 6.text.52.& lib.1.de Cœlo, cap.9.text.95. Quod verò contra Anaxagoram obiiciebar, futurum nēpe, si accidens esset extra subiectum, vt album & sanum de nullo dicerentur, facilem habet explicationem. Si enim album & sanum concretè vsurpentur, vt ipsa nomina præseferunt, negandum erit, positis accidentibus extra subiecta fore vt esset album & sanum, quòd de nullo enunciarentur; nec enim tunc existerent album & sanum: quandoquidem importent accidentariam formam, eiúsque formalem effectum subiecto communicatum, qui effectus extra subiectum dari non potest; cùm subiectum ipsum inuoluat. Quòd si album & sanum accipiantur abstractè, nimirum pro albedine & sanitate; tunc fatendum posse hæc dari, etsi in nullo subiecto insint, aut de eo dicantur; ex quo tamen nulla sequitur contradictio.

Aristotelis error circa diuinam potentiam.

De hac re in nostris comment. lib. 8. Phys. cap. 2. quæst. 5.

QVÆ

QVÆSTIO VII.

Quidnam accidens amittere, aut acquirere debeat, vt diuinitus extra subiectum maneat.

ARTICVLVS I.

Quid circa vtramque partem controuersiæ sentiendum videatur.

IN accidente, quod ad priorem quæstionis partem attinet, hæc consideranda occurrunt: Relatio transcendens ad substantiam, aptitudo vt in substantia existat, actualis inhærentia in eadem, itémque existentia, & relatio vnionis. Igitur dum accidens diuina virtute constituitur extra substantiam, non amittit respectum transcendentem ad illam, cùm in hoc eius essentia consistat; nec item aptitudinem, vt substantiæ inhæreat, quia eiusmodi aptitudo nihil est aliud quàm non repugnantia nexu prorsus indissolubili consequens naturam accidentis, sicuti & aliæ proprietates negatiuæ. Quod verò ad actualem inhærentiã spectat, duo ab ea importantur, existentia videlicet, & talis existentiæ conditio, modúsve: quia nimirum id, quod inhæret, existit in aliquo vt in subiecto, à quo actualem dependentiam inhæsiuam habet. Si ergo nudam existentiam spectemus, dicendum, eam non amitti ab accidente extra subiectum posito; quia existentia non distinguitur, nisi vt modus rei ab eo, cuius existentia est; sicque re superstite, & incolumi semper manet. Quòd si de modo existentiæ sermo sit, planum est deperdi tunc illum ab accidente: cùm iam non actu pendeat à substantia. Vnde etiam patet quid de relatione vnionis pronuntiandum sit. Nam vbi primùm accidens à substantia disiungitur, nemo ignorat dissolui continuò prædictum respectum, qui ex mutuo vtriusque nexu & copulatione resultabat. *Quid importetur nomine actualis inhærentiæ.*

Num verò oporteat, accidens, vt extra subiectum conseruetur, aliquod nouũ esse acquirere beneficio diuinæ virtutis ipsum immediatè sustentantis, quæstio est, cuius partem affirmatiuam sequuntur Henricus Gandauensis quodlibet. 4. quæst. 7. & 16. & 36. & quodlibet. 8. quæst. 36. & quodlibet. 10 quæst. 8. Ferrariensis 4. contra gent. cap. 66. Caietanus 3. p. quæst. 77 art. 1. & alibi, asserentes, Deum per actionem, qua tunc quantitatem quasi manu tenet, contribuere illi nouum esse, ratione cuius existat vt quod, fiátq; idoneum subiectum ad reliqua accidentia materialia suscipienda. Huius opinionis præcipua ratio est, quia quantitas vi propria, & suopte ingenio non potest sustinere accidentia: cùm id sit officium substantiæ: quare si à Deo cum suo tantùm esse conseruetur, nec illi quicquam amplius adiiciatur, non poterit in se accidentia recipere, aut sustinere. *Num accidens debeat acquirere nouum esse extra subiectũ.* *1. Opinio.* *1. Ratio.*

2. *Ratio.* Secundò; Idem confirmari poterit hunc in modum: Accidentia seruata in quantitate extra substantiam exhibent effectus, quos præstarent, si adhuc interuentu quantitatis eidem substantiæ inhærerent, vt in speciebus diuinæ Eucharistiæ experientia docet. Vel igitur ad hos effectus edendos supplet Deus causalitatem, influxúmque substantiæ operantis per huiusmodi accidentia: vel confert eis ad operandum nouum esse, nouámque virtutem. Primum non videtur dandum, ne tot cumulentur miracula; ergo posterius, quod facilius compendiosiúsque est.

3. *Ratio.* Tertiò, Deus conseruat quantitatem extra subiectum, non in genere causæ materialis, sed efficientis, vt est communis Theologorum doctrina; conseruat ergo illa per aliquam actionem; ea enim est causalitas, seu modus causandi efficientis causæ: sed omnis actio ad aliquod nouum esse terminatur, igitur quantitas extra subiectum accipit nouum esse.

2. *Opinio.* Nihilominus oppositum asserendum est cum Scoto in 2. dist. 12. quæst. 2. & in 4. dist. 12. quæst. 1. & 2. Paludano quæst. 1. & 3. artic. 2. Marsilio quæst. 9. art. 4. ad 4 Richardo art. 1. quæst. 2. videlicet, quantitatem non accipere tunc simpliciter nouum esse; sed retinere antiquum sub nouo modo.

Eius confirmatio. Namque vel acciperet nouum esse essentiæ, quod repugnat, cùm essentia stabilis sit, nullúmque ferat incrementum, aut imminutionem: vel existentiæ, quod superuacaneum foret; siquidem accidens, dum incolume est, propriam seruat existentiam, nec alia præterea indiget, sed tantùm, vt sibi sua conseruetur. *Lege etiam Sot. d. 10. q. 3. art. 2.* Cæterùm quòd tunc nouum existendi modum sortiatur, inde perspicuum fit, quia quantitas inerat antea in substantia, tunc cohæret per se; antea erat subiectum quo reliquorum materialium accidentium, tunc fit subiectum quod eorundem.

Num quantitas extra subiectũ posita acquirat modum positiuum. Aduerte autem nouum hunc modum nihil positiuum quantitati addere, sed negationem tantùm vnionis, & actualis dependentiæ à substantia. Etenim eo solùm quòd quantitas extra subiectum manet, absque alicuius positiui accessu, è subiecto quo, redditur quod; quia ad id sat est ita recipere, sustinereque accidentia, vt iam non sit id, cuius interuentu substantia, vti principale subiectum, ea recipit ac sustentat.

Alij tamen putant quantitatem accipere tunc modum quendam positiuum; quod ita esse ex eo ostendunt, quia portio illa noui & efficacioris concursus quem tunc Deus adhibet, cùm positiuum quidpiam sit, necessariò habebit terminum positiuum, qui alius esse non potest, nisi modus positiuus, seu quantitas sub illo modo. Cui hæc sententia magis placuerit, is dicet non posse quantitatem retinere existentiam sine subiecto, nec reddi capacem suscipiendi per se accidentia, nisi ei per diuinum concursum accedat modus positiuus, qui per negationem vnionis, & actualis depẽdentiæ à substantia declaratur, esto is non in sola negatione consistat; vt contrariæ partis defensores volunt, aientes, totum diuinum concursum terminari quidem ad positiuum, nempe ad existentiam quantitatis, ad quam antea terminabatur; sed quia tali existentiæ deest sustentaculum subiecti,

rependi hoc, & resarciri per maiorem eiusdem concursus efficaciam, quo etiam pacto eundem calorem, quem Deus, & causa secunda producunt, potest Deus se solo efficere absque vlla accessione noui modi ex parte termini producti. Qua item ratione si Deus materiam absque actu formæ conseruet, non opus erit positiuum quid formæ adiicere, sed duntaxat potentiorem impendere concursum, quo formæ causalitas suppleatur.

Et hæc quidem de quantitate extra subiectum, dicta à nobis sunt. Quod attinet ad lucem, candorem, cæteráque accidentia, quæ aliorum subiecta esse non solent, neque è subiecto quo, fiunt subiectum quod; erit fortasse, qui putet multo minùs ex diuino concursu tribuendum eis modum aliquem positiuum, si extra substantiam, & quantitatem constituantur. Sed non ita est; nam cùm accidens, quod extra omne subiectũ actione diuina ponitur, debeat eiusmodi actionem in se recipere, vt suprà decreuimus, proindéque exercere in illam subiecti causalitatem, idque non suopte ingenio, sed supra naturæ propriæ vim: certè ad id munus obeundum conferetur illi à Deo, saltem modus aliquis positiuus, idem re cum ipso accidente: quemadmodum & ordinaria causalitas cuiuslibet subiecti sita est in quodam modo simili, positiuo, vt in Physicis disseruimus. *Conseruatio accidentium extra substãtiã, & quantitatem.* *Lib. 1. cap. 7. q. 6. ar. 2.*

ARTICVLVS II.

Explicantur duo argumenta proximi articuli. Agitur de actione & interitu accidentium extra subiectum.

DILVENDA nunc sunt argumẽta, quibus ostendi videbatur, debere accidentia, cùm extra subiectum manent, nouum esse accipere. Ac primi quidem solutio ex dictis cõspicua est. Pro secundi verò explicatione aduertendum, posse nos loqui vel de productione vnius accidentis ab alio posito per diuinam potentiam in quantitate extra substantiam: vel de productione formæ substantialis ab eodem. Si igitur de priori productione loquamur, non dubiũ, quin ea possit dari naturaliter absque vllo peculiari concursu Dei supplentis influxum formæ: si enim aqua calefacta ab igne producit calorem non concurrente ad id forma ignis per aliquem seu totalem seu partialem cõcursum sibi proprium, cùm talis forma ibi non detur; cur calor separatus egebit eo formæ concursu, quem proinde suppleri à Deo oporteat?

Quòd si de posteriori productione sermo sit, aiunt nonnulli, debere tunc Deum supplere concursum formæ substantialis; quia arbitrantur substantialem formam non produci nisi vel à sola substantia per actionem ipsi propriam, & quæ non simul ab accidente eliciatur; vel certè non produci, nisi pariter à substantia & accidente; ita vt ex concursu vtriusque fiat vnus integer & totalis con- *Opinio quorũdã de productione formæ substantialis.*

cursus. Quare cùm posito accidente extra substantiam, forma substantialis talem concursum exhibere non valeat, siquidem non ibi existit; consequens erit, vt is compensetur à Deo, si tunc aliqua forma substantialis producenda sit.

Verùm prædicta sententia nobis in Physicis non placuit. Censuimus enim cùm ignis v.c. ignem generat, non dari modum illum seu proprij & distincti, seu partialis concursus ex parte ignis, sed sufficere vnà cum concursu primæ causæ, eum qui ab accidétibus ignis immediatè elicitur, qui ipsi quoque igni attribuitur, eiúsque est, quatenus talia accidentia sunt virtus ignis, eiúsque instrumentum.

De concursu accidentis separati. Ita porrò non minor, nec minùs efficax est concursus accidentis separati, quàm dum substantiæ inhærebat. Proindéque ad argumentum respondemus, neque Deum separatis accidentibus conferre nouum esse, aut virtutem, neque vt illa operentur, opus esse vt suppleat in eis Deus actiuam causalitatem, influxúmve, quem substantia præsens conferebat. Quidquid in contrariam partem asseruerit Scotus in 4. dist. 12. quæst. 3. Durandus quæst. 2. D. Bonauentura art. 2. quæst. 3. Ochamus quæst. 7. Alensis 4. p. quæst. 40. memb. 2. Gabriel lect. 45. in Canonem.

De interitu separatorum accidentium. Quod de actiuitate separatorum accidentium diximus, pronunciandum similiter est de amissione interitúque eorundem: possunt enim vi naturæ amitti, & aboleri. Vtrumque de communi Theologorum consensu tradit D. Thomas 3. p. quæst. 77. At enim Durandus in 4 dist. 12. quæst. 2. art. 2. existimat, quantitatem extra substantiam non naturali, sed diuina virtute destrui posse. Quod ita probat; Quãtitas illa non corrumpitur corruptione subiecti, cùm ibi nullum sit: nec contrarij appulsu, quia quantitati nihil est contrarium, vt docet Aristoteles in categoriis cap. de quantitate: nec per diuisionem, quia quantitas natura sua in infinitum diuidua est: non sunt autem plures modi, quibus ea per facultatem naturæ corrumpi valeat; non potest ergo ita corrumpi. Adde quòd quantitas extra subiectum immediatè à Deo conseruatur, proindéque vt esse desinat, oportet Deum peculiarem illum concursum subtrahere, ad quem inhibendum aut retardandum nulla vis naturæ videtur sufficere. Ad hæc tamen dicendum, posse quantitatem corrumpi quoties in ea datur alteratio aliáve mutatio, quæ secundùm naturæ ordinem sufficeret ad corruptionem substantiæ, si ibi esset. Nam quod hæc, aliáque iis similia, perinde se habent accidentia, ac si eis substerneretur propria substantia. Cùm verò talis mutatio euenit ex lege ordinaria, subtrahit Deus peculiarem illum concursum quo quantitatem seruabat, vltrò cedendo actiuitati causarum naturalium.

Non placet Durandi opinio.

Lege D. Tho. 3. p. q. 77. a. 8. Capr. in 4. d. 12. q. 1. Palud. qu. 4. Carth. qu. 2. Rich. art. 2. q. 2. Ægidiũ theor. 44.

Sine quantitate non datur actio a gen'is corporei. Verùm nonnulla adhuc aduertenda hoc loco sunt. Primum est, ea quæ de actione & corruptione accidentium extra subiectum asseruimus, intelligenda esse cùm accidentia sunt extra substantiam, sed tamen in quantitate. Si enim extra quantitatem sit, tunc nec agere, nec pati naturæ viribus possunt; quia ad omnem actionem, & passio

passionem agentium corporalium requiritur contactus, qui ministerio quantitatis fit. Secundum est, cùm dicimus accidentia administrare easdem actiones extra subiectum, non pronunciari id à nobis de actionibus vitalibus: de his enim quid affirmandum sit, vt an facultas videndi speciebus visibilibus consignata ex se visionem edere queat extra subiectum, in libris de anima statuemus. Nec item de manationibus quibus species panis & vini refrigeratæ, aut aliter affectæ, sese vltrò ad temperiem naturæ suæ conuenientem reuocant. Nam cùm hæ, quarum præcipua causa est generans, non fiant interuentu qualitatis alicuius, quantitatisve, sed à forma substantiali immediate proficiscantur, vt lib. 8. Physicorum cap. 4. quæst. 1. ostendimus. Cùm etiam in diuina eucharistia forma panis & vini esse desierint; asserẽdum erit (quod loco citato, aliorum sententiis omissis, monuimus) eiusmodi fluxus manationésve præstari illic immediatè à solo Deo ex lege huius mysterij ineffabilis, & ex vi prioris præcipuíque miraculi, quo substãtia panis & vini in corpus & sanguinem Christi conuersa sunt: præstari, inquam, vt dictæ manationes eo modo procedant, ac si adhuc ibi panis & vini substantia maneret. Atque ita sentiẽdum esse, vt diximus, de iis manationibus affirmant tum alij priuatim, tum communiter illi qui omnes specierum sacramentalium actiones ad diuinam virtutem referũt; è quorum numero sunt Ochamus in 4 quæst. 7. Scotus distinct. 12. quæst. 1. Durandus eadem dist. quæst. 2. Gabriel super Canonem lect. 45. Alensis 4 p. q. 40. memb. 2. art. 2. Quò etiam propendet D. Bonauentura distinct. cit. artic. 2. qu. 3. & Paludanus quæst. 4.

Emanationũ præcipua causa generans.

Tertium est, cùm ex speciebus sacramentalibus aliqua substantia aggeneratur, vt in nutritione; vel de integro gignitur, vt cùm ex iis putrefactis vermes enascuntur, solere Deum materiam subiicere, vel eandem quæ per transsubstantiationem panis desierat, vel aliam de nouo creatam, ne nutritio absque accessu nouæ materiæ partialis, vel generatio absque integra materia detur; quod, vt attendenti planum erit, repugnantiam inuoluit.

De generatione substãtiæ ex speciebus Sacræ Eucharistiæ.

ARTICVLVS III.

Diluitur tertium argumentum primi articuli. Ostenditur, causalitatem subiecti respectu accidentium non suppleri à Deo in genere causæ materialis.

POSTVLAT tertij argumenti difficultas, vt exponamus quo causæ genere suppleat Deus causalitatẽ subiecti respectu accidentium, cùm illa extra omne subiectum conseruat. Sunt qui putent supplere in eodem causæ genere, hoc est, in genere causæ materialis, siue subiectiuæ, dempta tamen omni imperfectione. Aiunt enim, causalitatem subiecti duo importare; sustentationem,

Quorundam opinio.

tationē, & receptionem. Deum verò subire sustentationem, quia sustentat; & quasi manus tenet accidētia; non subire autē receptionem, quia non ita ea sustentat, vt ipsi inhæreant; alioqui imperfectionis notam haudquaquam euaderet. Quòd autem asserendum sit, Deum non in genere causæ efficientis, sed materialis accidentia fulcire, eo potissimùm argumento probant, quia vt causa efficiens & materialis inter se specie distinguuntur, ita & earum causalitates. Quo fit vt causalitas vnius per alterius causalitatem suppleri non possit.

Modus causandi causæ materialis.

Præterea cùm huius sententiæ auctores opinentur causalitatem causæ materialis, seu subiectiuæ consistere in modo quodam positiuo non transeunte in effectum, sed manente in re, quæ denominatur causa; vt nos etiam in physicis constituimus, aiunt, quoties Deus supplet causalitatem causæ materialis, imò & dum ordinariè concurrit cum materia; vt causa vniuersalis cum sua particulari (quod similiter volunt præstari à Deo in eodem causæ genere) aduenire ei nouum modum positiuum, qui in ipso Deo insideat; quod item inquiunt accidere in concursu Dei dum in quolibet alio causæ genere concurrit: siquidem arbitrantur omnes prorsus causalitates in iis modis consistere. *Lib. 2 cap. 7. qu. 6. art. 2.*

Confutatio superioris sententia.

Verùm hæc sententia nequaquam admittenda est. Primùm, quia cùm ij modi non fuerint ex æternitate in Deo, sed ei de nouo accedant, sequeretur dari in Deo potentiam passiuam ad illos recipiendos, & ex consequenti Deum non esse actum purum, ac simplicem. Deinde vel ij modi incipiunt inesse Deo per actum intellectus, aut voluntatis; vel resultant in essentia diuina: quorum neutrum dici potest; siquidem per actum intellectus nihil producitur manens in Deo præter Verbum Diuinum; & per actum voluntatis nihil præter Spiritum sanctum. Ponere autem in Deo illas resultancias, absurdum est, & inauditum in Theologia; nulla ergo ratione tales modi possunt Deo aduenire. Postremò id quod ex non habente aliquid fit habens aliquid, haud dubiè mutatur; siquidem aliter afficitur nunc, atque antea: sed Deus ex non habente hos modos fit habens illos; cùm iis ab æterno caruerit; & hi modi sunt aliquid, quia non sunt nihil, alioqui causalitas causæ materialis in nihilo sita esset; igitur Deus mutatur, contra illud Malachiæ 3. Ego Deus, & non mutor; & Iacobi 1. Apud quem non est transmutatio neque vicissitudinis obumbratio; & illud in cap. Firmiter, de Summa Trinitate, & Fide Catholica, ex Concilio Lateranensi 2. Vnus solus est verus Deus, æternus, immensus, & incommutabilis. Neque satisfaciunt qui respondent, accessionem talium modorum non sat esse ad veram rei mutationem. Est enim triplex gradus eorum, quæ aduentu suo rem mutant. In primo continentur illa, quæ ab eo, cui de nouo adueniunt, realiter differunt, vt candor à Socrate. In secundo, quæ differunt essentialiter, & non realiter, vt relatio à suo fundamento. In tertio, quæ differunt tanquam modi à rebus, quarum modi sunt, vt materiæ, vel formæ causalitas ab ipsa materia, & formas & existentia

Malachias. Iacobi. Cap. Firmiter.

Triplex gradus eorū, quæ suo accessu rē mutant.

existentia rei ab essentia. At enim licèt quæ in tertio consistunt gradu rem minùs mutent; negari tamen non potest eam reuera mutare, cùm eorum interuentu res aliter, atque antea, positiuè sese habeat. Siue ij modi sint absoluti, siue respectiui, dummodo ponantur non per solum intellectum aduenire, aut extrinsecùs tantùm denominare, sed à parte rei in ipsa diuina substantia inesse.

Sane cùm Deus non solùm immutabilis sit; sed omnino immutabilis, ita vt immutabilitas ex Patrum & scholasticæ Theologiæ professorum doctrina proprium Dei attributum sit: qui tamen prædictos modos Deo attribuunt, Deum, si non reali aut formali; modali tamen mutatione cunctis rebus creatis mutabiliorem faciunt. Cùm enim Deus ex eorum sententia in omnibus quatuor causarum generibus secundùm modos illos sibi ex tempore accedentes concurrat; oportebit ipsum innumerabiles modos partim stabiliter sustinere, partim singulis horæ quadrantibus, singulisque momentis de nouo subire. Siquidem quot in mundo existunt substantiæ separatæ, quot animæ rationis compotes, quot materiæ, quot denique entia, quæ per creationem producta fuere, quibus etiam nunc Deus idem esse confert: similiter quot inueniuntur in rebus creatis operationes, seu fixæ, vti sunt visiones beatificæ, seu transcurrentes, vt nostrates cogitationes, vt calefactio ignis, aliæque id genus (ne omnes sigillatim percurramus) totidem modi ad effectricem causam pertinentes Deo conuenient. Idémque in cæteris causalitatum generibus accidet; ita vt quot numero sunt causalitates materiarum, & subiectorum, substantiales, vel accidentarias formas sustinentium; quot formarum, finium, & exemplarium; totidem numero modi ad hasce causas spectantes Deo insint. Quin & simul quot causalitates ex iisdem generibus cessant quotidie circa creaturas, cum quibus Deus secundùm illos modos necessariò concurrit; totidem modi perpetua varietate desinant in Deo existere. At quis non videat hanc modorum accedentium & recedentium turbam, & colluuionem à sincerissima diuinæ naturæ simplicitate omnis potentialitatis & mutationis experte, omnino alienam esse?

Nulla prorsus mutatio in Deum potest cadere.

Adhuc Deus rebus à se creatis idem esse confert.

At dissoluimus ea quibus aduersarij potissimùm nituntur. Aiunt posse Deum munus & officium causæ materialis, de qua hîc loquimur, ab omni nota imperfectionis liberare. Non ita est: quia causalitas materiæ ex sua natura, est essentia, est causalitas passiua; quæ proinde ita imbibitam habet imperfectionem, vt ab ea eximi nequeat. Vnde illud D. Thomæ lib. 2. contra gentes, cap. 25. quod communis Theologorum consensus approbat. Non potest ea Deus, quæ posse, est potentiæ passiuæ. Cùm verò obiiciunt posse Deum sustentare non recipiendo; aduerte sustentare in commune, esse quid indifferens ad sustentare absque receptione, & cum receptione: sed contrahi ad diuersas species per aliam & aliam differẽtiam, vt, exempli gratia, ad sustẽtationem, quæ fit per terminationem dependentiæ à supposito: quam sustentationem omnis imperfectionis expertem

Dilutio arg. pro sententia initio art. proposita.

Sustentatio variis modis sumitur.

subit

subit Verbum Diuinum respectu humanitatis: & ad sustentationem, qua Deus dicitur sustentare res omnes, conferendo illius esse actiuè, quæ similiter nullam inuehit imperfectionem: & ad eam, qua quodlibet subiectum sustinet accidentia recipiendo illa, similiterque materia formas ab ipsa dependentes: quæ receptio est specifica differentia, seu quasi differentia contrahens sustentationem in commune ad eam, in qua subiecti & materiæ causalitas sita est. Quare vt homo absque propria suæ speciei differentia esse nequit, ita nec causalitas materiæ absque receptione. Vnde cùm receptio imperfectio sit, repugnat sustentare Deum accidentia in genere causæ materialis, sicuti repugnat ea in se recipere.

Obiectio. Sed opponat aliquis Materia recipit animam rationalem, neque tamen eam sustentat; ergo recipere non est differentia contrahens sustentationem in commune ad sustentationem materialem. *Dilutio.* Respondetur, recipere, dici analogicè de receptione materiæ, comparatione accidentium, formarúmque ab ea dependentium; & de receptione eiusdem, collatione animæ rationalis, quam materia nequaquam sustentat, vtpote independentem à corpore quoad suum esse: ideóque nihil mirum si posterior hæc receptio seorsim à sustentatione abiuncta inueniatur.

Vera sententiæ explicatio. Dicendum ergo est cùm Deus construat accidentia extra subiectum, supplere causalitatem causæ materialis per concursum causæ efficientis, vt est communis Theologorum sententia in 4. distinct. 12. aliisque in locis. Licèt enim causa secunda vim alterius causæ in diuerso causæ genere supplere non possit; prima tamen ob suam eminentiam, & infinitatem potest. Præstat verò id Deus adhibendo potentiorem & efficaciorem concursum, quo, absque sustentatione passiua, conseruet esse accidentis compensando concursum, quem ad id subiectum antè præstabat. Atque vt antea, dum accidētia inhærebant subiecto, impertiebat illis Deus esse effectiuè, & ad esse, quod eis subiectum passiuè dabat, ipse in genere causæ agentis concurrebat: ita & nunc idem esse effectiuè confert, sed actione valentiori, ac miraculosâ, qua causalitatē subiecti supplet. *Responsio ad 3. arg. primi.* Quibus ita expositis ad argumentum, cuius occasione hæc disseruimus, respondendum est, conseruare Deum per aliquam actionem accidentia extra subiectum, nec oportere omnem actionem terminari ad nouum esse rei.

QVÆSTIO VIII.

Detúr-ne substantialis generatio, an non.

ARTICVLVS I.

Etsi eam veteres negarint; negari tamen non posse.

Constat ex Arist. lib. 1. h. capi. c. 2. & ex Lib. 7. DISSERVIMVS hactenus de natura alterationis, déque eius, & aliorum accidentium materialium subiecto: proximum est, vt de generatione substantiali, quæ alterationem sequitur, disputemus. Ac primùm quod ad propositam quæstionem spectat

ſpectat: Rudioris ſeculi philoſophia nullã in rebus naturalibus ſubſtantiam, præter materiam, agnouit; & quod huius erroris conſectarium erat, omnem ſubſtãtialem generationem è medio ſuſtulit. Non ita Plato, & Ariſtoteles, horúmque alumni Academici, & Peripatetici, qui quamlibet rem naturalem ex materia, formáque ſubſtantiali, compoſuêre, aſſerentes, elementa omnia, & ex his concreta corpora, ſecundùm ſubſtantiam gigni, & interire; gigni quidem acceſſu formæ; interire eiuſdem abſceſſu, occaſúve. Licèt verò Ariſtoteles tum ſuperioribus capitibus tum aliis in locis longa diſputationum ſerie veteres Philoſophos confutarit, oſtenderítque dandam eſſe ſubſtantialem generationem; nos tamen id in præſentia breuiter commonſtrabimus hunc in modum.

Plato in Timæo. Ariſtot. lib. 2. huius opuſc. c. 9 & 1. Phyſ. c. 7. & lib. 2. de an. cap. 1. & lib. 7. Metap. cap. 4. & lib. 12 c. 2.

In rebus phyſicis, quæ ſub Lunæ orbe continentur, vt in igni, aliiſque elementis, & in miſtis, præter materiam, dantur formæ ſubſtantiales, ac circa huiuſmodi formas accidit mutatio ab vna ad aliam ſub eadem communi materia, vt à forma aquæ ad formam ignis, hæc autem mutatio eſt generatio ſubſtantialis. Negari ergo non poteſt dari talem generationem. Maior propoſitio huiuſce argumentationis membratim oſtenditur, ac prima eius pars, videlicet dari in rebus phyſicis formas ſubſtantiales, ita ſuadetur. Paſſim experimur aliquas peculiares operationes rata conſtantia quibuſdam rebus conuenire, quæ aliis non competunt, vt igni calefacere, aquæ refrigerare. Cùm igitur huiuſmodi operationes non ſint à materia, quæ vt nullum ex ſe habet actum, ita nullam agendi vim poſſidet; conſequens eſt, vt ſint à forma ſubſtantiali. Nec huiuſce rationis vim effugiet, qui reſponderit eſſe illas à formis accidentariis, nec ab vlteriori alio fonte dimanare. Quærimus enim cur hæ ipſæ formæ accidentariæ quibuſdam rebus conueniant, aliis non, vt cur igni calor, non aquæ; cur aquæ frigus, non calor, competat? Sanè cùm huius rei cauſa non ſit materia, tum quia eſt pura potentia, tum quia ex ſe non magis hanc quàm illam qualitatem poſcit; cùm in omnibus rebus ſublunaribus ſit eiuſdem infimæ ſpeciei; reliquum eſt, vt ſit forma ſubſtantialis, quæ eiuſmodi qualitates primò ex ſe fundit, tum earum interuentu actiones edit. Idem quoque priuatim in miſtis Peripatetici quidam oſtendunt. Namque in iis aliquid datur, quod quatuor primas qualitates in ſua proportione continet, & coërcet: hoc autem non eſſe aliud quàm formam, facilè conuincitur. Non enim eſt materia, cùm hæc nihilo magis hanc quàm illam qualitatum intenſionem exigat. Nec ſunt ipſæ primæ qualitates, vt quæ ſibi aduerſentur, & interitum viciſſim moliantur. Nec verò eſt qualitas aliqua ex earundem qualitatum permiſtione orta. Nam potiùs ea à primis qualitatibus penderet, quàm primæ qualitates ab ipſa. Reſtat igitur, vt ſit ſubſtantia aliqua iis prior, ac nobilior, quæ toti compoſito præſit, & potentiorum qualitatum vim dominatu ſuo cohibeat, ac refrænet, id eſt, forma ſubſtantialis. Idque videtur Pythagoræis occaſionem dediſſe appellandi formam harmoniam; videlicet, quia contrarias qualita-

Aſſertio, & comprobatio formæ ſubſtantialis.

Materiam nullã habere actiuitatem, Ariſt. hoc li. c. 7. text. 55. Alcin. lib. de doct. Plat. c. 11. Plot. cap. 18. li. 7. Enn. 3. Aug. lib. de nat. boni. cap. 18.

Materia omnis actiuitatis expers.

Fœcunditas formæ ſubſtantialis.

Lege D. Tho. 1. p. q. 76. ar. 3. Caiet. 2. de ani. c. 5.

Forma cur Pythagoræis harmonia.

tes, quoad eius fieri poteſt, ad cõcentum & amicitiam redigit. Quare perſpicuum manet, ſingulis compoſitis phyſicis ſuam formam ſubſtantialem competere.

Quòd autem circa huiuſmodi formas, hoc eſt, ab vna ad aliam, mutatio detur, ex eo conſtat, quia cùm ignis lignum vrit, conſumpto ligno prodit, remanétque eius loco quippiam eaſdem habens proprietates, & operationes, quas ignis; ſiquidem lucet, ſurſum nititur, calefacit. Cùm igitur hæc à forma oriantur, vt paulo antè oſtendimus, & non ab alia quàm à forma ignis, vt tanta affectionum conuenientia & ſimilitudo declarat; manifeſtum relinquitur fuiſſe denuo introductam formam ignis in materiam ligni, atque adeò ab huius ad illius formam mutationem eſſe factam, quod ſimiliter de aliis eiuſmodi tranſmutationibus pronunciandum erit.

Iam quòd hæc mutatio ſub eadem materia communi accidat, ex eo concluditur, quia vel materia, quæ priùs ſub forma ligni exiiterat, manet ſub forma ignis, vel non: ſi manet, habetur propoſitum: ſi non manet, ſed omnino perit, vel ergo alia à generante ignem producitur, vel ſola forma ignis reſidua eſt; quorum neutrum dici poteſt. Non primum, quia materia, vt in Phyſicis oſtendimus, à ſolo Deo accipit eſſe per creationem: non poſterius; quia, vt alia abſurda prætereamus, ſequeretur, compoſitum naturale conſtitui ex ſola forma. Reliquum eſt igitur vt eadem materia ſingularis ſub vtroque termino perſeuerans prædictam mutationem ſuſtineat.

Materia à ſolo Deo accipit eſſe per creationem.

Lib. 1. cap. 7. q. 1. art. 2.

Sed alia etiam ratione probari poteſt dari ſubſtantialem generationem. Namque omnia compoſita ſublunaria ſe tuendi ac perpetuandi ingenitum habent à natura appetitum, vt (quod Ariſtoteles lib. 2. de anima, cap. 4. text. 34. & 35. animaduertit) hac ratione, quoad fieri poſſit, primam cauſam, quæ immortalis eſt, imitentur. Cùm igitur ſeſe eadem numero conſeruare nequeant, quia corruptioni ſunt obnoxia, conſequens eſt vt nitantur ſe conſeruare in propria ſpecie, perenni aliorum atque aliorum ſingularium ſucceſſione; hoc verò non aliter aſſequuntur, quàm per generationem, qua de nouo genita in intereuntium locum ſubrogantur. Datur ergo in rebus phyſicis talis generatio; alioqui natura, quæ nihil incaſſum efficit, appetitum illum fruſtrà indidiſſet.

Perpetuitatis appetitus.

Lege Ariſtot. lib. 2. de gener. an. c. 1.

ARTICVLVS II.

Occurritur argumentis, quibus ſubſtantialis generatio oppugnari poteſt.

XPLICANDA hoc loco ſunt aliquot argumenta, quæ quis afferret ad ſubſtantialem generationem è medio tollendam. Primum eſt; Id, quod non eſt per ſe, non debet produci niſi ab eo, quod per ſe eſt: atqui formæ rerum naturalium non ſunt per ſe, quia non per ſe cohærent, & ſunt participationes

quædam

quædam formarum absque materia per se existentium: ergo ab iis debent effluere in materiam, non autem ab agente naturali per generationem. Nulla ergo datur substantialis generatio, saltem quæ naturalium agentium virtute fiat.

Secundum est: Cùm totum ex suis partibus coagmentetur, & 2.
constet, non potest aliquid dici totum produci, nisi tunc omnes eius partes efficiantur: sed id, quod substantiali generatione fit, dicitur totum produci, vt docuit Aristoteles cap.4. huius libri text.23. aiens *Aristoteles.*
generationem esse mutationem totius, siue ad totum: ergo eius, quod ita gignitur, necesse est partes omnes tunc effici; at hoc impossibile est, cùm materia à nullo agēte creato vnquam fiat, vt suprà diximus; sed à solo Deo initio mundi creata sit: ergo nulla generatio substantialis re vera datur.

Tertium: Generatio terminatur ad esse, teste Aristotele 8. Physicor.cap.7. text.62. hoc autem esse non est ipsum esse substantiæ, seu 3.
essentiæ (quia id non ex tempore, sed ex æternitate vnicuique rei inest, vnde & Aristoteles 7. Metaph. cap.8. text.27. scripsit, essentiam, siue substantiam non fieri) est ergo esse existentiæ: sed hoc esse est accidentarium rei creatæ; siquidem existere, vt Theologi vno consensu docent, ad solius Dei essentiam pertinet. Igitur nulla generatio habet pro termino substantiam, sed esse accidentarium; proindéque omnis generatio est accidentaria, nulla substantialis.

D. Hil. 6. de Trinit. Boët. de hebd. c.1. D.Th. de ente & ess. c.4. & lib.1 cōtr. gent. c.22.

Essentia inest rebus ex æternitate.

Quartum: Si vlla esset substantialis generatio, id, quod per eam 4.
fieret, caperet esse in instanti, vt est communis Philosophorum vox, aientium generationem substantialem esse momētaneam actionem; atque ita id quod gignitur, dum fieret, iam esset: sed hoc palàm negat Aristoteles multis in locis, vt 6. lib. Physic. cap.6. text. 59. & 8.lib. Physi.cap.8.text.69. vbi ait nihil simul esse, & fieri: ergo, &c.

Quintum: Si daretur generatio substantialis, siue generatio sim- 5.
pliciter, sequeretur posse aliquid generari ex non ente simpliciter; sed hoc fieri nequit, quia non ens simpliciter est nihil: ex nihilo autem per naturam nihil fit: ergo nulla datur generatio simpliciter. *Ex nihilo nihil per naturam.*
Consecutio probatur, quia sicut se habet generatio secundùm quid ad non ens secundùm quid: ita generatio simpliciter ad non ens simpliciter: sed generatio secundùm quid fit ex non ente secundùm quid, vt generatio albi ex non albo: ergo generatio simpliciter fit ex ente simpliciter.

Hæc tamen argumenta paruo negotio diluuntur. Ac primum *Dilut. 1. argum.*
quidem attingit dogma Auicennæ, existimantis formas physicas illabi in sinum materiæ ex influxu, & virtute intelligentiæ, sublunarium corporum, vt ipse aiebat, gubernatricis. Quem errorem *Error Auicennæ.*
refellit D. Thomas 1. part. quæst.65. art.4. & lib.3. contra gent. cap. 69. eundémque nos confutauimus lib. 1. Physic. Nunc igitur ad argumentum duntaxat respondentes, negamus, formas, quæ non existunt per se, debere produci à formis, quæ per se existunt absque materia. Habent enim suas causas physicas per se existentes, à qui- *Cap.9.q.12. art.3.*

 bus

bus comproducantur, videlicet agentia naturalia. Eáque vi carent intelligentiæ, vt loco citato ex communi Aristotelis, & Theologorum sententia demonstrauimus.

Dilut. 2. Ad secundum respondendum est, licèt totum ex suis partibus coalescat; tamen, vt aliquid dicatur totum produci, non oportere tunc omnes eius partes fieri: sufficit enim per earum vnionem incipere esse illud compositum, quod antea non existebat, vt Socratem, esto aliqua eius pars antea extiterit; imò licèt ambæ præcesserint, non tamen vnitæ, vt fiet in resurrectione corporum, quæ erit quædam regeneratio, qua totum iterum producetur, & reuiuiscet ex partibus iam antea existentibus, sed diuulsis, ac tunc iterum copulatis.

Resurrectio regeneratio quædam.

Dilut. 3. Ad tertium, generationem terminari ad esse, hoc est, ad substáriam rei sub esse existentiæ, ita vt substantia sit terminus qui, existentia verò terminus sub quo, quæ existentia licèt accidentariò rebus creatis competat, non iccirco generationes substantiarum accidentariæ vocandæ sunt; cùm principalis terminus, vnde generationum species & appellatio sumi debet, substantia sit. Quod autem obiicitur, substantiam, & essentiam non habere causam (quidquid sentiendum sit de connexionibus essentialibus; & aliis, quæ perpetuam habere veritatem, ac nunquam cepisse dicuntur, qualis est inter animal, & substantiam inter hominem, & disciplinæ particeps, de quibus alibi) dicimus substantiam, & essentiam quoad sui productionem in rerum natura, habere causam efficientem; quia cùm Socrates gignitur, eius substantia, & essentia accipit à generante esse existétiæ, sub quo incipit esse, cùm antea non extaret. Neque hoc negat Aristoteles lib. 7. Metaphysi. loco citato: ibi enim, vt ex contextu orationis liquet: tantùm docet nec formam, nec essentiam abstractè sumptam propriè ac simpliciter dici produci; sed comproduci, quatenus in præcipuo generationis termino, qui totum compositum est, continetur. Cùm audis formam non propriè dici produci, excipe animam rationis participem, quæ vt est per se existens, ita per se propriè effici dicitur, nimirum per creationem.

Quo pacto essentia non habeat causam.

De hac re D. Tho. 1. part. q. 10. a. 3. & de verit. q. 1. art. 5. ad 7. Capr. in 1. d. 8 q. 1. Caiet. c. 4. de ente, & ess. Alb. in post. præd. c. 6. ex Auic. Alg. & Alphar.

Forma non propriè dicitur produci, excepta tamen rationali.

Dilut. 4. Ad quartum; Id quod incipit esse per generationem substantialem propriè dictam, quæ est actio momentanea, in instanti accipere esse, & cùm gignitur, iam existere: Aristotelem verò locis in argumento adductis, loqui partim de generatione accidentaria, partim de substantiali non per se tamen sumpta, sed vnà cum præcedente alteratione; quæ alteratio dum est, dicitur aliquo modo res gigni, quatenus tenditur ad rem generandam, vt ad terminum ipsius alterationis, licèt externum: cùm verò res hisce modis gignitur, nondum existit, vt manifestum est: quia quod albescit, verbi causa, nondum ex integro album est, & id quod substantialiter generatur, id est, ad cuius substantialem generationem tenditur, non est, nisi in instanti introductionis formæ.

Lege Henr. quodl. 8. q. 1.

Dilut. 5. Ad quintum dicito, non ens simpliciter, bifariam sumi. Vno modo, ita vt particula, non neget ens in actu tantùm; & ita cócedendum est,

est, generationem simpliciter, fieri ex non ente simpliciter; quia fit ex materia, quæ est non ens in actu; cùm sit pura potentia. Altero, vt negat absolute tam ens in actu, quàm potentiâ; quo pacto negari debet generationem simpliciter fieri ex non ente simpliciter. Nec similitudo illa inter generationem simpliciter, & secundùm quid, admittenda est: licèt enim generatio secundùm quid. fiat ex non ente secundùm quid; non ideo generatio simpliciter erit ex non ente simpliciter, id est, neque ex ente actu, nec potentia. *Non en: duplicicer acci-pi.*

QVÆSTIO IX.

An generatio substantialis rectè ab Aristotele definita sit.

ARTICVLVS I.

Explicatur definitio generationis substantialis.

ENERATIO in doctrina Aristot. trifariam sumitur, fusè, strictè, medio modo. Fusè comprehēdit tam substantialem, quàm accidentariam generationem, sicque de illa egit Aristoteles lib. 11. Metaph. cap. 10. & lib. 5. physicor. cap. 1. text. 7. vbi generationem definiit, mutationem ex non subiecto in subiectum, id est, vt ibidem interpretes declarant, à termino negatiuo ad affirmatiuum, siue eis substantia sit, siue accidens. Sic quoque de generatione locutus est Aristoteles hoc in lib. cap. 3 text. 11. cùm dixit tam substantias quàm accidentia generationem subire. Strictè verò accipitur generatio pro sola viuentium productione, vt in lib. de vita & morte cap. 1. vbi generatio dicitur participatio animæ vegetatricis in calido. Denique medio modo spectata omnem solámque generationem substantialem complectitur. Ac secundùm hanc tertiam notionem disputauit de ea Aristoteles lib. 12. Metaphysi. cap. 1. text. 7. & hoc in libro cap. 4. text 23. vbi docuit, cùm res gignitur, non manere idem sensibile subiectum. *Triplex acceptio generationis.* *De qua generatione disseruerit hoc lib. Arist.*

Igitur de generatione hoc tertio modo considerata, quæ ad huiusce operis disciplinam ex instituto pertinet, priori loco disseremus. Eius verò quatuor potissimùm definitiones, quæ tamen re ipsa in vnam eandémque recidunt, ex Aristotele colliguntur. Prima ex libro 3. Physicor. cap. 1. text. 14. Generatio ex via ad naturam. Secunda ex 8. libro eiusdem operis cap. 7. text. 61. Generatio est mutatio ex non ente ad ens. Tertia ex hoc lib. cap. 4. text. 23. Generatio est mutatio totius nullo sensibili subiecto manente. Quarta ex hoc etiam libro cap. 5. text. 25. generatio est mutatio à substantiâ potentiâ, in substantiam actu. *Quatuor definitiones generationis.*

Quæ in qualibet generatione reperiantur.

Cùm autem generatio mutatio sit, habeatque subiectum, cui inhæreat, itémque terminum à quo, & terminum ad quem: hæc omnia in hisce definitionibus, etsi non in singulis expressa, inueniũtur. Nam via, quod in prima definitione est, idem valet, ac mutatio, quod in ceteris definitionibus ponitur. Subiectum autem generationis, quod est materia prima, notatur in tertia definitione, cùm dicitur in generatione non manere sensibile subiectum, hoc est, compositum, sed materiam; idémque traditur in quarta, illis verbis, substantia potentia; siquidem materia dicitur ens potentia, siue substantia potentia, vt alibi exposuimus. Terminus à quo, qui est priuatio formæ introducendæ, significatur in secunda definitione, appellatione non entis. Terminus ad quem principalis, quod est compositum, indicatur in tertia definitione vocabulo totius; minùs principalis verò, qui ex forma, in prima, nomine naturæ. Namque, vt docet Aristoteles lib. 2. Physic. cap. 1. text. 12. & 13 de partibus animalium cap. 1. aliísque in locis, forma est præcipuum naturæ significatum, pro quo accipitur natura cùm absolute ponitur. Idem etiam vterque terminus ad quem, indiscretè explicatur in secunda definitione nomine entis.

Lib. 1. Phys. cap. 9. quæst. 3. art. 1.

Apta generationis definitio.

Cæterùm omnes superiores particulæ possunt in vnam definitionem explicatè colligi, hoc modo: Generatio est mutatio à priuatione formæ substantialis ad formam substantialem in materia. Locum generis babet mutatio, quæ, vt D. Thomas 1. part. quæst. 45. art. 2. & in 2. dist. 1. quæst. 1. art. 2. quæstiuncula 3. & 2. contra gentes cap. 17. & 18. aliíque auctores animaduertunt, si propriè sumatur, requirit subiectum, quod duratione antecedat formam, quæ per ipsam mutationem inducitur. Nihil enim mutari dicitur nisi ab vno termino, & statu, in quo erat, ad alium transeat. Quare nec creatio, nec transsubstantiatio in mysterio Eucharistiæ, neque conuersio, qua Deus potest totam vnam creaturam in aliam conuertere, vt totum hominem in lapidem, mutationes dicuntur; quia non eis subest commune aliquod subiectum manens sub vtroque termino. Igitur per particulam, mutatio, reiiciuntur à definitione generationis, tum hæc; tum, vt semel dicamus, quæcunque alia, quibus ratio propriæ mutationis non conuenit. Verba illa à priuatione formæ substantialis ad formam substantialem excludunt mutationes accidentarias, quæ non tendunt ad substantialem formam, sed ad accidentariam, cuiusmodi est calefactio. Porrò licèt omnis mutatio ad formam substantialem sit in materia, sicque generatio; atque adeò nihil per vltimam definitionis particulam denuo reiiciatur; eam tamen adhibuimus ad maiorem explicationem; vt in definitione tradita enucleatè apparerent tria illa principia, quæ ad conceptum quidditatiuum generationis substantialis requiruntur, materia nimirum, forma & priuatio, vt lib. 1. Physicor. cap. 7. cum Aristotele docuimus.

Lege D. Tho. 4. cõtr. gent. cap. 63.

Quid requirat propria mutatio.

Tria principia requisita ad generationem.

Quæst. 1. art. 4.

ARTI

ARTICVLVS II.

Obiecta, & eorum confutatio.

AD demoliendas tamen singulas particulas propositæ definitionis singula sese offerunt argumenta. Ac primùm quòd generatio non sit mutatio, hunc in modum ostenditur: Si generatio esset mutatio, quidquid gignitur, mutaretur, sed non ita est: ergo generatio non est mutatio. Probatur assumptio. Nam Verbum Diuinum genitum est ex Virgine Matre, & tamen non fuit mutatum, cùm in Deum nulla mutatio cadat; igitur generatio non est mutatio. *Prim. ũ arg.*

Deinde: Quòd non sit mutatio ad formam, probatur. Terminus generationis non est forma, sed compositum: ergo generatio est mutatio ad compositum, non ad formam. Antecedens ostenditur. Nam cùm generatio tendat ad esse rei; id tantùm dicetur generari, quod per se existit; nulla autem forma, rationali excepta, existit per se, sed duntaxat compositum, quod in suo esse subsistit. *2. Argum.*

Tertiò: Quòd non sit mutatio in materia, ita concluditur. Si generatio in materia esset, posset ipsam denominare; cùm omne accidens appellet subiectum, cui inest; sed generatio non denominat materiam vt perspicuum est; siquidem materia non dicitur generari, sed creari. Igitur generatio non est mutatio facta in materia. *3. Argum.*

Ad primum horum concessa maiori propositione, ad minorem respondendum; Verbum Diuinum dici mutari ratione temporariæ generationis: non esse tamen absolutè pronuntiandum aut Deum, aut Verbum Diuinum mutari, sed cum adiectione, videlicet per communicationem idiomatum, & ratione naturæ assumptæ, ne videamur ipsi naturæ diuinæ in se mutationem tribuere. *Solutio primi argum.*

Ad secundum respondendum est, terminum generationis principalem, esse compositum, idque tantùm propriè dici generari, vt probat argumentum; minùs præcipuum verò, qui tamen per se formaliter speciem tribuit generationi, esse formam; ideóque generationem rectè definiri mutationem ad formam, vt exprimatur id quod eam per se specificat: quamquam eadem non incongruè etiam definiatur per respectum ad totum, vt quidnam sit eius principalis terminus, innotescat. *Solut. 2.* *Compositum propriè generari.* *Cum Arist. lib. 4. Phys. c. 9. text. 84. l. 7. Metaphys. c. 8. text. 26. lib. 8. cap. 5. text. 14. D. Tho. 1. par. q. 45. art. 1. & alios.*

Ad tertium dicito, generationē denominare materiam secundùm commune nomen mutationis: dicitur enim materia propriè mutari: non eam tamen appellare secundùm peculiarem notionem ipsius generationis; etsi contrarium scripsisse videatur Auerroës 1. lib. Physic. comm. 6. Iandunus 5 quæst. 2. & Saxonia 1. huius operis qu. 2. & alij de grege Auerroistarum. Nec oportet omne accidens absolutè appellare subiectum, cui inhæret, præsertim cùm appellat subiectum principale, vt in re proposita euenit, in qua verbi gratia Socrates, qui est subiectum principale generationis, dicitur generari. *Solut. 3.* *Materia dicitur propriè mutari, non tamen generari.*

QVÆ

QVÆSTIO X.

An definitio generationis viuentium rectè se habeat.

ARTICVLVS I.

Explicatur definitio generationis viuentium.

Triplex notio generationis viuentium.

XPLICATA natura generationis substantialis in commune, proximum est vt quidnam generatio viuentis sit declaremus. Generatio viuentis, vt de substantiali generatione dicebamus, tripliciter sumi consueuit, amplè, medio modo, pressè. Amplè, pro productione viuẽtis à quocumque. Quo pacto non solùm productio equi ab alio equo generãte, sed etiam muris, qui ex putri materia à Sole fit, generatio viuentis appellatur. Medio modo, pro productione viuentis ab alio viuente, seruatis certis conditionibus, de quibus mox dicemus. Pressè, pro productione viuentis ab alio viuente, non quodlibet, sed per cognitionem operante.

Definitiones generationis viuentium.

Quod ergo attinet ad generationem viuentis primo modo acceptam, facile est eam definire, nimirum ita, Generatio est productio, seu processio rei viuentis ab aliquo. Generatio autem secundo modo sic definitur à D. Thoma prima part. quæstione 27. artic. 2. conuenienter iis, quæ tradidit Aristoteles lib. 7. Metaphysic. cap. 8. text. 28. & lib. 8. Ethic. cap. 12. & in problematis sect. 4. problemate 14. & Diuus Damascenus lib. 1. Fid. Orth. cap. 8. Generatio est processio viuentis à principio vitæ coniuncto secundùm rationem similitudinis, saltem in specie infima. Per illa verba, processio viuentis, reiicitur productio rerum vitæ expertium, vt aquæ, & lapidis. Per illa à principio vitæ, remouetur productio viuentium à non viuente, vt ranarum à Sole. Vt autem pateat quid per particulam, coniuncto, excludatur; sciendum est viuens, cuius hîc generatio definitur, debere esse initio productionis coniunctum producenti; ita vt ei quodammodo internum sit, in eóque maneat, saltem quoad suum principium. Quo pacto leo fuit in leone generante, ratione seminis, quod generans ex parte quadam alimenti defæcatiori intra se efformauit, & seminali virtute imbuit, vt deseruiret tam ipsi vt instrumentum generandi, quàm fœtui vt materia, ex qua illius corpus partiatim coagmentaretur, vt suo loco fusiùs explicabitur. Igitur per particulam, coniuncto, remouetur à definitione generationis emanatio Angelorum, & aliarum creaturarum viuentium, à Deo. Neque enim hæ fuerunt Deo creanti prædicto modo coniunctæ. Per illa verba, secundùm rationem similitudinis, saltem in specie infima, excluduntur, præter alia, capilli, si ponamus hos viuere, & informari alia anima distincta ab anima viuentis, cui insunt; qua de re in progressu.

Aristoteles. *D. Damasc.* *Creationi Angelorum cur non conueniat definitio generationis viuentium.*

Quod ad generationem tertio modo sumptam spectat, eius definitio

nitio sic habet: Generatio est processio viuentis à principio vitæ coniuncto, & per cognitionem atque amorem operanti, secundùm rationem similitudinis saltem in specie infima. Vbi verba illa, per cognitionem, &c. quæ nihil aliud significant, quàm tale generans debere esse præditum cognitione, atque adeò & amore, remouent generationem eorum viuentium, quæ citra cognitionem operantur, vt arborum, quæ ex aliis arboribus gignuntur. Differunt autem hæ tres definitiones, quòd prima latiùs pateat quàm secunda; & secunda quàm tertia. Nam quibuscumque conuenit tertia, conuenit secunda; & quibus competit secunda, competit prima: non tamen contrà; siquidem prima competit generationi ranæ ex putri materia; non tamen secunda. Secunda competit generationi vnius arboris ab alia; non autem tertia. Præterea generatio tertio modo omnibus est absoluta numeris, omniúmque perfectissima. Idcóque quidquid per eam gignit, nomen patris, quod per eam gignitur, nomen filij obtinet. Et quidem meritò; non enim hæ appellationes ritè accommodantur, nisi iis quæ se mutuò diligunt; quod solis viuentibus cognitione præditis conuenit, vt annotauit S. Thomas 3.p.q.32.art.3. & ad tertium caput epistolæ ad Ephesios lect. 4. Item Almainus in 3.dist.8.& Maior dist.13.quæst.vnica.

Discrimina inter tres superiores definitiones.

Eadem definitio communi Theologorũ consensu competit etiam generationi Filij in diuinis: quia Filius procedit à Patre, vt à principio vitæ coniunctissimo, & ex vi intellectionis, per quã procedit, habet vt sit imago Patris, eíque omnino similis; atque adeò, vt propriè Filius dicatur. Qui modus procedendi cùm non conueniat Spiritui sancto, qui non per intellectionem, ad quam spectat ratio imaginis, sed per actum amandi producitur, iccirco Filius vocari non potest. Quare & illius processioni definitio generationis minimè competit. Verùm hæc fusiùs persequi non est huius loci, nec instituti.

Generatio Filij in diuinis.

Ex dictis facilè quis intelliget definitionem illam generationis substantialis in commune, quam suprà attulimus, nempe, generatio est mutatio, &c. non conuenire omnibus, quibus traditæ viuentium generationes competunt, vti monet D. Thomas 1. part. quæst. 27. art. 2. quandoquidem Verbi diuini generatio neutiquam dici potest mutatio, seu via à non esse, ad esse; quia eius vita non prodiit à non esse, nec de potentia ad actum, vt manifestum est, cùm Deus sit omnis potentialitatis expers, & actus purissimus, ac simplicissimus, in quem nulla cadit mutatio.

D.Th.1.sent. d.5.quæst.3. art.1.Capr. qu.1. art.1. Henr.Gand. in summa a. 58.q.2.Rich. in 2.d.8.q.6 circa 2.princ.

ARTICVLVS II.

Responsio ad argumentum contra superiorem definitionem.

CONTRA ea quæ in explicanda definitione generationis viuentium asseruimus, opponet quis hæc: Efformatio Euæ ex costa Adami, de qua 2. cap. Geneseos, non fuit propriè generatio viuentis: vnde nec Adamus Euæ pater vocatur, neque in-

Primum argum.

ter Euam & Adamum vlla ratio consanguinitatis intercessit, vt docet S.Thomas 1.p.quæst.92. art.2. ad 3. & tamen tota definitio generationis propriè sumptæ illi conuenit. Non igitur ea definitio rectè se habet.

2. Secundò, Aues, quæ incubatu suo ex alienis ouis fœtus educunt, vt non rarò fit, sunt parentes eiusmodi fœtuum; & tamen hi non eis coniunguntur, vt vitæ principio; sed iis, quæ oua concipiunt, & pariunt. Igitur cùm hæc propriè generatio viuentium sit, non videntur rectè adhibitæ in definitione illæ particulæ (principio vitæ coniuncto.) Maior probatur, quia parentes sunt, qui materiam disponunt, & formam inuehunt: id verò præstant incubantes aues quæ oua tepefaciunt, & fouent, quoad pulli oriantur.

3. Tertiò: Eandem generationem, qua vna arbor aliam generat, potest Deus se solo præstare; & tamen arbor genita non procedet à Deo, vt à principio vitæ coniuncto; ergo ea conditio, saltem absoluta necessitate, ad generationem viuentis non requiritur. Antecedens probatur, quia non est negandum, posse Deum per se edere omnem effectum, quem exhibent causæ secundæ efficientes: idque adeò verum putat D.Thomas 1. part. quæst.105. art.2. vt oppositam sententiam erroris nota coarguat.

Omnis causalitas causæ efficientis potest à Deo suppleri.

4. Quartò: Quòd ad prædictam generationem non requiratur similitudo speciei inter sobolem & progenitores, ostenditur. Primùm, quia generatio muli ex equa & asino; siue ex asina & equo, est propriè generatio viuentis; qualis est etiam ea, qua ex leæna & pardo leopardus; ex lupo & ceruа lynx oritur: & tamen in iis proles differt specie à parentibus. Secundò, quia ex congressu dæmonis & fœminæ potest per veram generationem humana soboles oriri, imò & sæpe ortam graues auctores asserunt: at humana soboles distinguitur specie à dæmone, vt planum est.

Responsio ad 1. argum.

Hæc tamen facilè diluentur. Ad primum concessa maiori propositione negatur minor, tum quia Eua non processit ab Adamo, vt à principio actiuo, quo pacto ea particula intelligi debet; tum quia non processit secundùm rationem similitudinis, saltem in specie infima.

De procreatione Euæ ex costa Adami.

Enimuero licèt Adamus & Eua eandem specie infima naturam sortiantur: non tamen ea similitudo collata est Euæ ex vi illius productionis; cùm potuerit Deus ex costa Adami, sicuti Euam, ita & leonem pari modo efficere, vt obseruatum est à D.Thom. 1. quæst. 42. art.2. ad 3. & in 4. sent. dist.40. quæst. vnica, art.3. ad 1.

Ad 2. arg.

De procreatione pullorũ ex ouis.

Ad secundum dic, parentes pullorum, qui ex ouis nascuntur, haud dubiè esse tum auem fœminam, quæ oua in vtero concipit, & parit, tum alitem marem, qui pariter cum fœmina seminalem virtutem ouis imprimit, (nam hæc virtus ab vtroque parẽte deriuatur, vt progressu ostendemus) esse autẽ hos veros parentes, non eos, qui incubationis beneficium tantummodo exhibent, aliquot argumentis palàm conuincitur. Primùm, quia non incubantibus, sed illis, vti vitæ principio, iunguntur ad modum superiùs explicatum. Secundò, quia

illos similitudine referunt, vt videre est, cùm gallina pauonum oua excludit. Tertiò, quia illi pullorum corporibus formandis de suo materiam præbent: quandoquidem, vt docet Aristoteles lib. 3. de generatione animalium cap. 2. Plinius lib. 10. Naturalis historiæ c. 53. pullorum membra ex albo oui effinguntur; vitellus autem, dum intra testam continentur, eis in pabulum & nutrimentum cedit. Postremò, quia si aues incubantes, propterea quòd oua ad exclusionem decoquunt, pullorum parentes dici deberent, idem ius sibi vendicarent quæcumque id ipsum absque incubatu præstant, vt terra, fimus, & quædam alia, teste experientia, referentéque Aristotele lib. 3. de generatione animalium c. 2. & lib. 6. de hist. anim. c. 2. vbi ita scripsit; Incubitu auium fœtum excludi naturæ ratio est; non tamen ita solùm oua aperiuntur, sed etiã sponte in terra, vt in Ægypto, obturata fimo pulliciem procreant. Et Syracusis potator quidam ouis sub storea in terra positis tandiu potabat, donec oua ederent fœtum. Hæc ille. Ac nũc etiam Ægyptij ad vrbem Cairum, & Cinæ, multas ouorum centurias supra furni tectum leui subiecto igni disponunt; vnde compendio intra paucos dies erumpit numerosa soboles pullorum.

Albũ oui, & vitellus diuers' a præstãs munia.

Aristoteles, de incubatu auium.

Idem refert Plinius lib. 10. c. 54. & Iouius to. 1 histor. lib. 18.

Denique quòd legitimi pullorum parentes non sint qui oua tantùm excludunt, satis indicat illud, quod de perdice, ex Aristotele, Theophrasto, & Plinio referunt D. Ambrosius 6. Exam. cap. 3. & D. Hieronymus ad decimum septimũ caput Ieremiæ, in illa verba, Perdix fouit, quæ non peperit; videlicet perdicem aliena oua fouere, vt sacer vates inquit, sed pullos vbi eius quæ oua peperit, cantum audierint, ad illam confestim aduolare, vtpote quam mirabili naturæ instinctu veram sibi matrem ouorum generatione cognouerint, significationes aliam nutricis functam esse officio, hanc parentis.

Aristoteles, Theophrast. Plinius. D. Ambros. D. Hieron.

Ad id verò, quod pro aduersaria parte afferebatur, dicendum, aues, quæ tantùm ouis incubant, aliquo modo pro sua parte iuuare dispositionem materiæ ad pullorum formam introducendam; non tamen id sat esse, vt eorum parentes dicantur, cùm non disponant principaliter, vt faciunt alites, qui oua generant, eísque seminalem vim imprimunt. Ita patet solutio secundi argumenti, cuius maior propositio neganda est, & eius confirmatio refutanda ex iis quæ diximus.

Aues, quæ tũ incubant, non disponere principaliter materiam.

Pro explicatione tertij argumenti aduertendum, controuersiam esse num vitalem actionem creaturæ possit Deus se solo producere absque concursu viuentis. Negant Caietanus 1. p. q. 26. art. 3. & 3. p. quæst. 9. art. 1. Conradus prima secundæ quæst. 51. artic. 4. Sotus in 4. sentent. dist. 49. quæst. 2. art. 3. conclusione prima, & alij, arbitrantes vitalem actionem pendere essentialiter à principio vitæ coniuncto, proindéque non posse eiusmodi dependentiam à Deo suppleri. Contrariam partem tuentur Gregorius in 1. distinct. 3. quæst. 1. art. 2. Maironius distinct. 1. quæst. 7. Aliacensis quæst. 3. art. 1. Ochamus quæst. 2 conclusione 2. & in 4. sentent. quæst. 13. artic. 5. ad sextum. Gabriel in 3. dist. 14. quæst. 1 & supplem. in 4. dist. 49. quæst. 2. artic. 3. dubio 2. Paludanus eadem dist quæst. 1. ar. 2. conclusione 3. Capreolus quæst. 5. art. 2.

Ad 3. arg.

Quæstio de dependentia vitaliũ actio num à principio vitæ.

N 2

art.2.Marsilius in 3.quæst.10. art.2. conclusione sexta, Ferrariensis 4. contra gentes cap.59. Soncinas 9.Metaphys. quæst 20. Olcot. quodlib. 8. artic. 3. ac cæteri ferè auctores communi consensu,vt testatur Geruasius in tract. de motitiis. His adstipulatur tum ratio ex doctrina D.Thomæ in argumento adducta: tum quia nihil conuincit, dependentiam actionis à principio vitæ coniuncto.cùm fit à causa purè efficiente,maiorem esse,quàm physicam. Quare cùm physica dependentia diuina virtute suppleri queat, licèt essentialis nequeat, fit vt non videatur negandum posse quamlibet actionem vitalem à solo Deo produci. Quod ex eo etiam confirmatur; quia non arctiorem nexum habet actus generandi cum anima, quàm potentia ipsa generatiua, nec maiorem potentia generatiua,quàm aliæ naturales facultates cum rebus inanimis, quarum propriæ sunt. At parum omnino (quantumuis nonnulli reclament)parum,inquam,verisimile est non posse Deum huiusmodi rerum vita carentium facultates per se producere in subiectis, inhibito prorsus concursu formarum à quibus dimanant.

Dependentia actionis vitalis à principio vitæ, nō est maior, quàm physica.

In hac tamen dubitatione aduertendum, dupliciter excitari posse præsentem quæstionem. Vno modo, an actio vitalis quoad substantiam,id est,quoad suam absolutam naturam, & entitatem à solo Deo produci possit. Altero, an ita possit produci, vt tunc dicatur vitaliter elicita. Quo posito asseruimus, priori modo posse illam produci, vt probant rationes, quibus eam partem stabiliuimus;posteriori modo non posse. Etenim quando conditio producendi aliquem effectum apposita ex parte causæ efficientis,etiam creatæ,ipsam causam includit, certum est non posse illum effectum cum ea conditione produci non concurrente eiusmodi causa: talis verò est conditio illa, vitaliter,quæ intrinsecè importat,atque includit principium vitæ, à quo actio vitalis oritur. Nostra ergo sententia est eandem specie, & numero generationem,quæ fit à principio vitæ coniuncto, posse à solo Deo effici; non ita tamen, vt tunc dicenda sit vitaliter elicita. Sed quæres num talis generatio in proposita definitione generationis comprehendatur. Respondemus non comprehendi,quia arbitramur definiri in ea non qualemcunque generationem viuentis; sed eam duntaxat, quæ vitaliter elicitur, quæque communi philosophorum vsurpatione propriè vitalis appellatur, etsi hæc, & illa, quam Deus produceret, eandem essentiam obtinerent. Nimirum definitio illa non omnes, quæ eandem essentiam, nisi eundem quoque productionis modum vendicent, complectitur; etsi is modus accidentarium tantùm discrimen inducat. Ita constat quid ad tertiū argumentum respondendum sit.Potest enim Deus,eādem generationem,qua vna arbor aliam gignit,se solo præstare;ex quo sequitur,ad exhibendam illammet generationem quoad substantiam, physica tātùm necessitate requiri, vt fit à principio vitæ coniuncto: licèt vitalis productio talem conditionem absolutè exigat. Cùm verò dicitur posse Deum per se edere omnem effectum causæ secundæ actiuæ, id de

Nihil posse vitaliter produci, nisi à principio vitæ coniuncto.

Dubitat.

Resp.

Solut. 3. arg.

effectu in se, non de effectu secundùm quemlibet modum & conditionem spectato, intelligi debet.

Lege D. Tho. 7. Metaphys. text. 28. Ad quartum argumentum respondendum est, cùm dicimus generationem viuentis requirere conuenientiam in specie infima, intelligendum id esse de generatione ordinaria, ac secundùm naturam, non de ea, quæ præter naturam est, cuiusmodi habetur illa procreatio muli, & aliarum rerum, quæ in argumento afferuntur. Atque hæc responsio desumpta est ex doctrina Aristotelis lib. 7. Metaphys. capit. 8. text. 28. & Cyrilli Alexandrini libr. 7. in Ioannem cap. 10. Vel (quod eòdem ferè recidit) dicendum sat esse prædictam generationem ex instituto finéque agentis tendere in simile secundùm speciem infimam; licèt ob impedimentum ab ea similitudine desciscat. Impeditur enim se duorum animantium natura differentium semina, quorum mistio in causa est, vt proles in tertiam speciem degeneret; retenta, quantum fieri potest, inter illam, & parentes similitudine, citra conuenientiam in specie. Lege Aristotelem lib. 2. de Generatione animalium cap. 6. D. Thomam qu. 3. de veritate, art. 8 ad 4. Magnum Albertum lib. 16. de animalibus c. 15. tract. 1. Auerroem & Alensem ad text. illum septimi libri Metaphysi. Porrò quod diximus de generatione muli, aliorúmque animantium, à duobus parentibus inter se specie diuersis, similiter dicendum de iis, quæ à duobus parentibus inter se conuenientibus specie ita gignuntur, vt ab vtroque specifica natura distinguantur; sicuti accidere perhibèt in quibusdam auium generibus. Nam ex aquilinis pullis Haliæetus à patribus specie differt, & hic non Haliæetos, sed phenas gignit, ex phenis autē milui nascuntur; nec milui aues suæ speciei procreant, sed diuersæ, atque hîc demum sistitur, & fit degenerandi modus. *Solut. 4. arg.* *Aristot. Cyrill. Alex.* *Aristotel. D. Thom. M. Albert. Alens.* *De aquilaris pullis.*

ARTICVLVS III.

Soluitur posterior pars quarti argumenti. Disquiritur num ex congressu dæmonis & fœminæ humanæ soboles gigni possit.

CIRCA posteriorem partem eiusdem quarti argumenti aduertendum est ex D. August. libr. 8. de ciuitate Dei cap. 17. Apuleio in libro de Socratis Dæmone, Psello in lib. de Dæmonibus, Maximo Tyrio sermone 26. Plutarcho in libro de Iside, Platonicorum fuisse dogma, Dæmones natura sua præditos esse aërio corpore, & perturbationibus, atque obscœnis voluptatibus, vt homines, affici. Sciendum præterea quosdam alios auctores adductos verbis illis cap. 6. Geneseos, Ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæque genuerunt; existimasse Dæmones, vel Angelos (ob id nimirum è dignitate, & gratia deiectos (propriis, vel assumptis corporibus fœminarum concubitu liberos procreasse. Ita sensit Philo in libro de *D. August.* *Lege quoque Eugub. lib. 8. de perenni Phil. c. 32. & 38.* *Platonicorum dogma de Dæmonibus.* *Quod aliud fuerit Angelorum peccatum doctores in 2. dist. 5.* *Philo.*

Iosephus. Gigantibus, Iosephus lib. 1. Antiquitatum cap. 5. Clemens Alexan-
Clem. Alex. drinus lib. 3. Stromatum. Lactantius lib. 2. capit. 15. Tertullianus in
Lactantius. *Tertullian.* lib. de habitu muliebri, & de velandis virginibus. Iustinus Martyr in
Iustinus M. priori Apologia pro Christianis, vbi ita scripsit: Deus eorum quæ sub cœlo sunt, curam commisit designatis ad hanc functionem Angelis, qui ab officio decedentes, victique fœminarum amore, susce-
De Geniis. perunt ex eis progeniem, quam vulgus vocat Genios: & prouecti ad maiorem audaciam, genus humanum sibi subdiderūt partim Magicis literis, partim incusso metus pœnarum, partim commonstratis sacris, quæ constant victimis, odoramentis, atque libaminibus, quorum tenebantur cupidine; deuinctísque per hos affectus animis passim miscuerunt omnia maleficiis. Quapropter poëtæ ac fabulatores, nescientes, Angelos, & ex iis prognatos Genios rem habuisse cum masculis, & fœminis, ciuitates gentésque à se memoratas retulerunt ad ipsum Iouem, ciúsque, ac fratrum eius Neptuni, Ditisque filios, & horum progeniem. Hæc D. Iustinus.

1. Pronūciatum. Præsens tamen controuersia duplici pronunciato decidenda est:
Dæmones esse incorporeas substantias. Primum sit: Dæmones virtute sua non possunt concubitu fœminarum generare. Quod ita probatur: Dæmones sunt substantiæ corporis expertes, & à materia abiuncti: sed nulla eiusmodi substantia potest propria vi aliquam formam inducere in materiam, vt lib. 2. Phy- *Cap. 9. q. 12. art. 3.*
sic. ostendimus; igitur Dæmones nequeunt virtute propria generare. *Dæmones, & Angeles esse incorporeos affirmat D. Dionys. c. 4. de diu. nom. D. Gregor. Nyss. in lib. de ora. D. Chrys. homil. 22. in Gen. D. Cyr. lib. 4. in Ioā. cap. 10. D. Greg. lib. 4. dial.*
Maior probari solet tum aliis argumentis, tum quia cōstat Lucæ c. 8. fuisse in vno homine Dæmonum legionem, quæ continet sex mille sexcentos sexaginta sex: at si Dæmones corporei essent, non possent in eodem corpore simul consistere, cùm penetratio corporū sola diuina virtute dari queat. Adde quòd Angelos, siue Dæmones, corporibus esse præditos, etsi nō sit sententia erroris nomine condemnan-
Conc. Later. da, est tamen parum tuta post decretū Concilij Lateranensis secundi cap. Firmiter, de summa Trinitate, & fide Catholica, in quo dicitur, Deum ab initio temporis vtramque de nihilo condidisse creaturam, Spiritualem & corporalem, Angelicam & mundanam; deinde humanum quasi communem ex spiritu & corpore constituram. Cùm igitur Concilium Angelos, è quorum ordinibus Dæmones ceciderunt, appellet creaturam spiritualem, prout à corporali destinguitur; palàm docet, tam Angelos quàm Dæmones incorporeos esse.

Quin verò nec si Dæmones essent naturâ sua præditi corporibus, *Dæmones esse incorruptibiles docet Cōc. Lateran. sub Leon. decimo Sess. 8. & Cōcil. sextū. Cōstantinopolitanū act. 11.*
vt quorundam sententia fuit, possent ex fœminis vi sua liberos suscipere; quia generatiuum, teste Arist. lib. 2. de anim. c. 4. text. 34. supponit vegetatiuum: omne autem corpus, quod vegetatur, & nutritur, corrumpitur; vt docet etiam Arist. lib. 1. de Cœlo cap. 3. text. 21. & hoc in lib. cap. 3. text. 26. quare si Dæmonibus vis generandi competeret, haud dubiè essent corruptioni obnoxij, quod falsum est.

2. Pronunc. Secundum pronunciatum, Probabile est, Dæmones corpore extrinsecus assumpto, & ad humanam effigiem conformato, posse fœminarum congressu, virtute seminis virilis aliunde arrepti humanam

ſobolem procreare. Huiuſce pronunciati veritas, quam tuetur D. Thom.in 2.diſt.8.quæſt.1.art.4.& Richardus in 1.diſt 9.quæſt.9. circa primum principale, inde ſuadetur, quia, vt ex D.Auguſtino,aliiſque Theologis 1.lib.Phyſic.oſtendimus,Dæmones poſſunt edere effectus naturales applicando ad idoneam materiam naturalia actiua,ad quos illa ingenitam vim habeant. Virtus autem generandi ex parte viri eſt in ſemine, quod Dæmon ſuccubus poteſt à viro accipere, deinde factus incubus in vterum fœminæ transfundere.

Cap.10.qu. 12.art.3. Lege Dur. in 3.diſt.7.qu. 4. D.Tho.1. p.q.51.ar.2.

Ac quòd aliquando improbi Dæmones cum fœminis ita concubuerint,multi graues auctores teſtantur.Quâ de re ita ſcripſit D.Auguſtinus lib.15.de Ciuitate Dei, cap. 23. Creberrima fama eſt, multique ſe expertos, vel ab eis, qui experti eſſent, de quorum fide dubitandum non eſt,audiſſe,confirmant, Syluanos, & Faunos, quos vulgo incubos vocant,improbos ſæpe extitiſſe mulieribus,& earum appetiſſe ac peregiſſe concubitum; & quoſdam Dæmones,quos Duſios Galli nuncupant, hanc aſſiduè immunditiam, & tentare & efficere, plures taléſque aſſeuerant, vt hoc negare impudentiæ videatur. Hæc Diuus Auguſtinus.

D. Auguſt.

Citatur hic locus à D. Thom.1.p.q. 51.artic.3. ad 6.

Idem conſtat ex epiſtola decretali Innocentij Papæ huius nominis VIII. vbi ſtatuitur, vt fidei Inquiſitores in maleficas mulieres cum Dæmonibus turpiter conſuetudinem habentes, vti par eſt, animaduertant. Idem affirmat etiam Abulenſis quæſtione 6. ad cap. 6. Geneſeos, aiens ex iis conceptibus robuſtiſſimos, & proceriſſimæ ſtaturæ homines naſci, propterea quòd vt etiam D. Thomas in 2. diſt.8. quæſt.1. art.4. ad 3. & Durandus quæſt. 2. aduertit, Dæmones nouerint vim ſeminum; & opportuniora tempora ad generandum, quibus admirandi & inuſitati partus obueniant. Additque Abulenſis ex quorundam opinione Merlinum vatem in Anglia celebrem eo modo fuiſſe generatum: idémque de Homero poëta refert in eius vita Plutarchus ex Ariſtotele lib. 3. Poëticæ, & Politianus in ſua præfatione in Homerum: quod tamen poëticum videtur. Aduerte autem, eos qui à Dæmonibus ita gignuntur, non dici eorum filios, ſed illorum potiùs, à quibus ſemen deciſum capiunt, & à quibus gignendi virtus ſemini imprimitur. Quemadmodum neque ij qui ignem vrendis lignis admouent, propriè dicuntur ligna vrere; ſed ignis,cuius calore lignorum materia ad formam ignis diſponitur.

Decretũ Innocentij.

De Merlino, quẽ ferũt ex cõgreſſu Dæmonis generatum.

D.Tho. 1.p. q.51.art.3. ad 6.

Porrò ſecundum hoc pronunciatum non certa, ſed probabili duntaxat aſſertione conſtituimus; quia etſi non videatur dubitandum poſſe Dæmones applicando naturalia actiua paſſiuis, producere animalia, quæ ex putri materia oriuntur, quo pacto eorum ope Magi Pharaonis veros ſerpentes exhibuerunt, vt D.Auguſtinus 20. lib.de Ciuitate Dei, cap.19. & lib. 3. de Trinitate, cap 7. & 8.aliique auctores affirmant: tamen num ad generationem humanam ſemen aliunde aſſumptum ita accommodare valeant, vt proles concipiatur, ambiguũ eſt; idque fieri poſſe negant nonnulli ex ſchola Medicorum; propterea quòd virtus ſeminalis inſideat in partibus ſeminis tenuiſſi-

D. Auguſt. de ſerpẽtibus Magorum.

Iosephus. Clem. Alex. Lactantius. Tertullian. Iustinus M.

Gigantibus, Iosephus lib. 1. Antiquitatum cap. 5. Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum. Lactantius lib. 2. capit. 15. Tertullianus in lib. de habitu muliebri, & de velandis virginibus. Iustinus Martyr in priori Apologia pro Christianis, vbi ita scripsit: Deus totum quæ sub cœlo sunt, curam commisit designatis ad hanc functionem Angelis, qui ab officio decedentes, victique fœminarum amore, susceperunt ex eis progeniem, quam vulgus vocat Genios: & prouecti ad maiorem audaciam, genus humanum sibi subdiderūt partim Magicis literis, partim incusso metus pœnarum, partim commonstratis sacris, quæ constant victimis, odoramentis, atque libaminibus, quorum tenebantur cupidine; deuinctísque per hos affectus animis passim miscuerunt omnia maleficiis. Quapropter poëtæ ac fabulatores, nescientes, Angelos, & ex iis prognatos Genios rem habuisse cum masculis, & fœminis, ciuitates gentésque à se memoratas retulerunt ad ipsum Iouem, eiúsque, ac fratrum eius Neptuni, Ditisque filios, & horum progeniem. Hæc D. Iustinus.

De Geniis.

1. Pronūciatum. Dæmones esse incorporeas substantias.

Præsens tamen controuersia duplici pronunciato decidenda est. Primum sit: Dæmones virtute sua non possunt concubitu fœminarum generare. Quod ita probatur: Dæmones sunt substantiæ corporis expertes, & à materia abiuncti: sed nulla eiusmodi substantia potest propria vi aliquam formam inducere in materiam, vt lib. 2. Physic. ostendimus; igitur Dæmones nequeunt virtute propria generare. Maior probari solet tum aliis argumentis, tum quia cōstat Lucæ c. 8. fuisse in vno homine Dæmonum legionem, quæ continet sex mille sexcentos sexaginta sex: at si Dæmones corporei essent, non possent in eodem corpore simul consistere, cùm penetratio corporū sola diuina virtute dari queat. Adde quòd Angelos, siue Dæmones, corporibus esse præditos, etsi nō sit sententia erroris nomine condemnanda, est tamen parum tuta post decretū Concilij Lateranensis secundi cap. Firmiter, de summa Trinitate, & fide Catholica, in quo dicitur, Deum ab initio temporis vtramque de nihilo condidisse creaturam, Spiritualem & corporalem, Angelicam & mundanam; deinde humanum quasi communem ex spiritu & corpore constitutam. Cùm igitur Concilium Angelos, è quorum ordinibus Dæmones ceciderunt, appellet creaturam spiritualem, prout à corporali destinguitur; palàm docet, tam Angelos quàm Dæmones incorporeos esse.

Cap. 9. q. 12. art. 3.

Dæmones, & Angelos esse incorporeos affirmat D. Dionys. c. 4. de diu. nom. D. Gregor. Nyss. in lib. de orat. D. Chrys. homil. 22. in Gen. D. Cyr. lib. 4. in Ioā. cap. 10. D. Greg. lib. 4. dial.

Conc. Later.

Quin verò nec si Dæmones essent naturâ sua præditi corporibus, vt quorundam sententia fuit, possent ex fœminis vi sua liberos suscipere; quia generatiuum, teste Arist. lib. 2. de anim. c. 4. text. 34. supponit vegetatiuum: omne autem corpus, quod vegetatur, & nutritur, corrumpitur; vt docet etiam Arist. lib. 1. de Cœlo cap. 3. text. 21. & hoc in lib. cap. 3. text. 26. quare si Dæmonibus vis generandi competeret, haud dubiè essent corruptioni obnoxij, quod falsum est.

Dæmones esse incorruptibiles docet Cōc. Lateran. sub Leon. decimo Sess. 8. & Cōcil. sextū. Cōstantinopolitanū c. 12.

2. Pronunc.

Secundum pronunciatum, Probabile est, Dæmones, corpore extrinsecus assumpto, & ad humanam effigiem conformato, posse fœminarum congressu, virtute seminis virilis aliunde arrepti humanam sobolem

ſobolem procreare. Huiuſce pronunciati veritas, quam tuetur D. Thom.in 2.diſt.8.quæſt.1.art.4.& Richardus in 1.diſt 9.quæſt.9. circa primum principale, inde ſuadetur, quia, vt ex D.Auguſtino,aliiſque Theologis 1.lib.Phyſic.oſtendimus,Dæmones poſſunt edere effectus naturales applicando ad idoneam materiam naturalia actiua,ad quos illa ingenitam vim habeant. Virtus autem generandi ex parte viri eſt in ſemine, quod Dæmon ſuccubus poteſt à viro accipere, deinde factus incubus in vterum fœminæ transfundere.

Cap.10.qu. 12.art.3. Lege Dur. in 3.diſt.7.qu. 4. D.Tho.1. p.q.91.ar.2.

Ac quòd aliquando improbi Dæmones cum fœminis ita concubuerint,multi graues auctores teſtantur.Quà de re ita ſcripſit D.Auguſtinus lib.15.de Ciuitate Dei, cap. 23. Creberrima fama eſt, multique ſe expertos, vel ab eis, qui experti eſſent, de quorum fide dubitandum non eſt,audiſſe,confirmant, Syluanos, & Faunos, quos vulgo incubos vocant,improbos ſæpe extitiſſe mulieribus,& earum appetiſſe ac peregiſſe concubitum; & quoſdam Dæmones,quos Duſios Galli nuncupant, hanc aſſiduè immunditiam, & tentare & efficere, plures taléſque aſſeuerant, vt hoc negare impudentiæ videatur. Hæc Diuus Auguſtinus.

D. Auguſt.

Citatur hic locus à D. Thom.1.p.q. 51. artic.3. ad 6.

Idem conſtat ex epiſtola decretali Innocentij Papæ huius nominis VIII. vbi ſtatuitur, vt fidei Inquiſitores in maleficas mulieres cum Dæmonibus turpitèr conſuetudinem habentes, vti par eſt, animaduertant. Idem affirmat etiam Abulenſis quæſtione 6. ad cap. 6. Geneſeos, aiens ex iis conceptibus robuſtiſſimos, & proceriſſimæ ſtaturæ homines naſci, propterea quòd vt etiam D.Thomas in 2. diſt.8. quæſt.1. art.4. ad 3. & Durandus quæſt. 2. aduertit, Dæmones nouerint vim ſeminum; & opportuniora tempora ad generandum, quibus admirandi & inuſitati partus obueniant. Additque Abulenſis ex quorundam opinione Merlinum vatem in Anglia celebrem eo modo fuiſſe generatum: idémque de Homero poëta refert in eius vita Plutarchus ex Ariſtotele lib. 3. Poëticæ, & Politianus in ſua præfatione in Homerum: quod tamen poëticum videtur. Aduerte autem, eos qui à Dæmonibus ita gignuntur, non dici eorum filios, ſed illorum potiùs, à quibus ſemen deciſum capiunt, & à quibus gignendi virtus ſemini imprimitur. Quemadmodum neque ij qui ignem vrendis lignis admouent, propriè dicuntur ligna vrere; ſed ignis,cuius calore lignorum materia ad formam ignis diſponitur.

Decretũ Innocentij.

De Merlino, quẽ ferũt ex cõgreſſu Dæmonis generatum.

D.Tho. 1.p. q.51. art.3. ad 6.

Porrò ſecundum hoc pronunciatum non certa, ſed probabili duntaxat aſſertione conſtituimus; quia etſi non videatur dubitandum poſſe Dæmones applicando naturalia actiua paſſiuis, producere animalia, quæ ex putri materia oriuntur, quo pacto eorum ope Magi Pharaonis veros ſerpentes exhibuerũt, vt D.Auguſtinus 20. lib.de Ciuitate Dei, cap.19. & lib. 3. de Trinitate, cap 7. & 8.aliique auctores affirmant: tamen num ad generationem humanam ſemen aliunde aſſumptum ita accommodate valeant, vt proles concipiatur, ambiguũ eſt; ídque fieri poſſe negant nonnulli ex ſchola Medicorum; propterea quòd virtus ſeminalis inſideat in partibus ſeminis

D. Auguſt. de ſerpẽtibus Magorum.

tenuiſſi

renuissimis, hoc est, in spiritibus, qui hinc illuc transferri non possunt, quin euanescant. Quod minimè mirandum est, cùm neque Dæmones possint corpora ex elementis formare adeò humanis similia, vt siquis ea diligenter & consideratè attrectaret, non posset facilè deprehendere non humana, sed fictitia esse, ob discrepantiam mollitudinis & duritiæ, ac reliquæ temperaturæ, quam exactè effingere in potestate Dæmonum non est. Id quod affirmat, & exemplis comprobatum fuisse memorat Caiet. in Commentariis 2. secundæ, q. 95. art. 3. Cæterùm D. Tho. in 2. dist. 8. q. 1. art. 4. arbitratus, vt suprà retulimus, posse Dæmones modo illo humanam prolem edere, ait facile iis esse (cùm magna celeritate moueantur, moueántque corpora eis quoad lationem obsequentia) adhibitis externis fomentis calorem & spiritus in semine assumpto ad breue illud tempus conseruare.

Dæmonum imbecillitas in efformandis corporib.

Idem negat Ioannes Lucid. lib. 1. de emendatione tempo. c. 4.

Opinio D. Thom.

Quod verò attinet ad locum illum Geneseos, Videntes filij Dei filias hominum, &c. quem, vti suprà retulimus, multi ita interpretati sunt, vt asseruerint, Angelos, vel Dæmones propria vi humanam prolem genuisse, dicendum, nomine filiorum Dei non significari ibi Angelos, aut Dæmones, sed ortos ex sancta stirpe Seth; nomine autem filiarum hominum, eas quæ erant de familia Cain; vt explicat D. Clemens lib. 1. Recognit. D. Cyprianus sermone 5. D. Athanasius lib. de quæstionibus script. quæst. 19. D. August. lib. 15. de Ciuitat. Dei, cap. 23. D. Chrysostomus homil. 22. in Genesim, D. Cyrillus lib. 9. contra Iulianum, Cassianus collatione 8. cap. 23. D. Thomas 1 par. q. 51. art. 5. ad 6. Eucherius, Theodoretus, Genadius, Rupertus, Albinus in explicatione eius loci. Alij, nomine filiorum Dei, secundùm phrasem Hebræam, & sacræ paginæ consuetudinem, significari inquiunt filios iudicum, principum, ac potentum. Qua de re D. Hieronymus in quæstionibus Hebraicis His non obstat, quòd vbi vulgata editio habet, filij Dei, alia versio habet, Angeli Dei. Primùm quia lectio illa communis non est. Deinde quia adhuc appellatione Angelorum non Angelici spiritus, sed homines indicantur. Nam & Dei cultores, iustíve, in sacris literis interdum Angeli nuncupantur. Lege D. Augustinum quæst. 3. super Genesim, & 25. de Ciuit. Dei, cap. 23. & D. Chrysostomum homil. 21. in Genesim.

Explicatur locus cap. 6. Geneseos.

Stirps Seth Deum colebat.

Altera eiusdem loci interpret.

QVÆSTIO XI.

Vtrùm generatio sit conuersio.

ARTICVLVS I.

De conditionibus ad conuersionem requisitis.

IN hac disceptatione aduertendum primò est ad rationem conuersionis quinque conditiones requiri. Prima est, vt id, quod conuertitur, desinat esse. Probatur, quia in omnibus conuer

Prima conditio.

conuerſionibus ita fieri videmus Nam v.g. cùm aër conuertitur in ignem, deſinit eſſe aër, cùm panis in diuina Euchariſtia tranſſubſtantiatur,& conuertitur in corpus Chriſti, deſinit eſſe panis; ſimiliter cùm vxor Lot Geneſ. 19. in ſtatuam ſalis conuerſa fuit, extincta eſt. Deinde ratione confirmatur; quia quod conuertitur, tranſit in aliud, id enim nomen ipſum, & notio conuerſionis, indicant, quod autem in aliud tranſit, proprium eſſe amittit. Vnde D. Auguſt. lib.18. de Ciuit. Dei, cap.18. ait non fuiſſe veras conuerſiones illas, quas Ethnici poëtæ prædicabant, à Magis aut Diis effectas, vt Arcadum in lupos, ſociorum Diomedis in aues, comitum Vlyſſis in diuerſi generis beſtias, Iphigeniæ in ceruam. Non enim per eas, qui conuerti dicebantur, deſinebant eſſe, ſed Dæmonum præſtigiis humano aſpectui ſubtrahebantur. Non eſt tamen neceſſe, vt res conuerſa, quoad omnes ſuas partes, ex quibus conſtat, pereat. Nam conuerſio vxoris Lot in ſtatuam ſalis, vera fuit conuerſio, & tamen remanſit eius materia. Quod pari modo accidit in conuerſione aquæ in vinum, Ioan.2. Nec enim opus fuit aliam in iis materiam de nouo creari, aut aliunde aſciſci. Sat ergo eſt, per interitum abſceſsúmve ſolius formæ deſinere eſſe compoſitum, ſi id, quod conuertitur, compoſitum ſit. Nonnunquam tamen omnes compoſiti partes eſſe deſinunt, vt in ſacræ Euchariſtiæ myſterio, vbi fit conuerſio tam formæ quàm materiæ panis, & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, vt docet Concilium Tridentinum Seſſ. 13. cap. 8. can. 2 Vniuerſim autem iſtiuſmodi conuerſiones, in quibus tam forma quàm materia deperit, ſolius diuinæ virtutis ſunt. Etenim vt natura in omni actione & mutatione ſupponit materiam, ſolámque formam inducit: ita ſolam formã ſalua materia poteſt expellere: Deus autem vtrumque in ſua poteſtate cohibet, & vtrumque valet producere, ita non minus vnum quàm alterum poteſt extinguere, & in aliud mutare, vt animaduertit S. Thomas 4 contra gent. cap.63. & in 3. par. quæſt. 75 art.4. ad 3.

Homerus Odyſſ. 10. Virgil. 7. Æneid. Ouid. 14. & 15. Metam. Itẽ Boetius lib. 4. de conſol. Phil. metro. 3.

D. Auguſt. de poëticis transformationibus.

De conuerſione vxoris Lot.

Idem aſſerit D. Th. 3 p. q. 75. a. 6. & in 4. d. 11. ibi & D. Bon. ar. 1. qu. 2. Hugo Vict. lib. 2. p. 8. c. 9. innoc. li. 4. de myſt. c. 8. & 19. Lege etiam Concil. Lat. c. Firm. Con ſtant. Seſſ. 8.

Concil. Trid.

Natura in omni actione, & mutatione ſupponit materiã.

Ex dictis facilè quiuis intelliget, non eoſdem loquendi modos in omnibus conuerſionibus, verè ac propriè vſurpari poſſe. Etenim in conuerſionibus accidentariis vera propriáque habentur hæc pronuntiata, candidum fit nigrum, molle fit durum, in ſubſtantialibus verò non item: hæc enim, aër fit ignis, homo fit cadauer, minùs propria ſunt. Ratio diſcriminis eſt, quia non ritè dicitur vnum fieri alterum, niſi quando manet idem commune ſuppoſitum; ſiue idem ſingulare per ſe ſubſiſtens: hoc autem manet, cùm mutatio penes ſola accidentia contingit, non cùm fit penes ipſam ſubſtantiam. Multo minùs autem vſurpari ſolent eiuſmodi propoſitiones in conuerſionibus ſupernaturalibus, in quibus nulla pars rei, quæ conuertitur, manet, vt in diuina Euchariſtia. Idcóque Theologi docent, ſi proprietatem verborum ſpectemus, neque ea ad alium vſum transferamus, vt interdum accidit falſam eſſe hanc propoſitionem, panis fit corpus Chriſti: in iis tamen, quæ naturæ vi perficiuntur, veriſi-

Quædam obſeruãda circa modos loquẽdi in cõuerſionibus.

Lege Suariũ 3. p. q 75. diſput. 51. ſ. 7. 9.

milior est ea loquendi ratio; propterea quòd in illis eadem communis materia subiiciatur vtrique termino, vt diximus, sed neque in iis simpliciter admittitur à Philosophis.

Si quis autem petat num in conuersionibus substantialibus aptè vsurpentur particulæ (de) vel (ex.) Vt, liceátne dicere de aëre vel ex aëre fieri ignē. Respondemus, in conuersionibus naturalibus vtrumque verè propriéque dici. Nam particula (de) indicat subiectum substantiale, seu materialem causam vtrique termino communem. Particula verò (ex) non necessariò importat habitudinē causæ, vel principij, vt cùm dicimus, homo fit ex corpore & animo; sed etiam successionem, vel ordinem cuiuslibet termini à quo; vt cùm creatio definitur productio ex nihilo; & cùm nox dicitur fieri ex die. Patet autem ex dictis, sensum vtriusque particulæ aptè conuenire in conuersionem substantialem naturalem. In supernaturalibus autem, in quibus nihil substantiæ, eius quod conuertitur, remanet, vsus particulæ (de) locum non habet: quia talis loquendi modus falsus est, vt satis constat, nisi ea particula sumatur pro particula (ex) vsus verò particulæ (ex) vtrobique communis est, quia in omnibus conuersionibus inuenitur successio, vel transitus ab vno ad alterum.

Particula, (ex) vt latissime pateat.

2. *Conditio.* Secunda conditio requisita ad veram conuersionem, est, vt id in quod fit conuersio, aliquo modo accipiat esse, vel nouam dependentiam, aut aliud quid simile. Probatur, quia alioqui si res, in quam alia conuertitur, eodem prorsus modo se habeat, atque antea; nihil causæ erit cur ea quæ conuertitur, in illam potiùs quàm in aliam conuerti dicatur. Item quia conuersio, cùm non sit pura desitio, alioqui esset annihilatio, vel corruptio; cùmque non fiat per solam subtractionem concursus causæ agentis, sed per influxum positiuum illius, atque adeò per actionem, consequens est vt tendat in rem, aliquid ei conferendo, eo modo quo diximus. Et hoc quidem planum est tam in naturalibus conuersionibus, quàm in iis quæ supra naturæ vim peractæ fuerunt, quibus noua forma in materiam introducta est, vt in conuersione vxoris Lot, & aquæ in vinum, de quibus suprà. Siquidem id in quod aliud ita conuersum dicitur, re vera generatur, accipítque de nouo esse. Sed idem quoque in diuina Eucharistia suo modo contemplari possumus; vbi corpus Christi per actionem, qua panis in ipsum conuertitur, accipit esse substantiale, non quasi tunc de nouo productum, cùm iam id à parte rei habeat: sed illud idem esse sub nouo modo supernaturali cum dependentia à speciebus. Sic enim sub iis latet, vt eas lege sacramenti, quocumque deferantur, comitetur, & iisdem corruptis sub eis esse desinat.

Corpus Christi in diuina Eucharistia accipit esse substantiale.

3. *Conditio.* Tertia conditio, quæ ex duabus superioribus colligitur, est vt versetur inter duos terminos vtrinque positiuos. Nam cùm conuersio sit transitus quidam, & in omni transitu detur vnum, à quo, & aliud, ad quod tenditur; oportet, in omni conuersione dari terminum à quo, & terminum ad quem. Debere autem hos, esse duas res positiuas, inde constat, quia nihil amittit esse, nisi quod esse habet, atque

Scot. in 4. d. 11. q. 3.

atque adeò quod est quidpiam positiuum: & nihil terminat veram positiuam que actionem, nisi quod verum & positiuum esse obtinet. At id quod conuertitur, amittit esse: & conuersio est vera ac positiua actio terminata ad id, in quod fit conuersio.

Quarta conditio est, vt sit connexio quædam & dependentia inter desitionem termini à quo, & successionem termini ad quem: ita vt ille desinat, quia hic subsequitur, & vi desitionis successio fiat: alioqui non dicetur vnum conuerti in aliud: sed erit pura desitio vnius, & simplex productio alterius. 4. *Conditio.*

D. Th. 3. p. q. 75. & 4. cōt. gent. 63. Sc. in 4. d. 9. q. 2. a. 2. ad 3. Durand. d. 11. qu. 2.

Quinta conditio est, vt sit aliquid vtrique termino commune; alioqui non dabitur connexio & ordo inter terminos conuersionis. Quòd autem tale quid in omnibus conuersionibus inueniatur, inductione conspicuum fiet: siquidem cùm per conuersionem noua forma materiam subit, interuenit communis materia: & in mysterio Eucharistiæ manet Christi corpus sub eisdem speciebus, sub quibus panis fuerat; idémque suo modo contingit in cæteris conuersionibus, quæ diuinitus fieri possunt, si modò propriè conuersiones fuerint. Obiiciet tamen aliquis, Deus, ex communi sententia Theologorum, potest conuertere lapidem in Angelum, v.c. & quamlibet creaturam in aliam: atqui nulla pars lapidis, nec aliquod eius accidens potest manere in Angelo. Igitur ad veram conuersionem non necessariò dandum est aliquid commune vtrique termino. Occurrendum, posse in Angelo diuinitus seruari aliqua accidentia, quæ in lapide extiterant, & viceuersa, vt alibi ostensum à nobis fuit, idque ad rem propositam sat esse. 5. *Conditio.* *Obiectio.* *Responsio.*

Scot. in 4. d. 11. quæst. 1. artic. 2. & in quodl. q. 10. Rich. d. 10. a. 3. q. 1. Palud. d. 11. q. 3. Cap. artic. 3. ad 1. Dur. contr. 2. ēcl. Mai. q. 1. ar. 3. Sot. d. 9. q. 2. artic. 4. Gabr. lect. 40. in Can. Bellarm. lib. 3. de Eucha. c. 13.

ARTICVLVS II.

Disputatio quæstionis, eiúsque dilutio.

His ita explicatis, erit qui probet generationem neutiquam esse conuersionem Primùm, quia terminus à quo, generationis est priuatio; conuersionis autem positiuum quid, vti diximus. Secundò, quia in generatione manet eadem materia: in conuersione autem interdum manet, vt de virga Aaronis affirmat D. Chrysostomus in Ioannem homil. 21. & D. Th. in 2. d. 18. q. 1. a. 3. & 4. At non ita res habet in diuina Eucharistia, v.g. vbi neque forma, neq; materia panis manet. Tertiò, quia conuersio importat duplicem actioné; alteram negatiuá, qua res quæ conuertitur, euanescit; alteram positiuam, qua ponitur id in quod fit conuersio: generatio autem nō est nisi vna simplex actio: neque obstat, quòd tam generatio quàm conuersio possunt ferri in eundem terminum, vt cùm generatur ignis, in quem aër conuertitur. Non enim vnitas specifica actionis sumenda est præcisè à termino ad quem materialiter sumpto, sed secundùm modum & rationem *Primum arg. pro parte neg. t. quæst.* 2. 3. *Confutatio responsionis.*

O 2 forma

formalem, sub qua terminat: at ignis terminat generationem, vt quid generabile; conuersionem autem vt quid conuertibile (licet enim inopia vocabuli sumere conuertibile pro eo in quod fit conuersio) constat autem diuersam esse rationem generabilis & conuertibilis. Generabile enim dicit producibile ex priuatiuo, vt termino à quo, seu potiùs ex priuatione formæ rei, quæ gignitur sub eadem communi materia. Conuertibile autem, producibile ex alio positiuo, in cuius vicem succedit, seruatis cæteris conditionibus, quas paulò antè recensuimus. Itaque vt productio hominis per creationem & generationem, esto in eundem materialem terminum ferantur, omnium consensu distinguitur specie; quia creatio terminatur ad hominem, vt producibilem ex nihilo: generatio autem vt producibilem ex alio iuxta modum, quem diximus; ita generatio & conuersio, licèt habeant eundem terminum ad quem materialem: ob diuersitatem rationis formalis, naturâ specieque inter se differunt.

Creatio, & generatio eisdem vt differant.

Primũ pronuntiatum.

Hæc controuersia duplici pronuntiato enodabitur. Primum est, Omnis generatio, quæ naturæ viribus fit, est conuersio: non tamen omnis, quæ diuinitus dari potest. Prior pars ostenditur, quia cùm natura aliquid generat, semper vnum in alterum conuertit, vt cùm ex aëre generat ignem, vel ex aqua terram. Idémque in cæteris eiusmodi videre licet. Posterior pars suadetur, quia si Deus nunc creet materiam, & eam præuiis accidentibus disponat, deinde formam ignis in ea producat: talis productio erit generatio, vt liquet ex iis quæ à nobis in hoc libro, & in primo Physicorum tradita sunt: & *Cap. 7. q. 1. art. 4.* tamen ea generatio non erit conuersio, quia tunc nihil dabitur, quod dici possit in ignem conuerti: ergo non omnis generatio, quæ diuina virtute effici potest, conuersio est.

2. Pronũciatum. Probatio prioris partis.

Secundum pronunciatum. Cùm generatio & conuersio in productione alicuius rei simul concurrunt: sunt vna & eadem actio realiter; non tamen eadem essentialiter. Huius pronuntiati veritas, quoad priorem partem, ex eo ostenditur: quia conuersio est actio positiua & realis: nec enim est sola definitio rei, quæ conuertitur, vt ex dictis constat. Non sunt autem ponendæ in generatione duæ actiones: vna, quæ dicatur conuersio, altera, quæ vocetur generatio, cùm eam multiplicationem nulla ratio, aut necessitas persuadeat: ergo generatio & conuersio cùm simul concurrunt, sunt vna eadémque actio realiter.

Confirmatio posterioris.

Deinde quòd non sit eadem actio essentialiter, quæ erat posterior pars eiusdem pronunciati, probatur: quia conuersio in suo conceptu quidditatiuo includit terminum à quo positiuum: generatio autem non nisi priuatiuum. Præterea idem ostendunt aliæ differentiæ, quas diximus inueniri inter conuersionem & generationem. Idem confirmant rationes initio huius articuli à nobis adductæ: planè enim concludunt, dari intrinsecam distinctionem inter generationem, quà generatio & quà conuersio est; non tamen maiorem,

quàm essentialem. Vbi aduerte, conuersionem esse quid commune comprehendens sub se varias species, vt conuersionem panis in corpus Christi, conuersionem vxoris Lot in statuam salis, conuersionem aëris in ignem, cùm ex aëre ignis generatur, aliásque huiusmodi. Verùm cùm ex aëre fit ignis, licèt ibi interueniat species quædam conuersionis eadem re cum generatione eiusdem ignis; ea tamen conuersio distinguitur specie à generatione ignis, vt prædicta argumenta conficiunt.

Igitur ea quæ initio huius articuli proposuimus, dicendum, iis tantummodo concludi generationem & conuersionem distingui inter se essentialiter, intellige cùm simul concurrunt: alioqui cùm vna absque alia inuenitur, vt adductis exemplis ostendimus, planum est illas re ipsa differre. Aduerte autem circa tertium argumentum nomine conuersionis non ex æquo importari actionem positiuam, & negatiuam; sed illam primò, hanc secundaria ratione, & vt quid connotatum. *Responsio ad a. 2. pro parte negat.*

QVÆSTIO XII.

Vtrùm generatio sit vera actio momentanea, an non?

ARTICVLVS I.

Opinio existimantium non esse.

HERVÆVS in tractatu de vnitate formarum, quæst. 17. Caietanus 1. part. quæst. 54. art. 3. & in libello de ente & essentia quæst. 17. aliique nonnulli negatiuam partem amplexi sunt, aientes vbi primùm materia accidentibus ad recipiendam formam necessariis præparata dispositа est, resultare in ea formam (si modò ex iis sit, quæ de materiæ potestate educuntur) resultare, inquam, vi antecedentium dispositionum sine vlla noua actione, similitérque in generatione hominis, momento, quo à Deo anima corpori disposito infunditur, nullam dari, neque ex parte Dei, neque ex parte generantis actionem, qua vnio animę cum materia attingatur, vel qua producatur compositum. Quòd si his auctoribus opponas Aristotelem numerantem generationem inter mutationes actionésque positiuas: occurrunt, non loqui tunc philosophũ de generatione nuda, hoc est, de introductione formæ per se, sed vnà cum præuia alteratione, prout extrinsecus terminatur ad esse rei in instanti genitæ. *Vt lib. 5. Phy. cap. 1.*

Videtur autem hæc sententia hisce argumentis comprobari. Primùm, quia si generatio pro introductione formæ esset vera actio momentanea, vnum è duobus incommodis sequeretur; vel aliqua substantia foret immediatũ principium suę operationis, quod admit- *Primũ arg. pro parte negat.*

 tendum

tendum non esse ostendimus in Physicis; vel aliqua substantia ageret interuentu accidentium, quæ non existunt, quod est contra Aristotelem 1. lib. Poster. cap. 4. vbi ait, id quod non est, non posse esse causam eius quod est, & lib. 2. Physi. cap. 4. text. 37. & lib. 5. Metaphy. cap. 2. text. 3. vbi docet, effectum in actu, & causam in actu, esse simul. Sequi verò ex his alterum, patet. Nam eo puncto temporis, quo forma materiam sumit, nullum iam est in ea accidens à generante productum, facta videlicet resolutione vsque ad materiam primã. Quare vel generãs huiusmodi actionem immediatè eliciet è sua substantia; vel certe ex accidentibus, quibus antea materiam apparuerat, quæ tamen iam euanuère.

Lib. 2. Phys. c. 7. q. 18. art. 6.

Id quod non est, non posse esse causam eius quod est.

2. Argum.

Secundò; Omnis actio est accidens, & omne accidens recipitur in singulari per se existente, vt docet Aristoteles lib. 1. Metaphysic. cap. 1. atqui generatio sumpta pro introductione formæ, non ita se habet, quandoquidem eius subiectum est materia prima, asserente eodem Aristotele hoc in lib. cap. 4. text. 24. ergo talis generatio non est vera actio.

3. Argum.

Tertio: Hanc sententiam probant multa loca Aristotelis. Nam in lib. Categoriarum cap 13. generationem numerat inter species motus. Quod etiam facit lib. 3. Physi. cap. 2. text. 6 aliisque in locis. Præterea lib. 5. eiusdem operis cap. 1. text. 7. asserit in omni mutatione dari prius & posterius; & lib. 6. c. 3. text. 22. probat, vniuersim id quod mutatur, partim esse in termino à quo, partim in termino ad quem; & cap. 6. text. 54. & 55. ait, omne quod mutatur, tempore mutari, nec fieri posse, vt quicquam in instanti mutationem subeat. Et denique lib. 7. cap. 4. text. 34. comparat inter se generationes quoad tarditatem & velocitatem. Quibus perspicuum videtur, non dari in disciplina Arist. generationem, quę sit vera mutatio positiua, actióque momentanea, proindéque veram generationem nihil aliud esse quàm alterationem, quæ formæ introductionem præcedit.

ARTICVLVS III.

Constituitur vera sententia: diluuntur argumenta aduersariorum.

Assertores partis affirmatiuæ, quæ defenditur.

Soncinas lib. 8. Met q. 24. ad 1. Aduer. in c. 1. Matt. quæst. 52.

ONTRARIA tamen opinio, & veritati, & Peripateticæ doctrinæ consentanea est, eámque amplectitur D. Thom. in quæst. de potentia quæst. 3. art. 3. Henr. Gandauensis quodlib. 9. quæst. 4. Scotus in 2. dist. 2. quæst 9. Capreolus in 2. dist. 13. quæst. 1. art. 3. Alensis 3. part. quæst. 7. memb. 6. Auerroes lib. 4. Physi. comm. 129. & lib. 5. comm 8. Simplicius lib. 5. eiusdem operis ad text. 8. ac cæteri ferè tam Græci quàm Latini interpretes. Nam quòd nonnulli pro contraria sententia D. Thomam aliósque graues auctores citant, quia interdum in eis legunt, generationem esse terminum extrinsecum alterationis; leui planè indicio id colligunt.

gunt. In neutra enim sententia inficiandum est alterationem terminari extrinsecus ad generationem, cùm ad eam ordinetur. Nec quicquam impedit, quominus vna actio sit terminus extrinsecus alterius, vt calefactio illuminationis.

Primùm igitur quòd generatio sumpta pro momentanea formæ introductione distinguatur intrinsecè, & essentialiter ab alteratione, ostenditur, tum quia generatio ita spectata habet pro termino substantiam; alteratio qualitatem; talis verò differentia ex parte termini intrinsecum & essentiale discrimen ponit inter mutationes, vt alibi docuimus. Secundò, quia cùm introductionem formæ non antecedat vna alteratio, sed multæ; tot videlicet, quot accidentia generans in materiam inuehit, vt eam recipiendæ formæ idoneam reddat: vel generatio consistit intrinsecè in vna aliqua dumtaxat earum alterationum; vel in collectione omnium; quorum neutrum dici potest: non primum, cùm nulla sit maior ratio, cur in vna quàm in alia ponatur: non secundum, quia sequeretur generationem non esse vnam simplicem mutationem, sed plures, contra communem sententiam Philosophorum, præsertim Aristotelis lib. 5. Physic. cùm de vnitate mutationum disserit. Igitur inter generationem prædicto modo consideratam, & inter alterationem, necessariò constituendum est essentiæ discrimen; quod nonnulli contrariæ partis auctores negant.

Eius rationes.

Lib. 5. Phys. cap 4. q. 1.

Generatio nō est alteratio.

Generatio est mutatio vna, simplexque.

Deinde, quòd generatio pro momentanea Introductione formæ sit vera & realis actio, ostenditur; quia generatio ita accepta, est mutatio, vt in confesso est apud omnes; cùm per eam materia in instanti generationis aliter se habeat secundùm formam, quam recipit, ac sese habebat tempore generationem antecedente. Deinde hæc mutatio est realis, vt satis indicat eius terminus, tum proximus, & immediatus, qui est forma; tum mediatus principalis, qui est compositum. Item verò talis mutatio infertur ab agente, hoc est, à generante, siue ab introducente formam: est ergo actus agentis: atqui actus agentis, vt agens est, nihil est aliud quàm actio: igitur prædicta introductio formæ, est vera, & realis actio momentanea. Præterea cùm leo leonem gignit, datur vera actio, quia generans formam geniti, saltem vt terminum minùs principalem producit, vnítque cum materia; siquidem producere & vnire, est agere: atqui istiusmodi actio re ipsa generatio est, vt quæstione proxima ostendemus; igitur generatio est vera actio. Denique aggeneratio, quæ datur dum viuens nutritur, est vera actio: siquidem est motus continuus, vt progressu demonstrabimus, & omnis motus realiter est actio, vt lib. 3. Physicor. cap. 3. quæst. 1. art. 2. docuimus: ergo & totalis generatio, vera actio dicetur; cùm vtrobique eadem sit ratio.

Generatio est vna & realis actio.

Postremò, quòd hæc nostra sententia Peripatetica sit, ex eo probatur, quia Aristoteles multis in locis facit generationem mutationem realem, diuersam ab alterationis motu, formæ introductione præeunte, vt lib. 5. Physicorum, capit. 1. vbi mutationem

Quòd hæc opinio sit Aristotelis.

in gene

in generationem, & in motus, vt in distincta membra partitur. Et hoc in lib. cap 4. textu 24 & rursus lib. 5. Physicorum, cap. 1. textu 8. vbi docet, aliud esse subiectum generationis, aliud alterationis; & eodem lib. cap. primo, text. 9. & cap. 5. text 51. cùm affirmat, generationem non esse motum, propterea quòd hic inter terminos contrarios, illa inter contradictorios versetur; & eodem libro, cap. 1. text 10. cùm ait, ad substantiam non esse per se motum, atque ita generationem motum non esse.

Responsio ad argumen a superioris ar. Ad 1. Quoniam igitur argumenta alterius opinionis, etsi in speciem probabilia sint, non tamen institutum probant; ea diluemus. Ad id, quod initio propositum fuit, respondendum est, è duobus illis incommodis primum non rectè colligi; secundum in tali euentu re- uera incommodum non esse. Etenim substantia non attingit generationem, nisi interuentu accidentium, quæ licèt in eo instanti pereant; adhuc tamen eorum vis generans, actionem generandi elicere potest: sat enim est perseuerasse illa vsque ad instans generationis extrinsecè; neque in eo, nisi ratione subiecti intereuntis, defiisse. Quæ enim ita desinunt, censentur quodammodo adhuc esse, cùm inter momentum generationis, & antecedens tempus, quo extiterunt, nulla duratio interiecta sit.

Ad 2. Ad secundum, concessis iis quæ in eo assumuntur, respondendum est, licèt generatio in materiam recipiatur, id non esse impedimento, quominus dicatur, à supposito siue singulari per se existente sustineri & in eo recipi. Nam cùm materia sit pars suppositi, dicetur quidem generationem sustentare, vt quo; ipsum verò suppositum, vt quod. Si quis verò vrgeat, generationem tum forma tum supposito priorem natura esse; quare non videri quo pacto in illo originis momento sustentari queat à supposito? Respondemus, quòd suprà, esse quidem priorem in genere causæ agentis, posteriorem in genere causæ materialis.

Generatio sustentatur a supposito.

Ad 3. Pro solutione tertij argumenti, quod Aristotelicæ doctrinæ testimoniis innititur, repetendum est, quod alibi monuimus ex Simplicio lib. 5. Physicor. text. 8. & Auerroë lib. 4. Physicor. comm. 59. & lib 8. comment. 55. M. Alberto 1. huius operis tractatu 1. cap. 21. & aliis, generationem, apud Aristotelem (quod etiam aduersarij fatentur, vt initio quæstionis præfati sumus) interdum sumi pro alteratione præuia vnà cum suo termino extrinseco, qui est formæ substantialis introductio: nonnunquam pro sola introductione eiusdem formæ. Igitur cùm Aristoteles, generationes motibus annumerat, eásve quoad velocitatem & tarditatem comparat; generationis nomen in priori sensu accipit, non in posteriori. Item locis aliis in argumento adductis, vbi de mutatione loquitur, non agit de mutatione in toto suæ significationis ambitu, prout motum generationémque comprehendit; sed pressiùs, vt interdum solet, prout de mutatione successiua duntaxat, siue de motu dicitur. Atque ita cùm ait, in omni mutatione dari prius & posterius; perinde est ac si dicat,

Duplex acceptio generationis.

dicat, in omni motu. Et in hunc sensum alia his affinia testimonia accipienda sunt.

QVÆSTIO XIII.

In quanam actione generatio propriè consistat.

ARTICVLVS I.

Decernitur consistere in actione, qua generans vnit formam cum materia. Disquiritur num in humana generatione talis actio detur.

VIA superiori disputatione conclusum à nobis fuit, generationem esse veram germanámq; actionem, proximum est vt quænam actio ea sit, scrutemur. Hæc difficultas, vt explicatè enodetur, aduertendum est cùm quippiam generatur, præter antecedentium dispositionum productionem, in qua generationem propriè sumptam minimè sitam esse ostendimus, dari productionem formæ, siue introductionem, vnionémve eiusdē cum materia; itémque productionem totius. Quærimus ergo in quonam ex his generatio formaliter constitui debeat; Quòd non in productione totius, ex eo suadetur; quia, vt inferiùs à nobis probabitur, totum non efficitur per aliquam veram actionem sibi propriam, distinctam ab ea qua forma gignitur, seu vnitur cum materia. Quare cùm generatio sit vera actio, non consistet in ea qua totum peculiariter fiat. Deinde quòd non consistat absolutè in illa qua producitur forma probatur, quia, vt rectè ait Caietanus, 1. part. q. 118. art. 2. & Hispalensis 1. sent. dist. 5. q. 1. art. 3. & Soncinas 8. Metaphys. q. 14. productio formæ non pertinet per se ad rationem formalem & intrinsecam generationis (intellige nisi productio formæ, & eius vnitio in eandem formaliter actionem recidant, qua de re infrà.) Nam in resurrectione, quæ iterata quædam generatio est, non producetur forma, sed vnietur. Et si aliud quoduis agens, productam iam ab alio formā cum materia copulare posset; haud dubiè diceretur generare, si eam tantùm cum materia coniungeret; quemadmodum parieti calcem admouens, parietem dealbare perhibetur; cùm tamen candorem ipse non producat, sed calci inhærentem parieti admoueat iungátque. Superest ergo, vt generatio consistat formaliter in actione, qua forma in materiam inducitur, seu cum ea copulatur.

Quòd generatio nō consistat in productione totius.

Nec in prod. formæ.

Sed in vnione cum materia.

De generatione humana.

Verùm quonam pacto id in humana generatione constet, grauis dubitatio est; in qua duæ occurrunt celebriores sententiæ. Prima est D. Thomæ 1. part. quæst. 118. artic. 2. ad 4. & lib. 2. contra gentes cap. 89. alijsque in locis, Scoti in 1. distinct. 17. quæst. 3. Richardi in 2.

1. Opinio. distinct.17. quæst.3. Capreoli dist.15. quæst. vnica, Bassolij distinct.19. quæst. vnica, art. 3. Ferrariensis ad caput citatum contra gentes, & aliorum complurium, qui ex parte hominis generantis nullam ponunt actionem, quæ intrinsece attingat animam rationalem, eam cum materia vniendo; aiuntque, vt homo hominem gignere dicatur, iuxta celebre illud pronunciatum Aristotelis lib. 2. Phys. cap. 2. text. 26. Sol, & homo generant hominem; sat esse præparari ab eo materiam, in quam, vbi primùm perfecte disposita est, Deus animam infundit, vnitque corpori. *Abulensis ad c.22. Matt. q.158.* *Aristot.*

2. Opinio. Secunda opinio est Caietani 1.p. q.18. art.2. Soncinatis lib. 8. Metaph. q.14. aliorumque, arbitrantium in generatione humana dari ex parte hominis generantis actionẽ terminatam intrinsecè ad animam rationalem, non secundùm se, vt absolutè accipit esse, siue prout est creabilis (sic enim terminus est creationis) sed quatenus accipit esse in materia, & cum ea copulatur, siue prout est corpori vnibilis. *Præsertim recentium Philosophorũ.*

Prioris sententiæ fundamentum. Prior sententia ex eo probatur, quia superuacanea videtur talis actio à generante elicita; cùm Deus, dum animã creat, infunditque, eam simul vniat; esto id non præstet per eandem formaliter actionem, sed per actionem re ipsa eandem, formaliter tamen diuersam, quatenus creatio terminatur ad esse animæ absolutæ; vnitio verò ad inesse, hoc est, ad esse eiusdem prout inest in materia, eámque informat, ac sibi coniungit. Secundò, quia non posse dari talem actionem ex parte generantis, videtur manifestum. Nam cùm illa debeat esse spiritalis (vt quæ pro termino habeat immaterialem substantiam, réque ipsa idem cum ea sit, quemadmodum & cæteræ actiones cum suo termino intrinseco) vtique non poterit à potentia gignente, quæ materialis & corporea est, ac nullo pacto aliunde eleuatur, efficienter proficisci.

Rationes pro secunda opinione. Posterior opinio ex eo suadetur, quia cũ generatio, vt suprà ostendimus, consistat in actione, qua forma materiæ copulatur, cúmque anima rationis particeps, sit formalis terminus, à quo humana generatio speciẽ sortitur, non videtur quomodo talis generatio constare queat, nisi detur actio, quę circa animã versetur, eámq; vti proprium terminum intrinsecè attingat, & materiæ vniat. Nec satisfaciunt, qui ponunt actionem illam ex parte solius Dei, creantis simul animam, copulantísque cum materia. Nam si homo ad eam eliciendam non concurrit, cùm in ea formaliter propriéque generatio consistat, haud propriè dicetur hominem gignere; vel certè humana generatio cum aliorum viuentium generatione non vniuocè conueniet: quorum primum etsi concedat Henricus Gandauensis quodl. 3. quæst. 16. & Marsilius 1. huius operis qu.2. art.2. posterius verò Abulensis super lib. Geneseos, c. 2. neutrum tamen Peripateticæ doctrinæ consentaneum est. Non primum: cùm Aristoteles loco illo Physicorum, quem antè citauimus, communi philosophorum consensu absolutè pronunciet, hominem à sole & homine generari, & lib. 2. huius operis, c.6. text.39. & lib. 12. Metaph. c.3. text.13. hominem generare hominem. *Henr. Gand.* *Aristot.*

nem.

nem. Non ſecundum, cùm idem lib. 2. de partibus animalium c. 1 dicat hominem gignere hominem, vt ſtirps ſtirpem ex ſubiecta ſibi materia. Nec probanda eſt reſponſio Ochami quodl. 2. q. 10. & 11. vbi ait, ex eo quòd homo productionem vnionémque animæ ſenſitiuæ, quæ cum anima rationali permaneat, ſimul attingit, dici hominem generare; eſto circa animam rationis participem nullam edat actionem. Hæc enim ſententia præterquam quòd ponit in homine plures animas, quod progreſſu confutabimus, quod ad præſentem diſputationem attinet, ex eo refellitur; quia vt homo non conſtituitur in eſſe hominis per animam ſenſitiuam, ſed per rationalem; ita vt quis dicatur hominem generare, non ſat erit ſolam formam ſenſitiuam producere, aut vnire materiæ.

Reiicitur opinio Ochami.

In quæſt. vtrùm in homine plures inſint animæ, an vna tantùm.

Prætereà, quòd vt homo dicatur generare hominem, non ſufficiat induci ab illo diſpoſitiones, quibus perfectis Deus animam creat, ex eo conuincitur, quia ſi diſpoſitiones, vt generantis inſtruméta ipſam actionem generandi non edunt, ſed obſeruiunt duntaxat ad reddendam materiam ſuſcipiendæ formæ idoneam; profectò vt tales diſpoſitiones non concurrunt actiuè, ſed habent ſeſe ex parte materiæ; ita nec generans dicetur per eas actiuè concurrere, proindéque nec meritò illarum dicendus erit homo generare, cùm generare ſit agere.

Ex doctrina Ariſt. lib. 5. Metap. c. 15.

Denique idem ex eo concluditur, quia relatio paternitatis, qua Sophroniſcus refertur ad Socratem, habet pro fundamento proximo aliquam actionem; non aliam quàm eam, qua Sophroniſcus attigit vnionem animæ Socratis cum eius materia: ſiquidem productio antecedentium diſpoſitionum non eſt vna actio, ſed plures ſpecie differentes, vt alibi docuimus. Quare inficiandum non eſt dari talem actionem à generante editam.

Quod ſit fundamentum proximũ paternitatis.

ARTICVLVS II.

Probabilius videri etiam in generatione hominis dari ex parte generantis actionem, quæ animam intrinſecè attingat, eam corpori vniendo.

HIs ita diſputatis, quamuis vtraque pars cõtrouerſiæ admodum probabilis ſit, & nos priorem alibi ſecuti fuerimus: nunc tamen re diligentiùs conſiderata, poſteriorẽ, quam ſcimus in philoſophantium ſchola in dies magis probari, quæque Ariſtotelis doctrinam magis ſapit, eligendam indicamus: iuxta quam dicendum erit cum Scot. in 4. d. 43. q. 3. a. 3. & Capreolo eadem diſt. q. 2. a. 3. contra Henricum Gandauenſem quodl. 11. q. 14 & alios, non poſſe animam ſeparatam propria virtute vnire ſe materiæ diuinitus diſpoſitæ, ſiquidem indiget prædicta actione vnitiua. Quare ad primum argumentum aduerſariorum reſpondemus, cùm Deus animam rationis participem creat, eam ſimul vnire, non tamen ſe ſolo, ſed ſimul cum generante, concurrendo

videlicet cum eo per communem concursum ad eam actionem vnitiuam, quam generans seminariæ virtutis interuentu elicit: habet enim humana proles ex naturæ ordine talem à suis parentibus dependentiam, quemadmodum & cætera composita naturalia à suis. Quamquã posset Deus, si vellet, absque opera generantis efficaciorem concursum adhibendo, animam corpori perfectè vnire, vti faciet in resurrectione, quæ, vt paulo pòst dicemus, generatio quædam est.

Solut. 2. arg. Ad secundum respondendum, actionem, qua generans attingit vnionem animæ rationalis cum materia, esse idem re cum anima, esséque immaterialem, quamuis eliciatur à potentia corporea non eleuata, nec id pro absurdo reputandum esse. Primò, quia non est actio productiua rei spiritalis, sed eius vnitiua dumtaxat. Secundò, quia non per se, ex vi agentis causæ; sed quasi ex accidente spiritalis est, quatenus videlicet incurrit in spiritalem terminum, à quo immateriale esse sortitur. Tertiò, quia licèt tendat in animam rationalem, quæ quoad substantiam supra materiæ conditionem eminet; versatur tamen circa illam, quatenus habet quodammodo esse materiale & dependens à corpore, vt loco citato primæ partis, rectè dixit Caietanus; siquidem esto secundùm se à corpore non pendeat, nihilominus quoad officium informandi actuandíque materiam, quo pacto in eam fertur vniendi actio, ab illo dependet. In quam sententiam lege D. Thomam in quæstionibus disputatis, quæst. vnica de anima art. 1. & Henricum Gandauensem quodlib. 6. quæst. 14. Sanè in aggeneratione hominis, vt suprà annotauimus, similis actio datur, qua animus materiæ denuo accedenti vnitur: alioqui aggeneratio non esset motus, cùm omnis motus sit idem re cum actione mouentis; & tamen ea actio spiritalis est; licèt à virtute nutriente, siue augente, quæ materiæ inhæret, proficiscatur. Quare nihil mirum si cùm homo de integro generatur, idem eueniat.

Proxima quæstione.

Quo in euentu possit actio spiritalis elici à potentia corporea.

Anima rationalis quo ad officiũ informandi pẽdet à corpore.

In nostris Physicis lib. 3. c. 3. qu. 1. art. 2.

QVÆSTIO XIIII.

Vtrùm humanæ generationes supra naturæ vim editæ, propriè vniuocéque generationes sint, an non?

ARTICVLVS I.

Argumenta partis negatiuæ.

Auctor eius opusculi, cui titulus est, Sermones ad fratres in eremo (circumfertur inter opera Diui Augustini) D. Anselmus lib. 2. cur Deus homo. Alensis 3. p. quæst. 8. m. 1. D. Bonauentura, & Richardus initio libri tertij Sent. aliíque nonnulli, quatuor humanæ generationis modos recensent. Primus est, absque mare, & fœmina; vt productio Adami. Secundus, absque fœmina, sed interueniente mare; vt productio Euæ, cuius corpus

Quatuor humanæ generationis modi.

corpus Deus ex Adami costa efformauit. Tertius, absque mare, sed concurrente fœmina; cuiusmodi fuit humana Christi generatio ex Virgine. Quartus, ex mare & fœmina, qualis est ordinaria, & communis aliorum hominum generatio. Ad primum membrum reuocari potest resurrectio. Nam & Christi resurrectio, generatio appellatur verbis illis Psal. 2. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quæ etiam de Christi resurrectione intelligenda esse docuit D. Paulus Actorum 13. sumpto inde argumento ad astruendam fidem resurrectionis Christi. Et Matthæi 19. communis corporum resurrectio, dicitur à Christo regeneratio.

Lege D. Greg. Naz. orat. in sanctum baptis.

Resurrectio in diuinis literis generatio, vel regeneratio vocatur.

Est ergo non leuis controuersia, an vt generationi quarto modo sumptæ, ita & reliquis tribus propriè vniuocéque conueniat physicæ generationis definitio, quam superiùs inculcauimus. Pro parte negatiua hæc sunt argumenta. Primum, quia cùm tres illæ generationes naturæ vim excedant, miraculosæ sunt; miraculosum autem, & naturale videntur distingui inter se, nec in vnam definitionem cõuenire. Secundum, quia generatio, vt superiori quæstione statuimus, consistit formaliter in vnitione formæ cum materia ad quam generans vnà cum Deo concurrit: & tamen ad nullam illarum trium generationum concurrit generans. Item, quia prima & secunda generatio non sunt actiones vitales, cùm non procedant à principio vitæ coniuncto; at vitales actiones à non vitalibus videntur genere distingui. Præterea generatio exigit in materia naturalem potentiam, siue aptitudinem ad recipiendam formam (siquidem generatio est progressio à priuatione formæ in subiecto natura apto) sed re intereunte non manet iam in materia talis potentia, seu aptitudo ad illius rei formam; quemadmodum nec in natura datur potentia actiua, quæ illam possit introducere: ergo si illamet forma rursus in materiam diuinitus inferatur, vti fiet in resurrectione corporum; non poterit ea introductio generatio appellari. Denique generatio humana Christi habet pro termino Personam Verbi, cùm actiones non nisi ad supposita terminentur, & ibi nullum sit suppositum humanum, sed diuinum dumtaxat, quod est persona Verbi incarnati: atqui persona dicitur de persona diuina & humana analogicè: ergo generatio humana Christi non conuenit cum aliis generationibus nisi analogicè. Ex quo sequitur, illi cæterísque generationibus prædictam definitionem quæ vna & vniuoca habetur, non ritè accommodari.

Primũ arg. pro parte negatiua. 2. 3. 4. 5.

De analogia inter Personam diuinã, & creatam D. Th. 1. par. q. 29. art. 4.

De termino generationis humanæ Christi.

ARTICVLVS II.

Explanatio controuersiæ, & dilutio argumentorum superioris articuli.

AD difficultatem hanc explicandam aduertendum est posse nos considerare generationem, vel quoad essentiam, & ea quæ pertinẽt ad conceptum quidditatiuũ illius; vel quoad extrin

Multiplex consideratio generationis.

Responsio ad quæst.

extrinseca, & quasi connotata. Quo posito dicimus in primis, si generatio priori modo sumatur, omnes illas generationes eandẽ communem rationem generationis sortiri: si secundo modo, tres priores à quarta non parum differre. Huius assertionis prior pars ex eo ostenditur, quia quæ spectant ad naturam, & quidditatiuum conceptum generationis, prout mutatio est, sunt transitus à priuatione formæ ad formã in materia, vt sæpe diximus; prout verò est actio, sunt vnitio formæ substantialis cum materia. At hæc omnia in generationibus illis cernuntur, vt erit consideranti perspicuum, & ex argumentorum solutione apertiùs euadet.

Discrimen inter physicas & super naturales generationes.

Lege D.Chrysost. homil. 13.in Genesim.

Posterior pars ostenditur. Quia in generationibus physicis priùs materia ab agente naturali successiue disponitur: at in illis tribus non ita res habuit. Namque in iis, esto Deus formam materiæ non nisi dispositionibus aptæ paratæque intulerit; dispositiones tamen haud pedetentim, sed in instanti introductæ fuerunt. Præterea in ordinaria hominum generatione licèt solus Deus animam creet; eius introductionem & vnionem cum materia attingit agens physicum, cum quo ad id generali concursu concurrit Deus: in productione verò Adami & Euæ nulla circa id generantis, imò nec alterius agentis creati, vt docet D.Thomas 1.part.quæst.91.art.4.interuenit actio; nec etiam interueniet in resurrectione: in qua cineres quidem ab Angelis erunt colligendi, vt asserunt scholasticæ Theologiæ professores in 4.dist.43.cum D.Augustino 3.de Trinitate cap.4. & D.Gregorio 4.lib.Dialogorum cap.5.& D. Chrysostomo homil.8. in 1. ad Thessal. aliisque patribus: verùm nec corpora distinguenda organis, & reliquo accidentium apparatu instruenda; nec animæ iis copulandæ erunt, nisi solius Dei virtute; vt est etiam communis Theologorum doctrina locô citato.

Idem sentit Alensis 2. p. quæst.78.m. 2.art.1.

D. August.
D.Gregor.
D.Chrysost.

Beatam Virginem verè ac propriè esse matrẽ Dei definitum est in Concil. Ephes. & Chalced. & in 6. Synod. act.4.& 11. habeturque in 7.Synod. act. 4. & 7. in Cõc.Lateranẽ.sub Martino 1.c. 3. & in aliis.

Quod verò ad humanam Christi generationem attinet, præstitit circa eam beata Virgo omnia, quæ ad veram generationem humanam à matre necessariò exhibenda sunt; cùm vera Christi mater sit; sed quod ex parte viri actiuè præstandum erat, suppletum fuit opera Spiritus sancti, iuxta illud Lucæ 1. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Qua etiam virtute vitalis facultas, & concursus Virginis ad celerrimè euocandum attrahendúmque purissimum sanguinem ad locum conceptionis, excitatus fuit, & ad delineandum efformandúmque pro sua parte, momento temporis, corpus Christi. Sicque præparatio materiæ, & organorum distinctio, quæ ad introductionem animæ rationalis infantium masculorum quadraginta circiter diebus perficitur, in generatione Christi absque successione vno instanti absoluta fuit; vt scripsit D. Damascenus lib.3. fidei orthodoxæ, cap.2. D.Thomas 3.part. quæst. 33.artic.1. D.Bonauentura in 3. distinct. 3. quæstione vltima. Paludanus quæst.3.Richard.art.3.quæst.2.Gabriel distinct.4.quæst.vnica, art.2.Alensis 3.part.quæst.8.memb.2.& quæst.9.membro 4.& 4.part. quæst.34.memb.5 aliique Theologi communi assensu.

Luc. 1.

Quot dierũ spatio mẽbra infantium masculorum efformentur.

De spatio formationis fœtus M. Alb. 9. de anim. c.5.tract.1.

Ita patet, si hæc quæ retulimus, aliáque huiusmodi, quæ naturæ generationis extrinseca sunt, & ab ea quasi connotantur, perpendeimus, vulgarem hominum generationem, & tres illas, de quibus agimus, non eandem habere rationem. Cæterùm quia hæc non variant substantiam, & essentiam, vtpote cuius identitas nec à modo faciendi, nec à principio actiuo per se pendet; dicendum erit, prædictas omnes generationes, propriè & vniuocè generationes esse, & in vnius speciei naturam eandémque essentialem definitionem, qualis est ea quæ à nobis ex Arist. tradita fuit, conuenire; quæ est multorum Theologorum sententia, vt testatur Capreolus in 1. dist. 8. quæst. vnica, artic. 2. Certè non minùs generationes naturales, & supra naturæ vim editæ, in vnam quidditatem, & rationem consentiunt; quàm illuminatio aëris à sole deriuata, & ea, qua Deus se solo, si velit, eundem aërem collustrabit.

Quæstionis proposita dilutio.

Identitas essentiæ nō pēdet per se à principio actiuo.

Ad primum igitur argumentum superioris articuli, dicendum est, etsi miraculoso distinguantur modo, & ex parte principij actiui ab iis quæ per naturam fiunt; non tamen ab eis essentia differre, cùm cætera consentiunt, vt in re proposita accidit. Ad secundum respondemus generationem consistere in formæ cum materia vnitione, ad quam in ordinariis generationibus concurrit simul agens creatum; in extraordinariis verò, ad quas illius consortium non admittitur; id, quod ab eo præstandum erat, diuinitus compensatur. Ad tertium dicito, ex eo præcisè, quòd vna operatio sit vitalis, alia non vitalis, non colligi inter eas discrimen essentiæ, vt ex iis quæ superiùs disseruimus constat. Enimuero eandem prorsus intellectionē, quam Socrates elicit, potest Deus se solo producere. Et tamen illa vitalis dicetur, vt pote à principio vitæ coniuncto orta; hæc autem non vitalis.

Solutio primi arg. pro parte neg.

Solut. 2.

Solut. 3.

Pro solutione quarti argumenti animaduertendum est, potentiam materiæ, quod ad præsentem locum attinet, duobus modis sumi. Nimirum vel pro respectu transcendenti, & ordine ipsius materiæ ad formam, à quocumque, & quouis modo illa inducatur: vel pro aptitudine materiæ ad recipiendam formam ab agente naturali. Si potentia priori modo spectetur, cùm non sit aliud, quàm ipsamet substantia, & essentia materiæ, vt in Physicis exposuimus; non dubium, quin corrupto composito adhuc illa maneat in materia. Ac de huiusmodi potentia intelligendus est D. Thom. 1. quæst. 104. art. 4. ad 3. vbi ait, etsi cùm forma interit, nihil eius residuum sit, non dici formam annihilari, quia adhuc manet in potentia materiæ. Si autem potentia posteriori modo sumatur, re intereunte non iam relinquitur in materia huiusmodi potentia; quia sicut in natura non existit aliqua potentia actiua, à qua semel corruptum reparari queat; ita nec in materia datur ad formam corruptam, vel à materia separatam potentia illa passiua talem vim actiuam respiciens: datur tamen potentia obedientialis in ordine ad Deum. Hinc ad argumentum respondebis, vt sit vera generatio quoad substantiam, sat esse dari in materia potentiā priori modo cum prædicta aptitudine obedientiali:

Solut. 4.

Lege Capr. in 4. d. 43. q. 1.

Materiæ potentiā dupliciter sumi.

Lib. 1. cap. 9. quæst. 3. a. 1.

Explicatur locus D. Tho.

dientiali: quia cùm generatio dicitur procedere à priuatione, vt à termino à quo; & priuatio definitur negatio formæ in subiecto nata apto; ea aptitudo, siue potentia, non debet limitari ad potentiam in ordine ad agens naturale, sed indiscriminatim accipienda est: quamquam in ordinariis generationibus vtriusque potentiæ ratio in materia simul inueniatur.

Solut. 5. Ad quintum, humanam Christi generationem terminari ad personam Verbi, non secundùm se; sed vt cum humanitate, ineffabili compositione, componit hunc hominem, siue vt subsistit in humanitate, ita vt terminus principalis sit suppositum ipsum, formalis autem, à quo generatio sumit speciem, sit forma humana, quæ non solùm est eiusdem speciei cum formis aliorum hominum, sed & homo ille Christus in eandem naturam specificam cum cæteris hominibus conuenit, vt est Patrum & Scholasticæ Theologiæ professorum communis doctrina, de qua suo loco. Ita patet, analogiam inter personam diuinam, & personas aliorum hominum, nihil obstare, quominus generatio humana Christi cum aliorum hominum generationibus vniuoce conueniat, cùm vniuocatio generationis non à persona, sed à forma petenda sit.

Vniuocatio generationis vnde.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm forma, an compositum, sit terminus per se generationis.

ARTICVLVS I.

Diuersæ auctorum sententiæ.

Prima opinio.

OMINE formæ nō intelligimus hoc loco eam quam vocant formam totius, cuiusmodi est humanitas; sed formam informantem, quam appellant formā partis, qualis est anima hominis, vel equi. Porrò terminari generationem ad formam, & ad compositū, inter Philosophos liquet. Quo tamen pacto, & ad quodnam horum primò ac per se terminetur, controuersum est. Quidam arbitrantur generationem terminari intrinsece, & per se ad totum; ad formam autem non nisi ex concomitantia, quatenus in toto includitur. Quæ sententia ex eo ostendi potest, quia terminare per se & intrinsecè generationem, conuenit supposito: id verò compositum est, non forma. Item, quia idem est terminus per se generationis, qui postea erit corruptionis; corruptio autem non nisi ad compositum terminatur, vt patet in hominis interitu, vbi non extinguitur forma, sed compositum. Quare non forma, sed compositum erit terminus per se generationis. Præterea cùm nulla forma, excepta humana, sit per se subsistens; nulla potest obtinere esse, nisi id à toto mutuetur, atque adeò nulla nisi productione totius, in quo inest, efficitur.

De hac duplici notione formæ 3. p. q. 13. art. 2.

Ex his videtur Scot. lib. 7. Metaph. q. 10. Trōbeta lib. 2. eiusd. op. quæst. 5.

Anima humana est per se subsistere.

De hac re Soncin. lib. 7. Met. physic. quæst. 32.

Alij

Alij censent, in qualibet generatione duplicem actionem dari, quarum vnaquæque suum terminum per se primò vendicet; altera formam, altera compositum. Quæ opinio eo potissimùm stabilitur argumento, quia vt forma & compositum re ipsa inter se distinguuntur; ita distinctas realiter actiones poscunt, cùm actiones realiter distinctæ non sint aliud quàm res diuersæ in fieri. Alij postremò in generatione vnam duntaxat ponunt actionem, quæ primò & intrinsecè in formam; in compositum verò secundariò & extrinsecè, sed vt in præcipuum terminum, feratur. Huius opinionis fundamenta proximo articulo iacienda erunt. *2. Opinio.* *3. Opinio.*

ARTICVLVS II.

Quid in re proposita asserendum videatur.

Lege D. Tho. in 1.d.c.q 3. & 3.p.q 6. art.5.Ferr.1. contra gent. cap.26.

RÆSENS quæstio aliquot assertionibus explicanda est. Prima sit: Terminus generationis primus primitate intentionis, est compositum. Hæc assertio ex eo perspicua est, quia vt forma nobilitate præstat materiæ, ita compositum formæ, quod alibi docuimus: & vt materia est propter formam, ita forma est propter compositum: cùm ergo generans, in id quod excellentius est, & cuius gratia reliqua sunt, præcipuè contendat, ad idque primò, tanquam ad scopum, actiones suas dirigat, necessariò cōpositum in eius intentione primū erit; esto forma & materia executione priora sint; quatenus materia tempore quamlibet formam; forma verò origine compositum antecedit. *Prima assertio.*

Lib. 2. Phys. c.7.q.5.a.1.

Secunda assertio: Terminus generationis, qui vt quod producitur, non est forma, sed compositum. Hæc est Aristotelis lib. 1. Metaph.cap.1.& lib.7. eiusdem operis, cap.8.text.26. & lib.12. c.3. text. 13. & lib.4. Physic. cap.9. text 84. & lib.1. cap.7. text. 67. nec non & aliorum auctorum communis: D. Thomæ 1. p. quæst.45. art.1.& in 1. sentent. distinct.5. quæst.3. artic.1. Capreoli ibidem quæst.1.art.3. ad argumenta contra primam conclusionem, Scoti in 2. distinct. 2. quæst. 7. & in 3. dist. 4. quæst. vnica. Argentinatis dist.19. quæst. 1. artic.1. Ferrariensis 1.contra gentes, capit. 26. Soncinatis 7. Metaphys. quæst.23. Magni Alberti 1.huius operis, c.21. & aliorum. Eam verò ratio illa ostendit, quia cùm productio terminetur ad esse, vt vnum quodque est, ita producitur. Quare id, quod per se est, per se producetur. Cùm igitur nulla materialis forma sit per se, siue vt quod, sed tanquam id, quod aliud est, compositum autem per se sit, & vt quod: planè sequitur, non formam, sed compositum vt quod, siue vt principalem terminum, produci. Item per generationem accidentariam non fit per se forma, vt albedo; sed compositum, id est, album; neque fit musica, sed musicus, vt docet Aristoteles lib. 7. Metaph. capit. 8. text.26. & 27. ergo neque per substantialem generationem fiet per se, siue vt quod, forma, sed compositum naturale. *2. Assertio.* *D. Thom.* *Capreol.* *Scot.* *Argent.* *Ferrar.* *Soncin.* *M. Albert.*

3. Assertio. Tertia assertio: Terminus formalis, & proximus generationis est forma. Hæc & Aristotelis, & aliorum auctorum, quos suprà citauimus, etiam communis est; ostenditurque hunc in modum: Generatio, vt docet Aristoteles lib. 2. Physic. cap. 1. text. 14. est via ad naturam, id est, ad formam; &, vt in primo eiusdem operis libro concluditur, est principium generationis, nõn nisi quia formaliter generationem terminat, vt demonstrat illius definitio, nempe, Generatio est mutatio à priuatione formæ ad formam in materia; ergo forma est terminus formalis generationis. Deinde generatio consistit in introductione, siue vnitione formæ: ergo proximus illius terminus est forma, atque adeò forma est terminus formalis, & proximus generationis; minùs tamen præcipuus, vt ex confirmatione proximæ assertionis manifestum est. *De hac re fusius lib. 7. Metaph. q. 16.* *Generationis definitio.*

4. Assertio. Quarta assertio: Forma, & compositum in generatione non terminant diuersas actiones: sed vnam duntaxat, quæ intrinsecè terminetur ad formam, extrinsecè ad ipsum compositum. Hanc assertionem, etsi magni nominis philosophi non sine probabilitate impugnent, ex eo veram putamus, quia nulla ratio, aut necessitas cogit istiusmodi actiones multiplicare, cùm post vnitionem formæ cum materia, quæ intrinsecè attingit formam (siquidem hæc est immediatus eius terminus, vt ex superiori assertione patet) cùm inquam possit absque noua actione resultare totum: maximè quia non apparet à quo tunc eiusmodi actio elici debeat. Nam quòd à materia & forma geniti non oriatur, inde constat, quia materia & forma non causant totum per aliquam actionem: siquidem, vt à nobis in physicis ostensum fuit, sola causa efficiens pro causalitate, seu modo causandi, actionem vendicat. Meliori specie probabilitatis dicer quis elici prædictam actionem à virtute seminali, sed neque id placet: non enim probabile videtur duas ab ea simul actiones proficisci; vnam, qua forma cum materia vniatur; alteram, qua producatur totum. Adde quòd Aristoteles cùm de generatione differit, nullam in ea agnoscit actionem, quæ ad substantiam tendat, præter illam, quam in materia nuda recipi ait, quæ certè non est nisi formæ introductio, quæ idem subiectum, quod forma ipsa, vendicat. Quis enim dicat productionem totius recipi in materia? *Causalitas formæ & materiæ non est actio.* *Lib. 2. cap. 7. quæst. 7.*

5. Assertio. Quinta assertio: Generatio est idem re cum forma, non autẽ cum toto, seu composito. Probatur quoad priorem partem, quia actio est idem cum termino, quem proximè attingit: is autem, vt ex dictis patet, non est totú, sed forma. Deinde quoad posteriorem; quia si generatio esset idem cum toto, cùm ea sit idem cum forma, vt nunc ostensum fuit; vtique pars & totum essent inter se idem, ex vulgato illo axiomate, Quæ sunt eadem in vno tertio, sunt eadem inter se.

Obiectio 1. Obiiciat aliquis; Quemadmodum per generationẽ forma vnitur materiæ, sic materia vnitur formæ. Non igitur maior ratio est, cur generatio sit idem potiùs cum forma, quàm cum materia. *Obiectio 2.* Item, In generatione hominis creatio est idem cum anima rationali; ergo si

vnitio eiusdem animæ cum corpore, profectà, vti diximus, à generante, est etiam idem cum anima; certè generatio & creatio erunt inter se idem, iuxta pronũciatum illud, cuius antè meminimus, Quæcunque sunt eadem in vno tertio, &c. Ad primum horum concesso *Dilut. 1. obi.* antecedente, neganda est consecutio. Quia actio vniendi debet esse idem cum ea parte, quæ trahitur ad vnionem cum altera: forma autem dum introducitur, quodammodo ad materiam trahitur, non ad formam materia: cùm hæc vna eadémque manens, sit abeuntium & succedentium formarum quasi commune receptaculum, vt scripsit Plato in Timæo. Ad secundum concedendum est, quod probat, vi- *Dilut. 2.* delicet vnitionem animę rationalis, & creationem eiusdem, esse idem re ob identitatem termini: non tamen idem quoad formalitatem & essentiam.

Sexta assertio: Actio qua materialis forma producitur, & vnitur, *6. Assertio.* est vna eadémque actio, non solùm re, sed essentia. Hanc statuunt Scotus in 2. dist. 17. quæst. 1. & in 4. dist. 12. quæst. 1. Soncinas 7. lib. Metaph. quæst. 23. & lib. 8. quæst. 14. ac cæteri ferè auctores. Suadetur autem ex eo, quia cùm esse formæ materialis non sit esse per se, sed *Esse formæ materialis.* esse in materia; consequens fit, vt talis forma per eandem actionem, recipiat esse, & illud esse recipiat in materia, eíque vniatur: sicuti candor per candemmet actionem gignitur, & subiecto copulatur.

ARTICVLVS III.

Responsio ad primi articuli argumenta.

XPLICANDA nunc sunt argumẽta initio quæ- *Responsio ad 1. arg. pro 1. opin.* stionis proposita, qua ex parte superiores conclusiones oppugnant. Ad primum dicimus: licèt ad supposita, hoc est, ad singularia per se existentia, spectet terminare per se ac principaliter generationem, sicuti & cæteras actiones: non tamen o- *Vt forma per accidẽs corrũpatur explicat D.Th. lib. 2. contra gent. cap 55.* portere, vt terminent intrinsecè: id enim formæ proprium est. Ad *Ad 2.* secundum respondemus, eundem esse terminum principalem generationis, qui corruptionis, videlicet totum; sed quemadmodum proximus terminus generationis est forma; ita proximum corruptionis esse formam: non quasi omnis forma toto intereunte pereat: siquidem humana immortalis est: sed quia omnis, cùm totum perit, desinit informare corpus: atque ita etiam ea, quæ manet, quodammodo amittit esse, non simpliciter, sed in materia. Ad tertium negandum *Ad 3.* est, formam existere per existentiam totius, id est, à toto deriuatam. *Cap. 9. q. 4. art. 2. De hac re Heru. tract. de vnitate quæst. 2.* Habet enim non solùm forma, sed etiam materia, existentiam sibi *Etiam materia suã habet existentiam.* propriam, ac peculiarem, vt lib. 1. Physic. ostendimus. Quin verò cùm materia & forma prius natura habeant esse, quàm compositum, & illius causæ sint: potiùs partes toti quàm totum partibus, existentiam communicant.

Ad argumentum pro secunda opinione dicendum, non omnia *Ad arg. pro 2. opin.*

quæ re ipsa distinguuntur, produci actionibus realiter diuersis. Sunt enim nonnulla, quæ licèt ita differant, non tamen plures actiones vendicant; quia vna duntaxat ad eorum productionem sat est, vt in re subiecta accidit. Sufficit enim formæ vnitio, quam totius resultantia absque noua actione confestim sequitur. Neque actiones realiter distinctas nihil esse aliud quàm res diuersas in fieri, absolutè verum est; sed tunc solùm, cùm quælibet earum rerum per se fit, & vna alterius effectione non producitur, vt nonnunquam euenit.

Totum absq; noua actione emergit.

QVÆSTIO XVI.

Quibus rebus generatio & corruptio inter se conueniant, & differant: & de quibusdam earum affectionibus.

ARTICVLVS I.

Explicatur Corruptionis definitio.

NTEQVAM generationē cum corruptione conferamus, corruptionē definiemus, sicuti & superiùs generationem: reiecta eorum sententia, qui arbitrati sunt, Corruptionem esse latentiam rerum apparentium; generationem verò esse exitum rerum latentium, vt Anaxagoras, Anaximander, aliíque nō pauci, de quibus primo Physicæ Auscultationis libro: amplectenda est ea Corruptionis definitio, quam interpretes, ex iis quæ docuit Aristoteles cap. 4. & 5. huius libri, colligunt, videlicet; Corruptio est mutatio totius, id est, ex toto, sub eadem communi materia. Mutationis nomen sic erit hoc loco accipiendum, vt tam positiuas & reales, quàm negatiuas mutationes comprehendat. Nec enim corruptio, vt paulo pòst dicemus, positiuum quid est, sed negatiuum. Quoniam autem in mutatione propriè dicta semper manet cōmune aliquod subiectum, id enim mutationis nomen, vti suprà monuimus, secum affert; reiicienda erunt per hanc particulam ea quæ non sunt mutationes, vt annihilatio v.g. sicut enim actio creandi, mutatio non est, ita nec annihilatio; quia in neutra oportet dari commune subiectū, quod transitum à non esse ad esse, vel ab esse ad non esse, in se recipiat. Particula (totius) id est, ex toto, indicat terminum à quo, corruptionis, esse totum; & ex consequenti terminum ad quem, eiusdem debere esse non totum, cùm omnis mutatio docente Aristotele 5. lib. physic. c. 1. text. 7. inter extrema opposita versetur. Ponitur ergo hæc particula ad discrimen generationis tam accidentariæ quàm substantialis; quia licèt vtraque sit mutatio; neutra tamen est ex toto, id est, ex tota substantia: siquidem generatio accidentaria non est mutatio ex substantia; substantialis autem non est mutatio ex tota substantia in non substantiam, vt ex Socrate in non Socratem, sed è conuerso

Definitio Corruptionis.

Corruptio nō est actio positiua.

Nec creatio nec annihilatio mutationes sunt.

conuerſo ex non tota in totam, vt ex non Socrate in Socratem. Additur ſub eadem communi materia, vt apertius maneat quodnam ſubiectum corruptionem ſuſtineat, ac ſub vtroque illius termino perſeueret. Itaque ſi placeat corruptionem enucleatiùs definire, ſic definienda erit: Corruptio eſt mutatio totius in non totum ſub eadem communi materia.

Lege Ariſt. lib. 2. Metaphy. c. 2. text. 7. & inter precet. & cap 3. huius lib. tex. 18.

Duplex vſurpatio corruptionis.

Duo hìc aduertenda ſunt; in primis nomen Corruptionis interdum impropriè à Philoſophis vſurpari; videlicet non pro formæ depoſitione, quam paulò antè definiuimus, ſed pro introductione formæ, cùm nobilior forma abiicitur, & deterior introducitur, vt exempli gratia, cùm ex viuente fit cadauer; id enim corruptionem potiùs quàm generationem vocamus. Cuius rei cauſa eſt, quia plus attendimus ad amiſſionem formæ præſtantioris, quam ad introductionem eius, quæ ignobilior eſt.

Scot. in 4. d. 11. quæſt. 4.

Quæ corrumpuntur, & generantur, non propriè dici mutari.

Deinde aduertendum, ea quæ corrumpuntur & generantur, non dici propriè mutari, quod iam facilè quiuis ex dictis colliget: ſiquidem id quod propriè mutationem ſubit, neceſſariò priùs exiſtit ſub termino à quo, deinde ſub termino ad quem; at id, quod corrumpitur, ſub termino ad quem, iam non exiſtit, quia deſiit eſſe; & id quod generatur, non fuit ſub termino à quo; quia nondum erat: non igitur hæc propriè ac philoſophicè loquendo, dicenda ſunt mutari, intellige per ſe primò, ſed duntaxat ratione materiæ, quæ ſub vtroque termino manet.

ARTICVLVS II.

Multiplex conuenientia & diſcrimen inter generationem corruptionémque.

D. Th. opuſc. 32. c. 5. De potent. quæſt. 3. Caie. 3 p. qu. 35. ar. 1.

Prima conuenientia.

VLTIS autem modis inter ſe conueniunt ac diſſident generatio & corruptio. Cõueniunt primò; quia vtraque pro ſubiecto habet materiam primam: vt enim cùm res generatur, ita & cùm interit, fit vſque ad materiam primam reſolutio, proindéq; nullum manet ſubiectum ſub vtroque
extremo, præter materiam. Secundò, quia vtra- 2.
que alteram perpetuò comitatur; quod ſignificauit Ariſt. 3. huius lib.
text. 17. cùm dixit, generationem vnius eſſe corruptionem alterius, vt
ſuo loco ſeorſim explicabimus. Tertiò, quia vtraque in eodem mo- 3.
mento datur: nam eodem puncto temporis, quo res corrupta deſinit
per primum ſui non eſſe, incipit res genita per primum ſui eſſe.
Quartò, quia vtraque materiæ & rebus diſſolubilibus naturalis eſt, 4.
vt progreſſu exponemus. Quintò, quia, vt generatio, teſte Ariſtot. 5.
lib. 1. phyſ. cap. 7. text. 67. aliíſque in locis, non eſt propriè niſi compoſiti, ita & corruptio; vt enim ſola per ſe ſubſiſtentia propriè accipiunt eſſe, ſic ea tantùm propriè eſſe amittunt, vt ſæpe diximus.

D. Tho. 1. 2. q. 113. ar. 7. & in 1. d. 37. q. 4. a. 3.

D. Tho. in 2. d. 19. q. 1. a. 1. ad 2. vt corruptio non ſit propriè niſi compoſiti.

Sola per ſe ſubſiſtentia propriè accipiunt eſſe.

Primum diſcrimen.

Diſſident quoque eædem inter ſe, primùm, quòd generatio ſit

mutatio realis, ac positiua: corruptio verò negatiuum quidpiam, vt ex vtriusque termino ad quem, satis patet. Generatio enim tendit in substantiam, quæ antea non erat; corruptio in negationem substantiæ quæ antea fuerat, vt 5. Physi. cap. 1. text. 7. & cap. 3. huius lib. text. 16. & lib. 2. de generatione animalium cap. 4. docet Arist. Sed enim, vt ad rationem generationis necesse est produci compositum; non tamē est necesse produci formam; sed vniri denuo materiæ siue tunc producatur, siue non: ita ad corruptionem necessarium est, vt compositum intereat; non tamen oportet, vt forma aboleatur; sed vt desinat informare materiam, siue corrumpatur, siue non. Vtcumque tamen res habeat, semper corruptio, etiam ex parte formæ, terminatur ad negatiuum; quia semper tendit ad non esse informationis, siue ad non esse formæ in materia, vt iam suprà monuimus.

Corruptionis terminus negatiuū quid.

2. *Discr.* Differunt etiam, quia per corruptionem itur ab actu in potentiam; per generationem à potentia in actum: siquidem materia, intereunte composito, actum formæ, quem habebat, amittit; per generationem, actum, quem non habebat, recipit.

3. Præterea, quia licèt tam ad generationem quàm ad corruptionem materia concurrat, peculiari tamen modo dicitur apud Philosophos corruptio à materia proficisci. Vnde Materia ab Arist. lib. 7. Metaph. c. 7. text. 22. vocatur principium non essendi, nimirum quia ratione priuationum, quibus referta est, semper composito interitum machinatur, vt 1 Phys. cap. 4. quæst. 4. art. 2. exposuimus.

Materia principium non essendi.

4. Postremò, quia corruptio est malum naturæ; generatio autem bonum, quo fit, vt hanc natura per se; illam verò non nisi per accidens intendat.

Opinio existimantium corrupt. esse quid positiuum.

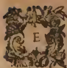
Sunt tamen, qui contra id quod statuimus, opinentur, Corruptionem non esse mutationem negatiuam; sed positiuam. Quod videtur posse ostendi, Primùm quia lib. 5. Physic. cap. 2. numeratur ab Aristotele inter mutationes positiuas, ac reales. Deinde, quia non minùs videtur corruptio aliquid positiuum, quàm annihilatio; cùm vtraque terminetur ad non esse rei; at quòd annihilatio positiuum quippiam sit, ea ratio probat, quia vt creare, ita & annihilare solius Dei est, non ob aliam sanè causam, nisi quia requiritur ad id infinita virtus; virtus autem infinita erga creaturas in agendo, atque adeò in aliquo positiuo cernitur. Igitur annihilatio non est aliquid negatiuum.

Ad primum horum dicendum, Aristotelem loco citato non solas mutationes reales, & positiuas, sed etiam negatiuas promiscuè numerare. Ad secundum, tam corruptionem quàm annihilationem esse quid negatiuum; annihilationem verò non arguere in annihilante infinitam virtutem, propterea quòd si Deus rem quampiam in nihilum velit redigere, id per aliquam actionem præstiturus sit: sed quia debet cessare ab actione, qua tanquam primum essendi principium esse rei influit, & conseruat, quod est solius primæ causæ infinitam potentiam habentis. Lege D. Thom. 1. part. quæst. 104. art. 3. & 4.

Annihilatio est quid negatiuum.

ARTICVLVS III.

Quonam modo Corruptio dicenda sit naturalis.

EX iis, quæ superiori articulo posuimus, tria sunt à nobis accuratiùs expendenda. Primum est, num corruptio sit naturalis. Secundum, vtrùm natura feratur per se in generationem. Tertium, an natura ex accidente duntaxat corruptionē intendat. Quod ad primum attinet, in partem negatiuam ita obiicitur: Id quod rei contrarium est, nullo modo potest ei dici naturale: corruptio est contraria tam naturæ compositi, quam formæ; non potest ergo dici naturalis respectu eorum. Minor probatur, quia corruptio destruit compositum, & formam caducam; formam verò immortalem, id est, humanā, etsi non destruit, expellit eam tamen à corpore, ad quod informandum naturalem habet propensionem. Id autem, quod rem euertit, aut remouet ab eo statu, ad quem suopte ingenio inclinatur, haud dubiè contrarium naturæ est. Præterea, Naturale & violētum, vt tradit Arist. lib. 5. Phys. c. 6. text. 57. distinguuntur inter se, vti membra opposita; sed est quoddam genus mortis, atque adeò & corruptionis violētæ: ergo saltem ea corruptio nequaquam erit vocanda naturalis. Deinde, Id quod in natura non habet principia & causas, non potest esse naturale: atqui ita se habet corruptio, cùm sit quid negatiuum, vt ex dictis constat; ergo, &c. *Argumenta partis negatiuæ.* *Naturale, & violentum.*

Non est tamen ob hæc recedendum à communi placito Philosophorum, qui corruptionem appellant naturalem affectionem. Sed aduertendum, naturale trifariam sumi. Primò, vt artificioso & supernaturali opponitur. Secundò, pro eo, ad quod res, vt ad suam perfectionem propendet. Tertiò, pro eo quod sequitur rei naturam, vtcumque sese ad illam habeat. Deinde aduertendum, corruptionem posse conferri cum materia, cum forma, cum toto, seu composito. Sit igitur primum pronunciatum: Si naturale primo modo spectetur, corruptio est naturalis tam respectu materiæ, quàm formæ corruptibilis, & compositi. Patet, quia corruptio competit hisce tribus, materiæ tanquam subiecto, quod recipit corruptionēm, formæ caducæ, & eius composito, tanquam iis, quæ corrumpi dicuntur: non conuenit autem iis ab arte, nec supra naturæ vim: atque adeò respectu illorum nec artificiosum, nec supernaturale quidpiam est, erit ergo naturale secundùm primam vsurpationem. *Naturale tripliciter sumi.* *Primum pronunciatum.*

Si verò naturale secundo modo sumatur, alterum pronunciatum sit: Corruptio est naturalis respectu materiæ, non tamen respectu formæ, aut compositi. Probatur quoad priorem partem, quia cùm materia inclinetur ad recipiēdam quamlibet mutationem, vt ad proprium actum perfectionémque, inclinabitur etiam suo modo ad recipiendam corruptionem, quæ mutatio quædam est, etsi non positiua, sed negatiua. Item quia cùm materia formas, vt suam maximam perfectionem, expetat; & iis, quas nondum actu possidet, non nisi interueniente corruptione potiri queat; certè ipsam etiam corru- *Lege Ferr. lib. 3. contra gent. cap. 94.* *Secundum pronunciatum.*

corruptionem expetet, & ad eam inclinabitur; etsi non per se, sed ex accidente; quandoquidem nihil propendet per se nisi ad bonum: corruptio verò, malum quidpiam est. Huiusce probationis vis iis quæ sequenti articulo dicimus, apertior fiet. Posterior autem pars eiusdem pronuntiati inde liquet, quia cum forma & compositum insitam à natura propensionem habeant ad tuendum perpetuandúmque suum esse; nequaquam ad interitum, vti ad suam perfectionem, propendere queunt, sed eum potiùs toto conatu effugient: & in hoc sensu scripsit Aristoteles primo lib. de cœl. cap. 6. text. 37. senectutem, aliasque eiusmodi affectiones, quæ rei perniciem moliuntur, contra naturam esse.

Corruptio malum quid.

Lege D. Tho. 2. sent. gent. cap. 55. & in disp. q. 1. de malo, art. 5. ad 18. argum.

Tertium pronuntiatum.

Postremò si naturale sub tertia consideratione expendatur, sit tertium pronuntiatum: Corruptio est naturalis respectu formæ corruptibilis. & eius compositi, atque etiam materiæ suo modo. Probatur quoad formam,& compositum; quia quoties potentia, siue aptitudo aliqua comitatur rei naturam;actus,qui tali potentiæ,siue aptitudini respondet eámque necessariò consequitur, etiam rei naturam sequi dicitur: constat autem corruptibilitatem esse potentiam, siue aptitudinem, quæ res caducas comitatur, & corruptionē esse actum, seu quasi actum,qui eam necessariò sequitur. Quare planum fit, corruptionē in prædicto sensu naturalem esse respectu formæ, & compositi,interitum subeuntium, & hoc pacto mors est naturalis homini. Qua de re D.Thom.in 2.sent. dist.30 qu.1. art.1. Durandus eadem dist.quæst.1.Capreolus ibidem art.1. Richard. dist.29. qu.2. Ægidius qu.3. Est autem corruptibilitas homini,sicuti & cæteris mixtis ingenita, tum quia componuntur ex materia contrariorum susceptrice, quæque alias & alias formas subinde appetit, & nouæ formæ desiderio priorem dimittit; tum quia,saltem viuentia,constant ab intrinseco ex contrariis, quæ rei interitum pariunt. Formæ verò caducæ ideo corruptibiles sunt, quia vt materiam informent, certas requirunt dispositiones, quibus amissis seruari ampliùs in ea non possunt; cúmque extra materiam cohærere non valeant, quia ab illa quoad suum esse dependent,euanescunt.

Mors naturalis homini.

Vnde prouenias corruptibilitas mixtis.

Lege Scot. in 2.d.19 q.1. & in 4.d.12. quæst. 3.

Vnde formis.

Quod ad materiam spectat, dici etiam potest corruptio eius naturam sequi, proindéque hac notione respectu illius naturalis indicari, quatenus materia suopte ingenio commune ortus & interitus subiectum est.

Responsio ad argum initio adducta.

Igitur ad primum argumentum eorum quæ initio articuli proposuimus, dicendum erit, id quod alteri propria contrarietate opponitur,vt calor frigori,non eidem naturale esse:at corruptionem non ita opponi rei intereunti, sed eatenus ei contrariam appellari, quatenus per illam amittit esse,ad quod ingenitam habet propensionem.Nihil verò obstat, quominus id quod ita aduersarium est, naturale esse possit,si naturale sumatur pro eo quod rei naturam sequitur.

De morte violenta.

Ad secundum respondendum est, mortem violentam (vt alias acceptiones omittamus) propriè vocari eam quæ per externam

Lege Theophrastū li. 5. de causis.

vim

plant. c. 15. & 16. Arist. li. de vita, & mort. c. 15. & 7. Gal. lib. 1. de sanit. tu. Auic. Fen. 1. primi doct. 3. cap. 3. Scot. in 2. d. 19. quæst. 1.

vim infertur, vt cùm quis ferro perimitur: hanc autem contrariam esse naturali, hoc est, ei quæ absque externa vi prouenit, marcescente videlicet calore ob temporis diuturnitatem. Sed enim mors quoque illa, & corruptio violenta, potest naturalis vocari, quatenus ipsam rei naturam sequitur, vt corrumpi possit, siue hinc, siue inde, siue intempestiuè, siue aliter ei mors obueniat. Ad tertium dic, licèt corruptio negatiuum seu priuatiuum quippiam sit; suo tamen modo causas habere. Itaq; causa subiectiua illius, est materia, quæ ipsam in se recipit; causa efficiens est id quod naturale compositum dissoluit; finis autem proximus, generatio; quatenus naturæ instituto ideo res vna interit, vt altera gignatur. Quia tamen corruptio non est ens, huiusmodi causas non per se sed per accidens vendicat, vt probat S. Thomas lib. 3. contra gent. cap. 13.

Quomodo corruptio causas habeat

ARTICVLVS IV.

Quòd generatio intendatur per se à natura.

Idem asserit D. Thom. 2. contra Gent. cap. 89.

CIRCA id quod secundo loco examinandum proposuimus, num videlicet generatio intendatur per se à natura, erit qui partem negatiuá probare contendat húc in modum. Natura, vt Auicéna 1. suffic. cap. 1. asserit, fertur per se in conseruandam speciem, non autem in multitudinem singulariũ corruptibilium; hæc enim abit in infinitum, à quo natura abhorret, cùm semper finitum quærat, vt ait Aristoteles 1. de generatione animalium, capit. 1. ergo natura non curat per se ortum singularium corruptibiliũ. Deinde, Natura non per se intendit imperfecta, cùm semper id, quod optimum est, spectare soleat, vt Aristoteles affirmat lib. 2. de cœlo, cap. 5. text. 34. & de iuuentute & senectute, cap. 2. & lib. 2. de generatione animalium, cap. 14. & tamen nõ pauca efficit imperfecta, & obliqua, teste ipso Aristotele in Problematis, sect. 10. problemate 44. ergo saltem horum generationem minimè intendit. Corroboratúrque vis argumenti exemplo fœminæ, cuius productionem non intendi à natura, sententia est Aristotelis lib. 2. de generatione animalium, cap. 3. vbi fœminam appellat marem occasionatũ, id est, occasione magis quàm intẽtione naturæ productum, quibus similia scripsit etiam lib. 4. eiusdem operis, cap. 2. & lib. 7. politic. cap. 16.

Auicenna.

Natura abhorret ab infinito.

Natura non pauca efficit imperfecta.

Fœmina mas occasionatus.

Nihilominus asserendum intendi per se generationem à natura. Nam cùm omnibus rebus creatis, vt suprà diximus, innatum sit vehemens se perpetuandi desiderium, entia verò naturalia corruptioni subiecta non nisi interuentu generationis perennitatem assequi valeant; consequens est, vt generationem per se maximè intendant. Ad superiora verò argumenta ita respondemus. Ad primum, cùm bonum speciei sit vniuersalius, atque adeò appetibilius; naturam ferri per se, ac primaria intentione in speciem: verùm cùm non nisi

Immortalitatis appetitus.

Annihilatio non est malum quid.

esse, negandum est eodem pacto se habere annihilationem quoad rationem mali, quo se habet corruptio. Annihilatio enim malum esse nequit, vt explicat Sanctus Thomas loco in argumento adducto; quia omne malum, cùm priuatio quædam sit, fundamentum obtinet in aliquo bono: annihilatio verò, quia rem omnino destruit, nihil in ea relinquit, quo ea priuatio niti possit: ideóque, vt ante rerum creationem malum nullum creat; ita nec malum vllum foret, si Deus cuncta in nihilum relabi sineret. Vbi aduerte obiter cum D. Thoma in quæstionibus disputatis, quæst. 5. de potentia art. 4. in solutione 6. argumenti, ideo Deum creaturam intellectualem in se peccantem non redigere in nihilum, licèt ex iustitia posset; quia cùm in re annihilata vt nihil mali, ita nihil boni remaneat; sequeretur, in tali iustitia nihil esse misericordiæ admixtum, cùm tamen, vt dicitur in Psalmo 24. Vniuersæ viæ Domini, misericordia & veritas.

Cur Deus in se peccantes non annihilet.

Dilut. 4 arg.

Ad vltimum respondetur, inficiando antecedens, & ad eius confirmationem dicendo, in primis cum D. Thoma 1. parte quæst. 49. art. 3. ad 5. non in omnibus rerum generibus malum maiori ex parte euenire; quia generabilia, & corruptibilia, in quibus duntaxat naturæ malum contingit, sunt exigua pars totius vniuersi. Item, quia si de particularibus singularum specierum defectibus loquamur, ij paucioribus insunt: licèt in hominibus maiori ex parte malum morale sit ob inferioris appetitus ad sensibilia procliuitatem; & quia, vt Aristoteles lib. 2. Ethic. cap. 6. ait, multifariam contingit deflectere a medio, in quo virtus consistit. Sed quòd multa, quæ causas per accidens habēt, vel vtplurimum, vel semper eueniat, ostendit D. Thom. in disputatis, quæstione 1. de malo art. 3. in responsione ad 17. argumentum, exemplo eius, qui in forum emptionis gratia tendit, & vel semper, vel vtplurimum inuenit in foro hominum multitudinem, cuius tamen inueniendæ gratia forum non petit: & eius, qui voluptatis gratia aliquam edit actionem, cum qua semper coniuncta est peccati deformitas, quam ille per se non quærit. Quibus patet, esto corruptio non nisi causas per accidens vendicet; id tamen non impedire, quominus in omnibus rebus caducis reperiatur.

Cur in hominib. maiori ex parte inueniatur malum morale.

QVÆSTIO XVII.

An corruptio vnius sit alterius generatio.

ARTICVLVS I.

Argumenta, quæ pro parte negatiua afferri possunt.

TERTIO huius libri capite textu 17. & 20. docuit Aristoteles semper corruptionem vnius esse generationē alterius; idémque scripsit lib. 3. Physic. cap. 8. text. 73 & li. 12. Metaph. cap. 2. text. 7. Verùm quia effatum hoc nonnihil dubitationis.

ris continet, discutiendum hoc loco est. Nec desunt argumenta quę id oppugnent. Primum sit, Generatio est verum & positiuum ens; Corruptio negatiuum quid, vt ex iis quæ superiùs disputata sunt, constat. Igitur corruptio nō est generatio: nisi quis dicat, vnam eandémque rem & esse ens, & non ens, quod nemo rectè d xerit. *1. Argum.*

Respondeat aliquis, huiusmodi pronuntiatum non esse capiendum in sensu, qui identitatem, sed qui nexum, vel causam indicet; id est, generationem vnius dici corruptionem alterius, non quod generatio re ipsa idem sit, atque corruptio; sed vel quia hæc duo mutuò connexa & complicata sunt; ita vt alterum sine altero non detur, vel quia vnum alterius causa est; quatenus corruptio saltem dispositiuè causat generationem; generatio quodammodo effectiuè corruptionem: qua loquendi figura eclipsis dicitur interiectio terræ inter Solem & Lunam: putrefactio, interitus caloris; ira, feruor sanguinis circa cor; quia eclipsis fit interiectu terræ, aliáque eiusmodi similiter. *Responsio.* *De istiusmodi sensu causali differit Arist. lib. 6. Topic. cap. 3.*

Verùm quòd hæc responsio non satisfaciat, hunc in modum suadetur: In diuina Eucharistia, cùm primum species panis desinunt esse in ea temperie, in qua conseruarent formam panis, si ibi esset, desinit sub illis esse corpus Christi, & generatur aliquod compositum physicum pro ratione dispositionum, quæ in quantitate præcesserunt, vt est communis doctrina Theologorum in 4. sent. dist. 12. At in hoc euentu datur generatio, supponēte Deo speciebus materiam, vel illam eandem, quæ in consecratione euanuerat, vel aliam denuo creatam. Præterea intereunte homine gignitur forma cadaueris, nec tamen interit forma hominis. Item dum viuens nutritur, corrumpitur alimentum, neque noua forma, aut nouum animal denuo gignitur. Ergo nec semper generatio vnius cum alterius corruptione, nec vnius corruptio cum alterius generatione copulata est. Item ortum vnius accidentis non semper antecedit alterius amissio: ergo saltem in formis accidentariis non datur prædicta connexio. Antecedens conspicuum est in lumine, in saporibus, in odoribus, in speciebus, quæ sensui & intellectui imprimuntur, aliísque compluribus, quorum ortus aliorum interitum non deposcit. *Confutatio responsionis ex alio argumento.* *D. Thom. 3. part. q. 77. art. 5. & lib. 4. cont. gent. cap. 66.*

Ad hæc, certum est, apud Iapones, in insula quam Gotum vocant, animal quoddam esse, corporis magnitudine & figura simile cani, vel, vt alij narrant, lupo. Quod primò quidem in terra viuit, deinde certo tempore mare incipit frequentare, in cóque se natatu assiduo exercens paulatim efformatur in piscem; ac tandem membris iam in piscis figuram compositis pelago se dat, fitque marina bellua, vna de squāmigero grege. Cùm igitur animātes, quæ in aquis degunt, specie differre videantur à terrestribus, nequibit istiusmodi animal è terrestri in aquatile commutari, nisi aliam formā substantialem capiat; & tamen non amittit eam, quam antè habuerat; alioqui interiret: induit ergo nouam formam superstite priori, & quod inde consequens est, datur generatio, sine corruptione. *3. Argum.* *Animal, quod ex terrestri fit aquatile.*

ARTI-

corruptionem expetet, & ad eam inclinabitur; etsi non per se, sed ex accidente; quandoquidem nihil propendet per se nisi ad bonum: corruptio verò, malum quidpiam est. Huiusce probationis vis iis quæ sequenti articulo dicimus, apertior fiet. Posterior autem pars eiusdem pronuntiati inde liquet, quia cùm forma & compositum insitam à natura propensionem habeant ad tuendum perpetuandúmque suum esse; nequaquam ad interitum, vti ad suam perfectionem, propendere queunt, sed eum potiùs toto conatu effugiunt: & in hoc sensu scripsit Aristoteles primo lib. de cœl. cap. 6. text. 37. senectutem, aliásque eiusmodi affectiones, quæ rei perniciem moliuntur, contra naturam esse.

Corruptio malum quid.

Lege D. Tho. 2 cent. gent. cap. 55. & in disp. q. 1. de malo, art. 5. ad 18. argum.

Tertium pronuntiatum.

Postremò si naturale sub tertia consideratione expendatur, sit tertium pronuntiatum: Corruptio est naturalis respectu formæ corruptibilis. & eius compositi, atque etiam materiæ suo modo. Probatur quoad formam, & compositum; quia quoties potentia, siue aptitudo aliqua comitatur rei naturam; actus, qui tali potentiæ, siue aptitudini respondet eámque necessariò consequitur, etiam rei naturam sequi dicitur: constat autem corruptibilitatem esse potentiam, siue aptitudinem, quæ res caducas comitatur, & corruptionẽ esse actum, seu quasi actum, qui eam necessariò sequitur. Quare planum fit, corruptionẽ in prædicto sensu naturalem esse respectu formæ, & compositi, interitum subeuntium, & hoc pacto mors est naturalis homini. Qua de re D. Thom. in 2. sent. dist. 30 qu. 1. art. 1. Durandus eadem dist. quæst. 1. Capreolus ibidem art. 1. Richard. dist. 29. qu. 2. Ægidius qu. 3. Est autem corruptibilitas homini, sicuti & cæteris mixtis ingenita, tum quia componuntur ex materia contrariorum susceptrice, quæque alias & alias formas subinde appetit, & nouæ formæ desiderio priorem dimittit; tum quia, saltem viuentia, constant ab intrinseco ex contrariis, quæ rei interitum pariunt. Formæ verò caducæ ideo corruptibiles sunt, quia vt materiam informent, certas requirunt dispositiones, quibus amissis seruari ampliùs in ea non possunt; cúmque extra materiam cohærere non valeant, quia ab illa quoad suum esse dependent, euanescunt.

Mors naturalis homini.

Vnde proueniat corruptibilitas mixtis.

Lege Scot. in 2. d. 19 q. 1. & in 4. d. 12. quæst. 3.

Vnde formis.

Quod ad materiam spectat, dici etiam potest corruptio eius naturam sequi, proindéque hac notione respectu illius naturalis indicari, quatenus materia suopte ingenio commune ortus & interitus subiectum est.

Responsio ad argum. initio adducta.

Igitur ad primum argumentum eorum quæ initio articuli proposuimus, dicendum erit, id quod alteri propria contrarietate opponitur, vt calor frigori, non eidem naturale esse: at corruptionem non ita opponi rei intereunti, sed eatenus ei contrariam appellari, quatenus per illam amittit esse, ad quod ingenitam habet propensionem. Nihil verò obstat, quominus id quod ita aduersarium est, naturale esse possit, si naturale sumatur pro eo quod rei naturam sequitur.

De morte violenta.

Ad secundum respondendum est, mortem violentam (vt alias acceptiones omittamus) propriè vocari eam quæ per externam

Lege Theophrastũ li. 5. de causis.

vim

plant. c. 15. & 16. Arist. li. de vita, & mort. c. 15. & 7. Gal. lib. 1. de sanit. tu. Auic. Fen. 1. primi doct. 3. cap. 3. Scot. in 2. d. 19. quæst. 1.

vim infertur, vt cùm quis ferro perimitur: hanc autem contrariam esse naturali, hoc est, ei quæ absque externa vi prouenit, marcescente videlicet calore ob temporis diuturnitatem. Sed enim mors quoque illa, & corruptio violenta, potest naturalis vocari, quatenus ipsam rei naturam sequitur, vt corrumpi possit, siue hinc, siue inde, siue intempestiuè, siue aliter ei mors obueniat. Ad tertium dic, licèt corruptio negatiuum seu priuatiuum quippiam sit; suo tamen modo causas habere. Itaq; causa subiectiua illius, est materia, quæ ipsam in se recipit; causa efficiens est id quod naturale compositum dissoluit; finis autem proximus, generatio; quatenus naturæ instituto ideo res vna interit, vt altera gignatur. Quia tamen corruptio non est ens, huiusmodi causas non per se sed per accidens vendicat, vt probat S. Thomas lib. 3. contra gent. cap. 13.

Quomodo corruptio causas habeat

ARTICVLVS IV.

Quòd generatio intendatur per se à natura.

CIRCA id quod secundo loco examinandum proposuimus, num videlicet generatio intendatur per se à natura, erit qui partem negatiuã probare contendat hũc in modum. Natura, vt Auicẽna 1. suffic. cap. 1. asserit, fertur per se in conseruandam speciem, non autem in multitudinem singulariũ corruptibilium; hæc enim abit in infinitum, à quo natura abhorret, cùm semper finitum quærat, vt ait Aristoteles 1. de generatione animalium, capit. 1. ergo natura non curat per se ortum singularium corruptibiliũ. Deinde, Natura non per se intendit imperfecta, cùm semper id, quod optimum est, spectare soleat, vt Aristoteles affirmat lib. 2 de cœlo, cap. 5. text. 34. & de iuuentute & senectute, cap. 2. & lib. 2. de generatione animalium, cap. 14. & tamen nõ pauca efficit imperfecta, & obliqua, teste ipso Aristotele in Problematis, sect. 10. problemate 44. ergo saltem horum generationem minimè intendit. Corroboratúrque vis argumenti exemplo fœminæ, cuius productionem non intendi à natura, sententia est Aristotelis lib. 2. de generatione animalium, cap. 3. vbi fœminam appellat marem occasionatũ, id est, occasione magis quàm intẽtione naturæ productum, quibus similia scripsit etiam lib. 4. eiusdem operis, cap. 2. & lib. 7. politic. cap. 16.

Idem asserit D. Thom. 2. contra Gent. cap. 89.

Auicenna.

Natura abhorret ab infinito.

Natura non pauca efficit imperfecta.

Fœmina mas occasionatus.

Nihilominus asserendum intendi per se generationem à natura. Nam cùm omnibus rebus creatis, vt suprà diximus, innatum sit vehemens se perpetuandi desiderium, entia verò naturalia corruptioni subiecta non nisi interuentu generationis perennitatem assequi valeant; consequens est, vt generationem per se maximè intendant. Ad superiora verò argumenta ita respondemus. Ad primum, cùm bonum speciei sit vniuersalius, atque adeò appetibilius; naturam ferri per se, ac primaria intentione in speciem: verùm cùm non nisi

Immortalitatis appetitus.

nis continet, discutiendum hoc loco est. Nec desunt argumenta quę id oppugnent. Primum sit, Generatio est verum & positiuum ens; Corruptio negatiuum quid, vt ex iis quæ superiùs disputata sunt, constat. Igitur corruptio nō est generatio: nisi quis dicat, vnam eandémque rem & esse ens, & non ens, quod nemo rectè d xerit. 1. Argum.

Respondeat aliquis, huiusmodi pronuntiatum non esse capiendum in sensu, qui identitatem, sed qui nexum, vel causam indicet; id est, generationem vnius dici corruptionem alterius, non quod generatio re ipsa idem sit, atque corruptio; sed vel quia hæc duo mutuò connexa & complicata sunt; ita vt alterum sine altero non detur, vel quia vnum alterius causa est; quatenus corruptio saltem dispositiuè causat generationem; generatio quodammodo effectiuè corruptionem: qua loquendi figura eclipsis dicitur interiectio terræ inter Solem & Lunam: putrefactio, interitus caloris; ira, feruor sanguinis circa cor; quia eclipsis fit interiectu terræ, aliáque eiusmodi similiter. Responsio.

De istiusmodi sensu causali differit Arist. lib. 6. Topic. cap. 3.

Verùm quòd hæc responsio non satisfaciat, hunc in modum suadetur: In diuina Eucharistiâ, cùm primum species panis desinunt esse in ea temperie, in qua conseruarent formam panis si ibi esset, desinit sub illis esse corpus Christi, & generatur aliquod compositum physicum pro ratione dispositionum, quæ in quantitate præcesserunt, vt est communis doctrina Theologorum in 4. sent. dist. 12. At in hoc euentu datur generatio, supponēte Deo speciebus materiam, vel illam eandem, quæ in consecratione euanuerat, vel aliam denuo creatam. Præterea intereunte homine gignitur forma cadaueris, nec tamen interit forma hominis. Item dum viuens nutritur, corrumpitur alimentum, neque noua forma, aut nouum animal denuo gignitur. Ergo nec semper generatio vnius cum alterius corruptione, nec vnius corruptio cum alterius generatione copulata est. Item ortum vnius accidentis non semper antecedit alterius amissio: ergo saltem in formis accidentariis non datur prædicta connexio. Antecedens conspicuum est in lumine, in saporibus, in odoribus, in speciebus, quæ sensui & intellectui imprimuntur, aliísque compluribus, quorum ortus aliorum interitum non deposcit. Confutatio responsionis ex alio argumento.

D. Thom. 3. part. q. 77. art. 5. & lib. 4. cont. gent. cap. 66.

Ad hæc, certum est, apud Iapones, in insula quam Gotum vocant, animal quoddam esse, corporis magnitudine & figura simile cani, vel, vt alij narrant, lupo. Quod primò quidem in terra viuit, deinde certo tempore mare incipit frequentare, in eóque se natatu assiduo exercens paulatim efformatur in piscem; ac tandem membris iam in piscis figuram compositis pelago se dat, fitque marina bellua, vna de squāmigero grege. Cùm igitur animātes, quæ in aquis degunt, specie differre videantur à terrestribus, nequibit istiusmodi animal è terrestri in aquatile commutari, nisi aliam formā substantialem capiat; & tamen non amittit eam, quam antè habuerat; alioqui interiret: induit ergo nouam formam superstite priori, & quod inde consequens est, datur generatio, sine corruptione. 3. Argum. Animal, quod ex terrestri fit aquatile.

ARTI

Ex quibus constat mundi pulchritudo. nem. Deinde, Naturæ auctor intendit per se pulchritudinem vniuersi:atqui, vt docet Aristoteles in lib.de mundo ad Alexandrum (si eius est illud opus) & D. Augustinus lib. 11. de Ciuit. Dei cap. 18. vniuersi pulchritudo efflorescit ex expositione contrariorum, vt atri & candidi; magni & parui:boni & mali generationis & interitus. Negari ergo non potest, interitum per se intendi ab auctore naturæ, ac proinde etiam à natura, quæ illius est instrumentum. Item, si corruptio non intenderetur per se à natura:ideo esset; quia corruptio est naturæ ipsius malum;sed quod non sit ostenditur, primùm quia malum naturæ non potest fundari in bono naturæ:alioqui vnum oppositum stabiliretur in alio:corruptio autem recipitur, fundatúrque in materia:quæ in genere naturæ bonum quid est. Item, quia corruptio non magis naturæ malum est, quàm annihilatio: hanc verò non esse malum appellandam docet Diuus Thomas in quæstionibus de potentia, quæst.5.artic.5.ad 14. Postremò, esto corruptio malum sit:tam ea quàm quoduis aliud malum habet causam per se: ergo per se intenditur. Probatur antecedens, quia si malum non haberet causam per se, sed per accidens:sequeretur, malum, vt cætera, quæ per accidens sunt, non in pluribus, sed in paucioribus euenire, quod falsum est.

Solutio dubij. Ad hoc dubium respondet S. Thomas 3. contra gentes, cap. 94. & 1.p.quæst.19.art. 9.& quæst.49.art.2. Caietanus ibidem, Capreolus in 2.sententia dist.4.q.1.art.3.& distinct.34.quæst. 2. artic. 1. Henricus in sua summa art.41.corruptionem non intendi per se à natura. *Dupliciter intendi aliquid per se.* Verùm vt rem enucleatè explicemus, obseruandum erit bifariam posse quippiam dici intendi per se. Vno modo, quia non intenditur propter aliud. Hoc est, ob aliud quid assequendum:quo pacto sanitas dicitur ab ægroto intendi per se, non autem deambulatio: quia hæc quæritur gratia alicuius, nempe sanitatis, illa verò non item. Alio modo dicitur quid per se intendi, quia in se est obiectum terminans actum intentionis appetitionísve alicuius: siue ad aliud quid vlterius referatur, siue non:quo sensu deambulatio dicitur per se intendi, quia in se est obiectum electionis ægroti: licèt ægrotus deambulationem ipsam ad obtinendam valetudinem ordinet.

His positis quòd corruptio à nullo agente intendatur per se priori modo, in confesso est apud omnes philosophos. Cùm enim finis cuiusque actionis semper sit aliquod esse, quod per eam acquiritur, aut conseruatur:& corruptio priuet rem suo esse, neutiquam fieri potest, vt per se spectata sit finis intentus ab agente. Vnde Aristoteles lib.2.physic.cap.2.text.23.negat, mortem, quæ corruptio quædam est, posse dici finē. Quod verò nec posteriori modo possit corruptio intendi per se (intellige ob aliquam præstantiam sibi intrinsecam) simili argumento ostenditur. Etenim malum non potest sic obiectum esse intentionis, aut appetitionis alicuius: corruptio est malum, sicuti & generatio eius oppositum, est bonum quid: ergo. *D. Dionys.* Maior patet ex doctrina tum D. Dionysij 4. cap. de diuinis nominibus, asserentis

afferentis malum esse præter intentionem in rebus; nihilque ad malum respiciendo operari; tum Arist. 1. Ethic. cap. 1. vbi ait omnem actum, intentionémve ferri in bonum. Quod tam de appetitu naturali, quàm de animali & rationali intelligendum esse ostendit S. Thomas 1. part. quæst. 19. art. 9. *Malum esse præter intentionem.*

Diluamus igitur aduersariæ partis argumenta. Primi difficultate permoti quidam manus dedêre, concedentes, generans etsi non primaria, secundaria tamen intentione per se corruptionem intendere. Nihilominus dicendum, si ij auctores intẽsionem per se aliter quàm à nobis explicata fuit, vsurpare velint, ita nimirum, vt etiam perhibeatur intendi per se quicquid necessariò exigitur ad obtinendum finem, licèt in se malum sit, non esse negandum posse dici eo pacto corruptionem intendi per se secundaria intensione. Persistendo autem in nostra doctrina, & loquendi modo, qui probatior & communior est apud Philosophos; respondemus, non omne, quod medium vtcumque dicitur, intendi per se ab expetente finem; sed oportere vt tale medium non sit expers omnis bonitatis, vt est corruptio quæ sicuti est non ens, ita nullam bonitatem participat. *Dilut. 1. arg.*

Ad secundum, concessa maiori respondendum est ad minorem, vniuersi pulchritudinem resultare ex oppositis; non tamen per se ex omnibus, quia ex malis & defectibus, vt docet D. Dionysius 3. cap. de diuinis nominibus, & D. Thomas 1. part. quæst. 19. art. 9. ad 2. per accidens tantùm sequitur, quatenus bona formæ perfectionésque, illorum vicinitate & comparatione illustriora fiunt, ac magis commendantur. Lege D. Augustinum 17. de ciuit. Dei cap. 8. & lib. 3. de libero arbitrio cap. 9. & lib. 1. de ordine ca. 7. *Dilut. 2. arg.* *Lege M. Alb. 2. part. sum. tractat. 11. qu. 62.*

Ad tertium concedendum est prius pronuntiatum, dicendúmque corruptionem esse malum, & ad primam rationem, quæ id oppugnat, negandum est, malum naturæ, quod est priuatio boni naturalis, non posse fundari in eo, quod naturaliter bonum quid est; videlicet in materia. Ad id verò, qnod obiicitur, vnum oppositum non posse in alio esse, respondet D. Augustinus in Ench. circa existentiam mali in bono fallere Dialecticorum regulam, negantem contraria posse cohærere simul. Quod D. Thomas in quæstionibus de malo, quæst. 1. art. 2. ad 5. interpretatur de fallentia vmbratili, seu quoad primum aspectum. Videntur enim malum priuationis, & bonum subiecti, in quo est, inter se opponi; re tamen vera non opponũtur; quia malum (intellige priuatiuè sumptum) tantùm opponitur bono, cuius est priuatio, vt cæcitas aspectui; non autem bono quod conuenit rei, in qua priuatio recipitur, vt annotauit idem Sanctus Doctor, articulo citato ad tertium, & lib. 3. contra gentes, capite 11. ibidémque Ferrariensis. Neque his obstat quod D. Dionysius 4. cap. de diuinis nominibus ait, malum neque esse existens, neque in existenti; tantùm enim significat malum sicuti non est aliquid positiuum; ita nec in subiecto positiuè existere. Deinde ad secundam rationem, quæ etiam probare nitebatur, corruptionem malum non *Dilut. 3 arg.* *Dictũ Aug. de existentia mali in bono.*

per singularia speciem conseruare possit etiam in eorum multitudinem per se tendere; licèt non primaria intentione, de qua interpretandus erit Auicenna, sed secundaria, ac minùs præcipua. Nec obstat, quòd singularia corruptibilia non contineantur certo numero, & ex se alia aliis in infinitum succedant. Non enim istiusmodi infinitum natura refugit; sed maximè quidem infinitum actu in quocumque genere; deinde infinitum, etiam syncategorematicum, in multiplicatione specierum; de qua infinitudine disertis verbis loquebatur Aristoteles primo de generatione animalium loco citato.

A quo infinito abhorreat natura.

Bifariã entia naturalia dici imperfecta.

Pro secundi argumenti solutione aduerte, duobus modis, quod ad præsentem locum facit, entia naturalia dici imperfecta: altero, quia inter reliquas species sui generis imperfecta sunt, vt mures inter species animantiũ: altero, quia deformitatem aliquam, aut alium defectum suæ speciei aduentitium habent, vt monstra. Si igitur de priori entium naturalium genere loquamur, manifestum est intendi illorum generationem per se à natura; quia tametsi aliorum comparatione imperfecta sint; obtinent tamen omnem perfectionem suæ speciei conuenientem, ac debitam; atque ita quoties ea gignit natura, facit optimum in ea specie. Si de posteriori, sciendum posse à nobis spectari vel solam causam particularem, quæ impeditur ne effectum absque imperfectione producat; vel eandem simul cum causa impediente, siue cum impedimento, ex quo potissimùm oritur defectus in re producta. Si de causa particulari iuxta primam considerationem sermo sit, fatendum talium rerum ortum non intendi per se ab illa; quia ita sumpta ab eo defectu abhorret: si iuxta secundum sensum, inficiandum est non intendi ab ea, vt lib. 2. Physic. cap. 9. quæst. 6. ex instituto probauimus, non parum firmis argumentis, quæ non est cur hoc loco à nobis repetantur. Itaque ratum adhuc manet generationem intendi à natura per se, etsi non à qualibet natura, siue à quolibet agente quouis pacto, sed ab aliis hoc, ab aliis alio modo sumptis.

De causa impediente perfectionem.

D. Tho. de intentione naturæ in productione fœminæ.

De intentione autem naturæ in productione fœminæ ita scripsit D. Thomas 1. p. quæst. 92. art. 1. ad 1. Dicendum quòd per respectum ad naturam particularem, fœmina est aliquid deficiens, & occasionatum; quia virtus actiua, quæ est in semine maris, intendit producere sibi simile perfectum secundùm masculinum sexum. Sed quòd fœmina generetur, hoc est propter virtutis actiuæ debilitatem; vel propter aliquam materiæ indispositionem: vel etiam propter aliquam transmutationem ab extrinseco: vt à ventis Australibus, qui sunt humidi, vt dicitur in lib. de generatione animalium: sed per comparationem ad naturam vniuersalem fœmina non est aliquid occasionatum, sed est de intentione naturæ ad opus generationis ordinata. Intentio autem naturæ vniuersalis dependet ex Deo, qui est vniuersalis auctor naturæ, & ideo instituendo naturam, non solùm marem, sed etiam fœminam producit. Hæc D. Thomas, quæ etiam docuit in 2. sent. dist. 20. quæst. 2. art. 1. & lib. 3. contra gent.

Intentio naturæ vniuersalis.

cap. [illegible]

cap.94. idémque sentiunt D.Bonauentura in 2.dist.20.quæst. 6. Richardus quæst.10.circa 2. principale, Ægidius ead. dist. Ferrariensis ad caput citatum lib.3. contra gent. Aiunt quippe licèt fœmina intendatur per se à natura vniuersali, non tamen intendi per se à particulari. Durandus tamen in 2.dist.20.quæst.3.asserit, cùm productio fœminæ prouenit ex influxu ventorum Australium, quos ad id multum conferre experientia constat, vel ex imaginatione parentum, quæ in delineatione prolis, & effingendo sexu miram vim habet; tunc generationem fœminæ etiam à causa particulari per se intendi. Hæc tamen limitatio aut probanda non est, aut explicationem desiderat. Nam quod ad Australium ventorum influxum spectat; siue ij siue alij venti spirent, semper generans, vt ex inclinatione propriæ naturæ agit, intendit id quod perfectius est, atque adeò masculum. Item verò cùm generans, fœminam cogitatione percipit, vt opitulante imaginatricis facultatis vi fœminam gignat; licèt tunc dicatur produci fœmina ex instituto generantis, quatenus per electionem agit; non tamen dicetur intendi per se ab illo, vt operatur ex intentione naturæ; hæc enim ex se, vtcumque agentis voluntas se habeat, in masculi generationem perpetuò incumbit.

Opinio Durandi de intentione naturæ in productione fœminæ.

De hac imaginationis vi D.Th. in 2. d.20. qu. 2. art.1. Auic. l.5. de anim. Galen. lib. de Theriac. ad Pisic. Fernel. 7. lib. Physic. c.12. Liuin. lib. 4. de occul. nat. mir. c.7. & c.19. lib. 1.

Hoc igitur dubium, congruenter iis quæ à nobis superiùs tradita sunt, sic explicandum erit, vt dicamus, à progenitore in se sumpto non intendi per se generationem fœminæ, intendi tamen ab illo si spectetur simul cum iis quæ maris productionem inhibent, fœminæ autem inducunt. Et verò cùm sexus fœmineus non sit imperfectio peregrina speciei, sed quid ordinarium, etsi minùs perfectum; cúmque agens particulare nitatur conseruare speciem, & hanc non nisi concurrente fœmina conseruare possit: existimandum non est, progenitorem, etiam secundùm se consideratum, ita à fœminæ vt à monstri productione abhorrere; sed dari in intentione per accidens quasi gradus quosdam, & fœminæ ortum minùs per accidens intendi, quàm monstrum. Quoniam verò fœminæ productionem, & primi agentis cura ac prouidentia, & intentio particularis agentis secundùm eam considerationem, quam diximus, per se spectant; cùm Aristoteles fœminam marem occasionatum vocat, fœminam comparat cum progenitore per se sumpto dumtaxat.

Quo pacto fœmina generatio intendatur à natura.

ARTICVLVS V.

Quòd corruptio non intendatur à natura per se.

SVPEREST tertia dubitatio, an natura, siue agens naturale intendat per se corruptionem. Nam quòd eam sic intendat, videtur hisce argumentis concludi. Id quod per se intendit finem, etiam per se intendit media ad finē; sed agēs naturale per se intendit productionem compositi, ad quam corruptio via, seu medium est. Igitur agens naturale intendit per se corruptio-

ARTICVLVS III.

Statuuntur aliquot assertiones, quibus tota quæstio explanatur.

PLANVM est generationem vnius nō idem re esse, atque alterius corruptionem, vt euicit primū superioris articuli argumentum. Restat ergo, vt Aristotelica propositio in vtrouis duorum sensuum, quos ibidem subiecimus, vera sit. Sed adhuc ea sub priori sensu bifariam intelligi potest, nimirum Vel vt sermo sit de forma, siue substantiali, siue accidentaria, dicatúrque nunquam exoriri nouam formam, quin prior corrumpatur, & contrà. Vel de composito, sic vt affirmetur non posse compositum vnum sine præeunte alterius corruptione gigni; similitérque vice versa.

Prima conclusio. His prænotatis sit prima conclusio: Non semper ortus nouæ formæ substantialis, antecedentem alterius obitū requirit; tamen semper extinctionem discessúmve prioris, nouæ successio consequitur.

Confirmatio. Prior pars huiusce conclusionis patet in morte hominis, vbi, vt suprà argumentabamur, introducitur forma cadaueris, & tamen anima, etsi recedit à materia, non tamen interit. Posterior verò ex eo ostenditur, quia si vna forma intereunte, alia in materiam non succederet; cùm in materia non sit, nisi vna forma substantialis, vt suo loco ostendemus; relinqueretur materia absque omni substantiali forma. Diximus, succederet, non autem, produceretur; quia cùm vna forma interit, non necesse est vt in eius materia producatur alia de nouo, sed sufficit, vt antea producta eam tunc denuo subeat, vt in hominis, v.g. nutritione accidit.

2. Conclusio. Secunda conclusio: Semper vnius compositi substantialis productio cum alterius occasu, seu totali, seu partiali; semper vnius occasus cum alterius productione, vel saltem aggeneratione, coniunctus est. *D. Thom. op. 37. Caiet. 1. part. qu. 76. art. 4.*

Probatio. Hæc quoad priorem partem inde ostenditur; quia si aliquod substantiale compositum in lucem prodiret, quin aliud nec ex toto nec ex parte occumberet, sequeretur, in eandem materiā, duplicem formam substantialem coire posse, videlicet eam, quæ præextiterat, & illam, quam noua generatio inuehit. Diximus, seu totali, seu partiali, quia non necesse est, quoties aliquod compositum naturale gignitur, totum aliud corrumpi, vt patet cùm per actionem natiui caloris in humidum deperit pars viuentis, in cuius partis materiam induci-

Actio natiui caloris in humidum. tur forma alterius corporis: tunc enim gignitur quoddam totum, & tamen non perit totum aliud, sed illius pars. Deinde probatur conclusio quoad posteriorem partem; quia si quod substantiale compositum interiret, quin aliud nasceretur; id sanè fieret, quia agens naturale non aliam formam substitueret loco eius quam depulit. In quo euentu maneret, vt proximè dicebamus, materia absque omni substantiali forma, & agens physicum, quoad eius fieri potest, mortalitati non succurreret; sed interitum, atque adeò naturæ malum

per

per se intenderet, quorum vtrumque à naturæ prouidentia & bonitate alienum est. Addidimus, vel aggeneratione, quia in nutritione, corruptio alimenti non est coniuncta cum generatione alterius rei, sed cum aggeneratione viuentis, quod nutritur. Obseruat autem Scotus in 2.dist.12. quæst.1. ideo generans patientis formam excludere, ipsúmque interimere; quia cùm generationem intendat, & totam rei generandæ essentiam in sua virtute non cohibeat; siquidem eius materiam efficere non potest, opus fuit aliunde materiam quærere, nimirum à subiecto intereunte, cámque quodammodo suam facere, ac genito attribuere. Aduerte autem circa hanc Scoti rationem, generans in productione hominis non solùm non continere in sua virtute materiam, sed nec formam, vt patet: siquidem hanc solus Deus creat, nisi habere in sua virtute sumatur admodum latè, ita vt etiam dicatur de eo quod, etsi nequeat formam producere, habet tamen in sua potestate materiam disponere, qua disposita Deus animam creat; cuius introductionem & vnionem id quod materiam disponit, simul attingat.

Lege Capr. in 2.d.13.q.1. art.3.

Cur generãs patientis formam excludat.

Tertia conclusio: Generatio vnius accidentis interdum amissionem alterius coniunctam habet; interdum non. Prior pars huius conclusionis patet in quatuor primis qualitatibus. Nec enim v. g. calor vnquam acquiritur, quin frigus, vel ex toto, vel ex parte in eodem subiecto depereat. Posterior liquet in productione luminis, & aliorum complurium accidentium, vti superiùs ostendebamus.

Ægid. quodl. 4. quæst. 11.

3. Conclusio.

Probatio.

Argumenta verò initio quæstionis adducta nihil contra superiores conclusiones efficiunt. Ac primo quidem rectè occurrebatur: cæteris ita respondendum. Imprimis cùm desinit esse corpus Christi sub speciebus panis, non dari ibi corruptionem, licèt detur generatio compositi Physici. Verùm id non ex naturæ ordine, sed ex vi facti miraculi euenire. Quæ verò sequuntur de ortu cadaueris, & de productione accidentium, soluta iam sunt. Ad illud de Iaponensi animali, dic, cùm eiusmodi animal è terrestri fit natatile, nec nouam formam asciscere, nec antiquam speciem deserere: sed externam tantùm effigiem ad natatum accommodare. Itaque negandum est, omne aquatile à quouis terrestri, specie distingui. Quod ex eo etiam confirmari potest, quia teste Cicerone 2. de natura deorum quædam serpentes oriuntur extra aquam, quæ simul ac primùm niti possunt, nihil mutata natura, aquam prosequuntur. Et, vt docet Aristoteles lib.1. de histor. anim. cap.1. quædam primùm in aquis degunt, deinde foris viuunt. Item, vt idem refert lib. 8. capit. 2. eiusdem operis quædam sunt bestiæ ancipites in vtroque elemento, terra, inquam, & mari viuentes, vt genus testudinum, & tamen non propterea pertinent simul ad duas species. Quare neque quæ ex terrestribus omnino aquatiles fiunt, speciem mutabunt.

Solutio argumentorũ primi articuli.

De aquatilibus, & amphibiis.

QVÆSTIO XVIII.

An in cuiuslibet rei naturális interitu fiat vsque ad materiam primam resolutio; necne.

ARTICVLVS I.

Quibus argumentis negatiua pars quæstionis ostendi videatur.

IERI vsque ad materiam primã resolutionem, est, nullum accidens eorum, quæ in re corrupta fuerant, nullámque eius substantialem formam in re genita permanere. Quia verò in præsentia sumimus, quod progressu ostendemus, in qualilibet re naturali vnam tantùm dari formam substantialem, ac proinde re dissoluta nullam eiusmodi formam in materia superesse; tota hæc quæstio circa accidentia versabitur.

Assertores partis negatiua. Auicenna 1.suff.cap.7. Auerroës in lib. de substantia orbis, cap.1. & in epitome Metaph. Henricus Gandauensis quodlib. 15. quæst. 7. Gregorius in 2. dist. 12. quæst.2. artic.1. Gabriel dist.16. quæst. vnica. Ochamus quodlib.2. quæst.11. aliíque non pauci negatiuam partem *Theophilus lib. 2. de anima. text. 5.*

1. Argum. tuentur, quæ hisce argumentis ostendi potest. Primo, si in puncto illo temporis, quo res gignitur, nullum manet accidens eorum quæ priùs materiam disponebant; sequitur induci formam in materiam non dispositam, quo enim pacto disposita sit, quæ accidentibus, per quæ disponitur, destituta est? Sequitur relinqui materiam indifferentem ad quamlibet formam; siquidem nuda materia non magis ad vnam quàm ad aliam formam determinata est. Sequitur, materiã in instanti, quo receptura esset formam aëris, ad quam tempore antecedente disponebatur, posse formam ignis recipere, si ei in eodem instanti ignis applicetur, maximè cùm ignis actuosior sit, & efficacior ad agendum, nec eius actioni quicquam in eo puncto resistat. Cùm igitur hæc omnia absurda sint, relinquitur huiusmodi positionem, ex qua ea sequuntur, minimè probandam esse.

2. Argum. Secundo, Alienum est à philosophica veritate spernere fidem sensuum, à quibus omnis nostra cognitio ortum capit: atqui sensus iudicat in homine mortuo eandem esse cicatricem, eandem figuram, & calorem, cæteráque eiusmodi quæ in viuente fuerant: non igitur alia accidentia numero distincta; sed eadem omnino, quæ erant in re corrupta, manent in re genita.

3. Argum. Tertio, Non minus, quin potiùs multò magis pendet materia à forma substantiali, quàm accidentia; cùm materia sit pura potentia, accidentia verò actus: atquí eadem materia, abscedente vna forma, permanet sub alia: ergo & idem accidens. Confirmatúrque hæc ratio; quia si lumen ab vno corpore lucido productum, potest ab al

tero

tero conseruari, cur non & idem calor in eadem materia sub diuersis formis conseruabitur?

Cap.8.q.1. Quarto, Accidentia, quibus materia ad nouam formam accipiendam redditur perfectè disposita, cùm sint certa quoad gradualem latitudinem, & in subiecto certo, oportet vt incipiant in materia per primum sui esse; atque adeò in instanti, vt ex iis quæ 8. Physicorum libro docuimus, manifestum est; atqui hoc fieri nequit, si in eo momento, quo forma in materiam infertur, omnia accidentia pereunt, quia tunc dandum esset complementum latitudinis gradualis talium accidentium: nullo igitur pacto ea perire dicendum est. 4. Argum.

Quinto, Si omnia accidentia rei corruptæ momento generationis euanescerent, aliquid interiret sine corrumpente; aliquid gigneretur sine generante; aliquid produceretur à suo contrario; aliquid sibi ipsi perniciē moliretur; aliquid ageret quando nō esset; quæ omnia à veritate longè absunt. Prima huius consecutionis pars suadetur: quia cùm, exempli gratia, aqua in aërem vertitur, si aquæ humor corrumpitur, à nullo corrumpitur; non enim ab humore aëris, siquidem vnum accidens non extinguit alterum eiusdem speciei; non à siccitate, cùm aër humidior sit quàm aqua; non à calore, aut frigore, quia hæc humori non aduersantur: à nullo ergo interimitur. Secunda pars ostenditur, quia cicatrix, & candor, quæ in Socratis cadauere visuntur, neque à corrumpente, neque ab alia effectrici causa videntur produci. Tertia probatur, quia in visceribus eius, qui frigore interiit manet aliquandiu calor; qui denuo gignitur, certè non nisi à frigiditate, atque adeò à suo contrario. Quarta demonstratur, quia id quod est causa generationis, etiam causa eorum quæ generationem necessariò consequuntur, iuxta illud commune proloquium ex libro de causis propos. 1. Quicquid est causa causæ, est causa causati. Quare cùm accidentia, quæ disponunt ad formam recipiendam, sint causa generationis, si hanc necessariò consequitur eorundem accidentium interitus, vtique fatendum erit, ipsa accidētia sibi interitum machinari. Quinta ex eo concluditur, quia dispositiones, quæ formam antecedunt, attingunt introductionem formæ in instanti generationis, & tamen in eo iam non sunt, vt aduersarij volunt. 5. Argum. Philosophicum axioma ex li. de causis.

Postremo, Aristoteles hoc in lib. cap. 4. text. 24. affirmat, cùm ex aëre aqua gignitur; manere in genito eandem perspicuitatem quæ fuerat in corrupto. Et lib. 2. cap. 4. text. 25. docet, ideo elementa symbolica, id est, quæ symbolum seu conuenientiam in aliqua qualitate habent, faciliùs inuicem transmutari; quia minùs operosum est, vnam quàm duas qualitates è contrario expellere. Sentit ergo Aristoteles, cùm res interit, non omnes qualitates ab illa expelli, sed aliquas in re, quæ de nouo generatur, permanere. 6. Argum.

Præter superiora argumenta possent ad idem institutum confirmandum adduci ea, quibus probare aliqui nituntur, quantitatem interminatam esse materiæ coæuam. Quam sententiam post Pythagoram & Platonem, ac Platonicæ disciplinæ alumnos, secuti sunt De quātitate intermina. ta opinio Py-

thagoræ Platonis, & aliorum. ex Peripateticis non pauci. Est autẽ quantitas interminata, quæ etiam dicitur dimensio simplex, & dimensio in potentia, vt explicat Gregorius lib. 2. sent. d. 12. quæst. 2. art. 1. ad 5. nihil aliud quàm triplex dimensio quantitatis, in se spectata absque vlla certa figura, & termino; non quòd ea sic actu existat, sed quia non nisi merito formarum hanc aut illam figuram, seu terminum, vẽdicet: quemadmodum materia ex se informis dicitur, quia natura sua non magis ad hanc quàm ad illam formam præfinita est, licèt re ipsa nunquam omni forma careat. Itaque terminata & interminata quantitas re idem sunt, modo tantùm & ratione differunt. Cæterùm quia præcipuè rationes pro hac sententia, alibi à nobis inculcatæ, & solutæ iam sunt; non est cur hoc loco à nobis repetantur. Legat qui volet Gregorium, in 2. dist. 12. quæst. 2. Bassolium ibid. quæst. 3. Iandunum ad lib. de substantia orbis quæst. 17. Aureolum apud Capreolũ in 2. dist. 13. q. vnica art. 2. Vtrùm autem Auerroes dicat in corruptione non solùm manere quantitatem, sed alia accidentia, controuersum est inter eius sectatores. Qua de re Caietanus in lib. de ente, & essentia, qu. 17. Soncinas lib. 8. Metaph. q. 9. Niphus cap. 4. huius lib. *Lib. 5. Phys. c. 2. qu. 10. art 4.* *De opinione Auerrois.*

ARTICVLVS II.

Defenditur pars affirmatiua controuersiæ.

NEMO, vt nobis quidem videtur, superiora argumenta, & ea, quæ pro aduersaria parte afferemus, expendet, qui, si æquus æstimator esse velit, non fateatur admodum esse probabilem eorum sententiam, qui negant, interitu rerum naturalium fieri resolutionem, vsque ad materiam primam. Placet tamen, contrariam assertionem, quæ magis Aristotelica videtur, tueri cum D. Thoma 1. p. quæst. 76. art. 6. cum vtroque illius magistro, Alense 4 p. quæst. 57. m. 4. & Magno Alberto 2. parte summæ de homine, cum Ægidio lib. 2. huius operis ad textum 25. cum Heruæo de vnitate formarum, q. 16. & 17. & quodlib. 4. quæst. 10. Caietano ad caput 7. libri de ente & essentia, quæst. 17. Iauello 8. Metaph. q. 7. Soncinate ibidem q. 9. Hispalensi in 1. dist. 5. q. 1. art. 4. Capreolo in 2. dist. 13. qu. vnica art. 3. vbi ait, etsi olim D. Thomas contrarium scripserat, secutus placitum Auerroïs de quantitate interminata; postea tamen seipso factum doctiorem, hanc, quam sequimur, opinionem docuisse, præsertim in summa Theologiæ, qui est quasi liber retractationum illius. *Conclusio affirmatiua.* *D. Thom. in tract. de formis qu. 6. & lib. 4. Sent. d. 11. q. 1. a. 1. quæstiunc. 3. ad 4.*

Porrò qui arbitrantur subiectum inhæsionis accidentium esse totum compositum, ij sententiam hanc ea potissimùm ratione confirmant, quòd dissoluto subiecto necesse sit omnia illius accidentia funditus interire; alioqui posset accidens de subiecto in subiectum migrare. Verùm istiusmodi fundamentum labefactatum à nobis fuit in quæstione *Quorundam fundamentũ in hac sententia tuenda.*

quæstione de subiecto accidentium, vbi ostendimus non esse id totum compositum, sed materiam, prout formæ subest. Alia igitur ingressi via institutum comprobabimus. Accidentia materialia inhærent in materia interuentu quantitatis; sed in corruptione non manet eadem quantitas; igitur neque alia accidentia materialia. Minor probatur; Primùm, quia si in materia maneret eadem quantitas, sequeretur firmiorum esse vnionem materiæ cum quantitate, quàm cũ forma substantiali; siquidem illa esset dissolubilis, hæc autem perpetua. Absurditatem verò consequentis id declarat, quia cùm forma & materia pertineant ad idem genus, hoc est, suo modo ad eandem categoriam substantiæ, multò apriora sunt ad mutuum nexum & vnionem, eiúsque diuturnitatem seruandam, quàm materia & quantitas; vnde & illa faciunt compositum per se, hæc per accidens; quæ autem sunt per se, firmiora esse consueuerunt, vt in cæteris rebus videre licet, quàm quæ sunt per accidens. Deinde confirmatur eadem minor hunc in modum: Idem est ordo in recipiendo qui in respiciendo; nec enim est cur his peruerti aut variari debeat: atqui materia priùs respicit formam substantialem, ad quam vt ad finem ordinatur, vt cùm ea in vnius compositi naturam associetur; igitur priùs substantialẽ formam, quàm accidentariam recipit; sed non illam priùs reciperet, si in omni generatione eadem quantitas permaneret; ergo, &c. *Prima ratio.* *Ordo idem in recipiendo qui in respiciendo.*

Præterea sublato vinculo, & causa vnionis, dissoluitur vniõ; sed actus secundus, quemadmodum supponit actum primum, qui est forma substantialis, ita vnitur materiæ per eandem formam; ergo soluta vnione inter materiam, & formam substantialem, soluetur vnio inter materiam, & actum secundum, inter accidentia & eorum subiectum, atque adeò re corrupta omnia accidentia interibunt. *2. Ratio.*

Item, subiectum accidentium, vt suprà ostendimus, est materia prout subest formæ. Ergo sicuti accidentia absolutè sumpta pendent quoad sui conseruationem, à materia, vt subest formæ absolutè spectatæ: ita hæc singularia accidentia pendebunt ab eadem materia, quatenus huic certæ formæ subest; proindéque huius formæ abscessu vel occasu omnia singularia accidentia delebuntur; alioqui transmearent ab vno subiecto ad aliud. *3. Ratio.*

Denique teste Aristotele cap. 4. huius libri text. 23. corruptio est mutatio totius nullo manente sensibili subiecto: si autem re intereunte non omnia illius accidentia pereunt, manet idem sensibile subiectum. Necesse est igitur omnia interire. Item, Subiectum generationis, vt ex Arist. sæpe retulimus, est materia nuda: ergo forma aduenients, nullum accidens in materia inuenit. *Vltim.*

ARTICVLVS III.

Diluitur primum argumentum primi articuli. Agitur de concursu dispositionum respectu formæ.

Duo genera dispositionū.

CCEDAMVS nunc ad diluenda argumenta cõtrariæ opinionis. Quoniam autem in primo agitur de dispositionibus materiæ, amplioris doctrinæ gratia explicabimus, quonam pacto illæ ad introductionẽ nouæ formæ concurrant. Aduertendum duo esse dispositionum genera: quædam enim antecedũt introductionem formæ, & in ipso generationis momento pereunt, vt proximo articulo statuimus: aliæ formam origine subsequuntur, & cum ea in eodem instanti incipiunt: verbi gratia, calor, quem ignis in aquæ materiam producit, dum propriam formam inducere in eam molitur; dispositio est introductionem formæ ignis antecedens: calor verò, qui priore intereunte formam ignis in ipso generationis puncto consequitur, & cum ea manet, dispositio consequens dicitur. Igitur circa priores dispositiones nulla est hoc loco difficultas. Nam cùm sint instrumenta, quorum interuentu efficiens rem gignit, ipsámque generãdi actionem elicit, constat, eas ad formæ introductionem actiuè concurrere: at circa posteriores nonnulla dubitatio est, quæ aliquot pronunciatis enodabitur. Primum sit; Dispositiones consequentes non concurrunt efficienter ad introductionem formæ. Pronunciatum hoc statuit Caietanus ad cap. 7. libelli de ente & essentia, quæst. 17. & Hispalensis in 2. dist. 13. quæst. 1. memb. 2. probatúrque. Nam, verbi gratia, forma ignis est causa effectrix sui caloris; si igitur ille met calor, qui est dispositio ipsam formam consequens, ad introductionem formæ ignis efficienter concurreret, eadem forma sui ipsius causa esset; siquidem quicquid est causa causæ, est item causa eius quod ab ea fit. Item, dispositiones antecedentes præparant quãtum sat est materiam, sufficiúntque per se ad effectiuè introducendam formam. Igitur superuacaneus erit consequentiũ dispositionum concursus in eo causæ genere.

Primũ pronunciatum.

2. Pronunciatum.

Secundum pronunciatum sit, Dispositiones consequentes cõcurrunt aliquo modo ex parte materiæ, seu in genere causæ materialis ad formam; eámque origine vtcumque antecedunt. Hoc pronunciatum approbat, edisferítque S. Thom. in quæst. de veritate, quæst. 28. art. 8 hisce pene verbis: Dispositio quæ necessaria est ad formam, quodammodo formam substantialem præcedit, nimirum secundùm rationem causæ materialis: hæc enim dispositio ex parte materiæ se habet; sed alio modo, ex parte videlicet causæ formalis substantialis forma prior est, in quantũ & materiam & materialia accidentia perficit. Idẽ asserit Capreolus in primo dist. 3. quæst. 3. art. 2. Soncinas 8. Metaphysi. quæst. 9. & 17. Ferrariensis 2. contra gentes ad cap. 71. & alij.

alij Quòd autem prædicta anteceſſio nequaquam iis diſpoſitionibus neganda ſit, ex eo oſtendi poteſt; quia illæ habent ſeſe ex parte materiæ, quatenus eam vt congruentiæ vinculum reddunt aptam ad copulationem cum forma; adeò vt ſine iis non poſſet vi naturæ talis nexus dari; ſiquidem, vt Ariſt. lib. 2. de anima, cap. 2. text. 24. docet, actus non niſi in agente apto idoneóq; recipiuntur. Quoniam igitur tales diſpoſitiones eo modo reſpectu materiæ ſe habent, ſicut materia prior eſt quàm forma: ſic illæ dici poterunt materiam antecedere.

Obiectio contra 1. pronũc.

Sed contra prius pronuntiatum iam aliquis obiiciat: Agens principale per conſequentes diſpoſitiones tanquam per inſtrumenta conſeruat formam rei genitæ: Ergo nihil impedit, quominus per eas attingat productionem eiuſdem formæ; ſi modò ea ſit è numero illarum quæ de poteſtate materiæ excitantur. Probatur conſecutio, quia agens conſeruare eo pacto formam, nihil eſt aliud quàm poſt primum inſtans generationis continuare collationem eſſe iam præhabiti; ſed agens dedit eſſe formæ in primo illo inſtanti, & in eo iam erant diſpoſitiones, nec quicquam eis deerat, quominus per eas ageret: igitur iam tunc per eas contulit eſſe formæ (etſi nondum ipſas diceretur conſeruare, quia non eis conferebat eſſe iam præhabitum) atque adeò potuêre conſequentes diſpoſitiones effectiuè attingere productionem formæ. Item, contra ſecundum pronunciatum, Excepto fine nihil cauſat antequam exiſtat; ſed diſpoſitiones nõ exiſtunt ante formam, quia nihil in rerum natura cohæret ante ſuam cauſam efficientem; cauſa autem efficiens diſpoſitionum conſequentium eſt forma: ergo hæ diſpoſitiones nullam rationem cauſæ ſortiuntur comparatione formæ.

Obiectio contra 2. pronũt.

Solut. 1. obiect.

Ad primum hotum reſpondendum; Cùm diſpoſitiones, quæ per ſe conſequuntur formam rei genitæ, actiuè oriantur ab eadem forma, vt calor & ſiccitas à forma ignis, temperamentum à forma mixti; non dici agens per eas conſeruare formam rei genitæ actiuè, quòd ipſæ agant in formam, ſed quia forma per eas agit, ſuúmque bonum procurat, & ſe tuetur, vt per virtutem motricem quærendo locum conuenientem: per nutritiuam, conuertendo alimentum: per calorem, reſiſtendo externo frigori: ſimiliterque per alia. Quare non rectè in argumento colligitur, diſpoſitiones conſequentes poſſe attingere productionem formæ, eo quòd agens per eas formam conſeruat, cùm eiuſmodi conſeruatio actiua non ſit per actionem in formam, ſed à forma. Adde etiam, diſpoſitiones per ſe conſequentes formam rei genitæ; conſeruare formam diſpoſitiuè, quatenus requiruntur ad tuendam vnionem inter materiam & formam; ſiquidem forma non copulatur materiæ niſi apte diſpoſitæ, vt ſuprà diximus; adeò vt ſi materia contrariis diſpoſitionibus omnino occupetur, mox compoſitum diſſoluatur. Cùm autem hic alter modus conſeruandi non pertineat ad conſeruationem actiuam, nec detur propriè niſi poſt inſtans generationis, ſicuti nec prior, quia conſeruare ſupponit eſſe iam præhabitum à re quæ conſeruatur;

Diſpoſitiones per ſe conſequentes formam rei genitæ, conſeruare formã diſpoſitiuè.

mani

manifestum est ex hac conseruatione, quæ per dispositiones consequentes fit, non rectè sequi posse, agens earum vi attingere productionem formæ, cùm per eas vt sic non agat. Locuti autem sumus in hac solutione de dispositionibus, quæ per se consequuntur formam rei genitæ; quia quæ ad illam ex accidente se habent, vt cicatrix ad formam cadaueris, eæ neutro modo obseruiunt ad conseruandam formam. Ad secundum maiori concessa dicendum est ad minorem, dispositiones non simpliciter existere ante formam; quia sic illam in genere causæ materialis origine antecedunt, vt eandem in genere causæ efficientis supponant.

Responsio ad 1. arg. primi articuli. His ita explicatis veniamus ad primum argumentum initio quæstionis propositum, cuius occasione hæc disseruimus. Respondemus ergo negandam esse consecutionem, & ad primam eius partem dicendum formam induci in materiam dispositam; primùm, quia accidentia, quæ secū forma inuehit, sunt priora origine in genere causæ disponentis, & materialis, vt diximus, atque ita forma inuenit materiam priùs natura dispositam: tum quia materia censetur in eo instanti præparata virtute earum dispositionum, quas tempore proximè antecedente habuerat: præsertim cùm hasce dispositiones non priùs exuat, quàm veterem formam deponat: earum siquidem corruptio prioris formæ amissionem consequitur, quam amissionem ingressus nouæ formæ in genere causæ formalis antecedit. Ad secundam & tertiam partem eiusdem consecutionis, liquet ex dictis quid dicendum sit. Est enim materia in eo puncto temporis determinata ad certam formam, vi tam præcedentium quàm consequentium dispositionum. Nec si ignis in eo instanti, materiæ ab aëre dispositæ applicetur, suam ei formam inducet, quantumlibet actuosior sit, quàm aër, propterea quòd aër per proprias dispositiones materiam omnino præoccupauit, & ad recipiendam in eo instanti suam formam priùs tempore & natura præfiniuit.

Aliorū solutio, quæ improbatur. Sunt etiam, qui opinentur, esto materia à nullo agente ad certam formam determinata sit, nullúmque in se habeat contrarium, sed absque omni forma diuinitus consistat, adhuc ignem eam sibi momento disponere, & accommodare non posse; quia nimirum cùm calorem vniformiter difformiter in materiam explicet; necessariò temporis moram requirit, vt eum pro ratione ac mensura suæ formæ perfectè intendat, atque adeò vt formam introducat. Nec quòd ignis, inquiunt, nullam contrariam qualitatem, quæ ipsius actionem retardet, in materia offendat; idcirco legem illam tenorémque agendi variabit: siquidem loci contrarium nihil est, quam tamen Sol non nisi dispari æquabilitate, siue vniformiter difformiter producit. Hæc tamen responsio est contra communem sententiam Philsophorum, aientium posse ignem totam sui caloris latitudinem, & cum ea formam substantialem momento introducere in materiam, si illi *Capr. in 2. d. 15 quæst. vnica, a 3.* nudæ cum sola quantitate applicetur. Ideo enim, cùm sit resolutio vsque ad materiam primam, ignis totum suum calorem in eam momen

momento infert, quia nullum inuenit contrarium, à quo detineatur. Nec illud de lege actionis vniformiter difformis vim habet. Namque eam legem non seruat calor nisi per accidens, nimirum interuento contrario, quod paulatim expugnet. Siquis autem interroget cur ignis ira se habeat, cùm tamen lux, cui nihil est contrarium, semper agat vniformiter difformiter: occurrendum, discriminis rationem esse eam, quam alibi tradidimus, quia calor, v.g. ab igni productus, est qualitas ex se disponens ad generationem ignis, proindéque debuit ita se habere, vt posset vniformiter diffundi ad materiam aptè congruentérque disponendam. Lux verò non disponit materiam ad generationem, vt luce ipsa clarius est; ideóque nihil mirum si quantumuis luminosum in eodem spatio immoretur, non producat in eo lucem intensiorem, quam in primo instanti produxerat, sed perpetuò vniformem illam difformitatem seruet.

Calor quando non seruet legem actionis vniformiter difformis.

Lib. 1. de cælo, c. 11. q. 1. art. 3.

ARTICVLVS IV.

Explicantur cætera primi articuli argumenta.

D secundum argumentum eorum quæ in primo articulo continentur, respondendum est; nec debere Philosophum cognitionē sensum aspernari, nec verò iis perpetuò fidem habere, cùm interdum hallucinentur: ac quod ad præsens argumentum attinet, iudicium de identitate & diuersitate accidentium non spectare ad sensus externos, qui res simplici duntaxat notione apprehendunt; sed præcipuè quidem ad intellectum; aliquo modo ad sensus internos: quæ potentiæ si rectè æstiment, non iudicabunt, aliquod accidens eorum quæ in re corrupta extiterant, in re genita seruari.

Responsio ad 2. arg. 1. art.

Ad tertium dicendum est, licèt materia sit pura potentia; magis hoc accidens quàm hanc materiam ab hac singulari forma pendere; quia materia suopte ingenio est quasi gremium & commune receptaculum à natura institutum, vt accedentium recedentiúmque formarum vicissitudinem sustineat. Quo fit vt eadem omnino sub diuersis formis necessariò permaneat, non tamen idem singulare accidens. Ad argumenti confirmationem dicimus, magis item vnumquodque accidens à suo subiecto, siue à materia, vt subest formæ, quàm à sua causa efficiente dependere; cuius rei indicium est, quòd accidens relatione transcendenti, ac secundùm suam essentiam, ad subiectum refertur, non ita verò ad suum efficiens. Quare nihil mirum, si quod ab vna effectrici causa productum est, nonnunquam ab alia idem numero efficienter conseruetur; nec tamen idem in diuersis subiectis, siue in eadem materia sub diuersis formis perseueret.

Ad 3.

Accidēs non refertur respectu transcendenti ad suum efficiēs

Ad quartum, dispositiones quæ nouam formam inducunt, quoad suam perfectionem, & complementum, &, vt Philosophi loquuntur, in esse quieto, incepturas fuisse per primum sui esse in instanti

Ad 4.

generationis. Verùm quia in eo, intereunte subiecto, ipsæ quoque vnà concidunt, ex accidente esse quòd prædicto modo non incipiant; quæ tempore immediatè antecedente momentum generationis, iam totæ erant in fieri.

Ad 5. Ad quintum vt quid respondendum sit, pateat, obseruandum est ex D.Thoma in disputatis, quæst. de charitate, art. 11. ex Caietano in libello de ente & essentia, cap.7. quæst.17. & Capreolo in 2. dist. 13. quæst vnica, art.3. quadrifariam accidentia interire posse. *Quatuor modis perire accidentia.* Primò ob conseruatricis causæ absentiam, sicuti lucido corpore remoto lumen euanescit. Deinde, per alterationem, qua contraria qualitas in subiectum inducitur, quomodo subeunte calore frigus corrumpitur. Tertiò, occasu subiecti, quo pacto mortuo Socrate eius risibilitas perit. Quartò, corrupto termino, sicque vno simili intereunte alterum simul interit. *Quatuor ite gigni.* Et quia quot modis oppositorum vnum dicitur, totidem alterum dici consueuit, quadrifariam quoque accidentia generari continget. *Arist. li. 1. Topic. ca. 15. vel 13.* Primò, ad præsentiam agentis, à quo eorum effectio & conseruatio dependeat, vt se habet lumen respectu Solis. Secundò, abiectione contrarij, vt cùm in aqua depulso frigore calor gignitur. Tertiò, ad generationem subiecti, quomodo homine genito risibilitas oritur. Denique ratione termini reciprocantis; quo pacto vna tantùm re alba, vt cygno, existente, si res alia denuo albescat, consequitur cygnus relationem similitudinis, quam antea non habuerat. His animaduersis neganda est prima pars consequentiæ, & ad rationem, qua confirmatur, dicédum, cùm ex aqua aër gignitur, corrumpi aquæ humorem, non per se, sed per accidens, ad corruptionem subiecti. *Cùm ex aqua aër gignitur, corrũpi aquæ humorem.* Neganda item secunda pars, & ad eius probationem respondendum, aliam cicatricem numero diuersam produci à genitore cadaueris, non per se, aut ex instituto generantis; sed quia materia tempore antecedente ita secundùm figuram affecta erat, vt in ipsa introductione formæ cadaueris aliter se habere nequiuerit. Itaque non ea solùm accidentia, quæ per se, ac suapte natura, formæ debentur, per naturalem consecutionem oriri solent vnà cum subiecto; sed alia etiam multa, quæ ipsum ex necessitate materiæ, in qua antea radices egerant, consequuntur. Ad tertiam partem dicendum, non esse incommodum aliquid effici per accidens à suo contrario, & ita in visceribus eius, qui frigore interiit, gigni calorem interuentu frigoris, quod interitũ attulit; gigni, inquam, per accidens, quatenus eiusmodi calor, qui materiam occupabat, quadam naturali consecutione in nouo subiecto sibi similem producit. *Non repugnat aliquid sibi ipsi per accidens interitum.* Similiter quartæ parti concedendum posse aliquid sibi ipsi damnum & interitum afferre; *Lege Capr. in 2. d. 15. quæ. vnica, art. 3.* non tamen per se, sed per accidens; præsertim si sit agens instrumentale a præcipuo agente directum ad alterius generationem; vt patet etiam in semine, quod cùm sit instrumentum rei viuentis ordinatum à natura ad generationem prolis, sui ipsius corruptionem per accidens molitur, dum intendit fœtus productionem, quæ non nisi corrupto semine dari potest, vt suo loco fusiùs explicabimus.

Sic

Sic ergo cùm generans dispositiones inferat, ordinétque ad formæ introductionem, quæ nisi priori abeunte, atque adeò corrupto composito introduci nequit, mirandum non est si illæ sibi prædicto modo interitum pariant. Ad quintam & vltimam partem quid respondendum sit, exposuimus superiori articulo.

Ad id quod postremo loco ex Aristotele obiectum fuit, dicendum est, cùm ex aëre fit aqua, manere quidem perspicuitatem non eandem numero, sed specie. Item, faciliorem esse conuersionem inter elementa symbolum habentia, quàm inter non habentia; quia in priori generatione vna tantùm qualitas expelli debet; in posteriori, duæ. Loquitur verò ibi Aristoteles de expulsione antecedente, qua materia ad recipiendam formam disponitur. Debet enim tunc ignis à materia aquæ humorem & frigiditatem remouere: à materia verò aëris, solum humorem; quamuis in ipsa momentanea formæ introductione omnes qualitates, quæ in re intereunte extiterant, pariter deleantur. *Ad 6.*

ARTICVLVS V.

Quo pacto dilui possint rationes eorum qui negatiuam quæstionis partem tuentur.

QVIA eorum sententia qui putant non fieri resolutionem vsque ad materiam primam, vt initio secundi articuli monuimus, admodum probabilis est, aduersariorum rationes diluemus, vt eam, qui volet, tueatur. Ad primam concessa propositione, neganda est assumptio, & ad eius confirmationem dicendum, nihil mirum quod firmior sit vnio quantitatis absolutè sumptæ, quàm formæ cum materia. Quãtitas enim sicut ad materiam officio propiùs accedit, quatenus est medium, cuius interiectu materia corporalia accidentia recipit: ita materiæ permanentiam æmulatur. Nec verò ex maiori conuenientia in genere substantiæ, qualis cernitur inter formam & materiam, arguitur diuturnior nexus; quàuis inde maior vnio eatenus colligi possit, quatenus ex materia & forma fit magis vnum, nempe vnum per se; ex materia verò & quantitate vnum per accidens. Neque simpliciter verum est, omnia quæ in vnum per accidens conueniũt, magis fluxa esse minúsque diuturna, quàm ea ex quibus fit vnum per se. Nam, exempli gratia, ex anima rationali, & ex specie intelligibili, fit vnum per accidens: & tamen species intelligibilis semel acquisita perpetuò manet, cùm tamen anima ex qua & materia fit vnum per se à materia separetur. Ad confirmationem eiusdem argumenti dicendum, materiam priùs prioritate originis respicere accidentia, saltem ea, quæ formam inducunt, quàm ipsam formam: atque ita priùs illa quàm hanc recipere; esto prioritate quasi intentionis, & ordine naturæ secundùm perfectionem priùs ad formam referatur. *Responsio ad 1. rationem.* *Quantitas ad materiam officio propius accedit.*

Ad 2. Ad secundam, concedenda est maior, & ad minorem dicendum, actum secundum supponere actum primum, à quo oritur, itémque hæc singularia accidentia, vt insint in materia, requirere formam; nō tamen hanc determinatè, quasi soluta inter illam & materiam vnione, oporteat quoque omnium accidentium cum materia cōiunctionem statim dirimi.

Ad 3. Ad tertiam similiter respondendum, horum accidentium subiectum non esse materiam, vt subest huic determinatæ formæ, sed huic vel illi; nisi sint accidentia ita propria tali formæ, vt cum sequenti minimè cohærere possint. Quo pacto se habet facultas ridendi ad formam humanam. Neque ex eo quòd calor, qui in aëre fuit, idem in igne, qui ex aëre genitus est, permaneat; sequitur, calorem migrare ab vno subiecto inhæsionis in aliud; non enim migrat à materia, quæ est sub forma, ad aliam materiam, quod inhæsionis subiectum est, sed transit ab aëre in ignem, hoc est, ab vno subiecto denominationis, ad aliud, quod nullum est incommodum.

Ad 4. Ad vltimam, ex Aristotele, respondetur, nomine subiecti sensibilis intelligi compositum, vt Philoponus interpretatur. Item generationem recipi in materiam nudam, non quidem nuditate accidentium; his enim adhuc induta est materia; sed nuditate formæ substantialis; quia cùm per generationem noua forma substantialis aduenit, prior abscedit; quod tamen in alteratione, cæterisque motibus, qui propriè motus dicuntur, non ita habet. Quo liquet etiam in hac sententia integrum manere discrimen inter subiectum generationis & motuum. Sed ab aliis quoque assignari illud consueuit, quia subiectum, quod per generationem mutari dicitur, est materia prima; quod per motum, compositum. Materia enim manet sub vtroque termino generationis, non compositum; & tamen hoc etiam sub termino motus perseuerat.

Discrimen inter subiectum generationis & motuum.

Lege Scot. in 4.d.11.q.4.

Circa defensionem huius sententiæ, quæ statuit non fieri resolutionem vsque ad materiam primam, notanda est vltima pars quinti argumenti: ea enim multum negotij exhibet aduersariis: quia si in instanti generationis dispositiones non sunt, non apparet quo pacto possint tunc agere: cùm id quod non est, non habeat virtutem agendi: nec id quod est, possit Physicè & realiter pendere ab eo quod non est. Item, quia si fieri nequit, vt res quæ futura est, quicquam efficiat antequam sit: certè non minùs repugnabit, rem quæ præteriit, efficere aliquid postquam iam non est nec per se, nec per aliquam virtutem ab ipsa derelictam. Nec fat est extitisse dispositiones toto tempore antecedente, si reuera in eo instanti nō sunt. Nihil enim refert multo aut paulo antè desiisse: cùm repugnantia oriatur ex defectu entitatis, siue ex ipsa ratione non entis.

Id, quod non est non habet vim agendi.

Occurrendum tamen his vtcumque est: hæc argumenta, quæ in aliis rebus concluderent, non habere vim in subiecta materia, vbi id quod esse desinit, & quod nos nihilominus agere dicimus, perinde se habet, vt iam suprà monuimus, ac si adhuc esset; quia per se quidem

adhuc

adhuc existere deberet in eo instanti, nec nisi ex accidente perit intereunte subiecto.

QVÆSTIO XIX.

Num in quolibet composito physico tot insint formæ substantiales re ipsa differentes, quot essentialia Prædicata.

ARTICVLVS I.

Qui affirmatiuam partem sequantur, & quibus eam argumentis probent.

De hac sententia Auicebronis D. Thomas hoc loc. text. 14.

VIA forma est proximus & formalis terminus, à quo generatio speciem & vnitatem sortitur: accuratæ doctrinæ ratio postulat, vt hinc de formarum in eodem composito vnitate, seu multitudine dissseramus. Ac primùm quod ad præsentem attinet quæstionē; Auicebron in libro qui inscribitur fontis vitæ, Ioannes Gandauensis 1. de anima, quæst. 8. & 2. Metaph. quæst. 10. & Venetus libro 7. Metaphysicorum, affirmatiuam partem secuti, aiunt Socratem, verbi gratia, per vnam formam esse hominem, per aliam animal, per aliam corpus animatum; atque ita deinceps vsque ad genus summum. Pro qua opinione hæc potissimùm sunt argumenta: Ex varietate operationum & munerum colligitur diuersitas & multitudo formarum, cùm formæ sint principia agendi, & vnaquæque per operationes sibi propria ab alia differat: sed in quolibet cōposito naturali tot generatim notantur operationes & officia, quot sunt prædicata essentialia in eadē recta serie; ergo & totidē erunt formę. Probatur minor, quia Socrati conuenit ratiocinari, sentire, viuere, interire, distendi corporaliter & diuisibiliter; ac denique esse substantialiter: quæ singulatim respondent naturæ hominis animalis, viuentis, corporis corruptibilis, corporis in commune, substantiæ. Nec satisfaciūt, qui dicunt hæc ab vna eadémque forma proficisci. Nam pari ratione posset quis dicere, proprietates quæ reciprocantur cum formis specie distinctis, vt hinnibile cū equo, discursiuum cum homine, esse ab eadem forma secundùm speciem. Quo nihil absurdius. *Primum arg.*

Secundo, Id quod cōuenit homini per formam, per quam est substantia, conuenit ei, quatenus substantia est, & quod eidem hoc modo competit, omni substantiæ est commune: ergo si homo per eandem formam est rationis particeps, & est substantia; omnis substantia erit particeps rationis. *2. Argum.*

Tertiò, Quæ sunt ab eadem forma, non possunt ita se habere, vt vnum insit priùs, alterum posteriùs: sed Socrates priùs est substantia, quàm corpus; & corpus quàm viuens, similitérque vsque ad infima *3. Argum.*

 prædica

prædicata: Igitur hæc non sumuntur ab eadem forma. Minor probatur; quia quidquid supponitur ab alio, quod vicissim illud non supponit, est prius illo, vt constat ex iis quæ tradidit Aristoteles in postprædicamentis, capite de modis prioris.

4. Argum. Posttremò, Accedunt testimonia Aristotelis, qui lib. 7. Metaphy. cap. 10. text. 33. ait partes definitionis respondere partibus rei definitæ, & lib. 2. eiusdem operis cap. 2. text. 6. probat non dari progressum infinitú in causis formalibus, quia non datur in prædicatis quidditatiuis. Quæ duo non ob aliam causam vera esse videntur, nisi quia quot sunt partes formales in definitione, & quot prædicata essentialia, totidem formæ physicæ inueniuntur in composito naturali.

ARTICVLVS II.

Astruitur pars negatiua. Diluuntur aduersariorum argumenta.

Assertores partis neg. ONTRARIA tamen sententia omnino vera est, quam communi assensione philosophi amplectuntur. D. Thomas 1. part. quæst. 76. artic. 3. Magnus Albertus 2. p. summæ de homine, Ægidius in 2. distinct. 18. in 2. principali quæst. 2. & in Theorematis propositione 31. Gregorius in 2. dist. 16. quæst. 2. Capreolus in 2. dist. 15. quæstio. vnica artic. 3. Argentinas in 4. distinct. 13 art. 14. conclusione 2. Soncinas 8. Metaphys. quæst. 12. Heruæus in tract. de vnit. form. quæst. vlt. & alij. *Themist. 2. de anim. ad text. 5.* Ostenditur autem huiusce opinionis veritas hoc modo: Id cui plures insunt formæ, non potest esse simpliciter vnum; ergo si cuilibet composito naturali plures formæ insunt, nullum eorum erit vnum simpliciter in genere substantiæ; quod ab philosophorum sensu abhorret. Antecedens probatur, quia vt forma dat esse, ita & vnitatem, docéte Aristotele 1. lib. Phys. text. 78. quare si forma non sit vna, nec erit vnum esse, nec vnum compositum per se, sed per accidens, vt item docet Aristot. 7. Metaphys. cap. 13. text. 49. aiens è duobus entibus in actu, cuiusmodi sunt duæ substantiales formæ, non nisi plura simpliciter fieri.

1. Ratio.

Forma dat esse, & vnitatem.

2. Ratio. Secundò, Album per eandem formam habentem diuersos gradus formaliter tantùm differentes, est & album, & coloratum, similitérque Angelus per eandem naturam continentem diuersos gradus sola ratione distinctos, obtinet diuersa prædicata essentialia: Ergo & Socrates per eandem formam includentem diuersos gradus, qui non re, sed ratione tantùm inter se dissideant, est homo, animal, viuens, &c. Consecutio non videtur quo pacto negari queat; cùm vtrobique æqua ratio sit. Antecedens præterquam quòd communi philosophorum doctrina admittitur, ex eo suaderi potest, quia nec in Angelo sunt partes re ipsa distinctæ, cùm id eius simplicitati repugnet: nec in accidentibus præter intensionis & extensionis latitudinem, alia partium re ipsa differentium multitudo inuenitur.

Corro

Corroboratúrque huiusce argumenti vis; quia vel forma, per quam Socrates est homo, est accidentalis, vel substantialis: non accidentalis, alioqui constitueret accidens; si substantialis, necessariò conferret esse substantiale: non ergo opus est alia forma, quæ Socrati esse substantiale tribuat.

Tertiò, Si in Socrate tot essent formæ reipsa distinctæ, quot essentialia prędicata, posset Deus cæteris formis extinctis, eam, qua Socrates substantia est, seorsim in materia seruare. Hoc dato, compositum, quod coalesceret ex ea forma & materia, esset singulare quoddam contentū sub genere summo in categoria substantiæ; nec tamen contineretur sub aliqua illius specie, quod est manifeste absurdum. Non igitur Socrates per vnam formā est substantia, per aliam homo. 3. Ratio.

Quartò, Vel omnes eiusmodi formæ distinctæ realiter à forma specifica equi, verbi gratia, inferuntur pariter in materiam eodem instanti quo forma equi; vel antea, vel pòst. Si pariter, sequitur, generationem equi (quod de aliis pari ratione dicendum erit) non habere vnum formalem terminum, atque adeò non esse generationem vnam, cùm mutationes à terminis, in quos tendunt, vnitatē habeāt. Si antea, sequitur, formam equi non conferre esse simpliciter: id enim quod rei in actu substantiali constitutæ aduenit, non tribuit esse simpliciter, sed tale esse, seu esse secundùm quid, vt calor, qui accidit materiæ actuatæ forma substantiali aquæ, non dat illi esse aquam, sed esse calidam. Si postea, cùm adueniant enti in actu, similiter sequitur, eiusmodi formas nullum substantiale esse contribuere, sed tantùm esse secundùm quid, atque adeò non substantiales, sed accidentarias esse. Quare nullo pacto ea formarum turba admittenda est. Plura ad hanc sententiam confirmandam habes apud Heruæum in tractatu de vnitate formarum quæst. 18. vbi centum argumentis probat vnam tantùm dari formam in quolibet composito. 4. Ratio.

Quæ verò contrarium probare nitebantur, parum momenti habent. Ad primum dicito, ex distinctione specifica munerum & functionum in diuersis suppositis, vt ex actione ridendi & hinniendi, quæ non nisi in suppositis natura diuersis, nimirum in homine & equo inueniuntur, rectè colligi specificam differentiam formarum, non tamen ex actionibus specie distinctis, cùm reperiuntur in eodem supposito; tunc enim ab vna eadémque forma, virtute alias formas continente, possunt illarum munia atque operationes proficisci. Vt ab anima hominis, quæ eminenter continet formas brutorum animantium, & stirpium aliorúmque id genus, quod progressu enucleatiùs explicabimus. Quippe, vt Alensis 3. part. quæst. 84. art. 1. ex lib. Fontis vitæ, & Boëtius in tractatu de diuisione animaduertit, quo forma nobiliorem habet essentiam, eo plurium proprietatum & operationum effectricem vim continet; consueuítque natura, quæ in minùs perfectis, minúsque primæ vnitati coniunctis sparsit, ea in iis quæ excellentiora sunt, colligere, vt alibi etiam annotauimus, asserítque ex Simplicio Theophilus lib. 2. de anim. text. 5. Solutio primi arg. pro parte affirmatiua.

Ad

Solut. 2. Ad secundum, negandum est, quidquid conuenit homini per formam, per quam est substantia, conuenire illi, quatenus est substantia, si particula (quatenus) sumatur reduplicatiuè, quo pacto accipi debet, cùm dicitur quidquid competit alicui, quatenus est substantia, competere omni substantiæ. Itaque ex eo quòd rationale & substātia conueniant homini per eandem formā, non sequitur, hominem, quatenus substantia est reduplicatiuè, esse rationalem, quia reduplicatio exigit, vt forma reduplicata sit causa cur prædicatum primò & adæquatè insit subiecto. Quod in re proposita non accidit: nec enim ratio substantiæ eo pacto causa est cur homo sit rationis particeps, vt satis liquet.

Solut. 3. Tertium argumentum soluitur inficiatione maioris propositionis. Possunt enim ab eadem forma secundùm aliam & aliam rationem duci prædicata quidditatiua; quorum vnum origine prius sit, aliud posterius; cùm istiusmodi antecessio naturæ concedatur in prædicatis substantiarum separatarum; in quibus nulla est cōpositio realis, sed rationis tantùm, ac Metaphysica, vt suo loco dicemus. Nam Michaël, v.g. priùs natura est substantia, quàm Angelus.

Michaël prius natura substantia, quàm Angelus.

Solut. 4. Ad quartum, respondendum cum Gregorio Ariminensi, Capreolo, Soncinate, & aliis, Aristotelem loco illo septimi libri Metaphysices, agere tantùm de definitionibus, quæ per partes rei definitæ in obliquo traduntur, cuiusmodi sunt definitiones Physicæ, quarum partes definientes diuersis rei definitæ partibus respondent, vt planum est. Quod spectat ad locum alium ex libro secundo eiusdem operis, dicendum, si rationis contextus perpendatur, non loqui ibi Aristotelem, saltem expressè, de causis formalibus Physicis, nec probare has non esse infinitas, quia darentur infinita prædicata quidditatiua; sed demonstrare non dari infinitudinem in prædicatis essentialibus, quæ more Metaphysico formales causæ appellantur; quia si talis infinitudo daretur, necessariò existerent absurda, quæ ibidem colligit. Nec si Aristoteles probatione illa vteretur; ideo putaret totidem dari formas, quot prædicata quidditatiua: sed datis infinitis formis necessariò concedendam infinitatem eiusmodi prædicatorum; quia ex qualibet earum potest sumi aliquod prædicatum, esto non quodlibet distinctam formam requirat, sed ab vna eadémque forma multa prædicata desumi queant.

Explicatur locus Arist. ex lib. 2. Metaph.

QVÆSTIO XX.

Dandáne sit in rebus Physicis corporeitatis forma, an non.

ARTICVLVS I.

Opiniones & argumenta eorum qui affirmatiuam partem tuentur.

ANTI

ANTIQVA Stoicorum opinio fuit, quam secutus est etiam Pericles quidam Lydius, vt testatur Simplicius lib. 1. physic. in sua digressione de corporeitate materiæ primæ, dari in qualibet re naturali formam quandã, quam vocant corporeitatis, quæ nimirum sit quasi præuia dispositio ad propriam & specificam rei formam; quam sententiam amplexus fuit, & illustrauit Auicenna 2. suffic. c. 2. Henr. Gandauensis quodl. 2. q. 2. & quodl. 4. q. 13. & 4. Scotus in 4. dist. 11. q. 3. Richardus in 2. dist. 17. in 1. principali. q. 5. Tametsi horum nonnulli in hoc placito tuendo & explicando non parum inter se dissideant; etenim, vt de cæteris taceamus, Auicenna credit, ex forma illa corporeitatis, & materia prima, constitui corpus categoriæ substantiæ, esséque eiusmodi formã materiæ coæuam, expertem ortus atque interitus, & à formis specificis re ipsa distinctam.

Auicenna. Henric. Scot. Richard.

Eandem sententiam esse omniũ doct. Anglicorũ, & aliquot Parisiensium, asserit Argentinas in 4. dist. 13. a. 1. concl. 2. Cum Scoto sentit Antonius Andreas 7. Metaph. q. 17. Bassol. in 2. d. 17. Bachonus in 3. d 19. q. vnic. Maior in 2. d. 16. quæst. vnic.

Scotus verò censet ex prædicta forma & materia prima effici incompletum quid, nempe corpus, quod est altera pars viuentis, proindéque corpus ita sumptum non poni directò in categoria substantiæ, sed ad eam reduci. Addit etiam, formam corporeitatis non vbiq; sed in rebus viuentibus duntaxat à specifica forma reipsa differre, nec esse materiæ coæuam, & à generatione atque interitu liberam; sed cùm ex re non viuente viuens oritur, materiam primam omni substantiali forma, quam antea habebat, exui; eíque duplicẽ induci formam; vnam eius viuentis, quod generatur, alteram corporeitatis, ex qua simul cũ materia corpus, quod altera viuentis pars est, coalescat. Quòd si postea è re illa viuente viuens aliud oriatur, vt ex embryone homo, non vtraque forma materiam priuari, sed manere prædictam corporeitatis formam, tantúmque expelli formã specificam viuentis, quod interit, & induci aliam viuentis denuo generati. At si viuens intereat, indéque aliquod non viuens fiat, vt ex homine cadauer; abigi tunc formam specificam viuentis, quod interit, nec in eius locum aliam denuo succedere. Itaque nihil aliud esse cadauer, quàm compositum illud incompletum ex materia prima, & forma corporeitatis; ipsam autem corporeitatis formam tunc aboleri, cùm cadauer in aliud mistum inanime, aut in elementa conuertitur.

Opinio Scot.

Probat igitur opinionem suam Auicenna hunc in modum: Antequam materia specificam formam recipiat, oportet habere partes inter se distinctas, & extensas: hoc autem esse nequit, nisi detur aliqua forma, quæ ante alias præsit materiæ, eámque idoneam reddat ad quantitatem, & partium distinctionem excipiendam. Danda est igitur ea forma. Maior propositio suadetur, quia forma specifica non recipitur in indiuisibili. Minor verò ex eo probatur, quia esse quantum, & extensum, cùm sit esse accidentarium, ac secundum quid, necessariò prærequirit esse substantiale alicuius formæ.

Ratio Auicennæ.

Scotus autem hoc ferè modo pro opinione sua disputat. Quodlibet viuens, vt Philosophi omnes asserunt, compositum est ex corpore & anima; aut ergo corpus, ex quo constitui dicitur, est sola

Ratio Scoti.

materia, aut materia certis affecta accidentibus, aut materia cum anima, aut cum forma corporeitatis. Non primum, quia cùm res physicæ inanimatæ ex materia & forma constent, concedendum esset eas componi etiam ex corpore, quod philosophi negant. Non secundum, quia nullius substantiæ essentia ex accidentibus coalescit. Non tertium, quia anima est altera pars viuentis à corpore distincta, in quam & in corpus diuiditur homo physica diuisione, vt in partes re ipsa diuersas. Dandum igitur erit quartum; atque adeò admittenda forma corporeitatis.

Ab vnitate cadauerum. Deinde, Interdum particula carnis ab animali decisa, iterum vnitur & cohærescit cum reliqua carne, formámque viuentis recuperat: hoc autem esse non posset, nisi ea particula retineret formã aliquam substantialem sibi propriam cum dispositionibus, quæ animæ vnionem rursus conciliarent; habet igitur eam formam, quæ necessariò distincta erit à forma totius, nec alia quàm forma corporeitatis.

Præterea, Si hæc forma non esset, sequeretur, cadauera, quæ ex viuentibus eiusdem speciei, v. g. ex hominibus relinquuntur, posse inter se distingui specie, & quæ relinquuntur ex viuentibus specie diuersis, vt cadauer hominis, & equi, posse in eadem specie conuenire, quod videtur absurdum. Consecutio probatur. Fieri potest vt Socrates, ex abundantia caloris: Plato, ex abundantia frigoris intereat. quæ dispositiones cùm specie differant, si cadauerum formas producunt, necesse erit producere formas specie diuersas. Similiter fieri potest vt eodem caloris excessu occumbant Socrates & Bucephalus. Igitur in huius & illius materiam succedent formæ eiusdem speciei, quod tamen absurdum esse ex eo concluditur, quia in cadaueribus viuentium eiusdem speciei eadem apparet figura, eadémque organa; quod apud philosophos magnum habetur specificæ vnitatis argumentum.

De eo, qui ex vulnere inflicto moritur. Rursus, Qui hominem inflicto vulnere interficit, nullo pacto disponit materiam ad formam cadaueris. Non ergo eiusmodi formam inducit. Probatur antecedẽs, quia inflictio vulneris, est carnis sectio, atque adeò motus localis, qui neutiquam materiam disponit; cùm dispositio non nisi per alterationem fiat. Item, à quonam quæso materia ad formam cadaueris determinatur? Certe non à figura, cùm hæc viuentis sit; non à calore aliísve qualitatibus, cùm eæ alias etiam formas inducant: à nullo igitur. Quare nullo modo ea forma in materiam Socratis demortui noue succedet.

De corpore Christi in triduo. Postremò, Christi corpus mortuum erat idem numero, quod viuum: sed vnitas & identitas compositi, est ab vnitate formæ: ergo Christi corpus mortuum habebat eandem formam, quam habuerat viuum, hæc autem non erat alia, nisi forma corporeitatis, quæ antea cum animo rationali pariter cohærebat. Non est igitur negandum talem formam dari. Maior probatur communi testimonio patrum, *Testimonium Athanasij. Leonis.* vt Athanasij, in epistola ad Epictetum contra hæreticos; & in Rescripto ad Liberium; item Leonis Pap. sermone 1. de Assensione; Augustini

stini lib. contra Felicianum cap. 14. & sermone 3. de Assensione; Gregorij homil. 29. in Euangelia, & aliorum. Deinde Christi corpus in triduo erat vnitum Verbo. Licèt enim per mortem fuerit soluta vnio hypostatica inter verbum & humanitatem (propterea quòd non existebat humanitas post partium, hoc est, animæ & corporis, diuisionē) tamen inter animam & Verbum, itémque inter Verbum & corpus, mansit eadem vnio. At quòd hinc colligatur Christi corpus non accepisse in morte aliam formam, ex eo ostenditur; quia alioqui si quereretur Verbum diuisum eam formam denuo tunc sibi copulasse in vnitatem personæ, eandémque rursum in resurrectione dimisisse; cùm tamen D. Damascenus lib. 3. fidei orthodoxæ cap. 26. afferat, Filium Dei corū quæ semel assumpsit, nihil dimisisse. Et quidem meritò, cùm gratuitum beneficium, sine eius, cui tribuitur, culpa nunquam à Deo reuocetur. Adde quòd si Verbum diuinum formam cadaueris triduo mortis copulatam habuisset, sequeretur potuisse tunc de eo cadauer affirmari, quod dictu absurdum videtur. *Augustini. Gregorij* *D. Damasc.*

ARTICVLVS II.

Corporeitatis formam esse fictitiam, minimèque necessariam.

Abul. in Matth. c. 22. qu. 238. Zimara theor. 20. savel 7. Meta. q. 19. & li. 8. q. 4. Sōcin. ibidem q. 8.

ONTRARIA tamen sententia existimantium non dari prædictam corporeitatis formam, & vera & Peripatetica est. Eam sequitur D. Thom. in 2. sent. distinct. 18. q. 1. art. 2. & 1. p. q. 76. art. 4. Caietanus in commentariis eiusdem loci, Heruæus tractatu de vnitate formarum, quæst. vltima, Gregorius in 2. distin. 17. quæst. 2. Marsilius in 3. quæst. 13. art. 1. Paludanus in 3. dist. 21. quæst. 4. art. 3. Argentinas in 4. dist. 13. quæst. 1. art. 1. Ferrariensis lib. 2. contra gentes, cap. 58. aliique complures, in quibus est etiam Auerroës, etsi alij oppositum scripserint. Nam in lib. de substantia orbis cap. 1. reprehendit Auicennam, quòd formam corporeitatis posuerit, ostendens quàm multa & grauia incommoda in philosophia ex ea assertione consequantur. *Assertores huius sententia.*

Sunt verò pro ea parte quam tuemur, argumenta omnia quæ suprà attulimus, ad impugnandam multitudinem formarū. Deinde priuatim hæc in primis contra Auicēnam; quatenus ait formam corporeitatis constituere cum materia corpus categoriæ substantiæ. Nam forma specifica, vt anima hominis, quæ sufficit ad cōferendos gradus intermedios, sat erit ad conferendum gradum corporeitatis; siquidem nulla ratio est, cur hunc etiam tribuere non possit; præsertim cùm sit deterioris notæ, quàm inferiores: quare superuacanea est forma corporeitatis ad constituendum corpus in commune. *Primū arg.*

Item, Corpus categoriæ substantiæ, est genus comparatione suorum inferiorum, atque adeò idem realiter cum illis: sed hoc esse nequit, si corporeitatis forma illud constituens, sit quædam pecu- *2. Arg.*

liaris forma distincta realiter à formis specificis; ergo.&c. Probatur assumptio. Nam quando aliqua ita sunt affecta, vt vnum contineat quippiam realiter componens, quod alterum non continet, necesse est ea distingui inter se realiter: sic autem se habent in opinione Auicennæ inferiora, siquidem obtinẽt proprias formas specificas ex quibus physicè componuntur, distinctas re à forma corporeitatis.

3. Argum. Deinde, quod eiusmodi forma non sit indissolubilis à materia, eique coæua, ostenditur; quia omnes formæ inferiorũ corporum sunt à materia separabiles; ideo enim materia sublunaris, licèt tot formas specie diuersas respiciat, est vna secũdùm speciem infimam, quia ad omnes illas refertur, vt habent vnum eundémque specificum informandi modum, videlicet separabiliter. Quare etiam forma corporeitatis poterit separari à materia. Quod post Platonem in Timæo non obscure docuit Aristoteles primo libro Physic. cap. 7. text. 69. aiens materiam primam ita se habere ad formas naturales, vt se habet materia artefactorũ ad formas artificiales: nimirum quia vtraque indiscriminatim se habet ad omnes suas formas, nec vlli certæ addicta præfixáve est. Quod tamen secus accideret, si materia perpetuo & inuariabili nexu formam corporeitatis vendicaret. *Plato. Arist.*

4. Argum. Omnis forma aut est Metaph. aut Mathematica, aut naturalis. Præterea, simul contra Auicẽnam & Scotum ita licebit argumentari: Omnis forma vel est Metaphysica, vel Mathematica, vel Naturalis: forma illa, quam ponunt, nulla ex his esse põtest; non est igitur ponenda. Maior probatur: nec enim est Metaphysica, cùm sit demersa in materiam; nec Mathematica, quia formę Mathematicæ non sunt substantiæ; hæc autem numeratur à suis auctoribus inter substantias. Nec denique Naturalis: quia, vt constat ex doctrina Aristotelis lib. 2. Physic. cap. 1. aliísque in locis, omnis forma naturalis est principium motus & quietis: quod huic formæ non conuenit, cùm omnes motuum differentię habeant tam in mistis quàm in simplicibus corporibus alias peculiares formas à quibus proueniant. Ad nullum ergo formarum genus hæc forma pertinet.

5. Argum. Rursum, Hoc interest inter subiectum generationis, aliarúmque mutationum, quòd subiectũ generationis, sit materia prima; aliarum verò mutationũ ens actu: atqui materia cum forma corporeitatis est ens actu; igitur nulli substantiali generationi subiicitur; quod tamen negant aduersarij. Huic argumento occurrit Scotus, formam corporeitatis esse actũ imperfectum, & incompletum, propterea quòd sit via ad ceteras formas, ideóque non impedire quominus materia eo informata, ens in potentia dici queat. Verùm hæc responsio nõ satisfacit, quia cùm vniuersim omnis forma sit actus substãtialis, illa etiã corporeitatis forma si datur, talis erit; atque adeò constituet materiam in actu, alioqui alteratio cadaueris non esset verus motus, cùm subiectum motus & ens simpliciter in actu esse debeat. *Refutatio solutionis.*

ARTI

ARTICVLVS III.

Dissoluuntur contrariæ opinionis argumenta.

XPLICANDA nunc sunt argumenta, quæ pro aduersariis attulimus. Ad primum respondemus, materiam secundùm se ac sine quātitate spectatam habere partes distinctas.& extensas non actu, sed potestate: item re ipsa semper habere eiusmodi partes cum actuali distinctione,& extensione; quando quidem nunquam est destituta quantitate, cuius beneficio id obtinet. Et quidem toto tempore, quoad nouam formam disponitur, id habet à quantitate, qua tunc affecta est; in ipso verò generationis momento à quantitate, quam secum inuehit noua forma, quæ proinde non est dicenda recipi indiuisibili: præsertim cùm dispositiones consequentes, in quibus numeratur quantitas, in genere causæ materialis nouam formam antecedant, vt suprà statuimus. Ita verò cùm singulæ formæ specificæ, dimensiones quantitatis sibi conuenientes secum afferant, superuacaneum erit ponere formam corporeitatis, quæ illas ex peculiari officio inducat. *Solut. 1. arg.* *De extensione materiæ.*

Ad secundum, Cùm dicimus quodlibet viuēs constare ex corpore,& anima, per corpus intelligi materiam affectam organis ad vitæ munia obeunda accōmodatis, non quasi nomine corporis ipsa organa formaliter importentur, sed duntaxat tanquam ad significata, seu connotata quædam, ex quibus viuens non constituitur, sed ex forma & materia, cui eiusmodi organa accidunt. Ita præter alios, Gregorius in 2.dist.16.quæst.2. Argentinas in 4.dist.13. quæst. 1. art. 2. concl. 3. contra Capreolum in 2.dist.15.qu.1.art.3. Hispalensem quæst.1. art. 4. Caietanum 1.part.qu. 76. art. 4. Soncinatem 8. Metaph. quæst. 11. & alios, existimantes nomine corporis importari materiam primam simul cum anima, vt tantummodo cōferet esse corporeum. Quorum sententia ex professo à nobis confutatur in lib. de anima. *Solut. 2.*

Ad tertium, Nonnunquam particulam carnis omnino diuulsam, iterum coïre cum reliqua carne, rursúmque informari anima, & vitales functiones exercere; non quòd dum à corpore fuit abiuncta, retinuerit aliquam formam, quà priùs informata erat; sed quia seruauit dispositiones similes prioribus, quarum interuentu, accedente artis industria eas contemperante, veterem rei viuentis formam recuperat. Quòd si quis obiiciat, facultate naturæ non dari regressum à priuatione vitæ ad habitum; occurrendum, non dari huiusmodi regressum in tota materia nec in præcipuis eius partibus. Nec enim anima viribus naturæ ad totum corpus, vel ad cor, aut cerebrū, quod dereliquerat, remeat; posse tamen dari respectu aliquarum partium minùs principalium, interim dum reliquum corpus informat, vt in proposito exemplo. *Solut. 3.* *Obiectionis refutatio.*

Pro solutione quarti argumenti sciendum in primis, identitatem, aut distinctionem specificam, inter formas cadauerum non esse æstiman

mandam ex identitate, aut distinctione figurarum, membrorúmve; quanquam secus res habet in formis viuentium: ratio discriminis est, quia formas viuentium per se, cadauerum autem per accidens ea lineamenta consequuntur. Cuius rei præter alia id euidens est argumentum, quòd organorum apparatus & figura requiritur in viuentibus ad diuersa munia, & operationes administrandas; in cadaueribus autem minimè. Notauit autem Capreolus in 2. sent. dist. 15. quæst. vnica. art 3. ideo eam, quam videmus, artuum similitudinem cadauerum formas comitari, quia quemadmodum materia ad introductionem formæ viuentis, præsertim animalis, longo temporis tractu, variisque transmutationibus disponitur, & delineatur; ita non confestim, sed multis alterationibus à membrorum effigie destituitur.

Cur membrorum similitudo cadauerum formas comitetur.

Solut. 4. De formis cadauerum.

Hoc posito respondemus ad argumentum cum Caietano 1. part. quæst. 76. art. 4. & lib. 2. de anima cap. 1 quæst. 7. Gregorio Ariminensi in 2. dist. 26. quæst. 2. Capreolo in 2. dist. 15. quæst. vnica art. 3. & aliis, cadauera distingui aut conuenire specie pro diuersitate, vel conuenientia dispositionum, à quibus eorum formæ introducuntur; ita vt omnia cadauera genita potissimùm excessu caloris, verbi gratia, sint eiusdem infimæ speciei, & distinguantur specie ab aliis, quæ proueniunt potissimùm ex redundantia frigoris, similitérque res habeat in cæteris. Quod nequaquam absurdum videri debet, cùm cadauerum lineamenta nihil per se faciant ad eorum distinctionem, aut conuenientiam in natura; faciunt verò plurimùm dispositiones inductæ à progenitore cadauerum, cùm per eas determinetur materia ad hanc & illam formam. Et verò probabile est etiam dispositiones, quæ ad interitum disponunt, ita modificari ab affectionibus viuentium eiusdem speciei, vt superinuehant cadauera inter se specie similia, & ab aliorum viuentium cadaueribus differentia. Quod ita esse ex eo apparet, quia inconueniens videtur concedere, cadauer arboris, hominis, & bouis, posse aliquando in eadem specie conuenire. Quamquam istiusmodi conuenientiam probabilem quoque iudicat Caietanus loco citato, aiens, cùm forma cadaueris imperfecta sit, & commune medium ad omnia elementa, nihil mirum quod eadē à diuersis agentibus produci possit. Prior tamen sententia magis placet.

Vt ab Albu-dulio ho-loc. qu. 2. §. vlt.

Solutio 5.

Ad quintum, formam cadaueris non generari per se ab eo qui vulnus infligit, vt probat argumentum; sed ab agente, quodcumque illud sit quod in materiam induxit eas qualitates, quibus tempore generationem cadaueris proximè antecedente affecta erat materia viuentis; sicut enim eæ dispositiones introductionem formæ cadaueris, vt causæ instrumentariæ attingunt: ita cadaueris generatio, ad id à quo illæ productæ fuêre, vt ad principem causam ac progenitorem, referenda est. Si tamen id quod dispositiones producit imperfectius sit cadauere, ne admittamus causam æquiuocam principalem esse effectu suo deteriorem, dicendum erit causam principalem cadaueris esse corpus cœleste, cuius tanquam primi alterantis eæ qualitates instrumenta sunt.

Ad

Solutio 6.

Ad sextum, Materiam viuentis determinari ad formam cadaueris, non à calore duntaxat, aut vno aliquo accidente; sed a collectione dispositionum, quæ cadaueris generationem attingunt. Sed quo pacto dicet quispiam, aër, verbi gratia, frigiditate animal interimens, formam cadaueris inducit, cùm vnumquodque, simile sibi, vt ignis ignem, aër aërem generet? Respondendum, aërem quidem niti formam suæ similem in materiam inducere, aerémque progignere, quemadmodum & vnumquodque cæterorum agentium particularium, quæ cæteras dispositiones inuexère, nitebatur producere sibi simile. Verùm æquiuoca generatione interiici formam illam cadaueris, quia antequam materia ad aëris, verbi gratia, formam disponeretur, fuerunt in ea dispositiones, quæ ad cadaueris formam inducendam sufficerent.

Dubij cuiusdam explicatio

Lege Heru. in tractat. de vnitate formarum

Ad vltimum respondendum est, corpus Christi viuum & mortuum fuisse idem, vt patres aiunt, idem, inquam, secundùm identitatem materiæ, & suppositi, cui erat vnitum, vt in argumento probè asseritur, & probatur; non tamen fuisse idem quoad vnitatem formæ, quia re vera aliquam formā accepit mortuum, quam viuum non habuerat, nempe formam cadaueris. Nam quod Marsilius affirmat in 3. quæst. 3. art. 1. & quæst. 13. artic. 1. & probabile iudicat Henricus quodlib. 1. quæst. 4. nempe mansisse Christi corpus in triduo absque omni substantiali forma, non placet; quia sine necessitate aut causa nouum miraculum fingunt. Itaque dicendum cum D. Thoma 3. part. quæst. 50. artic. 5. cæterísque eiusdem disciplinæ alumnis, Christi corpus ab excessu animæ vsque ad resurrectionem fuisse sub forma cadaueris, nec esse absurdum, Verbum diuinum eam formam denuo sibi in vnitatem personæ asciuisse. Non per vnionem simpliciter nouam, sed ex vi antiquæ assumptionis, quatenus eiusmodi forma post separationem animæ quadam naturali consecutione materiam antè vnitam subiit. Nec est incommodum, filium Dei, naturam illam, & formam cadaueris, non per se, & ex primaria intentione; sed veluti in via, & ob aliud assumptā, in resurrectione dimisisse: quemadmodum & dum mortalem vitam ageret, hinc partes quasdam materiæ, actione caloris humidum consumentis resolutas dimittebat; inde alias denuo per continuam nutritionem sibi copulabat. Illud autem D. Damasceni dictum, intelligendum est de iis partibus quæ ad naturæ humanæ integritatem, quas Christus primò assumpsit, requiruntur. Neque propterea quòd natura cadaueris, atque eius forma Verbo diuino vnita esse desiit, humana Christi natura alicuius beneficij dispendium perpessa est; quin verò per eam dissolutionem instauratum illi fuit beneficium vnionis totius humanitatis cum Verbo; siquidem copulata rursus anima rationali cum corpore, redintegrata est humanitas, simúlque antiqua eius vnio cum Verbo, quæ pereunte humanitate euanuerat. Denique ad id quod vltimò obiicitur, respondendum, non debere absurdum reputari, quòd natura cadaueris, per illud triduum mortis Christi, de Verbo diuino

Marsilij opinio refellitur.

Verbum diuinum vniuit sibi in triduo formā cadaueris.

Explicatur dictū D. Damasceni.

diuino per communicationem idiomatum enunciaretur. Nam qui sese ad naturæ nostræ abiectionem, & ad mortem demisit, simul quod deinde consequens erat, non exhorruit.

QVÆSTIO XXI.

Vtrùm in homine plures insint animæ; an vna tantùm.

ARTICVLVS I.

Diuersæ auctorum sententiæ.

Manichæorũ dogma.

IN hac controuersia reiiciendum in primis est stultum impiúmque dogma Manichæorum, qui, vt refert D. Augustinus lib. 10 super Genesim ad lit. cap. 13. & lib. 6. contra Faustum, cap. 8. & in libro de duabus animabus, cap. 12. duas in homine animas posuere, alteram omni culpa vacuam, vtpote diuino satu editam, & Dei particulam; alteram vitiorum labe concretam, & à principio quodam malorum omnium auctore productam. Quem errorem anathemate damnauit octaua Synodus generalis actione 10. can. 11.

Damnatũ ab octaua Synodo generali.

Sententia Platonis de tripl ci anima.

Porrò ex antiquis philosophis, Plato in Timæo aliísque in locis tres homini animas tribuit, ex triplici operatione vitæ, cognitione, ira, nutritione, quarum primam in cerebro, secundam in corde, tertiam in hepate collocauit: easdémque libro 9. de Republica similes fecit tribus ciuitatis partibus, consulari, militari, quæstuosæ, & tribus hominum generibus philosopho, contentioso, auaro. Probauit autem quarto de Republica suam hanc sententiam de triplici anima, eo argumento, quòd sæpe in homine aliud ratio, aliud iracundia, aliud libido suadet. Quare cùm hoc intestinum bellum non videatur ab eadem anima excitari posse, tres animæ in homine ponendæ erunt. Sunt tamen qui velint, Platonem hasce animas non re, sed potestate, seu viribus duntaxat distinctas posuisse. Cui interpretationi fauet id quod in eius Theæteto legitur, videlicet non esse putandum plures esse animas in homine quasi milites in equo Troiano. Verùm Platonem, vti diximus, interpretatus est Aristoteles libro primo de anima, cap. vlt. Auerroës lib. 3. de part. anim. cap. de corde, & D. Thomas 1. part. quæst. 76. artic. 3. videtúrque id haud obscurè colligi ex Timæo, vbi totius naturæ princeps Deus creato à se animo rationis compote, diis iunioribus curam delegat tornandi humani corporis, aliásque duas animas producendi. Nec obest illud ex Theæteto, non enim ibi Plato negat esse in homine plures animas, sed esse tanquam in equo Troiano, hoc est, aceruatim, & perturbata atque indiscreta confusione.

Aliques Ph. in hac fuisse sententia refert Aui:. li. 6. nat. p. 5. cap. 7.

Lege Plutar. de plac. li. 4. cap. 4.

Themistius in sua paraphr. 1. de an. cap. 2. Platõ. ab hac calũnia vindicare nititur.

Vt eam Aristoteles, Auerroes, & D. Thom. intelligunt.

Sic

Sic etiam Platonem intellexit, & secutus est Galenus in libro, qui inscribitur, Quòd animi mores corporis temperaturam sequantur, & lib. 7. de decretis Hippocratis, & Platonis, vbi ternarium numerum animorum se contra Aristotelem demonstrasse gloriatur. Eius autem demonstratio ita ferè concluditur: Dissectione constat singulas partes corporis per neruos à cerebro vim animalem, ac sensitiuam recipere, eámque cerebrum non aliunde, sed à se ipso obtinere. Igitur anima cognoscens, & rationalis in cerebro sita est: irascibilem verò esse in corde, nemo non fatetur; concupiscibilem in iecore venarum origo monstrat. Sunt igitur separatæ locis animæ tres: quòd si locis, etiam substantia; idem enim distinctis sedibus contineri non potest. Ita Galenus.

Platonis sententiam defendit Galenus.

Probatio Galeni.

Deinde, quòd negari non debeat esse in homine tres animas, vegetatiuam, sensitiuam, intellectiuam, hunc in modum videtur ostendi: Fœtus, vt Aristoteles docet 2. de generatione animalium, c. 3. dum in vtero fingitur, & conformatur, primò viuit vitam stirpis, deinde animalis, postremò hominis. Igitur cùm anima sensitiua producitur, iam insidet in materia anima vegetatiua; & cùm anima rationalis creatur, iam præest anima sensitiua. Sed nec prima accessu secundæ, nec secunda ingressu tertiæ interit. Manent ergo in homine hæ tres animæ. Probatur minor; tum quia non est à quo animæ illæ in vtero delitescentes interimantur; tum quia superuacanea fuisset earum productio, si eo pacto extinguendæ forent.

Primum argum. pro triplici anima.

Item, si anima vegetatiua, sensitiua, & intellectiua essent in homine vna anima secundùm substantiam; oporteret in quacumque parte vna earum est, etiam reliquas esse: sed non ita res habet; quia in ossibus est anima vegetatiua, siquidem nutriuntur, & augescunt; nec tamen est sensitiua, quia ossa vim sentiendi non obtinent, vt docet Aristoteles lib. 3. de anima, cap. 13. text. 66. igitur illæ tres animæ substantia & re inter se distinguuntur.

Præter superiorem sententiam de triplici anima, est alia huic proxima, quæ non tres, sed duas tantùm constituit in quolibet homine, vnam sentientem, alteram intellectricem, quod teste Clemente Alexandrino lib. 2. Stromatum, & Theodoreto lib. 5. de curatione Græcanicarum affectionum, secuti fuere ex priscis philosophis nonnulli. Item Philo Iudæus in libro, cui titulus est, Quòd deterius potiori insidietur; & ex Peripateticis non pauci, vt Ochamus in 4. sent. quæst. 7. & quodlibet. 2. quæst. 10. Maironius in 2. dist. 17. quæst. vnica. Mirandulanus lib. 33. de euersione singularis certaminis, sect. 2. idémque probabilius censet Thomas Garbius lib. 1. tract. 5. quæst. 49. quibus hæc potissimùm sunt argumenta: Duo actus inter se pugnantes nequeunt eidem animæ simul inesse; sed, vt patet experientia, docétque Aristoteles lib. 3. de anim. cap. 11. text. 53. idem homo eodémque tempore appetitu sensitiuo amplectitur voluptatem, & rationali eandem reiicit, qui actu inter se pugnant, iuxta illud Pauli in epist. ad Rom. cap. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem

Altera opinio, quæ statuit in homine duas animas.

Eius confirmatio.

D. Pauli.

legi mentis meæ: ergo appetitus sensitiuus, & rationalis, non in vna insunt anima, sed in diuersis; ex quo sequitur duas esse animas in homine. Idem ostendi potest argumento ducto ab operationibus sensitiuis, & intellectiuis. Nam cùm hæ omnes, sint actiones vitales & immanentes; debent recipi in anima, à qua oriuntur; sed operationes sensitiuæ, quia materiales sunt, non possunt recipi in anima rationali; recipientur ergo in anima sentiente, eáque diuersa à rationali.

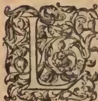
Caducum & immortale differũt genere.

Præterea caducum & immortale differunt genere, vt Aristoteles docet lib. 10. Metaphys. cap.13. text. 26. sed anima sensitiua hominis est caduca; quia est eiusdem speciei cum anima sensitiua brutorum; particeps verò rationis est immortalis: ergo in homine non est vna eadémque anima sensitiua, & particeps rationis. Adde quòd incorruptibile non potest conferre esse corruptibile; cùm igitur homo corruptibilis sit, & anima rationalis incorruptibilis, vtique ab alia forma obtinebit homo corruptibilitatem, videlicet ab anima sensitiua. Nec satisfaciet qui dixerit animam rationalem, potestate ac virtute continere gradum corruptibilis. Nam cùm homo formaliter corruptibilis sit, oportet accipere id ab aliqua forma, quæ talem gradum non virtute, sed actu, ac formaliter in se habeat.

ARTICVLVS II.

Omnino asserendum vnam tantùm esse animam in quolibet homine.

D.Greg.Nyss.

ONGE tamen absunt à veritate, qui in quolibet homine plures animas constituunt, quàm vnam rationis & intelligentiæ compotem; quæ, vt D.Gregorius Nyssenus in libro de hominis opificio, c.12. ait, totum humanũ corpus instar musici instrumenti fabricatum connectat, regat, ac moueat, omnésque illius functiones per diuersa organa, & facultates administret, ad eum modum quo vnus idémque citharœdus varietate filium diuersos pariter sonos in vnum concentum edit.

Itaque vna & eadem anima in homine est nutritiua, sensitiua, & intellectiua, ab vna proueniunt actiones nutriendi, sentiendi, & intelligendi, cæteræque id genus, vt docet Aristoteles lib. 1. de anima, cap.5. text.91. & cap.4. text.66. & lib.2. eiusdem operis, cap.3. text 31. Quod vt planius euadat, aduertendum erit, rerum species & formas differre inter se, vt quid perfectius & minùs perfectum. Sunt enim in rerum ordine, v.g. viuentia perfectiora non viuentibus, animalia plantis, homines brutis: atque in singulis etiam horum generum diuersi existunt gradus. Vnde Aristoteles lib.8. Metaph. cap.3. text.10. ait species esse veluti numeros, qui adiectione vel detractione vnitatis differunt: & lib.2. de anima, cap.3. text. 31. comparat diuersas animas speciebus figurarum, quarum ea, quæ perfectior est, continet minùs perfectam, & aliquid amplius, vt figura pentagona tetragonam,

Similitudo animæ cum figura.

gonam, & aliquid præterea. Sic igitur anima intellectiua, quæ cæteras animas nobilitate longè superat, virtute cohibet quidquid continet anima sensitiua brutorum animantium, & nutritiua plantarum: & vt superficies, quæ figuram pentagonam obtinet; non per aliam figuram tetragona est, per aliam pentagona, quia figura tetragona superflua esset, vt quæ iam in pentagona inclusa sit; ita nec per aliam animam Socrates est homo, per aliam animal, per aliam viuens; sed per vnam & eandem, quæ à potiori gradu, quem homini vnà cum materia tribuit, rationalis appellatur.

Duplex consideratio animæ sensitiuæ & vegetatiuæ. Illud tamen hîc aduertes, animam sensitiuam & vegetatiuam dupliciter spectari posse, vel in commune, vel vt sensitiua componit brutum, vegetatiua plantam. Præterea bifariam dici rem vnam continere aliam virtute; nimirum, aut quia potest eam producere, quo pacto Deus creaturas omnes, & lux calorem continet; aut quia etsi non possit eam producere, potest tamen exercere operationes & officia, quæ ab illa exercentur. Hoc posito, si anima sensitiua & vegetatiua priori modo sumantur, tunc anima rationalis non dicetur eas virtute continere, sed actu, & formaliter, quo pacto omnia superiora in recta serie in suis inferioribus continentur, vt notum est. Si autem posteriori modo spectentur, dicitur eas continere virtute, accepta tamen virtuali continentia iuxta secundam considerationem duntaxat: quandoquidem anima rationalis nequit animam brutorum plantarúmve producere, valet tamen operationes, quæ ab his oriuntur, quatenus vegetatiuæ & sensitiuæ sunt, administrare: esto nequeat exercere illas, quæ formas specificas brutorum & plantarum consequuntur. Non enim potest edere actionem hinniendi, quæ consequitur formam equi, verbi causa.

Vnius animæ assertores. Hanc de animæ vnitate sententiam, vt à nobis explicata est, edisserit probátque S. Thomas 1. p. quæst. 79. art. 3. Magnus Albertus tract. 2. de homine, cap. 1. & in lib. de origine animæ. Alensis 2. p. quæst. 62. memb. 2. Henricus Gandau. quodlibet. 2. quæst. 2. & 3. Ægidius in opusculo de gradibus formarum, & in 1. dist. 16. quæst. 1. Scotus in 2. dist. 15. quæst. vnica, & in 4. dist. 11. quæst. 3. art. 2. Durandus dist. 11. quæst. 2. Argentinas dist. 13. art. 1. conclusione 2. Plutarchus & Alexander apud Philoponum ad text. 13. lib. de anima, Auerroes 1. de anima, capit. 7. Auicenna 6. naturalium p. 1. cap. 3. & denique nobilissimi quique Theologi, & philosophi communi consensu, apud quos plurima ad hanc veritatem confirmandam atque illustrandam argumenta leguntur. Nos pauca duntaxat afferemus.

Pro vnitate animæ 1. argum. Primum hoc esto: Si cuiusque hominis plures forent animæ, non esset quilibet homo animal vnum; hoc autē falsum est, ergo & illud. Probatur maior; quia, vt superiùs argumentabamur, vnaquæque forma tribuit esse & vnitatem, & est actus primus; atque adeò quælibet constituit per se hoc aliquid, ex quo sequitur non posse esse compositum vnum per se, nec animal vnum, vbi plures sunt animæ, vt rectè colligit Aristoteles lib. 1. de anima, capit. 5. text. 91. contra plu-

rium animarum aſſertores;nec ſat eſt huiuſmodi animas ordine quodam connexas eſſe in eodem homine; cùm perſpicuum ſit, ordinem in multitudine non efficere vnum abſolutè, ſed vnum ſecundum quid, vt exercitum.

2. Argum. Secundum, Animæ functiones, vt teſtatur experientia, mutuò ſe retardant, ac nonnunquam omnino impediunt, vt actiones ſenſuum contemplationem, & è conuerſo contemplatio, ſi vehemens ſit, non modò ſenſuum, ſed & ſtomachi ipſius operam ac nutritionem: huius autem rei non alia cauſa eſt, niſi quia vniuerſa hæc munia perficiuntur ab eadem anima, quæ ſi ſe ad vnum vehementiùs applicuerit, ad cætera exercenda non ſufficit. Igitur in homine vna tantùm eſt anima horum munium opifex ac moderatrix. *Lege Scotum in 3.d.13.q.1.& D. Th. 2 2.q.173. a.3.& de verit. q. 12. ar.9. ad 4.*

Obiectio. Quòd ſi quis obiiciat non videri argumentum aptum ad vnitatem formæ aſſerendam, quòd vna vehemens operatio aliam impediat, cùm id proueniat ex concurſu ſpirituum, qui ſi ad vnius potentiæ organum frequentes confluant, alia ſenſiteria deſtituunt, vti fit cùm anima in operationem facultatis tali organo incidentis acriùs incũbit: *Dilutio.* occurrendum, licèt ita accidat propter confluxum ſpirituum, adhuc tamen eiuſmodi confluxum attribuendum eſſe animæ, quæ quia vna eſt, tanquam totius corporis omniúmque viriũ domina, & diſpenſatrix, ab vna parte ad aliam pro rerum opportunitate ſpiritus euocat, ſinens interim aliã partem defraudari; quod præſtare vtique aut ægrè, aut nullo modo poſſet, ſi non vna, ſed plures eſſent animæ, quarum quælibet pro ſe ageret, ſuáque munia tueretur.

3. Argum. Tertium, Forma illa ſenſus particeps diſtincta ab anima rationali, quam contrariæ partis defenſores homini attribuunt, ante aduentum animæ rationalis cõſtituebat indiuiduum quoddam ſub ſpecie bruti. Ergo cùm adhuc naturam ſuam ſpeciémque conſeruet, idem nihilominus indiuiduum conſtituet. Quare Socrates ex bruti & hominis natura componetur, eritque partim homo, partim bellua.

4. Argum. Quartum, Vel anima illa ſenſitiua in morte Chriſti ſuperſtes mãſit in corpore, vel interitum ſubiit (extra corpus enim non emerſit, cùm ſit dependens à materia.) Primum falſum eſt, quia alioqui Chriſti corpus fuiſſet in ſepulchro viuum. Secundum etiam verum non eſt, quia debuiſſet poſtea Deus eãdem animam in reſurrectione producere, ſibíque vnire, quod certè fictitium eſt. Non ergo in Chriſto eiuſmodi anima ſenſitiua fuit, ac proinde nec in nobis.

Patrum teſtimonia. Accedunt poſtremò ad refellendam animarum multitudinem plurima, eáque illuſtria teſtimonia. Nam patres, vbicumque de hac re ſermo incidit, vnam eſſe in quolibet homine tantùm animã, diſertis verbis docent, vt *D. Auguſt.* D. Auguſtinus in lib. de quantitate animæ, cap. 3. *D. Damaſc.* D. Damaſcenus 2. de fide orthodoxa, capit. 12. *D. Greg. M.* D. Gregorius Magnus homil. 12. in Ezechielem. *D. Greg. Ny.* D. Gregorius Nyſſenus de creatione hominis, cap. 15. *Hugonis.* Hugo Victorinus in lib. de ſpiritu & anima, & in explicatione cantici beatæ Virginis. *Lactantij.* Lactantius in libro de ira Dei, cap. 11. & alij.

Idem

Idem confirmant aliquot ſacræ paginæ loca, vt cùm capite 2. Geneſeos, anima rationalis, cuius ibi creatio traditur, ſpiraculum vitæ appellatur, id eſt, ſpiraculum vitale, ſeu viuificans. His enim verbis vni animæ rationali attribuitur vita abſolutè, hoc eſt, triplex vita, intellectiua, ſenſitiua, vegetatiua. Imò & in Hebræo non legitur ſingulariter, vitæ, ſed pluraliter, ſpiraculum vitarum, ad ſignificandum, vt Caietanus eo loco annotauit, animam rationis compotẽ omnem vitæ gradum vi ſua homini conferre. Ad idem oſtendendum valent etiam illa Chriſti Domini verba apud Mathæum, cap. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Quæ non ſolùm animæ humanæ immortalitatem teſtantur, ſed ſimul indicant vnam tantùm eſſe animam in quolibet homine. Nam cùm dicitur, animam non poſſunt occidere, monſtratur immunitas animæ humanæ ab interitu. Cùm dicitur abſolutè, animam, non verò animam rationalem; ſignificatur nullã eſſe in homine animam, quæ interitum ſubire poſſit; at ſi eſſet in eo anima ſenſitiua, cùm hæc ſit morti obnoxia, non fuiſſet ſimpliciter verè affirmatum, animam autem non poſſunt occidere. *Loca ſacræ paginæ.*

Huc etiam ſpectat quod habetur titulo C. de ſumma Trinitate & fide Catholica, vbi duæ ſolùm traduntur partes humanæ naturæ, ſpiritus, & corpus, ſpiritus autem ſolùm de anima rationali prædicatur, & planiùs in Clementina de ſumma Trinitate, cùm aſſeritur, Chriſtum verè factum hominem per hoc, quòd aſſumpſit partes naturæ noſtræ ſimul vnitas, ſcilicet corpus, & animam intellectiuam. Item de celebratione miſſarum. c. in quadam, ex Geneſ. 2. vbi dicitur, per idem eſt intellectiuum, & viuens homo. *Caput Firmiter.* *Clementina, de ſum. Trinitat.* *c. in quadã.*

Quæri hoc loco ſolet quam cenſuram mereatur aſſertio, quæ plures animas conſtituit in eodem homine. Reſpondendum, ſi eas conſtituat vt Manichæi, de quibus initio quæſtionis diximus, vel, vt Plato, qui putabat animam rationalem non eſſe veram formam corporis, ſed vniri ei tanquam motorem, vel nautam; vtramlibet harum aſſertionum hæreticam eſſe. Priorem, quia repugnat decretis fidei, & condemnata eſt in octaua Synodo generali; poſteriorem, quia ſimiliter condemnata eſt in Concilio Lateranenſi tertio ſub Leone decimo ſeſſ. 8. & in Viennenſi ſub Clemente quinto, & in Clementina de ſumma Trinitate & fide Catholica, vbi definitur, animam intellectiuam eſſe verè & eſſentialiter formam humani corporis. *Dubit.* *Reſp.* *8. Synod.* *Concil. Later.* *Concil. Vien.* *Clement.*

Quod verò attinet ad ſententiam, quæ vnicuique homini plures animas dat, eo modo quo Nominales, & alij nonnulli Catholici auctores, quos ſuprà memorauimus; controuerſum eſt quidnam de ea pronuntiandum ſit. Heruęus in tractatu de vnitate formarum, quæſt. 18. vocat eam erroneam, eandémque ei notam inurunt quidam è recentioribus; præſertim ob decretum illud octauæ Synodi, quod etiã de huiuſmodi poſitione intelligunt. Alij contrà affirmant, videlicet nec de illa Synodum aliquid ſtatuiſſe, nec iure damnari poſſe, cùm ſit res pertinens ad philoſophicam diſceptationem, & quæ nulla ex

parte religionem attingat. Nobis media quædam via placet, ita vt dicamus prædictam assertionem non esse iudicandam hæreticam, aut erroneam; habendam tamen pro minùs tuta, proindéque nullo pacto in Philosophia admittēdam. Huius nostri pronunciati prior pars ex eo suadetur, quia nulla apparet idonea ratio, nec ab iis, qui contrà opinantur, vlla affertur, cur eo nomine damnāda sit hæc sententia; præsertim cùm octaua Synodus, cuius potissimum auctoritate condemnata videri posset, non videatur de illa quicquam decreuisse; sed de Manichæorum dogmate, vel etiam de errore ponentium in eodem corpore humano plures animas rationales, alterā informantem, alteram assidentem duntaxat. Posteriorem partem eiusdem pronuntiati suadet argumentum illud à nobis propositum de anima sensitiua in morte Christi, & loca, quæ ex sacra pagina, & Patrū, ac Pontificum dictis, retulimus: quæ tamen non probant sententiam illam grauiori censura esse afficiendam.

Censura opinionis attribuentiū homini plures animas.

ARTICVLVS III.

Occurritur primi articuli argumentis.

Ad argum. Plat.

DILVAMVS nunc arguméta initio proposita. Ac primùm ad id quo Plato ternarium numerum animarum suadebat, dicimus, ex eo quòd homo eādem rem simul velit, & repudiet, aut actus alia ratione quasi pugnātes exerceat, non colligi esse in eo multas animas, sed diuersas potentias, à quibus ij actus proficiscantur. Similiter, ad id quo Galenus magnam plagam se Aristoteli imposuisse gloriabatur, respondendum, eo tantùm concludi quasdam animæ functiones certis locis ac sedibus contineri, atque adeò facultates è quibus oriuntur, re ipsa inter se distingui, quod libenter damus. Inde autem multitudo animarum non rectè arguitur; cùm vna eadémque anima naturali sua fœcunditate plures ex se potentias, organorum apparatu, officio, réque distinctas parere possit. Aduerte tamen, circa illam sedium & organorum distinctionem, quam Galenus tradit, vim intelligendi, ciúsque operationes, non affigi certo organo, cùm non hæreant in materia. Item vim concupiscendi non esse in iecore: sed in corde, vt ex Aristotele, aliísque auctoribus, in Ethicis docuimus.

Ad arg. Galeni contra Arist.

Ad aliud ex Aristotele, omissa interim controuersia, quæ circa progressum fœtus in vtero existit, de qua in libris de Anima disserimus, respondendum est, accessu animæ sensitiuæ aboleri vegetatiuam, quæ iam fœtum animabat, similitérque ingressu rationalis extingui sensitiuam. Nec ideo priores animas superuacaneas fuisse. Poscit enim ordo naturæ quæ ab imperfectis ad perfectiora incedit, vt materia sensim & quasi per gradus ad melioris formæ susceptionem promoueatur: corrumpūtur verò illæ formæ, vt D. Thomas 1. part. quæst. 118. artic. 1. & 2. contra gentes, cap 89. explicat, ab ipso gene

De successione animarū in vtero.

D. Thom.

De qua controuersia D. Th. 1. p. 118. art. 2. Alesis 2. par. q. 93. Henr. quodl. 3. q. 8. Mars. lib. 2. huius op. q. 7. Albert. in sum. de ho.

Philoponus c.3. li.2. huius op. Greg. in 2. d. ibid. quæst.2.

generante, tum per virtutem formatricem in spiritu seminis inhærentem, quæ materiam effigiat ac præparat ad sequentem formam; tum per alias dispositiones, quibus sic materia afficitur, vt prædictæ formæ non nisi ad certum tempus in ea seruentur. eóque peracto intereant, & tandem animæ rationali locum dent. Ex quo patet, embryonem haud sibi ipsi interitum moliri, cùm virtus illa formatrix, cæteræque dispositiones non agant, nisi vt instrumenta generantis, cuius finis ac primarium institutum est vltimę formæ introductio, & hominis ipsius generatio: non autem corruptio embryonis, etsi hæc, tanquam conditio sine qua non, ad nouam generationē requiratur.

Ad vltimum pro eadem sententia dicendum est, in omnibus partibus, quibus inest anima vegetatiua hominis, inesse sensitiuam & intellectiuam, cùm sit vna eadémque substantia: sed non oportere inesse omnibus actum sentiendi, cùm nonnullæ sint ad talem actum ineptæ ob improportionem temperamenti, vt ossa ob nimis terrenam concretionem, quæ tamen eis necessaria fuit, vt sua duritie & firmitate reliquum corpus stabilirent, aliósque vsus præstarent, de quibus Aristoteles libro secundo de partibus animalium, cap.8. & 9. & Galenus libro de vsu partium.

De duplici hominis appetitu.

Lege Capr. in 3. dist. 16. q. unic. art. 3. D.Thom. 3. p.q.18. a.3.

Ad primum eorum quæ attulimus, pro assertione ponentium in singulis hominibus duplicem animam, liquet iam quid dicendum sit ex iis quæ tradidimus in responsione ad argumentum Platonis; videlicet tantùm eo concludi esse in homine duplicem facultatem appetendi, nimirum voluntatem, & appetitum concupiscibilem inhærentem corpori, quorum appetituum vnus interdum id appetit, quod alter reiicit. Vnde etiam patet, eos actus non propriè contrarios dici, cùm non recipiantur in eadem potentia; etsi aliquo modo repugnantes vocari queant, quatenus feruntur in idem obiectum opposito modo.

Ad secundum respondendum est, tam operationes intellectiuas, quàm sensitiuas in homine oriri ab anima rationali: sed intellectiuas, cùm immateriales sunt, inhærere in ipsa anima; sensitiuas autem in corpore, quia materiales sunt, & extensæ, atque à potentia organica efficiuntur. Nec propterea quòd hæ operationes sint immanentes, debent insidere in ipsa anima: sat enim est manere in potentia, à qua immediatè oriuntur.

De corruptibilitate animæ sensitiuæ.

Ad tertium dic, effatum illud, immortale & caducum differunt genere, propriè intelligi de compositis, non autem de formis, vt aduertit D.Thomas hoc in lib. ad text.51. Quòd si ad formas extendatur, concessa maiori propositione, dices ad minorem, animam sensitiuam in commune, prout sub se rationalem & sensitiuam brutorum animantium comprehendit, non vendicare sibi definitè corruptibilitatem, sed indifferentem esse ad illam; sicuti animal ad hominem & belluam: animam verò sensitiuam hominis, cùm sit vna eadémque substantia cum rationali, non esse eiusdem speciei cum sensitiua brutorum, neque morti subiacere, vt illam. Ad reliquam partem

eiusdem

eiusdem argumenti dicendum erit, corruptibile, cæteróſque gradus metaphyſicos, non deſumi à ſola forma; ſed ſimul etiam à materia; & licèt anima rationalis in ſe immortalis & incorruptibilis ſit; poſſe tamen ab ea partiatim deſumi gradum corruptibilis, prout materiam ſeparabiliter informat. Sicut enim non repugnat formam eſſe incorruptibilem, & informare ſeparabiliter; ita neque repugnabit corruptibile deſumi à forma incorruptibili. Atque in hoc ſenſu dicitur anima rationalis continere virtute eiuſmodi gradum, quem tamen ita virtute continet, vt actu conferat: nec enim pugnat hæc virtualis continentia cum actuali collatione, vt notum eſt.

QVÆSTIO XXII.

Verùm partes organicæ animalium diuerſas ſpecie formas vendicent, an non.

ARTICVLVS I.

Opinio exiſtimantium vendicare.

D.Greg.Nyſ.
D.Thomas.
Ariſtoteles.

T D. Gregorius Nyſſenus in libro de hominis opificio, cap. 12. & S.Thomas in 4. ſent. diſt. 44. quæſt. 1. art. 2. explicant, habet ſeſe anima ad corpus non ſolùm vt forma, & finis; ſed etiam tanquam ars, teſte Ariſtot. lib. 1. de anima, cap. 3. text. 53. Quare ſicuti ars ad perficiendum opus; ita anima ad functiones vitæ adminiſtrandas, organis ſiue inſtrumentis vtitur. Hinc orta eſt partium animalis diuiſio in organicas, ſiue officiales, inſtrumentariaſve, & in non organicas. Ex quibus organicæ propriè dicuntur, quæ peculiari alicui officio deſtinatæ ſunt, veluti cor, cerebrum, manus, vt luculentè explicat Ariſtoteles libro 1. de partibus animalium, cap. 1. & Galenus in libro de vſu partium. Quærimus igitur hoc loco num partes organicæ, præter communem formam totius, peculiares formas ſpecie diuerſas habeant. Pars affirmatiua hunc in modum videtur oſtendi: Quælibet pars organica habet propriam definitionem diſtinctam à definitione alterius. Igitur cùm definitio præcipuè ſumatur à forma, quælibet pars organica obtinebit ſuam formam diuerſam à forma alterius. Deinde, ex actionibus ſpecie diſtinctis colliguntur formæ ſpecie differentes; ſed diuerſa organa habent actiones diſtinctas ſpecie; cor enim, verbi gratia, calefacit, & exſiccat; cerebrum refrigerat, & humectat; ergo, &c. Tertiò, partes organicæ non ſunt inter ſe continuatæ, ſed contiguæ tantùm; ergo non conueniunt in eadem communi forma. Conſecutio probatur; quia alioqui eadem forma rebus ſimpliciter diſtinctis, ac ſuppoſito differentibus ineſſet. Antecedens autem ex eo oſtenditur, quia Ariſtotel. 2. de partibus animalium, capit. 7. affirmat, cerebrum non eſſe continuatum cum aliis

D.Greg.Nyſ. lib. de elem. cap. 1. D. Nemeſ. lib. de nat. hom. ca. 4. Fern. lib. de element. c. 2. D. Thom. in diſp. q. vnic. de anim. art. 1. ad 1.

Quæ propriè dicatur partes organicæ.

Arg. partis affirmatiuæ. 1. 2. 3.

De hac re Ariſt. lib. 2. de part. anim. cap. 7.

Ariſtoteles de cerebro.

aliis partibus;idque tum aſpectu patere, tum vel maximè inde con-
ſtare,quòd cùm tangitur,nullum efficit ſenſum,quemadmodum nec
ſanguis. Præterea quòd caro,oſſa,atque nerui non ferueant cum aliis
partibus continuitatẽ, monſtrant Anatomicæ artis periti in artuum
diſſectione,auctore etiam Galeno li.2.de anatomicis adminiſtratio-
nibus.Poſtremò,partes quę diuerſum temperamentum ſortitæ ſunt, 4.
agunt in ſe mutuò, & à naturali ſtatu ſeſe deiiciunt; vnde nonnun-
quam totius compoſiti diſſolutio, & mors ſequitur: ſed hæc pugna
non poteſt ab vna eadémque forma totius prouenire, vt quæ par-
tium harmoniam & concordiam conciliare ſtudeat: prouenit ergo à
peculiaribus formis ipſarum partium.

Galen.etiam 3. de cauſis ſymptomatũ ait cerebrum non ſentire.

ARTICVLVS II.

Conſtituitur pars negatiua controuerſiæ. Diluuntur tria priora argumenta ſuperioris articuli.

ROPOSITA argumenta Medicorum nonnullos in affirmantẽ quęſtionis partem adduxere, aiẽtes eſſe illam Medicę artis theorematis admodum conſentaneam. In eadem quoque fuiſſe Pythagoram memorant, & eam Scotus 7.Metaphyſi.quæſt.20.ſubtilem ac veram eſſe contendit;ſed nobis contraria & verior & ſubtilior videtur cum ſancto Thoma 2. contra gentes cap.64. Alẽſe 2.p.qu.59.memb.2.Gregorio in 2.diſt.16. quæſt.2.concluſione 3.Durando in 4.diſt.42.quæſt.2. Caiet.2.lib. de anima,ca.1. & aliis,quos ſuprà pro vnitate formarum citauimus. Valent autẽ ad hanc ſententiam confirmandam argumenta,quæ ibi attulimus; tum illud priuatim,quòd ad organorum,& diſſimiliariũ partium,ex quibus animal integratur,varietatem conſtituendam, earúmque munia obeunda,ſufficit vna forma totius cum diuerſo tẽperamento,ſitu, & figura:quæ omnia in iis partibus accidentariũ tantùm diſcrimen ponunt. Quare ad primum aduerſæ opinionis argumẽtum reſpondendum eſt,ſicut partes diſſimiliares, & organicæ, quibus animal integratur,ex accidente ſolùm differunt;ita accidentarias tantùm,nõ intrinſecas definitiones diuerſas habere. Alij aliquanto luculentiùs reſpondent, nimirum partes organicas dupliciter conſiderari. Vno modo abſolutè,quatenus partiales quædam ſubſtantiæ ſunt ex parte materiæ,& forma tota,vel ex parte,ſi diuiſibilis ſit,cõſtitutę. Altero, vt has vel illas complexiones & figuras vendicant. Priori modo nec definitione differre,nec aliter quàm partem eiuſdem rationis à parte vnius eiuſdémq; totius. Poſteriori differre inter ſe definitione, qualem habent cõpoſita per accidens conuenientia in natura, & forma ſubſtantiali, & accidentibus inter ſe differentia. Ad ſecundum,ex ſimili argumenti ſolutione, quam ſuperiùs attulimus, patet quid reſpondendum ſit; ſed rurſus ad maiorem explicationem negandum

Scoto aſſentiuntur Bargius in 1. d. 30. Antonius Andr. 7.Metaph.q. 17. & ex parte Saxonia 1. huius opin. D.Tho.in 2. d. 18.q.1.a. 2. & opuſc. 45. Gab. in Cã.lect. 42. Marſil. hoc lib.q. 6.Sonci. 8. Metaph. qu. 10. Capr. in 2. d.15. quæſt. vnic.

Concluſio.

Solutio arg pro parte affirmatiua.

Solut. 2. arg.

est, ex actionibus specie diuersis argui semper formas specie distinctas. Licèt enim vnaquæque forma specie differens ab alia, obtineat aliquam peculiarem actionem distinctam specie ab iis quæ cæteris formis competunt; non tamen quælibet actio specie diuersa requirit formam specie distinctam; cùm perspicuum sit, actiones discrepantes specie, eidem formæ conuenire, vt formæ aquæ refrigerare, & humectare; & formæ equi actionem audiendi, & nutriendi. Lege Heruæum in tractatu de vnitate formarum quæst. 18. ad 4. *Lege D. Tho. 1. p. q. 76. a. 5. ad 3.*

Solut. 3. arg. Ad tertium argumentum respondemus cum Auerroës. Physic. text. 26. Richardo in 2. dist. 17. quæst. 4. circa 2. principale, & Abulense paradoxo 2. cap. 26. & aliis, quantumliùet Anatomicæ artis professores reclament, membra omnia, artus, & partes, ex quibus simpliciter ac per se compactum animal dicitur (de his enim duntaxat in hac disceptatione loquimur) musculis, neruis, aut fibris tenuibus, aliisque iuncturis perpetuo nexu inter se vinciri & continuari, quamuis interdum huiusmodi ligamenta, vt in suo libro de anima Fracastorius aduertit, non dignoscantur sensu. Alioqui nisi eæ partes continuatæ essent, quantumlibet in eiusdem compositi structuram & coagmentationem conspirent, non posset ex eis vnum numero simpliciter effici, vt rectè probat argumẽtum: semper enim discontinua & discreta numero distinguuntur, docente Aristotele lib. 5. Metaphysic. cap. 6. text. 12. Ad locum verò ex lib. de part. anim. erit qui respondeat, nihil mirum quòd Aristoteles ita de cerebro iudicarit; cùm alia quoque de eodem scripserit, quæ, vt alibi dicemus, communis Philosophorum sententia reiicit. Sed occurrendum potiùs, Aristotelem non illic absolutè negare cerebrum esse continuatum cum aliis partibus animalis; sed negare continuatum esse proximè cum partibus, quæ actu sentiunt, vt ipse mox subiicit. Vnde & paulò inferiùs ait continuari ipsum cum medulla dorsi, quę non sentit. Idémque affirmat Vesalius lib. 7. de fabrica humani corporis c. 4. Cùm ergo Aristoteles probat cerebrum non continuari cum aliis partibus, quia non sentit; de partibus actu sentientibus tantùm loquitur. Nec oportet, omnes partes, quæ anima informãtur, actu sentire, vt patet in ossibus, aut cum iis, quæ actu sentiunt, immediatè cohærere, vt liquet etiam in carne ossibus continuata.

Omnia mẽbra artũ, q' animãtium inter se continuari.

Oppositum sentit Marcel. 2. de ani. c. 138.

Locus Aristotelis explicatur.

Ossa non sentire per se, asserit Vega li. 2. de loc. aff. c. 8. ca. 1. Vesalius lib. 1. de fabri. corp. hum. c. 2. qui tamen dẽtes excepit.

ARTICVLVS III.

Explicatur quartum argumentum: differitur de partium dissimilarium actione.

POSTVLAT quarti argumenti difficultas, vt de organicarum dissimiliariúmque partiũ actione aliquid dicamus. Omissis verò hac de re cõtrouersiis, quas videre est apud Fulginium in tract. de actione partium organicarum, Thomam Garbium in summa lib. 1. tract. 4. q. 33. Thomam à Vega in lib.

in lib. artis Medicæ cap. 40. & alios, duplici pronuntiato respondebimus. Primum sit: Partes dissimilares, etiam dum natiuam temperiem retinent, agunt in se mutuò. Hoc pronuntiatum, etsi à quibusdam negetur, asseritur tamen à Garbio loco cit. à Vallesio lib. 4. contr. Med. cap. vlt. à Peramato in lib. de temperamentis cap. 10. & aliis, éstque de sententia Aristotelis, qui lib. 2. de part. anim. cap. 7. arbitratur cor perpetuò calefacere cerebrum, & ab eo vicissim refrigerari: sed quidquid sit de hac cerebri actione in cor, de qua suo loco, constat certè à corde in cerebrum, & in alias partes corporis, tanquam à fonte calorem deriuari. Quod similiter par est, vt cætera membra secundùm varietatem, & vim sui temperamenti in commune totius corporis bonum aliis præstent, calefaciẽdo, refrigerando, humectando, desiccando: vt hac discordi amicitia, alia aliis prosint, cunctáque in officio sint. *1. Pronuntiatum.* *Sententia Aristot.*

Secundum pronuntiatum: Dum vnumquodque membrum naturalem statum seruat, quantumlibet aliis potentius sit, non solet ea à natiua sua temperie deiicere; solet tamen, si extra naturalem statum constituatur. Prior huiusce pronunciati pars ex eo suadetur; quia alioqui nunquam membra animalis debitũ sibi temperamentum seruarent. Item, quia cùm naturales membrorum functiones sint per se à forma totius; sequeretur, formam & sibi, modò corruptibilis sit, & toti composito interitum per se moliri, quod absurdum est. Quid ergo, dicet aliquis, partem valentiorem cohibet, ne in vicinam effusè agat, eáque contra ipsius naturam, similem sibi reddat? Nimirum quodlibet membrum agit vniformiter difformiter; & ita quantumlibet potentius sit, non transfundit in alia propriam qualitatem nisi sub minori intensione; & in eo gradu, in quo eorum temperamentum non simpliciter lædat, vt mox dicemus, præsertim cùm eis natura, prout cuiusque necessitas postulat, aliunde consulat per appulsum aëris, spirituum, cibi, sanguinis, & partium vicinarum auxilia, aliísque modis. Quod si, v.g. membra cordi vicina, eius æstu præ aliis ab eo calefiunt, id à temperie ipsis cõuenienti non simpliciter alienum existimari debet. Iam verò posteriorem partem eiusdem pronuntiati demonstrat experientia; siquidem videmus, membrum affectum sua contagione alterum peruadere, & à manu in brachium, à brachio in pectus paulatim morbum serpere. Et verò, vt medici docent, febris, quæ est calor immodicus operationem lædens, à corde in reliquum corpus communicari consueuit. *2. Pronũtiatum.* *Dubium.* *Responsio.* *Febris, cuiusmodi calor.*

Non est tamen adhuc explicatu facile quonam modo vnum mẽbrum in aliud agere possit, qui n illud à sua temperie remoueat, si eam tunc obtineat: vt si membri alicuius temperies exigat quinque gradus caloris, & tres frigoris, qua ratione à magis calido pati queat, quia vltra quintum gradum calefiat, & à temperie destituatur. Ad explicationem huius dubij aduertendum est, temperiem, sanitatémve membri dupliciter accipi, nimirum pro temperie exactissima, vel pro minùs exacta. Item, exactissimam consistere in insectili; *Dubit.* *Sanitatẽ duplicem esse.*

minùs exactam habere latitudinem, intra quam potest membrum ad maiorem vel minorem qualitatis intensionem alterari; & tamen adhuc sanum & temperatum dici: v.g. fieri potest, vt exactissima alicuius membri têperies requirat tres gradus frigoris, & quinque caloris adamussim absque vlla varietate; minùs verò exacta contenta sit quatuor gradibus & dimidiato caloris, & reliquam intensionem vsque ad octauum gradum expleat frigus; ita vt quando membrum mouetur à tertio gradu frigoris vsque ad medietatem alterius gradus frigoris; vel à quarto gradu, & dimidiato caloris vsque ad alterã medietatem eiusdem gradus; adhuc membrum intra terminos sanitatis & temperamenti consistat. His animaduersis cùm dicimus vnum membrum posse agere in aliud, quin passum à sua temperie deturbet; intelligendum est id de têperie non priori, sed posteriori modo accepta. Sed quid si membrum habeat completos gradus caloris quos natiuum eius temperatiuum, secundo modo spectatum postulat, agétne tunc in illud, membrum calidius? aget, non tamen actione noui caloris productiua, sed conseruatiua eius quem iam possidet.

Responsio ad propositũ dubium.

Solutio quarti arg. Ex his perspicua iam est solutio quarti argumenti, cuius gratia hæc præmisimus. Respondendum est enim, partes, quæ diuersum sortitæ sunt temperamentum, licet in se mutuò agant, non se tamen à naturali statu dimouere, dum secundùm naturam habent. Quòd si prauè affectæ sint, tunc posse quidem & sibi mutuò & toti incommodum afferre, quod tamen non alicui peculiari formæ partium, aut totius compositi adscribi debet. Qua de re in progressu.

QVÆSTIO XXIII.

Sint-ne capilli, & vngues animati.

ARTICVLVS I.

Diuersa Philosophorum placita.

1. Opinio.

N hac controuersia tres præcipuæ occurrunt sententiæ. Prima D. Thomæ in 4. dist. 44. quæ. 1. art. 2. quæstiuncula 3. Iauelli lib. 2. de anima, qu. 10. Thomæ à Vega de art. med. ca. 9. Viguerij de institut. cap. 21. & aliorum, eadémque videtur fuisse Scoti in 4. distinct. 3. quæst. vnica, artic. 7. Hi existimant, vngues & capillos eadem forma totius animari, vt in homine anima rationali, non quidem secundùm omnes gradus, hoc est, non quasi ibi exerceat operationes, quæ singulis gradibus attribuuntur, cùm eæ partes sensum non habeant, vt experientia notum est; sed quoad gradum vegetandi tantùm. Huius placiti fundamentum statuit loco citato D. Thomas, quia cùm, inquit, capilli, & vngues nutriantur, & augescant, atque adeò

Fundamentum.

adeò functiones animæ administrent; in homine verò vna tantùm anima sit, nimirum particeps rationis, consentaneū est vt ipsi etiam eadem anima informentur. Pro hac quoque sententia est, quòd vngues & capilli easdem subeunt affectiones, quas & reliquum corpus. Nam vngues plerumque cutis similem habent colorem; ac pueris cum digitis versùs omnes dimensiones increscunt, & decursu ætatis duriores crasioréſque fiunt, vt reliqua membra. Idem pariter obseruatum est in capillis: prouectioribus enim vt longiores, ita crasiores durioréſque fiunt: & iis, qui tenuiorem habent cutem, exiliores nascuntur, vt testatur Arist. 3. lib. de hist. animal. cap. 9. & 5. de generat. anima. cap. 3. Cùm item calore animal destituitur, ipsi eundem sentiunt defectum; vnde senes canescunt defectu caloris non valentis decoquere humidum: quod & interdum accidit iis, qui per ægritudinem caloris inopia laborant, teste eodem Aristotele ca. 4. libri paulo antè citati.

Lege Arist. in probl. sect. 10. probl. 65.

Vngues versùs omnē dimensionem crescunt.

Aristot.

Quòd vngues & capilli viuant; D. Aug. li. 6. Music. ca. 5. idémque asserit de vnguibus Theo. 3. de ani. ad text. 28.

Canities vnde.

Secunda opinio est D. Bonauenturæ in 4. dist. 44. quæst. 2. Durandi ibidem quæ. 1. & aliorum, asserentium, vngues & capillos animatos quidem esse: quia nascuntur, & crescunt: non tamen informari anima ipsius animalis, sed alia sibi propria, quæ sola vegetandi facultate prædita sit, habetéque se ad corpus, non secus atque herbas ad terram, quæ illi quidem radicibus inhærescūt: sed vnaquæque suam animam vegetatricem obtinet. Quod verò animantis ipsius forma haudquaquam animentur, ex eo suadetur: quia cùm animal incrementi sui metam stato tempore definitam habeat: vngues tamen toto vitæ decursu præcisi crescunt. Deinde, quia, vt testatur Arist. 3. de hist. anim. cap. 10. & Plinius lib. 11. Nat. hist. cap. 39. hecticis, & tabidis, quibus reliquum corpus non modò non augetur, sed consumitur, & liquescit; diffunduntur, & vberiùs sese proferunt. Item, quia corporibus vita functis succrescunt, vt passim deprehenditur, docétque Arist. loco proximè citato, & Plinius lib. 11. hist. Nat. cap. 45. Præterea, quia absurdum videtur, existimare in capillis à capite ad terram vsque defluentibus contineri animam rationalem.

2. Opinio

Aristot. Plin.

Capilli functis vita succrescunt.

Tertia opinio est, existimantium vngues & capillos neutiquam esse animatos, nec propriè nutriri & augescere, videlicet attracto susceptóque intus alimento, & in eorum substantiam conuerso: sed materia illis ad radicem paulatim congesta, quod vocant accrementum per iuxta positionem. Ita sentit Galenus in libro artis medicæ (etsi de vnguibus sui fortasse oblitus contrà opinetur lib. 2. de anatomic. administ. circa finem) Conciliator differ. 34. Fernelius, lib. 2. Physiolog. ca. 2. Thomas Garbius lib. 1. tract. 4. quæst. 53. Achillinus lib. 2. de elementis, quæst. 1. art. 5. Fracastorius in suo libro de anima, Peramatus lib. de hominis procreatione, cap. 8. Probatur autem hæc sententia ex ipso progressu generationis capillorum & vnguium, qui haud dubiè ex materia superflua & reiectanea fiūt, & augescunt, proindéque nec animantur, nec propriè nutriuntur, cùm nutritio propriè dicta, non fiat ex iis quæ natura negligit, sed quæ seligit.

3. Opinio.

Galen. Concil. Fernel. Garb. Achil. Fracast.

De gene. vnguiū Arist. 2. de gen. an. c. 4. Galen. 2. de adm. Aphrod.

Pilorum & vnguium generatio.

Y 3 Quippe

lib. 2. proble. q. 18. Plutarch. de Plac. lib. 5. c. 22.

Quippe vnguium procreatio in hunc modum ſe habet: Nerui ligamenta, tendines, arteriæ, venęq; digitorum craſſius ac magis concretũ recrementum, quàm aliæ partes carneæ, relinquũt: hoc verò ob craſſitiem non reſoluitur, ſed ab expultrice facultate in externam digitorum partem effunditur, vbi magis exſiccatur, maiorémque duritiem ac ſoliditatem comparat, ſicque in vngues euadit. Pilorũ etiam generatio eadem ferè ratione progreditur: fiunt enim ex recrementis ſiccis, nempe craſſo & fuliginoſo vapore qui in anguſtis ſpirimentis impactus, & in meatibus cutis detentus, vſtúſque, oblongam eorum formam aſſumit, & hunc quidem alius rurſum è profundo veniens impellit; hic alterum, atque illum alius, ſicque paulatim ab radice exeunt, vt etiam ait Ariſt. lib. 3. de hiſtoria anim. cap. 11. Vnde quod antea in capillo radix erat, poſtea medium, & tandem extremum efficitur, ſimiliterque accidit in incremento vnguium. At enim in iis, quæ viuunt, & vera nutritione increſcunt, non ita accidere conſueuit; ſed cùm alimentum quadam iuſtitiæ mediocritate quoquouerſum diſpenſetur; nulla pars deſignari ſenſu poteſt, cui ſua alimenti portio non accedat. Et hæc quidem ratio ad confutandam tam primam quàm ſecundam opinionem valet. Priuatim autem contra ſecundam illud eſt, quòd ſi quilibet vnguis, aut pilus, vnum per ſe viuens eſſet; ſequeretur, vnum quemlibet eorum eſſe corpus organicum: ſiquidem anima, teſte Ariſtotele 2. de anima cap. 1. eſt actus primus organici corporis. At quænam quæſo organa, quæ diſſimilarium partium varietas, & diſtinctio in vngue, aut pilo apparet? certè nulla.

Pili fiunt ex recrementis ſiccis, & vapore fuliginoſo.

Ariſtoteles.

Alimentum quadã iuſtitia mediocritate diſpenſatur.

De ortu capillorum Auicen. Fen. 1. tract. 1. Auerr. 2. Col. Halyabas 2. Theor. c. vlt. Garb. lib. 1. tract. 4. q. 34. D. Greg. Nyſſ. lib. de creat. hom. c. vlti. Gal. 1. de temp. c. 5. Themiſt. in Meno cap. 22. Ariſt. prob. 1 2. ſect. 10.

Occurritur obiectioni.

Nec officit, quòd pili & vngues non in immenſum luxurient, ſed ad certum incrementi terminum progrediantur, quod viuentium proprium videtur, vt primo Phyſicæ auſcultationis libro ſtatuimus. Non inquam officit: quia non per ſe, ſed ex accidente duntaxat fit, vt certo limite finiantur: quatenus videlicet, neceſſum eſt ad eam magnitudinem perueniret, qua partes, quæ ab radice vrgent, impellere alias non poſſint, & ita cremẽtum impediatur. Atque hinc etiam eſt, quòd deraſi & præciſi, citiùs, & cum ampliori craſſitie ſubnaſcuntur, videlicet ob minorem in propellendo reſiſtentiam.

Capilli præciſi cur citius enaſcantur.

Diluitio obiectionis.

Nec item obſtat, quòd Æthiopum filij, etſi in regione temperata naſcantur, pilorum criſpitudine parentes imitentur; quod non videtur aliunde prouenire, quàm ex formatrice virtute à parentibus, etiã in pilos demandata: at ſi in iis virtus formatrix, quæ viuentium propria eſt, operam ſuam præſtat, minimè negandum erit eos viuere. Non, inquam, obſtat, quia criſpitudo, vt alibi ex Ariſtotele & Galeno docuimus, oritur ex certa conditione fuligino ſæ materiæ, qua pili conſtant, & ex obliquitate meatuum, per quos exeunt. Quæ cauſæ ad temperamentum, & alias affectiones à parentibus communicatas, non autem ad virtutem formatricem, qua ipſi capilli eo modo componantur, referendæ ſunt.

In lib. de iudicent. cap. 7.

ART. I.

ARTICVLVS II.

Dissoluuntur argumenta pro superioribus sententijs adducta, vt quam quisque magis probarit, tueri possit.

QVONIAM tres sentētiæ articulo proximo explicatæ æquam ferè probabilitatem habere videntur (etsi ad D. Thomę opinionem libĕtiùs accedamus) earum omnium argumenta diluemus, vt prōprum cuique sit earum quālibet defendere. Ad primū pro prima opinione dicendum est, capillos & vngues aut nutriri, & augescere vi facultatis nutritiuæ, profectæ non ab anima totius viuentis, sed ab alia ipsis propria, vt secundæ opinionis auctores in quiunt: aut non nutriri nisi impropria nutritione, & cumulata ad radicem materia, vt in tertia opinione asseritur. Item, vngues & capillos subire affectiones similes iis quas reliquum corpus; non quòd eadem anima informentur; sed quia suggeritur eis materia talibus imbuta accidentibus, qualia reliquum corpus obtinet, ad eum modum qui in argumento explicatur. Pueris autem vngues & capilli crescunt versùs longum, latum, & profundum, eisdémque præcisi citiùs regenerantur, propter abundantiam materiæ. Est enim naturæ consentaneum, vt corpora, quæ plurimum alimenti accipiunt, vti corpora puerorum, plurimum quoque afferant excrementi. Sentiunt verò pili defectum & inopiam caloris pariter cum corpore, cui adhærescunt, non quòd habeant cum eo continuitatem, sed ob mutuam coniunctionem, qua ab illo materiam cognatáque accidentia recipiunt, vti diximus. Denique progrediente ætate capilli & vngues duriores fiunt propter siccitatem fuliginis, quæ in pabulum eis cedit. *Responsio ad primum arg. pro 1. opinione.* *Pueris vngues præcisi cur citiùs regenerantur.*

Ad primum pro secunda opinione, concedendum est, capillos & vngues totius vitæ decursu renasci, & crescere, quia etsi iuxta primam opinionem informentur eadem anima, qua totum; non tamen omnes partes totius eadem incrementi lege tenentur, cùm etiā dentes tota vita crescant, vt in libris paruorum naturalium ex Aristotele tradidimus. Contra eos autem, qui capillis & vnguibus vitam prorsus negant, nihil probat hoc argumentum, vt liquidò constat. Ad secundum respondendum est cum Aristotele lib. 2. de generat. anim. cap. 4. ægrotantium corpora, quæ alimentum minùs probè decoquunt, minúsque sibi agglutinant, plus suppeditare recrementi ad vnguium & capillorum confectionem. Ad tertium respondet Aphrodisiensis lib. 1. problem. quæst. 140. capillos & vngues videri in cadaueribus augeri, quia emacerata consumptáque carne partes imæ, quæ antea opertæ latebant, deteguntur, ac patent, ac ita videtur vnguibus, & capillis aliquid auctum, cùm non ita sit. Vel dicendum, crescere illos reuera per iuxta positionem, præsertim cùm interdum post attenuatam & depressam cutē adhuc extendātur, sed incremēti causam esse calorē aliquandiu in cadaueribus seruatū, qui, licèt *Responsio ad arg. pro 2. opinione.* *Aristoteles.* *Aphrodisæus.* *De incremēto capillorū & vnguiū in cadaueribus.* *Ita Valesius lib. 2. cōtrou. med. & phil. cap. 5.*

licèt virtus expultrix animalis, seu uiuem is, euanuerit; ipse tamē aliquanto tempore concretionē fumidi vaporis ad radicem vnguium & capillorum relictam, & recrementa, in quæ mortua corpora per cariem resoluuntur, foras eiicit, & capillos vnguésque protendit.

Responsio ad arg. pro 3. opin.

Vt vngues & capilli nutriantur.

Reliquum est, vt argumentis pro tertia opinione adductis occurramus. Ad primum concedendum cum Aristotele, cæterísque Philosophis, capillos & vngues coalescere ex materia recrementitia: negandum tamen fieri ex ea, aliis partibus iuxta alias positis, & congestis per impropriam nutritionem: gignuntur enim ministerio altricis virtutis, vel ab anima totius corporis, vt opinio prima asserit, vel à propria ipsarum anima, vt secunda affirmat. Nec absurdum est, id quod à membris potioribus negligitur repudiatúrque per vim expultricem, eligi siue cooptari ab infimæ notæ partibus, quales sunt vngues & capilli, per attrahentem & per alentem facultatem, quæ in eis quoque insidet. Ita verò quælibet pars vnguium & capillorum transmissa sibi alimenti portiuncula nutritur & augescit: licèt in capillis vtplurimum vix sensu deprehendi queat accrementum, nisi versùs longitudinem. Diximus, vtplurimum, quia in ætate puerili versùs omnem dimensionem notatur.

Lege Arist. lib. 2. de gen. an. cap. 4.

De termino magnitudinis vnguiū & capillorum.

Ad id quod subinde opponebatur, respondendum est, etiam capillos & vngues suis constare organis, etsi hæc saltem in capillis sensu non percipiantur, quemadmodum neque in acaro, aliísque minutis bestiolis, quarum corpora nemo organica esse negat. Præterea ad id quod de termino magnitudinis vnguium & capillorū additur, dicendum, siue anima totius, siue alia sibi propria informentur; non ex accidente, sed per se limitibus claudi, esto eis non desit fuliginum copia, quam ebibant, sicuti & alia viuentia, eorúmque partes magnitudine circunscribuntur, vt libro primo Physicorum capit. 4. quæst. 1. art. 2. ostendimus: quod tamen non obstat quominus præcisi recrescant, quandoquidem nunquam eo recremento excedunt sui crementi metam.

Viuere vngues affirmat Theophrast. 1. de anim. tex. 32. contra Philoponum.

Illud postremò in hac controuersia animaduertendum censuimus, cùm probabile sit, tam capillos quàm vngues viuere: id tamen de vnguibus cum maiori probabilitate affirmari. Vnde nonnulli, in quibus est Vallesius lib. 2. controu. medic. & phil. cap. 5. cùm vitam capillis negent, vnguibus concedunt, nec nutrientem solùm, sed & sentientem; eo indicio, quòd in vnguibus apparent fibræ, seu venulæ deferentes alimentum, quales in arborum frondibus. Deinde, quia interdum in eis acri doloris sensu afficimur. Quanquam ad hęc etiam responderi potest, eas venulas non veras, sed vmbratiles tantùm esse, quales in quibusdam lapidibus visuntur. Item, dolorem non sentiri in vnguibus, sed in carne, quæ ipsis contigua est.

Lege Vesal. lib. 1. cap. 1. Calenu lib. 4. cap. 4.

Siquis autem petat quid de dentibus pronuntiandum sit: Respondemus, eos esse animatos anima totius; quia eandem rationem obtinent, quam ossa, docente Arist. 2. de generatione animalium, cap. 4. constat autē hæc totius anima informari; cùm sint partes tā insignes in cor-

in corporis fabrica. Quod intellige siue ponamus dentes sentire, vt videtur existimasse Galenus in lib. de ossibus; & lib. 5. de medicam. compos. siue non, vt credit Vega lib. 2. de loc. affect. cap. 1. sect. 2. vbi ait, dolorem dentium, in vicinia non in ipsis sentiri. Videlicet ex defectu sentiendi non semper arguitur absentia animæ sensitiuæ: cùm hic obuenire possit ex crassitudine terrenæ materiæ, cum qua nihilominus anima sensitiua cohærere valet.

QVÆSTIO XXIV.

Num quatuor humores spiritus, tam vitales quàm animales, vita præditi sint, an non.

ARTICVLVS I.

Quibus argumentis pars affirmatiua quæstionis vera videatur.

LLVD etiam hoc loco discutiendum occurrit, num sanguis, phlegma, atra & flaua bilis, & spiritus, qui in animantiū corporibus dantur, quorum alij vitales, alij animales dicuntur, de quorum ortu in progressu dicendum est, anima informentur. Pro parte, quæ affirmat, in primis quòd ad humores attinet, hęc argumenta occurrunt: Quatuor humores sunt verè partes animantium; Igitur informantur anima. Consecutio ex eo ostenditur, quia in omnibus animantium partibus, si verè ac propriè partes sint, est vna eadémque anima, vt ex iis quæ superiùs conclusa sunt, liquet. Antecedens probatur; quia quatuor humores non solùm ad conseruandam & tuendam vitam requiruntur; sed etiam ad naturæ integritatem, non secus ac quatuor elementa ad vniuersi coagmentationem; vnde communis est Theologorum sententia eos in resurrectione corporum vnicuique homini reddendos ac redintegrandos esse. *Primum argum pro parte affirmatiua.* *D. Tho. 4. d. 44. quæst. 1. art. 2.*

Deinde quòd sanguis anima præditus sit, propriis rationibus ostenditur. Primùm ita: Sanguis oberrat huc illuc versùs omnes partes corporis, frequentérq; imaginationis & appetitus impulsu in diuersa agitur. Nam cùm pudore afficimur, ad faciē sese refundit; cùm timore, ad intima conditur, cùm irascimur, efferuescit; cùm lætamur, spargitur à corde ad alias partes; est igitur animatus. Consecutio probatur, tum quia moueri ab se versùs omnes loci differentias, proprium est viuentium; tum quia animæ imaginationi & appetitui ea tantùm videntur obtemperare, quæ ab ipsa anima informantur. *2. Argum.* *Moueri ab se proprium viuentium.*

Item, Effuso sanguine confestim moritur animal, absque alimento aliquot dies viuit. Igitur sanguis non est tantùm à natura loco nutrimenti datus, sed tanquam pars ad integrandum totum, ex quo sequitur eum vitæ participem esse. Præterea, adeps ex communi medi- *3. Argum.* *Lege Plinii lib. 11. c. 38.* *4. Argum.*

corum sententia viuit: & tamen adeps non differt natura à sanguine: ergo sanguis viuit. Assumptio probatur, quia adeps vt inquit Galenus lib. 2. de temperamentis, est sanguis concretus frigore; vel potiùs, vt ait Aristoteles lib. 1. de generatione animalium cap. 19. & lib. 2. de partibus animalium cap. 5. est sanguis concoctus per bonam nutritionem. Rursus idem confirmatur testimonio Aristotelis. Nam 2. de part. anim. capit. 2. sanguinem partium animalis appellatione cōprehendit, & lib. 3. de hist. anim. c. 2. vocat sanguinem vnam partium similarium; & eodem lib. cap. 19. conceptis verbis ait sanguinem animari. Palpitat, inquit, intra venas sanguis omnium animalium, pulsúque simul vndique mouetur, & semper, quandiu vita seruatur, sanguis vnus animatur, & feruet. Præterea D. Augustinus in lib. quæst. veteris & noui Testamenti, affirmat, & repetunt decreta Can. in c. Moyses 32. q 2. animam in sanguine habitare. Quod & antè scripserat D. Epiphanius lib. hæres. 1. tom. 1. sect. 9. & lib. 2. tom. 1. sect. 56. Quin & hoc ipsum nos sacræ literæ docere videntur: quandoquidem legimus cap. 17. Leuitici animam omnis carnis esse in sanguine. Negari ergo non potest sanguinem anima præditum esse.

Adeps quid. *5. Argum.* *D. August.* *D. Epiphan.* *Leuitic.*

Postremò, sanguis in Christo fuit vnitus immediatè diuino supposito: hoc autem non ita esset, nisi sanguis informaretur anima rationali: igitur fatendum est sanguinem viuere, & totius compositi anima informari. Maior propositio asseritur à Theologiæ scholasticæ professoribus communi consensu, & à sanctis Patribus, elicitúrque ex decretis Conciliorum, præsertim Ephesini Can. 5. & Chalcedonensis actione 1. & 5. Synodi generalis actione 6. fuítque expresse definita à Clemente VI. & à Pio eius successore, vt refert Syluester in Rosa aurea, tract. 3. quæst. 30. & 31. Minor probatur, quia ex opposito sequeretur, Verbum diuinum duas naturas integras & completas sibi copulasse; vnam hominis, alteram sanguinis. Quo dato admittendum foret non minùs Deum posse deberéque dici sanguinem, quàm hominem.

6. Argum. Sanguis in Christo vnitus immediatè personæ diuinæ. Concil. Ephe. Conc. Chal. Synod. 6. generalis.

Ad D. Tho. 3. p. q. 5. a. 2. & quodl. 5. a. 5. Alb. de sacrific. Miss. Turrecr. c. inuitat. de consecr. d. 2. in 4. d. 11. qu. 1. a. 3.

Iam verò quòd spiritus animati sint; hisce argumētis videtur concludi: Spiritus nutriuntur, vt princeps medicorum. Hippocrates in lib. de alimento ait: nutriri autem solis rebus animatis conuenit; ergo spiritus sunt animati. Secundò, Species seu rerum imagines, quibus sensus functiones suas administrant, inhærent spiritibus; hoc autem fieri non posset, nisi spiritus animati essent; ergo, &c. Minor non videtur neganda; quî enim fieri posset, vt anima in eo ex cōve corpusculo, quod cum toto non continuatur, quódque ipsa non animat, ac viuificat, vitalem edat actionem? Maior suadetur primò, quia spiritus sunt vehicula, quibus ab vno sensu ad alium species transmittuntur, exempli gratia, ab oculo ad sensum communem, & in somniis ab vno sensu interno ad alium. Nec sapè apparet, quo aliò modo sensibilium imaginum transuectio fieri queat. Cuius etiam rei argumentum est; quòd si via, qua spiritus ad sensuum officinas traiiciuntur, præpedita sit, omnis sensio confestim emoritur, ac cessat. Deinde probatur

Argumenta, quòd spiritus sint animati. *Spiritus vehicula imaginum.*

probatur eadem maior, quia si prædictæ species in spiritibus insint, intelligi vix potest, qua ratione dæmones internis sensibus illudant, varia rerum simulachra obiiciendo. Quod tamē facile explicatu est, si dicamus eos huc illuc imagines transferre, & inuertere ministerio spirituum, qui substantiis materiæ expertibus, vt cætera corpora, obediunt. Tertiò, confirmatur eadem maior auctorum testimoniis. Nam Aristoteles in libro de insomniis, cap. 3. ait rerum imagines sanguine deferri, vtique sanguine spirituoso, vt vocant, seu spiritibus. Præterea Auicenna 6. natur. parte 3. cap. 8. Auerroës lib. de sensu & sensili, Hugo Victorinus in sententiis cap. de vnione corporis & spiritus. D. Thomas 1. parte quæst. 111. art. 3. Ægidius quodlib. 6. quæstione 16. Maironius in 1. distinct. 3 quæst 10. Richardus in 2. dist. 8. q. 3. circa 2. principale: Capreolus eadem dist quæst. vnica art. 2. Hispalensis q. 2. art. 4. Ambrosius Pareus in libro de capitis anatome, Fracastorius lib. 1. de intellectione, & alij, species externis sensibus haustas in spiritibus sensitiuis, seu animalibus collocant.

Vt dæmones internis sensibus illudant. *Aristot.* *Auicenn.* *Hugo Vict.* *D. Thom.* *Ægid.*

Est etiam aliud argumentum ad probandum spiritus esse animatos, ex decretis videlicet medicorum, præsertim Auicennæ. & aliorum Arabum, qui passim affirmant virtutes influentes, cuiusmodi sunt potentiæ sensitiuæ, & eam, quæ localem motum exequitur, deriuari à cerebro, interuentu operáque spirituum. Quare cùm istiusmodi virtutes seu potentiæ non nisi in corpore animato insint, concedendum erit spiritus animatos esse.

Lege Galen. lib. art. Med. c. 9 Valleriolā lib. 1. loc. com. cap. 12. Peram. lib. de ant. funct. à cap. 2.

Virtutes influentes Medicorum.

ARTICVLVS II.

Concluditur pars negatiua controuersiæ.

Tota ferè propositæ quæstionis difficultas circa sanguinem & spiritus versatur. Nam quòd pituita, & vtraque bilis vita careant, communis est philosophorum sententia; de sanguine verò & spiritu non parum inter se dissident. Vt refert Hippocrates 1. de natura humana. Aristoteles lib. 1. de an. cap. 2. text. 32. Lactantius lib. de opif. Dei cap. 17. D. Nemesius in lib. de nat. homi. D. Gregorius Nyss. lib de anim. cap. 1. Nonnulli veterum tantùm absuit ne vitam sanguini negarint, vt ipsum vitam animámque esse dixerint. Quod similiter de spiritibus affirmarunt Stoici, vt refert Galenus 5. libro de simplicibus, ca. 9. sed omisso nunc istiusmodi errore, quem in libris de anima confutamus, Conradus in commentariis primæ secundæ qu. 64. art. 1. Caietanus 1. p. quæst. 119. art. 1. & 3. part quæst 54. art. 2 & alij, affirmant sanguinem perfectè decoctum viuere animarique anima totius compositi, quod etiam in vtramque partem probabile iudicat Syluester in Rosa aurea, tract. 3. quæst. 30. 31. & 32.

Putasse quosdam sanguinem esse animam.

Consule D. Thom. quod. 3. art. 5.

Sit tamen prima conclusio: Neque sanguis, neque alij humores

Prima conclusio.

informantur anima. Ita sentit Galenus lib. 2. de elementis, Seneca lib. 2. natural. quæst. D. Thomas 1. part q. vlt. art. 1. ad 3. & quodlib. 4. quæst. 4. Magnus Albertus lib. 3. de animalibus, Alensis 2. p. quæst. 29. memb. 7. Durandus in 4. dist. 44. quæst. 2. Scotus qua st. 4. D. Bonauentura dist. 44. prima parte distinctionis, quæst. 1. Richardus ibidem in 1 principali, quæst. 2. Paludanus quæst. 1. artic. 2. Sotus distinct. 10. quæst. 1. artic. 2. Capreolus in 2. dist. 15. art. 3. & in 4 dist. 10. quæst. 2. art. 3. ad 4. contra 1. concl. & denique maior Theologorum pars. Quorum nonnulli licèt de sanguine duntaxat expresse loquantur; idem tamen haud dubiè de cæteris humoribus, in quibus minor ambigendi ratio est, pronunciarent.

Galen. lib 4. de vsu part. Fernel. li. 2. de elem. c. 2. Abulens. Paradox 2. cap. 40. Ledesm. in 4. d. 44. q. 7 Theophil. lio. 2 de an. ad textum 122. Maior in 4. d. 43. Conciliator dif. 3.

Quòd igitur nullus quatuor humorum anima sibi peculiari informetur, ex eo ostendi potest; quia omne corpus animatú, est affectum organis, habétque vim nutriendi, & ab interno principio augetur; quod nulli quatuor humorum conuenit. Deinde quòd neque animentur anima totius, ita probatur: Ea quæ sibi continuata non sunt, nequeunt, sub vnius formæ vnitate coalescere; cùm numero inter se distinguantur; sed sanguis aliíque humores non sunt continuati exteribus partibus animalis: Non possunt igitur cum iis coalescere sub vnitate eiusdem formæ, nempe animæ, atque adeò non informantur anima totius. Minor suadetur, quia humores continéntur in corpore, conceptaculis, tanquam vasculis quibusdam; à quibus proinde, & à reliquo corpore discreti sunt. Quod Aristoteles lib. 2. de partibus anim. cap. 3. quod ad sanguinem attinet, hisce verbis docet: Non enim sanguis continuus carni, neque cognatus est; sed in corde ac venis, quasi vasis concluditur; idémque repetit lib 3. de hist. anim. cap. 2. 19. & 20.

Humores cōtinentur in corpore quasi vasculis. Aristot.

Præterea, sanguis est vltimum alimentum sanguine præditis animantibus: ergo non est pars informata actu forma eorundem animantium. Antecedens traditum est ab Aristotele lib. 2. de partibus anim. cap. 3. & de iuuentute & senect. cap. 2. & de somno & vigilia cap. 4. Nec est probanda distinctio sanguinis in nutrimentalem, qui est imperfectè decoctus, & non nutrimentalem, qui iam perfectam decoctionem est assecutus, quasi hic non sit etiam alimentum rei viuentis. Re enim vera nullus est animali sanguis, qui ad nutritionem non ordinetur. Nec eam distinctionem aut Aristoteles, aut medici, cùm de sanguine disputant, vllo modo agnoscunt. Consequentia probatur; quia alioqui sequeretur, animal ex suismet partibus nutriri, quod satis per se absurdum videtur. Deinde, quia cùm sanguis vertitur in carnem, aut formam aliquam substantialem abiicit, aut nullam; si abiicit, ea non potest esse anima ipsius rei viuentis, cui vnitur, quia simul amitteret admitterétque eandem formam; sed neque alia anima, cùm sanguis animam sibi peculiarem non vendicet, vt probatum est: Ergo, &c. Si verò nullam abiicit, vtique nutritio, erit tantùm mutatio penes qualitates, atque adeò alteratio, non aggeneratio; quod à Peripateticæ scholæ doctrina & veritate

Sanguis vltimum alimentum.

Nihil ex suismet partibus nutriri potest.

veritate planè abhorret. Item, cùm aperitur vena, sanguis qui fluit, continuatur ei qui in vena est, & iis qui vase excipitur, ei qui fluit. Nemo autem dixerit, sanguinem, qui in vase est, informari anima rationali. Quare neque illum, qui vena continetur; siquidem quæ continua sunt, eandem formam habent.

Denique, Si sanguis esset præditus anima rationali, essetque actu pars humani corporis, sequeretur, in diuina Eucharistia contineri sanguinem sub panis specie, haud aliter quàm neruos & ossa ex vi consecrationis; non autem ob solam concomitantiam: cuius oppositum statuit Concil. Tridentinum sess. 13. cap. 3. Probatur consecutio; quia ex vi verborum est ibi integrum corpus Christi; & ex consequenti omnes eius partes, atque adeò ex eadem vi esset etiam sanguis, si ex actu pars corporis. *Ratio à mysterio diuinæ Eucharistiæ.* *Concil. Trid.*

Accedit testimonium Aristotelis lib. 2. de partibus animalium cap. 10. vbi ait sanguinem nullam esse partem animalis: quod etiam docet Galenus li. 2. de elementis, & in prima de nat. hum. Seneca lib. 2. nat. quæst. Quod de sanguine hactenus asseruimus, intelligendum est tam de sanguine venali, hoc est, per venas influente, quàm de arteriali, id est, qui salit in arteriis, cuius origo est cor: cùm vterque eandem obtineat naturam, eandémque rationem, vt anima & functionibus vitæ careat. *Idem asserit D. Th. 3 p. q. 31. a. 1. ad 5.*

Secunda conclusio: Neque spiritus vitales, neque animales informantur anima. Hæc conclusio ex eo ostenditur, quia spiritus quoad substantiam non differunt à sanguine; cùm nihil aliud sint, quàm tenuissimæ defæcati sanguinis particulæ, vt suo loco enucleatiùs dicemus. Quare si sanguis, vt probatum est, non informatur anima; idem quoque de spiritibus affirmandum erit. Deinde, quia vt sanguis, ita & spiritus neque propriè nutriuntur, neque cum aliis partibus viuentibus continuationem habent. Quanquam id, præter cætera, inter illos & sanguinem est discrimen, quòd sanguis est animali nutrimentum: spiritus autem minimè, vt qui tantummodo propter iuuandas perficiendásque operationes instituti & efformati sint à natura. *Animatos esse spiritus defendit Scaliger exercit. 280. in Car.* *2. Concl.* *Spiritus quinàm sint.* *Discrimen inter sanguinē & spiritus.*

ARTICVLVS III.

Explicatio argumentorum primi articuli.

NVNC aduersariæ partis argumenta diluamus. Pro solutione primi aduertendum est ex Durando in 4. dist. 44. quæst. 2. aliísque auctoribus tria esse genera partium in animali: Quædam dicuntur essentiales, vt materia, & forma. Aliæ integrantes, vt pedes, & caput. Aliæ tantum necessariæ ad seruandam vitam. Ad argumentum igitur dicendum, quatuor humores, non esse partes animalis primo & secundo modo, sed tertio duntaxat, & hoc præsertim sanguinem; quod genus *Lege D. Tho. in 4. dist. 44. quæst. 2.* *Solutio 1. argumenti.* *Triplex genus partiū.*

informantur anima. Ita sentit Galenus lib. 2. de elementis, Seneca lib. 2. natural. quæst. D. Thomas 1. part q. vlt. art. 1. ad 3. & quodlib. 4. quæst. 4. Magnus Albertus lib. 3. de animalibus, Alensis 2. p. quæst. 29. memb. 7. Durandus in 4. dist. 44. quæst. 2. Scotus quæst. 4. D. Bonauentura dist. 44. prima parte distinctionis, quæst. 1. Richardus ibidem in 1 principali, quæst. 2. Paludanus quæst. 1. artic. 2. Sotus distinct. 10. quæst. 1. artic. 2. Capreolus in 2. dist. 15. art. 3. & in 4 dist. 10. quæst. 2. art. 3. ad 4. contra 1. concl. & denique maior Theologorum pars. Quorum nonnulli licèt de sanguine duntaxat expresse loquantur; idem tamen haud dubiè de cæteris humoribus, in quibus minor ambigendi ratio est, pronunciarent.

Galen. lib. 4. de vsu part. Fernel. li. 2. de elem. c. 2. Auiulens. Paradox 2. cap. 40. Ledesm. in 4. d. 44. q. 7. Theophil. lec. 2. de an. ad textum 122. Maior in 4. d. 43. Conciliator dif. 3.

Quòd igitur nullus quatuor humorum anima sibi peculiari informetur, ex eo ostendi potest; quia omne corpus animatū, est affectum organis, habétque vim nutriendi, & ab interno principio augetur; quod nulli quatuor humorum conuenit. Deinde quòd neque animentur anima totius, ita probatur: Ea quæ sibi continuata non sunt, nequeunt, sub vnius formæ vnitate coalescere; cùm numero inter se distinguantur; sed sanguis aliíque humores non sunt continuati cæteribus partibus animalis: Non possunt igitur cum iis coalescere sub vnitate eiusdem formæ, nempe animæ, atque adeò non informantur anima totius. Minor suadetur, quia humores continentur in corpore, conceptaculis, tanquam vasculis quibusdam; à quibus proinde, & à reliquo corpore discreti sunt. Quod Aristoteles lib. 2. de partibus anim. cap. 3. quod ad sanguinem attinet, hisce verbis docet: Non enim sanguis continuus carni, neque cognatus est; sed in corde ac venis, quasi vasis concluditur; idémque repetit lib 3. de hist. anim. cap. 2. 19. & 20.

Humores continentur in corpore quasi vasculis. Aristot.

Præterea, sanguis est vltimum alimentum sanguine præditis animantibus: ergo non est pars informata actu forma eorundem animantium. Antecedens traditum est ab Aristotele lib. 2. de partibus anim. cap. 3. & de iuuentute & senect. cap. 2. & de somno & vigilia cap. 4. Nec est probanda distinctio sanguis in nutrimentalem, qui est imperfectè decoctus, & non nutrimentalem, qui iam perfectam decoctionem est assecutus, quasi hic non sit etiam alimentum rei viuentis. Re enim vera nullus est animali sanguis, qui ad nutritionem non ordinetur. Nec eam distinctionem aut Aristoteles, aut medici, cùm de sanguine disputant, vllo modo agnoscunt. Consequentia probatur; quia alioqui sequeretur, animal ex suismet partibus nutriri, quod satis per se absurdum videtur. Deinde, quia cùm sanguis vertitur in carnem, aut formam aliquam substantialem abiicit, aut nullam; si abiicit, ea non potest esse anima ipsius rei viuentis, cui vnitur, quia simul amitteret admitterétque eandem formam; sed neque alia anima, cùm sanguis animam sibi peculiarem non vendicet, vt probatum est: Ergo, &c. Si verò nullam abiicit, vtique nutritio, erit tantùm mutatio penes qualitates, atque adeò alteratio, non aggeneratio; quod à Peripateticæ scholæ doctrina & veritate

Sanguis vltimum alimentum.

Nihil ex suismet partibus nutriri potest.

veritate planè abhorret. Item, cùm aperitur vena, sanguis qui fluit, continuatur ei qui in vena est, & iis qui vase excipitur, ei qui fluit. Nemo autem dixerit, sanguinem, qui in vase est, informari anima rationali. Quare neque illum, qui vena continetur; siquidem quæ continua sunt, eandem formam habent.

Ratio à mysterio diuinæ Eucharistiæ.

Denique, Si sanguis esset prædítus anima rationali, essétque actu pars humani corporis, sequeretur, in diuina Eucharistia contineri sanguinem sub panis specie, haud aliter quàm neruos & ossa ex vi consecrationis; non autem ob solam concomitantiam: cuius oppositum statuit Concil. Tridentinum sess. 13. cap. 3. Probatur consecutio; quia ex vi verborum est ibi integrum corpus Christi; & ex consequenti omnes eius partes, atque adeò ex eadem vi esset etiam sanguis, si ex actu pars corporis.

Concil. Trid.

Idem asserit D. Th. 3 p. q. 31. a. 1. ad 5.

Accedit testimonium Aristotelis lib 2. de partibus animalium cap. 10. vbi ait sanguinem nullam esse partem animalis: quod etiam docet Galenus li. 2. de elementis, & in prima de nat. hum. Seneca lib. 2. nat. quæst. Quod de sanguine hactenus asseruimus, intelligendum est tam de sanguine venali, hoc est, per venas influente, quàm de arteriali, id est, qui salit in arteriis, cuius origo est cor: cùm vterque eandem obtineat naturam, eandémque rationem, vt anima & functionibus vitæ careat.

Animatos esse spiritus defendit Scaliger exercit. 280. in Car.

2. Concl.

Secunda conclusio: Neque spiritus vitales, neque animales informantur anima. Hæc conclusio ex eò ostenditur, quia spiritus quoad substantiam non differunt à sanguine; cùm nihil aliud sint, quàm tenuissimæ defæcati sanguinis particulæ, vt suo loco enucleatiùs dicemus. Quare si sanguis, vt probatum est, non informatur anima; idem quoque de spiritibus affirmandum erit. Deinde, quia vt sanguis, ita & spiritus neque propriè nutriuntur, neque cum aliis partibus viuentibus continuationem habent. Quanquam id, præter cætera, inter illos & sanguinem est discrimen, quòd sanguis est animali nutrimentum: spiritus autem minimè, vt qui tantummodo propter iuuandas perficiendásque operationes instituti & efformati sint à natura.

Spiritus quidnã sint.

Discrimen inter sanguinẽ & spiritus.

ARTICVLVS III.

Explicatio argumentorum primi articuli.

Lege D. Tho. in 4. dist. 44. quæst. 1.

Solutio 1. argumenti.

NVNC aduersariæ partis argumenta diluamus. Pro solutione primi aduertendum est ex Durando in 4. dist 44. quæst. 2. aliísque auctoribus tria esse genera partium in animali: Quædam dicuntur essentiales, vt materia, & forma. Aliæ integrantes, vt pedes, & caput. Aliæ tantùm necessariæ ad seruandam vitam. Ad argumentum igitur dicendum, quatuor humores, non esse partes animalis primo & secundo modo, sed tertio dũtaxat, & hoc præsertim sanguinem; quod genus

Triplex genus partiũ.

nus partium non oportet vt animatum sit. Ad eam verò ratione᷄, qua probatur quatuor humores integrare propriè naturā animantiū; respondendum est, etsi aliqua inueniatur similitudo inter illos respectu animalis, & quatuor elementa cōparatione mūdi corporei; esse tame᷄ discrime᷄, quia mundus corporeus, cùm sit aggregatū quoddā, nō nisi ordine vnum, potest è quatuor elementis, aliisque corporibus, tanquā ex partibus, licèt discreta & discontinuata sint, constitui; animal verò, quia est simpliciter vnum substātialiter, & quodlibet animal est corpus absolutè vnū, nequit coagmentari ex pluribus continuitate᷄ non habentibus, quomodò sese habent humores. Nec refert, quòd hi in corporū resurrectione cuilibet homini redhibendi sint, vt priuatim de sanguine testantur etiam D. Ambros. in sermone de martyribus, & D. August. ad Orosium Non enim ea solùm, quæ anima informantur, sed etiam, quæ ad ornatum, aut qualemcumque perfectionem pertinent, communi illo regenerationis beneficio restituentur.

Lege D. Tho. in 4 d. 44. q. 1. a. 2.

Humores in resurrectione cuiusque corpori reddendos.

Solut. 2. *Sanguine᷄ in corpore non moueri à se.*

Circa secundum argumentum pro certo in primis haberi oportet, sanguinem, dum toto corpore versùs omnem loci differentiam diuagatur, non moueri ab se. Nam quæ ita mouentur, sensu prædita sunt; siquidem loco motiuum inferius quidpiam est ad sensitiuum; at sensu carere sanguinem nemo ignorat, docétque id Aristoteles lib. 3. de anim. hist. cap. 19. & lib. 3. de part anim. cap. 10. Quare respondendum est ad argumentum, sanguinem non à se mori, sed ab anima, quæ illum tum ad opus nutritionis per virtutem attrahentem, & expellentem; tum ad alia diuersa ministeria his & aliis modis pro occursu rerum affectuúmque varietate per imaginationem & appetitum huc illuc ciet, tanquam instrumentum, non quidem coniunctum, vt manum; sic enim ea tantùm agitat, quæ informat; sed vt separatum, quomodo eadem anima ex ore in ventriculum per motum localem deiicit, & interdum ex ventriculo in os reuomit alimentum, quod constat ab ea non informari.

Lege Galen. lib. 2. de nat. facult. c. 9.

A quo cietur.

Solut. 3. *De necessitate sanguinis.*

Tertium argumentum concludit, quod non inficiamur, videlicet sanguinem esse partem animalis, eo sensu, quo partes animalium dicuntur quæcunque ad eorum vitam tuendam necessaria sunt. Est verò sanguis necessarius, non solùm quia alimentum est, vt probat argumentum, sed etiam quia ex eo spiritus efformantur; & quia maximè fouet natiuum calorem, quo deficiente animal extinguitur, quandoquidem vita consistit in calido & humido.

Consule D. Th. 3. p. q. 54. a. 2. ad 3. Plin. lib. 11. c. 38.

Solut. 4. *Pinguedo adnata membris an viuat.*

Ad quartum omissa controuersia (siue ea rerum sit, seu verborum tantùm) inter Galenum & Aristotelem de confectione, & temperamento adipis, siue pinguedinis aliis mēbris adnatæ de hac enim loquimur, respondemus, rem esse dubiam, num adeps viuat; probabilius tamen esse non viuere; cùm sola accidentium differentia videatur distingui à sanguine, nimirū quia est sanguis optimè concoctus & ad crassitudinem redactus; éstque excrementū, vt seme᷄; teste Arist. lib. 1. de generatione anim. cap. 18. & 19. Adde quòd vrgente fame nonnunquam aliis partibus viuentis cedit in pabulum, vt affirmat

De hac re Alb. li. 1 3 de anima lib. 3. text. 2.

mat Rondeletius 3. libro de piscibus, cap. 14.

Ad quintum dic, Aristotelem vocare sanguinem partem animalis, accepto partis nomine secundùm tertiam vsurpationem; de qua suprà: reponere verò illum inter partes similares, quia non constat aliis partibus dissimilium rationum, vt caput, quod constituitur ex carne, ossibus, neruis, aliísque huiusmodi. Item, cùm ait (si tamen ait, nec enim verba hæc in Græcis codicibus, qui nunc extant, inuenimus) sanguinem palpitare & viuere, nihil aliud velle, quàm sanguinem ebullire, & agitari, dum spiritibus incalescit. Qui etiam in causa sunt vt sanguis in cadaueribus animalium recenter occisorum aliquandiu palpitet. Dicitur ergo sanguis viuere impropria & translatitia locutione. Quo pacto aquam viuam & argentum viuum nominamus ob perennẽ agitationem. Nam cùm motus quasi vita quædam sit; quæ sic mouentur, viuere dicimus. Ideo autem cap. 17. Leuit. & à patribus quibusdam dicitur anima in sanguine esse; quia, vt D. August. quæst. 17. in eundem lib. Leuit. exponit, animantium vita à sanguine pendet, ob eas nimirum causas, quas antè retulimus.

Ad sextum concedenda est maior propositio, neganda minor; ad eius probationem dicendum, licèt non hominis solùm, sed sanguinis etiam natura ad personæ diuinæ vnitatem assumpta fuerit; dici tamen Verbum diuinum vnam duntaxat completam naturam sibi copulasse; quia sanguis quantumlibet in sua specie perfectum quippiam sit; est tamen incompletũ, quatenus partiatim confert ad compositionem humani corporis modo superiùs explicato. Neque rectè colligebatur deberẽ sanguinem enuntiari de Deo: sicut enim partes phys. & integrantes humanæ naturæ non prædicantur de Deo per communicationẽ idiomatum; nec enim Deus dicitur anima, vel materia, caput vel manus: ita nec illa, quæ minùs propriè hominis, vel corporis humani partes vocãtur, vt sanguis, de Deo affirmari debent. *Solut. 6.* *Sanguis assumptus à Verbo diuino non prædicatur de illo.*

Ad primam verò earum rationem, quæ ostendere nitebantur spiritus animatos esse, respondendum est, dici spiritus ab Hippocrate nutriri non propria, quæ viuentibus tantùm conuenit, sed impropria nutritione, quatenus auræ tenuissimæ afflatu sustentantur, ac reficiuntur, vt suo loco fusiùs dicemus. *Responsio ad rationes quòd spiritus sint animati.* *Ad 1.*

Ad secundam respondendum, bifariam intelligi posse rerum imagines excipi, deferríque spiritibus. Vno modo, ita vt in spiritibus tantùm insint, ac per eas inibi existentes potentiæ sensitiuæ functiones suas edant. Altero, vt à spiritibus tanquam baiulis in sensuum officinas transportentur; deinde organis sensuum imprimantur, non eædem; cùm idẽ accidens nequeat à subiecto in subiectum commeare; sed aliæ numero distinctæ, quibus potentiæ ad sensiones vtantur. Si igitur imaginum in spiritibus inhæsio secundùm priorem sensum intelligatur, improbanda ac reiicienda omnino est. Namque si solis spiritibus species inhærerent, non posset anima, vti argumentũ concludebat, ex iis tactum sentiendi elicere; siquidem species & potentia sensitiua eidem subiecto inesse debent; potentia verò sensitiua *Ad 2.* *De receptione imaginũ in spiritibus.*

in

Spiritus admodu instabiles in corpore.

in ipso organo residet, non in spiritu. Deinde, quia cùm spiritus admodum instabiles sint, ac passim diffluant & euanescant, non possent rerum imagiues nisi ad breue tempus in memoriæ thesauro asseruari, proindéque rerum, quas multis ab hinc annis sensu percepimus, nulla esset recordatio, quod experientiæ repugnat. Si autem intelligamus species recipi, vehíque spiritibus secundùm posteriorem illum modum, admittendum id quidem erit quod ad summum probant rationes in argumento adductæ; negari quamuis non possit admodum intellectu difficile esse, quo pacto illa rerum simulachra spiritibus insidentia, siue cùm inter dormiendum ab vno sensu ad alium regrediuntur; siue cùm dæmonum studio huc illuc cientur, & turbantur, quo pacto, inquam, potentiam sensitiuam ad cognitionem lacessant.

Ad 3. Reucitur quorundam medicorum sententia de virtute influente.

Ad tertiam ex medicorum placitis desumptam respondemus, si per virtutem influentem significent potentias ipsas videndi, audiendi, cæteráque eiusmodi, vt quidam intelligunt, nequaquam nos eorum sententiam probare; quia pro certo habendum est in doctrina Peripatetica facultates omnes tam sensitiuas quàm motiuas, & vitales, suis organis infixas atque inhærentes esse. Si autem velint influentem vim, id est, calorem quendam certa moderatione temperatum, & ad potentiarum operationes iuuandas ac promouendas necessarium, spiritibus ad potentias deferri; fatemur quidem ita esse: sed negamus colligi inde spiritus esse animatos.

QVÆSTIO XXV.

Vtrùm lac & semen viuant.

ARTICVLVS I.

Qua ratione lac procreetur: & quòd vita careat.

Aristot. M. Albert. D. Thom. Clemens Alexand.

Consule Galenum lib. 1. de sanit. tuenda.

D priorem quæstionis partem explicandam, sciendum ex Aristotele libro 4. de generatione animaliú, cap. 8. Magno Alberto lib. 18. de animalibus c. 7. tractatu 2. D. Thoma in decimum c. Iob, Clemente Alex. lib. 1. Pædagogi cap. 6. Abulensi in c. 12. Leuitici q. 23. Apponensi differentia 148. Mathiolo initio libri 6. in Dioscoridem; Plutarcho libro de amore parentum erga liberos, lac effici ex sanguine menstruo (intellige secreta ab eo fæce, & sordibus) quod ex eo patet, quia defluxus menstrui sanguinis cessat in fœminis post conceptum, vt eo nimirum fœtus coagmentetur, & alatur; deinde prole edita adhuc cessat maiori ex parte, quandiu lac manat. Eum quippe sanguinem vbera attractrice virtute ad se per venas alliciunt, & innata sibi ad id facultate rursus decoquunt; cádore & dulcedine, aliísque affectionibus lacti conuenientibus imbuunt.

Plutarch.

Extingui

Lege Plin. lib.1.c.41.

Extinguitur verò lac post alterum conceptum in fœminis, docente Aristotele lib.7. de historia animaliũ, cap.11. videlicet quia tunc prouida natura necessitati fœtus in vtero efformandi alendique opportunè consulit. Quãuis etiã post secundum conceptũ lac fluat in nonnullis, quæ videlicet ad vtrumque præstandum sanguine abundant.

Remotio tacita obiect.

His non obstat, quòd interdum eduliis quibusdam extra tempus vbera lactescant, & quòd nonnunquam pastores capris ante vterum lac exprimant. Id enim præter ordinariam naturæ consuetudinem euenit: sicuti & maribus gigni lac. Qua de re ita scripsit Aristoteles lib.3. proximè citati operis, cap.20. Vbera etiam caprarum, quæ coitum non patiuntur, pastores montis Oetæ vrtica perfricant vehementer, vt dolorem infligant. Itaque primùm cruentum humorem eliciunt, mox purulentum, postremò lac, non minus quàm ex iis quæ concipiunt. Maribus magna ex parte nec bestiis nec hominibus gignitur lac. Fieri tamen potest vt aliquibus interdum gignatur. Nam & in Lemno insula capro ex mammis, quas geminas gerit, tantum lactis emulgebatur, vt colostra inde conficerent. Quod idem etiam proli masculinæ capri illius euenisse accepimus. Sed hæc ostentis annumeranda potiùs ducunt. Hactenus Aristoteles. Ferunt tamen in India Orientali eiusmodi capros inueniri. Vnde intelliges, etsi lac ordinariè fiat ex sanguine menstruo; posse tamen etiam ex alio interdum fieri, cùm in maribus quoque nonnunquam gignatur.

Aristoteles.

Lege Arist. in probl. sect. 10. probl.6.

Lege Vesal. li.5. de fabr. cap.18.

Quæstio de discrimine inter lac & sanguinem.

Quæri autem solet vtrùm lac à sanguine specie distinguatur. Vallesius libro 1. Controuersiarum, cap. 22. & Thomas à Vega libro 6. Galeni de locis affectis sect. 4. lac à sanguine distinguant, &, vt videtur, specie; etsi id palàm non affirment. Fauet huic parti diuersitas affectionum, pinguedinis, caloris, dulcedinis, aliarúmque huiusmodi. Vnde & sanguis è corpore missus facilè congelascit, non autem lac. Alteri parti adstipulantur verba Aristotelis lib.4. de generatione animalium cap. 8. appellantis lac sanguinem bene concoctum, & non corruptum, vt Empedocles falsò aiebat. Quo etiam nomine vocatur ab Auicenna, Magno Alberto, Abulensi, Matthiolo, & aliis. Atque hanc opinionem disertis verbis amplectitur Clemens Alexandrinus loco citato, aiens lac esse sanguinem secundùm substantiam, variato duntaxat colore à vehementi spiritu. Et Fauorinus apud Gellium lib.12. Noct. Attic. An quia, inquit, spiritu multo, & calore exalbuit, non idem sanguis est nunc in vberibus, qui in vtero fuit? Cui prior sentẽtia magis placuerit, dicet, Aristotelem appellare lac sanguinem non in sensu formali, sed causali; quia nimirum lac fit ex sanguine; negare verò lac esse sanguinem corruptum, id est, purulentum, vt credebat Empedocles. Qui in posteriorem, quæ nobis verisimilior videtur, inclinarit, respondebit ad rationem prioris, diuersitatem illam affectionum tantummodò accidentariam esse; nec ex ea discrimen essentiæ necessariò colligi.

Fauorinus.

Responsio ad quæstionem initio proposi.a.n.

His positis dicimus lac non informari anima; quia si conuenit specie cum sanguine; idem, quoad hanc quæstionem, de illo ac de

ſanguine pronuntiandum eſt, vt patet. Si autem differt, idem nihilominus dicendum; quia, vt rationes alias omittamus, vbera nutriuntur lacte, quo haudquaquam nutriri poſſent, ſi eadem anima informaretur: cùm nutritio ſit aggeneratio, in qua neceſſe eſt alimentum corrumpi, & propria forma dimiſſa in rei viuētis ſubſtantiam conuerti.

De lactis vi. Illud hic poſtremò admonendum cenſuimus; etſo lac neque animam neque virtutem formatricem obtineat; ſæpe tamen ob qualitatum cognationem infantibus affectiones propenſionéſque nutricum imprimere. Cuius rei celebre eſt exemplum, quod Iuſtinus lib. 44. ſuæ hiſtoriæ ſcripſit, videlicet in ea Hiſpaniæ parte, quæ Callecia vocatur, Habbidem infantem feris expoſitum, & ceruæ vberibus educatum, tanta fuiſſe pernicitate pedum, vt montium iuga ſaltúſque inter ceruorum greges non inferior velocitate peragraret. *Iuſtinus de Habbide infante.* Neque verò lactis interuentu aliæ tantùm proprietates communicantur, ſed interdum etiam inclinatio ad vitia, aut virtutem. Vnde Fauorinus apud Gellium lib. 12. Noct. Attic. cap. 1. inuehitur in matres, quæ infantes fœminis barbaro & agreſti ingenio præditis nutriendos tradunt; cùm conſtet illos non earum tantùm lac, ſed mores etiam vnà cum lacte ſugere. Quò alludens Mithridates apud Iuſtinum lib. 38. de Romanis loquens, ait, vt ipſi ferunt conditores ſuos lupæ vberibus alitos; ſic omnem illum populum luporum animos habere, inexplebiles ſanguinis, atque imperij diuitiarúmque auidos. Addit quoque loco citato Fauorinus, non in hominibus duntaxat, ſed in pecudibus quoque animaduerſam lactis efficacitatem. *Iuſtinus.* Nam ſi ouium lacte hœdi, aut caprarum, agni alantur; conſtat ferme in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. *Columella.* Columella etiam lib. 7. de re ruſt. Nec eos, inquit, canes, quorum generoſam volumus indolem conſeruare, patiemur alienę nutricis vberibus educari: quoniam ſemper & lac, & ſpiritus maternus, longè magis ingenij atque corporis incrementa auget. Lege Plutarchum in lib. de educandis liberis.

ARTICVLVS II.

Semen, poteſtate, non actu, viuere.

IRCA alteram controuerſiæ partem, aduertendum primò eſt ex Ariſtotele lib. 1. de generatione animalium cap. 17. & 18. ſemen eſſe recrementum quoddam, ſiue ſuperfluum alimenti, hoc eſt, effici ex parte quadam ſanguinis ad tertiam exactiſſimámque decoctionem perducti, quæ relinquitur à natura, vt ſuperflua nutritioni, ſed tamen vt neceſſaria generationi. *Appetitus viuentium ad ſe ſuámque ſpeciem conſeruandam.* Cùm enim quodlibet viuens nitatur & ſe & ſuam ſpeciem conſeruare: ad ſe conſeruandum conuertit alimentum in propriam naturam; ad perpetuandam ſpeciem, partem quandam alimenti ſeponit ad generationem; quæ pars in loco ad id deſtinato accipit vim

generan

generandi perficiendíque aliud indiuiduum simile in specie; eáque semen dicitur. Quòd autem seminis ratio ita se habeat, hoc est, quòd semen sit ex superfluo alimẽti, probat Aristoteles loco citato aliquot indiciis, quæ inibi legi possunt. Eandémque sententiam amplexus est Pythagoras teste Plutarcho lib. 5. de placitis Philosoph. cap. 3. Galenus li. 2 de semine cap. 4. D Thomas 1. p. quæst. 119. art. 2. M. Albertus lib. 15. de animalibus tract. 2. cap. 5. & 6. Soranus Ephesius in Isagoge cap. 16. Durandus in 2. sent. dist. 30. quæst. 5. Scotus dist. 20. quæst. 2. Maior dist. 13. quæst. 6. Bassolius dist. 33. quæst. vnic. art. 3. Abulensis in Exodum cap. 12. quæst. 24. & plerique alij.

Semen ex superfluo alimentis.

Lege Ferne. lib. 7. Physi. cap. 2.

His animaduersis; quod semen actu viuat credidit Plato, in Timæo. Themistius 1. de anima c. 21. Galenus in li. de Marasmo cap. 5. & recentium medicorum nonnulli, vt Peramatus in lib. de semine, Vallesius lib. 2. Contro. cap. 9. Theophilus Zimara 2. lib. de anima ad text. 43. Nituntur autem hisce potissimùm argumentis: Sanguis per nutritionem non conuertitur in partem rei viuentis, nisi à viuente alteretur & decoquatur; ergo multo minùs sanguis, seu quæcumque alia materia in integrum animal effotmari poterit; nisi semen, cuius opera effotmatur, viuum sit. Prætetea stirpium semina, dum matri inhærescunt, nutriuntur; atqui nutriri viuere est, igitur viuunt. Item, 2.
solius viuentis est determinatam habere figuram: hanc habent semina; sunt igitur viuentia. Rursum tam in artis quàm in naturæ operi- 3.
bus nihil fit actu, nisi ab eo quod actu tale est: atqui semen componit 4.
materiam fœtus in effigiem viuentis, eámque membris delineat; est igitur viuens actu. Denique semen habet in se vim generatiuam; siquidem genitor eius interuentu fœtum producit, & viuificat. Negari 5.
igitur non potest, semen re ipsa animatum esse.

Item Ferliuiensis super 3 2. ad. Auic.

Semen actu viuere opinio Plat. Themist. Galen.

Primum ar.

Vera tamen est Aristotelis sententia lib. 2. de anima cap. 1. text. 10. & lib. 2. de genet. anim. cap. 1. vbi de hac re expressè quæstionem mouet: itémque cap. 3. eiusdem libri, quam secuti fuêre D. Thomas lib 2. contra gent. cap. 89. Scotus in 4. dist 44. quæst. 1. Magnus Albertus 2. p. sum de homine, Thomas Garbius lib. 1. tract. 5. quæst. 55. Iandunus 7. Metaphys. quæst. 19. Conciliator differ. 48. Fernelius lib. 7. suæ Physiologiæ cap. 13. & alij: nimirum semen non viuere. Quod sic intelligendum est, vt non viuat actu; viuat tamen potentia: quia quandiu propriam formam retinet, non constat actu anima, habet tamen propriam aptitudinem, vt animetur: quod obtinebit, vbi primùm ex eo & reliqua materia, fœtus coaluerit; perinde atque sulphur potestate ignis dicitur, quòd suopte ingenio facillimè ignescat.

Valeriola lib. 1. loc. cõmun ca. 17. Thomas à Vega lib. artis medi. 47. Christophorus 2. de an. c. 102. Ferr. 2. contr. gẽt. cap. 57.

Conclusio ex sententia Aristot. D. Thom. Scoti. M. Alb.

Non habere igitur semen actu animam ex eo primùm ostenditur, quia semen, vt superiori articulo probauimus, est superfluum alimenti, quod vita caret. Deinde quia si anima præditum esset, vel 2.
haberet eandem animam, quam totum viuens, cuius est semen, vel aliam sibi peculiarem: si eandem, oporteret toti continuatum esse, quod non ita est; si aliam, iam esset per se integrum viuens,

Prima ratio.

3. atque ita vel animal, vel planta, quod absurdum videtur. Præterea omne viuens nutritur; semen autem non nutritur, cum non augescat nisi solo accessu & appositione partium absque attractione & con-
4. uersione: Non ergo viuit. Adde, quòd experientia ipsa manifestum videtur, herbarum & stirpium semina domi seruata nó frui vita, cùm minimè nutriantur, quæ nihilominus veram obtinere seminis rationem inde patet, quòd si serantur, herbas & stirpes gignent.

Solutio arg. partis contrariæ. Ad primum verò eorum quæ pro aduersaria parte adduximus, respondendum est, etsi nihil tanquam præcipuum agés vllam substantiam conuertere possit in rem viuentem, nisi ipsum etiam viuat; posse tamen id præstare tanquam agentis instrumentum; quo etiam modo *Solut. 2.* calor animalis cibum in eius substantiam mutat. Ad secundum concedendum est, herbarum & stirpium semina, quæ ita semina sunt, vt fructus quoque sint (semina enim dicũtur, vt sunt id quod aliud; fructus, vt sunt quod ex alio) dum matri adhærent, viuere; non quia semina, sed quia fructus partésque viuentium. At animantium semina, cùm istiusmodi differentiam non subeant, haudquaquam opor- *Solut. 3.* tere actu viuere. Ad tertium dicendum est, non omnia semina vendicare certam figuram, sed ea quæ duriora existunt; idque non ex se, sed ratione viuentium, è quibus orta seu quæ in ipsa conuersa fuere: sicuti etiam cadauer, meritò viuentis demortui certam effigiem reti- *Solut. 4.* net. Ad quartum dic, tam in operibus artis quàm naturæ posse quidpiam fieri tale per instrumentum, quod non sit actu tale: quandoquidem per asciam, quæ mensa non est, mensa fit; & per calorem, qui caro non est, gignitur caro: semen autem instrumentum est, per quod generans fœtum delineat. Imò nec agens præcipuum necessariò debet esse in actu formali tale, qualis est eius effectus, vt patet in iis quæ per æquiuocam generationem producuntur, vt cùm à sole coitu radiorum ignis efficitur; sat ergo est habere agens actu vim producen- *Solut. 5. in sequẽti quæstione.* di talem effectum. Vltimi verò argumenti solutio ex iis quæ proxima quæstione dicenda sunt, patebit.

QVÆSTIO XXVI.

Vtrùm in semine generatiua & formatrix virtus insideat.

ARTICVLVS I.

Quid in proposita difficultate sentiendum sit.

Lege Arist. lib. 1. de gen. an. c. vlt. & 12. Metaph. c. 6. tex. 30.

VONIAM huc nos disputationem cursus prouexit, adhuc quæstiones nonnullas pertractabimus ad viuentium generationem spectantes, quarum explanatio ad vberiorem intelligentiam eorum quæ dicta sunt, & progressu dicentur, necessaria est. Quod ad præsens dubium attinet, sciendum primò,

primò, virtutem gignentem & formatricem (siue sint re ipsa vna eadémque facultas, siue non, qua de re suo loco) diuersa obire munia: namque ad gignentem facultatem pertinet introductio formæ in materiam: ad formatricem congrua fœtus delineatio, & partium eius in situ, cauitate, connexu, & ordine ad cuiusque vsum & dignitatem compositio. Est ergo quæstio num istiusmodi vis re vera in semine resideat, vel in solo generante, an alibi.

Diuersa officia gignentis & formatricis facultatis.

De hac re luculentè Cic. 2. de nat. Deorũ. Lactãtius in lib. de opif. Dei Trismegistus in lib. de potestate & sap. Dei, dial. 5.

Quidam præcipuæ auctoritatis philosophi, viuentium corporum structuram & artificium admirati, in eam sententiam venere, vt dicerent, nec in generante, nec in semine talem facultatem inueniri, nec esse hoc naturæ opus, sed principij cuiuspiam nobilioris. Non enim fieri posse existimabant, vt causa citra rationis ductum agens, id moliretur, quod magnæ artis consilium ac solertiam deposcit; id, inquam, opus, quod tam admirabili partium contextu, varietate, consensu & apparatu constat, vt nihil vel ad vsum accommodatius, vel ad speciem elegantius spectetur. Atque insuper, cùm fœtus maturitatem & absolutionem, prolixa indefectáque serie tot motus præeant; necessarium iudicabant, vt iis obeundis causa aliqua superior assisteret, ac præesset.

Lege Auic. Fẽ. 1. pr. doct. 7. cap. 2.

Sententia Arabum de virtute formatrici.

Igitur Arabes, vt legere est apud Auerroem 7. Metaph. com. 31. formatricem virtutem diuinam appellant, eámque rationis & intelligentiæ compotem faciunt. Galenus verò in libro de formatione fœtus, nondum sibi constare inquit an mundi anima per se ipsam corpora viuentia architectetur; tametsi dignam censeat, cui id muneris demandandum sit. Ex altera verò parte minimè decere ait, vt anima, quę cæteris dignitate prælucet, in effingendis muscis & formicis, aliisque id genus bestiolis occupetur. Itaque statuit satius esse in tam ardua & ancipiti quæstione nihil asseuerare, etsi ratum esse iubeat vim formatricem, quæcunque ea sit, summam esse sapientiam.

Verùm quòd istiusmodi artificium non possit attribui mundanæ animæ, constat iis argumentis quibus eam lib. 2. de cœlo c. 1. quæst. 1. art. 3. vanam fictitiámque esse demonstrauimus. Quòd verò nec alicui intelligentiæ ascribendum sit, ostensum à nobis est lib. 1. Physic. cap. 9. quæst. 12. art. 3. vbi reiecta Cholcode, quam Auicenna sublunarium formarum effectricem prædicabat: probauimus nullam substantiam creatam à materiæ societate abiunctam sua vi aliquam formam in materiam inducere. Sed quòd neque ad primam causam, vt ad particularem integrúmque eius opificẽ referri debeat, ex eo conuincitur; quia non assolet Deus opera naturæ absque secundarum causarum interuentu per se efficere; esto si vellet, posset. Deinde, quia cùm Deus à summæ artis regula & præscripto nunquam aberret; omnémque materiam sibi obsequentem habeat, si ipse esset per se corporum formator, nullus vnquam in iis error, aut monstrum eueniret, quod experientiæ repugnat. Adde quòd si corporum formatio non fieret ministerio virtutis à parentibus deriuatæ, nulla esset ratio, cur filij parentes suos, similitudinę referrent.

Auicẽna finxit intelligẽtiam corporũ formatricẽ.

Vis formatrix, & gignens in generante.

Consule M. Alb. 2 p. sũ. de hom. D. Tho. li. 2. contra gent. cap. 80. Alb. lib. de an. cap. 8. & 11. lib. à cap. 3. ad 8. Fern. li. 1. de abditis rerũ cau. c. 6. & 7. De seminibus vi. D. Aug. li. 22. Ciuit. c. 14. D. Gre. Nyss. orat. 3. de resurrect. Christi, & Theo. ser. 9. de prouid.

Quapropter reliquum est, vt virtus formatrix & generatiua insint in generante, à quo vt à principali causa fœtus producitur; insit, inquam, in eo primaria ratione, vt & cæteræ potentiæ vitales. Deinde ab illa deriuetur, imprimatúrque in semen alia consimilis virtus, eius quasi vicaria, quæ materiam fœtus tractet, & confingat. Nec existimandum est viuentium corporum fabricam vltra naturæ vim esse. Quin potiùs mirari par est infinitam potentiam diuini artificis, qui ad eam perficiendam concretæ materialique naturæ facultatem attribuit. Nec item vt semen recta ordinis constantia in opus incumbat, & seriem illam generationis obeat, atque ad certum perueniat finem; rationis aut consilij eget: sat enim est quibusdam veluti numeris & mensuris dirigi ab auctore naturæ, à quo ad id propensionem accepit, & virtutem quodammodo vim artis habentem: qua de re plura diximus in Physicis.

Vim seminis dirigi ab auctore naturæ.

Cur tanta vis insit in virtute formatrice.

Porrò virtus formatrix ideo tantam vim obtinet, quia per illam viuens sese quodammodo repræsentat in semine, quod ad id præstandum viuifico spiritu & calore perfundit; cùm ei insuper accedat calor æthereus à sole præteritim dilapsus, magnam conferens efficacitatem gignendis rebus. Quò pertinet illud Arist. lib. 2. Phys. cap. 2. text. 26. Sol & homo generant hominem; & illud Latini poëtæ, Igneus est ollis vigor, & cælestis origo Seminibus. *6. Aen.*

ARTICVLVS II.

Dilutio vltimi argumenti superioris controuersiæ; & aliarum quarundam dubitationum explicatio.

VRGET tamen difficultas eius argumenti, cuius solutionem ex superiori quæstione in hunc locum reseruauimus, nimirum qui fieri possit, vt semen gignentem & formatricem facultatem, quæ viuentium propria esse videtur, obtineat, nec tamen viuat. Sed occurrendum, istiusmodi virtutem semini inhærentem non esse de numero earum quæ à viuentium formis, vt earum proprietates, manant, quæque propriè vitales dicuntur; sed esse alterius rationis, nec propriè vitalem, nec eiusdem speciei cum generatiua & formatrice, quæ in patre remanet.

Lege D. Tho. de potent. q. 3. a. 11. ad 7. & 1. part. q. 18. a. 2. M. Alb. 2. p. sũ. de hom. q. de nutrim. a. 3.

Obiectio. Siquis verò obiiciat, productionem viuentis, quæ fit interuentu seminis omnium consensu, esse operationem vitalem, proindéque debere à potentia vitali proficisci, atque adeò potentiam generatiuam, quæ est in semine, à qua generatio viuentis immediatè oritur, oportere propriè vitalem esse; *Refutatio.* Respondendum, ad rationem vitalis operationis sat esse proficisci à principio vitæ coniuncto, ad eum modum quem suprà exposuimus; licèt proxime non oriatur à potentia, quæ sit propriè vitalis, quæ tamen propriè vitali cognata sit, eiúsque vicem subeat.

Quæri

Quæri etiam solet num virtus, quæ membra fœtus generat, & delineat, in fœtu permaneat. Ratio dubitandi est, quia si maneret, nulla esset causa cur membra solida præcisa non possent regenerari, & in priorem formã restitui. Quod tamen negat Hippocrates multis in locis, præsertim 6. Aphorismorum, cap. 19. aliique auctores, & philosophiæ magistra experientia. Si enim os confringatur, non solet nouæ partis generatione coire, & coalescere; sed callo vniuntur partes dissociatæ. Ad hanc dubitationem sunt qui respondeant, prædictam virtutem, vbi semel formationis munere perfuncta est, non manere in prole. Alij dicunt manere in membris, vt eorum necessitati possit occurrere. *Dubium.* *Quorundam responsio.*

Asserendum tamen in primis est, post completam fœtus generationem, dari in eo potentiam, quæ membra generatione partiali generet, affingátque; & esse eam eiusdem speciei cum illa quæ in generante est, non tamen cum ea quæ fuit in semine (hæc enim, sicuti diximus, non est potentia vitalis, nec à forma rei viuentis tanquam eius proprietas oritur, vt illæ.) Est autem prædicta facultas, quæ videlicet generanti & genito inhæret, vt in libris de anima ostendimus, eadem re cum nutriente: quia vna eadémque virtus sufficit ad præstandam generationem totalem, cùm fœtus denuo gignitur, & ad continuandam partialem ministerio nutritionis, atque ad partes quæ de nouo accedunt, apta compositione, sitúque agglutinandas; cùm eiusdem sit facere & reficere. *Solutio dubij.*

Cur autem solida non regenerentur, nonnulli causam esse volunt, quia membra illa ex seminis materia coalescunt, atque ita si perierint, ob materiæ defectum redintegrari nequeunt. Sed hi non satisfaciunt: nam si, vt Arist. lib. 8. de hist. anim. cap. 1. & lib. 4. de generatione anim. cap. 8. post Hippocratem docuit, ex eisdem sumus ex quibus nutrimur, membráque omnia ex similibus aluntur & generantur; cur si virtus nutriens potest ex sanguine in medullam verso ossa nutrire, non possit quoque ex eadem materia, præcisa ossa reparare? Adde quòd in adultis membra solida interdum regenerantur, & infantibus non rarò. Vera igitur & germana causa est, quam tradidit Galenus lib. de semine, cap. 17. quia virtus illa non tam vehemens est in prole genita, ad eius membra, præsertim solida, quæ plus operæ exigunt, reficienda, quàm extitit in semine, ad illa de integro coagmentanda; ideóque nihil mirum si quæ antè generare valuit, postea regenerare non possit. *Cur solida non regenerentur.* *Aristoteles.* *Hippocrates.* *Galenus.*

QVÆSTIO XXVII.

An vterque parens per vim seminariam actiuè concurrat ad generationem.

ARTICVLVS I.

Quæstionis in vtramque partem disputatio.

CON

ONTROVERSIAM hanc pertractant non solùm medicæ artis professores, tum alibi, tum apud Hippocratem in libello de genitura, & Galenum, præsertim lib. 6. de locis affectis, & in libro de semine; sed etiam Physiologi variis in locis, & Theologi, cùm de admirabili diuini Verbi in vtero Virginis conceptione disserunt. *In 3. dist. 5.*

Quæstionis difficultas in quo præcipuè. Aduertendum primò totam ambiguitatem versari circa concursum fœminæ. Nàm quòd vir actiuè concurrat, inter omnes constat. Nec est etiam dubium quin fœmina ad nonnulla officia generationem antecedentia per vim actiuam influat; qualia sunt decoctio, & confectio sanguinis, è quo fœtus, saltem partiatim, componi debet; item euocatio eiusdem sanguinis ad locum generationi destinatum, & concalefactio, conseruatióq; illius, atque alia eiusmodi. Tota ergo quæstio est, verùm fœmina actiuè cócurrat ad ipsam introductionem formæ: & quia eiusdẽ est materiã vltimò disponere, & formã introducere, atq; vna cũ vltimis & præcipuis dispositionibus est mẽbrorum conformatio, quã exsequitur vis formatrix in semine residens: qui negant fœminam actiuè cócurrere ad introductionẽ formæ, negant quoque disponi ab illa vltimò materiam, aut delineari per vim semini inhærentem: & qui hoc concedunt, illud etiam admittunt. *D. Tho. in 3. d. 3. q. 2. a. 1. Rich. qu. 2. circa 2. prin. Sonc. 8. Metaph. q. 16.*

Assertores partis negatiuæ. Igitur in hac disceptatione negatiuam partem quæstionis amplexi sunt Auerroës 2. Collect. cap 10. Auicenna lib. 9. de anima, cap. 3. D. Thomas 3. part. quæst. 32. artic. 4. Caietanus ibidem, & in 2. 2. quæst. 154. art. 12. Durandus in 3. dist. 3. quæst. 1. Capreolus distinct. 4. quæst. vnica, art. 3. Paludanus quæst. 2. Marsilius quæst. 5. artic. 2. Alensis 5. Metaph. text. 29. si eius est illud opus. Soncinas 8. met. quæst. 16. Heruæus in tractatu de vnitate formarum, quæst. 18. Magnus Albertus lib. 15. de animalibus, cap. 11. tractatu 2. & lib. 16. tract. 1. cap. 14. aliíque nonnulli, secuti Aristotelem lib 1. de gener. anim. cap. 19. & 20. sæpéque alibi. Præcipuum Aristotelis fundamentum est, quòd pro certo habeat, fœminas non conferre verum semen, in quo, vti diximus, inest facultas ad procreandum, sed materiam duntaxat. Omissis autem hoc loco cæteris argumentis, quibus ipse fundamentum hoc stabilire conatur, illud è potioribus vnum est, quòd oporteat, officium agendi, & patiendi, quod ad generandam sobolem exhibetur, subiecto distingui. Quare cùm masculi sit agere, vt omnes fatentur, fœminæ erit tantùm pati. Nec obstat, quòd vtrumque in fruticibus & arboribus indiscreto sexu inueniatur. Id enim ob earum imperfectionem accidit; in animalibus autem, quæ dignitate longè præstant, alia ratio est. Secundò idem ex eo ostenditur, quia cùm fœmina generationi materiam subministret, si eadem agendi haberet facultatem, posset vtique per se citra viri opem concipere. Quod negat experientia, non solùm in homine, sed etiam in piscium genere, teste non solùm Arist. 1. de gener. anim. cap. vlt. sed etiam Plinio lib. 9 cap. 50. & Rondeletio lib 4. cap. 3. quandoquidem fœminæ oua, quæ masculum semen non attingit, irrita manent, *Item idem Auer. 5. Metaph. c. 1. & lib. 8. Eth. c. 12. S. Thom. in 3. d. 4. qu. 2. art. 2.* *Occurritur obiectioni.*

nent, atque infœcunda; videlicet quia masculum duntaxat actiuam facultatem ad generandum possidet. Hoc tamen, quod de piscibus dicitur, non ita accipiendum est, quasi in vniuersum ita se habeat, sed vtplurimum, & ordinariè. Nam in iis quos rubelliones vocant, mas nullus adhuc visus est, sed fœminæ omnes fœtu plenæ inueniuntur, similitérque hiatulæ; quare vtrùm in iis mas detur, ambiguum esse ait Aristoteles lib.6. de hist. anim. cap.13. Rondeletius quoque loco citato affirmat, Erythrinos, & Chamnos, qui ex ouis gignunt, omnes esse fœminas. Sed nihil mirum accidere hoc in quibusdam animantibus minùs perfectis, quod in fruticibus & arboribus ordinarium est. Nam quod D. Ambrosius lib.5. Exameron cap.20. D. Basilius homil.8. & orat. 19. de Prouidentia, Origenes contra Celsum lib. 1. Suetonius lib. 2. c.95. Blondus Flauius lib.1. aliique referunt, nempe vultures absque mare concipere, iure optimo Ægyptiorum fabulam appellat Plutarchus. Nec verò id patres vt certum, sed vt vulgatum apud auctores, memorant.

Lege Isidorii lib.12.ca.7. Pierium lib. 27.

Oppositam sententiam, nimirum quòd fœminæ concurrunt actiuè ad generationem, tuentur Medici duce Hippocrate in libello de genitura, & Galeno lib.6. de locis affectis, cap.5. aliisque in locis; neque Medici tantùm, sed & Theologorum complures, vt Scotus in 3. dist.4. quæst. vnica. D. Bonauentura, quæst.1. nu.31. Maior, quæst.3. art.4. Ochamus, quæst.3. Lichetus, Gabriel 91. Bassol. Mairones, quibus adstipulatur quoque Auicenna Can.3. part.20. etsi 9. de animalibus Galeno repugnarit. Idémq; censuisse Democritum, Pythagoram, & Hipponem refert Mirandula lib. 1. de examine vanitatis, cap. 16. Nititur autem hæc sententia contrario fundamento, nempe etiam fœminas verum semen edere; etsi minùs perfectum, minúsque efficax. Hoc verò citati auctores, præsertim Medici, multis manifestis indiciis ab anatomica experientia ductis conuincunt, quæ in hunc locum afferre noluimus. Ea tamen scriptis mandarunt Galenus lib. 2. de semine, cap. 4. & è iunioribus, qui eandem opinionem defendunt, Fernelius cap.6. lib. 7. suæ Physiologiæ, Leuinus cap. 6. libri primi de occultis naturæ miraculis, Thomas à Vega in 6. librum Galeni de locis affectis, Vesalius lib. 5. de fabrica corporis humani cap.15. Valesius lib.2. controuer. medic. & Phil. cap.7. Valeriola 1. lib. locorum communium, cap.17.

Defensores affirmatiua partis.

Eorum fundamentum.

Vt igitur argumenta à dissectionibus, & quarundam affectionum experimento desumpta omittamus; quòd etiam fœmina ad generationem actiuè concurrat, hunc in modum ostenditur: Formas eiusdem speciei consequi solent potentiæ eiusdem rationis; sed mas & fœmina habent formas conuenientes in eadem specie, vt satis constat, docétque Aristoteles lib.10. Metaphysi. c.12. text.25. & lib. 2. de generat. anim. cap.2. item mas habet potentiam generandi, quæ ad producendam sobolem actiuè concurrit, ergo eandem obtinebit etiam fœmina, & eundē concursum præstabit, licèt minùs perfectè. Secundò: Proles non solùm patrem, sed matrem similitudine refert.

Prima ratio.

Secundo.

Ea verò ſimilitudo oritur à virtute formatrice: ergo non tantùm pater, ſed mater quoque eam virtutem obtinet, eámque ſemini indit.

Tertia. Tertiò; Fœmina inſito calore agit in materiám, in quam introducenda eſt forma fœtus; eiuſmodi autem calor eſt vna è diſpoſitionibus, quæ formæ introductionem efficienter attingunt; igitur fœmina per calorem à ſe productum attingit actiuè introductionem formæ: atque adeò productionem fœtus. Quod quid aliud eſt, quàm actiuè concurrere ad generationem? Corroboratúrque argumentum: nam ſi Sol dicitur vnà cum homine hominem generare, atque adeò ad generationem actiuè concurrere, idque non ob aliam rationem, niſi quia materiam fœtus cœleſti calore imbuit, promouétque ad recipiendam formam: non eſt cur mater, quæ in vtero eandem materiam calore animali, id eſt, ſuo, afficit, eóque illi fomentum diù præbet, non cenſeatur ad eandem generationem actiuè concurrere.

ARTICVLVS II.

Quæſtionis concluſio. Explanatio argumentorum vtriuſque partis.

Qvi alicuius philoſophi, quantumuis excellenti ingenio & doctrina prædiтus ſit, ita ſententiis inhæret, vt ab eis nec latum diſcedat vnguem, is occaſionem præbet exiſtimandi ipſum non tam veritatem doctrinæ, quàm præiudicatam doctoris auctoritatem ſequi. Quod à vero Philoſopho, id eſt, veræ ſapiētiæ ſtudioſo, cui veritas amicitior eſſe debet, quàm Plato, vel maximè alienum eſt. Eam ob cauſam fas erit nobis, tum in hac controuerſia, tum in aliquot earum quas infrà ſubiiciemus, interdum Ariſtotelem relinquere, vbi id perſuaſerit experientia, maximè artis anatomicę, quæ poſt Ariſtotelis tempora plus viguit, magíſque in vſu fuit.

Philoſopho charior veritas, quàm Plato.

Quia igitur argumenta, quæ à membrorum diſſectionibus medici afferunt, planè comprobant gigni verum perfectúmque ſemen à fœminis, etſi minùs perfectum, quàm à viris: quia item verum ſemen, actiuum eſt, vt fatetur Ariſtoteles lib. 1. de partibus anim. cap. 1. non videtur negandum, matrum ſemen actiuè concurrere ad generationem; ita vt ex vtroque ſemine, tanquam ex duabus cauſis inſtrumentariis, partialibus, altera magis, altera minùs perfecta; quarum tamen vtraque alterius conſortium & operam ad generationē prolis neceſſariò requirat; fiat vna cauſa totalis inſtrumentaria.

Improbatur Caietani ſententia. Nec placet nobis ſententia Caietani in ſecunda ſecundæ ad quæſt. 154. art. 11. qui poſt longam diſputationem conuictus argumentis, partim ab anatome, partim etiam à morali conſideratione petitis, concedit, contra Ariſtotelem, neceſſariò edi à matribus verum ſemen, ſed negat habere id vim actiuam, propterea quòd fœtus componatur, tanquam ex ſubiecto, ex materno ſemine, fierique non poſſit, vt agens, & patiens ſiue ſubiectum, idem ſint. Quæ ratio ſi vim

haberet,

habetet,probaret etiam non constitui fœtum ex paterno semine,cuius contrarium medici planè ostendunt,vt patebit proxima quæstione,vbi hæc ratio à nobis diluetur.

Euertitur Aristotelicæ opinionis fundamentum.

Igitur ad fundamentum Aristotelicæ opinionis dicendum est, id quod circa generationem agit, & id quod patitur, distingui inter se. Nam quod primò patitur,est materia,è qua semen conficitur, videlicet superfluum alimenti, in quod vterque parens agit decoquendo ipsum,eique seminalem virtutem imprimēdo:quamuis postea ipsum quoque semen agat per virtutem sibi à genitoribus inditam. Patitur quoque subinde materia, ex qua formatur fœtus, in quam similiter agit vterque parens eam delineando,cæterísque idoneis qualitatibus imbuendo. Item in ipso semine, vt sequenti quæstione exponemus, quædam partes agunt,aliæ patiuntur. Postremò, id quod patitur, est proles; quæ cùm gignitur,pati dicitur,quia generari est pati: agit verò vterque parēs,quia generare,agere est. Quo liquet,officium agendi & patiendi distingui subiecto, nec probari ab Aristotele, sequi ex opposita sententia idem eodem modo sumptum simul agere & pati. Quo pacto intelligendum est philosophicum illud theorema, Non potest idem simul esse agens,& patiens.

Cur sola mater non gignat.

Ad secundum & tertiū argumentū respondemus,licèt mater concurrat actiuè,nō posse tamē per se solā generare; quia eius virtus imperfecta est, vti diximus. Quòd siquis vrgeat, cùm duæ causæ eiusdē speciei ad eundem effectum concurrunt, nihil repugnare quominus virtus eius quæ imperfecta est,adeò crescat,vt eundem effectū per se solā queat producere,vt si duo saxū vehant, impulsu decē graduum, quem ambo partialiter integrant,nullam esse repugnantiam,quominus impulsus vnius vsque ad decimum gradum intendatur,sic vt absque ope alterius lapidem possit impellere.Quare similiter vim actiuam matris,si eam habeat,perfici posse,vt per se solam procreet. Occurrendum, non posse dari eiusmodi virtutis incrementum in causis partialibus instrumentariis,quarum vna necessariò,& ex naturæ lege quoad suū cōcursum,ab alterius consortio & virtute dependet, quomodo se habent vis actiua vtriusque parentis,vt suprà monuimus.

Solutio argumenti pro parte negatiua.

Ferrariensis lib. 3. contr. gent. cap. 11.

Quia tamen Aristotelis sententia suam habet probabilitatē, eámque magni nominis Philosophi Theologíque defendunt, quo pacto ij contrariæ partis argumenta diluere nitantur, exponemus. Ad primum respondet S.Thomas 3. p. quæst.32. artic.4. & Capreolus in 3. dist.4. quæst. vnica,art.3. formas eiusdem speciei consequi potentias eiusdem rationis, hoc est, eiusdem naturæ specificæ, non semper tamen eiusdem perfectionis. Itaque etiam fœminæ conuenire facultatem generandī; sed quæ imperfecta sit in genere potentiæ actiuæ (sicuti fœmina est quid imperfectum in specie humana) & quæ non concurrat efficienter ad ipsam formæ introductionem, licèt ad eam remotè præparet. Namque vt in artibus ars inferior disponit materiam, superior verò formam inducit, vti Philosophus 2. Physic. capit. 2. text. 24. ait, ita virtus fœminæ præparat materiam,

Ars inferior materiā præparat, superior formam inducit.

vt loco citato D.Thomas ait,quod intellige non de integra, ſed de partiali præparatione; vt in progreſſu oſtēdemus: virtus autem maris format materiam præparatam.Itaque actus,ad quos per vim actiuam mater influit,ſunt illi,quos initio quæſtionis retulimus, nempe concoctio ſanguinis, eius euocatio ad locum generationis, &c. non autem organizatio, quæ eſt proxima præcipuaque diſpoſitio ad formam.

De ſimilitudine inter matrem,& ſobolem.

Ad ſecundum reſpondent,ſimilitudinem inter matrem & prolem remotè naſci ex illa vi actiua, quam dicimus matri erga materiam conuenire, qua nimirum per antecedentes diſpoſitiones ſic afficit materiã,vt talia ſortiatur lineamēta,à virtute formatiua patris, cùm hæc ad ſobolem ipſi patri magis aſſimilandam non præualet, vti frequenter accidit. Itaque fatendum eſt ſimilitudinē prouenire immediatè à virtute formatrice, non tamen fœminæ, cùm hæc illi non competat, ſed viri, quæ tamen à diſpoſitionibus materiæ variè inflectitur,& modificatur ad hanc potius quàm illam effigiem exprimendam. Sed hæc ex occurſu dicta. Nam de cauſa adæquata prædictæ ſimilitudinis inferiùs agemus.

Ad tertium dicendum, licèt fœmina per ſuum calorem agat in materiam,ex qua fœtus cōponitur; non tamen concurrere ad membrorum delineationem,niſi remotè,vti nunc expoſuimus. Itaque eo argumento ſolùm oſtenditur concurrere fœminam aliquo modo actiuè ad generationem;ſicuti & ſol,vt cauſa vniuerſalis, ad eandem actiuè concurrit:non tamen probat exhiberi à fœmina eam actiuitatem,de qua controuerſia eſt.

Poſtremò,ad experimenta,quibus Medici nituntur,dicendum, iis tantùm conuinci edi à fœminis quidpiam ſemini admodum affine, non tamen verum ſemen,quod duntaxat prolificum eſt.

Aduerte circa opinionem hanc, eius defenſores exiſtimare, relationem,qua pater refertur ad filiũ,& eam,qua mater eundem reſpicit, diſtingui ſpecie inter ſe,vt expreſſè aſſerit D.Thomas 3.p. quæſt. 35.art.5.ad 3.eorum ratio eſt,quia cùm mater non concurrat actiuè, nequit eius & patris relatio idem habere fundamētum proximum, proindéque oportet inter illas ſpeciei diſcrimen dari. Sed non videtur iis auctoribus,ſi probabiliter loqui velint, hac via neceſſariò incedendum. In primis enim cùm mater contineatur in diuiſione illa relatorum, quam tradit Ariſtoteles lib.5. Metaphyſ. cap. 15. & non in alio membro,quàm in eo ad quod pertinent relata, quæ fundantur in actione, vel paſſione,vt conſideranti planum erit: negari non poteſt,relationem maternitatis fundari in aliqua actione: nec enim fundatur in generatione paſſiua;cùm mater, qua mater, non generetur. Et verò non eſt cur non dicant fundari in actione ipſa generandi, ad quam etſi mater non concurrat proximè, organizãdo materiam per vim formatricem ſeminis inſitam; concurrit tamen remotè;ita vt ad eam ſuo modo talis actio pertineat. Quare etiã relatio maternitatis in eã fũdabitur,eritque eiuſdē ſpeciei cum relatione

Quod fundamentum proximum habeat relatio maternitatis.

paternitatis

paternitatis, accidentario tantùm discrimine ab ea differens. Quòd si prædicti auctores omnem actiuitatem matri denegent ad actionem generandi, admodum improbabilis manet eorum sententia.

QVÆSTIO XXVIII.

Ex qua materia coagmentetur fœtus.

ARTICVLVS I.

Proponitur duplex sententia, vna Aristotelis: altera Medicorum: quæ verior communiórque habetur.

Lege D. August. lib. 83. q. 56. D. Th. 3. p. q. 31. a. 5. Caiet. 2. 2. q. 154. ar. 12.

RISTOTELES lib. 1. de gener. anim. cap. 20. & lib. 2. eiusdem operis cap. 3. docet, materiam, ex qua fœtus componitur, esse fœmineum sanguinem; masculum verò semen quasi artificem sanguini occurrere, eique vim, & energiam conferre, ac demum ex eo singula membra efformare; quod munus vbi prætiterit, censet euanescere illud in spiritum flatúmve, aut aliò dilabi, nec aliquid ex eo magis in rei genitæ substantiam abire, quàm ex fabro quicquam secedit ad statuæ materiam. *Opinio Aristotelis.*

Hippocr. lib. de nat. hum. Huic sententiæ acerrimè cótradicit Medicorum schola, firmissimis argumentis ab experimento ductis, quæ apud eos legi possunt; quibus etiam ostendunt non resolui paternum semen eo modo quem Aristoteles tradidit. Itaque ex Medicorum & aliorum complurium doctrina, quæ verior communiórque habetur, vtriusque parentis semen vnà cum sanguine fœmineo in materiã fœtus tráſit: ita tamen, vt ex semine fiant solidæ corporis partes, vti ossa; ex sanguine autem carnosæ partes. Sicut enim post formationem & animationem fœtus, eius ossa magna ex parte nutriuntur sanguine conuerso in medullam, quæ sanguine densior & spicior existit; ita consentaneum videtur, vt ex compactiori & densiori parte materiæ coalescant ossa, ex tenuiori verò partes carneæ. *Refellitur à medicis.* *Lege Arist. lib. 3. de hist. ani. cap. 20.*

Aduerte autem, fœmineum sanguinem, ex quo fœtus partiatim componitur, non esse impurum & incoctũ; sed optimæ notæ, qualem conuenit suppeditari à natura nouæ proli generandæ. Licèt hic idem sanguis, cùm non impenditur ad procreationem, sed statis definitisque temporibus expellitur, decretior fiat, & ad corruptionem tendat; in quo statu cùm est, menstruus appellari consueuit. Aduerte etiam cùm dicimus fœmineum sanguinem, & vtriusque parentis semen in materiam fœtus venire, non esse id intelligendum in ortu animantium, quæ sponte absque maris & fœminæ congressũ nascuntur, eiusmodi sunt anguillæ in genere aquatilium, & in genere terrestrium lumbrici, aliáque plurima. Non enim hæc materno sanguine constare possunt, cùm matre careant; nec semine, cùm ex *Ex quo sanguine fœtus materia coalescat.* *Arist lib. 2. de gener. ani. cap. 4. Abulen. in ca. 12. Leui. quæst. 14. & Matt. cap. 1. q. 51.*

putredine oriantur. Est ergo illis pro materia potissimùm concretio terrea & aquea; pro facultate autem formatrice, quam parentes semini imprimunt, virtus elemẽtaris & cælestis, maximè à Sole, & Luna, tum luminis tum aliarum latentium qualitatum influxu deriuata. Similiter nec omnia animalia, quæ à mare & fœmina procreantur, sanguinem in sua prima formatione pro materia habent; siquidem ea tantùm ex sanguine formantur, quæ postea sanguine aluntur; liquet autem multa esse in omni genere exanguia, de quibus Arist. lib. 4. de hist. animalium cap. 1. Tribuit nihilominus iis natura aliquid sanguini proportione respondens, vt sepiæ atrum liquorem: quemadmodum & iis quibus cor aut hepar negauit, aliud quid, quod harum partium vices obiret, elargita est.

Materia animaliũ exanguium.

ARTICVLVS II.

Dubia quædam soluuntur.

Primũ dub.

DVo sese in præsenti offerunt, quæ explicationem desiderant. Alterum est quî fieri possit vt fœtus ex toto semine tanquam ex materia, licèt partiali, constet; si semen per virtutem formatricem sibi inhærentem agit in totam materiam, & efficiens necessariò à materia subiectóque distinguitur, nec potest idem secundùm eandem partem in seipsum agere.

2. Dub.

Alterum est, cùm in productione humanæ sobolis, vt docet Aristoteles lib. 2. de gener. animal. cap. 3. fœtus primùm obtineat vitam plantæ, deinde animalis, tandem hominis, quonam pacto semen in materiam illius plantæ transire queat. Si enim ita sit, oportet ortu plantæ semen ipsum corrumpi, atque adeò vim formatricem, quæ in eo insidet, pariter interire. Quo dato non iam supererit facultas quæ alterius materiam delineet, accommodétque ad receptionem subsequentium formarum, quæ tamen vt specie differunt à prioribus, ita aliud membrorum opificum, aliáque organa requirunt.

Responsio ad 1. dub.

Ad primum horum respondet Ferrariensis capit. 57. libri 2. contra gentes, conuenienter iis quæ tradit S. Thomas in eodem libro ca. 89. & de potentia quæst. 3. art. 9. & 11. in semine alias esse partes concretæ, crassæque substantiæ, alias spirituosas & tenues; in his tantùm esse vim formatricem, non in illis; has non illas, cedere in materiam fœtus; denique has, solùm agere, illas pati. Quo fit vt non idem adæquatè sit subiectum, & efficiens, nec idem secundùm eandem partem, sed ratione diuersarum agat, & patiatur.

Interpretatio Fernelij in sententiam Aristot.

Iuxta hanc partium seminis differentiam censet Fernelius in libro de hominis procreatione cap. 13. interpretandum esse Aristotelem; dum ait non componi fœtum ex materia seminis; nimirum loqui illum de semine, non quoad omnes eius partes, sed quoad eas, in quibus inest virtus formatiua. Quæ interpretatio ex eo potest suaderi, quia Aristoteles lib. 2. de generat. anim. cap. 4. affirmat ossa in

prima

prima constitutione gigni è residuo seminis, & paulo pòst, neruos eodem pacto quo ossa, & ex eodem seminis recremento constitui. Itaque non omnino excludit Aristoteles semen à compositione fœtus, nisi cùm de illo loquitur præcisè secundùm illam considerationem, quam diximus.

Ad secundum respondetur ex D.Thoma quæst.3. de potentia, artic.9. in solutione 16. argumenti. & 1 part. quæst.118. art.1. & lib 2. contra gent. cap.89. & Ferrariense in commentariis eiusdem capitis, partes seminis subtiliores, in quibus est virtus formatiua, vt diximus, post introductionem formæ vegetantis adhuc superstites manere, in iisque seruari eiusmodi virtutem, quæ progrediente tempore materiam paulatim effingit, distinguitque organis, ad formas, quæ pòst inducuntur, accommodatis. Aduertit autem S. Thomas loco citato contra gentes, membrorum delineationem non esse à virtute formatrice, vt à principe causa, sed vt ab instrumento animæ generantis; item, eam virtutem, vbi suo munere perfuncta est, euanescente spiritu desinere. Quod non repugnat iis quæ tradiderat quæst. 3. de potentia, art.9. in solutione 16. argumenti, vbi docuit, virtutem, quæ est in semine, remanere etiam post aduentum animæ rationalis; in priori enim loco intellexit non manere eandem numero; in posteriori manere aliam, quæ in eius locum succedat. Non placet autem quod Caietanus annotauit ad articulum primum quæst. 118. primæ partis, nempe, virtutem illam, quæ succedit, esse eiusdem speciei cum ea quæ in semine fuit. Nam quòd alterius speciei sit, ex eo conuincitur, quia virtutes generantis & geniti sunt vitales, & ab essentia viuentium, vt eorum proprietates, fluunt, quod virtuti in semen deriuatæ, eique inhærenti non competit, vt superiùs diximus.

Responsio ad 2. dub.

D.Thomas.

Refellitur opinio Caietani.

Monet quoque S. Thomas non esse mirandum, quòd hominis corpus ex tam longa præparatione, ante ortum animæ rationalis delineetur. Primùm, quia quo forma est excellentior, eo maiorem organorum apparatum, qui non nisi sensim perficitur, requirit. Deinde, quia minimè inconueniens est, vt corpus, seu materia, quæ est in potentia ad formam, eiúsque gratia disponitur, tempore formam antecedat; licèt nequeat priùs tempore existere, si sumatur vt est actu formæ perfecta: sic enim est simul cum forma. Quare nec antequam informetur anima, dicitur corpus humanum actu, sed potestate solùm; quia corpus humanum actu appellatur, id quod iam te ipsa per animam rationalem perfectum est.

Quo forma excellentior, eo pluribus eget organis.

Obiiciet tamen aliquis: Id quod configuratur alicui, constituitur actione eius cui configuratur; vt cera, cui sigillum imprimitur, accipit effigiem ex impressione sigilli. Liquet verò, corpus humanum, & cuiuslibet alterius animalis, esse propriæ animæ configuratum: talis est enim organorum descriptio, qualis ad animæ functiones administrandas conuenit: vnde Aristoteles lib. 2. de anima, capit. 4. text. 36. ait, animam esse corporis sui causam: ergo anima humana efficit proprium corpus, nec id ante eius creationem existit.

Obiectio.

Dilutio.

Huic

Huic obiectioni occurrendum est, animæ configurari corpus, eique accommodari; non tamen ab anima geniti, sed ab anima generantis, per vim semini demandatam, vt in superioribus declaratum fuit.

QVÆSTIO XXIX.
An cor ante alia membra efformetur.
ARTICVLVS I.
Refutantur, qui omnia membra æquè primò confingi crediderc.

Prima opinio.

N hac dubitatione occurrit in primis eorum sententia, qui (referente Galeno in lib. cui titulus est, An omnes particulæ animalis, quod in vtero est, simul fiant) nullum corporis mẽbrum cæteris priùs gigni arbitrati sunt; eo potissimùm argumento, quòd, vt aduertit Hippocrates ad initium libri de alimento, membra omnia indissolubili nexu inter se cohæreant, & ad mutuam opem consentiant, ac veluti gubernatione quadam politica in commune totius corporis bonum cõspirent. Quòd si his opponas, abortu, & dissectione parturientium exploratum esse quædam membra priùs consistere, videlicet hepar, cor, cerebrum; Respondent priùs quidem horum delineationem conspiciendam exhiberi, non tamen re vera priorem esse. Alioqui, cùm hepar cordi & cerebro alimentum; cor cerebro & hepati vitam; cerebrum, hepati & cordi sensum impertiat; si horum aliquod priùs extaret; id interim otiosum esset contra naturæ decretum, quæ nihil magis quàm inertiam, odit.

Varias de hac re opiniones refert Ar. li. 5. Metaph. c. 1.

Vt membra ferant mutuum auxilium.

Confutatio superioris sententiæ.

Hæc opinio parum verisimilis est. Primùm, quia à communi Philosophorum sensu abhorret, vt constat ex iis quæ scribit Plutarchus lib. 5. de placitis, cap. 17. Deinde, quia, vt docet Arist. lib. 2. de generat. anim. cap. 1. cùm per initia conformationis fœtus, quorundam membrorum effigies perspicuè visatur, aliorum non; futile est contra oculorum fidem asserere orta iam esse omnia; sed latere. Item quia in stirpium procreatione non omnes partes simul expressam figuram accipiunt; sed ex concepto visceribus terræ semine, vbi id computruerit, iaciuntur primùm huc illuc fibræ, & radices; deinde assurgit truncus, explicantur rami, frondes, folia, ac tandem fructus. Quare cùm stirpes, & animantes, altricem animam communem habeant; verisimile est, talem progressum in animantium descriptione seruari.

Progressus in procreatione stirpium.

Deinde, quia sicut naturæ consuetum est totum animantis corpus sensim prouehere, & elegantiori in dies artificio expolire, donec ipsum ad perfectam absolutionem deducat; ita consentaneum videtur, vt quædam membra citiùs, alia tardiùs confirmentur; vti etiam

facere

facere videmus artem naturæ æmulam, quæ in ædibus primò fundamentum, in naui carinam effingit, in pictura priùs lineas rudes, & vmbratiles ducit, & dum statuam ex ære conficit, non omnes simul partes elaborat, sed membratim eam coaptat, à capite, verbi gratia, ducto exordio. *Ars naturæ æmula.*

Nec propterea natura inertiæ incusari poterit, quod aliquod membrum existat, antequam aliis, vtpote nondum genitis, quorum tamen causa gignitur, vtilitatem afferat. Quin potiùs prouidentiæ nomine commendenda erit, quòd ne præsenti necessitati desit, futuram anteuertit. Nec necesse est, vt omnia membra statim à principio politicam gubernationem repræsentent; sed postquam omnia iam producta in vnum corpus coaluerint. Ita scilicet, vt inter conformationis exordia, prout vnumquodque primò genitum fuerit, ita alteri prosit; postea verò, vbi omnia simul apta & connexa erunt; omnibus singula, singulis omnia officij vicem præstent, vti ciues in republica, & in concentu fides. *Politia membrorum.*

ARTICVLVS II.

Sententia Hippocratis, & Aristotelis, quorum ille hepar, hic cor primò effingi putat.

Decrevimvs articulo superiori non omnia animalium membra simul oriri; sed alia aliis priùs. Nunc cuinam huiusmodi primatum deferre oporteat, videamus. Est igitur hac de re, vtpote quæ in obscuro causam habeat, magna dissensio, vt præter alios Aristoteles lib. 5. Metaph. cap. 1. Lactantius in lib. de opif. Dei, cap. 12. & Plutarchus lib. 5. de placitis Philosophorum c. 15. referunt. Empedocles, teste Galeno in lib. de histor. Philos. c. 122. existimauit, spinam primò quasi carinam in naui construi. Democritus, referente Plutarcho in libro de amore parentum erga liberos, credidit vmbilicum primò formari modo anchoræ ne iactetur fœtus in vtero; Alcmæon, primò caput; alij, magnum pedis digitum.

Sed iam tota ferè controuersia ad duo membra, cor videlicet, & hepar, deuoluta est. Plerique medicorum secuti Hippocratem in lib. de natura pueri, & Galenum lib. de fœtuum formatione, cap. 3. primam delineationem hepati ascribunt, docéntque, primis statim diebus conflari in vtero tres quasi bullulas; tum à septimo die vim formantem semini insitam rudimentum quoddam viscerum exhibere. Deinde ex crassiori materia primò iecur conflari; ex paulò tenuiori cor: denique ex humore, qui altiorem locum obtinet, cerebrum coalescere. Addunt quoque medici huius sententiæ auctores, licèt eæ tres principes partes, cor, iecur, cerebrum, priusquam vmbilicus aut cæterorum quicquam procreationis initium capiat: omnium tamen primum vmbilicum integrè consistere, & absolui. *Sententia Hippocratis, & aliorum medicorum.* *Pro hac sententia lege Fer. lib. 7. sua Physiol. c. 10. Donatum c. 2. de vtero gerentibus.*

Quòd igitur ante alia membra iecur efformetur, probant tum aliis

Experimentum ab Hippocrate sumptum. aliis experimentis; tum eo, quod scriptum reliquit Hippocrates lib. de natura pueri, vbi testatur se in genitura sex dierum vidisse rubrum ac rotundum quiddam venularū lineamentis interlitum, quod proculdubio hepar erat; cùm interim nulla appareret cordis delineatio. *Prima ratio pro sententia Hippocr.* Deinde idem rationibus stabiliunt hunc in modum: Fœtus quandiu est, etiam antequam in lucem prodeat, nutritur; idque primò, cùm priùs viuat vita stirpis, cuius est tātùm nutriri; deinde vita animalis: atqui fœtus non nutritur sine hepate; ergo nec sine hepate cohæret. Probatur assumptio. Namque, vt in progressu demonstrabitur, hepar est officina sanguinis, & commune promptuarium, à quo alimentum, post secundam concoctionem, per venas quæ ab ipso oriuntur, in totum corpus dispensatur, vt tandem per nutritionem in substātiam rei alitæ commutetur Adde; cùm natura, quæ paulatim proficit, à *Secunda ratio.* facilioribus ordiatur, & generatio hepatis multo facilior ac promptior sit; quādoquidem, vt eius color testatur, gignitur ex sanguine absque magna commutatione, videri naturam ab hepate membrorum formationem auspicari.

Opinio Aristotelis. Nihilominus Aristoteles in lib. de iuuentute & senectute, cap. 1. cor ante alia membra efformari censet, idque tum experimento, tum rationibus demonstrare contendit. Cor, inquit, animantiū sanguine præditorum primò gignitur; quod etiam per ea constat, quæ fuimus speculati in iis quæ dum adhuc fierent, nobis vidisse contigit: quare & iis quæ sanguine carent, id primùm fieri necesse est, quod vice cordis subrogatur. Idem etiam docui lib. 3. de part. anim. cap. 4. & lib. 2. de generat. anim. c. 1. & 4. Cum Aristotele sentit Auicenna Fen. 21. tert. Can. tract. 1. cap. 2. Basilius homil. in Psalm. 1. D. *Sectatores Aristotelis.* Thomas in secunda secundæ quæst. 122. art. 2. & de potentia quæst. 3. art. 18. Magnus Albertus lib. 13. de animalibus, cap. 4. Aphrodisæus in suo primo libro de anima. Dinus relatus à filio lib. 1. summæ tract. 4. quæst. 39. Gueuara lib. 3. defens. Galen. c. 4. Garbius lib. 1. tract. 4. quæstio. 49 Plinius de hist. nat. lib. 11. cap. 37. & alij. Quæ opinio hunc in *Prima ratio pro Aristotele.* modum suadetur; Nullum corporis membrum sine calore natiuo sustentatur, adeò vt eadem sit & caloris & animalis extinctio: sed natiuus calor dimanat à corde, vt à fonte, idémque in totum corpus influit; ergo cæteris membris efformandis tuendísque necessarium est cor; ex quo sequitur id primò effici

2. Deinde id primò constat, quod postremò deficit; sicut & in artefactis videmus: sed cor vltimò deficit; quādoquidem omni tum hepatis, tum sensuū functione abolita, adhuc cor palpitare deprehenditur; at vbi primùm cordis motus cessat, emoritur animal, vt & medici ipsi fatentur, & experientia docet: ergo cor primò constat.

3. Postremò idem sic confirmatur, Ad hepar spectat nutrimentitij *De necessitate cordis Arist. lib. 3. de part. an. c. 7. & lib. 5. de gener. anim. cap. 2.* sanguinis confectio; ad cor, arterialis sanguinis & spirituum generatio; sed fœtus in primo illo vitæ exordio non requirit confectionem sanguinis nutrimentitij factam ab hepate, cùm interim ei à matre alius sanguis ad alimentum suggeratur; requirit tamen arterialem sangui

sanguinem, & spiritus, quibus potissimùm vita continetur, quique non nisi à corde generantur; potest igitur fœtus sine hepate vitam exordiri; non tamen sine corde. Hæc tamen ratio, quatenus sumit confectionem sanguinis nutrimentalis esse ab hepate, repugnat doctrinæ Aristotelis, existimantis, vt progressu magis patebit, in corde confici tam arterialem quàm nutrimentalem sanguinem. Vnde & lib.2.de generat.anim. cap.1. probat cor primò generari; quia nutriendi augendíque principium est.

ARTICVLVS III.

Probabile esse, cor; probabile item, iecur primò gigni: vtriusque partis argumenta probabilia tantùm esse.

NONNVLLI cùm superiora argumenta perpendissent, in eam venêre sententiam, vt existimarint neque hepar,neque cor priùs,sed vtrumque simul delineationem capere; eo quòd neutrum sine altero cohærere, aut propria munia obire possit: quod fuerat olim Galeni iudicium primo libro de spermate cap.7 ídque præter rationem nequaquam videri scripsit Fernelius lib. 7. suæ Physiologiæ cap.10. Quia tamen duæ aliæ sententiæ,quarum argumenta superiori articulo retulimus, communiores sunt, & vtraque magnam habet probabilitatem,earum rationes diluemus,vt quam quisque voluerit, tueri possit. *Opinio Galeni.*

Ac primùm ad Hippocratis experientiam, dicimus, Aristotelem quoque testari contrarium se fuisse expertum, cui eo maior hac in re fides haberi potest,quòd perlatis ad se iussu Alexandri regis ex toto Asiæ Græciæque tractu animalibus, id multo frequentiùs ac in pluribus animantium speciebus explorare potuit. Ad primam verò rationem dicimus, licèt fœtus, dum viuit, nutritionis munus obeat; non tamen necessarium esse, vt sanguine, quem ipse virtute hepatis confecerit,nutriatur; sat enim est ali eo quem ad id per vmbilicum à matre accipit;dicitur autem fœtus,primò stirpis,deinde animalis vitam viuere, non quòd postquam formam animalis obtinet, ante omnẽ cordis functionem nutriatur;sed quia priùs habet formam plantæ,cuius est tantùm nutriri,& augescere. Auicenna Fen.21.tertij Canonis tractatu primo,c.2.ait,fœtum per primos dies, dum adhuc informis est, & delineari tantùm partes incipiunt, nullum substantiæ defluxum pati, qui aliunde compensari debeat, proindéque non illi opus esse alimento,aut nutritione. Non tamen placet hæc sententia, quia,vt suo loco ostendemus, omne viuens dum viuit, nutritur, & à primo vitæ exordio materiæ dispendium subit. *Responsio ad experientiam Hippocratis.* *Solutio primi arg. pro sententia Hippocrat.*

Ad alteram rationem respondemus, naturam ordinariè progredi à facilioribus,sed interdum illa, quæ magis operosam confectionem requirunt, priùs moliri, cùm videlicet ea magis necessaria sunt; *Solutio 2.*

quandoquidem ordo prouidentiæ postulat, vt necessitatis potiùs quàm facilitatis ratio habeatur.

Responsio ad arg. pro opinione Aristotelis. Ad ea verò quæ pro altera quæstionis parte adducta sunt, respondendum est, in primis quod ad experientiam attinet, fuisse quoque in ea genitura hepatis delineationes, sed præ exiguitate non conspicuas. Ad primam rationem dicendum, fœtum, etiam sub forma animalis, duplicem habere statum; vnum primo vitæ exordio imperfectum, & inchoatum; alterum, decursu temporis perfectiorem. Et in priori quidem, quia tunc solùm nutritur, non egere respiratione, *De calore insito, & influente.* quæ ministerio pulmonum fiat, nec arteriali sanguine, aut spiritibus vitalibus, caloréve influenti; sed calore insito duntaxat, quem à parentibus communicatum, & singulis membris à primo ortu inesse constat. Nam quòd eiusmodi calor, absque alio qui à corde influat, ad imperfectum illum vitæ gradum, & ad nutritionem pro tempore obeundam sufficiat, argumento sunt stirpes, quæ ope solius insiti caloris, hoc est, absque calore eis ab aliqua ipsarum parte cõmunicato, opitulante tamen ætherio calore, qui etiam animantibus subuenit, viuunt, nutriuntúrque. Et verò licèt principio mater sanguinem ad alimentum fœtus suppeditet; adhuc nihilominus fœtus proprij iecoris officina indiget, tum vt maternum illum sanguinem sibi accommodet, tum vt inde ipsum per venas distribuat, quæ sine iecore constare non possunt, cùm ab illo ortum capiant. *Cur vltimò deficit, non tamen primò oritur.* Nec propterea quòd vltimò cor deficit, necesse est, vt primò oriatur. Nam cùm vita initio imperfecta sit, vt animal vitam inchoet, tenuia exordia satis sunt; vbi autem ad perfectiorem statum euasit; plura, vt continuetur, requiruntur. Quo fit, vt animal sine corde vitam auspicetur; non tamen sine cordis beneficio vitam seruet; atque adeò deficiente corde moriatur. *Galenus.* Ait quoque Galenus 2. de placitis Hippocratis & Platonis, ex eo quòd primum omnium particularum moueri cor incipiat, atque vltimum cesset, rectè colligi id motus initium esse; non tamen omnis, sed eius qui in pulsibus inest. *Hæc intelligenda cum ea moderatione, qua traditur cap. 5.*

QVÆSTIO XXX.

Cur filij parentibus, aliísve similes, aut dissimiles nascantur.

ARTICVLVS I.

Traduntur nonnullæ huius rei causæ.

Triplex similitudo.

RIPLEX, vt alia omittamus, similitudinis genus est: vnum in specie; alterum in sexu; tertium in effigie. Primæ similitudinis causa est natura ipsa agentis vniuoci, quod ita suam determinat actionem, vt singulare eiusdem naturæ specificæ producat. Secundæ causa est ea quam ex Aristotele & D. Thoma superiùs tradidimus, de qua etiam Galenus

lib. 2.

lib.2. de semine, cap 4 & 5. Lactantius lib. de opificio Dei, cap. 12 M. Albertus lib. 16. de animalib. tract. 1. cap. 14 & lib. 18. tract. 1 c. 2. Alensis 2. p. q. 89 memb. 4. Marsilius in 2. sent. qu. 13. art. 1. Ægidius dist. 20. Maior eadem distinct. quæst. 1. Quænam autem tertiæ similitudinis causa existimanda sit, quæstio est perobscura, quam, præter alios, ex professo tractat Aristoteles lib. 4. de generatione anim. cap. 3.

De tertia similitudine Auic. 9. de anim. Gal. lib. de ther. ad Pisonem cap. 14. Aphrod. sect. 8. probl. 20. Mirand. 1. de Exam. van. cap. 16. Alb. loc. cit.

Sciendum autem in primis est, dissimilitudinem in vultu, & illam propè infinitam ac mirabilem formarum seu facierum varietatem, quam videmus, vnum esse ex iis quæ diuini numinis prouidentiam demonstrant, vt D. Nemesius in lib. de animæ facultatibus capit. 42. ait: aliter enim neque familiarem ab inimico, neque vxorē ab aliena, neque filium à seruo internoscere quis posset; ex quo magna vitæ incommoda, & ingens humanarum rerum perturbatio sequeretur.

De admiranda facierum varietate, & dissimilitudine.

Deinde aduertendum, quod ad similitudinem ipsam attinet, eam in duobus potissimùm consistere, in colore, & membrorum figura, ac lineamentis. Communis autem causa, è qua proximè colores nascuntur, est temperamentum quatuor primarum qualitatum, ex quarum permistione colorum varietas existit. Qua de re Arist. in lib de coloribus, si eius est illud opus. Communis item causa delineationis, & figuræ membrorum, est virtus formatrix à parentibus semini impressa, vt suprà docuimus. Princeps verò causa temperamenti efficiens sunt progenitores, qui vt compositum gignunt, eique esse conferunt; ita quæ ad illius conseruationem requiruntur, quorum vnum temperamentum est, tribuere debent. Iis quoque accedit soli cælique natura, & conditio, atque influxus corporum cœlestium, quæ vt ad hominum ingenia, ita & ad qualitatum compositionem immutandam modificandámve non parum conferunt, vt testatur experientia, docéntque Plato 5. Dialogo de legibus. Aristot. 7. Polit. cap. 7. Ptolomæus in 2. tractatu quadripartiti, Plutarchus 5. lib. de placitis capit. 5. Cicero 1. de diuinatione, & alij.

Vnde colorū diuersitas.

Lege M. Alb. li. 18. de anima lib. tract. 1. c. 4. & lib. 22. tra. t. 1. cap. 3.

Igitur causa principalis, proxima, & ordinaria, ob quam filij parentes colorum similitudine referunt, sunt ipsi parentes; immediata verò, & minùs præcipua, est conuenientia natiui temperamēti, in quo nunc paterna, nunc materna vis ad propriū colorem imprimendum excellit; nunc ambæ ex æquo influunt. Sed quia prædicta qualitatum complexio non semper talis est in sobole, qualis in parentibus; sed qualis in auo, aut extraneo; quia ob causæ alicuius incidentis concursum, ad cognatā, aut externā personam inflectitur; inde est quòd non semper filij parentes; sed alios colore reddunt. Cuius rei illustre fuit exemplum Nicæi nobilis Pyctæ Byzantij geniti, qui, vt refert Plinius lib. 7. Naturalis hist. capit. 12. adulterio Æthiopis nata matre, nihil à cæteris colore differente, ipse atri coloris filium genuit.

Causa similitudinis in coloribus.

Huiusce rei exempla Solin. in Polyb. c. 5. Lege etiā D. Tho. in 2. d. 30. q. 2. a. 2. ad 4. Æg. eadē d. Rich. q. 2. circa 5. princ. ad 7. Maiorē q. 6.

Qui ex vtroque parente candido in auū Æthiopem degenerauit.

Similiter quod ad mēbrorum figuram spectat, eius præcipua causa sunt parentes; instrumentaria verò & immediata est virtus formatiua; cuius ministerio parentes delineationem similem suæ in fœtu consignant, vt ij, qui sigilli interuentu suam imaginem in cera

Causa similitudinis in artuum compositione. exprimunt. Nonnunquam verò ad id alter parentum maiorem, nonnunquam ambo parem efficacitatem conferunt, vt de coloribus dicebamus,& hæc est causa ordinariæ similitudinis,secundùm mébrorum effigiem inter natos,& parentes. Sed interdum filij,quasi neglecta parentū specie,proauum v. g. æmulantur: quod ita nonnulli fieri explicant, vt quemadmodum imaginatrici potentiæ importune sese ingerit imago,quæ multo antè inusta fuerat,oblitescente ea,quæ recenter obsignata est: ita vis formatricis facultatis à proauo in posteros propagatæ (quæ cùm genitoris similitudinem intenderet, neque in filij, neque in nepotis ortu id assecuta est) in pronepotis generatione quasi reuiuiscat, & excitetur, cúmque proauo similem reddat. Denique non raró accidit, vt virtus formatiua aliunde interpolata digrediatur ad omnino extraneam & ad monstrosam membrorum effigiem exprimendam,vt in Physicis exposuimus. *Lib. 2. cap. 9. q. 5. art. 2.*

ARTICVLVS II.

Quantam in re proposita imaginatio vim habeat.

Hac de re Mich. Med. de recta in Deū fide lib. 2. Leuin.lib. 1. de occult. naturæ mir. cap. 4. Caranus lib. de intellectu,& cau.s. mir. ef-fect. Mirand. duobus lib. huius arg.

IAM verò plurimis euentis deprehensum est parentum imaginationem,ad temperamentum, & ad vim formatricem modificandam atque inflectendam, mirabilem vim habere; adeò vt si nimis vehemens & intenta sit, nonnunquam rei cogitatæ figuram, etiam alienā, & peregrinam, fœtui inducat. Sic accidit aliquando,vt ex vtroque parēte albo ater filius gigneretur,quòd mater Æthiopem, quem in cubiculo depictum habebat,imaginatione versaret.Quin & gallinam, quæ inter concipiendum aspectu milui territa fuit, pullum ferunt exclusisse miluino capite.Huc pertinet illud Plinij cap.12. lib.7. naturalis histor. hausta sub ipso conceptu imago, similitudinum reputatio est. Cogitatio enim vtriusque parentis animo subitò transuolans effingere similitudinem existimatur. Hinc nonnunquam videmus, ex albis parentibus in æthiopem partum ipsum degenerare. Súntque plures in homine quàm in cæteris animalibus differentiæ, quoniam velocitas cogitationum, animíque celeritas, & ingenij varietas, multiformes notas imprimit, cùm cunctis animalibus immobiles sint animi,& similes omnibus,singulísque in suo cuique genere.Hæc ille,quæ partim videtur accepisse ex Arist.in problem.sect.10. problem.12.D.etiam Thomas in 2.sent.dist.20.quæst.2. art.1. asserit, in statu innocentiæ, nunc mares nunc fœminas pro parentum arbitratu fuisse procreandos; quia tunc, inquit, corpus animæ perfectè obediret. Idémque repetit prima parte,quæst.99.art.2.

Plinius. *D.Thomas.* *Lege Æg. in 2. d. 20.*

Prima opin. de modo, quo imaginatio transmutat. At enim quonam pacto imaginatio tantam vim exerceat, difficile explicatu est. Quidam ita opinantur: Apprehendit mater intenta cogitatione v. g. formam Æthiopis, eiúsque imaginem imprimit in spiritibus, quibus cerebri meatus referti sunt: ea deinde imago spiritibus, quasi vehiculo ad conceptionis locum perlata, materiam

fœtus

fœtus nigro colore in futurum imbuit, vímque formatricem semini inhærentem ita modificat, vt quæ fœtum parentibus similem fictura esset, non nisi qualem prædicta imago repræsentat, effigiet; sicque accidit, vt fœtus in Æthiopis formam degeneret. Itaque admittunt huiusce opinionis auctores posse imaginationem qualitatem aliquam, vt colorem & figuram, per se producere. Quibus adstipulatur D. Augustinus 3. de Trinitate, cap. 7. vbi exponens quomodo oues Iacob ex contuitu virgarum conciperent diuersi coloris fœtus; Vt de varietate, inquit, virgarum, pecorum conceptorum color aliquid duceret, fecit hoc anima grauidæ pecudis per oculos affecta forinsecus, & interiùs secum pro modulo suo formandi regulam trahens. Eandémque sententiam inculcat lib. 11. eiusdem operis cap. 2. hisce verbis: Voluntas circa imaginem sensui impressam tantam vim habet, vt, si admodum violenta sit, vbi non resistit durior pigriórque materies, visibilem speciem colorémque commutet. *D. Augustin.*

De hac Auicen. & Arabum opin. Ficinus lib. 11. de immortalit. anim. cap. 4. Cæterùm D. Thomas lib. 3. contra gent. cap. 103 disputans contra Auicennam, qui animam sola imaginatione non modò suum sed alienum etiam corpus alterare aiebat, statuit, potentiam imaginatricem per se ac vi sua nullam producere qualitatem, sed eatenus dici alterare, quatenus spiritus, & sanguinem, ac humores ciet, ex quorum vario motu & coitione variæ in corpore qualitates existunt. *Secunda opinio.* Illud verò pro hac D. Thomæ opinione est, quod non admodum verisimile videtur, imaginem coloris, in qua color diminutum & imperfectum, & tantùm, vti vocant, intentionale esse habet, verum colorem posse gignere; alioquin cur non semper imago coloris expressa ab anima idem præstet? *Dubium.* Dicendum tamen quod nonnulli inquiunt, vt substantia interuentu accidentis substantiam gignit, ita non debere mirum videri, si anima per intentionale, & adumbratum esse rei, verum ac perfectum eius esse producat, non quidem semper, id enim negat experientia, sed nonnunquam, & certis quibusdam subiectis ad id aptis, vt in fœtuum materia, quæ tenuis & flexibilis est. *Solutio dubij.* Præsertim, quòd si imaginatio, ea duntaxat ratione quæ à D. Thoma assignatur, corpus immutat; non apparet quo pacto effigies, & color, aliáque eiusmodi accidentia præconcepta in materiam fœtus inducantur; quæ tamen re vera induci, testis est experientia. Quare hæc opinio nobis magis arridet, maximè cùm eius auctorem, præter alios, habeamus D. Augustinum loc. cit. vbi ait, imaginem sensui impressam, colorem commutare. *Lege M. Alb. lib. 23. de animalib. tract. 1. cap. 5.* Quod non ita est accipiendum, quasi imago coloris, quæ in oculo recipitur, immediatè similem gignat colorem, sed mediatè; quatenus videlicet illius interuentu, seu per aliam speciem ab illa deriuatam, imaginatio (vt primo loco eorum quos citauimus idem Augustinus indicat) colorem illum apprehendit, quem subinde in materiam fœtus imprimit modo antè explicato.

CAP.

CAPITIS V.
Explanatio.

ΚΕΦ. ε.

Quo pacto ac retro & decretio à generatione & alteratione differant.

R *Estat de accretione.* Disseruit hactenus de generatione, & alteratione: aggreditur nunc ad disputandum de accretione & decretione; duóque tractanda proponit. Alterum, quo differant à generatione, & alteratione: alterū, quo pacto res augescant, & diminuantur. Quod ad primum attinet, in dubium vocat, num prædictæ mutationes, solo termino ad quē an aliter quoq;, hoc est, modo quo perficiuntur, inter se dissideāt; atque vtroque differre. Termino ad quem, quia generatio tendit in substantiam: alteratio in qualitatem: accretio & decretio in quantitatem. Modo, quia cùm res gignitur non necessario locū mutat, vt cùm ex homine cadauer fit. Similiter etiā quod alteratur protest enim nihil mutato loco alterationē subire, vt cùm Socrates eodem vestigio consistens exalbescit. At quod augetur, vt in ampliorem molem funditur, ita maiorē loci capedinem exposcit, atq; adeò locū mutat. Quod item ei, quod minuitur, suo modo accidit.

Vt locū mutent qua augentur, & decrescunt.

b *At alio quàm quod fertur* Ostēdit, aliter mutare locū ea quæ augentur vel minuūtur; aliter, ea quæ ferūtur motu recto, aut circulari. Nā quę ferūtur motu recto, totū locū relinquunt; quæ circulari, non variant locū, nisi ratione partiū, cùm ipsum totum non aliò demigret; sed in eodem circulo versetur: at quod accretionem vel decretionem subit, neque ex toto mutat locū, neque in eodem semper manet: sed cùm accrescit, maiorem: cùm decrescit, minorem locum vendicat.

Accretionem versari circa magnitudinem.

c *At id circa quod.* Accedit ad alterā partem propositæ disceptationis, atque in primis sumit accretionē versari circa magnitudinem, tum quærit an res sumant incremen

Περὶ δὲ αὐξήσεως λοιπὸν εἰπεῖν, τίνι τε διαφέρει γενέσεως καὶ ἀλλοιώσεως, καὶ πῶς αὐξάνεται τῶν αὐξανομένων ἕκαστον, καὶ φθίνει ὁτιοῦν τῶν φθινόντων. σκεπτέον δὴ πρῶτον, πότερον μόνως ἐν τῷ περὶ ὅ ἐστιν αὐτῶν ἡ πρὸς ἄλληλα διαφορά, οἷον ὅτι ἡ μὲν ἐκ τοῦδε εἰς τόδε μεταβολή, οἷον ἐκ δυνάμει οὐσίας εἰς ἐντελεχείᾳ οὐσίαν, γένεσίς ἐστιν· ἡ δὲ περὶ μέγεθος, αὔξησις καὶ φθίσις· ἡ δὲ περὶ πάθος, ἀλλοίωσις. ἀμφότερα δὲ, ἐκ τῶν δυνάμει ὄντων, εἰς ἐντελέχειαν, μεταβολὴ τῶν εἰρημένων ἐστίν, ἢ καὶ ὁ τρόπος διαφέρει τῆς μεταβολῆς· φαίνεται γὰρ, τὸ μὲν ἀλλοιούμενον, οὐκ ἐξ ἀνάγκης μεταβάλλον κατὰ τόπον, οὐδὲ τὸ γινόμενον. τὸ δ' αὐξανόμενον, καὶ τὸ φθῖνον ἄλλον δὲ τρόπον τοῦ φερομένου. b τὸ μὲν γὰρ φερόμενον, ὅλον ἀλλάττει τόπον· τὸ δ' αὐξανόμενον, ὥσπερ τὸ ἐλαυνόμενον. τούτου γὰρ μένοντος, τὰ μόρια μεταβάλλει κατὰ τόπον οὐχ ὥσπερ τὰ τῆς σφαίρας· τὰ μὲν γὰρ ἐν τῷ ἴσῳ τόπῳ, μεταβάλλει, τοῦ ὅλου μένοντος. τὰ δὲ τοῦ αὐξανομένου ἀεὶ ἐπὶ πλείω τόπον, ἐπ' ἐλάττω δὲ τὰ τοῦ φθίνοντος. ὅτι μὲν οὖν ἡ μεταβολὴ διαφέρει οὐ μόνον περὶ ὅ, ἀλλὰ καὶ ὡς, τοῦ τε γινομένου, καὶ ἀλλοιουμένου, καὶ αὐξανομένου, δῆλον. c περὶ δὲ ὅ ἐστιν ἡ μεταβολὴ ἡ τῆς αὐξήσεως καὶ τῆς φθίσεως· περὶ μέγεθος δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ αὐξάνεσθαι καὶ φθίνειν, ποτέρως ὑποληπτέον; πότερον ἐκ δυνάμει μὲν μεγέθους καὶ σώματος, ἐντελεχείᾳ δὲ ἀσωμάτου καὶ ἀμεγέθους γίνεσθαι. σῶμα καὶ μέγεθος, καὶ τούτου διχῶς ἐνδεχομένου λέγειν, ποτέρως ἡ αὔξησις γίγνεται; πότερον ἐκ κεχωρισμένης αὐτῆς καθ' αὑτὴν τῆς ὕλης ἢ ἐνυπαρχούσης ἐν ἄλλῳ σώματι, ἢ ἀδύνατον ἀμφοτέρως; χωριστὴ μὲν γὰρ οὖσα, ἢ οὐδένα καθέξει τόπον, ἢ οἷον στιγμή τις, ἢ κενὸν ἔσται, ἢ σῶμα οὐκ αἰσθητόν. τούτων δὲ, τὸ μὲν οὐκ ἐνδέχεται, τὸ δὲ ἀναγκαῖον ἔν τινι εἶναι· ἀεὶ γάρ που ἔσται τὸ γιγνόμενον ἐξ αὐτοῦ ὥστε καὶ ἐκεῖνο, ἢ καθ' ἑαυτό, ἢ κατὰ συμβεβηκός. d ἀλλὰ μὴν, εἴ γε ἔν τινι ὑπάρξει, εἰ μὲν κεχωρισμένον οὕτως, ὥστε ἢ μὴ ἐκείνου, καθ' ἑαυτό, ἢ κατὰ συμβεβηκός

Text. 25. Text. 26. Text. 27. Text. 28.

CAP. V.

Text.25. a *REstat de accretione dicamus, quonã à generatione & alteratione differat, & quo pacto vnumquodque eorum quæ suscipiunt incrementum, augeatur: & quoduis eorum quæ decrescunt, diminuatur. Primò itaque considerare oportet vtrũ mutua eorũ inter se differentia in eo solùm sita sit, circa quod versari solent, verbi gratia, vtrũ eo solùm inter se dissideãt, quòd ea mutatio, quæ ex hoc in hoc tendit, puta ex substantia potentia in substantiam actu generatio sit: quæ verò circa magnitudinem versatur, accretio & decretio: quæ autem circa affectum, alteratio: atque earum quæ posteriore loco dictæ sunt, vtraque etiã ex hisce quæ potentia sunt, ad ea quæ sunt actu, mutatio sit: an etiam mutationis modus differat? Nam nec id quod alterationem subit, nec id quod generatur, necessariò mutari loco cernitur; quod autem accrescit, aut decrescit, cernitur.* b *At alio quàm quod fertur, modo: quod enim fertur, tota mole locum mutat: quod autem accrescit, perinde atque quod distendi producique solet: hoc enim manente, partes aliò non sicuti globi partes, migrant, suúmq; deserũt locum: nam globi partes, toto manente æquali in loco, locum ex loco mutant: at partes eorum quæ augẽtur, semper in ampliorẽ locum vergere solent, & eorum*

Text.26. *quæ decrescunt, in minorem. Generationem igitur alterationémque & accretionẽ, non solùm obiecto, sed ipso item mutationis modo differre, perspicuum*

Text.27. *est.* c *At id circa quod accretio decretióve versari solet (versari autem videtur circa magnitudinem) vtro modo accretionem decretionémve subire existimandum est: vtrùm, inquam, ex potentia quidẽ magnitudine, ac corpore, sed actu nec corpore nec magnitudine, corpus fieri an non putandum est? Atque cùm hoc bifariã dici contingat, vtro modo fit accretio? vtrùm ex separata ipsa per se materia, an existente in alio corpore? an neutro modo fieri queat? nã si separata sit, aut nullũ occupabit locum, veluti punctus quidã, aut vacuum, vel corpus non sensibile erit. Horũ autẽ alterũ non cõtingit, alterũ necesse est in aliquo esse: quod enim ex eo oritur, id semper alicubi erit: quare & illud aut per se, aut*

Text.28. *per accidens.* d *At verò si sit in aliquo, & ita quidẽ seiunctũ sit, vt nihil illius, aut per se, aut per accidens*

incrementũ per id quod est potentia magnitudo, ita vt id actu magnitudinis expers sit; an per aliud quidpiam. Quòd autem primum dici non possit, ostendit; quia id vel esset materia separata, vel in alio existens. Nõ posse esse materiam separatam probat, quia tunc vel nullum obtineret locũ, quasi punctum, aut vacuũ: vel esset corpus sensum omnem fugiens. Quæ duo à veritate, quàm maximè sunt aliena. Nam si id quod augetur, & gignitur, locum vendicat, etiam id ex quo incrementum sumit, & generatur, in loco erit, siue per se, siue ex accidente. Item si daretur corpus, id in aliquo ente naturali erit; tale autem corpus necessariò monet sensum.

d *At verò si sit in aliquo.* Refellit alterã partem, probans, illud magnitudinis expers non posse esse materiam existentẽ in alio: ita tamen, vt nihil eius sit, nec pars neque accidens. Si enim aliquid foret; tunc non potentia, sed actu esset. Quòd ergo nõ ita in alio existat, probat ex incõmodis quę inde sequerẽtur. In primis enim posset dari generatio vnius ex alio non corrupto. Nam cùm v. c. aër ex aqua gignitur; fieret aër ex materia existente in aqua quæ materia, cùm neque esset pars, neque accidẽs aquæ, oporteret aquam integram atque incolumem remanere, vtpote cui neque forma, neque aliquid aliud adimeretur. Secundò, possent in vno composito esse infinitæ materiæ, cùm nihil eius sint, nec

βυνός τι εἶναι, συμβήσεται πολλὰ καὶ ἀδύνατα. λέγω δ', οἷον εἰ γίνεται ἀὴρ ἐξ ὕδατος, οὐ τοῦ ὕδατος ἔσται μεταβάλλοντος, ἀλλὰ διὰ τὸ ὥσπερ ἐν ἀγγείῳ τῷ ὕδατι ἐνεῖναι τὴν ὕλην αὐτοῦ· ἀπείρους γὰρ οὐδὲν κωλύει ὕλας εἶναι· ὥστε καὶ γίνεσθαι ἐντελεχείᾳ. ἔτι δὲ, οὐδ' οὕτω φαίνεται γινόμενος ἀὴρ ἐξ ὕδατος, οἷον ἐξιὼν ὑπομένοντος. βέλτιον τοίνυν ποιεῖν πᾶσιν ἀχώριστον εἶναι τὴν ὕλην, ὡς οὖσαν τὴν αὐτὴν καὶ μίαν τῷ ἀριθμῷ, τῷ λόγῳ δὲ μὴ μίαν. Text. 29.

e ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ στιγμὰς θετέον, οὐδὲ γραμμὰς τὴν τοῦ σώματος ὕλην, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. ἐκεῖνο δ' οὗ ταῦτ' ἔσχατα, ἡ ὕλη. f ἣν οὐδέποτε ἄνευ πάθους οἷόν τε εἶναι, οὐδ' ἄνευ μορφῆς. γίνεται μὲν οὖν ἁπλῶς ἕτερον ἐξ ἑτέρου, ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλοις διώρισται. καὶ ὑπό τινος δὲ ἐντελεχείᾳ ὄντος, ἢ ὁμογενοῦς, ἢ ὁμοειδοῦς· οἷον, πῦρ ὑπὸ πυρὸς, ἢ ἄνθρωπος ὑπὸ ἀνθρώπου, ἢ ὑπὸ ἐντελεχείας· σκληρὸν γὰρ οὐχ ὑπὸ σκληροῦ γίνεται. Text. 30.

ἐπεὶ δ' ἐστὶ καὶ οὐσίας ὕλη σωματικῆς, σώματος δ' ἤδη τοιουδὶ (σῶμα γὰρ κοινὸν οὐδέν) ἡ αὐτὴ καὶ μεγέθους καὶ πάθους ἐστὶ, τῷ μὲν λόγῳ χωριστὴ, τόπῳ δ' οὐ χωριστὴ, εἰ μὴ καὶ τὰ πάθη χωριστά. φανερὸν δὴ ἐκ τῶν διηπορημένων, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ αὔξησις μεταβολὴ ἐκ δυνάμει μεγέθους, ἐντελεχείᾳ δὲ μηδὲν ἔχοντος μέγεθος· χωριστὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ κοινόν. τοῦτο δ' ὅτι ἀδύνατον, εἴρηται ἐν ἑτέροις πρότερον. Text. 31.

g ἔτι δὴ γε τοιαύτη μεταβολὴ, οὐκ αὐξήσεως ἴδιος, ἀλλὰ γενέσεως· ἡ γὰρ αὔξησίς ἐστι τοῦ ἐνυπάρχοντος μεγέθους ἐπίδοσις· ἡ δὲ φθίσις, μείωσις. διὸ ἔχειν τι δεῖ μέγεθος τὸ αὐξανόμενον. ὥστε οὐκ ἐξ ἀμεγέθους ὕλης δεῖ εἶναι τὴν αὔξησιν εἰς ἐντελέχειαν μεγέθους· γένεσις γὰρ ἂν εἴη σώματος μᾶλλον, οὐκ αὔξησις.

h ληπτέον δὴ μᾶλλον οἷον ἁπτομένους τῆς ζητήσεως ἐξ ἀρχῆς, ποίου τινὸς ὄντος τοῦ αὐξάνεσθαι, ἢ τοῦ φθίνειν, τὰ αἴτια ζητοῦμεν. φαίνεται δὴ οὗ τοῦ αὐξανομένου ὁτιοῦν μέρος ηὐξῆσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ φθίνειν, ἔλαττον γεγονέναι. ἔτι δὲ προσιόντος τινὸς αὐξάνεσθαι, καὶ ἀπιόντος φθίνειν. i ἀναγκαῖον δὴ, ἢ ἀσωμάτῳ αὐξάνεσθαι ἢ σώματι. εἰ μὲν οὖν ἀσωμάτῳ, ἔσται χωριστὸν κοινόν· ἀδύνατον δὲ μεγέθους Text. 32.

vna alteram excludat, siquidem non sunt actu corpora. Tertiò, deberet id quod gignitur, exire ab eo ex quo gignitur, vt aër ex aqua, tanquam ex vase nullam prorsus mutationem aqua subeũte. Quæ omnia cùm maximè absurda sint, planè concluditur nõ dari materiam separatam, sed existentem, in compositis physicis, vt earũ partem: quæque in genito & in corrupto eadem re sit, ratione tamẽ diuersa.

e *At verò neque puncta.* Ostẽdit superioribus argumentis probatũ etiam relinqui, neque puncta, neque lineas esse materiam corporum, è qua fiat augmentum. Oportet enim hæc aut separatim per se consistere, aut in aliquo corpore esse: atque ita colligerentur eadem propè incommoda, quę superiùs. Non igitur isthæc sunt materia incremẽti, quã quærimus, sed potiùs id cuius hæ vltima, ceu termini sunt, hoc est, in quo inhærent puncta, & superficies, vt in subiecto, id est, materia affecta quantitate. *Materia incrementi qua sit.*

f *Quæ nec sine affectu.* Materiam, qua res incrementum suscipit, esse quantitate præditam, ex eo confirmat, quia cùm materia nec sine qualitatib9, nec sine forma substãtiali cohærere valeat, fit vt neutiquam existat sine quantitate, cuius interiectu qualitates recipit, & cuius etiam interuentu ad diuersas formas substantiales excipiendas opus est. Quòd verò absque forma substantiali consistere nõ possit, ex eo suadet, quia quicquid gignitur, fit ex aliquo corruptionem subeunte, quod formam substantialẽ obtinebat: fitque ab aliquo agente actu, quod formã inducit (siue id fit eiusdẽ speciei, aut generis cũ re producta, vt cùm leo leonẽ generat: siue non, sed tantùm habeat vim ad id efficiendũ, vti habet piper ad calorẽ generandũ, quo actionis modo potest calidum fieri à non calido, durum à non duro, hoc est, à non habente actu calorẽ, *Quidquid gignitur, è re corrupta fit.*

aut

dens sit, multa profectò vel quæ fieri nequeant, euenient. Dico autem, vt si ex aqua fiat aer: nō id erit aqua mutationē subeunte; sed quia in aqua, vt in vase, materies eius est. Nihil enim vetat, infinitas esse materias, quare & actu fieri. Adde quòd nec ita aer ex aqua oriri videtur, vt permanente aqua

Text. 29. *aer inde egrediatur. Satius igitur fuerit inseparabilē omnibus materiā tribuere: vtpotè quæ vna numero, eadēq; sit ratione nō vna.* e *At verò nec puncta, nec lineas, corporis materiā ponere iisdē de causis oportet; sed cuius vltima sūt hæc, id materies est,* f *quæ nec sine affectu vnquā nec sine forma esse potest.*

Text. 30. *Gignitur igitur absolutè aliud ex alio: id quod alio quoque loco iā definitū est: atq; ab aliquo actu existente, quod eiusdē sit aut generis, aut speciei, vt ignis ab igni, aut ab homine homo, aut ab actu:*

Text. 31. *durum enim à non duro fit. Cùm autē & corporeæ substantiæ materies sit corporis iā talis (nullū enim est cōmune corpus) eadem & à magnitudine, & ab affectu, ratione quidē, nō itē loco separabilis est; nisi & ipsi quoq; affectus separabiles sint. Patet igitur ex his quæ addubitauimus, accretionē nō esse mutationem è potentia quidē magnitudine, actu verò nullam habente magnitudinē, quandoquidē quod commune est, separabile esset: hoc autē esse nō posse, dictum iam est.* g *Præterea talis mutatio accretionis propria non est, sed generationis. Nā accretio, magnitudinis, quæ in quopiā inest, augmētatio est: decretio verò, eiusdē diminutio. Quamobrem id quod accrescit, magnitudinem quandam habeat oportet. Proinde nequaquam cōuenit, accretionem è materia quæ magnitudinis sit expers, ad actum magnitudinis esse: potiùs enim esset generatio cor-*

Text. 32. *poris, nō accretio.* h *Potiùs itaq; sumamus oportet quasi tractātes ab initio quæstionē, qualis accretio decretióve, cuius causas quærimus, existat. Igitur eius quod accrementū suscipit, pars quæuis augeri videtur: atq; pari modo in decretione minor euadere. Præterea accedente quopiam accrescere, & abeūte decrescere.* i *Itaque aut incorporeo aut corporeo augeri illud necesse est. Si igitur incorporeo, quod commune est, separabile erit. At à magnitudine*

aut duritiē formalem) Ex his autem necessariò cōsequitur, nullius agētis actione materiam omni forma exui, sed vni formæ alteram succedere. Iam quòd materia absque omni qualitate non sit, ea ratione ostendit, quia, cùm ideæ Platonicę non dentur, nulla esse potest materia, quæ non sit alicuius singularis sensibilis, & ex consequenti habentis aliquam qualitatem subiectam sensui. Quibus ita cōstitutis disputationis summā facit, concludens nihil posse ex materia non actu quanta augescere, quia sequeretur, materiā quæ commune est formarum receptaculum, separari posse ab omni forma, quod impugnatum fuit.

Non dari ideas Platonicas

g *Præterea talis mutatio.* Rursus alia ratione cōfirmat, materiam, qua res incrementum subit, non esse à magnitudine separatā, videlicet, quia accretio non est generatio rei, sed nouæ quantitatis accessio; quare oportet id quod rem auget, aduehere secum quantitatem, alioqui non rem maiorem efficeret.

Accretio, nouæ quātitatis accessio.

h *Potiùs itaque.* Propositam quæstionem de modo causisque accrementi, & decrementi, à primis initiis tractaturus, hypotheses quasdā subiicit. Prima est: Omne quod augetur, aut minuitur, secundùm quamlibet partem augeri minuique. Secunda: Accretionē necessariò fieri recepto aliquo in singulis partibus, quę augescunt, parisq; modo decretionē fieri aliquo abeunte.

i *Itaque aut incorporeo.* Vberioris explicationis gratia redit ad superiorē dubitationē de materia quanta, petitque nū id quo res augetur, incorporeū sit, id est, expers magnitudinis, an corporeum. Quòd primū dici nequeat, inde comprobat,

quia admittēda esset materia absq; omni forma, vt superius deductū fuit. *Obiectio.* Obiicit tamen in contrariam partem; quia si res quanta re quanta augescit, cùm secundùm omnem sui partem aliquo denuo adueniente augeatur, vt paulò antè supposuimus, erūt simul duo corpora, séque duæ magnitudines permeabunt, quod fieri nequit.

Dilutio obiectionis. k *At vero nec accretionem.* Diceret quispiam cùm ex aqua gignitur aër, augeri aquam nullius nouæ partis accessu: quod secundæ hypothesi repugnat. Occurrit Aristoteles negādo id quod assumitur. Etenim quod augescit non interit, sed idem perseuerat: aqua verò cum in aërem mutatur interit. Quare minimè augescit; sed neque aër, siquidem non extitit in progressu huiusce mutationis; sed in eius termino duntaxat. Itaque nihil in ea crementum sumpsit, nisi fortè corpus aliquod manēs sub vtroque termino. Verùm quòd hoc dici nō possit, ostendit, quia esto tale corpus in natura rerum existeret, nō verè tamen augeri diceretur aut imminui: quia inter alia quæ ad hoc requiruntur, vnum est, vt rei aliqua pars materiæ quantæ denuo accedat, vel recedat; quod tamen qua ratione tali corpori eueniat non cernimus. Notandæ sunt autē tres conditiones ad accretionem necessariæ, quas Aristotel. proponit.

θαι ὕλην εἶναι χωριστήν, ὥσπερ εἴρηται πρότερον. εἰ δὲ σώματι, δύο ἐν τῷ αὐτῷ σώματα τόπῳ ἔσται, τό, τε αὐξανόμενον, καὶ τὸ αὖξον. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἀδύνατον. k ἀλλὰ μὴν οὐδ' οὕτως ἐνδέχεται λέγειν γίνεσθαι τὴν αὔξησιν, καὶ τὴν φθίσιν, ὥσπερ ὅταν ἐξ ὕδατος ἀήρ· τότε γὰρ μείζων ὁ ὄγκος γέγονεν· οὐ γὰρ αὔξησις τοῦτο, ἀλλὰ γένεσις μὲν τοῦ εἰς ὃ μετέβαλεν, ἔσται· φθορὰ δὲ τοῦ ἐναντίου. αὔξησις δὲ οὐδετέρου, ἀλλ' ἢ οὐδενὸς, ἢ εἴ τι κοινὸν ἀμφοῖν ὑπάρχει τῷ γινομένῳ καὶ τῷ φθαρέντι, οἷον εἰ σῶμα. τὸ δ' ὕδωρ οὐκ ηὔξηται, οὐδὲ ὁ ἀήρ. ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπόλωλε. τὸ δὲ γέγονε· τὸ σῶμα δὲ, εἴπερ ηὔξηται. ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ἀδύνατον. δεῖ γὰρ σώζειν τῷ λόγῳ τὰ ὑπάρχοντα τῷ αὐξανομένῳ καὶ φθίνοντι. ταῦτα δὲ τρία ἐστίν. ὧν ἓν μέν ἐστι, τὸ ὁτιοῦν μέρος μεῖζον γίνεσθαι τοῦ αὐξανομένου μεγέθους. οἷον εἰ σάρξ τῆς σαρκὸς, καὶ προσιόντος τινός. καὶ τρίτον σωζομένου τούτου αὐξανομένου καὶ ὑπομένοντος. ἐν μὲν γὰρ τῷ γίνεσθαί τι ἁπλῶς, ἢ φθείρεσθαι, οὐχ ὑπομένει· ἐν δὲ τῷ ἀλλοιοῦσθαι ἢ αὐξάνεσθαι, ἢ φθίνειν, ὑπομένει τὸ αὐτὸ αὐξανόμενον ἢ ἀλλοιούμενον. ἀλλ' ἔνθα μὲν τὸ πάθος, ἔνθα δὲ τὸ μέγεθος τὸ αὐτὸ οὐ μένει. εἰ δὴ ἔσται ἡ εἰρημένη αὔξησις, ἐνδέχοιτ' ἂν μηδενός γε προσιόντος μηδὲ ὑπομένοντος, αὐξάνεσθαι· καὶ μηδενὸς ἀπιόντος, φθίνειν, καὶ μὴ ὑπομένειν τὸ αὐξανόμενον. ἀλλὰ δεῖ τοῦτο σώζειν· ὑπόκειται γὰρ ἡ αὔξησις τοιοῦτον. l ἀπορήσειε δ' ἄν τις καὶ τί ἐστι τὸ αὐξανόμενον, πότερον ᾧ προστίθεταί τι; οἷον εἰ τὴν κνήμην αὐξάνει, αὕτη μείζων· ᾧ δὲ αὐξάνει ἡ τροφὴ, οὔ. διὰ τί δὴ οὖν οὐκ ἄμφω ηὔξηνται; μεῖζον γὰρ καὶ ὃ, καὶ ᾧ, ὥσπερ ὅταν μίξῃς οἶνον ὕδατι· ὁμοίως γὰρ πλεῖον ἑκάτερον. ἢ ὅτι τοῦ μὲν μένει ἡ οὐσία, τοῦ δ' οὔ. οἷον ἡ τῆς τροφῆς· ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐπικρατοῦν λέγεται ἐν τῇ μίξει· οἷον, ὅτι οἶνος· ποιεῖ γὰρ τὸ τοῦ οἴνου ἔργον, ἀλλ' οὐ τὸ τοῦ ὕδατος τὸ σύνολον μῖγμα. m ὁμοίως δὲ καὶ ἐπ' ἀλλοιώσεως, εἰ μένει σὰρξ οὖσα, καὶ τὸ τί ἐστι, πάθος, ἤτι ὑπάρχει τῶν καθ' αὑτὸ, ὃ πρότερον οὐχ ὑπῆρχεν, ἠλλοίωται τοῦτο· ᾧ δ' ἠλλοίωται, ὁτὲ μὲν οὐδὲν πέπονθεν, οὐδ' ἠλλοίωται ἡ οὐσία· ὁτὲ δὲ κἀκεῖνο. n ἀλλὰ τὸ ἀλλοιοῦν, καὶ ἡ ἀρχὴ Text. 33 / Text. 34.

τῆς

Dubium. l *Sed quaeret aliquis.* Quia corpus corpore augeri docuit, quæstionem excitat, quidnam augeri dicendum sit: id ne cui aliquid adiicitur, id est, viuens ipsum, an id quod adiicitur, id est alimētum: Nam quòd vtrumq; augeatur, ex eo videtur, quia vtrumque maius euadit: vt cùm aqua admiscetur vino; vtrūque enim videtur incrementum sumere. *Responsio.* Quæstioni respondet, augeri viuens, non alimentum, quia illud manet, hoc autem corrumpitur, & in substantiam viuētis conuertitur: quemadmo

dine materiã esse separabilem, quemadmodũ prius est dictũ, impossibile est. Sin verò corporeo, duo corpora, id, inquam, quod augetur, & quod auget, in eodem erũt loco, quod etiã fieri nequit. Tex: 33. k *At verò nec accretionem decretionémve perinde fieri, atq; cùm ex aqua fit aër (tunc enim moles fieri maior adsolet) dicere contingit: non enim id accretio, sed eius quidem, in quod mutatio fit, generatio; contrarij verò corruptio erit; neutrius autẽ accretio. Imò aut nullius, aut si quid vtrisque, ei inquam, quod oritur, & ei, quod interit, cõmune est, veluti corpus eius erit. Et nec aqua, nec aër accrescit, verùm illa interit, hic oritur: sed corpus, siquid augeatur. At hoc quoq; fieri nequit. Nã ea seruare oportet, quæ, ei quod accrescit decrescitve, ratione competunt. Hæc autẽ tria sunt; quorũ primũ est magnitudinis, quæ accrescit, partẽ quamlibet maiorẽ effici: v.g. si caro, carnis. Alterũ accedẽte quopiã. Tertiũ seruato pariter, atque manente eo quod accretionẽ subit. Nam cũ quippiã simpliciter absolutéque gignitur, aut interit, non permanet. At cũ alteratur, aut accrescit decrescitve; quod alteratur, aut incrementa suscipit, id permanet: verũ illic affectio, hîc magnitudo eadẽ nõ manet. Quòd si mutatio illa, quã diximus, esset accretio, contingeret profectò quippiã nulla re accedẽte permanẽtéve accrescere, nulláq; abeũte decrescere, & id non manere, quod suscipit accretionẽ. At hoc seruare oportet; quippe cùm accretio talis esse supponatur.* Text. 34. l *Sed quæret aliquis, quid est quod accrescit; vtrũ id, cui nonnihil additur? v.c. si quid crus augeat, crúsve maius euadit: quod autẽ incrementum præstat, ipsum, inquã, alimentũ? minimè. sed cur non ambo incremẽta suscipiunt? Nã tã quod additur, quàm cui additio fit, maius reddi assolet: haud secus atq; cũ aqua vinũ miscueris: pari enim ratione vtrũq; maius est. An quia huius substãtia maneat, illius verò, puta cibi, haudquaquã? Quãdo & illic quoque quod exincit, ac superat, in ipsa mistione augeri dicitur, ceu vinũ. Nã vniuersa mistura vini non aquæ functionẽ exercet.* m *In alteratione quoq; similiter si caro & substãtia ipsa maneat, eorũ verò affectuũ, qui per se competunt, quispiã insit, qui prius nõ inerat, hoc sanè alteratum est. Id autem, quo alteratum est, interdũ nihil patitur, interdum, & illud quoque pati solet.* n *Verũ quod alterat, atque motus principiũ, in eo;*

queadmodũ & in aquæ cum vino mistione, si vinum præualeat, & aquã in propriam substãtiam commutet; non aqua, sed vinum augetur; quia id re vera permanet, vt eius functiones, nempe, calefactio, corroboratio, aliæque eiusmodi restantur.

m *In alteratione quoque.* Geminam statuit similitudinem inter id quod accrescit, & quod alteratur. Prima est, quòd vt id quod accrescit, permanet, ita & id, quod alterationem subit, facta duntaxat penes affectus seu qualitates mutatione. Monet autẽ duo esse genera alterantiũ: quædam enim dum agunt, nihil repatiuntur, vt sol dum in sublunarẽ mundum influit: alia repatiuntur simul, vt inferiora corpora inter se: verbi gratia, cùm aqua calida in frigidam infunditur: hæc enim dum refrigerat, calefit: illa dum calefacit, refrigeratur. *Similitudines inter id quod accrescit, & id quod alteratione subit.*

n *Verùm quod alterat* Altera similitudo est, quòd vt in eo quod augetur, est virtus auctrix; ita & in eo quod alteratur, est virtus alterandi. Illa enim insidet in viuẽte, quod incrementũ sumit: hæc in aqua, v.c. quæ dũ ab aëre calefit, ipsum etiam per innatam frigiditatẽ alterat. De hac tamen Aristotelis assertione quærunt interpretes, an ita se habeat. Non enim videtur absolutè pronunciandum, alteratricem virtutem esse in eo, quod alteratur, vt patet, cùm lignum ab igni calefit: & cùm viuẽs ipsum ab alimento patitur. Sunt qui velint Aristotelem locutum dun- *Dubium.*

taxat de alteratione, quæ accretionē præcedit, cuius ſicuti & accretionis, virtus in ipſo viuente reſidet. Alij reſpondent cū Alexandro & Philopono, duplicē eſſe virtutem alteratricem; vnam formalem, aliam virtualem. Ac formalem quidem nō oportere eſſe in alterato, vt videre eſt in manu, quæ ab igni calefit. Ad virtualem autem inquiūt duplicem poteſtatem requiri, vnam effectricem alterationis reſpectu alterati: aliam, à qua alterans ad actum excitetur; verbi gratia, in pipere eſt virtus calefactiua, quæ tamen non operatur, niſi prouocetur, & quodammodo actuetur à calore ventriculi. Dicitur ergo virtus piperis effectiua alterationis, quia calefaciendo ventriculum alterat: virtus autem ipſius ventriculi, qua illa excitatur, dicitur alteratiua alterātis. Hæc igitur eſt, inquiūt hi auctores, quam Ariſtoteles docuit eſſe in alterāte, non autem alia.

Quorundam reſponſio.

Virtus piperis vt prouocetur.

Facilior ſolutio erit ſi dicamus Ariſtotelicā aſſertionem non limitari ad certum aliquod genus alteratorum, ſed eſſe indefinitam; quaſi diceret, in eo conuenire accretionem & alterationem, quòd quemadmodum virtus auctrix eſt in re quæ augetur; ita virtus alterās, in re quæ alterationem ſubit, frequenter inuenitur.

Solutio facilior dubij ſuperioris.

o *Quandoquidem & quod ingeri ſolet.* Obiiciat aliquis, interdum alimentum poſteaquam hauſtum fuit, excreſcit, cùm conuertitur in ſpiritum, id eſt, in ſubſtantiam ſubtiliorem, vt in ſanguinem. Non igitur viuens duntaxat ſed ipſum quoque alimentum augeſcit. Occurrit Ariſtoteles, vt ſuprà, videlicet non propriè dici alimentum augeri cùm pereat, ſed viuens, quod manet eóque fruitur, quódque conuertendi vim habet, qua alimentum caret.

Obiectio.

Dilutio.

τῆς κινήσεως, ἐν τῷ αὐξανομένῳ, καὶ τῷ ἀλλοιουμένῳ· ἐν τούτοις γὰρ τὸ κινοῦν. o ἐπεὶ καὶ τὸ εἰσελθὸν, γένοιτ' ἄν ποτε μεῖζον, καὶ τὸ ἀπολαῦσαν αὐτοῦ σῶμα· οἷον εἰ εἰσελθὸν γένοιτο ἂν πνεῦμα, ἀλλ' ἔφθαρταί γε τοῦτο παθὸν, καὶ τὸ κινοῦν οὐκ ἐν τούτῳ. p ἐπεὶ δὲ διηπόρηται περὶ αὐτῶν ἱκανῶς, δεῖ καὶ τῆς ἀπορίας πειρᾶσθαι λύσιν εὑρεῖν, σώζοντας τὸ ὑπομένοντός τε τοῦ αὐξανομένου καὶ προσιόντος τινὸς αὐξάνεσθαι, ἀπιόντος δὲ φθίνειν. ἔτι δὲ τὸ ὁτιοῦν σημεῖον αἰσθητὸν, ἢ μεῖζον, ἢ ἔλαττον γεγονέναι, q καὶ μήτε κενὸν εἶναι τὸ σῶμα, μήτε δύο ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ μεγέθη, μήτε ἀσωμάτῳ αὐξάνεσθαι. r ληπτέον δὲ διορισαμένοις πρῶτον, ἓν μὲν, ὅτι τὰ ἀνομοιομερῆ αὐξάνεται, τῷ τὰ ὁμοιομερῆ αὐξάνεσθαι· σύγκειται γὰρ ἐκ τούτων ἕκαστον. s ἔπειθ', ὅτι σὰρξ, καὶ ὀστοῦν, καὶ ἕκαστον τοιούτων μορίων ἐστὶ διττὸν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν ὕλῃ εἶδος ἐχόντων· καὶ γὰρ ἡ ὕλη λέγεται καὶ τὸ εἶδος, σὰρξ, ἢ ὀστοῦν. τὸ οὖν ὁτιοῦν μέρος αὐξάνεσθαι, καὶ προσιόντος τινὸς, κατὰ μὲν τὸ εἶδος ἐστὶν ἐνδεχόμενον, κατὰ δὲ τὴν ὕλην, οὐκ ἔστι. δεῖ γὰρ νοῆσαι, ὥσπερ εἴ τις μετροίη τῷ αὐτῷ τῷ μέτρῳ ὕδωρ· ἀεὶ γὰρ ἄλλο καὶ ἄλλο τὸ γινόμενον, t οὕτω καὶ αὐξάνεται ἡ ὕλη τῆς σαρκὸς, καὶ οὐχ ὁτῳοῦν παντὶ προσγίνεται, ἀλλὰ τὸ μὲν ὑπεκρεῖ, τὸ δὲ προσέρχεται· τοῦ δὲ σχήματος καὶ τοῦ εἴδους, ὁτῳοῦν μορίῳ. ἐπὶ δὲ τῶν ἀνομοιομερῶν, τοῦτο μᾶλλον δῆλόν ἐστιν, οἷον χειρὸς, ὅτι ἀνάλογον ηὔξηται· ἡ γὰρ ὕλη ἑτέρα οὖσα, δήλη μᾶλλον τοῦ εἴδους ἐνταῦθα, ἢ ἐπὶ σαρκὸς καὶ τῶν ὁμοιομερῶν· διὸ καὶ τεθνεῶτος, μᾶλλον ἂν δόξειεν εἶναι ἔτι σὰρξ καὶ ὀστοῦν, ἢ χεὶρ

Text. 35. *Text. 36.* *Text. 37.*

p *Cùm autem de hiſce.* Principem quæſtionem de modo quo accretio fit, diſſoluturus, repetit quæ ſuperiùs docuit in ea perficienda ſeruari oportere. Nimirum opus eſſe, vt maneat id quod augetur, vt crementum fiat aliquo extrinſecus adueniente, decrementum verò aliquo abeunte. Vt quælibet pars, quæ ſenſu notari poteſt, creſcat diminuatúrve.

q *Et neque corpus.* Talem oportere inquit modū tradere, vt in accretione & decretione vitentur tria potiſſimū incōmoda, quæ vrgere videbātur, id eſt, vt intra corpora ad recipiendū cibū non admittatur vacuum: quod dari nō poſſe demonſtratum

ſtratum eſt in Phyſicis. Vt non ponãtur in eodẽ loco duæ magnitudines, vna cibi, altera viuẽtis: cùm penetrationẽ corporũ non ferat natura, vt in eodẽ quoque opere oſtẽſũ fuit. Vt deniq; incrementũ nõ fiat appulſu rei incorporeę: ſiquidẽ corpus nequit fieri per accretionẽ nutritoriá maius, niſi acceſſu rei quãtitatẽ habẽtis.

[r] *Sumenda autem erit.* Ad rem propiùs accedens duo ſupponit. Alterum eſt, Ac-

in eo eſt, quod alteratur, & eo, quod accreſcit:
quod enim mouet, in hiſce eſt. o *Quandoquidẽ &*
quod ingeri ſolet, fieri aliquando maius poteſt, &
corpus, quod eo fruitur; vt ſi quod ingeratur, ſpiri-
tus fiat. Verùm cùm hoc patitur, corrumpi ſolet, nec
Text. 35. *in eo eſt id quod mouendi vim obtinet.* p *Cùm au-*
tem de hiſce ſit abundè addubitatum, dubitatio-
nis ſolutionem inuenire enitamur oportet, illud ſer-
uantes, permanente, inquam, eo quod augetur,
atque adueniente aliquo fieri accretionem, & ab-
eunte decretionem; & inſuper quoduis ſenſibile
ſignum maius minúſve reddi: q *& neque cor-*
pus eſſe inane, neque eodẽ in loco duas eſſe magni-
tudines, neque incorporea re quicquã augeri. r *Su-*
menda autem erit cauſa vno quidem priùs à no-
bis definito: diſſimilaria, inquam, augeri, cùm ſi-
milaria accreſcunt: ex his enim quodq; componi-
tur. s *Deinde carnem, & os, & id genus partium*
quamq; perinde atq; cæterarum quæ formam ha-
bent in materia, duplicem eſſe: nam materies atque
forma caro dicitur, aut os. Partem igitur quamli-
bet augeri, & accedente aliquo ſecundùm formam
quidem, eſt poſſibile: at ſecundùm materiam, haud
quaquam. Intelligere autem perinde oportet, atque
ſiquis aquam menſura eadẽ metiatur: quod enim
Text. 36. *fit, aliud atque aliud ſemper eſt.* t *Ad hunc itaque*
modum & carnis materies augetur: & non cuiuis
parti eius quippiam additur, ſed alia dilabitur,
alia accedit. At cuiuis figurę, ac formæ parti, fit ac-
Text. 37. *ceſſio. Id autẽ magis conſtat in hiſce, quæ diſſimiliũ*
ſunt partium, vt in manu, quòd iuxta proportionis
rationẽ aucta ſit: quandoquidem materies, cùm di-
uerſa eſt, faciliùs dignoſcitur hic, quàm in carne,
& hiſce quæ ſimilium ſunt partium. Idcirco, &
cùm mortuũ eſt quippiã, magis adhuc caro, & os,
quàm

cretionem priùs terminari ad partes ſimilares, quàm ad diſſimilares, & has merito illatũ augeri, cùm ex ipſis componantur. Sunt autem partes ſimilares, vt docet Ariſtoteles lib. 1. de hiſt. anim. c. 1. quę conſtant ex particulis eiuſdẽ rationis & nominis cum ipſo toto, id eſt, cũ parte totali, quã componũt, vt caro: quælibet enim pars carnis obtinet naturã carnis, & caro appellatur. Partes diſſimilares ſunt, quæ ex ſimilaribus coaleſcũt, vt caput, pedes. harũ autem non quælibet particula eſt eiuſdem rationis cum ipſa: nec enim pars capitis caput eſt. Igitur quia diſſimilares conſtant ex ſimilaribus, ait Ariſtoteles illas per has augeri.

[s] *Deinde carnem.* Supponit etiã partes viuentiũ ſpectari poſſe, vel ſecundùm materiã, vel ſecundùm formã, quemadmodũ & partes cæterarũ rerum materia & forma conſtãtium. Tum ait, id quod augetur; dici augeri ſecundùm formam, ſiue ſecundùm partes formales; nõ autẽ ſecũdùm materiam, ſeu ſecundùm partes materiales: quia quod incrementũ ſumit, non manet idem quoad materiam, manet tamen idẽ quoad formã; quemadmodũ & menſura v. g. qua aliá atq; aliam portionem aquæ metimur, eadem perſeuerat, nihil eam variãte aquę diuerſitate. Quid Ariſtoteles hoc loco formæ, & materiæ, ſiue formalium & materialiũ partiũ appellatione ſignificare voluerit, controuerſia non parua eſt, quæ à nobis in quæſtionibus decidetur.

Partes viuẽtium dupliciter ſpectari.

[t] *Ad hunc itaque modum.* Solutio propoſitæ quæſtionis de modo, quo res augentur, ea tandẽ eſt. Viuẽtia augeri acceſſu alicuius corporei, videlicet alimẽti, & id quod augetur, manere idem ſecundùm formam; licèt hæc identitas magis

Quod accreſcit, manere idem ſecundùm formã.

conſpicua

conspicua sit in partibus dissimiliũ rationũ, quàm in similaribus; quia in illis apertiùs notamus conseruari figuram cõpositionémque eandẽ: quemadmodũ & è cõtrario si qua iis varietas & diuersitas cõtingat, eã quoq; faciliùs deprehendimus. Ita fit vt accedente secundùm prædictum modum alimento, eóq; cõuerso in naturam rei viuentis, incremento partium totum augescat, atq; idem maneat, cibo duntaxat substãtiæ mutationem subeunte, qui initio quidem viuenti contrarius, ac dissimilis est, postea verò alteratione viuentis, ei similis cognatúsque fit.

Alimentum cuiusmodi esse oporteat.

[u] *Dubitaueris autem.* Disquirit qualenam esse debeat alimentum: respõdet tale esse oportere vt potestate sit id quod accrescit: quia simile nõ nisi simili nutritur, eóq; tali, vt postquam fuerit corruptũ, in rei, quæ augescit, substãtiam commutetur: actu tamen debere esse aliud quidpiã: siquidẽ nihil ab eo, quod omnino simile est, pati solet. Deinde constituit discrimen inter generationem, de qua superioribus capitibus disseruerat, & eam, quę accretionis comes est, quòd per illam gignatur aliquid seorsim, ac per se consistens: per hanc verò non nisi pars, quæ denuo rei genitę agglutinetur. Vnde illa simpliciter generatio, hæc nonnisi aggeneratio vocatur.

Nihil ab omnino simili patitur.

[x] *Qualiter igitur hoc.* Debere id, quod augetur, alimentum commutare, sibique vnire, declarat exẽplo vini, & ignis. Nam vinum aquam iniectam in se cõuertit, sibique copulat, nisi aquæ vis, & quantitas excedat. Item ignis ligna sibi apposita vrendo consumit, & in se transfert. Quæ tamen ligna, si separatim ignem concipereñt, nõ aggenerari ignis, sed generari dicẽdus esset. Aduerte hęc nõ ad veræ accretionis, de qua hîc disseritur, exemplæ attinere, cùm neque vinũ, neque ignis, neque alia corpora vitæ expertia subeant accretionẽ accretionis commẽ; de qua sola in his libris agitur. Admonet subinde Aristoteles accretione nullam communẽ quantitatẽ effici, sed singularem duntaxat, sicuti generatione nõ animal à singularibus abstractum,

Similitudo à conuersione aquæ in vinum.

ἡ χεὶρ καὶ βραχίων. ὥστε, ἔστι μὲν ὡς ὁτιοῦν τῆς σαρκὸς ηὔξηται, ἔστι δ' ὡς οὔ. κατὰ μὲν γὰρ τὸ εἶδος ὁτῳοῦν προσελήλυθε· κατὰ δὲ τὴν ὕλην, οὔ. μεῖζον μέντοι τὸ ὅλον γέγονε, προσελθόντος μέν τινος, ὃ καλεῖται τροφὴ καὶ ἐναντίον· μεταβάλλοντος δὲ εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος, οἷον εἰ ξηρῷ προσίοι ὑγρόν, προσελθὸν δὲ μεταβάλλοι καὶ γένοιτο ξηρόν· ἔστι μὲν γὰρ ὡς τὸ ὅμοιον ὁμοίῳ αὐξάνεται, ἔστι δ' ὡς ἀνομοίῳ. [u] ἀπορήσειε δ' ἄν τις, Text.39.
ποῖόν τι δεῖ εἶναι τὸ ᾧ αὐξάνεται. φανερὸν δὴ ὅτι δυνάμει ἐκεῖνο· οἷον εἰ σάρξ, δυνάμει σάρκα· ἐντελεχείᾳ ἕτερον ἄρα· φθαρὲν δὲ τοῦτο σὰρξ γέγονεν. οὐκοῦν οὐκ αὐτὸ καθ' αὑτό· γένεσις γὰρ ἂν ἦν, οὐκ αὔξησις· ἀλλὰ τὸ αὐξανόμενον ἐν τούτῳ. [x] τί οὖν παθὸν ὑπὸ τούτου ηὐξήθη; ἢ μιχθέν, ὥσπερ οἴνῳ εἴ τις ἐπιχέοι ὕδωρ, ὁ δὲ δύναιτο οἶνον ποιεῖν τὸ μιχθέν. καὶ ὥσπερ τὸ πῦρ ἁψάμενον τοῦ καυστοῦ, οὕτως ἐν τῷ αὐξανομένῳ καὶ ὄντι ἐντελεχείᾳ σαρκὶ, τὸ ἐνὸν αὐξητικὸν προσελθόντος δυνάμει σαρκός, ἐποίησεν ἐντελεχείᾳ σάρκα. οὐκοῦν ἅμα ὄντος· εἰ γὰρ χωρίς, γένεσις. ἔστι μὲν γὰρ οὕτω πῦρ ποιῆσαι, ἐπὶ τὸ ὑπάρχον, ἐπιθέντα ξύλα. ἀλλ' οὕτω μὲν, αὔξησις· ὅταν δὲ αὐτὰ τὰ ξύλα ἀφθῇ, γένεσις. ποσὸν δὲ, τὸ μὲν καθόλου οὐ γίνεται. Text.40.
ὥσπερ οὐδὲ ζῷον, ὃ μήτ' ἄνθρωπος, μήτε τῶν καθ' ἕκαστα. ἀλλ' ὡς ἐνταῦθα τὸ καθόλου, καὶ ἐκεῖ τὸ ποσόν. [y] σὰρξ δ' ἢ ὀστοῦν, ἢ χείρ, ἢ νεῦρα, καὶ τούτων τὰ ὁμοιομερῆ, προσελθόντος μὲν δή τινος ποσοῦ, ἀλλ' οὐ σαρκὸς ποσῆς. ᾗ μὲν οὖν δυ- Text.41.
νάμει τὸ συναμφότερον, οἷον ποσὴ σάρξ, ταύτῃ μὲν αὔξει· καὶ γὰρ ποσὴν δεῖ γενέσθαι καὶ σάρκα· ᾗ δὲ μόνον σάρξ, τρέφει. ταύτῃ γὰρ διαφέρει τροφὴ καὶ αὔξησις τῷ λόγῳ. διὸ τρέφεται μὲν, ἕως ἂν σώζηται καὶ φθίνον, αὔξεται δ' οὐκ ἀεί. καὶ ἡ τροφὴ τῇ αὐξήσει τὸ αὐτὸ μὲν, τὸ δ' εἶναι ἄλλο· ᾗ μὲν γάρ ἐστι τὸ προσιὸν δυνάμει ποσὴ σάρξ, ταύτῃ μὲν αὐξητικὸν σαρκός, ᾗ δὲ μόνον δυνάμει σάρξ, τροφή. [z] τοῦτο δὲ τὸ εἶδος ἄνευ ὕλης,

quàm manus, & brachium esse videtur. Quare partim augetur carnis qualibet particula, partim non augetur. Nam secundùm formā quidem cuius parti quippiam adiungitur; secundùm materiam verò haudquaquam. Totum tamen maius euadit, accedente quopiam, quod nutrimentum atque contrarium nominatur, & in eandem formam transeunte, vt si humidum sicco accedet, & cùm iam accesserit mutationem subeat, fiátque siccum.

Text. 39. *Nam partim simile simili, partim dissimile dissimili accrescit.* u *Dubitauerit autem quispiā quale id esse oporteat, quo quid augetur. Palā itaque est hoc, potentia illud quod augetur, esse oportere, vt si caro accretionē subeat, id quo illa accrescit, potentia carnem esse, actu autē aliud: quod sanè vbi corrumpitur, caro fieri solet. Non igitur ipsum per se, solúmq; est (nam alioqui generatio esset, non accretio) sed id quod augetur, cum eo est.* x *Qualiter igitur hoc affecto, illud augeri solet, an misto, haud secus, atque si quis aquam vino infundat, & idem, id, quod admistū est, efficere vinum possit? An sicut ignis tactū cremabile adurit, sic & id, cui augendi facultas delegata est, in eo existens, quod accrescit, quodque actu caro est, quod accessit è potentia carne actu carnem facere consueuit? Illo igitur simul existente, idipsum accidit: quoniam si seorsum esset, generatio sanè foret. Nam ignem ad hūc facere modum contingit, videlicet iniectis in eum, qui iam est, lignis: verùm ita quidem accretio est.*

Text. 40. *At cùm ligna ipsa incenduntur, generatio. Quātitas autem vniuersalis nulla fit, sicuti nec animal, quod nec homo fit, nec singularium aliquod: sed vt hic vniuersale, sic & illic quantitas.* y *Caro igitur & os, & neruus, & similares partes, accedente quidem quanto aliquo, sed non carne quanta augescunt. Quo igitur potentia simul vtrumque existit, videlicet caro quanta, hoc quidem auget: nam carnem quantā fieri oportet. Quo verò solum caro, hoc alit, hac enim nutritio, & accretio ratione differunt.*

Text. 41. *Quocirca quādiu saluum manet animal, & si decretionem subeat, alitur; sed non semper accrescit. Atque nutritio idē, quod accretio, existit, ratio tamen est diuersa. Quo enim id quod adiungitur, atque additur, potentia caro quanta est, hoc carnem augere potest; quo verò caro potentia solùm, hoc nutrire.* z *Hoc autē forma sine mate-*

stractū, sed Bucephalus, aut Socrates generātur.

y *Caro igitur & os.* Quia in qualibet accre-tione duplex interuenit mutatio: vna, qua materia alimenti rei auctæ formam suscipit; quæ nutritio appellatur: altera, qua viuens maiorem acquirit quātitatem: docet quo pacto hæ duæ mutationes inter se conueniant & differāt. Conueniunt, quòd vtraque fiat accessu rei quantæ. Differunt, quod res augescant alimento quanto, quatenus quantū est, seu prout affert secum nouam quantitatem: nutriātur verò eodē, quatenus potentia caro est, seu prout in rei viuētis substātiam conuerti potest, eīque vniri. Est & alia differentia: nam animal quandiu viuit, nutritur: non tamen quandiu vi-uit, incrementum capit. *Conuenientia & differentia inter nutritionem, & accretionem.* *Animal nutritur quandiu viuit.*

z *Hoc autem forma.* Locus obscurus, vanéque ab interpretibus explicatus. Alexander & Philoponus aiunt, Aristotelem nomine materiæ significare quantitatem; nomine formæ, ipsam rei substantiam; atque ita docere alimētum esse potentia formam cùm nutrit; potentia verò materiam, cùm auget. Quia ergo paulò antè dixerat, quod nutrit esse potētia carnem, addit hoc esse formam sine materia, id est, respicere substantiam, non quantitatem. Quod verò addit, vt tibia, &c. nihil aliud significat, quàm vt in tibia datur potentia, quæ est quasi forma, & præter hanc materia; ita & in alimento D. Thomas inquit docere Philoso- *Quo pacto fiat decretio.*

losophum virtutem rei viuentis non præfinire materiam omni ex parte certam, & determinatam: cùm eadem virtus perseueret dilabente materia (sicuti & in tibia potentia) & hac ex parte esse illã quodãmodo immaterialem, licèt non eundem semper vigorem obtineat, sed progressu temporis hebescat, & debilitetur.

ὕλης, ὅσῃ ἄυλος δύναμίς τις ἐν ὕλῃ ἐστίν. ἐὰν δέ τις προσίῃ ὕλη, οὖσα δυνάμει ἄϋλος, ἔχουσα καὶ τὸ ποσὸν δυνάμει, οὗτοι ἔσονται μείζους ἄυλοι aa ἐὰν δὲ μηκέτι ποιεῖν δύνηται, ἀλλ' ὥσπερ ὕδωρ οἴνῳ ἀεὶ πλεῖον μιγνύμενον, τέλος ὑδαρῆ ποιεῖ. καὶ ὕδωρ, τότε φθίσιν ποιεῖται τοῦ ποσοῦ, τὸ δ' εἶδος μένει. *Text. 42.*

a a *Sin verò nihil* Qua ratione decretio fiat, exponit Quemadmodum, inquit, si quis in vini amphoram paulatim aquam infundat, primò quidẽ vinum augescit,

---

QVÆSTIO I.

De facultate naturali, vitali, & animali.

ARTICVLVS I.

Facultatem naturalem, ad quam nutritio & accretio spectant, partim in iecore contineri, partim non.

VT ea quæ ab Arist. in hoc capite de nutritione & accretione tradita sunt, apertiora illustrioráque euadant, pauca de facultate naturali, ad quam hæ pertinent, disseremus: & quia facultatis naturalis doctrina cum vitalium & animalium virium tractatione coniuncta est; de his quoque breuiter disputabimus, maximè vt explicemus id, de quo inter Philosophos magna disceptatio est, videlicet vbi nam istiusmodi potentiæ resideant. Porrò constat, facultatum, quibus nostrum corpus administratur, & regitur, tria esse genera, nimirum vim naturalẽ, vitalem, animalem, vt tradidit Plato in Timæo, Arist. 3. de part. anim. cap. 4. aliísque in locis, Galenus 2 Præsag. cap. 37. & lib. 9. Metaph, cap. 10. D. Nemesius in lib. de natura hominis cap. 26. D. Damasc. lib. 2. fidei orth. cap. 12. D. Gregor. Nyss. lib. 4. philosophiæ cap. 18. & alij. Ad vim naturalem spectat potentia alendi, augendi, gignendĩ. Ad vitalem virtus pulsatrix, itemque vis spirituum vitalium cõfectrix, & officina caloris. Ad animalem sensus omnes, & potentia, à qua oritur motus voluntarius, id est, qui apprehensionem, seu iudicium sequitur; tum prætetea influxus quidam in organa istiusmodi virium, de quo infrà. Hisce tribus facultatibus tres veluti ductus, seu riuuli deseruiunt: natali, venæ; vitali, arteriæ; animali, nerui è quibus venæ sanguinem communem; arteriæ eum, quem arterialem vocant; nerui, spiritum animalem deferunt.

Plato. Arist. Galen. D. Nemesi. D. Damasc. D. Greg. Nys.

Venæ. Arteriæ. Nerui.

Galenus lib. 1. de vsu p. cap. 16.

Opinio Arist de principatu cordis.

Est autem sententia Arist. lib. 3. de part. anim. cap. 4. & in lib. de iuuent. & senect. cap. 2. aliísque in locis tres prædictas facultates, vel [illegible] in corde

Text.42. *materia est; vt tibia, potentia quadam in materia est: similiter quoduis aliud instrumentum. Quòd si materies aliqua accedat, quæ potentia sit tibia, & potentia quantitatem habeat, hæ tibiæ maiores euadunt. aa Sin verò nihil præterea agere possit, sed res perinde habeat, vt cùm vino subinde plus aquæ immiscetur, quæ tandem vinum aqueum reddit, facitque aquam, tum quantitatis decretio fit, forma autem remanet.*

scit, quia eius vis aquam superat; deinde cùm plus aquæ fuerit iniectũ, vini potestas deterior fit, donec tãdem totum vinum in aquam degeneret: ita quãdiu virtus nutriens actior est, plus alimenti conuertit: postea cùm iam fracta & collapsa fuit, plus materiæ elabi finit, quàm reparet. Aduerte cum Philopono hanc vini similitudinem non quadrare ad omnia, vt planum est, sed ad explicandam imminutionem nutrientis facultatis.

---

in corde residere; vel ab eo proximè oriri influxum non solùm communiter, sed etiam propriè ac primatim necessarium earum functionibus obeundis, indéque non modò arterias, vt omnes consentiunt; sed etiam venas & neruos originem capere. Censuit enim, quemadmodum in tota naturæ vniuersitate vnus est moderator ac princeps, ita in microcosmo (quia vbicumque fieri potest, principium vnum esse, quàm plura, melius est; natura autem semper quod melius est, facit) vnum esse præcipuum membrum, videlicet cor, tanta dignitatis prærogatiua, vt sicuti magistratus in prouinciis vicariam habent gubernandi potestatem à rege commissam; ita cætera ab eo penderent, non tantum quatenus eis spiritus vitales; arterialem sanguinem, & calorem influentem impertit; sed etiam modo alio peculiari, vti mox patebit. *Homo, paruus mũdus.*

Sit tamen prima conclusio. Facultas naturalis quoad vim sanguinis confectricem residet in iecore. Hæc est contra Aristotelem 2. de partib. anim. cap.4. & lib 3 de hist. anim. cap.19 & lib. de iuuent. & senect. cap.2 vbi cor sanguinis officinam esse, & ab eo non à iecore commune alimentum per venas diffundi statuit. Licèt verò Alexander 1. de anima. cap. vlt Themistius in lib. de som. cap.13. & Auerroes 2. Collig. cap.9. aliique nonnulli Aristotelis placitum defendere conati sint: nos tamen idcirco discedendum ab eo putauimus, quòd contraria sententia in scholis philosophorum communior sit, & (quod acriùs vrget) manifestis medicæ & anatomicæ artis obseruationibus atque indiciis comprobetur. *Prima conclusio contra Aristot.*

Itaque nostram conclusionem statuit Plato in Timæo, Galenus lib.6. de placitis cap 7. aliisque in locis Philo Iudæus in lib. de victimis Niceta apud D. Clementem lib.8. recog. D. Gregorius Nyssenus in lib. de creatione hominis cap. vlt. D. Nemesius in lib. de nat. hominis cap. 23. Theodoretus sermone 3. de prouidentia, Lactantius in lib. de opificio Dei cap.14. Richardus in 2 dist 3. quæst 2. circa 5. prin. Maior eadem dist. quæst. 5 & medicæ artis professores, communi consensu. Ac quòd ita sentiendum sit, inde primò ostenditur, quia, vt ex anatome constat, venæ, quæ sanguinis ductus, & *Auctores prop. suæ conclusionis.* *Venas à iecore non à corde oriri docet Galen. 8. lib. de placitis Hippo. & Plat. & li.1. de vsu part. c.16. Tho. à*

quasi canales sunt, è iecore propagantur, & inde in corpus vniuersum proferuntur. Item quia iecore malè affecto ægre corpus alitur, nunc atrophia extabescens, aliàs hydropico humore turgens, cúmque ei visceri curatio adhibetur, altrix facultas corroboratur, & ad pristinam redit valetudinem; sanè nonnisi quia eo in loco corpori alendo sanguis conficitur, ac præparatur. Deinde quia, vt etiam dissectione conspicuum fit, fœtus maternum sanguinem ad nutritionem sibi demandatum excipit vmbilico, ad quem pertingit vena, quam vmbilicarem vocāt, quæ eiusmodi sanguinem rectā ad hepar, videlicet ad secundæ coctionis locum defert. Præterea, quia edito in lucem animali, constat item dissectis membris cibū conuersum iam calore ventriculi in chylum, tendere per venas meseraicas ad hepar, ibique in sanguinem mutari, qui inde in totum corpus per venas ipsi iecori adhærentes dispertitur.

Veg. lib. artis Med. ca. 38. Vallesi. 3. contr. med. c. 24.

De vena vmbilicari Vesal. lib. 3. de fabr. cap. 12. Gal. lib. 6. de vsu par. cap. 21.

Refutatio solutionis.

Quòd si quis dicat gigni quidem sanguinem in hepate, sed desiderare adhuc vltimam decoctionem, nec eam nisi in corde adipisci. Is facilè coarguetur ex eo quòd hepar, vt anatome commonstrat, neutiquam totum sanguinem cordi transmittit; sed quandam eius partem; reliquum verò aliorsum per venas distribuit. Nec in corde aliquod vas ostenditur, quod sanguinem absolutè perfectum educat, & in corpus deriuet. Vnde referente Galeno 6. de placitis Hippocratis rectè à Platone dictum est, cor non cuiuslibet sanguinis originem esse, sed eius, qui impetu ruit, ac salit. Nimirum quia tantùm quandam sanguinis partem ex læuo venæ cauæ latere allicit ad se, quæ pulmoni nutriendo, spiritibus, & arteriali sanguini conficiendis sit satis. Adde quòd à corde nulla datur via, per quam sanguis nutritorius toti corpori distribuatur. Rursus confirmatur conclusio ex eo, quia omnes humores eodem loco generantur, cùm simul ex vno chylo omnes fiāt: at neque pituita, neque atra, aut flaua bilis in corde gignuntur, sed in hepate; tum quia nonnisi in hepate apparent, nec nisi prope hepar habent receptacula, nempe fel, lienem, renes, tum quia cor eiusmodi recrementum, & fæcem nullo pacto admittit. Accedit postremò, quod vnumquodque suum principium refert, & æmulatur: sanguis verò naturam iecoris exprimit, vtpote quod adeò sanguinolentum est, vt concreti sanguinis speciem præbeat.

Cuius sanguinis origo sit cor.

Quatuor humores vbi generentur.

Patet itaque superioribus argumentis, sanguinis officinam non esse cor, vt Aristoteles credidit, sed potiùs iecur. Nec mirum est latuisse id Aristoteli, sicuti & alia nonnulla ad corporum fabricam spectantia, quæ post eius tempora diligenti anatomicæ artis obseruatione comperta sunt. Non asseruimus verò in conclusione vniuersam facultatem naturalem in iecinore esse, sed quoad vim conficiendi sanguinis; quia licèt vniuersa inde ortum capiat, non ibi tamen tota includitur; siquidem alendi vis toto corpore fusa est; cùm nulla pars corporis nutritione vacet; & virtus generatiua alium vendicat locum à natura sibi destinatum, de quo Galenus libro de semine, &

Facultas naturalis non est tota in iecore.

ne,& lib.14.de vsu part.cap.10. Plato in Timæo, Vesalius 5. de corporis hum.fabr.cap.13.

ARTICVLVS II.

Facultatem vitalem in corde sedem habere.

ECVNDA conclusio. Facultas vitalis residet in corde. Hæc est Platonis in Timæo, Arist.lib.3.de partibus animalium cap.4. Galeni li.7. de placitis cap.9. & lib.1.de locis affectis cap.7. Auicennæ prima primi, doct.6.ca.4. & aliorum omniũ Philosophorum communis, probatúrque in hunc modum. Cor est fons & principium vitæ: ergo in eo insidet vitalis facultas. Antecedẽs ostenditur; primùm quia cùm vita consistat in calido, & humido, à corde communicarur calor, atque adeò vita cæteris membris (modò hepar excipias, saltem quoad primam formationẽ, si id primò effingi putes.) Item quia affecto corde, ordinariè animal confestim interit; non ita verò affecto hepate, aut cerebro, aliáve corporis parte Nimirum quia, vt docet Arist.lib.3.de partibus animaliũ capit.4. corrupto principio, nihil est quod cæteris quæ inde pẽdent, præbere auxilium possit. Præterea idem ostenditur ex sede, quam prouida solérsque natura cordi in corpore humano attribuit, vtpote mediam, aut ferè mediam, vndique circumuallatam, & ab externis iniuriis tutam. Obseruant autem anatomicæ speculationis periti, ossa, quæ cor custodiunt, gladij cuiusdam effigiem referre, vt videatur natura quasi armata manu vitæ thesaurum continenter defendere. Huc spectat illud Plinij lib.11.nat.hist.cap.37. Cordi præcipuus calor, palpitat certè, & quasi alterum mouetur animal, intrà præmolli firmóque opertum membranæ inuolucro, munitum costarum & pectoris muro, vt par erat præcipuam vitæ causam, & originem.

Iam quòd vix pulsatrix in corde insit, tum ex perenni illius agitatione manifestè deprehenditur; tum ex arteriis, quæ ab ipso oriuntur, quarum pulsus ad modulos certos, legésque metricas compositus, index ferè morborum est, & obseruatione crebri aut languidi ictus gubernacula vitæ temperat. Quòd item in eo sit virtus spirituum vitalium effectrix, liquet ex sinistro ventriculo, qui, dissecto animali, subtili ac prætenui sanguine oppletus inuenitur. Ille enim sanguis insito cordis calore decoctus, atque exquisitè elaboratus, tandem in spiritus vitales abit, vt progressu exponemus. Est etiam in corde fons caloris, vtpote à quo calor in reliquas partes corporis dimanat. Lege Aristotelem lib. 3. de part. anim. cap. 4. lege quoque caput quintum in libro de spiritu, qui circunfertur inter opera Aristotelis, vbi ostenditur quanta sit vis prædicti caloris in fabrica operum naturæ, facta comparatione ad artem. Cætera, quæ hoc loco de cordis situ, & figura, déque eius vi pulsatili dici poterant, explicata à nobis fuêre in libris paruorum Nat. ac de cordis etiam motu scripsimus lib.7.Physic.cap.1.q.1.art.4.

2.Concl. *Eius assertores.* *Cor vitæ thesaurus.* *Vis pulsatrix in corde.* *Et vis cõfectrix spirituum vitalium.* *Et fons caloris.*

Arist. lib.4. de par.anim. ca.2. Galen. lib.5. de loc. aff.cap.1. D. Th. in 3. d. 3.q. 4.a.1. ad 4. Al. Mag.lib.13. de anim. ca. 1.tract.1. *De sede cordis Arist. li. 3. de partib. anim.c.4.& 2.de hist.ca. 17. Galenus lib.6.de vsu part.*

Ex Gal. lib. de loc. c. 4.

Secundo, ex cerebri offensione oritur obliuio, phrenesis, & deliratio, aliáque eiusmodi, ad quæ curanda, non cordi sed cerebro remedia adhibentur. Item animal obstructo cerebro fit sensus motúsque expers; vel ex toto, vt in apoplexia; vel ex parte, vt in paralysi. Præterea, si neruus medius ligetur, pars versùs cerebrum mouetur ac sentit; versùs cor nec sentit, nec mouetur. Denique refrigerato capite, & occlusa vaporibus via à cerebro ad sensus externos oritur somnus, qui otium est animalium functionum. Hæc verò omnia manifestè ostendunt sensuum operationes, motúmque arbitrarium, requirere virtutem è cerebro influentem. Igitur hæc virtus à cerebro est.

Morbi qui ex offensione cerebri proueniunt.

ARTICVLVS IV.

Argumenta aduersùs ea, quæ superioribus articulis conclusa sunt.

Ratio est Arist. ex lib. 3. de hist. ani. c. 3. pro qua lege Vesalium li. 6. c. 3. contra Gal.

CONTRA singulas conclusiones superiùs propositas occurrunt argumenta. Contra primam hæc; Multæ venæ iecur peruadunt, multæ sese in aliorum membrorum substantiam insinuant; nulla verò intra cor apparet; ergo venæ radicem habent in cordis superficie, indéque alimentum ad totius corporis nutritionem hauriunt. Ex quo sequitur, non in hepate, sed in corde sanguinem generari. Secundò, confectio sanguinis requirit magnam caloris vim: hæc autem non in hepate est; sed in corde: igitur sanguis in corde conficitur. Tertiò, Plato in Timæo scripsit, cor esse venarum originem, fontémque sanguinis; non verè igitur à nobis dictum fuit, hepar ex Platonis sententia esse officinam sanguinis.

Primũ arg. contra 1. conclus.

2. Argum.

3. Argum.

Contra secundam hæc sese offerunt. Si à corde reliquorũ membrorum vita penderet; maximè esset, quia à corde ministerio spirituum diffunditur in ea viuificus calor; sed non ita est; ergo, &c. Probatur assumptio; quia singula membra habent calorem sibi innatum, quo tueri vitam possunt, nõ minùs quàm arbores, quæ absque influxu aduentitij caloris viuunt, suísque operationibus ritè funguntur. Item quædam animalia multis secta partibus, adhuc in iis vitam seruant; & loco, vt antea, mouentur: & tamen non in omnibus iis partibus cor manet, vt planum est: ergo vita non necessariò à corde pendet. Quòd etiam ex eo confirmari potest, quia Arist. in lib. de iuuent. & senect. c. 1. fatetur testudinem exempto corde moueri: & Galenus lib. 2. de plac. Hippocr. & Platonis cap. 1. & 2. testatur se aspexisse victimas, quæ auulso corde per aliquot horas currerent, & vociferarentur: immo & in iis sæpe non inuentum fuisse cor, memoriæ proditum est. Nam, vt cætera exempla omittamus, quo die Cæsar Dictator primùm veste purpurea processit, & in sella aurea sedit, sacrificanti bis in extis opimi bouis cor defuisse narrant,

Primum arg. cõtra 2. cõcl.

2. Argum.

Plinius

Plinius lib. 11. Nat. hist. cap. 37. Suetonius, & Plutarchus in vita eiusdem Cæsaris.

Primum arg. cōtra 3. cōcl. Contra tertiam hæc obiici possunt. Id, quod est natura frigidum, non potest esse idoneum instrumentū facultatis sensitiuæ; nec valet aptè influere ad animales functiones, cùm has frigus magis impediat, quā iuuet. Vnde Galenus de locis affectis docet ad animi ignauiam inducendam primum locum frigus habere: atqui cerebrum est natura frigidū, adeò vt cordis æstum insita frigiditate moderetur, & temperet. Non est ergo idoneum instrumentum internorum sensuum; nec potest commodam vim habere ad influēdam in operationes facultatum animalium. *2. Argum.* Præterea, cùm sensus internus subita & vehementi apprehēsione malum quippiam, aut bonum percipit, nulla fit commotio in cerebro, in corde autem magna: ergo *3. Argum.* sensio illa in corde potiùs fit, quàm in cerebro. Adde quòd in syncope, deficiente in membris vitali spiritu, cessant animales functiones, quantumlibet cerebrum in se non lædatur: quod argumento est, animalia opera ab influente cordis vi immediatè pendere.

Aristotelis de principatu cordis. Postremò quòd vnum tantùm sit proximum principium facultatum naturalium, vitalium, & sentientium, probatur argumento illo Aristotelis ex lib. 3. de partibus anim. cap. 4. aliisque locis. Quemadmodum in regno præstat vnū esse principem, quàm multos: ita par est in membrorum Republica vnum esse præcipuum membrum, cuius ope reliqua vigeant, cuius vi cætera administrentur, cuius influxu facultates omnes suis muneribus probè fungantur, ipsum verò à nullo pendeat: hoc autem non est aliud quàm cor, vt commonstrat sedes ei à natura data, vtpote in medio pectore tanquam regi aula; ergo cordi attribuendum est huiusmodi principium, nec cerebro & iecori impertiri debet; alioqui corporis membrorúmque *Monocratia Polycratiæ præfertur.* gubernatio, non regni sed Triumuiratus speciem referet; cùm tamen, vt in ciuitate, ita & in corpore monocratia polycratiæ præferri debeat.

ARTICVLVS V.

Soluuntur omnia proximi articuli argumenta, excepto vltimo.

Solutio primi arg. contra 1. concl.
HÆc tamen argumenta non concludunt, possúntque haud magno negotio dilui. Ad primum contra primam conclusionem dicendum est, siue cor venæ penetrent, siue non (qua de re lege Vesalium libro 3. de corporis humani fabrica à capite 5. Fernelium in libro de partium humani corporis descriptione, c. 11.) id non sat esse, vt venarum origo cordi tribuatur, cùm sint alia multo firmiora argumenta, quæ illam iecori *Solut. 2.* ascribendam esse demonstrent. Ad 2. confectionem sanguinis non

non requirere maximum calorem, qui in corpore sit, qualem habet cor, sed magnum, cuiusmodi est in iecore. Ad 3. respondet Galenus, *Solut. 3.* prope calcem libr. 6. de placitis, Platonem, venarum nomine arterias significasse; quod fecit etiam Hippocrates secundo vulgarium morborum libro: erat enim veteribus vsitatum, vt vno eodémque vocabulo arterias significarent, & venas. Fontem quoque sanguinis cor Plato appellauit, non omnis, sed eius qui per arterias influit, vt diximus.

Ad primum contra secundam conclusionem, concessa maiori, *Solutio primi contra 2. cōclus.* neganda est minor, & ad eius probationem dicendum, esto singula membra à prima origine calorem sibi conuenientem sortiantur; egere tamen perpetuo caloris influxu à corde ad resarcienda huiusce caloris dispendia, quæ tum contrariorum occursu, tum dilapsu materiæ, inuehuntur. Non obstat quòd stirpes intra se similem influxum non habent, tum quia minus caloris exigunt ad tuendam vitam; tum quia iis, vt stato anni tempore efflorescant, fructúsque producant, Sol suo accessu vberiorem calorem iniecit. Vnde non abs re *Sol cor mūdi.* mundi cor vocatur, quòd his aliísque rebus similibus vice cordis subueniat. Ad secundum respondendum est ex doctrina Aristotelis, *Solut. 2.* lib. 4. de generat. anim. cap. 4. & lib. de iuuent. & senect. c. 1. & 2. nullū animal sine corde, vel aliquo vicem cordis habente, gigni. Verùm imperfecta quædam, in quibus testudo numeratur, absque corde viuere; quia videlicet horum sustentatio non tanta necessitate à corde pendet, quanta eorum quæ perfectioris naturæ sunt. Quod verò spectat ad victimas, quæ perfecta erant animantia, vt oues, & tauri, dicimus, licèt ea proximè post cordis euulsionem adhuc palpitent, immò & interdum vociferētur, edente eum motum impulsu spirituum, qui non confestim pereunt: tamen non posse illa diutiùs sine corde viuere, nec antè sine eo vixisse, esto id non raró in victimis desideratum scriptores tradiderint. Nimirum in iis impiorum hominum sacrificiis nonnunquam Dæmones præsentium aspectum & auditum falsa rerum imagine deludere, aut aliter maleficam operam interponere solebant, vt hominum mentes in impietate confirmarent.

Cerebrū esse frigidi tēperamenti scripsit Aristot. li. 2. de part. anim. Auerroes 2. Coll. Concil. diff. 24.

Ad primum contra tertiam conclusionem respondendum est, esse quidem cerebrum frigidum; non eo tamen gradu, vt ad animales *Solutio primi argumenti contra 3. cōclus.* operationes exercendas, suóve influxu iuuandas, inutile sit, immo valde accommodum; siquidem innato temperamento spiritus vitales à corde sibi demandatos ad eam caloris moderationem deducit, vt à vitalibus fiant animales, id est, animalibus functionibus promouendis apti & idonei. Neque verò natura tantum frigoris cerebro *Frigus cerebri non mitigat æstum cordis.* contulit, vt cordis æstum mitigare possit; nec item eiusmodi opera cor eget, cùm appulsu aëris à se & à pulmonibus attracti abūdè ventiletur; nec denique ea est inter hæc duo viscera aut viæ commoditas, aut loci vicinitas, vt à cerebro ad cor frigus transmitti queat, præsertim quòd pari ratione etiam cor vim caloris cerebro inferret, quem cerebri frigus eo minùs arcere posset, quo calor frigore actuo-

sior atque efficacior est: quamuis non sit negandum aliquid caloris à corde in cerebrum transfundi, vt in cæteras partes corporis: verùm id caloris minus est, quàm foret posita vtrinque in se mutuò agendi commoditate. Ad secundum dicito, ex subita apprehensione turbari cor, non autem cerebrum; quia non in cerebro, sed in corde insidet appetitus concupiscibilis & irascibilis, cuius est ex boni vel mali ad ipsum pertinentis notitia commoueri. Quo autem modo phantasia, quæ est in capite, agat in appetitum cordi inhærentem; cùm inter agens & patiens mutuum contactum dari oporteat, declaratum à nobis fuit lib.7. Physic.c 2.qu.1. Ad tertium, in syncope & deliquio intermitti operationes animales; quia ad eas etiam requiritur communis beneficentia, & influxus cordis, qui contrahente & recipiente se ad intima spiritu, & calore, nec capiti nec membris aliis, quantum opus est, impenditur.

Solut. 2. *Solut. 3.*

ARTICVLVS VI.

Diluitur vltimum quarti articuli argumentum. Quæritur quodnam sit in animali membrum dignitate primum.

De dignitate cordis veterum opinio.

OSTVLAT vltimum argumentum quarti articuli, vt quodnam membrum in corpore animalis dignitate præstet, statuamus. Zeno, Chrysippus, Posidonius, cæterique eiusdem scholæ alumni; item Aristoteles, & eius auditor Theophrastus, Auicenna, Aphrodisæus, aliique nonnulli, principatum cordi detulêre, in hanc opinionem adducti eo potissimùm argumẽto, cuius nunc solutionem quærimus.

De cerebri præstantia. D. Gregor. Augustinus. Chrysost. Greg. Nyss. Ambrosius. Lactantius.

At Plato, Hippocrates, Galenus, Plutarchus, & complures alij cerebro potiorem partem dedêre; quam sententiam permulti è patribus amplexi sunt, vt D. Gregorius Magnus in cap.9. lib. Iob. D. Aug. in Psal.29. D. Chrysostomus in cap.4. Epist.ad Ephes.serm.10. D. Gregorius Nyssen. in lib. de Creatione hominis.cap.2. D. Ambrosius li.6. Hexam.cap.9. & Lactantius lib.6.cap.9. Præcipua verò huius sententiæ ratio est, quòd illud membrum cæteris nobilitate præferri debet, cui altiores potentiæ competunt; at ita se habere caput, liquet ex eo, quia in ipso sensus omnes tam externi quàm interni insunt; qui tanto illi plus dignitatis conferunt, quanto ad intellectricem vim, omniũ videlicet facultatum, & officio & secretione à materia nobilissimam propiùs accedũt, quàm cæteræ corporis vires. Pro eodem etiã facit situs, quẽ caput in corpore humano obtinet. Nam cùm humani corporis membra teste Aristotele 1. de hist.anim. cap.15. ad similitudinem partium vniuersi collata sint; cúmque videamus partes vniuersi, quod ex quatuor elementis & cœlestibus corporibus constat, eo perfectiores esse, quo locum habent altiorem: fit vt caput reliqua membra non minùs nobilitate vincat, quàm cœlum elementa. Vnde

Membra corporis imitantur situm vniuersi.

D. Am

D. Ambrosius loco citato: Primum omnium, inquit, cognoscamus humani corporis fabricam instar esse mundi: siquidem vt cœlum eminet aëri, terræ, mari, quæ velut membra quædam sunt mundi: ita & caput inter reliquos artus nostri corporis cernimus eminere, præstantissimúmque esse omnium tanquam inter elementa cœlum: arcem inter reliqua vrbis mœnia. Quibus similia scripsit Theodoretus serm. 3. de prouidentia in hunc modum; Caput arcis instar in summo ciuitatis huius (humani videlicet corporis) fastigio situm conspice, in quo opulentissimus quoque hominis thesaurus, nempe cerebrum, quasi in munitissimo castro custoditur. *D. Ambros.* *Theodoret.*

De cordis necessitate Gal. 5. de loc. aff. cap. 2. ibidē Vega, Thom. Garbus lib. 1. tract. 4. q. 49. Valesius lib. 2. cōtrou. med. cap. 12. Nobis hæc dubitatio ita videtur explicanda, vt si membri dignitas communitate, & necessitate influxus æstimetur, primus dignitatis locus cordi tribuatur, vt benefica summéque necessaria eius vis ad omnia membra pertinens, ostendit. Si verò dignitas ex facultatum & operationum perfectione ac nobilitate pensetur, cerebro principatus deferatur. Quia tamen posterior hæc prærogatiua priori absolutè præponderat, ideo simpliciter statuendum videtur, cerebrum cordi cæterísque membris nobilitate præstare. Quod autem in argumento obiicitur, oportere dari vnum membrum, à cuius peculiari vi atque influxu omnes tres principes facultates immediatè pendeant, falsum est, etsi non sit negandum, cerebrum reliquis membris esse nobilius, cuius merito seruetur in politia humani corporis, quantum potuit ac debuit, adumbrata quædam imago seu imitatio monocratiæ, & excellentia vnius principis ac moderatoris. Quòd item cordi nobilissimam sedem à natura datam inquiunt, haud ita est. Licèt enim illa ad cordis influxum & securitatem percommoda habeatur; ea tamen, quæ cerebro obtigit, nobilior est, atque aulæ regiæ similior, vtpote in summo constituta, vbi ei cætera membra famulantur; &, vt D. Ambrosius loco citato ait, ipsum seruili gestamine sicut numen, atque in sublimi locatum vehunt, vnde censoria potestate dirigit obsequia seruulorum, & præcepta singulis obeunda decernit. Quòd item aiunt cor non pendere ab aliis membris, nec illorum ope indigere, à vero abest: eget enim hepate, vt sibi sanguinem ministret; eget pulmonibus, vt attracto ab eis aëre ventiletur. Denique, vt semel dicamus, nullum est in animali membrum, quod citra aliorum subsidium cohæreat. *Solutio dubitationis propositæ.* *Humani corporis politia.* *Sedes nobilior cerebri quàm cordis.*

QVÆSTIO I.

Dentúrne spiritus in animante, an non.

ARTICVLVS I.

Dari spiritus vitales, & animales, &, vt quidam volunt, etiam naturales.

Caloris necessitas,

Galenus lib. 2. de facult. nat. Aphoris. lib. 1. & 22. lib. 5. & lib. 2. ad Glauc.

VIA in superioribus persæpe fecimus,& in his etiam,quæ sequuntur,non raro faciemus spirituum mentionem ; postulat accuratæ doctrinæ ratio,vt semel de illorum vi,necessitate ortúque agamus:id quod hoc loco opportune præstandum erit. Constans est philosophorũ sententia,experimento satis comprobata , animantium vitam & functiones calore sustentari,ac foueri.Vnde Aristoteles, (quod ex eo non semel inculcauimus) in lib.de iuuent.& senect.c.2. mortem caloris extinctione definiuit , quia videlicet dum calor viget , vita sustentatur ; eodem intereunte concidit. Quæ etiam causa fuit, vt Heraclitus dixerit, ex igne,cuius soboles calor est, nata fuisse omnia; & alij in duabus mundi partibus, meridionali & septemtrionali , quarum altera calida est,altera frigida , vitæ & mortis figuram contineri pronuntiarint,vt videre est apud Lactantium lib.2.cap.10. Sed quia animantium calor assiduè dissipatur,necessum fuit iactutam hanc aliunde resarciri.

Vita & mortis figura in duabus mũdi partib.

Finalis causa spirituum.

Ad hunc igitur finem prouida ac sempiternitatis auida natura spiritus efformauit , (id est , corpuscula quædam ex puro & defæcato sanguine mira tenuitate, qui spiritus nuncupantur , siue quòd obtutum effugiant , siue quòd velut aura quædam suauissima mulceant, pulsent,spirent)efformauit, inquam, huiusmodi spiritus, vt calorem ab ipso fonte, id est, à corde, haustum toti corpori inuehant , & impertiant ; atque ita insitum calorem aduentitio instaurent, simúlque membris omnibus ad munia sua obeunda vim conferant. Quod videtur significasse Aristoteles lib.5.de generatione anim.cap. vlt. cùm ait sic se habere spiritum in rebus à natura institutis,vt in arte fabrili malleum , & incudem , quæ ad multas actiones edendas obseruiunt. Et in libro de communi animalium motu capit. 6. inquit animalia omnia habere natiuum spiritum , eóque vigere. Hinc etiam Alexander Aphrodisiensis lib.2.probl.quæst.63. spiritum, animæ & corporis vinculum appellauit , quòd viuifici caloris beneficio vtrumque conciliet,& coniungat; atque adeò vitam tueatur. Nec verò aduentitius calor alia ratione meliùs in omne corpus effundi,& subsidio aduenire potuit,quàm per huiusmodi spiritus,qui tenuissimi sunt,maximéque agiles , ac proinde huc illuc facilè discurrunt , ac totum corpus breui traiiciunt.

Quòd sit spiritus, Argentor. lib. 2. de somno, & vigilia cap. 6.

Alexander.

Duplex spiritus: insitus, & influens.

De insito.

Lege Auicē. prima 1. cap. de virtutibus. Fernel. in lib. de spiritu, & innato calido c. 7. Actuarium lib. de spirit. Galen. 2. præsag. aphor. 37.

Diuiditur autem spiritus in insitum & influentem. Insitus , qui etiam ingenitus seu complantatus dici consueuit,est,quem generans vnicuique membro virtute seminis ab exortu inserit. Nec enim fœtui vitam impertiisset; nisi id,quo potissimùm vita continetur,id est, spiritum, communicasset. De huiusmodi spiritu loquens Aristoteles c.3.lib.2.de generatione animalium.Inest,inquit,in semine omnium, quod facit vt fœcunda sint semina,videlicet quod calor vocatur:idq; non ignis,non talis facultas aliqua est,sed spiritus,qui in eo continetur.

tur. Vbi aduerte, ſpiritum dici ab Ariſtotele calorem, ſicuti & à Platone interdum calor, interdum ignis appellatur, non quòd re vera calor aut ignis ſit, ſed quia calore abundat, adeò vt Galeno & Auicenna auctoribus omnium calidiſſimus in animali habeatur. Quod tamen an ita ſit, infrà ſtatuẽdum. Influens ſpiritus dicitur, qui à principe aliquo membro in reliquas corporis partes continenter influit. Diuiditur autem hic in vitalem & animalem. Vitalis eſt, qui ab ipſo vitæ fonte, id eſt, à corde, per arterias decurrit animalis, qui à principio animalium operationum, hoc eſt, à cerebro, manat.

De influente qui in vitalem & animalem diuiditur.

Sunt etiam, qui tertium membrum adiiciant, videlicet naturalem, qui ab hepate deducatur; vt quemadmodum vniuerſum corpus tres principes facultates gubernant, ita & tres ſint differentiæ ſpirituum, quæ iiſdem facultatibus obſeruiant, è propriis fontibus per ſuos canales diſtributæ. Sed naturalem ſpiritum plerique minimè ponẽdum cenſent; ea maximè ratione, quòd nulla in iecore inſignis cauitas ſit, perinde atque in corde, & cerebro, quæ huiuſmodi ſpiritus officina eſſe poſſit. Verùm reiectâ opinione Actuarij in lib. de ſpiritibus, vbi pene infinitos ſine ratione cõfingit; hæc controuerſio ita videtur cõponenda, vt ſi nomen ſpiritus propriè, atque ex vſu philoſophorum ſumatur; quo pacto ſpiritum dicimus ſubſtantiam tenuem, pellucidam, exquiſitè elaboratam, & ad obeundas functiones neceſſariam: tunc negemus dari ſpiritum naturalem: ſi verò nomen ſpiritus fusè, ac minùs propriè vſurpetur pro particulis quibuſdam ſanguinis minùs craſſi, quæ vnà cum reliquo ſanguine è iecore transmittuntur; tunc eſſe ſpiritum naturalem non inficiemur. Eius autem munus erit concoctionem ſingularum corporis partium iuuare.

An ſit ponendus ſpiritus naturalis.

Reſponſio.

De hac re Fer. lib. 2. de abditis rerũ cauſis, & in lib. de ſpiritu & calid. Theophilus lib. 3. de anima. ad text. 130. Garb. lib. 1. tract. 4. q. 31. Valleſ. li. 2. cõtr. med.

Eſſe autem in animali ſpiritus, conuincunt plurima argumenta, quorum nonnulla iam antè perſtrinximus. Nam ſiquis mortuo animali in cordis & cerebri ventriculos introſpiciat, eos ſine vllo ferè humore inueniet: quare cùm non fruſtrà à natura conditi ſint, optima coniectura eſt, illos, dum adhuc animal viueret, prætenui aura ſeu ſpiritu fuiſſe occupatos; qui tamen eo intereunte, cùm fluidæ ac leuiſſimæ ſubſtantiæ ſit, euanuerit. Præterea, quòd dentur ſpiritus vitales, liquet ex eo; quia ſi arteriæ craſſo humore oppletæ fuerint, pulſu micationéque orbantur; vtique traiectione eiuſmodi ſpirituum, qui à corde mittuntur, impedita. Similiter dari ſpiritus animales inde conſtat; quia propterea, qui in gyrum aguntur, concidunt, quia ſpiritus rectà per neruos deducendi, circulari illo flexu aliò vergunt. Item quia eiuſmodi neruis obſtructis, ſenſus motúſque perit. Vnde etiam ſpirituum neceſſitas deprehenditur: quandoquidem animal nec ſine pulſu viuit, nec ſine motu, & ſenſu: hæc autem citra ſpirituum operam non conſtant.

Quibus indiciis deprehẽdatur dari ſpiritus.

Lege Aphrodiſaum ſect. 2. probl. q. 14.

Circumuoluti cur concidant.

ARTICVLVS II.

Quo naturæ artificio ſpiritus procreentur foueantúrque.

VNC de spirituum ortu fomentóque paucis dicendum. Purior quædam pars sanguinis in iecore confecti per venam cauam, & communes quosdam in cor inuehitur, ac primùm dextro, deinde læuo eius sinu excepta ibi recalescit, & vitalem quandam vim ab ipso vitæ fonte haurit, à qua vitalis dicitur, quasi vitæ auctor, & conseruator. Huius spiritus pars quædam per arterias toto corpore diffunditur. Altera per anfractus & flexuosam ambagem sursum viam capessit, ac tandem in cerebri ventriculos euadit, & proprietate virtutis cerebro inditæ magis attenuatur, & quasi ætherius redditur, fitq; ex naturali animalis, adeptus videlicet temperationem quandam, cuius merito ad motum, sensum, & omnes denique animales functiones administrandas, idoneus est animæ administer. Tum verò in particulas diuisus per neruos dispẽsatur. Vnde iam intelligitur, quemadmodum spiritus innati, stabiles fixique sunt; sic influentes, errantes esse, ac vagos, cùm hi à corde & cerebro egressi huc illuc oberrent.

De hoc duplici ventriculo Lactantius lib. de opif. Dei. cap. 6. Galenus in lib. de format. fœt.

Spiritus vitalis in læuo cordis vẽtriculo generãtur.

Siquis autem petat à quonam huiusmodi spiritus regantur, vt in hanc potiùs quàm in illam partem corporis tendant; Respondebunt medici, regi ducíque à virtute quadam rectrice, quam ipsi omnibus facultatum muneribus, ac toti corpori præsidentem faciunt. Nos, qui virtutem hanc supernacaneam ac fictitiam credimus; respondemus, regi ac moueri à virtute impellente & attrahente, qua cor & cerebrum, cæteræque partes donatæ sunt, vt alibi monuimus. Nec mirandum est inesse viuentibus huiusmodi expultrices & attractorias virtutes; cùm alias his similes, ac multò etiam admirabiliores, in rebus inanimatis, vt in rhebarbaro, in magnete, in succino, in adamante, aliisque compluribus passim experiamur.

A quonam ducãtur spiritus.

Virtus rectrix medicorum supernacanea.

Quod ad spirituum sustentationem, pastúmque attinet, res sic habet. Quemadmodum lucernæ flamma, ne extinguatur, duo requirit, nempe oleum, & ambientem aërem; oleum quidem, vt eo tanquam pabulo alatur; aërem, vt ab ipso item incrementum fomentúmque accipiat; ita spiritus, vt seruentur, duo exigunt. Alterum est humor quidam persimilis oleo, quem nonnulli primigenium vocant, quod à prima statim origine suscipiatur; alij radicalem appellant, quòd eo, quasi radice, animantium vita sustentetur. Alterum est prætenuis aura, quæ spiritum foueat, vt explicat Aphrodisæus li. 2. probl. probl. 63. Atque hinc est, quòd etiam in gratiam spirituum vitalium cor, arteriæ, & pulmones aërem identidem reciprocando ducunt, ac reddunt; quod item narium ministerio in gratiam spirituum animalium cerebrum præstat. Qua de re Hippocrates in lib. de alimento; Galenus in lib. de vtilitate respirationis cap. 5. & 1. Aphor. 14. & 7. de vsu part. cap. 8. & 9. & Auicenna Fen. 11. 3. tract. 2. Est & communis auctorum opinio foueri eos odorifero halitu. Consule Galenum sect. 2. Aphor. 11. & lib 6. Epidem. Conciliatorem diff. 155. Valleriolam lib. 2. de locis comm. cap. 2.

De spirituũ sustentatione.

QVÆ

QVÆSTIO III.

Qua ratione altrix facultas circa alimentum negotietur.

ARTICVLVS I.

De necessitate vegetatricium facultatum, déque prima alimenti concoctione.

TRIBVS facultatibus, quas suprà retulimus, naturali, vitali, animali; naturalis, seu vegetans, in disputationem hoc loco adducenda est, non absolutè, sed quoad vnam eius partem. Constat nimirum ex doctrina Aristotelis lib. 2. de anima, cap. 4. text. 34. & 37. tres esse vegetatricis animæ facultates, alentem, augentem, generantem; tot enim viuentibus (& si non omnibus tertia) necessariæ sunt, de quarum distinctione, seu reali, seu formali, alibi, ex instituto disserendum. Porrò altrix facultas ideo necessaria est, quia vniuersi corporis substātia, tum ab insito nobis calore, tum ab aëre circumfluo aliísque causis assiduè carpitur, ac diffluit, proindéque vi aliqua eget, quę eius dissolutioni occurrat, ne præproperè extabescat, & absumatur: hæc autem est potentia alens, seu nutriens. Secunda item necessaria est, quia cùm viuens in ortu imperfectum ac magnitudine paruum sit, vtpote è semine exiguo prognatum, accretionem expostulat, qua ad iustum magnitudinis terminum proueh atur; id verò munus auctrici facultati demandatum est. Denique requiritur etiam tertia, quia viuentium corpora, cùm ex contrariorū permistione constent, fato cedunt; atque adeò vt quod numero seruari nequit, perpetua saltem posteritas successione maneat, ac secundùm speciem perseueret, gignentis potentiæ beneficio opus est.

Triplex facultas vegetantis animæ.

Arist. lib. 2. de generatione an. c. 1.

Quod ad altricem facultatem attinet, corporis nostri fabricam sic naturæ auctor Deus constituit, vt certis in locis residerent partes quædam ad eiusmodi facultatis officia destinatæ. Aliter neque membra ali commodè, neque artuum corporis administratio constare posset. Primùm ergo cibus ore exceptus dentibus comminuitur conficitúrque, & ad ventriculi decoctionem accommodatur. Vnde sic se habet os ad ventriculum, vt coquus ad lebetem, in quem carnes non integras sed concisas mittit; atque adeò non propriè fit cibi concoctio in ore, sed præparatio quædam ad concoctionem in ventriculo faciendam, vt docet Arist. lib. 2. de part. anim. cap. 3. Deinde cibus præmásus, tum crebra agitatione, & motibus linguæ, quæ tanquam manus quædam est ventriculi, iis, quæ linguā habent; tum gulę attractione œsophago deorsum pellitur (procurante interim natura, ministerio epiglottidis, ne quid ex esca incidat in arteriam vocalem, & respirandi viam intercludat.) Tum ventriculus, vt communis officina,

De fabrica humani corporis.

Cic. lib. 2. de nat. Deorū. Gal. lib. 4. de vsu partiū.

Vt nutritio fiat.

Non habere omnia linguam docet Arist. lib. 4. de part. an. cap. 11. & lib. 2. de hist. an. c. 10.

Ministerium linguæ.

Oesophagi. Epiglottidis.

VNC de spirituum ortu fomentóque paucis dicendum. Purior quædam pars sanguinis in iecore confecti per venam cauam, & communes quosdam in cor inuehitur, ac primùm dextro, deinde læuo eius sinu excepta ibi recalescit, & vitalem quandam vim ab ipso vitæ fonte haurit, à qua vitalis dicitur, quasi vitæ auctor, & conseruator. Huius spiritus pars quædam per arterias toto corpore diffunditur. Altera per anfractus & flexuosam ambagem sursum viam capessit, ac tandem in cerebri ventriculos euadit, & proprietate virtutis cerebro inditæ magis attenuatur, & quasi ætherius redditur, fitq; ex naturali animalis, adeptus videlicet temperationem quandam, cuius merito ad motum, sensum, & omnes denique animales functiones administrandas, idoneus est animæ administer. Tum verò in particulas diuisus per neruos dispẽsatur. Vnde iam intelligitur, quemadmodum spiritus innati, stabiles fixique sunt; sic influentes, errantes esse, ac vagos, cùm hi à corde & cerebro egressi huc illuc oberrent.

De hoc duplici ventriculo Lactantius lib. de opif. Dei. cap. 6. Galenus in lib. de format. fœt.

Spiritus vitales in læuo cordis vẽtriculo generãtur.

Si quis autem petat à quonam huiusmodi spiritus regantur, vt in hanc potiùs quàm in illam partem corporis tendant; Respondebunt medici, regi ducique à virtute quadam rectrice, quam ipsi omnibus facultatum muneribus, ac toti corpori præsidentem faciunt. Nos, qui virtutem hanc supernacaneam ac fictitiam credimus; respondemus, regi ac moueri à virtute impellente & attrahente, qua cor & cerebrum, cæteræque partes donatæ sunt, vt alibi monuimus. Nec mirandum est inesse viuentibus huiusmodi expultrices & attractorias virtutes; cùm alias his similes, ac multò etiam admirabiliores, in rebus inanimatis, vt in rhebarbaro, in magnete, in succino, in adamante, aliísque compluribus passim experiamur.

A quonam ducãtur spiritus.

Virtus rectrix medicorum supernacanea.

Quod ad spirituum sustentationem, pastúmque attinet, res sic habet. Quemadmodum lucernæ flamma, ne extinguatur, duo requirit, nempe oleum, & ambientem aërem; oleum quidem, vt eo tanquam pabulo alatur; aërem, vt ab ipso item incrementum fomentúmque accipiat; ita spiritus, vt seruentur, duo exigunt. Alterum est humor quidam persimilis oleo, quem nonnulli primigenium vocant, quod à prima statim origine suscipiatur; alij radicalem appellant, quòd eo, quasi radice, animantium vita sustentetur. Alterum est prætenuis aura, quæ spiritum foueat, vt explicat Aphrodisæus li. 2. probl. probl. 63. Atque hinc est, quòd etiam in gratiam spirituum vitalium cor, arteriæ, & pulmones aërem identidem reciprocando ducunt, ac reddunt; quod item narium ministerio in gratiam spirituum animalium cerebrum præstat. Qua de re Hippocrates in lib. de alimento; Galenus in lib. de vtilitate respirationis cap. 5. & 1. Aphor. 14. & 7. de vsu part. cap. 8. & 9. & Auicenna Fen. 11. 3. tract. 2. Est & communis auctorum opinio foueri eos odorifero halitu. Consule Galenum sect. 2. Aphor. 11. & lib 6. Epidem. Conciliatorem diff. 155. Vallериolam lib. 2. de locis comm. cap. 2.

De spirituũ sustentatione.

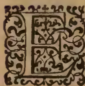
QVÆ

QVÆSTIO III.

Qua ratione altrix facultas circa alimentum negotietur.

ARTICVLVS I.

De necessitate vegetatricium facultatum, déque prima alimenti concoctione.

TRIBVS facultatibus,quas suprà retulimus , naturali,vitali,animali;naturalis,seu vegetans,in disputationem hoc loco adducenda est,non absolutè,sed quoad vnam eius partem.Constat nimirum ex doctrina Aristotelis lib. 2. de anima,cap.4.text. 34. & 57.tres esse vegetatricis animæ facultates,alentem, augentem,generantem;tot enim viuentibus(& si non omnibus tertia)necessariæ sunt,de quarum distinctione,seu reali,seu formali,alibi,ex instituto disserendum.Porrò altrix facultas ideo necessaria est, quia vniuersi corporis substãtia,tum ab insito nobis calore , tum ab aëre circumfluo aliisque causis assiduè carpitur ,ac diffluit,proindéque vi aliqua eget,quę eius dissolutioni occurrat,ne præproperè extabescat , & absumatur : hæc autem est potentia alens,seu nutriens. Secunda item necessaria est, quia cùm viuens in ortu imperfectum ac magnitudine paruum sit, vtpote è semine exiguo prognatum,accretionem expostulat , qua ad iustum magnitudinis terminum prouehatur; id verò munus auctrici facultati demandatum est.Denique requiritur etiam tertia,quia viuentium corpora,cùm ex contrariorũ permistione constent , fato cedunt;atque adeò vt quod numero seruari nequit,perpetua saltem posteritas successione maneat,ac secundùm speciem perseueret,gignentis potentiæ beneficio opus est.

Triplex facultas vegetantis animæ.

Arist. lib. 2. de generatione an.c.1.

Quod ad altricem facultatem attinet,corporis nostri fabricam sic naturæ auctor Deus constituit , vt certis in locis residerent partes quædam ad eiusmodi facultatis officia destinatæ.Aliter neque membra ali commodè , neque artuum corporis administratio constare posset. Primùm ergo cibus ore exceptus dentibus comminuitur conficitúrque, & ad ventriculi decoctionem accommodatur. Vnde sic se habet os ad ventriculum , vt coquus ad lebetem, in quem carnes non integras sed concisas mittit; atque adeò non propriè fit cibi concoctio in ore, sed præparatio quædam ad concoctionem in ventriculo faciendam , vt docet Arist. lib. 2. de part.anim. cap.3. Deinde cibus præmãsus,tum crebra agitatione,& motibus linguæ, quæ tanquam manus quædam est ventriculi,iis,quæ linguã habent;tum gulę attractione œsophago deorsum pellitur(procurante interim natura, ministerio epiglottidis,ne quid ex esca incidat in arteriam vocalem, & respirandi viam intercludat.) Tum ventriculus , vt communis officina,

De fabrica humani corporis.

Cic.lib. 2.de nat.Deorũ. Gal.lib 4.de vsu partiũ.

Vt nutritio fiat.

Non habere omnia linguam docet Arist. lib. 4. de part.an. cap.11.& lib.2.de hist. an.c.10.

Ministerium linguæ.

Oesophagi. Epiglottidis.

officina, siue promptuarium, cibum recipit, complexúque suo inclusum in vnum cogit, atque arctè comprehendit, alioqui in tam ampla capedine huc illuc fluitans decoqui non posset, & ante legitimum tempus elaberetur.

Ventriculus communis officina.

De officio, & dissimilitudine ventriculi. Arist. li. 3. de part. anim. cap. 14.

Substantia ventriculi.

Porrò vẽtriculi substantia, neruosa membraneáque est, & fibris concinnè intexta, vt facilè possit diduci, ac rursus contrahi, quod exigente vsu præstat; nam cùm ei multa offeruntur, ampliatur; cùm pauca, colligitur. Est etiam intus accuratè læuis ac lubrica; constat enim duplici tunica, interna, & externa; quarum interna cauitatem respiciens, etsi neruosa, tenuior tamen est, ac plurimis donata fibris, quæ manuum instar ciborum attractioni famulantur. Habet ventriculus formam aliquantulùm variam, quandoquidem & rotundus est, & à dextro in sinistrum oblongus. Rotũdus, quia hæc figura omnium capacissima, miniméque iniuriis obnoxia, habetur. Oblongus, quia id sedes quam obtinet, & gemina eius orificia; alterum, quo cibos recipit; alterum, quo eosdem in cremorem mutatos ad intestina demittit, postulare videntur. Qua de re multo plura enucleatiùs Anatomicæ artis professores, Galenus lib. 4. de vsu part. cap. 7. Vesalius lib. 5. de corporis humani fabrica, cap. 3. Oribasius lib. 24. cap. 18.

Forma ventriculi.

Prima concoctio.

Coctrix ergo facultas vẽtriculo insidens toto conatu in alimenti sibi commissi decoctionem incumbit, ipsúmque amplexu & calefacto suo immutat, tum proprio ingenitóque calore, & spiritu, tum eo, quem vicinæ partes, videlicet iecur, lien, cor, diaphragma, vt lebeti circumiectus ignis, eidem conferunt. Sic demum perficitur ea quæ è tribus præcipuis concoctionibus prima est, generatúrque ex cibo, massa illa, seu cremor, quem Medici chylon vocant. Cuius certè confectio, & elaboratio non alteratrici duntaxat virtuti ascribi debet, sed etiam, ac multò magis ipsi formæ substantiali, cuius est instrumentum.

Vesal. lib. 5. de hum. corp. fabr. c. 3.

Chyli confectio.

Postquam ventriculus suo munere circa alimentum perfunctus est, per infernum orificium (Græci πυλωρὸν, Latini ianitorem vocant) expellentis facultatis ministerio chylon, de cætero pro onere futurum, abiicit, ac deorsum tradit, qui flexuosa intestinorum circuitione deductus in ea prætervectione, venæ Mesarei, seu Mesenterij, quas Mesaraicas vocant, id quod præstãtissimum est, per oscula & foramina combibunt, & quasi hirudines sugunt, atque in iecur transmittunt. At quod superuacaneum & excrementitium est, in crassiora intestina deiectum exturbatur. Ita verò natura in corpore animalis vias quamplurimas distribuit, ait Galenus initio libri quarti de vsu partium, alias quidem velut publicas & communes omnium nutriendorum, alias vt angiportus quosdã ad singulas partes nutrimentum perferentes. Communis & maxima, primáque omnium est ab ore ad ventriculum; secunda à ventriculo ad hepar, &c.

Venæ mesentery, seu mesaraicæ.

ARTI

ARTICVLVS II.

De secunda concoctione.

Lege Auer. 3. collig. cap. de egrit. Cō cil. diff. 39. Garb. lib. 1. tract. 4. qu. 35.

Substantia i. coris.

VOD ad secundam concoctionē attinet, substantia iecoris, quæ illius est officina, rubra est, & mollis, sanguini paulò antè concreto similis, nisi quòd duritiem maiorem vendicat. Vt autem sanguis, sicuti oportet, ad exactam elaborationē in ipso moram traheret, non dedit ei natura vnum aliquem ventrem; sed eam tamen compositionem, vt facilè possit impleri sanguine, quem confestim in venas fundit. Iecur hominis, pro sui corporis magnitudine, perquam amplum est. Qua parte attingit septum transuersum (vnus hic est è thoracis musculis, quem diaphragma vocant) gibbum est, ac læue; qua ventriculum, inæquale & simum. Licèt verò non vnam figuram habeat; magis tamen ad rotundam accedit, éstque in homine simile bubulo, vt ait Aristot. lib. 1. de hist. anim. c. 18. Item maiorem sui partem in dextro latere extensam obtinet; esto aliquando, referente Aristotele loco proximè citato, in nonnullis quadrupedum cum liene, qui à læua est, locum permutasse obseruatum sit, quod tamen prodigij loco est habitum.

Figura iecoris.

De figura iecoris Aristotel. lib. 3. de part. anim. cap. 12.

Ad quam partem iecur vergat.

De his M. Alb. lib. 3. de animalib. tract. 2. c. 3.

His ita positis, vbi iam alimentum per angustas mesenterij vias multiplici lapsu & erratico, partim impellentibus venis, partim ad se iecore ipso inuitante, in hepar per venam, quam portam dicunt, inuectum est; inibi nouam, id est, secundam concoctionem subit, vi caloris & spiritus, quo officina hæc abūdat. Hîc verò chylus in massam quandam euadit, quæ χυμὸς dicitur, in quo quatuor simul humores visuntur, sanguis, pituita, flaua bilis, & melancholia. Horum autem permistionem ortúmque Galenus lib. 2. de naturalibus facultatibus, cap. 9. & lib. 4. de vsu part. cap. 3. aliíque è recentioribus medicis declarant exemplo vini nuper ex vuis expressi, & in dolia infusi, quod innato calore adhuc efferuescit, concoquitur, secernitur. In eo quippe substantiæ quatuor inter se distinctæ apparent. Nā vini flos, qui leuis & aërius est, supernatat; fæx grauis ac terrestris deprimitur & subsidit; crudus quidā humor, & aquosus vnà cum vino permistus circumfertur. Flori respondet bilis flaua, quæ in sanguinis superficie ebulliēs aureo colore splendet. Fæci humor melancholicus, qui terrea grauitate deorsum vergit. Crudæ & aquosæ portioni, pituita. Vt enim cremor ille, nisi admodum rebellis & contumax sit, innato vini calore in vini substantiam cōuertitur; sic pituita, quæ sanguis inchoatus est, calore sanguini insito in sanguinem cōmutari potest. Denique vino respondet syncerus & perfectus sanguis, quòd istiusmodi humorum vterque in sua congerie cæteris laudabilior excellentiórque sit.

Secunda cōcoctio.

Quatuor humorum generationes.

Conciliator diff. 29.

Apta similitudo ad declarandam quatuor humorum differentiam.

Ægid. in 2. dist. 30.

Plato in Timao, Hippoc. li. 4. de morbis. Auer. 2. Colliget. c. 8.

Licèt autem omnes ij humores in communi illa nutritionis officina procreentur, non omnes tamen ad alendum corpus idonei sunt. Quare natura id quod ex iis superuacaneum est, segregat, & flauam bilem in folliculū fellis, qui ad iecoris portas situs est, coniicit, atram

Quatuor humorū vsus, vtilitas, & secretio.

Pituita nullum in corpore conceptaculum. ad splenem procul amandat; pituitæ verò nullum conceptaculum dedit, in quo priuatim consistat; tum quia sanguinem per vniuersum corpus deuehit, tum quia, cùm sit sanguis ex dimidio coctus, facilè expressam ac perfectam sanguinis rationem adipiscitur, & in alimentum cedit, tum denique quia artus omnes humectari possunt ab hoc succo, ne frequenti agitatione inarescant. Sed est etiam aliud recrementum à quo sanguinem expurgari oportet, humor quidam tenuis & copiosus, quo chylus è ventriculo per intestina & mesenterij venas in iecur tanquam vehiculo perducitur (is in lotium euadit) Hippocrates ὄχημα τροφῆς, id est, vehiculum nutrimenti, appellauit, eo quidem nomine vsum eius indicans. Hic igitur humor postquam vehendi munere est perfunctus, quia nec alendo corpori aptus, nec ad alia deinceps vtilis est, per quarundam venarum, quas emulgentes appellant, ductus, in renes attrahitur, & secernitur, vnde mox in vesicam profunditur. Quod similiter accedit pituitæ: nam quod absoluto opere ex ea relinquitur, & non exudatur, per emunctorias venas in vesicam defluit. *Galen. lib. 4. de vsu part. c. 6. ex sententia Hip. in libel. de nutr. M. Alb. lib. 13. de animal. cap. 8. tract. 1.* *Vehiculum cibi.*

Obiectio. Erit tamen qui obiiciat, non videri duas superiores decoctiones omnino necessarias; quia, vt medicorum nonnulli docent ex Hippocrate in lib. de alimentis, interdum cùm æger per os cibum capere non valet, apponuntur extrinsecus supra ventriculum aliásve partes corporis res esculentæ, vt iis per euaporationem poros subeuntibus nutriatur. *Solutio.* Respondemus, alimentis in eum modum adhibitis aut non nutriri ægrotum, sed tantummodo succi quadam irrigatione perfundi, & foueri, sicque iuuari: vel certè eiusmodi halitum exciratum à cibo priùs ad decoctionum officinas, membrorum attractione deduci, ibique concoqui, atque ita alere. *Sententia Galeni.* Galenus tamen 6. de placitis credit concoctionem ventriculi non esse necessariam absolutè, sed cùm solida capiuntur alimenta; in cæteris verò perfectionis tantùm gratia.

Obiectio. Deinde opponet quispiam videri hepar superfluum. Nam cùm huius membri duo sint officia, expurgare, & decoquere alimentum, vtrumque potuit à ventriculo præstari. Nec satisfaciet qui dixerit vtrumque ab eo fieri; quandoquidem ibi cibus primam decoctionem subit, & purgatur; sed hanc decoctionem & expurgationem inchoatas imperfectasque esse. *Natura amica compendij.* Non, inquam, satisfaciet, quia cùm natura studeat compendio, debuisset ventriculo attribuere vim ad ea munia absque accessorio iecoris ministerio perfectè exequenda. *Solutio.* Occurrendum tamen cum Galeno lib. 4. de vsu part. capit. 3. sicut triticum in area à paleis, postea verò pistorum opera ab aliis tenuioribus corpusculis superfluis mundatur: ita alimentum in stomacho à maioribus recrementis, in iecore à minori fæce purgari; quia conueniens fuit, vt natura more suo paulatim à minùs perfectis ad perfectiora progrederetur. *De excellenti calore h panis. V. ga in cap. 61. art. Med. Fernel. lib. de anim. facult.* *Ventriculus natura membranea.* Præterea membrum, quod alimentum excipit, membraneum facilisque distensionis & contractionis esse oportet, vt pro cibi quantitate & porrigi & coarctari queat; at nullum mem-

bra

braneum nimis calidum est. Quare ob hanc causam non potuit ventriculus calore proprio admodum abundare, quamuis membrorum calentium vicinitate eius decoctioni commode prouisum sit. Oportuit ergo aliud membrum calidius esse, in quo alimentum crassiori fæce liberum, & mediocriter decoctum, perfectiorem decoctionem adipisceretur. Quo patet non fuisse expediens, vt absoluta decoctio ventriculo demandaretur. Quod verò aiunt naturam studere compendio, ita est; sic tamen, vt non tale quid faciat, quale statuarij gladium Delphicum ob inopiam: sed vnum ad vnum: tunc enim optimè instrumenta proficient, si eorum singula non multis sed vni obseruiant, vt docet Aristoteles 1. lib. Polit. cap. 1. Itaque natura & necessaria conuenientiáque concedit, & superuacanea atque inutilia negat: nec solet pluribus committere, quod æquè bene, & pro dignitate ab vno fieri potest: sed hoc in re præsenti locum non habuit.

De gladio Delph. Manutius in Adagiis.

Natura necessaria concedit, superuacanea negat.

ARTICVLVS III.

De tertia concoctione, & conuersione alimenti, déque facultatibus adiutricibus.

IIS, quæ diximus, recrementis, expurgatus sanguis ampla quadam vena excipitur, quæ Caua magna appellatur. Ea in superiorem & inferiorem partē, & quoquouersum ducta, ac primùm surculis propagata, deinde variis diffusa ramulis, hinc in bilis vesiculam, ventriculum, lienem, intestina, mesenterium, & omentum: inde in cor, aliásque partes corporis excurrens, alimentum diuidit. Quia tamen id sponte sua perlabi non poterat, primùm quidem à vicinioribus venæ partibus; deinde à cæteris longo tractu suctúque allicitur, ac simul pituita vehiculi vicem subeunte in omne corpus influit, ac dimanat. Et in hac sanguinis traiectione, dum vnumquodque mēbrum per flexuosos venarum anfractus, id quod sibi vtile & commodum est, vendicat; seruata quadam iustitiæ mediocritate, spectatáque conditione cuiusque partis, commoda fit alimenti distributio; adeò vt nihil ferè in naturæ officiis admirabilius videatur; vbi summa inæqualitas, summa est æqualitas. Quod Aristoteles lib. 2. de generatione animalium cap. 4. exemplo patrisfamilias in hunc modum explicat; Natura perinde ac paterfamilias prudens nihil solet omittere, ex quo facere aliquid commodi possit. Dispensatur autem cura rei familiaris, ita vt cibus optimus detur liberis, deterior seruis, vilissimus sociis animalibus.

Caua magna.

Pituita alimenti vehiculum.

Iustitia æqualitas in distributione alimenti.

Natura qua si paterfamilias.

Igitur posteaquam alimentum distributum, munitissimas corporis partes porósque subiit; in iis perfectam concoctionem assequitur, & pro natura cuiusq; membri duritiem, mollitudinem, calorem, frigus, & innati temperamenti modum, cæterásq; dispositiones accipit, & tandē in substantiam rei viuentis conuertitur: eáque conuersio

Nutritio quando fiat. propriè nutritio appellatur: ac tùc fit, cùm materia alimenti, propria forma abiecta formã rei alitæ suscipit, & materiæ totius cõtinuatur.

Sed aduertendum adhuc est antequam alens facultas alimentum ad nobilissimum hunc actum prouehat; à quibusdam facultatibus, quasi operis famulis & administris iuuari. Quæ à Galeno lib. 5. de locis affectis cap. 7. & ab Auicen. 6. Natur. parte 1. ca. 5. communi ferè Medicorum assensu quatuor in primis numerantur; nimirum attrahens, concoquens, retinens, expurgans. Nam cùm alimentum omnes partes animalis peruagari debeat, nec per se, ac vi sua ferri queat; necesse est vt virtus aliqua mẽbris insit, quæ illud ad se inuitet, & alliciat; hanc verò attrahentem vocant. Præterea cùm alimentum à viuentis natura diuersum sit, nequaquam potest in illius substantiam verti, nisi priùs multiplici alteratione cum eo similitudinem & cognationẽ assequatur: proindéq; requiritur ad id virtus concoquens; seu vt Galenus vocat, alteratrix. Item quia huiusmodi concoctio tempus efflagitat; nec enim peragi momento potest, necessaria est vis continens seu retentrix, quæ alimentum contineat, ne dilabatur. Postremò quia oportet ab alimento concocto expelli sordes, & excrementa alitioni inepta, requiritur ad id virtus expurgans.

Facultates administra nutritionis. *Lege Galenũ 1. de causis symptomat. Auicẽnã 2. Fẽ. doctor. 6. cap. 2.* *Facultas attrahens.* *Concoquens.* *Retinens. Expurgans.*

Præter has virtutes adduntur alibi à Galeno tres aliæ: appetens, quã ponit primo de causis symptomatum: distribuens, cuius meminit tertio eiusdem operis: secernens, quã exprimit in 2. Aphor. com. 13. Videntur autẽ colligi hæ facultates è tribus muniis, quæ obeunt. Primæ enim respondet appetentia alimenti in venis, & aliis partibus, quam subsequitur attractio. Secundæ, dispensatio alimenti per mẽbra corporis. Tertiæ, separatio vtilis ab inutili. Et hanc ait Auerroes lib. 2. Colliget. cap. 7. & 9. & libro 3. c. 16. accepisse se ab Albumazar. Habemus igitur septem virtutes, vel etiam plures, si scrutari minutiùs velimus, nimirum attrahentem, concoquentem, retinentem, expurgantem, appetentem, distribuentem, secernentem. De quibus lege, si placet, quæ scripsit Valleriola libro 1. locorum communium cap. 13. Peramatus libro de animæ functionibus ca. 7. Fernelius lib. 5. Physiol. cap. 4. Vallesius lib. 2. cont. medic. & Pli. cap. 21. Alexander lib. 1. probl. quæst. 57.

Appetens. Distribuens. Secernens. *Septem virtutes.*

Quæri solet quonam pacto prædictæ virtutes inter se differant. Omissa disceptatione, sic habeto: Virtus secernens non distinguitur à distribuente. Enimuero distribuens non quodlibet alimentum, sed cum delectu, & secreto per eundem actum inutili, membris impertit. Item distribuens non est diuersa ab attrahente, nec ab appetente. Nam distributio fit, dum quælibet pars alimentum sibi conueniens attrahit, & membrorum appetitio non est in re subiecta, nisi attractio. Similiter expurgans, & concoquens non differunt; quia in decoctione idem calor, qui decoquit, seiungit exurgátque partes vtiles ab excrementitiis, vt aurum à fæce. Denique attrahens & retinens, eadem facultas sunt; quemadmodum in magnete eadem est virtus, quæ ferrum trahit, tractúmque affigit, & retinet. Ita patet

Earum distinctio. *Magnes eadem virtute ferrum attrahit, & retinet.*

ex toto

ex toto illo numero duas tantùm relinqui virtutes inter se realiter differentes, attrahentem & concoquentem. Quin verò, si propriè loquendum sit, concoquens nutritoriæ famula non est, cùm non videatur ab ea distingui, siquidem eiusdem est materiam disponere, quod facit concoquẽs; & formã introducere, quod præstat nutriens. Quo autem modo nutriens à calore differat, alibi perpendemus.

Ex Gal. 4. de sanit. tuenda cap. vlt. lege etiam Hippocr. in lib. de alimento.

Aduertendum præterea, licèt tres tantùm esse dixerimus concoctiones, quarum prima fiat in ventriculo: secunda in hepate: tertia in singulis partibus, vbi alimentum in rei alitæ substantiam conuertitur; tamen vnicuique harum suam anteire præparationem; vnamquamque suam absolutionem subsequi. Præparatio ad primam fit in ore, dum cibus teritur, & nonnullam subit alterationem: eius verò absolutio in intestinis, quæ ad chylum etiam coquendum vim habent. Rudimentum secundæ existit in venis mesaraicis, vbi iam chylus adumbrationem quandam sanguinis accipit; perfectio in caua, aliisque grandioribus venis, per quas sanguis à iecore decurrit, magisque elaboratur. Tertia initium capit à venis tenuibus, vbi iam sanguis à vicinis partibus, quibus tandem cohærere debet, immutatur: atque hæc nutritione ipsa, quæ omnium concoctionum finis est, absoluitur. Quidam plures numerant concoctiones; sed his tribus, vt à nobis explicatæ sunt, res tota continetur. Ac primæ quidem respondet chylus: secundæ potissimùm sanguis: tertiæ vult Auicenna, aliique Arabes, respondere quatuor humores alimentitios, qui inter sanguinem, & quodlibet membrum, quod nutritur, necessariò medij sint, quos vocant humores secundos. Sed hi non videntur semper dari, esto nonnunquam saltem vnus aliquis detur, vt progressu dicemus, qui medius sit inter sanguinem, verbi gratia, & ossa, quæ aggenerantur, siue is distinguatur specie à sanguine, siue accidentibus & appellatione duntaxat. Lege, si placet, pro Arabum sententia Conciliatorem differentia 33.

Rudimentũ primæ decoctionis. *Secunda.* *Tertia.*

Vt M. Alb. lib. 3. de anim. tract. 2. c. 4. Auicen. prima 1 doc. 4. & Actuarius.

Quatuor humores alimẽtitij, quos Arabes ponũt.

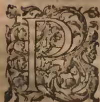
QVÆSTIO IV.

Verùm omnes quatuor humores in hepate gignantur.

ARTICVLVS I.

Constituitur pars affirmatiua.

Dari hos quatuor humores demonstrat Hippo. in li. de nat. hum.

ROXIMA quæstione asseruimus quatuor humores gigni in hepate; nunc an res ita habeat, expendemus: dubitandi ratio ex eo oritur, quia non videtur qua ratione possit fieri, vt hepar eiusdem temperamenti vi, & ex vna eadémque massã tantam humorum varietatem proferat; cùm quodlibet agens particulare vnum sibíque specie simile efficiat. Sunt qui respondeant, hepar vnam dunta-

Quorundam placitum. xat chyli portionem asciscere naturæ suæ magis conuenientem, & idoneam, in cuius materiam, formam suæ consimilem, nempe sanguinis (est enim hepar admodum sanguinolentum) inducat; cætera verò excrementa à propriis conceptaculis attrahi, ibique diuersas illas formas adipisci. Nobis tamen vera omnino videtur sententia Galeni lib. 2. de naturalibus facultat. cap. 1. & Auicennæ 1. primi doct. 4. quos communis medicorum schola sequitur, videlicet omnes quatuor humores in hepate simul procreari, maximè cùm dissectione compertum sit, omnes in eodem chylo ante secretionem contineri. Nec aduersariorum ratio, etsi nonnihil habeat difficultatis, oppositum concludit. Enimuero facultas, innatáque proprietas iecori licèt actu vna sit, virtute tamen multiplex est, sicuti calor cœlestis vnus specie, nihilominus vim habet ad gignendas diuersarum specierum animantes ex putrescente materia. Quòd si quispiam occurrat, hoc non ad solius caloris ætherei virtutem & efficacitatem, sed pariter ad subiectæ materiæ dissimilitudinem referendum esse: is intelligat hanc ipsam differentiam & diuersitatem ex parte materiæ non deesse in prædicta massa, vtpote, quæ ex diuersarum partium mutua permistione concrescat; vt ex ea omnes quatuor humores eliciantur: sicuti ex eodem vuarum succo omnes illi quatuor liquores quos suprà retulimus, emergunt. Itaque iecus innatæ virtutis beneficio sanguinem, vtramque bilem, & pituitam efficit, actione non vniuoca, sed æquiuoca; & ex eodem chylo, non tamen ex eadem chyli portione. Nam bilem ex calida & tenui; pituitam ex frigida & cruda; sanguinem ex mediocri; melancholicum humorem ex frigida & terrena portione efficit. Nimirum particularis causa nõ semper gignit vnum sibi simile in specie (etsi id primariò, ac per se intẽdat) quia non semper id assequi potest ob conditionem subiecti, in quod agit, vel ob defectum virtutis actiuæ, aliámve causam eiusmodi. Quo in euentu non vniuoci sed æquiuoci agentis rationem obtinet.

Communis opinio. *Lege Fernelium lib. 6. Physiol. c. 4. Vallesiũ lib. 2. contr. Medic. & Phil. cap. 13.*

Confutatio responsionis.

Ex qua parte chyli singuli humores procreentur.

Dubitatio de pituita. Peculiaris tamen de pituita apud medicos dubitatio est, num in ventriculo gigni soleat. Parti affirmatiuæ adstipulatur tũ auctoritas Galeni in libello de atra bile, & in primum de nat. hum. comm. 39. tum experientia ipsa; quandoquidem non rarò ventriculus pituita abundat. Dicendum, licèt proprius locus gignendæ pituitæ sit iecur, vt ex eodem Galeno suprà docuimus; interdum tamen illam, vel saltem humorem quendam ad ipsam proximè accedentem, ex cibis pituitosis anticipatione quadã in ventriculo effici. Itaque nõ est Galeni sententia, generari semper in ventriculo pituitam, sed interdum.

Quatuor humores distinguũtur specie. Quæret aliquis an prædicti quatuor humores distinguantur inter se specie, & natura. Respondemus, cum communi schola Medicorum, distingui. Id testantur diuersæ eorum affectiones, colores, sapores, operationes, effecta, fines; de quibus à nobis nonnulla in progressu dicentur; à Medicis verò ex instituto, multo plura pertractantur.

ARTI

ARTICVLVS II.

Aliquot obiectionum dilutio.

Verum contra superiùs dicta opponet aliquis: Natura nihil frustrà molitur, sed omnia alicuius finis & boni gratia præstare solet; atqui nullus appa-ret finis, aut bonũ, cuius causa duo recrementa, nẽpe bilẽ & phlegma certis receptaculis condat. Non debuit igitur ea seruare, sed confestim excludere. *Obiectio prima.*

Præterea vt docet Arist. lib 3. de part. anim. c. 12. & lib. 4. c. 2. & Plinius lib. 11. nat. hist. c. 37. fel non omnibus inest animantibus; nam eo caret mulus, asinus, ceruus, caper, camelus, delphinus, & alia quædam. Immo & apud Chalcidem Eubœæ, parte quadã agri, in pecore nullum inuenitur. Adde quòd fel nõ parum videtur bonæ valetudini incõmodare. Vnde, vt Arist. lib. 4. de part. anim. c. 2. ait, dictum fuit à veteribus, fellis vacuitatem causam esse vitæ diuturnioris, argumento ex solipedum ceruorúmq; genere deducto. Non ergo omnibus animantibus in iecore hic humor generatur; vel certè non in omnibus ad vesiculam secernitur, immo & in nullo manere expediens fuit. *Obiectio 2.* *Animan tia felle carentia.*

Idem similiter de malancholico humore ostendi potest. Nam neque id cuncta animalia obtinent, cùm exanguia lienem non habeant, neque Ægocephalus, aliæque aues nõnullæ, & quidam etiam pisces, vt testatur Magnus Albert. lib. 13. de animalib tract. 1. c. 6. & Plin. li. 11. natur. hist. c. 37. Quin & animal, cui lienẽ natura dedit, eo per vulnus exempto, adhuc viuere tradunt; & inuenta remedia sunt, quæ ipsum cursoribus extinguerent. Nec verò vlla eius vtilitas esse videtur, nisi quis ita sit ridiculus, vt vtilitatem putet quod eius magnitudine, vt quidam aiunt, risus intemperãtia cõstet; lienosi enim ad risum procliuiores esse dicũtur, vt refert Celsus lib. 3 Quò alludit Persius Satyr. 1. *Carentia liene.*

Sed sum petulanti splene cachinno. *Lienosi ad risum faciles.*

Quanquam non apparet, quo pacto id eueniat, cùm melancholicus humor, vt colore ater est, ita & tetricum vultum reddat, ac mœrorem inducat.

Tertiò, non solùm pituita, sed vtraque bilis feruntur per venas vnà cum sanguine, siquidem cùm vena ægrotis scinditur, non tantùm sanguis, sed reliqui etiam tres humores permisti emittuntur. Non ergo flaua & atra bilis è iecore ad certa loca sibi destinata secedunt. *Obiectio 3.*

Ad primum horum concessa maiori neganda est minor, dicendúmque, flauam & atram bilem non frustra, aut sine vtilitate esse in corpore, quemadmodum nec frustra in eo sunt quatuor complexiones, biliosa, melãcholica, sanguinea, phlegmatica. Nam supposita vtilitate sanguinis, & phlegmatis, quæ apud omnes in confesso est, & de qua iam suprà diximus, cùm complexio biliosa aduersetur phlegmaticæ, hæc enim est frigida & humida, illa calida & sicca; cùm itẽ melancholica repugnet sanguineæ, quandoquidem illa frigida & sicca est; hæc calida, & humida: conueniens fuit dari in corpore bilem & melan *Dilutio primæ obiect.*

melancholiam, à qua biliosum & melancholicum temperamentum sumitur. Tum quia ex doctrina Aristot.lib.2. de cœlo,cap.3. text.18. ad naturæ perfectionem spectat, vt si vnum contrarium sit, alterum quoque existat: tum quia ne complexio,quæ in animantium corpore dominatur (semper enim è quatuor vna aliqua in eorum corpore præualet) vltra modum exiret, oportuit dari contrariam, quæ illius vim & licentiam refrænaret.

Si vnum cõtrarium sit in natura, alterum quoque dari conuenit.

Præter hæc, alia commoda non pauca inuehit corporibus vtraque bilis. Primùm quia sanguini, præsertim sub exigua quantitate, mistæ etiam nutriunt. Deinde, quia vt sanguis vi morbi interdum in alios tres succos;ita illi,si non toti,saltem ex parte in sanguinem mutari solent. Item quia melancholia, quæ acerbi saporis est, cùm è liene in os ventriculi influit,quod non rarò facit,famem prouocat,non secus atque acidi cibi,appetitionem edendi acuunt. Item quia interdum flaua bilis è vesicula, qua continetur, per venulam quandam subiens sese ventriculo quasi supponit, ipsúmque calefacit, & cibi concoctionem iuuat. Eadémque dilabens sua mordacitate intestina ad celeriorem recrementorum deiectionem impellit. Præterea ad mores quoque nonnihil conferunt atra & flaua bilis: nam hæc animositatem, illa maturitatem conciliat: vnde biliosi ad pericula strenuè subeunda promptiores; melancholici ad iudicia de rebus ferenda aptiores habentur. Qua de re suo loco plura.

Vtriusque bilis cõmoda.

Atra bilis ob insitã acredine cibi appetitionem excitat.

Vt melãcholia famem prouocet Gale. lib.de plenit. & lib. 5. de vsu part. M. Alb.lib.3.de an.tract.2.c. 3.de vtilitate flaua bilis, Vesal. lib. 5. c 8. Auer.li. 4. de part. anim.cap.2. M.Alb.li.3. de anim.tra. cta.2 cap.3. Gal.lib.1.de alim.fac.c.2.

Pro explicatione secundi argumenti aduertendum ex Aristotele lib.2.de hist.anim.cap.15.Plinio lib.11. naturalis hist. cap.37.& aliis, quædam esse animantia, quæ licèt fel habeant; non tamen id in hepate gerunt,vt cætera,sed alibi. Nam coruis,coturnicibus, phasianis, in renibus, & parte tantùm altera intestini iungitur. Quibusdam iecori simul,& ventri, vt capricipiti. Quibusdam intestino tantùm, vt accipitri, & murenis. Simpliciter quædam etsi lienem sortiantur, is adeò exiguus est, vt propè sensum effugiat, quod in magna parte auium compertum fuisse perhibent, vt in miluis, accipitribus, noctuis; & in quadrupedibus ouiparis, vt in testitudine, mure aquatili, rupera,lacerta,crocodilo,rana. His positis,secundo argumento concedendum est quædam esse animantia, in quibus flaua aut atra bilis non inuenitur, ídque ob diuersas causas. Quarum prima est, quia hos humores non generant: vel propterea quòd non vtuntur bilioso, aut melancholico cibo; vel quia licèt eo vtantur, tamen eorum temperamentum ordinaria vi ad eos succos procreandos non pollet. Secunda causa est,quia tametsi eiusmodi succos gignant, confestim eos repurgant (sicuti in Ponto accidit, vbi pecora, quæ absynthio vescuntur,felle carent,vt animaduertit Theophrastus lib.9.videlicet, quia absynthium biliosos humores reiicit,docente Dioscoride lib.3.) vel denique quia illos ad cornua,cutem,alas,pilos,squamas,cæteráq; eiusmodi coagmentanda conferunt. Qua de re consule Aristotelem loco cit. Ad id verò, quod obiicitur de diuturniori vita animantium felle carentium, si ita sit (conceditur enim à Plinio lib. 11. natural. hist.

Dilut. 2. obiecti.

Cur quędã animantes vtraque bili careant.

Theophrast.

Dioscorides.

Plinius.

hist.c.37.negatur à M.Alberto lib.13. de animalibus, tract.2. cap.4.) dicendum cum Auerroës ad cap.2.lib.4.de part. anim. eam diuturnitatem non esse ad vacuitatem fellis referendam, sed ad bonitatem temperamenti, quæ cum tali vacuitate in nonnullis animalibus coniuncta est. Nam & multa fel habent, quibus non minùs longa vita contingit, vt annotauit M.Albertus loc.cit. *M. Albert. Auerroes.*

Lege Vesal. lib.1.de fabr. cap.8. Nec verò dictis obest, quòd homines quidam execto aut extincto liene vixerint; in iis enim, præter vsitatum morem, quæsiuit natura viam ad melancholiam deiiciendam. Præsertim cùm ea commoda, quæ vtriusque bilis conseruatione importantur, non sint ad tuendam vitam omnino necessaria: quibus etiam perpetuò carent animantes illæ, quæ suopte ingenio iis succis vacant. Denique quod de liene adiectum fuit, nimirum eius magnitudinem parere maiorem ad risum facilitatem, eatenus dici potest cum veritate congruere, quatenus lien, quia pessimi sanguinis purgamentum est, fæculentum crassúmque humorem, quasi tristitiæ materiam, ad se recipit, & reliquum sanguinem puriorem atque agiliorem facit: ex quo proinde optimi procreantur spiritus, quorum quanto amplior est copia, tanto cæteris paribus, maior promptitudo ad hilaritatem & risum. Lege Aphrodisæum lib.1.problematum, quæst.19. & quæst.136. Vesalium lib.5. de fabrica corporis humani, cap.10. Cælium Rhod.lib.4.lect. antiq.cap.18. vbi pro hac nostra explicatione affert Auicennam. *De iis qui absque liene vixerunt.* *Procliuiores ad risum qui grandiore sunt liene.*

Ad tertium argumentum respondendum est, licèt plerumque in ægrotis corporibus multum vtriusque bilis in venis reperiatur, vel quia morbo sanguis putrescit, vel quia tunc iecur de hisce humoribus plus gignit, vel denique quia ex defectu virtutum impellentium attrahentiúmve non fit apta humorum secretio: tamen integra valetudine non ita rem habere; etsi tunc quoque nonnihil tam flauæ quàm atræ bilis per venas commeet; nec enim sanguis adeò exactè ab ea fæce repurgatur, vt nihil omnino ex ea secum inuehat. *Dilut.3. obiect.* *Consule Fernelium lib.de humoribus, cap.8.*

QVÆSTIO V.

Quidnam sit fames & sitis.

ARTICVLVS I.

Argumenta contra famis & sitis definitionem ab Aristotele traditam.

ACTVRI proximis quæstionibus de alimento, priùs de fame, quæ circa ipsum versatur; ac de siti etiam, quæ fami coniuncta est, disseremus. Famem & sitim hunc in modum definit Aristoteles lib.2.de anima.cap.3. text.28. Fames est appetitus calidi & sicci: sitis est appetitus frigidi & humidi. Verùm quòd hæ definitiones, atque in primis definitio famis, non rectè se *Definitio famis, & sitis.*

Primum argumentũ contra definitionem famis. habeant, hisce argumentis videtur ostendi. Fames est dolor quidam, siquidem torquet diuexátque, ac nonnunquam vsque ad interitum. Vnde & Galenus in libro de inæquali temperamento famem & sitim inter dolorum species numerat; dolor autem non est appetitio, seu persensio; sed potiùs fuga præsentis mali. Non ergo fames rectè definitur appetitus, siue appetitio. *2. Argum.* Secundò, cùm fames sit affectio corporis; si esset appetitio, pertineret ad appetitum sensitiuum; sed non pertinet: non est igitur appetitio. *Cor. ira & concupiscentiæ domicilium.* Probatur minor: nam actus appetitus sensitiui resident in corde, quod iræ concupiscentiæ domicilium est, vt alibi statuimus cum Aristotele, Theophrasto, aliisque Peripateticis: atqui fames non est in corde, sed in ventriculo; inde enim se premi sentiunt, quos fames vrget: ergo fames non est appetitio. *In nostris Ethicis ex sententia etiã Hippocrat. Zenonis, Posidonij, Chrysippi.* *3. Argum.* Tertiò, actus appetendi, etiam ij qui oriuntur ab appetitu sensitiuo, sunt in nostra potestate, saltem secundùm obedientiam politicam, *Aristot.* vt docet Aristoteles lib. 1. Ethic. vlt. cap. sed fames nullo modo est in nostra potestate: alioqui liberum cuique esset non esurire: ergo *4. Argum.* fames non est actus appetendi. Quartò, Sicuti arbores vtuntur alimento, eiúsque defectu inarescunt: ita ad eas quoque spectare debet fames, quæ in alimentum fertur: atqui arboribus non conuenit appetentia, vt neque sensus; ergo, &c. *5. Argum.* Quintò, Non omnia alimẽta sunt calida, & sicca, seu quædam frigida, & humida, vt lactucæ, pepones, & complura alia; ergo fames non debuit absolutè definiri appetitus calidi & sicci. Imò quòd neque siccum per famem expectatur, ostendi ex eo potest, quia fames, vt testatur experientia, docétque Hippocrates, *Hippocr.* Aphoris. 59. sect. 7. reddit corpora sicca. Quare potiùs per famem expetitur humidum pingue, quò calidum sustentatur, reparan- *6. Argum.* túrque dispendia facta continuo fluxu labentis materiæ. Sextò, Alimentis non solùm inest calor, & siccitas, sed etiam dulcedo, qua animalia sic capiuntur, vt plerumque eius potissimùm gratia cibos quærant; ergo fames non magis est appetitus calidi & sicci, quàm dulcis.

Contra definitionem sitis 1. Argum. Iam verò contra sitis definitionem hæc possunt obiici. Sicut esculenta pertinent ad famem, ita poculenta ad sitim; sed non omnia poculenta sunt frigida, vt patet in vino, quod est natura calidum: ergo *In lib. de vita & morte cap. 2.*
2. sitis non est appetitus frigidi. Deinde frigus non concurrit per se ad opera vitæ, sicuti in libris Paruorum natur. docuimus: ergo frigiditas
3. in potu non expetitur per se à natura rei viuentis. Præterea licèt humidum aërium foueat, alátque natiuum calorem, vt oleum lucernæ sustentat ignem: tamen humidum aqueum aduersatur eidem calori eúmque destruit: Ergo sitis non potest simpliciter definiri appetitus humidi, sed humidi conuenientis; alioqui putandum esset *Arist. c. 3. de iuuent. & senect. Gale. de causis morb.*
4. quæri à natura id quod ei perniciem molitur. Denique si sitis esset appetitus frigidi, sequeretur, animantia quo calidiora, eo plus siti obnoxia esse: sed non ita est, vt patet in multis auibus, præsertim è rapacium genere, quæ cùm sint calidiores,

minùs

minùs potant; ergo ſitis non eſt appetitus frigidi. Quare videtur hiſce argumentis concluſum, non rectè Ariſtotelem famem & ſitim definiiſſe.

ARTICVLVS II.

Vnde fames, & ſitis oriantur: & in quo propriè conſiſtant.

AD rei ſubiectæ difficultatem enodandam, & ſuperiora argumenta diluenda, aduertendum primò eſt ex doctrina Ariſtotelis cap.3.lib.2.de anima, cùm animantia conſtent ex calido & frigido, ſicco & humido, etſi non æqualiter his omnibus; ad hæc tuenda reparãdáque, vt oportet, datam eſſe à natura famem & ſitim: famem, propter calidum & ſiccum; ſitim, propter frigidum & humidum. Deinde, quod ad famem attinet, ſciendum quinque potiſſimùm ad eam concurrere, vt colligitur ex iis quæ tradit Galenus libro primo de cauſis ſympt.cap.7. Primum eſt, membrorum inanitio, deficiente alimento. Secundum, tractus membrorum conantium allicere ad ſe, & rapere, vndecumque valeant, nutrimentum, cuius inopia laborant. Tertium, diuulſio ventriculi cum acri quodam morſu, qui naſcitur tum ex vehementi attractione; tum quia destituta alimento ventriculi cauitate eius latera in ſe concidunt, & corrugantur. Quartum, ſenſio diuulſionis: nam cùm hæc ventriculum grauiter afficiat, ipſúmque lædat, conſequens eſt, vt doloris ſenſum inuehat. Sentitur autem potiſſimùm fames in ventriculo, ac præſertim in eius ore, quia membrorum ſuctio ad hæc vltimò terminatur, iiſque maior ineſt ſentiendi acrimonia. Quintum, appetentia cibi, id eſt, actus appetitus ſenſitiui optantis externum alimentum, vt præſenti malo occurrat. Conſurgit autem hæc appetentia in hunc modum: Percipit phantaſia diuulſionem ventriculi ex alimenti penuria: deinde apprehendit alimentum, vt conueniens, & neceſſarium: tum proponit id appetitui ſenſitiuo, qui confeſtim in ipſum per actum appetendi fertur, vt vitæ conſulat. Fuit verò neceſſaria animantibus hæc cibi appetitio, quæ tamen ſtirpibus non conuenit, quia ſtirpes alliciunt radicibus præſens alimentum; animantia verò id quærunt aliunde, proindéque egent appetitu, qui virtutem motiuam ad quærendum impellat.

Ariſtoteles.

Ad famem concurrunt quinque.

Gal.lib.4.de vſu part.capit.6.

Terra ſtirpibus alimenti promptuarium.

Quæri ſolet, in quonam ex his quinque conſiſtat fames. Reſpondemus cum Galeno lib.5. de vſu part.capit.9. aliiſque medicis, ſi fames propriè ſumatur, conſiſtere in ſenſu diuulſionis ventriculi. Fames enim propriè dolor eſt, vt primum ſuperioris articuli argumentum oſtendit. Poterit autem eius definitio ſic aptè componi, Fames eſt ſenſio diuulſionis ventriculi orta ex attractione alimenti. Dicitur ſenſio diuulſionis, id eſt, dolor, quem efficit diuulſio, & corroſio partium. Ventriculi, quia licèt aliæ etiam partes diuellantur, tamen ea diuulſio potiſſimùm fit in ventriculo. Ex attractione, &c.

Propria famis definitio.

quia diuulsio efficitur per attractionem corrodentem, cùm deest alimentum, vel cùm, etsi non desit, attrahitur tamen præter ordinem ab vna parte ad aliam, vt à iecore ad venas vi alicuius maligni noxiíque humoris: licet ordinariè famem præcedat membrorum inanitio, & alimenti consumptio, vt antè monuimus.

De subiecto famis. Dubium tamen adhuc est in quanam parte corporis, & in qua potentia, vt in subiecto, insit fames. Videtur enim primò esse in tactu, & in ea ipsa parte quæ læditur per diuisionem continui, aut solutionem temperamenti (hæc enim sunt, quæ teste Aëtio, & Galeno, tactum offendunt, & dolorem faciunt.) Contrà verò cùm dolor sit vna è passionibus appetitus sensitiui, non videtur esse nisi in ipso appetitu. D. Thomas in 3. sent. dist. 15. qu. 2. art. 2. aliísque in locis asseruerat dolorem esse in sensu tactus, tristitiam in appetitu. Sed 1. p. q. 25. art. 1. & in 1. 2. quæst. 55. art. 1. ad 1. (sententia mutata, vt Capreolus obseruat in 3 dist. 15. q. vnic. art 3.) docet, etiam dolorem esse in appetitu, ad quem pertinet fuga, & prosecutio mali, & boni: oriri tamen ex læsione facta in corpore. Iuxta hanc sententiam, quam amplectimur cum Capreolo loc. cit. Scoto in 3. dist. 15. qu. 1. aliísque auctoribus, dicimus famem esse in appetitu concupiscibili, vt in subiecto, quo; in ea verò parte corporis, in qua fit diuulsio, tanquam in eo, in quo est causa, & obiectum doloris: siquidem dolor est ex læsione corporis, & circa eam versatur: quatenus potentia cognoscens apprehendit læsionem tactus, eámque appetitui proponit, isque dolore permouetur ex noxia affectione, & præsenti malo, vt suprà attigimus. *Lege D. Tho. in q. disp. de passionibus animæ art. 9. Caieta 3. p. q. 15. art. 5.*

Cùm ergo fames formaliter sit dolor, consequens est vt definitio tradita ab Aristotele, nempe fames est appetitus calidi & sicci, non sit per causam formalem & internam, sed per finalem: siquidem fames datur à natura, vt per eam appetitus excitetur ad quærendum cibum, siue externum alimentum, propter animantium vitam, & incolumitatem.

De siti. Quod ad sitim spectat, notandum primò est discrimen inter cibum & potum. Nam cibus nutrit, potus autem non nutrit, nisi idem sit potus, & cibus, vt vinum. Prodest tamen nutritioni potus quadruplici potissimùm officio. Primum est vehere alimentum, éique tenuitate sua per meatuum angustias & venarum flexus viam aperire. Secundum est, iuuare concoctionem, præsertim eam quæ in ventriculo fit. Nam cùm tres sint concoctionum species, de quibus fusè Aristoteles lib. 4. Meteor. à cap. 2. nimirum elixatio, qualis est ea, qua carnes interueniente calidi liquoris ad ignem coquuntur: assatio, cuiusmodi est, qua carnes ad ignem torrentur: maturatio, qua, verbi gratia, poma maturescunt: cúmque decoctio alimenti in ventriculo sit elixationi similis; eget proinde humore aliquo: hunc autem potus exhibet. Tertium est, elicere ex alimento vtilem succum, dum eius partes quoquouersum permeat; sicut torcularij artifices ad eximendum oleum ab oliuis, saccos oliuis tritis refertos perfundunt calida: vnde vt ab oleo amurca, aliæque fæces: sic ab alimentitio succo inutilis materiæ

Potus commoda. *Triplex concoctionis species.* *De hisce confer. Aphrod. lib. 4. q. c. 24.*

materia secernitur. Nec obstat, quòd aqua frigida bibitur; cùm mox calore vẽtriculi incalescat. Quartum est, temperare siccitatem membrorum, & feruorem sanguinis, simulque remorari celerem extinctionem humidi pinguis à calido naturali; quemadmodum sal detinet olei consumptionem à flamma: dum enim liquatur, eius humiditas oleo permista in causa est, vt oleum plùs reluctetur, retardétque ignis verocitatem.

Cùm igitur prædictus succus, quem potus inuehit, in corpore deficit, eóque exhausto inarescunt membra, oritur attractio humidi ei, quæ in fame, carpens ac vellicans præsertim ventriculum, œsophagum, & fauces. Deficit autem eiusmodi succus, vel consueta & ordinaria eius consumptione, vel facta dissolutione ab æstu, & balneis, vel ex iecoris lienísve calida intemperie, aut ardentium febrium iactatione, vel ex esu cibi salsi, & meracioris vini potu aliísque eiusmodi. Interdum etiam, vt de fame dicebamus, non deficiente potu vehemens sitis existit. propterea quòd mẽbranæ ventriculi, aut venæ humore salso imbutæ sint, vti accidit hydropicis, qui quãtumlibet ventriculum, & venas aqua impleãt, expleri tamẽ & satiari non possunt. *Quo pacto sitis oritur.* *De causa hydropis Gal. lib. 2. de nat. facult. c. 8. & lib. 5. de locis aff. c. 6.*

Porrò vt fames propriè consistit in sensione, & dolore, ita sitis: vtraque enim vexat, & cruciat. Poterit ergo sitis hunc in modum definiri: Sitis est sensio vellicationis factæ potissimùm in ventriculo, œsophago, & faucibus ex attractione potus. Huiusce definitionis intelligentia ex dictis perspicua est: illa verò Aristotelis, nimirum, Sitis est appetitus frigidi & humidi, est per causam finalem, vt definitio famis tradita ab eodem. Quod similiter dicendum de illis quas Plato 4. de Republica, aliíque auctores celebrant, videlicet, Fames est appetentia cibi, sitis est appetentia potus. *Sitis definitio.*

ARTICVLVS III.

Dilutio argumentorum primi articuli.

RESPONDEAMVS nunc ad argumenta initio adducta. Ad primum concedendum est, famem, si propriè sumatur, esse dolorem, nec esse actum expetendi. prosecutionémve; sed potiùs fugam præsentis mali, quod lædit. Ad secundum dicimus, famem propriè, cùm dolor sit corporis, pertinere ad appetitum sensitiuum, eiúsque interuentu recipi in corde, vbi appetitus ipse domicilium habet, esto læsio, vnde oritur dolor, sit præcipuè in ventriculo. Ad tertium licèt actus appetitus sensitiui, absolutè loquendo, suo modo sint in nostra potestate, quosdam tamen positis quibusdam circunstantiis non posse à nobis inhiberi; eiusmodi autem est dolor existente actu læsione corporis. Quis enim dicat, dum corpus laniatur, liberum atq; integrum cuique esse non dolere? Ad quartum, sicuti arbores nutriantur, ita *Dilutio primi argumẽti contra def. famis.* 2. 3. 4.

alimentum exigere, ipsúmque attrahere: non tamen dici famescere; quia ad rationem famis non sat est quolibet modo tēdere in alimentum, sed ita vt ex illius attractione diuulsio ventriculi, eiúsque sensio
5. consequatur. Ad quintum, Non omnia alimenta esse calida, & sicca: Itemque famem ex principali naturæ intensione non esse datam ad reparandum siccum sed humidum pingue, quod natiui caloris pabulum est; dici nihilominus famem appetitum calidi & sicci; facta ad sitim comparatione, vt interpretes exponunt; quia si in commune loquamur, cibus, qui fame expetitur, calidior est & siccior, quàm potus, circa quem sitis versatur.

Famē latam ad instaurādum humidum pingue.

6. Ad sextum, Saporem & alimenti suauitatem non pertinere per se primò ad famem, sed tanquam cibi condimentum, vt docet Arist. lib. 2. de anima. cap. 3. text. 28. vt enim natura in cæteris rebus ad actiones promptè exercendas voluptatum illecebram conciliauit, sic & in cibi vsu saporum delectationem adhibuit. Nec obest, quòd animantia plerumque delectationis gratia cibos consectentur: sat enim est ex primario præcipuóque instituto auctoris naturæ non esse operationes propter voluptates, sed è conuerso voluptates gratia operationum, vt annotauit Ferrariensis lib. 3. contra gentes cap. 26.

Delectationes operationum gratia.

Solutio pri. argu. contra defin. sitis.

Ad primum eorum quæ contra sitis definitionem allata fuère, dicendum, poculenta, nec omnia, nec quouis modo spectata, pertinere ad sitim; sed ea, quæ frigida & humida sunt, vel quæ saltem alterum eorum vendicant, & quā talia. Quomodo vinum non vt calidum est,
2. sed quatenus humidum ad sitim spectat, eámque extinguit. Ad secundum, licèt frigus non concurrat per se ad opera vitæ, per se tamen experti tanquam id quod calorem modificat, & ea commoda, quæ su-
3. prà recensuimus, præstat. Ad tertium, humidum aqueum, si modum excedat, natiuum calorem perimere; si autem moderatè adhibeatur, esto eidem calori aduersetur, non parum emolumenti afferre animantibus, quatenus efficit ne humidum à calore præproperè absu-
4. matur. Ad quartum animalia, quo calidiora, eo, cæteris paribus, siti vehementiùs vrgeri: auibus autem rapacibus, quæ plus habent caloris, consultum fuisse à natura contra sitis frequentiam, ac molestiam, magnitudine pulmonis attracto aëre refrigerantis subiectum os ventriculi, à quo solo septo membraneo dirimitur. Quia enim aues præda victitantes, expeditiores ad volatum esse oportebat, conueniens fuit hac illis ratione potum suppleri, ne liquoris assiduè hausti pondere grauarentur.

Quòd frigus non concurrat per se ad opera vitæ

Galen. 3. de causa sympt. c. 3. Auicen. Fen. 1. primi doctr. 6. c. 3. Vallef. lib. 5. Contr. Medic. & Phil. c. 11. Veg. ad cap. 62. libri Art. Med.

Magnitudine pulmonis tōlulū quibusdam auibus contra sitim.

QVÆSTIO VI.

Cuiusmodi esse oporteat alimentum.

ARTICVLVS I.

Propositi dubij explanatio.

DE

E alimento latè differit Arist. lib. 8. de hist. anim. à c.1.vsque ad 13. & lib. 2.de gener.anim.c.4.& lib. de part.anim.cap.3 & lib.2.de anim.à text.44.Hippocrates in lib. de alimento. Galenus tribus libris de facul. aliment.& in lib. de attenuante victus ratione. & in lib. de bonis & malis succis. Albertus Magnus opusculo de nutritione.cap 1.Theophrastus lib. 2. de causis plant.cap. 9.Rondeletius lib 1. de piscibus. Auerroes lib. 5.colliger. Aduerte alimentum debere esse tum simile rei viuenti, quam nutrit, tum dissimile.Quod duobus modis intelligi potest;vno,vt ante concoctionem dissimile sit,& per concoctionem fiat simile; quod tradit Arist.lib.8.Physic.c.7 text.55.& hoc li.c.5. text.38.& hoc li 2.de anima,c.4. text. 45. Altero vt etiã antequam decoquatur,vtrumq; horũ ci conueniat,& partim simile sit partim dissimile:si enim alimentum ante decoctionem esset omnino simile,non oporteret decoqui;quia inter omnino similia non datur actio:si autem esset omnino dissimile,ita vt ab eo,propter affectionum discrepantiam, natura & conditio viuentis prorsus abhorreret, decoqui ab eo non posset: quia id, quod tale est, nequit alteratrice facultate vinci, & ad conuersionem accommodari. Et verò cùm non solùm viuens agat in alimentum, sed etiam alimentum in ipsum viuens;docet Galenus lib. de simplic. medicam. facult. cap. 1. discrimen esse inter alimentum, & medicamentum,quòd hoc,quà tale,magis agat, alterétque subiectum; minùs autem patiatur, & nutriat; illud contrà magis patiatur & nutriat, quàm alteret. Vnde vtplurimum quanto aliqua plus agere possunt,quàm pati;tanto à ratione alimenti longiùs abscedunt.

Gal.6.de sanit. tuenda. 2.Auer.8. Physic.com, 55.Athenagoras in ora. de resurr.

ARTICVLVS II.

Obiecta,corúmque refutatio.

RIT tamen qui probare contendat,inter alimentum antequam decoquatur, & rem, quæ nutritur, non exigi eam quam diximus, similitudinem, & conuenientiam quòd multa sit omnino dissimilia, & contraria viuentibus, quæ tamen in eorum alimentum cedunt. In primis enim struthio indiscreta auiditate,quælibet sibi obiecta deuorat,ac ferrum ipsum decoquit.Deinde quædam animantia vescuntur cibis venenatis, vt vipetæ,scorpionibus,teste Arist.lib.8 de hist.anim.cap.19 & sturni cicuta,conturnices veratro,anates bufonibus,gallinæ araneis,& scorpionibus,ciconiæ,sues,& species quædam pelicani,serpentibus;itemque vespæ, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Quin & fœminam quandam veneno nutritam commemorat Auicenna; & aliam in Colonia Agrippina se vidisse narrat M.Albertus,quæ aranearum aucupio mirificè oblectata aleretur. Fama est etiã à quodam Cãbaiæ rege

Cælius lib. 16.c.11. Plin.lib. 10. cap.1.Fernelius lib.2. de abditis rerũ cau.& in lib. de funct. & hum c.1. Scaliger exercit.23.in Card.

Animantes, quibus venenosa in pabulo sunt.

rege filium veneno educatū. qui adultus adeò factus sit venenosus, vt muscæ, quæ eius cutim suctu perstringerent, turgidæ interirent. Sed illud antiquius & vulgatius, quod de Mithridate rege Ponti referunt Plinius lib. 25. nat.hist. c. 2. & Aulus Gellius lib. 17. noctium Attic. c. 16. videlicet eum sic veneno assuevisse, vt ei nullum postea nocuerit. Vnde illud Martialis lib. 5. epigramm.

Calius lib. 11. c. 13. Galenus de alimentorū facul. & 3. simpl. med. Matthiolus super Diosc. lib. 3. cap. 1.

Profecit poto Mithridates sæpe veneno:
Toxica ne possent sæua nocere sibi.

Quod vni alimentum, alteri venenum.

Pro solutione horum aduertendum est, alimenta, quæ vni viuentium speciei conueniunt, sæpe alteri accommodata non esse; & interdum, quod vni est alimentum, alteri esse venenum ob temperamentorum diuersitatem. Immo & alimenta ipsa propter soli regionísque dissimilitudinem nonnunquam ingenium & conditionem mutare solent, vt obseruat Plutarchus in eo libro, quem inscripsit; De facie quæ apparet in orbe Lunæ. Cuius rei celebre est exemplum malus Persica in natiuo solo, hoc est, in Perside, venenata, quã Persæ, cùm aduersùs Romanos dimicarent, aliquot Italiæ locis inseruerunt, sperantes eius poma præsentaneo veneno hostibus interitum allatura. Sed multò secus accidit; quia soli mutatione venenum omne deposuere, vt refert Columella de cultu hortorum lib. 10. hisce carminibus:

Auer. in prologo lib. 3. Physic. lege quoque eundem 3. colliget cap. 22.

Columella.

Ruellius 1. lib. de natura stirpiū, c. 111. Galenus lib. 2. de ali. facul. & 3. de symptomatum causis.

Quæ barbara Persis
Miserat, vt fama est, patrijs armata venenis,
Ambrosios præbent succos, oblita nocendi.

Consuetudinis vis.

Deinde aduertendum, consuetudinem, vt in cæteris ferè rebus; ita in ratione victus & alimenti miram habere vim, teste Galeno in libro de assuetudinibus; adeò, vt ab Arist. 7. lib. Ethic. cap. 10. dicatur similis naturæ; & ab Eueno Poëta, cuius carmina eodem loco in eam sententiam citantur, appelletur natura; à Galeno autē lib. 2. de motu musculorum, natura aduentitia. Vt ergo Aristoteles inquit in problematis sect. 21. problemate 14. consuetudine fiunt alimenta suauia gustui; & vt Hippocrates 2. de rat. vict. acutorum context. 33. ait, vnusquisque eos cibos, quibus frequenter vtitur, facilè tolerat, etsi haudquaquam boni fuerint natura, & è contrario cibos insuetos, licèt mali non fuerint, ægrè fert. Ac non in alimentis solùm hoc accidit; sed in venenis etiam, vt experientia comprobauit, adeò vt, qui se iis assuefacit, non læditur.

De consuetudinis vi Plutarchus in libro de liberis educ.

Obiectio.

Dilutio.

Quòd si quis opponat non videri consuetudinem in hisce naturæ operibus vim suam exercere posse, quemadmodum neque lapidi, qui sursum proiicitur, vllam indit facilitatem ad superiorem locum capessendum, quantumlibet ea proiectio repetatur: occurrendum diuersam esse vtrobique rationem. Alimenta enim sic conuertuntur in substantiam rei viuentis, vt etiam agant in ventriculum, ipsúmque suis qualitatibus afficiant, vt ex parte sibi similem reddant. Quoniam verò à simili non fit læsio, postquam longo vsu, & assuetudine, ventriculus cum his aut illis cibis, aut etiam cum venenō affectio

fectionum conuenientiam cognationémque obtinuit; simul consecutus est vt ab his alioqui natura sua contrariis & noxiis non læderetur. Non ita verò in lapide res habet, siquidem nullam motu accipit qualitatem, qua paulatim ad ascendendum inclinetur.

His ita constitutis facile est ad obiecta respondere. Nam quod ad struthionem attinet, nihil mirum si insita vi & proprietate ea decoquit, quæ ab aliis ob temperamenti dissimilitudinem seu talis proprietatis defectum decoqui nō possunt. Venenosis autem cibis quædam brutæ animantes absque noxa vescuntur; quia quæ aliis venena existunt, eis sunt alimenta. At quòd in specie humana quidam veneno impunè vixerint, id ad consuetudinis vim referri debet. Quæ tamen consuetudo non aliter ab eis induci potuit, quàm sumpto ad prima initia veneno in quantitate admodum parua, ita vt præoccupata virtute stomachi, eius efficacitas ad cor non pertingeret: vel etiam præsumptis remediis, quod Mithridatem fecisse auctores prodiderunt; vnde ex his antidotis vnum ab eo Mithridaticum dicitur. De quo Galenus lib. de Theriaca ad Pisonem, c. 29. & lib. 1. de antidotis, c. 1. & lib. 2. eiusdem operis, cap. 52. vbi etiam exponit, qua ratione Mithridates à Romanis obsessus, cùm potiùs mori vellet, quàm in eorum potestatem venire, bis venenum hauserit; nec tamen eo interierit: quo tamen epoto filiæ, quia assuetæ illi non erant, confestim exanimatæ sunt.

Refutatio obiectionum.

De consuetudine venena sumendi.

Mithridates hausto veneno interire non potuit.

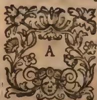
Gellius lib. 17. noct. Att. c. 16. Cælius lib. 11 c. 13.

QVÆSTIO VII.

An elementum rei viuentis alimentum esse queat, nec-ne.

ARTICVLVS .I.

Argumenta in partem quæ affirmat.

ALIMENTI nomen bifariam accipitur. Vno modo pro eo quod iam ritè decoctum est, vt in rei viuentis substantiam concedat. Altero, pro eo, quod per os, vel per id, quod oris vice fungitur, idoneam ad alendum corpus præparationem sub-itum hauritur, vt panis, arborum fructus, aliáque id genus. Proposita controuersia de alimento secundùm posteriorem notionem intelligenda est. Nam secundùm priorem satis liquet elementum pro alimento esse non posse, cùm nihil in viuentis substantiam commutetur, nisi alteratricis facultatis ministerio præeunte, quo scilicet alimentum cum re aucta cognationem & similitudinem assequatur.

Hippocr. lib. de alim. Gal. lib. 2. nat. facult. c. 1.

Duplex acceptio alimenti.

Videtur igitur affirmatiua pars quæstionis in singulis elementis ostendi posse. In primis namque vniuersum stirpium genus terra nutritur, cùm inde fibris ac radicibus pabulum trahat. Quin & ex animalibus talpæ & serpentum nonnulli terram edunt, proindéque

Primū arg.

Plinius lib. nat. hist. cap. 72.

ex ea nutriũtur, & gliſcunt. Ac lupos etiam terra veſci docet Ariſtoteles lib. 8. de hiſt. anim. cap. 5.

2. Argum. Secundò, Animalia in aquis degentia capiunt ex aqua alimentum, imò & terreſtria, quæ aquam bibunt: igitur elementum aquæ cedit in rei viuentis nutrimentum. Quod & palàm docet Ariſtoteles in probl. ſect. 1. probl. 13. cur, inquit, mutationem aquarum grauem, aëris verò non grauem eſſe affirment? An quod aqua corporibus alimentum eſt; aër autem nullum exhibet alimentum?

3. Argum. Tertiò, Compertum eſt quædam animalia aëre veſci, ac viuere; igitur aër eſt alimentum. Antecedens oſtenditur; quia perhibent *De Chamæleonte.* Chamæleontem annum integrum inediam tolerare, & vbi auram hiatu excepit, & occluſit malas, turgere ei ventrem. Quin & obuerſum ad ſolem, haurire radios, eóſque conuerſione hiantem ſequi; videlicet quia coctò quàm crudo aëre libentiùs veſcitur. Sunt etiam, qui eum non modò aëre ali, ſed etiam nullo præterea cibo vti arbitrentur, vt *Tertull.* Tertullianus in libro de Pallio. Sic enim ait; Chamæleon ieiunus ſemper & indefectus, oſcitans veſcitur, follicans ruminat de vento cibos. Quod etiam confirmat *Plinius.* Plinius lib. 8. nat. hiſt. cap. 33. Solus, inquit, animalium, nec cibo, nec potu alitur, nec alio quàm aëris alimento. In vita quoque Artaxerxis ſcribit Plutarchus auiculam eſſe *Plutarchus de auicula Rhythace.* in Perſis nomine Rhythacem, quæ vento & rore alitur. Item in Africa monſtrum eſſe dicitur (vernacula lingua Haiit nominant) quod eſitare nemo vnquam aſpexit. Secum enim mapalibus incluſum barbari periculum eius rei facturi detinuerunt. Itaque ventorum afflatu viuere credunt. Nec de belluis tantùm, ſed de hominibus etiam ſimilia auctores prodiderunt. Affirmat enim Rondeletius lib. 1. de piſcibus, cap. 13. quendam Romæ annos quadraginta ſola aëris inſpiratione nutritum fuiſſe. Præterea Indorum quandam gentem narrat Plinius lib. 7. cap. 2. ad extremos fines Indiæ circa fontes Gangis abſq; vllo cibo potúque, halitu tantùm & odore, quem è pomis floribúſque captent, ſuſtentari. Ferunt & *De Democrito.* Democritum Abderitanum philoſophum mellis, ſeu panis calidi odore vitam quatriduo ſuſtentaſſe. Quòd ſi odor ſuſtentat, cur non aër? Patet igitur aërem animalibus pro nutrimento nonnunquam eſſe.

De Haiit Ambroſ. Pareus in lib. de monſtris & prodigiis, De Aſtomis etiã Strabo ex Oneſicrito lib. 15. & Solinus cap. 65. Boëmius lib. 2. de moribus gētium, c. 8. Arſenius in Apheris. Cœlius lib. 24. c. 21. de Democrito. Oribaſius 1. Aph. com. 2.

4. Argum. Poſtremò, Vt tradit Ariſtoteles 5. lib. de hiſt. anim. cap. 19. & Plinius lib. 11. nat. hiſt. cap. 36. in æratiis fornacibus Cypri inſulæ pennatæ beſtiolæ paulò muſcis grandioribus maiores per ignem ſaliunt; quòd ſi inde volatu paulò longiore abſceſſerint, emoriuntur. Igitur cùm hæc animalia in igne viuant, eodem quoque alentur: atque adeò videtur ex dictis concludi nullnm eſſe elementum, quod alicui viuentium generi pro alimento non ſit.

Idem ſcribit de Salamandra Ælianus li. 2. c. 5. Plinius lib. 10. c. 67. Olympiodorus in 4. Meteo.

ARTI

ARTICVLVS II.

Dubij superioris explicatio.

PROPOSITÆ dubitationi aliquot assertionibus respondendum est. Prima sit: Omnia viuentia dici possunt aliquo modo ex elementis nutriri, saltem remotè. Hæc probatur, quia viuentia aut ex elemétis aut ex mistis nutriuntur: mista verò constant ex elementis saltem virtute. Quare cùm elementa in mistis contineantur, etiam dum mista mistis nutriuntur, vtcumque dicentur ex elementis nutriri, licèt non proximè & immediatè. *Prima assertio.*

Secunda assertio. Nullum elementum per se, & in suo naturali statu constitutum potest esse alicuius rei viuentis alimentum. Hæc assertio est Aristotelis lib. 2. huius operis, c. 8. text. 49. & lib. de sensu & sensili cap. 5. & aliorum philosophorum communis; probatúrque ex eo, quia cùm alimentum debeat viuenti simile cognatúmque reddi, tale esse oportet, vt eius qualitates à viuente ipso infringi, & ad conuenientem mediocritatem reduci possint: at elementa pura, & in suo naturali statu, non ita se habent; cùm qualitates obtineant viuenti repugnantes, ac longè potentiores, vt ignis summum calorem, aqua summum frigus. Item quia, vt Aristoteles in lib. de sensu & sensili c. cit. ait, & ex iis quæ superiùs à nobis tractata sunt, iàm liquet, in omni concoctione ex eo quod nutrit, superfluunt recreméta. Hęc autem in elemento puro, quod vndique sibi simile est, esse non possunt. *2. Assertio.* *Auerroes 2. Collig. c. 19. Galen. lib. 4. de vsu part. cap 5.*

Tertia assertio. Nihil prohibet aliqua elementa extra naturalem statum posita, & inuicem confusa effici quorundam viuentium alimentum. Huius assertionis veritatem probat experientia. Constat enim, herbas stirpésque terra & aqua inuicem coniunctis enutriri, vt superiùs argumentabamur, docétque Aristoteles libro de sensu & sens. cap. 5. *3. Assertio.* *Plutarchus lib. de causis nat. cap. 2. Alex. in suo 2. de an. Rōdeletius lib. 1. de pisc. ca. 11. & 13.*

Quarta assertio. Licèt quoduis mistum secundùm potentiam remotam dici queat alimentum cuiuslibet viuentis; non tamen secundùm potentiam proximam tale est. Hæc quoad priorem partem ostenditur, quia nulli misto ex parte materiæ quæ ad omnes formas indiscriminatim se habet, repugnat assumere eandem formam quam obtinet verum propriúmque alimentum cuiusque viuentis. Quò pertinet illud Lucretij lib. 2. *4. Assertio.*

Lucretius.

Quippe videre licet cunctas res vertere sese:
Vertunt se fluuij in frondes; & pabula læta
In pecudes: vertunt pecudes in corpora nostra
Naturam: & nostro de corpore sæpe ferarum
Augescunt vires, & corpora pennipotentum.

Posterior pars assertionis inde patet; quia id tantùm dicitur alimentum alicuius viuentis, quod ab eo immutari, & decoqui potest: hoc verò non omnibus mistis conuenire, palàm est.

Responsio ad argumenta superioris artic.

Argumenta autem superiùs adducta nihil contra ea, quæ à nobis asserta sunt, conficiunt. Tantùm enim probant elementa non pura, sed mutuò commista, interdum nutrire, quod de herbarum stirpiúmque genere monuit Aristoteles lib. huiusce operis secundo cap. 8. text. 49. idémque suo modo de talpis, serpentibus, & aquatilibus intellige: nempe non ex sola terra, aut aqua; sed ex terræ & aquæ colluuie, saltem interdum, sustentari. Nam quæ vno simplici nutriri videntur, multis nutriuntur, docente Aristotele loco citato, maximè cùm elementa apud nos nequaquam pura & syncera existant, vt alibi aduertimus. Similiter dicendum, animantia, quibus aërem pro alimento esse perhibent, non ali puro aut solo aëre, sed aliorum corporum permistione concreto; si tamē ita alantur. Nam Chamæleontem, quem multi solo aëre nutriri scripserunt, obseruatum iam est muscarum etiam aucupio viuere. Qua de re Iulius Scaliger exercitatione 196. in Cardanum: Ioannes, inquit, Landius in vltima Syria cùm esset, ait se vidisse vnum è quinque, quos emerat, Chamæleontibus, linguæ repentino momentaneóque iaculatu muscam, quæ in eius esset pectore, legisse. Propterea illius à se dissecti linguam narrabat inuentam palmi longitudine cauam, inanem. In summa tanquam acetabulum, cum muco, quo prædam tolleret. Id nouum sanè iis qui solo vento viuere hactenus existimarunt. Hæc Scaliger. Quod autem Rondeletius memorat, si ita accidit, non naturali sed diuina virtute accidit.

In problemat. lib. de cælo.

Chamæleontem aucupio muscarum viuere.

Odores non nutrire.

Quod attinet ad odorem, in primis, si is propriè sumatur, id est, pro qualitate, quæ odoratu percipitur, certum est non posse esse alimentum; cùm alimentum ad substantiam reparandam comparatum sit; proindéque substantiam esse oporteat, vt Aristoteles ait li. de sensu & sensibili cap. 5. Si verò accipiatur pro fumida exhalatione, nec eo modo potest in rei viuentis nutrimentum cedere, vt Aristoteles loco citato confirmat, Pythagoreos contrariæ opinionis assertores coarguens, tum aliis rationibus, tum ea, quia alimentum trahitur à ventriculo, odor autem commeat in caput, vbi olfactus sensorium residet. Quare licèt odor reficiendo spiritus cerebrum foueat, & ad sanitatem, ac vires aliquid momenti afferat; non tamen nutrit; quidquid ea de re historici prodiderint, existimarítque Guilliermus Parisiensis in suo Sacramentali, vbi inquit fumidam exhalationem posse nutrire.

De pyraustis.

Argumenti autem à pyraustis desumpti duplex solutio est; altera, quam in nostris problematis ad calcem librorum de cœlo attulimus; quæ negat pyraustas in igni viuere: asseritque, Aristotelem id referendo tantùm, non asserendo pronuntiasse, maximè cùm idem Arist. lib. 5. de hist. anim. cap. 19. tradat nullum animal in igne viuere: altera, quæ id concedit, non ita tamen, vt eiusmodi bestiolæ puro solóve igni, sed lapidum, quæ ibi coquuntur, materiæ permisto alantur.

Quòd item Salamandra non diu viuat in igne, diximus in nostris probl. post lib. de cælo ex Dioscoride, Gal. & D. Thom.

QVÆ

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm animalia ſanguine prædita ſolo ſanguine nutriantur.

ARTICVLVS I.

Vtriuſque partis argumenta.

Lege Galenũ 1. de temperamentis.

ISSERVIMVS ſuprà de alimento remoto, nunc de proximo agendum erit. Non eſt autem quæſtio de omnibus in vniuerſum animantibus, cùm notum ſit, traditúmque ab Ariſtot. lib.4. de hiſt. anim. cap.1. alia prædita eſſe ſanguine; alia non; ſed de iis tantùm, quæ ſanguinem habent. Quanquam id quod de ſanguine ſtatuerimus, pronunciandum quoque ſit de eo quod in exanguibus ſanguini proproportione reſpondet. Pro negatiua parte hunc in modum nonnulli argumentantur. In corpore animalis quædam membra ſunt calida, vt cor: quædam frigida & humida, vt cerebrum, & ſpinæ medulla: quædam ſicca, vt oſſa: quædam exanguia, vt cartilagines, arteriæ, & nerui. Item alia referunt naturam ſanguinis, vt hepar, & caro; alia flauæ bilis, vt pulmo; alia atræ, vt ſplen: alia pituitæ, vt cerebrum. Igitur cùm vnumquodque ſimili nutriatur, vt ex Ariſtotele hoc in lib. ca.5. text.38. aliiſque in locis, ſuperiùs docuimus, cúmque fieri non poſſit, vt vnus idémque ſanguis ad tantam membrorum varietatem ſeſe effingat: alia danda erunt in animali nutrimenta, ſingulis partibus idonea. *Primũ arg. pro parte negatiua.* Secundò, Reliqui humores etiam nutriunt. Non igitur ſolus ſanguis nutrimentum eſt. Antecedens probatur: quia in venis, quæ ſunt alimenti conceptacula, omnes humores continentur, vt in ſanguine, qui è venis elicitur, conſpicuum eſt. *2. Argum.* Tertiò, Nihil trahit ad ſe niſi id quo alitur, cùm tractio ſit propter membri allicientis vtilitatem; alioqui citra finem operaretur: atqui vtraque veſicula tam atræ quàm flauæ bilis, trahit ad ſe hos humores: ergo iis alitur. *3. Argum.* Quartò, ſanguis docente Ariſtotele 3. de hiſt. anim. cap.19. nullibi præterquam in corde extra venas continetur. Igitur ſi ſolus ſanguis nutrit, vel membra omnia erunt venæ, vel aliquod membrum, nutritionis beneficio carebit; quorum vtrumque à vero abeſt. *4. Argum.* Quintò, Negari non poteſt ventriculum ex chylo nutritionem capeſſere; chylus autem ſanguis non eſt, cùm hic in hepate conficiatur. Ergo non omnia membra ſanguine aluntur. *5. Argum.* Probatur maior, quia aut ventriculus aliquid ſibi ex chylo retinet, & ad hepar reliquum tranſmittit, aut nihil; ſi aliquid, igitur eo nutritur; ſi nihil, ſequitur dum ſanguinem à iecore expectat, famem non minùs quàm anima ſentire; quod experientiæ repugnat, cùm cibus ventriculo conceptus mox ſaturet, & appetentiam ſedet.

Pro altera verò parte, quòd ſanguis ſit commune alimentum, *Primũ arg.*

pro parte affirm. quo animantia nutriuntur, ostendi potest. Primùm, quia id suadet ipsa corporum structura, & compositio, in qua videmus vtrique bili, vt recrementis ad nutritionem inutilibus, propria conceptacula seorsum destinata esse; at sanguinis vasa per totum corpus fundi; vtique

2. Argum. vt inde omnia membra pascantur. Secundò, quia alimentum datum est à natura ad tuendam vitam, quæ cùm in humido & calido consistat, oportet alimentum calidum esse, & humidum; eiusmodi verò est

3. Argum. sanguis. Tertiò, cùm cibus non sumitur, sanguis deficit, cùm sumitur, augescit: quòd si alimenta bona sint, sanguis integer est, si praua, vitiosus; solum ergo sanguinem, vt commune alimentum ex cibo natura instituit.

4. Argum. Quartò, vt docet non solùm Aristoteles in lib. de sensu & sensili cap. 4 sed etiam Galenus 1. de aliment. facul. alimentum debet esse dulce; sed ex omnibus humoribus solus sanguis dulcedinem obtinet; quia flegma insipidum esse dicitur, bilis amara, melancholia acida. Ergo ex omnibus humoribus solus sanguis nutriet.

ARTICVLVS II.

Quæstionis explicatio.

Prima concl.

His in vtramque partem disputatis duplici conclusione controuersia decidenda est. Prima sit, è quatuor humoribus solus sanguis est commune membrorum alimentum, nec alius è reliquis tribus per se ac seorsim acceptus nutrit Hæc est non solùm Arist. lib. 2. de partibus anim. cap. 3. & 4. & lib. 1. de generat. anim. c. 19. & lib. 2. eiusdem operis cap. 4. Auerrois 2. Collect. Alexãdri in suo primo lib. de anim. & aliorum Peripateticorum, sed Medicorum etiam communis, probatúrq; argumentis proximè adductis. Propter quæ tamen haud negandum est, pituitam, quæ quandam sanguinis adumbrationem habet, facilè continentium membrorum calore decoqui, & ad expressam sanguinis naturam deduci, atque ita alere: imò & nonnihil tam ex ipsa nondum in sanguinem versa, quàm ex flaua & atra bili pariter cum sanguine in membra immediatè commutari, quasi per accidens ob admistionem & coniunctionem cum sanguine, qui ab his recrementis, etiam integra valetudine, omni ex parte abiungi nequit, vt iam suprà monuimus.

2. Concl. Secunda conclusio. Non omnia membra sanguine proximè nutriuntur Hæc est non medicorum tantùm, sed etiam Aristotelis lib. 3. de hist. anim. cap. 5. vbi ait, certum esse neruos humore albido & glutinoso nutriri; & lib. 2. de part. anim. capit. 6. vbi inquit ossa ali medullis. Quod scripserat etiam Hippocrates in libello de alimento. Quod item de quibusdam aliis membris tradunt medici. *Ioannes Gãdau. lib. de morte & vit. quæst. 14.*

Pecu-lia

Peculiaris autem controuersia est de ventriculo, verúmne chylo nutriatur, an non. Sunt qui id omnino negent, tum ob alias rationes, tum quia teste etiam Galeno lib. 3. de temperament. capit. 1. alimentum antequam conuertatur, necesse est obire priùs tres decoctiones. Occurrunt tamen aduersarij, negantes intelligendum id esse de membro primæ decoctionis, quod ex tota massa optimam sibi portionem seligere valet, & bonitate partis selectæ, si quid incommodi ex anticipata conuersione oriri posset, compensat. Quidam, è quorum numero est Dinus in suis quæstionibus, aiunt, ventriculum propria ac ingenita sibi vi, chyli partem in sanguinem vertere, eáque ali. Sed hi contra commune placitum negant formam sanguinis à iecore tribui. Auicenna prima primi doctrina 5. summa 5. cap. 2. ait, externam ventriculi tunicam sanguine, internam chylo, quem tangit, enutriri; argumento, quòd ea facies magnam habet cum chylo temperamenti similitudinem, vt ex albenti vtriusque colore apparet. Hæc sententia, seu potiùs eius fundamentum, à quibusdam ex eo refellitur; quia compertum est vtriusque membranam seu tunicam ventriculi eadem natura & complexione præditam esse. Zoar lib. 2. tract. 5. cap. 1. & Auerroes 2. colliget. cap. 9. asserunt partem superiorem vētriculi chyloso succo; inferiorem, quæ crassior est, magisque sanguinea, transmisso à iecore sanguine ali. Sed hos anatomicæ inexperientia fefellit; quandoquidem in vētriculo, saltem humano, constat, imam partem nec magis sanguineam, nec magis crassam esse, imò tenuiorem. Alij ducti extremo argumento, quod proximo articulo pro negatiua parte attulimus, absolutè affirmant ventriculum ali chylo. In his sunt Galenus lib. 5. de facult. cap. 13. & lib. 6. de placitis, cap. 14. Peramatus lib. de anim. facult. cap. 7. Valesius lib. 2. controu. Med. & Phil. cap. 3. aliíque nonnulli.

An ventriculus chylo alatur. — *Dinus.* — *Auicenna.* — *Zoar.* *Auerr.* — *Lege Vesalium lib. 5. de hum. corp. fabr. cap. 3.*

Nobis in hac opinionum varietate statuendum videtur, primò quidem ventriculum aliquam chyli portionem vendicare, atque in propriam substantiam vertere, vt vltimum illud argumentum videtur concludere, sed eundem postea ex sanguine ab hepate remisso vberiorem capere nutritionem. Habet enim ventriculus venas haud parum conspicuas ex iecinore ad se pertinentes, & directas, per quas eiusmodi sanguinem, vti reliqua membra, ad se alliciat, vt Auicenna decima tertia tertij cap. 1. Fernelius lib. 6. suæ Physiologiæ, cap. 1. demonstrant. Nec natura eas venas aut frustrà, aut ad alium finem quàm ad ventriculi nutritionem, dedit.

Responsio ad dub.

ARTICVLVS III.

Soluuntur argumenta primi articuli.

EXPLICANDA nunc sunt vtriusque partis argumenta, quatenus iis, quæ à nobis conclusa sunt aduersari videbuntur. Ad primum dicimus, nō debere impossibile existimari vnum eundémque sanguinem tantam membrorum varietatem alere: præsertim cùm

Solut. primi arg. pro priori parte quæstion.

cùm illa non essentia sed accidentaria solùm ratione differant, & vnumquodque eam sanguinis particulam, quam ad se allicit, pro ratione sui temperamenti commutet, sibíque accommodet. Quod D. Gregotius Nyssenus in lib. de hominis opificio, cap. 30. declarat apta quadam similitudine aquæ, qua hortus variis arboribus herbísque consitus irrigatur. Nam quemadmodum idem aquæ humor in vitem, in pyrum, in platanum, in amaracum, in violam, in lilium, aliáque eiusmodi pro ratione & natura eius, ad quod perlabitur, conuerti solet: & in aliis quidem purpurascit, in aliis rubescit, alióve colore pingitur: in his amarorem, in illis dulcedinem concipit: in quibusdam ad vtilem, in aliis ad inutilem succum demutatur: sic idem sanguis ossi applicitus (intermedia tamen medulla) in os durescit; carni iunctus carnis recipit mollitudinem. Atque ita suo modo res habet in cæteris. Quòd verò quædam membra cum recrementitiis humoribus nonnullam cognationem habere videantur, non ex eo est quòd iis alantur; sed quòd cum iis in aliquot accidentibus aliunde similitudinem contrahant. Quo modo lien, quia melancholiam continet, atro colore inficitur. Ad secundum negandum est antecedens, cum ea tamen obseruatione, quam ad primam superioris articuli conclusionem adhibuimus, respondendúmque, quod iam alibi diximus, nimirum in venis animantiū integra fruentium valetudine, parum admodum ex flaua & atra bile contineri; atque adeò parum de iis, etiam mistim cum sanguine, in substantiam rei viuentis conuerti morbi autem tempore, cùm iis humoribus, in quos sanguis corrumpitur, venæ scatent, abstinere sese ab illis nutritiuam, vt à materia inutili ad conuersionem. Ad tertium neganda est maior, dicendúmq; vtriusque bilis vesiculam attrahere ad se humorem sibi peculiarem, non vt eo alatur, nec ob priuatam suam vtilitatem, sed ad repurgandum sanguinem, atque ob ea commoda, quæ suprà recensuimus, proindéque eiusmodi attractionem non frustrà esse, sed optimi finis gratia. Ad quartum dic, cùm venæ multiplici propagine & ramulis diffusæ totum corpus pererrent, in omnes partes sanguinem traiicere & distribuere posse; etsi non omnes venæ sint, quandoquidē vnaquæque particula è vicina venula succum prolectat. Quintum argumentum concludit id quod ad calcem superioris articuli decreuimus.

D. Gregor. Nyss.

Similitudo.

Solut. 2.

Solut. 3.

Solut. 4.

Quod attinet ad argumenta, quæ pro sententia Aristotelis adducta sunt, rectè probant, cōmune & ordinarium membrorum alimentum esse sanguinem: quod non obstat, quominus aliqua membra, vt ossa, & nerui, proximè nutriantur humore quodam medio, in quem sanguis demutatur, qui humor dulcorē & humiditatē, calorémque ad alendum conuenientem obtinet; etsi hæc non ex æquo in omnibus membris requirantur. Nec item obstat, quominus ventriculus chyloso succo alatur; tum quia diei potest non fuisse locutum Aristotelem de primæ concoctionis membro, quòd propriæ necessitati primùm subuenire par erat: tum quia etiam ventriculus sanguine ab hepa

Responsio ad alia argum. eiusdem art.

Ventriculum ali ex parte chyloso succo.

ab hepate per communem distributionem misso ex parte sustentatur. Neque dictis postremò officit, quod Aristoteles 2. de part. anim. cap. 4. aliisque in locis non solùm docuit, sanguinem esse alimentum, sed esse vltimum proximúmve alimentum: proximum enim appellauit non ad excludendum medium humorem inter sanguinem & nonnulla membra, sed ad discrimen inter cibum, qui ore capitur, qui non proximum sed remotum alimentum est. *Explicatur locus Arist.*

QVÆSTIO IX.

Vtrùm sit necesse omne viuens nutriri, an non.

ARTICVLVS I.

Dissolutio controuersiæ: & argumenta, quibus ea oppugnari possit.

Lege Arist. sect. 5. probl. quæst. 5.

EGIMVS de alimento, nunc de nutritione, quæ circa ipsum versatur, disceptandum erit. Philosophorum omnium consensu receptum firmatúmque est, naturalium rerum vitam, vt non semel diximus, in calido & humido accommodata qualitate & quantitate, sibi mutuò respondentibus, contineri. In calido, quia calor est omnium vitalium functionum opifex: in humido, quia humor pabulum est caloris. Oportet autem hunc humorem pinguem ac viscosum esse, non tenuem; quia pinguis bene cohæret, & diutiùs calorem fouet; tenuis facilè dissipatur, & resoluitur. Atque hinc est, quòd aquatilia, licèt humoris copia præ aliis animantibus abundent, breuioris tamen vitæ sunt quàm terrestria, & volatilia: videlicet, quia illa humido aqueo & tenui; hæc viscoso affluunt. Hinc etiam est, quòd inter plantas oleaceæ, & quæ resinam fundunt, quia humido pingui redundant, viuaciores sunt; breuis autem æui cerasus, & malus persica, aliæque eiusmodi arbores. Oportet etiam calidum & humidum proportione quadam sibi attemperari: quia si calor nimiùm excedat, confestim depopulabitur ac resoluet humidum: si item humiditas magno excessu vincat, calorem suffocabit, vt in lucerna videmus.

Lege Arist. lib. 4. de gerat. anim. c. 10. & quæ de hac re ferè plurimus in li. de longu. & breuit. vitæ.

Humidũ caloris pabulũ.

Aquatilia breuioris æui.

Porrò cùm calor ignea acrimonia humidum continenter ad interitum rapiat, contemperationem illam, sine qua vita constare non potest, nisi aliunde prouideatur, dissoluturus: cùm præterea circumfluus aër, aliæque externæ causæ in viuentium corpora deseuiant, ac prædictum humidum frequenter exsiccent, orta hinc est viuentibus necessitas alimenti, quo humidi iacturam fluxúmque materiæ resarciant. Quod, quia per nutritionem fit, patet necessum esse omne viuens nutriri. Et verò sic viuens nutritione eget; vt nutritio propriè accepta ei duntaxat conueniat, docente Aristotele lib. 2. de anima, cap. 4. text. 46. & 49. cæterísque philosophis; patétque ex eo, quia

Auerr. 6. col. lect. c. 4. Auicen. 2. 1. doct. 2. ca. 5. Gal. lib. 1. de san. tuen.

Vnde necessitas alimenti.

propria nutritio est conuersio alimenti in substantiam rei viuentis effecta virtute animæ. Quare neque ignis, neque lapides, aliave eiusmodi, quæ apposita materia augescunt, propriè, sed translatitiè nutriri dicuntur.

Obiectio 1. Verùm obiiciet aliquis: Calor non agit in humidum. Igitur humidum non diffluit actione caloris ipsum exsiccantis, & absumētis. Probatur antecedens; primò, quia si calor ageret in humidum, dissolueret seipsum suique interitum moliretur. Nam cùm nimiùm exesa & dissipata humidi substantia non sit apta calori fouendo; necesse est, vt dum sensim humidum atteritur, calor quoque pariter obsolescat, ac pereat; non aliter, quàm lucernæ ignis consumpto oleo. *Obiectio 2.* Secundò, quia vel calor ageret in humidum efficiendo immediatè siccitatem, vel calorem, quem humidi exhalatio, atque adeò siccitas, consequitur. Primum non est dicendum, quia calor nonnisi à calore, siccitas à siccitate proximè oritur. Nec etiam secundum, quia cùm calor & humiditas non sint ab se disiuncta; sed in eadem subiecti parte consideant, pars actu calida seipsam calefaceret; atque idem in se & in si-*Obiectio 4.* mile sibi ageret, quod fieri non posse progressu patebit. Tertiò, quia non videtur fieri posse, vt vnus idémque calor præparet materiam ad formam viuentis, dum alimentum coquit; & aliunde quatenus humidum carpit, ad interitum siue abscessum eiusdem formæ materiam disponat. Quartò, quia si calor humidum arefaceret, corpora calidiora breuioris essent vitæ; & maribus fœminæ magis longæuæ essent, & quæ minùs exercentur corpora; cùm calor viris acrior sit, idémque exercitiis corporibus augeatur. At verò mares diutiùs viuere ostendit Aristoteles in lib. de longit. & breuit. vitæ cap. 2. & Medici corpora exercitatione vegetiora firmioráque fieri testantur.

Mares diutius viuunt.

ARTICVLVS II.

Responsio ad superiora argumenta.

Diuersæ opiniones de actione caloris in humidū.

RECENTIVM philosophorum nonnulli, quorum meminit Theophilus in 2. de anima ad text. 45. superioribus argumentis victi manus dedère, aientes, humidum, non à calore viuentium corporibus aut eorum spiritibus inhærenti, sed à causis externis absumi, præsertim ab aëre circumfluo. Alij rati elementorum formas manere actu in mixtis, aiunt partes igneas agere in terrestres & aëreas, sicque humidum à calore, qui in diuersa subiecti parte insit, depopulari. Alij cùm putent elementa virtute duntaxat in mixtis residere, ponunt tamen duplicem calorem; vnum igneum; cœlestem alterum: aiúntq; humidum ab illo depasci, ab hoc foueri. Et hæ quidem omnes solutiones excogitatæ ab iis fuere: ad tuenda diuersa munia, & effecta, quæ in viuentibus apparent, nec ab eodem calore videntur administrari posse. Sed nobis earum nulla placet. Non prima: quia communi [illegible] philosopho

Pro hac 2. op. lege Gale. in lib. de Mara. cap. 31.

philosophorum dogmati aduersatur, negátque viuentia interitus sui causam in se habere. Non secunda, quia, vt sequenti libro patebit, elementa potestate tantùm in mistis permanēt. Nec denique tertia, quia distinguitur in viuentibus duplicem calorem, quem in vnum eundémque coire, progressu ostendemus.

Quare nostra sententia est, calorem in spiritibus tam congenitis quàm influentibus, qui animati non sunt, confidentem agere in partes humidi animatas, quæ ab spiritibus situ distinguuntur, (& hæc prima causa vim habet in solis animantibus in quibus duntaxat spiritus inueniuntur) simúlque calorem inhærentem in vna portione humidi animati agere nonnunquam in vicinum humidum: & in idem quoque frequēter vsque ad dispendium sæuire tum fuliginem, & vapores excrementitios, qui in viuentium corporibus ex caloris nutricatione remanent; tum alias causas externas, præsertim circumfusum aërem, vt aduertit Galenus lib. 6. aphoris. com. 59. nunquam tamen calorem, qui in eadem parte ac situ cum humido est, in idemmet humidum agere; alioqui effugere non possumus, quin dicamus idem in sui omnino simile agere, vt secunda ratio, qua antecedens argumenti superiùs propositi confirmabatur, planè conuincit. *Vera opinio.* *Galenus.*

Obiter hîc aduerte, viuentia posse interire ab intrinseco, etiam absque actione agentis peregrini, quod ipsa a natiuo temperamento deturbet, eísque necem moliatur, quia fuligines illæ, & vapores, quos diximus, in ipso viuente orti, eique familiares, dum huc illuc quasi libere in corpore vagantur, partium temperiem mutare atque euertere possunt. Quod præstant etiam non infrequenter quatuor vulgati humores orti in viuente, eique similiter domestici. Vnde nobiscum hos, vt internam interitus causam circumuehimus. Neque obstat quòd ijs solis insint animantibus, cùm reliqua etiam viuentia ab intrinseco extingui possint. Non, inquam, obstat, quia in aliis quoque viuentibus inueniuntur succi quidam ijs humoribus, vel eorum aliquibus proportione respondentes, qui simili ratione perniciem afferre queunt: esto nullo pars informata forma viuentis, dum est in sua naturali temperie, ac nisi ab ea deiiciatur, alteri parti noceat, vt alibi hoc in libro disseruimus. *Quo pacto viuentia ab intrinseco intereant.*

Nunc difficile non erit argumentis satisfacere. Ad primum respondet Fernelius in libro de spiritu & innato calido ca. 8 & Theophilus primo de anima ad textum 66. nihil mirum si calidum conseruare se desiderans, se ipsum interimat; non enim per se, & ex instituto in sui perniciem agitur, sed ex accidente, quatenus absumit pabulum, quo exhausto extingui vnà cum eo necesse est. Adde etiā non eandem partem sibimet interitus causam esse, vt paulo antè constituimus. Præterea eam direptionem fieri etiam à partibus inanimatis. *Lege Capr. in 2. d. 15. q. 2. a. 3. Heru. in tract. de plur. form.* *Diluit 1. obiectionis.*

Ad secundum dicendum calorem agere in humidum, primò calefaciendo, secundariò per euaporationem desiccando, nec tamen idem in se, aut in simile agere, vt iam ex dictis constat. Ad tertium, eundem specie calorem, quatenus animæ instrumentum est, materiam *Diluit. 2.* 3.

dispònere ad animæ introductionem, rursúsque eundem non per se, sed vnà cum alijs causis humidum exoluentibus disponere ad interitum abscessúmve animæ. Quod minimè mirandum est; præsertim in accidentibus, quorum actio propter concursum diuersorum agentium in effecta diuersa, atque etiam repugnantia, non rarò degenerat.

Cõsule Garbi. in tract. de restaur. humidi. Zimarã in Theor. prop. 31.

4. Ad quartum, corpora calidiora, & quæ magis exercentur, viuaciora esse: illa, quòd ob innati caloris vim meliùs decoquant alimenta, & maiorem humidi copiam reparent; hæc, quia propter recrementorum vacuitatem, vbetiùs etiam nutriuntur; quas ob causas viri magis longæui sunt, quàm fœminæ. Ita verò licèt calor humidum consumat; non inde tamen sequitur, vbi plus est caloris, ibi humidum ob assiduam resolutionem magis deficere: nisi fortè id non respondeat proportione calido, vt antecedenti articulo præmonuimus, quod tamen in viuacioribus respondet.

Corpora, quæ plus exercentur, cur sint viuaciora.

QVAESTIO X.

Vtrùm viuens quandiu viuit, nutriatur.

ARTICVLVS I.

Videri non semper nutriri.

Argumenta proparte negatiua.

QVOD viuens nutritionis beneficio non semper fruatur, ostendi videtur, in primis, multorum animantium exemplis. Namque vt refert Aristoteles lib. 6. de hist. anim. cap. 30. & lib. 8. eiusdem operis, cap. 17. Vrsa dies circiter quadraginta latet sine cibo, ac per id tempus adeò pinguescit, vt mouere se facilè nequeat. Item stelliones, & crocodili fluuiatiles, ac nonnulli serpentes, teste eodem Aristotele 8. libro proximè citato cap. 15. & Auicenna 7. de anima. & M. Alberto lib. 22. de anim. tract. 2. per hyemem nihil alimenti capiunt. Quod etiam affirmat Aristoteles de gliribus, addens eos per id tempus multum pinguedinis comparare; quorum vnus apud Martialem in xeniis ita de se canit:

Aristotel. Auicenna. Albertus.

Lege etiam Pl. lib. 3. de Natur. hist. c. 25. M. Alber. in sũ. de hõ. tract. de nat. & lib. 7. de anim. tract. cap. 1. 8.

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Item ferunt in Brasilica regione auiculam esse, quæ rostro ex arbore suspenso sex integros menses sine pabulo degit, iísque decursis quasi e morte ad vitam redit, vnde indigenæ suscitatam vocant. Nec de belluis tantùm; sed de hominibus etiam his similia leguntur. Albertus enim lib. 7. de anim. ait vidisse se Coloniæ mulierem, quæ interdum totos triginta, interdum viginti dies inediam toleraret: & in summa de homine, tract. de nutrit. inquit fœminam quandam quadraginta dierum spatio à cibo abstinuisse. Et alium quendã similiter trimestri spatio nihil sumpsisse alimenti refert Medina lib. 2. suæ Paræuclis, cap. 7. Portius quoque puellam Germanam narrat per

De brasilica aue.

De quorundam inedia.

biennium

biennium ſine cibo vixiſſe;& Aponenſis 10.problematum ad finem aſſerit ſe à viris probatæ fidei accepiſſe, fœminam in Normandia ſua tempeſtate fuiſſe,quæ annos decem & octo nihil guſtarit. Videtur igitur manifeſtum,non ſemper viuens,dum vita fruitur, nutriri, quandoquidem nutritio ſine alimento non eſt.

Item qui morbo eo laborant, quem atrophiam, id eſt nutritionis priuationem, dicunt, carent nutritionis munere, vt aſſerit Galenus lib.3.de Symptom.cauſis. Ergo ſaltem hi non nutriuntur. Poſtremò, Natura cæteris facultatibus per interualla otium & quietem largitur; & quidem prouidè ac ſapienter;tum quia iucunda eſt rerum viciſſitudo: tum quia, *Quod caret alterna requie, durabile non eſt.* Veriſimile igitur videtur etiam altricem vim nonnunquam iuſto otio potiri, ac feriari; alioqui breui tempore defatigabitur, & langueſcet. Accedit teſtimonium Ariſtotelis lib. de ſomno & vigil. cap. 5. vbi ait, potentiam & inſtrumenta operandi, ſi diutiùs operi inſiſtant, quiete indigere: & lib. 2. de anima, cap.1. vbi docet, animam quandoque eſſe in actu primo,qui eſt veluti ſomnus, & relaxatio ab opere;interdum in actu ſecundo,qui eſt quaſi vigilia & functionum adminiſtratio.

Galenus.

Iucūda rerū vic ſitud.

Ariſtoteles.

ARTICVLVS II.

Viuens quandiu viuit, nutriri, nec ſuperioribus argumentis oppoſitum concludi.

IHILOMINVS, vt rei viuentis ſubſtantia vi caloris, & aliarum cauſarum,de quibus ſuprà egimus,perpetuò diſſipatur:ita ne breui intereat, perpetuā eſſe eius inſtaurationem oportet,quod cùm miniſterio nutritionis fiat, conſequens eſt, vt viuens,quādiu viuit,nutriatur. Quæ eſt aſſertio Ariſt.hoc in lib.cap. 5.text. 41.& lib.2.de anima,cap.4.text.47.& lib.3.cap.12 text.59.& de ſomno,& vigilia,cap 1. vbi ait facultati nutrienti non obrepere ſomnum.Item Aphrodiſęi in ſuo 1.lib.de anima,vbi inquit vacationē à ſenſuum officio, ſomnum; ab altrice facultate,mortem eſſe.Item Auerrois 8.Phyſ.com.20. Auicēnæ 6.de anim.Magni Alberti 2.part.ſum.de homine in tract.de nutritione.D.Thomæ 2 contra gent.cap.97.Ferrarienſis in commentariis eiuſdem loci,& aliorum philoſophorum communis.

Concluſio.

Capr.in 4.d. 44.q.vnica. art.3. Ægid. quodlibet. 3. quaſt.12.

Aduertunt autem interpretes, cùm vis nutritiua variis modis, multiplicique decoctione priùs alimentum præparet; deinde conuertat,non eſſe opus, vt quoad ipſam conuerſionem ſemper in actu ſit; quia non oportet quouis tempore habere iam diſpoſitum, quod conuertat: ſat ergo eſt in opere verſari, vel quoad aliquam è tribus præuiis decoctionibus, vel quoad munus conuertendi in ſubſtantiam,vel etiam quoad actionem attrahendi,vel quoad eam,qua, de

M. Albertus in ſumm. de hom.tract.de augment.

ficiente alimento, calor, si nihil aliud suppetat, in ipsammet substantiam viuentis conuertitur, eámque assiduo morsu vellicat, vt ait Aristoteles cap. 2. de longitudine & breuitate vitæ.

Solutio arg. pro parte negatiua. Ad primum verò argumentum pro contraria parte respondemus, eiusmodi animantes abstinere tunc ab externo alimento; non tamen propterea nutritionem intermittere; quia, vt docet Auicenna, aluntur per id tempus pituita, seu concreti & indigesti humoris colluuie iam antea coaceruata, quam ob inertiam caloris admodum lentè decoquunt. Eámque inertiam fouet tum collecti humoris frigiditas, tum etiam quies diuturna; solent enim tunc ea animantia penè mortua in latibulis decumbere, aut alibi sese continere; ideóq; vrsi postea soluti quasi veterno segnitiem, quam in speluncis contraxerant, Ari herbæ esu castigant, caloremque excitant. vt tanquam ex feriis ad laborem redeant. Docet autem Magnus Albertus loco antè citato iccirco tunc prædicta animantia affluentiùs pinguescere; quia obtuso & eneruato calore humorem, quo pascuntur, vix conficere & immutate valent, proindéque ipsum in aruinam & adipem conuertunt. Quod de horum animalium nutricatione diximus, similiter pronunciandum erit de illis fœminis, quas in argumento retulimus; si tamen vera narrant, idque naturæ vi accidat: quod tamen de Normandica fœmina nequaquam verisimile est.

Vt ex his multa frigore pereant, Galenus in Aphoris.

Vt vrsi veternosi segnitiem castigent.

De iis, qui atrophia seu lienteria laborant. Ad secundum argumentum dicendum est, eos qui ex atrophia, vel etiam ex lienteria malè habent, non prorsus cessare à nutritione: dici tamen eius munere priuari, quòd ægre admodum cibum decoquant. Ad tertium naturam non tribuisse otium altrici facultati, propterea quòd eius opus totius vitæ fundamentum sit, quo sublato viuens in occasum ruit. Cur autem hæc potentia non lassetur eo modo, quo pleræque aliæ corporis vires, ac proinde alternam requiem non deposcat: causa est, quia fatigatio, vt Albertus Magnus inquit, in eas tantùm facultates corporis cadit, quæ agunt per applicationem agentis; quomodo se habet, verbi gratia, potentia, qua animal loco mouetur. Non autem, quæ operantur per modum naturæ, vt nutritiua; quamuis hæc etiam a contrariis repatiendo debilitetur, progressuque ætatis frangatur, & hebescat. Lege D. Thomam 1. part. qu. 119. art. 1. ad 3.

Cur facultas altrix nō lassetur.

QVÆSTIO XI.

Vtrùm alimentum per nutritionem in veram substantiam rei quæ alitur, commutetur.

ARTICVLVS I.

Magistri, & aliorum quorundam sententia.

Status quæstionis.

NON excitatur quæstio de toto alimento, quia vt ex iis quæ à nobis superiùs disputata sunt, planũ est, bona eius pars in recrementa & fæces abit. Igitur tantummodo in controuersiam adducimus, num saltem aliqua alimenti portio conuertatur in substantiam rei viuentis, ita vt vere propriéque ad illius integritatem pertineat. Magister sententiarum lib. 2. dist. 30. eiúsque frater auctor historiæ Scholasticæ, c. 73. & Hugo Vict. de Sacramentis parte 6. cap. penult. arbitrati sunt animum cuiusque hominis vendicare certam omnino præfinitámque materiam, quam solam tanquam partem naturæ humanæ informare possit, nempe eam quæ à prima mundi origine in Adamo extitit, & ab illo particulatim in posteros ducta & propagata est: ita vt in quolibet homine sua portiuncula accepta ex illa communi massa toto vitæ tempore eadem permaneat, nulla externa aut noua substantia in eam transeunte; sed ita vt illa met in seipsa augeatur & multiplicetur. Itaque alimentum non adhiberi ad resarciendum materiæ fluxum, sed tanquam naturæ fomentum, id est, vt actioni caloris resistat: sicuti aurifices cùm aurum igne liquefaciunt, admiscere ei plumbum solent, ne absumatur, & in vapores abeat. Atque hoc modo volunt humanorum corporum multitudinem à primi hominis corpore deriuatam fuisse; idque tantùm quod ex Adamo lege propagationis accepimus, in communi resurrectione ad vitam esse reuocandum; quod autem ex alimento accreuit, tanquam superfluum deponendum; quia tunc natura humana ad immortalitatem traducta, nullo externo natiui caloris fomento ad conseruandam vitam indigebit.

Explicatur opinio Magistri & aliorum.

Probat autem Magister suam sententiam, tum auctoritate tum ratione. Auctoritate; quia vt Christus Dominus Matth. 15. & Marc. 7. docuit, omne quod in os intrat, in vẽtrem vadit, & in secessum emittitur. Quæ verba indicant nihil alimenti in rei substantia manere. Ratione; quia is qui in infantia moritur, resurget cum ea mole corporis, quam esset in ætate perfecta habiturus. (Si enim ei aliunde supplementum quærendum foret, non cum suo sed cum alieno corpore ad vitam rediret:) hoc autem non aliter fiet quàm multiplicata diuinitus materia. Ergò simili multiplicatione per vim naturæ facta existimandum est humana corpora vitæ progressu dilatari & augeri.

Ratio Magistri.

Potest quoque eadem Magistri sententia inde probari, quia nisi Socrates eandem materiam fixam perpetuámque seruaret; cùm eius essentia ex materia & forma coalescat; sequeretur assiduo materiæ dispendio in singulas horas essentiam mutare. Præterea; quia si alimentum succedit in locum humidi primigenij, quod effluxit; poterit aliud humidum æquè bonũ, aut etiam melius, reuocari. Cur enim nõ possit hausto præsertim valde salubri & vitali cibo? at hoc si admittamus, nihil tamen erit cur negemus, posse illum qui senio confectus est, in iuuentam reflorescere, & in multas seculorum ætates vitam producere. Item, natura efficit vnumquodque faciliori modo quo

Confirmatio.

De instauratione humidi.

valet,

valet, simúlque rerum dignitati obnixè consulit: atqui expeditius est, & ad hominis præstantiam magis appositum, ex sola natiua materia, quàm ex aduentitia, increscere. Non igitur hominis substantiam alimentum adauget, aut se illi in vnum corpus agglutinat. Postremò, quòd humana corpora priùs in Adamo extiterint, & ex illa quasi communi massa, decisa, successione generationum ad posteros traducta sint, vt Magister affirmat, videtur planè significare D. Augustinus lib. 10. super Genesim ad litt. cap. 19. vbi ait nos non modò secundùm seminalem rationem, sed etiam secundùm corpulentam substantiam in Adamo fuisse.

D. August.

Sententia Alexãdri.

Magistri opinionem ante ipsum ex parte inuexerat Alexander Aphrodisæus, referente Auerroë hoc in lib. ad text. 38. putauit enim etsi rebus viuentibus noua portio materiæ per nutritionem accedat, priorique adhærescat; tamen eam materiam, quam à principio anima subiit, eandem omnino absque dispendio perseuerare, eámque potissimùm ad essentiam rei pertinere. Differt autem hæc sententia à priori, quia (vt alia discrimina omittamus) non adhibet cibum ad retundendam solummodo comprimendámve natiui caloris vim, sed etiam ad coagmentanda & augenda corpora. Item quia alimenti materiam denuo accedentem non facit omnino alienam ab essentia rei quæ nutritur. Fundamentum Alexandri videtur fuisse, quòd putaret animam necessarium & indissolubilem ordinem habere ad primæuam materiã, ita vt extra illam neque functiones suas administrare, neque in vnius compositi naturam coire possit. Quare oportebit semper talem materiam in eodem homine sartam tectámque seruari.

Fundamentum huius sententiæ.

ARTICVLVS II.

Superiorum sententiarum confutatio.

CÆTERVM tam hæc Aphrodisęi quàm illa Magistri positio à veritate deflexerunt; ac primùm, quòd alimentum in rei nutritæ substantiam verè commutetur, concedunt Philosophi, & Theologi communi assensu, Plato in conuiuio, Aristoteles hoc in lib. cap. 5. & 2. de anima, cap. 4. D. Aug. in lib. de vera religione, cap 40. & de Genesi ad litt. lib. 2. D. Greg. Nyssen. in libro de opificio hominis, cap. 2. & lib. 4. de viribus anim. D. Damasc. cap. 7. suæ philosophiæ. D. Nemesius in lib. de natura hominis, cap. 23. Lactantius in lib. de opificio Dei, cap. 11. D. Thom. 1. part. q 119. art. 1. D. Bonauent. in 2. dist. 30. quæst. 2. Alensis 2. part. q. 8. memb. 2. art. 1. Magnus Albertus 2. part. sum. de homine, quæst. de potentiis vegetatiuis, & in 4. dist. 44. art. 7 eiúsque discipulus Vdalricus lib. 4. suæ summæ, cap. de generat. & augment. Item Scotus in 4. dist. 44. q. 1. Durandus in 2. d. 30. qu. 4. Ægidius eadem dist. Maior quæst. 5. Henricus Gand. quodlib. 2. qu. 10. & alij. Idem quoque medici passim confirmant.

Plato.
D. August.
D. Greg. Nyss.
D. Damasc.
D. Nemes.
Lactant.

Omissis

Omissis verò aliis argumentis, quæ in hanc sententiam auctores citati afferunt, hęc in præsenti sufficient: Quidquid fit maius absque nouæ materiæ accessu, aut fit maius per rarefactioné (quo pacto ex vno terræ pugillo gigni possunt decem aquæ, centum aëris, mille ignis) aut quia diuina virtute illa ipsa materia pariter in diuerso situ constituitur. Primo modo planum est non capere hominem incrementa; alioqui quo plus quisque augeretur, eo in maioré abiret raritatem; sícque infantium quàm virorũ corpora, perfectiora essent. Neque secundo, quia nutritio & accretio non essent naturales functiones, sed supra omnem naturæ vim; atque ita opus naturæ in miraculum verteretur. Non ergo humana corpora eo modo quo Magister aiebat, nutriuntur augentúrve; sed cõuerso in eorum substantiam alimento; quod significauit Aristoteles cap. 5. huius libri textu 41. cùm docuit alimentum nutrire, prout est potentia caro; augere autem quatenus potentia caro quanta est. *Prima ratio.* *Aristoteles.*

Præterea, altrix facultas non minùs efficax est in homine quàm in cæteris animantibus, & stirpium generibus: atqui in his cõmutat alimentum in veram eorum substãtiam; ergo & in homine. Item, calidum, quod per totam viuẽtis materiam fusum est, continenter sæuit in humidum, ipsúmque depascitur, vt lucernæ ignis oleum; vnde quo quis senio propior est, eo ei membra magis exsiccantur, & inarescuut: ergo fieri non potest, vt materiam quam quisque accepit à primæua origine, eandem perpetuò conseruet. *2. Ratio.* *3. Ratio.*

Postremò, actione caloris, & aliarũ qualitatum, quarũ interuẽtu fit nutritio, non minùs disponitur materia alimenti ad recipiendam animam, nec minùs apta redditur, vt ex ea viuẽs partiatim constet, suásque in ipsa operationes obeat, quàm materia, in quam primò eadem anima virtute seminis introducta fuit (siquidem facultas actiua demãdata semini, cùm sit impressio quædam deriuata ab anima generantis, vt superiùs docuimus, non maioré vim sortiri debet ad totum corporis opificium de integro architectandum quàm anima rei, quæ nutritur ad reficienda membra ministerio potentiæ altricis.) Igitur anima non magis necessarium, aut dissolubilem ordiné habet ad materiã, quam primo ortu ingreditur, quàm ad illam, quæ per nutritioné accedit, neque illius magis quàm huius dispendia patietur; cuius oppositum Magister & Alexander affirmabant. *4. Ratio.*

ARTICVLVS III.

Responsio ad argumenta primi articuli.

NVNC argumentis initio adductis respõdeamus. In primis verba illa Christi Seruatoris, Omne quod in os intrat, &c. ait D. Thomas 1. par. q. 119. ar. 1. haud significare nihil cibi in rei substantia manere, sed ex omni alimento aliquid in secessum abire, quia nullũ adeò purum est, quin ex eo recremẽta & fæces in aluum deiiciantur. Quod item de infantium corporibus

Ex qua materia coagmétata sint infantibus corpora in resurrectione.

obiiciebatur, nihil conficit; sunt enim in resurrectione coagmétanda eis diuinitus corpora ad idoneam magnitudinem, & in statu perfecto, non ex sola materia, quam à parentibus acceperant, sed aliunde. Dicentur nihilominus cum eisdem resurgere corporibus, tum quia totam materiam, quam habuerunt, recipient, tum quia id quod eis ministerio nutrientis facultatis obuenturum erat, diuina virtus supplebit. Lege D. Thomam 4. contra gent. cap. 81. & in 4. dist. 44. quæst. 1. art. 2. quæst. 4. ad 3.

Tripliciter compositum posse manere idem.

Pro explicatione secundi argumenti, quo disquiritur quonam pacto idétitas Socratis cum perenni effluxu materiæ cohæreat, aduertendum est ex Magno Alberto, & aliis, hoc loco, compositum ex materia & forma trifariàm posse manere idem numero. Primùm, si nihil formæ materiæve abiiciat; quomodo corpus cœleste semper idem numero est. Secundò, si nihil amittat ex parte formæ; amittat tamen ex parte materiæ per successionem labétis; & in locum eius quod labitur, nouæ partes similiter succedant, non mutato situ, ordine, figura; quo pacto quilibet homo in tota vitæ periodo idē esse dicitur. Denique si partium tum materiæ, tum formæ iacturam successiuè patiatur, aliasque partes sibi identidem assumat; & prioribus annectat, seruato eodē situ, ordine ac figura, vt proximè dicebamus: sicque animantia imperfecta, quamdiu viuunt, eadem cēsentur. Hoc posito dicendum, etsi materia Socratis continenter labatur, & interdum fortasse cōtingat, vt in extrema senectute, nihil iam eius materiæ, quam in ortu acceperat, retineat: non proinde tamen dicendum, Socratē in singulas horas essentiā absolutè mutare, aut senem, esse alium à se puero; quia etsi decursu vitæ non maneat omnino idem, manet tamen idem secundo modo. Enimuero præterquam quòd cādem essentiam communem & specificam perpetuò seruat; quod ad indiuidualem attinet, quæ ex hac forma, & hac materia singulari constat, licèt ex parte materiæ mutationem subeat; manet tamen eadem continuatione; siquidem non raptim ac simul ei partes adimuntur; sed per plures abiectiones sibi succedentes modo paulo antè explicato. Qua de re plura diximus in physicis.

Consule D. Thom. 4. cōtragēt. c. 81.

Quo pacto Socrates tota vita idé perperseueret.

De hac re scripsimus lib. 1. Physic. cap. 9. q. 5.

Tertium argumentum attingit difficultatē de instauratione humidi primigenij, quam longa disceptatione Medici pertractāt. Nos vt nunc rem paucis expediamus, respondemus cum Fernelio in lib. de spiritu & innato calido, cap. 8. nulla viuendi lege nec vllo quantumlibet exquisito & salutari alimento posse reuocari humidum æquè bonum, atque id quod nobis natura ab ipso ortu elaborauit. Nam cùm cibus rei viuenti initio coctionis dissimilis sit, necessariò datur inter illum & rem viuentem reciproca actio, qua humidum à propria habitudine & temperamento demutatur, & à seipso degenerat, atque in dies fit deterius; non aliter quàm vinum permistione aquæ. Ita verò calor in humido existens dum alimentum decoquit, agendi assiduitate & perpessione languescit, ac minuitur, quia simul repatitur. Quo fit vt substantia rei viuentis pristinum vigorem ex alimento ab se conuerso recuperare non valeat.

Cur non possit instaurari humidū primigenium æquè bonum.

De hac re scripsimus in lib. de longit. & breuit. vitæ. cap. 13.

Ad

Ad vltimum dicendum, D. Augustinum nihil amplius significare illis verbis, quàm & materiam, quæ à parentibus fœtui suppeditatur (quam vocat corpulentam substantiam) & vim gignendi eorundem; quæ est propinqua ratio seminalis, ab Adamo originem habere, cùm genus hominum ab illo fuerit propagatum, longáque serie generationum ab illo naturam vnà cum eius proprietatibus posteri omnes acceperint. Ex quo tamen planũ est, non rectè colligi materiam omnium hominum in primis parentibus re ipsa atque actu extitisse, sed virtute ac potestate solùm, tanquam in principio effectiuo remoto, vt explicat D. Thomas 1. p. quæst. 119. art. 2. ad 4. & in 2. sent. dist. 30. quæst. 2. art. 2. ad 1. Ægidius eadem dist. *Explicatur D. Augustini dictum.*

QVÆSTIO XII.

An toto nutritionis decursu idem subiectum perseueret, nec ne.

ARTICVLVS I.

Quid Aristoteles significarit nomine partium formalium & materialium subiecti.

COMMVNE est Peripateticæ scholæ decretum cap. 5. huius libri ab Aristotele traditum, id quod nutritur, manere idem secundùm partes formales, non autem secundùm materiales. Verùm quid Aristoteles hisce verbis significarit, non parua est inter expositores dissensio. *Varias de hac re opin. cõmemorat Rich. in 2. d. 30. q. 1. circa princ. art. 2.* Marsilius hoc in lib. quæst. 13. & Albertus Saxonia quæst. 12. nomine partium formalium intelligunt partes porosas, hoc est, eas quæ sinu suo alimentum excipiunt, propterea quòd secundùm has potissimùm fit nutritio virtute formæ; materiales verò, compactas ac solidas. *Prima opinio.* Magnus Albertus tract. 3. huius operis cap. 8. Conciliator differentia 56. partes formales nuncupant organicas, vt oculum, manum; in his enim vis & pulchritudo formæ magis elucet; materiales, non organicas, vt carnem. *Secunda.* D. Bonauentura in 2. dist. 30. quæst. 2. art. 3. Scotus in 4. distin. 44. quæst. 1. Ægidius quodlib. 4. quæst. 13 & in 2. sent. dist. 30. asserunt, partes formales esse partes certæ extensionis quæ per se agere possunt, quod proprium formæ munus est: partes autem materiales esse iis minores, & quæ per se actionem edere non valent. *Tertia.* Alexander apud Auerroem hoc in lib. ad text. 38. partes formales inquit esse humidum primigenium, siue materiam, in quam primò anima introducitur: hanc enim, vt superiori quæst. diximus, putauit fixam stabilémque manere, & ab anima semper informari; *Quarta.*

nomine autem partium materialium intelligit eas partes materiæ quæ per nutritionem accedunt, quæque perpetuò labuntur.

Superiorum sententiarum confutatio. Superiores omnes sententias vna communis ratio refellit, quòd partes quas ipsæ vocant formales, non magis quàm illæ quas materiales appellant, eædem permaneant. Siquidem & partes porosas, & organicas & partes certæ extensionis, & humidum primogeniū pari modo absumit calor, cæteræque causæ, quæ fluxum materiæ continentet moliuntur. Quare cùm Aristoteles dixerit, subiectum, quod nutritur, manere idem secundū partes formales, nō verò secundùm materiales; patet eiusmodi interpretationes ab illius mente & instituto alienas esse. Easdem coarguit aliud argumentum ex D. Thoma 1. part. quæst. 119. art. 1. & in 2. sent. distinct. 30. quæst. 2. art. 1. ad 1. nimirum quòd omnes illæ explicationes, vt attendenti manifestum erit, notionem partium formalium & materialium solis corporibus animantium accommodant, cùm tamen Aristoteles c. 5. huius libri etiam rebus animæ expertibus, vt lapidi & ligno, eiusmodi partes attribuerit.

Duæ probabiliores sententiæ. Relictis ergo superioribus interpretationibus, duæ sunt quæ probabiliores videntur, altera D. Thomæ locis citatis, & libro 4. contra gentes cap. 81. Ferrariensis in commentariis eiusdem capitis, & aliorum existimantium partes formales dici ab Aristotele partes integrantes absolutè spectatas secundùm communē essentiæ rationem: materiales verò easdē partes cōsideratas quoad conditiones indiuiduales: solet enim Aristoteles nomē formæ & speciei pro communi essentia; nomen materiæ pro singulari natura vsurpare, vt in primo lib. de cœlo cap. 9. text. 92. Cùm ergo cap. 5. huius libri scripsit, rem quæ nutritur, manere eandē quoad partes formales, seu quoad formam, nihil aliud voluit, quàm dum, v. g. Socratis caro nutritur, seruare semper eandem communem naturam, & essentiam carnis; esto eius natura singularis fluxu materiæ mutetur.

Altera interpretatio est Auerrois ca. 5. huius libri ad tex. 38. aliorúmque complurium, aientium easdem partes dici formales & materiales simul; formales, pro vt cōstant forma continente materiam; materiales, quatenus constant materia existente sub actu formæ: illas autem manere semper easdem, quia forma non mutatur: has non semper easdem perseuerare, quia materia perpetuò resoluitur; hoc autem quo modo accipiendum sit, mox dicemus.

ARTICVLVS II.

Quo pacto maneat vel non maneat idem subiectum, quod nutritur.

Conclusio quæstionis. Is ita cōstitutis, ad quæstionem initio propositam respondendū est cum Aristotele c. 5. huius libri, eiúsque interpretibus, subiectum quod nutritur, toto vitæ tempore manere idem

idem secundùm formam, non tamen secundùm materiam, siue quoad partes formales, non autem quoad materiales. Et verò si amplectamur explicationem D. Thomæ, quam superiori articulo retulimus, non difficile erit intelligere quanta sit harũ partium identitas, vel diuersitas in tota vita, & quo pacto pronuntiandum sit manere idem subiectum, dum res nutritur. Vtique asserendũ, subiectũ quoad partes materiales manere idẽ continuatione; quoad partes verò formales, manere idem absolutè: licèt enim varietur quoad conditiones indiuiduãtes, tamen communis essentia secundùm quam præcisè ita subiectum spectatur, semper est eadẽ, ac nullam per se mutationem subit. Quanquam ea ipsa communis essentia rerũ viuentium minùs est expers mutationis, quàm essentia rerum indissolubilium: illa enim ratione singularium, quibus continetur, ex accidente mutatur; hæc nec per se, nec ex accidente vllam varietatem admittit.

Si autem Auerrois commentationem probemus, dicendum similiter erit, nullum viuens dum nutritur, manere omnino idem secundùm partes materiales; sed duntaxat idem continuatione, vt fuit à nobis antea declaratum; quandoquidem eius materia aliarum atque aliarum partium accessum & recessum perpetuò sustinet, proindéque mutatur: quidquid in contrariam partem scripserit Durandus in 2. dist. 30. quæst. 4. & in 4. dist. 44. quæst. 1. aiens dum eadem forma manet in composito, nullo modo variari materiam, etiam quoad partem, quia tota eius identitas substantialis est absolutè à forma. Quam opinionem in primo lib. physic. cap. 9. quæst. 5. art. 2. ex professo impugnauimus. *Partes materiales.*

At quod ad partes formales attinet, si agamus de viuentibus, quorum animæ indiuisibiles sunt, vt anima hominis, &, vt plerique arbitrantur eliciúntque ex doctrina Aristot. lib. 2. de anima cap. 1. text. 20. & in lib. de iuuent. & senect. cap. 1. omnes animæ perfectorum animantium, verbi gratia, equi & leonis (quod à nobis suo loco probabitur) asserendum erit, id quod nutritur, quoad istiusmodi partes, hoc est, quoad partes integrantes præcisè prout anima constant, manere omnino idem. *Partes formales secundùm Auerroem.*

Quod ex eo planum est; quia animæ insectiles carent partibus, quarum accessione & decessione subiectum variari possit. Si autem loquamur de viuentibus, quorum formæ sunt diuiduæ, vt anima lacertæ, & aliorum animantium imperfectorũ, arbitrantur multi hisce formis nullam particulam decedere, aut accedere de nouo, quæ portioni materiæ abeunti, siue aduenienti, respondeat, proindéque subiectum ratione earũ manere semper idem, quemadmodum de formis perfectorum animantium paulo antè diximus. Hanc sententiam amplexi sunt M. Albertus in opusc. de nutritione tract. 1. cap 3. & tract. 2. cap. 1. Henricus Gandau. quodlib. 2. quæst. 10. & quodlib. 12. quæst. 36. Durandus in 2. dist. 30. quæst. 4. num. 9. Heruæus eadem dist. quæst. 2. Burlæus de intentione formarum cap. 7. & alij. Quod nituntur suadere testimonio Aristotelis, qui, vt aiunt, cap. 5. huius *Viuentium imperfectorũ formæ diuiduæ.*

lib. text. 35. docuit impossibile esse partem quamlibet augeri accedente aliquo secundùm formam. Quod ex eo etiam potest confirmari, quia si partes formæ in animantibus imperfectis defluerent, non verè dixisset Arist. id quod augetur, manere idem secundùm formam, id est, quoad animam: nisi quis dicat philosophum non id de omnibus in vniuersum animantibus; sed de perfectis solummodo pronuntiasse. Quæ tamen responsio parum verisimilis est, cùm in hoc lib. de nutritione viuentium in tota sua amplitudine disputationem susceperit.

Oppositum tamen statuendum est cū Scoto in 4. dist. 44. quæst. 1. Bassolio in 2. dist. 30. quæst. vnica. art. 2. Capreolo in 2. dist. 15. quæst. vnic. att. 3. & aliis; nimirum in nutritione imperfectorum animantium abeunte particula materiæ, abire simul cùm ea portiunculam animæ, quæ illam informabat, similiterque accedente noua portiuncula materiæ, aduenire cum illa nouam animæ particulam. Quod ex eo breuiter concludi potest, quia cùm forma animantis imperfecti sit diuidua, atque adeò tota in toto corpore, & pars in parte, accedente materia alimenti, quod conuertitur; aliqua pars illius animæ informabit talem materiam; non eadem quæ iam aliam partem informabat, alioqui desereret priorem: ergo aliqua pars animæ de nouo producta per generationē partialem. Item cùm materia à viuente defluit, vel pars animæ, quæ illam informabat, sese colligit ac replicat supra alias partes, vel perit. Primum non est dandum, quia manerent simul plures partes, ergo posterius; atque adeò nouæ particulæ formæ animantis imperfecti vnà cum materia accedunt, & recedunt. Quo patet animantia imperfecta dum nutriuntur, nec secundùm formam nec secundùm materiam manere eadem absolutè; sed eadem continuatione, tertio illo modo identitatis, quem superiori quæstione exposuimus. Cùm igitur Arist. affirmauit id quod nutritur manere idem secundùm formam, dicendum erit non posse id intelligi de animalibus imperfectis, si manere idem secundùm formam, sit retinere semper eandem prorsus animam sine vlla detractione vel adiectione.

De animaimperfectorum animantium.

Ad ea quæ pro aduersariis adducta sunt, respondendum est, Aristotelem eo loco quem pro se afferunt; non asserere esse impossibile; sed potiùs possibile esse, rem augeri accedente aliquo secundùm formam; non autem secundùm materiam. Sic enim habent verba illius contextus. Partem igitur quamlibet augeri ex accedente aliquo secundùm formam quidem est possibile; at secundùm materiam haud quaquam; ideo verò ait Aristoteles rem augeri secundùm formam, non secundùm materiam; quia id quod augetur, debet esse quid stabile ac permanens; tale autem est quoad formā subiectum quod nutritur, si sit animal perfectum, de cuius nutritione potissimùm in hoc libro agitur; tametsi ex iis quæ de illa dicuntur, etiam stirpium & imperfectorum animantium, atque adeò nutritionis in commune cognitio habeatur. Quo patet quid ad alterum argumentum.

Explicatur locus Arist.

tum pro contraria sententia adductum respondendum sit. Quam solutionem qui minùs probarit, sequatur D. Thomæ interpretationem de identitate subiecti secundùm formam, id est, speciem, quæ omnem effugit calumniam. Iuxta quam sententiam dicendum ait non manere in nutritione idem subiectum quoad conditiones indiuiduales, quia in animantibus perfectis non manet simpliciter eadem materia; in imperfectis autem nec eadem materia absolutè, sed continuatione duntaxat, vti superiùs explicatum fuit.

QVÆSTIO XII.

Quonam modo accretio & decretio inter se & à nutritione differant.

ARTICVLVS I.

Quàm variè accretionis & decretionis nomen vsurpetur.

Disseruimus de nutritione; proximum est, vt de accretione & decretione, quæ nutritionem comitatur, disputemus. Aduerte, accretionem & decretionem multis modis sumi. Primùm quidem laxiori significatu, quatenus Accretio idem valet atque acquisitio quantitatis in quauis re naturali, siue hausto dispensatóque intus alimento, vt in viuentibus; siue accessione tantùm & appositione materiæ, vt in igni, cæterísque corporibus vita carentibus, quæ consortio tantùm nominis nutriri & augescere dicuntur. Decretio autem, vt accretioni in hunc modum spectatæ respondet, non est aliud quàm iactura siue amissio quantitatis indiscriminatim sumpta. Secundò capitur Accretio pro accessione quantitatis vberioris, quàm sit ea quæ à subiecto defluit. Decretio, pro abiectione quantitatis maioris quàm sit illa quæ eidem subiecto accedit, quocunque modo; & in quocunque subiecto talis accessio, & abiectio fiat, vt proximè dicebamus. Tertiò, sumitur Accretio pro acquisitione quantitatis facta à viuente, id est, suscepto intus digestóque alimento virtute animæ, siue ea quantitas æqualis sit, siue maior, siue minor, quàm ea quæ perit. Decretio autem pro amissione quantitatis similiter facta virtute animæ, vtcumque se habeat ea quantitas ad illam quæ denuo aduenit. Quartò Accipitur Accretio pro ea mutatione, qua viuens ampliorem quantitatem, quàm sit ea quæ dilabitur, reparat. Decretio pro amissione maioris quantitatis, quàm sit illa quæ à viuente comparatur. Quintò vsurpatur Accretio pro mutatione, qua viuens in ampliorem molem porrigitur, ita vt subiectum secundùm formam, idem omnino permaneat toto accrementi sui cursu quo pacto sola perfecta viuentia accrescunt, vt superiùs docuimus. Decretio autem pro adiectione maioris quantitatis, quàm ea sit quæ tali viuenti accedit.

Prima acceptio. *Secunda* *Tertia* *Quarta.* *Quinta.*

Diffe

Differunt autem inter se prædictæ notiones, quia prima, vt attendenti planum erit, latiùs patet quàm secunda: & secunda quàm tertia; atque ita vsque ad quintam. Deinde quia accretio est motus positiuus, decretio autem negatiuus, vt in Physic. lib. 5. cap. 4. quæst. 2. art. 2. statuimus, nisi fortè decretio sumatur non pro amissione, sed pro acquisitione quantitatis minoris, quàm sit ea quæ deperit; sic enim positiuum quid est.

ARTICVLVS II.

Explanatio controuersiæ.

Prima conclusio.

VOD spectat ad discrimen secundùm naturam generis aut speciei inter prædicta membra, sit prima conclusio. Decretio sumpta pro amissione quantitatis differt ab accretione quocumque modo sumpta, & à nutritione, plusquam genere. Hæc conclusio ex eo ostenditur, quia negatiuum & positiuum in nullo genere conueniunt, cùm alterum sit ens, alterum non ens: at decretio pro amissione quantitatis est quid negatiuum, vt loco antè citato decreuimus; accretio autem & nutritio sunt mutationes positiuæ, vt ex terminis, in quos tendunt, qui positiui sunt, liquidò constat.

2. Conclusio. Secunda conclusio: Accretio quocunque modo accepta, & vniuersim quælibet acquisitio nouæ quantitatis differt specie à nutritione. Probatur, quia feruntur in terminos specie distinctos, nutritio quidem in substantiam, accretio in quantitatem; quod significauit Arist. hoc in lib. cap. 5. textu 41. cùm dixit, alimentum, vt quantum est, augere; vt substantia est, nutrire.

3. Conclusio. Tertia conclusio; Accretio quocunque modo spectata, & vniuersim quælibet acquisitio quantitatis, realiter differt à nutritione. Huic conclusioni aduersatur Marsilius hoc libro quæst. 10. & Albertus Saxonia, quæst. 9. aliiq; nonnulli, aientes eandem actionem dici nutritionem, siue aggenerationem, quatenus per eam substantiæ pars accipit esse, & accretionem, quatenus per eandem viuens nouam quantitatis portionem comparat.

Quantitas differt à substantia. Sed nostræ sententiæ veritatem ea ratio confirmat, quia quãtitas realiter differt à substantia, vt est communior & verior philosophorum Theologorúmque sententia: at cùm aliqua inter se re ipsa distinguuntur, & vtrumque propriam acquisitionem védicat, quomodo se habent substantia, & quantitas, dum rei, quæ nutritur, aduenit, vt lib. 5 Physic. cap. 2. quæst. 1. & cap. 4. quæst. secunda ostendimus, necesse est acquisitionem vtriusque realiter differre. *Vt Vallesius lib. 2. contr. c. 29. & lib. 5. Physi. c. 2. & li. 7. c. 2.*

Obiectio. Sed obiiciat aliquis: Si nutritio & accretio realiter distinguerentur, vnicuique inesset sua propria continuitas distincta à continuitate alterius; quod non videtur dicendum; tum quia non magis repugnant in eodem subiecto duæ quantitates permanentes, quàm duæ successiuæ: tum quia sicuti eadem continuitas materiam, calo-

calorem, & albedinem, cæteráque eiuſmodi accidentia Socratis extendit; ita vna & eadem extenſio, ſeu continuitas, videtur ſat eſſe ad nutritionem & accretionem extendendam. Sunt qui reſpondeant, nutritionem eadem numero continuitate extendi qua accretio; ita vt extentio primò ac per ſe accretioni competat, nutritioni verò ſecundariò, & per accidens. Tuenda tamen eſt contraria opinio, aientium nutritionem obtinere ſuam ſibique propriam continuitatem. Quod ita oſtenditur: Continuitas eſt idem re cum forma, quæ acquiritur, ſeu cuius ipſa acquiſitionem extendit. Igitur ſi acquiſitio ſubſtantiæ & quantitatis eadem continuitate extenderetur, iam ſubſtantia & quantitas permanens, quæ per accretionem comparatur, eſſent idem re ipſa inter ſeſe. Nec effugiet qui dixerit continuitatem eſſe idem re cum acquiſitione duntaxat, quam per ſe extendit, id eſt, cum acquiſitione quantitatis, non autem cum ea quam extendit ſecundariò, hoc eſt, cum nutritione. Non, inquam, effugiet; nec enim continuitas ſecundariò extendit nutritionem, ſicuti quantitas albedinem. Nutritio enim eſt acquiſitio ſucceſſiua, & continuata, imò & motus, tametſi minùs propriè dictus, vt loco citato diſſeruimus; quemlibet autem motum ſua continuitas tanquam affectio propria comitatur. Argumentum verò, quod contrarium probare nitebatur, non probat. Ad priorem eius partem dicendum eſt, duas quantitates permanentes mole ſua locum occupare, ac ſitum diuerſum poſcere, quod ſucceſſiuis nullo pacto conuenit, ideóque illas mutuò ſe pellere, nec ſimul cohærere poſſe; has verò poſſe. Ad poſteriorem quid reſpondendum ſit, ex proximè dictis conſtat.

Quorũdam reſponſio, quæ non placet.

Quærat aliquis num motus ad quantitatem ſit ſpecies infima, an ſubalterna, comprehendens ſub ſe acquiſitionem maioris, æqualis, & minoris quantitatis, tanquam motus ſpecie diſtinctos. Reſpondemus, eſſe ſpeciem infimam; quemadmodum & magnitudo, ad quam tendit, infima ſpecies eſt; nec enim ratio maioris, æqualis, & minoris, faciunt per ſe ad diſtinguendam ſpeciem, vt libro 5. Phyſicorum loco citato oſtendimus.

Dubium. *Solutio.*

QVÆSTIO XIV.

Fieríne poſſit, vt viuens, dum vita fruitur, ſemper augeſcat.

ARTICVLVS I.

Etſi viuens, dum viuit, nouam quantitatis portionem comparet, augeri tamen perpetuò non poſſe.

X doctrina Ariſtotelis lib. 3. de anima, cap. 12. textu 59. trifariàm facultas nutriens, vitæ noſtræ decurſu, & ætatum inclinatione, ſeſe habet. Namque à primo ortu vſque ad

De his Arist. li . de vite. & morte D. Thom. 1. p. quaest. 110. Dur. in 2. d. 3. q. 4. Gal. lib. de optim. const. . 4. D. Basil. ho. 1 c Exame.

annum vigesimum primum, vt ait Hippocrates libro de carnibus, vel, vt aliis placet, vsque ad annum circiter vigesimum quintum ob insiti caloris vim firmior est ac vegetior, plúsque versus omnem dimensionem reponit alimenti, quàm è corporis substantia decedat: atque interim membra in omnes partes funduntur, & accrescunt, nisi ob defectum alimenti, aut valetudinis vitium, aliudve eiusnodi impedimentum, secus accidat. Sequitur deinde florida ætas, in qua calore ad mediocritatem quandam temperato, altrix facultas veluti constantiam & statum obtinet eo tenore, vt defluentis materiæ iacturam ex æquo resarciat; tunc verò non iam ossa, nerui, aut membranæ vlterius protenduntur; sed incrementum omne sistitur. Succedit tandem ætas extrema (nec enim libet hoc loco hominis vitam in minutiores partes concidere) in qua arefacto corpore calor & nutriens virtus contabescit, ac minus quàm quod deperit, ex alimento restituit; donec tandem calore, & humiditate, quæ eò vsque mutuas operas contulerant, omnino consumptis, mors sequitur (nisi eam antè casus aliquis, aut morbus, vti ferè contingit, accelerauerit) sequitur, inquam, mors, æquo pede pulsans pauperum tabernas, regúmque turres. Atque hoc modo è vita excedunt, qui senio confecti naturæ necessitate mortem oppetunt. Vnde Aristoteles lib. 5. de generatione anim. cap. 4. Rectè, inquit, dixeris morbum esse aduētitiam senectutem: quia nimirum morbi nonnulli idem faciunt, quod senectus. Lege Galenum lib. 1. de tuenda valetudine, cap. 2. & lib. 2. de temperamentis cap. 2. & in secundum de natura hum. & in libr. de Marasmo, Fernelium lib. 5. Physiologiæ cap. 3. Cælium lib. 22. lect. antiq. cap. 12.

Media ætas æquo Marte agit.

Ætas extrema materiæ dispendia nō ex æquo reparat.

Morbus aduentitia senectus.

Sanè ex hoc decursu vitæ, seu potiùs ad mortem progressu, & ex hac, quæ per ætates incidit, natiui caloris imminutione, quā conspicuam facit experientia, planè constat fieri non posse, vt quis, quoad viuit, incrementa capiat, nisi incrementi nomine intelligamus accessum aliquem nouæ quantitatis, qui perpetuus nutritionis comes est; cùm fieri nequeat vt viuenti noua materiæ portio absque noua quātitate adiungatur. Quæ verò hìc de humanorum corporum accretione dicimus, suo modo intelligenda erunt, non solùm de cæteris animantibus, sed etiam de herbarum & stirpium generibus. Qua de re disserit Theophrastus in lib. de causis plantarum, & auctor librorum de plantis, qui cum Aristotelis operibus circumferuntur.

De incremēto humani corporis, & optima eius proportione.

Nonnulla hìc breuiter animaduertenda sunt. Primum est, hominem quinquennio ferè, vt docet Aristoteles libro 1. de gener. anim. capit. 18 habere circiter dimidium totius magnitudinis, quæ toto vitæ tempore comparatur. Plinius tamen lib. 9. capit. 16. trimatui id adscribit. In trimatu, inquit, suo cuique dimidiam esse mensuram staturæ certum est. Secundum est, vt aduertit Diuus Augustinus libro 15. de Ciuitate Dei capit. 26. humani corporis longitudinem à vertice vsque ad vestigia sexies tantum habere, quantum latitudo, quæ est ab vno latere ad alterum latus: & decies tantum, quàm altitudo

altitudo; cuius altitudinis mensura est in latere à dorso ad ventrem, velut si iacentem hominem metiaris supinum, seu pronum; sexies tantum longus est à capite ad pedes, quàm latus à dextra in sinistram, vel à sinistra in dextram, & decies, quam altus à terra. Docet autem Aristoteles in problematis sect. 10. problemate 10. mares vt plurimum maiori corpore esse quàm fœminas; quia mares naturam integram perfectámque sortiuntur; fœminæ autem quasi mancam, & oblæsam: & quia mares fœminis calidiores sunt: constat verò calorem altricis facultatis instrumentum esse.

Tertium est, optimam proportionem staturæ corporis humani, quatuor cubitis séxve pedibus definiri. Constat autem hic cubitus pede vno & dimidio: pes quatuor palmis: palmus quatuor digitis secundùm latitutinem inter se iunctis: digitus quatuor granis hordeaceis, quæ est minima mẽsura in demetiendo spatio. Lege Vitruuium cap. 1. libri tertij, eiúsque interpretes ibidem. Maurolycum dialogo 3. Vegetium lib. 1. de re militari cap. 5. Cælium lib. 3. cap. 21. Quartum est, præcipuam & immediatam causam, cur aliqui infra iustam magnitudinem subsistant, alij ad eam perueniant, esse altricem facultatem, quæ in illis deficit, in his præstat. Dependet autem ea præstantia quoad vsum opúsque exequendum, à bonitate humidi primigenij & temperamenti innati, ad quod concurrunt non solùm progenitores; sed etiam sidera & stellæ, quarum quisque in suo conceptu ortúve irradiationem habuit; itémque soli & regionis natura. Iuuat præterea corporum incrementa alimenti copia; nam ob eius defectum proueniunt nonnunquam pumiliones, vt testatur Aristoteles in problematis, sect. 10. probl. 14. Iuuat item ciborum commoditas; siquidem homines augescunt dulcibus atque pinguibus; & aquæ plus quàm vini potu; minuuntur siccis & aridis, ac frigidis, & siti. Iuuat tempestiua & moderata membrorum exercitatio, quies opportuna, vacuitas laborum & molestiarum, aliáque id genus, quæ decoctionem promouent. Consule Hippocratem in lib. de aëre, aquis, & locis. *Quid promoueat corporũ incrementa.*

ARTICVLVS II.

Soluuntur aliquot obiectiones.

VERVM contra id quod de calore diximus, opponet aliquis: Calor crescit, fortiórque efficitur aucta materia subiecti, cui inest, vt patet in calore ignis, qui in maiori igne, cæteris paribus, acriùs vrit, & in longiorem sphæram actionem extendit. Igitur calor vnà cum corpore augescet, nec ætatum progressu degenerabit. *Prima obiectio.*

Secundò, tanto plus alimenti in substantiam rei alitæ cedit, quanto plus ex eo decoquitur. Ergo si quis in ætate florida & constanti *2. Obiectio.*

vtatur facilioris coctionis alimento, certè plus conuertet quàm amittet; atque adeò in ea etiam ætate incrementum capiet. Tertiò, *3. Obiectio.* non videtur calor maiorem habere vim ad primæuum humidum depascendum, quàm ad conuertendum alimentum in rem nutritam. Ergo in nulla vitæ parte plus ingeniti humidi deperibit, quàm ascititij efflorescat. Postremò, *4. Obiectio.* multos videmus post annum quadragesimum è macilentis pingues & obesos fieri, atque in molem ampliorem versùs latera diffundi. Igitur fieri etiam poterit, vt ea ætate in longitudinem crescant, cùm nulla videatur esse maior ratio, cur ad vnam loci differentiam, quàm ad alias dilatentur. *Lege Arist. 4. de hist. an. cap. 18.*

Dilutio primæ obiectionis.

Ad primum horum respondetur, id quod ex alimento aduenit rei nutritæ, non tantam sortiri perfectionem, quanta erat humidi primigenij, ob eas causas quas suprà exposuimus: quod tamen in igni secus accidit; ignis enim propter acrimoniam & vim, qua ad agendum & ad debellandam aduersariorum repugnantiam valet, potest, materiam, quam corripit, compensato subinde omni detrimento, in sese perfectè conuertere, sibique vnire; atque ita quanto plus materiæ combustibilis occupat, tanto potentior & actuosior fit. Quo patet non eandem esse rationem in calore ignis, & in calore rei, quæ suscepto intus alimento nutritur, & augescit. Consule D. Thomam in 2. dist. 30. quæst. 2. art. 1. ad 5. & Magnum Albertum 2. part. summæ de homine in tractatu de vi augmentatiua.

Vallesius lib. 6. controuer. Medic. ca. 1. Marcellus 2. de an. c. 69. & 80. Garb. li. 1. tract. 5. quæst. 35.

Discrimen inter ignem, & rem viuentẽ, quoad cõuersionem.

Dilutio 2. obiectionis.

Ad secundum respondendum est, licèt in ætate consistendi vtatur quis facillimæ decoctionis alimento, non idcirco posse id ab eo sic decoqui, vt plus sibi materiæ agglutinet, quàm dilabatur; cuius rei causa est, quia facultas nutriendi & augendi (sicut & cæteræ potentiæ actiuæ) terminantur quoad sua effecta intrinsecè versùs maximum: (etsi non omnes in singulis eundem terminum vendicent, sed pro ratione ac modo subiecti, hoc aut illo pacto sese habentis) quo fit, vt vbi harum potentiarum quælibet summum, quem potest, effectum sortita est, non vlteriùs promoueat, cito ei materia offeratur.

Nutriendi & augendi facultas circunscribitur intrinsecè versùs maximum ex parte effectus.

Dilutio 3. obiectionis.

Ad tertium; Calorem præcipitanti ætate faciliùs humidi partes dissoluere, quàm alimentum conuertere, quia tunc minùs ei obsistit humidum iam veterascens, quàm alimentum: maximè cùm ad diripiendum humidum iuuetur à cibo ipso, qui in substantiam viuentis ob qualitatum dissidium agit, & ab aëre circunfuso aliisque causis exteriùs incidentibus.

Ad quartum: Neminem propriè dici accrescere, nisi secũdùm longitudinem augeatur; sic verò non augeri quenquam, nisi eius quoque ossa incrementum sumant: hæc autem non solere capere incrementum, nisi vsque ad consistendi ætatem. Videlicet quòd eorum nutritio & accretio morosior ac difficilior sit; tum quia nutriuntur ex medulla, in quam necesse est primò conuerti sanguinem, tum etiam, quia constant sicco ac frigido temperamento, quod nutritionis opus minùs iuuat; contrà verò cùm caro mollitudine & calore prædita sit, atque adeò cum sanguine magis conueniat, facilis est ac prompta

Lege M. Alb. in lib. sum. de hom. tract. de nutritione. Pomponatiũ in lib. de nutr. cap. 20. Galen. lib. 2. de natur. facult.

Dilutio 4. obiectionis. Cur ossa post cõsistendi ætatem nõ accrescant.

prompta sanguinis in eam commutatio. Ita patet fieri interdum posse, vt quis versùs latera fundatur & pinguescat; non tamen in maiorem porrigatur longitudinem. Quod idcirco à quadragesimo anno nonnunquam accidit; quia tunc refractus calor sic interdum afficitur, vt minùs diripiat è substantia ob peculiarem illius dispositionem, ac plus alimenti in partes non solidas conuertat.

In paruis Natural. de iuuent. & sene. 3. cap. 4. Iis, quæ diximus, non obstat, quòd dentes, vti ex Aristotele lib. 2 de gener. anim. cap. 4. alibi docuimus, tota vita crescunt (vt patet in iis qui mutuum tactum declinant) cùm tamen inter ossa numerentur. Nam quia attritu consumuntur, eorúmq; necessitas ad commolliendum cibum perpetua est, perenni cremento egent; ideóque prouisum à natura fuit, vt facultas auctrix peculiarem & quasi extraordinariam curam ad eorum dispendia resarcienda conferret. Nec item officit quòd magnitudo & incremēta corporum, nō semper calori ex æquo respondent: id enim quod initio superioris articuli de calore asseruimus, intelligendum est, modò cætera sint paria: modificatur enim sæpe caloris vis ab humido, aliísque causis simul concurrentibus. *Cur dentes tota vita crescant.*

QVÆSTIO XV.

Num eius, quod incrementum sumit, quælibet pars augescat.

ARTICVLVS I.

Astruitur pars affirmatiua quæstionis.

XPENDAMVS nunc an accretio per totum subiectum fusa sit; ita vt nulla pars rei nutritæ non pariter capiat incrementum. Prænotādum igitur primò est, in corporibus viuentium poros esse, id est, cauitates quasdam, & meatus, quos natura ministerio caloris, & aliarum causarum humidum extenuantium, & consumentium, continenter efficit; tum vt per eos excrementitij noxiique humores exeant; tum vt alimenti particulæ minutatim concisæ iisdem excipiantur, & ad vltimam decoctionem elaboratæ in substantiam rei alitæ concedant. Enimuero nisi huiusmodi pori essent, vel alimentum rem quam nutrit, cum doloris sensu diuideret, vel duo corpora sese permearent; quorū vtrumq; à vero abest. *Pororū causa efficiens & finalis.* Putat autem Commentator hoc in lib. com. 38. viuentium corpora sic esse huiusmodi poris intersecta, vt quælibet pars minima porum vnum vendicet, eiúsque interpositu ab alia minima diuidatur. Fallitur tamen; primùm, quia, vt fuit à nobis in physicis declaratum, in composito naturali non datur minima pars homogenea toti inhærescens, hoc est, minimum carnis, aut ossis. Deinde quia videmus quorundam viuentium corpora solidiora esse, magísque compacta, alia minùs; quo fit vt quædam plures, alia pauciores poros habeant, *Opinio Auerrois de poris refellitur.* *Lib. 1. cap 4. qu. 1. art. 7.*

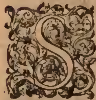
& vt certa lege definiri nequeat, quàm ij rari aut frequentes sint, licèt pro certo habeatur nullam partem designari posse, quæ poris vacet.

Conclusio. His animaduersis, ad propositam dubitationem respondendum est cum Arist. hoc in lib. cap. 5. text. 32. eius quod accrementum suscipit, quamlibet partem augeri. Quod ita ostenditur: Accretio semper cum nutritione coniuncta est, sed quælibet pars viuentis dum incrementum sumit, nutritur: ergo quælibet augetur. Minor probatur, quia calor sicuti per totum corpus funditur, ita è qualibet eius parte aliquid detrahit, atque adeò nulla pars est quæ instauratione non indigeat. Quod diximus de partibus eius quod incrementum suscipit, ita accipiendum est, vt absolutè intelligatur verum esse tam de eo quod in molem ampliorem funditur, quàm de illo quod parem aut minorem recipit quantitatem: in his enim omnibus æqua ratio est: quandoquidem oportet quamlibet partem eius quod nutritur, nouam quantitatem recipere, & è conuerso, siue subiectum plus materiæ recuperet, quàm defluit, siue sit in statu, siue in decremento.

ARTICVLVS II.

Quarundam obiectionum dilutio.

Prima obiectio.

SED obiiciet aliquis: Eæ tantùm partes augescũt, quibus noua quantitatis portio adhærescit, & continuatur: hoc autem non cuilibet parti viuentis accidit, sed iis tantùm quas alimentum poris receptũ proximè attingit. Non igitur quælibet pars eius, quod accrescit, augetur. Secundò,

2. Obiectio. Pori sunt oppleti aliis corpusculis; igitur non possunt in se alimentum recipere. Si respondeatur, ea corpuscula subeunti alimento locum dare, maximè cùm etiam ab expultrici virtute abigantur: est adhuc quod vrgeat. Nam cùm animal in maiorem quantitatem excrescit, vel quælibet particula alimenti maior est poro, quem subintrat, vel minor, vel æqualis: si maior, nequibit ab eo poro excipi: si minor, vel æqualis, non augebitur viuens; ergo, &c.

3. Obiectio. Tertiò, Si quælibet pars rei auctæ fieret maior, sequeretur viuens versùs omnes dimensiones æquè porrigi, quod falsum est, alioqui non in proceram staturam homo assurgeret, sed in rotundam con-

4. Obiectio. globaretur. Quartò, Eæ partes corporis, quæ morbo aruere, non augentur, vt videtur sensu manifestum; igitur saltem hæ communem illam legem non seruant.

Solut. 1. Ad primum horum dicendum, rectè concludere eas tantùm partes immediatè nutriri, & augescere, quæ per se, ac sine aliarum interstitio alimentum attingunt, eóque potiuntur. Verùm id non impedit quominus cæteræ harum interuentu, siue mediatè, pariter in-

Solut. 2. crescant. Ad secundum respondendum imprimis est, poros non semper ante ingressum alimenti alio corpore occupari. Interdum enim con

coniuncta,& contigua habent latera, & sub intranti alimento sinus pandunt eo modo quo vtres dum implentur. Deinde esto nonnunquam aliis corpusculis oppleti sint: ea tamen alimento cedunt, atque interdum maiorem copiam alimentitij humoris pori recipiunt, quàm de eiusmodi corpusculis habuerint, quia facilè sese explicant, ac dilatant. Ad tertium neganda est consequentia. Altrix enim facultas dum viuentium membra quoquouersum porrigit, sequitur regulam formatricis virtutis, quæ hominem procera corporis effigie decorauit,& in sublime erexit. Quare sic homo incrementa versus omnes partes accipit, vt in prædictam figuram semper conformetur. Ad quartum dicendum, membra, quæ morbo ita aruere, vt adhuc viuant, adhuc etiam nutriri, proindéque nouam quantitatis portionem acquirere,& interdum maiorem, quàm sit ea quæ defluit, si viuens sit in ætate Accrementi; licèt hæc nutrientis & auctricis facultatis munia in membris ita affectis minùs appareant. Quòd si ariditas tanta sit, vt artus vita priuentur, tunc nihil mirum si istiusmodi muneribus, quæ viuentium propria sunt, destituantur.

Solut. 3. *Solut. 4.*

QVÆSTIO XVI.

Sitne Accretio in quouis poro facta motus continuus, an non?

ARTICVLVS I.

Diuersæ auctorum sententiæ.

ON accipimus hoc loco accretionem pro sola acquisitione quantitatis maioris, sed pro acquisitione cuiuslibet quantitatis facta in re viuête: nec adducimus in cõtrouersiam, an accretio quę fit in vno poro, cum ijs quæ in aliis poris fiunt, continuetur. Nam cùm inter quamlibet partem porosam alia non porosa intercedat, satis liquet Accretionem in eo sensu continuum motum nequaquã esse. Tantùm igitur quærimus num accretio illa, quæ in quolibet poro exercetur, per se sumpta, continua sit. Negantem partem amplexus est Auerroes lib. 3. Physic. com. 8. Magnus Albertus 8. lib. eiusdem operis text. 23. Ferrariensis eodem lib. q. 6 Soncinas 8. metaph. qu. 22. & 28. Capreolus in 1. distinct. 17. quæst. 2. artic. 2 Pomponatius lib. 1. de nutrit. & augmentatione cap. 9. aliíque nonnulli. Horum sententia est, Accretionem fieri discretè per momẽta; quia ita fit aggeneratio, seu nutritio: credunt enim disponi priùs certam portionem alimenti, quã volunt esse minimam quoad generationem, deinde in eam puncto temporis induci formam rei, quæ nutritur; idémque accidere in cæteris partibus. Quòd ergo nutritio fiat per momenta, hunc in modum concludunt: Vt forma substantialis in materiam alimenti recipia

Quæstionis sensus. *Negatiuæ partis assertores.* *Prima opin.*

recipiatur, necessaria est certa ac præfinita dispositio : hæc autē non nisi per primum sui esse, atque adeò in instanti incipit: ergo nec forma recipietur in materiam alimenti nisi in instanti. Probatur assumptio. Namque si aliter ea dispositio inciperet, nimirum per vltimum non esse, daretur aliquod instans, quo in materia alimenti non existeret tota, & immediatè post illud tota existeret. Quòd autem secus accidat, inde ostenditur; quia vel in eo instanti ad certæ illius dispositionis complementum deest aliquid, vel nihil : si nihil, iam in eo tota dispositio constat: quod erat probandum: si aliquid, cùm id debeat esse indiuisibile, priùs acquiretur dimidium, quàm totum. Quare post illud temporis punctum dabitur adhuc aliud punctum, in quo nondum cohæreat integra ac perfecta dispositio ad formam; & quod inde consequens est, prædicta dispositio non incipiet per vltimum non esse.

Primum argumentum.

2. Argum. Secundò : si daretur aliquod instans, in quo nondum existeret nutritio, & immediatè pòst futura esset; sequeretur, alterationem, quæ eiusmodi nutritionem præit, desinere post illud instans : hoc autem esse nō potest, cùm motus, vt 8. Physicæ auscultationis libro docuimus, desinat per primum nō esse. Non datur ergo tale instans. Probatur consecutio, quia cùm forma substantialis non nisi in materiam perfectè dispositam inferatur; si forma rei nutritæ immediatè pòst subiret materiam, vtique immediatè pòst esset materia perfectè disposita, atque adeò motus quo disponebatur, omnino intercideret. Corroboratúrque argumentū, quia cùm in ortu cuiusque rei fiat vsque ad materiam primam resolutio, necessum erit immediatè post prædictum instans cum aliis accidentibus alterationem aboleri; quandoquidem tunc rem generari dicunt, atque ita immediatè pòst erit simul, & non erit eadem alteratio: erit, quia immediatè pòst introducetur per illam vltima dispositio: non erit, quia oportet tunc materiam nudam esse ad recipiendam formam substantialem rei, quæ nutritur. Cap. 8. q. 2.

De desitione motus.

Confirmatio argumenti.

3. Argum. Tertiò : Detractio partium materiæ, quæ actione caloris humidum depascentis fit, non potest esse continua. Igitur neque accretio. Consecutio perspicua est, cùm vtrobique par ratio videatur. Antecedens suadetur, quia cùm diminutione fluxúque materiæ necessariò coniuncta est generatio alterius substantiæ, quæ ex ea materia coalescit. Ea verò generatio cùm sit productio substantiæ per se ac seorsim cohærentis, momento perficitur, atque ita continua non est.

4. Argum. Quartò : Animæ perfectorum animantium sunt indiuisibiles & inextensæ. Igitur non possunt introduci in materiam siue totalem siue partialem per mutationem diuiduam & extensam, qualis est omnis motus. Postremò: Huic opinioni suffragatur Aristor. 8. lib. Physic. cap. 3. tex. 23. vbi conceptis verbis docet, nihil augescere vel diminui continenter posse; sed mediam quietem interponi, sicuti cùm lapis à gutta consumitur, non necesse est vt si tantum gutta detraxit, idcirco mediam eius partem media temporis parte abstulerit.

Altera

Altera opinio est Scoti in 4.dist.44. quæst.1.art.2. Thomæ Garbij lib.1.suæ summæ tract.5. qu.54. aliorúmq; recentiorum philosophorum, qui arbitrantur conuersionem alimenti discretè fieri per puncta temporis; accretionem verò successiuè & continuè: aiunt enim nutritionis opus non simul cum accretione peragi; sed quantitatem, quæ rei aliæ vnà cum materia nutrimenti per instantiam cohæsit, postea vi natiui caloris in raritatem abire, continentérque extendi: atque in hac extensione partium rei viuentis accretionem consistere. Dicuntur autem hoc potissimùm argumento. Priùs alimentum intra poros suscipitur, quàm in rei viuentis substantiā abeat: Igitur viuens non redditur maius per alimenti in propriā substantiam cōmutationē. Probatur cōsecutio, quia huiusmodi commutatione peracta non maiorem loci capedinem viuens occupat, quàm antea, siquidem pori tam ante quàm post conuersionem eodem modo sunt nutrimento repleti. Cùm igitur dum viuens accrementum capit, ad maius spatium dilatetur, necessariò fatendum erit accretionem fieri post conuersionem alimenti, rarefacta atque in ampliorem molem diffusa ea quantitate, quæ denuo per nutritionem accessit. *Secunda opinio.* *Eius confirmatio.*

ARTICVLVS II.

Veræ opinionis explicatio.

HÆc controuersia duplici assertione enodāda est. Prima sit, Accretio quæ in quouis poro fit, est motus continuus. Hanc tuetur Gregorius in 1. dist.17.q.2.art.1. Burlæus lib.3. Physic. ad text.6. Thienensis lib.5. eiusdem operis, q 3. Sotus ibid. q.3.art.2. Iandunus lib.8. quæst.7 Amadeus primo huius, quæst.2.art.1. Marsilius qu.14. Saxonia q.13. aliique complures. Quæ probatur in hunc modum; Si accretio non esset motus continuus, sed fieret per minima in diuersis instantibus, vt aduersariæ partis auctores aiunt, ex eo esset, quia ita fieret aggeneratio, seu nutritio: & quia forma viuentis non posset subire priùs medietatem minimi, quàm totum minimum, proindéque deposceret totam medietatem minimi vltimò dispositā, vt aggeneratio daretur. Sed non ita res habet. Igitur accretio est motus continuus. Probatur assumptio; accipiatur enim aliquod minimum ex iis: vel illud dicitur minimū quoad generationem; quia scilicet cùm res de integro gignitur, potest in illud forma introduci, non autē in minus; vel quoad aggenerationem; quia nempe cùm res nutritur, siue aggeneratur, potest forma in illud, non autem in minus recipi Prin.ū admitti non debet, quia in tam exigua materiæ portione, quanta vno poro excipitur, nequit, verbi gratia, anima rationis particeps seorsim cohærere, cùm Socrates denuo gignitur. Quòd autem neque posterius admittēdum sit, ex eo concluditur. quia eiusmodi minima fictitia sunt, ac sine ra- *Prima conclusio.* *Prima ratio.* *Iauel. in epi. de gener. tra. 2. cap. 3.* *Discrimen inter terminum magnitudinis ad generationē & ad nutritionē requisitum.*

tione excogitata. Idcirco enim in prima cuiusq; rei generatione dantur minima, quia res omnes physicæ, vt per se ac separatim consistāt; & vt commode operentur, definitam exigunt quantitatem, vt primo Physicorum libro exposuimus: at postquam genita res est, cùm noua pars alimenti, quæ per nutritionem aduenit, materiæ præexistenti adiungatur, totique inhærescat, nihil opus est certã materiæ quantitatem definire, sed potiùs data quacunque portione alimenti, quæ habuerit qualitates omnes ad excipiendam formam viuentis, confestim nutritio procedet. At cùm qualitates ad quamlibet formam requisitæ incipiant esse in subiecto indeterminatè sumpto per vltimum non esse, vt 8. Physic. li. statuimus, nulla dabitur pars materiæ alimenti informata forma rei, quæ nutritur, quin detur alia minor, quam priùs eadem forma subierit. Quare erit nutritio motus cõtinuus, & ex consequenti accretio, quæ illius comes est, vt docuit Arist. cap. 5. huius libri, text. 41. Adde quòd vt ignis continuè aggeneratur, & crescit, si ei materia combustibilis suppetat, vt videre est in deflagratione papyri: ita & viuens adhibito alimento continuè nutriri, & augeri poterit. Cap. 4. q. 2. Cap. 8. q. 2.

Confirmatio conclusionis, ex dictis Aristot. Confirmatur præterea eadem assertio testimonio Aristotelis, qui lib. 5. Physic. cap. 2. text. 18. & lib. 8. cap. 7. text. 55. aliísque in locis, accretionem inter motus connumerat. & 5. Metaph. cap. 13. text. 18. docet continuitatem communem esse motuum affectionem. Et rectè quidem, cùm motus, vt lib. 3. Physic. cap 2. text. 6. definitur, sit actus entis in potentia, vt in potentia, id est, vt in continua successione versatur. Adde quòd, docente eodem Aristotele hoc in ca. 5. text 25. dum res augescit, pariter lationem subit: constat autem lationem motum continuum esse.

2. Conclusio. Secunda assertio hæc sit: Accretio viuentium non fit per rarefactionem alimenti in eorum substantiam conuersi. Hæc probatur, quia dum fit nutritio, si plus alimenti conuertitur, quàm sit id quod de materia viuentis fluit, iam tunc viuens fit maius; quare non est expectanda rarefactio, vt viuens augescat. Item quia alioqui cùm per rarefactionem, vt sequenti quæstione planum fiet, non acquiratur noua quantitas, sequeretur motum propriæ accretionis non tendere ad nouam quantitatem, quod non videtur admittendum. Postremò sequeretur, viuentia, dum accrescunt, minùs solida minúsque compacta euadere, vt cæteris rebus, cùm in maiorem raritatem funduntur, accidere videmus; quod tamen haud ita se habere sensuum experientia testatur.

ARTICVLVS II.

Respondetur contrariarum opinionum argumentis.

Solutio 1. argum. SVPEREST, vt aduersariarum opinionum argumenta diluamus. Ad primum concessa maiori propositione, neganda est minor; vt verò quid ad eius confirmationem dicendum sit, pateat,

pateat, animaduertendum est cùm forma in aliquo subiecto vniformi difformitate extenditur, in prima quidem superficie versùs agens inesse certum gradum, at in partibus subiecti, quæ post primam immediatè sequuntur, non esse certum gradum intrinsecus terminatum. Exempli gratia cùm lignum calefit, perueniendum est ad aliquod instans, quo in prima superficie insideat calor intensus vsque ad quartum gradum; & in partibus subiecti, quæ proximè sequuntur, designari nequeat calor pari intensione; alioqui non seruaretur æquabilis difformitas: sic tamen vltra illam superficiem calor existet, vt quidquid infra quartum gradum esse potest, illic insit. Ex quo primùm sequitur, si quispiam roget, num in partibus, quæ vltra primam superficiem proximè sequuntur, ad complementum caloris, vt quatuor, sectile quidpiam an insectile desideretur; respondendum sit deesse aliquid sectile, ita vt immediatè pòst designari non possit prima aliqua pars subiecti, quæ determinatum calorem possideat; sed in tali supeтficie desit tantùm, in tali tantùm pro ratione maioris minorisue distantiæ à prima. Sequitur secundò, si in eodem ligno post illud instans, calefactionis motus continuetur; iam tempore proximè insequente dandum calorem vt quatuor, vltra primam illam superficiem. Nam cùm ipsamet prima superficies immediatè pòst habitura sit intensiorem calorem, quàm sit calor vt quatuor, haud seruaretur difformis æquabilitatis tenor, si immediatè pòst minor caliditas, quàm vt quatuor, vltrà primam superficiem inesset. Verùm vt tempore proximè insequenti non licet designare certam temporis partem, quæ post illud instans primò sequatur; ita nec fas est præfinire partem subiecti, quæ calorem vt quatuor primò recipiat; sed quo quæque pars primæ superficiei vicinior fuerit, eo citiùs calorem vt quatuor obtinebit; quia, vt diximus, tanto vnicuique parti minus deest ad perficiendum calorem vt quatuor, quanto primæ superficiei propiùs accedit. Siquis ad huius difficultatis intelligentiam plura deposcet, legat ea quæ 8. Physicæ auscultationis libro in quæstione de inceptione & desitione rerum à nobis disputata sunt.

De forma vniformiter difformiter extensa.

De intensione formæ vltra primam superficiem.

Cap. 8. q. 2.

His animaduersis, admissa maiori propositione, neganda est minor, & ad eius probationem concessa item maiori, neganda assumptio, dicendúmque, dispositionem completam ad introductionem formæ viuentis incipere in certa parte materiæ, quæ sequitur post primam superficiem, incipere, inquam, per vltimum non esse, daríque instans, in quo liceat dicere, nunc vltra hanc superficiem non est v.g. calor vt quatuor, qui requiritur ad formam viuentis, sed immediatè pòst erit, atque in hoc momento deesse quidpiam diuiduum, quod tamen, quia est minimum infra calorẽ vt quatuor, ita se habet, vt quemadmodum in eo nequit assignari dimidium; ita nec eius medietas priùs acquiri possit, quàm totum.

Solutio primi arg.

Ad secundum respondendum est, si in corruptione non fieret resolutio vsque ad materiam primam, debuisse post instans, quo

Solutio 2. argum.

nutritio incipit, continuari simul cum ea alterationem illam singularem, qua materia ad recipiendam animam viuentis disponitur: in eóque euentu non desineret esse motus alterationis, nisi per primum non esse, nimirum in eo instanti quo cessaret dispositio materiæ in illo poro. Nunc verò cùm tueamur, vt probabiliorem sententiam, existimantium re intereunte fieri resolutionem vsque ad materiam primam; dicimus immediatè post illud instans, quo nutritio subsequitur, non continuari iam illam singularem alterationem, quæ antea erat; quia immediatè pòst corrumpitur alimentum, mutatúrque subiectum, à cuius identitate pendet identitas huius singularis motus, vt lib. 5. Physic. c. 4. qu. 5. ex Aristotele docuimus. Itaque illa singularis alteratio desinit per primum non esse in prædicto instanti: sed in eodem incipit extrinsecùs alia, per quam introducitur in materiam totum id quod deerat ad complementum dispositionum: quæ dispositiones non recipiuntur iam in materia sub forma alimenti, sed sub forma rei nutritæ, priùs natura in genere causæ dispositiuę, quàm forma: quemadmodum cùm ignis de integro generatur ex aëre, calor summè intensus & intrinsecè in facto esse terminatus, non nisi in materiam sub forma ignis constitutam infertur. Itaque neque per vltimum sui esse desinit motus; neque immediatè post instans est, & non est eadem alteratio: quãdoquidem prior desinit per primum sui non esse in eo puncto temporis, quo subsequuta fuit nutritio: posterior autem incipit eodem puncto per vltimum sui non esse. & desinit post finitam in illo poro nutritionem per primum sui non esse.

Corrupto subiecto cessat identitas numeralis motus.

Quo pacto desinat motus alterationis in nutritione.

Aduerte tamen, cùm alimentum, sicuti & cætera corpora vitæ expertia, certis limitibus quoad conseruationem versùs minimum finiatur, vt in primo Physic. cap. 4. quæst. 1. art 9. statuimus. necessariò, ne alimentum, dum conuertitur, infra terminum sibi præscriptum maneat, momento introducendam formam rei nutritæ in aliquam materiæ portiunculam nondum vltimis dispositionibus affectam; nimirum cùm peruentum fuerit ad eam quantitatem, in qua iam forma alimenti manere non possit, vt loco citato monuimus: proindéque tunc nec illam nutritionem, nec acquisitionem quantitatis continuam & successiuam, sed momentaneam fore. Verùm hoc non per se, sed ex accidente euenit, ratione termini, quem non viuentia postulant.

Quo in euentu fiat pars nutritionis in instanti.

Solutio 3.

Detractio partis à viuente, quando sit vel non sit continua.

Ad tertium respondendum est, detractionẽ partium de materia rei viuentis interdum fieri continuè, interdum non. Continuè, cùm portio materiæ, quæ defluit, alteri parti iam dissolutæ, vel cuicumque alteri vicino corpusculo eiusdem rationis & naturæ continuè iungitur; quod nonnunquam euenict: ac tunc necessariò cùm quantitas rei, in quam talis pars detracta seu corrupta conuertitur, est infra minimum, quod sit via generationis; similiter atque accidere videmus igni, cùm continuè extinguitur, eiúsque partes in aërem. v. g. conuersæ affuso aëri continuantur. Non continuè, cùm aliqua item pars viuentis per se ac seorsim corrumpitur, hoc est, ita à viuente

diuellitur,

diuellitur, vt non vniatur aggenereturque alteri corpori; tunc enim cùm detur integra ſubſtātiæ productio, oportebit, reſolutionē, quam illa comitatur, momento confici, vt ipſa quoque productio momentanea ſit. Porrò autem licèt imminutio, vt in propoſitis exemplis liquet, interdum continua non ſit, aggeneratio tamen ſemper eſt continua, præterquam cùm in conuerſione alimenti peruentum eſt ad illam particulam, de qua paulo antè diximus, quia id quod denuò in ſubſtantiam rei viuentis conuertitur, cum ipſa re viuente perpetuò vnitur & continuatur. Vnde perſpicuum relinquitur non eandem eſſe rationem, quoad continuitatem in aggeneratione & in diſſolutione partium, quæ aggenerationem comitatur, quaſi oporteat, quoties hæc momento fit, illam quoque momentaneam eſſe.

Ad quartum reſpondendum eſt, vt aliqua forma per aggenerationem ſucceſſiuè introducatur in materiam, non opus eſſe vt ipſa in ſe extenſa ſit, & diuidua: ſufficit enim occupare ſucceſſiuè materiam per extenſionem virtualem, tametſi eiuſmodi introductio ſucceſſiua non obtineat perfectam rationem motus, ob eas cauſas quæ lib.5.Phyſic.cap.2. quæſt.1. art.3. à nobis explicatæ fuerunt. Ad teſtimonium ex octauo Phyſicorum, dicendum, Ariſtotelem eo loco non negare accretionem in vno poro factam, eſſe motum continuum; ſed tantùm ſimilitudine guttarum lapidem excauantium, quæ non ſemper aliquid detrahunt, cùm oporteat lapidem guttis ſenſim molleſcere, priuſquam ei noua pars adimatur, tantum, inquam, docere accretionem animalis non ita continentem eſſe, vt membra perpetuò augeantur, cùm omnia viuentia incrementi ſui metam habeant. Vel dicendum coargui ibi ab Ariſtotele Heraclitum, qui omnia continenter labi, & in perpetuo fluxu ac motu verſari aiebat; quæ eſt interpretatio D.Thomæ, & aliorum. *Solutio 4.* *Explicatur locus Ariſt.* *De hoc Heracliti dogmate Ariſtoteles li. 4. Metaph.*

Ad argumentum pro ſecunda opinione reſpondendum eſt, licèt viuens cùm primò alimentum poros ſubit, nec dum conuertitur, accreſcat per dilatationem partium, ſicuti etiam cùm tumeſcit, aut humorum copia abundat: non tamen augeri accretione viuentibus propria, niſi cùm alimentum in ſuam ſubſtantiam mutat: tunc enim fit maius acceſſu nouæ quantitatis ſibi inhærentis: conſtat autem poſſe tunc in ampliorem molem fundi abſque interuentu rarefactionis, quando videlicet plus alimenti accedit, quàm de ſubſtantia rei viuentis labitur. *Reſponſio ad argumentum pro 2.opin.*

QVÆSTIO XVII.

An corpus, quod rareſcit, nouam acquirat quantitatem, nec-ne.

ARTICVLVS I.

Quidnam ſit raritas & denſitas.

HVIVS excitandæ controuersiæ occasionem dedere, qui arbitrati sunt, viuentia non nisi per rarefactionem incrementa sumere. Vt verò propositam difficultatem enodemus, inquirendum priùs est, sintne raritas & densitas veræ qualitates. Omisso autem veterum quorundam philosophorum dogmate, aientium rarum esse id in quo vacua multa insunt, partibus inani interstitio ab se distantibus; id verò densum cuius partes constipatæ sunt, ac sibi omnino cohærent, nullis aut paucis vacuis insertis: Omisso, inquam, eo dogmate, quod ad Arist. cap.9. lib.4. Physic. refellitur; controuersum est num raritas & densitas in numero qualitatum, an potiùs quantitatum, reponi debeant. Imprimis namque Arist. in qualitatis categoria, negat eas esse qualitates, aiens rarum & densum quale quid videri: re vera tamen non esse. Quod item confirmat 8. Physic. lib. cap.7. text.55.

Definitio rari & densi. Secundò, idem suadet definitio rari & densi tradita 4. lib. eiusdem operis cap.9. text.84. nempe, rarum est quod sub magnis dimensionibus parum obtinet materiæ: densum, quod sub paruis multum materiæ cohibet, quæ definitio situm potiùs & extensionem, quàm modum qualitatis innuit. Præterea in corporibus cœlestibus inest raritas & densitas: stellæ enim, vt lib.2. de cœlo explicatum fuit, sunt partes cœli densiores: & tamen raritas eiusmodi non videtur esse qualitas, quia neque prima est nec è primis orta, vt patet: cùm igitur eadem ratio sit in sublunari & cœlesti raritate, non videntur raritas & densitas inter qualitates numerandæ.

Conclusio. D. August. D. Damasc. D. Thom. Boëtius. Sit tamen huiusce dubitationis conclusio, raritatem interdum significare partium positionem, interdum veram qualitatem sensibus subiectam. Vtramque partem conclusionis asserit D. Augustinus in suis categoriis cap.12. Prior inculcatur ab Aristotele tum alibi tum in libris Physicorum loc. cit. Posterior traditur ab eodem Aristot. 7. item Physicorum cap.2. text.11. & 2. text. de partibus anim. cap.1. vbi densitatem & raritatem inter qualitates tactui subiectas recenset. Idem approbat D. Damascenus in suis Physicis cap.12. Auctor sex principiorum cap. de Situ, Boëtius, & Albertus capite de quantitate. D. Thom. 1. huius operis lect.14. & 3. part. q.77. art.2. Auerroës, & Burlæus lib.4. Physic. ad text.84. Capreolus in 2. dist.19 qu.1. art.3. Argentinas in 2. dist.18. quæst. vnicæ, art.4. Hispalensis, & Durandus quæst.1. Soncinas 8. metaphysic. qu.27. & alij. Quid autem sint raritas & densitas hoc secundo modo spectatæ, prout ad qualitatis categoriam pertinent, non aliter explicat D. Thomas 3. part. loco citato, quàm dicendo esse qualitates quasdam consequentes corpora, ex eo quòd multum parúmve habeant materiæ sub dimensionibus. *Bargius in 1. d.6. q. vnic. Zimara 4. physic. cōtradic. 8. Aftodil. hoc lib. quæst. 17. Et in 4. d. 12 q.1. a.2. quodlib. 3. ad 6.*

Qua acceptione raritas & densitas non sint qualitates. Igitur ad primam earum rationum, quibus probari videbatur, raritatem & densitatem minquam pro veris qualitatibus accipi, respondendum est, Aristotelem eo loco vsurpare rarum & densum secundùm eam tantùm notionem, qua partium situm positionémque signifi-

significant. Quo pacto fatemur qualitates non esse. Ad secundum dicendum in vulgata illa definitione rari & densi non explicari formalem rationem densitatis & raritatis, prout qualitates sunt, sed id quod à raro & denso connotatur. Quare nihil mirum si in ea nulla fiat mentio qualitatis.

Ad tertium omissis controuersiis dicendum est cum Ægidio lib. 2. hexam. cap. 35. aliisque nonnullis, inesse cœlo raritatem & densitatem, easque nec primas qualitates esse, nec ex primatum commixtione oriundas, vt sunt eæ quæ in sublunaribus corporibus insident; sed habere se vti lucem aliásque cœlestis mundi qualitates, quæ alia originis suæ primordia vendicant, neque sunt qualitates primæ, neque secundæ, id est, ex primis ortæ. Nec officit, quòd Arist. 4. Physic. cap. 9. text. 85. ait raritatem causam esse leuitatis & mollitudinis; densitatem verò, grauitatis & duritiei, quæ affectiones à corporibus cœlestibus longè absunt; loquitur enim ibi de raritate & densitate non in toto significati sui ambitu; sed duntaxat prout in mundo elementati sunt. Nec verò oportet, vt quencumque effectum in sublunari regione raritas & densitas pariunt, eundem in orbe cœlesti edant, quamuis vtrobique sint eiusdem speciei, vt est probalior auctorum sententia. Videmus siquidem lucem apud nos calorem progignere, quem in sphæris cœlestibus nullo pacto efficit. Nimirum sic natura comparatum est, vt causæ physicæ pro ratione subiectæ materiæ effectus suos aut promant aut inhibeant. *Raritas densitásque cœlestis & sublunaris sunt eiusdem speciei.*

ARTICVLVS II.

Diuersæ opiniones circa controuersiam initio propositam.

HIs ita constitutis, vt ad propositæ quæstionis difficultatem, accedamus, occurrit in primis sententia Godofredi quodlibet. 11. quæst. 3. & aliorum quos refert Scotus in 4. dist. 12 q. 4. item Marsilij in 4. quæst. 9. art. 2. Pomponatij 2. de augmentatione, cap. 10, existimantium, cùm quippiam rarefit, nouam acquirere quantitaté, totámque præcedentem abiicere. Cuius sententiæ prior pars hisce argumentis perspicua videtur. Id quod rarefit, nouam sibi extensionem vendicat, vt est vel sensibus ipsis manifestum: Atqui maior extensio, est maior quantitas, cùm extensio sit formalis ratio quantitatis: Igitur quod rarefit, acquirit maiorem quantitatem. Sed fieri nequit, vt quantitas minor euadat in maiorem absque nouæ quantitatis accessu: Igitur in rarefactione acquiritur noua quantitas. *Prima opin.* *Primum argum. pro priori parte huius sententiæ.*

Secundò, cùm cera in vase liquescit, & in maiorem raritatem abit, oriuntur noua puncta, ergo & noua quantitas. Consecutio perspicua videtur; assumptum probatur; Sit vas vsque ad medietatem repletum cera, quæ paulatim rarescens assurgat, ita vt externa eius superficies, quæ dimidiæ superficiei concauæ vasis respondebat, iam *2. Argum.*

toti

toti illius superficiei respondeat: Hoc in euentu vniuersa puncta, quæ inerant in superficie ceræ, habebant antea alia sibi ex aduerso respõdentia ex parte superficiei concauæ vasis; ita vt nullum omnino esset punctum, cui aliud non responderet: nunc autem puncta ceræ non his tantùm respondent; sed aliis etiam infinitis eiusdem concauæ superficiei vasis, quæ in alia superiori medietate inerant: Igitur dum cera rarefacta est, noua puncta acquisiuit. *Consule Aristot. in Mechan. q. 24.*

3. Argum. Tertiò, si eadem numero quantitas nunc minor nunc maior esset, posset quantitas intendi & remitti; quod negat Aristoteles in categoria quantitatis. Nec satisfaciet qui dixerit loqui duntaxat Aristotelem de quantitate certa & præfinita, vt de bicubito & tricubito. Nam si de iis tantùm loqueretur, pari ratione negasset qualitatem, intentionem, aut remissionem suscipere: quãdoquidem qualitas certa, vt duum triúmve graduum, qua eiusmodi est, nec intendi nec remitti potest.

4. Argum. Quartò, Quantumlibet Thomistæ reclament, in intentione qualitatum acquiritur noua qualitas, ac nouus gradus re ipsa à præcedentibus differens; ergo & in extensione quantitatis comparabitur noua quantitatis portio, cùm in vtroque sit æqua ratio. *5. Argum.* Quintò, Maior extensio, quæ per rarefactionem aduenit, acquiritur successiua quadam mutatione, atque adeò per motum; sed motus, cùm sit actus entis in potentia, est nouæ rei acquisitio: Igitur ea extensio, quæ aduenit ei quod rarefit, noua quædam res est, nec alia quàm noua quãtitas.

Argumenta pro posteri re parte eiusdē opinionis. Hisce ferè argumentis stabiliri solet prima pars propositæ opinionis. Secunda verò, quæ asserit in rarefactione totam præcedentem quantitatem abiici, ita ostenditur: Sit A. materia rei quæ rarefit, quæ materia habeat quantitatem pedalem B. & vt proximè conclusum fuit, acquirat per rarefactionem nouam quantitatem pedalem, quæ vocetur C non amissa tamen priori, vt aduersarij contendunt: aut igitur C. recipietur adæquatè in A. aut in aliqua eius parte. Neque enim recipitur in materia extrinsecùs ascita, cùm in rarefactione nulla recens materia accedat, vt est omnium philosophorum consensus: si adæquatè in A. perseuerante B. erunt duæ quantitates sese inuicem permeantes in eodem subiecto, si verò recipitur in aliqua parte ipsius A. aut pars quantitatis præexistentis, quæ in ea materiæ parte insidebat, manet sine subiecto, aut inde ad aliquam materiæ partem abscedit; atque ita accidens ab vna parte subiecti ad aliam demigrabit, aut denique manet in eadem parte materiæ: sicque duæ quantitates in eadem parte subiecti erunt. Quæ omnia cùm absurda & impossibilia sint, perspicuum relinquitur totam priorem quantitatem deperdi; imò in nullo instanti rarefactionis vllam præcedentis quantitatis particulam dari posse.

Secunda opinio. Altera est opinio, quam Scotus sua tempestate in scholis Philosophorum communem fuisse ait, quámque ipse amplectitur in 4. dist. 12. q. 4. Bassolius q. 3. art. 2. & Caietanus in commentariis 3. partis ad

ad art.5.qu.77.Hispalensis in 2.dist.18.q.1. aliique nonnulli tam Scoti quàm D. Thomæ sectatores: videlicet in rarefactione accedere nouam quantitatem; eam tamen, quæ præerat, non amitti. Huius prior pars iisdem nititur rationibus, quibus prior pars superioris sententiæ. Posterioris verò confirmatio in sequentem disputationem reiicienda est.

ARTICVLVS III.

Rarefactione neque veterem quantitatem deperdi, neque nouam acquiri.

NEVTRA earum opinionum, quas articulo superiori retulimus, veritati consentanea videtur; sed ea quam sequitur D.Thom.in 1.2.q.52.art.2. & in 2.2.q.24.art.5. Gregorius in 2. dist.12. qu.2. art.1. Capreolus dist.18. q.1. Ægydius quodl.2. quæst.11.Soncinas lib.8. Metaph. qu.27. aliique non pauci, videlicet in rarefactione neque præcedentem quantitatem aboleri, neque nouam acquiri Prior huiusce assertionis pars, in qua cum secunda opinione conuenimus, hisce argumentis ostendi potest: Omne accidens absolutum vno è tribus modis interit, vel conseruatricis causæ abscessu, vel aduentu contrarij, vel occasu subiecti, in quo insidet; sed dum quidpiam rarefit, non potest eius quantitas interire primo modo: siquidem absente eo, quod quantitatem produxit, manet quantitas: nec secundò, cùm nihil quantitati sit contrarium: nec denique tertio; quia subiectum, quod rarefit, toto rarefactionis decursu idem perseuerat. Nullo igitur pacto id quod rarefit, quantitatem amittit. *Tertia opinio.* *Eius confirmatio.*

Deinde aut quantitas præcedens amittitur in primo non esse motus rarefactionis, aut successiuè, dum subiectum rarefit: sed neutrum horum dici potest; ergo, &c. Probatur minor quoad priorem partem; quia ante primum non esse rarefactionis fuêre transacta infinita instantia, quibus materia iam rarior, maior erat; ergo iam in illis deperdi potuit quantitas præcedens. Quoad posteriorem partem ostenditur; quia id quod successiuè amittitur, non totum simul, sed per partes labitur. Quare in aliqua temporis portione erunt aliæ deperditæ; & aliæ nihilominus remanebunt; proindéque si tunc cesset rarefactio, non erit amissa tota quantitas: ex quo sequitur non in omni rarefactione fieri iacturam totius quantitatis præcedentis.

Iam verò altera eiusdem nostræ assertionis pars, videlicet in rarefactione nullam nouæ quantitatis portionem acquiri, facilè ostenditur Nam, vt articulo proximo pro confirmanda posteriori primæ opinionis parte argumentabamur, vel illa noua quantitas reciperetur adæquatè in tota materia, vel in aliqua eius parte, quorum vtrumque à vero abest, &c. Vt autem veritas magis eluceat, aduertendum est, in eo quod secundùm se totum rarefit, omnes particulas quantumlibet exiguas & minutas extensiores fieri, non quidem accessu nouarum

partium quãtitatis, quæ cum præcedentibus cõtinuetur, vti diximus, videtúrq; docuisse etiam Arist.li.3.Physi.c.9. text.84. aiens raritatem fieri nulla re de nouo accidẽte: sed quia eadem numero quãtitas, quæ antea materiam minùs perficiebat, nunc dum sese explicat, & quodámodo euoluit, eandẽ materiã magis perficit. Quippe continuæ quantitatis, de qua differimus, ratio in eo posita est, vt substantiam, cui inhæret, extendat: quemadmodum albedinis, vt eam dealbet. Cùm igitur eiusmodi quantitas materiam ampliùs dilatarit, eique magis dominata fuerit, & potentiam, quam ad maiorem extensionem suscipiendam habebat, pro suo modo explerit, vtique magis perfecta censebitur; non quidem adiectione noui gradus à priori quantitate re ipsa distincti; sed accessu nouæ perfectionis, ac noui cuiusdam modi, quo res manens eadem quæ priùs erat, aliter sese nunc habet atque antea. Et ad hunc modum, siue ad quantitatem sub hoc modo terminatur motus quidam, quem res subit dum rarefit; de quo infrà.

ARTICVLVS IIII.

Dissoluuntur contrariarum partium argumenta.

Solutio primi argumenti.

NVNC aduersariorum argumenta diluamus. Ad primum eorum, quibus prior sententia nitebatur, dicendum, id quod rarefit, acquirere maiorem extensionem; itémque maiorem extensionem, esse maiorem quantitatem; sed non omne quantitatis incrementum fieri appulsu nouæ quantitatis. Potest enim reddi quantitas maior accedente ei noua perfectione, quæ nihil aliud sit quàm eadem quantitas sub nouo modo. Atque hinc patet quid respondendum sit iis qui mutato quantitatis in maioris extensionis nomine, quærũt vbinam maior illa extensio, quam nouam perfectionem esse fatemur, recipiatur. Videlicet dicendum recipi in tota quantitate; nec inde vllum sequi absurdum, cùm illa noua perfectio non sit noua quantitas, sed nouus modus, qui quantitatem à seipsa non re, sed ratione tantummodo dissidentem facit.

Noua perfectio quantitatis non est noua quantitas.

Solutio 2.

Ad secundum, rarefactione non acquiri noua puncta, sed ea quæ priùs inerant, denuo respondere aliis, quibus non antea respondebant, quemadmodum & ipsa quantitas, cuius partes copulant, denuo coæquatur maiori quantitati quàm priùs. Neque debet mirum videri id quod hinc sequitur, nempe totidem esse puncta in minori atque in maiori quantitate. Id enim absolutè, atque extra huiusce quæstionis difficultatem admittendum esse constat, vt in Physicis, docuimus. Si enim sumantur duo circuli concentrici, A.B. quorum maior, nempe A. includat minorem; omnes lineæ, quæ ductæ fuerint in centrum ab A. intersecabunt B. in puncto, cùm lineæ nullam vendicent latitudinem. Igitur non plura puncta insunt in A. quàm in B.

Lege Euclide li.1. elem. axiomate 10. Lege etiam, si places, quæ scripsimus lib. 6. Physic. c.2. q.1.

Non plura insunt pũcta in maiori circulo, quã in minori.

in B. Patet consecutio; quia alioqui aliqua linea posset duci ab A. quæ non inueniret punctum in B atque adeò, quæ non pertransiret per B.

Ad tertium, omnia accidentia, quæ nunc magis nunc minùs rem perficiunt, dici suscipere magis & minus, etiam quantitates: non tamen omnia quæ eiusmodi sunt, ex vsu philosophorum dici intendi, & remitti, hoc enim qualitatibus duntaxat, vt candori & nigredini; & iis, quæ in perficiendo subiecto qualitatis modum obtinent, vt actionibus & passionibus, philosophi accommodarunt, aientes proprio vocabulo magnitudinem extendi & contrahi. Itaque suscipere magis & minus latiùs patet, suóque ambitu comprehendit non solùm intendi & remitti, sed etiam extendi & contrahi. Quod autem Aristoteles in categoriis negat quantitatem suscipere magis & minus, de solis præfinitis & determinatis quantitatibus intelligi debet, vt in argumento dicebamus. Nec quod contrà opponebatur, quicquam efficit. Licèt enim qualitas præfinita, magis & minus non suscipiat, sicuti nec determinata quantitas, id tamen de sola præfinita quantitate Aristoteles pronuntiauit, quia expendebat eo loco quantitatem, pro vt substantiam demetitur. Ratio autem mensuræ in aliquo certo potiùs, & præfixo, quàm in incerto & vago posita est. Vnde ad definitas quantitates nuncupandas simplicia nobis suppetunt vocabula, vt palmus, bicubitus, tricubitus: non ita verò ad notandas qualitates certæ intensionis. Lege D. Thomam 2.2. quæst. 24. artic 5. ad 1. Capreolum in 2. dist. 18. quæst. 1. Si hæc solutio minùs placet, dic, suscipere magis & minus, cùm strictè accipitur, quo modo ab Aristotele loco cit. sumitur, idem valere atque intendi & remitti, quod cùm competat solis qualitatibus, quæ graduum intensione & detractione augescunt & minuuntur, nihil mirum si quantitatibus nullo pacto accommodetur.

Solutio 3.

Suscipere magis & minus, latiùs patere, quàm intendi & remitti.

Altera solutio eiusdem arg.

Ad quartum respondendum est, licèt in intensione qualitatis noua qualitas acquiratur: in rarefactione non comparari nouam quantitatem; quia non est vtrobique eadem ratio. Namque euolutione, & explicatione partium iam latentium absque accessu nouarum realitatum potest quantitas magis extendi, magísque in se perfici, quia eæ partes talis sunt naturæ, vt iam quoad suam realitatem, antequam se prodant, possint in quantitate esse. Qualitas autem intensioni subiecta esto habeat etiam partes, ex quibus eius perfectio intensiua consurgit; non possunt tamen eæ, antequam intendatur qualitas, inesse illi actu quoad suam realitatem: alioqui lignum v.g. quod dicitur habere sex gradus frigoris, & duos caloris, & immediatè post hoc instans calefieri vsque ad sextum caloris gradū, iam in hoc instāti haberet actu eos gradus caloris quoad ipsorum realitatem, atque ita re ipsa clauderet in se sex gradus caloris, & sex frigoris, si nulla ei realitas, sed modus tantùm ad horum graduum complementum desit. Quod tamen non est admittendum: quia realitas ipsa sex graduum frigoris non patitur in eodem subiecto alios sex sui contrarij. At in quantitate facile est intelligere quomodo quātitas duorum palmorū quoad

Solut. 4.

Cur in intensione acquiratur noua qualitas, non tamen in rarefactione noua quantitas.

realitatem insit in quantitate vnius palmi, quia videlicet illa quantitas ex materia densa ampliari potest sese euoluendo. Quæ euolutio non cernitur in qualitate. Adde quòd nihil repugnat, non solū gradus qualitatis eiusdem speciei realiter-distinctos, sed qualitates re & natura diuersas inueniri simul in eodem situ eadémque parte subiecti; quod tamen de magnitudinibus realiter dissidentibus affirmari non potest. Vnde cogimur asserere non acquiri per rarefactionem nouam quantitatem, cùm alioqui nihil obstet quominus intensionis motu noua qualitas comparetur. Sed hæc lib. 8. Metaph. vbi quæritur num intentio qualitatum fiat additione graduum, fusiùs & enucleatiùs explicanda erunt.

Ad 5. proximo art. Ad quintum, quid respondendum sit, ex iis, quæ proximo articulo differemus, constabit. Quod verò attinet ad argumentum quo aduersarij posteriorem suæ sententiæ partem confirmabant, dicendum, rectè concludere amitti totam præcedentem quantitatem, si per rarefactionē noua quantitas acquiratur; verùm cùm hoc nequaquam à nobis concedatur, patet totā eam probationem futilem esse.

ARTICVLVS V.

Quos motus subeat corpus cùm rarefit.

Primus motus rei, quæ rarefit.

VT ea quæ in hac disceptatione pertractata sunt, apertiora euadant, obseruandum erit, subiectum, quod rarescit, variis affici motibus, quorū primus est calefactio. Nam calor, præuia est & apposita ad raritatem præparatio, cuius rei indicium habetur, quòd duo superiora elementa, quæ calore magis abundant, rariora sunt. Item quòd ea quæ rarefiūt, priùs incalescunt, vt videre est in puluere tormentario, qui calore correptus, accēsúsq; in raritatem sic abit, vt confestim erūpat liberiorem quærēs locum, atque interdum, vt compendio exeat, tormenta ænea discindit. Sæpe tamen sine præeunte calefactione rarefactio contingit, vt cùm aurum artificum opera in tenuissimas bracteolas, aut fila dilatatur. *Hac de re Leonard. Iachinus in q. natur. q. 4.*

Secundus motus. Alius est motus perpetuus rarefactionis comes, nempe latio, vt est concors philosophorum sententia. Etenim dum partes materiæ distenduntur, necessariò acquirunt nouum locum, ac maiori spatio coëxistunt. *Obiect. 1.* Obiiciat tamen primò aliquis, latio respondet rarefactioni: ergo quemadmodum in latione vno vbi acquisito, deperditur aliud (quandoquidem postquā mobile bipedale pertransiit spatium duorum pedum, nihil iam de priori vbi retinet) ita acquisita noua quantitatis perfectione, nihil omnino ex priori conseruabitur. *Obiect. 2.* Deinde, in eo instanti, quo ex aqua gignitur aër, materia rarescit; siquidē oportet aërem aqua esse rariorem: & tamen in instanti non est motus localis: ergo aliquando datur rarefactio, quam motus localis non comitetur. *Dilutio 1. obiectionis.* Ad primum horum dicito, terminum motus localis non eodem modo se habere quo se habet terminus rarefactionis; cùm enim mobile pluribus locis adæquatis simul respondere nequeat,

queat, fieri non poteſt vt acquirat vnum locum,quin prioreṁ deſerat: at non ita ſe habet ſubiectum,quod rarefit ad terminum rarefactionis vt planum eſt. Ad ſecundum reſpondemus, in inſtanti,quo aër ex aqua gignitur,non dari rarefactionem, id eſt, productionem maioris raritatis;quia tota raritas neceſſaria ad introductionem formæ aëris iam fuerat in materia aquæ tempore immediatè antecedente punctum generationis;fuerat,inquam,tota ſaltem in fieri, vt philoſophi loquuntur: licèt in eſſe quieto non detur niſi in inſtanti, quo forma introducitur;latio autem non comitatur productionem raritatis niſi in fieri, quia tunc ſolùm magis dilatatur ſubiectum. Quæri hic etiam poſſet num ſaltem in reſurrectione,cùm ex materia cinerum, corpora ſuis organis diſtinguenda perficiendáque ſunt; num, inquam, in eo inſtanti diuina virtute danda ſit latio momentanea rarefactionem vel condenſationem conſequens. Sed hæc difficultas explicata iam à nobis fuit lib. 6. Phyſicor. cap. 6. quæſt. 1. art. 2. *Dilut. 2.*

Illud tamen hoc loco prætereundum non eſt, videlicet in rarefactione ſemper immobile manere illud indiuiſibile quod eſt quaſi terminus à quo motus localis, & in condenſatione illud quod eſt veluti terminus ad quem eiuſdem. Itaque cùm cera vaſe incluſa rarefit, vltima ſuperficies tangens vaſis fundum non mouetur. Non enim deorſum commeat,alioqui penetraret vas,neque rurſum, quia vel alia ſuperficies ſuccedit in eius ſitum, vel non: ſi ſuccedit, dum hæc aſcendit & deſcendit illa, neceſſariò in eo occurſu ſeſe aliquæ partes penetrabunt: ſi non ſuccedit, oportebit dari vacuum inter imam ſuperficiem ceræ,& fundum vaſis. Quæ cùm viribus naturæ eſſe non poſſit,fatendum erit, prædictam ſuperficiem immotam atque fixam manere. *Quidnam quantitatis immotū maneat in rarefactione & condenſatione.*

Item ſi fiat rarefactio à medio alicuius corporis verſùs vtramque extremitatem, non mouebitur media linea. Peto enim quonam feratur,in dextram-ne an ſiniſtram partem?at nulla ratio eſt, cur potiùs in vnam quàm in alteram tendat, cùm altera pars, quam copulat,hac,altera illac feratur.Similiter neque in condenſatione mouetur punctum centri,cùm non ſit maior ratio, cur in vnam quàm in aliam partem eat. *De media linea.*

Erit tamen qui obiiciat:Si detur ſuperficies,vel linea,punctúmve immobile in rarefactione, ſequitur, cùm ſubiectum rarefit, eius partes diuidi ac diſſecari continuitate amiſſa; hoc autem admittendum non eſt:ergo neque illud.Probatur conſecutio; quia cùm inter omnes partes, & illam ſuperficiem, lineam punctúmve, nihil medium ſit,impoſſibile erit illas omnes moueri, quin vel hæc ſecū deferant,vel ſi ea,vti dicimus,immota manent,ab eis diuellantur.Corroboratúrque argumentum, quia vt impoſſibile eſt moueri ſuperficiem immotis omnibus partibus,quin ab eis ſeparetur;ita & moueri partes omnes, quin à ſuperficie abiungantur. Huic obiectioni negandaeſt conſecutio, & ad eius probationem dicendum, inter *Obiectio.* *Dilutio*

 illam

illam superficiem, lineam, & punctũ, & omnes partes subiecti, quod rarefit, collectiuè sumptas, nihil medium esse: esse tamẽ medium inter illa & quamlibet partem, quatenus vnaquæque pars diuidi potest in minorem, & procedendo versùs tale punctum, v.g. post illam datur alia minor, atque ita progrediendo in infinitum. At cùm ponamus totum subiectum rarefieri, admittendum erit, omnes & singulas partes vnà moueri: sed negandũ debere illas propterea diuelli à prædicto puncto, linea, aut superficie; quia quemadmodum omnes ita mouẽtur, vt seruent cõtinuitatem cum iis quibus communi termino copulantur: ita sic vltra eiusmodi indiuisibilia coextẽduntur, & situm mutant, vt non oporteat ab eis separari. Alia tamen ratio est in superficie, si moueretur. Etenim cùm illa non subeat motum ratione sui, sed ratione partium, quarum est terminus; fieri non potest vt illa moueatur, quin partes motum subeant, esto partes moueri queant illa immota, vtpote quæ non illius beneficio mouentur.

De puncto, linea, & superficie.

Tertius motus, qui cùm res quæpiam rarescit, necessariò datur, propriéque rarefactio dicitur, est motus tendẽs ad raritatem, pro vt est qualitas quædam subiectæ sensibus pertinens ad tertiam speciem qualitatis. Non enim probamus illorum sententiam, qui raritatem & densitatem in quarta specie qualitatis collocant; siquidem quæ in ea continentur, cùm sint terminus quantitatis, vtpote forma & figura, in sola externa illius facie insunt: at raritas & densitas etiam interiùs peruadunt. Esse verò dandum talem motum ad raritatem, constat ex conditionibus, quas lib. 5. Physic. ostendimus requiri, ac sufficere ad veram germanámque motus rationem, quæ omnes, vt consideranti planum erit, in acquisitione raritatis inueniuntur. Est autem is motus alteratio, vt indicat eius terminus, colligitúrque ex iis quæ ab Aristotele traduntur lib. 4. Physic. è text. 84. ex quo etiam coarguitur eorum opinio, qui in raritate & densitate nihil præter relationes excessus & defectus, aut negationem coniunctionis, vel abiunctionis partium, agnoscunt, cùm nec ad relationes sit motus, vt probatum est ab Aristotele lib. 5. Physic. à text. 10. neque etiam ad negationes, vt quæ sint expertes omnis entitatis, quæ motu comparari possit.

Tertius motus. *Hanc sensit D. Thomas hoc in lib. lect. 14.* *Cap. 2. q. 1. art. 3.* *Ad raritatẽ datur motus alterationis.*

Quartus motus est iis quo acquiritur eadem quantitas sub nouo modo, seu maior extensio eiusdem quantitatis: quandoquidem quãtitas, quæ antea erat vnius palmi v.g. fit duorum palmorũ. Ac quòd dum subiectum rarefit, debeat quantitas, saltẽ quoad hunc modum, variari, ex eo patet, quia omnis varietas penes relationes supponit mutationem seu varietatem in fundamento; constat autem, id quod rarefit, variare relationes æqualitatis, inæqualitatis, distantiæ, aliásque his similes, quarum fundamentum est quantitas.

Quartus motus.

Sanè quòd hic motus distinguatur à motu locali, de quo antea ex eo ostenditur, quia potest Deus efficere vt cera respondeat puncto eo modo, quo totum corpus Christi in diuina Eucharistia responder, non tam exiguæ parti dimensionum panis, quin minori: deinde

cera

cera ita constituta potest diuinitus ratefieri, & extendi in ordine ad se, nihilo variata distantia, neque situ in ordine ad locum, & spatium, seu verum, seu imaginarium. Quare potest dari motus ad maiorem extensionem absque motu locali. Ex quo sequitur, hunc & illum motum inter se distingui. *Potest diuinitus dari motus ad maiorem extensionem absque motu ad locum.*

Aduerte autem circa maiorem extensionem, quæ nunc est, cùm antea non esset, designari non posse partem aliquam materiæ, in qua illa adæquatè, seu per se tantùm recipiatur. Namque in eadem materia, in qua prior palmus inerat, recipitur nouus magis illam extendendo: & materia, quæ antea adæquatè cohibebat vnum tantùm palmum, nunc inadæquatè continet eundem, & simul etiam inadæquatè nouum palmum; adæquatè verò & indiscretè, siue indistinctè duos palmos simul.

ARTICVLVS VI.

Argumenta aduersus id quod de motu ad maiorem extensionem assertum fuit: eorúmque explanatio.

NON desunt tamen argumenta, quæ probare videantur non dari realem motum ad maiorem extensionem. Primùm, quia vt quintum secundi articuli argumentum probabat, omnis motus videtur esse acquisitio nouæ formæ; at maior extensio, quæ rarefactione comparatur, non est noua forma, cùm non sit noua quantitas, vt superiùs diximus. Deinde, quia si illa extensio per realem motum adueniret, cùm in diuina Eucharistia species rarescunt, daretur motus extra subiectum; quod non videtur posse fieri, cùm motus sit actus entis in potentia, vt in potẽtia, id est, subiecti, quod partim habet iam actu formam, ad quam tendit, partim est in potestate ad illam. Tertiò, quia cùm illa extensio, & raritas, vt est qualitas sensibilis, sese mutuò comitentur, aut priùs acquireretur extensio, aut raritas. Quorum vtrumque videtur alienum à veritate. Nam quia subiectum rarescit, ideo extenditur, atque ita extensio supponit raritatem. Contrà verò cùm extensio sit quantitas, proindéque fundamentum, & subiectum quo accidentium materialium, necessariò supponetur à raritate, vt quid natura prius. Quartò, quia omnis forma, quæ est actu in subiecto, naturæ necessitate perficit actu illud, quantum potest: quare si quantitas rei, quæ rarefit, iam est in ea actu tota, non poterit interueniente motu magis perficere subiectum, nec in seipsa magis perfici. Quintò, quia id, quod formæ per motum aduenit, est illi extrinsecum; cùm igitur extensio sit ipsa natura & essentia quantitatis; non poterit quantitas per motum maiorem extensionem acquirere, proindéque non videtur dicendum dari verum motum ad maiorem extensionem.

Primũ arg. — 2. — 3. — 4. — 5.

Quantitatẽ in diu. Euch. esse extra subiectum docet Concil. Constãtiense sess. 8. Trid. sess. 13. can. 2 & de consecr. d. 2. c. Species, & c. nos autem.

Non est tamen difficile ad hæc respondere. Ad primum enim dicendum, sat esse ad rationem motus, si tendat in formam, vel nouam, *Solutio primi arg.*

vel

vel eandem sub nouo modo, ita tamen vt is modus positiuus sit, ac per se terminet. Quod addimus propter decretionem, quam lib. 5. Physicorum verum & realem motum non esse statuimus, quòd nec ad nouam quantitatem, nec ad veterem sub nouo modo intrinsecè feratur. Ad secundum respondemus, acquisitionem extensionis quæ in speciebus diuinæ Eucharistiæ accidit, recipi tanquam in subiecto in quantitate, in qua cætera materialia accidentia recipiuntur. Neque esse absurdum eandem quantitatem alia & alia ratione subiectum esse, & terminum: subiectum, prout recipit, ac sustentat; terminum, prout secundùm perfectiorem modum acquiritur. Si petas quo pacto in diuina Eucharistia possit dari motus ad raritatem, si rarum definitur id quod sub magnis dimensionibus parum obtinet materiæ: ibi autem neque vini neque panis materia est. Respondemus cum D.Thoma in 4.dist.12.quæst.1. art.1. qu.3. ad 6. rarum materiam connotare, eámque secum deferre, non tamen absoluta sed Physica tantùm necessitate, quæ diuinitus suppleri potest. Itaque iuxta ordinarium naturæ cursum omni raritati subest materia; non tamen secundùm diuinæ potentiæ miraculum.

Dubium. *Respons.* *Lege D.Tho. 3.p.q.77.ar. 2.ad 3. Capreol.in 2.d. 19.q.2.a.3.*

Solut. 3. Ad tertium concedendum est, extensionem & raritatem comitari se mutuò; ita tamen, vt in diuerso causæ genere sese antecedant, & sequantur: namque vt sentit Capreolus & Caietanus, raritas in genere efficientis seu quasi effectricis causæ, præit extensionem; quia vis actiua agentis per rarefactionem extendit materiam, quemadmodum & per calefactionem eam rarefacit: contrà verò extensio in ratione causæ materialis & subiectiuæ antecedit raritatem, quatenus eam recipit, vt subiectum, quo, seu minùs principale. Quod de extensione & raritate asserimus, de motu etiam ad maiorem extensionem & ad raritatem æqua ratione pronunciandum est. Scotus tamen in 4.dist.11.quæst.4. Bassolius ibidem quæst.3. artic.2. & alij putant extensionem absolutè priorem esse raritate, & ab illa modis omnibus supponi.

Capr.in 2.d. 10.q.1.a.2.

Solut. 4. Ad quartum dic, omnem formam, quæ actu est in subiecto, perficere illud quantum omnino potest, si tota in eo sit non solùm quoad realitatem, sed quoad modum amplioris perfectionis, quam assequi valet: hunc autem modum quantitas, quæ potest rarefieri, non obtinet antequam actu rarescat.

Solut. 5. Ad quintum dicendum, quantitatem ex sua propria & intrinseca ratione extensionem vendicare: quòd tamen maiorem aut minorem obtineat, aut motu acquirat, id ex accidente esse; quemadmodum & qualitas, quæ intensionem recipit, necessariò aliquam gradualem intentionem sortitur: quòd verò perfectiorem, aut minùs perfectam habeat, motúmve comparet, per accidens est. Concedendum igitur, id quod quantitati per motum ad maiorem extensionem accrescit, accidentarium illi esse; sicuti & qualitati id quod per motum intentionis aduenit.

QVÆ

QVÆSTIO XVIII.

Vtrùm sine rarefactione,& absque accessu nouæ materiæ,possit diuina virtute ex paruo fieri magnum; an non.

ARTICVLVS I.

Quæstionis in vtramque partem disputatio.

REIECTA opinione quorundam, existimantium, non modò diuina virtute,sed naturæ etiam facultate ex paruo magnum fieri posse absque rarefactione , & accessu nouæ materiæ,quos refellit Durandus in 2.dist.10.qu. 1. & Soncinas 8 lib.Met.qu.4.affirmatiuam partem propositę controuersię amplexi sunt,D.Gregorius Nyssenus orat.3.de resurrectione, Hugo Victorinus 1.li.de sacram.p.6.c.vlt.Magister sent.in 2. dist.18. cap.5.ibidémque Durandus quæstione quam diximus , & Argentinas art.4. Altisiodorensis lib.4. quæst. de veritate humanæ naturæ, Lyranus cap.2.in Genesim,Henricus Gandauensis quodlib. 7.qu.9. Ægidius quodlib.2.q.11. quò etiam inclinat Alensis 4. p. quæst. 26. memb.3.adducti hisce argumentis. *D.Greg. Ny. Hugo Victo. Magister. Durandus. Altisidiorensis.*

Quidquid est in potestate materiæ,siue naturali siue obedientiaria,potest à Deo fieri.Sed quælibet materia ex se est apta vt indiscriminatim fiat ex ea quantumlibet magnum & paruum:Igitur circa rarefactionem , & nouæ materiæ accessum , potest ex ea diuinitus fieri quantumuis magnum. Maior in confesso est. Assumptio probatur ;quia materia , teste Aristotele , cap.2.huius libri text. 15. & 7.Metaphysic.cap.3. text. 8. ex se neque quantitatem neque qualitatem habet;sed eiusmodi est,vt vtrumque de illis potestate excitari queat. *Primum arg.*

Secundò,idem confirmatur,quia,vt tradunt diuinæ literæ cap. 2. Genes.Euæ corpus fuit diuinitus efformatum ex costa Adæ, vtique ex paruo magnum. Quòd verò ad id nouæ materiæ accessus nequaquam interuenerit,inde patet;quia alioquin, cùm adiectitia materia multo maior esse debuisset ; ex illa potiùs quàm ex costa Adæ asserendum foret coagmentatum fuisse corpus Euæ. Deinde quòd prædicta costa ad idoneam quantitatem exhibendam rarefacta non fuerit , perspicuum est ; cùm tanta raritas humano corpori minimè congruat. *2. Argum.*

Postremò , huic parti videtur fauere D. Augustinus sermone 2. de consolatione mortuorum,cap.3.vbi ita scripsit:Sed dubitas quomodo de paruis ossibus totus possit homò restitui ? Re vera tu ex modica scintilla ignis ingentem suscitas flammam; Deus non poterit ex modico cineris fermento totum corpusculi tui redintegrare conspersum? *3. Argum.*

Contrariam sententiam tuetur D. Thomas in 2.dist.18. quæst. 1.

Assertores partis contrariæ. art. 1. & in prima parte quæst. 81. art. 3. ibidémque Caietanus, Gregorius Ariminensis in 2. dist. citata, quæst. vnica. Capreolus dist. 19. q. 1. art. 1. Bassolius dist. 18. q vnica, art. 4. Maior. q. 1. Maior, & Dionysius ibidem, Soncinas. 8. met. q. 4. & alij, hisce potissimùm rationibus: *Prima ratio.* Si Deus efficiat ex paruo magnũ fine rarefactione, & absque accessu nouæ materiæ; verbi gratia, ex materia acari totam terram; vel eiusmodi ampliatio fiet secundùm transmutationem solius substantiæ ipsius materiæ, vel secundùm eius dimensiones: non priori modo, tum quia materia in se spectata transmutari nequit, cùm sit pura potentia solam subiecti rationem habens; tum quia multitudo & magnitudo sunt præter essentiam materiæ. Superest ergo vt fiat secundùm dimensiones, accipiẽte materia vberiorem molem quàm antea habebat: at hoc non accidit sine rarefactione; cùm vnumquodque tunc rarefiat, docente Aristotele lib. 4. Physic. cap. 9. text. 84. cùm materia maiores dimensiones suscipit: ergo & impossibile est ex paruo magnum effici, quin materia in raritatem abeat, vel aliam sibi materiæ portionem denuo asciscat. *Abulensis Genes. 13. q. 383.* *Quando rarescat subiectum.*

2. Ratio. Secundò, Idem probat ea ratio; quia si prædicto modo posset ex paruo magnum fieri, verisimile esset factum id à Christo in miraculo panum; cùm tamen secus statuat D. Augustinus tract. 25. in Ioannem, aiens eo pacto Christum quinque hominum millia quinque panibus satiasse, quo segetum multitudinem ex paucis granis producit; id est, per conuersionem, vt D. Thomas interpretatur 1. p. qu. 92. art. 3. idémque sequitur Euthymius, aiens panum multiplicationem fuisse factam ex subiecta materia.

Ex testimonio D. Augustini. Accedit quod idem D. Augustinus 10. super Genesim. ad litt. cap. vlt. aduersùs Tertullianũ docet, videlicet, nihil esse absurdius quàm putare vllum corpus posse manente naturæ suæ quantitate vndique crescere, nisi rarescat. Nec satisfaciunt, inquit D. Thomas, qui respondent loqui D. Augustinum secundùm communem & ordinarium naturæ modum. Si enim ita loqueretur, nihil eius probatio conficeret contra Tertullianum, aientem animam crescere, sed nullo pacto imminui, vbi non de vsitato cæteris rebus, sed de extraordinario ac peculiari animorum incremento agebat.

ARTICVLVS II.

Præfertur pars negatiua; diluuntur affirmatiuæ partis argumenta.

Is ita disputatis, etsi vtraque pars probabilis sit, vt Richardus in 2. d. 18. & Gabriel ibidem q. vnica, art. 3. dub. 1. rectè admonent, negatiua tamen verisimilior habetur; quæ tamen ita est intelligenda, vt nõ inficiemur, ex paruo posse fieri magnũ, etsi id neque rarescat, neque accedat noua materia, si modò eius partes seruata eadẽ raritate ponantur simul diuina virtute in diuerso situ & loco; quod licèt D. Thomas impossibile arbitre

arbitretur, nos tamen possibile esse, cum Scoto aliisque auctoribus ostendimus lib. 4. Physic. cap. 5. quæst. 5. Respondemus igitur argumentis quibus pars nostræ conclusionis opposita nitebatur. Ad primum dicimus, materiam nec naturalem, nec obedientiariam potestatem habere, vt ex ipsa prædicto modo maius aliquid fiat, cùm id contradictionem inuoluat: sequeretur enim rarefieri & non rarefieri subiectum.

Responsio ad primum arg. pro parte affirmatiua.

Quod ad secundum argumentum attinet: Honorius presbyter lib. de philosophia mundi ca. 23. Caietanus in commentariis capitis secūdi Geneseos, Eugubinus in sua Cosmopœia, existimaut, ea quæ diuinæ literæ narrant de formatione corporis Euæ ex costa Adami, non in sensu proprio sed translatitio accipienda esse. Itaque aiunt corpus Euæ non fuisse re vera ex costa Adami coagmentatum. Hæc tamen sententia nequaquam probanda est, cùm tam sacri doctores quàm reliqui interpretes eum locum in sensu proprio, & quem verba ipsa præ se ferunt, intelligant, vt D. Cyrillus lib. 3. contra Iulianum. D. Ambrosius lib. de paradiso cap. 11. D. Hieronymus commentariis in Amos. D. August. lib. 12. de ciuit. Dei cap. 26. & lib. 9. super Genesim ad literam cap. 13. D. Chrysost. homil. 15. in Genesim, & alij. Quibus accedit quòd in Concil. Viennensi, vti refertur in Clementina vnica de summa Trinit. & ab Innocentio III. in cap. Gaudemus, extra, de diuortiis; explicatur locus ille de mulieris formatione, in sensu proprio, & quem literalem appellant.

Quorundam opinio de formatione Euæ.

Lege D. Ambros. 1. ad Timoth. 1. dist. Epiph. in Epist. ad Ioānē Ierosol. D. Basil. homil. 3. Exā. Origen. hom. 1. in Exod.

D. Cyrill. l. 3. D. Ambros. D. Hieron. D. August. D. Chrysost. Concil. Vien. Clementina.

Alij, quos refert Abulensis ad cap. 13. Genes. quæst. 381. aiunt Euam fuisse à Deo productā in quantitate non maiori quàm costæ, nullámque ei materiam aliunde fuisse additam. Sed hæc etiam responsio abhorret à cōmuni Patrum & Scholasticæ Theologiæ professorum sensu, qui docent, quemadmodum Adamus in quantitate perfecta à Deo productus fuit, ita & Euā: maximè cùm ea quæ Deus per se immediatè efficit, efficiat in statu perfecto, & conuenienti; oportebat autem Euam, quæ mox Adamo in vitæ consortium data est, idonea corporis magnitudine procreari.

Alia opinio.

Respondemus igitur ad argumentum, corpus Euæ fuisse compactum ex illa costæ materia cum alia eidē coniuncta; siue hæc fuerit tunc denuo creata, vt D. Thomæ visum fuit in 1. part. quæst. 92. art. 3. ad 1. siue, vt alij opinantur, è terra alióve corpore assumpta. Nam vtrumque probabile iudicat Greg. loco cit. Neque repugnat D. Thomas. Namque licèt primum verisimilius æstimet loco citato; tamen in 2. sent. distinct. 18. quæstione 1. art. 1. posterius nequaquam improbat. Neque accessus ille nouæ materiæ obstat, quominus Euæ corpus dici queat è costa exædificatum; quandoquidem tota additio facta est ad costam tanquā ad semen, seu tanquam ad id quod primò ac præcipuè, & quasi fundamentum ædificij delectum fuit: quemadmodum & è quinque panibus dicitur facta illa multiplicatio, de qua suprà: quæ tamen non nisi aucta & aliunde ascita materia effecta fuit.

Solu. 2. arg.

Explicatur locus D. Augustini.

Ad vltimum respondendum est, Augustinum tantummodo significare eo loco, è modico cinere compingendum esse hominis corpus in resurrectione. Ex quo non sequitur è paruo conficiendū magnum citra rarefactionem & accessum nouæ materiæ. Si enim hæc necessaria fuerint, vt corpus sub conuenienti quantitate reuiuiscat, diuinitus exhibenda erunt. Quo euētu dicetur nihilominus, corpus humanum redintegrari ex modico cinere, ad eum modū quo ex costa dicitur corpus Euæ formatum. Nam & cùm ex scintilla dicitur ingens flamma suscitari (qua similitudine illic D. Augustinus vtitur) planum est addi scintillæ materiam rei quæ ignescit, & in flammam abit.

ARTICVLVS III.

Quo pacto dissolui possint argumenta partis negatiuæ.

QVIA tamen contraria opinio aiētium posse Deum ex paruo magnū efficere, sine rarefactione, & absque accessu nouæ materiæ, probabilis eam est: aduersariorum argumenta diluemus, vt etiam qui volet tueatur. Ad primum respondendum est, posse Deum materiam vnius digiti v. g. reddere ampliorem, ita vt maneat duorum digitorum, euoluēdo, atque explicādo ex ea partes substantiales, & entitatiuas, quæ in ea inuolutæ sunt, idque auferendo totam priorem quantitatē (quamuis etiam posset duas in eodem situ ponere) & denuo conferendo vtrique digito non solùm nouam quantitatem, sed tantam densitatem, quanta inerat priori: quo in euentu nec dabitur nouæ materiæ adiectio, sed euocatio partium, quæ antea latebant: nec dabitur rarefactio; quia materia nō raritatem, sed nouam densitatem & quantitatem dumtaxat acquirit.

Solutio primæ rationis pro posteriori sententia.

Ad argumentum igitur dicēdum in hoc miraculo fieri mutationem tum penes substantiam materiæ, hoc est, penes partes substantiales entitatiuas illius, quatenus prædicto modo euoluuntur (quæ mutatio

---

CAPITIS VI. Explanatio.

a Cum autem. Disseruit hactenus Aristoteles de ortu & interitu in commune sumptis, itémque de alteratione, accretione, & diminutione, quæ iis coniuncta & annexa sunt. Proximum erat, vt descenderet nunc ad particulatim explicanda ea quæ generationē & interitum subeunt

ΚΕΦ. ς.

ἘΠΕΙ᾽ δὲ πρῶτον δεῖ περὶ τῆς ὕλης καὶ τῶν καλουμένων στοιχείων εἰπεῖν, εἴτε ἐστὶν, εἴτε μή· καὶ πότερον ἀΐδιον ἕκαστον, ἢ γίνεταί πως· καὶ εἰ γίνεται, πότερον ἐξ ἀλλήλων γίνεται πάντα, τὸν αὐτὸν τρόπον, ἤ τι πρῶτον ἐν αὐτῶν ἐστιν· ἀνάγκη δὴ πρότερον εἰπεῖν περὶ ὧν ἀδιορίστως λέγεται νῦν· b πάντες Text. 43.

mutatio nec repugnat potentialitati materiæ, neque euertit illius essentiam; quandoquidem cùm materia rarefit, etiã partes substantiales & entitatiuæ illius euoluuntur, & ampliantur) tum penes dimensiones: siquidem materia in eo euentu quem ponimus, & nouam & maiorem quantitatem comparat: non tamen rarefieri perhibetur, quia ad hoc non sat est acquirere maiorem dimēsionem, nisi simul nouæ raritatis accessio detur. Quæ quia semper datur, quoties interuenit naturalis acquisitio nouæ dimensionis sub eadem materia, ideo rectè Aristoteles naturæ ordinem cursúmque spectans, dixit rarefieri rem cùm maiores suscipit dimensiones, intellige eadem materia permanente.

Ad 2. respondemus ex eo quòd panum multiplicatio effecta fuerit ad eum modum, qui in argumento dicitur, haud rectè colligi non potuisse illam per diuinam potentiam aliter effici. Ad auctoritatem verò D. Augustini, si de diuina potentia loquatur, dicendum fuisse quidem in ea opinione, vt probabili. *Solut. 2.*

Cæterùm, qui contrariam sententiam tuebitur, is dicet illam nouæ quantitatis & densitatis positionem dari nō posse absque modo quodam rarefactionis materialis, qua nimirum partes materiæ mutant situm coextenduntúrque. Et verò non deerit, qui, siue ad mentem superiorum auctorum, siue non, controuersiam velit componere, asserendo rarefactionem dupliciter posse sumi; vel propriè & formaliter, id est, pro acquisitione qualitatis, quæ raritas vocatur; vel impropriè & quasi materialiter, id est, pro sola coextēsione partium substantialium ipsius materiæ. Tunc si de rarefactione secundùm priorem vsurpationem loquantur; posse quidem absque rarefactione, & absque adiectione nouæ materiæ ex paruo effici magnum: non tamē si de ea sermo sit iuxta posteriorem acceptionem. Quia tamen non facilè apparet quo pacto possint materiæ partes coextendi, & euolui, ac manere simul æquè densæ: cùm illa euolutio multitudinem materiæ dissipet; ideo prior sententia, de quacumque rarefactione intelligatur, videtur nobis absolutè maiorem habere probabilitatem. *Dupliciter sumi rarefactionem.*

CAP. VI.

Text. 43. a Vm autem de materia, & hisce quæ nuncupantur elementa, primò dicere oporteat an sint, necne, & vtrum vnumquodque eorum sempiternum sit, an ortum subeat aliquo pacto: & si generentur, vtrùm ex sese mutuò generentur eodem modo omnia, an inter ipsa vnum aliquod primum sit: priùs vtique de hisce disseramus necesse est, de quibus nunc dicitur indefinitè.

subeūt, inter quæ primò loco se offerūt quatuor mundi elementa, quæ omnibus rebus gignēdis quasi materia subiiciuntur de quibus etiam tres quæstiones pertractādas proponit. Verū quia nequaquā hæc disputatio rectè pcederet, nisi quædā alia præmitterentur; ea priùs tractare instituit nēpe quid cōtactus, quid actio, & passio, quid mistio *Institutum.*

mistio sit. Quae omnia à suae aetatis Philosophis indefinitè, id est, cõfusè, ac parum explicatè tradita esse inquit.

Instituti ratio. b *Omnes enim tam qui.* Sui instituti rationem ex eo comprobat, quia omnes Philosophi, tam ij qui dicũt elemẽta ex aliis esse genita, vt Anaxagoras & Democritus; quàm qui alia ex eis constitisse inquiũt, vt Empedocles, congregationis segregationisque, & actionis ac passionis mentionem faciunt; & quia cõgregatio mistio quaedam est, de mistione quoque disputandũ erit. Tum praeterea quia nec alteratio, nec congregatio, segregatione absque actione dari possunt, nequaquã praeteriri poterit actionis & passionis consideratio. Accedit quòd qui plura constituunt rerum naturalium principia, generationem per mutuam elementorum actionem effici autumãt. *Necessario dandum commune subiectum, quod cõtraria sustineat.* Qui tamen in eo falluntur, quòd, praeter plura principia cõtraria, non ponunt vnum commune subiectum, quod contrariorum pugnam sustineat, cùm absque illo vnum contrarium nequeat agere in aliud: siquidẽ calor non fit frigus, neque frigus calor, sed subiectum calidum redditur frigidum, dum pulso calore frigiditatẽ recipit. Qua de re copiosè in 1. lib. Physicorum.

Sublunaria habent inter se materiam eandem speciem. c *Dicere igitur.* Reprehendit eos, qui etsi rectè sentirent ponẽdo vnum commune subiectum, credebant tamen omnia corpora eandem specie materiam obtinere: cùm tamen id de iis tantùm verè dicatur, quibus mutua actio & repassio conuenit, cuiusmodi sunt corpora sublunaria comparata inter se, nõ autem si cum caelestibus conferantur. Hac de re disseruimus in libris de caelo. *Actio physica requirit tactum.* Ostendit subinde Aristoteles quam ob causam de tactu sit agendum hoc loco, sit, videlicet quia neque physica actio & passio, neque mistio, sine tactu dari possunt. Lib. 1. ca. 2. quaest. 6.

b πάντες γὰρ οἵ τε τὰ στοιχεῖα γεννῶντες, καὶ οἱ τὰ ἐκ τῶν στοιχείων, διακρίσει χρῶνται καὶ συγκρίσει, καὶ τῷ ποιεῖν καὶ πάσχειν. ἔστι δ' ἡ σύγκρισις, μίξις. πῶς δὲ μίγνυσθαι λέγομεν, οὐ διώρισται σαφῶς. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀλλοιοῦσθαι δυνατὸν, οὐδὲ διακρίνεσθαι καὶ συγκρίνεσθαι, μηδενὸς ποιοῦντος μηδὲ πάσχοντος. καὶ γὰρ οἱ πλείω τὰ στοιχεῖα ποιοῦντες γεννῶσι τῷ ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, καίτοι ἐξ ἑνὸς ἀνάγκη λέγειν τὴν ποίησιν, καὶ τοῦτο ὀρθῶς λέγει Διογένης, ὅτι εἰ μὴ ἦν ἐξ ἑνὸς ἅπαντα, οὐκ ἂν ἦν τὸ ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων· οἷον τὸ θερμὸν ψύχεσθαι, καὶ τοῦτο θερμαίνεσθαι πάλιν· οὐ γὰρ ἡ θερμότης μεταβάλλει καὶ ἡ ψυχρότης εἰς ἄλληλα· ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ ὑποκείμενον. ὥστε ἐν οἷς τὸ ποιεῖν ἐστὶ καὶ τὸ πάσχειν, ἀνάγκη τούτων μίαν εἶναι τὴν ὑποκειμένην φύσιν. c τὸ μὲν οὖν πάντα τοιαῦτα εἶναι φάσκειν, οὐκ ἀληθὲς, ἀλλ' ἐν ὅσοις τὸ ὑπ' ἀλλήλων ἐστίν. ἀλλὰ μὴν εἰ περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν, καὶ περὶ μίξεως θεωρητέον, ἀνάγκη καὶ περὶ ἁφῆς· οὔτε γὰρ ποιεῖν ταῦτα καὶ πάσχειν δύναται κυρίως, ἃ μὴ οἷόν τε ἅψασθαι ἀλλήλων, οὔτε μὴ ἁψάμενά πως, ἐνδέχεται μιχθῆναι πρῶτον. ὥστε περὶ τριῶν τούτων διοριστέον, τί ἁφὴ, καὶ τί μίξις καὶ τί ποίησις. ἀρχὴν δὲ λάβωμεν τήνδε: ἀνάγκη γὰρ τῶν ὄντων ὅσοις ἐστὶ μίξις, εἶναι ταῦτ' ἀλλήλων ἁπτικά. κἂν εἴ τι ποιεῖ, τὸ δὲ πάσχει κυρίως, καὶ τούτοις ὡσαύτως. διὸ πρῶτον λεκτέον περὶ ἁφῆς. d σχεδὸν μὲν οὖν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ὀνομάτων ἕκαστον λέγεται πολλαχῶς, καὶ τὰ μὲν ὁμωνύμως, τὰ δὲ θάτερα ἀπὸ τῶν ἑτέρων καὶ τῶν προτέρων· οὕτως ἔχει καὶ περὶ ἁφῆς· ὅμως δὲ τὸ κυρίως λεγόμενον ὑπάρχει τοῖς ἔχουσι θέσιν. θέσις δὲ, οἷσπερ καὶ τόπος. καὶ γὰρ τοῖς μαθηματικοῖς ὁμοίως ἀποδοτέον ἁφὴν καὶ τόπον, εἴτε ἐστὶ κεχωρισμένον ἕκαστον αὐτῶν, εἴτε ἄλλον τρόπον. εἰ οὖν ἐστὶν, ὥσπερ διωρίσθη πρότερον, τὸ ἅπτεσθαι, τὸ τὰ ἔσχατα ἔχειν ἅμα, ταῦτα ἂν ἅπτοιτο ἀλλήλων, ὅσα διωρισμένα μεγέθη καὶ θέσιν ἔχοντα, ἅμα ἔχει τὰ ἔσχατα. e ἐπεὶ δὲ θέσις μὲν, ὅσοις καὶ τόπος ὑπάρχει, πρώτη δὲ διαφορὰ τόπου, τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀντικειμένων, ἅπαντα τὰ ἀλλήλων Text. 44.

d Fere

b *Omnes enim tam qui elemẽta ipsa, quàm qui ea quæ constant ex elementis, generant, segregatione, & congregatione, atque actione, & passione vtuntur. Est autẽ congregatio, mistio. Sed quonam pacto quippiam misceri dicatur, planè ac dilucidè haudquaquam est definitum. At verò nec alterari quicquam, nec segregari, congregarive, nullo patiente, aut agente, potest. Etenim qui plura faciunt elementa, actione & passione mutua generationem fieri censent: quanquam ex vno facta omnia dicãt necesse est. Atque hoc rectè quidem dicit Diogenes, nisi ex vno essent omnia, non posse vicissim agere, & pati, ceu calidum frigefieri, & idem rursum calefieri: nõ enim calor, & frigus, in sese mutuò transeunt: sed ipsum, vt patet, subiectum mutationem suscipit. Quare horum quibus actio competit, vnã esse subiectam materiam necesse est.* c *Dicere igitur vniuersa esse huiusmodi, non est verum: sed ea, quibus mutuò a sese pati & agere insitum est. At verò si de actione passionéve, & de mistione contemplandum sit, & de tactu speculemur est necesse. Nam neque agere, & pati ea possunt propriè, quæ se mutuò tangere nequeunt: neque fieri potest, vt misceantur, quæ non quodammodo sese tangunt prius. Quare de hisce tribus, videlicet quid tactus, quid mistio, & deniq; quid actio, determinandum videtur. Hinc autem sumatur initium. Nam ex entibus ea, quibus mistio competit, esse apta, vt sese mutuò tangant, est necesse, atque si quid agat, & aliud patiatur propriè, similiter itidem modo, atque illa, afficietur. Quocirca de tactu priùs dicendum*

Text. 44. *est.* d *Ferè igitur vt & cætera quæq; alia nomina pluribus dicũtur modis, & hæc quidem æquiuocè, hæc altera ab alteris prioribúsque: sic & de tactu quoque res sese habet. Sed tamen quod propriè dicitur, ad ea accommodari solet, quæ situm habent. Situs autem hisce, quibus & locus cõpetit: etenim proinde, vt mathematici, de actu & loco réddamus oportet, siue eorum quodque separatũ sit, siue alio modo habeat. Si ergo tangere sit quemadmodũ antea est definitum, extrema simul esse, ea profectò se mutuò tãgent, quæ cùm discretas magnitudines sitúmque habeant, extrema simul habent.* e *Porrò cùm situs omnibus, quibus & locus cõpetat, atque suprà, & infrà, & id genus opposita, prima loci differentia sint; omnia sanè, quæ sese mutuò tangunt,*

d *Feré igitur.* Quia vt pleraque alia nomina aut æquiuocè, aut analogicè dicuntur, ita & tactus; varia huiusce vocabuli significata explicat, aiens, primò illis tactum propriè conuenire, quæ situm positionémq; habent, & in loco sunt. Et quia dubitare quis posset an Mathematicis tactus competat, cùm non videantur in loco esse; respondet re vera esse in loco, siue sint extra substantiam, vt Pythagorici volebant, siue non; sed ratione duntaxat ab ea separentur: quandoquidem locus debetur rei propter quantitatem, quocunque modo illa sese habeat. Hinc concludit ea se tangere primo tactu; quæ cùm diuersas habeant magnitudines, & situ differant; eorum tamen extrema simul existunt, vt ex iis quæ lib. 5. Physic tradita sunt, manifestum est. *Mathematica esse in loco.*

e *Porrò cùm situs.* Tradit secũdùm tactum, qui vt intelligatur, aduertendũ est, locũ physicè acceptum, vt libro quarto Physicorum cap. 4. q. 1. exposuimus, cùm præter superficiem importet qualitatem conseruatricem locati, non conuenire nisi compositis naturalibus in certa sublunaris mundi regione constitutis. Iuxta hãc cõsiderationem loquitur nunc Aristoteles de loco, atque, iis quibus competit locus, siue inferus, siue superus, siue medius, cõuenire etiam grauitatẽ, aut leuitatem, seu aliquid medium inter hæc, aut quasi mediũ, eisdémque vim agendi & patiendi inesse: atque adeò & tactum secundo *Tactus Physicus.*

modo

λων ἁπτόμενα βάρος ἂν ἔχοι ἢ κουφότητα, ἢ ἄμφω, ἢ θάτερον. τὰ δὲ τοιαῦτα παθητικὰ καὶ ποιητικά. ὥστε φανερὸν ὅτι ταῦτα ἅπτεσθαι πέφυκεν ἀλλήλων, ὧν διῃρημένων μεγεθῶν, ἅμα τὰ ἔσχατά ἐστιν, ὄντων κινητῶν καὶ κινητικῶν ὑπ' ἀλλήλων. f ἐπεὶ δὲ τὸ κινοῦν οὐχ ὁμοίως κινεῖ τὸ κινούμενον, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀνάγκη κινούμενον, καὶ αὐτὸ κινεῖν, τὸ δὲ ἀκίνητον ὄν, δῆλον ὅτι ἐπὶ τοῦ ποιοῦντος ἐροῦμεν ὡσαύτως· καὶ γὰρ τὸ κινοῦν ποιεῖν τι φασὶ, καὶ τὸ ποιοῦν κινεῖν. οὐ μὴν ἀλλὰ διαφέρει γε, καὶ δεῖ διορίζειν· οὐ γὰρ οἷόν τε πᾶν τὸ κινοῦν ποιεῖν, εἴπερ τὸ ποιοῦν ἀντιθήσομεν τῷ πάσχοντι. τοῦτο δ', οἷς ἡ κίνησις πάθος· πάθος δὲ καθ' ὅσον ἀλλοιοῦται μόνον, οἷον τὸ λευκὸν, καὶ τὸ θερμόν· ἀλλὰ τὸ κινεῖν, ἐπὶ πλεῖον τοῦ ποιεῖν ἐστιν. ἐκεῖνο δ' οὖν φανερὸν, ὅτι ἐστὶ μὲν ὡς τὰ κινοῦντα τῶν κινητῶν ἅπτοιτ' ἂν, ἔστι δ' ὡς οὔ. ἀλλ' ὁ διορισμὸς τοῦ ἅπτεσθαι, καθόλου μὲν, ὁ τῶν θέσιν ἐχόντων, καὶ τοῦ μὲν κινητικοῦ, τοῦ δὲ κινητοῦ· πρὸς ἄλληλα δὲ κινητικοῦ καὶ κινητοῦ, ἐν οἷς ὑπάρχει τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν. ἔστι μὲν οὖν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἁπτόμενον, ἁπτομένου ἁπτόμενον· καὶ γὰρ κινεῖ κινούμενα πάντα σχεδὸν τὰ ἐμποδὼν, ὅσοις ἀνάγκη καὶ φαίνεται τὸ ἁπτόμενον ἅπτεσθαι ἁπτομένου. g ἔστι δ' ὡς ἐνίοτέ φαμεν, τὸ κινοῦν ἅπτεσθαι μόνον τοῦ κινουμένου· τὸ δ' ἁπτόμενον, μὴ ἅπτεσθαι ἁπτομένου. ἀλλὰ διὰ τὸ κινεῖν κινούμενα τὰ ὁμογενῆ, ἀνάγκη δοκεῖ εἶναι, ἁπτομένου ἅπτεσθαι. ὥστε εἴ τι κινεῖ ἀκίνητον ὂν, ἐκεῖνο μὲν ἂν ἅπτοιτο τοῦ κινητοῦ, ἐκείνου δὲ οὐδέν. φαμὲν γὰρ ἐνίοτε τὸν λυποῦντα ἅπτεσθαι ἡμῶν, ἀλλ' οὐκ αὐτοὶ ἐκείνου. περὶ μὲν οὖν ἁφῆς τῆς ἐν τοῖς φυσικοῖς, διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον. Text. 45.

modo acceptum; qui in iis cernitur, quorum extrema sunt simul, & insuper in se mutuò actiua & passiua sunt.

Duo genera mouentium.

e *Caeterùm cùm id.* Tradit duo mouentium genera: quædam enim mouent & non mouentur, vt intelligentiæ, quę cœlestes globos circũuehunt, neque tamen ipsæ motu agitãtur Alia mouent simul & mouentur, vt primum mobile, quod subiectas Sphęras secum rapit, simúlque ab intelligentia motum accipit. Hoc ipsum ait Aristoteles pronunciandum esse de agentium generibus. Nam quædam ita agũt, vt repatiantur; quædam non: esse tamẽ inter mouens & agens hoc discrimen, quòd omne agens dicatur mouere; nõ tamẽ omne mouẽs agere. Vsurpat enim Aristoteles hoc loco agere, pressò significato, prout idẽ est atq; alterare: quo pacto manifestũ est latiùs fundi mouens, quã agẽs,

g *Inter*

QVÆSTIO I.

Vtrùm ad mutuam actionem, & passionem corporum, requiratur agentis & patientis contactus.

ARTICVLVS I.

Negatiuæ partis argumenta.

NON adducimus in quæstionem an agens naturale, de quo solo in præsentia disputamus, possit in rem distantem agere. Id enim libro 7. Physicorum latè à nobis pertractatum fuit; sed vtrùm posita rei præsentia & propinquitate, vt agens in passum actionem traiiciat, oporteat vtrumque se tangere, non solùm tactu virtutis, quo etiam sub-

gunt, pondus, leuitatémve, aut vtraque, aut alterum habebunt: quæ autem talia sunt, actiua sunt, & passiua. Unde constat ea suapte natura mutuò sese tangere, quorum cùm vicissim mobilia sunt, atque motiua, discretis separatisq́, magnitudinibus extrema sunt simul. f Cæterùm cùm id quod mouet, nequaquam similiter id moueat, quod motum subit, sed necesse sit, vt idem aliud moueat motum & ipsum, aliud immobile persistens: haud aliter de ipso quoque agente dicendum esse in aperto est. Nam id, quod mouet, agere quippiam & contra quod agit, mouere dicunt. Verum differentiam subeūt, & proinde ea distinguamus oportet. Non enim fieri potest vt quoduis mouens agat, si patienti agens opponamus, patiens autem sit, cui motus secundùm affectum competit: affectus verò, secundùm quem solùm alteratio fit, vt albedo, & calor: sed mouere latiùs quàm agere patet. Illud igitur palam est, ea, inquam, quæ mouent, partim mobilia tangere, partim minimè. Verùm ea tangere vniuersaliter definiuntur, quæ situm habent, & quorum alterum motiuum est, alterum mobile, idque vicissim quibus agere ac pati conuenit. Magna igitur ex parte id quod tangitur, id tangit, à quo tangi solet. Etenim omnia ferè, quæ apud nos sunt, cùm mouentur, mouent: per quæ esse necesse videtur, vt id quod tangitur, id tangat, à quo tangi solet. g Interdum autem dicimus mouens solùm tangere id, quod motu cietur: & contrà quod tangitur, id non tangere à quo tangitur: verùm quia quæ eiusdem sunt generis, cùm motum subeunt, mouent; vt quod tangitur tangat, necessarium esse videtur. Quare siquid motus expers moueat, id profectò tanget mobile, nihil autem illud. Interdum enim dicimus, eum, qui nos molestia afficit, tangere nos, non nos illum. De tactu igitur rerum naturalium hoc pacto determinatum sit.

g *Interdum autem.* Tertius tactus, qui admodum improprius est, conuenit iis quę ita mouent vt non moueantur, vti accidit rebus, quę diuersi generis & conditionis sunt, vt corporib9 cælestibus respectu inferiorum: illa enim in hæc influunt, cùm hæc illis nihil vicissim repēdant. Sæpe etiam, quæ translatitio siue improprio motu mouent, non mouentur, vt cùm quis alium dolore afficit.

De hoc duplici tactu D. Thom. lib. 2. contra gent. cap. 56. stantia expers materiæ dicitur tangere rem, in quam agit: sed tactu quantitatis, qui in ea solummodo competit, quæ molem corpoream habent. Quòd ergo istiusmodi cōtactus minimè requiratur, aliquot argumentis videtur ostendi. Primum est, Quantitas, vt alibi docuimus, est quasi altera materia, omnis efficientiæ & actiuitatis expers: ergo nec quantitas, nec eius contactus vlla necessitate naturæ adagendum adhibenda erunt. Secundum est: vt D. Thomas 1. p. quæst. 115. art. 1. ex D. Augustino argumentatur; In rebus est aliquid, quod agit, & non agitur, id est, Deus: aliquid quod agit, & agitur, nimirū intelligentiæ: aliquid quod agitur, & non agit, videlicet, corpora: igitur corpora omni agendi vi carent: ex quo sequitur contactum nihil eis ad agendum conferre. Tertium est; Si ponatur diuinitus candor extra substantiam & quantitatem, poterit imaginem sui ad oculum mittere: ergo ad agendum non requiritur contactus dimensio- *Primum arg.*

rum. Probatur assumptum, quia quemadmodum vt visio fiat, sufficit recipi imaginem rei indiuisibiliter in puncto pupillæ, ita ad eandem imaginem transmittendam, sat erit poni candorem inuisibiliter extra subiectum. Quartum: Partes eiusdem corporis continuæ agunt mutuò, vt patet in corde, quod artus sub vna eadémque substantiali forma cohærentes, atque adeò cum ipso & inuicem continuatos calefacit, & tamen contactus non est nisi inter ea quæ discreta sunt, siquidem ea se tangunt, quorum extrema sunt simul; non autem quorum extrema sunt vnum; ergo. Quintum: Si duo corpora diuina virtute in eodem loco & situ ponantur, & alioqui agendi ac patiendi vi polleant, agent in se mutuò. Quis enim dicat ignem non combustum Socratem, quem vndique permeat? præsertim cùm sit communis Theologorum sententia, damnatorum corpora debere esse penetratiuè cum igne, à quo torquenda sunt: at ea, quæ se penetrant, non tangunt sese, cùm non per extrema, sed per se tota adæquatè existant simul; ergo vt vnum corpus agat in aliud, non requiritur mutuus contactus.

4 Inter quæ reperiatur contactus.

5.

ARTICVLS II.

Solutio quæstionis, & argumentorum superioris articuli explicatio.

PRÆTERMISSO errore quorundam Arabum, qui omnem agendi vim corporibus ademerunt, & Democriticorum, qui actionem physicam per effluxum corporum insectilium effici arbitrati sunt, quos secundo physicæ Auscultationis libro cõfutauimus: præsens dubium aliquot assertionibus diluemus. Prima sit: Ad mutuam actionem & passionem corporum non requiritur agentis & patientis contactus tanquam ratio agendi. Hæc liquet ex eo; quia cùm quantitas, vt in primo superioris articuli argumento sumebatur, nullius sit actiuitatis, nequaquam potest esse rebus physicis ratio agendi, seu id, à quo manet actio. Deinde quia contactus formaliter aut est negatio distantiæ, aut relatio præsentiæ, quorum neutrum actionis principium est.

De his D. Th. 1. part. q. 115. ar. 1. & lib. 3. contra gent. cap. 69.

Prima assertio.

Post Arist. hoc in li. c. 8.

Secunda assertio: Prædictus contactus requiritur ad mutuam actionem & passionem corporum tanquam conditio necessaria. Hæc assertio intelligenda est de agente, quod per se primò, siue absque interuentu alterius medij corporis, agit. Quo pacto elementum ignis vicinum aërem calefacit; nõ ita verò sol terram illustrat: quandoquidem inter elementum ignis, & aërem, nullum est corpus: sol autem per subiectas Sphæras, & media elementa, lumen ad terram fundit. Est verò necessarius eiusmodi contactus ob duplicem rationem; quarum altera est, quia, vt libro septimo Physicorum loco citato ostendimus; nihil siue corporeum sit, siue expers corporis, potest

Secunda assertio.

Cap. 1. q. 1. art. 2.

test agere per se primò in remotum:at corpora, quæ se non tangunt, remota sunt, cùm necessariò inter illa cadat aliud corpus. Altera ratio est, quia vt vnum corpus agat in aliud, non sufficit ea non distare ab se, sed debent se inuicem accommodare per mutuam correspondentiam, hoc est, oportet ita esse affecta, vt pars vnius respondeat & adæquetur parti alterius: quod fit interuentu contactus. Vnde Christi corpus in sacrosancta Eucharistia, quamuis speciebus intimè vnitum sit; non tamen in eas agit, aut ab iis patitur; quia non est in hoc Sacramento prædicto more quantitatiuo, cùm sit totum in qualibet parte specierum. Nimirum quemadmodum corpus natura sua est extensum & qualitates, à quibus actionem elicit, suopte ingenio extensæ sunt, licèt non propria, sed quantitatis extensione; ita vt corpus operetur, quantitate præditum sit, ac secundùm eam patienti & patiens ipsi coniungatur necesse est: quia vt vnumquodque ad suum esse, ita & ad suam actionem passionémque sese habet.

D. Thom. 4. sent. d. 10. q. 1. a. 4. & 3. p. q. 76. art. 7.

Cur corpus Christi in Eucharistia non agat in species, nec ab iis patiatur.

Tertia assertio: Contactus, quem ad agendum corpora requirunt, non est tantummodo contactus propriè ac presè sumptus, quo ea dicuntur se tangere, quorum extrema sunt simul. Hanc assertionem probant duo vltima argumenta proximi articuli. Itaque ad physicam actionem sat est corpora ita copulari, vt à se mutuò non distent; ita tamen vt, sicuti antea monuimus, more quantitatiuo vniantur; quo pacto vnitæ sunt duæ partes eiusdem continui, irémque duo corpora si se penetrent: in his enim tanta portio vnius respondet tantæ portioni alterius, quod non cõuenit corpori Christi in diuina Eucharistia in ordine ad species, quia non est ibi more quantitatiuo, sed more substantiæ, vt explicat D. Thomas 3. part quæst. 77. art. 3.

Tertia assertio.

Explicatur locus D. August.

Argumenta verò superiùs adducta nullam habent difficultatem. Primum enim confirmat primam assertionem, nempe, contactum nequaquam esse rationem agendi: haud tamen probat non esse conditionem ad agendum necessariam. Ad secundum respondet D. Thomas, illud Augustini intelligendum esse de tota natura corporea simul accepta, quæ ideo dicitur agere, & non agi, quoniam non habet aliquam inferiorem naturam, in quam agere possit, sicuti natura increata habet totam creatam, & Angelica corpoream; sed enim vnum corpus est infra aliud, quatenus est in potẽtia ad id quod habet aliud in actu: vt aqua infra ignem, quatenus ab eo calefieri potest.

Ad tertium negandum est, candorem extra substantiam emissurum à se imaginem; requiritur enim extensio ad actiones physicas, etiam intensionales; cùm in vtrisque, quoad hoc, æqua ratio sit. Nec verum est rei visæ speciem recipi indiuisibiliter in pupilla; re enim vera diuiduè & extensè recipitur, vt in libris de Anima ex professo ostendemus. Quartum & quintum argumentum probant non requiri ad actionem physicam contactum presè ac propriè sumptum, quod in tertia conclusione asseruimus.

CAPITIS SEPTIMI EXPLANATIO.

Veterū sententia de actione & passione.

a Deinceps. Disputationē de actione & passione aggreditur Ac primùm quæ ab aliis de hac re minùs probè dicta sūt, more suo refellit. Quidam veterū Philosophorū cū explicare vellēt quo pacto affecta esse oporteat quæ vicissim agunt & patiuntur, statuebant, simile non à simili, sed dissimili, pati. Alij contrà nullo modo fieri posse aiebant, vt quidpiam à dissimili pateretur. Priorū ratio fuit, quia in iis quæ similia sunt, nulla ratio est, cur hoc potiùs in illud quā illud in hoc actionem intendat. Cùm verò his Philosophis alij opponerent minorem ignem à maiori consumi, existente inter duos ignes tanta naturæ cognatione & affectionum similitudine: occurrebant, propterea id accidere, quia magnum paruo cōtrariū est, sicque in ignis extinctione non simile à simili, sed à cōtrario pati. Cæterùm germana huiusce rei causa explicata à nobis fuit ad calcem librorū de cœlo in nostris problematis sect. 4. problemate primo, vbi ex Aristotelis doctrina in libro de longitudine vitæ cap. 1. diximus ideo minorem ignem interimi à maiori quia maior pabulum illi abripit & vorat, quo destitutus extabescit. Plerumque tamen nō extingui re vera minorem; sed maiori copulari: ita vt veram corruptionem subire videri possit, cùm re ipsa non corrumpatur.

Ignis minor à maiori vi absumatur.

Sententia Democriti.

b *Democritus verò.* Sententiam priori contrariam solus Democritus inuexit, docens simile non nisi à simili pati: quia neque dulcedo, verbi causa, agit in candorem, neque candor in grauitatem, idque non nisi quia hæc nullam inter se cognationem aut similitudinē habent. Quòd si accideret vt à dissimilibus dissimilia pati videantur, id nequaquam, inquit, propterea fiet, quòd dissimilia sint: sed potiùs quia inter se conueniunt: vt si calidū à frigido patiatur quia ambo sub eodem communi genere continentur.

c Qui

ΚΕΦ. ζ.

a ΠΕΡΙ' δὲ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν, λεκτέον ἐφεξῆς. *Text.46.* παρειλήφαμεν δὲ παρὰ τῶν πρότερον ὑπεναντίους ἀλλήλοις λόγους. οἱ μὲν γὰρ πλεῖστοι τοῦτό γε ὁμονοητικῶς λέγουσιν, ὡς τὸ μὲν ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πᾶν ἀπαθές ἐστι, διὰ τὸ μηδὲν μᾶλλον ποιητικὸν ἢ παθητικὸν εἶναι θάτερον θατέρου· πάντα γὰρ ὁμοίως ὑπάρχει τὰ αὐτὰ τοῖς ὁμοίοις. τὰ δ' ἀνόμοια καὶ τὰ διάφορα, ποιεῖν καὶ πάσχειν εἰς ἄλληλα πέφυκε· καὶ γὰρ ὅταν τὸ ἔλαττον πῦρ ὑπὸ τοῦ πλείονος φθείρηται, διὰ τὴν ἐναντίωσιν τοῦτό φασι πάσχειν· ἐναντίον γὰρ εἶναι τὸ πολὺ τῷ ὀλίγῳ. b Δημόκριτος δὲ παρὰ τοὺς ἄλλους ἔλεξε μόνος ἰδίως· φησὶ γὰρ τὸ αὐτὸ καὶ ὅμοιον εἶναι τό τε ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον· οὐ γὰρ ἐγχωρεῖν τὰ ἕτερα καὶ διαφέροντα πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων· ἀλλὰ κἂν ἕτερα ὄντα ποιῇ τι εἰς ἄλληλα, οὐχ ᾗ ἕτερα, ἀλλ' ᾗ ταὐτόν τι ὑπάρχει, ταύτῃ τοῦτο συμβαίνειν αὐτοῖς. τὰ μὲν οὖν λεγόμενα τοιαῦτά ἐστιν. *Text.48.* c ἐοίκασι δὲ οἱ τοῦτον τὸν τρόπον λέγοντες ὑπεναντία φαίνεσθαι λέγειν. αἴτιον δὲ τῆς ἐναντιολογίας, ὅτι δέον ὅλον τι θεωρῆσαι, μέρος τι τυγχάνουσι λέγοντες ἀμφότεροι. d τό, τε γὰρ ὅμοιον, καὶ τὸ πάντῃ πάντως ἀδιάφορον, εὔλογον μὴ πάσχειν ὑπὸ τοῦ ὁμοίου μηδέν. τί γὰρ μᾶλλον θάτερον ἔσται ποιητικὸν, ἢ θάτερον; εἴ τε ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχειν τι δυνατὸν καὶ αὐτὸ ὑφ' αὑτοῦ. καίτοι τούτων ὄντων οὕτως, οὐδὲν ἂν εἴη οὔτε ἄφθαρτον, οὔτε ἀκίνητον, εἴπερ τὸ ὅμοιον, *Text.49.* ᾗ ὅμοιον, ποιητικόν· αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ κινήσει πᾶν. τό, τε παντελῶς ἕτερον, καὶ τὸ μηδαμῶς ταὐτὸν ὡσαύτως· οὐδὲν γὰρ ἂν πάθοι λευκότης ὑπὸ γραμμῆς, ἢ γραμμὴ ὑπὸ λευκότητος, πλὴν εἰ μήπου κατὰ συμβεβηκὸς, οἷον εἰ συμβέβηκε, λευκὴν ἢ μέλαιναν εἶναι τὴν γραμμήν· οὐκ ἐξίστησι γὰρ ἄλληλα τῆς φύσεως, ὅσα μήτ' ἐναντία μήτ' ἐξ ἐναντίων ἐστίν.

e ἀλλ'

CAP. VII.

Text.46. a *Einceps de actione & passione dicendum est, cùm de hisce sententias inter sese sub contrarias à maioribus nostris acceperimus. Plurimi enim vno ore hoc astruunt, à simili, inquam, simile nullum pati; quia neutrum altero potiùs actiuum sit, aut passiuum, quippe cùm eadem omnia similibus similiter insint. At quæ dissimilia differentiáque sunt, vt mutuò agant patiantúrque, aptissima esse asserunt. Nam cùm minor ignis à maiori corrumpitur, ob contrarietatem illum id ipsum pati inquiunt: dicunt enim multum pauco esse cõ-*

Text.47. *trarium.* b *Democritus verò solus præ cæteris peculiariter dixit. Nam agens & patiens idem ac simile esse asserit; non enim fieri posse arbitratur, vt differentia atque diuersa à sese vicissim patiãtur. Sed & si quæ diuersa sunt, quippiam in se mutuò agant, hoc illis euenire, non quo diuersa sunt, sed quo idem quippiam habent. Quæ igitur dicun-*

Text.48. *tur, talia sunt.* c *Qui autẽ hoc pacto dicunt, subcontraria dicere videntur. Contradictionis verò causa est hæc. Nam cùm totum quippiam contemplari oporteat, de parte quadam loquuntur vtrique.* d *Nam quod simile est & omni ex parte nullam prorsus habet differentiam, nihil a simili pati, rationi consentaneum est. Cur enim potiùs alterum altero erit passiuum? Item si fieri queat, vt quippiã patiatur à simili, illud quoque à sese pati poterit. Atqui his ad hunc modum sese habẽtibus, nihil aut incorruptibile, aut mutationis expers fuerit: siquidem simile, quatenus simile existit, acti-*

Text.49. *uum sit. Nam corpus omne sese interno proprióque motu mouebit. Et quod prorsus diuersum, & nullatenus idem est, similiter. Nam neque albedo à linea, neque linea ab albedine quicquam patietur, nisi fortè per accidens; seu si lineam esse albam aut nigram acciderit. Non enim ea, quæ neque contraria sunt, neque ex contrariis constant, sese extrudunt propellúntque à natura.* e *At*

c *Qui autem hoc pacto.* Superiores Philosophos ait subcõtraria dicere, quia quodammodo vera, quodammodo falsa pronunciant, & quæ se vtcumque possint compati, sicuti propositiones subcontrariæ. Ait autem propterea deceptos, quia non diligenter scrutati sunt vim eorum quæ agunt, & patiuntur; ac cùm totum ipsum considerare debuissent, vtrique de alia atque alia dũtaxat parte totius locuti sunt. Priores quippe formas tantùm agẽtium expendentes, decreuere agentia dissimilia esse oportere: quia dissimiles actiones à dissimilib[9] formis oriuntur. Alij solam agentis & patientis materiam spectantes, affirmarunt ea similia esse oportere; quia cùm actio fit inter contraria, hæc autem circa idem subiectum versentur, vtrique necesse est ea quæ mutuò agunt & patiuntur, communem habere materiam atque ita ratione illi[9] similia esse inter se. *Actio est inter cõtraria.*

d *Nam quod simile est.* Quòd omni ex parte similia non possint ita se habere, vt vnum agat, alterum patiatur, ea ratio demonstrat, quia nulla maior est ratio, cur vnũ potiùs quàm alterũ patiatur. Præterea si similitudo est causa actionis, quæ simíliora fuerint, in se própriùs agẽt: at cùm nihil simílius sit, quàm idem sibi ipsi, idem in seipsum maximè aget, seque ipsum dissoluet, & corrumpet. Quare nihil omnino erit nec in cælesti neque in sublunari mundo quod non sit corruptioni obnoxiũ. Sed quòd neque inter omnino dissimilia procedat actio, exẽplis ostenditur, quia neque candor agit in lineam, neque linea in candorem, nisi per accidẽs, si linea affecta sit qualitate alteri qualitati cõtraria, ratione cuius agere in eã possit. Item quòd prorsus diuersa nõ sint mutuò actiua & passiua, inde patet; quia *Omni ex parte similia non posse agere in se mutuò.*

talia neque cõtraria sũt, cùm contraria cõtineantur sub eodem genere, nec ex contrariis constant, atque ita non se inuicem pellunt, nec sibi repugnant.

Conclusio Aristotelis.

e *At cùm non quodui.* Tanquam iudex honorarius controuersiam dissoluit sententiã suam inter vtramque partem constituẽs. Ait ergo, quæ vicissim agunt & patiũtur, neque omnino similia, neque prorsus dissimilia esse oportere: sed similia secundùm genus subiectũ siue materiam: dissimilia verò & cõtraria secundùm speciẽ formámve. Deinde collecto hoc theoremate à Philosophis passim vsurpato: Omne agens nititur assimilare sibi passũ, docet, superiorum Philosophorum sentẽtias ad verum sensum reduci posse, ita vt inter eos non tam rerum quàm verborũ dissidiũ extitisse videatur: nimirum vt priores ad solam formam attenderint, posteriores, ad solã materiam; quarũ illa in iis quæ agunt & patiuntur, dissimilis: hæc vtrique communis, eademque esse debeat.

Omne agens nititur assimilare sibi passum.

f *Cæterùm haud aliam.* Posteaquam actiuorum & passiuorum naturam exposuit disquirit nunc an omne agens agendo repatiatur. Ac primũ docet, tam agens & patiẽs, quàm mouẽs, & id quod mouetur, bifariam dici: in vtroque enim est primum & vltimum. Primum mouens si sit absolutè primum, est in quo residet primum principiũ motus, quod verissimè mouere dicitur: principiũ enim mouendi est prima omnium caussarum non aliunde, sed à se virtutem motricem obtinens. Vltimum autem mouens est id quod mouet nõ nisi impulsum ab alio & vltra quod nõ est aliud mouẽs, se dumtaxat id quod mouetur ad recipiẽdam formã. Similiter quoque agens, id est, alterãs, duplex est, quoddã primũ, vt medicus.

Mouens primum.

Mouẽs vltimum.

Alterãs primum.

e ἀλλ' ἐπεὶ οὐ τὸ τυχὸν πέφυκε πάσχειν καὶ ποιεῖν, ἀλλ' ὅσα ἢ ἐναντία ἐστὶν ἢ ἐναντίωσιν ἔχει, ἀνάγκη καὶ τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον τῷ γένει μὲν ὅμοιον εἶναι καὶ ταὐτό, τῷ δ' εἴδει ἀνόμοιον καὶ ἐναντίον. πέφυκε γὰρ σῶμα μὲν ὑπὸ σώματος, χυμὸς δ' ὑπὸ χυμοῦ, χρῶμα δ' ὑπὸ χρώματος πάσχειν· ὅλως δὲ τὸ ὁμογενὲς ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς. τούτου δ' αἴτιον, ὅτι τἀναντία ἐν ταὐτῷ γένει πάντα. Text. 51. ποιεῖ δὲ καὶ πάσχει τἀναντία ὑπ' ἀλλήλων. ὥστ' ἀνάγκη, πὼς μὲν εἶναι ταὐτὰ τό, τε ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον, πὼς δ' ἕτερα καὶ ἀνόμοια ἀλλήλοις. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ πάσχον καὶ τὸ ποιοῦν τῷ μὲν γένει ταὐτὰ καὶ ὅμοια, τῷ δ' εἴδει ἀνόμοια, τοιαῦτα δὲ τἀναντία, φανερὸν ὅτι παθητικὰ καὶ ποιητικὰ ἀλλήλων ἐστὶ, τά τ' ἐναντία καὶ τὰ μεταξύ. καὶ γὰρ ὅλως φθορὰ καὶ γένεσις ἐν τούτοις. διὸ καὶ εὔλογον ἤδη, τό, τε πῦρ θερμαίνειν, καὶ τὸ ψυχρὸν ψύχειν, καὶ ὅλως τὸ ποιητικὸν ὁμοιοῦν ἑαυτῷ τὸ πάσχον· τό, τε γὰρ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον ἐναντία ἐστί· καὶ ἡ γένεσις, εἰς τοὐναντίον. ὥστ' ἀνάγκη τὸ πάσχον, εἰς τὸ ποιοῦν μεταβάλλειν· οὕτω γὰρ ἔσται εἰς τοὐναντίον ἡ γένεσις. Text. 52. καὶ κατὰ λόγον δὴ τὸ μὴ ταὐτὰ λέγοντας, ἀμφοτέρους ὅμως ἐστὶν ἅπτεσθαι τῆς φύσεως· λέγομεν γὰρ πάσχειν, ὁτὲ μὲν τὸ ὑποκείμενον, οἷον ὑγιάζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ θερμαίνεσθαι καὶ ψύχεσθαι, καὶ τἄλλα τὸν αὐτὸν τρόπον· ὁτὲ δὲ, θερμαίνεσθαι μὲν τὸ ψυχρὸν, ὑγιάζεσθαι δὲ τὸ κάμνον. ἀμφότερα δέ ἐστιν ἀληθῆ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ ποιοῦντος· ὁτὲ μὲν γὰρ τὸν ἄνθρωπον φαμὲν θερμαίνειν, ὁτὲ δὲ τὸ θερμόν· ἔστι μὲν γὰρ ὡς ἡ ὕλη πάσχει, ἔστι δὲ ὡς τὸ ἐναντίον. οἱ μὲν οὖν εἰς ἐκεῖνο βλέψαντες ταὐτὸν δεῖν ᾠήθησαν, τὸ ποιοῦν ἔχειν καὶ τὸ πάσχον· οἱ δ' εἰς θάτερα, τοὐναντίον. f τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ὑποληπτέον εἶναι περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ Text. 53. πάσχειν, ὅνπερ καὶ περὶ τοῦ κινεῖσθαι καὶ κινεῖν. διχῶς γὰρ λέγεται καὶ τὸ κινοῦν· ἐν ᾧ τε γὰρ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, δοκεῖ τοῦτο κινεῖν· ἡ γὰρ ἀρχὴ πρώτη τῶν αἰτίων. καὶ πάλιν τὸ ἔσχατον, πρὸς τὸ κινούμενον καὶ τὴν γένεσιν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ ποιοῦντος· καὶ γὰρ τὸν ἰατρὸν φαμὲν ὑγιάζειν, καὶ τὸν οἶνον. τὸ μὲν οὖν πρῶτον κινοῦν, οὐδὲν κωλύει, εἰ μὲν κινήσει, ἀκίνητον εἶναι. ἐπ' ἐνίων δὲ καὶ ἀναγκαῖον. τὸ δ' ἔσχατον, ἀεὶ κινεῖν κινούμενον.

ἐπὶ

Text. 50. e *At cùm non quoduis agere ac pati natum sit;*
sed quæ aut contraria sunt, aut habent contrarie-
tatem: iam agens quam patiens, genere quidem si-
mile, ac idem; specie dissimile atque contrarium
esse est necesse. Nam corpus à corpore, & sapor à
sapore, & color à colore, & in summa, quod eius-
dem est generis, ab eo, quod eiusdem itidem generis
Text. 51. *est, pati aptum est. Cuius causa est, quòd contraria*
in eodem genere sunt omnia. Contraria verò inter
sese vicissim agunt, patiuntúrque. Quare & agẽs
& patiens partim eadem sint, partim diuersa, at-
que inter sese dissimilia, necesse est. Cùm autem
agens, & patiens genere quidem eadem, similiá-
que sint, specie autẽ dissimilia: contraria verò sint
eiusmodi tum contraria, tum quæ inter ea media
sunt, inter se mutuò actiua & passiua esse constat.
Etenim omnino generatio, atque corruptio in his-
ce consistunt. Quamobrem & ignem calefacere,
& frigidum frigefacere, & omnino actiuum, id
quod patitur sibi simile reddere, iam rationi con-
sentaneum existit: nam agens & patiens contra-
ria sunt, & generatio in contrarium tendit. Qua-
re necesse est, vt patiens in id mutetur, quod agen-
di vim obtinet: hoc enim pacto in contrarium
Text. 52. *erit generatio. Itaque tametsi verbo tenus ea-*
dem non dicunt, vtrosque tamen naturam ipsam
attingere accidit. Dicemus enim interdum sub-
iectum ipsum pati, vt hominem sanari & cale-
fieri, ac frigefieri, & cætera ad hunc modum: in-
terdum verò frigidum calefieri, & ægrum sana-
ri, atque vtraque vera sunt. Eodem modo & de
agente dici solet: nam interdum hominem, in-
terdum calidum, calefacere dicimus, partim
enim materies ipsa patitur, partim contrarium.
Igitur qui ad illam respexerunt, agens & patiens
quippiam idem habere oportere putarunt: qui ad
Text. 53. *alterum, contrà.* f *Cæterùm haud aliam esse ra-*
tionem de ipso agere ac pati, quàm de ipso mo-
uere ac mouere, existimandum est. Etenim
ipsum quoque mouens bifariam dicitur. Nam &
id in quo motus principium inest, mouere videtur: quippe cùm princi-
pium prima causarum sit: & rursum quod vltimum est, ad id quod mo-
uetur, ad generationem. Simili modo de ipso agente est dicendum.
Nam & medicum, & vinum sanare dicimus. Nihil igitur vetat in mo-
tu, quominus primum mouens immobile sit: imò in nonnullis etiam neces-
sarium existit; at vltimum semper subeundo motum moueat, necesse est.

dic s, qui prima sanitatis causa existit: aliud vlti- *Alterans*
mum, vt medicamẽtum, *vltimum.*
aut vini potio quæ proximè afficit, alterátque ad sanitatem. Inter hæc duo mouẽtia inter se, & inter hæc duo alterantia similiter discrimen est, quòd primum mouens, si sit absolutè primum, est omnino expers motus, vt patet: vltimum autem mouens, vt baculus, qui proximè lapidẽ ciet, necessariò aliunde motionem accipit. Quod pari modo de agentibus, hoc est, alterantibus, asserendum est. Nam primum alterans, si sit simpliciter primum in genere alterantium, id est, cœlum, non alteratur ab alio: vltimum verò alterans, vt cibus, alteratur à stomacho. Ex dictis constat
quemadmodum in serie *In genere*
mouentium deueniendũ *mouentium*
est ad vnum primũ mo- *& alterãtiũ*
uens; ita & in ordine al- *deueniẽdum*
terantium deueniẽdum *esse ad vnum*
esse ad vnũ primũ alte- *primum.*
rans: discrimen tamẽ inueniri maximũ. Nã primum mouens, quod est, Deus, cũ sit infinitæ perfectionis, & causa simpliciter prima, nihil omnino aliunde accipere potest: at primum alterãs, quod est cœlũ, si nõ habeat corpus aliud à quo alteretur, habet tamẽ intelligentiã, à qua in orbem voluitur, & vlteriùs sui motus tandem vltimò in Deum resoluit.

ƒ *Quicunq*

In

ἐπὶ δὲ ποιήσεως, τὸ μὲν πρῶτον ἀπαθές, τὸ δ' ἔσχατον καὶ αὐτὸ πάσχον. ὅσα γὰρ μὴ ἔχει τὴν αὐτὴν ὕλην, ποιεῖ ἀπαθῆ ὄντα, οἷον ἡ ἰατρική. αὐτὴ γὰρ ποιοῦσα ὑγίειαν, οὐδὲν πάσχει ὑπὸ τοῦ ὑγιαζομένου. τὸ δὲ σιτίον τὸ ποιοῦν, καὶ αὐτὸ πάσχει τι· ἢ γὰρ θερμαίνεται, ἢ ψύχεται, ἢ ἄλλο τι πάσχει ἅμα ποιοῦν. ἔστι δὲ, ἡ μὲν ἰατρικὴ ὡς ἀρχὴ, τὸ δὲ σιτίον τὸ ἔσχατον καὶ ἁπτόμενον. Text. 54. g ὅσα μὲν οὖν μὴ ἐν ὕλῃ ἔχει τὴν μορφὴν, ταῦτα μὲν ἀπαθῆ τῶν ποιητικῶν. ὅσα δ' ἐν ὕλῃ, παθητικά· τὴν μὲν γὰρ ὕλην λέγομεν ὁμοίως, ὡς εἰπεῖν, τὴν αὐτὴν εἶναι, τῶν ἀντικειμένων ὁποτερουοῦν, ὥσπερ γένος ὄν· τὸ δὲ δυνάμενον θερμὸν εἶναι, παρόντος τοῦ θερμαντικοῦ καὶ πλησιάζοντος, ἀνάγκη θερμαίνεσθαι· διὸ καθάπερ εἴρηται, τὰ μὲν τῶν ποιητικῶν ἀπαθῆ, τὰ δὲ παθητικά. καὶ ὥσπερ ἐπὶ κινήσεως, τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ποιητικῶν. ἐκεῖ τε γὰρ τὸ πρώτως κινοῦν ἀκίνητον· καὶ ἐπὶ ποιητικῶν τὸ πρῶτον ποιοῦν, ἀπαθές. Text. 55. h ἔστι δὲ τὸ ποιητικὸν αἴτιον, ὡς ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως. τὸ δ' οὗ ἕνεκα, οὐ ποιητικόν· διὸ ἡ ὑγίεια, οὐ ποιητικὸν, εἰ μὴ κατὰ μεταφοράν. καὶ γὰρ τοῦ μὲν ποιοῦντος ὅταν ὑπάρχῃ, γίγνεταί τι τὸ πάσχον. τῶν δ' ἕξεων παρουσῶν, οὐκ ἔτι γίνεται, ἀλλ' ἔστιν ἤδη. τὰ δ' εἴδη καὶ τὰ τέλη ἕξεις τινές· ἡ δ' ὕλη, ᾗ ὕλη, παθητικόν. τὸ μὲν οὖν πῦρ ἔχει ἐν ὕλῃ τὸ θερμόν. εἰ δέ τι εἴη χωριστὸν θερμὸν, τοῦτο οὐδὲν ἂν πάσχοι. τοῦτο μὲν οὖν ἴσως ἀδύνατον εἶναι χωριστόν· εἰ δ' ἐστὶν ἔνια τοιαῦτα, ἐπ' ἐκείνων ἂν εἴη τὸ λεγόμενον ἀληθές· τί μὲν οὖν τὸ ποιεῖν καὶ πάσχειν ἐστὶ, καὶ τίσιν ὑπάρχει, καὶ διὰ τί, καὶ πῶς, διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

g *Quaecumque igitur.* Generali assertione concludit quid de actione & repassione pronuntiãdũ sit, docens, quæcumque actiua formam habẽt in materia, pati posse, dum agunt; quæ verò non habent, pati non posse. Deinde explicat quid in re proposita sit habere materiam, quid pati posse. *Ad mutuam actionem requiri conuenientiam in materia.* Habere materiã inquit esse, constare ex materia eiusdẽ rationis, quæque cõtrariorũ sit particeps. Si enim materiæ differãt specie, vt cælestis, & sublunaris, non procedit actio mutua. Item etsi materia sit eadem secundùm speciem, nisi vtrinque dentur cõtraria, quæ se impetant, alteratio nõ erit. Docet quoque id censeri à Philosophis pati posse, quod præsente & commodè congruentérque applicato actiuo, potest ad actum deduci. Tum quæ superiùs de mouente & agẽte tradiderat inculcat.

Ad quod causæ genus pertineãt agens & patiens. h *Nam causa vt vnde.* Ostendit ad quod genus causæ pertineant agens & patiẽs; docétque, agẽs pertinere ad genus causæ efficiẽtis. Nam efficiẽs est id à quo est principium motus; ita verò se habet agens. Nã quòd non spectet ad causam finalẽ, ex eo demõstrat, quia finis non propria sed trãslatitia motione mouet, agens autẽ non ita, sed per veram propriámque actionẽ operatur. Deinde rursum quòd neque finis sit, neque forma, ostendit: quia agẽs cùm maximè

CAPITIS VIII. Explanatio.

ΚΕΦ. η.

a ΠΩΣ δὲ ἐνδέχεται τοῦτο συμβαίνειν, πάλιν λέγωμεν. b τοῖς μὲν οὖν δοκεῖ πάσχειν ἕκαστον, διά τινων πόρων εἰσιόντος τοῦ ποιοῦντος, Text. 56.

a Quòd a facto. Summã huius capitis quod magis prolixum quã vtile est, sic habeto.

Veterum dogmata de ratione agendi & patiendi. Refellit Aristoteles veterum quorundã placita circa modum agendi & patiẽdi. Arbitrati sunt nõnulli, quodlibet agẽs dum actionem molitur, insinuare sese in rem patiẽtẽ per meatus siue poros repletos tenuioribus opusculis, quæ agenti subintranti locum darẽt. Alij idẽ fermè aiebant, hoc à superioribus diffidentes, quòd existimarẽt eiusmodi meatus inanes esse. Hos potissimũ coarguit hoc loco Aristoteles: priores, quia si eiusmodi pori referti sũt, eadẽ relinquitur difficultas: si

In actione autem ipsum quidem primū nihil patitur, vltimum verò patitur. Quæ enim eandem materiam non habent, ea citra passionem agunt, seu medendi ars: hæc enim sanitatem efficit, & nihil ab eo patitur quod sanari solet. At cibus dum agit, ipse quoque quippiam patitur: aut enim calefit, aut frigefit, aut aliud quippiam patitur, & simul agit. Est autem medendi ars, veluti principium, cibus verò vltimum, ac tāgens. Text. 54. g *Quæcunque igitur actiua in materia formam non habent, ea pati nequeunt: quæcunque habent, queunt. Nos enim similiter propè dixerim omnes, oppositorum vtriusuis eandem esse materiā, sicuti genus vnum, dicimus. Atque quod calidum esse potest, id propiùs admoto præsentéq; calefactiuo, incalescat necesse est. Idcirco, sicuti diximus, ex iis quæ agendi vim habent, quædam pati non solent, quædam pati solent. Atq; quomodo in motione res sese habet, sic & in actione. Nam vt illic quod primò mouet, motus expers est: ita & hic quod primò agit, pati nequit.* Text. 55. h *Nam causa, vt vnde principium motus existit, actiua est. Cuius autem gratia cætera fiunt, actiua nō est. Quapropter sanitas ipsa nō est actiua, nisi per translationem. Etenim cùm ea aliquo quidem agente adest, patiens fit quippiā. Sed cùm habitus ipsi adsunt, nihil præterea fit, sed iam est: forma autem, atque fines, habitus quidam sunt. At materies vt materies, passiua est. Igitur ignis in materia calorē habet. Quòd si calor separabile quippiam esset; is nimirum pateretur nihil. Sed fortasse fieri nequit, vt is separabilis sit. Quia si sint nonnulla eiusmodi, in eis profectò verum fuerit, quod dicimus. Quid igitur sit agere ac pati: & quibus competat, & qua de causa, & quemadmodum, hoc pacto sit definitum.*

maximè est in actu, actionem edit: forma autem & finis cùm iam adsunt, nihil præterea fit. Iam quòd agens non sit materialis caosa adeò planum censuit Aristoteles, vt id probare nihil opus esset; constat enim, causalitatem agentis sitam esse in actione, materiā verò omnis actionis expertē esse, idcóque docet, patiēs, quà patiēs, ad materialē causam reduci. Siquidē propterea vnumquodque patitur, quia est in materia. Vnde si daretur calor extra materiā positus, nullam omnino subiret passionē. Sed fortasse, inquit, repugnat existere qualitatē extra subiectū: etsi id auctores ideatū concesserint. Substantiæ verò, quæ à materiæ concretione abiunctç sunt, eùm patiendi careant principio, haudquaquam tepa tiuntur. Notanda sunt hoc loco quæ Aristoteles docuit de motione metaphorica causæ finalis. Qua de re in Physicis copiosè disseruimus.

Ideo vnumquodque patitur, quia materia constat.

Lib. 2. cap. 7. q. 20. & 21.

CAP. VIII.

Text. 56. a *QVO autem pacto id euenire queat, dicamus rursum.* b *Quibusdam igitur pati quodque videtur agente per quosdam meatus sese*

ac si nō essent. Posteriores, quia vbi primùm meatus illos agēs subierit, iam deinceps agere non valebit, quandoquidem, vt autumant, fenestræ illæ & inania conceptacula ad agendū requiruntur. Concludit tandem confugiendū ad contactū, quē antè explicuit: cúmq; possint corpora absque meatibus sese mutuò cōtingere: inane potiùs, ac fictitium esse, in iis rationem modúmque agēdi collocare.

b *Quibusdam igitur.* Philosophorum opinionem de modo agēdi patiendíque per meatus, primū in genere proponit: deinde particulatim edisserit. Exorditur autem à dogmate Empedoclis qui aiebat, cùm inter se cōcurrunt duo corpora haben

Opinio Empedoclis.

habentia poros vtrinque commensuratos, hoc est, tales, vt vtrumlibet per eos valeat permeare, quo pacto affecta sunt aqua, & vinum, tunc dari mistionem. cùm verò vnum alteri duntaxat cōmensuratum est, vt ignis comparatione ligni, cuius meatus penetrat, neq; tamē à ligno penetratur; in tali euentu dari actionem & passionem, non tamen mistionem, siquidem videmus ignem ligna vrere, non autem illis misceri.

[c] *Vna autem ratione.* Pertractat secūdam opinionem, quę fuit Democriti, & Leucippi. Hos verò ait conuenientiùs ad naturam locutos fuisse, quàm alios: qui existimarunt, quę cum natura cohærere non possunt; vt Parmenides, & Melissus, qui affirmarunt omnia vnum esse, & immobile ac cōtinuum. Quòd immobile esset, ita probabant; motus dari nō potest, nisi sit vacuum: sed vacuum non est: ergo motus non est. Quòd esset tantùm vnū, ita ostēdebant: multa esse non possunt, nisi sit aliquid ea segregans, ac diuidens: sed nihil tale esse potest, nisi detur vacuum: hoc autē non datur; nequeūt ergo esse multa inuicem discreta, proindéque omnia vnū sunt. Quia verò posset quis occurrere dari multa corpora se tangentia, inter quę nullum intercedit vacuum: solutionem refellebant, aientes continuum & se tangens nihil differre: proindéque adhuc ratū manere omnia esse vnū, idque immobile, & continuum. Si quis item diceret continuum esse diuisibile in plures partes: atque adeò posse dari multa, nec omnia vnum esse; id eis fictitium videbatur; propterea quòd non sit maior ratio, cur continuum in vno puncto quàm in alio diuidatur, & cur vna pars in vniuerso, interpositione vacui, maneat diuisa, quàm alia. Ita verò progressi hi philosophi contra sensus experientiam motum negarunt, simúlque naturam, quæ illius principium, & causa est, demoliti sunt.

Parmenidis & Melissi dogma.

Eius probatio.

Qui motum, & naturam sustulerunt.

ποιοῦτος ἐσχάτου καὶ κυριωτάτου. καὶ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ ὁρᾶν, καὶ ἀκούειν ἡμᾶς φασι, καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις αἰσθάνεσθαι πάσας. ἔτι δὲ ὁρᾶσθαι, διά τε ἀέρος καὶ ὕδατος, καὶ τῶν διαφανῶν, διὰ τὸ πόρους ἔχειν, ἀοράτους μὲν διὰ σμικρότητα, πυκνοὺς δὲ καὶ κατὰ στοῖχον· καὶ μᾶλλον ἔχειν τὰ διαφανῆ μᾶλλον. οἱ μὲν οὖν ἐπί τινων οὕτως διώρισαν, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ποιούντων καὶ τῶν πασχόντων, ἀλλὰ καὶ μίγνυσθαί φασιν. ὅσων οἱ πόροι σύμμετροι πρὸς ἀλλήλους εἰσίν. [c] ὁδῷ δὲ μάλιστα καὶ περὶ πάντων ἑνὶ λόγῳ διωρίκασι Λεύκιππος καὶ Δημόκριτος, ἀρχὴν ποιησάμενοι κατὰ φύσιν ἥπερ ἐστίν· ἐνίοις γὰρ ἔδοξε τῶν ἀρχαίων τὸ ὂν ἐξ ἀνάγκης ἓν εἶναι καὶ ἀκίνητον· τὸ μὲν γὰρ κενὸν, οὐκ ὄν· κινηθῆναι δ' οὐκ ἂν δύνασθαι, μὴ ὄντος κενοῦ κεχωρισμένου. οὐδ' αὖ πολλὰ εἶναι μὴ ὄντος τοῦ διείργοντος. τοῦτο δ' οὐδὲν διαφέρειν, εἴ τις οἴεται μὴ συνεχὲς εἶναι τὸ πᾶν, ἀλλ' ἅπτεσθαι διῃρημένον, τοῦ φάναι πολλὰ καὶ μὴ ἓν εἶναι καὶ κενόν. εἰ μὲν γὰρ πάντῃ διαιρετὸν, οὐδὲν εἶναι ἕν· ὥστε οὐδὲ πολλά, ἀλλὰ κενὸν τὸ ὅλον. εἰ δὲ τῇ μὲν, τῇ δὲ μή, πεπλασμένῳ τινὶ τοῦτο ἂν ἐοικέναι· μέχρι πόσου γὰρ καὶ διὰ τί, τὸ μὲν οὕτως ἔχει τοῦ ὅλου, καὶ πλῆρές ἐστι, τὸ δὲ διῃρημένον. ἔτι δ' ὁμοίως φάναι ἀναγκαῖον μὴ εἶναι κίνησιν. ἐκ μὲν οὖν τούτων τῶν λόγων, ὑπερβάντες τὴν αἴσθησιν καὶ παριδόντες αὐτὴν, ὡς τῷ λόγῳ δέον ἀκολουθεῖν, ἓν καὶ ἀκίνητον τὸ πᾶν εἶναί φασι καὶ ἄπειρον ἔνιοι· τὸ γὰρ πέρας περαίνειν πρὸς τὸ κενόν. οἱ μὲν οὖν οὕτως, καὶ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ἀπεφήναντο περὶ τῆς ἀληθείας. [d] ἔτι ἐπὶ μὲν τῶν λόγων δοκεῖ ταῦτα συμβαίνειν, ἐπὶ δὲ τῶν πραγμάτων μανίᾳ παραπλήσιόν ἐστι τὸ δοξάζειν οὕτως· οὐδένα γὰρ τῶν μαινομένων ἐξεστάναι τοσοῦτον, ὥστε τὸ πῦρ ἓν εἶναι δοκεῖν, καὶ τὸν κρύσταλλον· ἀλλὰ μόνον τὰ καλὰ καὶ τὰ φαινόμενα διὰ τὴν συνήθειαν, ταῦτα ἐνίοις διὰ μανίαν, οὐδὲν δοκεῖ διαφέρειν. [e] Λεύκιππος δ' ἔχειν ᾠήθη λόγους, οἵτινες πρὸς τὴν αἴσθησιν ὁμολογούμενα λέγοντες, οὐκ ἀναιρή-

Text. 57.

Text. 58.

Text. 59.

Text. 60.

d Sed

sese intrudente: atque nos hoc pacto & videre, & audire, caeterisque aliis sensibus sentire aiunt. Tum etiam per aërem & aquam, & ea quae perspecta atque translucida sunt, res ipsas videri; propterea quod meatus habeant inuisibiles quidem ob paruitatem; sed tamen frequentes, & serie quadam ac ordine dispositos: & magis, qua magis perspicua dilucidáque sunt. Quidam igitur, quemadmodum & Empedocles, hoc pacto in nonnullis definierunt, non solùm in agentibus patientibúsque, sed & ea misceri aiunt, quorum pori ac

Text. 57. *meatus commensibiles inter sese sunt.* e *Vna autem ratione ac via maximè de omnibus definiere Leucippus & Democritus: principium facientes, quod quidem secundùm naturam est. Nonnullis enim ex veteribus id quod est, necessariò esse vnum atque immobile visum est: vacuum enim ipsum non esse. Nihil autem moueri posse, si vacuum separatum in ratione rerum non sit. Nec rursus esse multa, si ipsum non sit id, quod ea distinguit. Cae-*

Text. 58. *terùm putare vniuersum ipsum non esse continuum, sed ea quibus constat, diuisim sese tangere, idem profectò esse, atque ipsum multa, & non vnum esse, & vacuũ dicere. Nam si omni ex parte diuisibile sit, nullum vnum esse, quare nec multa, sed vacuum, vniuersum: sin verò partim diuisibile sit, partim non diuisibile, hoc figmento cuidam esse persimile. Nam quatenus, quámque ob causam pars alia vniuersi hoc pacto sese haberet, plenáque esset, talia diuisa? Praeterea sic esset necessarium, motum non esse. Ob hasce igitur rationes nonnulli sensum praetereuntes, despicientésque quasi rationẽ sequi ducem oporteat, vniuersum ipsum, vnum & immobile & infinitum esse asserunt. Nam alioqui (inquiunt) finis ad vacuum finiret. Quidam igitur ad hunc modum, & ob causas*

Text. 59. *hasce, de ipsa veritate dixerunt.* d *Sed cùm in rationibus haec videantur euenire, in ipsis verò rebus minimè hoc pacto sentire insania persimile existit: nemo enim ex hisce, quos insania malè habet, à mente eousque discedit, vt ignem & glaciem vnum esse putet: sed solùm quae bona honestáque sunt, & quae per consuetudinem talia esse apparent, ea quibusdam ob insaniam nihil differre*

Text. 60. *videntur.* e *Leucippus verò rationes habere arbitratus est, quae sensui consentanea dicentes, nec genera*

d *Sed cùm in rationibus.* Parmenidem & Melissum coarguit, quod inanium rationũ specie delusi, ea quae apparent, quasi quodam plusquam insaniae aestu abrepti, nõ viderint: quis enim etsi mente captus sit, idẽ putet esse ignẽ, & glaciem; candorẽ, & nigredinem? Cùm neque insani de iis quae sensu vsurpant tale ferãt iudicium; quamuis interdum, quae cum virtute & honestate cõiuncta sunt, & speciem boni etiam propter consuetudinem praeferunt, quibusdam prae amentia nihil à contrariis differre videãtur. Lege, si placet, quae de hoc Parmenidis & Melissi dogmate scripsimus primo libro Physicorum cap. 6. quaest. 3. art. 1. vbi illud à calũnia vindicauimus cum Simplicio ad textum sextum libri eiusdem, & Bessarione, secundo libro cõtra calumniatorem Platonis ca. 3. Nec enim verisimile est homines philosophos adeò vecordes fuisse, vt reuera putarint omnia simpliciter vnum esse, quamuis id primo verborum aspectu indicarent. Qua de re Nicolaus Cusa in libro de filiatione Dei, Eugubinus l. 3. de perenni Philosophia, Mirandula. lib. 6. de examine vanitatis.

Reprehenduntur Parmenides, & Melissus.

e *Leucippus verò* Leucippum multis à Parmenide dissentire, & ex parte conuenire ait. Differt, quia rationes attulit, quę non negarẽt ea quae sensui perspicua sunt; & neque ortum & interitum rerum, neque motũ aut multitudinem sustulit. Discordat etiã, quia posuit corpuscula infinita, atque discreta inter se, &

per inane volitātia, quorum coitione res generarētur, dissolutione interirent. Conuenit autē, quia asserunt sublato vacuo nullum fore motū, quem cùm videret contra sensus experient am negari nō posse, vacuum in rerum naturā induxit.

Confertur Leucippi & Empedoclis dogma.

f *Sed quemadmodum Empedocles.* Leucippi & Empedoclis dogmata inter se cōfert, in primis quoad ea quibus cōsentiunt. Vterque enim ait passionem effici per poros, sicuti alij quoque ex antiquis Philosophis assecuerunt. Voluut enim interuectu vacui res dissolui, & interire, quia vna pars huc, altera illuc fertur. Item accretionē fieri subingressu atomorum in meatus rei quæ nutritur. Licèt enim Empedocles corpuscula insectilia non expressè posuerit: id tamen ex iis quæ ab eo dicuntur, planè sequitur. Ponebat enim poros, quorū interuentu actio procederet, dum sese in illos insinuarent minutissimæ particulæ, quæ ab agente in passum exirēt. Itaque, vt D. Thomas, & Auerroës annotant, id tātùm discriminis inter vtramque opinionē est, quòd Leucippus vacuū corporib' intercebat, alij verò id negabant; sed meatus tenuissimis corpusculis refertos esse arbitrabantur. Ideóque subiicit Aristoteles modos agendi & patiēdi apud illos ita ferè, vt dixit, atque adeò ferme eodē pacto sese habere.

ἀναιρήσουσιν, οὔτε γένεσιν, οὔτε φθορὰν, οὔτε κίνησιν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὄντων. ὁμολογήσας δὲ, ταῦτα μὲν τοῖς φαινομένοις. τοῖς δὲ τὸ ἓν κατασκευάζουσιν, ὡς οὔτε ἂν κίνησιν οὖσαν ἄνευ κενοῦ, τό, τε κενὸν μὴ ὂν, καὶ τοῦ ὄντος οὐδὲν μὴ ὂν φησὶν εἶναι. τὸ γὰρ κυρίως ὂν παμπληθὲς ὄν· ἀλλ' εἶναι τὸ τοιοῦτον, οὐχ ἕν, ἀλλ' ἄπειρα τὸ πλῆθος, καὶ ἀόρατα διὰ σμικρότητα τῶν ὄγκων. ταῦτα δ' ἐν τῷ κενῷ φέρεσθαι· κενὸν γὰρ εἶναι· καὶ συνιστάμενα μὲν, γένεσιν ποιεῖν· διαλυόμενα δὲ, φθοράν. ποιεῖν δὲ καὶ πάσχειν, ᾗ τυγχάνουσιν ἁπτόμενα, ταύτῃ οὐχ ἓν εἶναι. καὶ συντιθέμενα δὲ, καὶ περιπλεκόμενα, γεννᾶν· ἐκ δὲ τοῦ κατ' ἀλήθειαν ἑνὸς, οὐκ ἂν γενέσθαι πλῆθος, οὐδ' ἐκ τῶν ἀληθῶς πολλῶν ἕν, ἀλλ' εἶναι τοῦτ' ἀδύνατον. T.xt.61. f ἀλλ' ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τῶν ἄλλων τινές φασι πάσχειν διὰ τῶν πόρων, οὕτω πᾶσαν ἀλλοίωσιν, καὶ πᾶν τὸ πάσχειν, τοῦτον γίνεσθαι τὸν τρόπον, διὰ τοῦ κενοῦ γινομένης τῆς διαλύσεως καὶ τῆς φθορᾶς, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς αὐξήσεως, ὑπεισδυομένων στερεῶν. σχεδὸν δὲ καὶ Ἐμπεδοκλεῖ Text.62. ἀναγκαῖον λέγειν, ὥσπερ καὶ Λεύκιππός φησιν· εἶναι γὰρ ἄττα στερεὰ, ἀδιαίρετα δὲ, εἰ μὴ πάντῃ πόροι συνεχεῖς εἰσί. τοῦτο δὲ ἀδύνατον· οὐδὲν γὰρ ἔσται ἕτερον στερεὸν παρὰ τοὺς πόρους, ἀλλὰ πᾶν κενόν. ἀνάγκη ἄρα, τὰ μὲν ἁπτόμενα εἶναι ἀδιαίρετα, τὰ δὲ μεταξὺ αὐτῶν κενὰ, οὓς ἐκεῖνος λέγει πόρους· οὕτως δὲ καὶ Λεύκιππος λέγει περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν. οἱ μὲν οὖν τρόποι καθ' οὓς τὰ μὲν ποιεῖ, τὰ δὲ πάσχει, σχεδὸν οὗτοι λέγονται. g καὶ περὶ μὲν τούτων, καὶ πῶς λέγουσι, δῆλον· καὶ πρὸς τὰς αὐτῶν θέσεις αἷς χρῶνται, σχεδὸν ὁμολογουμένως φαίνεται συμβαῖνον. τοῖς δ' ἄλλοις ἧττον, οἷον Ἐμπεδοκλεῖ τίνα τρόπον ἔσται γένεσις, καὶ φθορὰ, καὶ ἀλλοίωσις, οὐ δῆλον· τοῖς μὲν γάρ ἐστιν ἀδιαίρετα τὰ πρῶτα τῶν σωμάτων, σχήματι διαφέροντα μόνον, ἐξ ὧν πρώτων σύγκειται, καὶ εἰς ἃ ἔσχατα διαλύεται. Ἐμπεδοκλεῖ δὲ, τὰ μὲν ἄλλα φανερὸν ὅτι μέχρι τῶν στοιχείων ἔχει τὴν γένεσιν, καὶ τὴν φθοράν. αὐτῶν δὲ τούτων, πῶς γίνεται καὶ φθείρεται τὸ σωρευόμενον μέγεθος, οὔτε δῆλον, οὔτε ἐνδέχεται λέγειν αὐτῷ, μὴ λέγοντι καὶ τοῦ πυρὸς εἶναι στοιχεῖον. h ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, Text.63. ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραφε Πλάτων· τοσοῦτον γὰρ διαφέρει

Dissidiū inter Leucippū, & Empedoclem.

g *Et de his quidem.* Subiicit discrepantiā inter Leucippum & Empedoclem Nam Leucippo ex sua opinione facilius erit eorū quæ apparēt, causam rationémque reddere: Empedocli autē minùs facile. Nec enim apparet quonā modo apud illū cōstare queat generatio, corruptio & alteratio in rebus physicis, præsertim omnibus. At Democritus & Leucipp' reddere possunt

generationem, nec corruptionem, nec motum, nec
entium pluralitatem è medio tollant. Consentaneè
autem hisce, quæ apparent, hæc quidem locutus. Il-
lis verò, qui ipsum vnum conficiunt, quia sine va-
cuo non sit motus, & vacuum esse non ens, & eius
quod est, nihil non ens esse ait: quod enim propriè
est, plenum esse. Sed quod est eiusmodi, non vnum
esse, sed numero infinita & indiuisibilia ob molis
paruitatem. Atque hæc in vacuo ferri: vacuũ enim
esse. Item cùm coalescunt coëuntque generationem;
cùm dissoluuntur, corruptionẽ efficere. Atque age-
re, & pati, quatenus sese tangunt: nam eatenus non
vnum esse. Et generare, cùm componuntur compli-
Text. 61. *canturque. Et ex eo, quod verè vnum est, non gigni*
multitudinem, nec ex hisce, quæ verè multa sunt,
vnum; sed hoc esse impossibile. ¶ Sed quemadmo-
dum Empedocles, & quidam alij aiunt, per mea-
tus pati, sic omnem alterationem, passionémque hoc
fieri modo; cùm per vacuum fiat dissolutio & cor-
ruptio, similiter autem & accretio, intro subeunti-
Text. 62. *bus solidis. Ferè autem perinde dicat Empedocles,*
atque Leucippus ait, est necesse: esse, inquam, solida
quædam, cæterùm indiuisibilia, nisi meatus omni
ex parte cõtinui sint: quod sanè fieri nequit. Nam
solidum, nihil aliud præter poros sed totũ vacuum
esset. Quæ igitur sese tangunt, indiuisibilia esse, &
quæ inter hæc media sunt vacua, quos ille poros
meatúsque appellat, est necesse. Ad hunc modum
Leucippus de actione & passione dicit. Modi igi-
tur, quibus alia agunt, alia patiũtur, hi ferè dicun
tur, g & de hisce quidem, & quo pacto dicant, per-
spicuum est. Et ad positiones, quibus ipsi vtuntur,
ferè consentaneè accidere videtur; cæteris autem
minùs: verbi gratia, Empedocli qualiter genera-
tio, corruptio, & alteratio fiant, nequaquam liquet.
Nam his prima corpora indiuisibilia sunt, figu-
ra tantùm inter se discrepantia, ex quibus pri-
mis entia componuntur, & in quæ vltima dissolui
solent. Empedocli verò cætera quidem, vt pa-
tet, vsque ad elementa ipsa, generationem habent,
atque corruptionem. At horum ipsorum aceruа-
ta congestáque magnitudo quo pacto oriatur, ac
intereat, neque perspicuum est, neque fieri po-
Text. 63. *test, vt ipse dicat, nisi & ipsius ignis elemen-*
tum esse dixerit. h Similiter & aliorum o-
mnium, vt Plato in Timæo scripsit. Tantum enim
abest

possunt causam generationis & corruptionis non mistorum tantùm, sed quatuor etiam elementorum ex corporibus insectilibus; quia apud hos tam mistorum quàm simpliciũ corporum diuersitas oritur ex varietate atomorũ, positu, ordine, forma, & figura inter se differentiũ. Empedocles autem esto rationem afferat generationis & corruptionis mistorum, quæ censuit generari ex elementis: quo tamẽ pacto elementa ipsa generationẽ subeant, cùm non habeant elementa alia, ex quibus fiant, declarare in opinione sua non potest.

h *Similiter & aliorum.* Cõparat inter se Leucippi & Platonis opinionem: primùm quoad ea in quibus conueniunt quia nimirum vterque ex sua assertione potest causam reddere eorum quæ gignuntur & intereunt, & vterque corpuscula indiuidua posuit. Est tamẽ inter eos dissidiũ, quia Leucippus aiebat illa sua indiuisibilia esse corpora solida; Plato autem esse non quidem corpora, sed superficies. Secũdò, quia figuræ corporum insectiiium, quibus vnumquodque corpus terminatur & circũscribitur sunt apud Leucippum infinitæ; apud Platonem verò finitæ. Tertiò, quia cùm vterque afferat generationẽ & interitũ effici per coitionem & secretionem atomorum; iuxta placitũ Leucippi, duo erunt modi, quibus actio & passio peragantur, nempe contactus, & vacui interiectio; iuxta Platonẽ verò vnus tantùm, nimirum

Cõfertur sententia Leucippi, & Platonis.

Disputat cõtra Leucippum.

contactus. Nam vacuum ille non posuit. Ac de indiuiduis superficiebus ait se alibi disseruisse, vt in tertio de coelo: quae autem de indiuiduis corporibus fusè disputari possent, hoc loco praeterire, nec aliud se velle facere, quàm incommoda, quae quod ad rem praesentem attinet, ex illis sequuntur, sub aspectū ponere.

i *Vt autem paululum.* Primum argumentum contra Leucippum ita se habet: Ex illius dictis sequitur, insectilia corpuscula, nec pati posse, neque agere. atque ita nihil è frigido calidum, è molli durum, aut è conuerso posse fieri: hoc autē sensui repugnat: igitur sententia Leucippi absurda est. Cōsecutio probatur, quia, vt ille vult, nihil patitur nisi per vacuum: hoc autem non inuenitur in corpusculis insectilibus, quae solida sunt, vt ipse fatetur. Non ergo eiusmodi corpuscula pati possunt, atque adeò neque agere, cùm desit, per quod se ad agendum insinuent.

k *Atqui hoc absurdum est.* Nunc oppositum eius, quod proxima ratione concluserat, ostendit, videlicet indiuisibilia corpora necessariò in se mutuò agere: quod probatum manebit ex opinione, quā cōfutat, sequi pugnantia. Argumentatur ergo in hunc modum: Corpora indiuisibilia, quae sunt figurae circulares, sunt calida, vt aduersarij fatentur: oportet ergo aliud alterius figurae esse frigidum: quia si vnum contrariorum in natura detur, alterum quoque dari necesse est: at si existat calidum & frigidum, pari modo existet etiam graue & leue: durum & molle: sed contraria agunt in se mutuò, vt calidum in frigidum, imò & calidum intensius in id quod minùs intensum est: non est ergo negandum inter corpora indiuisibilia dari reciprocam actionem.

Si detur vnū contrariū, alterum quoque dari necesse est.

διαφέρει τὸν μὲν τὸν αὐτὸν τρόπον Λευκίππῳ λέγειν,
ὅτι ὁ μὲν στερεά, ὁ δ' ἐπίπεδα λέγει τὰ ἀδιαίρετα.
καὶ ὁ μὲν ἀπείροις ὡρίσθαι σχήμασι τῶν ἀδιαιρέτων
στερεῶν ἕκαστον, ὁ δὲ ὡρισμένοις. ἐπεὶ ἀδιαίρετά γε
ἀμφότεροι λέγουσι, καὶ ὡρισμένα σχήμασιν. ἐκ δὴ
τούτων αἱ γενέσεις καὶ διακρίσεις, Λευκίππῳ μὲν
δύο τρόποι ἂν εἶεν, διά τε τοῦ κενοῦ, καὶ διὰ τῆς ἁφῆς·
ταύτῃ γὰρ διαιρετὸν ἕκαστον. Πλάτωνι δὲ, κατὰ τὴν
ἁφὴν μόνον· κενὸν γὰρ οὐκ εἶναί φησι· καὶ περὶ μὲν τῶν
ἀδιαιρέτων ἐπιπέδων εἰρήκαμεν ἐν τοῖς πρότερον
λόγοις· περὶ δὲ τῶν ἀδιαιρέτων στερεῶν, τὸ μὲν ἐπὶ πλέον
θεωρῆσαι τὸ συμβαῖνον, ἀφείσθω τανῦν. i ὡς δὲ μι- Text. 64.
κρὸν παρεκβᾶσιν, εἰπεῖν ἀναγκαῖον, ἀπαθές τε ἕκα-
στον λέγειν τῶν ἀδιαιρέτων (οὐ γὰρ οἷόν τε πάσχειν, ἀλλ'
ἢ διὰ τοῦ κενοῦ,) καὶ μηδενὸς ποιητικὸν πάθους. (οὔτε γὰρ
σκληρὸν, οὔτε ψυχρὸν οἷόν τ' εἶναι.) k καίτοι γε τοῦτο Text. 65.
ἄτοπον τὸ μόνον ἀποδοῦναι τῷ περιφερεῖ σχήματι
τὸ θερμόν· ἀνάγκη γὰρ καὶ τοὐναντίον, καὶ τὸ ψυχρὸν
ἄλλῳ τινὶ προσήκειν τῶν σχημάτων. ἄτοπον δὲ, κἂν
εἰ ταῦτα μὲν ὑπάρχει. λέγω δὲ θερμότης καὶ ψυχρό-
της, βαρύτης δὲ καὶ κουφότης, καὶ σκληρότης καὶ μαλα-
κότης μὴ ὑπάρξει. καίτοι βαρύτερόν γε κατὰ τὴν ὑπερο- Text. 66.
χήν φησιν εἶναι Δημόκριτος ἕκαστον τῶν ἀδιαιρέτων.
ὥστε δῆλον ὅτι καὶ θερμότερον. τοιαῦτα δ' ὄντα μὴ
πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, ἀδύνατον· οἷον ὑπὸ τοῦ πολὺ
ὑπερβάλλοντος θερμοῦ, τὸ ἠρέμα θερμόν· ἀλλὰ μὴν
εἰ σκληρὸν καὶ μαλακόν. τὸ δὲ μαλακὸν ἤδη τῷ πά-
σχειν τι λέγεται· τὸ γὰρ ὑπεικτικὸν μαλακόν. ἀλλὰ Text. 67.
μὴν ἄτοπον. καὶ εἰ μηδὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ἢ μόνον σχῆ- Text. 68.
μα· καὶ εἰ ὑπάρχει, ἓν δὲ μόνον, οἷον τὸ μὲν ψυχρὸν,
τὸ δὲ θερμόν· οὐδὲ γὰρ ἂν μία τις εἴη ἡ φύσις αὐτῶν.
ὁμοίως δὲ ἀδύνατον καὶ εἰ πλείω τῷ ἑνί. ἀδιαίρετον
γὰρ ὂν ἐν τῷ αὐτῷ ἕξει τὰ πάθη. ὥστε καὶ ἐὰν πάσχῃ
εἴπερ ψύχεται, ταύτῃ τοι καὶ ἄλλο τι ποιήσει, ἢ καὶ
πείσεται. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πα-
θημάτων. l τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς στερεὰ καὶ τοῖς ἐπίπεδα Text. 69.
λέγουσιν ἀδιαίρετα, συμβαίνει τὸν αὐτὸν τρόπον. οὔτε
γὰρ μανότερα, οὔτε πυκνότερα οἷόν τε γίνεσθαι, κε-
νοῦ μὴ ὄντος ἐν τοῖς ἀδιαιρέτοις. m ἔτι δὲ ἄτοπον Text. 70.
καὶ τὸ μικρὰ μὲν ἀδιαίρετα εἶναι, μεγάλα δὲ μή· νῦν
μὲν γὰρ

l Siquidem

abest vt eo quo Leucippus modo dicat ; quòd hic solida, ille plana esse indiuisibilia ; & hic infinitis figuris, ille finitis, indiuisibile quoque definiri asserit: quandoquidem indiuisibilia vtrique & figuris definita dicunt. Ex his itaque generationes & segregationes fiunt: Nam Leucippo quidē duo modi esse possunt, & per vacuum & per tactum. Hac enim ratione diuisibile quodque existit. Platoni verò duntaxat per tactum: nam vacuum non esse inquit. Et de planis quidē indiuisibilibus in hisce quæ priùs dicta sunt, diximus; de solidis verò iisdem indiuisibilibus, quod præterea considerari po-

Text. 64. *test, in præsentia omittatur.* i *Vt autem paululum digredientes dicamus, quodque eorum quæ indiuisibilia sunt, impatibile esse (non enim fieri potest vt quidquam patiatur nisi per vacuum) nullámque passionem efficere (nam vacuum neque durum*

Text. 65. *neque frigidum esse potest) necesse est.* k *Atqui hoc absurdum est, solum, inquam, rotundæ figuræ calorem tribuere: necesse enim est & cōtrarium, frigus scilicet alicui alij competere figuræ. Absurdum etiam est si hæc quidem, caliditas, inquam, & frigitas insint, pondus autem, ac leuitas, & duri-*

Text. 66. *tia, mollitudóque nō insint. Atqui Democritus indiuisibilium quodque per excessionem grauius esse asserit: quare, vt patet, & calidius. At fieri non potest, vt quæ talia sunt, mutuò à sese non patiantur, ceu à calore admodum exuperante, id quod*

Text. 67. *leniè calidum est. At verò si durū, & molle. Molle autem dicitur: quia pati quippiam soleat; quod*

Text. 68. *enim cedit, molle est. At verò & absurdum quoque fuerit; si nihil nisi figura solùm insit. Item, si quid insit, sed vnum solùm, vt si hoc durum sit, illud calidum: neque enim eorum natura vna aliqua esse potest. Pari modo impossibile fuerit, & si plura vnà insint: nam cùm sit indiuisibile: in eodem affectus habebit. Quare si patitur, quatenus frigesit, eatenus nimirum & aliud quippiam aget, aut etiam patietur. Ad hunc autem modum, de*

Text. 69. *cæteris quoque passionibus est dicendum.* l *Si quidem hoc ipsum eodem modo accidit, tam iis qui solida: quàm qui plana esse indiuisibilia dicunt. Nam si vacuum in hisce quæ indiuisibilia sunt, non insit, neque rariora neque densiora fieri pos-*

Text. 70. *sunt.* m *Ad hæc illud quoque præter rationem existit, parua inquam esse indiuisibilia, magna verò minimè. Nunc enim*

l *Siquidem hoc ipsum.* Reprehensionis aculeos in Platonem conuertit, quòd ex illius dogmate idem absurdum sequatur, atque ex placito Democriti. Namque apud illos non potest aliquid effici rarius, aut densius, nisi interiectu vacui; quod cum dari negēt, nō erit in corporibus rarum & densum, & ex consequenti nec aliæ qualitates; quandoquidem hæ ex parte materiæ primæ sunt quibus sublatis, aliæ funditus ruent: atq; ideo omnis actio passióque tolletur. Ita D. Thomas hunc locū interpretatur.

Insectatur Platonem.

m *Ad hæc id quoque.* Aliud proponit argumētum aduersus Democritum. Aiebat enim sua illa corpuscula ob exiguitatē insectilia esse. Id ex eo oppugnat, quia magnum & paruū eiusdem sunt generis, & vtrumq; naturam quantitatis sequitur. Quare si paruis inest esse omnino indiuisibilia, idem etiam & magnis cōpetet. Vt verò deceptionis Democriti causam prodat, bifariā inquit Aristoteles sumi indiuisibile. Vno modo pro eo quod difficilè diuidi potest; altero, pro eo quod neutiquam potest diuidi: docet ergo nō esse alienū à ratione, affirmare parua difficilè posse diuidi: quia dissoluētis manum effugiunt: facere verò illa omnis diuisionis expertia, absurdū esse; cū omnis quātitas diuidua sit, alioqui extēsa nō esset. Itaq; perperā Democritus ex difficultate diuidendi, impossibilitatem collegit.

Indiuisibilia bifariā sumi.

n *In*

[n] *Insuper verùm illorum.* Alio argumento indiuidua corpuscula è natura rerum abigere conatur. Nam vel ea differunt essentia, & natura, vt aqua, & ignis: vel sunt eiusdem speciei, solóque numero distinguũtur. Si detur posterius, reddenda causa est, quæ illa eo pacto secuerit, vt sese nõ taugãt, neque in vnũ coeant, vt eiusdẽ aquæ aut ignis particulę: in quibus prior à priori natura non differt. Quòd si detur pri[us] & atomi diuersas naturas sortiantur: potiùs eę naturę constituẽdæ erũt principia, & causæ rerũ, quæ ex atomis fiũt, quã atomorũ figurę, quas Democritus principia fecit.

[o] *Praeterea si natura.* Appendix est superioris argumẽti. Si, inquit, atomi natura inter se distinguũtur: vtique in se mutuò agere ac pati etiam poterunt, cùm sibi inuicẽ appropinquarint, quod tamẽ negat Democritus.

Oppugnat Democritũ.

[p] *Praeterea quidnam est.* Persequitur Democriti oppugnarionẽ, cùm, inquit, atomi aggregantur, vel à se vel ab alio, atque externa vi mouẽtur. Si ab alio, iam ex se patibiles sunt, cõtra Democritum: si à se, oportet ergo dari in iis partem vnã, quæ moueat, aliam, quæ moueatur: atque ita atomi diuiduæ erũt: nisi quis dicat, in vna eadémque parte posse cõtraria inueniri, vt mouere & moueri. Quòd si quis respondeat contraria posse inesse vni subiecto, quod sit idem re, sed potentia & ratione differat. Occurrit, ex proposito argumento sequi cõtraria reperiri in subiecto, quod nõ re tantũ, sed ratione quoque, idem omnino sit: quandoquidem atomi in sententia Democriti, cùm indiuiduę omnino sint, non constant partibus diuersis, quarũ vna agere, altera pati possit.

Confutatio responsionis.

μὲν γὰρ εὐλόγως τὰ μείζω θραύεται μᾶλλον τῶν μικρῶν· τὰ μὲν γὰρ διαλύεται ῥᾳδίως, οἷον τὰ μεγάλα· προσκόπτει γὰρ πολλοῖς. τὰ δὲ ἀδιαίρετα ὅλως, διὰ τί μᾶλλον ὑπάρχει τῶν μεγάλων τοῖς μικροῖς; [n] ἔτι δὲ, πότερον μία πάντων ἡ φύσις ἐκείνων τῶν στερεῶν, ἢ διαφέρει θάτερα τῶν ἑτέρων; ὥσπερ ἂν εἰ τὰ μὲν εἴη πύρινα, τὰ δὲ γήϊνα τὸν ὄγκον· εἰ μὲν γὰρ μία φύσις ἐστὶν ἁπάντων, τί τὸ χωρίσαν; ἢ διὰ τί οὐ γίνεται ἁψάμενα ἓν, ὥσπερ ὕδωρ ὕδατος ὅταν θίγῃ, οὐδὲν γὰρ διαφέρει τὸ ὕστερον τοῦ προτέρου. εἰ δ' ἕτερα ποῖα ταῦτα; καὶ δῆλον ὡς ταῦτα θετέον ἀρχὰς καὶ αἰτίας τῶν συμβαινόντων μᾶλλον, ἢ τὰ σχήματα. [o] ἔτι δὲ διαφέροντα τὴν φύσιν, κἂν ποιῇ, κἂν πάσχῃ θιγγάνοντα ἀλλήλων. [p] ἔτι δὲ, τί τὸ κινοῦν; εἰ μὲν γὰρ ἕτερον, παθητικόν· εἰ δ' αὐτὸ αὑτὸ ἕκαστον, ἢ διαιρετὸν ἔσται κατ' ἄλλο μὲν κινοῦν, κατ' ἄλλο δὲ κινούμενον, ἢ κατὰ ταὐτὸ τἀναντία ὑπάρξει. καὶ ἡ ὕλη οὐ μόνον ἀριθμῷ ἔσται μία, ἀλλὰ καὶ δυνάμει. [q] ὅσοι μὲν οὖν διὰ τῆς τῶν πόρων κινήσεως φασὶ τὰ πάθη συμβαίνειν, εἰ μὲν καὶ πεπληρωμένων τῶν πόρων, περίεργον οἱ πόροι. εἰ γὰρ ταύτῃ πάσχει τὸ πᾶν, κἂν μὴ πόρους ἔχον, ἀλλ' αὐτὸ συνεχὲς ὂν, πάσχοι τὸν αὐτὸν τρόπον. ἔτι δὲ, πῶς ἐνδέχεται περὶ τοῦ διορᾶν συμβαίνειν ὡς λέγουσιν; οὔτε γὰρ κατὰ τὰς ἁφὰς ἐνδέχεται διιέναι διὰ τῶν διαφανῶν, οὔτε διὰ τῶν πόρων, εἰ πλήρης ἕκαστος. τί γὰρ διοίσει τοῦ μὴ πόρους ἔχειν, πᾶν γὰρ ὁμοίως ἔσται πλῆρες. ἀλλὰ μὴν εἰ καὶ κενὰ μὲν ταῦτα, ἀνάγκη δὲ σώματα ἐν αὐτοῖς ἔχειν, ταὐτὸ συμβήσεται πάλιν. εἰ δὲ τηλικαῦτα τὸ μέγεθος, ὥστε μὴ δέχεσθαι σῶμα μηδὲν, γελοῖον, τὸ μικρὸν μὲν οἴεσθαι κενὸν εἶναι, μέγα δὲ μὴ, μηδ' ὁπηλικονοῦν· ἢ τὸ κενὸν ἄλλο τι οἴεσθαι λέγειν, πλὴν χώραν σώματος. ὥστε δῆλον ὅτι παντὶ σώματι τὸν ὄγκον ἴσον ἔσται κενόν. [s] ὅλως δὲ τὸ πόρους ποιεῖν, περίεργον· εἰ μὲν γὰρ μηδὲν ποιεῖ κατὰ τὴν ἁφὴν, οὐδὲ διὰ τῶν πόρων ποιήσει διιόν· εἰ δὲ τῷ ἅπτεσθαι, καὶ μὴ πόρων ὄντων, τὰ μὲν πείσεται, τὰ δὲ ποιήσει, τῶν πρὸς ἄλληλα τοῦτον τὸν τρόπον πεφυκότων. ὅτι μὲν οὖν οὕτως τοὺς πόρους λέγειν, ὥς τινες ὑπολαμβάνουσιν, ἢ ψεῦδος, ἢ μάταιον, φανερὸν ἐκ τούτων ἐστί. διαιρετῶν δ' ὄντων πάντῃ τῶν σωμάτων, πόρους ποιεῖν, γελοῖον· ᾗ γὰρ διαιρετὰ, δύναται χωρίζεσθαι.

Text. 71. Text. 72. Text. 73. Text. 74. Text. 75. Text. 76.

ΚΕΦ.

Quare

enim haud sine ratione, quæ maiuscula sunt, faci-
liùs, quàm quæ parua, frangi solent: hæc enim, ma-
gna scilicet, facilè dissoluũtur, quippe quæ in mul-
ta impingant. Sed quæ prorsus indiuisibilia exi-
stunt, cur paruis potiùs quàm magnis competunt?
Text. 71. n *Insuper vtrùm illorum omnium solidorum vna*
sit natura, an inter se differant, perinde atque si
mole alia ignea, alia terrea essent. Nam si vna sit
omnium natura, quidnam id est quod ea distinxit
separauitque? Aut cur cùm sese tangunt, non in
vnum coalescunt, haud secus quàm aqua, cùm
aquam tangit? Nihil enim posterius à priori dif-
fert. Sin verò diuersa, qualia nam hæc sunt? Atque
perspicuum est ea potiùs quàm figuras ipsas, poni
Text. 72. *oportere principia, causasq; eorum quæ eueniunt.*
Text. 73. o *Præterea si natura differant, & agent, & pa-*
tientur, cùm mutuò sese tangent. p *Præterea quid-*
Text. 74. *nam est id quod mouet? Nam si aliud sit, affe-*
ctioni erunt obnoxia. Sin verò quodque sese mo-
ueat, aut erit diuisibile, ita vt altera parte moueat,
altera moueatur, aut in eodem inerunt contraria,
& materies non modo numero vna, sed & poten-
Text. 75. *tia erit.* q *Qui igitur ob meatuũ motionem passio-*
nes accidere inquiunt, si oppletis quoq; meatibus id
euenire dicant, meatus supernacanei sunt. Nam si
passio ad hunc fiat modũ, vniuersum ipsum, etiam-
si foramina non habeat, sed continuum sit, eodem
Text. 76. *pati modo potest. Insuper, quî fieri potest, vt tran-*
spiciatur, vti aiunt? Nam neque secundùm tactus
perspicua transitio fieri potest: neque per meatus,
si singuli pleni sint. Quid enim meatus habere, an
non, referi? totum enim similiter erit plenum. At
verò si & hæc quidem vacua sint, sed corpora in
se necessariò habeant, idem rursum accidet. Quod
si magnitudine tantilla sint, vt nullum corpus
admittere queant, putare quod paruum est, vacuum esse, quod magnum, non
vacuum, ne quantulumcunque quidem; aut dicere, sese putare vacuum esse
quippiam aliud, præter corporis locum, ridiculum est. Quare, vt patet, va-
cuum omni corpori mole æquabile erit. r *In summa, meatus facere, superua-*
caneum. Nam si per tactum agat nihil, neque per meatus sese insinuando
aget. Sin verò quippiam ex eo agat, quia tangit, etiam si meatus nulli sint,
eorum quæ inter se agere ac pati nata sunt, alia agent, alia patientur. Per-
inde igitur meatus astruere, vt quidam existimant, aut falsum esse, aut cer-
tè vanum, ex hisce constat. Porrò cùm corpora omni ex parte diuisibi-
lia sint, meatus facere ridiculum existit: nam quo diuisibilia sunt, hos
separari queunt.

Quare idem prorsus eadem tasione spectatum contsatia sustinebit.

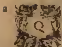
q *Qui igitur ob meatuum.* Ostendit non posse fieri actionem passionémve per ingressum atomorum intra posos, qui pleni sins. Nam sublasis poris, tosóque corpore continuò existente, adhuc actio & passio erũt. Sicut enim quod intra poros lacet, ab agẽte expellitur; ita pastes rei consinuæ, præsertim si facilè cedant, remoueri poterũt. Similiser probat non effici, vsi volebant aduersarij, visionẽ per traiectionem corpusculorum poros subeũtium. Enimueso measus pleni sins, eadem erit difficulsas, ac si sotum corpus solidum, & sine poris esset, cùm re ipsa totum cospus plenum sit: idque sive posi magnam, sine exiguam vendicẽt quantitasem.

r *In summa meatus.* Cõcludit superuacaneos esse meatus ad agẽdum. Nam vel actio fit per solum contactum, vel non fit. Si fit, non igitur posri necessarij sunt. Si non fit ergo quamuis agens poros subintret, nõ iccisco agês: quia ingredi nõ est agere, sed rem applicari, vt agat.

Actionem & passionem non fieri per ingressum atomorum.

CAPITIS NONI EXPLANATIO.

Sententia Aristotelis de ratione agendi & patiendi.

a *Quonam autem modo.* Posteaquam improbauit quæ minus verè de ratione agēdi & patiēdi ab alijs prodita sunt: nunc suam ea de re sententiā aperit: docétque, id agere, quod quatenus tale, actu est: id pati, quod, qua tale, est in potentia. verbi gratia, id calefacere, quod est actu calidū, seu calefactiuum; id calefieri quod habet potentiā, siue aptitudinem ad recipiendū calorem Modū verò agendi esse per cōtactū, siue immediatum, siue mediatum, vt progressu dicendū erit. Mouet autem passionem nō fieri ita, vt passum secundùm alias partes, nempe solidas, nihil patiatur; secundùm alias, nimirum porosas, actionem recipiat. Potest enim secundùm se totum pati: quia vt totū agens potest esse in actu ad agendū, ita & patiens poterit totum esse in potentia ad recipiendam agentis impressionem. Quod patet in igni, & aqua illi cōgruenter applicata: siquidem & totus ignis calidus est & tota aqua aptitudinem habet, vt ab eo calefiat.

Quo sensu dicat Aristoteles cōtinua non posse in se mutuò agere.

b *Continuum igitur quodque.* Docet quando vna pars est continua alteri, non posse in se mutuò agere. Quod intellige non de qualibet continuitate quantitatis, sed de ea quam comitatur similitudo affectuum, ita vt non solùm vtriusque partis extrema vnū sint, sed ambæ in eadem specie qualitate, eiúsque gradu conueniant. Licèt enim Mathematico more continuentur: si tamen altera calida sit, altera frigida: vel altera plus, altera minus caloris, aut frigoris in se habeat: poterit inter eas dari reciproca actio, vt videre est in partibus eiusdem animantis, quæ cùm inter se continuentur, inuicem agunt & patiuntur.

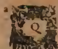
c *Similiter & ea.* Inter cæteras conditiones ad agendū necessarias, vna est, vt agens & patiens sint in debita distātia Nā cùm agentia naturalia virtutem certis limitib9 definitā sortiātur, oportet vt id quod ab ipsis pati debet, intra sphæram

ΚΕΦ. Θ.

a ΤΙΝΑ δὲ τρόπον ὑπάρχει τοῖς οὖσι γεννᾶν, καὶ ποιεῖν, καὶ πάσχειν, λέγωμεν, λαβόντες ἀρχὴν τὴν πολλάκις εἰρημένην. εἰ γὰρ ἐστὶ τὸ μὲν δυνάμει, τὸ δ' ἐντελεχείᾳ τοιοῦτον. πέφυκε δ' οὐ τῇ μὲν, τῇ δ' οὐ πάσχειν, ἀλλὰ πάντῃ καθ' ὅσον ἐστὶ τοιοῦτον· ἧττον δὲ καὶ μᾶλλον ᾗ τοιοῦτον μᾶλλον ἐστὶ καὶ ἧττον· καὶ ταύτῃ πόρους ἄν τις λέγοι μᾶλλον, καθάπερ ἐν τοῖς μεταλλευομένοις διατείνουσι τοῦ παθητικοῦ φλέβες συνεχεῖς. b συμφυὲς μὲν οὖν ἕκαστον καὶ ἓν ὂν ἀπαθές. c ὁμοίως δὲ καὶ μὴ θιγγάνοντα μήτε αὑτῶν, μήτ' ἄλλων, ἃ ποιεῖν πέφυκε καὶ πάσχειν. λέγω δὲ, οἷον οὐ μόνον ἁπτόμενον θερμαίνει τὸ πῦρ, ἀλλὰ κἂν ἄποθεν ᾖ· τὸν μὲν γὰρ ἀέρα τὸ πῦρ, ὁ δ' ἀὴρ τὸ σῶμα θερμαίνει, πεφυκὼς ποιεῖν καὶ πάσχειν. d τὸ δὲ τῇ μὲν οἴεσθαι πάσχειν, τῇ δὲ μὴ, διορίσαντας ἐν ἀρχῇ τοῦτο λεκτέον· εἰ μὲν γὰρ μὴ πάντῃ διαιρετὸν τὸ μέγεθος, ἀλλ' ἔστι σῶμα ἀδιαίρετον, ἢ πλάτος, οὐκ ἂν εἴη πάντῃ παθητικὸν, ἀλλ' οὐδὲ συνεχὲς οὐδέν· εἰ δὲ τοῦτο ψεῦδος, καὶ πᾶν σῶμα διαιρετὸν, οὐδὲν διαφέρει διῃρῆσθαι μὲν, ἅπτεσθαι δὲ, ἢ διαιρετὸν εἶναι· εἰ γὰρ διακρίνεσθαι δύναται κατὰ τὰς ἁφὰς, ὥσπερ φασί τινες, κἂν μήπω ᾖ διῃρημένον, ἔσται διῃρημένον· δυνατὸν γὰρ διαιρεθῆναι· γίνεται γὰρ οὐδὲν ἀδύνατον. e ὅλως δὲ τὸ τοῦτον τρόπον γίνεσθαι σχιζομένων τῶν σωμάτων, ἄτοπον. ἀναιρεῖ γὰρ ὁ λόγος οὗτος ἀλλοίωσιν· ὁρῶμεν δὲ τὸ αὐτὸ σῶμα συνεχὲς ὂν, ὁτὲ μὲν ὑγρὸν, ὁτὲ δὲ πεπηγὸς, οὐ διαιρέσει καὶ συνθέσει τοῦτο παθὸν, οὐδὲ τροπῇ καὶ διαθιγῇ, καθάπερ λέγει Δημόκριτος· οὔτε γὰρ μεταταχθὲν, οὔτε μετατεθὲν, οὔτε μεταβαλὸν τὴν φύσιν, πεπηγὸς ἐξ ὑγροῦ γέγονεν· οὐδὲ νῦν ὑπάρχειν τὰ σκληρὰ καὶ πεπηγότα, ἀδιαίρετα τοὺς ὄγκους· ἀλλ' ὁμοίως ἅπαν ὑγρὸν, ὁτὲ δὲ σκληρὸν, καὶ πεπηγός ἐστιν. Text. 77. Text. 78. Text. 79. Text. 80.

ἔτι

C A P. I X.

Text. 77. a V O N A M autẽ modo ea quæ sunt, generent, agántque, ac patiantur, sumpto initio sæpe iã dicto, declaremus oportet. Si enim aliud potentia, aliud actu tale est, atque natum est non partim pati, partim non pati; sed vniuersim quatenus est tale, magis autem & minus, quatenus magis & minus tale est: sic profectò meliùs quispiam meatus inesse dicet, sicut in metallicis venæ quædam rei affectui obnoxiæ porrigi solent.
Text. 78. b Continuum igitur quodque & vnum existens, affectionis expers est. c Similiter & ea, quæ tametsi agere & pati nata sunt: tamen neque sese tangunt, neque alia. Intelligi volo, vt ignis non modò cùm tangit, sed etiamsi procul sit, calefacit. Nam ignis aërem, aër corpus excalefacit: cui vt agat patiatúrque est insitum.
Text. 79. d At fieri posse, vt quicquam parte altera patiatur, altera non patiatur, qui idipsum initio definiere, dicant oportet. Si enim magnitudo non omnino, omnique ex parte sit diuisibilis, sed corpus, aut latitudo indiuisibilis sit, non erit profectò quicquam omni ex parte patibile, sed ne continuum quidem. Quòd si hoc falsum est, & omne corpus est diuisibile, diuisúmne sit, sed tangat, an diuisibile, nihil refert. Nam si per tactus segregari possit, perinde vt quidam affirmant, etiamsi nondum sit diuisum: poterit tamen esse diuisum: nullum enim emergit impossibile. e Omnino autem generationẽ ad hunc fieri modum, nempe discissis corporibus, cancellos egreditur rationis. Etenim sermo iste alterationem è medio
Text. 80. tollit. At idem corpus, quanquam continuum, aliàs liquidum, aliàs concretum videmus, non diuisione, aut compositione hoc passum, neque conuersione, aut contactu, sicuti Democritus asserit. Nam neque transpositione, neque naturæ demutatione, ex liquido concretum euadere solet. Neque nunc dura concretáque indiuisibilia, mole sunt: sed ex æquo quoduis, nunc liquidum, interdum verò durum ac concretum existit. Præterea

...ram suæ actiuitatis, quæ determinata est, contineant. Quare id quod primò & immediatè agit in aliud, immediatũ illi erit, ipsúmque tanget; quod verò agit interuẽtu alterius, ei, in quod proximè agit, immediatè cohærebit, & huius interuentu id quod dissitũ est, tanget. Patet hoc in igni, qui lebetem attingit, ipsúmq; immediatè calefacit, per illum verò aquã lebeti contiguam.

Virtus agentium natura suum definitur certis terminis.

d *At fieri posse.* Ostendit non oportere, vt patiens secundùm vnã partem actionem admittat; secundùm aliam non. Etenim si poneremus corpus, & magnitudinẽ non vbique diuisibilem esse; sed constare ex insectilibus corpusculis, vt asseruit Democritus, vel ex indiuiduis superficiebus, vt Plato docuit: tũc verum id quidem esset: quandoquidem indiuisibilia inter se coeũtia neque faciũt maius, neque continuũ, aut extensum: quale esse oportet id quod aliud corpus tãgit, & ab eo passionem recipit. Verùm cùm res multò aliter se habeat, & horum philosophorũ sententiæ à veritate deflexerint, non est cur negemus posse totum corpus ab alio pati. Quin verò nec si ad passionem diceretur necessaria partium diuisio; id de diuisione ad actum perducta intelligi deberet: sat enim est posse cõtinuum in plura secari.

Indiuiduæ superficies Platonis.

e *Omnino autem* Probat eam sententiam quæ asserit actionem & passionem fieri dum corpuscula meatus subintrant, diuisione secretionéque partium, neq; alterationẽ neque accretionẽ tueri, immo eas è medio tollere. Videmus enim idẽ corpus seruata continuitate, partibúsque sibi mutuò cohærentibus, nunc humectari, nunc

ἔτι δ' οὐδ' αὔξησιν ἀλλ' ἤ τ' ἐστὶ καὶ φθίσιν· οὐ γὰρ ὁτιοῦν ἔσται γεγονὸς μεῖζον, εἴπερ ἔσται πρόσθεσις, καὶ μὴ πᾶν μεταβεβληκὸς, ἢ μιχθέντος τινὸς, ἢ καθ' αὑτὸ μεταβάλλοντος. ὅτι μὲν οὖν ἔστι τὸ γεννᾶν, καὶ τὸ ποιεῖν, καὶ τὸ γίγνεσθαί τε καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων· καὶ τίνα τρόπον ἐνδέχεται, καὶ τίνα φασὶ μέν τινες, οὐκ ἐνδέχεται δὲ, διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον. *Text. 31.*

ficcati, nunc hac nũc illa affici qualitate. Quod tamen in sententia Democriti esse non posset absque sectione partiũ, & mutatione penes earum situm contactúmque. Praeterea in accretione oportet quamlibet partem rei quae augetur, incrementum sumere, vt superiùs dictum fuit. Id autem si atomorum additione praestan

QVÆSTIO I.

Posśitne idem agere in seipsum actione reflexa.

ARTICVLVS I.

Explanatio controuersiæ, quoad actionem reflexam luminis.

ADVERTENDVM est, actionum materialium & alterantium, de quibus duntaxat hoc loco disserimus, duo esse genera. Aliae enim sunt directae, aliae reflexae. Actio directa est, qua in aliud rectà tenditur, vt cùm ignis aquam calefacit. Actio reflexa est, quae non ita se habet. Quod bifariam contingit; nimirum vel quia qualitas, ne vlteriùs pergat, impeditur à corpore obiecto, quod suapte natura penetrare non valet, atque ita reflectitur, vt cùm radij solis in opacum incidunt. Vel quia vna qualitas obsidetur à sua contraria, vt frigiditas aquae ab aëris calore, qui in causa est vt frigiditas in se quasi reflexa se ipsam aduersùs hostem corroboret intendátque. Est autem inter has duas actiones reflexas discrimen. Nam posterior est secundùm qualitatem habentem contrarium, & quae alioqui suopte ingenio potest introrsum permeare corpus, à quo obsidetur, vt frigiditas aërem: prior verò non item.

Actio alia directa, alia reflexa.

Status quaestionis.

In hac ergo disceptatione de vtroq; genere actionis reflexae agemus: quanquam de priori non in toto suo ambitu, sed prout comprehendit solam luminis reflexionem, de qua maior est dubitatio. Pro cuius explicatione sciendum quasdam esse qualitates, quae cùm in certa corpora impingunt, reflectuntur, vt species visiles à speculo ad oculum; imago soni, id est, echo, à loco concauo, aut flexuoso, ad aures, non secus ac pila à pariete repercussa. Et in hunc modum reciprocatur lumen à corpore opaco, tanto magis quanto illud magis opacum & tersum est: vnde aër, si omnino purus sit, nihil luminis reuerberat, vitrum nonnihil; crystallus, & alij quidam lapides, aliquanto plus, omnium maximè metalla expolita.

Deinde aduertendum est, in productione luminis posse nos loqui

Text. 81. *Præterea fieri non potest vt accretio decretióve sit: non enim quoduis fiet maius, si accretio adiectio sit: & non totum mutetur vel admisto aliquo, vel ipso per se mutato. Quòd igitur generare ac agere, & generari ac pati inter se mutuo sit, & quonã pacto id fieri queat, & quonã quidam fieri dicãt, non tamen fieri possit, hoc modo sit definitum.*

præstandum erit, non accretio, sed vnius corporis ad alterum appositio dicetur. Neque enim viuens ipsum mutatione subibit conuersio in suam substantiam alimento, vti cùm res accrescit, fieri solet: sed atomi duntaxat in se mutari poterunt, dum viuentis latera subintrant, eíque vtcunque admiscentur.

---

qui vel de agente principali, vt de sole, aut lucerna: vel de agente minùs principali, hoc est, de lumine producto in medio, cuius interuentu agens principale in vlteriores partes lumen diffundit. His positis sit prima conclusio: Corpus luminosum, siue minùs siue magis principale agens sit, potest agere in se ipsum intendendo sibi lucem per actionem reflexam. Hæc conclusio quatenus de agente minùs principali loquitur, omnium ferè auctorum consensu recipitur, patétque experientia. Namque vbi primùm radius, qui posset longiùs procedere, in opacum incurrit; quasi retrocedens in se redit, séque in proximo aëre intendit. Neque enim ob aliam causam aër terræ proximus impensiùs à sole calefit, quàm remotus; nisi quia radij in terram incidentes, reflexu geminantur, & intenduntur; atque ita plus calefaciunt: quandoquidem lux quanto intensior, tanto vberiorem ex se calorem fundit. Est autem prædictæ reflexionis ea causa, quia cùm lumen insita naturæ propensione sese communicare nitatur, si id inuento obstaculo præstare nequit, eam quasi instituti sui iacturam resarcit, in se redeundo; & quantum ab extensione impeditur, tantumdem in intensionem conferendo. Semper tamen radius reflexus remissior est directo sibi respondente; quia reflexus non maiorem habet intensionem, quàm sortiretur si in longiorem tractum recta linea pertexisset. Quare cùm agẽs semper fortiùs agat in propinquum quàm in remotum, oportet, radiũ reflexum debiliorem esse. Nec is legem actionis vniformiter difformis minùs seruat, quàm directus, atque adeò in qualibet parte viciniori opaco, à quo reciprocatio incipit, intensior est, in remotiori debilior.

Prima conclusio.

Cur lumen ab opaco reflectatur.

Lege Vitelionem li. 5. Perspect. theor.

De intensione radiorũ.

Iam eadem conclusio quatenus asserit agens principale posse intendere in se lucem per actionem reflexã; etsi negetur à quibusdam, facilè tamen probatur. Cur enim non possit? an quia agens principale nequit lucem ab eo quod minus lucis habet, accipere, vt lucerna ab aëre, quem illuminat? At si ita esset, certè nec agens minùs principale, vt vna pars aëris, ab alia minùs lucida posset per reflexionem plus luminis recipere. An quia reflexio nequit pertingere ad agens principale? Id verò apertè falsum est. Nam si reflexio lucis à pariete, verbi gratia, extendatur vsque ad decem palmos, constitui potest lucerna intra illud spatium decem palmorum, vbi retro commeantes

Posse intendi lumẽ per reflexionem, etiã in agẽte principali.

tes radij in ipsam impingant. Negari igitur non potest, in tali euentu augendum lumen in ipso etiam agente magis principali, nisi fortè id obtineret lucem summè intensam, qua non posset esse maior per naturam, qualis est in solari corpore: tunc enim quantumlibet ad ipsum reflexio pertingeret, nequaquam aliunde lumen mutuaretur.

Obiectio. Obiiciat tamen aliquis: vt patet tum experientia, tum ex propositione 55. lib. 2. Perspectiuæ: Radij Solis reflexi à speculo concauo ignem generant, quem tamen radij directi generare non possint: ergo radius reflexus non est debilior directo; cuius oppositum suprà

Solutio. asseruimus. Occurrendum, licèt tardius simplex reflexus simplici directo sibi respondente imbecillior existat: multos tamen reflexos in vnum coeuntes, vt in eo speculo accidit, posse esse fortiores directo, sicuti etiam dicitur propositione 17. libri 2. Perspectiuæ.

Obiectio. Rursum opponat aliquis: Radius directus & reflexus producuntur à luminoso in eodem instanti. Non est igitur cur reflexus dicatur directum intendere: adde quòd cùm omnis actio fit à potentiori; si radius reflexus, vt dictum fuit, remissior est directo, non vide-

Solutio. tur quo pacto hic ab illo perfici & intendi possit. Dicendum tamen licèt vterque radius eodem momento temporis producatur, reflexum posteriùs natura produci: quia supponit traiectionem directi vsque ad opacum, à quo incipit. Quin verò concedendum est, tam directum quàm reflexum cùm in eadem parte medij recipiuntur (interdum enim lumen ad aliam partem commeat) in vnum coalescere, sicuti duo gradus caloris, qui iam antea in aqua erant, & duo alij, qui nūc denuo aduenere, vnum calorem singularem com-

Duo radij in vnum coeūt. ponunt. Quòd autem reflexus minorem habeat intensionem, id nihil impedit, quominus directū intendat formaliter, id est; tanquam pars eiusdem formæ, quæ augeri dicitur: constat enim eo modo sex gradus intendi ab vno. Quin & minor lux recepta in extima superficie corporis opaci, potest actiuè, per reflexionem tamen, magis in-

Quo pacto sit intelligendum, omnem actionem esse à vincente. tendere eam, quæ maiorem obtinet intensionem, quàm ipsa. Nam cùm actio dicitur non esse nisi à vincente, & qualitatem non intendi in passo, nisi ab agente, quod eam in gradu perfectiori obtinet; non est id intelligendū nisi de eo quod per se, & directò agit; non de illo quod per accidens talem qualitatem refundit, quatenus illi impedimentum est, ne longiùs procedat.

ARTICVLVS II.

Enodatio controuersiæ quoad actionem reflexam, quæ per antiperistasim fit.

AGENDVM nunc de actione reflexa, quæ oritur ab obsessione & compressione contrarij, vocatúrque per antiperistasim, id est, per circumobsistētiam. Quòd ergo talis actio detur, manifestum est, tum aliis exemplis, quæ paulo pòst afferemus; tum quia experimur æstiuo tempore, calore superiora omnia possi-

dente,

dente, aquam fontanam & putealem frigidiorem reddi. Cæterùm quonammodo istiusmodi qualitatum productio fiat, dubium controuersúmque est. Marsilius hoc in lib. quæst. 18. Venetus lib. 1. Meteor. cap. 3. Foroliuiensis quæst. 1. in Aphoris. 15. sect. 1. & alij, aiunt effici per repercussionem specierum intensionalium à contrario circunstante. Exempli gratia, refrigerari fontanam aqua in æstate, quia species frigoris emissæ ab aqua ad corpus calidum circumstans ab eo reuerberatur, regressæque ad aquã, ac nihil in ea impedimenti inuenientes, vberiorẽ ei frigiditatẽ imprimunt, sícque aqua frigidior fit occasione obsidentis contrarij. Nam primùm quòd tales species à frigiditate, aliísque id genus qualitatibus, exiliãt, inde constat; quia sensus tactus non nisi earum ministerio sensibiles qualitates percipit; cùm sit facultas cognoscens, quæ rerum imaginibus ad cognoscendũ eget. Deinde quòd illæ à cõtrario impeditæ retro commeent, ex eo ostenditur, quia non est cur potiùs lumen in opacũ incidẽs repercutiatur, quàm illæ. Item quia nisi talis regressio daretur, nequaquam ea actio, qua qualitas propter vicinum contrarium corroboratur, reflexa appellanda esset. Postremò, quòd species intentionales possint efficere eas qualitates, quarũ imagines sunt, ex eo suadetur, quia nulla alia causa innostigãtibus se offerret, cui iure ascribi queat productio talium qualitatum in euentu & circumstantiis, de quibus agimus. Quòd si quis dicat nõ videri, qualitatem ab ea quæ tantùm esse notionale obtinet, produci posse; cùm hoc esse longè illo imperfectius ac deterius sit; id ex eo refelli poterit; quia corpora damnatorum apud inferos nõ per receptionem caloris & frigoris; sed per eorum species intentionales crucianda sunt, vt multi magni nominis, præcipuæque auctoritatis Theologi arbitrantur. At si species realem illum cruciatum possunt inurere, quid mirum si calorem etiam aut frigus apud nos generare queant?

Prima opinio de intensione qualitatum per antiperistasim.

1. *Ratio*

2.

3.

4.

Quòd species non causent qualitatem realẽ D. Th. 1. part. quæst. 67. a. 3. ibidẽ Caiet. Rich. in 2. d. 13. q. 1. circa 2. princ. D. Bon. quæst. 2.

Secunda conclusio.

Nihilominus sit secunda conclusio huius controuersiæ: Actio per antiperistasim nõ fit ministerio specierum intentionalium. Probatur, quoniam hæ species non fuerunt à natura institutæ, nisi vt sint principia cognoscendi. Deinde, quia si species repercussæ haberent vim producendi qualitates illas reales, eandem facultatem obtinerent species directæ, cùm fortiores & efficaciores sint. Tertiò, quia vt species primarum qualitatum tactilium non repræsentant nisi qualitates, quæ præsentes sunt (nec enim absentes qualitates tactu sentimus) ita vnà duntaxat cum ipsis qualitatibus realibus producuntur, nec sine illis diuagantur. Quare non egrediuntur species intentionales frigoris ad aerem calidum, nisi vnà cum frigore, cuius similitudines sunt. Quartò, quia species frigoris neque speciebus caloris, neque ipsi calori aduersantur; atque adeò non est cur in calidum corpus incurrentes ob contrarietatem ab eo resiliant. Neque obstat, quòd imago vocis, species visiles, & lumen, quæ contrarium non habent, repercutiantur. Id enim propterea accidit, quia hæc naturæ suæ conditione, non quælibet sed certi generis

Imagine: nõ habent contrarium.

ris corpora queunt peruadere, vt superiùs diximus: non enim sonus, aut eius imago, terram penetrant; similiter species visibiles non omne corpus, sed diaphanum subeunt, & lux nullum opacum intrat. Quapropter necesse est quoties isthæc offendunt ea corpora, in quæ insinuare se non valent, confestim resilire. At quatuor primis qualitatibus, earúmque speciebus intentionalibus, omnia corpora sublunaria peruia sunt, proindéque diuersa in his ratio inuenitur.

Solutio primi, & secundi argumēti.

Igitur ad primum & secundum argumentum contrariæ partis, concedendum est dari species intentionales primarum qualitatum, sed negandum eas reflecti; & ad primam rationem, quæ oppositum suadebant, reddenda est ratio diuersitatis ex iis, quæ proximè dicta sunt. Ad tertium respondendum, actionem per antiperistasim non dici propriè reflexam; sed catenus eam appellationem sortiri, quatenus emanatio illa frigoris in aqua obsessa à calido non impenditur circa aliud corpus, sed in ipsammet aquam conuertitur, qui est velut modus quidam reflexionis.

Solut. 3.

Quod spectat ad eam partem argumenti, quæ ostendere nitebatur species intentionales posse reales qualitates gignere, aduertendum primò probabile quidem esse, vt iam alibi hoc in libro censuimus, animam per suam apprehēsionem interdum in proprium corpus, immo & in materiam fœtus imprimere qualitates, quas apprehēndit; licèt enim esse intentionale, cæteris paribus, inferioris notæ sit quàm reale; id tamen nō impediet quominus hoc per illud tanquam per instrumentum gigni possit; non enim oportet causam instrumentalem, aut nobiliorem aut nobilitate æqualem esse suo effectui. Verùm licèt hoc vehementi animæ apprehēsioni nonnunquam tribuatur, non est cur ad species impressas, quæ rebus sensu & vita carentibus inhærent, extendatur; præsertim cùm animæ tam hominum quàm belluarum multò excellentiorem naturam sortiantur, quàm formæ rerū non viuentium: proindéque nihil mirum sit, si vt in aliis effectuum generibus, ita & in hoc, aliquid formæ viuentium præstent, quod à formis non viuentium effici non possit.

De imaginationis vi.

Deinde obseruandum, controuersiam non paruam esse inter doctores, num corpora damnatorum actione reali an intentionali duntaxat torquenda sint. Quòd sola intentionali, affirmat D. Thomas in 4. dist. 44. quæstione tertia, articulo primo, quæstiuncula secunda, & in additionibus ad tertiam partem, quæst. 86. articulo tertio, & quæst. 97. articulo primo, & quodlib. 8. artic. 18. Ferrariensis quarto contra gentes, cap. 89. Capreolus in 4. dist. 44. quæstione secunda, articulo tertio. Sotus dist. 50. quæstione vnica, articulo tertio, conclusione tertia. Hispalensis dist. 44. quæst. quarta. His illud potissimùm fauet argumentum, quia per vicissitudinem realis caloris & frigoris oporteret damnatorum corporibus pœnam minui; siquidem nunc plus nunc minus frigoris aut caloris in se haberent: quod tamen non accidet si torqueantur per momentaneam receptionem specierum.

Dubium de modo quo ignis damnatorum corpora vrat.

D. Thomas opusc. 3. cap. 177. tract. 1. & opusc. 10. c. 26. Paludanus in 4. dist. 44. quæst. 6. vtramque partem defendit.

Con

Contraria tamen ſententia, quæ ſtatuit corpora damnatorum non per ſolas ſpecies intentionales, ſed per realem caloris productionem crucianda eſſe, probabilior eſt. Hanc tuetur D. Bonauentura in 4. diſt. 44. art. 3. quæſt. 1. Scotus quæſt. 3. Maior quæſt. 2. Argentinas quæſt. vnica, Richardus quæſt. 6. & 7. articulo 2. circa 2. princip. Durandus quæſt. 10. Carthuſianus ibidem, qui contrariam partem ſeueriori, quàm par erat, cenſura improbans, ineptam eam vocat. Habent autem hi auctores pro ſe eam rationem, vt nunc cæteras omittamus, quòd ex ſacra pagina, & patrum dictis, conſtat corpora damnatorum ignis miniſterio vrenda eſſe, & grauiſſimis doloribus crucianda. Quare cùm proprius & naturalis modus vrendi & torquendi corpora, ſit per calorem, & realem actionem diſſoluentem corporis temperamentum, & lædentem ſenſiterium tactus: non eſt cur ſine cauſa ad ſolam intentionalem actionem recurratur. Nam quod aiunt, ignem non poſſe momento in excellenti gradu calorem inducere, fatendum id quidem eſt, niſi diuina virtute eleuetur, ſicuti etiam eleuatur ad torquendos dæmones: cùm tamen nihil corporeum ſuapte natura in rem expertem materiæ poſſit agere.

Probabilior ſententia.

Lege Ægyd. quodl. 2 q. 9. & 10. Hen. Gand. quodl. 8. quæſt. 24.

Eleuatur diuina virtute ignis ad torquendos Dæmones.

Ex his perſpicua relinquitur ſolutio rationalis, quæ probare contendebat poſſe ſpecies intentionales producere qualitatem realem, exemplo cruciatus damnatorum. Negamus enim eorum corpora eo modo torqueri. Quòd ſi ita re vera torquentur, id non ad naturalem facultatem ſpecierum, ſed ad diuinam virtutem, qua ſupra ſuam facultatem excitantur, referri debet.

Quod denique obiiciebatur, non occurrere aliam rationem qua qualitates per antiperiſtaſim intendi poſſint, quàm per regreſſum ſpecierum; id falſum eſſe mox patebit. Vt verò tertiam concluſionem ſtatuamus, prænotandú eſt, qualitates, quæ per antiperiſtaſim in ſubiecto producuntur: ſiue maiorem intentionem in eo comparant; aut eſſe ei naturales, vt frigus aquæ, aut eius naturæ repugnantes, vt calorem eidem aquæ. Deinde repetendum memoria eſt id quod libro ſeptimo Phyſicorum cap. 1. quæſt. 1. art. 3. & lib. 8. cap. 4. quæſt. 1. art. 2. docuimus, videlicet, cùm aqua remotis impedimentis natiuam frigiditatem recuperat, eam actionem, qualis qualis eſt, proximè quidem, & tanquam à cauſa minùs præcipua, oriri à forma aquæ; mediatè, & tanquam ab agente principali, effici à generante. Quod ſimiliter de actionibus, quibus cætera corpora ad ſtatum naturæ ſuæ debitum reuertuntur, pronuntiandum eſt, vt cùm exhalationi frigiditas eius formæ conueniens redditur: & cùm ignis tendit ad Lunæ concauum, & terra in centrum mundi.

Solutio 4.

Aqua ad natiuum frigus reuocatur.

His poſitis ſit tertia concluſio: Actio, qua corpus per antiperiſtaſim mouetur ad qualitatem ſibi naturalem, proximè eſt à forma ſubſtantiali ipſius corporis, remotè à generante. Hæc concluſio ea ratione oſtenditur, quia eiuſmodi actio non eſt à ſpeciebus intentionalibus, vt probatum fuit, nec à contrario, cùm vnum contrarium

3. Concluſio.

non sit per se causa efficiens alterius, sed contrariorum contrariæ causæ sint, vt testatur Aristoteles libro secundo huius operis capite decimo text. 56. & libro quarto Meteor. capite septimo. Nec est à materia, aut quantitate, aut qualitate aliqua subiecto inhærente, vt loco citato ostensum est: erit ergo à forma, & à generante, modo antè explicato. Itaque duplici euentu solet vnumquodque subiectum sese reuocare ad natiuam qualitatem, eámque magis intendere; nimirum cùm liberatur à contrario, cuius vi eam qualitatem amiserat: item cùm obsidetur à contrario vehementi (dummodo id non tam vehemens sit, vt ab eo omnino opprimatur, sicuti aquæ accidit, cùm igni exposita illius actiuitati succũbit.) Nam cùm vnumquodque ingenitam habeat propositionem ad se conseruandum; si à contrario obsideatur, consueuit forma quodam naturæ instinctu ex se fundere qualitatem contrariam qualitati vicini hostis, à quo impetitur, vt his armis se illi opponat, eiúsque potentiæ resistat, & seipsum ab interitu vendicet. Ac de qualitatibus subiecto natiuis, eiúsque formæ consentaneis, cùm per antiperistasim intenduntur, ita videtur sentiendum.

Insita cuique propositio ad tuendum se.

ARTICVLVS III.

Explicatio eiusdem.

DE iis autem, quæ subiecto peregrinæ & repugnantes sunt, maior est dubitatio. Ac primùm quòd illæ etiam, circunstante aduersario, magis intendantur, experientia constat: quandoquidem forma substantialis exhalationum est eiusdem speciei cum forma substantiali terræ, è qua euocantur, vt in Meteoris docuimus, proindéque natura sua frigiditatem postulat; & tamen exhalationes, cùm in medium aëris tractũ venêre, illius regionis frigore circũseptæ nonnunquam, vt Aristoteles lib. 1. Met. cap 4. inquit, adeò incalescunt, vt ignem concipiant: quod similiter accidit aliis quæ in infima regione accenduntur. Præterea constat, aërem æstiuo tempore ædibus conclusum vltra gradum sibi debitum à calido ambiente refrigerari; & aquas subterraneas per hyemem aëre frigido obsessas tepefieri, ac vaporẽ calidum exhalare. Cæterùm quænam sit causa intẽtionis istiusmodi qualitatum, obscura quæstio est. Nonnulli, quorum sententiam amplectitur Galenus lib. 3. de simplicibus medicamentis, cap. 3. affirmant, puteorum & fontium aquam (quo maximè exemplo antiperistasis, de qua nunc sermo est, comprobari solet) non magis hyeme quàm æstate calidam esse; sed perpetuò frigidam; etsi tactus æstimatione nunc calida nunc frigida videatur: quia cùm sensiterium calet, frigida; cùm friget, calida apparet: non secus atque in balneo accidit, vbi si quis aquam modicè tepidam pelui illatam contigerit, eam non tepidam

Tractatu 1. cap. 1.

Sententia Galeni.

tepidam, ſed frigidam iudicat. Quare nihil mirum ſi putealis & fontana aqua tactui per hyemem frigiditate affecto calida videatur. Hæc opinio à veritate aberrat: licèt enim illa tactus deceptio interdum contingat, non tamen in re ſubiecta locum habet. Cùm altera quoq; ratio ſit, vt cæteras prætereamus, quæ illum putealis & fontanę aquæ in hyeme calorem teſtetur, nimirum quia videmus puteos & fontes hyeme fumare, calidúmque vaporem edere, quod perſpicuum eſt magis intenſi caloris indicium. *Improbatur.*

Hac igitur reiecta opinione, qui fatētur qualitates in alieno ſubiecto reuera intendi, in diuerſas partes abiere. Quidam volūt eas intendi ab intrinſeco ex occaſione circunſtantis contrarij, id eſt, cùm aqua obſidetur à frigido, gradum vnum caloris, v. c. quem habebat, alios tres quatuorve fundere, non per ſe, aut propria facultate; ſed quatenus gradus ille eſt virtus alterius agentis, cui per ſe, & ex natiua conditione calor debetur. Sicuti, vt in Phyſicis diximus, actio, qua ignitum ferrum vrit, non formæ ipſius ferri; ſed ignis, cuius virtus calor ille eſt, aſcribi debet. Nec mirum quòd tale agens illi gradui caloris eo modo ſuppetias ferat; quandoquidem ex innata inclinatione ad ſeſe tuendum, ſuæ qualitatis defenſionem eo artificio procurat. Alij affirmant eas qualitates nequaquam intendi eo modo, ſed ab alia cauſa extrinſecus occurrente; quorum ſententia, re diligenter conſiderata, omnino amplectenda videtur. *Secunda opinio aliarum.* *Lib. 2. cap. 7. q. 18. art. 4.* *Tertia opinio.*

Sit igitur quarta concluſio: Qualitates in alieno ſubiecto non intenduntur ab intrinſeco per antiperiſtaſim, vt paulo antè dicebatur, ſed ab alia cauſa aduentitia, quæ tunc occurrit. Prior pars huius concluſionis oſtenditur; primùm, quia ſi calor in aqua obſeſſa à frigido ita intenderetur, non poſſet aqua ſummè frigida in ſubterraneo loco poſita per antiperiſtaſim calefieri. Si enim eiuſmodi calor non niſi à gradu iam in aqua exiſtente proximè oritur, cùm aqua ſummum habens frigus nihil in ſe caloris ferat, non erit à quo intēſior calor oriri poſſit. Secundò, quia forma aquæ adiuta tum ſex gradibus frigoris, v. c. quos poſſidet, tum frigido circunſtante maiores obtinet vires ad illum intenſioris caloris fluxum impediendum, ſéque conſeruādum, quàm ad ſe corroborandum & tuēdum habeant duo gradus caloris, quos ignis in aquam impreſſerat. Quare nequibit iſtiuſmodi circunſtantiis ille aquæ calor ſeipſum intendere, vtpote à valentiori aduerſario impeditus. Tertiò, quia licèt actio, qua aqua ab igni præcalefacta manum calefacit, & qua ferrum candens vrit, attribuatur igni; tamen nec calor aquæ tunc ſe ipſum intendit, neque ferrum in ſe agit: ergo ratio illa ducta ab exemplo aquæ calidæ & ferri candentis non eſt ad rem. Quòd ſi dicant calorem illum in aqua à contrario obſeſſa augeri eo modo, quo frigus in aqua, dum ſe ad natiuum ſtatum reuocat, facilè cōuincitur hæc reſponſio. Nam tale incrementum nō eſt ab ipſo frigore, ſed immediatè ab aqua, à qua frigus manat. Quare non poterit calor intendi eo pacto in aqua, cùm non ſit ibi forma ignis, à qua fluat: alioqui poſſet forma per ſe immediatè operari, vbi non eſt. *4. Concluſio.* *Prima ratio pro priori parte concluſionis.* *Secunda ratio.* *Tertia ratio.* *Confutatio ſolutionis.*

Probatio cõclusionis quo ad posteriorẽ partem.

Posterior pars nostræ conclusionis ea ratione suadetur: quia cùm intensio prædictarum qualitatum non sit à principio illo intrinseco, vt probatum est: nec ab alio, quod iam in subiecto præexistat; siquidem illud neque apparet, neque ab aduersæ partis auctoribus assignatur: necessariò erit ab aliqua aduentitia causa, quæ tũc occurrat, maioremque illam intensionem efficiat. Hæc verò caus[a n]on vna eadémque semper est: sed alia atque alia pro re nata, vt iis, quæ mox dicemus, conspicuum fiet. Imprimis enim cur exhalatio frigido aëre compressa accendatur, ratio est, quia dum ab aëre coërcetur, eique resistit; istiusmodi conflictu & collisione, quæ motus localis est, vltra modum incalescit, & flammam concipit. His adde alias istius accensionis causas, de quibus ex professo egimus in Meteoris, tract. 2. Item, aër calidioribus temporibus intra secretiores domos & specus friget, partim quia in iis terreni halitus, quibus scatet, natura frigidi, extra solis calorem positi, vltro se in natiuum frigus vẽdicant, ipsúmque refrigerant: partim quia corpora terrea, quibus continetur, ob caloris antiperistasim frigiditatem suam roborant, eáque inclusum aërem afficiunt. Qui tamen ibidem hyemali tempore calidior est ob antiperistasim externi aëris frigidi, modo superiùs explicato. Item propterea aquæ puteales, & fontaneę, per hyemem calefiunt; quia terra dum frigore addensatur, & coit, exhalationes, quas intra se æstate collegerat, in caua & apertiora loca traiicit, illæque in subterraneam aquam incidentes, ipsam calore, quo præditæ sunt, imbuunt. Et hæc quidem ratio consentanea est doctrinæ Aristotelis primo libro Meteor. vbi ait hyemali tempore loca subterranea esse calidiora, quia frigus calorem illuc adigit impellitque. Nam cùm hic impulsus non fiat migrante calore ab vna parte subiecti ad aliam, consequens est vt fiat deferentibus illum aliquibus corpusculis, quasi vehiculis; hæc verò non alia esse possunt, quã exhalationes terræ sinu abditæ, quas terræ partes extimæ superficiei vicinæ, dum frigore stringuntur, in abditiora adigunt. His etiam concinit illud poëtæ Lucretij lib. 6.

De accensione exhalationis circũstãte frigido.

Cur aquæ puteorum & fontium per hyemem incalescant.

Lucretius.

Frigore cùm premitur porrò omnis terra coitque,
Et quasi concrescit, fit scilicet vt coëundo
Exprimat in puteos si quem gerit ipsa calorem.

Obiectio.

Ex superioribus non erit difficile inuenire quæ sint in cæteris euentis causæ intensionis qualitatum ob antiperistasim, cùm qualitas in alieno subiecto intenditur. Obiiciet tamen aliquis; Media aëris regio est frigida per antiperistasim, vt est communis philosophãtium vox, & tamen nulla est causa externa, quæ illi frigus intendat præter circunstantiam aduersarij; ergo qualitas in alieno subiecto intenditur eo modo, quo contraria opinio afferebat. Corroboratúrque argumentum; quia si lux cùm in opacum incidit, auget se ipsam, compensando in proprio subiecto, quod in alieno ob impedimentum efficere non potuit; cur etiam calor in subiecto non suo,

Quando lux impeditur ab extẽsione, cõferri si ad intensionem.

cùm à

cùm à contrario obsidetur, non cessabit ab actione, & effusione in externam materiam, séque ipsum corroborabit aduersùs vicinum hostem? Certè eius rei conspicuum exemplum videtur calx, quæ iniecta aqua vltra propriam naturam ita incalescit, vt ferueat, ignémque concipiat.

De aliis caussis istius frigoris egimus in Meteor. tract. 1. c. 2.

Dilutio obiect.

Huic obiectioni occurrendum, mediam aëris regionem frigere ob antiperistasim, non quòd ipsi immediatè augescat frigus ob circunstantiam calidi aëris, sed quia exhalationes & vapores natura frigidi, postquam eò peruenere, vicini aëris calore per antiperistasim refrigerãtur, totíque illi plagæ frigiditatem impertiunt. At enimuero probabile est, eum aëris tractum prima mundi creatione ab auctore naturæ vberiori frigore, quàm eius natura postulabat, fuisse conspersum, propter maiorem gignendorum imbrium commoditatem, vt alibi monuimus. Quo fit vt ei non à sola antiperistasi, interuentu exhalationum & vaporum, frigiditas obueniat.

In nostris Meteoris tractat. 1. c. 2.

Quod ad argumenti confirmationem attinet, negari non potest, rationem, quæ in ea affertur, admodum probabilem reddere sententiam aduersariorum, quæ nobis etiam alibi placuit, si tamen eam ita intelligant, vt dicant qualitatem subiecto contrariam intendi in eo per antiperistasim, non quasi maior illa intensio re vera manet à forma, id enim fieri non posse demonstrauimus; sed quia quod in hostem impendere deberet, id quatenus est virtus talis formæ, etsi absentis, in se reciprocando sibi ipsi impendit, vt in argumento dicebatur. Occurrendum tamen, diuersam esse rationem in luce, & in qualitatibus, de quibus in præsenti agimus. Nam præter ea quæ circa secundam conclusionem secundi articuli diximus, cùm, verbi gratia, calor in aqua existens obsidetur à frigore, maiorem vim habet forma aquæ, & eius frigus, vnà cum frigore circunfusi corporis, ad intendendum frigus ipsius aquæ, & impediendam intensionem caloris, quam habeat calor ad se corroborandum, vti suprà etiam disseruimus; quare non potest calor in tali alióve simili euentu à se intendi. At in luce diuersa omnino ratio est; cùm neque in subiecto, cui inest, neque in circumiacente corpore habeat qualitatem contrariam, quæ impedimento esse queat, ne inuento opaco in se ipsam redeundo vlteriorem progressum compenset.

Cur non intẽdatur qualitas in alieno subiecto à se ipsa.

Porrò exemplum recentis calcis, quod attulimus, postulat in primis explicemus quid caussæ sit, cur calx perfusa aqua ignescat. Ea de re ita scripsit D. Augustinus lib. 21. de Ciuit. Dei, cap. 4. Calx occultissimè ab igne ignem concipit, cúmque iam gleba tangentibus frigida tam latenter seruat, vt nulli nostro sensui prorsus appareat; sed compertus experimento, etiam dum non apparet, sciatur inesse sopitus. Propter quod eam calcem viuam loquimur, velut ipse ignis, latens anima sit visibilis corporis. Iam verò quàm mirum sit, quòd cùm extinguitur, tunc accenditur, & aqua frigida infusa tunc efferuescit.: at si non adhibeas aquam, sed oleum, quod magis fomentum est ignis, nulla eius infusione feruescit. Hæc D. Augustinus;

Cur iniecta aqua calx ignescat.

In calce ignis actu.

Ex cuius ſententia habemus in calce viua cõtineri ignem actu. Quod etiam affirmat Fracaſtorius in libro de vini temperatura. Verùm is ignis conſopitus eſt, atque iniecta aqua eius particulæ primùm hinc inde interceptæ conſtipantur: tum ob antiperiſtaſim frigidi humoris quaſi reuiuiſcunt, & ſe produnt. Vnde patet non intendi hîc calorem in alieno ſubiecto propter contrarium circunſtans, quod petebat argumentum, ſed in ſuo ſibíque proprio exuſcitari.

ARTICVLVS IV.

Adduntur quædam ad propoſitæ difficultatis explicationem concludendam.

AD abſolutionem huius controuerſiæ quædam animaduertenda ſunt. Primum eſt: Actionem, qua in alieno ſubiecto qualitates proximè intenduntur, non eſſe reflexam, ſed directam, vt erit conſideranti perſpicuum. Nam cùm, verbi gratia, corpora terrea aërem, quem intus cohibent, vltra naturæ ſuæ gradum refrigerant, ea refrigerandi actio directè eſt à corporibus terreis abſque vllo modo reuerberationis, etiam minùs propriè dictæ, licèt corpora ipſa terrea per reflexam actionem priùs refrigerentur. Ideóque addidimus particulam, proximè: nam illa ipſa aëris refrigeratio remotè oritur ab ea qua prædicta corpora natiuam frigiditatem in ſemetipſis intenderunt per antiperiſtaſim.

Secundum eſt; Non in omni antiperiſtaſi augeri per maiorem intenſionem, qualitatem in corpore obſeſſo à contrariis. Etenim, exempli gratia, ventriculus hyeme calidior eſt, vt teſtatur experientia, docétque Hippocrates Aphoriſ. 15. vtique ob circunfuſi aëris frigiditatem: & tamen non oportet habere tunc ventriculum plus caloris intenſiuè, quàm reliquo anni tempore, licèt extenſiuè plus habeat, vt in eius Aphoriſmi interpretatione Medici obſeruant. Nam quia brumæ frigus cutim ſtringit, & egreſſum ſpiritibus præcludit, neceſſe eſt maiorem tũc intus colligi & aſſeruari copiam ſpirituum, in quibus continetur calor: non tamen ideo neceſſe eſt tunc calorem ventriculi intendi, ſeu plures gradus acquirere. Verùm nonnunquam præcluſio halituum maiorem qualitatis intentionem efficit, vt videre eſt in eo exemplo, quod Galenus lib. 3. de temperamentis cap. 2. affert, vbi ait, fimum columbinum impedita tranſpiratione aliquando vſque adeò incaluiſſe, vt flammam conceperit, qua domus arſit.

Cur ventriculus hyeme calidior.

Garbius lib. 2. tract. 1. q. 3. Vega lib. art. Med. capit. 23.

Galenus.

Et verò cùm ad ignis generationem plus caloris requiratur, quàm fimus ſuopte ingenio poſtulet, clarum eſt, ob illam præcluſionem fuiſſe calorem fimi non extenſiuè tantùm, ſed etiam intenſiuè auctum. Potuit autem augeri per eum motum localem, quo halitus ab egreſſu impediti & repercuſſi in interiores partes aceruatim fe-

reban

rebantur, vti accidit aliquando in generatione fulguris cùm videlicet reuerberatione exhalationis à nube circumstante, ignis accenditur, & fulgetram exhibet.

Tertium est, Nullam earum actionum, de quibus hoc loco disseruimus, aliquid in seipsum agere per se, ac propriè, quod huius disceptationis caput erat. Nam, verbi gratia, radius reflexus cùm directum intendit, non nisi ex accidente in illum agit, quatenus inuento obstaculo, quantum porrigi in longum deberet, tantundem in se recurrit. Item verò dum aqua propter ambientis cõtrarij oppugnationem natiuum frigus auget, præterquam quòd non eadem pars agit, & recipit: nam proxime agit forma & recipit materia; ea actio, cùm emanatio quædam sit, minùs propriè actionis nomen vendicat, vt diximus lib. 7. Physic. cap. 2. quæst. 1. vbi etiam ostendimus cur istiusmodi actionibus, non dicatur aliquid simpliciter agere in seipsum, quæ nõ est cur de hoc loco à nobis repetantur. Cùm verò qualitas in subiecto alieno magis perficitur, & augescit, planum est non dari actionem eiusdem in se: quandoquidem actio illa est ab agente externo, vt à corpore terreo inclusum aërem refrigerante. *Responsio ad principalem quæst.* *Emanatio minùs propriè actio dicitur.*

Quartum est, quæ à nobis in libris Meteor. aut alibi de actione ob antiperistasim, ex occursu, & quasi per transennam dicta sunt, ea omnia ad conclusionum, quas in hac disceptatione statuimus, normam ac veritatem esse reuocanda.

QVÆSTIO II.

Possítne simile agere in sibi simile, an non.

ARTICVLVS I.

Statuitur prima conclusio, eadémque ab aduersariorum argumentis defenditur.

TRIPLICITER quod ad præsentem disputationem attinet, possunt res similes esse in qualitate; Vno modo quoad gradum efficacitatémque agẽdi, vt duo ignes pari caloris ac siccitatis intensione, & materia æquè rara præditi. Secundò, quoad qualitatem in specie, non tamen gradu, quidquid sit de acrimonia in agendo; quo pacto se habent ignis, & aqua tepida. Tertiò, penes gradum, non tamen agendi acrimoniam, seu vehemẽtiam, vt duo corpora æquè calida, quorum alterum rarius sit, alterum densius. Constat enim æquè intensum calorem in re, quæ magis compacta est, & plus materiæ cohibet, vehementiùs vrere. *Triplex genus similiũ.*

His animaduersis prima conclusio sit: Ea quæ primo modo similia sunt, mutuò in se agere non possunt. Hæc probatur, primùm, quia teste Aristot. in lib. de motu anim. & Auer. 4. Physic. com. 71. *Prima conclusio.*

Omnis

Omnis actio Physica vnius in alterum, fundatur in victoria, & excessu agentis. Hæc autem non se vincunt, aut excedunt. Deinde quia id quod agit, nititur assimilare sibi patiens, vt docuit Arist. cap. 7. huius libri text. 51. Quare vbi iam perfecta similitudo extiterit, vt in re proposita, non procedet actio. Corroboratúrque argumentum, quia potentia actiua est principium transmutandi aliud, quatenus aliud est, vt definit Arist. lib. 5. Metaphy. cap. 12. text. 17. & lib 9. cap. 1. text. 2. Ex quo sequitur passum debere esse agenti dissimile, & contrarium, atque adeò ab eo quod sibi omnino simile est, pati non posse. Vnde quasi commune axioma celebratur à Philosophis, Omnē actionem esse à proportione maioris inæqualitatis.

Potētia actiua principiū transmutandi aliud.

Philosophicū axioma.

Obiectio. Sed obiiciat quis: Speculum vnum potest agere in aliud æquè tersum & lucidum, atque omnino simile sibi, transmittendo in illud rei obiectæ imaginem. Ergo simile potest agere in simile primo modo.
2. Secundò; Sit mixtum inanimatum homogeneum, cuius omnes partes eadem intensione caloris præditæ sint, similitérque quoad alias qualitates sese habeant; partes huiusce mixti poterunt in se mutuò agere vsque ad interitum; alioqui non omne mixtum esset corruptibile ab intrinseco; ergo vna pars corporis mixti agit in aliā sibi similem.
3. Tertiò: Ignis maior minorem absumit; vt experientia notum videtur, asseritque Aristoteles in Problematis sect. 3. problemate 22. sect. 33. probl. 2. & lib. de breuit. vit. cap. 2. sed assumptio illa non nisi agendo fit: ergo vnus ignis potest agere in alium sibi similem, esto ambo qualitatum gradu inter se cōueniant.
4. Quartò; Sit corpus luminosum A, quod habet octo gradus lucis, eámq; per spatium B C D. vniformiter difformiter explicuerit. Deinde extendatur hoc ipsum luminosum in molem ampliorem cum eadem intensione lucis. Hoc posito si antea in prima superficie produxerat lucem octo graduum, nunc maius redditum intensiorem lucem gignet in eadem prima superficie; & tamen non est intensius modò quàm priùs Igitur aliquid agit in id quod sibi prædicto modo simile est quoad intensionem gradualem. Probatur maior, quia eiusmodi luminosum fundit nunc lucem in maius spatium, vt sensu constat; non potest autem eam longiùs fundere, quin ipsam in omnibus partibus intendat; cùm agat vniformiter difformiter. Quare etiam in prima superficie lucem augebit.

Superiora argumenta sic diluito: Ad primum dic, cùm speculum reflectit ab se imaginem ad aliud, non dari actionem inter similia, qua similia, id est, inter specula, quatenus æquè lucida sunt, vel æquè tersa; sed quatenus dissimilia existunt, secundùm esse intentionale, seu ratione specierum, quia speculum A, imaginem, quam à re obiecta imbiberat, traiicit (intellige eandem speciē, non numero) ad B. quod ea caret, sicque agit in dissimile. Par solutio reddenda est illi argumento, quòd quidam afferunt, nempe, duæ phialæ vitreæ æquè duræ, vtrinque collisæ defringent sese mutuò: ergo simile aget in simile. Occurrendum est enim, eiusmodi phialas non agere in se prout

duræ

duræ sunt, atque adeò quatenus similes; sed vtramque per impulsum sibi à collidente impressum vincere alterius duritiem, atque ita continuitatem soluere.

Ad secundum dic, partes mixti homogenei, quale ibi describitur, non acturas in se mutuò, neque eiusmodi corpus esse corrumpendum, nisi extrinsecus accedat agens contrarium, quod illius temperiem dissoluat, aliamque formam inducat: quod in tam frequenti contrariorum occursu nequaquam difficile erit. Itaque non oportet omne mistum, etiam homogeneum, corruptibile esse ab intrinseco. Quamuis id de mistis dissimilium partium, qualia sunt viuentia, pro vero habeatur.

Non omne mistum esse corruptibile ab intrinseco.

Lege quæ de corruptione viuentiũ ab intrinseco diximus in hoc lib. cap. 4.

Ad tertium respondendum est cum Aristotele eodem loco, minorem flammam dici à maiore absumi, non quòd hæc illam per se corrumpat, aut in eam propriè agat, sed per accidens; quatenus ea pabulum deuorat, videlicet fumum, quod illa non nisi longo tempore absumere potest, hæc verò ocyus absumit. Lege, si placet, quæ in hác sententiam scripsimus in nostris problematis ad finem librorum de Cœlo sect. 4. probl. primo.

Dil. 3. obiect.

Ad quartum: Luminosum illud redditum maius non augere lucem in prima superficie, quia non potest agere in simile; nihilominus quia magis extenditur, necessariò, vt probat argumentum, intendere illam in spatio vltra primam superficiem in omnibus partibus diuisim sumptis, sic tamen vt in aliqua immediatè versùs ipsum indeterminatè accepta eam non augeat. Nam cùm immediatè post primam superficiem in parte incerta sit quidquid est infra lucem octo graduum, certè intendi ea lux non potest, quin ad octo graduum intensionem perueniat. Quare cùm luminosum quantumlibet dilatetur, neutiquam eximatur à lege vniformiter difformiter agendi, quemadmodum postquam increuit, lucem in prima superficie non auxit; ita nec eam immediatè pòst in parte certa intendit. Si quis autem petat quanam parte intensio incipiat: occurrendum erit, designari eam non posse, cùm incerta atque indefinita sit.

Dil. 4. obiect.

De extensione luminis vniformiter difformiter vltra primã superficiem.

ARTICVLVS II.

Ponitur secunda conclusio; diluuntur obiectiones.

EXPLICATVM à nobis est quo pacto sese habeãt quoad vim agendi ea quę primo modo similia sunt; nunc cætera persequamur. Sit secunda conclusio: Inter similia secundo modo potest esse actio; ita nimirum, vt id quod intensius est, in minùs intensum agat, non contrà. Hæc conclusio ex eo probatur, quia, vt supra disputabamus, actio est à vincente, & à proportione maioris, non autem minoris inæqualitatis. Patet etiam experientia quotidiana; videmus enim minus calidum intendi à calidiori, vt aerem ab igni, & minus frigidum à frigidiori, vt terram ab aqua, &

Secunda conclusio.

Actio est à vincente.

vnumquodque vt minus tale est, ita ab eo, quod est magis tale, perfici, non autem vice versa.

Obiect. 1. Verùm obiiciat aliquis: Fieri potest vt aliquid producat qualitatem magis intensam quàm in se cohibeat. Ergo non omnis actio est à proportione maioris inæqualitatis. Assumptum ita ostenditur: Sumatur corpus B. vniformiter difformiter calidum, ita vt in prima superficie habeat calorem sex graduum, & immediate pòst quidquid infra eiusmodi intensionem est: Tunc detrahatur ei diuina virtute prima superficies, & secundùm eam partem applicetur patienti idoneo. Vel corpus B. producet calorem sex graduum in prima superficie patientis: vel id, quod est immediate i[n]f[r]a illos sex gradus: Si detur posterius; quàm igitur intēsus erit is calor? certè designari id non poterit; quod tamen absurdum est, cùm de certa superficie agitur. Restat igitur vt producat calorem sex graduum, & tamen hunc non habet; quia detracta fuit illa superficies, in qua sola erat tanta intensio: ergo istud corpus producet calorem maioris intensionis quam

Obiect. 2 in se obtineat. Deinde; Aër tempore hyberno congelat aquam, eam vtique refrigerando; & tamen ipse minùs frigidus est, quàm aqua, cùm natura sua calidus sit, nec congelescat. Ergo aliquid minus frigi-

Obiect. 3. dum intendit frigidius. Tertiò: Nihil potest pati nisi à contrario, vt hoc in libro cap.7. text.49. & sæpe alibi affirmat Aristoteles: sed calidum quinque graduum, & calidum trium graduum, non sunt contraria; cùm non se perimant, imò conseruent in eodem subiecto: ergo hoc non poterit ab illo pati: atque adeò inter similia secundo modo non datur actio.

Prior solutio obiectionis primæ. *Posterior solutio, quæ magis placet.* Non est tamen difficile his argumentis satisfacere, quanquam circa primum diffideant neoterici. Quidam enim data hypothesi negant vllam actionem ab eo corpore exituram, quod careat certi ac definiti gradus forma, per quam agere debeat. Alij, quibus magis assentimur; quia parum verisimile putant ob defectum superficiei omnem caloris actionem inhibendam, inquiunt, producendum ab eo corpore calorem sex graduum, non quidem per se ac merito agentis, quod eo gradu caret, sed ob naturam ipsam affectus, videlicet caloris, quem repugnat in subiecto certo, & in tali euentu non produci sub certa & definita intensione, qualis est sex graduum. Itaque id quod deest ex parte agentis ad complementum sexti gradus, quasi per resultantiam in re patienti orietur.

Sol. 2. obiect. Ad secundum dicendum in primis, ex eo quòd aqua hyberno tempore in gelu concrescat, non verò aër, haud rectè concludi aquam esse frigidiorem aëre, cùm palàm sit oleum & ceram minori frigore, quam aquam, concrescere. Sed enim reuera aqua, quæ in gelu coit, circunfuso aëre frigidior est, nec ab illo condensatur; sed partim cælestium corporum influxu, quæ in aqua, vt in natiuo subiecto, promptiùs quàm alibi, frigiditatem imprimunt; partim quòd aqua ipsa remotis per hyemem impedimentis vltro se in suum frigus vendicat. Nobis tamen videtur aquæ congelationem non à sola frigiditate prouenire

Quomodo aqua in gelu concrescat.

De congelatione egimus in Meteoris tra.t.7. c.7.

prouenire (alioqui elementum aquæ in sua natiua constitutione non liquidum sed concretum esset, quod nequaquam verisimile est) sed à certa aliarum etiam qualitatum coitione, quæ aquæ liquorem in gelu contrahit.

Ad tertium concedenda est maior, & ad minorem dicendum, calorem intensum & remissum esse quodammodo contraria, vt docuit Aristoteles 5. libro Physic. cap. 2. text. 19. nimirum ratione excessus & defectus, quatenus minùs intensum importat priuationem seu negationem perfectionis, quam magis intensum vendicat, quod non competit quinque gradibus, & tribus gradibus caloris existentibus simul in eodem subiecto, vt patet. Adde, subiectum ipsum minùs calidum habere propriam contrarietatem respectu magis calidi, si minùs calidum spectetur prout quantum ei caloris deest, tantundem obtinet frigoris; sic enim quatenus frigidum est, repugnat calido. *Sol. 3. obiect.*

ARTICVLVS III.

Traditur tertia conclusio, soluuntur rationes contrariæ sententiæ.

ESTAT agamus de iis quæ tertio modo similia sunt. Sit tertia conclusio; Inter similia tertio modo non potest dari actio. Hæc conclusio est ad mentē Aristotelis hoc in lib. cap. 7 text. 8. D. Th. ibidem; Galeni lib. 2. de simplicium medicamentorum facult. cap. 18. Saxon. quæst. 15. & aliorum complurium, est tamen contra Marsilium hoc loc. quæst. 18. Niphum cap. 2. quæst. 2. Sotum lib. 2. Physic. quæstio. 4. & alios, existimantes calidum in materia densiore posse intendere æquè calidum in materia rara. *3. Conclusio.* *Valles. in hūc locum Galeni, Astudils hoc libro qu. 21. Veneti. in sum. c. 23.*

Probatur tamen nostra conclusio, quia si v. g. calidum in materia densiore ageret in æquè calidum, sed minùs densum, vtique ageret, vt illud sibi assimilaret: atqui iam est ei perfectè simile, vtpote secundùm speciem & gradum; nam secundùm densitatem non conatur ipsum reddere simile, vt euentus satis probat; nullo igitur pacto in illud aget. Secundò: Idem ostenditur, quia alioqui possent duo corpora calida quarto gradu, vicissim sese intendere, & ad octauum vsque gradum promouere. Sumantur enim ferrum, & aqua, vtrumque calidum quarto gradu: ferrum, quia densiori materia præditum est, potest, vt aduersarij concedunt, calorem aquæ vsque ad quintum gradum intendere: sed calidum in quinto gradu potest intendere calidum in quarto, idque sibi perfectè assimilare: Igitur aqua producet in ferro alium nouum gradum caloris, nempe quintum. Rursus ferrum calidum quinto gradu propter materię densitatem augebit calorem aquæ vsque ad sextum gradum; atque ita similiter vsque ad summum vltimúmque gradū, quod tamen nequaquam videtur admittendum. Tertiò, cùm agere supponat esse id *Probatio.* *Agere suppo- nit esse.*

quod

quod est in potentia ad aliquem actum, nequit ad eiusmodi actum perduci, nisi ab eo quod actu tale est, vt docet Aristoteles 3. lib. Physic. cap. 2. text. 17. & hoc lib. cap. 9. text. 77. Ergo calidum quarto gradu, quod est in potestate ad maiorem intensionem, non nisi ab eo quod calidius est, intendi potest. Quare nequaquam à calido quarto gradu intendetur. Quòd siquis occurrat, calidum quarto gradu in materia densiori, etsi quatuor tantùm gradus actu obtineat, virtute tamen propter materiæ densitatem ac multitudinem plures obtinere: is facilè coarguetur. Nam si densitas conferret agenti vim ad producendum intensiorem calorem, quàm actu possideat, sequeretur, calidum quarto gradu in materia densa posse intendere calidum quinto gradu in materia rara, quod aduersariæ partis assertores negant. Probatur consecutio. Enimuero si calidum quarto gradu ob tantam densitatem potest intendere calidum simile sibi in gradu, certè postquam ad maiorem densitatem venerit, poterit aliud maiori intensione affectum intendere, cùm illi ex densitate accrescat efficacitas ad intendendum effectum.

Confutatio responsionis.

Primum argum. pro contraria parte. In contrariam tamen partem hæc sunt argumenta; Agens maioris actiuitatis & efficacitatis potest agere in aliud minoris: sed calidum in materia densa est maioris actiuitatis & efficacitatis, quàm calidum habens qualitatem æquè intensam in materia rara; ergo illud potest agere in hoc. Maior probatur, quia perfectior actiuitas proditur effectu, & victoria agentis: quare id quod magis efficax, magísque actuosum fuerit, poterit in id quod minus tale est, agere, ipsúmque vincere. Minor ostéditur; quia actiuitas non oritur ex sola intensione gradualis qualitatis; sed etiam ex multitudine materiæ, quatenus in ea qualitas sub eadem intensione sæpius multiplicatur. Constat autem in re densa plus esse materiæ.

2. Argum. Secundò idem comprobatur experientia. Nam carbones acriùs vrunt, quàm flamma; & glacies plus refrigerat quàm aqua soluta; & ferrum candens dum stupam ignit, imprimit summum calorem, quem non habet: certè non nisi quia qualitas in materia magis densa potest similem qualitatem cum maiori intensione producere.

3. Argum. Idem præterea confirmatur argumento sumpto à luminosis. Nam corpus luminosum densius pari luce affectum plus illuminat, vt videre est in Luna, quæ non accipit à Sole vberius lumen, quàm aliæ cœli partes ei vicinæ, & in eadem à Sole distantia constitutæ; & tamen luce clarius est Lunam plus luminis ad nos fundere. Nec satisfaciet qui dixerit Lunam ideo nobis magis lucere, quia habet plus luminis quàm partes cœli propinquæ, propterea quòd nó totum suum splendorem à Sole mutuatur: vt aliæ partes rariores: licèt enim totum lumen à Sole acciperet, adhuc plus nobis splenderet: cùm id quod à se obtinet, cóparatione eius quod à Sole haurit, perexiguum sit, vt in eius deliquio cernitur.

4. Argum. Denique si sumatur luminosum habens octo gradus luminis, deinde

deinde ponatur diuina virtute simul cum eo adæquatè in eodem loco aliud corpus æquali magnitudine, & luce præditum, posterius luminosum simul cum priori augebit lumen, quod antea à priori fuerat productum, reddétque illud intensius in medio; non ob aliam rationem, nisi quia ambo simul accepta, lumen eiusdem intensionis duplicatum seu bis repetitum obtinent: ergo pari ratione cùm calor in densiori materia habeat eandem intensionem gradualem crebriùs repetitam, magis intensum calorem producet, quàm in materia rara, proindéque aget in sibi similem secundùm gradum. Nam quòd posterius luminosum debeat aliquid luminis producere, ex eo ostenditur, quia cùm in natura rerum nihil sit otiosum, necesse est ipsum aliquid agere. Deinde quòd actione illa oporteat intendi lumen à priori luminoso genitum, ea ratio conuincit quia nihil est quod per eam effici possit, nisi maior latitudo gradualis luminis antea producti.

Ad explicationem primi argumenti sciendum est, bifariam posse agens dici efficacius, vel actuosius. Nimirum quia producit effectum vel maiori intensione vel maiori celeritate; quæ maior celeritas non prouenit ex sola intensione formæ agentis, sed etiam aliunde, vt ex multiplicatione eiusdem qualitatis in subiecto. Ad argumentum ergo dicendum agens maioris actiuitatis priori modo posse agere in aliud minoris, id est, magis intensum in minùs intensum: agens autem maioris actiuitatis posteriori modo, id est, quod agit celeriùs, non posse agere in aliud minoris, id est, quod tardiùs operatur, nisi hoc sit minùs intensum quàm illud: atque ita calidum sexto gradu in materia densa nequibit agere in calidum sexto gradu in materia rara; aget tamen in calidum quinto gradu in quacumque materia existat. Vnde patet perfectionem actiuitatis prodi cernique in effectu, & victoria agentis; secundùm priorem quidem vsurpationem in intensione effectus; secundùm posteriorem verò in celeritate agendi, qua vnum aliud excedit. Patet etiam actiuitatem primo modo oriri ex sola intensione graduali qualitatis actiuæ.

Solutio primi argumenti.

Agens maioris actiuitatis bifariam dicitur.

Ad secundum dicendum, maiorem agendi acrimoniam in carbonibus, & glacie, aliisque eiusmodi consistere in celeritate, quam efficit maior multitudo materiæ, in qua gradus qualitatis crebriùs geminantur. Ad quod etiam non parum iuuatur à siccitate calor, cùm illa sit quasi lima huius, ipsum acuens, expediénsque vt compendio materiam inuadat, ac permeet.

Solutio 2.

Siccitas lima caloris.

Quòd siquis vrgeat videri densitatem non solùm vnire, & colligere calorem, sed etiam intendere: quandoquidem, vt constat tum experientia, tum iis quæ docet Aristoteles 1. libro Meteor. capit. 12. auctor libri de causis proposit. 1. virtus vnita est fortior ac robustior se dispersa; quod robur non in sola actionis celeritate videtur contineri, sed etiam in intensione qualitatis, qua subiectum sese defendit, & aduersariis resistit. Occurrendum erit, resistentiam & defensionem agentis non prouenire ex sola qualitatis intensione, sed etiam ex maiori multitudine illius sub eadem intensione, quia vide-

De sensu huius theorematis Zimara in suis theor. prop. 65.

Quo pacto intelligendum sit virtutem vnitam esse fortiorem seipsa dispersa.

licet in calido vt quatuor plures quaterniones gradnum caloris vires suas in vnum conferunt ad agendum & repellendum hostem, in materia densa, quàm in rara. Quo fit, vt ex collectione virtutis non arguatur maior intensio qualitatis, licet non solùm maior celeritas in agendo; sed etiam maior resistentia arguatur.

Ferrum candens vt stupā accēdat. Quod ad ferrum ignitum attinet, dicendum non produci ab eo plus caloris, quàm produceretur ab alio agente habente parem caloris intensionem in rariori materia. Itaque ferrum ignitum non profert ex se calorem summum, quem non habeat, neque ab eo generatur ignis, sed à scintillulis, id est, à partibus ferri tenuioribus iam in ignem conuersis, quæ intra ferrum latent, ab eóque exiliunt, vt est sententia Durandi in 4 dist.44. quæst.5. ad 2. Paludani ibidem *Contineri ignē in aëre ignito, vt in spongia vel panno aquā, Scaliger exercitat. 12. in Card.non.3.* quæst.3.art.2. Capreoli art 3. Eodémque sensu scripsit Aphrodisæus *Ferrum candens non esse totū versum in ignem.* in opusc. de mistione, ferrum candens continere verum ignem; vel etiam quia aër, qui antea intra poros ferri continebatur, in ignem conuersus, intra eosdem poros adhuc latet; ab eóque stupa ignescit. Nam quòd totum ferrum non sit in ignem mutatum, indicat illa materiæ crassitudo, & pondus, quæ veræ ignis formæ non conueniunt. Aliis placet, in ferro candenti esse calorem summum, non tamen formam substantialem ignis ob defectum aliarum qualitatum, quæ ad eam requiruntur: de quorum sententia dici posset generari ignem à ferro candenti, si ei offeratur materia prædita ceteris accidentibus, quæ ad ignis formam excipiendam necessaria sunt. Quidquid tamen dicatur, admittendum non est, ferrum ignitum, quia densius, intensiorem edere calorem.

Solutio 3. Pro solutione tertij aduertendū est corpus lucidum non posse nobis splendere, neque aspectum terminare, nisi congrua densitate præditum sit: vnde neque ignis in sua sphæra, neque partes cœli tali densitate carentes nobis apparent. Aduertendum præterea, licèt vt per aliquod medium transmittatur lumen iniectum à luminoso, oporteat tale medium translucidum, siue rarum esse: tamen vt lumen reuerberetur, oppositum requiri: quandoquidem nunquam illius reflexio datur, nisi cùm incidit in corpus, quod traiectionem impediat. Hoc posito respondemus ad argumentum, si sumatur duo corpora pari luce affecta, quorum alterum sit densum, alterum rarum; id quod densum est, posse à nobis cerni, esto rarum non inspiciatur; quia illud sua densitate visum terminat, hoc verò nequaquā. Præterea ab illo posse lumen reciprocari, ab hoc non posse; quia per hoc patet lumini transitus, qui in illo impeditur. Atque hæ causæ sunt cur Luna nobis appareat, non tamen aliæ partes eiusdem cœli par lumen à Sole mutuātes; item cur Luna tantū luminis ad nos eiaculetur, videlicet non per directam actionem; sed reflexam, qua non est inficiendum, luminosum propter densitatem intensius lumen à se mittere; quàm aliud quod cùm æquale lumen à luminoso hauriat, ipsum raritate sua imbibit.

Lumini reflexio quando detur.

Solutio prima 4. argumenti. Ad vltimum prior responsio, quæ quibusdam placet, hæc est: Quemadmodum è duobus illis luminosis primum per se sumptum non

non augeret lumen ab se antea genitum, si retenta eadem extensione, per diuinam potentiam duplo maiorem densitatem & congeminationem intensionis eiusdem luminis acquireret, cùm ostensum fuerit, densitatem non augere virtutem intensiuam qualitatis: ita nec in proposito euentu posterius luminosum simul cum priori intendet prædictum lumen: quandoquidem eadem multitudo graduum posita in diuersis subiectis, nequaquam potentior est ad intensiorem qualitatem edendam, quàm si in vno eodémque subiecto coalesceret. Dicendum ergo est, cùm posterius luminosum, iam productum inueniat totum lumen, quod per se valeret producere; cúmque ex coniunctione cum priori, maiores vires ad agendum non compararet; nihil omnino ab eo productum iri, imò nec à mille luminosis æqua luminis intensione affectis, si diuinitus in eodem loco adæquatè ponerentur. Secus tamen res haberet, si luminosa non se inuicem adæquatè penetrarent, sed posterius ita priori adiungeretur, vt ambo maiorem occuparent locum: tunc enim, ob maiorem extensionem, ampliorem actiuitatis sphæram sortirentur, & in longius spatium lumen extenderetur; & quia omnis noua extensio luminis coniuncta est cum noua intensione eiusdem, necessariò ab vtroque intenderetur lumen post primam superficiem modo superiùs explicato. Vnde intelliges ea luminosa sese adæquatè permeantia non productura simul aut extensiuè aut intensiuè plus luminis, quàm vnumquodque per se sumptum produceret: quemadmodum pruna neutro modo plus caloris gignit, quàm flamma cum eadem caloris intensione: esto illa ex eadem distãtia citiùs sensibiliúsque vrat, quàm hæc ob crassitudinis & densæ materiæ varietatem.

Pruna ob solam frequentiã & cohæsionem partium nõ vrit è maiori distantia

Argumentum autem, quod afferebatur, ad probandum luminosum adueniens cum alio adæquatè constitutum in eodem loco necessariò aliquid acturum ne otiosum sit; parum momenti habet. Nihil enim incommodi est aliquid vi miraculi, & per accidens, dum ei impedimentum opponitur, cùm alioqui valeat actionem edere, otiari: quo etiam pacto se haberet corpus luminosum collocatum extra cœlum, vbi nihil produceret luminis ob defectum subiecti, in quod ageret.

Et hoc quidem modo sese habet prior huius argumenti solutio. Alia tamen est quæ nobis multo magis probatur, videlicet vt concedamus, duo illa corpora luminosa in eodem loco adæquatè posita, & quodcumque aliud agens æquali magnitudine, parique intẽsione qualitatis si sit in materia magis densa, debere actionem extẽdere in longiorem sphæram, quàm si esset in materia rara, comitãte interim maiori intensione maiorem extensionem modo antè explicato, non in parte immediata & indeterminata. Apparet enim id experientia cõpertum in pruna candenti, & in flãma æqualis quãtitatis. Re enim vera videtur pruna non solum citiùs, sed longiùs calefacere. Idémque valet, quoad hoc multitudo graduũ in duobus subiectis penetratiuè existẽtibus, atq; in vno eodémque subiecto, si repetitio ob dẽsitatem

Altera solutio eiusdem argumenti, quæ magis placet.

ex æquo respondeat. Ac nostra conclusio, etiam hac solutione admissa, suam retinet veritatem, si vti debet, intelligatur. Nempe qualitatem in materia densiore non producere magis intensam qualitatem quàm in se cohibeat. Si enim agens tantummodo obtinet sex gradus lucis, aut caloris non quia densius plures quàm sex gradus producet in prima superficie; esto vltra illam, vniformiter difformiter intensionem minuendo, lucem aut calorem in longius spatium explicet. Itaque negādum est, crebriorem repetitionem eiusdem intentionis gradualis non efficere vt subiectum, in quo est, secundùm istum modum fortiùs operetur. Ex quo etiam intelliges quo pacto accipiendum sit, quod dici solet in hac sententia, nimirum maiorem densitatem nō esse causam cur subiectum producat qualitatem sub maiori intentione; & maiorem acrimoniam caloris in materia densiori tantùm consistere in maiori celeritate; est enim id intelligendum de maiori celeritate, prout excludit maiorem intentionem absolutè, non autem magis porrectam, vt diximus.

QVÆSTIO III.

Detúrne inter agens & patiens, actio reproca, an non.

ARTICVLVS I.

Argumenta partis negatiuæ.

Status controuersia.

PROPOSITA quæstio de iis tantummodo intelligi debet, quæ vnā specie materiam cōmunem obtinent, vt omnia corpora sublunaria: quæ enim ex materia specie diuersa coaluere, vt sublunaria, & cœlestia, quoad rationē agendi & patiendi non reciprocari inter se palàm est, vt hoc in lib. ca. 7. text. 54. & c. 10. tex. 87 Aristoteles monuit; idque in causa est, cur ignis, etsi globo sublunari attiguus sit, non tamen in eum agat. Debent præterea agens & patiens ita sumi, vt congruenter sibi applicata sint, & vtrumque alterum intra suæ virtutis sphæram cohibeat. Nec verò quæstio de qualibet actione intelligi debet, sed de Physica, atque ea præsertim, quæ in quatuor primis qualitatibus calore, frigore, humore, & siccitate versatur.

Primum argumentū pro parte negatiua.

Negatiua igitur pars hisce argumētis probari videtur: nam agentis ac patientis potentia, aut par aut impar est: si impar, quod potentius est, aget in infirmius: si par, neutrum aget in alterum. Nam quòd æquis vtrinque viribus nulla procedat actio, docet Aristot. in

2. Argum.

lib. de motu anim. his verbis; Quæcumque sunt æqualia, à se inuicem non patiuntur; per exuperantiam verò vincuntur. Deinde si patiens reageret, nullum agens, id quod paritur, sibi omnino assimilare posset; siquidem agēdo infirmaretur, remissiúsque fieret: fractum verò ac remissum nequiret, aliud ad integritatem suam promouere,

vt pa

vt patet in calido, vt octo, quod si à calore summo deiiciatur, quonam pacto aliud calidum, vt octo, reddat? Item sequeretur, omnem elementorum actionem esse mixtionem, nec posse alterum ex altero generari; quia nunquam id quod actuosius ac potentius est, in se impotentius commutaret; sed ad medium quoddam ex contrariorum permistione concretum deduceret. Præterea data mutua actione, admittendum esset contra commune Philosophorum placitum, eandem qualitatem in eadem parte subiecti intendi simul & remitti. Nam per hypothesim calidum A. quatuor palmorum agat in B. frigidum, cúmque non opus sit totum A. pati à B. patiatur ratione duntaxat quarti palmi, qui B. proximè attingit. Hoc posito quartus palmus agentis A. pateretur à frigido, atque adeò remitteret calorem. Rursus idem palmus simul calefieret à reliquis tribus palmis ipsius agentis calidi; quia reliquæ partes agunt in B. frigidū, nec nisi per quartum palmum actionem possunt trāsmittere, cùm nihil agat in distans, quin priùs agat in propinquum. Igitur quartus palmus simul calefieret, atque adeò eius calor in eadem parte simul minueretur & augeretur; minueretur, inquam, à B. & augeretur ab A. Idem verò absurdum colligi potest, si agentia loco dissita mutuò patiantur. Sequitur enim, aërem interiectum simul cōtrariis motibus cieri. Nam neque tunc B. ab A. calefieri, neque A. frigefieri à B. nisi per intermediū aërem potest. Quare si dum A. calefacit B. frigefit à B. necessum planè est interpositū aërem simul incalescere, & refrigerari. *3. Argum.* *4. Argum.* *5. Argum.*

Denique non omne id quod aliud loco mouet, ab eo mouetur, vt Aristoteles in lib. de motu anim. dicit, patétque in magnete attrahēte ad se ferrum, & in eo, qui lapidem deiicit, aut iaculum intorquet. Sed par videtur esse ratio in eo quod alterando agit. Non ergo id, dum agit, necessariò patitur. *6. Argum.*

ARTICVLVS II.

Negari non posse mutuam actionem & passionem inter agens & patiens; & in ea re explicanda non rectè quosdam philosophari.

CÆTERVM qui reciprocam agentis & patientis actionem negant, & sensui cuius hac præsertim in re magna auctoritas est, & rationi, & Peripateticæ disciplinæ refragantur. Sensui, quia videmus, si quis frigidæ aquæ calidam permisceat, manere aquam cum medio quodam temperamento caloris & frigoris. Siquis item manu glaciem prehendat, hanc liquescere, illā perfrigerari. Præterea, quia in nutritione experimur, non solùm alimentum à nostris membris vi caloris confici & absumi; sed membra ipsa ab alimentis affici, adeò vt ex diuturno & frequenti pituitosi cibi vsu interdum caro albescat, & mollis fiat, atque in morbum, quem Medici Leucophlegmatiam appellant, incidat. Rationi quoque aduer- *Confirmatio ab experientia.* *De Leucophlegmatia.*

santur, quia, vt Aristoteles cap. 7 huius libri text. 50. disserebat, agés & patiens, de quibus in præsenti sermo est, ex se aptitudinem habet, vt alterum alterius impressioné recipiat. Quare si aliunde nihil absit, ab se mutuò patientur. Præterea idem confirmatur, quia sublata repassione tolleretur mistorum corporum ortus, cùm hic haudquaquam esse possit; nisi summæ elementorum qualitates mutua cótrariorum actione fractæ ac remissæ ad temperiem quandam mixtis corporibus idoneam reducantur. Item, non gigneretur tertium elementum ex duorum congressu; siquidem hoc tunc gignitur, cùm neutrum alterũ omnino vincit, sed agendo & patiédo vtrumque ad medium reducitur, vt docet Aristoteles lib. 2. huius operis cap. 4. Adimeretur quoque Medicis confectio medicamentorũ, quæ ab ipsis composita nuncupantur: hæc enim non constant, nisi cùm simplex medicamentum impensè calidum frigidúmve permistione, & reactione contrarij remissius fit. Sanè verò mutua hæc contrariorum actio à natura, quæ perpetuitati quàm maximè studet comparata est, & quasi lege sancita, vt res caducæ, earum quæ se à naturali statu dimouent, insolentiam retunderent, ac morarentur, atque ita diuturniores esse possent. Denique qui repassionem negant, Aristoteli contradicunt, eam multis in locis astruenti, vt 3. Physic. cap. 2. text. 8. & 16. & hoc in lib. c. 7. & 10. & lib. 2. ca 4. & vberiùs 4. lib. de gener. anim. c. 3. vbi ita scripsit: Omne agens patitur, etiam à patienti, vt quod secat, hebetatur ab eo, quod secatur; quod calefecit, refrigeratur à calefacte; denique quodcumque mouet, excepto primo mutuò mouetur aliquo motu. Idem approbat communis schola Medicorum, vt videre est apud Auicennam 1. Fen. doct. 1. cap. de complexione, & Galenum 3. Symptom. cap. 2. & 3. de temperamentis cap 5.

Ex concursu duorum elementorum, vt gignatur tertium.

qua est species intercutis. vide Celsum lib. 3. c. 21.

Mutua actio cótrariorum.

Aristot.

Auicen. Galen.

Est tamen inter eos qui nostram hanc assertionem amplectuntur, non parum dissidij in explicanda ratione qua prædicta perpessio exercetur. Nonnulli, quos refert Marsilius hoc in lib. quæst. 19. art. 3. putant agens non à patiente repati, sed à cœlestium corporũ influxu, qui dum admixtionem generationémque rerum promouendam in commune concurrit, fortioris agentis vim refringit, ac temperat. Hæc sententia nobis minimè placet; primùm, quia repugnat Aristoteli locis paulo antè citatis, asserenti agens ab ipso patiente repati. Deinde quia rationi quoque aduersatur. Nam cùm agens, vt superiùs argumentabamur, in potentia sit, vt ab eo in quod agit, repatiatur, non est cur ad cœlestem vim confugiamus.

Opinio Marsilij.

Refellitur.

Alia est opinio Richardi Suiseth, quem Calculatorem vocát, tractatu 7. de reactione, in quam etiam concessere nonnulli è familia D. Thomæ. In eadémque Cómentatorem 4. Meteor. lib. fuisse aliqui putant. Hi volunt repati agens à patiente; non tamen per se (saltem in eadem parte subiecti) id est, non secundùm eandem qualitatem, per quam agit; sed secundùm aliam; vt cùm ignis aquam calefacit, agere quidem per calorem in frigus, repati autem per siccitatem ab humore aqueo. Fatetur nihilominus Calculator posse agens secundùm

Sententia Calculatoris.

dùm eandem qualitatem, qua agit, ex accidente repati, etiam in eadem parte; quomodo dum ignis siccitas ab humiditate aquæ remittitur, ab eadem quoque humiditate per accidēs calor minuitur. Item posse pati per se ipsum secundùm eandem qualitatem in diuersis partibus subiecti, v. g. si sit agens pedale A. calidum habens alias partes calidas sexto gradu, alias secundo: item si sit agens pedale B. frigidum continens alias partes frigidas sexto, alias secundo gradu: A. per partes calidas sexto gradu agere in B. secundùm partes frigidas secundo gradu, & B. reagere per partes frigidas sexto gradu in A. secundùm partes calidas secundo gradu. Quòd si agens & patiens sint vniformiter calida & frigida, vnum non agere in alterum.

Hoc etiam placitum à veritate abertat. Et quidem quatenus asserit agens non repati secundùm eadem partem, mox impugnabitur: prout autem negat repati per eandem qualitatem, ex eo conuincitur, quia sensuum testimonio repugnat; siquidem experientia notum est, cùm aqua calida in frigidam infunditur, quantumlibet hæc vniformiter frigida sit, & illa vniformiter calida, tam calorem illius quàm huius frigus remitti, cùm interim humiditas nulla ex parte minuatur. Deinde, quia si darentur duo corpora, vnum calidum siccitatis expers; alterum frigidum expers humiditatis; haud dubiè in se vicissim agerent, cùm vtrumque esset in potentia ad alterius qualitatem recipiendam; & tamen non iam ex accidente, sed per se, & calor à frigore, & frigus à calore remitteretur. *Impugnatur.*

Tertiam opinionem secutus est Guillielmus Hentisberus sophista non ignobilis in vltimo sophismate, vbi captiosa argumentorum probabilitate, etsi non inficietur inter agens & patiens vniformia (quod negabat Calculator) dari actionem & passionem secundùm eandem qualitatem; contendit tamen, agens non secundùm se totum, sed secundùm aliquam sui partem repati; quia quantumlibet patiens imbecillum fuerit, & iniquo Marte congrediatur, semper aliquam agentis particulam vincet; vt autem totum superet, nullatenus videtur fieri posse; cùm id, quod ab alio vincitur, ipsum ab alio integram reportare victoriam, impossibile sit. Sed neque Hentisberus rectè sentit, tum quia palàm experimur interdum id quod agit, se toto repati, vt dum calida frigidæ infunditur; tum etiam quia alioqui nulla esset misti generatio. Necessum est enim elementa, è quibus mistum coalescit, secundùm se tota refringi. Tum denique, quia cùm patiens intra virtutis suæ sphæram totum agens cohibere possit, non est cur ex vtraque parte inter totum agens & patiens actionem dari posse inficiemur. Atque his rationibus profligata etiam manet sententia Calculatoris, quatenus aiebat, dum agens repatitur secundùm eandem qualitatem, non posse in eadem subiecti parte repati. *Opinio Hentisberi.* *Confutatur*

ARTICVLVS III.

Repassionem fieri, dum vnius qualitatis actiuitas alterius resistentiam vincit.

Conclusio.

IGITVR superioribus sententiis reiectis, nostra conclusio sit: Agens repatitur per se à patienti secundùm eam qualitatem qua agit, non ex parte duntaxat, sed nonnunquam etiam totum. Hæc conclusio est D. Thomæ in 4. sent. dist. 11. q. 1. art. 3. quæst. 3. Themist. 13 Physic. comm. 8. Heruæi de vnit. form. q. 15. Marsilij hoc lib. qu. 19. Saxoniæ quæst. 16. Thienensis in tract. de reactione, & aliorum complurium, eliciturque ex doctrina Aristotelis locis antè citatis. Intelligenda tamen erit cum ea moderatione quam articulo proximo subiiciemus. Ac tametsi illius veritas ex iis quæ hactenus disseruimus, plana videatur; tamen vt res magis eluceat quædam obseruanda erunt. Primùm in omni actione, de qua loquimur, vtrobique tam in eo quod agit, quàm in eo quod patitur, & actiuitatem & resistentiam cerni. Item resistentiæ nomen trifariam vsurpari. Nimirum pro resistentia negatiua, priuatiua, & contraria. Negatiua consistit in sola incapacitate & ineptitudine subiecti ad recipiendam formam. Quo modo corpus cœleste dicitur resistere ignis calori, cuius incapax est. Priuatiua, quæ etiam passiua à Philosophis vocatur, est, qua subiectum esto aptum sit ad recipiendam formam ab agente, ei tamē aut neutiquam, aut ægrè cedit, & eius actionem remoratur, verùm sine vlla actione: vt cùm prædurum saxum, frangere nitenti; & nauis, trahere conanti immota obsistit. Denique resistentia contraria est, qua quippiam actione sua cum aduersario congreditur, eiúsq; vim contrà pugnando, quoad potest, debilitat, vt cùm igni resistit aqua per calefactionem, eius calorem remittendo, actiuitatémque retardando.

Triplex resistentia.
Negatiua.
Priuatiua.
Contraria.

Omissa ergo resistentia negatiua, quæ in rebus alterationi obnoxiis, de quibus tantùm hoc loco agimus, locum non habet; siquidem eæ omnes sunt participes primarum qualitatum, in quibus alteratio versatur: aduertendum est hoc esse discrimen inter resistentiam secundo & tertio modo acceptam, quòd hæc sit æqualis actiuitati, cùm per eam tantum resistatur, quantum per actiuitatem de contrario expellitur: illa verò interdum actiuitate maior sit, interdum minor, vt experiri licet in qualitatibus primis, inter quas calor & frigus magis actiua sunt, quàm siccitas, & humiditas. Porrò autem ratio actiuitatis & resistentiæ passiuæ non consistit in latitudine graduum, cùm hæc in quatuor primis qualitatibus par esse queat existentibus inter se inæqualibus resistētia, & actiuitate earundem. Igitur actiuitas cōsistit in maiori agendi efficacitate, & acrimonia, quàm ex celeritate, qua agēs id quod patitur, sibi assimilat, deprehendimus. Resistentia verò in difficultate patiendi; quæ quanto maior est, tanto patiens impressionē agentis tardiùs admittit, immo & aliquando eam ex toto respuit.

Discrimen inter resistentiam secundo & tertio modo.

Est

Ordo actiuitatis in qualitatibus.

Est autem hic ordo quoad actiuitatem in iis qualitatibus; calor primum locum vendicat, siquidem compertum est ignem vi caloris celeriùs ac promptiùs materiam corripere, suumque effectum producere, quàm aliud quodvis elementum vi alterius qualitatis: secũdum locum obtinet frigiditas: tertium humiditas: postremum siccitas. Quoad resistentiam verò conuerso modo res habet. Nam siccitas omnium acerrimè repugnat; eáque causa est, cur morbi, qui in siccitatem labuntur, difficiliùs curentur. Secunda in resistendo est humiditas; tertia frigiditas: quarta caliditas. Atque horum omnium graduum diuersitas variis experimentis innotuit. Qua de re fusiùs in huius operis progressu disseremus, cùm diuisionem qualitatum in actiuas & passiuas ex instituto pertractabimus.

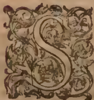
Actio à proportione maioris inæqualitatis.

His animaduersis non erit difficile percipere quo pacto agens valeat per se secundùm eandem qualitatem tum agere tum pati; siquidem eadem qualitas potest actiuitate sua resistentiam contrariæ superare, & quoad suam resistentiam ab eiusdem contrariæ qualitatis actiuitate vinci. Quapropter cùm à maioris inæqualitatis proportione actio progredi queat, nihil impediet quominus vtrumque in alterum agat. Non enim istiusmodi proportio penes actiuitatem vtriusque, sed actiuitatem vnius, & resistentiam, siue contumaciam, & impatibilitatem alterius æstimanda est. Itaque non infrequenter accidet, vt vnius contrarij actiuitas, alterius actiuitati par, aut etiam minor sit; & tamen ab eo in alterum procedat actio; modò illius resistentiam exuperet.

ARTICVLVS IIII.

Refelluntur falsæ quorundam opiniones circa ea quæ proximè conclusa sunt.

Vallesius lib. 1. cõtr. phil. & medic. c. 5. Lege quoq; Theophilum lib. 2. de an. ad text. 45.

Sed ecce nonnulli recentium Philosophorum secundam illam resistentiæ notionem paulo antè à nobis traditam reiiciunt, eam fictitiam, ac nulla necessitate inuectam asserentes; cùm resistere (quod ad rem præsentem attinet) nihil aliud sit, inquiunt, quàm per contrariam agere qualitatem. Persistendum nihilominus in sententia est, affirmandumque necessariò dari modum illum resistentiæ ab actione distinctum. Primùm, quia Aristoteles in categoria qualitatis naturalem potentiam definiens, ait esse id quod quidpiam facilè agit, non autem patitur, id est, resistit; vbi non solùm actionem à resistentia separat; sed quid resistentia sit appositè docet, dum resistere appellat non pati. Videlicet quia hæc, de qua agimus, resistentia, non est aliud quàm impatibilitas quædam, secundùm quam non facilè qualitas à subiecto pellitur, nec subiectum ipsum à contrario patitur. Secundò, idem suadetur, quia in motu locali datur resistentia absque actione:

Argumenta probantia resistentiam distingui ab actione.

ſantur,quia,vt Ariſtoteles cap.7 huius libri text.50.diſſerebat, agẽs & patiens,de quibus in præſenti ſermo eſt,ex ſe aptitudinem habet, vt alterum alterius impreſſionẽ recipiat.Quare ſi aliunde nihil abſit,ab ſe mutuò patientur. Præterea idem confirmatur,quia ſublata repaſſione tolleretur miſtorum corporum ortus, cùm hic haudquaquam eſſe poſſit;niſi ſummæ elementorum qualitates mutua cõtrariorum actione fractæ ac remiſſæ ad temperiem quandam mixtis corporibus idoneam reducantur. Item, non gigneretur tertium elementum ex duorum congreſſu;ſiquidem hoc tunc gignitur,cùm neutrum alterũ omnino vincit,ſed agendo & patiẽdo vtrumque ad medium reducitur,vt docet Ariſtoteles lib. 2.huius operis cap. 4. Adimeretur quoque Medicis confectio medicamentorũ,quæ ab ipſis compoſita nuncupantur:hæc enim non conſtant, niſi cùm ſimplex medicamentum impensè calidum frigidúmve permiſtione, & reactione contrarij remiſſus fit. Sanè verò mutua hæc contrariorum actio à natura, quæ perpetuitati quàm maximè ſtudet comparata eſt, & quaſi lege ſancita, vt res caducæ,earum quæ ſe à naturali ſtatu dimouent, inſolentiam retunderent, ac morarentur, atque ita diuturniores eſſe poſſent. Denique qui repaſſionem negant,Ariſtoteli contradicunt, eam multis in locis aſtruenti,vt 3.Phyſic.cap.2. text.8.& 16.& hoc in lib. c.7.& 10.& lib.2.ca 4.& vberiùs 4.lib.de gener.anim.c.3.vbi ita ſcripſit:Omne agens patitur,etiam à patienti, vt quod ſecat, hebetatur ab eo,quod ſecatur; quod caleſcit, refrigeratur à caleſcẽte; denique quodcumque mouet,excepto primo mutuò mouetur aliquo motu. Idem approbat communis ſchola Medicorum, vt videre eſt apud Auicennam 1. Fen. doct.1.cap.de complexione, & Galenum 3. Symptom. cap.2.& 3. de temperamentis cap 5.

Ex concurſu duorum elementorum, vt gignatur tertium.

qua eſt ſpecies intercutis. vide Celſum lib.3.c.21.

Mutua actio cõtrariorum.

Ariſtot.

Auicen. Galen.

Eſt tamen inter eos qui noſtram hanc aſſertionem amplectuntur,non parum diſſidij in explicanda ratione qua prædicta perpeſſio exercetur. Nonnulli,quos refert Marſilius hoc in lib.quæſt.19.art.3. putant agens non à patiente repati, ſed à cœleſtium corporũ influxu, qui dum admixtionem generationémque rerum promouendam in commune concurrit, fortioris agentis vim refringit,ac temperat. Hæc ſententia nobis minimè placet; primùm, quia repugnat Ariſtoteli locis paulo antè citatis, aſſerenti agens ab ipſo patiente repati. Deinde quia rationi quoque aduerſatur. Nam cùm agens, vt ſuperiùs argumentabamur,in potentia ſit, vt ab eo in quod agit, repatiatur,non eſt cur ad cœleſtem vim confugiamus.

Opinio Marſilij.

Refellitur.

Alia eſt opinio Richardi Suiſeth, quem Calculatorem vocãt,tractatu 7. de reactione, in quam etiam conceſſere nonnulli è familia D.Thomæ. In eadémque Cõmentatorem 4.Meteor. lib. fuiſſe aliqui putant.Hi volunt repati agens à patiente; non tamen per ſe (ſaltem in eadem parte ſubiecti) id eſt, non ſecundùm eandem qualitatem, per quam agit; ſed ſecundùm aliam; vt cùm ignis aquam calefacit, agere quidem per calorem in frigus, repati autem per ſiccitatem ab humore aqueo. Fatetur nihilominus Calculator poſſe agens ſecundùm

Sententia Calculatoris.

dùm eandem qualitatem, qua agit, ex accidente repati, etiam in eadem parte; quomodo dum ignis ſiccitas ab humiditate aquæ remittitur, ab eadem quoque humiditate per accidēs calor minuitur. Item poſſe pati per ſe ipſum ſecundùm eandem qualitatem in diuerſis partibus ſubiecti, v. g. ſi ſit agens pedale A. calidum habens alias partes calidas ſexto gradu, alias ſecundo: item ſi ſit agens pedale B. frigidum continens alias partes frigidas ſexto, alias ſecundo gradu: A. per partes calidas ſexto gradu agere in B. ſecundùm partes frigidas ſecundo gradu, & B. reagere per partes frigidas ſexto gradu in A. ſecundùm partes calidas ſecundo gradu. Quòd ſi agens & patiens ſint vniformiter calida & frigida, vnum non agere in alterum.

Hoc etiam placitum à veritate aberrat. Et quidem quatenus aſſerit agens non repati ſecundùm eandem partem, mox impugnabitur: prout autem negat repati per eandem qualitatem, ex eo conuincitur, quia ſenſuum teſtimonio repugnat; ſiquidem experientia notum eſt, cùm aqua calida in frigidam infunditur, quantumlibet hæc vniformiter frigida ſit, & illa vniformiter calida, tam calorem illius quàm huius frigus remitti, cùm interim humiditas nulla ex parte minuatur. Deinde, quia ſi darentur duo corpora, vnum calidum ſiccitatis expers; alterum frigidum expers humiditatis; haud dubie in ſe viciſſim agerent, cùm vtrumque eſſet in potentia ad alterius qualitatem recipiendam; & tamen non iam ex accidente, ſed per ſe, & calor à frigore, & frigus à calore remitteretur. *Impugnatur.*

Tertiam opinionem ſecutus eſt Guillielmus Hentisberus ſophiſta non ignobilis in vltimo ſophiſmate, vbi captioſa argumentorum probabilitate, etſi non inficietur inter agens & patiens vniformia (quod negabat Calculator) dari actionem & paſſionem ſecundùm eandem qualitatem; contendit tamen, agens non ſecundùm ſe totum, ſed ſecundùm aliquam ſui partem repati; quia quantumlibet patiens imbecillum fuerit, & iniquo Marte congrediatur, ſemper aliquam agentis particulam vincet; vt autem totum ſuperet, nullatenus videtur fieri poſſe; cùm id, quod ab alio vincitur, ipſum ab alio integram reportare victoriam, impoſſibile ſit. Sed neque Hentisberus rectè ſentit, tum quia palàm experimur interdum id quod agit, ſe toto repati, vt dum calida frigidæ infunditur; tum etiam quia alioqui nulla eſſet miſti generatio. Neceſſum eſt enim elementa, è quibus miſtum coaleſcit, ſecundùm ſe tota refringi. Tum denique, quia cùm patiens intra virtutis ſuæ ſphæram totum agens cohibere poſſit, non eſt cur ex vtraque parte inter totum agens & patiens actionem dari poſſe inficiemur. Atque his rationibus profligata etiam manet ſententia Calculatoris, quatenus aiebat, dum agens repatitur ſecundùm eandem qualitatem, non poſſe in eadem ſubiecti parte repati. *Opinio Hentisberi.* *Confutatur*

Ordo actiuitatis in qualitatibus.

Est autem hic ordo quoad actiuitatem in iis qualitatibus; calor primum locum vendicat, siquidem compertum est ignem vi caloris celeriùs ac promptiùs materiam corripere, suumque effectum producere, quàm aliud quodvis elementum vi alterius qualitatis: secũdum locum obtinet frigiditas: tertium humiditas: postremum siccitas. Quoad resistentiam verò conuerso modo res habet. Nam siccitas omnium acerrime repugnat; eáque causa est, cur morbi, qui in siccitatem labuntur, difficiliùs curentur. Secunda in resistendo est humiditas; tertia frigiditas: quarta caliditas. Atque horum omnium graduum diuersitas variis experimentis innotuit. Qua de re fusiùs in huius operis progressu differemus, cùm diuisionem qualitatum in actiuas & passiuas ex instituto pertractabimus.

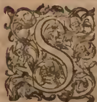
Actio à proportione maioris inæqualitatis.

His animaduersis non erit difficile percipere quo pacto agens valeat per se secundùm eandem qualitatem tum agere tum pati; siquidem eadem qualitas potest actiuitate sua resistentiam contrariæ superare, & quoad suam resistentiam ab eiusdem contrariæ qualitatis actiuitate vinci. Quapropter cùm à maioris inæqualitatis proportione actio progredi queat, nihil impediet quominus vtrumque in alterum agat. Non enim istiusmodi proportio penes actiuitatem vtriusque, sed actiuitatem vnius, & resistentiam, siue contumaciam, & impatibilitatem alterius æstimanda est. Itaque non infrequenter accidet, vt vnius contrarij actiuitas, alterius actiuitati par, aut etiam minor sit; & tamen ab eo in alterum procedat actio; modò illius resistentiam exuperet.

ARTICVLVS IIII.

Refelluntur falsæ quorundam opiniones circa ea quæ proximè conclusa sunt.

Vallesius lib. 1. cõtr. phil. & medic. c. 5. Lege quoq; Theophilum lib. 2. de an. ad text. 45.

SED ecce nonnulli recentium Philosophorum secundam illam resistentiæ notionem paulo antè à nobis traditam reiiciunt, eam fictitiam, ac nulla necessitate inuectam asserentes; cùm resistere (quod ad rem præsentem attinet) nihil aliud sit, inquiunt, quàm per contrariam agere qualitatem. Persistendum nihilominus in sententia est, affirmandumque necessariò dari modum illum resistentiæ ab actione distinctum. Primùm, quia Aristoteles in categoria qualitatis naturalem potentiam definiens, ait esse id quod quidpiam facilè agit, non autem patitur, id est, resistit; vbi non solùm actionem à resistentia separat; sed quid resistentia sit apposite docet, dum resistere appellat non pati. Videlicet quia hæc, de qua agimus, resistentia, non est aliud quàm impatibilitas quædam, secundùm quam non facilè qualitas à subiecto pellitur, nec subiectum ipsum à contrario patitur. Secundò, idem suadetur, quia in motu locali datur resistentia absque actione:

Argumenta probantia resistentiam distingui ab actione.

ergo & in alteratione. Consecutio videtur perspicua, cùm par sit vtrobique ratio; éstque de mente Aristotelis, vt ex secundo pronunciato patebit. Assumptum verò, etsi manifestius sit quàm vt probatione egeat: confirmatur tamen primùm testimonio Aristotelis cap. 8.text.71.lib.4.Physic.vbi docet,medium densius propterea quòd ægrè diuiditur, magis retardare mobile. Deinde quia siquis montem loco mouere conetur, vtique resistet illi mons non agendo; sed sola impatibilitate,qua motum non admittit.

Aristot.

Dubium.

Non parua etiam dubitatio est, an subiectum quantumuis intensa qualitate præditum à contrario quantumlibet remisso pati possit, dummodo se intra mutuæ actiuitatis sphæram cohibeant. Nonnulli affirmatiuam partem amplectuntur: quibus si opponas tritum illud Philosophorum pronuntiatum, omnem actionem esse à proportione maioris inæqualitatis, respondent, intelligendum id esse inter qualitates,quæ eiusdem speciei sunt;verbi gratia,non posse calidum, nisi intensius sit, agere in calidum; posse tamen in aliud quantumlibet frigidum. Hoc autem ea potissimùm ratione comprobare nituntur,quia totum reciprocæ actionis fundamentum est potentia, quam vtrumque agens ad alterius impressionem recipiendam habet, vt videtur non obscurè docuisse Arist.lib.3.Physic. cap.2. text.8. & hoc in lib.cap.9.text.77. aiens, ideo quædam vicissim agere, & pati; quia agendi & patiendi simul facultatem obtinent. Quare cùm in quouis calido insit potentia ad frigus, poterit quoduis frigidum in quoduis calidum sine discrimine agere. Videtur quoque his fauere experientia. Nam minima aquæ guttula candenti ferro iniecta aliquam eius particulam refrigerat; & stilla durissimum lapidem sæpe cadendo exacuat, nec tamen putandum est maiorem esse actiuitatem aquæ, quàm resistentiam ferri igniti, aut præduri lapidis. Potéstque idem suaderi, quia si vt humidum, verbi gratia, in siccum agat, requireretur proportio inter actiuitatem humiditatis, & resistentiam siccitatis; sequeretur summè humidum non posse agere in summè siccum, quod non videtur admittendum. Probatur consecutio: Quia resistentia siccitatis superat resistentiam humiditatis. Cùm igitur humiditas minùs agat, quàm resistat; siquidem hæ duæ qualitates dicuntur in resistentia excellere, manifestè colligitur, siccitatem plus resistere,quàm humiditas agat.

Ex testimonio Aristotelis.

Responsio ad superius dubium.

Asserendum tamen, agens non à quolibet patiente repati; quandoquidem vt repatiatur, oportet eius resistentiam à contrario vinci; potest autem actiuitas patientis tam exigua esse, & tam magna resistentia agentis, vt hæc nequaquam illam superet; quod cùm acciderit, nulla erit repassio, cùm nihil nisi à vincente repatiatur. Et hæc quidem sententia videtur expressè tradita ab Aristot. lib. 7. Physic. cap.5.text.39. vbi Zenonem coarguens, ait, sicuti non quælibet virtus motrix cuiusuis ponderis repugnantiam; ita neque quamlibet virtutem alteratricem cuiusuis subiecti resistentiam vincere, aut ipsum alterare. Quod item scripsit de gener. anim.lib.4. cap.3. hisce

verbis

verbis: Refrigeratum est calefaciens, concalefactum refrigerans, aliàs nihil agens, aliàs minus quàm patiens. Corroborari idem potest ex eo, quia si, vt aduersariæ partis auctores inquiunt, nulla esset in agente habenda ratio passiuæ resistentiæ, sed potentiæ duntaxat, quam ad alterius impressionem recipiendam habet, sequeretur, nauem à quolibet impellente quantumuis imbecillo aliquid pati, ac nonnihil impelli posse: quod tum Aristoteles loco citato, tum experientia negat. Consecutio probatur, quia nauis non minùs est in potentia ad motum, quàm quoduis calidum ad frigus.

Agens & patiens cur in se mutuò agant.

Rationes verò partis contrariæ non multum negotij exhibent. Ad primam enim dicendum, integram causam cur agens & patiens in se mutuò agant, non esse potentiam, quam vtrumque ad alterius impressionem recipiendam obtinet; quamuis hæc etiam requiratur, vt locis in argumento adductis testatur Aristoteles: sed requiri etiam proportionem inter vnius actiuitatem, & alterius resistentiam. Ad experientiam ferri igniti dicendum, cùm illud ab aquæ guttula patitur, maiorem esse guttulæ actiuitatem, quàm resistentiam ferri, non quidem si comparetur vis illius guttulę cum toto ferro; sed cum particula quem attingit. Item ad illud de stilla, seu gutta cadẽte respondendum, non quamlibet guttam saxo particulam detrahere, sed millesimam, v.g. ope antecedẽtium, quibus saxum ad eam detractionem subeundam paulatim disponebatur per aliquam qualitatem, vt per humiditatem, quam consequitur mollitudo, quæ in causa est, vt lapis patiatur auelli à se particulas, etiam leui plaga decidentis guttæ. In quam sententiam ita scripsit Themistius in sua paraphrasi ad calcem septimi lib. Physic. Neque si lapidem multa stillicidia incauant, necesse est singulis stillicidiis separatim sua ramenta respondeant. Nec enim semper ad discretionem potentiarum subiectæ magnitudines dissecantur; sed nonnullæ quoque potentiæ sunt, quæ illas quasi trãscursu prætereant, non diuidendo, secandóve, sed ita afficiendo, & præparando, vt secari & diuidi aliquando possint. Hæc ille. Quibus consentanea docet S. Thomas in secunda secundæ quæst. 24. artic. 6. ad 2. Ita verò dum guttæ percussu assiduo lapidem ad dissectionem præparant, qualitas, per quam singulæ partiatim agunt, actiuitate sua vincit resistentiam eius, qua lapis resistit.

De hac etiã re Galenus lib. 1. de loc. affec. c. 2.

Themistius.

D. Thomas.

Lege etiam D. Th. in 1. d. 7. q. 2. ar. 3. & in 3. d. 33. q. 1. a. 2. & in 4. d. 23. q. 1. a. 2. & de verit. q. 1. art. 9. ad 11.

Maior tamen difficultas est in explicando modo quo minutissima quædam & leuissima corpuscula, à quibus nulla præuia qualitas induci videtur, lapides incauent, vt formicæ, de quibus Plinius lib. 11. Natural. hist. cap. 30. Silices, inquit, itinere earum attritos videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid possit quantulacumque assiduitas. Sed dicendum formicas partim suorum pedum conatu, partim attactu onerum, quæ deuehunt, lapides longo decursu temporum nonnihil comminuere, non quidem vt guttas, humectando, & molliendo, aut aliam eiusmodi inducendo qualitatem; sed tenuissimas particulas eo qualicumque nisu, non vnoquoque, sed sæpius repetito, per localem motum sensim auocando

Plinius.

Assiduitas quantum valeat.

cando, tandémque diuellendo. In qua etiam diuulsione cùm resistentia, actiuitas, & victoria reperiantur; necessariò concedendum erit, minutissima illa corpuscula terentia lapides, sua actiuitate vincere tandem resistentiam inuentam in particulis, quas detrahunt. Quo etiam pacto stillæ cadentes, etsi nihil humoris aut mollitudinis inducerent, cauare lapides possent.

Cur humiditas & siccitas dicantur magis resistere. Ad vltimum argumentum sumptum à proportione inter actiuitatem humiditatis, & resistentiam siccitatis, neganda est consecutio; & ad eius probationem dicendum, humiditatem & siccitatem non iccirco dici in resistentia excellere, quòd magis resistant, quàm ipsæ agant; re enim vera magis agunt quàm resistant: sed quòd collatæ cum aliis duabus primis qualitatibus, ipsæ magis, illæ minùs resistant; illæ acriùs agant, hæ lentiùs. Quare cùm siccitas non plus resistat, quàm humiditas agat, nihil impediet quominus summè humidum agat in summè siccum.

ARTICVLVS V.

Diluuntur rationes, quæ probare contendebant, patiens non reagere.

Dilutio. 1.

Vnc primi articuli argumẽtis, quæ reactionem è medio tollere nitebantur, respondeamus. Ac primi quidem explicatio ex dictis perspicua relinquitur. Nam vtcumque agens & patiens quoad actiuitatẽ sese habuerunt; siue æquis polleant viribus, siue non; modò actiuitas vnius, alterius resistentiã vincat; in se mutuò agent. Nec Aristoteles in lib. de motu anim. inter actiuitates ipsas inæqualitatẽ requiririt, vt procedat actio; sed inter actiuitatem & resistentiam.

Dilutio 2. Ad secundum negandum est quod assumit; licet enim agens patiendo debilitetur; si tamen omnino victoriam obtinuerit, ita profligato hoste, vt iam ab eo non repatiatur, confestim intentionis dispẽdia resarciet, & ad statũ naturæ suæ debitum redibit; sicque patiens sibi perfectè assimilabit. Quod tamen intellige, cùm agens, quod repatitur, agit per qualitatem non peregrinam, sed sibi naturalem, quæque sublatis impedimentis ab eius forma dimanat; quo pacto se habet calor ad ignẽ. *Quãdo agens parta victoria dispendiũ resarcit.* Quòd si agens per qualitatem alienam & aduentitiam operetur, vt ferrum ignitum per calorem; fatendũ erit non posse tunc agens assimilare sibi passum in eo gradu, quem ante repassionem habebat, sed in eo quem prope finem obtinet.

Dilutio 3. Ad tertium neganda est consecutio: quia licet vnum elementum in conflictu repatiatur, nihilominus sæpe victoriam tandem reportat, & aduersarium in se conuertit.

Dilutio 4. Ad quartum negandum est, quod assumit, dicendúmque, quartum illum palmum refrigerari à B. frigido, sed interim non calefieri à reliquis palmis A. calidi, etsi illæ B. frigidum calefaciant. Non enim calorem per quartum palmum, sed per se immediatè traiciunt

in

in B. frigidum. Quia quando partes non agunt actione sibi peculiari, sed actione totius, non necesse est vt vna earum agat in aliam, & per eam in rem externã, quæ patitur. Nam philosophicũ illud axioma, Nihil agit in distans, nisi per intermedium; de toto agente, non de parte intelligi debet. Vti enim totum agens in rem patientem extrinsecam immediatè actionem inducit, ita & partes totius agentis; licèt inter eas, & id quod patitur, aliqua eiusdem agentis portio, quę prædictam actionem non excipiat, interiecta sit. Debere autem eo pacto id intelligi, argumento est, quòd si ignis quatuor palmorum æquabiliter calens, citra omnem repassionem in aquam ageret, haud dubiè tres priores palmi communi cóspiratione aquam calefacerét; alioqui multò lentior segniórque eiusmodi actio foret, vtpote à minori agente edita; & tamen constat eosdem tres priores palmos sic in aquam agere, vt in quartũ quem ponimus cæteris omnino similem, nihil caloris immittant. Igitur & in re proposita tres priores ignis palmi immediatè aquam calefacient; quia non distinctis actionibus, sed vna duntaxat actione totius operantur. *

Quo pacto intelligi debeat nihil agere in distans.

Sed hunc in modum iam quispiam vrgeat: Quartus palmus agentis A. fit cæteris palmis in conflictu dissimilis. Ergo vt cum illi sibi assimilét, in ipsum agent; siquidé omne agens physicum ex naturæ necessitate agit in passum dissimile, si ei congruenter propinquum sit. Huic obiectioni occurrit Theophilus Zimara lib. 2. de anima ad text. 45. ideo tres palmos agentis A. non calefacere quartũ palmum; quia, vt docet Aristoteles hoc in lib. cap. 9. text. 78. vna pars continui non agit in alteram sibi continuam. Verùm hæc responsio non placet; agit enim vna pars continui in alteram, vt fuit à nobis superiùs dictum, cùm de reciproca partiũ inter se actione disputaremus. Neque id negar Aristoteles loco citato; tantùm enim vult partes continui homogenei, quæ eadem qualitate, quoad speciem & gradum affectæ sunt, non agere in se mutuò. Aliter igitur respondendũ, videlicet in proposito euentu impediri omnino tres priores palmos, quominus in quartum agant, quia cum externo hoste ita occupantur, sicque ad eum vincendum omnem vim suam conferunt, vt illius partis dispendiũ quasi dissimulét; donec, parta victoria, eam in suum pristinum statum vendicent. Sæpe enim natura, vt in hisce rebus solers ac prouida est, quo tueri totum possit, partem vnam periculo damnóq; exponit. Quòd si quis adhuc roget, cur ignis non simul & quartum illum palmum tueatur, & cum externo hoste depugnet? Respódemus, huius rei causam ad affinitatem virtutis & applicationis agentium naturalium referendam esse; inde enim fit, vt si vehementi conatu, atque vndique collectis viribus, & vna totius actione in aliquid incumbant, vim ad alia intendere vel ægrè admodum, vel nullo modo queát. At enim illud etiã nunc in proposito arguméto difficultaté affert, cur videlicet ignis non potiùs incumbat ad quartum illum palmum calefaciendum, præsertim cùm tota ei pernicies ab aduersario per illum inferatur; eóq; incolumi torũ agens sartum

Impugnatio solutionis.

Responsio Theophili.

Qua non placet.

Germana responsio.

Naturæ solertia, & prouidentia.

Difficilis dubij enodatio.

rectû, quę maneat? Nimirum quia postquam semel tres illi palmi actionem agentis contrarij impedire nequierunt, non valent etiam, dum hostis non vincitur, qualitatem, quę per eam actionem producitur, expellere; cùm per illam eiusmodi qualitas efficienter cõseruetur & augeatur. Et hæc vna ratio præ alijs fortè placuerit ad reddẽdam absolutè causam, cur tres palmi prædicti in quartum non agãt.

Multiplex responsio ad 5. Ad quintum sunt qui respondeant, si medium vniforme sit, & æque paratum ad calorem & frigus; calefaciendum id simul, & refrigerandum. Alij verò futurum putant, vt medium alternatim incalescat refrigeretúrque, arbitrantur enim nullum motum esse continuum, sed ex progressionibus & morulis quibusdam coalescere. Itaque in morula frigefactionis, cùm medium nõ frigescat, calefiet, inquiunt, in morula calefactionis; cùm non calefiat, refrigerabitur. Harum responsionũ neutra veritati consonat. Non prima, quia *Idonea solutio.* admittit in eodem corpore suis iam affecto qualitatibus, dari simul contrarios motus, quod fieri non posse progressu ostendemus. Non secunda, quia negat alterationem esse motum continuum, quod suprà confutauimus. Respondemus igitur si A. calidũ & B frigidum ad reuincendum medium vim habeant, tunc aërem interiectum calefactũ iri ab A. secundùm vnam medietatem, simúlque refrigeratum iri à B. secundùm alteram: deinde A. cum sua aëris medietate calefacta tanquam vnum totale agens acturum in alteram medietatem aëris, & B. cum sua aëris medietate frigefacta acturũ similiter in alteram

---

C A P I T I S X.

Explanatio.

a Restat vt de mistione, &c. In hoc extremo huius libri capite disserit Aristot. de mistione in qua sibi quinque potissimùm disquirenda esse ait. Primum est quidnã mistio sit. Secundum, quid mistile, seu id, quod permisceri potest. Tertium, quibus in rebus sit mistio. Quartum, qua ratione fiat. Quintũ, vtrùm in rerum natura sit necne. Exorditur autem ab eo quod vltimo loco posuit, quia ordo doctrinæ efflagitat, vt priùs an res sit quàm quid sit, *Quo argumento nonnulli mistionem esse negarint.* inuestigemus. Fuerũt ergo qui mistionem nullã esse omnino putarent, hoc, vt videtur, dicti argumẽto: Ea, quæ misceri dicũtur, duo saltẽ esse oportet. Vel igitur ea in mistione ambo cõseruãtur, formámque suam retinent: vel vnum corrumpitur,

ΚΕΦ. ί.

a ΛΟΙΠΟΝ δὲ θεωρητέον περὶ μίξεως, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς μεθόδου. τοῦτο γὰρ ἦν τρίτον τῶν προτεθέντων ἐξ ἀρχῆς. σκεπτέον δὲ τί τέ ἐστιν ἡ μίξις, καὶ τί τὸ μικτόν, καὶ τίσιν ὑπάρχει τῶν ὄντων, καὶ πῶς. ἔτι δὲ πότερόν ἐστι μίξις, ἢ τοῦτο ψεῦδος· ἀδύνατον γάρ ἐστι μιχθῆναί τι ἕτερον ἑτέρῳ, καθάπερ λέγουσί τινες· ὄντων μὲν γὰρ ἔτι τῶν μιχθέντων, καὶ μὴ ἠλλοιωμένων, οὐδὲν μᾶλλον μεμῖχθαί φασι νῦν ἢ πρότερον, ἀλλ᾽ ὁμοίως ἔχειν. θατέρου δὲ φθαρέντος, οὐ μεμῖχθαι. ἀλλὰ τὸ μὲν εἶναι, τὸ δ᾽ οὐκ εἶναι. τὴν δὲ μίξιν ἐχόντων ὁμοίως εἶναι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, κἂν εἰ ἀμφοτέρων συνελθόντων ἔφθαρται τῶν μιγνυμένων ἑκάτερον. οὐ γὰρ εἶναι μεμιγμένα τά γε ὅλως οὐκ ὄντα. b οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος ἔοικε ζητεῖν διορίσαι, τί διὰ

teram partem aëris. Sic verò vna medietas aëris calefiet, & non refrigerabitur; alia refrigerabitur, & non calefiet. Sicuti in solutione superioris argumenti dicebamus.

Sed quid de media superficie dicendum? Quo pacto illa à contrariis motibus vindicari poterit, vbi primùm ad eam vtrumque agens simul appropinquarit? Respondemus, apud eos qui negant indiuisibilia alteratione subire, nihil esse difficultatis; quia media superficies neque calefiet, neque frigefiet. Iuxta aliorum verò opinionem, occurrendum erit, vt nobis quidem videtur, si actiuitas caloris ex vna parte, & actiuitas frigoris ex altera æquales fuerint ad vincédam resistentiam qualitatũ, quæ tunc in media superficie inueniuntur; tunc mediam superficiem nec calefaciendam, nec refrigerádam; quia agés calidum & frigidum mutuò sese impedient, cùm nulla maior ratio sit cur hoc potiùs quàm illud agat. Itaque in eo euentu non vlteriùs actio procedet; sed ad eiusmodi superficiem extrinsecè terminabitur. Si verò actiuitas vnius præualuerit ad vincendam prædictam resistentiam; tunc id præoccupandi actionem ius habebit; atque adeò in superficiem qualitatem propriam transfundet, deincépsque victoriam persequetur, inhibita alterius agentis actione. *Explicatio dubij de superficie media inter vtrumque agens.*

Ad vltimum argumentum dicito, non eandem esse rationem in motu locali, & in alteratione. In motu enim locali non necessè est, vt id quod resistit, virtutem motricem habeat, quam in patiente imprimat: at verò quo ad alterationem, de qua agimus, datur vtrimque agendi & resistendi vis, vt ex dictis constat. *Dilutio 6.*

CAP. X.

Text. 82. a ESTAT *vt de mistione contemplemur, iuxta eundem doctrinæ modum. Nam ex hisce, quæ initio proposuimus, hoc erat tertium. Considerandum autẽ est quid mistio, quid mistile, quibus entibus, & quo pacto competat; & insuper verùm sit mistio, an id falsum sit. Nam fieri non potest, vt quid alterum alteri misceatur; sicuti quidam aiunt. Etenim cùm ea, quæ mista sunt, adhuc sint, nec alterationem subierint, non magis nunc, quàm priùs esse mista, sed similiter sese habere dicunt. Porrò si alterum sit corruptum; non esse mista: sed alterum esse, alterum non esse: quæ similiter sese habent. Eodem autem modo & si posteaquam in vnum ambo venerint, vtrumque eorum quæ miscentur, corruptum sit. non enim ea esse mista, quæ omnino in ratione rerum non sunt.* *Text. 83.* b *Hæc igitur ratio postulare videtur, vt*

pitur, & alterum manet; vel vtrumque interit. Si detur primum, non magis dicentur mistionem subiisse, postquam in vnum cõuenerint, quàm antea, cùm eodem modo se habeant. Si secundum, idem erit dicendum: nec enim id quod manet, dicetur cũ eo quod interit, misceri: cùm id, quod interit, iam non existat, & id quod manet, mutatum non sit. Si tertium, idem similiter pronuntiandũ erit: nam ea quæ non sunt, mista esse non possunt. Quare nulla omnino in rebus mistio esse videtur.

b *Hæc igitur ratio.* Vt superiori argumento occurrat, explicandum sibi ait quo pacto mistio à gene *Mistionem nõ esse generationem.*

generatione, cæterisque mutationibus differat, quid item inter mistile, & generabile, ac corruptibile sit discriminis. Quòd ergo mistio non sit generatio, probat: quia cùm quidpiã ex alio gignitur, vt ex ligno ignis, non ligno admisceri ignẽ, neque igni lignum dicimus, sed ignem generari, & lignũ corrũpi.

Neque accretione, alteratiónéve.

e *Eodẽ autem* Quòd mistio non sit accretio vel alteratio, ex eo ostẽdit, quia tam quod augescit, quàm quod alterationẽ subit, integra manent. Dùm tamẽ ea quæ miscentur, non ita se habeant. Ob quam etiam rationem neque accidẽtia cum subiectis vt candor cum corpore: neque ipsa accidentia cum aliis accidentibus, vt candor cum dulcedine, misceri queunt; siquidem illiusmodi affectus post mutuam cõiunctionem incolumes perseuerãt. Adde q ea quæ miscentur, eiusmodi esse debent, vt per se cohærere valeant, quod accidẽtibus minimè conuenit. Hinc Anaxagoram carpit, qui omnia in Chao mista fuisse; & Anaximãdrum; qui omnia misceri posse existimarunt cùm multa sint, quæ vt cõsistere per se nequeunt, cuiusmodi sũt accidẽtia, ita nec misceri vlla ratione possũt.

Reprehensio Anaxagoræ, & Anaximandri.

d *Cùm autem eorum.* Diluit propositam controuersiam, statuens dari re vera mistionem. Vt autem pateat quo pacto ea quæ miscentur, siue elementa, maneant in misto, quod ex eorum cõcretione generatur; docet rerum quasdã esse actu, alias potentia: elementa verò esse in misto potentia, nõ actu: quia neque omnino euanuere, neque existunt vt antea. Ex quo iam respõdi poterit ad argumentum superiùs adductũ: deesse quippe in eo quartum membrum, videlicet aliquo modo esse, aliquo non esse. Porrò quid sit hoc loco apud Aristotelẽ esse potẽtia, seu virtute,

Elementa esse in misto non actu, sed potentia.

τί διαφέρει μίξις γενέσεως καὶ φθορᾶς· καὶ τί τὸ μικτὸν τοῦ γεννητοῦ καὶ φθαρτοῦ· δῆλον γὰρ ὡς δεῖ διαφέρειν εἴπερ ἐστίν. ὥστε τούτων ὄντων φανερῶν, τὰ διαπορηθέντα λύοιτ' ἄν· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν ὕλην τῷ πυρὶ μεμῖχθαι φαμὲν, οὐδὲ μίγνυσθαι καιομένην, οὔτε αὐτὴν αὑτοῖς τοῖς μορίοις, οὔτε τῷ πυρί· ἀλλὰ τὸ μὲν πῦρ γίνεσθαι, τὴν δὲ φθείρεσθαι. e τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, οὔτε τῷ σώματι τὴν τροφὴν, οὔτε τὸ σχῆμα τῷ κηρῷ μιγνύμενον, σχηματίζειν τὸν ὄγκον· οὐδὲ τὸ σῶμα καὶ τὸ λευκὸν, οὐδ' ὅλως τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις οἷόν τε μεμῖχθαι τοῖς πράγμασι· σωζόμενα γὰρ ὁρᾶται. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ λευκόν γε καὶ τὴν ἐπιστήμην ἐνδέχεται μιχθῆναι, οὐδ' ἄλλο τῶν μὴ χωριστῶν οὐδέν. ἀλλὰ τοῦτο λέγουσιν οὐ καλῶς, οἱ πάντα ποτὲ ὁμοῦ καὶ φάσκοντες εἶναι, καὶ μεμῖχθαι. οὐ γὰρ ἅπαν ἅπαντι μικτὸν, ἀλλ' ὑπάρχειν δεῖ τι χωριστὸν ἑκάτερον τῶν μιχθέντων. τῶν δὲ παθῶν, οὐδὲν χωριστόν. d ἐπεὶ δ' ἐστὶ, τὰ μὲν δυνάμει, τὰ δ' ἐνεργείᾳ τῶν ὄντων, ἐνδέχεται τὰ μιχθέντα εἶναί πως, καὶ μὴ εἶναι, ἐνεργείᾳ μὲν ἑτέρου ὄντος τοῦ γεγονότος ἐξ αὐτῶν· δυνάμει δέ τι ἑκατέρου. ἅπερ ἦσαν πρὶν μιχθῆναι, καὶ οὐκ ἀπολωλότα· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος διηπόρει πρότερον· φαίνεται δὲ τὰ μιγνύμενα πρότερόν τε ἐκ κεχωρισμένων συνιόντα, καὶ δυνάμενα χωρίζεσθαι πάλιν. οὔτε διαμένουσιν οὖν ἐνεργείᾳ ὥσπερ τὸ σῶμα καὶ τὸ λευκὸν, οὔτε φθείρονται, οὔτε θάτερον, οὔτε ἄμφω· σώζεται γὰρ ἡ δύναμις αὐτῶν. διὸ ταῦτα μὲν ἀφείσθω· e τὸ δὲ συνεχὲς τούτοις ἀπόρημα διαιρετέον, πότερον ἡ μίξις πρὸς τὴν αἴσθησίν τι ἐστιν· ὅταν γὰρ οὕτως εἰς μικρὰ διαιρεθῇ τὰ μιγνύμενα, καὶ τεθῇ παρ' ἄλληλα τοῦτον τὸν τρόπον, ὥστε μὴ δῆλον ἕκαστον εἶναι τῇ αἰσθήσει, τότε μέμικται, ἢ οὒ· ἀλλ' ἐστὶν ὥστε ὁτιοῦν παρ' ὁτιοῦν εἶναι μόριον τῶν μιχθέντων. λέγεται μὲν οὖν ἐκείνως, οἷον κριθὰς μεμῖχθαι πυροῖς, ὅταν ἡτισοῦν παρ' ὁντιναοῦν τεθῇ. εἰ δ' ἐστὶ πᾶν σῶμα διαιρετὸν, εἴπερ καὶ ἐστὶ σῶμα σώματι μικτὸν ὁμοιομερὲς, ὁτιοῦν ἂν δέοι μέρος γίνεσθαι παρ' ὁτιοῦν. ἐπεὶ δ' οὐκ ἔστιν εἰς τὰ ἐλάχιστα διαιρεθῆναι, οὔτε σύνθεσις ταὐτὸ καὶ μίξις, ἀλλ' ἕτερον, δῆλον ὡς οὔτε κατὰ μικρὰ σωζόμενα δεῖ τὰ μιγνύμενα φάναι μεμῖχθαι· σύνθεσις γὰρ ἔσται,

Text. 84. Text. 85. Text. 86.

vt quo mistio à generatione, & corruptione, & quo mistile à generabili & corruptibili differat, definiamus. Perspicuum enim est, mistionem, si quidem sit, ab illis differre oportere. Quo fit vt hisce cognitis, quæ addubitata fuerunt, solui queāt. At verò neque materiā igni mistā esse, neque misceri dum comburitur, aut ipsam suis partibus, aut igni, sed ignem gigni, & materiā corrūpi, dicimus. c *Eodē autem modo, neque corpori alimētum, neque figuram, quæ ceræ molem efformat, ceræ misceri dicimus. Neque corpori albedinem, nec omnino affectus habitusq; rebus ipsis misceri possibile est, quippe cùm ipsi salui cernantur. At vero nec albedinē, & scientiā, nec aliud quicquam inseparabile misceri contingit. Quinimo nec id probè dicunt, qui omnia aliquādo & simul esse, & misceri inquiunt: non enim omnibus omnia misceri queunt, sed eorū quæ miscentur, vtrūque separabile quid esse oportet: affectuum autem nullus separabilis existit.*

Text.84. d *Cùm autem eorum quæ sunt, alia actu sint, alia potentia: quæ mista sunt, esse quodammodo & non esse contingit, actu quidem aliud existente eo quod ex eis factum est, potentia verò quippiam vtriusque eorum quæ erant, antequam miscerentur, & non esse perdita: id quod ratio priùs addubitabat. Nam quæ miscentur, & priùs ex separatis coiisse, & posse rursum separari videmus. Igitur neque permanēt actu, vti corpus, & albedo, neque corrumpuntur, aut ambo, aut alterum: nam eorum virtus atque potentia salua manet. Iccirco hæc omittātur.*

Text.85. e *Dubitationem autem hisce cōtinuam edisseramus oportet: verū mistio quippiā ad sensum sit, verbi gratia, cùm ea quæ miscētur ita in parua diuisa fuerint, & hoc pacto iuxta sese posita, vt nullo sensu dignoscatur, tunc ne mista sunt, an nō; sed fit, vt eorum quæ mista sunt, particula quælibet iuxta quamlibet sit? Illo igitur modo mista esse dicuntur;*

Text.86. *vt hordeacea grana frumentaceis, cùm quodlibet iuxta quodlibet positum est. At si omne corpus sit diuisibile, si corpus corpori mistum similare sit, partē quālibet secus quamlibet esse oportebit. Atque cùm fieri nequeat vt in partes minimas diuisio fiat, & compositio non idem sit quod mistio, sed aliud, non oportere dicere, quæ miscentur, esse mista secūdùm partes exiguas, quæ suā adhuc retineant naturam, perspicuum est: compositio enim esset*

turæ, non satis liquet. Exquirendum id à nobis erit in quæstione, verùm elementa maneant actu, id est, secundùm suas formas substantiales in misto, an non.

e *Dubitationem autem.* Trāsit ad declarandam penultimam quæstionē, quo scilicet modo fiat mistio, refértque sententiā existimantium mistionē effici, cùm inter se coëunt res ita minutatim cōcisæ, vt præ exiguitate oculorū sensum effugiat, nec discerni vllo modo queāt, vti tritici hordeíque farina. Hoc autem ex duplici hypothesi cōfutat. Altera est nō idem esse compositionē & mistionem. *Non idem est compositionē & mistionem.* Nam vinum aqua temperatum, mistum esse dicimus, compositum non dicimus: cōtrà verò domum ex ligno & lapidibus cōpositam, non mistā vocamus. Altera est, Nullum corpus diuidi in partes minimas, sed in infinitum progredi diuisionem, vt in texto Physicæ Auscultationis libro ostensum fuit. Hinc colligit, non rectè philosophari eos, qui tunc mistionē fieri dicunt, cum res minutæ coëunt, quæ nis sub aspectum non cadant: tum quia ea potiùs compositio quædam est, quàm mistio: tum quia si mistio foret eiusmodi partium congregatio, cùm oporteat quamlibet partem misti mistam esse, nulla vera & syncera mistio daretur, sed sensu tantùm apparens. Namque res acutum visum non habenti esset mista, lynceo mista non esset, vtpote quæ in minores adhuc partes secari posset, *Quamlibet partem misti esse mistam.*

 quæ

quæ tamen mistionem non admisissent: cùm tamen oporteat quamlibet partem misti mistam esse.

f *Sunt itaque.* Vt ex propria sententia declaret, quo pacto fiat mistio & quid sit exponit priùs quæ dicantur miscibilia. Atque primum quædam corpora esse actiua, quædam passiua, vt liquidò constat: sed non omnia hæc misceri posse, cùm præter id oporteat habere communem materiam, vt superiùs dictum fuit. Vnde est quòd cœlestia corpora agunt in sublunaria, non tamē ab eis patiuntur. Ea igitur tantùm misceri possunt, quæ mutuò actiua & passiua sunt, ad quod requiritur materiæ conuenientia: sed ea nō sufficit. Oportet enim illa eiusmodi esse, vt facilè diuidi & cōminui possint. Ideóque lapis ferro nō miscetur, neque alia, quæ prædura sunt, licèt in accruum, aut alterius generis compositionem coire valeant.

Quæ mistionem subeūt.

g *Nam alterum in id.* Tradit aliā cōditionem quæ requiritur in iis quę misceri debēt. Nimirum ne vnum alterū magno excessu vincat: tūc enim non mistio fiet, sed conuersio in id quod potentius est, veluti cùm vini gutta in multas aquæ amphoras inijcitur. Itaque ea miscentur, quæ ita se permutāt, vt vnum non conuertat in se alterum: sed ex vtroque fiat tertium quid commune, in quo ambo potestate seu virtute maneant.

ἔσται, καὶ ἡ κρᾶσις, οὐδὲ μίξις· οὐδὲ ἕξει τὸν αὐτὸν λόγον τῷ ὅλῳ τὸ μόριον. φαμὲν δέ, εἴπερ δεῖ μεμῖχθαί τι, τὸ μιχθὲν ὁμοιομερὲς εἶναι· καὶ ὥσπερ τοῦ ὕδατος τὸ μέρος ὕδωρ, οὕτω καὶ τοῦ κραθέντος. ἂν δ' ᾖ κατὰ μικρὰ σύνθεσις ἡ μίξις, οὐδὲν συμβήσεται τούτων· ἀλλὰ μόνον μεμιγμένα πρὸς τὴν αἴσθησιν. καὶ τὸ αὐτὸ τῷ μὲν μεμιγμένον, ἐὰν μὴ βλέπῃ ὀξύ, τῷ Λυγκεῖ δ' οὐδὲν μεμιγμένον, οὔτε τῇ διαιρέσει, οὔτε ὁτιοῦν παρ' ὁτιοῦν μέρος. ἀδύνατον γὰρ οὕτω διαιρεθῆναι. ἢ οὖν οὐκ ἔστι μίξις, ἢ λεκτέον τοῦτο πῶς ἐνδέχεται γίγνεσθαι πάλιν. f ἔστι δή, ὡς ἔφαμεν, τῶν ὄντων, τὰ μὲν ποιητικά, τὰ δ' ὑπὸ τούτων παθητικά. τὰ μὲν οὖν ἀντιστρέφει, ὅσων ἡ αὐτὴ ὕλη ἐστί, καὶ ποιητικὰ ἀλλήλων, καὶ παθητικὰ ὑπ' ἀλλήλων· τὰ δὲ ποιεῖ ἀπαθῆ ὄντα, ὅσων μὴ ἡ αὐτὴ ὕλη. τούτων μὲν οὖν οὐκ ἔστι μίξις. διὸ οὐδ' ἰατρικὴ ποιεῖ ὑγίειαν, οὐδ' ἡ ὑγίεια μιγνυμένη τοῖς σώμασι. τῶν δὲ ποιητικῶν καὶ παθητικῶν ὅσα εὐδιαίρετα, πολλὰ μὲν ὀλίγοις, καὶ μεγάλα μικροῖς συντιθέμενα, οὐ ποιεῖ μίξιν, ἀλλ' αὔξησιν τοῦ κρατοῦντος. g μεταβάλλει γὰρ θάτερον εἰς τὸ κρατοῦν. οἷον σταλαγμὸς οἴνου μυρίοις χοεῦσιν ὕδατος οὐ μίγνυται. λύεται γὰρ τὸ εἶδος, καὶ μεταβάλλει εἰς τὸ πᾶν ὕδωρ. ὅταν δὲ ταῖς δυνάμεσιν ἰσάζῃ πως, τότε μεταβάλλει μὲν ἑκάτερον εἰς τὸ κρατοῦν ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως· οὐ γίνεται δὲ θάτερον, ἀλλὰ μεταξὺ καὶ κοινόν. φανερὸν οὖν, ὅτι ἐστὶ ταῦτα μικτά, ὅσα ἐναντίωσιν ἔχει τῶν ποιούντων· ταῦτα γὰρ ἐστὶν ὑπ' ἀλλήλων παθητικά. h καὶ μικρὰ δὲ μικροῖς παρατιθέμενα, μίγνυται μᾶλλον· ῥᾷον γὰρ καὶ θᾶττον ἄλληλα μεθίστησι. τὸ δὲ πολὺ καὶ ὑπὸ πολλοῦ, χρονίως τοῦτο δρᾷ. i διὸ τὰ εὐόριστα, τῶν διαιρετῶν καὶ παθητικῶν, μικτά· διαιρεῖται γὰρ εἰς μικρὰ ταῦτα ῥᾳδίως. τοῦτο γὰρ ἦν τὸ εὐορίστῳ εἶναι, οἷον τὰ ὑγρὰ μικτὰ μάλιστα τῶν σωμάτων, εὐόριστον γὰρ μάλιστα τὸ ὑγρὸν τῶν διαιρετῶν, ἐὰν μὴ γλίσχρον ᾖ. ταῦτα γὰρ μείζω δὴ καὶ πλείω ποιεῖ μόνον τὸν ὄγκον. k ὅταν δ' ᾖ θάτερον μόνον παθητικόν, ἢ σφόδρα, τὸ δὲ πάμπαν ἠρέμα, ἢ οὐδὲν πλεῖον τὸ μιχθὲν ἐξ ἀμφοῖν, ἢ μικρόν, ὅπερ συμβαίνει περὶ τὸν καττίτερον καὶ τὸν χαλκόν· ἔνια γὰρ ψελλίζεται πρὸς ἄλληλα τῶν ὄντων, καὶ ἐπαμφοτερίζει· φαίνεται γάρ πως καὶ μικτὰ ἠρέμα,

Text. 87.

Text. 88.

Text. 89.

Text. 90.

Solutio dubitationis.

h *Parua autem.* Minuta promptiora esse inquit ad mistionem quàm magna. Cur autem ita res habeat, quærit Philoponus, cum eadem sit proportio magni ad magnum, quæ parui ad paruum. Respōdet tamen, licèt quoad conuersionem alterius in se, eadem vtrobique ratio proportionis inueniatur, tamē,

quod

esset, non temperatura, aut mistio, nec pars eandem cum toto haberet rationem. Dicimus autē si quid misceri debeat, quod mistum est, similium esse partium: & quemadmodum aquæ pars, aqua est: ita & temperati temperaturam. Quòd si mistio sit compositio secundùm partes exiguas, nihil horum accidet, sed solùm esse mista ad sensum: atq; idem huic quidem, si acutè nō videat, esse mistum: lynceo verò non esse mistum videbitur. Neque divisione adeò vt quæuis particula iuxta quamuis posita sit, mistio fit. nam fieri non potest, vt corpora sic diuidantur. Aut igitur non est mistio, aut hoc rursum est dicendum, quo pacto, inquam, fieri
Text. 87. *possit.* f *Sunt itaque, vt diximus, eorum quæ sunt quædam actiua, quædam quæ ab hisce pati solent. Quædam igitur conuertūtur, suntque inter se mutuò actiua, & passiua, quorum videlicet eadem est materies. Quædam verò agunt, & non patiuntur, nimirum quibus materies eadem non est. Horum igitur non est mistio. Quare nec medendi scientia*
Text. 88. *sanitatē, nec sanitas eādem, mista corporibus efficiunt. Eorum verò actiuorum, & passiuorum, quæ facilè diuisibilia sunt, multa quidem paucis, & magna paruis composita mistionem non faciunt, sed accretionem eiusce quod euincit.* g *Nam alterum in id, quod euincit, verti solet, vt gutta vini, decies millenis aquæ mensuris non miscetur:*
Text. 89. *etenim forma vini perit, atque vinum in totam aquam vertitur. Cùm verò potentias habent quodammodo æquales, tum vtrumque è sua quidem mutatur natura in id quod vincit, ac superat; non tamen fit alterum, sed inter vtrumque medium atque commune. Patet igitur ea esse mistilia, quæcunque ex agentibus contrarietatem habent: hæc enim inter se passiua sunt.* h *Parua autem, dum paruis admouentur, propensiùs misceri solent: quippe cùm ea faciliùs celeriùsque se transmeent; at multum tardiùs hoc idem efficit, patitúrque à multo.* i *Idcirco ex iis, quæ diuidi possunt, patique solent, quæ facilè terminos suscipiunt, ea mistilia sunt: quippe quæ facilè in parua dirimantur: hæc enim est eius, quod facilè terminatur, ratio, verbi gratia quæ liquida sunt, inter corpora maximè mistilia sunt, cùm liquidum maximè omnium diuisibilium facilè terminari possit, modò non sit viscosum atque tenax. Hæc enim molem reddunt ampliorem ac maiorem.* k *Cùm autem alterum duntaxat passiuum fuerit, aut alterum vehementer, & alterum admodum remissè: vel nihilo, vel certè paulò maius euadet, quod ex vtriusque mistura con-*
Text. 90. *surgit: quod in stanno, & ære accidit. Nonnulla enim entia inter se minus discreta sunt, ambiguntque: videntur enim quodammodo, & remissè misceri,*

quod ad mistionem attinet, secus rem habere, quia quæ miscentur mutuò sese insinuare debēt, quod minora faciliùs præstant, quàm grandia, vt planùm est, docétque in contextu Aristoteles.

i *Idcirco ex iis.* Ex dictis infert humida quæ facilè terminos alienos admittunt, paruóque negotio in minores partes secantur, optimè commisceri, nisi tenacia sint, & viscosa; vt oleū, mel, pinguedo, aliáque id genus, quæ propter lentorem ægrè separantur, sibique ita inhærescunt, vt difficilè penetrentur. Quo fit, vt non ad veram mistionem, sed ad ampliorem rei molem efficiendam coëant.

Tenacia, & viscosa non facilè commisceri.

k *Cùm alterum duntaxat.* Cùm aliqua ita sunt affecta, vt vnū duntaxat patiatur, ea nullo modo misceri inquit. Cum verò, vnum vehementer agit: alterum nimis patitur, & agit remissè, tunc vel nulla datur mistio, vel perexigua, vt cùm æs & stannum pariter liquefiunt.

Nam

Nam æs ob agendi acrimoniam ſtannum pene in halitum ſoluit, ita vt nihil ferè de illo præter colorem relinquatur.

[1] *Patet igitur ex hisce.* Paucis colligit quæ hactenus dixerat, ſimúlque reſpõdet ad primam & ſecundam quæſtionẽ earum quas initio capitis propoſuit, videlicet quid

ἠρέμα, καὶ ὡς θάτερον μὲν δεκτικὸν, θάτερον δὲ εἶδος, ὅπερ καὶ ἐπὶ τύτων συμβαίνει. ὁ γὰρ καττίτερος ὡς πάθος τι ὢν, ἄνευ ὕλης τοῦ χαλκῦ, σχεδὸν ἀφανίζεται, καὶ μιχθεὶς ἄπεισι, χρωματίσας μόνον· ταὐτὸ δὲ τῦτο συμβαίνει καὶ ἐφ' ἑτέρων. [1] φανερὸν τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι ἐστὶ μίξις, καὶ τί ἐστι, καὶ διὰ τί, καὶ ποῖα μικτὰ τῶν ὄντων, ἐπείπερ ἐστὶν ἔνια τοιαῦτα, οἷα παθητικά τε ὑπ' ἀλλήλων, καὶ εὐόριστα, καὶ εὐδιαίρετα. ταῦτα γὰρ οὔτ' ἐφθάρθαι ἀνάγκη μεμιγμένα, οὔτ' ἔτι τὰ αὐτὰ ἁπλῶς εἶναι, οὔτε σύνθεσιν εἶναι τὴν μίξιν αὐτῶν, οὔτε πρὸς τὴν αἴσθησιν· ἀλλ' ἔστι μικτὸν μὲν, ὃ ἂν εὐόριστον ὂν παθητικὸν ᾖ καὶ ποιητικὸν, καὶ τοιούτῳ μικτόν· πρὸς ὁμώνυμον γὰρ τὸ μικτόν· ἡ δὲ μίξις τῶν μικτῶν ἀλλοιωθέντων ἕνωσις.

QVÆSTIO I.

Vtrùm miſtio ſit.

ARTICVLVS I.

Quibuſdam argumentis videri non eſſe; re tamen vera eſſe.

Primum arg. D confirmandum negatiuam partem quæſtionis aliquot ſeſe offerunt argumenta. Primùm, quia ſi elementa miſceri poſſent, deberent ſeſe particulatim diſſecare, & comminuere, vt Ariſtoteles 10. cap. huius libri docuit: vel igitur eiuſmodi partes ſeſe inuicem permearent, quod eſſe nequit; vel aliæ iuxta alias ponerentur, quo fieret, vt non eſſet aliud miſceri, quàm partes partibus agglutinari, cuius oppoſitum contra Anaxagoricos philoſophos proximo ſuperiori capite ſtatuit Ariſtoteles.

2. Argum. Deinde, quia vel mixtio fieret ſecundùm naturam, vel natura repugnante, non ſecundùm naturam, quia elementa ad mixtionem coire nequeunt, niſi renitente ipſorum inclinatione, vnum in locū aſcendant grauia, aut deſcendant leuia. Nec etiam repugnante natura, cùm mixtio ſit generatio quædam rei phyſicæ, quam naturalem eſſe oportet. Nullo igitur pacto mixtio datur. *3. Argum.* Præterea, quia generatio mixti, ſi eſſet, haberet pro effectrici cauſa elementa, quæ in ſe mutuò agunt, quòd verò mixtum ab elementis non gignatur, inde patet, quia mixta ſunt elementis perfectiora, vtpote quorum gratia illa ſint: at cauſa efficiens cum effectu comparata; ſi æquiuoca, ſit nobilior eſſe debet, ſi vniuoca, non ignobilior.

Vt miſta præſens elementis D. Th. 2. contra gent. cap. 68.

4. Argum. Item, quia cùm duo aliqua elementa inter ſe congrediuntur, vel

ſunt.

misceri, & quasi alterum susceptiuum, alterum forma esse: quod quidem & in hisce accidit. Nam stannum quasi affectio quædam sine materia æris pene euanescit, mistura toti colore solùm indito, quod idem & in aliis quoque vsu venit. | *Patet igitur ex his quæ diximus, mistionem esse, & quid ea sit, & quam ob causam, & quænam entia mistilia sint: quandoquidem nonnulla sunt eiusmodi, quæ & pati inter se & facilè terminari, diuidique possunt. Hæc enim cùm mista sunt, non esse corrupta, nec vltra eadem simpliciter esse, nec eorum mistionem esse compositionem, nec ad sensum necesse est. Sed mistile quidem est, quando cùm facilè definiri queat, passiuum est, & actiuum, & ei, quod est eiusmodi, mistile: nam mistile ad id quod eodem appellatur nomine refertur. Mistio verò est mistilium alteratorum vnio.*

quid sit mistile, & quid mistio, aiens mistile esse, quòd cùm facilè diuidi queat, passiuum est, & actiuum. Mistionem verò esse mistilium alteratorum vnionem.

---

sunt in agendo æquè fortia; vel alterum potentius; si æquè fortia, vtrũque se ab aduersario tuebitur, incolumémq; seruabit: si alterum sit potentius, conuertet in se aliud, atque ita non resultabit mixtum.

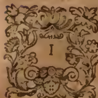
Postremò, quia non potest esse mixtio, de qua hîc agimus, nisi in materiam eorum, quæ miscẽtur, noua forma succedat: at quòd non ita res habeat, exemplo aquæ ostẽditur, quæ vino mixta formã suam retinet. Scribit enim, præter alios, D. Nemesius in lib. de natura hominis, spongiam oleo imbutam ex vino aqua mixto puram aquam attrahere, quod euidens argumentum est, aquam vino mistam adhuc propriam formam seruare. Quod etiam Alchimicæ artis professores fieri posse aiunt, misso in vinum iunco decorticato, seu medulla iunci; & Plinius lib. 16. Natural. hist cap. 35. Mira, inquit, hederæ proditur natura ad experienda vina: si vas fiat ex ligno eius, vina transfluere; ac remanere aquam, si qua fuerit mista. Quod multo antè literis commendarat Cato in lib. de re rust. cap. 151. hisce verbis; Si voles scire, in vinum aqua addita sit necne; vasculum facito de materia hederacea. Vinum id quod putabis aquam habere, eodem mittito: si habebit aquam, vinum effluet, aqua manebit. Nam non continet vinum vas hederaceum. *5. Argum.* *D. Nemes.* *Plinius.* *Cato.*

Nihilominus etsi veram mistionem veterum quidam ignorarint, eam tamen esse communis philosophorum consensus, & experientia, & ratio docent. Experientia, quia cernimus, vigẽte mutua vaporum & exhalationum à terra ascendentium, & aquæ pluuiæ, ac circunfusi aëris actione, ranas, aliásque huiusmodi bestiolas ex putrescente materia subitò enasci: quod non nisi mistionis interuentu fit. Ratione, qui elementa suopte ingenio ad mistionem ordinantur, vt videlicet stirpium, animantium, & aliorum mistorum species, è quibus vniuersi pulchritudo magna ex parte dependet, cohæreant. Quare ne ab hoc fine natura destituatur, necessariò dãda erit mistio. Adde cùm elementa possint vnum in locum conuenire, vt in terra, *Conclusio.* *Elementa ordinantur ad mistionem.*

aqua, & aëre passim constat, & in igne etiam, qui subterraneis cauernis ardet; cúmque mutuò actiua & passiua sint; nihil impedire, quominus in se vicissim agant, confundantúrque, ita vt ex iis interdum mista generentur. Lege opusculum, quod de hac re Alexander Aphrodisæus accuratè scripsit.

ARTICVLVS II.

Diluuntur argumenta, quæ mistionem è medio tollere nitebantur.

Solut. 1. arg.
IGITVR argumenta, quæ probare cõtendebant non dari mistionem, hoc modo soluẽtur. Ad primum dicendum erit, elemẽta mistionis gratia sese vicissim demoliri, & minutatim cõcidere, & partes vnius alterius partibus adhęrescere, neque veteres, quòd ita senserint, ab Aristotele coargui; sed quòd elementa solo exiguarum partium appositu permisceri dixerint, in eáque copulatione mistionẽ collocarint; cùm præterea requiratur mutua elementorum actio, ex qua primarum qualitatum temperatura ad mixti formam idonea proueniat.

Solut. 2. Ad secundum, mistionem simpliciter naturalẽ esse; quia tam mistilium alteratio quàm introductio formæ misti (quæ duo mistionis nomine importantur) naturalis est: etsi cùm ex pluribus elementis inter se coeuntibus mixtum generatur, eorum vnum in locum concursus non sit simpliciter naturalis; si proprias ipsorum naturas spectemus: qui tamen aliquo modo secundùm naturam fieri dici potest, quatenus à causis vniuersalibus, quæ hinc inde elementa cient, & in pugnam congredi faciunt, intenditur promouetúrque.

Solut. 3. Ad tertium fatendum mixta perfectiora esse elementis, vt ait D. Thomas in 2 distinctione decima quinta, quæstione 2. artic. 1. ad 2 & in opusculo de occultis naturæ operibus; verùm elementa non esse principales causas effectrices mixtorum, vt præter alios aduertit hoc loco idem S. Thomas ad text. 84. M. Albert. tract. 6. c. 4. & lib. de ani. tract. 1. cap. 8 & Auer. 12. Metaph. text. 16. à quibus non videtur dissentire Alexander 2. Nat. qu. c. 3. Igitur causæ principales mixtorum non viuentium quæ ex concursu elementorum proximè oriuntur, sunt corpora cœlestia. Causæ autem non quidem absolutè principales, sed principaliores quàm elementa respectu viuentium imperfectorum, quæ prædicto modo ex elementis proueniunt, sunt eadem corpora cœlestia, vt lib. 2 de Cælo cap. 3. quæst. 6. ex professo ostendimus. Nihil autem vetat causas efficientes minùs præcipuas, cuiusmodi sunt elementa comparatione quorumlibet mistorum, suis effectis deteriores esse, vt in Physicis quoque docuimus.

(Margin: D. Thom. M. Albert. Auerr. Alex. — Lib. 2. c. 7 q. 5. art. 2.)

Solut. 4. Ad quartum, siue elementa pari ad agendum virtute in certamen descendant, siue non; modò vnum non nimis alterum excedat, posse in se mutuò agere mixtúmque producere, vt ex iis quæ superiùs dispu

disputauimus, intelligi potest. Nam antequam quod minus & imbecillius est, ab ampliore & potentiore perimatur, & illius formam recipiat, frequenter accidit, vt ex reciproca actione ea qualitatum proportio existat quam misti generatio consequatur.

Non esse negandum posse aquã conuerti in vinum.

Rabbanus in lib. de corpore domini. c. 4. Rich in 4. d. 11. q. 2. & 3. circa 3. princip. & d. 12. q. 1. circa 4. princ. Maior d. 11. q. 2. D. Bonau. 2. p. dist. a. 1. q. 3. Scotus q. 7. Palud. eadẽ d. q. 1. art. 7. Gabriel. q. 2. dubio 3. Ægid. quod. 2. q. 16. Alens. 4. p. q. 32. m. 5. a. 2. & 3.

Quod ad vltimum argumentum pertinet, cõcesso primo eius pronunciato, asserendum, cùm aquæ portio vino iniecta, eiusmodi est, vt eam vini acrimonia superare queat, vt sæpe accidit, haud dubiè aquã in vinum perfectè commutari, vt ait Aristoteles hoc in libro cap. 10. text. 86. & D. Thom. tum ibidem, tum in 4. sent. distinct. 11. quæst. 2. art. 4. quæstiuncula 4. Alexander in opusc. de mistione, aliique auctores communi assensu. Quod ex eo patet, quia vinum potest suo calore & aliis qualitatibus, quibus præditũ est, agere in aquam, eiusque materiam ad suæ formæ introductionem perfectè accommodare; atque adeò ipsam in se conuertere. Deinde quia alioqui in mysterio Eucharistiæ, aqua, quæ in vinum calice contentum ante consecrationem infunditur, maneret etiam post consecrationem sub propria forma, quandoquidem in sanguinem Christi non conuertitur nisi vinum, cùm materia huius sacramenti non sit alia quàm panis & vinum, vt docet Concilium Florentinum; & Tridentinum sess. 13. cap. 1. & 3. Quòd verò admittendum non sit, conuerso vino in sanguinem, manere nihilominus aquam in calice, conuincit tum communis scholasticæ Theologiæ professorum auctoritas; tum quia, vt argumentatur D. Thom. 3. p. q. 74. art. 8. & Sotus in 4. dist. 9. q. 1. art. 6. sequeretur non esse adorandum quidquid latet sub speciebus in calice contentis. Aduerte tamen, id quod dicimus de conuersione aquæ in vinum, non esse de fide, cùm sit in opinione positum, an aqua non conuersa in vinum conuertatur in sanguinem.

Nam aqua possit à vino diluto eximi.

Quapropter quod aiunt posse aquam à vino excerni, dicendum, si id quod separatur, reuera aqua sit, eam excretionem posse fieri, cùm vinum ita est imbecillum, vt nequeat conuertere in se aquam; vel & ambo ita se inuicem habent, vt ex ipsis non resultet tertium. Vel cùm vinum, etsi possit in se conuertere aquam; nondum tamen ei per tempus licuit eam in se conuertere. Vbi verò sese istiusmodi circunstantiæ non interponunt, asserendum est, id quod è vino eximitur, non esse aquam, sed liquorem ipsius vini aquæ similem, nondum videlicet exquisitè decoctum, qui etiam ex puro vino elici potest; vt annotauit D. Thomas in 4. dist. 11. in expositione literæ.

Cõtra Marsil. lib. 1. huius opm. q. 3. art. 3.

ARTICVLVS III.

Dubij cuiusdam enodatio.

Dionysius in 4. d. 12. q. 2.

Sententia D. Thom. & aliorum.

AIOR tamẽ dubitatio existit, vtrùm si vnus liquor alteri eiusdem speciei misceatur, maneat vterque, an tertium quid gignatur. D. Thom. 3. part. qu. 77. art. 8. & quodlib. 10. art. 3. Paludanus in 4. dist. 12. quæst. 5. Capreolus distinct. 13. quæst. 1. respondent, si liquor alteri additus ea quantitate fuerit,

 vt totum

vt totum priorem attingat, & peruadat, totum priorem dissolutum iri, efficiendúmque ex vtroque tertium. Ducuntur autem eo potissimùm argumento, quia eiusmodi liquores dissecant sese mutuò infra minima naturalia, quod absque interitu vtriusque fieri non potest. Nobis hæc controuersia ita videtur explicanda, vt dicamus, etsi prior liquor ob accessum nouarum partium non dicatur omnino idem; nam antea totum erat; nunc verò est pars totius, quod ex ipso & nouis partibus conflatum est; tamen re vera neutrum ex iis liquoribus propriam formam abiecisse. Vnde etiam putamus, si speciebus vini consecrati, vinum eiusdem speciei quantumuis magna quantitate infundatur; adhuc sub prioribus speciebus sanguinem Christi permansurum, quod auctores paulo antè citati negant. Tandiu enim manet sanguis Christi sub speciebus, quandiu vini forma, si inibi esset, sub iisdem perseuerasset: hanc verò in prædicto euentu perseueraturam asserimus cum Durando in 4. dist. 12. quæst. 3. & Maiore eadem dist. qu. 1. aliisque nonnullis; quod stabiliri potest auctoritate Innocentij III. cap. cum Martha. vbi summus Pontifex statuit, si post consecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transire in sanguinem, neque sanguini commisceri, sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori, quod sub eis latet, vndique circunfundi. Itaque hoc decreto palàm docemur post additionem vini non consecrati, manere nihilominus sanguinem Christi sub prioribus speciebus. Et verò si aduersariorum ratio concluderet, sequeretur etiamsi species vnius vini consecrati misceantur speciebus alterius vini consecrati, desinere esse sanguinem Christi sub speciebus vtriusque: cùm hîc etiam detur mistio & dissectio partium.

Opinio Durandi verior.

In Decr. lib. tit. 41. §. quæsiuisti.

Sanè quòd cùm vnus liquor miscetur alteri eiusdem speciei, non detur ibi corruptio, potest in vniuersum ostendi ea ratione, quia simile non corrumpit aliud sibi simile in specie infima; cùm agens naturale ideo generationem intendat, vt patiens in forma substantiali specifica sibi simile reddat. Quod autem contrariæ opinionis assertores de partium dissectione afferunt, non conuincit. Nam cùm diuisionem in partes minores minimis fieri aiunt, vel contendunt eiusmodi partes per aliquod momentum à cæteris abiunctas manere, vel aliis perpetuò continuari. Si primum, cùm in his minimis non sit alia forma, quàm vini, concedunt formam alicuius rei naturalis infra minimum suæ speciei consistere; quod à vero abest. Si secundum, non est cur partes vnius vini cùm sese in alterius partes insinuant, corrumpantur; cùm partes similares quandiu toti cohærent, in quantumlibet exigua quantitate possint eandem formam seruare.

* * *

QVÆ

QVÆSTIO II.

Vtrùm definitio mistionis rectè se habeat.

ARTICVLVS I.

Argumenta partis negatiuæ.

MISTIONEM hunc in modum Arist. definiit superiori cap. text. 90. Mistio est mistilium alteratorum vnio. Sed quòd hæc definitio non sit rectè tradita, videtur suaderi posse: ac primùm quòd mistio non sit vnio. Nam vnio aut est relatio coniunctionis inter extrema vnita: aut est actio, qua duo seu plura ab aliquo agente inter se mutuò copulantur: aut si sermo sit de vnione substantiali, & accipiatur à nobis non in tota sua amplitudine, sed vt restringitur ad formam & materiam, non est aliud quàm modus quidam substantialis earum, seu potiùs ipsa forma & materia, vt talem modum vendicant; id est, forma, vt se insinuat in materiam, eámque informat, & actuat; materia, vt formam fouet ac recipit. At quòd mistio nulla harum vnionum sit, ex eo ostenditur, quia mistio, vt postea dicemus, est rei mistæ generatio, generationi autem nulla ex prædictis vnionibus accommodari potest, vt erit consideranti perspicuum. *Primum argum.*

Deinde quòd illa particula, mistilium, adhibenda non fuerit, ita ostenditur. Generatio cuiuslibet misti est mistio, & tamen non quodlibet mistum coalescit ex mistilibus, id est, ex elementis in vnum coeuntibus, cùm plurima mista ex aliis mistis immediatè generentur. Igitur mistio non est vnio mistilium. Præterea cap. 1. Genes. quædam animantes dicuntur ortæ ex aquis, vt pisces; aliæ ex terra, vt quadrupedes. Aristoteles etiam lib. 3. de gener. anim. cap. 11. singulis elementis, saltem tribus inferioribus, sua viuentia peculiariter attribuit. Quod fecit item de illius sententia Balbus apud Ciceronem lib. 2. de nat. Deorum. Non ergo mista ex mistilibus, hoc est, ex pluribus elementis, sed interdum ex vno duntaxat nascuntur. *2. Argum.* *3. Argum.*

Postremò Aristoteles cùm mistionem definiit, non seruauit normam rectè definiendi, cùm non explicarit inuolutæ rei naturam per aliquod notius & illustrius, sed per æquè obscurum, videlicet per mistile, quod non minus quàm ipsa mistio ignotum est: ergo definitio illa non est ad rem apposita, nec conuenienter ab Aristotele tradita. *4. Argum.*

vt totum priorem attingat, & peruadat, totum priorem dissolutum iri, efficiendúmque ex vtroque tertium. Ducuntur autem eo potissimùm argumento, quia eiusmodi liquores dissecant sese mutuò infra minima naturalia, quod absque interitu vtriusque fieri non potest. Nobis hæc controuersia ita videtur explicanda, vt dicamus, etsi prior liquor ob accessum nouarum partium non dicatur omnino idem; nam antea totum erat; nunc verò est pars totius, quod ex ipso & nouis partibus conflatum est; tamen re vera neutrum ex iis liquoribus propriam formam abiecisse. Vnde etiam putamus, si speciebus vini consecrati, vinum eiusdem speciei quantumuis magna quantitate infundatur; adhuc sub prioribus speciebus sanguinem Christi permansurum, quod auctores paulo antè citati negant. Tandiu enim manet sanguis Christi sub speciebus, quandiu vini forma, si inibi esset, sub iisdem perseuerasset: hanc verò in prædicto euentu perseueraturam asserimus cum Durando in 4. dist. 12. quæst. 3. & Maiore eadem dist. qu. 1. aliisque nonnullis; quod stabiliri potest auctoritate Innocentij III. cap. cum Martha. vbi summus Pontifex statuit, si post consecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transire in sanguinem, neque sanguini commisceri, sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori, quod sub eis latet, vndique circunfundi. Itaque hoc decreto palàm docemur post additionem vini non consecrati, manere nihilominus sanguinem Christi sub prioribus speciebus. Et verò si aduersariorum ratio concluderet, sequeretur etiamsi species vnius vini consecrati misceantur speciebus alterius vini consecrati, desinere esse sanguinem Christi sub speciebus vtriusque: cùm hîc etiam detur mistio & dissectio partium.

Opinio Durandi verior.

In Decr. lib. titul. 41. §. quæsiuisti.

Sanè quòd cùm vnus liquor miscetur alteri eiusdem speciei, non detur ibi corruptio, potest in vniuersum ostendi ea ratione, quia simile non corrumpit aliud sibi simile in specie infima; cùm agens naturale ideo generationem intendat, vt patiens in forma substantiali specifica sibi simile reddat. Quod autem contrariæ opinionis assertores de partium dissectione afferunt, non conuincit. Nam cùm diuisionem in partes minores minimis fieri aiunt, vel contendunt eiusmodi partes per aliquod momentum à cæteris abiunctas manere, vel aliis perpetuò continuari. Si primum, cùm in his minimis non sit alia forma, quàm vini, concedunt formam alicuius rei naturalis infra minimum suæ speciei consistere; quod à vero abest. Si secundum, non est cur partes vnius vini cùm sese in alterius partes insinuant, corrumpantur; cùm partes similares quandiu toti cohærent, in quantunlibet exigua quantitate possint eandem formam seruare.

* * *

QVÆSTIO II.

Vtrùm definitio mistionis rectè se habeat.

ARTICVLVS I.

Argumenta partis negatiuæ.

ISTIONEM hunc in modum Arist. definiit superiori cap. text. 90. Mistio est mistilium alteratorum vnio. Sed quòd hæc definitio non sit rectè tradita, videtur suaderi posse: ac primùm quòd mistio non sit vnio. Nam vnio aut est relatio coniunctionis inter extrema vnita: aut est actio, qua duo seu plura ab aliquo agente inter se mutuò copulantur: aut si sermo sit de vnione substantiali, & accipiatur à nobis non in tota sua amplitudine, sed vt restringitur ad formam & materiam, non est aliud quàm modus quidam substantialis earum, seu potiùs ipsa forma & materia, vt talem modum vendicant; id est, forma, vt se insinuat in materiam, eámque informat, & actuat; materia, vt formam fouet ac recipit. At quòd mistio nulla harum vnionum sit, ex eo ostenditur, quia mistio, vt postea dicemus, est rei mistæ generatio, generationi autem nulla ex prædictis vnionibus accommodari potest, vt erit consideranti perspicuum. *Primum argum.*

Deinde quòd illa particula, mistilium, adhibenda non fuerit, ita ostenditur. Generatio cuiuslibet misti est mistio, & tamen non quodlibet mistum coalescit ex mistilibus, id est, ex elementis in vnum coeuntibus, cùm plurima mista ex aliis mistis immediatè generentur. Igitur mistio non est vnio mistilium. Præterea cap. 1. Genes. quædam animantes dicuntur ortæ ex aquis, vt pisces; aliæ ex terra, vt quadrupedes. Aristoteles etiam lib. 3. de gener. anim. cap. 11. singulis elementis, saltem tribus inferioribus, sua viuentia peculiariter attribuit. Quod fecit item de illius sententia Balbus apud Ciceronem lib. 2. de nat. Deorum. Non ergo mista ex mistilibus, hoc est, ex pluribus elementis, sed interdum ex vno duntaxat nascuntur. *2. Argum.* *3. Argum.*

Postremò Aristoteles cùm mistionem definiit, non seruauit normam rectè definiendi, cùm non explicarit inuolutæ rei naturam per aliquod notius & illustrius, sed per æquè obscurum, videlicet per mistile, quod non minus quàm ipsa mistio ignotum est: ergo definitio illa non est ad rem apposita, nec conuenienter ab Aristotele tradita. *4. Argum.*

ARTICVLVS II.

Defenditur mistionis definitio. Occurritur argumentis in aduersam partem adductis.

Mistionis nomen variè vsurpari.

N hac dubitatione aduertendum primò est, bifariam mistionis nomen vsurpari. Vno modo, fusa significatione: quo pacto misceri dicimus quæcumque aliis accumulantur, & quæ partium appositu cõstant, seu propriam formam retineant, vt triticum confusum milio, siue non, vt aquæ gutta vino iniecta. Secundò, pressè ac proprie pro vnione mistilium, id est, elementorum sub vna substantiali forma alicuius misti, corruptis singulorum mistilium propriis formis. Supponimus enim hoc loco, quod proxima quæstione ostendemus, elementa non manere in misto secundùm suas formas substantiales; & de hac mistione disseruit hoc loco Aristoteles, déque eadem nos præsentem disputationem suscepimus. Deinde aduertendum est, quorundam sententiam fuisse, nullum mistum fieri immediatè ex elementis, sed ex alio misto; quos tamen coarguunt & refutant eæ rationes, quas artic. 1. quæstionis proximæ attulimus. Si autem petas num ad quamlibet mistionem, omnium elementorum materia concurrat; dicendum, mistionem interdum effici ex materia plurium elementorum; interdum ex materia vnius tantùm. Cuius pronuntiati prior pars ex eo ostenditur; quia quamquam difficile sit omnia quatuor elementa ad conflictum in vnum locum concurrere, vt eorum reciproca actione mistum generetur: non est tamen valde rarum aut operosum confluere in vnum tria, vt terram, aquam, & aërem, seu vaporem aqueum, exhalationem terrestrem, & aërem. Posterior pars, quam statuunt ex professo Scotus & Greg. in 2. dist. 15. q. 1. & alij post D. August. lib. 3. super Genesim ad lit. cap. 15. suadetur; quia cùm duo elementa in se mutuò agunt, antequam vnum conuertat in se alterum, vel tertium resultet, fieri potest vt in materiam vnius inferantur dispositiones, quas misti forma cõsequatur. Etsi apud Aristotelẽ hoc loco non dicatur propriè mistio, nisi cùm plura elementa cõcurrunt.

Tria exigi ad misti generationem.

Item nec illud prætereundum est ad misti generationem, cæteris omissis, tria requiri, videlicet cõcursum elementorum vnũ in locum; mutuam eorum actionem, ex qua sequitur temperies primarum qualitatum; comminutionem eorum in minutissimas partes; etsi hæc non semper necessaria sit; & denique introductionem formæ misti. *Lib. 5. Phys. c. 2. q. 1. a. 5.*

Et verò vt generatio, quod alibi monuimus, interdum accipitur pro sola introductione formæ substantialis, aliàs pro hac vnà cum præeunte alteratione: ita & mistio nũc sumitur pro sola introductione formæ substantialis misti; nunc pro hac simul cum alteratione mistilium, id est, elementorum. Quo pacto eam sumpsit Arist. cùm mistionem definit vnionem mistilium alteratorum. Dicitur autẽ mistio vnio; quia necesse est, ea quæ miscentur, in vnam substantialem formam

Explicatur mistionis definitio.

niam vniri,& cócrescere:mistiliú alteratorum, quia eiusmodi vnionem præcedat oportet mutua mistilium alteratio, qua eorum qualitates sese inuicem obtundát,& ad moderationem quandá ac proportionem redigant.Quamuis enim,vti diximus,nó semper ad misti ortum concurrant multa mistilia,id est,multa elementa, semper tamen confluunt multæ partes materiæ, quæ talem alterationem subeant.

Conclusio. Ex his constat aptam esse idoneámque definitionem mistionis ab Arist.traditam, quam proinde Peripatetica schola iure amplectitur,ac defendit; etsi eam quidam è recentioribus philosophis adductus vltimo superioris articuli argumento,improbarit,aiens mistionem sic potiùs esse definiendam; Mistio est motus corporum minimorum ad mutuum contactum,vt fiat vnio. Sed hæc potiùs definitio, quàm Aristotelica,vituperáda est;nec enim mistio est motus;nec ea quæ contactum mouentur, interim dum se mutuò contangunt, misceri dicuntur; immo neque mistio substantialis datur, nisi cùm sub vna forma substantiali mistilia coalescunt & vniuntur.

Lege Greg. in 2.d.15.q. 1.Cap. ibidē art.3. *Definitio mistionis.* Non est tamen negandum posse Aristotelis definitionem ad maiorem perspicuitatem reuocari expresso in ea genere mistionis,quod est generatio,siquidem mistio formaliter est species quædam generationis, vt colligitur ex iis quæ docet idem Aristoteles 4. Meteor. lib. cap. de putredine.Poterit ergo definitio ita componi; Mistio est generatio misti ex mistilibus alteratis; vbi locum generis habet generatio,cætera locum differentiæ. Ac per particulam,generatio, excluduntur à definitione alteratio, accretio, &, vt semel dicamus,omnia,quibus notio generationis non competit. Per particulá, misti, remouetur generatio elementorum. Per particulas, mistilibus alteratis, reiicitur generatio mistorum; quæ non fit immediatè ex elementis,nec ex multis partibus materialibus eiusdem elementi; sed ex aliis mistis.

Responsio ad prim.argum. 1 art. Occurramus nunc primi articuli arguméetis. Ad primum respondendum est,mistionem dici vnionem; quia dum mistio fit, materiæ plurium elementorum, vel partes vnius, non solùm copulantur inter se,sed subiiciuntur etiam formæ misti, inter quam materiam & formam constat dari vnionem illam substátialem, quæ in argumento explicatur:quanquam mistio formaliter non sit illa vnio,vt paulo antè diximus. Ad secundum respondendum est,in definitione tradita ab Arist.non comprehendi generationem vnius misti ex alio, sed eam tantùm quæ immediatè fit ex vno aut pluribus elementis. Ad tertium cap.1. Genes.quædam animantia dici genita ex terra,v.g.alia ex aquis,tum propter maiorem conuenientiam, quam cum his elementis sortiuntur;tum quia ex illorum materia, non verò ex materiis aliorum procreata a Deo sunt. Vnde colligit Scotus in 2. sent. dist. 15. quæst. 1. non omnia mista ex multorum elementorum coitione quoad substantiam cóstitui. Arist.autem tertio de generatione animalium loco citato,non tam agit de iis è quibus viuentia oriuntur, quàm de sedibus quibus continentur. Sic enim ait, plantas *Ad 2.* *Ad 3.*

terræ

terræ incolas quiſpiam eſſe ſtatuerit, aquæ aquatile animalium genus, aëris pedeſtre, quamquam duo illa priora viuentium genera ab iis elementis oriri dici poſſunt, ob eam quam cum illis cognationem *Ad 4.* habent, vti diximus. Ad vltimum reſpondendum eſt, non explicaſſe Ariſtotelem miſtionis naturam per æquè ignotum. Nam cùm priùs quidnam miſtile eſſet, docuiſſet; per id, vt per aliquid iam manifeſtius, miſtionem definiit. Quæ definiendi ratio ad res obſcuras aperiendas & enucleandas non infrequens eſt apud philoſophos.

QVÆSTIO III.

Vtrùm elementa ſecundùm ſuas formas maneant in mixto, an non.

ARTICVLVS I.

Qui auctores affirmatiuam partem defendant, & quibus argumentis.

VOD elementa omnibus miſtis gignẽdis ſeſe tanquam materiam accommodent, pro certo habetur in philoſophia. Num verò etiam quoad formas ſubſtantiales in iis inſint, controuerſum eſt,& diſſidentium Philoſophorum opinione agitatum. *Lege Ariſt. lib. 4. Meteor. c. vlt.* Antiqui naturæ interpretes Anaxagoras,& Empedocles; præterea Stoici, &, vt quibuſdam videtur, Plato, affirmantem partem ſecuti ſunt, quorum veſtigiis plerique è poſterioribus philoſophis inſtitêre, etſi hi non parum inter ſe diſſenſerint. Nam Auicenna primo ſufficientiæ capit. 10. & 11. doct. 3 capit. 3, arbitratur elementa in miſto formas ſuas perfectas atque integras retinere; diſſecta tamen ac minutatim conciſa; ita vt eorum particulæ ordine quodam compoſitæ & connexæ, mutuò aliæ aliis cohæreſcant. At quod ad elementorum qualitates attinet, putat eas non ſecundùm ſuas naturas in mixto remanere; ſed actione mutua interire,& in iis qualitatem quandam vnam emergere, quam vocat complexionem, virtutes quatuor primarum in ſe cohibentem, eáque producta reſultare inquit formam mixti ab elementorum formis diſtinctam. Auerroës hoc in lib. comm. 90. & 3. lib. de cœlo comm. 67. & in epitome Metaphyſ. tract. 1. ſtatuit formas elementorum per materiam æquabiliter fuſas actu ſeruari in mixto; remiſſas tamen atque refractas ſicuti ipſorum qualitates. Cui ſi Ariſtotelem opponas in categoria ſubſtantiæ, aſſerentem ſubſtantias neque intenſionem neque remiſſionem admittere: reſpondet, intelligendum id eſſe de iis quæ ſubſtantiæ dignitatem perfectè obtinent, non de elementis, quæ ad materiam primam naturæ conditione proximè accedunt, atque inter accidentia & ſubſtantias medium ſortiuntur, quæ proinde nihil obſtat ex ea parte qua cum accidentariis formis

Anaxagoras. Empedocles. Stoici. Plato. Auicennæ opinio.

Sententia Auerrois.

formis conueniunt intensionem ac remissionem suscipere.

Hæ sententiæ, quatenus elementorum formas in mixtis asseruari statuunt, hunc in modum suaderi possunt. Primò, vbicumque reperitur propria alicuius subiecti affectio, necesse est eiusdem subiecti formam actu esse; sed in quolibet misto reperiuntur quatuor primæ qualitates, quæ sunt propriæ elementorum affectiones: ergo in quolibet mixto insunt, non vires tantùm, sed formæ ipsæ elementorum. *Primum argum. pro superioribus sententiis.*

Secundò; In elementorum congressu aut superant frigida, aut superantur, aut æquis viribus certant; si primum, non corrumpuntur calida: si secundum, non corrumpuntur frigida: si vltimum, seruantur vtraque incorrupta. Non igitur elementorum formæ cùm in misti compositionem concreuerint, euanescunt. *2. Argum.*

Tertiò: Si elementorum formæ conciderent, eísque vna tantùm substantialis forma rei mistæ succederet, sequeretur, non minus rei mistæ quàm cuiusuis elementi formam simplicem esse; atque adeò nullum esse corpus mistum quoad substantiam; quod tamen est contra communem philosophorum sensum, diuidentium corpus in mixtum, & simplex. *3. Argum.*

Quartò; Si elementa ideo tantùm inesse misto dicerentur, quia eorum virtus in eo continetur, pari ratione concedendum foret, vnum elementum esse in alio, vt terram in igni, aërem in aqua, cùm terræ siccitas in igne, aëris humiditas in aqua insit: atqui elementa non dicuntur alia in aliis contineri, ergo aliquid in mixto insidet præter virtutem elementorum; cuius merito elementa in eo esse perhibeantur. *4. Argum.*

Quintò: Natura, vt dictum est ab Hippocrate in lib. de natura humana, rerum obitus conficiens, eò singula refert, vnde accepta fuerunt. Proindéque vnumquodque ex iis constare creditur, in quę dissoluitur: dissolui autem & refluere mixtum in elementa, perspicuum videtur in succensa viridium lignorum strue. Cernimus enim prodire ex ea flammam, fumum, humorem, & cineres; quæ quatuor elementis igni, aëri, aquę, & terræ singulatim respondent. Idémque fit in obitu hominis. Nam spirituum vitalium substantia partim in ignem, partim in aërem dissipatur, humor in aquam refluit, solidiores partes in cinerem & terram abeunt. Quò spectat illud Lucretij libro 2. *5. Argum.*

Cedit enim retro de terra quod fuit antè,
In terras: & quod missum est ex ætheris oris, *Lucretius.*
Id rursum cæli relatum templa receptant:
Nec sic interimit mors res, vt materiai
Corpora conficiat, sed cœtum dissipat ollis.

Postremò, hanc sententiam videtur Aristoteles palàm docuisse. Nam hoc in lib. cap. 10. text. 84. ait, ea quæ miscentur, non interire: & eodem cap. text. 88. ideo guttam vini decem millibus amphorarum *6. Argum.*

aquæ non admiſceri, quia forma vini abolei. Præterea li. 1. de cœlo, cap. 2. text. 7. & text. 12. ait miſta corpora cieri vi dominantis elementi. Item lib. 2. de anim. cap. 4. text. 39. affirmat, niſi anima eſſet in corpore, futurum vt elementa diſtraherentur, & contraria loca capeſſerent, & lib. 5. Metaph. cap. 3. text. 4. & lib. 7. eiuſdem operis, cap. 17. text. 60. definiens elementum, ſtatuit eſſe id ex quo quippiam fit, ita vt inſit, ſiue tanquam ex primo inſito. Quæ loca non obſcure indicant putaſſe Ariſtotelem elementa contineri actu in miſto.

ARTICVLVS II.

Negatiuam partem quæſtionis veram eſſe.

Aſſertio partis negatiua.

NIHILOMINVS aſſerendum videtur, eleméta non eſſe in miſto ſecundùm ſuas formas, ſed iis pereuntibus ſuccedere formam miſti; ſub cuius imperio primæ qualitates priſtinum naturæ rigorem deponant, & ad quandam mediocritatem ac temperaturam reuocétur. Eſt autem hæc aſſertio non modò contra eos quos initio ſuperioris articuli nominauimus, ſed etiam contra M. Albertum hoc in lib. tract. 6. cap. 5. & 3. de Cœlo, tract. 2. cap. 1. & 8. Philoponum ad tex. 64. Aureolum apud Gregorium in 2. diſt. 15. quæſt. vnica. Iandunum 6. Phyſ. quæſt. 4. Zimaram theo. 27. & Fernelium 2. lib. ſuæ Phyſiol. cap. 6. aliósque è recentioribus philoſophis, præſertim rei medicæ profeſſores, qui contrariæ opinioni ita inhærent, vt dicant, eum qui ipſorum argumenta legerit, ni lapis molaris ſit, manus daturum: qui aliter ſentiunt Ariſtotelem aut oſcitanter legere, aut negligenter intelligere, ſophiſtas agere, naturę operibus imponere, veteris diſciplinę ſplendorem obterere & inquinare. Sanè verò his ego Medicis, ſi me audire vellent, ex ipſorum diſciplina, & Hippocraticę ſcholæ præceptis, darem cõſilium, vt Rhabarbarũ ſumerẽt ad purgandã choleram, vti minori ſtomacho diſputent, neque nobis tãtopere ſine cauſa ſuccenſeant. Nam quòd elementa non maneant in miſto ſecundùm ſuas formas, ſententia eſt haudquaquã noua, ſed Ariſtotelica; &, vt nonnullis videtur, etiam Hippocratica, quã primi nominis philoſophi amplectuntur. D. Th. opuſ. 33. & 1. part. qu. 76. ar. 4. ibidémque Caietanus; item Scotus, Gregorius, Capreolus, Ioannes Maior, Argentinas, Gabriel Baſſolius in 2. diſt. 15. quæſt. vnica, Durandus diſt. 30. quæſt. 1. Richardus diſt. 15. circa primum principale quęſt. 1. Ochamus quodl. 3. quæſt. 4. Heruæus in tractatu de vnitate formarum quæſt. 15. Soncinas 10. Metaphyſ. qu. 27. & lib. 12. quæſt. 68. Ferrarienſis 2. contra gentes cap. 56. Garbius in ſua ſumma tract. 1. quæſt. 1. Ægidius, Saxonia, Marſilius, aliique hoc loco.

Achil. lib 2. de elem. ſiue 6. Phyſic. q. 4. Niph. hoc loc. ad text. [illegible] Contar. li. [illegible] de elem. Mercen. dilucid. 8.

Medicorum bilis coarguitur.

Conciliator diff. 16. Marſil. hoc lib quæ. 22. Saxonia q. 19. Iauel. 8. Met. q. 4.

Prima ratio. Probatur igitur hæc opinio, quia ſi elementa proprias formas in miſto ſeruarent, vel eiuſmodi formæ in eodem ſitu eſſent, vel in diuerſo. Si in eodem, vt Stoici autumant, referente Alexãdro in opuſc.

de miſtio

de mistione, cùm singulæ suas secum dimensiones ferant, iam duo corpora sese inuicem permearent, quod fieri nequit. Si in diuerso, vt sensit Auicenna, iam non quælibet pars misti esset mixta; quia non quælibet contineret formas elementorum, quarum coitione misceri res dicunt.

2. Secundò: quia cùm ea quæ specie distinguuntur, nequeant inter se continuari, vt 5. Physicæ Auscultationis cap. 4. text. 41: Aristoteles docet, sequeretur, mistionem non esse aliud quàm elementorū aceruum, & congeriem, quod impugnatum est ab Aristotele hoc in lib. cap. 10. text. 86. itémque nullum mistum esse vnum numero; quandoquidem in rebus physicis, quod vnum numero est, continuum esse oportet, docente etiam Aristotele lib. 5. Metaphys. cap. 6. text. 12. & lib. 5. Physic. cap. 4. text. 36. *Distincta specie non continuantur.*

3. Deinde, Si in misto forma ignis, verbi causa, & lapis pariter insiderent, idem simul foret ignis, & lapis; quo nihil in Philosophia absurdius. Probatur assumptum. Nam id quod lapidis forma constat, haud dubiè lapis est, & quod ex forma ignis, ignē esse ac dici oportet: alioqui daretur forma in composito, quæ nullum ei esse formale contribueret; quod tamen non minùs impossibile est, quàm albedinem esse in Socrate, & ea Socratem non esse album. Nec satisfacit Auerroës aiendo formam ignis esse in mixto refractam ac sopitam, proindéque non posse rei compositæ ab se nomen dare; sed totam eam appellationem transferre ad vlteriorem formam. id est, ad formam mixti, quæ elementorum formas imperio suo coercet, ac toti præsidet. Non, inquā, satisfacit. Primùm, quia esto eiusmodi formæ compositum non absolutè appellarent, ita vt eadem res & ignis & lapis simpliciter diceretur; non tamen effugiet, quin concedat eandem rem simpliciter lapidem & secundùm quid ignem nuncupandam fuisse; quemadmodū aqua, quæ egelidā est, simpliciter frigida, secūdùm quid calida dicitur: at quis neget appellationem illam non solùm à Philosophorum loquendi consuetudine alienam, sed perquam absurdam esse? Deinde errat quoque Auerroës, dum intensionem & remissionem vlli substantiæ, quantumuis ignobili, concedit. Tum quia id communi philosophantium consensu absolutè negat Aristoteles in categoria substantiæ: Tum quia quælibet forma substantialis siue perfecta, siue imperfecta, supra gradum omnium accidentium, saltem naturalium, eminet. Cùm igitur multa sint naturalia accidentia, quæ neutiquam intensionem aut remissionem ferāt, vt potentia intelligendi, appetendi, aliæque eiusmodi, multo minus eam ferent substantiales formæ. *Confutatio responsionis.* *Nullā substantiam intendi aut remitti.*

Rursus, tametsi elementa interdum ab aliqua naturali causa, vt virtute astrorum à propriis sedibus euocentur ad generationem misti: non tamen omnia semper conueniunt, nec perpetuò quoad suam substantiam in locum vnum confluunt, & nihilominus mistum generatur, vt à nobis suprà ostensum fuit: ergo fieri non potest, vt omnia mista constent ex formis quatuor elementorum.

5. Item priuatim quòd forma ignis non possit esse in re mista, ostenditur; tum quia sequeretur posse formam ignis cōseruari cum frigore vltra mediam intentionem gradualem, videlicet in compositis natura frigidis, atque ita appellaretur ignis frigidus, quod est contra Aristotelem cap. de oppositis, & communem philosophorū vocem. *Ignem nunquam appellari frigidū.* Tum quia nullum animal in aquis degeret: siquidem aqua cōfestim extingueret portionem igneæ substantiæ, ex qua simul cum aliorum elementorum particulis mixtum coalesceret.

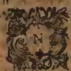
6. Præterea, eadem ea ratione concluditur: quia si elementorum formæ in mistis residerent, in quolibet cōposito naturali essent multæ formæ; subiectum generationis non esset materia nuda, sed materia informata formis elementorum: in interitu rerum non fieret vsque ad materiam primā resolutio; quia mistum, vt inquiunt, resolueretur in elementum, generatio vnius, id est, misti, non esset corruptio alterius, id est, elementi, siue elementorum, siquidem hæc salua manerent. Quæ omnia à Peripatetica doctrina, & à veritate aberrare in huius libri progressu, separatis quæstionibus ostendimus. *Generatio vnius est corruptio alterius.*

7. Postremò accedant testimonia Aristotelis aientis elementa non manere in mistis actu, id est, quoad suum proprium actum substantialem, siue quoad substantiales formas, sed virtute, id est, quoad ipsorū virtutes, seu qualitates. Sic enim habet capite decimo primo huius lib. tex. 84. Quæ miscentur, nec permanent actu, vti corpus & albedo, neque corrumpuntur, aut ambo, aut alterum: nam eorum virtus atque potentia salua manent, quod etiam repetit secundo de partibus anim. capite primo, vbi cùm dixisset seruari in mistis elementa, corrigit sese, vel potiùs, inquit, remanent ipsorum virtutes, id est, calor, frigus, siccitas, humor.

Conclusio. Maneat ergo ex hac disceptatione, formas elementorū non continere actu in misto, sed virtute, interireque eas in instanti generationis, & in earum materiam introduci formam quandam substantialem misti, atque vnius naturæ, distinctam specie à formis elementorum simplicium, quia alioqui mistum non esset compositum vnū per se, sed quasi cumulus, aut aceruus; distinctam specie, quia aliter misti neque ab elementis, neque inter se mutuò specie differrent; quod veritati apertè repugnat. Addit tamen S. Thomas li. 4. contra gentes cap. 81. formam mistionis interdum sumi non pro forma substantiali ipsius misti, quæ in homine nō distinguitur ab anima rationali, sed pro qualitate composita & contēperata ex mistione simplicium qualitatum, quæ ita se habeat ad formam substantialem corporis misti, sicut qualitas simplex ad formam substantialem corporis simplicis. Et hanc mistionis qualitatem ait idem Sanctus doctor 1. part. quæst. 76. art. 4. esse propriam dispositionem ad formam substantialem corporis misti, vt ad formam hominis, aut lapidis. *Forma mistionis duplex est sumpta.* Verùm vtrùm hæc qualitas sit simplex, an potiùs collectio omnium quatuor primarum, suo loco dicemus.

ARTICVLVS III.

Diluuntur aduersariorum argumenta.

VNC argumenta, quæ initio proposuimus, explicanda sunt. Ad primum dicito, vbicumque propria & reciproca alicuius subiecti affectio eo modo, ac perfectione qua in subiecto insidet, reperitur: ibidem subiecti formam reperiri: at elementorum affectiones non ita in esse mixtis: in his enim insunt refractæ, & ad temperiem deductæ: in illis vna primarum qualitatum est summè intensa, si elementum natiuam summitatem retineat: in illis continentur, vt in suis fontibus, & primæua origine; in his, vt aliunde deriuatæ. Adde etiam, causam adæquatam qualitatum, quæ mixtis conueniunt, non esse elementa, cum illæ etiam influxu corporum cælestium obueniant, nimirum cum videamus calorem summum non à solo igni communicari, sed interdum solari luce gigni, dum radiorum coitu flamma in fomite accenditur. Ad secundum quid respondendum sit, ex superius dictis patet. Ad tertium dicendum, corpora non ideo mixta dici, quòd eorum formæ non sint substantiæ simplices; sed quòd permistionem quatuor primarum qualitatum, vt naturæ suæ congruentem, ac sibi propriam dispositionem exigant; quæ enim ita se habent, substantialiter mixta sunt.

Solutio primi argum. — *Solut. 2.* — *Solut. 3.*

Ad quartum dicendum imprimis non esse, omnia elementa virtute in vno, quia nullum in suo statu naturali vendicat qualitates omnium elementorum, quas tamen quodlibet mistum substantiale postulat. Sed neque tria elementa, duóve in vno, aut vnum in alio contineri dicenda sunt; quia ad virtualem continentiam non sat est reperiri in illo vna easdem specie qualitates, quas cætera obtinent; sed aliud quid præterea requiritur, vt suo loco, id est, proxima quæstione, à nobis explicabitur.

Solut. 4. — *Cur elementa plura aut vnum nõ dicãtur in alio contineri.*

Ad quintum respondendum est, vnumquodque resolui in ea, ex quibus constat vel actu vel potestate. Lignum autem, quod vrimus, negamus resolui in quatuor elementa. Nam liquor, quem per extremas oras exudat, non est vera aqua (sicuti nec liquorem stillatitium, id est, qui virtute ignis ex herbis floribusque artificiose exprimitur, veram aquam dicimus) sed humor, quo arbor nutriebatur, nisi forte sit aqua pluuia, aliave eiusmodi, poris aut foraminibus excepta, & asseruata, quam ignis dum materiã ad suæ formæ receptionem præparat, foras egerit. Flamma autem denuo excitatur. Item fumus & cineres denuo efficiuntur, nec formam aëris & terræ obtinent, sed aëriæ & terrenæ similem. In obitu verò hominis spiritus vitales & animales iam antè in corpore extiterant: sed ij non constituunt corpus mixtum vti partes elementares; neque sunt elementa, nec informantur forma mixti, sed sanguinis; vt alibi in hoc opere docuimus: homine autem intereunte, in aërem, aut aliud quid eiusmodi, & in-

Solut. 5. — *De liquore stillatitio.* — *De fumo, & cineribus ligni adusti.*

5. Item priuatim quòd forma ignis non possit esse in re mista, ostenditur, tum quia sequeretur posse formam ignis cõseruari cum frigore vltra mediam intentionem gradualem, videlicet in compositis natura frigidis, atque ita appellaretur ignis frigidus, quod est contra Aristotelem cap. de oppositis, & communem philosophorũ vocem. Tum quia nullum animal in aquis degeret: siquidem aqua cõfestim extingueret portionem igneæ substantiæ, ex qua simul cum aliorum elementorum particulis mixtum coalesceret.

Ignem nunquam appellari frigidũ.

6. Præterea, eadem ea ratione concluditur: quia si elementorum formæ in mixtis residerent, in quolibet cõposito naturali essent multæ formæ, subiectum generationis non esset materia nuda, sed materia informata formis elementorum: in interitu rerum non fieret vsque ad materiam primã resolutio; quia mistum, vt inquiunt, resolueretur in elementum, generatio vnius, id est, misti, non esset corruptio alterius, id est, elementi, siue elementorum, siquidem hæc salua manerent. Quæ omnia à Peripatetica doctrina, & à veritate aberrare in huius libri progressu, separatis quæstionibus ostendimus.

Generatio vnius est corruptio alterius.

7. Postremò accedant testimonia Aristotelis aientis elementa non manere in mistis actu, id est, quoad suum proprium actum substantialem, siue quoad substantiales formas, sed virtute, id est, quoad ipsorũ virtutes, seu qualitates. Sic enim habet capite decimo primi huius lib. tex. 84. Quæ miscentur, nec permanent actu, vti corpus, & albedo, neque corrumpuntur, aut ambo, aut alterum: nam eorum virtus atque potentia salua manent; quod etiam reperit secundo de partibus anim. capite primo, vbi cum dixisset seruari in mistis elementa, corrigit sese, vel potius, inquit, remaneant ipsorum virtutes, id est, calor, frigus, siccitas, humor.

Maneat ergo ex hac disceptatione, formas elementorũ non contineri actu in misto, sed virtute, intereréque eas in instanti generationis, & in earum materiam introduci formam quandam substantialem simplicem, atque vnius naturæ, distinctam specie à formis elementorum simplicium, quia alioqui mistum non esset compositum vnũ per se, sed quasi cumulus, aut aceruus, distinctum specie, quia aliter mistum neque ab elementis, neque inter se specie differret; quod veritati aperte repugnat. Addit tamen S. Thomas li. 4. contra gentes cap. 81. formam mistionis interdum sumi non pro forma substantiali ipsius misti, quæ in homine nõ distinguitur ab anima rationali, sed pro qualitate composita & contẽperata ex mistione simplicium qualitatum, quæ ita se habeat ad formam substantialem corporis misti, sicut qualitas simplex ad formam substantialem corporis simplicis. Et hanc mistionis qualitatem ait idem Sanctus doctor 1. part. quæst. 76. art. 4. esse propriam dispositionem ad formam substantialem corporis misti, vt ad formam hominis, aut lapidis. Verum vtrum hæc qualitas sit simplex, an potius collectio omnium quattuor primarum, suo loco dicemus.

Conclusio.

Forma mistionis duplex sumitur.

ARTI

ARTICVLVS III.

Diluuntur aduersariorum argumenta.

NVNC argumenta, quæ initio proposuimus, explicanda sunt. Ad primum dicito, vbicumque propria & reciproca alicuius subiecti affectio eo modo, ac perfectione qua in subiecto insidet, reperitur: ibidem subiecti formam reperiri: at elementorum affectiones non ita inesse mixtis: in his enim insunt refractæ, & ad temperiem deductæ: in illis vna primarum qualitatum est summè intensa, si elementum naturalem statum retineat: in illis continentur, vt in suis fontibus, & primæua origine; in his, vt aliunde deriuatæ. Adde etiam, causam adæquatam qualitatum, quæ mixtis conueniunt, non esse elementa, cùm illæ etiam influxu corporum cælestium obueniant, immo, cùm videamus calorem summum non à solo igni communicari, sed interdum solari luce gigni, dum radiorum coitu flamma in fomite accenditur. Ad secundum quid respondendum sit, ex superiùs dictis patet. Ad tertium dicendum, corpora non ideo mixta dici, quòd eorum formæ non sint substantiæ simplices; sed quòd permistionem quatuor primarum qualitatum, vt naturæ suæ congruentem, ac sibi propriam dispositionem exigant; quæ enim ita se habent, substantialiter mixta sunt.

Solutio primi argum.

Solut. 2.

Solut. 3.

Ad quartum dicendum in primis non esse, omnia elementa virtute in vno, quia nullum in suo statu naturali vendicat qualitates omnium elementorum, quas tamen quodlibet mixtum substantiale postulat. Sed neque tria elementa, duoue in vno, aut vnum in alio contineri dicenda sunt; quia ad virtualem continentiam non sat est reperiri in illo vno easdem specie qualitates, quas cætera obtinent; sed aliud quid præterea requiritur, vt suo loco, id est, proxima quæstione, à nobis explicabitur.

Solut. 4.

Cur elementa plura aut vnum nõ dicãtur in alio contineri.

Ad quintum respondendum est, vnumquodque resolui in ea, ex quibus constat vel actu vel potestate. Lignum autem, quod vritur, negamus resolui in quatuor elementa. Nam liquor, quem per extremas oras exudat, non est vera aqua (sicuti nec liquorem stillatitium, id est, qui virtute ignis ex herbis floribúsque artificiose exprimitur, veram aquam dicimus) sed humor, quo arbor nutriebatur, nisi forte sit aqua pluuia, aliáve eiusmodi, poris aut foraminibus excepta, & asseruata, quam ignis dum materiã ad suæ formæ receptionem præparat, foras egerit. Flamma autem denuo excitatur. Item fumus & cineres denuo efficiuntur, nec formam aëris & terræ obtinent, sed aëriæ & terrenæ similem. In obitu verò hominis spiritus vitales & animales iam antè in corpore extiterant: sed ij non constituunt corpus mixtum vti partes elementares; neque sunt elementa, nec informantur forma mixti, sed sanguinis; vt alibi in hoc opere docuimus: homine autem intereunte, in aërem, aut aliud quid eiusmodi, & in-

Solut. 5.

De liquore stilatitio.

De fumo, & cineribus ligni adusti.

tandum in ignem, si corpus flammis absumatur, corrumpuntur. De humore verò & cineribus quid sit dicendum, iam ex dictis constat. fatendum tamen cùm in mixtis elemētariæ virtutes insint, eorū corpora, dum corrūpuntur, in corpora elementis cognata, immo & in elementa ipsa modò vnū modò plura facilè dissolui. Ob idque scripsit Arist. hoc in lib. ca. 10. text. 84. ea quæ miscentur, posse iterum separari. Nimirum quia elementa continentur in misto potentia quasi proxima, vt quæstione sequenti enucleatiùs exponemus.

Solut. 6. Ad vltimum, quod ab Aristot. testimoniis petitum est, dicimus omnia ferè illa loca eandem habere explicationem, nimirum philosophi mentem esse contineri quidem elementa in misto; verùm non actu, sed potestate: Item ea non corrumpi, si loquamur de corruptione, qua nihil rei corruptæ manet præter materiam; sic enim non intereunt elementa, cùm maneant virtute in mixto. Ad illud de vini gutta dic, non ob id negare Arist. eam multis aquę amphoris permisceri, quòd intereat, sed quòd ita intereat, vt ex ipsa & ex aqua non emergat vnum tertium, vbi ambo saltem virtute seruentur. Quod ad rationem veræ perfectæque mistionis, de qua hîc agimus, requiritur, in qua oportet nullum mistilum manere, neque vnum conuerti in alterum, sed iis pereuntibus aliud quid ab eis distinctum effici.

Explicatur locus Arist.

Quo pacto mistum moueatur ab elemento prædominante. Dum item Arist. primo de Cœlo ait mistum moueri ab elemento prædominante, non concedit elementum prædominans esse in misto secundùm suam formam substantialem; sat enim est contineri in eo quoad virtutem motiuam ab ipso deriuatam. At in secundo de anima non ex propria sententia ponit elementa actu in re mista: disputat enim ibi contra Empedoclem, qui cùm elementa omnino integra in re viuente cōstitueret, negabat accretionem virtute animæ perfici. Aduersus quem illud opponit, quòd si elemēta inibi eo pacto essent, nec tamen anima viuentis functiones administraret, & elementa ipsa vi sua contineret; futurum necessariò erat, vt illa rupto fœdere dissociarentur, & viuens confestim interiret.

De definitione elementi. Quod attinet ad definitionem elementi ab Aristotele traditam, de qua initio libri secundi, Scotus & Gregorius putant non definiri in ea quatuor vulgata elementa, sed solam materiam primam. Verùm hæc sententia non congruit cum doctrina Aristotelis eodem illo capite lib. 5 Metaphys. vbi docens quænam proposita elementi definitione comprehendantur, inter illa, quatuor mundi elementa enumerat. Potiùs ergo dicendum, cùm elementum definitur id ex quo quidpiam fit, ita vt insit, verbum inesse, latè sumendum, nimirum pro inesse actu, vel potentia. Quod ipsemet Aristoteles monuit lib. 3. de Cœlo, cap. 3. text. 31. hisce verbis: Sit igitur id corporum elementum, in quod cætera corpora diuiduntur, quibus inest potentia, aut actu.

QVÆSTIO IV.

Qua ratione elementa dicantur manere virtute in mistis.

ARTICVLVS I.

Diuersæ auctorum sententiæ.

QVOD elementa maneant virtute in mistis, asseruimus quæstione proxima, idémque traditum est ab Aristotele multis in locis, vt hoc lib. cap. 10. text. 84. & lib. sequenti cap. 8. text. 48. & 3. de cœlo, cap. 3. tex. 31. & de part. anim. lib. 2. cap. 1. Porrò tametsi qui negant elementa cōtineri actu in mistis, communi assensu affirment contineri in eis virtute; est tamen inter illos dissidium in explicanda istiusmodi virtuali continentia. Scotus in 2. sent. dist. 15. quæst. vnica, & lib. 5. Metaphysicæ ad tex. 18. putat ideo elementa dici contineri virtute in mistis, quia illorum formæ continentur virtute, siue eminenter in forma misti, eo pacto quo anima sensitiua est in rationali. Refellitur tamen à Caietano 1. part. quæst. 76. art. 4. ex eo, quia operationes elementarium formarum, vt calefactio, exsiccatio, aliæque huiusmodi, multo perfectiori modo elementis conueniunt, quàm mixtis: ac secus fieri oporteret, si formæ elementorum in forma misti, virtute seu eminenter essēt. Semper enim saltem præcipuæ functiones eius formæ, quæ in alia excellentiori modo continetur, perfectiùs à continente quàm à contenta administrantur, vt patet in anima intellectrici, quæ simpliciter perfectiùs sentit, quàm brutarum animantium formæ. *Opin. Scoti.* *Confutatur.*

Alij opinantur iccirco elementa manere in mixto virtute, quia manent in eo ratione qualitatum; sed hi etiam in diuersas partes abiere. Nam quidam censent elementorum qualitatibus in congressu extinctis succedere qualitatem quādam simplicē mixto natiuam, ac propriam, à quatuor primis distinctam, quæ tamen eas virtute in se cohibeat, qualem etiā posuit Auicenna 1. lib. suffic. cap. 10. & Fen. prima primi, doct. 4. nisi quod hic, vt superiùs retulimus, ipsas etiam elementorum formas in mixtis integras & incolumes seruat. Huius sententiæ sunt Gregorius in 1. dist. 17. q. 3. art. 2. Garbius in sua summa tract. 1. q. 2. qui ait impropriè dici elementa contineri virtute in misto; Soncinas 10. Metaph. quæst. 22. Heruæus in tractatu de vnit. formarum, quæst. 15 Iauellus 8. Metaphysicæ, quæst. 4. potéstque ea in hunc modum probari: Vt se habent formæ elementorum ad mixtorum formas; ita eorundem qualitates inter sese: sed formis elementorum, quæ in conflictu pereunt, succedit in quolibet mixto vnica forma simplex, ab illis distincta; igitur & ipsorum qualitatibus vnica simplex qualitas ab iis diuersa succedet. Secundò, Si mistorum temperatura non in simplici qualitate, sed in concentu *Aliorum sententia.* *Hispal. in 2. d. 15. q. 1. a. 3.*

& pro

& proportione omnium quatuor primarum qualitatum consisteret; cùm proportio in insecti li posita sit, atque adeò qualibet mutatione etiam minima dissoluatur, concedendum esset singulis propè horis mixta à propria, & natiua comparie recedere; quod falsum est, & ridiculum; sic enim minimo etiam negotio interirent. Consecutio probatur, quia ex contrariorum & dissimilium occursu, ex sole, vento, esu, & potu, aliisque id genus, varias qualitatum immutationes sine vlla ferè intermissione incidere opporteret.

Vera opinionis explicatio.

Asserendum tamen est cum D. Thom. 1. part. quæst. 76. art. 4. & in 3. dist. 16. q. 1. art. 1. Marsilio hoc in lib. quæst. 22. Fernelio lib. 5. Physiol. cap. 3. Galeno in 1. de elem. cap. vlt. Hippocrate in libro de carnibus, & aliis, manere in quolibet misto non illam simplicem qualitatem; sed omnes quatuor primas, nimirùm calorem, frigus, humorem, siccitatem; non quidē in summo gradu, sed quadam moderatione, & temperie, quæ tamen varietatem subit pro natura cuiusque misti, pro conditione ætatis, sexus, aliorúmque eiusmodi, vt progressu fusius exponemus. Probari autem potest hæc sententia, simulque contraria refelli, hisce argumentis. Primùm, quia experientia constat mista omnes quatuor qualitatum functiones exercere: calefaciunt enim, refrigerant, exsiccant, humectant: mirum est autem minimeque probabile, tam dissimilia, & inter se pugnantia officia, vna simplici qualitate administrari. Deinde, quia cùm elementum agit in mistum, vt ignis in Socratem; vel introducit aliquid propriæ qualitatis, verbi gratia calorem, vel nihil. Si nihil, non ergo agit. Si aliquid, ergò in Socrate manet calor, cúmque accessu caloris oporteat expelli frigus, sequitur iam ante illam actionem extitisse frigus in Socrate: quod similiter de aliis qualitatibus ostendi potest. Deinde, aut illa simplex qualitas potest in misto intendi, & remitti, aut non potest. Si dent prius; vel cùm remittitur, aduenit subiecto alia qualitas priori similis, vel cōtraria. Non similis, quia nulla qualitas aduentu similis, remittitur. Si contraria, ponamus eam esse frigus: tunc cum frigori non nisi calor aduersetur, sequitur eam qualitatem, quę erat in subiecto, esse calorem; non autem simplicem qualitatem, quam ponebant. Si autem posterius dent, vtique oportebit, eam qualitatem, quam misto attribuunt, nunquam deperdi, atque adeò mistum esse indissolubile, cùm ea qualitas, quæ est naturalis dispositio, qua eius forma in materia conseruatur, nullo modo perire queat.

Temperamenta quantam varietatem subeant.

Præterea, Confirmatur eadem sententia hunc in modum. Qualitates, quæ præparant materiam ad introductionem substantialis formæ, sunt naturales rei generandæ, eiusdémque rationis cum iis quæ perseuerant in re genita: sed qualitates primæ elementorum præparant materiam ad introductionem formæ substantialis misti, vt liquidò patet; cùm mistum ex elementorum congressu proximè oritur: ergo elementorum qualitates sunt eiusdem speciei cum iis, quæ in misto permanent, quæque ei secundùm communem ratio-

Elementorū, & mistorum qualitates eiusdem speciei.

nem misti substantialis debentur. Postremò, colores, sapores, odores cæteræque id genus quæ appellantur qualitates secundæ, oriuntur ex varia temperie & proportione primarum, vnde si quod elementum aliquam earum obtinet, omnes quatuor qualitates interim habeat necesse est: sed quoduis mistum ex sua propria & natiua conditione vendicat aliquam ex secundis qualitatibus: igitur in quouis misto inueniuntur quatuor primæ.

Tandem, quòd nostra hæc assertio peripatetica sit, constat. Nam Aristoteles 2. de anima, cap. 11. text. 118. ait tactum non nisi exuperantiam qualitatum sentire, quòd illas habeat ad temperationem quandam redactas; & 2. de part. anim. cap. 1. primariam compositionem esse ex quatuor primis qualitatibus inter se coëuntibus; & 4. Meteor. cap. 1. stirpium & animantium generibus interitum conuenire, quòd ex harum qualitatum, quæ agēdi & perpetiendi vim habent, permistione concreta sint. Ex quibus locis perspicuum est, Aristotelem non quintam qualitatem, sed quatuor primas formaliter in mixtis constituere. Atque his etiam rationibus facilè coarguitur opinio Durandi in 2. dist. 30. quæst. 1. & aliorum asserentium dari in quolibet misto non hunc, quem diximus, quaternionem, sed duplicem qualitatem, quarum vna caloris & frigoris; altera humoris & siccitatis naturam sapiat.

Tactus sentit exuperantiam qualitatum.

Saxonia 1. huius ope. q. 19. Aponēsis.

Argumenta verò aduersariæ partis nihil exhibent negotij. Primum soluitur, negando qualitatem, quæ in misto elementorũ qualitatibus respondet, eodem modo sese habere quoad simplicitatem, quo substantiales mistorum formæ: sat est enim nuncupari eiusmodi qualitates vnum quid, non simpliciter; sed quatenus in vnam misti corporis temperationem coëunt.

Responsio ad argumenta partis contraria.

Ad secundum respondetur, etsi misti corporis affectio secundùm aliam atque aliam qualitatum intensionem facilè commutetur, non ob id tamen dici corpus temperamentum aliud assumere, nisi vehemens & diuturna commutatio accidat, qualis est ea qua quis è melancholico biliosus efficitur. Constat autem non sufficere quamlibet mutationem in intensione graduali qualitatum, vt mistum intereat: immo neque habitualis mutatio temperamenti ex bilioso in in melãcholicum, aliáve eiusmodi ordinariè sat est, cùm multi mortales variata decursu ætatum complexione superstites maneant.

ARTICVLVS II.

Veræ opinionis explicatio.

VONIAM igitur monstratum à nobis est, quatuor principes qualitates, quæ primariæ virtutes elementorum sunt, intereuntibus elementis, quasi hæreditario iure ad mista deuenire; in iisque seruari: reliquum est, vt statuamus ideo elementa dici contineri virtute in mistis, quia

Prima ratio, cur elementa dicantur manere in mistis. manent in his eorum virtutes.non quidem eædem numero,cùm in generatione fiat resolutio vsque ad materiam primam; sed eædem specie. Sanè verò cùm non solùm qualitates illæ alterantes, sed etiam loco mouentes, nempe grauitas & leuitas ab elementis ad mista deriuentur; siquidem vnumquodque mistum cùm naturali motu cietur, ab elemento prædominante incitatur, vt suprà ex do-

Secunda ratio. ctrina Aristotelis in 1. de Cœlo retulimus: hæc etiam altera ratio erit, vel saltem appendix superioris,cur elementa dicantur contineri virtute in mistis; videlicet merito huiuscemodi facultatum, quæ in iis etiam,modo suo seruantur.

Tertia ratio. Addi quoque tertia ratio potest,quòd mixta saltem homogenea, ob diuersas partium, è quibus constant,affectiones,in elementa sibi consimilia facilè dissolui queunt, modo à nobis superiùs explicato.

Quarta ratio. Nec illa etiam ratio præteriri debet,quę animantibus peculiaris est; nimirum quòd in iis,teste D. Damesceno lib.2.fidei orthodoxæ ca. 12. singuli humores singulis elementis proportione respondent.

Singuli humores singulis respõdent elementis. Atra quidem bilis,vtpote sicca,& frigida,terræ:pituita,quæ frigida, & humida est,aquæ:sanguis,quia calidus & humidus,aëri:flaua denique bilis,quia calida & sicca,igni. Atque his cognata sunt quæ in lib. de spiritu & anima,cap.33.legimus, in hunc ferè modum: Humanum corpus ex quatuor elementis coagmentum est; in carne & ossibus, ob terream soliditatem,terra apparet:aqua in humoribus;aër continetur in pulmone:ideo enim semper in motu est,quia ventilabrum est cordis, ne nimio calore extabescat, & dissoluatur.Denique ignis sedem habet in corde, quod est omnium membrorum calidissimum.

***

LIBRI PRIMI FINIS.

IN SECVNDVM LIBRVM ARISTOTELIS DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE

PROOEMIVM.

NSTITVTVM Aristotelis hoc in libro est, differere de quatuor vulgatis mundi elementis. Licèt enim de iis in tertio & quarto libro de cælo egerit: alia tamen est hoc loco eorum contemplatio. Possunt quippe spectari elementa, vel prout certam ac definitam in mundo sedem obtinent, ad quam ingenita propensione, proprióque motu feruntur: vel vt sunt prima generabilia & corruptibilia, cæterísque corporibus sublunaribus ortus & interitus causam prabent. Igitur prior eorum consideratio duobus illis de cælo libris comprehensa fuit: posterior ad hunc librum delegata est. Ea verò tribus potissimùm quæstionibus continetur. Quarum prima est, quæ sit natura elementorum: secunda, num perpetua sint, an ortui interituíque obnoxia, saltem quoad partes: tertia, si generationem subeunt, an omnia reciproca vicissitudine indiscriminatim ex se fiant; vel potiùs vnum eorum sit, ex quo, vt primo, cætera gignantur.

Huius libri scopus.

Elementorũ in hoc lib. cõsideratio.

CAPITIS PRIMI EXPLANATIO.

a De miſtione igitur. Collectis in ſummam iis quæ ſuperiori libro pertractauit, docet cur ſibi de elementis in præſenti diſputandum ſit: videlicet quòd abſque eorum opera & interuẽtu nulla res ortũ vel interitum ſubeat: quidquid enim gignitur, & corrumpitur, aut elemẽtum eſt, aut ex elementorum permiſtione cõcretum: ſiquidem primæ qualitates quæ præcipuæ agendi & patiendi adminiſtræ habentur, propriæ affectiones ſunt elementorum, vnde ipſa per excellentiam prima ſenſibilia nuncupantur.

Elementa nõ eſſe prima principia ſimpliciter. b *Quorum ſubiectum.* Aggreditur primã quæſtionem earum quas hoc libro pertractari diximus, videlicet de natura elementorum: & quoniam hæc partim materia partim forma conſtituuntur, à materia exorditur: ita tamen, vt rerum etiam, quæ ex elementis conſtant materiale principium ſimul diſquirat. Fuerunt igitur ea de re quatuor ſententiæ. Nam quidam elementũ vnum pro materia conſtituebant, nempe ignem, aut aërem, aut medium quid ab vtroque diſtinctum, igne denſius, ſubtilius aëre. Quidam duo poſuerunt: alij tria, alij quatuor ipſa elementa, vt Empedocles. Itaque hi materiam faciebant elementa, ſed non eodem pacto. Nã qui plura faciebant, eorum coitione & ſecretione res gigni & corrumpi affirmabant: qui verò vnum duntaxat, non ita: cùm vnum nec congregari, nec ſegregari queat: ſed ſola alteratione qua res addenſantur, aut rareſcunt, generationẽ & interitũ fieri arbitrabãtur.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ' ΓΕΝΕ'ΣΕΩΣ

καὶ φθορᾶς, τῶ εἰς δύο,

τὸ Β.

ΚΕΦ. ά.

2 ΕΡΙ' μὲν οὖν μίξεως καὶ ἁφῆς, καὶ τοῦ ποιεῖν, καὶ πάσχειν, εἴρηται, πῶς ὑπάρχει τοῖς μεταβάλλουσι κατὰ φύσιν. ἔτι δὲ, περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τῆς ἁπλῆς, πῶς καὶ τίνος ἐστὶ, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀλλοιώσεως εἴρηται, τί τὸ ἀλλοιοῦσθαι, καὶ τίν' ἔχει διαφορὰν αὐτῶν ἑκατέρου. λοιπὸν δὲ θεωρῆσαι, περὶ τὰ καλούμενα στοιχεῖα τῶν σωμάτων· γένεσις μὲν γὰρ καὶ φθορὰ, πάσαις ταῖς φύσει συνεστώσαις οὐσίαις, οὐκ ἄνευ τῶν αἰσθητῶν σωμάτων. b τούτων δὲ τὴν ὑποκειμένην ὕλην, οἱ μέν φασι μίαν εἶναι, οἷον ἀέρα τιθέντες, ἢ πῦρ, ἤ τι τῶν μεταξὺ τούτων, σῶμά τε ὂν καὶ χωριστόν· οἱ δὲ, πλείω τὸν ἀριθμὸν ἑνός· οἱ μὲν πῦρ καὶ γῆν, οἱ δὲ ταῦτά τε καὶ ἀέρα τρίτον· οἱ δὲ καὶ ὕδωρ τούτων τέταρτον, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς, ἐξ ὧν συγκρινομένων, καὶ διακρινομένων, ἢ ἀλλοιουμένων, συμβαίνειν τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν τοῖς πράγμασιν. c ὅτι μὲν οὖν τὰ πρῶτα ἀρχὰς καὶ στοιχεῖα καλῶς ἔχει λέγειν ἔστω συνομολογούμενον· ἐξ ὧν μεταβαλλόντων, ἢ κατὰ σύγκρισιν καὶ διάκρισιν, ἢ κατ' ἄλλην μεταβολὴν, συμβαίνει γένεσιν εἶναι καὶ φθοράν. ἀλλ' οἱ μὲν ποιοῦντες μίαν ὕλην παρὰ τὰ εἰρημένα, ταύτην δὲ σωματικὴν χωριστὴν, ἁμαρτάνουσιν· ἀδύνατον γὰρ ἄνευ ἐναντιώσεως εἶναι τὸ σῶμα τοῦτο αἰσθητὸν ὄν· ἢ γὰρ κοῦφον ἢ βαρὺ, ἢ ψυχρὸν ἢ θερμὸν ἀνάγκη εἶναι τὸ ἄπειρον τοῦτο, ὃ λέγουσιν εἶναί τινες τὴν ἀρχήν. d ὡς δὲ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραπται, οὐδένα ἔχει διορισμόν· οὐ γὰρ εἴρηκε σαφῶς τὸ πανδεχὲς, εἰ χωρίζεται

Text. 1. *Text. 2.* *Text. 3.* *Text. 4.*

c *Quòd igitur prima.* Non improbare ſe, inquit, eorum ſententiam, qui ſtatuunt elementa prima principia generationis & corruptionis, quocumque modo hæc fiant: id enim in præſentia non quærit: confutat tamen eos qui putant hæc principia eſſe prima ſimpliciter ac primùm illos, qui ponunt materiam quandã corpoream

ARISTOTELIS DE GENERATIONE ET Corruptione,

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

Text.1. E mistione igitur, & tactu, & actione, & passione, quo pacto hisce copetant; quæ natura mutationem subeũt: & insuper de ortu & occasu simplici, absolutóque; qualiter fiat, cuius sit, & quam ob causam: tum etiam de alteratione, quid sit alterari, & quam quodque eorũ habeat differentiã, dictum est. Restat vt circa ea quæ elementa corporum appellantur, contemplemur. Nam generatio & corruptio substantiis omnibus quæ natura constant, haud sine sensibilibus corporibus, competunt.

Text.2. b Quorum subiectam materiam quidã vnam esse aiunt, eam aërem, aut ignem, aut quippiam inter hæc medium, quod & corpus sit & separabile ponentes. Quidam numero plures vna: alij enim ignem, & terram: alij & hæc, & tertium aerem; alij & aquam inter hæc quartam, vti Empedocles, ex quibus concretionem, secretionémve, aut alterationem subeuntibus, ortum atque occasum

Text.3. rebus ipsis contingere dicunt. c Quòd igitur prima ipsa, principia, elementáque probè dicantur, sit in confesso: ex quibus si aut congregatione, segregationéve, aut alia mutatione transmutentur generationem fieri contingat, atque corruptionem. Sed qui vnam vltra ea quæ sunt dicta, materiam faciunt, eámque corpoream, atque separabilem, errant. Nam fieri non potest, vt corpus hoc, cùm sensibile sit, sine contrarietate existat. Etenim infinitum hoc, quod nonnulli principium esse dicũt, aut leue, aut graue, aut calidum, aut frigidum

Text.4. sit, necesse est. d Quod autem in Timæo est scriptum, nihil habet certi definitíque. Nam nec ille planè dixit, an id quod omnia suscipit, ab ipsis separetur

poteam, ab omni contrarietate & elementari forma seiunctam: cùm fieri nequeat vt corpus illud subiectũ sensibus, contrariis vacet, cùmque eiusmodi infinitum, id est, tale corpus, nulli certo composito addictum, necessariò leuitate aut grauitate, frigore aut calore, quæ inter se pugnãtia & contraria sunt, præditum esse debeat. Hic aduerte non negare Aristotelem dari præter quatuor elementa vnum commune principium, quod est subiectum generationis & corruptionis, nempe materiam primam, ex qua elemẽta ipsa, & omnia composita naturalia partiatim constent, sed tantùm reiicere corpus quoddam à materia, & quatuor elementis distinctum, quod aliorum principiũ dicatur, quale veteres nonnulli ponebant.

d Quod autem in Timæo. Coarguit Platonẽ, quòd nihil de materia perspicuè asseruerit. Nec enim expressit, an principium illud, quod appellauit πανδεχές, id est, omnia habens, quod est materia, separetur ab elementis, ita vt aliquando existat sub eorum actu: aliquando non. Item nõ vtitur istiusmodi principio in suis disputationibus: sed cùm materiam priorem elementis fecerit & ex ipsa, vt artefacta ex auro res cæteras constitui docuerit: nullam deinde eius facit mentionem. Insuper docet quemadmodum aurum dicitur de statua. verbi gratia, quæ ex eo componitur: vt statua est aurum: ita materiam dici de re genita, vt aër est materia. Quæ tamen à vero aliena sunt: nam neque aurum de statua verè affirmatur, neque materia de suo composito naturali; licèt subiectum alterationis verè de eo, Reprehensio Platonis.

quod per alterationem fit, dicatur, vt album est Socrates. Postremò peccat in eo Plato, quia videtur materiam facere superficiem: quandoquidem elementa, quæ sunt corpora solida, resoluit vltimò in superficies: at materia est id in quod fit vltima corporum resolutio. Notandum est hîc quod Aristoteles ait, materiam non prædicari de artefacto, cuius est materia. Est enim ea de re controuersia, quæ alibi à nobis pertractanda erit.

In materiā fit vltima corporum resolutio.

e *Nos autem sensibilium.* Suam de materia sententiam explicat, asserens, materiam, quæ elemētorum principium est, non esse corpus aliquod actu, neque re ipsa absque omni forma posse cōsistere, sempérque esse coniunctam cum contrariis tam qualitatibus quàm formis, quibus in alio atque alio composito naturali subest. Qua de re in primo Physicæ Auscultationis, & in tertio & quarto de cœlo laxiori filo disputatū fuit.

χωρίζεσθαι τῶν στοιχείων· οὐδὲ χρῆται οὐδενὶ, φήσας εἶναι ὑποκείμενον τοῖς καλουμένοις στοιχείοις πρότερον, οἷον χρυσὸν τοῖς ἔργοις τοῖς χρυσοῖς. καίτοι τοῦτο οὐ καλῶς λέγεται τοῦτον τὸν τρόπον λεγόμενον, ἀλλ' ὧν μὲν ἀλλοίωσις, οὕτως ἐστίν· ὧν δὲ γένεσις καὶ φθορά, ἀδύνατον ἐκεῖνο προσαγορεύεσθαι, ἐξ οὗ γέγονε. καίτοι γέ φησι, μακρῷ ἀληθέστερον εἶναι, χρυσὸν λέγειν ἕκαστον εἶναι, ἀλλὰ τῶν στοιχείων ὄντων στερεῶν, μέχρι ἐπιπέδων ποιεῖται τὴν ἀνάλυσιν. ἀδύνατον δὲ τὴν ὕλην τὴν πρώτην, τὰ ἐπίπεδα εἶναι. Text. 5.

e ἡμεῖς δὲ φαμὲν ὕλην τινὰ τῶν σωμάτων τῶν αἰσθητῶν· ἀλλὰ ταύτην οὐ χωριστὴν, ἀλλ' ἀεὶ μετ' ἐναντιώσεως, ἐξ ἧς γίνεται τὰ καλούμενα στοιχεῖα. διώρισται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν ἑτέροις ἀκριβέστερον· οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὸν τρόπον τοῦτόν ἐστιν ἐκ τῆς ὕλης τὰ σώματα τὰ πρῶτα, διοριστέον καὶ περὶ τούτων, ἀρχὴν μὲν καὶ πρώτην ὑποθεμένοις εἶναι τὴν ὕλην, τὴν ἀχώριστον μὲν, ὑποκειμένην δὲ τοῖς ἐναντίοις· οὐ γὰρ τὸ θερμὸν ὕλη τῷ ψυχρῷ, οὐδὲ τοῦτο τῷ θερμῷ, ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενον ἀμφοῖν. g ὥστε πρῶτον μὲν δυνάμει σῶμα αἰσθητὸν, ἀρχή. δεύτερον δὲ, αἱ ἐναντιώσεις λέγω δὲ, οἷον θερμότης καὶ ψυχρότης· τρίτον δὲ ἤδη πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ τὰ τοιαῦτα. ταῦτα μὲν γὰρ μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, καὶ οὐχ ὡς Ἐμπεδοκλῆς καὶ ἕτεροι λέγουσιν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν ἀλλοίωσις. αἱ δ' ἐναντιώσεις, οὐ μεταβάλλουσιν· ἀλλ' οὐδὲν ἧττον, καὶ ὡς σώματος, ποίας καὶ πόσας λεκτέον ἀρχάς· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι ὑποθέμενοι χρῶνται, καὶ οὐδὲν λέγουσι, διὰ τί τοιαῦται ἢ τοσαῦται. Text. 6.

Elementa nō esse principia absolutè prima.

f *Verumenimuero.* Quia elementa ex materia, vt ex principio, constant, admonet sic de elementis loquēdum esse, vt ipsa pro principiis absolutè primis nō habeantur. Subinde ostendit materiā distinctum quidpiam esse à contrariis: quia vnum contrarium non potest alteri subiici, vt calor frigori, sed tertiū aliquid distinctum dari oportet, quod vtriusque pugnam sustineat; hoc autē, subiectum, ac materia

---

CAPITIS II. Explanatio.

Duplicitet spectari elementa.

a Cum igitur. Egit superiori capite de principio materiali elementorū: nunc de formali agere instituit. Et verò si elementa considerentur, vt substantiæ quædam sunt, eorum formale principium est substantialis forma: si vt actiua & passiua, siue vt tactilia sunt, quatuor primæ qualitates: & quoniam hæc posterior

ΚΕΦ. β.

a ΕΠΕΙ' οὖν ζητοῦμεν αἰσθητοῦ σώματος ἀρχάς, τοῦτο δ' ἐστὶν ἁπτοῦ, ἁπτὸν δ' οὗ ἡ αἴσθησις ἁφή· φανερὸν ὅτι οὐ πᾶσαι αἱ ἐναντιώσεις σώματος εἴδη καὶ ἀρχὰς ποιοῦσιν, ἀλλὰ μόναι αἱ κατὰ τὴν ἁφήν. Text. 7.

κατ'

separetur elementis: nec vllo vti solet, cùm tamen dixerit illud vocatis elementis priùs, vt aurum aureis operibus, esse subiectum: quanquam id non rectè dicitur, si hoc dicatur modo. Sed quorum est alteratio, ea ita sese habent; quorum verò generatio est, atque corruptio, ea ex nomine eorum ex
Text. 5. *quibus fiunt, appellari impossibile est. Atqui longè verissimum esse, inquit, dicere quodque aurum esse. Verùm cùm solida ipsa elementa sint, ad plana vsque resolutionem facit. At primam materiam esse plana ipsa de numero eorum est, quæ*
Text. 6. *fieri neque c. Nos autem sensibilium corporum quandam esse materiam dicimus, sed eam separari non posse, sed semper esse cum contrarietate, ex qua elementa vocata fiunt: de quibus alibi exactiùs est definitum, atque pertractatum. f Verumenimuero cùm ad hunc modum ex materia corpora prima constent, de hisce quoque determinemus oportet: supponentes materiam inseparabilem quidē, sed contrariis subiectam, principium atque primum esse: nō enim calor frigori, nec frigus calori, sed quod subiicitur, vtrique materia existit. g Quare primò, quod potentia sensibile corpus existit, principium est. Deinde contrarietates ipsæ, ceu calor, & frigus. Postremò ignis, & aqua, & quæ sunt eiusmodi: hæc enim in sese transmutari solent: neq; res perinde habet, vt Empedocles, & cæteri asserunt: non enim esset alteratio. At contrarietates ipsæ, transmutari in se non solent. Verùm nihilominus, & vt corporis sunt, qualia & quot principia sunt, dicamus oportet. Nam cæteri suppositis vtuntur, nec cur talia sint, aut tot numero, dicunt.*

materia est. Hanc ipsam rationem habes in Physicis, lib. 1. cap. 6.

g *Quare primò, quod.* Colligit in vno quoque elemento tria principia. Primum est, materia prima, quæ dicitur ens potentia. Secundum, forma substantialis, quam significat nomine primarum qualitatum contrariarum. Tertium, elementum ipsum, vt ignis, vel aër aut aliud quoduis è quatuor primis elementis, quibus primùm ortus & interitus ratio cōuenit. Nec enim audiendus est Empedocles, & alij, qui elementa quoad substantiam transmutari negant, ex quorum opinione sequitur tolli etiam alterationem, cùm hæc ad generationem vt ad finem ordinetur, vt initio superioris libri disputatum fuit. *In quolibet elemento tria inesse principia.*

CAP. II.

Text. 7. a *CVM igitur corporis sensibilis, hoc est, tangibilis principia disquiramus, sensibile autem sit, quod tactu sensum facit, constat non omnes corporis contrarietates, species, & principia facere, sed eas solùm, quæ sub tactum cadunt. Nam*

posterior consideratio huius libri propria est, vt istiusmodi formale principium explicet Aristoteles, de quatuor primis qualitatib9 disserit: maximè cùm ex earum notitia ad substantialis formæ, quæ obscurior est cognitionem procedamus. Ait igitur quærere se principia corporis sensibilis, id est, cuiusque elemēti prout sensibile est nō verò absolutè prout naturam substātiæ participat. Sumit autem sensibile nō in tota suę significationis amplitudine, quomodo comprehendit omnia quæ in aliquē sensum, quisquis ille sit, cadere possunt: sed vt idem valet ac tangibile: quod proinde definit id quod tactu sensum facit, id est quod tactu percipitur. Vnde colligit nō omnia contraria, quæ elementariis corporibus insunt, cōstituere principium formale, *Tangibile quid.*

sed

ſed ea ſolùm, quæ ad tactum pertinent, ſiquidem iis duntaxat tangibilia, qua talia ſunt, differunt.

Obiectio. [b] *Atqui viſus.* Obiicit ſibi ipſi hunc in modum: Aſpectus eſt prior tactu: ergo qualitates, quæ ſub aſpectum veniunt, priores erunt iis quæ tactui ſubiiciuntur. *Dilutio.* Quare hæ potiùs quàm illæ conſtituere elementa debuerunt. Huic obiectioni reſpondet, concedendo id quod aſſumit, & priorem conſecutionem: ſed negando poſteriorem: quia cùm elementa non agant, & patiantur, neque cadant ſub tactum niſi interuentu tactilium qualitatum, his potiùs conſtitui oportuit, dum vt tangibilia ſunt, conſiderantur. Hic aduerte *Aſpectus dignitate prior actu.* aſpectum tactu priorem dignitate eſſe, origine verò poſteriorem. Nam tactus omnium ſenſuum fundamentum eſt, vnde & abſque illo nullum animal viuit docente Ariſtotele lib. 3 de anima ca. 12. text. 66 & 67. Præterea contrarietates tactus reliquarũ omniũ fontes ſunt: at viſus nobiliorem habet operandi modum, vt alibi oſtendemus, eiúſque obiectum præſtantius eſt, ſaltem quoad lucem, quæ inter omnes ſenſibiles qualitates dignitate eminet.

[c] *Porrò ipſorum.* Vt eligat prima contraria tãgibilia ad principium formale elementorum *Septem coniugationes tactilium qualitatum.* ſpectantia enumerat ſeptem coniugationes & contrarietates tactilium qualitatum, ex quibus duas tantùm priores, vt formalia elementorum principia, elegit nempe calidum & frigidum, humidũ & ſiccum; propterea quòd hæc præcipuè agendi & patiendi vim obtinent. Vbi de actione & paſſione alteratiua duntaxat loquitur: idcóque negat grauitatem & leuitatem eſſe qualitates actiuas. Nãque licèt ab his motus in locũ infimũ & ſupremũ efficiatur; is tamen motus latio eſt, nõ alteratio.

[d] *Calidum autem.* E quatuor primis qualitatibus duas ait eſſe actiuas, calo- *Calor qualitas actiua.* rem, & frigus: duas paſſiuas humorem & ſiccitatem. Id autem quo pacto intelligi debeat, in quæſtionibus exponemus. Probat ergo, calorem eſſe qualitatẽ actiuam

κατ' ἐναντίωσίν τε γὰρ διαφέρουσι, καὶ κατὰ τὴν ἁπτὴν ἐναντίωσιν· διότι οὐδὲ λευκότης οὐδὲ μελανία, οὐδὲ γλυκύτης καὶ πικρότης, ὁμοίως δὲ οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν αἰσθητῶν ἐναντιώσεων, οὐδὲν ποιεῖ στοιχεῖον. b καίτοι προτέρα ὄψις ἁφῆς. ὥστε καὶ τὸ ὑποκείμενον πρότερον. ἀλλ' οὐκ ἔστι σώματος ἁπτοῦ πάθος ᾗ ἁπτόν, ἀλλὰ καθ' ἕτερον, καὶ εἰ ἔτυχε τῇ φύσει πρότερον. c αὐτῶν δὲ τῶν ἁπτῶν διαιρετέον, ποῖαι πρῶται διαφοραὶ καὶ ἐναντιώσεις. *Text. 8.* εἰσὶ δ' ἐναντιώσεις κατὰ τὴν ἁφὴν αἵδε, θερμὸν ψυχρόν, ξηρὸν ὑγρόν, βαρὺ κοῦφον, σκληρὸν μαλακόν, γλίσχρον κραῦρον, τραχὺ λεῖον, παχὺ λεπτόν. τούτων δὴ βαρὺ μὲν καὶ κοῦφον, οὐ ποιητικά, οὐδὲ παθητικά· οὐ γὰρ τῷ ποιεῖν τι ἕτερον, οὐδὲ τῷ πάσχειν ὑφ' ἑτέρου λέγεται. δεῖ δὲ ποιητικὰ καὶ παθητικὰ εἶναι ἀλλήλων τὰ στοιχεῖα· μίγνυται γὰρ καὶ μεταβάλλει εἰς ἄλληλα. d θερμὸν δὲ καὶ ψυχρόν, καὶ ξηρὸν καὶ ὑγρόν, τὰ μὲν τῷ ποιητικὰ εἶναι, τὰ δὲ τῷ παθητικὰ λέγεται· θερμὸν γάρ ἐστι, τὸ συγκρῖνον τὰ ὁμογενῆ· τὸ γὰρ διακρίνειν, ὅπερ φασὶ ποιεῖν τὸ πῦρ, συγκρίνειν ἐστὶ τὰ ὁμόφυλα· συμβαίνει γὰρ ἐξαιρεῖν τὰ ἀλλότρια. ψυχρὸν δὲ τὸ συνάγον καὶ συγκρῖνον ὁμοίως τά τε συγγενῆ καὶ τὰ μὴ ὁμόφυλα. ὑγρὸν δέ, τὸ ἀόριστον οἰκείῳ ὅρῳ εὐόρι- *Text. 9.* στον ὄν. ξηρὸν δέ, τὸ εὐόριστον μὲν οἰκείῳ ὅρῳ, δυσόριστον δέ. e τὸ δὲ λεπτὸν καὶ παχύ, καὶ γλίσχρον καὶ *Text. 10.* κραῦρον, καὶ σκληρὸν καὶ μαλακόν, καὶ αἱ ἄλλαι διαφοραί, ἐκ τούτων. ἐπεὶ γὰρ τὸ ἀναπληστικόν ἐστι τοῦ ὑγροῦ, διὰ τὸ μὴ ὡρίσθαι μέν, εὐόριστον δ' εἶναι καὶ ἀκολουθεῖν τῷ ἁπτομένῳ· τὸ δὲ λεπτὸν ἀναπληστικόν· (λεπτομερὲς γὰρ καὶ τὸ μικρομερές, ἀναπληστικὸν ὅλον· ὅλου γὰρ ἅπτεται· τὸ δὲ λεπτόν, μάλιστα τοιοῦτον·) φανερὸν ὅτι τὸ μὲν λεπτὸν ἔσται τοῦ ὑγροῦ, τὸ δὲ παχὺ, τοῦ ξηροῦ. πάλιν δὲ τὸ μὲν γλίσχρον, τοῦ ὑγροῦ· τὸ γὰρ *Text. 11.* γλίσχρον, ὑγρὸν πεπονθός τι ἐστίν, οἷον τὸ ἔλαιον· τὸ δὲ κραῦρον, τοῦ ξηροῦ· κραῦρον γάρ, τὸ τελείως ξηρόν. *Text. 12.* ὥστε

Nam contrarietate, eáque tangibili, differunt.
Quocirca nec albor, nec nigror, nec amaritudo,
nec item cæterarum quicquam contrarietatum
elementum facit. b *Atqui visus tactus prior est:*
quare & quod ei obiicitur, prius erit. Verùm
non est corporis tangibilis affectio, quatenus tan-
gibile existit: sed per aliud, quamquam natura
Text. 8. *prius est.* c *Porrò ipsorum tãgibilium quales nam*
sint primæ differentiæ, contrarietates, distin-
guamus oportet. Sunt autem tangibiles contra-
rietates, hæ, calidum, frigidum: siccum, humidum:
graue, leue: durum, molle: viscosum, aridum: sca-
brum, glabrum: crassum, tenue. Ex quibus gra-
ue & leue neque actiua sunt, neque passiua: non
enim quòd alterum quippiam agat patiatúrve ab
altero, dicuntur. At elementa ipsa inter se mutuò
actiua sint, & passiua, oportet. Nam miscentur,
& in sese vicissim mutantur. d *Calidum autem*
frigidúmque, & humidum, ac siccum: illa quidem,
quod actiua sint: hæc verò quod passiua, dicun-
tur. Calidum enim est, quod ea congregat: quæ
eiusdem sunt generis. nam segregare (id quod
ignem facere aiunt) est, cognata, & quæ eiusdem
sunt generis congregare: accidit enim, vt alienam
eximat. Frigidum verò, quod ex æquo cogit, ac cõ-
gregat, tam quæ eiusdem sunt generis, quàm quæ
Text. 9. *diuersi. Humidum autem, quod cùm facilè termi-*
nos suscipiat, proprio non definitur: siccum verò,
quod proprio termino bellè definitur, alieno ægrè,
Text. 10. e *Tenue autẽ & crassum, viscosum & aridũ: du-*
rum & molle & cætera differentiæ, ex hisce sunt.
Nam cùm quòd repletiuum existit, ad humidũ ex
eo pertineat, quia non sit definitum, sed promptè
terminari possit, & sequatur id quod ipsum tan-
git: tenue autem sit repletiuum (nam paruarum
est partium, & quod est eiusmodi, repletiuum est:
totum enim totum tangit, tenue autem maximè
est tale) tenue sub humido & crassum sub sicco fore
Text. 11. *constat. Rursum viscoum ab humido comprehen-*
detur: nam viscosum humidum cum quadam
Text. 12. *affectione existit, velut oleum. Aridum autem*
à sicco: Aridum enim est, quod perfectè siccum est,
adeò

actiuam, quia calidum dicitur id quod similaria, & quæ eiusdem rationis sunt, in vnum cogit: vt patet cùm ignis aurum liquefacit; tunc enim puram auri substantiam congerit: partes autem terreas, & fæcem quamuis separet, id ex accidente est, quatenus similia congregare non potest, nisi dissimilia abdicet. Pari modo ostendit frigus esse actiuam qualitatem, quia frigidum dicitur quod coniungit tam cognata quam aliena; vt patet cũ aqua in gelu coit: tunc enim frigidum tam partes aqueas quàm ligna, & lapides, ac cætera, quæ forte intercipit, aceruatim congregat. Deinde quòd humiditas sit qualitas patibilis, suadet ex eo, quia humidum est id, quod facilè terminatur alieno termino, non autem proprio; vt aër qui promptè sese affingit ad terminos domus, aut vasis, aut cuiuscumque alterius rei, qua excipitur: ipse verò per se nullo certo termino circũscribitur. Cùm ergo terminari sit pati, constat humiditatem esse vnam è patibilibus qualitatibus. Quod similitèr concludi potest de siccitate: quandoquidem siccũ appellatur id quod proprio termino bene coercetur, alieno ægrè, vt videre est in terra, quæ propriam figurã tenaciter seruat, ad figuram verò alterius corporis difficulter sese accommodari patitur.

Frigus item qualitas actiua.

Humiditas qualitas patibilis.

Siccitas item qualitas patibilis.

e *Tenue autem.* Ahorum cõtrariorum differentias ad duplicem cõiugationem & oppositionẽ calidi & frigidi, sicci & humidi, reuocat, vt hinc planum euadat, has duas omniũ primas esse. Nã exempli gratia, tenue, viscosum & molle, reducuntur ad humidum: crassum, aridum, & durũ, ad siccum. Definit au-

Molle quid. tem molle, aiens esse id, quod cùm premitur, cedit tangenti in profundum, ita videlicet, vt extrema superficies non disrumpatur. Vnde collige aërem & aquam non ritè mollia nuncupari, quia si manu premantur, non cedit extrema eorum superficies in profundum: sed dissipatur, ac scinditur.

Siccū & humidū multipliciter dici. f *Porrò siccum.* Ostendit siccum & humidum multis modis dici: omnia tamen ad primum siccum, primúmque humidum, id est, ad siccum & humidum elementaria reduci. Vnde patet, calidum & frigidum; humidum, & siccum; primas esse tactilium qualitatum differentias: vtpote ad quas cæteræ reuocentur, ipsæ verò ad nullas priores: nec inter se aliæ ad alias redigi

ὥστε καὶ πεπηγέναι δι' ἔλλειψιν ὑγρότητος. ἔτι τὸ μὲν μαλακὸν, τοῦ ὑγροῦ· μαλακὸν γὰρ τὸ ὑπεῖκον εἰς ἑαυτὸ, καὶ μὴ μεθιστάμενον, ὅπερ ποιεῖ τὸ ὑγρόν. διὸ καὶ οὐκ ἔστι τὸ ὑγρὸν μαλακὸν, ἀλλὰ τὸ μαλακὸν, τοῦ ὑγροῦ. τὸ δὲ σκληρὸν, τοῦ ξηροῦ. σκληρὸν γάρ ἐστι, τὸ πεπηγός· τὸ δὲ πεπηγὸς, ξηρόν. f λέγεται δὲ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν πλεοναχῶς· ἀντίκειται γὰρ τῷ ξηρῷ καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ διερόν. καὶ πάλιν τῷ ὑγρῷ καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ πεπηγός. ἅπαντα δ' ἐστὶ ταῦτα τοῦ ὑγροῦ καὶ τοῦ ξηροῦ τῶν πρώτων λεχθέντων. ἐπεὶ γὰρ ἀντίκειται τῷ διερῷ τὸ ξηρόν. καὶ διερὸν μέν ἐστι, τὸ ἔχον ἀλλοτρίαν ὑγρότητα ἐπιπολῆς βεβρεγμένον δὲ, τὸ εἰς βάθος. ξηρὸν δὲ, τὸ ἐστερημένον ταύτης· φανερὸν ὅτι τὸ μὲν διερὸν ἔσται τοῦ ὑγροῦ· τὸ δὲ ἀντικείμενον ξηρὸν τοῦ πρώτου ξηροῦ. πάλιν δὲ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ πεπηγὸς ὡσαύτως. ὑγρὸν μὲν γάρ ἐστι, τὸ ἔχον οἰκείαν ὑγρότητα ἐν τῷ βάθει· πεπηγὸς δὲ, τὸ ἐστερημένον ταύτης· ὥστε δὲ τούτων ἔσται, τὸ μὲν ὑγροῦ, τὸ δὲ ξηροῦ. δῆλον τοίνυν ὅτι καὶ αἱ ἄλλαι πᾶσαι διαφοραὶ, ἀνάγονται εἰς τὰς πρώτας τέσσαρας. αὗται δὲ, οὐκ ἔτι εἰς ἐλάττους, οὔτε γὰρ τὸ θερμὸν ὅπερ ὑγρὸν, ἢ ὅπερ ξηρὸν, οὔτε τὸ ὑγρὸν ὅπερ θερμὸν, ἢ ὅπερ ψυχρὸν, οὔτε τὸ ψυχρὸν δὲ τὸ ξηρὸν, οὔτε ὑπ' ἄλληλα, οὔτε ὑπὸ τὸ θερμὸν καὶ ὑγρὸν εἰσίν. ὥστε ἀνάγκη τέσσαρας εἶναι ταύτας. Text. 13. Text. 14. Text. 15.

CAPITIS III. Explanatio.

a Cùm autem elementa. Constituto numero quatuor primarū qualitatum, nunc eas singulis elemētis distribuit. Putaret autem fortasse quispiam è quatuor qualitatibus sex fieri posse cōplicationes, vt videlicet calidum cum sicco, humidum cum calido, frigidum cū humido, siccum cum frigido, frigidum cum calido, humidum cum sicco copularetur. Docet tamen hæc duo postrema coniugia nō dari, propterea quòd contraria in eandem rem conuenire nequeunt. Itaq; his reiectis, quatuor tātùm maneat, quæ quatuor elementa, ignem, aërem, aquam, terram perficiant. Calor & siccitas,

Quæ qualitates, quorū elementorum propria sint.

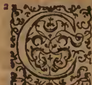
ΚΕΦ. γ.

a ἘΠΕΙ' δὲ τέτταρα στοιχεῖα, τῶν δὲ τεττάρων ἓξ συζεύξεις, τὰ δ' ἐναντία οὐ πέφυκε συνδυάζεσθαι. θερμὸν γὰρ καὶ ψυχρὸν εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ πάλιν ξηρὸν καὶ ὑγρὸν, ἀδύνατον· φανερὸν ὅτι τέσσαρες ἔσονται αἱ τῶν στοιχείων συζεύξεις, θερμοῦ καὶ ξηροῦ, καὶ θερμοῦ καὶ ὑγροῦ· καὶ πάλιν ψυχροῦ καὶ ξηροῦ, καὶ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ. καὶ ἠκολούθηκε κατὰ λόγον τοῖς ἁπλοῖς φαινομένοις σώμασι, πυρὶ καὶ ἀέρι, καὶ ὕδατι, καὶ γῇ· τὸ μὲν γὰρ πῦρ, θερμὸν καὶ ξηρόν· ὁ δὲ ἀὴρ, θερμὸς καὶ ὑγρός. (οἷον ἀτμὶς γὰρ ὁ ἀήρ) τὸ δὲ ὕδωρ, ψυχρὸν καὶ ὑγρόν· ἡ δὲ γῆ ψυχρὸν καὶ ξηρόν. ὥστε εὐλόγως διανέμεσθαι τὰς διαφορὰς τοῖς πρώτοις σώμασι, καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν εἶναι κατὰ λόγον. b ἅπαντες γὰρ οἱ τὰ ἁπλᾶ σώματα στοιχεῖα Text. 16. Text. 17.

adeò vt ob humiditatis defectū etiam concreuerit.
Text. 13. *Insuper, molle humidum comitari solet: & durum, siccum. Molle enim est, quod in sese refugit, cedit que & non resilit: id quod humidum facere assolet. Quamobrem & humidum molle non est, sed molle sub humido: & durum sub sicco collocatur. Durum siquidem est quod concretum, seu congelatum est.*
Text. 14. *quod autem est concretum, siccum est. f Porrò siccum & humidum, multis dicūtur modis. nam & humidum, & madēs sicco aduersantur, & rursus siccum & concretum, humido; hæc autem omnia ad humidum & siccum, quæ prima dicta sunt, attinēt. Nam cùm madenti siccū aduersetur, & madens sit, quod superficie tenus extrariam admisit humiditatem, & humectum quod introrsus, siccum autem id, quod hac vacat, madens sub humido, & ei oppositum siccum sub primo sicco*
Text. 15. *fore constat. Rursus humidum & concretum eodem modo. Humidum enim est, quod in penitiore parte propriam habet humiditatem. Concretum verò, quod hac priuatum est. Et proinde ex hisce alterum humidi, alterum sicci erit. Constat igitur cæteras omnes differentias ad quatuor primas, & has non amplius in pauciores reduci: neque enim calidum id est, quod humidum, aut quod siccum est: neque humidum, quod calidum, aut quod frigidum est, neque frigidum, & siccum subalterna sunt, neque sub calido & humido stituuntur. Quare quatuor esse has necesse est.*

redigi possint. Id quod ex eo confirmat, quia siccum ad calidum reuocari nequit, alioqui omne siccum, calidum foret; quod à vero abest; cùm terra quæ sicca est, calida non sit. Nec verò humidum, ad calidum, cùm aqua, quæ humida est, ex se omnis caloris expers sit. Nec siccum ad frigidum: nisi velis ignē frigidum dicere: nec eadem ratione humidum ad frigidum: cùm aër qui humidus est, frigidus non sit.

CAP. III.

Text. 16. a *VM autē elementa sint quatuor, & eorum, quæ sunt quatuor, sex sint copulæ, contraria autem simul copulari non possint (calidum enim, & frigidum, & rursum siccū, & humidum idem esse, est impossibile) constat quod elementorum copulæ quatuor erunt: nempe calidum, & siccum, calidū, & humidum; rursus frigidum, & siccum; frigidum, & humidum: atque hæc corpora ea, quæ simplicia videntur esse, ignem, inquam, aërem, aquam, terram secundùm rationem comitari ac sequi solent. Nam ignis calidus siccúsque est: aër verò calidus, & humidus (nam aër velut vapor est) aqua frigida, humidáque: terra frigida atque sicca. Vnde fit, vt differentiæ illæ non iniuria primis corporibus distribuantur, & iuxta rationem eorum numerus con-*
Text. 17. *stet.* b *Omnes enim & qui simplicia corpora elementa*

siccitas, ignē: humiditas & calor, aërem: frigus & humiditas, aquam: siccitas & frigus, terram.

b *Omnes enim.* Non debere plura constitui quàm quatuor elementa, confirmat ex assensu veterum Philosophorū, quorum nullus plura esse dixit. Quamuis enim nonnulli vnum duntaxat, alij duo alij quatuor posuerint, tamen qui hunc numerum transierit, repertus est nemo. Quòd si quis obiiciat, Leucippum, Democritū, & Anaxagoram infinita elemēta induxisse, vt Aristoteles ipse libro 1. Physic. c. 2. aliísque in locis commemorat: Occurrendum erit, hos philosophos nō existimasse dari

Quatuor tātum esse elementa.

Molle quid. tem molle, aiens esse id, quod cum premitur, cedit tangenti in profundum, ita videlicet, vt extrema superficies non disrumpatur. Vnde collige aërem & aquam non ritè mollia nuncupari, quia si manu premantur, non cedit extrema eorum superficies in profundum; sed dissipatur, ac scinditur.

Siccũ & humidũ multipliciter dici. f *Porrò siccum.* Ostendit siccum & humidum multis modis dici: omnia tamen ad primum siccum, primúmque humidum, id est, ad siccum & humidum elementaria reduci. Vnde patet, calidum & frigidum; humidum, & siccum; primas esse tactilium qualitatum differentias: vtpote ad quas cæteræ reuocentur, ipsæ verò ad nullas priores: nec inter se aliæ ad alias redigi

ὥστε καὶ πεπηγυῖαι δι' ἔλλειψιν ὑγρότητος. ἔστι τὸ μὲν Text. 13.
μαλακὸν, τοῦ ὑγροῦ· μαλακὸν γὰρ τὸ ὑπεῖκον εἰς ἑαυτὸ, καὶ μὴ μεθιστάμενον, ὅπερ ποιεῖ τὸ ὑγρόν. διὸ καὶ οὐκ ἔστι τὸ ὑγρὸν μαλακὸν, ἀλλὰ τὸ μαλακὸν, τοῦ ὑγροῦ. τὸ δὲ σκληρὸν, τοῦ ξηροῦ. σκληρὸν γάρ ἐστι, τὸ πεπηγός· τὸ δὲ πεπηγὸς, ξηρόν. ε λέγεται δὲ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν Text. 14.
πλεοναχῶς· ἀντίκειται γὰρ τῷ ξηρῷ καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ διερόν. καὶ πάλιν τῷ ὑγρῷ καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ πεπηγός. ἅπαντα δ' ἐστὶ ταῦτα τοῦ ὑγροῦ καὶ τοῦ ξηροῦ τῶν πρώτων λεχθέντων. ἐπεὶ γὰρ ἀντίκειται τῷ διερῷ τὸ ξηρὸν, καὶ διερὸν μέν ἐστι, τὸ ἔχον ἀλλοτρίαν ὑγρότητα ἐπιπολῆς, βεβρεγμένον δὲ, τὸ εἰς βάθος. ξηρὸν δὲ, τὸ ἐστερημένον ταύτης· φανερὸν ὅτι τὸ μὲν διερὸν ἔσται τοῦ ὑγροῦ· τὸ δὲ ἀντικείμενον ξηρὸν τοῦ πρώτου ξηροῦ. πάλιν δὲ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ πεπηγὸς ὡσαύτως. ὑγρὸν Text. 15.
μὲν γάρ ἐστι, τὸ ἔχον οἰκείαν ὑγρότητα ἐν τῷ βάθει· πεπηγὸς δὲ, τὸ ἐστερημένον ταύτης· ὥστε δὲ τούτων ἐστὶ, τὸ μὲν ὑγροῦ, τὸ δὲ ξηροῦ. δῆλον τοίνυν ὅτι καὶ αἱ ἄλλαι πᾶσαι διαφοραὶ, ἀνάγονται εἰς τὰς πρώτας τέσσαρας. αὗται δὲ, οὐκ ἔτι εἰς ἐλάττους. οὔτε γὰρ τὸ θερμὸν ὅπερ ὑγρὸν, ἢ ὅπερ ξηρὸν, οὔτε τὸ ὑγρὸν ὅπερ θερμὸν, ἢ ὅπερ ψυχρὸν, οὔτε τὸ ψυχρὸν δὲ τὸ ξηρὸν, οὔτε ὑπ' ἄλληλα. οὔτε ὑπὸ τὸ θερμὸν καὶ ὑγρὸν εἰσίν. ὥστε ἀνάγκη τέσσαρας εἶναι ταύτας.

CAPITIS III. Explanatio.

a Cùm autem elementa. Constituto numero quatuor primarũ qualitatum, nunc eas singulis elemẽtis distribuit. Putaret autem fortasse quispiam è quatuor qualitatibus sex fieri posse cõplicationes, vt videlicet calidum cum sicco, humidum cum calido, frigidum cũ humido, siccum cum frigido, frigidum cum calido, humidum cum sicco copularetur. Docet tamen hæc duo postrema coniugia nõ dari, propterea quòd contraria in eandem rem conuenire nequeunt. Itaq; his reiectis, quatuor tãtùm manent, quæ quatuor elementa, ignem, aërem, aquam, terram perficiant. Calor & siccitas,

Quæ qualitates, quorũ elementorum propria sint.

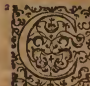
ΚΕΦ. γ.

a ΕΠΕΙ' δὲ τέτταρα στοιχεῖα, τῶν δὲ Text. 16.
τεττάρων ἓξ συζεύξεις, τὰ δ' ἐναντία οὐ πέφυκε συνδυάζεσθαι. θερμὸν γὰρ καὶ ψυχρὸν εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ πάλιν ξηρὸν καὶ ὑγρόν, ἀδύνατον· φανερὸν ὅτι τέσσαρες ἔσονται αἱ τῶν στοιχείων συζεύξεις, θερμοῦ καὶ ξηροῦ, καὶ θερμοῦ καὶ ὑγροῦ· καὶ πάλιν ψυχροῦ καὶ ξηροῦ, καὶ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ. καὶ ἠκολούθηκε κατὰ λόγον τοῖς ἁπλοῖς φαινομένοις σώμασι, πυρὶ καὶ ἀέρι, καὶ ὕδατι, καὶ γῇ· τὸ μὲν γὰρ πῦρ, θερμὸν καὶ ξηρόν· ὁ δὲ ἀὴρ, θερμὸς καὶ ὑγρός. (οἷον ἀτμὶς γὰρ ὁ ἀήρ) τὸ δὲ ὕδωρ, ψυχρὸν καὶ ὑγρόν· ἡ δὲ γῆ ψυχρὸν καὶ ξηρόν. ὥστε εὐλόγως διανέμεσθαι τὰς διαφορὰς τοῖς πρώτοις σώμασι, καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν εἶναι κατὰ λόγον. b ἅπαντες γὰρ οἱ τὰ ἁπλᾶ σώματα στοι- Text. 17.
χεῖα

adeò vt ob humiditatis defectū etiam concreuerit.
Text. 13. *Insuper, molle humidum comitari solet: & durum, siccum. Molle enim est, quod in sese refugit, cedit que & non resistit: id quod humidum facere assolet. Quamobrem & humidum molle non est, sed molle sub humido: & durum sub sicco collocatur. Durum siquidem est quod concretum, seu congelatum est.*
Text. 14. *quod autem est concretum, siccum est. f Porrò siccum & humidum, multis dicūtur modis. nam & humidum, & madēs sicco aduersantur, & rursus siccum & concretum, humido; hæc autem omnia ad humidum & siccum, quæ prima dicta sunt, attinēt. Nam cùm madenti siccū aduersetur, & madens sit, quod superficie tenus extrariam admisit humiditatem, & humectum quod introrsus, siccum autem id, quod hac vacat, madens sub humido, & ei oppositum siccum sub primo sicco fore constat.*
Text. 15. *Rursus humidum & concretum eodem modo. Humidum enim est, quod in penitiore parte propriam habet humiditatem. Concretum verò, quod hac priuatum est. Et proinde ex hisce alterum humidi, alterum sicci erit. Constat igitur cæteras omnes differentias ad quatuor primas, & has non ampliùs in pauciores reduci: neque enim calidum id est, quod humidum, aut quod siccum est: neque humidum, quod calidum, aut quod frigidum est, neque frigidum, & siccum subalterna sunt, neque sub calido & humido sitiuntur. Quare quatuor esse has necesse est.*

redigi possint. Id quod ex eo confirmat, quia siccum ad calidum reuocari nequit, alioqui omne siccum, calidum foret: quod a vero abest: cùm terra quæ sicca est, calida non sit. Nec verò humidum, ad calidum, cùm aqua, quæ humida est, ex se omnis caloris expers sit. Nec siccum ad frigidum: nisi velis ignē frigidum dicere: nec eadem ratione humidum ad frigidum: cùm aër qui humidus est, frigidus non sit.

CAP. III.

Text. 16. a *VM autē elementa sint quatuor, & eorum, quæ sunt quatuor, sex sint copulæ, contraria autem simul copulari non possint (calidum enim, & frigidum, & rursum siccū, & humidum idem esse, est impossibile) constat quod elementorum copulæ quatuor erunt: nempe calidum, & siccum, calidū, & humidum; rursus frigidum, & siccum; frigidum, & humidum: atque hæc corpora ea, quæ simplicia videntur esse, ignem, inquam, aërem, aquam, terram secundùm rationem comitari ac sequi solent. Nam ignis calidus siccúsque est: aër verò calidus, & humidus (nam aër velut vapor est) aqua frigida, humidáq; terra frigida atque sicca. Unde fit, vt differentiæ illæ non iniuria primis corporibus distribuantur, & iuxta rationem eorum numerus constet.*
Text. 17. b *Omnes enim & qui simplicia corpora elementa*

siccitas, ignē: humiditas & calor, aërem: frigus & humiditas, aquam: siccitas & frigus, terram.

b *Omnes enim.* Non debere plura constitui quàm quatuor elementa, confirmat ex assensu veterum Philosophorū, quorum nullus plura esse dixit. Quamuis enim nonnulli vnum duntaxat, alij duo alij quatuor posuerint, tamen qui hunc numerum transierit, repertus est nemo. Quòd si quis obiiciat, Leucippum, Democritū, & Anaxagoram infinita elemēta innexisse; vt Aristoteles ipse libro 1. Physic. c. 2. aliísque in locis commemorat: Occurrendum erit, hos philosophos nō existimasse *Quatuor tātum esse elementa.*

dari in mundo infinita corpora elementaria, quomodo de elementis hîc agimus, sed finxisse multitudinem infinitam insectilium corporũ, ex quibus cætera coalescerent. ᵇ Iis respondent, cùm Aristoteles ait neminem quatermonem elementorum excessisse, de iis tantùm loqui qui finita fecerunt elementa.

χεῖα ποιοῦντες, οἱ μὲν ἕν, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρία, οἱ δὲ τέσσαρα ποιοῦσιν. ὅσοι μὲν οὖν ἓν μόνον λέγουσιν, εἶτα πυκνώσει καὶ μανώσει τἄλλα γεννῶσι, τούτοις συμβαίνει δύο ποιεῖν τὰς ἀρχάς, τό, τε μανὸν καὶ τὸ πυκνόν, ἢ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν· ταῦτα γὰρ τὰ δημιουργοῦντα. τὸ δὲ ἓν ὑπόκειται καθάπερ ὕλη. οἱ δὲ εὐθὺς δύο Text. 18. ποιοῦντες, ὥσπερ Παρμενίδης, πῦρ καὶ γῆν, τὰ μεταξὺ μίγματα ποιοῦσι τούτων, οἷον ἀέρα καὶ ὕδωρ. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ τρία λέγοντες, καθάπερ Πλάτων Text. 19. ἐν ταῖς διαιρέσεσι. τὸ γὰρ μέσον μίγμα ποιεῖ. καὶ σχεδὸν ταὐτὰ λέγουσιν, οἵ τε δύο καὶ οἱ τρία ποιοῦντες· πλὴν οἱ μὲν τέμνουσιν εἰς δύο τὸ μέσον, οἱ δ᾽ ἓν μόνον ποιοῦσιν. ἔνιοι δ᾽ εὐθὺς τέτταρα λέγουσιν, οἷον Ἐμπεδοκλῆς. συνάγει δὲ καὶ οὗτος εἰς τὰ δύο· τῷ γὰρ πυρὶ τἄλλα πάντα ἀντιτίθησιν. c οὐκ ἔστι δὲ τὸ πῦρ, καὶ ὁ Text. 20. ἀήρ, καὶ ἕκαστον τῶν εἰρημένων, ἁπλοῦν, ἀλλὰ μικτόν. τὰ δὲ ἁπλᾶ, τοιαῦτα μὲν εἰσίν, οὐ μέντοι ταὐτά· οἷον εἰ τῷ πυρὶ τὸ ὅμοιον, πυροειδές, οὐ πῦρ· καὶ τὸ τῷ Text. 21. ἀέρι, ἀεροειδές· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. τὸ δὲ πῦρ ἐστιν ὑπερβολὴ θερμότητος, ὥσπερ καὶ κρύσταλλος ψυχρότητος. ἡ γὰρ πῆξις, καὶ ἡ ζέσις, ὑπερβολαί τινές εἰσιν, ἡ μὲν ψυχρότητος, ἡ δὲ θερμότητος. εἰ οὖν ὁ κρύσταλλός ἐστι πῆξις ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ τὸ πῦρ ἔσται ζέσις θερμοῦ καὶ ξηροῦ. διὸ καὶ οὐδὲν οὔτ᾽ ἐκ κρυστάλλου γίνεται, οὔτ᾽ ἐκ πυρός. d ὄντων δὲ τεττάρων Text. 22. τῶν ἁπλῶν σωμάτων, ἑκάτερον τοῖν δυοῖν, ἑκατέρου τῶν τόπων ἐστί. πῦρ μὲν γὰρ καὶ ἀήρ, τοῦ πρὸς τὸν ὅρον φερομένου· γῆ δὲ καὶ ὕδωρ, τοῦ πρὸς τὸ μέσον. καὶ ἄκρα μὲν καὶ εἰλικρινέστατα, πῦρ καὶ γῆ· μέσα δὲ καὶ μεμιγμένα μᾶλλον, ὕδωρ καὶ ἀήρ· καὶ ἑκάτερα δὲ ἑκατέροις ἐναντία. πυρὶ μὲν γὰρ ἐναντίον ὕδωρ, ἀέρι δὲ γῆ. ταῦτα γὰρ ἐκ τῶν ἐναντίων παθημάτων συνέστηκεν. οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἁπλῶς γε τέσσαρα ὄντα, ἑνὸς ἕκαστόν Text. 23. ἐστι· γῆ μὲν γὰρ, ξηροῦ μᾶλλον, ἢ ψυχροῦ· ὕδωρ δὲ, ψυχροῦ μᾶλλον ἢ ὑγροῦ· ἀὴρ δὲ, ὑγροῦ μᾶλλον· πῦρ δὲ θερμοῦ μᾶλλον, ἢ ξηροῦ.

c *Ignis autem, & aër.* Non consentiunt interpretes in huius loci explicatione. Quidam volunt, cùm paulo antè dixisset Aristoteles, putasse Empedoclem, elementa, quæ videmus, non esse vera elementa, sed mista, ac tantummodo veris elementis affinia: nunc de illius etiam mente asserere, ignem, qui apud nos est, exuperãtiam habere caloris, sicuti glacies excessum habet frigoris. Aliis placet pronuntiari hoc ab Aristotele ex proprio sensu. Quod tamen non ita est accipiendum, quasi noster ignis intensiorem obtineat calorem, quàm qui in propria regione ad lunæ concauum est; sed quia cùm apud nos densiorem obtineat materiã, acriùs urit, quemadmodum & glacies ad eandem causam vehementiùs manum refrigerat, quàm aqua soluta. Aduerte etiã elemẽta nobis vicina, esto propriam retineãt formam, veráque sint elementa quoad substantiam, non tamẽ quoad qualitatum affectiones pura syncerâque esse, vt in nostris problematis ad finem librorum de cœlo monuimus ex Aristotele libro tertio de generatione animalium capit. 11. & ex Platone in libro de summo bono.

Ignis in materia densiori acrius vrit.

d *Cùm autem simplicia.* Theoremata quædam subiicit ad elementorum statum conditionumque declarandum. Primum est, duo elementa superum locum tenere, videlicet aërem & ignem: duo imum aquam & terram. Secundum, Extrema elementa magis pura & syncera esse quam intermedia. Tertium, Superiora inferioribus aduersari, nimirum aquæ ignem, aërem, terræ: id verò ob qualitatum, quibus prædita sunt, repugnantiam. Quartum, Licèt singula elementa duplicem obtineant

Theoremata quædam de statu & conditione elementorũ.

menta faciunt, alij vnum, alij duo, alij tria, alij quatuor esse volunt. Qui igitur tantum vnum esse dicunt, deinde densitate & raritate cætera generant: hisce duo principia facere, rarum inquam, & densum: aut calidum, & frigidum, accidit; hæc enim opificis munus obeunt: vnum autem
Text. 18. *subijci solet sicuti materies. Qui verò continuò duo, vt Parmenides ignem & terram, faciunt: quæ inter hæc media sunt, ceu aerem & aquam,*
Text. 19. *horum misturas esse astruunt. Eodem modo & qui esse tria inquiunt, quemadmodum Platô in diuisionibus: medium siquidem misturam congeriémque facit. Atque eadem ferè dicunt, qui duo & qui tria faciunt: verùm illi medium in duo secant: hi verò vnum faciunt medium. Porrò nonnulli statim quatuor esse aiunt, vt Empedocles. Cogit*
Text. 20. *autem & hic illa in duo: nam igni cætera omnia contra ponit.* c *Ignis autem & aër & vnumquodque eorum quæ dicta sunt, haudquaquam simplex est, sed mixtum. Quæ verò sunt simplicia, talia quidem sunt, non tamen ea-*
Text. 21. *dem: vt quod igni simile est, igneum, non ignis: & quod aëri, aërium, non aër existit; simili modo & de cæteris quoque dicendum est. Ignis etiam caloris est excessus: perinde vt glacies frigoris. Nam congelatio & feruor excessiones quædam sunt: illa quidem, frigoris, hæc verò, caloris. Igitur si glacies humidi & frigidi congelatio sit, & ignis calidi & sicci feruor erit. Quam-*
Text. 22. *obrem nec ex glacie gigni quicquam, nec ex igni potest.* d *Cùm autem simplicia corpora sint quatuor, è duobus vtrumque vtriusque locorum est: ignis enim & aer, eius qui ad superficiem terminúmque vergit: terra verò & aqua, eius qui ad medium. Atque ignis & terra extrema quidem sunt, & synceriora: aqua verò & aër media, & mista magis: & vtraque etiam vtrisque contraria sunt. Nam igni aqua, aëri verò terra aduersatur: hæc enim contrariis af-*
Text. 23. *fectibus constant. Verumenimuero cùm simpliciter quatuor sint, quodque vnius est. Terra siquidem sicci potiùs est, quàm frigidi. Aqua verò frigidi magis quam humidi. Aer humidi magis quam calidi. Ignis calidi magis quam sicci.*

obtineant qualitatem, in vna tamẽ potissimùm excellere, eámque sibi vt propriam primò vendicare. Nam terræ siccitas magis propria est, quam frigus: aquæ frigiditas, quam humor: aëri humiditas, quàm calor: igni calor, quàm siccitas.

QVÆSTIO I.

Quid sit elementum.

ARTICVLVS I.

Multiplex elementi significatio, & definitio.

LEMENTI nomen, Græcis στοιχεῖον, variè vsurpari consueuit. Vno modo pro primis cuiusque rei principiis, siue ea res artefacta sit, siue naturalis, seu ars sit, seu scientia, seu aliud quid simile. Qua significatione, literæ, orationis elementa appellantur, quòd ad orationem confi-

ciendam primùm ſumantur, & in ipſas poſtrema illius diuiſio fiat. Sic etiam primæ demonſtrationes deſignationéſque in Mathematica, elementa nuncupantur, quòd alias demonſtrationes priores non habeant, ſed ex illis poſteriores conſtent: quo modo dicimus Euclidis elementa.

Secunda. Secundò, pro principiis generationis, quo ſenſu accipitur ab Ariſt. 12. Metaph. cap.4.text. 23. cùm ait tria eſſe elementa, materiam, formam, & priuationem; cauſas verò quatuor.

Tertia. Tertiò, pro ſola materia prima, quo pacto ex quorundam interpretatione ſumpſit Ariſtoteles elementum in proœmio Phyſicæ auſcultationis, cùm dixit, in omni ſcientia, in qua ſunt principia, cauſæ, & elementa, ex horum perceptione cognitionem fieri.

Quarta. Quartò, pro quatuor vulgatis mundi elementis, igne, aëre, aqua, terra: ſecundùm quam notionem, de elemento in præſenti agimus.

Elementi definitio. Deinde, aduertendum eſt, Ariſtotelem variis in locis elementum definiiſſe: ac libro quinto Metaphyſ. capit.3. textu 4. hoc modo: Elementum eſt id ex quo primùm inſito, ac indiuiſibili ſpecie in aliam ſpeciem, aliquid componitur, id eſt, elementum eſt id ex quo aliquid ita conſtat, vt nihil prius in eius compoſitionem veniat; quódque ita ſe habet vt in aliam rem ſpecie diſtinctam ſecari nequeat: vnde neque lignum, ex quo fit ſella, neque quatuor humores, ex quibus conſtat animal, dicuntur elementa; quia lignum & humores componuntur, ſaltem potentia, ex alia re, nempe ex quatuor elementis, quæ interſe ſpecie diſſident. *De elementi defin. Auic. Fen.1 pr. doc. 2. Iſaci. in lib. de fin. Gal. in lib. de nat. h. comment. 1.*

S. Thomæ interpretatio. Putauit autem D. Thomas in commentariis eius loci prædictam definitionem ſolis quatuor elementis competere; quòd nihil dicatur indiuiſibile in aliam ſpeciem, niſi quod rationem ſpeciei ſortitur: id enim ſubnotat illa particula, aliam; materia autem cùm ex ſe omnis actus expers ſit, non videtur habere naturam ſpeciei. *D. Thomam ſequitur Iauel. 6. Metaph. q. 10. Flandrenſis. q. 3.*

Improbatur. Hæc tamen opinio parum firmo nititur fundamẽto, quia materia licèt non ſit ſpecies entis naturalis, quod ex actu & potentia coaleſcit: eſt tamen ſpecies ſecundùm notionem potentiæ paſſiuæ: quandoquidem materia in commune diſtribuitur in materiam cœleſtem & ſublunarem tanquam in veras ſpecies, vt ex iis quæ lib. 1. Phyſ. cap. 9. quæſt. 3. art. 3. & lib. 1. de cœlo capit. 2. quæſt. 5. artic. 2. diſſeruimus, planum eſt.

Alia, quæ admittitur. Dicendum potiùs definiri illic ab Ariſtotele non ſolùm quatuor elementa, ſed etiam materiam primam, immo hanc primaria ratione, vt Auerroes, Magnus Albertus, Alenſis, aliique interpretes obſeruarunt; quin etiam neque formam ſiue Phyſicam, vt formam equi; ſiue Metaphyſicam, vt genus, & differentiam, ab ea definitione excludi, cùm his omnibus tota definitio competat, vt eo loco enucleatè exponemus. *Iandunus 5. Met. q. 5. Soncinas & Chenſis intex. & Scaynus.*

Dub. Iure tamen quiſpiam rogarit qua ratione dicantur miſta componi primùm ex elementis, cùm priùs ex materia & forma conſtent, & in has tanquam in res ſpecie diſtinctas diuidantur.

Solut. Reſpondemus, particulam, primùm, ſic eſſe accipiendam, vt elementum dicatur

catur id ex quo aliquid constat primùm, id est, ex quo constat tanquam ex primo, siue absolute; quo pacto materia & forma nuncupantur prima, cùm in entium naturalium coagmentatione neque alia corpora, neque aliæ partes priores inueniantur: siue tanquam ex primo in genere corporum, quo modo elementa dicuntur prima; quia ipsa non resoluuntur in alia corpora, nec in genere corporum aliud prius in misti compositionem venit. Vnde & Aristoteles cap.1. huius lib. text.16.& lib 1 de cœlo cap. 2. text. 7. & 1. libro Metaphys. capit 7. text. 12. & sæpe alibi vocat illa, prima corpora, & corpora simplicia.

Aliter quoque definit Aristot. elementum 3. lib. de cœlo cap. 3. text. 31. nempe, Elementum est id in quod cætera corpora diuiduntur, in quibus inest, potentia, aut actu; ipsum autem est indiuisibile in diuersa secundùm speciem. Quæ definitio quatuor duntaxat vulgata elementa complectitur, vt constat tum ex doctrina illius capitis, tum quia definitio ipsa reciprocatur cum elemēto, prout ignem, aërem, aquam, & terram comprehendit, vt erit consideranti perspicuum. Quod & Simplicius, D. Thomas, Magnus Albertus, Auerroes, Thiennensis, Niphus, aliique expositores annotarunt. Remouit autem Aristoteles ab hac definitione materiam & formam, cùm dixit elementum esse id in quod cætera corpora diuiduntur. Namque nomen illud, cætera, satis indicat elementum esse vnum è corporibus, ac si dictum esset, elementum esse corpus in quod alia diuiduntur. Concinit hæc definitio cum ea quam tradidit Hippocrates libro 2. de elementis, refértque Galenus 8. de placitis, nempe elementum est simplex, & minima corporis particula. Quod exponens Galenus ait, elementum dici particulam minimam, non quantitate sed qualitate; quia inter omnia corpora generationem & interitum subeuntia, nullum est quod pauciores vendicet qualitates, quàm elementum, cùm ex primis qualitatibus tres duntaxat obtineat, vt progressu dicemus. Compendiosiùs apertiúsque definiri posset elementum hoc modo: Elementum est corpus simplex in quod alia corpora resoluuntur. Dicitur corpus ad excludendam materiam, & formam, & omnino quæcũque non dicuntur corpora. Simplex, ad reiicienda mixta. In quod alia resoluuntur, ad remouendũ cœlum, quod licèt sit corpus simplex, non tamē in ipsum alia corpora resoluuntur.

Alia elemēti definitio.

Flandriensis 5. Met. q. 3.

Alia ex Hippocrate.

Alia cōpendiosior & apertior.

ARTICVLVS I.

Essentiales elementorum formas non esse qualitates primas.

QVONIAM elementorum essentia, partim forma partim materia continetur, explicandum occurrit quænam eorum forma sit. Nam de materia constans est Philosophorum opinio eam esse eãdem, quæ cæterorum sublunarium corporum, vt reciproca eorum commutatio palàm testatur

statur. Circa formam verò dissentiunt tū à Græcis Latini, tum Latini ipsi inter sese. Alexander Aphrodisiensis 12. lib. Metaph. com. 12. & in 4. quæstionum Natural. quæst. 4. aliísque in locis, Item Ammonius in categoriis capit. de substantia, eiúsque discipulus Ioannes Grammaticus hoc in libro com. 7. Galenus 1. de vsu partium, & 1. de elementis, &, vt videtur, Plotinus Ennead. 6. lib. 3. cap. 9. Præterea ex Latinis Matthæus Curtius, & Theophilus Zinnara lib. 3. de anima ad text. 18. & quidam alius, cuius meminit Concil. diff. 13. arbitrantur quatuor primas qualitates esse essentiales elementorum formas. Nec est, inquiunt nōnulli eorum, absurdum, easdem esse & primas qualitates, & essentiales formas elementorum: poscit enim rerum ordo, vt infimæ conditionis substantiæ, summis qualitatibus formentur; quandoquidem infimum superioris ordinis, summo inferioris necti oportet; ne rerum series dissita diuulsáque sit. Deinde confirmatur eadem sententia hunc in modum:

Opinio Alexandri. Ammonij. Philoponi. Galeni. Plotini.

Confirmatio opinionis.

Formæ ex actionibus distinguuntur, & innotescunt: atqui in elementis nulla propria actio deprehenditur, præter eas quæ qualitatum sunt: igitur nulla in eis forma substantialis est, præter qualitates. Item videmus, celeri & acri motu generari ignem, vt sagittarum iactu attritúque silicum; hoc autem non fieret, si ignis forma non esset calor: ergo, &c. Probatur assumptio. Nam motus, quo ignis accenditur, nihil aliud, præter calorem, exhibere potest. Præterea hoc ipsum videtur Aristoteles expressis verbis docuisse proximo superiori cap. text. 7. asserens quatuor primas qualitates elementa constituere, esséque eorum principia, ac primas differentias. Adstipulantur etiam Hippocrates & Plato, quorum ille in lib. de natura humana, non aliter quatuor elementa significat quàm nomine calidi, frigidi, sicci, humidi; videlicet quia nullam in eis formam, præter huiusmodi qualitates, agnoscebat. Hic verò apertiùs in Timæo scripsit, nullum elementum fieri hoc aliquid per formam; sed quale aliquid. Constat verò facere quale qualitatis esse, non substantiæ.

Hippocrates. Plato.

Contraria sententia Latinorum.

Et Arabum.

Et Procli

Contraria opinio asserentium elementa suam habere formā substantialem ex qua constent, à quatuor primis qualitatibus distinctam, haud dubiè vera est, & Peripatetica; quam tuētur Latini pene omnes hoc in lib. ad text. 16. lib. 3. Metaph. ad text. 17. & Arabes, atque inter eos Auerroës saltem in commentariis ad libros Metaphys. Nam etsi 3. de cœlo com. 67. oppositum innuerit; octauo tamē Metaph. com. 5. ex professo digreditur contra eos, qui qualitates, elemētorum formas constituebant. Idem sensit Proclus in Timæum Platonis com. 3. Deinde comprobatur hæc sententia, quia vel primæ qualitates continentur in genere qualitatum duntaxat: vel sunt qualitates, & substātiæ simul: vel tantummodo substātiæ. Si dicant contineri duntaxat in genere qualitatis; ex eo coarguuntur, quia sequeretur materiam elementorū viribus naturæ consistere absque forma substātiali, cùm in elementis nihil ponēt præter materiam & accidentia. Sequeretur, elemētorum generationem, esse alterationem, vtpote quæ pro

Per se vnum non quit componi ex substantia & accidenti.

termi

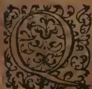
termino haberet qualitaté. Sequeretur, elementa non esse composita Physica; vel aliquod compositum Physicum non constare ex materia & forma substantiali, sed accidentaria; atque adeò elementum non esse per se vnum, siquidem quod est vnum per se, nequit ex substantia & accidente coalescere. Sequeretur postremò pari ratione proprietatem cuiusque mixti dici posse illius formā; neq; mistum ex alia substantiali forma coagmentari. Quæ omnia perspicue absurda sunt, & à nobis partim in hoc opere partim in physicis confutata.

Quòd si dicant huiusmodi qualitates, esse pariter & qualitates & substantias; vel esse tantùm substantias, ac solo nomine qualitates dici; non minus coarguuntur hisce rationibus, quæ probant nequaquam illas in genere substantiarum posse numerari. Primum, quia calor frigus, siccitas, & humor, suscipiunt intensionem & remissionem; habent contrarium, & cadunt per se sub sensum; quæ tria à natura & conditione substantiæ aliena esse docet Aristoteles. Duo quidem priora in categoriis, cap. de substantia: tertium lib. 2. de anima cap. 6. text. 65 Deinde quia cum in quolibet elemento plures qualitates primæ insint, iam idem compositum plures in se formas cohiberet. Tertiò quia quod vni substantia est, nequit alteri inhærere, vt docuit Arist. 1. lib. Physic. cap 3. text. 27. & lib. 3. Metaph. c. 5. text. 17. constat autem quatuor primas qualitates rebus mistis inhærere. Quartò, vt auctor est Aristoteles in lib. de sensu & sensili, cap. de sapore, Ignis non qua ignis, sed vt calidus est, agit: non ergo forma & natura ignis in calore consistit. Postremò accedit testimonium Aristotelis hoc in lib. cap. 9. text. 54. vbi docet, qualitates primas, esse formarum substantialium instrumenta, veteresque Philosophos reprehendit, quòd qualitatum solùm, non autem formarum, quæ elementis conueniunt, meminerint.

Quod vni est substantia, non potest alteri inhærere.

ARTICVLVS III.

Solutio rationum quæ opp situm probare nitebantur.

QVæ verò in contrariam partem adduximus, facilem habent explicatum. Ad primum concessa maiori propositione, respondendum est minori; præcipuas elementorum actiones oriri proximè à quatuor primis qualitatibus tanquam ab instrumentis formarum substantialium, principaliùs verò ab ipsis formis, quas oportet a qualitatibus distinctas esse, ob rationes proximè adductas. Nec vt infimum superioris ordinis, summo inferioris nectatur, opus est vt qualitates elementorum sint essentiales eorum formæ, cùm id fieri nequeat; sufficit enim eiusmodi qualitates dignitate quodammodo attingere corpora elementaria. Ad secundum dicendum, motu excitari calorem, interuentu caloris, & aliarum qualitatum, vt siccitatis, & raritatis quæ simul, vt instrumenta generantis, concurrunt, produci ignem eo modo & ratione, quam in libris de *Solut. 1.* *Solut. 2.*

Solut. 3. cœlo exposuimus. Ad aliud, ex Philosophorum testimonio secundum, Aristotelem, nomine primarum qualitatum significasse formas substantiales elementorum nobis ignotas, quod etiam in lib. de natura humana, Hippocrates fecerat. Sæpe enim ad substantias indicandas, vtimur vocabulis accidentium, quæ notiora nobis sunt, & sensui magis familiaria. Atque hoc modo nonnulli ex Auerroistarum grege, & Contarenus Cardinalis lib. 1. de elementis, Auerroem interpretandum censent, cùm in quarto lib. de cœlo com. 20. & 2. de anima comm. 108. grauitatem & leuitatem formas substantiales elementorum vocat. Quanquam non desunt e recentioribus qui cum re vera elementorum formas, in grauitate & leuitate constituisse arbitrentur. Cæterùm quæcunque eius sententia illic fuerit quam scrutari nequaquam operæ pretium putamus: certe quòd grauitas & leuitas non sint elementorum formæ, ex eo patet, quia non substantiæ sunt, sed accidentia, & quidem subiecta sensui, vt docet Arist. hoc in lib. cap. 2. text. 8. Ad quod etiam confirmandum valent pleræque earum rationum, quibus suprà ostendimus quatuor primas qualitates non esse formas elementorum.

Lege Auerr. 3. physi. com. 10. concil. dif. 13.

Grauitas & leuitas non sunt formæ elementorū.

Aliter quoque locus ille Aristotelis explicari consueuit, nēpe cùm ait primas qualitates elemēta constituere, easque eorum primas differentias; non accipere elementa secundùm gradum substantiæ; sed quatenus actiua & passiua sunt, sic enim spectata, certū est constitui ac distingui per quatuor primas qualitates, quæ sunt instrumentaria alterandi principia. Quem etiam sensum dictis Græcorum interpretum, quos citauimus, nonnulli adhiberi posse inquiunt, etsi alij repugnent. Quod verò ad Platonem attinet, dic in Timæo fuisse locutum non de substantialibus sed de accidentariis elementorum formis. Vel certè ideo pronuntiasse formas elementorum efficere potiùs quale quid, quàm hoc aliquid; quia, esto simpliciter in categoria substātiæ collocentur, proximè tamen accedunt ad naturam qualitatum, quarum est quale, non quid, [illegible]. Adde quod Plato formas omnes, quæ per se separatæ cohærere non possunt, non tam formas quàm formarum simulachra, imagines, vmbras, nec tam substantias quàm substātiales qualitates, vocabat, vt eas ab ideis, id est a nobilissimis & præstantissimis formis, appellatione distingueret. Nihil ergo mirum, si asseruerit formas elementorum quale quid facere.

Lege Iandunu 4. Physi. qu 4. [illegible] lib. 8. Meta. com. [illegible]

Explicatur locus Platonis.

Cor[illegible] Platonem in Timæo [illegible] lib. 7 de [illegible] Mar. Ficinū in Timæum de anim. c. 5

QVÆSTIO II.

Sintne quatuor primæ qualitates, an non?

ARTICVLVS I.

Negatiuæ partis argumenta.

Primum argumentum.

RIMÆ qualitates ex communi Philosophorum consensu appellantur, quæ nec ex aliis nec ex se mutuo fiunt, sed ex ipsis oriuntur cæteræ. Hoc posito fundamento, videtur ostendi

ostendi posse, calorem, frigus, humorem, siccitatem, non esse qualitates primas. In singulis elementis dantur qualitates quędam virtuales, quæ illis quatuor respondent, easque procreant, vt frigus virtualé, quo velut instrumento, aqua ex se formalem frigiditatem fundat; similiterque res habet in aliis qualitatibus, ac cæteris elementis: igitur quatuor illæ qualitates oriuntur ex aliis. Probatur assumptum, quia nisi in aqua, v.g. eiusmodi frigus virtuale inesset, non posset ea, postquam semel incaluit, remotis impedimentis, vltro sese reducere ad statum amissæ frigiditatis. Corroboratúrque argumentum, quia si elementa hisce qualitatibus carerent, difficile se tueri possent contra aduersariorum incursus: siquidem primæ aliæ qualitates segniter admodum resistunt, paruo negotio vincuntur pereúntque. Deinde, quia cùm constet ingenitas esse a natura quibusdam mixtis virtuales qualitates, vt piperi vim ad excalefaciendum ventriculum; quid est cur non etiam elementis similes concedantur, præsertim cùm elementa sint principia, & quasi fontes actualium qualitatum? *De qualitatibus virtualibus.*

Secundò. Calor gignitur a luce, vt nobilissima eius soboles. Item latentes cœlestium corporum influxus pariunt in sublunari mundo, pro diuersitate rerum subiectarum, calorem, frigus, humorem, & siccitatem: igitur hæ qualitates ex aliis fiunt. Tertiò: Calor parit siccitatem, siccitas calorem, igitur hæc oriuntur ex se mutuò. Probatur antecedens quoad priorem partem, tum quia id palam docet Arist. cap 1 lib. 4. Meteor. tum quia calor dum grassatur in humidum primigenium, arefacit atque exsiccat membra. Deinde quoad posteriorem; quia calida accedente siccitate, actiùs vrunt; certe non nisi quia siccitas aliquod incrementum atque intensionem calori affert. *2. Argum.* *3. Argum.*

Quartò: Figura non potest ex prædictis quatuor qualitatibus prouenire, cùm sit idem cum quantitate, quæ omnes qualitates origine antecedit, nec etiam grauitas & leuitas, quia sunt principia motus localis, qui est alteratione prior, docente Aristot. 8. Phys. cap. 7. text. 55. nec colores, quia sæpe iidem in dissimili earũ qualitarum proportione, diuersis rebus competunt, vt lacti & cerusæ; vt niui & calci; vt rosæ & sanguini, quarum cõbinationum priora membra, frigida sunt; posteriora, calida; omnia tamen candida. Item verò, sæpe in iisdem rebus eadem proportione mutata, iidem nihilominus colores visuntur, vt in Æthiope puero, & sene, & in vino paulatim à calore ad frigus degenerante. Idem & in odoribus ostendi potest, vt patet in mosco, & ambra, quorum suauissimi afflatus diu in vestibus asseruantur, esto frigeant incalescántve. Denique soni, cùm ex collisione corporum edantur, nihilo videntur à quatuor primis qualitatibus dependere; Non igitur omnes qualitates ex illis ortum habent. *4. Argum* *De mosco & ambra.*

* * *

ARTICVLVS II.

Totius controuersiæ explicatio.

Prima assertio.

ROPOSITA quæstio aliquot assertionibus explicanda est. Prima sit. Non solum calor & humor, sed etiam frigus & siccitas, sunt qualitates positiuæ. Hæc est contra iuniores quosdam Philosophos, qui arbitrati sunt frigus & siccitatem non esse qualitates positiuas; sed duntaxat priuationes caloris & humiditatis; eo potissimum nixi argumento, quòd videamus corpora solo caloris abscessu refrigerari, vt qui riget in tertiana: quod similiter dicendum videtur de corporibus quæ humore consumpto inarescunt. Alij verò putarunt, calorem & frigus esse qualitates positiuas, & humorem non esse qualitatem, sed substantiam fluidam; siccitatem autem esse huius substantiæ priuationem. Hos ea ratio in hanc sententiam impulit, quòd viderent nihil humectari, nisi ingressu eiusmodi substantiæ fluidæ; nihil exsiccari, nisi abscessu eiusdem. Nostra tamen assertio Philosophorum communis est, atque omnino vera, eámque luculente confirmat Plutarchus in libello de primo frigido. Nam si frigus esset priuatio caloris, pari ratione admittendum foret, grauitatem esse priuationem leuitatis, duritiem mollitudinis, amarorem dulcedinis, nigredinem candoris, atque alia similiter complura; sicque magna pars qualitatum è medio tolleretur. Deinde, quia omnis priuatio otiosa est, & ignaua, velut cæcitas, surditas, silentium; at frigus & siccitas multas atque insignes in corporibus mutationes efficiunt. Item quia priuatio non propriè intenditur, & remittitur, quod in frigore & siccitate passim videmus. Præterea quia nulla priuatio cadit sub sensum tãquam proprium sensibile; frigus verò & siccitas tanquam propria sensibilia tactu percipiuntur. Nihil huic sententiæ officit quod Arist. lib. 1. huius operis cap. 3. text. 18. & lib. 2. de cœlo cap. 3. text. 18. & 12. Metaph. c. 4. text. 22. appellauit frigus priuationem caloris. Est enim Aristoteli cõsuetum, alterum contrariorum priuationem vocare, propterea quòd vnum ab alterius perfectione deficiat, atque id, quod minus præstans est, eminentioris quasi priuatio habeatur, vt cõstat ex iis quæ 3. Phys. auscultationis lib. cap. 1. text. 5 & 4. lib. Metaph. c. 6. text. 26. & lib. 10. c. 4. text. 7. & cap. 7. text. 16. tradita sunt. Nec aduersariorum rationes

De frigore quòd non sit priuatio lege Arist. lib. 2. de art. anim. cap. 2.

Frigus non esse priuationem caloris.

Lege D. Tho. ad text. 18. lib. 1. huius operis.

Quo sensu Arist. vnum cõtrariorum priuationem appellet.

3 momentum habent. Non enim quicquam solo caloris abscessu refrigeratur; aut solo humoris dispendio siccescit; sed quia abscessum caloris (quod in tertiana fit, coeuntibus ad interiores partes spiritibus) vera ac positiua frigoris receptio; humoris interitum, vera item ac positiua siccitatis introductio consequitur. Quod verò aiunt nihil humectari nisi ingressu substantiæ, id ex eo coarguitur, quia sequeretur, nullum corpus posse ex toto humectari ab alio: vel enim corpus humectans ingreditur alterum, diuidendo, eiúsve poros subeundo; vel ipsum penetrat, manẽdo in eodem situ cum illo: si detur primum, cùm nullum corpus possit diuidi in omnem sui partem, nec totum ex poris

Nullum corpus posse diuidi in omnẽ sui partem.

poris coalescat, sequitur nullum corpus posse ab alio, quoquouersum humiditate perfundi. Posterius autem admitti nequit, quia penetratio corporum, facultate naturæ non datur; ergo, &c. His adde humorem & siccitatem esse sensibilia propria: quod cum neque substantiæ neque priuationi conueniat, perspicuum fit, neque humorem, esse substantiam: neque siccitatem, eius priuationem.

Secunda assertio sit: In elementis, præter quatuor vulgatas qualitates, non dantur aliæ virtuales eiusdem appellationis. Assertionem hanc statuit Capreolus in secunda distinct. 16. quæst. 2. Soncinas libro 9. Metaphysic. quæstione 8. Sotus lib. 2. Physicorum quæstione 1. Marsilius hoc in libro quæst. 5. & vt videtur Auicenna 1. sufficientiæ capit. 5. Henricus Gandauen. quodlibet. 11. quæstione 6. Ægidius quodlibet. 2. quæst. 16 Quibus tamen aduersantur nonnulli, quos refert Marsilius hoc libro quæstione quinta, qui sunt adducti primo superioris articuli argumento. Sed hi neque verè sentiunt, neque recte probant. Sunt enim eiusmodi qualitates fictitiæ ac superuacaneæ. Primum quia substantiæ non egent mediis accidentibus ad internas emanationes, eiusmodi sunt eæ quibus primæ qualitates ab elementis fluunt, alioqui daretur in iis progressus in infinitum, cùm nulla sit maior ratio, cur hoc potiùs accidens, quàm illud, vt à subiecto fluat, altero egeat. Deinde quia, vt loco citato argumentatur Marsilius, qualitates virtuales mixtorum resultant ex varia commixtione quatuor primarum qualitatum, atque ita non ab illis hæ, sed illæ potiùs ab his oriuntur. Præterea, quia qualitates virtuales mixtorum non sunt principia agendi in propria, sed in aliena subiecta; nec enim piper se ipsum calefacit, sed ventriculum. Quare perperam ex his virtuales qualitates, quibus elementa in se agant, quæque actuales origine antecedant, colliguntur. *2. Assertio.* *Qualitates virtuales mistorum vnde.*

At enim sunt qui virtuales qualitates adeò auersentur, vt eas ne in mistis quidem ponendas dicant. Itaque aiunt, piper, verbi gratia, non calefacere ventriculum insita ad calefaciendum virtute, sed acceptâ ab ipso ventriculo caliditate. Quod ex eo probant, quia constat, piper nisi prius ab stomacho calefiat, non enim calefacere. Nec mirum est, inquiunt, si piper vberiorem calorem imbibat, & in stomachum refundat, quàm stomachus ipse, cuius beneficio incaluit, se habeat: tanta est enim huius mixti habilitas ad calorem concipiendum, vt a minus calido vehementiùs calefiat. Non est tamen probanda hæc opinio, tum quia a communi Philosophorum sensu aliena est, tum quia futili prorsus ratione innititur. Non enim piper, vt stomachum calefaciat, calefieri ab eo priùs debet, propterea quòd non nisi calorem, quem accipit, ei rependit: sed quia virtualis eius calor quasi sopitus, à calore actuali ipsius stomachi excitari debet. Nec certè stomachus potest ita piper calefacere, vt ab eo postea impensiùs calefiat, siquidem nullum patiens, quantumlibet ad recipiendam alterius impressionem habile sit, potest ab agente intensiorem qualitatem accipere, quam agens ipsum in se, vel actu, vel pote- *Opinio negãtium qualitates virtuales etiam in mistis.* *Refellitur.*

state continent, vt ex iis quæ superiori libro disputata sunt constat.

3 Assertio. Tertia assertio: Quatuor sunt qualitates primæ calor, frigus, humor, & siccitas: nec plures paucioresve numerari possunt. Hæc assertio, vt autor est Galenus 1. Methodi, primum tradita est ab *Hippocrat.* Hippocrate in lib. de hominis natura, deinde à posterioribus medicis & *Aristot.* physiologis accepta, demonstrataque ab Arist. tum alibi tum hoc in lib. cap. 2. text. 15. Scire tamen oportet huiusmodi qualitates non esse absolute primas existimandas, sed primas inter corporeas & sensibiles, vt excludamus qualitates spirituales, & quæ non cadunt sub sensum. Item esse primas inter eas quæ corporibus elementaribus insitæ ac peculiares sunt, vt remoueamus lucem, figuram, & occultam virtutem, atque influxum, per quem corpora cælestia in sublunarem mundum agunt, & denique omnia, quæ tam corporibus dissolubilibus quàm indissolubilibus communia sunt.

Confirmatio assertionis. Potest autem hæc assertio hunc in modum intellecta quoad primam partem, qua dicimus eas esse primas, ita ostendi: Hæ qualitates non fiunt ex aliis, nec ex alterutris; sed ex ipsis oriuntur aliæ, quæ videlicet secundæ nuncupantur: sunt igitur primæ. Probatur assumptum inprimis, quòd non fiant ex aliis, quia inter qualitates prædictas, nulla inueniuntur, quas hæ non antecedant, saltem origine. Quod & inductione patet, & ea ratione suadetur, quia vt se habet generatio rei ad perfectionem eiusdem, ita oportet vt sese habeant qualitates necessariæ generationi, ad illas, quas natura gratia perfectionis adhibet; generatio autem rei, ordine naturæ prior est eiusdem perfectione; cùm igitur quatuor istæ qualitates disponant per se ad generationem rerum omnium; aliæ verò ad earundem rerum perfectionem, vel ornatum conferantur; consequens est, vt quatuor huiusmodi qualitates ordine naturæ & origine priores sint.

Rei generatio præit natura ordine eius perfectionem. Item, quòd non fiant ex alterutris, ostenditur, quia calor, qua calor, sicuti per se duntaxat vendicat calefacere, ita non nisi calorem gignit, similitérque tres aliæ qualitates, humor humorem, siccitatem siccitas, frigiditas frigiditatem. Quare nulla harum qualitatum aliam per se efficit, promdéque nulla ab alia aliisve per se efficitur: ex quo sequitur, eas non gigni ex alterutris. Deinde, quòd ex illis, id est, earum actione & perpessione, & dissimili temperie, cæteræ, quas diximus, corporibus obueniant, probatur. Nam primum, quod attinet ad qualitates, quæ tactu percipiuntur, id Arist. loco proxime citato, & 2. de partibus anim. cap. 1. diserte ostendit. In libro verò de sensu & sensibili cap. 4. docet, sapores ex commistione humidi & sicci, & actione calidi & frigidi oriri. Idémque asserit de odoribus capit. 5. eiusdem lib. & capit. 9. lib. 2. de anima, & coloribus, sectione vltima problematum. Qua de re lege M. Albertum in summ. de homine 2. part. tract. de gustu, quæst. 3. & Galenum lib. 5. de simpl. medic. Idem & de sonis innuit Arist. sectione 11. problematum, multis ea de re quæstionibus excitatis, vbi sonorum vocúmque varietatem, ad multiplicem illarum quatuor qualitatum proportionem, & ad alias,

alias, quæ ab illis pendent, refert. Atque ita se rem habere, ex eo etiam suaderi potest, quia vt constat ex iis quæ traduntur lib. 2. de cœlo cap. 9. text. 54. & lib. 2. de anima cap. 8. text. 78 soni efficiuntur in corporibus, quæ franguntur, aut aliquo modo diuiduntur, vnde corpora cœlestia, quia frangi aut secari nequeunt, sonora non sunt: at duritie & mollitudo, quibus diuisioni facilè vel ægrè resistitur, à primis qualitatibus ortum habent. Quod vero etiam leuitas & grauitas, quas Arist. hoc loco, & lib. 2. de partibus animal. capit. 1. inter qualitates sensibiles & secundas numerat, quod, inquam, ab illis quatuor proueniant, expressis verbis docuit idem Aristoteles lib. 2 de partibus animal. cap. 3. argumentumque eius rei est, quòd terra [illegible], in exhalationem [illegible] attenuatur, & leuis fit. Similiter [illegible] aqua frigore concreta, grauior efficitur. Neque obstat quòd comparato calore, aut frigore non confestim ac proxime leuitatem, & grauitatem res acquirunt, non enim illæ ex calore aut frigore proxime efficiuntur, sed interuentu raritatis & densitatis; vt Aristoteles 4. Physicor. cap 9 text. 85. docuit.

Et grauitatem & leuitatem oriri à primis qualitatib.

Deinde, quòd vniuersim cæteræ qualitates sensiles à primis quatuor proueniant, ea ratio probat, quia experientia compertum est, earum mutatione corpora, verbi gratia, laxari, stringi, addensari, rarefieri, fieri dura, mollia, aspera, læuia. Sæpe etiam experimur earundem varietate sapores, odores, & colores, in arborum fructibus, herbis, & ceteris, mutari. Quæ omnia non obscure indicant huiusmodi qualitates originem ab iis ducere.

Tandem, quod non sint plures paucioresve primæ qualitates, quàm quatuor prædictæ; quæ erat altera pars tertiæ conclusionis, ex eo conuincitur; quia neque aliæ, præter has, assignari poterunt; neque vlli harum quicquam deest, quominus inter primas numeretur, vt argumentorum solutione planius fiet.

ARTICVLVS III.

Soluuntur aduersariæ partis argumenta.

NVnc argumenta, quæ superiùs dicta infirmare nitebantur, explicemus. Ad primum negandum est id quod assumit; & ad eius probationem respondendum, aquam calidam reduci ad [illegible] frigus a generante, tanquam à causa principali; [illegible] vt ab [illegible] instrumento, a suamet forma substantiali. Ad priorem [illegible] argumenti confirmationem dicito; naturam incolumitati elementorum [illegible], [illegible] expediebat, consuluisse, distribuendo illis [illegible] tripartitam varietatem primarum qualitatum, quæ non [illegible] facile vincuntur, aut cedunt. Posteriori, quo pacto sit occurrendum, ex dictis liquet; etsi enim mistis corporibus virtuales [illegible] qualitates, [illegible] proinde tamen elementis tribuendæ sunt.

Explicatio primi arg.

A quo reducatur aqua ad natiuum frigus.

Ad [illegible]dum [illegible]dum est, lucem, & cælestium corporum virtutes,

tutes influxusve esse e numero earum qualitatum de quibus hic agitur. Nec enim dissolubilibus corporibus propriæ sunt. Vbi aduerte, *De vi magnetis.* qualitates secundas sic his corporibus peculiares esse debere, vt tamen eis communiter conueniant. Quod addimus propter virtutem magnetis, & priuatas quasdam proprietates aliorum corporum similes, quæ licet in mistis duntaxat inueniantur, non tamen oriuntur à primis qualitatibus, sed a cœlestibus corporibus imprimuntur, vt docet S.Thomas 2.contra Gent.cap. [illegible] & opusc. 34. cap. vnico, & in quæstionibus de spiritualibus creaturis quæst. 2.

3. Ad tertium dic, siccitatem non [illegible] calore, sed quatenus calor partes humidi dissipat & [illegible] atque ita humore ab- *Lege Ferrar. lib. 2 de ati- dendis rerum caus. ca. 17 & 18.* sumpto siccitas consequitur. Quo [illegible] frigus siccitatem affert, calorem pellendo, & stringendo [illegible] corpora, quæ stipata partes humidas egerunt, vt in iis quæ concrescunt, videre licet. Nec verò ideo calor in re siccata [illegible] vrit, quod siccitas calorem intendat; sed quia illum, quasi [illegible], & ad expediendam citius actionem habiliorem reddit. *Vt frigus siccitatem afferat.*

4. Ad quartum respondemus, figuram non esse qualitatem propriam corruptibilium corporum: siquidem cœlo, vt quantitas, ita & sua figura inest; grauitatem verò & leuitatem oriri, vti diximus, a quatuor primis qualitatibus. Nec obstare, quòd motus localis prior sit quam alteratio, ea prioritate quam superiori lib. exposuimus. Si enim loquamur de latione cuius principia sunt grauitas & leuitas; aut comparatio fiat non inter corpora inferiora & cœlestia, quorum illa alterantur, & hæc loco mouentur; sed spectetur alteratio, & motus ad locum, respectu eiusdem corporis corruptibilis: tunc non [illegible], quin alteratio sit prior latione, quatenus primæ qualitates disponunt materiam ad generationem pertinentque ad ipsius [illegible].

Lege Marsil. hac in lib. q. 3 art. 3. Ad id quod de coloribus obiicitur, dic, licet ij a primis qualitatibus proficiscantur, nihil tamen impedire quominus interdum similes ex diuersa illarum temperie resultent: sicuti neque officit, quod temperie mutata illi non, saltem aliquanto tempore, perseuerent, vel nihil aut parum mutata varientur, dummodo earum sit, a prædicta qualitatum commixtione eos nasci. Ex quo etiam patet quid de odoribus sentiendum sit. De sonis verò iam explicatum a nobis est, quo pacto à primis qualitatibus genus ducant; de qua tamen re plenius ac pleniùs in libris de anima.

Illud hîc postremò aduerte, quosdam expositores, non earum, quas nos statuimus, sed aliarum conditionum defectu non nullas qualitates a numero primarum excludere, vt figuram, quod nullam agendi vim habeat; grauitatem & leuitatem, quod non se mutuò perimant; virtutem magnetis, quod non cadat sub sensum. Cui opinioni non est cur magnopere repugnemus; dummodo constet, quæ qualitates inter primas numerari debeant, quæ non debeant.

QVÆ

QVÆSTIO III.

Vtrùm Aristoteles quatuor primas qualitates rectè definierit.

ARTICVLVS I.

Quibus rationibus negatiua pars ostendi videatur.

SECVNDO huius libri capite quatuor primas qualitates singulatim Aristoteles definit,hunc in modū: Calidum est,quod ea congregat quæ sunt eiusdem generis. Frigidum est, quod congregat tam ea quæ eiusdem generis sunt,quàm quę alieni.Humidum,quod termino proprio non terminatur,cùm facilè possit terminari alieno.Siccū, quod terminò proprio facilè terminatur,cùm difficilè alieno terminetur.Quæ definitiones exemplis illustrantur. Nam quòd calor congreget quæ sunt eiusdem generis,patet in igni; qui aurū cum aliis metallis permistū ab illis eximit,& in vnum cogit. Item quòd frigus omnia promiscuè in vnum contrahat,perspicuum est in glacie,& aliis frigore cōcretis;in quibus pleraq; alieni generis frequenter insunt, vt lapides, ligna,animalia,idque de succino tradit Arist.4.Meteor.ca.10.in quo interdum bestiolæ inclusæ visuntur;vnde illud Martialis, *Definitiones quatuor primarum qualitatum.*

1.lib.Epigr. 112. *Et latet,& lucet Phaetontide condita gutta,*

1.lib. Epigr. 139. *Vt videatur apis nectare clausa suo.*

6.lib. Epigr. 15. Et alia similia de vipera,& formica.Rursum, quòd humidum facilè alienis; difficilè propriis terminis cohibeatur,apparet in aqua,& iis quæ aquea sunt:ea namque perpetuò diffluunt, nec nisi alieno corpore ac termino continentur.Quòd denique siccum facilè propriis, malè alienis concludatur,videre est in terra, & lapidibus sicca natura constantibus.

Nihilominus contra superiores definitiones multa sese offerunt. Imprimis enim calidum & frigidum potiùs videbantur definiri debuisse per actionem calefaciēdi & refrigerandi; similitérque humidum & siccum per actionem humectandi & exficcandi, quàm per congregare,& terminare;cùm operationes illæ primæ ac præcipuæ sint,hæ secundariæ ac minùs principales; siquidē calidum v. g. non congregat,nisi quia priùs calefacit. Deinde quòd neque actus congregandi & terminandi verè congruentérque primis qualitatibus aptentur, hunc in modum ostendi potest:In generatione mixti calidum vnit aggregátque humidum sicco: Nec enim mixti generatio ex solo humido constat aut ex solo sicco,sed ex concretione sicci & humidi:hæc autē sunt eterogenea,seu diuersi generis.Ergo calidum cōgregat ea quæ diuersi generis sunt.Rursum,idem ex eo suadetur, quia in concoctione,quæ à calido perficitur,calidū vnit diuersa alimenta,ex quibus in ventriculo fit chylus. Tertiò,quia cera, & pix, *Argumenta contra defin. primarum qualit.*

cùm in eodem vase igni liquantur, caloris vi in vnum coeunt; & in caseo, qui calore concrescit, interdum eterogenea seu peregrina insunt. Quare non videtur negandum, calidum congregare ea quę diuersis generis sunt. Deinde quòd etiam dissipet homogenea, probatur, quia vitra, si quid vehementer calidum in ea immittatur, rumpi solent. Item quia glacies & grando soluuntur calore: & eodem liquescunt, stannum, æs, aurum; at quæ soluuntur & liquefiunt nō cōgregantur, sed disiunguntur potiùs. Præterea idem comprobatur, quia quemadmodū densare proprium est frigoris, ita caloris laxare, vt Arist. docet lib. 2. de partibus anim. cap. 2. experiunturque id animalium corpora, quorum meatus hyeme astringuntur, per æstatem verò, & in balneis & hypocaustis dilatantur; ob eámque causam vigente æstu, minor copia spirituum vitalium in corpore asseruatur; quòd ij, apertis meatibus, ac libero exitu, foras euolent. Ob id quoq; medici cùm sudorem volūt educere, ęgrotum calidum esse ac bene tectum iubent. Patet igitur non rectè dici calidum cogere, & contrahere, cùm potiùs laxet, ac dissipet.

Addensare proprium frigoris; caloris laxare.

Quòd verò frigidum nō rectè definiatur id quod tam homogenea quàm eterogenea cōgregat, probatur: quia compertū est, frigore disrumpi interdum saxa, & dissolui mēbra. Vnde est illud Poëtæ, *Et cùm tristis hyems, etiam nunc frigore saxa Rūperet*, & alibi, *soluuntur frigore membra*. Deinde quia teste Aristotele hoc in lib. cap. 10. text. 56. & 4. Metaph. comm. 4. aliisque in locis, contrariarum causarum contrarij effectus esse debent. Quare, si actio congregandi calori ascribitur non poterit eadem frigori, quod calori contrarium est, verè attribui.

Virg. 4. Geor. & 2. Aen.

Polit. li. 5. c. 8. lib. 4. Met. cap. 3.

Postremò contra definitionem humidi & sicci, ita licet obiicere: Ignis, arena, aliáque huiusmodi minutissimis corpusculis constantia, sunt sicca, & tamen alieno termino facilè, proprio difficilè terminātur. Item aqua, quæ humida est, cùm elabitur, & fluit, ægrè detinetur, atque adeò nō facilè capit terminum detinentis. Igitur definitio humidi conuenit sicco, definitio sicci, humido.

ARTICVLVS II.

Diluuntur proximi Articuli rationes.

PROPOSITÆ dubitationi satisfactum à nobis erit, si superiora argumenta diluerimus. Quare id in præsentia duntaxat conabimur. Quoad primum, sciēdum est Arist. hoc in lib. non tam ex suo quàm ex veterū Philosophorum sensu, illas calidi & frigidi explicationes attulisse, quod sanè indicant illa eius verba cap. 9. text. 53. (vt aiunt, calidū segregare, & frigidum cōgregare natū est.) Vbi Empedoclē videtur intellexisse, qui teste Plutarcho in opusc. de primo frigido, calorem vocabat litem omnia separantem; frigus, amicitiam omnia congregantem. Vel certè Parme

Empedocles calorem appellabat litē.

tè Parmenidem significare voluit, qui, vt Alexander apud Philoponum loco citato ait, quid calidum & frigidum esset, per eiusmodi actiones declarabat: Fuit quippe veterum dogma, quod inibi refellit Aristor. omnem actionem à solis qualitatibus proficisci. Sunt igitur qui putēt, neque hoc lib. neque alibi, Aristotelis mentem fuisse prædictas talium qualitatum explicationes approbare; apud quos satis patet nihil virium habere proposita argumenta. Alij secus opinantur, qui respondent, Aristotelem non descripsisse calidum per actionem calefaciendi, similitérque cæteras qualitates per actus suos primarios, & intrinsecos, tum ne idem eodem definiret; tum quia in omni definitione aliquid obscurum declarari oportet; nemo autem nescit calidum calefacere, frigus refrigerare. *Veterū Philos. error.*

Quod attinet ad argumenta alia quæ probare nituntur actionem homogenea & eterogenea congregandi ac segregandi, non rectè calido & frigido attribui; ea plus exhibent negotij. Itaque interpretes in varias sententias abiêre. Philoponus hoc in libro ad text. 8. putat per eterogenea non significari quæ in eadem specie infima conueniunt, sed quæcumque similem habent complexionem, siue specie differant, siue non. Alij, è quorum numero est Venetus ad eundem locum, aiunt, per eterogenea intelligi quæcūque non eamdem virtutem motricem possident. Itaque calorem seiungere grauia à leuibus, frigus verò ea in vnum conducere. Albertus Magnus capit. 4. lib. 4 Meteoror. & Zimara in theorematis, propositione 17. quos permulti alij sequuntur, asserunt, calidum dupliciter considerari posse; nimirum vel vt calidum est, ac secundùm propriam suam naturam, vel vt instrumentum alterius, à quo regitur, ac flectitur; priori modo sumptum congregare homogenea, & secernere eterogenea; posteriori, vtraque aggregare, vt in generatione mixtorum, & alimenti decoctione videre est. Pomponatius & Buccaferreus 4. item Meteor. volunt calorem per se rarefacere, frigus per se addēsare; Vnde experientia videmus, elementa, quæ calore prædita sunt, ignem videlicet, & aërem, esse rara; quæ frigore pollent, nimirum aquam & terram, densa esse: itémque, si calida refrigerentur, coire in dēsitatem; si frigida calescant, in raritatem abire. Quia igitur, vt plurimùm, ex rarefactione sequitur coniunctio earum partium, quæ eiusdem speciei sunt, & earum quæ sunt diuersæ speciei, secretio; & ex condensatione sequitur coniunctio partium tam quæ eiusdem quàm quæ diuersæ speciei sunt; ideo Aristotelem eiusmodi affectiones calori & frigori attribuisse; esto nonnunquam aliter accidat, vt exempla, quæ in argumentis adducta sunt, apertè indicant. Harum omnium explicationem hæc vltima nobis magis placet, quòd cæteræ, vt etiā consideranti perspicuum, nec experientiæ, nec argumentis planè satisfaciant. Itaque censemus noluisse Aristotelem calorem & frigus, tanquam per reciprocam & veram definitionem eo modo explicare, sed duntaxat inculcare huiusmodi qualitatum affectiones, quæ tamen eis ita per se conueniunt, vt

De calidi & frigidi definitione inter interpretes dissidium.

Elementa calida minorem habēt raritatem.

nonnunquam, licèt quodammodo ex accidente, aliter habeant.

Non est autem, quòd quis putet, calidũ non vnire quæ sunt eiusdem generis, dum ea liquefacit laxátve. Non enim quæcũque liquefiunt, aut laxantur, necessariò ab se inuicem disiunguntur, vt videre est in plumbo, quod liquatum, sibi nihilo secius continuatum perseuerat. Nec etiã calor animalis dum carpit humidum, illud per se dissoluit, & separat, sed per accidens; quatenus ea pars materiæ humore destituta, non iam aliis agglutinari, nec viuẽtis anima informari potest. Similiter cùm saxa frigore rumpuntur, ea non per se frigus disiungit, sed quatenus partes quasdã nimiùm stringit, quæ si alias trahere nõ possunt, ab eis dissociantur. Membra autem corporis dissolui frigore dicuntur, quia coeuntibus ad interiora spiritibus, & calore, sustinere se nequeũt, & collabascunt. Quod item obiicitur, actiones eiusdem speciei à contrariis oriri non posse, haud ita est, quando contraria alias habent actiones sibi proprias, quibus inter se differãt, vt in re proposita accidit; nam calidum & frigidum ita in ratione aggregandi conueniunt, vt per actiones calefaciendi & refrigerandi, quæ ipsis peculiares sunt, mutuò dissideant.

Calor naturalis non dissoluit per se humidum.

Nonnunquã actiones eiusdem speciei oriũtur à cõtrariis.

Sect. 4. probl. 5.

Quæ verò cõtra definitionem sicci & humidi opposuimus, variè quoque ab interpretibus explicari solent: atque omissa responsione, quã Auerroës hoc loco in paraphrasi magna affert, quæ nequaquam videtur ad rem esse; occurrit Ioãnes Grammaticus, ignẽ non capere alienum terminum, sed proprium retinere; licet non ita perfectè, vt terra; quia ignis aliquam habet frigiditatem: nec more aquæ diffunditur, sed perpetuò sese confirmat in effigiem pyramidis, quod etiam videmus in puluere qui non spargitur, sed sese acuminat. Verùm neque eiusmodi responsio placet. Nam pyramidis figuram ignis nõ ex se vendicat: sed quia cùm in superiora euadit, tenuiores particulæ, quia leuiores, celeriùs feruntur: minùs tenues, cùm eant tardiùs, ad imum quasi ad basim, sese diffundunt; atque ita ignis ascendens eam figurã capessit, vt in nostris problematis ad lib. de cœlo exposuimus.

Responsio Philoponi.

Vera responsio.

Quod & aëri etiam ascendenti pari ratione conuenit, nisi quòd in eo id non deprehẽdimus, quia visum effugit. Quare si humidi definitio ideo igni non conuenit, quia eiusmodi figuram in ascensu obtinet; certè neque aëri competet. Respondendum igitur est, ignem haud censeri facilè circunscribi termino continẽtis; primò, quia corpora continentia ob agendi acrimoniam absumit: deinde quia si vndique alieno termino cohibeatur, perit, vt in furno vndique occluso. Arenulæ verò, & similia corpora minutissima alienum terminum natura sua non accipiunt; sed quatenus ob fluxilem tenuitatem non consistunt; cùm alioqui per se, ac ratione suæ formæ, proprium terminum habere debuissent, siquidem sunt eiusdem naturæ cum corporibus duris, ac per se consistentibus. Denique quod de aquæ fluxu obiectum est, dissoluet qui dixerit id non obstare quominus aqua ad alienum terminum sese promptè accommodare queat, si v.g. aliquo vase excipiatur.

Cur ignis nõ dicatur facile terminari alieno termino.

Nec arenulæ & quædam alia minutissima.

ART

ARTICVLVS III.

E quatuor primis qualitatibus duas esse actiuas, duas passiuas.

QVATVOR primæ qualitates trifariam, quod ad præsentem locum attinet, spectari possunt. Vno modo, quatenus mixta corpora ex iis concrescunt (intellige secundùm accidentariam compositionem (vt 1.cap.lib.2. de part. animal. Aristoteles ait. Altero, quoad rationem vniendi, & quatenus reddunt subiectum facilè aut difficile terminabile. Tertio, in ordine ad primas ac magis proprias earum actiones, videlicet calefactionem, refrigerationem, humectationem, exsiccationem. *Triplex consideratio primarũ qualitatum.*

Hoc posito sit prima assertio: Si quatuor primæ qualitates primo modo spectentur, omnes sunt passiuæ dumtaxat. Hæc probatur, quia huiusmodi qualitates ita sumptæ, habent rationem materiæ, quæ nullam agendi vim possidet. Vnde Aristoteles 2. de partibus animal. loco citato eas compositorum corporum materiam vocat. Sit secunda assertio: Si quatuor primæ qualitates secundo modo considerentur, earum duæ sunt agentes tantùm, calor & frigus; duæ tantummodo patientes, humor & siccitas. Hanc tradidit Aristoteles hoc in lib.cap.2.tex.8.& initio lib.4.Meteor.c.4. confirmatúrque ex eo, quia vnire est agere, calor verò & frigus vniunt, vt est superiùs dictum. Præterea terminari facilè, aut difficilè, est quoddam pati, pertinétque ad potentiam passiuam. Id conuenit humido & sicco ratione humiditatis & siccitatis; igitur hæ qualitates si expendantur, præcisè secundùm hanc notionem, passiuæ tantùm sunt. Cernitur quoque earundem qualitatum actiuitas & patibilitas in mixti compositione, vt Ioannes Grammaticus aliíque interpretes ex Aristotele obseruant. Nam, sicuti in fictili opificio videre est, calor partes siccas cum humidis copulat excoquendo & digerendo, frigus autem coagmentat; atque interim siccitas & humiditas effingi sese, atque inflecti, & quasi formari patiuntur. *1. Assertio* *2. Assertio*

Sit tertia assertio: Si quatuor primæ qualitates tertio modo sumantur, omnes sunt actiuæ. Hæc patet ex eo, quia docente Aristot. hoc in lib.cap.4.text.28. omnia elementa ex se mutuò progigni possunt: quod non ita esset, nisi omnes quatuor qualitates in se vicissim agerent. Vnde & in mixto genito nulla qualitas summum gradum retinet, sed temperiem quandã, quæ videlicet per reciprocam earum omnium actionem inducta fuit. Præterea quòd siccitas agat, priuatim concluditur ex eo, quia siccitas coagulat teste Aristotele 4.Meteor.ca.34.& 36. at coagulare, agere est. Item, quia sal vehementissimè corpora exsiccat, vt experiuntur ij qui in salinis versantur. Item, quòd humiditas agendi vim habeat, suadetur, nam carnes, aliáque id genus, in locis humiditate abundantibus computrescunt, & sal præsente humido liquefit, & glacies in aqua soluitur, quæ omnia actionem propriam exercendo, humiditas præstat. *3. Assertio* *Sal corpora exsiccat.*

4. Assertio. Sit quarta assertio: E quatuor prædictis qualitatibus, calor & frigus magis actiua sunt, quàm siccitas & humiditas. Hæc assertio intelligenda est de qualitatibus sub tertia cōsideratione sumptis: eam verò suadet in primis experientia; cōpertum est enim calida & frigida celeriùs agere; sicca & humida lentiùs: item, quia illa ad ampliorem, hæc ad breuiorem sphæram sese communicant. Deinde, quia cùm siccitas & humiditas magis resistant, hoc est, aliarum actiones magis remorentur; postulabat ordo diuinæ sapientiæ, vt duæ priores qualitates magis actiuæ essent, posteriores duæ minùs; ne si eædem magis agerent, & resisterent, alias imperio suo coercerent, ac omnino destruerent. Porrò ex omnibus quatuor qualitatibus, calor magis actuosus est, siccitas minùs. Vnde ignis corpora admodum solida & prædura resoluit, vt saxa & metalla: terra verò, etiam mollia & tenuia segniter lentéque afficit. *Lege Suarezium lib. 6. Metaph. q. 6.* *Siccitas & humiditas magis resistunt.*

Ex dictis collige, non aberrasse à vero eos, qui humorem & siccitatem passiuas qualitates appellarunt: non quòd in congressu cū suis contrariis magis patiantur; siquidem vt magis resistūt, ita ex se minùs patiuntur; sed quia minori ad agendum vi præditæ sunt, quàm calor & frigus: atque ita illarū cōparatione non actiuæ, sed passiuæ, id est, vix actiuæ dici possunt. Itaque siccitas, & humiditas triplici ratione passiuæ qualitates vocantur; quarum primam, quæ etiā cæteris communis est, explicat prima conclusio: alteram secunda: tertiam nunc adiecimus. Adde, posse siccitatem & humiditatem, prout pertinaciùs resistunt, dici etiam, licèt impropriè, magis passiuas, quatenus resistentia, quæ fit non contrà pugnando, habet sese ex parte patientis, vt rectè obseruat Marsilius quæst. 2. huius lib. art. 1. *Non appellātur duæ primæ qualitates passiuæ quod magis patiantur.*

QVÆSTIO IV.

Vtrùm singulis elementis singulæ in summo qualitates insint; & quæ quibus.

ARTICVLVS I.

Vnicuique elemento in suo naturali statu competere vnam qualitatem in summo: igni calorem, aëri humiditatem.

QVATVOR esse elementa, non plura neque pauciora, demonstrauimus 3. lib. de cœlo. Nunc eorum numero iam ibi constituto, de ipsorum duntaxat qualitatibus disseremus. Sit prima assertio: Vnumquodque elementum vnam è quatuor primis qualitatibus in summo gradu obtinet. Hæc assertio intelligenda est de elementis in suo naturali statu, quē tamen non omnia seruare alibi ostēdimus. Probatur autē illius veritas, quæ progressu magis elucebit; quia cùm primæ qualitates sint quatuor, eædémque sint primariæ administræ generationis, & interitus in commune, consequens est, vt per prima corpora generabilia & corruptibilia *Cap. 5. q. 5.* *In nostris problem. ad libros de cœlo. sect. 1. probl. 1.*

ruptibilia, hoc est, per elementa, singulatim distribuantur, & vnicuique sua prima qualitas cõueniat. Quòd autẽ oporteat cuilibet suam competere in summo gradu, ex eo conuincitur, quia qualitas naturalis in sua maxima perfectione competit corpori, cui primò ac peculiariter debetur, quod non potest esse aliud nisi elementum, vt ratio adducta concludit. Tum verò quòd nulla qualitas prima in summo gradu alicui corpori mixto conuenire possit, liquet inde, quia omnes eiusmodi qualitates mutua permistione in eo refranguntur. Hinc collige non rectè philosophatũ Auerroëm li.3. de cœlo cõm. 67. Niphum hoc in lib. ad text. 28. Achillinum lib.3. de elementis, & alios, quos in decursu huiusce disputationis nominabimus, dum eidem elem nto plures in summo qualitates attribuunt.

Secunda assertio: Summus calor conuenit igni. Hęc ita probatur. Calor summus, vt ex superiori assertione constat, alicui elemẽto in naturali statu debetur, non terræ, non aquę, non aëri; ergo igni. Minor suadetur; quia hæc tria elementa calefiunt ab externo agente, quo amoto sese ad pristinum statum minùs intensi caloris referunt. Igitur in naturali sua constitutione aliquid frigoris requirunt, atque adeò nõ summum calorẽ. Præterea corpora quo calidiora, nisi quid obstet, maiori conatu in sublime euolant, videlicet ad locum ignis, vt in exhalationibus & flamma aduertimus. Igitur ignis principium est ac fons caloris, ad quem illa, quoad possunt, contendunt. Tertiò, calor est omniũ primarum qualitatũ perfectissima; conuenit igitur elemento, quod inter omnia, vt loco ita & dignitate eminet, id est, igni. Accedit testimonium Arist. cap.3. huius lib. text. 23. & lib. de sensu & sensibili capite 4. vbi igni peculiariter calorem attribuit. & 2. Metaph. cap.1. text. 4. quo loco ignem calidissimũ esse ait. Idẽ affirmant D. Basilius hom.4. Hexam. D. Ambros. li.4. exam. cap.4. D. Damascenus in suis Physic. cap.12. 2. *Assertio.*

Tertia assertio: Humiditas summa competit aëri. Hæc ex ipsa humidi definitione suadetur; humidum namque, id est, quod facilè alieno termino, suo difficilè coërcetur; at hoc prę cæteris elemẽtis aëri accõmodatur. Item ab effectu; quæ enim humida sunt, affluxu aëris humidiora fiunt, vt oleum. Tertiò inductione, quia summa humiditas nõ competit igni, alioqui, cùm calor humiditate hebescat, non esset ignis, vti est, summè actuosus. Nec etiam terræ conuenit, cùm sit maximè cõpacta & solida. Nec verò aquæ, quæ nõ iã facilè alienis clauditur limitibus; ergo aëri. Postremò auctoritate Aristotelis, qui hoc in lib. cap.3. text. 23. distribuens cuique elemento suam peculiarem qualitatem, aëri humiditatem abscribit, & ca.8. text. 49. docet, ignem & aërem aduersari aquæ & terræ; certè ratione caloris & humiditatis. Sentit igitur sicut ignis ob summum calorem aduersatur aquæ, ita aërem ob summam humiditatem aduersari terræ. 3. *Assertio.*

Verùm tertiam hanc assertionem improbat Galenus 1. lib. de elementis cap.3. lib.1. de simplicium medicamentorũ facultatibus c. 8. & apertiùs capite 32. D. Thomas hoc loco cap.4. ad text.23. Magnus Alber

Argumenta contra 3. assertionem. Albertus tract.1.cap. 12. Auicenna lib. 1. Fen.1. doct. 2. Garbius in summa, tract.1.quæst.2.arbitrati non aërem sed aquam summo gradu humidam esse. Primùm quia plus aqua quàm aër humectat. 1. Deinde, quia difficiliùs humor aquæ, quàm aëris remittitur. 2. Item, quia quod est humidum in summo non potest exsiccari, aër auté suo afflatu terram frequenter exsiccat. 3. Quartò, quia aqua tempore pluuiæ humectat aërem; at non humectaret humidum in summo. 4. Quintò, quia planeta, qui virtute humidissimus perhibetur, nempe Luna, dicitur aquæ dominari. 5. Sextò, quia Aristot.8. cap. huius lib. text. 48. asseruit solam ex omnibus elemétis aquam optimè terminari, quod humidi proprium est, & lib.4.Meteor. cap. 4. aquam maximè propriè dici humidam: terram verò siccam. 6. Videtur igitur concludi, non aërem, sed aquam summo gradu humidam esse.

Solut.1. arg. Cæterùm licèt hæc argumenta in specié probabilia sint, nostram tamen assertionem minimè euertunt. Quare ad primum respondemus, aquam corpora plus humectare, quàm aëré; non quòd humor aqueus vberior sit & intensior; sed quia in crassiori substantia positus dum in vias recessúsque corporum inseritur, magis inhæresit diutiúsque retinetur, quod aëri non accidit, qui tenuitate sua facilè effluit. *Cur aqua plus corpora humectet.* Atque eadem etiá materiæ densitas in causa est, vt humiditas aquea magis sensum moueat, tardiúsque, ceteris paribus, remittatur, quàm aërea: densa enim, vt plus habent materiæ sub pari mole, quam rara; ita plures humiditatis partes sub pari intensione, si humiditate affecta sint, in se cohibét, atq; ita celeriùs agunt. Ité, densa, vt externæ impressioni minùs patét, sic diutiùs humiditaté seruant. *Corpora densa humiditatem diutiùs seruant.* Atque his consentit Auerroës 1.part.Cantic.tract. 1. com. 15. & 2. colliget. cap.2.inquiens aërem humidiorem esse aqua, sed aquá potentiorem esse in humectando. Diximus, humiditaté aqueá non absolutè, sed cùm cætera, præter materiæ densitaté, paria sunt, tardiùs remitti, atque adeò seriùs extingui; quia tanta potest esse humiditas aërea, & tam exigua aquea, vt hæc faciliùs remittatur, & pereat, quá illa. Quod in humiditate, quæ ipso aëris eleméto insita est, perpetuò euenit; licèt enim quædam mista plus habeant humiditatis aqueæ quàm aëreæ, semper tamé aër multo plus habet humiditatis, quàm aqua, idque tanto excessu quáto semper aër (quod sensu liquet) faciliùs promptiúsq; recipit alienú terminú, quàm aqua; quantumlibet hæc humescat; nisi fortè cùm in vaporem attenuatur. Sed quicquid de vapore comparatione aëris pronunciandum sit; certè dum aër & aqua naturalem statum seruant, ita res habet, vt diximus. *Semper aër plus ha. et humiditatis, quàm aqua.* Atque ab aëre, quantumuis peruius ac penetrabilis sit, difficiliùs expellitur humiditas, quàm ab aqua, si de humidate propriè sumpta loquamur.

Solut.2.3. Hinc patet quid ad secundum argumentum respóderi debeat.

Ad tertium dicendú est, aërem non exsiccare per se, seu per natiuá siccitatem, hac enim in suo naturali statu omnino caret; sed ex accidente reddere sicca corpora; interdum quidem vi peregrini frigoris quo stringit, & partes humidas exprimit; nonnumquam vi caloris,

quo

quo ex humidis corporibus halitum euocat, eique viam pandit, cuius egressum siccitas consequitur. Atque hac ratione frequentes balneæ membra exsiccant, dum videlicet è corpore humores extrahunt. Ad quartum, pluuiam non humectare aërem, id est, non illum magis habilem ad alienum terminum capiendum reddere, imò minùs; sed interferere aqueum liquorem, qui magis, quàm aër, humectar, ob causas paulo antè explicatas. Ad quintum, Lunam nō dominari aquæ ob sympathiā humiditatis summæ, sed eius quæ aquam denominet, non tamen in supremo gradu. Deinde, etiam ob alia effecta, quæ in mari præstat, vt quotidie experimur. Ad sextum, ideo aquam dici ab Aristotele maximè propriè humidam, quia maximè humectat modo antè explicato. Item dici inter omnia elementa externo limite facilè terminari; quia res alias sua permixtione terminabiles efficit, vt patet in luto, quod non aëreo sed aqueo humore concrescit, & coagmentatur. Quo sensu putant nonnulli Galenum aquam magis humidam quàm aërem appellasse, quia videlicet vt medicus, de humiditate, prout in medicamentorum compositionem venit, loquebatur.

Cur frequentes balneæ corpora exsiccent. 4. 5. 6.

ARTICVLVS II.

Aquæ summum frigus, terræ siccitatem summam deberi.

DESCENDAMVS nunc ad inferiora elementa, aquam, & terram. Inprimis circa frigiditatem, non parua est inter Philosophos dissensio, cuinam ex his duobus elementis, adiudicare eam oporteat. Auic. in suo lib. de cœlo cap. vlt. putat terræ summum frigus deberi; quòd etiam placuit D. Thom. hoc in lib. ad text. 23. & M. Alberto hoc loco tract. 1. cap. 14. poteśtq; ea opinio hunc in modum cōfirmari: Id quod maximè à cœlo distat, summè frigidum esse oportet, cùm cœlum sit quasi fons & patens caloris vniuersi, quem lucis vehiculo in omnes mundi partes dimittit; at terra maximè distat à cœlo; est ergo summè frigida. Deinde, leuitas ignis, & grauitas terræ, sicuti sunt maximè opposita, ita videntur à maxima contrarietate originem ducere: cùm igitur leuitas ignis oriatur à calore summo, vt docet Arist. 2. de cœlo cap. 7. grauitas terræ orietur à summo frigore. Tertiò, si aqua natura sua frigidissima esset, sequeretur, aquam in naturali statu debere esse congelatam, siquidem nimia frigoris vis cogit in gelu, atque ita aqua ex se nihil humoris vendicaret, quod falsum est. Quartò, loca maritima calidiora sunt, quàm mediterranea; Igitur aqua minùs frigefacit, quàm terra.

Opinio Auicennæ deberi terræ summū frigus. *Prima ratio.* 2. *Ratio.* 3. *Ratio.* 4. *Ratio.*

Sit tamen quarta assertio: Non terræ sed aquæ summum frigus debetur. Hæc assertio Peripatetica est, vt constat ex Aristotel. doctrina cap. 3. huius lib. text. 23. & lib. de sensu & sensili cap 4. cámque docuit Empedocles, & Strato, referente Plutarcho in lib. de primo frigido: Item D. Ambrosius lib. 4. Hexam. cap. 4. D. Basilius homil. 4. in Gen. D. Damasc. in suis Phys. cap. 12. aliíque Theologi, & Philosophi. Pro-

Quarta assertio. *Eius auctores.*

Prima cõfirmatio. batur autem eius veritas, inprimis quia nullum elementu n. m:g
frigefacit, nullum igni magis infeftum eft & inimicum, quam aqua;
vnde in lib. Iob cap. 24. dicitur, Ad nimium calorem tranfeat ab aquis
niuium, vbi fummo calori opponitur aquę frigus: id antem, quod præ
2. aliis fumme calido aduerfatur, fummè frigidum effe debet. Deinde,
quòd terra non fit fummè frigida oftenditur, tum quia cùm denfior
quàm aqua, multò vehementiùs quàm illa refrigeraret, cuius oppofitum
& nos experimur, & medici tradunt, vt Ægin. lib. 7. Galen. 1.
3. lib. de fimpli. medicam. facult. à cap. 4. ad 8. Item quia conftat terram
deftinatam à Deo fuiffe ad vfum habitationémque animalium in ea
degentium; non effet autem ad hunc finem idonea, fi fummè frigida
effet, cùm exceffus frigiditatis vitæ terreftrium animantium magnopere
Dilutio tacitæ obiect. aducrfetur. Nec obftat quòd pifces in aqua viuant; hi enim vt
maiori ex parte exangues funt, vel exiguo præditi fanguine, ita natura
frigidiores exiftũt (quod affeuerat Arift. in lib. de refpiratione cap.
6. aduerfus Empedoclem pifces, quòd in aquis viuant, calidiores exiftimantem)
funt, inquam, frigidiores, quàm terreftria animantia,
proindéque frigido magis gaudent.

Refponfio ad arg. partis contraria. Ad primum igitur argumentum eorum, quæ probare nitebantur,
terram non aquam, fummè frigidam effe, dicendum, fi omnis mundi
fublunaris calor è cœleftibus corporibus diffluerer, tunc futurũ fanè
Ad 1. vt quod ab illis corpora longiori tractu diffiderent, eo minùs haberẽt
caloris, faltem eius qui per directum radium gignitur. Nunc autem
Non omnis calor è cœlo. aliter rem habere. Non enim omnis calor cœlitus dimanat, fed calor
igneus, à forma fui elementi; ficuti & frigus, à forma aquæ, fimilitérque
Ad 2. cæteræ qualitates, à fuorum elementorum formis. Ad fecundum,
mentem Ariftotelis non effe, leuitatem ignis à fummo duntaxat calore
exoriri, fed à calore fummo, & ab aliis igni propriis qualitatibus.
Quo etiam modo fumma grauitas à complexu qualitatũ quæ terræ
De ortu fũmæ grauitatis & leuitatis. fuapte natura conueniunt, proficifcitur. Nec oportet, vt fumma leuitas
& fumma grauitas à qualitatibus fummo gradu inter fe contrariis
gignantur. Non enim par repugnantia in caufa & in effectu requirenda
eft. Circa tertium, conftat in primis frigus per fe non effe
caufam congelationis: nam acetũ, quod natura perfrigidum eft, nunquam
gelu ftringitur; & oleum natura calidũ frequenter concrefcit,
videlicet ad coeundum faciliora funt, quæ leuigatiora & denfiora,
Ad 3. vt oleum. Lege Macrob lib. 7. Satur. cap. 12. Ad argumentum ergo dicendum
eft cum Auerroë 4. de cœlo com. 32. & Alberto 4. Meteor.
tract. 2. cap. 5. licèt aqua ex fe frigiditatem fummam poftulet, non effe
tamen natura fua congelatam, quia frigiditas non puram aquam,
fed exhalatione terrea fubtili permixtam congelat; cuius rei indicium
Aqua præcalefacta cur citiùs congelefcat. eft, quòd aqua præcalefacta citiùs quàm frigida in gelu cogitur, vt
docet Arift. 1. Meteor. cap. 2. nempe ob multitudinem exhalationum,
quas in ea calor exciuit. Quanquam & huius facilioris congelationis
alia etiam caufa eft, nimirũ quòd calor aquam tenuiorem, proindéque
magis peruiam frigori congelanti efficit; vt aduertit Auicenna
1. Fen.

na 1.Fen.doct.2.sum 1.cap.5. Theophrastus lib.5. de causis plantarum cap. 20.

Tandem quod ad terrã attinet, sit quinta assertio: Siccitas in summo gradu conuenit terræ. Hæc philosophorum medicorumq; communis est, patétque ex primarum qualitatum distributione. Cùm enim calor igni, humiditas aëri, frigus aquæ, in summo gradu competant, reliquum est, vt summa siccitas elemento terræ obueniat. Pater etiam ex ipsa siccitatis notione; terra namque, præ aliis elementis, propriam circunscriptionem tenaciter seruat, nec alienam admittit. Præterea idem ex eo confirmatur, quia inter elementa, ignis est tanquam agens, terra quasi materia, vt Plato in Timæo inquit, ideóque terra appellatur veluti mundi vterus, in quam complurium rerum gignendarum semina transmittuntur: ergo quemadmodũ ignis inter elementa maximè est actiuus, sic terra erit maximè passiua; vtique ratione siccitatis summæ. Accedit ad confirmationem auctoritas sacræ paginæ, quæ Gen. 1. terram vocat aridam, ob excedentem siccitatem, vt interpretatur D.Basilius homil. 4. Hexam. D.Ambros. lib.1.Hexam.cap.4 D.Thom.1.part. quæst.69. art.1. ad 5. Quare non probamus eorum sententiam, qui non terræ sed igni extremam siccitatem accommodant. Nec obstat quòd ignis plus exsiccare soleat, quàm terra: non enim id præstat ob maiorem siccitatem, sed ratione caloris, cuius vi partes humidas extenuat, & in halitus resoluit.

5. Assertio. *Ignis inter elementa est tanquã agẽs: terra vt patiens.* *Genes.* *D. Basil.* *D. Ambros.* *D. Thom.*

QVÆSTIO V.

Vtrùm elementa præter qualitatem vnam summè intensam, aliam in excellenti gradu vendicent.

ARTICVLVS I.

Affirmatiuæ partis assertio, & confirmatio.

VILIBET elemento non vnam duntaxat sed plures inesse qualitates primas, docuit Arist. hoc in lib.cap.3. text.25. post Hippocratem lib.1. de carnibus, & lib.1. de diæta: idque vel ipso sensuum testimonio manifestum est. Experimur enim aquam non solùm refrigerare, sed humectare etiam: & ignem non tantùm calefacere, sed etiam desiccare: similiterque in cæteris res habet. Verùm quot singulis elementis qualitates competant, quóve modo dispensatæ sint; controuersum est. Sit tamen conclusio: Ignis est calidus & siccus, aër humidus & calidus: aqua frigida & humida: terra sicca & frigida. Hæc conclusio sic intelligi debet, vt huiusmodi qualitatum prior in summo gradu elemento suo insit, quod iam superiùs probauimus; posterior verò infra summum, sed tamen maiori ex parte. Quod ex eo ostendi

Arist. Hippocr. *Conclusio.* *Pro hac concl. lege Alexan. lib.1. Meteor. cõ.3 5. Auer. hoc in libro cõ.48. Mar.*

Concors discordia elementaris mundi.

illustrarique potest, quia concors discordia, & dissentiens amicitia, qua elementaris mundi conseruatio, ordo, pulchritudo continetur, non alia ratione meliùs cohærere potuit. Sic enim aër & ignis calore conueniunt, humiditate distant: aqua & aër humiditate sociantur, frigore disiunguntur: terra & aqua frigiditate astringuntur, siccitate dissident. Atque hoc ordine & dispositione qualitatum, habetur ratio tum concordiæ tum dignitatis. Concordiæ, cùm inter contrarias, aliqua non contraria interiecta sit, vt inter summum calorem, summúmque frigus, humiditas: inter summam humiditatẽ summámque siccitatem, frigiditas. Nobilitatis, quia sub præstantiori ex actiuis, nobilior passiua proximè sedẽ habet, nempe sub calore humiditas: & sub actiua minùs præstanti, passiua etiam minùs præstans, nimirum sub frigiditate siccitas collocata est.

Scot. q. 6 Saxo. q. 2. Firm. lib. 2. de elementis cap. 4 cõtra Auicen. lib. 1. de cælo cap. vlt. Achil. 3. de element.

Simul etiam, hoc qualitatum dissidio & conuenientia consulitur generationi & incolumitati rerum, vt adnotauit D. Damascenus in suis Physicis, c. 12. Generationi, quia omnis generatio est à contrario. Incolumitati, quia cõuenientia, & pax, diuturnitatis parens habetur. Sed & ipsa contrarietas, dum generationi obseruit, rebus dissolubilibus perennitatem confert, prout generatio in locum eius, quod perit, aliud continuò subiicit. Qua de re luculentè disserit Aristoteles in lib. de mundo, siue quisquis eius libri auctor est. Vbi ait minùs esse mirãdum, quòd mundus, cùm ex cõtrariis constet, tandiu dissolutus non sit, atque interierit; quàm quòd ciuitas aliqua incolumis perduret, quæ composita sit ex egenis & diuitibus, iuuenibus & senio confectis, infirmis & robustis, prauis atque innocentibus. Ignorantia est, inquit, ista hominum, non videntium longè hoc esse admirabilius in concordia ciuili, quæ omnis naturæ & fortunæ susceptrix ex multis vnum efficit affectum, ex dissimilibus similem.

Amicitia parens diuturnitatis. Cùm mũdus constet ex cõtrariis cur nõ pereat.

D. Damas.

D. autem Damascenus libro primo fidei Orthodoxæ, cap. 3. inter cætera argumenta, quæ demõstrant Deum esse, enumerat illud, quòd fieri non posset, vt ignis, aqua, aër, & terra, pugnãtis inter se naturæ, ad vnum mundi ornatum numeris omnibus absoluendum simul coirent, adeòque tenaci nexu cohærerent, vt nulla ratione dissolui possent; nisi ea omnipotens vis aliqua & conciliasset, & ita semper tueretur, vt disiungi ac dissolui vllo modo nequeant. Quod tamen non ita est accipiendum, quasi propterea quòd elementa ex contrariis constent, requiratur ad ea tuenda & perpetuanda maior Dei cõcursus, quàm communis & ordinarius: quandoquidem sic eiusmodi repugnantia & contrarietas à Deo (quod iam ex dictis patet) attemperata est, vt elementa agendo patiendóque sese mutuis vicibus compensent, & conseruent ordinario dumtaxat Dei omnia regentis & sustentantis auxilio.

Plato in Timæo. Philo in lib. de mundi incorr. in lib. de mundo ad Alexan. D. Greg. Nys. de oper. sex dier.

Elementa mutuis vicibus dispẽdia resarciunt.

ARTICVLVS II.

Eorum rationes qui aërem natura frigidum, & eorum qui natura calidum esse affirmarunt.

VERVM circa eam qualitatum coniugationem, quam aëri attribuimus, magna fuit inter Peripateticos & Stoicos dissensio, vt testatur Galenus secundo de simplicium medicamentorum facultate cap. 20. illi enim aërem calidum, hi frigidum esse asserebant. Seneca, vtpote eiusdem doctrinę alumnus Stoicorum sententiam amplexus est, secundo quæstionum Naturalium lib. cap. 10. & Tullius 2. lib. de natura Deorum, itémque Philo Iudæus in lib. de plantatione Noë, & Galenus non solùm in lib. cui titulus est, Quòd animi mores corporis temperationem sequanrur, cap. 4. vbi fortasse non ex proprio sensu loquitur; sed etiam 8. de vsu partium cap. 3. vbi palàm Aristotelem reprehendit, quòd aërem calidum posuerit: aliíque nonnulli, quibus hæc potissimùm argumenta sunt: Vnicuique naturale id est, ad quod amotis impedimẽtis redit; sed aër noctu & hyeme Solis duntaxat abscessu frigiditatẽ repetit; ergo frigiditas naturalis ei est, nec nisi præter naturam calet. Secundò, aër in sua media regione, vbi propriæ naturæ congruentius est, plus alget; siquidem inibi vapores in pluuiam & grandinem concrescunt; igitur ex se frigiditatem vendicat. Tertiò, oleum est aëreæ naturæ, ideo enim in aqua supernatat, & tamen est frigidum, cùm per hyemen facilè in crassitudinem coeat, vt aqua in gelu; ergo & aër, cuius naturam oleum æmulatur, frigidus est. Præterea, aër non solùm nostra corpora ventilatione refrigerat; sed aquam etiam frigidiorem reddit: item respiratione attractus cordis calorem temperat: clusus vẽtriculo ob inductum frigus dolores efficit: hæc autem aperta sunt natiuæ frigiditatis indicia: non videtur igitur negandum, aërem natura sua frigidum esse.

Dissidiũ inter Peripateticos & Stoicos.

Vel'icat Aristotelem Galenus.

Primũ Arg. pro Stoicis.

2.

3.

4.

Sententia Peripateticorũ.

Peripatetici verò in contrariam partem ita disputant: Aër generatur actione caloris excedentis, licèt non summi, vt patet, cùm ignis aquam lebetis in aërem resoluit: ergo aër natura sua calidus est. Item leuitas est comes & consectatrix caloris: vnde ea quæ calefiunt, magis rara magísque leuia redduntur: sed aër est leuis; ergo & calidus. Tertiò, nisi aër esset calidus, dissolueretur harmonia illa, concors discordia, quæ in elementari mundo ex quatuor primarum qualitatum disttibutione, prout à nobis tradita est, exoritur. Essent enim tria elementa excedenti gradu frigida: nec ignis cum aëre qualitate vna pugnaret, altera conueniret; ergo, &c. Quartò, idem ex eo confirmatur, quia aër in abditis terræ locis frigore corrumpitur, eo quòd ibi nimiùm algens crassescit, & in aquam vertitur. Postremò, quia videmus aërea esse calida, vt mel & oleum. Asserendum ergo est, aërem suopte ingenio caliditatem vendicare.

ARTICVLVS III.

Concluditur aërem esse natura calidum, & diluuntur aduersariorum argumenta.

HARVM opinionum etsi neutra probabilitate careat, posterior tamen non solùm quia Peripatetica, sed quia verisimilior, amplectenda à nobis est. Quare prioris argumenta diluemus. Ad primum dicendum, aërem noctu & hyeme frigere, non quòd vltro ad frigiditatem, vt naturæ suæ congruentem, sese referat; sed quia, tum vapores & exhalationes, quę per id tempus ad natiuum frigus redeunt, tum cœlestium corporum influxus, frigiditatem inducentes, tum aqua & terra, frigida elementa, quorum actionem Solis præsentia impediebat, aut retardabat, assiduè ipsum refrigerant. Præsertim quòd aër, cùm rarus & tenuis sit, aduentitiis impressionibus admodum est obnoxius, vt præter alios aduertit Auicenna 1. Cant. Fen. 2. doct. 2. sum. 1. cap. 23. & Auerroës 1. Cant. Com. 100. & 109. Ad secundum, aërem in media regione frigidiorem esse, quàm in summa, vel ima. In summa enim regione, & motu, quo vnà cum igni circumagitur, & calidissimi elementi vicinitate inardescit: in ima verò, repercussu radiorum solarium multum caloris concipit. At in media non solùm huiusmodi aduentitij caloris auxilia non habet; sed neque tueri suum potest, tum ob alias causas, quas in Meteor. exposuimus, tum ob halitus è terra & aqua solutos, qui naturâ frigidi cùm sint, vbi eò peruenêre, per antiperistasim ambientis caloris ad naturam redeunt; neque solùm ipsi frigidiores euadunt, ita vt in pluuiam & grandinē coeant, sed aërem etiam refrigerāt. Ad tertium, oleum in hyeme crassescere, non quòd natura frigidum sit, sed quia præter naturalem suam constitutionem frigore correptum, calore intereunte, in eum modum addensatur. Lege Aristotelem 4. Meteor. cap. 7. & lib. 2. de generatione animalium cap. 2. Ad quartum dicito nihil mirum si nos multis modis aer refrigeret, qui calidiores eo sumus: sed enim peculiariter id præstare, dum ventilatur, quia vapore de nostro corpore exeunte vicinus aër tepefit, atque adeò per ventilationem commutatus frigidior accedit. Lege Aristotelem in problem. sect. 5. problem. 34. & Alexandrum lib. 1. problem. qu. 111. Mitigat etiam aër cordis æstum, quia comparatione cordis ac spirituum frigidus est. Item, aquam alieno calore tepentem refrigerat, cùm ipse peregrino frigore alget. Quo etiam pacto, id est, vltra propriam naturam frigidus, vt medici docent, symptomata inducit; quia cùm tenuis sit, & interiores partes facilè penetret, frigidos flatus inuehit, qui eiusmodi malarum affectionum causa existunt.

Dilut. 1. — *Aër cur noctu & per hyeme friget.*

Dilut. 2. — *Media regio aëris cur frigeat.*

Dilut. 3. — *Quid de olei natura & crassitudine Arist. Olympiodorus, Galen. & Mag. Alb. senserint, lege apud Vicomercat. 4. Meteor. cap. 7.*

Dilut. 4. — *Quo pacto aër ventilatus refrigeret.*

ART

ARTICVLVS IV.

Qualitatem quæ elementis in excellenti non tamen summo gradu, competit, contrariæ admixtam esse.

HIS ita explicatis, adhuc circa elementariam primarum qualitatum complicationem controuersia est; num ea qualitas, quam singulis elementis infra gradum summum cõuenire diximus, suæ contrariæ permixta sit an non. Alexander 1. Meteor. com. 13. Saxonia quæst. 2. huius libr, i aliíque nonnulli negãtem partem sequuntur. Primùm, quia si eiusmodi qualitas contrariæ permixta esset, sequeretur, elementa, nõ simplicia corpora sed potiùs mixta debere iudicari. Secundò, quia nullum iam foret asymbolum elementum; siquidem quodlibet cõmunione alicuius qualitatis, cum cæteris conueniret, vt ignis humiditate cum aqua, calore cum aëre, siccitate cum terra. Tertiò, quia nõ videtur quo pacto humiditas vlla conuenire queat, cùm omnem humiditatem caloris acrimonia confestim absumat. Nec item in aqua quicquam videtur esse siccitatis, vtpote quam nullo modo sensus deprehendat. Quartò, quia cùm Aristoteles elementis qualitates distribueret, duas tantummodo singulis assignauit. *Opinio Alexandri.* *Primũ Arg.* 2. 3. 4.

Nobis tamen contraria sententia magis probatur, quam defendit Marsilius hoc loco, quæst. 4. & 6. Foroliuiensis tractatu de intensione formarum, part. 2. Buridanus, & plerique de schola Nominalium. Potest autem illa suaderi, primùm, quia, vt progressu fusiùs dicemus, semper tota latitudo primarum qualitatum in subiecto est expleta; ita vt quantum deest vni contrario, tantundem suppleatur ex altero. Secundò, quia sequeretur, cùm eiusmodi qualitas, quæ est in excellenti gradu, non tamen summo, intenditur: talem intensionem effici in instanti, cùm non inueniat in subiecto qualitatem contrariam, à qua retardetur. Hæc tamen ratio apud eos tantùm valet, qui totam rationem, cur istiusmodi qualitates non producantur in instanti, sed in tempore, constituunt in repugnantia & renitentia contrarij. Tertiò, corroboratur eadem opinio; quia cùm, exempli gratia, ex aqua & igni aër generatur, paulatim aquæ frigus calore subeunte expellitur; cùm ergo, vt aër gignatur, non oporteat summum calorem in materiam aquæ induci; intendetur calor vsque ad sextum gradum, verbi gratia, sicque forma aëris sub aliquantulo frigore, in materiam inferetur, & cum eo seruabitur. *Conclusio.* *Prima ratio.* 2. 3.

Igitur, ad primum oppositæ partis argumentum dicimus, naturã corporis simplicis non ex qualitatum simplicitate argui; alioqui nullum elementum duplicem qualitatem obtineret; sed deprehendi ex eo, quòd natura sua vendicet vnam qualitatem in summo, non autẽ temperiem quatuor primarũ qualitatũ; quam si vendicaret, mixtum esset. Ad secundum, esto omnia elementa eo pacto inter se conueniant; non omnia tamen symbolica esse; quia ad id nõ quæuis quali- *Solutio argumentorum partis cõtrariæ.* *Solut. 1.* *Sol. 2.*

tatum

tatum conuenientia sat est; sed ea quæ cernitur inter qualitates excellenti gradu subiecta denominanres, cuiusmodi non est qualiras remissa, quæ singulis elementis competit. *Solut. 3.* Ad tertium, etsi ignis, cùm in aliena corpora grassatur, eorum humiditatem depopuletur, propriam tamen sibique inhærentem, vt naturæ suæ debitam, tueri. *Cur manus aquæ siccitatem non sentit.* Ad id verò quod de aquæ humiditate obiicitur, dicendum, manum aquæ siccitatem non sentire; quia cùm illius humiditate, quæ intensior est, perfundatur, fieri nequit, vt simul etiam eiusdem siccitatem percipiat; alioqui humectandi & desiccandi motu pariter afficeretur.

Solut. 4. Ad vltimum, Aristotelem tertiæ qualitatis non meminisse; tum quia non simpliciter subiectum appellat: tum maximè quòd ea qualitas nec ad reciprocam elementorum actionem, nec ad naturalium locorum ordinem exigatur; sed ad explendam duntaxat capacitatem materiæ, quæ tali est ingenio, vt quantum ex aliqua primarum qualitatum ei deficit, tantundem sibi è contraria suppleri postulet, vt suo loco vberiùs explicabimus.

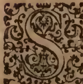
QVÆSTIO VI.

Vtrùm qualitates Symbolicæ elementorum inter se specie distinguantur, an non.

ARTICVLVS I.

Non distingui.

Quæ dicantur qualitates Symbolicæ.

SYMBOLICÆ qualitates hoc loco dicũtur, quæ sub eodẽ nomine pluribus elementis insunt, vt calor aëri & igni; humiditas aquæ & aëri. Has ergo specie inter se distingui opinati quidã sunt; qui etiã addidère, calorem non modò frigori contrarium esse, & siccitati humorẽ; sed calorẽ ignis calori aëris, & humorem aëris humori aquæ. Potest verò hæc sententia hisce rationibus ostendi: *Primum argumentũ pro parte affir.* Cùm subiecta specie differunt, etiam affectiones quæ ab eis dimanant, distingui specie oportet; sed omnia elemẽta distinguuntur specie inter se; ergo & ipsorum affectiones. *2. Argum.* Secundò, siccitas in elemento terræ coniuncta est cum densitate extrema; in elemento verò ignis cum raritate summa; igitur siccitas ignis & terræ nõ conueniunt in natura eiusdem speciei. *3. Argum.* Tertiò, humiditas aquea extinguit ignẽ: aërea fouet nutritque, vt videre licet in oleo & cera, quæ flammæ pabulum sunt; ergo hæ duæ humiditates non solùm specie differunt, sed sibi etiam mutuò aduersantur. *4. Argum.* Quartò, calor non est eiusdem speciei in mistis corporibus, vt ex multiplici eius effectu paret; ergo neque in elementis, cùm in vtrisque par ratio esse videatur.

Omnẽ calorẽ elementariũ esse eiusdẽ infimæ speciei. Contraria opinio D. Thomæ in quæst. de Spirit. creat. art. 3. ad 19. & aliorum asserentium omnem elementarium calorem ad vnam infimam speciem pertinere: itémque omnem humiditatem ad aliam: atque

atque ita cæteras qualitates symbolicas elementorum, vt nomine, ita specie & natura conuenire, in Peripatetica schola communis est ac vera. Primùm, quia calor ignis & aëris mutuò se intendunt; similitérque frigiditas aquæ & terræ: quæ autem specie distant, sicuti in naturam vnam conuenire non valent; ita nec se vicissim augere. Secundò, quia cùm vnum elementum symbolicum in aliud transmutatur, vna tãtùm è duabus primis qualitatibus per se abiicitur, vt 4. cap. huius lib. tex. 25. Arist. docet. Cùm item è duobus symbolicis tertium generatur, ex vtrouis vna tantùm qualitas expellitur. Manent igitur reliquæ, si non numero, quia fit vsque ad materiam primam resolutio, saltem specie. Tertiò, quia ignis suum calorem in aqua producendo, generat aerem; cùm igitur res iisdem conseruentur & gignantur: sequitur, aerem calore igneo conseruari, eóque præditum esse. *Res iisdem gignũtur & conseruãtur.* Quartò, quia si eæ qualitates specie distinguerentur, nullum elementum haberet vim conseruandi aliud; item nullum esset elementum symbolicum: quandoquidem ea symbolica dicuntur, quæ eiusdem speciei qualitate conueniunt. Quintò, quia iam essent octo primæ qualitates, non quatuor tantùm. Sextò, quia aduersariæ partis assertores contra Platonem in Alcibiade secundo, & Aristot. 10. Metaph. cap. 9. text. 25. aliísque in locis, vni duo contraria faciunt, videlicet calorẽ ignis, & aëris humiditatẽ, siccitati ignis & terræ. Postremò, quia contra Philosophię dogmata absque necessitate species multiplicant. *Lib. 1 de cælo ca. 2. text. 10.* *Vnum vni contrarium.*

ARTICVLVS II.

Diluuntur argumenta contra superioris articuli conclusionem.

D primum igitur argumentum eorum quæ in oppositam partem adduximus, dicendum, quæcumque inter se specie differunt, aliquam habere affectionem reciprocam, ac sibi peculiarem specie diuersam, quæ aliis rebus vel neutiquam conueniat; quo modo se habet risibile respectu hominis; vel quæ, esto aliis insit, non eodem tamen pacto, vt calidum comparatione ignis: nulli enim, præterquam igni, summus calor natura sua debetur: non oportere tamen omnes affectiones, quæ in rebus specie dissidentibus reperiuntur; inter se specie distingui; alioqui potentiæ videndi hominis & equi non essent eiusdem speciei. *Dilutio 1.* Ad secundum concesso antecedente neganda est consecutio: non enim sequitur qualitates distingui specie, quia sunt coniunctæ cum aliis qualitatibus specie distinctis; alioqui candor, qui in vno pomo, est coniunctus cum sapore dulci; in alio, cum sapore amaro; non esset eiusdem speciei. *Dilut. 2.* Adde, raritatem in igni non prouenire ex sola siccitate, sed ex calore summo, cum siccitate denominante, quæ complicatio, cùm non conueniat terræ, nihil mirum si tantam densitatem obtineat, ignis autem tantam raritatem: quod similiter quoad leuitatem & grauitatem accidit. *Raritas in igni nõ ex sola siccitate oritur.* Ad tertium dicendum *Dilut. 3.*

est, si loquamur de actione immediata, à qua specifica qualitatũ conuenientia petenda est; humiditatem aëream, & aqueam, habere eandem specie actionem, quæ est humectatio, licèt non eãdem actionem mediatam, nec eundem specie affectum vẽdicet, vt probat argumentum. Vbi aduerte multis de causis, ignem ab aqua extingui. Primùm, quia huius frigiditas, illius calorem; humiditas siccitatem disperdit. Secũdò, quia aqua, etiam præcalida & feruens, igni superiniecta eum ob suam crassitudinem suffocat, remouendo aërem, sine cuius appulsu & ventilatione, neque flamma, nec alius quiuis ignis conseruari potest, vt patet cùm ignis ita obtegitur, aut circumcluditur, vt eò nequeat recens aër affluere, & illabi; tunc enim breui marcessit, & emoritur. Qua de re diximus in nostris problematis ad calcem librorum de cœlo. Eodémque pacto non solùm vestis ignem opprimens, sed etiam nimia copia olei affusa extinguit ignem, quem alioqui, si paulatim instilletur, nutrit. Tertiò, quia flamma sustentatur, non ambiente aëre duntaxat, sed etiam halitibus, qui è combustili materia ad externas partes vi caloris educuntur, quos cùm aqua intercipiat, eorúmque egressum, obturatis poris & meatibus, impediat, flammam abolet. Aër autem nullam ex his causis secum inuehit ad ignem extinguendum, quia, si naturalem suum statum seruet, non obtinet tantum frigoris, vt per se calorem ab igne expellere valeat, nec tantam densitatem, vt eum suffocare queat. Insuper eius humiditas ignem sustentat, ac fouet ratione pinguedinis resultantis in humido, ob siccitatem commodè digestam, qualis inest oleo, nõ verò rebus aqueis. Itaque non conseruat ignem humiditas aërea per se duntaxat, ac vi sua; sed ob prædictam pinguedinem. His non obstat quòd vehemens aëris ventilatio flammam perimit. Id enim accidit tum propter eas causas quas in libris de cœlo loco citato retulimus; tum quia, licèt ad conseruandum ignem requiratur accessus & reciprocatio frigidi aëris, qui fuligines ab igne prodeuntes, cùm iam deustæ sunt, excipiat, & aliorsum deflectat; tamẽ si eas omnino flatus acrimonia confertim dissipet abigátque, flammam pabulo destitutam extinguet.

Varia causa ob quas aqua ignem extinguit.

Sect. 4. problem. 2.

Humiditas aëris cur ignẽ conseruet.

Aëris ventilatio cur flãmã perimit.

Dilut. 4. Ad quartum argumentum respondendũ est, omnes calores, quantumlibet diuersos effectus edãt, habere actionem immediatam, eandem specie, proindéque omnes conuenire in eandem specificam naturam. Cuius rei plenior explicatio proxima quæstione continetur.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm calor elementaris specie differat ab animali, & cœlesti, an non.

ARTICVLVS I.

Qui auctores putent differre, & quibus id argumentis suadeant.

NON

ONNVLLORVM opinio fuit duplicem esse calorem, vnum æthereum siue cœlestem, hoc est, à corporibus cœlestibus in sublunaria influentem: alterum elementarem, siue igneum, hoc est, ab elementis, sed potissimùm ab igni, vt à caloris fonte, ad mixta deriuatum. Illum, temperatum, beneficum, & salutarem esse; cuius ope omnia gignantur, alantur, concrescant, conseruentur; hunc, acerrima vi pollentem, noxium & lethificum, quo cuncta exsiccentur, vrantur, extabescant, & in cineres abeant. Præterea calorem natiuum, cuius beneficio corpora viuunt, suásque functiones obeunt, non esse igneum, sed cælestem: atque adeò calorem vitalem & cœlestem esse eiusdem speciei; sed differre specie ab igneo Cui sententiæ videtur adstipulari Arist. tum lib. 2. Phys. Auscultationis cap. 2. text. 26. vbi ait Solem & hominem generare hominem, videlicet quia Sol vitalem vim interuentu caloris, semini impertiendo, vnà cum homine materiam disponit. Tum apertiùs lib. 2. de generatione animalium cap. 3. vbi asserit, calorem quo animantium vita cōtinetur, quo percunte omnis eorum actio intermoritur, nec ignem esse, nec ab igne ortū ducere: sed in spiritu cœlitùs dilapsum insidere. Idem affirmat Conciliator different. 48. & 59. Marcellus in suo lib. 2. de animal. cap. 143. & 144. Picus Mirandula lib. 3. aduersus Astrologos cap. 2. Bartholomæus Anglicus de rerum proprietatibus lib. 3. cap. 1. Niphus 1. Meteor. com. 35. quæst. 2. Fernelius lib. 4 suæ Physiologiæ cap. 1. *Arist.*

Primũ Arg. Quæ sententia hisce argumentis comprobatur: Omne genus vegetabilium; siue herbæ, siue arbores, siue animantes, calore viuūt, vt lib. de respiratione cap. 7. scripsit Arist. quod de calore igneo & elementari intelligi nequaquam potest: siquidem pleræque herbæ frigidæ sunt, & in quibusdā earum adeò frigus excedit, vt inter venena frigida numerentur: quale est opium, & cicuta. Inter animantia quoque serpentes frigore abundant: & salamandra adeò frigidi tēperamenti est, vt in ignem proiecta, eius vim diu retardet, ideóque in igni viuere credita sit; elementaris autem calor cum tāto frigore cohærere non potest; igitur horum viuentium vita non continetur elementari calore, sed cœlesti, cui frigus non aduersetur; sed ambo quantumlibet intensa in eodem subiecto permaneant.

Non viuere re vera in igne salamādrā diximus in nostris probl. ad lib. de cœlo sect. 4.

Existimatā à quibusdā salamandrā viuere in igni.

2. Argum. Deinde, quòd calor igneus distinguatur specie à calore vitali animalium, vndecumque hic ipsis adueniat, ea ratione ostenditur; quia eiusdem naturæ & speciei qualitates non se interimunt, sed intendunt potiùs: calor autem febrilis, qui igneæ naturæ est, natiuum animantium calorem dispendit; cùm ipse interim grassante vi morbi vigeat & augescat. Huc pertinet quod Aristoteles lib. 5. Politicorū lib. 8. definit mortem extinctionem caloris natiui in humido. Quibus verbis indicat non extingui viuens defectu cuiuslibet caloris, sed natiui, atque adeò aliam esse naturam caloris natiui, aliam extranei, & ig[...]i. Quod ex eo etiam videtur planum, quia abundante & excedente calore aduentitio, eiúsque vi membris æstuantibus, extin-

Arist. in Polit.

Idē apertiùs Galenus lib. 2 de temper. cap. 2.

Galenus. guitur homo defectu caloris vitalis. Praeterea, vt ait Galenus lib. 1. de temperamentis cap. 2. & lib 3. de causis puls. cap. 4. Indi abundant ascititio calore, Germani natiuo. Non ergo calor ascititius & natiuus sunt idem specie calor.

Germani abundãt natiuo calore.

ARTICVLVS II.

Elementarem calorem, cœlestem, & vitalem, omnésque in vniuersum calores eiusdem esse speciei.

AMPLECTENDA tamen est contraria sententia Alexandri, D. Tho. Ægidij ad text. 41. lib. 2. de anima, M. Alberti li. 20. de animalibus, tract. 2. cap. 4. D. Bonau. in 2. dist. 17. quaest. 2. Auer. 7. Colliget. cap. 2. Marsil. hoc in lib. quaest. 4 Saxoniae quaest. 5. Achillini lib. 3. de elementis dub. 10. Thom. à Vega lib. 1. de differentiis febrium cap. 1. & aliorum existimantium elementarem calorem non distingui specie à cœlesti & vitali: asserendúmq; omnes prorsus calores in vnam speciem infimam conuenire. Ad quam opinionem comprobandam valent inprimis argumenta illa, quae superiùs adduximus: nimirũ quia si praedicti calores specie inuicem dissiderẽt, vni plura essent contraria, nempe vni frigori secundũ speciem plures calores specie distincti, videlicet elemẽtaris & vitalis, cœlestísve. Nam quòd frigus, etiam calori cœlesti, hoc est, cœlo defluenti aduersetur, patet ex eo; quia manũ, quae solari luce incaluit, refrigerat aqua, vtique suo frigore illius calorem restinguendo. Praeterea, idem confirmat ea ratio; nam quiuis calor, si intensior sit, quemlibet alium calorem auget, vt calorem, qui lapidi inest, calor aëris, & hunc calor Solis, & rursus hunc calor vitalis, si lapis intra sinum calidum recondatur, & denique hunc calor ignis; atque ita in vno eodémque subiecto possunt hi omnes calores in vnum eundémque calorem singularem coalescere, quod fieri non posset, si specie distinguerentur.

Cõtraria partis assertores. *Argumenta.* *De calore cœlesti.*

De calore igneo. Deinde priuatim, quòd calor igneus à cœlesti non differat, ex eo demonstratur: quia radij Solis in vitro coëuntes, & in materiam idoneam incidentes, producunt ignem; cùm igitur ignis non generetur nisi interuentu caloris, qui sit eiusdem speciei cum calore igneo, siquidem iisdem vnumquodque & gignitur, & conseruatur, planum fit, calorem elementarem siue igneum non differre specie a calore cœlesti. Postremò, quòd idem non distinguatur à vitali, ostendi potest, quia medicamenta igneo calore affecta ventriculi calorem promouent, decoctionémque iuuant, & oua supra clibanum, igni subiecto, disposita (quod apud Cinas & Ægyptios fit, vt alibi retulimus) pullos edunt; calore igneo, gallinarum calorem & incubatum supplente. Denique Aristoteles non obscurè hanc sententiam approbauit. Nam libro de respiratione capit. 7. causam reddens, cur vita & anima calore contineatur, ait, concoctionem, qua animantia victitant, sine calore absolui non posse; quia omnia igni cibum conficiunt,

De vitali. *Aristot.*

conficiunt: vbi calorem vitalem, & opificem nutritionis, ignem, id *Explicantur* est, igneum, appellat. Item in lib. de iuuentute cap. 1. inquit, animam *loca Arist.* in corde esse quasi ignitam, hoc est, ignis calore feruidam. Patet igi- *adducta initio 1. art.* tur Arist. præditos calores inter se natura haudquaquam distinxisse. Neque obstant loca illa ex lib. 2. Physicorum, & ex lib. de generatione animalium. Nam in priori tantùmmodo vult Solem concurrere cum homine ad generandum, quod concedimus fieri interuentu caloris æthereirsed hunc, non ait distingui specie ab elementari & innato. In posteriori autem, in quo videtur Peripateticus Academicum redole- *Arist. vbi* re, si totus ille locus attentè perpendatur: dicimus nihilominus, nega- *Platonicam* ri ab Aristotele calorem vitalem defluere ab igni, quia calor viuentiu *doctrinã redoleat.* immediatè communicatur à generãte, & à cœlo, non autem ab igni; siquidem ignis, vt ibidem mox subiicit, nullum animal generat.

ARTICVLVS III.

Aduersariæ partis argumenta non concludere.

NVNC ea quæ contrariam sententiam probare nitebantur, diluemus. Ad primum respondendum *Solut. 1. arg.* est: licèt in quibusdam viuentibus minor sit copia caloris, quàm frigoris, vt probat argumentum, & in progressu fusiùs explicabitur; itémque, licèt viuentia caloris beneficio viuant; haud propterea adhibendum iis esse alium calorem distinctum specie ab elementari, qui semper excellat, & vberior sit, quàm frigus. Ideo enim viuentia caloris ope viuere & sustentari dicuntur, quia innatus calor est præcipuus administer, cuius instrumentaria opera functiones vitæ exequuntur, frigus autem non per se, ad opera vitæ concurrit. Nec putandum est istiusmodi calori non aduersari *Frigus non* frigus; cùm experientia doceat in perfrigidis regionibus animantia *concurrere* nonnunquam obrigere frigore & emori, extincto, illius vi, innato ca- *per se ad functiones vitæ.* lore. Neque verum est in viuentibus frigidi temperamenti, non posse calorem vitalem cohærere cum frigore, si hoc illi aduersetur: possunt enim duo contraria, licèt alterum intensius sit, dummodo ambo non excedant summam latitudinem vnius, in eadem parte subiecti manere, vt proxima quæstione ostendemus.

Vt secundi argumenti solutio conspicua sit, haud ignorandum *Pro 2. argumenti solutione.* erit, licèt calor per se ac vi tantùm sua vnum duntaxat immediatum effectum edat, nempe calorem, & vnam tantùm actionem specie, nimirum calefactionem, vt superiùs diximus, tamen ob varias cau- *Consule M. Alb. lib. 10. de animal. tract. 2. c. 4.* sas posse actiones & effectus specie diuersos producere: & nunc salutarem esse, nunc noxium, nunc fouere, nunc adurere, nunc vitam defendere, nunc ad interitum rapere. Quod præstat non solùm calor, quem vnum corpus sublunare in aliud producit, sed etiam is qui à corporibus cœlestibus interuentu lucis & aliarum latentium virtutum in inferiora transmittitur; cùm experientia constet, quosdam Solis æstu interiisse: quod planè confutat eos qui cœlestem calorem

adeò moderatum & beneficum faciunt, vt nihil ab eo detrimenti viuentium corporibus importari dicant.

Igitur calor ignis, v.e. non ob proprietatem aliquam sibi insitam, sed quia nimiùm intensus, viuentis temperamentum euertit; similiter calor viuentis tanquam instrumentum generat, & nutrit, non propter aliquam vim sibi peculiarem, sed ob coniunctionem aliarum qualitatum, quas viuens in seminis & alimenti materiam inducit. Item calor struthiocameli excoquit ferrum, immo & absumit aurum, vt ait Auerroes 5. Colliget. cap. 24. & 25. non ob suam duntaxat acrimoniam, cùm intensior calor leoni insit, sed ob priuatam facultatem sibi ingenitam, quæ vnà cum calore agit in ferrum. Solet item extraneus calor animal offendere, cùm calori, sub quo antea sanum erat, adiunctus, in febrim euadit, morbúmque efficit; non quòd externus magis sit noxius, si per se spectetur, sed quia idē specie calor vltra debitam intensionem excurrens, valetudinem labefactat, vitæque opera lædit. Vnde Galenus 1. Cris. 17. & 2. Aphor. 48. asserit innatum calorem agitatum, vel etiam prohibita trāspiratione auctum, esse febrim. Neque obstat, quòd medici ex varietate caloris varias febrium species constituunt. Non enim eæ veræ species sunt, id est, essentiali discrimine inter se differentes, sed accidentario duntaxat, cuiusmodi est ea diuisio, quā Galenus tradit primo de diff. febr. in diariam, putridam, & hecticā: quæ petitur ex calore, prout diuersa calefacta afficit, nimirum spiritum, humorem, membrum. Diaria enim potissimùm spiritûs occupat, putrida, humores; hectica, substantiam ipsam cordis, & membrorum.

Struthiocameius excoquit ferrum, & absumit aurum.

Excoquere vorata omnia sine delectu Struthiocamelū scribit Plin. lib. 10. c. 1.

Innatus calor si aliunde nimiùm augescat in febrim euadit.

Denique consueuit calor aduentitius, in extranea materia inardescens, calorem, quo viuens rectè sese habebat, destruere: tum aliis modis tum resoluendo partes viuentis, & plures poros seu meatus aperiendo, per quos spiritus, qui vitalis caloris vehicula sunt, foras euolant, vt æstiuo tempore accidit. Quo fit vt abundante intra corpus calore, qui in extranea materia residet, possit viuens calore illo spirituoso, vt vocant, quo vita maximè sustentatur, destirui, eiúsque penuria emori. Hinc patet quid ad propositum argumentum respondendum sit: non enim calor febrilis natiuum perimit, quòd ei contrarius sit, aut ab eo specie differat, etsi propter acrimoniā igneus vocetur; sed ratione nunc explicata. Ad locum verò ex 5. Politicorum respondemus, omissis aliis solutionibus, Aristotelem non ideo definisse mortem, ex tinctionem caloris natiui, quòd hunc ab aliis natura separare vellet, sed quia re vera huius extinctio mortem affert. Atque hinc nimius calor extrinsecus accedens solet perimere non per se, sed ex accidente, quatenus dissipat substantiam rei viuētis, in qua natiuus insidet. Vbi aduerte, licèt animal, æstuantibus febri mēbris, pereat, semper ei prope mortem frigere cor, vt affirmat Galenus lib. 6. Epid. vbi etiam mortem valde febrientis frigido cordis tēperamento ascribit. Quare etiam tunc dicetur extingui vita defectu caloris. Responderi item potest, Aristotelem loco citato non o-

Solut. 2. arg.

mnem

nem interitum definiisse; sed eum, qui senio per naturam obuenit, calore paulatim deficiente. Denique Indi dicuntur abundare calore aduentitio, quia eorum regio calida est, & ab ea calefiunt: Germani autem natiuo affluere, quia cùm eorum cœlum frigidum sit, obturatis poris frigore, insitum calorem interiùs asseruant, quem alij calore laxatis, foras emittunt, interuentu spirituum vitalium, qui caloris vehiculum sunt.

QVÆSTIO VIII.
Possint-ne duo contraria inueniri simul in eodem subiecto, an non.

ARTICVLVS I.
Opinio existimantium nec contraria remissa posse simul inueniri.

HVIVSCE quæstionis pertractandæ occasio sumpta est ex iis quæ Aristoteles docuit initio capit. 3. videlicet contraria simul copulari non posse. Quod ergo duo contraria, neque gradu perfecto, neque imperfecto, pariter in eadem re inueniri queant, opinatur Durandus in prologo sent. qu. 2. Gregor. in 1. distinct. 17. quæst. 3. art. 2. Adamus eadẽ dist. quæst. 4. Soncinas 10. Metaph. quæst. 22. Antoni⁹ Andreas ibid. quæst. 5. Burlæus in tract. de intensione formarum cap. 2. Quod hisce potissimùm argumentis videtur ostendi. Magis inter se pugnant album & nigrum in quouis gradu, quàm magis & minus album; siquidem illa specie differunt, hæc solo numero; atqui hæc omnium consensu in eadem re simul esse nequeunt; ergo neque illa. *Primũ Arg.* 1

Secundò: Terminus à quo disceditur, & ad quẽ itur, non possunt eidem mobili simul inesse, cùm accessu vnius, alterũ euanescere oporteat; sed quælibet duæ formæ contrariæ siue intensæ, siue remissæ, possunt in eodẽ motu esse terminus à quo disceditur, & ad quẽ itur; ergo vtrouis modo contraria sumantur, cohærere simul non possunt. *2. Argum.*

Tertiò: Causa cur aliqua duo simul esse nequeant, est eorum oppositio, sed contraria in omni gradu opponuntur; ergo in nullo possunt esse simul. Probatur minor, quia contrarietas est oppositio secundùm formam rationémve specificam, vt est apud Aristotelem lib. 10. Metaphys. cap. 13. text. 26. igitur vbicumque forma rei oppositæ extiterit, oppositionem dari oportebit: sed quælibet contraria in quocunque gradu sint, habent suam formam, seu speciem; ergo in nullo gradu poterunt simul esse. *3. Argum.*

Quartò: Si in eadem re possent coalescere contraria, v.c. calor, & frigus, sequeretur posse eandẽ rem simul duobus contrariis motibus cieri, vno ad calorem, altero ad frigus; quod nemo admittet. Probatur *4. Argum.*

tur consecutio, quia non minor est in formis quàm in motibus repugnantia. Quin verò motus à formis, circa quas versantur, omnem suam contrarietatem hauriunt.

5. Argum. Quintò: Non minùs inter se pugnant calor & frigus, intensa vsque ad quartum gradum, quàm vsque ad octauum, siquidem eandem inter se graduum proportionem seruant: atqui hæc posteriora abigunt sese mutuo; ergo & priora. Corroboratúrque huiusce rationis vis; quia si duo contraria in subiectis diuersis sibi neutiquam parcunt, & id, quod procellit, alterum demolitur; multo minùs in eodem subiecto cohærebunt.

6. Argum. Sextò: Si incommodum non esset duo contraria eidem rei inesse; vtique possent esse in eodem appetitu habitus auaritiæ & liberalitatis: in eodem intellectu scientia & error; in eadémque materia duæ formæ substantiales. Quæ omnia quàm sint absurda, singulatim ostenditur. Primum quidem, quia sequeretur posse Socratem elicere simul vnum actum ex habitu liberalitatis, alterum ex habitu auaritiæ, circa eandem rem, vt actum optandi, & repudiandi pecuniam. Secundum, quia possemus eidem pronunciato assensum & dissensum præbere. Tertium, quia idem suppositum ex forma humana posset esse homo, ex forma belluina brutum. Tandem huius sententiæ videtur esse Aristoteles, 4. Metaphys. cap. 6. text 27. vbi conceptis verbis ait fieri non posse, vt contraria eidem simul insint.

ARTICVLVS II.

Quædam contraria remissa eidem rei simul inesse posse: quædam non posse.

AD propositæ quęstionis intelligentiam pręnotanda quædam sunt. Primum est. Quamlibet contrariarum qualitatum certam habere intensionis latitudinem: id quod ex eo patet, quia maior intensio, maior est rei perfectio, quæ in rebus creatis infinita esse non potest, vt in tertio Physicæ auscultationis libro disseruimus. Hanc autem intentionem Philosophi vsque ad octo gradus per quandam æstimationem producunt, doctrinæ gratia. Vbi aduerte hoc esse discrimen inter qualitates naturales, & inter eas quæ supernaturalis ordinis sunt, quòd licet vtræque intentionem finitam & terminatam actu habeant: tamen priores vendicant certum terminum, vltra quem excrescere iam non possunt, idque tam ratione potentiæ actiuæ naturalis, à qua producuntur, quàm receptiuæ, in qua recipiuntur; siquidem ambæ limitatæ sunt. At posteriores, cùm infundantur à Deo, & recipiantur in subiecto secundùm obedientiariam potentiam, quæ nullis terminis clauditur, possunt in infinitum syncategorematicè augeri.

Intentionem qualitatum certis gradibus definiri.

Qualitates s... naturales posse in infinitū augeri.

Secundum est: Contrariarum qualitatum latitudines æquales inter se esse. Hoc inde ostenditur, quia alioqui si ponamus, verbi gratia, caloris latitudinem maiorem esse, quàm frigoris: nimirum illam decem,

decem, hanc octo graduũ; sequitur frigidum octo graduum, quantumlibet quantitate amplum, neutiquam posse eiusmodi calidum quātumuis exiguum sit, omni prorsus calore priuare: vel saltem aliquid ei caloris detrahere, debere nihil frigoris in eo producendo. Probatur consecutio. Nam cùm duo gradus, quibus frigidum à calido exceditur, nequeant extrudi virtute frigidi (siquidem hoc tantũ octo gradus obtinet, quibus productis, passóque perfectè assimilato, nihil iam habet, quod vlteriùs producat) consequens est vt vel calidum duos sibi gradus perpetuò retineat, vel frigidum absque nouorum graduum frigoris adiectione duos illos gradus caloris expellat.

Tertium sit, Bifariam quæri num contraria in eadem re copulari possint; nimirum vel contraria imperfecta, & in gradu remisso; vel intensa atque in excellenti gradu: ita vt ambo aut summā perfectionem obtineant, aut integram vnius latitudinem excedant. Deinde, posse quæstionem esse de contrariis qualitatibus, tam primis quàm secundis, vel de actionibus tendentibus ad eiusmodi qualitates contrarias, aliósve terminos oppositos. Denique, posse esse controuersiam, tum quid in hisce rebus naturæ facultas valeat; tum quid diuina virtute effici queat. *Status controuersia.*

His ita expeditis, quæstio proposita aliquot assertionibus enodanda est. Prima sit, Duę qualitates primę contrarię in gradibus remissis possunt eidem rei inesse. Hanc assertionem amplectitur D. Thomas tum aliis in locis, tum 1. part. quæst. 76. art. 4. & Caietanus ibidem, Henricus Gandauensis quodl. 12 quæst. 12. Scotus in 2. dist. 2. quæst. 9. Capreolus in primo, dist. 17. quæst. 2. art. 2. Marsilius in 3. dist. 11. art. 2. Maior dist. 15. quæst. 2. Argentinas quæst. vnica, art. 3. Iauellus 10. Metaph. quæst. 13. Sotus 2. Physi. quæst. 1. quibus suffragatur D. August. in lib. de natura & gratia, hisce verbis; Possunt contraria non aduersari inuicem, sed ex alterutro temperari, & bonam valetudinem reddere, sicut in corpore siccitas & humiditas, frigus & calor, quorum omnium temperatione bona valetudo consistit. Probatur verò hęc sententia hisce argumētis: Aqua tepida habet simul aliquid caloris & frigoris: igitur frigus & calor remissa possunt in eodem simul reperiri. Antecedens ostenditur, primùm quia tepor nihil est aliud, quàm frigoris & caloris permistio, neque facile est tertiam aliquā simplicem qualitatē excogitare. Item, quia aqua tepida refrigerat ferrum ignitum & frigidam manum calefacit, nō nisi aliquāto frigore & calore. Secundò, Inter agens & patiens, vt inter ignem & aquam, datur actio reciproca, vt alibi monstratum est; sed nō potest ea dari nisi calor & frigus per mutuam admistionem sese retundāt: igitur calor & frigus manent permista in codē subiecto. Præterea id quod mouetur, partim est in termino, à quo soluit, partim in termino ad quem tendit, vt Arist. docet 6. Phys. Auscultationis lib. cap. 3. text. 32. cùm quidpiam è calido in frigidum pergit, aliquid caloris & frigoris simul habet. Item, quælibet pars mixti est mixta, non nisi quia continet in se omnes quatuor primarias qualitates *Prima assertio.* *D. August.* *Prima ratio.* *2 Ratio.* *3. Ratio.* *4. Ratio.*

ad temperiem reductas, vt suprà disseruimus; igitur in quolibet mixto sunt contrariæ qualitates. Ad hæc, cùm aliquid agit in pariēs cōtraria qualitate affectum, non inducit momento totam intensionem qualitatis, per quam agit, sed vnam partem post aliam: hoc autem non prouenit ex repugnantia partium ipsius qualitatis, cùm omnes eiusdem sint rationis, possintque vnà integram formam constituere: nec ex sola imbecillitate agētis, cùm in subiecto dispositio queat producere effectum suæ actiuitati proportione respondens, nec itē aliunde, vt singula percurrenti planum erit; superest ergo vt id oriatur ex eo, quia cum parte formę introductę manet adhuc pars prioris formæ, quæ subsequentium partium introductionem retardat. Atque ita datur simul in subiecto pars veteris, & pars nouæ formæ, simulque inueniuntur contraria remissa. Postremò, occurrunt ad hanc sententiam confirmādam illustria Aristotelis testimonia. Nam 4. cap. lib. 3. Topicorum ait, quæ contrariis minùs permista sunt, ea esse magis talia, vt candidius quod nigro minùs permistum est; quod reperit cap. 2. lib. 5. Physicor. text. 19. Rursus 4. Metaph. ad finem capitis sexti text. 27. cùm asseruisset non posse duo contraria eidem rei inesse, addidit, nisi aut aliqua ex parte ambo, aut alterum quidem ex parte, alterum verò simpliciter insit. Vbi aduerte, id contrarium dici simpliciter inesse subiecto, quod etsi non sit summum, tamen subiectum non secundùm quid, sed absolutè denominat, vt calor in excellenti gradu aërē. Illud verò inesse aliqua ex parte, quod ipsum secūdùm quid, nō verò absolutè appellat, vt duo gradus caloris aquā.

6. Ratio ex dictis Aristotelis.

Secunda assertio. Eius probatio.

Quod ad cæteras qualitates non primas attinet, sit secunda assertio: Qualitates secundæ contrariæ possunt inuicem permisceri in eodem subiecto, in gradibus remissis. Hæc probatur primùm, quia non magis repugnat secundas qualitates eo modo inter se societatem coire, quàm primas: cùm non plus illæ quàm hæ sibi aduersentur; vnde & Aristoteles lib. 5. & 7. Physicorum cōcedit dari motum, ab vna qualitate secunda ad alteram, vt ab albedine ad nigredinem; quod cùm non fiat nisi re, quæ mouetur, vtrumque extremum participante, vt ex tertia ratione, quam paulo antè adduximus, constat, negari non potest manere simul in eodem subiecto qualitates secundas in imperfecto gradu.

Tertia assertio.

Tertia assertio: Habitus contrarij, quorum actus dari queūt, quouis illorum permanente, possunt in gradibus remissis inueniri in eodem subiecto, verbi gratia, Virtus temperantiæ, & vitium illi oppositum, dari queunt simul in eodem appetitu; quia permanente habitu admodum intenso temperantiæ, potest quis elicere aliquem actum intemperantiæ. Huiusce assertionis ratio est; quia cùm habitus sint propter actus, & illi ab his fiant, si vno habitu persistēte, potest esse actus pertinens ad vitium contrarium, etiam habitus eius vitij in gradu remisso, cum tali habitu esse poterit: præsertim cùm habitus temperantię intensus vsque ad sextum gradum, non magis aduersetur vitio intemperantiæ in secundo gradu, quàm calidum in sexto gradu.

Eius confirmatio.

gradu, aduersetur frigido in secundo gradu. Quare cùm hæc sese patiantur in eodē subiecto, vt ostensum fuit; idem quoque de illis iudicandum erit.

Quarta assertio: Habitus scientiæ & erroris non possunt esse simul in eodem intellectu, etiam in gradibus remissis. Hæc quā communis auctorum consensus approbat, ostenditur ratione consimili ei qua tertiam assertionem stabiliuimus; nimirum quia quando quiuis actus vnius habitus necessariò excludit à subiecto habitum contrarium, non possunt ij habitus coalescere simul in eodem subiecto: ita verò sese habet actus erroris ad habitum scientiæ, & actus scientiæ ad habitum erroris. Nam quilibet actus erroris circa aliquam conclusionem excludit habitum scientiæ circa eandem: & è conuerso, quilibet actus sciētiæ, habitū erroris. Cuius rei ea videtur esse ratio, quia quilibet actus erroris, quantùlibet sit remissus, perfectè aduersatur habitui scientiæ; similitérque quilibet actus scientiæ, habitui erroris; Etenim perfectio repugnantiæ in hisce actibus & habitibus, non pendet ex graduali intensione actus, aut habitus, sed ex natura, & vi affirmationis, aut negationis, qua affirmatur conuenire rei id ad quod negandum inclinat habitus; aut negatur competere eidem rei id, ad quod affirmandum inclinat habitus. Quicunque enim negat id quod alius affirmat; aut affirmat, quod alius negat; quantumlibet actu remisso id faciat, absolutè ei contradicit: tametsi istiusmodi pugna exerceatur inter actus, nimirum assentiendi, & dissentiendi; ea verò, qua per actum erroris pellitur habitus scientiæ, non nisi inter actum & habitum, vt satis liquet.

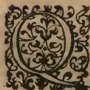
Quarta assertio.

Eius fundamentum.

Quilibet actus erroris excludit habitum scientiæ.

ARTICVLVS III.

Contraria in excellenti gradu non posse simul in eodem subiecto inueniri.

QVINTA assertio: Nulla contraria in gradibus intensis eidem rei simul inesse queunt. Hanc assertionem approbat communis philosophorum consensus: potéstque eius veritas ostendi ex ipsa contrariorum notione, qua cōtraria dicuntur, quæ sub eodem genere maximè distant, séque mutuo pellūt. Cōfirmatur præterea; quia si perfecta cōtraria possint in eadē re simul esse, verbi causa, septē gradus caloris, totidémq; frigoris, idē simul absolutè calidum & frigidū vocaretur: quod esse non potest, quia ex absolutè calido, si naturæ vim spectemus, infertur non frigidum. Si autem quis roget vnde prouenia. vt duo cōtraria perfecta, seu quæ vnius latitudinem superant, in eadem re consistere non possint: Respōdemus id adæquatè prouenire ex inhabilitate subiecti, atque ex ipsa contrariorum natura. Ex inhabilitate, seu ex defectu capacitatis subiecti; quia subiectum vt certam limitatámque habet

Quinta assertio.

Probatur.

Cuilibet subiecto certa inest capacitas ad recipienda contraria.

 essentiam,

essentiam, ita certam circumscriptámque habilitatem, seu capacitatem ad contraria sustinéda: quæ capacitas, quia vnius latitudine expletur, quidquid supra illam accesserit, recusat respuítque. Ex natura contrariorum, quia contraria, vt eorum definitio testatur, ex sua natiua conditione, & ingenio, inter se pugnant, séque mutuò pellūt: maiorem quippe repugnantiam, vt planum est, habent in subiecto calor & frigus summè intensa, quàm duæ qualitates non contrariæ, esto sumantur in maiori latitudine graduali, quàm subiectum ferre queat, verbi gratia, calor, vt decem, & humiditas vt decem: nimirum quia hæc non sunt contraria, illa verò sunt; atque ita qualitates non contrariæ vltra modum intensæ non admittuntur à subiecto, quia est eorum incapax: qualitates verò contrariæ in gradibus intensis in eodem subiecto esse non possunt, tum ob eius incapacitatem, tum quia ex sua natura se perimunt.

Contrariorū natura.

Quæstio de pugna contrariorum.

Quæret aliquis quonam pacto hæc contraria mutuò pugnent, formaliter an efficienter. Respondemus, cùm, verbi gratia, ignis expellit ab aqua frigus, dici expellere illud efficienter, quia per suam actionem, atque adeò efficienter producit calorem, quo frigus pellitur. Cæterùm si ipsummet calorē & frigus inter se conferamus, dicendum in primis est, vnum non pellere aliud effectiuè, quod ita ostenditur: Ponat Deus in igni cum octo gradibus caloris, octo frigoris, modo antè explicato: deinde relinquat hæc contraria sibi ipsis. Si tunc calor non expellit frigus nisi effectiuè, & per aliquam actionem, cùm ea actio non alia sit quàm calefactio; sequitur calorem intendi à se ipso supra gradus possibiles per naturam, quia iam erunt plures quàm octo, & vltra capacitatem subiecti, in quo est; siquidem naturalis capacitas subiecti, non extenditur nisi ad octo gradus. Quæ cùm absurda sint, sequitur contraria ipsa non sese mutuò effectiuè pellere: id quod multò euidentius est in iis qualitatibus contrariis, quæ non sunt inuicem actiuæ, vt in candore & nigredine, aliisque huiusmodi, quæ non habent vim ad promendam realem actionem qua alias qualitates sibi similes generent.

Quadam cōtraria non actiua inuicem.

Statuendum est igitur contraria in gradibus intensis pugnare inter se formaliter, séque formaliter extrudere à subiecto; quia nimirum positionem vnius consequitur defitio alterius, ob incompossibilitatem ipsorum terminorum inter se. Quo modo pugnant priuatiuè opposita, vt visus, & cæcitas: nisi quòd contraria sunt vtrinque positiua entia; priuatiuè autem opposita ex altera parte duntaxat. Num verò incompossibilitas contrariorum in gradibus intensis, sit tantùm physica, an absoluta, ita vt nec per diuinam potentiam coire valeant, paulo pòst dicemus.

***

ART

ARTICVLVS IIII.

Semper ex vtroque contrario, si prima sint, vnius latitudinem absolui.

SEXTA assertio. Quoties duo prima contraria eidẽ subiecto insunt, ambo summã latitudinem gradualem vnius necessariò complent. Hæc suadetur, quia cùm, exempli gratia, aliquod mixtum ex concursu omnium quatuor elementorum gignitur, ignis remittit frigus aquæ, tantũ in eam caloris transfundens, quantum ei frigoris detraxit (alioqui si dum frigiditatem interimit, calorẽ non produceret, intenderet natura per se interitum, atque adeò malũ) similitérque aqua frangit ignis calorem, tantundem ei de suo frigore compensans, quantum caloris adimit; quod etiam pro sua rata portione efficiunt terra & aër, hic illius siccitatem, illa huius humiditatem attemperans. Cùm igitur in hoc cõgressu vnius contrarij latitudo expleatur, eadémq; expletio post generationem maneat; siquidem quæ qualitatũ affectio formã inducit, eádem rem genitã cõsequitur; cúmque id in cæteris (est enim in aliis æqua ratio) pari modo dicendũ sit: vtique fatendũ erit, quoties duo prima contraria subiecto insunt, summã latitudinẽ ex vtroque perfici, & absolui. Debuit autem perpetua naturæ lege ita fieri: propterea quòd cùm prædictæ qualitates sint primæ naturalium rerum administræ, & alterationis, ac generationis, cæterarúmque eiusmodi functionum opifices, cõueniens fuit eo pacto subiectis suis præstò esse. *Sexta asser tio.* *Probatur.* *Causa cur semper latitudo ex vtroque primo cõtrario, cùm ambo subiecto insunt, expleatur.*

Porrò vt duo contraria prima in eodem subiecto non consistunt infra latitudinẽ vnius, ita nec ambo eandem latitudinẽ excedunt. Id quod ex probatione quintæ assertionis constat; siquidẽ & capacitas subiecti non se extendit vltra summam latitudinem vnius contrarietatis, & contraria, eam latitudinem exuperantia, interimunt sese.

Locuti fuimus in hac assertione de contrariis primis, hoc est, de calore, frigore, humore, siccitate; quia ex aliis contrariis non semper necesse est totam latitudinẽ in subiecto integrari, ac perfici; vt in vitio & virtute patet. Nec enim oportet, vt quantũ Socrati ad summã temperantiæ absolutionem deest: tantũdem ei è contrario vitio suppleatur: idémque in patibilibus qualitatibus, quæ è primis oriuntur, videre licet, vt in odoribus, & saporibus. Etenim cùm odor, sapórve in subiecto remittitur, non illico eorũ opposita succedunt. Cuius rei ea causa est, quia cùm huiusmodi qualitates ex primarũ temperie & certa quadã proportione resultent; poterunt, hac dissoluta, ita remitti, & euanescere, vt in subiecto contraria qualitas nõ proueniat, quia non existit in eo proportio, quæ ad illarũ ortũ exigitur: in iis tamen secũdis qualitatibus, quæ vel sequuntur rationem quantitatis, vt raritas, & densitas; vel quãlibet proportionem primarũ, vt grauitas, & leuitas, solet quantum de vno contrario deest, tantundem ex alio rependi; quod non sic accipiendum est, quasi quanta portio in quolibet misto desideratur de grauitate tertea, tantum insit de leuitate; *Cur non id accidat in aliis cõtrariis.*

cùm multa sint, quæ cum aliquanta leuitate obtinent partem vnam terreæ, alterá aqueæ grauitatis; sed ita, vt quantum desit de grauitate absolutè, tantum de leuitate suppleatur; siue grauitas sit solummodo terrea, siue conflata ex terrea, & aquea: similiter seu leuitas sit duntaxat aërea, seu ignea, seu componatur ex ignea, & aërea.

ARTICVLVS V.

Contrarias qualitates in gradibus perfectis diuina virtute eidem rei inesse posse.

ACTENVS de existentia qualitatũ contrariarum in subiecto, secundùm naturæ facultatem, disseruimus. Explicandum nunc erit an duo contraria, in excelenti gradu, eidem rei diuina virtute simul inesse possint. Gregorius Ariminensis in 1. dist. 17. q. 3. ar. 2. vtrãque partem iudicat probabilem. Negantem amplectitur D. Bonauẽtura in 1. dist. 49. Capreolus dist. 17. q. 2. art. 1. Henricus Gandauẽsis quodlibet. 12. quæst. 11. Soncinas lib. 10. Metaph. quæst 22. Innocentius III. lib. 4. de Mysterio altaris, cap. 12. aliíque nonnulli, hisce potissimùm adducti argumentis. Primùm, quia docente Arist. 4. Metaphys. cap. 6. text. 27. ex contrariis summis in eodem subiecto inferuntur contradictoria. Nam ex perfectè nigro arguitur non album; atque adeò si idem absolutè, & nigrum & album sit, idem erit album & non album. Deinde quia opposita priuatiua nequeunt esse simul, vt visus, & cæcitas: par autem videtur esse in his & contrariis ratio.

Assertores partis negatiua.

Septima assertio. Sit tamen septima assertio. Probabilius est duas qualitates cõtrarias in gradu perfecto posse diuina virtute in eadẽ re simul inueniri. Hanc tuetur Hugo de S. Vict. lib. 2. de Sacram. part. 9. cap. 2. Gabriel in Can. lect. 46. Adamus in 1. dist. 17. q 4. Marsilius in 3. quæst. 11. art. 2. Maior, & Paludanus ibidẽ dist. 15. q. 2. Argentinas quæst. vnica art. 2. Gabriel di. 32. quæst. vnica art. 3. & alij: atque hanc fuisse veterum sententiam refert Alanus lib. 1. de Eucharistia cap. 38. Quæ ita probatur: Non minùs repugnat duo corpora eodem loco simul contineri, quàm duo contraria eidem subiecto inesse: atqui constat primùm diuina virtute fieri posse, vt alibi ostendimus; ergo & secundũ. Præterea, duas ob causas perfecta contraria copulari nequeũt, videlicet quia subiectũ non habet capacitatẽ ad maiorẽ quàm summam latitudinem vnius sustinendã; item quia cõtraria ipsa inuicem pugnant, modo superiùs explicato: sed in potestate Dei est efficere, vt nulla harũ causarũ impedimento sit quominus contraria simul cohæreant. ergo, &c. Probatur minor quia potest Deus capacitatẽ subiecti augere, & ampliare, ita vt multo plura sustineat quàm suopte ingenio valeret; quemadmodum & vim intellectricis potentiæ creatæ eleuat ad intuitiuam cognitionem diuinæ essentiæ, supra omnem naturæ facultatem. Deinde, quia potest impedire corruptionem contra

Probatio.

Lib. 4. Physi. cap. 5. q. 3. art. 2.

contra

contrarij,quæ sequitur ex mutua pugna vtriusque.Et verò quoniam isthæc pugna non actiua,sed formalis tantùm est,non dicitur Deus impedire talem corruptionem,quia subtrahit suum cõcursum actiuum,quo deberet concurrere cum vno cõtrario ad alterum per inductionẽ alterius corrumpendum:sed quia tunc cùm ob formalem repugnantiã secutura erat corruptio,proindéque & subtractio eius actionis,qua Deus eiusmodi qualitati esse tribuit: Deus non modò suam illam actionem non subtrahit, sed eam magis corroborat, vt supra ordinarium naturæ cursum prædictam qualitatem conseruet.

De quibus contrarijs sit intelligenda proxima assertio.

Aduerte tamen nostram hanc assertionem non esse intelligẽdam de omnibus in vniuersum contrariis qualitatibus:sunt enim nõnullę,quarum coniunctio contradictionem importat,quę proinde nec diuina virtute possunt coalescere in eodẽ subiecto:vt summa densitas,& summa raritas.Cùm enim densum id dicatur, quod sub pari quantitate plus,& rarum,quod sub pari quantitate minus habet materiæ:habere autem absolutè plus & absolutè minus (quod sequitur ex summa densitate,& summa raritate) sit simpliciter habere plus,& non habere plus:fit consequens vt densitas & raritas in summo gradu haudquaquam in vnum coire possint. Hoc tamen non obstat quominus densum & rarũ in gradib.remissis inueniri simul queant. Nihil enim impedit, quominus idem subiectum cõparatione vnius dicatur densum,collatione alterius rarum ; tunc enim non absolutè sed comparatè dicetur continere plus,& non continere plus:quemadmodum,& eadem res,magna paruaque simul dici potest respectu diuersorum,vt Golias comparatus ad montem paruus est,ad Socratem,magnus.

Responsio ad argumẽta cõtra 7. assertionem.

Contraria verò argumenta parum negotij facessunt. Ad primum enim respondetur ex perfectè nigro argui quidem non album naturaliter,id est,rectè sequi subiectum,quod est perfectè nigrum , si naturæ vires spectentur,album esse non posse;non tamen id sequi absolutè,si nimirum res etiam ad diuinam potentiam referatur. Ad secundum,fatendum est opposita priuatiua non posse in eodem subiecto respectu eiusdem loci ac temporis vllo modo coalescere : negandum tamen parem esse in contrariis rationem.Priuatio enim expressè ac formaliter negat habitum sibi oppositum. Vnde aperta contradictionis implicatio ex eorum coitione sequeretur. In contrariis autem non ita res habet. Nec enim vnum negatio est alterius,aut illius negationem absolutè infert,vti diximus.

De oppositis priuatiuè respectu eiusdẽ in diuersis locis, lege quæ scripsimus li. 4. Physic. ca. 5. quæst. 5. art. 2.

ARTICVLVS VI.

Quid de existentia contrariarum actionum in eodem subiecto iudicandum sit.

EXPLICATA pugna contrariarum qualitatum in subiecto, tractanda nũc superest cõtrariarũ actionũ pugna,vt calefactionis,frigefactionis;& aliarũ actionũ , tam ad intellectũ

quàm ad vtrumque appetitum, superiorem & inferiorem, pertinentium. Aduertendum primò, quod ad productiones primarum qualitatum contrariarum attinet, posse illas conferri vel cum subiecto affecto suis qualitatibus, habentéque iam in se integram cuiusque contrarietatis latitudinem: vel cum subiecto nudo; siue id ita ponamus per diuinam potentiam; siue naturæ viribus; quomodo se habet materia in instanti generationis, facta vsque ad ipsam, non formæ tantùm substantialis sed omnium accidentium resolutione.

Octaua assertio. Probatio. His constitutis sit octaua huius disputationis assertio: Acquisitio caloris & frigoris in subiecto nudo potest dari simul, dum non excurritur vltra summam latitudinem vnius. Probatur, quia id neque impeditur ex parte capacitatis, cùm ponamus hanc non excedi, neque ex parte repugnantiæ formalis, siquidem istiusmodi formæ non se perimunt nisi in gradibus intensis: neque verò aliunde sese aliquid ostendit, quod obesse possit.

Accedit quòd in aggeneratione & in momento, quo tota forma mixti nudam materiam subit, datur simul acquisitio omniũ primarum qualitatum, quibus mixti temperies constat, atque adeò productio caloris & frigoris; humoris & siccitatis: non ita tamẽ, vt perhibeatur subiectum calefieri & frigefieri, humectari & exsiccari simul.

De subiecto existe contrariis. Quod asseruimus de subiecto prorsus nudo, affirmandũ quoque est de eo cui aliquid inest frigoris & caloris, non tamen integra contrarietatis latitudo. Enimuero, si diuina virtute ponatur subiectum cum duobus gradibus frigoris, & totidẽ caloris duntaxat; eique applicentur agens calidum & frigidum, poterunt ambo simul pro sua facultate impendere id quod ex iis qualitatibus deest, quoad perueniatur ad summam latitudinem, atque ita existent simul productio caloris & frigoris; siquidem in huiuscemodi euentu æqua ratio est atque cùm subiectum omni ex parte nudum constituitur.

De subiecto habente explenam contrariorũ latitudinem. Quod attinet ad productiones primarum qualitatum contrariarum in subiecto cohibente iam integram latitudinem ex vtraque conflatam; erit qui probet, dari posse eiusmodi productiones in eodem subiecto simul. Primùm, quia si in aquam calidam, quæ adhuc subiecto igni incalescit, iniiciatur frigida, eadem aqua simul refrigerabitur à frigida, vt experientia demõstrat, & calefiet ab igni. Secundò, quia si corpori habenti quatuor gradus frigoris, & totidẽ caloris applicentur duo agẽtia, alterum calidum, alterum frigidũ, ea actiuitatis proportione, vt calidũ vincat resistentiam frigoris, & frigidum resistentiam caloris, nihil obstabit quominus vtrũque suam producat qualitatẽ, atque ita dabitur simul generatio frigoris & caloris in eodem. Nec satisfaciet qui dixerit, impeditum iri eiusmodi actiones ob incapacitatem subiecti, quia hæc expleta iam est, & agentia nequeunt nouum gradum inducere, quin illã excedant. Non, inquam, satisfaciet; potest enim harum qualitatum patibilitas, & repugnantia ex parte subiecti, & actiuitas ex parte agentium sic attemperari, vt quantum calori frigidum detraxerit, tantundem rependat calidum, & quan

& quantum frigori calidum ademerit, tantundem frigidum resarciat; atque ita prædictæ qualitates sola graduum mutatione absque vllo incremento eandem intensionem retinebunt intra metam præfinitæ capacitatis.

Nec effugiet etiam qui responderit, iccirco agentia illa non editura actiones suas; quia sequeretur, simile agere in simile: potest enim agens calidum habere quinque gradus caloris, & frigidum quinque frigoris; quæ cùm sint in gradu dissimilia patienti calido vt quatuor & frigido vt quatuor, nihil iam oberit quominus ab vtroque agente actio procedat.

Tertiò non deerit qui persuadere contendat, posse quoslibet duos motus contrarios simul inueniri, sumpto argumento à motu ad locum, & à motu ad quantitatē. Nam cùm lancea sursum mouetur, & formica in ea insidens deorsum cōmeat, tendit formica ad loca contraria, proindéque contrariis motibus simul agitatur. Item, quia cuilibet viuenti, dum nutritur, accedit pariter & decedit noua quantitas: quæ accessio & decessio non minùs inter se opponi videntur, quàm intensio & remissio eiusdem qualitatis.

Sit tamen nona assertio; Acquisitio primarum qualitatum contrariarum, in subiecto obtinente iam completam vnius contrarietatis latitudinem, non potest dari simul. *Nona assert.* Hæc ex eo ostenditur, quia si talis acquisitio in subiecto locū haberet, maximè id foret, data inter quatuor primas qualitates ex parte agentium, & ex parte patientis, commensuratione illa, quæ in argumento secundo attingitur, videlicet, vt quod agens frigidum adimit de calore, calidum instauret, & quod de frigore adimit calidum, instauret frigidum; sed quòd hoc fieri non possit, ostenditur. *Eius confirmatio.* Nam si calidum vim habet auferendi per suam actionem à subiecto aliquid de frigore: vtique habebit etiam vim ad remouendum ab eodem subiecto id quod agens frigidum inuehere nititur, proindéque ad illius actionem impediendam: quare non erit tunc calefactio & frigefactio in eodem, sed calefactio dūtaxat: quòd si calidum & frigidum ita sint affecta, vt quemadmodum calidum potest impedire actionem frigidi, ita & frigidum actionem calidi: in eo euentu neutrum aget; quo iam probata relinquitur veritas propositæ assertionis.

Quæ verò in contrariam partē attulimus, hanc habent explicationem. *Dilutio argumentorum contra superiorem conclusionem.* Ad primum dicēdum est, si aqua frigida in calidam, quæ adhuc suppositis flāmis incalescit, infundatur; & hæc ab illa refrigeretur, vltimum non esse frigefactionis, debere esse primum non esse calefactionis; præualet enim tunc aquæ frigidæ vis, & ita aquæ calidæ portionem occupat, vt eam non patiatur ab igni calefieri, ob rationem proximè adductam. Ad secundum quid respondendum sit, patet ex dictis: quocunq; enim modo se habeant agens calidum & frigidum, nequeunt ambo simul in eandem subiecti partem agere: esto non sequatur simile pati à simili; in quam sententiam recole, si placet, quæ in quæstione de reactione disseruimus. Ad priorem tertij argumenti

De motu formicæ insidentis lanceæ.

partem f... est ... vel enim motus formicæ in locum inferiorem v... motu lanceæ, vel tardior, vel æque velox. Si velocior, tunc formica simpliciter deorsum mouetur, & aliquo modo sursum: quia simpliciter fit propinquior centro, & tamen secundum quid tendit sursum motu lanceæ. Si tardior, tunc simpliciter rapitur sursum, quia simpliciter ad locum superiorē magis accedit, vt patet: & secundùm quid ad infimum, quatenus fit proximior parti inferiori lanceæ. Si æquè velox, tunc formica neque mouetur absolute sursum, neque absolute deorsum: quia pari semper interuallo distat a loco supero, & infero; potest tamē dici secundùm quid moueri deorsum, quatenus magis appropinquat ad imam partem lanceæ: & secundum quid ferri sursum, quatenus lancea, in qua est, in sublime tendit. Cùm autem nullo horum trium modorum formica simpliciter & per se commeet simul in locum inferum, & superum, patet non agitari illam absolute per se duobus motibus contrariis, sed ad summum vno motu per se, altero per accidens, ratione corporis, quo vehitur. Simile quid accidit cymbæ vectoribus, qui dum cymba secundo labitur flumine, ipsi à prora ad puppim cūt: simul enim ad superiorem fluminis partem proprio motu tendunt, & versus inferiorem, cymbæ cursu deferūtur. Ad posteriorem eiusdem tertij argumenti partem, dicimus, quemadmodum non est incommodum vni eidemq; calori extensio in subiecto adimi ex vna parte vnū gradum, & ex altera addi nouū: vt si Socrates hinc sit vicinus aquæ, inde igni, quod tamen calori, secundùm eandem omnino partem, sitúmque subiecti, euenire non potest: ita eidem quantitati rei viuentis hinc accedere nouam portiunculā, inde aliam decedere: non tamen istiusmodi accessum & decessum simul fieri secundùm eandem omnino particulam, vt attendenti planum est. Quare si auctio & diminutio quantitatis & qualitatis sub hac consideratione æstimentur, constat idem esse ferendum de vtraque iudicium; quo enim modo potest augeri vna & diminui simul: potest & altera: & è conuerso, quomodo vna nequit, altera item nequit. Verùm quia cùm Philosophi in quęstionem adducunt, num eadē qualitas intendi simul & remitti possit, loquuntur de intensione & remissione qualitatis in eodem situ spectatæ; ideo absolutè negant posse id fieri. Hæc de actionibus contrariis, quæ circa primas qualitates versantur.

De motu ad quātitatem.

Decima assertio.

Quod attinet ad eas quæ versantur circa secundas qualitates, quæ ex varia primarum cōmistione oriuntur, vt candor & nigredo, sit decima assertio: Acquisitiones contrariæ istiusmodi qualitatum neutiquam inueniuntur simul in eodem subiecto. Huius assertionis veritas ex eo ostenditur, quia colores v.g. vt nascuntur ex temperatione primarum qualitatum: ita, pręsertim si contrarij sint, diuersam temperationem earundem qualitatum ad sui ortum exposcunt. Quare cùm in eodem subiecto qualificato, vt vocant, nequeat dari simul acquisitio primarum qualitatum contrariarum, vt caloris & frigoris, certè nec dabitur productio earum qualitatum secundarum, quæ talem

Probatio.

acquisi

1. 5. D. Thom. 2. ... 9. de pa... n. ... ad 9 Gr... d. 7. 9. 8

acquisitionem supponunt. Nec vero si subiectum nudum sit, dari simul in eodem poterit, productio cādoris, & nigredinis. Licet enim tunc detur simul acquisitio omniū quatuor primarum qualitatum, non tamen ex ea resultare possunt diuersa illa temperamenta, ex quibus candor & nigredo proueniunt, cùm in eodem subiecto nequeant temperamenta vno plura simul inueniri; quod ex eo constat, quia quodlibet temperamentum emergit ex certa primarum qualitatum proportione, qua mutata, mutari quoque ipsum oportet, verbi gratia, temperamentum A. coalescit ex tribus gradibus caloris, & quinque frigoris, & ex quatuor gradibus siccitatis, & totidem humiditatis: si igitur accedat vnus gradus caloris, abeunte vno frigoris, vel alia eiusmodi varietatis interueniat, cōfestim aliud temperamentum consurgit. *Cur in eodē subiecto nequeat dari simul productio candoris, & nigredinis.*

Obiiciat tamē aliquis: Albedo & nigredo remissæ possunt inhærere simul eidem subiecto, existenti sub vno eodemq; temperamento, in esse quieto: ergo pari ratione dum idem temperamentum acquiritur, comparari poterunt simul albedo & nigredo, in gradibus remissis. *Obiectio.* Huic obiectioni occurrendum videtur, acquisita albedine, posse subiectum iam qualificatum tendere ad nigredinem, ita vt dū ad eam tendit, aliquid albedinis retineat, & aliquid amittat; si nimirum temperamentum quoad gradus qualitatum ita mutetur, vt ea mutatio sufficiat ad inducendum aliquid nigredinis, non tamē ad totam albedinem confestim abolendam. *Dilutio.* In hoc autē euentu non datur simul duplicis temperamenti acquisitio, sed mutatio ab vno, quod erat in esse quieto, ad alterum, quod illi succedit. Nec mirum, quod remaneat aliquid de albedine, mutata veteri qualitatum mistura, dū ea mutatio non admodum vehemens & diuturna est: etsi albedo & nigredo, vt contraria sunt, ita ad primam sui generationem diuersam temperiem postulent. Itaque non valet consecutio illa, Albedo & nigredo possunt in subiecto existente sub vno eodemque temperamēto consistere; ergo dum vnum & idem temperamentum acquiritur, possunt ambæ simul acquiri: non, inquam, valet, quia sat multis exemplis compertum est, plura ad rem denuo producendam, quàm ad eandem conseruandam, sæpe requiri. *Sæpenumero plura requiri ad rem denuo producendam, quā ad eandē cōseruandam.* Itaque, vt hæc singularis albedo in subiecto maneat, non exigit eandem ad amussim qualitatum temperationem, cum qua primùm genita fuit, sed ea aliquantulum variata perseuerat; cum nonnullo tamen sui dispendio, tanto maiori quanto subiectum magis ad nigredinem vergit.

Explicandum nunc superest, quid de contrariis actionibus ad intellectum & vtrumque appetitum pertinentibus statuendum videatur. Sit vndecima assertio: Actus assentiendi & dissentiendi, appetēdi, & repudiandi, odij & amoris, gaudij & tristitiæ, aliique eiusmodi circa idem obiectum non possunt dari simul in eadem potentia. *Vndecima assertio.* Hæc assertio non aliunde meliùs probatur, quàm experientia, qua constat, nunquam istiusmodi actus inueniri simul; cuius rei causa est mutua repugnantia, qua vnum alterum non fert. *Probatio.* Vbi aduerte

 obiter,

obiter, gaudium delectationémve,& tristitiam, mutuò se excludere, non solùm cùm in idem obiectum feruntur, quo pacto sibi propriè aduersantur; sed tunc etiam cùm in res diuersas tendunt, si alterum vehemens sit, vnde illud Aristotelis lib. 7. Ethicorum cap.14. Delectatio quælibet expellit tristitiam contrariam, vehemens omnem tristitiam abigit. Nimirum, quia talis delectatio ita absorbet rapitq; potentiam, vt eam nulla ex parte ad tristitiá demitti patiatur. Quin verò cùm superiori appetitui inhæret, non ab eo tãtùm, sed ab inferiori etiá per quendam veluti defluxum & redundantiam, plerumque omnem tristitiam abigit, vt annotauit D. Thomas in quæstione disputata de passionibus animæ art.10.

Aristo.

Traditæ hactenus in hoc articulo assertiones, de actionibus contrariis secundùm naturæ ordinem, ac vim duntaxat, intelligi debent; si autem de potentia Dei quæratur, sit vltima assertio: Actiones contrariæ possunt, diuina virtute, dari simul in codé, nisi sint eiusmodi, vt vel ex parte obiecti, vel aliunde, contradictionem importent; verbi gratia, productiones summi caloris, & summi frigoris, actus vehementis tristitiæ & delectationis; amoris & odij possunt diuina virtute simul constitui: non tamen productio summæ raritatis & summæ densitatis; neque actus fidei & visionis beatificæ denominantes subiectum: quia in prioribus productionibus actibúsve nulla contradictio apparet: quæ tamen in posterioribus facilè cernitur, namque summa raritas & summa densitas, vt suprà ostendimus, per plus & minus materiæ, mutuò sibi contradicunt, & ex consequenti earum productiones. Ité, actus visionis beatificæ & actus fidei vendicant in obiecto rationes contradicentes, nempe visum & non visum, in quas impossibile est tendere simul eundem intellectum: non repugnat tamen poni simul in eo diuinitus actum fidei & actum beatificæ visionis, ad quos intellectus recipiendo tantùm non eliciendo concurrat: tunc enim nec ab iis potentia credens & videns denominabitur, nec dicitur simul ferri in rem clarè visam, & non visam: in quo tota contradictio est.

Duodecima assertio.

Lege Palud. in 3.d.15. q.2.

Cur actus visionis beatificæ, & actus fidei, nequeant dari simul

Posse autem prædictas actiones eo pacto simul dari, ex eo concluditur, quia potest Deus ampliare, quantũcunque opus fuerit, capacitatem subiecti, ad eas recipiendas; & corruptionem, quæ expositione vnius contrarij sequitur, impedire modo superiùs explicato.

Confirmatio proxima assertionis.

Si autem petas, num tristitia & delectatio circa eandem rem, in eodem appetitu diuinitus simul dari queant; Respondemus, posse nos loqui de tristitia & delectatione circa cãdem rem, vel sub eadem, vel sub diuersa consideratione sumptam: ac sub diuersa quidem cõsideratione dari posse simul tales actus; quo pacto in voluntate Christi Domini fuit actus tristitiæ circa propriá mortem, quatenus erat acerbum quid & iniucundum, ac malum naturæ; simulque actus delectationis circa cãdem, prout in Dei gloriam, & generis humani salutem redundabat, atque ita iucundi rationẽ induebat. Sub eadem verò, qua dũtaxat prædicti actus propriè cõtrarij sunt, quia tunc feruntur in

Dub. Respons.

tur in idem prorsus obiectum, non videri posse illos, etiam diuina virtute, simul cohærere, quia obiectum delectationis est bonum & iucundum; tristitiæ verò malum, & iniucundum: fieri autem nequit, vt idem sub eadem consideratione offeratur vt bonum & malum, vt iucundum & iniucundum. Quod diximus de tristitia & delectatione, asserendum quoque est de actibus odij & amoris; est enim vtrobique par ratio, vt erit consideranti perspicuum. *Tristitia, & delectatio, quo ratio sint propriè contraria.*

ARTICVLVS VII.

Dissoluuntur primi Articuli argumenta.

RELIQVVM est, vt dissoluamus argumenta, quibus ostẽdi videbatur contraria neque in gradu imperfecto eidem rei simul conuenire posse. Ad primum dicimus, album & nigrum in quouis gradu, plus inter se pugnare secundùm entitatem & naturam, quàm magnis albũ & minùs album: siquidem illa specie differunt, hæc conueniunt: verùm hæc plus pugnare cõparata ad subiectum, quia minus album habet annexam negationem magis albi. Quare nihil mirum si magis & minùs album non possint cohærere simul, possint tamen albedo & nigredo remissæ. *Solut. 1.*

Ad secundum; si terminus à quo sumatur cum eodẽ prorsus gradu, seu latitudine, quam ante motus inchoationem habebat, non posse eidem subiecto, vnà cum termino ad quem, inesse. Etenim vbi primùm aliquid de hoc acquiritur, necessum est nonnihil de illo amitti aut aliter ipsum variari. Verùm id non obstat quominus aliqua pars illius cum aliqua huius permaneat, quandiu res mota totam formæ, ad quam tendit, perfectionem non est adepta. *Solut. 2.*

Ad tertium; Oppositionem esse causam cur aliqua duo copulari nequeant; eámque oppositionem sequi formam rationémve specificam; non tamen esse causam integram adæquatámve mutuæ perẽptionis, cùm hæc pendeat etiam à graduali intensione; ita verò non omnia contraria sese demoliuntur, sed in gradibus perfectis. Vbi tamen diligenter notanda est illa exceptio, quæ à nobis superiùs adhibita fuit, cùm statuimus quædam esse contraria, quæ nec in remisso gradu possunt coalescere. Ad quartum quid respondendum sit, ex iis, quæ superiori articulo disseruimus, constat. *Solut. 3.* *Solut. 4.*

Ad quintum negandum est quod assumit: nam vbi primùm contraria extra summam vnius latitudinem excurrunt, eo sunt ingenio, vt se non patiantur simul: tum ob naturæ pugnam, tum ob defectum capacitatis subiecti. Itaque licèt calor vt octo, eandem habeat proportionem, quoad numerum graduum ad frigus vt octo, quam calor vt quatuor ad frigus vt quatuor; non eandem tamen repugnandi vim obtinent: namque perfectam intẽsionem gradualem, quadam necessitate naturæ, consequitur perfectum dissidium; quod in depresso & imperfecto gradu non accidit. Ad argumenti confirmationem *Solut. 5.*

dicendum, subiectum A. exempli gratia, calidum sexto gradu, agere in subiectum B. frigidum quarto gradu; nec tamen agere in summum frigus vt duo, quia vnũquodque agit vt assimilet sibi passum, proindeque non agit in subiectum iam simile, quale est in proposito exéplo ipsummet A. comparatione sui; sed in dissimile, cuiusmodi est B.

Solut. 6. Ad sextum patet solutio ex dictis: possunt enim dari simul habitus auaritiæ & liberalitatis in gradibus imperfectis; non tamen scientia

CAPITIS IV.
Explanatio.

a *Cum autem.* Postquam Aristoteles quot essent elementa, & quæ singulis inessent qualitates, explicuit: nunc mutuam ipsorum generationem pertractat. Quia verò & in libris de cœlo statutum fuit, & experientia ipsa testis est, mutari inuicem elemẽta, alioqui nulla eis conueniret alteratio, cùm hæc ex naturæ instituto ad generationem & interitum via quædam sit: duo sibi examinanda proponit. Alterum, quonam pacto istiusmodi reciproca mutatio & cõuersio fiat. Alterum, an omnia elementa ex se mutuò gignantur. Totá verò huiusce rei disputationem quatuor theorematis cõprehendit. Primũ est: Quoduis elementum in quoduis aliud sine discrimine cõuerti potest. Hoc ex eo ostendit, quia inter quælibet contraria actiua & passiua potest esse alterna cõmutatio: quoduis autem elementum

Alteratio ad generationẽ ordinatur.

ΚΕΦ. Δ.

a Ἐπεὶ δὲ διώρισται πρότερον, ὅτι τοῖς ἁπλοῖς σώμασιν ἐξ ἀλλήλων ἡ γένεσις· ἅμα δὲ καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν φαίνεται γινόμενα. (οὐ γὰρ ἂν ἦν ἀλλοίωσις· κατὰ γὰρ τὰ τῶν ἁπτῶν πάθη ἡ ἀλλοίωσίς ἐστι,) λεκτέον τίς ὁ τρόπος τῆς εἰς ἄλληλα μεταβολῆς, καὶ πότερον ἅπαν ἐξ ἅπαντος γίγνεσθαι δυνατὸν, ἢ τὰ μὲν δυνατὸν τὰ δὲ ἀδύνατον· ὅτι μὲν οὖν ἅπαντα πέφυκεν εἰς ἄλληλα μεταβάλλειν, φανερόν· ἡ γὰρ γένεσις, εἰς ἐναντία, καὶ ἐξ ἐναντίων· τὰ δὲ στοιχεῖα πάντα, ἔχει ἐναντίωσιν εἰς ἄλληλα, διὰ τὸ τὰς διαφορὰς ἐναντίας εἶναι. τοῖς μὲν γὰρ ἀμφότεραι ἐναντίαι, οἷον πυρὶ καὶ ὕδατι· τὸ μὲν γὰρ, ξηρὸν καὶ θερμόν. τὸ δὲ, ὑγρὸν καὶ ψυχρόν· τοῖς δὲ, ἡ ἑτέρα μόνη, οἷον ἀέρι καὶ ὕδατι· τὸ μὲν γὰρ, ὑγρὸν καὶ θερμόν. τὸ δὲ, ψυχρὸν καὶ ὑγρόν· ὥστε καθόλου μὲν φανερὸν, ὅτι πᾶν ἐκ παντὸς γίνεσθαι πέφυκεν. ἤδη δὲ καθ' ἕκαστον οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν πῶς· ἅπαντα μὲν γὰρ ἐξ ἁπάντων ἔσται. b διοίσει δὲ, τῷ θᾶττον καὶ βραδύτερον, καὶ τῷ ῥᾷον καὶ χαλεπώτερον· ὅσα μὲν γὰρ ἔχει σύμβολον πρὸς ἄλληλα, ταχεῖα τούτων ἡ μετάβασις. ὅσα δὲ μὴ ἔχει, βραδεῖα, διὰ τὸ ῥᾷον εἶναι, τὸ ἓν, τὰ πολλὰ μεταβάλλειν· οἷον, ἐκ πυρὸς μὲν ἔσται ἀὴρ θατέρου μεταβάλλοντος. τὸ μὲν γὰρ ἦν θερμὸν καὶ ξηρὸν, τὸ δὲ θερμὸν καὶ ὑγρόν· ὥστε ἂν κρατηθῇ τὸ ξηρὸν ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ, ἀὴρ ἔσται· πάλιν δὲ ἐξ ἀέρος ὕδωρ, ἐὰν κρατηθῇ τὸ θερμὸν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· τὸ μὲν γὰρ ἦν ὑγρὸν καὶ θερμὸν, τὸ δὲ ψυχρὸν καὶ ὑγρόν· ὥστε μεταβάλλοντος τοῦ θερμοῦ, ὕδωρ ἔσται· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐξ ὕδατος γῆ, καὶ ἐκ γῆς πῦρ· ἔχει γὰρ ἄμφω πρὸς ἄμφω σύμβολα· τὸ μὲν γὰρ ὕδωρ, ὑγρὸν καὶ ψυχρόν· ἡ δὲ γῆ, ψυχρὸν καὶ ξηρόν. ὥστε κρατηθέντος τοῦ ὑγροῦ, γῆ ἔσται. καὶ πάλιν ἐπεὶ τὸ μὲν πῦρ ξηρὸν καὶ θερμὸν, ἡ δὲ γῆ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, ἐὰν φθαρῇ τὸ ψυχρὸν, πῦρ ἔσται ἐκ γῆς· ὥστε φανερὸν, ὅτι κύκλῳ τε ἔσται ἡ γένεσις τοῖς ἁπλοῖς σώμασι, καὶ ῥᾷστος οὗτος ὁ τρόπος τῆς μεταβολῆς διὰ τὸ σύμβολον ὑπάρχειν.

Text. 24. *Text. 25.*

scientia & error, nec actus volend. & nolendi eandem rem, ob causas antè explicatas: nec item duæ formæ substantiales propter rationes quibus superiori libro ostendimus, in quolibet composito vnam tantùm substantialem formam inueniri posse: locus autem Aristotelis 4. Metaphys. intelligitur de contrariis perfectis, vt ipsemet ibidem exponit, subdens, nisi aut aliqua ex parte ambo, aut alterum quidem altera ex parte, alterum verò simpliciter insit.

CAP. IV.

Text. 24. a VM autem prius sit definitum simplicia corpora mutuam habere generationem, & ea insuper gigni ad sensum videantur (nam aliqui non esset alteratio: quippe cum ea in rerum tangibilium affectibus sita sit) quisnam mutua generationis sit modus, & vtrum quoduis ex quouis gigni possit, an aliqua non, dicendum videtur. Quod igitur vniuersa in se inuicem transmutari nata sint, palàm est. Nā generatio in contrarium, & e contrario fit: omnia autem elementa inter se contrarietatem ex eo habent: quia differentiæ ipsa contraria sunt. Nam aliis, ceu igni & aquæ, ambæ sunt contrariæ: ille enim siccus calidúsque est: hæc verò humida & frigida. aliis verò, vt aeri & aquæ, altera solùm: nam ille quidē humidus calidúsque est: hæc verò frigida & humida. Quare in vniuersum quidē patet quoduis è quouis gigni natum esse. Iam verò quo pacto ex omnibus omnia fient, singulatim percipere haud

Text. 25. quaquam est difficile. b Different tamen, nam celerius & tardius, item faciliùs difficiliúsque alia aliis transmutationem subeunt. Quæ enim symbolum inter se habent, horum celerius est migratio: quæ verò non habent, tarda: quòd faciliùs sit vnum quàm multa mutari. Verbi causa, ex igni fiet aer, altero mutationem subeunte: nam ille quidem calidus siccúsque est, hic verò calidus & humidus. Quare, si siccitas vincatur ab humiditate, orietur aer. Rursum ex aëre aqua fiet, si calorem frigus euincat: siquidem aer humidus calidúsque est, aqua verò frigida & humida: quare mutato calore fiet aqua. Eodem modo, ex aqua quoque fiet terra, & ex terra ignis: nam vtraque ad vtraque symbola habent: aqua enim humida frigidáque est: terra verò frigida & sicca: quare si humiditate vincatur, emerget terra. Et rursum cum ignis calidus sit & siccus, terra verò frigida & sicca, si frigiditas intereat, ignis è terra fiet. Quare patet circularem generationem simplicibus competere corporibus. Atque hic mutationis modus promptissimus est, propterea quod, quæ deinceps sunt symbolum

tum altera aduersarium est, vel ratione vtriusque, vel vnius tantùm qualitatis actiuæ. Nam aqua, vel by [illegible] repugnat igni per humorem, & frigiditate aqua [illegible] per calorem tantùm.

b *Different tamen.* Secundum theorema. Elementa symbolica, seu quæ eiusdem qualitatis cōmunione cōueniunt, faciliùs ac celerius in se inuicem mutantur: quæ verò non ita se habent, difficiliùs & tardius. Hoc ex eo suadet, quia promptius est, atque expeditius vnum quam multa commutari, id est, vnius quàm duarū qualitatum cōtrariarum repugnātiam vincitur cùm symbolica elementa ex se vltro citróque oriuntur, vna tantùm qualitas occidit, vt patet in generatione aquæ ex aëre: sola enim caliditas aëris obsolescitur, sola perimitur: cùm verò asymbolica

Elementa symbolica.

lica in se transmutãtur, duæ qualitates pugnãt, duæ per se extinguuntur, vt calor, & siccitas ignis, cum ex eo aqua generatur.

c *Sin verò vtrius̃que.* Tertium theorema. E duobus elementis asymbolis faciliùs tertiũ generatur, quàm vnum ex altero. Probatur quia in cõmigratione duorum talium in vnũ tertium, non opus est, vt ab vtrouis duæ qualitates abigantur, sed vt singulæ a singulis: vna actiua, passiua altera: in cõuersione autem alterius in alterum, duas ab vno expelli necesse est, vt ex dictis constat.

Ex terra & aëre fieri ignem.

d *Ignem autem gigni.* Ex terra & aëre fieri ignem, quod paulo antè asseruerat, experientia probat. Nam flamma, inquit, maximè ignis est: hæc autem ex terra & aëre gignitur: alitur enim fumo, qui nihil est aliud, quam terrea exhalatio aëri commixta: quo patet in generatione flammæ extingui terræ frigus, & aëris humorem, manerẽque materiam cum siccitate & calore. Hic aduerte cùm omnes ignes etiam inferni, eiusdem sint speciei, vt aduertit S. Thomas in 4. distinct. 44. quæstione 3. artic. 2. tres tamen eius quasi species ex parte materiæ numerari: videlicet ignem in propria materia, ignem flammam, ignem carbonem.

Tres quasi species ignis.

Ignis in propria materia est, qui supra aërem residet, vbi raritatem, cæterásque materiæ affectiones sibi conuenientes seruat. Ignis flamma dicitur, qui est in materia aërea, carbo, qui in terrena, vt explicat S. Thom. 1. part. quæst. 67. artic. 2. ad 2. Quod tamen non ita est accipiendum quasi flamma solo aëre pascatur, cùm oppositum docuerit hoc loco Aristoteles; sed partim quidem aëre, per quod differt a carbone, partim halitu terreno, quem exhalat corpus, è quo flamma surgit. Quoniam verò ignis vbicunque extra propriam materiã est, à natiuo statu recedit: cùm hic Aristoteles flammam maximè ignem esse scripsit, non de

ἐνυπάρχειν τοῖς ἐφεξῆς. ἐκ πυρὸς δὲ ὕδωρ, καὶ ἐξ Text. 26.
ἀέρος γῆν, καὶ πάλιν ἐξ ὕδατος καὶ γῆς ἀέρα καὶ πῦρ, ἐνδέχεται μὲν γίνεσθαι, χαλεπώτερον δὲ, διὰ τὸ πλειόνων εἶναι τὴν μεταβολήν· ἀνάγκη γὰρ εἰ ἔσται ἐξ ὕδατος πῦρ, φθαρῆναι καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ὑγρόν. καὶ πάλιν εἰ ἐκ γῆς ἀήρ, φθαρῆναι καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ξηρὸν ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ ἐκ πυρὸς καὶ ἀέρος ὕδωρ καὶ γῆ, ἀνάγκη ἀμφότερα μεταβάλλειν.
αὕτη μὲν οὖν χρονιωτέρα ἡ γένεσις, c ἐὰν δ' ἑκατέ- Text. 27.
ρου θάτερον φθαρῇ, ῥᾴων μὲν, οὐκ εἰς ἄλληλα δὲ ἡ μετάβασις· ἀλλ' ἐκ πυρὸς μὲν καὶ ὕδατος ἔσται γῆ καὶ ἀήρ, ἐξ ἀέρος δὲ καὶ γῆς πῦρ καὶ ὕδωρ· ὅταν μὲν γὰρ τοῦ ὕδατος φθαρῇ τὸ ψυχρὸν, τοῦ δὲ πυρὸς τὸ ξηρὸν, ἀὴρ ἔσται. λείπεται γὰρ τοῦ μὲν τὸ θερμόν· τοῦ δὲ τὸ ὑγρόν. ὅταν δὲ τοῦ μὲν πυρὸς τὸ θερμὸν, τοῦ δὲ ὕδατος τὸ ὑγρὸν, γῆ διὰ τὸ λείπεσθαι τοῦ μὲν τὸ ξηρὸν, τοῦ δὲ τὸ ψυχρόν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐξ ἀέρος καὶ γῆς, πῦρ καὶ ὕδωρ. ὅταν μὲν γὰρ τοῦ ἀέρος φθαρῇ τὸ θερμὸν, τῆς δὲ γῆς τὸ ξηρὸν, ὕδωρ ἔσται· λείπεται γὰρ, τοῦ μὲν τὸ ὑγρὸν, τοῦ δὲ τὸ ψυχρόν· ὅταν δὲ, τοῦ μὲν ἀέρος τὸ ὑγρὸν, τῆς δὲ γῆς τὸ ψυχρὸν, πῦρ, διὰ τὸ λείπεσθαι τοῦ μὲν τὸ θερμὸν, τῆς δὲ τὸ ξηρὸν, ἅπερ ἦν πυρός.
d ὁμολογουμένη δὲ καὶ τῇ αἰσθήσει ἡ τοῦ πυρὸς γένε- Text. 28.
σις. μάλιστα μὲν γὰρ ἡ φλὸξ πῦρ· αὕτη δ' ἐστὶ, κα-
πνὸς καιόμενος· ὁ δὲ καπνὸς ἐξ ἀέρος καὶ γῆς c. ἐν Text. 29.
δὲ τοῖς ἐφεξῆς, οὐκ ἐνδέχεται φθαρέντος ἐν ἑκατέρῳ θατέρου τῶν στοιχείων γενέσθαι μετάβασιν, εἰς οὐδὲν τῶν σωμάτων, διὰ τὸ λείπεσθαι ἐν ἀμφοῖν ἢ ταὐτὰ, ἢ τὰ ἐναντία. ἐξ οὐδετέρων δὲ ἐγχωρεῖ γίγνεσθαι σῶμα· οἷον εἰ μὲν τοῦ πυρὸς φθαρεῖ τὸ ξηρὸν, τοῦ δὲ ἀέρος τὸ ὑγρόν· λείπεται γὰρ ἐν ἀμφοῖν τὸ θερμόν. ἐὰν δ' ἐξ ἑκατέρου τὸ θερμὸν, λείπεται τἀναντία, ξηρὸν καὶ ὑγρόν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις. ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις ἐνυπάρχει, τὸ μὲν ταὐτὸν, τὸ δ' ἐναντίον. ὥσθ' ἅμα δῆλον ὅτι τὰ μὲν ἐξ ἑνὸς εἰς ἓν μεταβαίνοντα, ἑνὸς φθαρέντος γίνεται. τὰ δ' ἐκ δυοῖν εἰς ἓν,
πλειόνων. ὅτι μὲν οὖν ἅπαντα ἐκ παντὸς γίνεται, Text. 30.
καὶ τίνα τρόπον εἰς ἄλληλα μετάβασις γίγνεται, εἴρηται.

Text.26. *symbolum habent. Aqua autem ex igni, & terra*
ex aëre, & rursum ex aqua ignis, & aër ex terra
gigni quidem possunt: sed difficiliùs, quòd plu-
rium mutatio sit. Nam si ex aqua oriatur ignis,
frigiditatem & humiditatem corrumpi prius est
necesse: & rursum frigiditatem & siccitatem si
ex terra fiat aër. Eodem modo & si ex igni &
aëre aqua & terra fiant: vtrasque mutari qua-
Text.27. *litates est necesse. Hæc igitur generatio, tardior est.*
e *Sin verò vtriusque altera qualitatum intereat,*
horum migratio faciliùs quidem: sed non in sese
mutuò fiet: sed ex igni quidem & aqua, terra &
aër: ex aëre verò & terra, ignis & aqua ortum
subibunt. Cùm enim aquæ frigiditas fuerit corru-
pta, & ignis siccitas, fiet aër: nam huius quidem
caliditas, illius verò similiter humiditas relinqui-
tur. At cùm calor ignis, & aquæ humiditas in-
terierint, terra: propterea quòd huius frigiditas
& illius siccitas remanent. Eodem modo ex aëre,
terráque ignis & aqua: nam cùm aëris calor, &
terræ siccitas, interitum subierint, fiet aqua: quan-
doquidem illius humiditas, huius frigiditas relin-
quitur: cùm verò aëris quidem humiditas, terræ
verò frigiditas, ignis: quia illius caliditas rema-
net, huius siccitas; quæ nimirum igni competunt.
Text.28. d *Ignem autem gigni etiam sensus ipse approbat,*
maximè enim flamma ignis est: hæc autem est fumus ardens: fumus verò
Text.29. *ex aëre & terra fit.* e *Porrò in hisce, quæ sunt deinceps, si in vtrisque al-*
tera qualitas corrupta sit: haudquaquam elementorum migratio in vllum
corpus fieri potest, eo quòd in vtrisque aut eadem, aut contraria relinquan-
tur, ex quibus nullum profectò corpus oriri potest: vt si siccitas ignis, & aëris
humiditas sit corrupta, calor in vtrisque remanet. Si verò ab vtroque ca-
lor abierit, contraria, siccum, inquam, & humidum relinquuntur. Si-
militer autem & in cæteris. Nam in omnibus, quæ sunt eiusmodi
qualitatum, altera eadem, altera contraria inest. Vnde simul
perspicuum euadit, quæ ex vno in vnum mutantur, vno
Text.30. *corruptio; quæ ex duobus in vnum, corruptis pluri-*
bus gigni. Quod igitur ex omnibus omnia
gignantur, & quonam pacto in sese
vicissim commigrent,
dictum est.

igni absolutè, sed de nostrate solùm locutus est: videlicet quia ex ignibus, qui apud nos sunt, flamma ad conditiones ignis in proprio & naturali statu magis accedit.

e *Porrò in hisce.* Quartum theorema: E duobus elementis symbolicis, altera qualitate in vtroque pereunte nequit generari tertiũ. Et enim quæ relinquitur aut est eadem, aut contraria: Si eadem in vtroque, verbi gratia, calor in igne & aëre, non resultabit tertium, quia ex vna qualitate nequit elementum constitui. Si verò est cõtraria, vt siccitas ignis, & humiditas aëris, cùm hæc coniugatio impossibilis sit, neque tunc prodibit tertium elementũ. Postremò sũmarim colligit quæ de mutua elemẽtorum commutatione dixit.

QVÆSTIO I.

Vtrùm quoduis elementum è quouis gignatur, an non.

ARTICVLVS I.

Argumenta in negatiuam partem.

REIECTA opinione veterum Philosophorum, existimantium elementa secundùm formas accidentarias duntaxat, non autem substantiales, transmutari; quos Aristoteles tum in hoc opere tum alibi disceptando vicit: quæstio adhuc superest; Num omnia elementa, non solùm remotè, sed etiam proximè, in se inuicem commeent. Sunt enim qui contendant neutiquam accidere, vt ignis primò in aquam, aut aër in terram vertatur; vel, quòd oporteat ex iis medium elementum priùs generari, vt ex igne & aqua aërem: ex aëre & terra aquam: vel quòd ex eorum congressu non medium elementum, sed euanidum quidpiam imperfecta admixtione coalitũ necessariò emergat, vt ex aqua & igni vapor. Probatur autem hæc sententia primùm ex eo, quia nequit ex aqua ignis fieri, quin priùs materia aquæ calore & siccitate igneæ naturæ congruenti afficiatur: quòd verò ita affici non possit, quin priùs aqua ipsa in aërem facessat, probatur. Nam calor ignis multo est ad agendum efficacior, quàm eius siccitas, & humor etiam aquæ faciliùs actionem expedit, quàm siccitas ignis: quare faciliùs aqua calorem quàm siccitatem acquiret, priúsque eius humiditas siccitatem ignis obtundet, quàm ipsa à siccitate ignis minuatur; ac denique priùs erit calida & humida, quæ est ad excipiendam formam aëris idonea præparatio. Corroboratúrque eiusdem rationis vis, quia nisi ignis priùs ex aqua aërem quàm ignem generaret, sequeretur posse formam aquæ aliquanto tempore & conseruari cum calore & raritate ampliori, quàm forma aëris requirat, quod non videtur admittendum. Probatur consecutio; Etenim forma aëris postulat. v.g. sex gradus caloris, totidémque raritatis: ignis verò octo gradus earundem; siquidem hæ qualitates intensiores insunt igni quàm aeri. Cùm igitur ad introductionem formæ ignis inferri debeant in materiam octo gradus caloris & raritatis: certè ab eo temporis puncto, quo materia aquæ sex caloris & totidem raritatis gradus obtinuerit, dum reliquos gradus adipiscitur, cum maiori calore & raritate conseruabitur, quàm aer.

Deinde, quòd ignis non possit in aquam transmutari, ostenditur, quia oporteret priùs materiam ignis, dum ad aquæ formam disponitur, frigus recipere, atque ita frigefieri ignem: quod tamen esse nequit, cùm doceat Aristoteles lib. 2. de partibus animal. cap. 2. & cap. de oppositis, & D. Augustinus 3. super Genesim ad literam cap. 4. ignem nunquam frigere.

Præterea,

Præterea, forma terræ vendicat summam grauitatem, hanc verò forma aëris non fert; Igitur dum materia sub forma aëris extiterit, non poterit ad formam terræ perfectè disponi. Quare nequaquam terra ex aëre generabitur. Atque huiusce etiam rationis momento ostendi poterit, nequaquam ex terra aërem ignémve fieri; si quidem hæc elementa eam exigunt leuitatem, quam forma terræ, nec in ipso præparationis decursu admittet, quin illico extabescat.

Ad hæc, Quòd nec vicina elementa saltem ignis & aër in se transmigrent, probatur, quia vt ex igni aër gignatur, oportet calorem ignis ab aëris frigiditate remitti: quod non apparet qua ratione fieri possit, cùm aëris frigiditas adeò exigua sit, vt ignei caloris repugnantiam frangere nequeat.

Denique, si ignis in se aërem conuerteret; iam elementum ignis subiectum sibi aëris elementum consumpsisset: nam parta semel victoria, in dies vberioris flammæ incremento, hostem inuasisset, atque in se iam omnino commutasset; præsertim cùm multo maior sit ignis sphæra, quàm aëris, quare non videtur admittendum aërem in ignem verti posse.

ARTICVLVS II.

Responsio ad propositam dubitationem.

SIT tamen cóclusio. Quoduis elementum è quouis immediatè gigni posse. Hanc conclusionem statuit Arist. hoc in lib. cap. 4. text. 24. & 28. eámque tam Græci quàm Latini interpretes communi assensu amplexi sunt. Potest autem ex eo ostendi, quia nihil abesse, aut obesse videtur, quominus vnúquodque elementum, opera ac ministerio primarum qualitatum, quę veluti quædam elementorum semina existunt, in aliud agat, eiúsque materiam disponat, tandémque ex illo sibi simile procreet; vnde & ignem videmus ex terra ignem efficere, cùm pulueris pugillum in se coniectum accendit: & ex aqua, cùm aquæ guttulas, quibus inspergitur, absumit: & ex aëre, cùm flammæ aër attiguus in pabulum cedit. Quod in cæteris elementis, comparatione aliorum, obseruare licet.

Probatur auctoritate.

Et ratione.

Proposita conclusio non ita est accipienda, quasi vnum elementú possit totum aliud in se conuertere: non enim id per naturam fieri potest, vt restatur experientia tot seculorum, quibus omnia quatuor elementa seruata in mundo fuere. Nec erat diuinæ prouidentiæ cósentaneú, naturalium agentiú causas ita disponi, vt vel ipsorú elemétorú, vel alterius agentis effusa vi posset integrú aliquod elementum absumi, cuius interitu mundi corporei vniuersitas imperfecta maneret; quidquid in cótrariam partē disputarint Stoici, existimátes futurú aliquádo, vt totus múdus ignesceret, referente Tullio 2. de natura Deorum. Itē Berosus, qui Belú interpretatur, cap. 29. & Democritus.

Conclusionis moderatio.

De vtilitate & præstátia ignis D. Dionys. lib. de cœle. Hier. c. 15. D. Basil. homilia 3. Hexam. Item Empedocles, Anaxagoras & Epicurei.

Est igitur intelligenda conclusio de corruptione elementorum quoad partes duntaxar, vti monet D. Thomas 2. sent. distinct. 19.

quæſt. vnica art. 2. ad 2. & lib. 2. contra gent. cap. 90. Ferrarienſis ibidem, Marſil. hoc in lib. quæſt. 9. Saxonia quæſt. 7 Non corrumpit autem vnum elementum ex toto aliud, quia dum agit, ſimul etiam ab eo patitur, atque ita vtrinque detrimenta capiuntur, vtrinque vel in totum, vel ex parte compenſantur, vt Plato in Timæo, Ariſtoteles in libro de mundo ad Alexandrum, ſi eius eſt illud opus, & Philo Iudæus in libro de mundi incorruptibilitate, luculenta oratione explicant. Confert autem non parum ad hanc compenſationem virtus corporum cœleſtium, quibus incumbit publicæ incolumitatis gratia, effrænatam elementorum potentiam compeſcere, & moderari, vt docet S. Thomas in quæſtionibus diſputatis de malo quæſt. 5. art. 5. ad 6. & alibi.

Cur vicina elementa ſe inuicem non abſumunt.

Lege Macrobium lib. 2. in Somn. Scip. cap. 2.

Solut. 1. Primo igitur aduerſæ partis argumento concedendũ eſt quod aſſumit, dicendúmque fieri poſſe, vt aqua ab aliquo agente frigido & ſicco priùs magna ex parte deſtituatur humiditate natiua: quo in euentu, ſi accedat ignis, nihil impediet quominus dum frigiditatem abigit, ſimul etiam id humiditatis quod obeſt, excludat, ignémque generet, maximè cùm iam tunc aëri procreando humor deſit. Ad reliquam eiuſdem argumenti partem dic, vt ex aqua ignis generetur, non oportere aquam aliquádiu extra natiuam ſuam conſtitutionem ſeruari cum vberiori raritate quàm aër in naturali ſuo ſtatu poſtulet: nihil enim impedit quominus ignis producatur ſub minori raritate, quàm illius perfectio requirat, vt in noſtrate igni quotidie videmus.

Solut. 2. Ad ſecundum, dicendum, poſſe aquam ignem in ſe cõnuertere, antequam materia ignis tantam recipiat frigiditatem, vt ignis abſolutè frigidus vocari queat; licèt tunc extra naturalem ſuum ſtatum aqua generetur, videlicet cum calore denominante, quem tamen poſteà à ſe, quoad potuerit, excludet vi frigiditatis, quæ ab ipſius forma, niſi aliunde impediatur, dimanat.

Solut. 3. Ad tertium, dicendum, non eſſe incommodum, aërem præter naturam cõcreſcere, ita vt in tranſitu diſpoſitionum, eo vſque grauior ac denſior fiat, quoad propria forma abiecta, in terram commutetur; ſimiliterque terram pari modo in tantam raritatem abire, vt ex ea aër, vel ignis efficiatur.

Solut. 4. Ad quartum, calorem ignis à frigiditate aëris, etſi exigua, remitti poſſe, quantum ſatis ſit ad generationem aëris qui cum vehementi etiam calore gignitur; maximè cùm aëri contra ignis voracitatem ferant nonnunquam ſuppetias externa agentia, potiſſimùm corpora cœleſtia.

Solut. 5. Ad quintum, etſi ignis vicinum aëris elementum aſſiduè carpat, coërceri tamen eius licentiam ab iis cauſis quas ſuprà retulimus.

QVÆ

QVÆSTIO II.

Num ſymbolica elementa in ſeſe faciliùs commeent.

ARTICVLVS I.

Argumenta, quæ affirmatiuam partem oppugnant.

LEMENTA ſymbolica dicuntur ea quæ ſocietate qualitatis alicuius in excellenti gradu conueniunt: vt ignis & aer, quæ denominantem calorem; terra & ignis, quæ ſiccitatem denominãtem communem habent. Quòd igitur inter elementa ſymbolica non ſit facilior commigratio, hunc in modum videtur concludi. Eadem eſt duorum ad duo, quæ vnius ad vnum proportio; tamque difficile eſt duo à duobus, quàm ab vno vnum vinci: at in elementis ſymbolicis quatuor qualitates inter ſe pugnant; in aſymbolicis duæ. Non eſt igitur inter illa, quàm inter hæc, facilior cõmigratio. *Quæ dicantur ſymbolica elementa.* *1. Argum.*

2\. Secundò, ſi elementa ſymbolica in ſe faciliùs commutarentur, propterea eſſet, quia ex elemento ſymbolico vna tantùm qualitas videtur expelli; ex aſymbolico duplex: ſed non ita res habet; ergo, &c. Probatur minor, quia cùm ex igni generatur aer, excluduntur ab igni duæ qualitates, nempe calor ignis quoad aliquos gradus; & ſiccitas, in cuius locum ſuccedit humiditas. 3. Tertiò, aquæ gutta in rogum iniecta, faciliùs ab igni abſumitur, quàm particula terræ; & tamen aqua eſt ſymbolica, terra verò ſymbolica reſpectu ignis: ergo, &c. 4. Quartò, Actio fundatur in contrarietate; ergo vbi maior contrarietas extiterit; ibi erit maior ad agendum vis & efficacitas: ſed inter elementa aſymbolica eſt maior contrarietas, cùm ſit pugna inter quatuor; ergo aſymbolica agent celeriùs, ſéque faciliori negotio profligabunt, & ex ſe mutuò gignentur.

ARTICVLVS II.

Conſtituitur pars affirmatiua.

IHILOMINVS aſſerendum cum Ariſt. cap. 4. huius lib. eiúſque interpretibus, ſymbolica faciliùs in ſe tranſmutari, ſed aduertendum, iſtiuſmodi facilitatem duobus modis poſſe intelligi; vno vt faciliùs conuerti, idem ſit, ac pauciora in conflictu amitti; altero, vt idem ſit atque celeriùs conuerti. Prior ſenſus, qui nonnullis placuit, nobis omnino diſplicet, éſtque alienus à mente Philoſophi, cùm enim probarit elementa ſymbolica tranſmutari faciliùs, quia tunc pauciora deperduntur: ſi faciliùs tranſmutari, eſſet deperdi pauciora, ridicula eſſet eius probatio; *Faciliùs conuerti elementa ſymbolica, quo pacto accipiendum.*

 oſtende

ostenderet enim idem per idem. Accedit quòd Aristoteles ad eiusmodi facilitatem explicandam, vsurpat verba illa, citiùs, tardiùs. Dicendum igitur elementa symbolica faciliùs, id est, celeriùs, in se mutuò commeare; contrà verò asymbolica tardiùs. Quod intellige ordinariè, ac nisi quid aliunde occurrat: quod transmutationem in symbolicis retardet, in asymbolicis acceleret. Priorem partem huius pronunciati confirmauit Aristoteles cap. citato, text. 25. quia vt asymbolica ex se vicissim gignantur, duæ qualitates abigendæ sunt, vt symbolica, vna duntaxat: promptius autem est in iis vnam quàm duas qualitates vincere, & à subiecto depellere. Nam cùm duæ qualitates actiuæ in gradu perfecto eidem elemento non conueniant, licèt vnum asymbolicum vehemēter agat in aliud, per qualitatem actiuam; tamen per passiuam remissiùs agit, ideóque multum differtur assimilatio. Vt in aqua videre est, quam licèt ignis breui tempore calefaciat, lentè exsiccat, proindéque eam tardè in se conuertit. Quod non accidit aëri, verbi gratia, comparatione aquæ, in quam agit per calorem, nullo inter reliquas qualitates existente dissidio, quod materiam demoretur.

Conclusio bipartita. *Eius pars prior confirmatur.*

Posterior eiusdem pronunciati pars ex eo ostenditur, quia aquæ portiuncula, quæ ob suam exiguitatem parum resistit, celeriùs in ignem abit, quàm magna aëris portio in eundem ignem: cùm tamen ignis & aqua inter asymbolica; aër & ignis inter symbolica numerentur. Sed hoc ex accidente euenit, vt patet. Aduerte etiam non omnia symbolica æquè facilè, neque omnia asymbolica, æquè difficilè transmutari, sed pro ratione actiuitatis & resistentiæ, maioríque & minoris efficacitatis ipsarum qualitatum. Quæ quo modo habeāt, & qua ratione in elementis attemperatæ sint, superiùs exposiumus.

Confirmatur posterior. *Non omnia elementa symbolica æquè facilè, aut asymbolica æquè difficilè conuertuntur.*

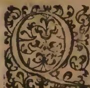
Solut. 1. Igitur argumenta initio allata sic dilues: Ad primum dic, tam difficile esse vnum ab vno, quàm duo vinci à duobus, cùm cætera paria sunt, quod in subiecta materia non accidit, vbi duorum complicatio, aduersariorum protrahit victoriam.
2. Ad secundum respondendum est, etiam in interitu elementi symbolici vtramque expelli qualitatem, sed eam in qua erat conuenientia, nōn nisi ex accidenti perimi: faciliorem autem aut minùs facilem conuersionem secundùm ea tantùm, quæ per se expelluntur, spectandam esse, vt D. Thomas & Ægidius annotarunt.
3. Ad tertium quid dicendum sit, liquet ex dictis.
4. Ad quartum, concesso antecedente, neganda est consecutio: non enim ex multis contrariis, quibus æquè multa ex aduerso resistunt, maior in agendo acrimonia & efficacia perpetuò arguitur, sed maior actionum numerus, vt ex superioribus constat.

QVÆSTIO III.

Vtrùm ex pluribus elementis possit gigni vnum à quolibet eorum specie distinctum.

ARTICVLVS I.

Quibus argumentis videatur non posse.

VOD saltem, duobus in certamine pereuntibus, non possit gigni tertium, suadetur primùm, quia si duo se mutuò interimunt, vnum idémque elementum erit simul fortius & imbecillius: fortius, quia vincit perimitque alterum; imbecillius, quia ab altero superatur & extinguitur. Quod tamen non videtur qua ratione constare possit. Item, sublata causa, non potest edi effectus, sed elementa, quæ inter se congrediuntur, sunt causa illius quod post conflictum oritur: ergo si ipsa intereant, nequibit aliud elementum ab eis procreari.

Præterea, quòd saltem ex aqua & igni, non possit effici tertium, probatur. Nam tunc & frigiditas & calor, pugnando sese infringunt; & humiditas ac siccitas pari modo, vt ex quatuor qualitatibus depressis refractísque non elemētum, sed mixtum resultat. Vltimò quòd ex habentibus symbolum, non fiat tertium, ostenditur exemplo ignis & aëris. Etenim, his in se agentibus, non perit caliditas, cùm ambo calida sint, & calor non aduersetur calori: manebit igitur in materia calor, sub excellenti gradu, qui cùm non obseruiat nisi aëris & ignis generationi; vtique ex tali congressu, nec terra nec aqua prodibit, proindéque, nec tertium aliquod ab igni & aëre specie diuersum.

ARTICVLVS II.

Solutio dubij. Explicatio argumentorum.

N hac controuersia sit prima conclusio. Potest elementum vnum corrumpere plura elementa, & ex iis aliud à corruptis specie distinctum generare. Hæc ostenditur, quia nihil obstat, quominus vehemens ignis agat simul in portionem vnam aëris, & alteram terræ, & aliam aquæ, sibi aptè coniunctas, eásque perfectè disponat, & in ignem conuertat. *Prima conclusio.*

Secunda conclusio: Quælibet duo elementa non habentia symbolum, possunt occasu suo tertium gignere, ab ipsis specie diuersum. Hæc tradita est ab Aristotele cap. 4. text. 29. eámque declarat, & confirmat S. Thomas; si enim concurrat ignis & aqua, ita vt calor illius, frigiditatem huius; & humiditas huius, siccitatē illius multùm exsuperet; poterunt istiusmodi qualitates ad eum se gradum perducere, 2.

cere,

cere, vt exiſtat in materia humiditas & caliditas, quas forma aëris conſequitur expulſis formis aquæ,& ignis.

Hanc concluſionem ſtatuimus de elementis, quæ non habent ſymbolum, non de iis quæ habent, quia ex illis tantùm non ex his, vt probat vltimum ſuperioris articuli argumentum, poteſt oriri tertium à progenitoribus ſpecie differens. Quod intellige,niſi duo habentia ſymbolum aliunde iam fracta & debilitata, atque à ſuo naturali ſtatu procul deiecta, in pugnam veniant, vt aër admodum frigidus, & ignis cum aliqua iactura caloris: tunc enim ex his conflictu pereuntibus, poterit gigni aqua. Item ex terra præter naturam aliquantulùm humida, calidáque, & ex aqua calida, ſimiliter extinctis, poterit aër generari. Quod eo minùs eſt mirandum,quia non neceſſe eſt genitum produci cum qualitatibus in eo gradu, quem in naturali ſuo ſtatu & perfectione poſtulat.

Solutio 1. Ad primum eorum, quæ pro aduerſaria parte adduximus, facilè reſpondebit, qui meminerit ea quæ à nobis ſuperiùs tradita ſunt de actiuitate, patibilitate, & reſiſtentia primarum qualitatum. Nam cùm ea, quæ plus agunt, minùs reſiſtant; & quæ plus reſiſtunt, minùs agant; poterunt interdum duo elementa, compenſatis vtrinque viribus,ſe inuicem demoliri, vt neutrum victoriam reportet, ſed ita agendo

---

ΚΕΦ. ε.

a Υ' μὴν ἀλλ' ἔτι καὶ ὧδε θεωρήσωμεν περὶ αὐτῶν· εἰ γάρ ἐστι τῶν φυσικῶν σωμάτων ὕλη, ὥσπερ καὶ δοκεῖ ἐνίοις, ὕδωρ καὶ ἀὴρ, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνάγκη ἤτοι ἓν ἢ δύο εἶναι ταῦτα, ἢ πλείω. ἓν μὲν δὴ πάντα οὐχ οἷόν τε. οἷον ἀέρα πάντα, ἢ ὕδωρ, ἢ πῦρ, ἢ γῆν, εἴπερ ἡ μεταβολὴ εἰς τἀναντία. εἰ γὰρ εἴη ἀὴρ, εἰ μὲν ὑπομένει, ἀλλοίωσις ἔσται, ἀλλ' οὐ γένεσις. b ἅμα δ' οὐδ' οὕτω δοκεῖ, ὥστε ὕδωρ εἶναι ἅμα καὶ ἀέρα, ἢ ἄλλο ὁτιοῦν. ἔστι δή τις ἐναντίωσις καὶ διαφορὰ, ἧς ἕξει θάτερον μόριον τὸ πῦρ, οἷον θερμότητα. ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔσται τό γε πῦρ ἀὴρ θερμός. ἀλλοίωσις γὰρ τὸ τοιοῦτον, καὶ οὐ φαίνεται. ἅμα δὲ πάλιν εἰ ἔσται ἐκ τοῦ πυρὸς ἀὴρ, τοῦ θερμοῦ εἰς τοὐναντίον μεταβάλλοντος ἔσται. ὑπάρξει ἄρα τῷ ἀέρι τοῦτο, καὶ ἔσται ὁ ἀὴρ ψυχρόν τι. ὥστε ἀδύνατον τὸ πῦρ ἀέρα θερμὸν εἶναι. ἅμα γὰρ τὸ αὐτὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἔσται. ἀλλά τι ἄρα παρ' ἀμφότερα τὸ αὐτὸ ἔσται, καὶ ἄλλη τις ὕλη Text. 31.

CAPITIS V. Explanatio.

Elementa eſſe communia generationis principia. a Tamen adhuc. Docuit omnia elemēta ex ſe viciſſim oriri: nunc vt oſtēdat ea eſſe communia aliarum rerum generationis principia, diſquirit, ſit-ne in rerum natura aliquod corpus, quod elementorum materia dici debeat, an nō: probátq; contra veteres Phyſiologos, eiuſmodi corpus neutiquam dari. Id enim aut eſſet vnum è quatuor elementis, vt aër, vel aqua: aut ſi non vnum, duo plurave: vel ſi non vnum ex iis, eſſet vtique corpus aliquod à quatuor elemētis diſtinctum. Quòd autem nullum huiuſce tripartitæ varietatis membrum admittendum ſit, ſingulatim probat. Nam ſi primum detur, & aër, verbi gratia, cæteris tanquā materia ſubiiciatur, cùm aër ſit quidpiam actu perfecto

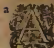
agendo vincant, & patiendo vincantur, vt tandem ambo ſuccumbant,& in tertium ab vtroque diſtinctum, abeant.Itaque nihil vetat idem alia ratione fortius eſſe,alia imbecillius.

Ad ſecundum reſpondendum eſt, cùm duobus elementis extinctis,oritur tertium,primum non eſſe pereuntium, & primũ eſſe geniti pertinere ad idem inſtans,ſatiſque eſſe geniti cauſam immediatè antè fuiſſe; imò nec in aliis rebus oportere exiſtere ſemper cauſam principalem ſecundùm ſe,ante punctum generationis, cùm plerumque ſufficiat dari tunc inſtrumentariam eius virtutem, vt patet in animantibus,quorum virtus ſemini impreſſa,licèt illa obierint, prolis generationem efficienter attingit. Solut. 2.

Ad tertiũ dicimus,nonnunquã ex mutua ignis & aquæ oppugnatione reſultare in ipſorum materia temperationẽ primarum qualitatum,qua forma miſti ſequatur: nonnunquã tamen, etſi nulla ex primis qualitatibus in ſummo gradu maneat,effici eam mixturam, quæ ſufficiat ad generãdum tertiũ elementũ extra naturalem eius ſtatum. Solut. 3.

Quartum argumentum probat ſecundam noſtram cõcluſionem, cum ea tamen moderatione, quam adhibuimus, oſtendentes poſſe nonnunquam, v.g. ignis & aëris congreſſu, inferri in materiam frigus ſufficiens ad aquæ generationem. Solut. 4.

CAP. V.

Text. 31. a TTAMEN *adhuc & hic quoque de eis contemplemur. Si enim aqua & aer, & id genus, naturalium corporum materies ſint ſicuti nonnullis quoque placet, aut vnum, aut duo, aut plura eſſe hæc neceſſe eſt. Itaque vt vnum ſcilicet aer, vel aqua, vel ignis, vel terra, omnia fit, fieri nequit, ſi tranſmutatio in contraria fit, atque id tranſmutetur. Nam ſi aër fit, ſi remanet, alteratio erit, & non generatio.* b *Inſuper nec ita videtur, vt ſimul aer & ignis aut quoduis aliud ſit. Eſſet enim aduerſantia quadam, differentiáque, cuius partem alteram ceu calorem ignis haberet. At verò nec ignis aer calidus erit: nam quod eſt eiuſmodi, alteratio eſt, & non generatio. At hæc ſi ex igni aer oriatur, calore in contrarium mutato fiet: hoc ergo inerit aeri, eritque aër frigidum quid. Quare fieri nõ poteſt, vt ignis aër calidus ſit: ſimul enim idem calidum eſſet, atque frigidum. Erit ergo aliud quid præter vtrumq; idem & alia quadam commu*

perfecto exiſtens, ſequitur, alia dum ex eo fiunt, non gigni, ſed alterari: ſiquidem quoties ſubiectum manet idẽ quoad formam & materiam;& mutatur ſecundùm qualitates, alteratio eſt.

b *Inſuper.* Refellit ſecundum membrũ, oſtendens non poſſe duo aut plura aliorum principia eſſe, vt aërem ignis, & aquam terræ. Nam ſi ex aëre tanquam ex principio fiat ignis, cùm aër maneat,& ignis non fiat niſi ex cõtrario, dabitur aliqua oppoſitio & contrarietes, cuius vnã partem habeat ignis, alteram aër, vtranque verò ſimul in ſe cohibeat cõpoſitum,quod denuo gignitur,quodque non eſt aliud quàm ipſe ignis: atque ita inerunt ſimul duo contraria in eodem. Nec ſatisfaciet, qui dixerit vnum eiuſmodi contrariorum eſſe in aëre,alterũ in igne.proindéque non

rectè colligi dixeo contraria inueniri simul in eodem. Non, inquã, satisfaciet, quia materia non est compositionis distincta ab eo quod ex ipsa constat, nec re vera eo opposita est. Quapropter si aer sit materia ignis, & habeat in se humiditatem, erit simul in igne humiditas & siccitas: illa ab aere, hæc à forma ipsius ignis. Vnde colliges antiquorum Philosophorũ in dictis repugnantiam, dum elementum vnum aliquod ex his materiam faciunt. Si enim tale elementum subijcitur vt aiunt, formis aliorum, materia est: rursus verò si est ens in actu, vt ponunt materia non est.

Veterum in dictis repugnantia.

c *Sed neque aliud.* Reijcit tertiũ mẽbrum, probans præter quatuor elementa non dari aliud corpus quod ipsorum principium & materia sit, vt veteres quidam ponebant, alij statuentes corpus mediũ inter ignem & aërem crassius igne aëre subtilius: alij medium inter terram & aquam aqua densius, terra subtilius. Quod ergo nõ detur corpus mediũ inter ignẽ & aërem, ostendit, quia posset illud fieri aër & ignis recipiendo cõtrarias qualitates, nẽpe siccitatẽ ignis & humiditatem aëris: quod enim vtriusque extremi naturam ita participat, vtriusq; affectiones recipere valet: & quod vtriusque affectiones in se cohibet, vtriusq; naturam in se includit. Hinc ne colligas, mista quibus quatuor primæ qualitates insũt, debere elemẽtorum formas in se actu cõtinere: aliter enim illæ mistis competunt: aliter cõpeterẽt medijs corporibus inter singula duo elementa: his enim iuxta veterũ Philosophorũ dogmata cõuenire.it in eodem gradu quo extremis, cùm sic earũ formis non repugnent: illis autem non nisi refractæ conueniunt. Quòd si quis obijciat contraria perfecta non posse dari simul, atque adeò non posse illa inueniri pariter in prædictis medijs corporibus: Occurrendum erit, ex hoc quidem capite quod cõtraria sint, pugnare in eodem subiecto, ex alio tamen, id est, respiciendo ad formas illorum corporum, quæ veteres fingebant, mutuò sese compati. Cæterum hæc ratio vt aliæ quoque non paucæ ex ijs quas in hac disceptatione affert, probabiliter duntaxat concludit vt erit consideranti perspicuum.

Diluitur obiectio.

ὕλη κοινή. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ ἁπάντων, ὅτι οὐκ ἔστιν ἓν τούτων ἐξ οὗ τὰ πάντα. c οὐ μὴν οὐδ' ἄλλο τί γε παρὰ ταῦτα, οἷον μέσον τι ἀέρος καὶ ὕδατος, ἢ ἀέρος καὶ πυρός, ἀέρος μὲν παχύτερον καὶ πυρός, τῶν δ' ἄλλων λεπτότερον. ἔσται γὰρ ἀὴρ καὶ πῦρ ἐκεῖνο μετ' ἐναντιότητος. d ἀλλὰ στέρησις τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων. ὥστ' οὐκ ἐνδέχεται μονοῦσθαι ἐκεῖνο οὐδέποτε, ὥσπερ φασί τινες τὸ ἄπειρον καὶ τὸ περιέχον. ὁμοίως ἄρα ὁτιοῦν τούτων, ἢ οὐδέν. e εἰ οὖν μηδὲν αἰσθητόν γε πρότερον τούτων, ταῦτα ἂν εἴη πάντα. ἀνάγκη τοίνυν, ἢ ἀεὶ μένοντα καὶ ἀμετάβλητα εἰς ἄλληλα, ἢ μεταβάλλοντα· καὶ ἢ ἅπαντα, ἢ τὰ μέν, τὰ δ' οὔ, ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ Πλάτων ἔγραψεν. ὅτι μὲν τοίνυν μεταβάλλειν ἀνάγκη εἰς ἄλληλα, δέδεικται πρότερον· ὅτι δ' οὐχ ὁμοίως ταχὺ ἄλλο ἐξ ἄλλου, εἴρηται πρότερον, ὅτι τὰ μὲν ἔχοντα σύμβολον θᾶττον γίνεται ἐξ ἀλλήλων· τὰ δ' οὐκ ἔχοντα βραδύτερον. f εἰ μὲν τοίνυν ἡ ἐναντιότης μία ἐστὶ καθ' ἣν μεταβάλλουσιν, ἀνάγκη δύο εἶναι· ἡ γὰρ ὕλη τὸ μέσον ἀναίσθητος οὖσα καὶ ἀχώριστος. ἐπεὶ δὲ πλείω ὁρᾶται ὄντα, δύο ἂν εἶεν αἱ ἐλάχισται. δύο δ' οὐσῶν, οὐχ οἷόν τε τρία εἶναι, ἀλλὰ τέτταρα, ὥσπερ φαίνεται· τοσαῦται γὰρ αἱ συζυγίαι· ἓξ γὰρ οὐσῶν, τὰς δύο ἀδύνατον γενέσθαι, διὰ τὸ ἐναντίας εἶναι ἀλλήλαις. περὶ μὲν οὖν τούτων εἴρηται πρότερον· g ὅτι δ' ἐπειδὴ μεταβάλλουσιν εἰς ἄλληλα, ἀδύνατον ἀρχήν τινα εἶναι αὐτῶν, ἢ ἐπὶ τῷ ἄκρῳ ἢ ἐπὶ τῷ μέσῳ, ἐκ τῶνδε δῆλον. ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς ἄκροις οὐκ ἔσται ὅτι πῦρ ἐστιν, ἢ γῆ πάντα· καὶ ὁ αὐτὸς λόγος τῷ φάναι ἐκ πυρὸς, ἢ ἐκ γῆς εἶναι πάντα. ὅτι δ' οὐδὲ μέσον, ὥσπερ δοκεῖ τισιν, ἀὴρ μὲν καὶ εἰς πῦρ μεταβάλλειν καὶ εἰς ὕδωρ, ὕδωρ δὲ καὶ εἰς

Text. 32. Text. 33. Text. 34. Text. 35.

d *[illegible]*. Diceret aliquis mediũ illud corpus nullius elemẽti proprietatẽ sortiri, sed ea priuatũ esse: id confutat Aristoteles ex eo, quia nũquam datur priuatio

natio absque altero contrariorum in subiecta materia, hoc est, quin alterum contrariorum insit. Itē quia eiusmodi corpus pari modo omni alia qualitate vacaret, & esset quasi infinitū quiddam ad recipiendum formas, concludere & cōprehendere in se valēs omnia, vt iis qui bus illud visum fuit qui tamen lōgè a veritate aberrarūt.

e *Si igitur nullum.* Ex eo quòd nullum corpus sub sensum cadens, elementis prius sit: vt ex superiori disputatione constat, cōpertum esse vult Aristoteles elementa esse absolutè prima sensibilia. Deinde vt cōfirmet nullum elemētum esse principium aliorum, quærit num elementa permaneat, an alia in alia mutentur: idque vel omnia vel quædam, vt Plato in Timæo docuit, asserens terram nō mutari. Tum quæstioni respondet, ea quæ superiùs tradidit summatim colligendo, atque, omnia transmutari inuicem, quia affecta sunt contrariis mutuò pugnantibus: sed quędam celeriùs, vt symbolica; alia tardius, vt quæ symbolum non habent, ex se gigni.

f *Ergo si vna sit.* Ex duplici contrarietate colligit quatuor esse elemēta, non plura neque pauciora. Si vna, inquit, esset contrarietas, duo tātum forent elementa (nam materia prima quæ singulis formis subest, & ex se est pura potentia, nequaquam in elementorum numero reponitur) nūc autem, cùm sint duæ cōtrarietates, neque plures qualitatum primarum combinationes, quę elementa cōstituant, dari possint, quàm quatuor, necessario fatendum erit quatuor esse mundi elementa, neque hunc numerum aut maiorem effici aut minorem potuisse.

communis materies. Eadem autem & de omnibus ratio est, non esse, inquam, inter hæc vnum, ex quo
Text. 32. *vniuersa sint.* c *Sed neque aliud quidpiam, præter hæc, veluti medium quoddam aeris & aquæ, aut aeris & ignis, aere quidem & igni crassius, sed cæteris subtilius. Nam illud aër & ignis cū contrarietate esset;* d *sed è contrariis alterū priuatio est. Quare fieri non potest vt illud vnquam per se sit, quemadmodum quidam aiunt infinitum, & id*
Text. 33. *quod comprehendit, atque continet. Similiter ergo horum quoduis aut certè nullum.* e *Si igitur nullum sensibile hisce prius sit, hæc profectò erunt prima. At igitur ea semper manere & in sese vicissim transmutari nō posse, aut posse, & aut omnia, aut aliqua & aliqua non, quemadmodū in Timæo*
Text. 34. *Plato prodidit, est necesse. Quòd igitur necesse sit ea inuicem in se mutari, demonstratum est prius. Quod verò non æquè celeriter aliud ex alio nascatur, quod quæ communem nacta sunt qualitatem, celerius ex sese mutuò oriantur, quæ verò non sunt nacta, tardius, dictum est iam.* f *Ergo si vna sit aduersantia per quam mutationem subeant, duo sint, necesse est: nam insensibilis inseparabilisque materies medium est. Porrò cùm plura esse videantur duæ ad minimū contrarietates erunt. Sed cùm duæ sint, esse tria non possunt, sed quatuor, vt patet: tot enim sunt coniugationes. Nam cùm sint sex, duæ ex iis fieri non possunt: propterea quòd inter sese contrariæ sunt. Sed de hisce diximus prius.*
Text. 35. g *Cùm autem mutuò in sese transmutentur, fieri non posse, vt principium quoddam sit eorum, vel in extremo vel in medio, ex hisce palàm fiet. In extremis igitur non erit principium, quia ignis, aut terra essent omnia, idemq; sermo est, atque si ex igne aut terra constare omnia dicamus. Præterea, neque medium principium erit, sicuti quidā aërem quidem, & in ignem & in aquam: aquam verò & in*

g *Cùm autem mutuò.* Ex dictis hanc conficit rationem; Omnia elementa possunt in se mutuò cōuerti. igitur nullum est cęterorum principiū, cùm nulla sit maior ratio, cur hoc potiùs quam illud fit. Quia tamen posset quis dicere non omnia inuicem mutari, sed *Omnia elementa in se vicissim mutari.*

rectè colligi duo contraria inueniri simul in eodem. Non, inquā, satisfaciet, quia materia non est compositum distinctum ab eo quod ex ipsa constat, nec re vera compositū est. Quapropter si aer sit materia ignis, & habeat in se humiditatem, erit simul in igne humiditas & siccitas, illa ab aere, hæc à forma ipsius ignis. Vnde colliges antiquorum Philosophorū in dictis repugnantiam, dum elementum vnum alterius materiā faciunt. Si enim tale elementum subiicitur, vt aiunt, formis aliorum, materia est: rursus verò si est ens in actu, vt ponunt, materia non est.

Veterum in dictis repugnantia.

c *Sed neque aliud.* Reiicit tertiū mēbrum, probans præter quatuor elementa non dari aliud corpus quod ipsorum principium & materia sit, vt veteres quidam ponebant, alij statuentes corpus mediū inter ignem & aërem crassius igne, aëre subtilius, alij medium inter terram & aquam aqua densius, terra subtilius. Quòd ergo nō detur corpus mediū inter ignē & aërem, ostendit, quia posset illud fieri aër & ignis recipiendo cōtrarias qualitates, nēpe siccitatē ignis & humiditatem aëris: quod enim vtriusque extremi naturam ita participat, vtriusq; affectiones recipere valet: & quod vtriusque affectiones in se cohibet, vtriusq; naturam in se includit. Hinc ne colligas, mista, quibus quatuor primæ qualitates insūt, debere elemētorum formas in se actu cōtinere: aliter enim illę mistis competunt: aliter cōpeterēt medijs corporibus inter singula duo elementa: his enim iuxta veterū Philosophorū dogmata conuenirent in eodem gradu quo extremis, cum & earū formis non repugnent: illis autem non nisi refractæ conueniunt. Quòd si quis obijciat contraria perfecta non posse dari simul, atque adeò non posse illa inueniri pariter in prædictis medijs corporibus: Occurrendum erit, ex hoc quidem capite quòd cōtraria sint, pugnare in eodem subiecto, ex alio tamen, id est, respiciendo ad formas illorum corporum quæ veteres fingebant, mutuò sese compati. Cæterum hæc ratio vt aliæ quoque non paucæ ex ijs quas in hac disceptatione affert, probabiliter duntaxat concludit vt erit consideranti perspicuum.

Dilutio obiectionis.

ὕλη κοινή. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ ἁπάντων. ὅτι οὐκ ἔστιν ἓν τούτων ἐξ οὗ τὰ πάντα. οὐ μὴν οὐδ' ἄλλο Text. 32.
τί γε παρὰ ταῦτα, οἷον μέσον τι ἀέρος καὶ ὕδατος, ἢ ἀέρος καὶ πυρός, ἀέρος μὲν παχύτερον καὶ πυρός, τῶν δὲ ἄλλων λεπτότερον. ἔσται γὰρ ἀὴρ καὶ πῦρ ἐκεῖνο μετ' ἐναντιότητος. ἀλλὰ στέρησις τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων. ὥστ' οὐκ ἐνδέχεται μονοῦσθαι ἐκεῖνο οὐδέποτε, ὥσπερ φασί τινες τὸ ἄπειρον καὶ τὸ περιέχον. ὁμοίως ἄρα ὁτιοῦν τούτων, ἢ οὐδέν. εἰ οὖν μηδὲν αἰσθητόν Text. 33.
γε πρότερον τούτων, ταῦτα ἂν εἴη πάντα. ἀνάγκη τοίνυν ἢ ἀεὶ μένοντα καὶ ἀμετάβλητα εἰς ἄλληλα, ἢ μεταβάλλοντα· καὶ ἢ πάντα, ἢ τὰ μὲν, τὰ δ' οὔ, ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ Πλάτων ἔγραψεν. ὅτι μὲν τοίνυν Text. 34.
μεταβάλλειν ἀνάγκη εἰς ἄλληλα, δέδεικται πρότερον· ὅτι δ' οὐχ ὁμοίως ταχὺ ἄλλο ἐξ ἄλλου, εἴρηται πρότερον, ὅτι τὰ μὲν ἔχοντα σύμβολον θᾶττον γίνεται ἐξ ἀλλήλων· τὰ δ' οὐκ ἔχοντα βραδύτερον. εἰ μὲν τοίνυν ἡ ἐναντιότης μία ἐστὶ καθ' ἣν μεταβάλλουσιν, ἀνάγκη δύο εἶναι· ἡ γὰρ ὕλη τὸ μέσον ἀναίσθητος οὖσα, καὶ ἀχώριστος. ἐπεὶ δὲ πλείω ὁρᾶται ὄντα, δύο ἂν εἶεν αἱ ἐλάχισται. δύο δ' ὄντων, οὐχ οἷόν τε τρία εἶναι, ἀλλὰ τέτταρα ὥσπερ φαίνεται· τοσαῦται γὰρ αἱ συζυγίαι· ἓξ γὰρ οὐσῶν, τὰς δύο ἀδύνατον γενέσθαι, διὰ τὸ ἐναντίας εἶναι ἀλλήλαις. περὶ μὲν οὖν τούτων εἴρηται πρότερον. ὅτι δ' ἐπειδὴ μεταβάλλουσιν εἰς Text. 35.
ἄλληλα, ἀδύνατον ἀρχήν τινα εἶναι αὐτῶν, ἢ ἐπὶ τῷ ἄκρῳ ἢ ἐπὶ τῷ μέσῳ, ἐκ τῶνδε δῆλον. ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς ἄκροις οὐκ ἔσται ὅτι πῦρ ἔσται, ἢ γῆ πάντα· καὶ ὁ αὐτὸς λόγος τῷ φάναι ἐκ πυρὸς, ἢ ἐκ γῆς εἶναι πάντα. ὅτι δ' οὐδὲ μέσον, ὥσπερ δοκεῖ τισιν, ἀὴρ μὲν καὶ εἰς πῦρ μεταβάλλειν καὶ εἰς ὕδωρ, ὕδωρ δὲ καὶ εἰς

d *elementorum.* Diceret aliquis mediū illud corpus nullius elemēti proprietatē sortiri, sed ea priuatū esse: id confutat Aristoteles ex eo, quia nāque datur priuatio

ratio absque altero contrariorum in subiecta materia, hoc est, quin alterum contrariorum insit. Itaque cum eiusmodi corpus pari modo omni alia qualitate vacaret, & esset quasi infinitũ quidpiã addictum formæ, concludere & cõprehendere in se valẽs omnia, veluti quibusdã visum fuit: qui tamen lõgè a veritate aberrarũt.

e *Si igitur nullum.* Ex eo quod nullum corpus sub sensum cadens, elementis prius sit: vt ex superiori disputatione constat, cõpertum esse vult Aristoteles elementa esse absolutè prima sensibilia. Deinde vt cõfirmet nullum elemẽtum esse principium aliorum, quærit num elementa permaneãt, an alia in alia mutentur: idque vel omnia vel quædam, vt Plato in Timæo docuit, asserens terram nõ mutari. Tum quæstioni respondet, ea quæ superiùs tradidit summatim colligendo, aitque, omnia transmutari inuicem, quia affecta sunt contrariis mutuò pugnãtibus: sed quędam celeriùs, vt symbolica; alia tardiùs, vt quæ symbolum non habent, ex se gigni.

communis materies. Eadem autem & de omnibus ratio est, non esse, inquam, inter hæc vnum, ex quo
Text. 32. *vniuersa sint.* [c] *Sed neque aliud quidpiam, præter hæc, veluti medium quoddam aëris & aquæ, aut aëris & ignis, aëre quidem & igni crassius, sed cæteris subtilius. Nam illud aër & ignis cũ cõtrarietate esset;* [d] *sed è contrariis alterũ priuatio est. Quare fieri non potest vt illud vnquam per se sit, quemadmodum quidam aiunt infinitum, & id*
Text. 33. *quod comprehendit, atque continet. Similiter ergo horum quoduis aut certè nullum.* e *Si igitur nullum sensibile hisce prius sit, hæc profectò erunt prima. Aut igitur ea semper manere & in sese vicissim transmutari nõ posse, aut posse, & aut omnia, aut aliqua & aliqua non, quemadmodũ in Timæo*
Text. 34. *Plato prodidit, est necesse. Quòd igitur necesse sit ea inuicem in se mutari, demonstratum est priùs. Quòd verò non æquè celeriter aliud ex alio nascatur, quod quæ communem nacta sunt qualitatem, celeriùs ex sese mutuò oriantur, quæ verò non sunt nacta, tardiùs, dictum est iam.* [f] *Ergo si vna sit aduersantia per quam mutationem subeant, duo sint, necesse est: nam insensibilis inseparabilisque materies medium est. Porrò cùm plura esse videantur duæ ad minimũ contrarietates erunt. Sed cùm duæ sint, esse tria non possunt, sed quatuor, vt patet: tot enim sunt coniugationes. Nam cùm sint sex, duæ ex iis fieri non possunt: propterea quòd inter sese contrariæ sunt. Sed de hisce diximus priùs.*
Text. 35 g *Cùm autem mutuò in sese transmutentur, fieri non posse, vt principium quoddam sit eorum, vel in extremo vel in medio, ex hisce palàm fiet. In extremis igitur non erit principium, quia ignis, aut terra essent omnia, idemque sermo est, atque si ex igne aut terra constare omnia dicamus. Præterea, neque medium principium erit, sicuti quidã aërem quidem, & in ignem & in aquam: aquam verò & in*

f *Ergo si vna.* Ex duplici contrarietate colligit quatuor esse elemẽta, non plura neque pauciora. Si vna, inquit, esset contrarietas, duo tãtùm forent elementa (nam materia prima quæ singulis formis subest, & ex se est pura potentia, nequaquam in elementorum numero reponitur) nũc autem, cùm sint duæ cõtrarietates, neque plures qualitatum primarum combinationes, quę elementa cõstituant, dari possint, quàm quatuor, necessariò fatendum erit quatuor esse mundi elementa, neque hunc numerum aut maiorem effici aut minorem potuisse.

g *Cùm autem mutuò.* Ex dictis hanc conficit rationem; Omnia elementa possunt in se mutuò cõuerti. igitur nullum est cęterorum principiũ, cùm nulla sit maior ratio, cur hoc potiùs quàm illud sit. Quia tamen posset quis dicere non omnia inuicem mutari, sed *Omnia elementa in se vicissim mutari.*

media in extrema, & extrema in media, non tamen extrema inter se; nempe ignem & terram; atq; adeo hęc posse aliorum esse principium: id cõfutat, quia alioqui omnia essét terra & ignis, aut saltẽ ex terra & igni proprias formas adhuc retinẽtibus, constarent; quod planè absurdũ est. Deinde ostendit neque mediũ corpus posse dici principium, vti quidam aiebant, eo ducti argumento quòd medium transeat in extrema, ipsa verò extrema immutabilia sint. Hoc autem vt probet, sumit non dari progressionem infinitam ex parte extremorum, sed consistendum in duobus extremis, alioqui essent in vno infinitæ qualitates contrariis oppositæ, per quas vnum elementum infinitis aduersaretur.

h *Sit T. terra.* Demonstrat si medium in extrema cõmutetur, necessariò inter se commutatum iri extrema. Vtitur verò in hac demonstratione literis, vt sæpe alibi, & pro affectionibus elementorum sumit quædam, quæ veræ eorũ affectiones non sunt, vt candorem & nigredinem, videlicet quia in exemplis quærenda veritas non est. Summa rationis, vt colligit D. Thomas, ita habet; Quæcunque mutuò contraria sunt, possunt inuicẽ transmutari: sed omnia elementa, siue habeant, siue non habeant symbola, siue media, siue extrema sint, opponuntur inter se vel vna, vel duplici qualitate; igitur omnia inuicem transmutari queunt.

Quæ mutuò contraria sunt, posse inuicem transmutari.

εἰς ἀέρα καὶ εἰς γῆν, τὰ δ' ἔσχατα, οὐκ ἔτι εἰς ἄλληλα. δεῖ μὲν γὰρ στῆναι, καὶ μὴ εἰς ἄπειρον τοῦτο ἰέναι ἐπ' εὐθείας ἐφ' ἑκάτερα· ἄπειροι γὰρ αἱ ἐναντιότητες ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ἔσονται. h ἔστω γὰρ γῆ ἐφ' ᾧ γ, ὕδωρ ἐφ' ᾧ υ, ἀὴρ ἐφ' ᾧ α, πῦρ ἐφ' ᾧ π. εἰ δὲ τὸ α μεταβάλλει εἰς τὸ π, καὶ υ, καὶ ἐναντιότης ἔσται τῶν α π. ἔστω δὲ ταῦτα, λευκότης καὶ μελανία. πάλιν εἰ εἰς τὸ υ τὸ α, ἔσται ἄλλη· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ τὸ υ, καὶ π. ἔστω δὲ ξηρότης καὶ ὑγρότης, τὸ μὲν ξ, ξηρότης, τὸ δὲ υ, ὑγρότης. οὐκοῦν εἰ μὲν μένει τὸ λευκὸν, ὑπάρξει τὸ ὕδωρ ὑγρὸν καὶ λευκόν. εἰ δὲ μὴ, μέλαν ἔσται τὸ ὕδωρ. εἰς τἀναντία γὰρ ἡ μεταβολή. ἀνάγκη ἄρα ἢ λευκὸν ἢ μέλαν εἶναι τὸ ὕδωρ· ἔστω δὴ τὸ πρῶτον. ὁμοίως τοίνυν καὶ τῷ π, τὸ ξ ὑπάρξει ἡ ξηρότης. ἔσται ἄρα καὶ τῷ π τῷ πυρὶ, μεταβολὴ εἰς τὸ ὕδωρ· ἐναντία γὰρ ὑπάρχει. τὸ μὲν γὰρ πῦρ, τὸ πρῶτον μέλαν ἦν, ἔπειτα δὲ ξηρόν· τὸ δ' ὕδωρ ὑγρὸν, ἔπειτα δὲ λευκόν. φανερὸν δὴ ὅτι πᾶσιν ἐξ ἀλλήλων ἔσται ἡ μεταβολὴ, καὶ ἐπί γε τούτων, ὅτι καὶ ἐν τῷ γ τῇ γῇ, ὑπάρξει τὰ λοιπὰ, καὶ δύο σύμβολα τὸ μέλαν καὶ τὸ ὑγρόν· ταῦτα γὰρ οὐ συνδεδύασταί πως. i ὅτι δὲ εἰς ἄπειρον Text. 36.
οὐχ οἷόν τ' ἰέναι, ὅπερ μελλήσαντες δείξειν, ἐπὶ τοῦτο ἔμπροσθεν ἤλθομεν, δῆλον ἐκ τῶνδε. εἰ γὰρ πάλιν τὸ πῦρ ἐφ' ᾧ π, εἰς ἄλλο μεταβαλεῖ καὶ μὴ ἀνακάμψει, οἷον εἰς τὸ ψ, ἐναντιότης τις τῷ πυρὶ, καὶ τῷ ψ ἄλλη ὑπάρξει τῶν εἰρημένων· οὐδενὶ γὰρ τὸ αὐτὸ ὑπόκειται, τῶν γ υ α π τὸ ψ. ἔστω δὴ τῷ μὲν π, τὸ κ· τῷ δὲ ψ, τὸ φ. τὸ δὴ κ, πᾶσιν ὑπάρξει τοῖς γ υ α π· μεταβάλλουσι γὰρ εἰς ἄλληλα· ἀλλὰ γὰρ τοῦτο μὲν ἔστω μήπω δεδειγμένον. ἀλλ' ἐκεῖνο δῆλον, ὅτι εἰ πάλιν τὸ ψ εἰς ἄλλο, ἄλλη ἔσται ἐναντιότης, καὶ τῷ ψ ὑπάρξει, καὶ τῷ πυρὶ τῷ π. ὁμοίως δ' ἀεὶ μετὰ τοῦ προστιθεμένου ἐναντιότης τις ὑπάρξει τοῖς ἔμπροσθεν. ὥστ' εἰ ἄπειρα, καὶ ἐναντιότητες ἄπειροι, τῷ ἑνὶ ὑπάρξουσιν. k εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἔσται οὔτε ὁρίσασθαι οὐδὲν, οὔτε γενέσθαι· δεήσει γὰρ εἰ ἔσται ἄλλο ἐξ ἄλλου, τοσαύτας διεξελθεῖν ἐναντιότητας. καὶ ἔτι πλείους· ὥστε εἰς ἔνια μὲν οὐδέ ποτε ἔσται μεταβολή. οἷον εἰ ἄπειρα τὰ μεταξύ· ἀνάγκη δ' εἴπερ ἄπειρα τὰ στοιχεῖα· ἔτι δ' οὐδ' ἐξ ἀέρος εἰς πῦρ εἴπερ ἄπειροι αἱ ἐναντιότητες. γίνεται δὲ καὶ πάντα ἕν· ἀνάγκη γὰρ ἁπάσας ὑπάρχειν, τοῖς μὲν κάτω τοῦ π, τὰς τῶν ἄνωθεν· τούτοις δὲ, τὰς τῶν κάτωθεν· ὥστε πάντα ἓν ἔσται.

i *Sed quòd fieri nequeat.* Non dari progressum infinitum in elementis neque versùs inferiorem, neque versùs superiorẽ partem, ostendit ex eo, quia oportet in

in aërem & terram: vltima autem non ampliùs in sese vicissim transmutari putant. Nam stet hoc, nec in infinitum rectà vtraque ex parte abeat oportet: in vno enim contrarietates essent infinitæ. h *Sit T. terra, L. Lympha, seu aqua, A, aer. I, ignis. Itaque si A, in I, & L, mutetur, vna erit contrarietas nempe ipsorum A, I; sint hæ, albor & nigror. Rursus si I, in I, & A, mutetur, erit altera, non enim L, & I, idem sunt, sint autem siccitas, & humiditas, S, quidem siccitas: H verò humiditas. Igitur si albor maneat, humida & alba erit aqua, sin minus nigra, quandoquidem in contraria mutatio est. Aquam igitur aut albam esse, aut nigram, necesse est. Sit primum: pari ergo ratione S, inerit I, transmutabitur igitur & ipse ignis in aquam: contraria enim sunt; nam ignis primò niger erat, & deinde siccus, aqua verò humida & postea alba: Liquet itaque omnia in sese vicissim transmutari, atque etiam in hisce, ipsi terræ reliqua duo symbola, nigrorem, inquam, & humiditatem competere: hæc enim necdum copu-* Text. 36. *lata fuere.* i *Sed quod fieri nequeat in infinitum abitio (quod quidem cùm essemus demonstraturi, in hoc antè incidimus) ex hisce emerget. Si enim rursum I, id est, ignis in aliud ceu in M, transmutetur, nec regressio fiat, aduersaria quædam ab hisce, quæ diximus, alia, I, & M, inerit: nam M, nulli ipsorum T. L. A. I. esse idem supponitur: Sit itaque K, ipsi I. & O, ipsi M, K, itaque omnibus T, L, A, I, inerit: nam ea in sese mutuò transmutari solent. Sed hoc quidem nondum sit ostensum, illud tamen in aperto est, quod si M, in aliud rursum transmutetur, alia in M, & in I, contrarietas inerit: atque ita semper primis cum sequentibus aliqua inerit aduersantia. Quare si infinita sint, infinitæ quoque erunt in vno contrarietates.* k *Quòd si hoc sit, nec finiri quicquam nec oriri poterit. Nam si aliud ex alio fiet, tot & adhuc plures transire contrarietates oportebit. Quare in nonnulla transmutatio fiet nunquam, videlicet si intermedia infinita sint: quod profectò necessariò accidet, si infinita sint elementa. Præterea neque ex aëre in ignem transmutatio fiet, si infinitæ sint contrarietates. Fient etiam omnia vnum: nam omnes superiorum contrarietates hisce inesse, quæ infra I, sunt collocata & contrà, necesse est. Quare omnia vnum erat.*

quolibet elemento dari infinitudinem qualitatũ aliis aduersantium. Nam cùm vnumquodque elementum, vt sensu notum est, in aliud conuertatur, quodlibet cæteris contrariũ esse oportet. Quare si infinitis, iisque natura diuersis opponatur, infinitas qualitates, per quas oppositionem exerceat, in se continebit.

k *Quòd si hoc sit.* Probat nõ posse in vno elemẽto dari infinitas qualitates: quia alioqui nullum omnino elemẽtum ex alio gigneretur. Siquidem aboleri oporteret omnia cõtraria, quę sunt in elemẽto ex quo aliud gignitur; at infinita confici & præteriri non possunt. Secundò idem confirmat, quia si in vno elemento cõuenirent infinitæ qualitates, omnia forent illud vnum, cùm in eo aliorum proprietates inessent; cùmque ei, cui alicuius rei proprietas inest, natura quoque inesse soleat.

CAPITIS SEXTI EXPLANATIO.

Reprehensio Empedoclis.

a [illegible]. Coarguit Empedoclem, quòd negarit elementa in se mutuo conuerti, simúlque dictis pugnātia inuoluerit: siquidem ex vna parte facit elementa immutabilia: ex altera affirmat posse illa inter se cōparari: nam æqualia ea vocat: cùm tamen quæ immutabilia sunt, cōparari nequeant, & ea quæ comparari possunt, mutabilia sint. Quod ex eo ostendit, quia trifariam comparari inuicē res solent. Primò, secundum quātitatem, vt duo corpora æquali magnitudine prædita. Secundò, penes qualitatem & potentiam: quod dupliciter accidit. Vel enim conferuntur secundum qualitates diuersæ speciei, vt si quis dicat ignem tantum calefacere, quantum aqua refrigerat: quæ comparatio vocatur secundum proportionem: vel secundum qualitates eiusdem speciei, vt cùm dicimus hoc calidū & illud ex æquo calefacere; & hæc est tertia comparatio. His positis argumētatur cōtra Empedoclem hunc in modum: Elementa possunt comparari inter se ex quātitate: ergo habent aliquid commune ratione cujus mutari possit. Obiiciat tamen aliquis, corpora cœlestia tum inter se, tum etiam cum sublunaribus conferri valent, cùm inter omnia finitæ magnitudinis corpora inueniatur aliqua magnitudinis proportio, siue per exuperantiam, siue per defectum. & tamen corpora transmutari: ergo ratio Aristotelis nullius momenti est. Occurrēdum, non loqui Aristotelem de comparatione quantitatis quolibet modo sumptæ, sed de ea, qua in vno corpore continetur virtute tanta moles, verbi gratia, quanta in alio; vt in vno pugillo terræ tanta, quanta in decem pugillis aquæ. Nam ex tali cōparatione, quæ non cadit nisi in ea corpora quæ communem materiam obtinent, rectè sequitur posse illa inuicem commutari.

Triplex comparatio.

Obiectio.

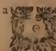
Solutio.

Hæc de re D. Tho. 1. p. q. 50. c. 3. & lib. 2. contra gent cap. 32. Caietan. & Ferr. eisdem locis Picol. in

Reiicitur quorundam opinio de magnitudine elementorum.

Aduerte, nōnullos ex hoc loco, in quo Aristoteles loquitur de decupla proportione inter elementa, collegisse de sententia Philosophi vnumquodque elementum esse decuplo maius inferiore sibi proxime cohærēte, hoc est, aquam esse decies maiorē terra, aërem aqua, ignem aëre. Verùm neque ita est, vt lib. 3. de cæl. cap. 5.

ΚΕΦ. ϛ.

a Ἀπορήσειε δ' ἄν τις τῶν λεγόντων πλείω ἑνὸς τὰ στοιχεῖα τῶν σωμάτων, ὥστε μὴ μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησι, πῶς ἐνδέχεται λέγειν αὐτοῖς εἶναι συμβλητὰ τὰ στοιχεῖα. καίτοι λέγει οὕτω· ταῦτα γὰρ ἶσα πάντα. εἰ μὲν οὖν κατὰ τὸ ποσόν, ἀνάγκη ταὐτό τι εἶναι ὑπάρχον ἅπασι τοῖς συμβλητοῖς ᾧ μετροῦνται· οἷον εἰ ἐξ ὕδατος κοτύλης εἶεν κοτύλαι ἀέρος δέκα· τὸ αὐτὸ ἦν ἄρα ἄμφω, εἰ μετρεῖται τῷ αὐτῷ. b εἰ δὲ μὴ οὕτω συμβλητὰ κατὰ τὸ ποσὸν, ὡς ποσὸν ἐκ ποσοῦ, ἀλλ' ὅσον δύναται, οἷον εἰ κοτύλη ὕδατος ἴσον δύναται ψύχειν, καὶ δέκα ἀέρος, καὶ οὕτως κατὰ τὸ ποσὸν οὐχ ᾗ ποσὸν συμβλητὰ, ἀλλ' ᾗ δύναταί τι. εἴη δ' ἂν καὶ μὴ τῷ τοῦ ποσοῦ μέτρῳ συμβάλλεσθαι τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν. οἷον ὡς τόδε θερμὸν, τόδε λευκὸν, τὸ δ' ὡς τόδε σημαίνει, ἐν μὲν ποιῷ, τὸ ὅμοιον. ἐν δὲ ποσῷ, τὸ ἴσον. ἄτοπον δὴ φαίνεται, εἰ τὰ σώματα ἀμετάβλητα ὄντα μὴ ἀναλογίᾳ συμβλητά ἐστιν, ἀλλὰ μέτρῳ τῶν δυνάμεων, καὶ τῷ εἶναι ἴσον θερμὸν ἢ ὅμοιον πυρὸς τοσονδὶ, καὶ ἀέρος πολλαπλάσιον· τὸ γὰρ αὐτὸ πλεῖον τῷ ὁμογενὲς εἶναι, τοιοῦτον ἕξει τὸν λόγον. c ἀλλὰ μὴν οὐδ' αὔξησις ἂν εἴη κατ' Ἐμπεδοκλέα, ἀλλ' ἢ ἡ κατὰ πρόσθεσιν· πυρὶ γὰρ αὔξει τὸ πῦρ.

Text. 37.

Text. 38

Αὔξει δὲ χθὼν μὲν σφέτερον γένος, αἰθέρα δ' αἰθήρ. ταῦτα δὲ προστίθεται. δοκεῖ δ' οὐχ οὕτως αὐξάνεσθαι τὰ αὐξανόμενα. d πολὺ δὲ χαλεπώτερον ἀποδοῦναι περὶ γενέσεως τῆς κατὰ φύσιν. τὰ γὰρ γινόμενα φύσει, πάντα γίγνεται, ἢ ἀεὶ ὡδὶ ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· τὰ δὲ

Text. 39.

παρὰ

CAP. VI.

Text. 37. a IRABITVR porrò aliquis, eos, qui elementa co-[illegible] vno plura esse dicunt, ita [illegible] non [illegible] tentium, sicuti Empedocles inquit, quo pacto ipsi elementa esse compa[illegible] dicere queant. Atqui ille ad [illegible] mo[illegible] : Nam aqualia sunt hæc omnia. Si igitur secundum qua[illegible], id [illegible] necesse [illegible] ve si ex aqua sextario vno aeris decem fiant: ergo [illegible] quid vtrunque sint, si mensurentur eodem. b Sin vero non hoc facto secundum quantitatem, [illegible] quanto quantum, sed quantum possi[illegible], velut si aq[illegible] sexta[illegible] aqua[illegible] gefacere, atque aeris decem [illegible] secundum quantitatem, non quatenus quantitas [illegible], sed quatenus possunt al[illegible] comparabilia [illegible] fane vt etiā non q[illegible] ne [illegible] secundum potent [illegible], atque vires: sed vt proportione compa[illegible] vt hoc calidum, hoc album. S[illegible] in qualitate quidem similitudinem significa[illegible], in q[illegible] te vero æqualitatem. V[illegible] aque esse absurdum, si corpora illa, qu[illegible] transmutari requeunt proportione comparabilia non sint, sed potentia [illegible] & eo quod tant[illegible], æquale vel simile calidū sit, atque aeris multo plus. Idem nanque, cùm maius est ex eo, quia vnius est generis [illegible] bit rationem.

Text. 38. c At vero neque accretio fit secundum Empedoclem præterquam quæ additione fit: nam igni ignem augeri censet, inquit enim,

> Augꝫ terra quidem proprium genus, ætheraque æther.

Hæc autem adiiciuntur apponuntúrque. At ea, quæ incrementa su[illegible], non ad hunc mo-

Text. 39. dum augeri videntur. d Longè autem difficilius fuerit eidem de gen[illegible]tione, quæ natura fit, rationem assignasse. Nam omnia, quæ natura gignuntur, aut semper sic aut plerumque fiunt. Quæ verò non

cap. 5. q. 3. ostendimus, neque Aristoteles id asse[illegible] enim egit de proportione [illegible], quam elementa inter se habent, vt legenti planum erit, sed de illa q[illegible] o[illegible] pugillo te[illegible] c. ad eas quæ o[illegible] aque ex [illegible] generationem ex vno terræ pugillo possunt gigni decem aquæ. — *lib. de quant. terra & aqua, Font. lib. 1. Cosm. lib. cap. 2. lat. ad c. 1. Sacr. b.*

b Sin vero non hoc. Ostendit, si elemēta ponantur eiusmodi, vt inter se, quoad virtutem seu potentiam conferri queant, non esse negandum posse illa in se [illegible]mutari. Loquitur autem nunc de comparatione quoad vires qualitatum alterantium, vt caloris & frigoris. Nam, quæ talem subeunt comparationem, vt cùm vnum elementum altero calidius aut frigidius dicimus, ea proculdubio cōmunem materiam sortiuntur, & in se vicissim agunt. Idémque eueniet, siue collatio fiat inter quantitates eiusdem siue diuersæ speciei.

c At vero neque accretio. Incusat Empedoclem, quòd dum elementorum cōmutationem negat, etiam accretionem sustulerit, & eam tantùm reliquerit, quæ accessione vnius corporis ad alterum, vt cum igni ignis additur, fit: id solet, sicuti ex [illegible] carmine constat. Nam cùm accretio fit comes generationis [illegible], & hæc non nisi [illegible] alteratione detur: qui negat, elementa, & ex consequēti mista alterari, negat etiam mista posse accrescere.

d Longè autem difficilius. Peccauit etiam in eo Empedocles, quòd iuxta doctrinæ suæ placita non poterat rationem reddere eius generationis quæ [illegible] na[illegible] fit. Talis enim generatio aut semper aut plerumque eodem modo procedit: [illegible] homo hominem, vitis vitem gignit. Empedocles autem nullam huius rei causa[illegible] afferebat, præter elementorum commistionem & coalitum; cum tamen id non sufficiat, — *Reprehensio Empedoclis.*

sufficiat, vt simile aliud sibi natura simile producat: sed requiratur prætereà forma substantialis, quæ generationis est principiũ. Nec satisfaciet Empedocles, si dicat ideo generari os, & non carnem, aut aliud quidpiam: quia Elementa hac potiùs ratione quàm illa inter se coëunt. Quæritur enim quænam sit causa talis cõcursus, cùm ipsa elementa per se esse non possint. Certè quòd non sint discordia & concordia, ex eo ostenditur, quia hæc solam elementorum secretionem & coniunctionem efficere possunt; non verò illam temperiem ac misturam qualitatum, quę ad hoc potius quàm illud generãdum necessaria est, & in qua misti ratio & natura consistit.

Confutatio responsionis.

Duplex misti consideratio.

Intellige si mistum spectetur, non vt est quid substãtiale, sed accidentarium, sic enim ex quatuor primis qualitatibus, ad certam moderationem redactis, inter sese coalescit.

e *Hoc autem est.* Cur vnumquodque aliud sibi simile generet, causam esse inquit, non solam elementorum concretionem in qua Empedocles totum fortunæ temeritati attribuit, sed formã substantialẽ, cuius est, vagã & incertam materiæ potentiam, interuentu qualitatum, ad certum actum præfinire & determinare. Et tamẽ nihil de eiusmodi forma, in qua tanta naturæ vis & bonũ insidet, scripsit Empedocles, sed solam mistionem cõmendauit, quæ tamen re ipsa mistio non est, sed compositio quædam.

Dignitas, & munus formæ substantialis.

f *At qui discordia.* Empedocles elementa Deos vocabat, & cœlũ Deum, aiebátque elementa esse priora Deo, id est, cœlo: nam etiam corpus cœleste ex elementis coaluisse prædicabat, ac mundi ortum adscribebat liti, quæ elementa in sua loca secreuit. Hoc eius vltimum dictum coarguit hoc loco Aristoteles, aiens mũdi procreationem amicitiæ, seu concordiæ potiùs, quàm liti ascribendam fuisse: quia videlicet, concordia magnum quoddam naturæ bonum est, lis & discordia ingens malum. Qua de re lege Gregorium Nazianzenum de pace, oratione 12. & 13. & 14. D. August. lib. 19. de Ciuit. Dei, à cap. 11. Alciatum emblem. 38. 39.

Empedocles elementa cœlo priora statuit.

Concordia bonum.

g *Præterea de motu.* Leuiter de motu disseruisse ait Empedoclem. Nam cùm statuerit

παρὰ τὸ ἀεὶ, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀπὸ ταὐτομάτου, καὶ ἀπὸ τύχης. τί οὖν τὸ αἴτιον τοῦ ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωπον; ἢ ἀεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἐκ τοῦ πυροῦ Text. 40.
πυρὸν, ἀλλὰ μὴ ἐλαίαν; ἢ καὶ ἐὰν ὡδὶ συντεθῇ ὀστοῦν; οὐ γὰρ ὡς ἔτυχε συνελθόντων οὐδὲν γίγνεται, καθάπερ ἐκεῖνός φησιν, ἀλλὰ λόγῳ τινί. τί οὖν τούτων αἴτιον; οὐ γὰρ δὴ πῦρ γε, ἢ γῆ. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος· συγκρίσεως γὰρ μόνον, τὸ δὲ διακρίσεως αἴτιον. c τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ οὐσία ἡ ἑκάστου, ἀλλ' οὐ μόνον

— Μίξις τε διάλλαξίς τε μιγέντων,

ὥσπερ ἐκεῖνός φησι. τύχη δ' ἐπὶ τούτων ὀνομάζεται, Text. 41.
ἀλλ' οὐ λόγος· ἔστι γὰρ μιχθῆναι ὡς ἔτυχε. τῶν γὰρ δὴ φύσει ὄντων αἴτιον, τὸ οὕτως ἔχειν, καὶ ἡ ἑκάστου φύσις αὕτη, περὶ ἧς οὐδὲν λέγει. οὐδὲν ἄρα περὶ φύσεως λέγει. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ εὖ τοῦτο καὶ ἀγαθόν. ὁ δὲ τὴν μίξιν μόνην ἐπαινεῖ. καίτοι γε τὰ στοιχεῖα διακρίνει οὐ τὸ νεῖκος, ἀλλ' ἡ φιλία τὰ φύσει πρότερα τοῦ θεοῦ· θεοὶ δὲ καὶ ταῦτα. g ἔτι δὲ περὶ κινήσεως ἁπλῶς Text. 42.
λέγει· οὐ γὰρ ἱκανὸν εἰπεῖν, διότι ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος κινεῖ, εἰ μὴ τοῦτ' ἦν φιλίᾳ εἶναι τὸ κινῆσαι τοιαδὶ, νείκει δὲ τὸ τοιαδί. ἔδει οὖν ἢ ὁρίσασθαι, ἢ ὑποθέσθαι, ἢ ἀποδεῖξαι, ἢ ἀκριβῶς, ἢ μαλακῶς, ἢ ἄλλως γέ πως. h ἔτι Text. 43.
δ' ἐπεὶ φαίνεται καὶ βίᾳ, καὶ παρὰ φύσιν κινούμενα τὰ σώματα, καὶ κατὰ φύσιν, οἷον τὸ πῦρ, ἄνω μὲν, οὐ βίᾳ, κάτω δὲ, βίᾳ· τῷ δὲ βίᾳ τὸ κατὰ φύσιν ἐναντίον. ἔστι δὲ τὸ βίᾳ. ἔστιν ἄρα καὶ τὸ κατὰ φύσιν κινεῖσθαι· ταύτην οὖν ἡ φιλία κινεῖ, ἢ οὔ· τοὐναντίον γὰρ τὴν γῆν ἄνω καὶ διακρίσει ἔοικε· καὶ μᾶλλον τὸ νεῖκος αἴτιον τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως, ἢ ἡ φιλία· ὥστε δὲ ὅλως παρὰ φύσιν ἡ φιλία ἂν εἴη μᾶλλον· ἁπλῶς δὲ εἰ μὴ φιλία, ἢ τὸ νεῖκος κινοίη, αὐτῶν τῶν σωμάτων οὐδεμία κίνησίς ἐστιν, οὐδὲ μονὴ, ἀλλ' ἄτοπον. i ἔτι δὲ Text. 44.
φαίνεται

non semper aut plerumque fiunt, à casu & fortuna fieri absolent. Quenam igitur causa est, vt ex homine homo aut semper, aut plerumque, & è tritico

Text. 40. *triticum, sed non oliua oriatur? An si ita componatur os? non enim vtcumque quemadmodum inquit ille, sed ratione quadam coeuntibus fit aliquid. Quenam igitur horum causa est? non enim ignis, vel terra causa existit. At verò neque concordia, aut discordia: etenim hec segregationis, illa*

Text. 41. *verò congregationis solum causa est. e Hoc autem est cuiusque essentia: sed non mistio:*

Mistorúmque prius diuulsio solùm.

quemadmodum inquit ille. In hisce namque fortuna nominari solet, non ratio: fieri enim potest, vt aliqua, vt contingit, ac temere misceantur. Itaque sic se habere eorum, que natura constant, causa existit: atque cuiusque natura hec est, de qua nihil meminit. Nihil ergo de natura dicit. At verò hoc ipsum bonum existit. Porrò ille solam mistionem collaudat. f Atqui discordia haudquaquam secernit elemēta ipsa, que natura Deo priora sunt, sed concordia, dij autem, & hec quoque

Text. 42. *sunt. g Preterea de motu simpliciter aicit: non enim satis est dicere concordiam & discordiam mouere, nisi hec concordie ratio sit, motu inquam tali cieri, & discordia tali. Igitur aut definiuisse, aut supposuisse, aut exactè vel molliter, vel alio*

Text. 43. *quolibet modo demonstrasse oportebat. h Insuper cùm vi & preter naturam moueri corpora videantur, per naturam quoque mouentur: vt ignis ad superum quidem locum non vi, sed ad inferum vi fertur: vi autem & natura, cōtraria sunt: contingit autem vi moueri; ergo & natura quoque motu cieri contingit. Concordia igitur illo motu mouet aut non mouet. Nam terram deorsum ferri, concordie contrarium est, & segregationi simile existit: potiúsque discordia naturalis motus causa est, quàm concordia. Vnde fit, vt omnino concordia potiùs preter naturam existat. Simpliciter autem nisi cōcordia, aut lis moueat, ipsorū corporū nullus*

Text. 44. *motus, statúsve est. At hec absurdum est. i At hec videmus*

statuerit litem & amicitiam principia mouentia, nihil de iis particulatim & discretè explicuit, neque docuit quo pacto lis & amicitia mouerent: quod tamen declarare eū oportuit: nisi fortè hæc esset ratio, & natura litis atq; concordiæ mouere, inquam, tali modo. Quod cùm nō ita sit, consentaneum foret tractari ab eo, aut definiendo, aut vt notum supponēdo, facta tamen eius mentione, aut perspicuis rationibus demonstrando, aut probabili disquirendo, aut alia quauis ratione, & via disceptando.

h *Insuper cùm vi.* Tradit quandam motus diuisionem ex qua notam arripit, insectando opinionē Empedoclis. Motus, inquit, aut naturalis est, vt is, quo ignis in superum locum, terra in infimum tendit. aut est violentus, seu contra naturam, vt quo ignis in infimum, terra in superum locū agitatur. Motus autem violentus & naturalis contrarij sunt inter se. Quærimus ergo, sitne amicitiæ motus naturalis, an violentus. Certè cùm elementa non congregentur, nisi ignis descendat, & ascendat terra; & istiusmodi coitio effectus sit cōcordiæ, iam motus amicitiæ erit violentus, & secretioni similis, ac lis magis erit causa motus naturalis, quàm amicitia: quod falsum est, & Empedoclis dogmati repugnans. Quare fieri nequit vt lis & amicitia sint principia mouentia: quòd si hæc non sunt, cùm apud Empedoclem non sint alia, nullus erit corporum naturalium motus, imò nec quies: habitus enim & priuatio circa idem versantur.

Diuisio motus.

Habitus & priuatio circa idem.

i *At hæc videm.* Ostendit Empedoclem sibi contradicere, & errare, dum inquit

Empedoclis contradictio.

inquit res naturales fortuitò & casu effici. Etenim pugnantia asserit, propterea quòd cũ duo tantùm cõstitueret principia mouentia, litem, & amicitiam: nihilominus motum fortuitum posuit; atq; ita duobus tantũ principiis omnẽ motum attribuendo, fortunam & casum negauit, quem alioqui concessit. Nam motum ætheris, quẽ ex lucenti igne conflabat, interdum à fortuna ortum dixit, non à lite, vt constat ex illius carmine, quo indicat fortè fortuna accidisse, vt ignis superum locum capesseret: & eundem nõnunquam aliter moueri solitum dicit, atque in primo mũdi ortu aliquam etiam partem ignis, in terræ sinus commeasse, vtique non impulsu naturę, sed casu fortuito.

φαίνεται κινοῦντα· διέκρινε μὲν γὰρ νεῖκος· ἠνέχθη δ' ἄνω ὁ αἰθὴρ, οὐχ ὑπὸ τοῦ νείκους, ἀλλ' ὁτὲ μέν φησιν ὥσπερ ἀπὸ τύχης· Text. 44.

„ Οὕτω γὰρ συνέκυρσε θέων τότε, πολλάκι δ' ἄλλως·

ὁτὲ δέ φησι πεφυκέναι τὸ πῦρ, ἄνω φέρεσθαι· ὁ δ' αἰθήρ φησι,

„ — Μακρῇσι κατὰ χθόνα δύετο ῥίζαις.

k ἅμα δὲ καὶ τὸν κόσμον ὁμοίως ἔχειν φησὶν ἐπί τε τοῦ νείκους νῦν, καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς φιλίας· τί οὖν ἐστι τὸ κινοῦν πρῶτον καὶ αἴτιον τῆς κινήσεως; οὐ γὰρ δὴ ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος, ἀλλά τινος κινήσεως ταῦτα αἴτια· εἰ δ' ἐστὶν ἐκεῖνο ἀρχή. l ἄτοπον δὲ, καὶ εἰ ἡ ψυχὴ ἐκ Text. 45. τῶν στοιχείων, ἢ ἕν τι αὐτῶν, αἱ γὰρ ἀλλοιώσεις αἱ τῆς ψυχῆς, πῶς ἔσονται; οἷον τὸ μουσικὸν εἶναι καὶ πάλιν ἄμουσον, ἢ μνήμη ἢ λήθη· δῆλον γὰρ ὅτι εἰ μὲν πῦρ ἡ ψυχὴ, τὰ πάθη ὑπάρξει αὐτῇ ὅσα πυρὶ, ᾗ πῦρ· εἰ δὲ μικτὸν, τὰ σωματικά· τούτων δ' οὐδὲν σωματικόν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἑτέρας ἔργον ἐστὶ θεωρίας.

Omnis causa per accidens reducitur ad causam per se.

k *Et insuper ipsum.* Peccauit etiam in eo Empedocles, quòd ita se nunc litis tempore, mundũ habere dixit, postquam singula è Chao, in quo permista & confusa erant in propriã sedẽ abiere; atque regnante amicitia: quia sicuti nunc ignis interdum sursum, interdũ etiam deorsum fertur, motione fortuita; ita, & è communi illo aceruo, & cõgerie, in superũ & in imum locum fortuitò motũ subierit. Cùm autẽ omnis causa per accidens, cuiusmodi est fortuna, reducatur ad causam per se,

---

CAPITIS VII. *Explanatio.*

ΚΕΦ. ζ.

a DE ipsis autem. Postquã de elementisquo ad eorum principia numerũq; disputauit; nunc quo pacto in mistionem veniant, explicare instituit: ac primùm docet, quicunque fatentur, elementa, ex quibus constant corpora, habere aliquid commune, videlicet materiam, debere quoque eos admittere posse illa mutuò transmutari: & qui ea trãsmutabilia esse concedunt, similiter inficiari non posse, inesse illis vnam communem materiam. Tum incusare incipit Empedoclem, qui fecit elementa generationis & interitus expertia, eaq; proprias formas in re mista seruare dixit: quod si esset, nulla dare-

Empedocles elementis generationem & interitum negauit.

a ΠΕΡΙ' δὲ τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν τὰ σώματα συνέστηκεν, ὅσοις μὲν δοκεῖ εἶναί τι κοινὸν, ἢ μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα, ἀνάγκη εἰ θάτερον τούτων, καὶ θάτερον συμβ[illegible] ὅσοι δὲ μὴ ποιοῦσιν ἐξ ἀλλήλων γένεσιν, μηδ' ὡ[illegible] ἑκάστου, πλὴν ὡς ἐκ τοίχου πλίνθους, ἄτοπον· πῶς δ' ἐξ ἐκείνων ἔσονται σάρκες καὶ ὀστᾶ, καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν; b ἔχει δὲ τὸ λεγόμενον ἀπορίαν, καὶ τοῖς ἐξ ἀλλήλων γεννῶσι, τίνα τρόπον γίγνεται ἐξ αὐτῶν ἕτερόν τι παρὰ ταῦτα. λέγω δ', οἷον εἰ ἐκ πυρός ἐστιν Text. 46.

videmus corpora motu cieri. Nam discordia segregauit. Æther autem in sublime subuectus non à discordia fuit. Sed interdum illum velut à fortuna sublatum asserit: sic dicens,

Nam plerumque aliter, sed tum sic fortè cucurrit.

Interdum ignem sursum ferri aptissimum esse: inquit enim,

Ast æther longis sub humum radicibus ibat.

k *Et insuper ipsum quoque mũdum similiter nũc tempore discordia; vt prius tempore concordia habere dicit. Quid igitur mouens primum, motionisq; causa existit? non enim discordia & concordia: verùm hæc alicuius motus causa sunt. Quòd si sint, illa principium erit.*

Text. 45. l *Porrò absurdum est animam ex elementis constare, aut elementorum vnum aliquod esse. Quomodo enim anima alterationes, ceu musicum esse, & rursum non musicum, aut memoria, aut obliuio erunt? Perspicuum enim est quòd si anima ignis sit, eadem illi, quæ igni, vt ignis est, affectiones competent. Si verò ex elementorum mistura constet, corporea. At harum nulla corporea existit. Verùm de hisce considerare alterius contemplationis est officium.*

per se. quæritur quidnam primò per se moueat, & quæ sit causa motus per se. Namque apud Empedoclem lis & amicitia nõ sunt causa motus absolutè & vniuersim, sed certi cuiusdã motus, videlicet cõgregationis & secretionis: etenim si absolutè motus causa essent, vtique ipsa forent primum mouens. Quod cùm minimè sint, alium primum motorem dari oportet.

l *Porrò absurdum est.* Coarguit Empedoclẽ ex elementorum abusu: etenim vt corpora, ita & animam ex elementis componebat, aut vnum ex elementis esse affirmabat. Horum vtrumlibet falsum absurdúmque esse, ex eo conuincit, quia si anima esset elementum, non nisi elementi affectiones vendicaret. Quare neq; musica, nec priuatio musicæ, neque memoria, aut obliuio in eã caderent cùm hæc propriam elemẽtorum naturam minimè consequantur, item si ex elementis concreta esset, cùm omne id quod elementis constat, mistum sit, & corporeũ, sequeretur, animam esse corpoream: quod à vero longè abest, vt iis quę in libris de anima dicẽtur, planũ fiet. *Animam nõ esse corpoream.*

CAP. VII.

Text. 46. a *De ipsis autem elementis, ex quibus corpora constant, iis quidem, qui commune quid esse, aut ea inter se transmutari putant, si ex hisce alterum, & alterum quoq; contingat, esse necesse. Qui verò generationem mutuã nõ faciunt, nec è singulis singula, sed velut è muro lateres gigni volunt, absurdum quid dicunt. Nam quî carnes, & ossa, & cæterorum quoduis ex illis erunt?* b *Quod autem dicitur, dubitationem habet, etiã apud eos, qui generationem mutuã astruũt, quonam pacto ex ipsis diuersum quid ab eis oriatur: verbi causa, ex igni aqua*

tur partes similiũ rationũ, vt ossa & carnes; siquidẽ quælibet harũ cõstaret ex multis formis diuersarum specierum.

b *Quod autem dicitur.* Contra veram sententiam, quæ statuit elementa mutabilia, opponit quod secundùm eam difficile videatur explicare, quonam modo caro, & os fiant ex illis. Nam quo pacto ex aqua generetur aër, prõptum cuique est intelligere, quoniam hæc cõmunẽm habet materiam: at quo pacto ex iis prodeat vnũ ab omnibus distinctum, magnam habet difficultatem: cùm nõ appareat quidnã dari possit elementis & mistis commune. Proponit verò circa hanc dubitationẽ

Opinio Empedoclis de concretione misti ex elementis.

ſententiam Empedoclis, exiſtimantis miſta concreſcere ex elementis in exiguas partes comminutis, vti parietes ex lateribus, quod impugnat, quia ſequeretur nõ poſſe ex qualibet parte miſti extrahi omnia elemẽta, ſicuti non ex quauis parte parietis educi queunt lapides & lateres: vt etiã ex hac ceræ portione, ſphæra: ex illa pyramis, non ex vtraque vtrumlibet ſimul fieri poteſt. Sed hoc eodem exemplo confutat; quia vt ex qualibet parte ceræ poteſt quælibet figura conformari, ita ex qualibet parte miſti poteſt per reſolutionem quoduis elementum gigni. Quod tamen Empedocles tueri nõ valet, qui in miſto integra ſeruat elementa.

Obiectio.

c *Pari modo.* Contra propriam ſentẽtiam obiicit, quòd etſi elementa mutabilia & vnam habentia materiam conſtituantur, adhuc videatur ſequi abſurdum ſi quidpiam fiat ex elementis: aut enim hæc integra manent, aut non. Si manent, nihil erit aliud miſtio, quam compoſitio, vt aiebat Empedocles: Si non manent, ſola eorum materia in miſto relinquetur, atq; ita miſtio non erit, ſed generatio, ſi quicquam ex illis ſit: quod ſi nihil ſit, vtriq; manebit ſola materia per ſe. Namque ex vnius interitu non videtur ſequi aliud quam generatio alterius, vel nudæ materiæ conſeruatio, quod tamen eſſe non poteſt.

ἐστιν ὕδωρ, καὶ ἐκ τούτου γίγνεται πῦρ. ἐστι γάρ τι κοινὸν τὸ ὑποκείμενον. ἀλλὰ δὴ καὶ σὰρξ ἐξ αὐτῶν γίνεται καὶ μυελός· ταῦτα δὲ πῶς γίνεται; ἐκείνοις τε γὰρ τοῖς λέγουσιν ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς, τίς ἔσται τρόπος; ἀνάγκη γὰρ σύνθεσιν εἶναι. καθάπερ ἐκ πλίνθων καὶ λίθων τοῖχος· καὶ τὸ μίγμα δὲ τοῦτο, ἐκ σωζομένων μὲν ἔσται τῶν στοιχείων, κατὰ μικρὰ δὲ παρ᾽ ἄλληλα συγκειμένων. οὕτω δὴ σάρξ, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. συμβαίνει δὲ, μὴ ἐξ ὁτουοῦν μέρους σαρκὸς γίγνεσθαι πῦρ καὶ ὕδωρ· ὥσπερ εἰ ἐκ κηροῦ γένοιτ᾽ ἄν, ἐκ μὲν τουδὶ τοῦ μέρους σφαῖρα, πυραμὶς δ᾽ ἐξ ἄλλου τινός· ἀλλ᾽ ἐνεδέχετό γε ἐξ ἑκατέρου ἑκάτερον γενέσθαι. τοῦτο μὲν δὴ τοῦτον γίνεται τὸν τρόπον ἐκ τῆς σαρκὸς, ἐξ ὁτουοῦν ἄμφω. τοῖς δὲ ἐκείνως λέγουσιν οὐκ ἐνδέχεται, ἀλλ᾽ ὡς ἐκ τοίχου λίθος καὶ πλίνθος, ἑκάτερον ἐξ ἄλλου τόπου καὶ μέρους. *Text. 47.*

c ὡσαύτως δὲ, καὶ τοῖς ποιοῦσι μίαν αὐτῶν ὕλην, ἔχει τινὰ ἀπορίαν, πῶς ἔσται τι ἐξ ἀμφοτέρων, οἷον ψυχροῦ καὶ θερμοῦ, ἢ πυρὸς καὶ γῆς· εἰ γάρ ἐστιν ἡ σὰρξ ἐξ ἀμφοῖν, καὶ μηδέτερον ἐκείνων, μηδ᾽ αὖ σύνθεσις σωζομένων, τί λείπεται πλὴν ὕλην εἶναι τὸ ἐξ ἐκείνων, ἡ γὰρ θατέρου φθορὰ, ἢ θάτερον ποιεῖ, ἢ τὴν ὕλην. *Text. 48.*

d ἆρ᾽ οὖν ἐπειδή ἐστι καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον θερμὸν καὶ ψυχρὸν, ὅταν μὲν ἁπλῶς ᾖ θάτερον ἐντελεχείᾳ, δυνάμει θάτερον ἔσται· ὅταν δὲ μὴ παντελῶς, ἀλλ᾽ ὡς μὲν θερμὸν ψυχρὸν, ὡς δὲ ψυχρὸν θερμὸν, διὰ τὸ μιγνύμενα φθείρειν τὰς ὑπεροχὰς ἀλλήλων, τότε οὔθ᾽ ἡ ὕλη ἔσται, οὔτε ἐκείνων τῶν ἐναντίων ἑκάτερον ἐντελεχείᾳ ἁπλῶς, ἀλλὰ μεταξύ. κατὰ δὲ τὸ δυνάμει, μᾶλλον εἶναι θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἢ τοὐναντίον ἑκάτερον. κατὰ τοῦτον τὸν λόγον διπλασίως θερμὸν δυνάμει, ἢ ψυχρὸν, ἢ τριπλασίως, ἢ κατ᾽ ἄλλον τρόπον τοιοῦτον. e ἔσται δὲ μιχθέντων τἆλλα, ἐκ τῶν ἐναντίων, ἢ τῶν στοιχείων, καὶ τὰ στοιχεῖα ἐξ ἐκείνων δυνάμει πως ὄντων. οὐχ οὕτω δὲ ὡς ἡ ὕλη, ἀλλὰ τὸν εἰρημένον τρόπον. καὶ ἔστιν οὕτω μὲν μίξις. ἐκείνως δὲ, ὕλη τὸ γινόμενον. f ἐπεὶ δὲ καὶ πάσχει τὰ ἐναντία κατὰ τὸν ἐν τοῖς πρώτοις διορισμόν. ἔστι γὰρ τὸ ἐνεργείᾳ θερμὸν δυνάμει ψυχρὸν, καὶ τὸ ἐνεργείᾳ ψυχρὸν,

Diluitio obiectionis. *Dupliciter poſſe quidpiã calidum vel frigidum appellari.*

d *Igitur & quoniam.* Diluit propoſitam obiectionem, explicans modum, quo fit miſtio, ſeu quo pacto elementa ad miſtionem cõcurrant. Ac primò ſupponit qualitates primas qualitates intendi & remitti. Deinde bifariam poſſe quidpiam dici calidum, & frigidum; vno modo ſimpliciter actu, vt quod totã qualitatis latitudinẽ vendicat, ac quod ita calidum eſt, frigiditatẽ potentia tãtùm habet; & cõtra quod ita eſt frigidum obtinet tantummodo potentia calorem: idẽmque ſimiliter de aliis cõtrariis pronunciandum eſt. Alio modo dicitur quidpiam calidum, quia calorem

aqua fit, & ex aqua ignis: nam subiectum cōmune quid existit: sed & caro atque medulla ex eis fiunt, at hæc, quomodo? Etenim illis, qui perinde vt Empedocles dicunt, quisnam erit modus? Nam compositionem esse quemodo è lateribus atque lapidibus fit murus, necesse est: & hæc mistura, ac congeries ex conseruatis quidem, sed secundum exiguas portiones iuxta sese compositis erit elementis?
Text. 47. *Ad hũc itaque modum, caro & cæterorum quodque fiet. Accidit autem, vt nō ex qualibet carnis parte ignis & aqua gignantur (sicuti ex cera, ex hac parte pila, ex aliqua alia meta fieri potest) sed ex vtraque vtrumque fieri queat. Hæc itaque hoc gignuntur modo ex carne, ex quauis parte vtrumque. At hisce, qui illo modo dicunt, ex quauis vtrumque gigni non potest: sed perinde fit vt è muro lapis, &*
Text. 48. *later, ex alio loco ac parte vtrumque.* c *Pari modo & hisce, qui ipsorum materiam vnam faciunt, dubitatio quadam obrepit, qualiter ex ambobus, calido, inquam, & frigido: aut igni, & terra, quippiam erit. Nam si caro ex ambobus fit, & neutrum illorum, nec rursus seruatorum compositio, quid restat id esse præter quàm materiam, quod ex illis constat? nam corruptio alterius aut alterum facit aut materiam.* d *Igitur postquam calidum & frigidum intensionem remissionemque suscipiunt: cùm simpliciter alterum actu fuerit, tunc alterum erit potentia. Cùm verò non prorsus, sed frigidum vt calidum, & calidum vt frigidum fuerit, propterea quòd quæ miscentur, suas exuperantias vicissim corrumpunt, tunc neque materia erit, neque illorum contrariorum vtrumque, sed inter medium, actu simpliciter erit. Porrò quo potentia magis calidum est, quàm frigidum, aut contrà, hoc duplo, aut triplo, aut alio id genus modo magis calidum potentia, quàm frigidum existit.* e *Alia itaque mista ex contrariis erunt, aut elementis: & elementa ex illis quodammodo potentia existentibus, non tamen sicut materia, sed dicto modo. Atque hoc quidem pacto mistio: illo verò materia, id, quod gignitur, existit.* f *Præterea & ipsa contraria pati solent, quemadmodum antea præfinitum est. Etenim actu calidum, potētia frigidum*

calorem obtinet, non tamen summum; sed in aliquo gradu: ac quod ita effectum est aliquid frigoris admittit, éstque tunc subiectum partim frigidum, partim calidū: idem de cæteris contrariis dicendum. His positis docet elementa eatenus misceri quatenus contraria, quæ natiuæ eorum affectiones sunt, manent in misto, neque prorsus actu neque solùm potentia: sed refractis excellentiis ad temperiem reducta. Ita verò neque sola materia seruatur, nec contraria integra manent, sed contraria depressa simul cū materia. Addit posse vnā qualitatem magis minúsve intensam mixto inesse: atque inde vnum mistum esse alio calidius frigidiúsve duplo triplo, aut alia proportione, qua vna qualitas aliam vincit, aut ab ea superatur. *Qua ratione misceantur elementa.*

e *Alia itaque mista:* Admonet, quemadmodū mista fiunt ex elemētis, ita elementa educi è misto. Cōstare verò ex elementis mista, non ita vt sola ipsorum materia superstes sit, sed modo proximè tradito, vt maneāt qualitates ad temperiem quandam refractæ, atque ita mistio fit nō generatio pura: similitérque elemēta fiant ex misto non tāquam ex sola eius materia, sed vt ex illo in quo ipsa potestate seu virtute continentur. Sic porrò dicendum, mista fieri ex elemētis per mistionem cōpositionémque, & elementa gigni ex mistis per resolutionem. *Elementa prodire è misto.*

f *Præterea & ipsa contraria.* Qua ratione primarum qualitatum mistura & temperies fieri possit, declarat, aiens cōtraria mutuò pati, vt cap. 4. huius lib. & 7. atque vltimo superioris

 dictum

Mediocritas primarum qualitatum non est posita in insectili.

dictum fuit, quia quod est actu calidum, est potentia frigidum, & contrà. Quare si elementum non admodum præualuerit, ita vt alia in se cōuertat dum inuicem patiuntur & repugnāt, atque in certamine vnum contrariū alterius aciem hebetat, reuocabitur ad mediocritatem contrarietas, & temperatio quædā idonea consequetur, quæ non est necesse, vt in insectili

ψυχρὸν, δυνάμει θερμόν. ὥστε ἐὰν μὴ ἰσάζῃ, μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐναντίων· καὶ πρῶτόν γε οὕτω τὰ στοιχεῖα μεταβάλλει· ἐκ δὲ τούτων, σάρκες καὶ ὀστᾶ, καὶ τὰ τοιαῦτα· τοῦ μὲν θερμοῦ γιγνομένου ψυχροῦ, τοῦ δὲ ψυχροῦ θερμοῦ, ὅταν πρὸς τὸ μέσον ἔλθῃ· ἐνταῦθα γὰρ οὐθ᾽ ἕτερον· τὸ δὲ μέσον πολὺ, καὶ οὐκ ἀδιαίρετον. ὁμοίως δὲ καὶ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν, καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ μεσότητα ποιοῦσι σάρκα καὶ ὀστᾶ, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα.

CAPITIS VIII. *Explanatio.*

ΚΕΦ. η.

In quolibet misto contineri omnia elementa.

a Omnia autē. Duplici ratione demōstrat in quolibet misto inesse elementa omnia. Prima ita habet: Corpora mista quæ circa terram gignuntur (de cæteris autē idipsum quod de his, iudicari debet) constant terra & aqua; ergo aëre & igni, atq; adeò omnibus elementis. Assumptū probat, quia istiusmodi mista naturaliter in terra quiescunt, proindéq; terream naturam participant. Deinde cùm agglutinari nequeāt absq; humore aqueo, qui id munificè præstat (nā quæ illius expertia sunt, in puluerem dissipātur) necesse est vt aqua etiam in iis contineatur. Consecutionē ex eo probat, quia cùm qualitates horum elemētorum aduersentur qualitatibus aëris & ignis: contraria verò in gradu perfecto inueniri simul non possint, fit vt depressa ac refracta esse debeant, atque adeò & inuicem commista. Ex quo sequitur vbicunque reperitur terra & aqua in mistionem coeuntia, debere simul inueniri aërem ignémque ratione suarum qualitatū. Aduerte, id quod Aristoteles ait, aquam ex simplicibus bellè terminari, intelligendū esse quoad terminationem quam efficit, dum permeat partes misti, eísque inhæresceit, alioqui aër meliùs est terminabilis, quia summè humidus.

Contraria in gradu remisso posse inueniri simul.

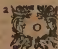
a Ἅπαντα δὲ τὰ μικτὰ σώματα ὅσα περὶ τὸν τοῦ μέσου τόπον ἐστὶν, ἐξ ἁπάντων σύγκειται τῶν ἁπλῶν. γῆ μὲν γὰρ ἐνυπάρχει πᾶσι, διὰ τὸ ἕκαστον εἶναι μάλιστα καὶ πλεῖστον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ· ὕδωρ δὲ, διὰ τὸ δεῖν μὲν δείξεσθαι τὰ συνθέτα, μόνον καὶ εἶναι τῶν ἁπλῶν εὐόριστον τὸ ὕδωρ. ἔτι δὲ καὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ ὑγροῦ μὴ δύνασθαι συμμένειν· ἀλλὰ τοῦτ᾽ εἶναι τὸ συνέχον. εἰ γὰρ ἐξαιρεθείη τελέως ἐξ αὐτῆς τὸ ὑγρὸν, διαπίπτοι ἄν. γῆ μὲν οὖν καὶ ὕδωρ, διὰ ταύτας ἐνυπάρχουσι τὰς αἰτίας· ἀὴρ δὲ καὶ πῦρ, ὅτι ἐναντία ἐστὶ γῇ καὶ ὕδατι· γῆ μὲν ἀέρι, ὕδωρ δὲ πυρὶ ἐναντίον ἐστὶν, ὡς ἐνδέχεται οὐσίαν οὐσίᾳ ἐναντίαν εἶναι. ἐπεὶ οὖν αἱ γενέσεις ἐκ τῶν ἐναντίων εἰσὶν, ἐνυπάρχει δὲ θάτερα ἄκρα τῶν ἐναντίων, ἀνάγκη καὶ θάτερον ἐνυπάρχειν· ὥστε ἐν ἅπαντι τῷ συνθέτῳ πάντα τὰ ἁπλᾶ ἐνέσεσθαι. b μαρτυρεῖν δὲ ἔοικε καὶ ἡ τροφὴ ἑκάστου· ἅπαντα μὲν γὰρ τρέφεται τοῖς αὐτοῖς ἐξ ὧνπερ ἐστίν· ἅπαντα δὲ πλείοσι τρέφεται· καὶ γὰρ ὅσαπερ ἂν δόξειε μάλιστα μόνῳ ἑνὶ τρέφεσθαι, οἷον τῷ ὕδατι τὰ φυτὰ, πλείοσι τρέφεται. μέμικται γὰρ τῷ ὕδατι γῆ· διὸ καὶ οἱ γεωργοὶ πειρῶνται μίξαντες ἄρδειν. c ἐπεὶ δ᾽ ἐστὶν ἡ μὲν τροφὴ τῆς ὕλης, τὸ δὲ τρεφόμενον συνειλημμένον τῇ ὕλῃ, ἡ μορφὴ Text. 49. Text. 50.

b *Sed & ad cuiusque.* Hæc est altera ratio ad idem institutum comprobādum, in qua

frigidum est, & actu frigidum potentia calidum. Quare nisi ad aequalitatem redacta sint, in se mutuò transmutantur. Simili modo & in caeteris contrarijs: atque primò quidem elementa ipsa transmutantur ita: deinde ex hisce carnes, & ossa & huiusmodi fiunt, cùm illa, calido quidem in frigidum, & frigido in calidum transeunte ad mediocritatem venerint: hic enim neutrum est: mediocritas autem multiplex est, & nequaquam indiuisibilis. Similiter humidum & siccum & talia, carnem, ossáque, & caetera id genus mediocritatem efficiunt.

ctili constat. hoc est vt pari portione tanquam mediū mathematicum ab extremis distet, vnúque sit: re enim vera tam calidi & frigidi, quàm sicci & humidi temperatura varia est pro diuersitate cōpositorum & partium in vno eodémque composito.

CAP VIII.

Text. 49. a MNIA *autem mista corpora, quae circa locum, qui medio vniuersi tribuitur, collocata sunt, ex simplicibus constant omnibus. Nam terra quidem ideo cunctis inest, quòd vnumquodque maximum, & vtplurimum in proprio terrae loco existit. Aqua verò quòd composita finiri oporteat, & illa è simplicibus sola bellè terminari queat. Praeterea quod & terra sine humiditate consistere non possit, sed humiditas id sit: quod continendi vim ac coërcendi habeat: nam si humiditas à terra prorsus eximatur, ea defluet profectò. Terra igitur & aqua has ob caussas insunt. Item aër & ignis, quòd terrae & aquae contrarij sint. Nam aëri terra, & aqua igni contraria est: quantum substantiam substantiae contrariam esse contingit. Cùm igitur generationes è contrarijs sint, & contrariorum extremum alterum insit, alterum quoque inesse est necesse: Quare in omni composito simplicia omnia inerunt.* b *Sed & id cuiusque rei nutricatio comprobare videtur: omnia enim eisdem aluntur, quibus constant: omnia siquidem pluribus aluntur. Nam quaecunque vno solo ali maximè videntur, vt planta aqua, pluribus aluntur, terra enim aqua admista est. Quamobrem ipsi quoque*
Text. 50. *agricolae miscentes irrigare conantur.* c *Cùm autem alimentum ad materiam pertineat, quod autem nutritionem suscipit, cum materia coniunctum forma*

in qua supponit eandem esse rationem in viuentibus, atque in iis quae vita carent, quoad compositionem ex elementis: argumentatúrque in hunc modum: Vnumquodque nutritur ex iis quibus constat: sed viuentia nutriūtur ex elementis inter se coalitis; ergo ex iisdem constant. Minorem probat exemplo stirpium & aliorum è terra nascentium: quae, cùm magis terrestria sint, minùs videntur nutriri pluribus, sed potiùs sola terra, & tamen re ipsa omnia elementa in eorum pastu contineri inde patet, quia agricolae ad stirpes, segetes, herbas aliáque eiusmodi è solo educenda sustentandáq; terras aquis irrigant, & fimo ac laetamine pinguefaciūt. In quo nutrimēto cùm insint duo elementa, terra & aqua, reliqua etiam duo simul inesse oportet, nimirum ignē & aërem, ratione, quam paulo antè adduximus:

Vnumquodque nutritur iis ex quibus constat.

c *Cum autem alimentum*. Non solum vulgo, sed & quibusdam veterum Philosophorū persuasum fuit ignem nutriri. Primùm, quia suf- fecta materia palàm excrescit. Deinde, quia semper ei aliquid accedit, & decedit.

Plutarch. in Probl. quaest. 75.

Videri ignem nutriri.

Item

Item quia deuorare materiam videtur. Tum, quia exhalat fumum tanquam ex alimenti decoctione. Præterea, quia velut animal quoddã est, cùm ex se moueri videatur. Denique quia inter omnia elementa maximè formalis est. Alimentum autem est quasi materia, & id quod alimẽtum capit, est quasi species & forma. Ex his omnibus rationibus vltimam dũtaxat profert hoc loco Aristoteles, vt ex occursu doceat ignem maximè videri nutritionẽ capere: qui tamen vnà cum cæteris elementis quatenus in quolibet misto virtute continetur, in pabulum rerum viuentium cedit. Neque tamen ipse propriè nutritur, ea videlicet nutritione, quæ fit attracto intus alimẽto per attractricem & decoctricem virtutem animæ: cùm & vita, & anima careat. Neq; obstat quòd videtur à se moueri, dum vltro in superum locum fertur: re enim vera non à se mouetur, vt à causa principali, quod rerum viuentium proprium est, sed à generãte, vt in Physicis docuimus. Neque cætera iudicia nutritionis, quæ afferũtur, probat cõpetere illi veram nutritionem, sed eam solùm quæ fit per appositionem vnius corporis ad aliud; quæq; non igni tantum

Plutarchus in problem. qu. 75.

Non tamen propriã nutritionem fulcire.

ἡ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος, εὔλογον ἤδη τὸ μόνον τῶν ἁπλῶν σωμάτων τρέφεσθαι τὸ πῦρ, ἁπάντων ἐξ ἀλλήλων γινομένων, ὥσπερ καὶ οἱ πρότεροι λέγουσι· μόνον γάρ ἐστι καὶ μάλιστα τοῦ εἴδους τὸ πῦρ, διὰ τὸ πεφυκέναι φέρεσθαι πρὸς τὸν ὅρον. ἕκαστον δὲ πέφυκεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ φέρεσθαι χώραν· ἡ δὲ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος, ἁπάντων ἐν τοῖς ὅροις. ὅτι μὲν οὖν ἅπαντα τὰ σώματα ἐξ ἁπάντων συνέστηκε τῶν ἁπλῶν, εἴρηται.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit temperamentum.

ARTICVLVS I.

Temperamentum non esse relationem, nec quintam qualitatem; sed quatuor primas ad moderationem reductas.

VONIAM Aristoteles proximis capitibus de primarum qualitatum temperamento egit, de eadem re in præsentia disseremus. Ac primò discutiendum occurrit, sit ne temperamentum relatio, an qualitas. Relationem esse, hoc modo ostendi potest; Temperamentũ nihil est aliud, quàm primarum qualitatum symmetria, seu proportio; at proportio relatio quædam est; ergo, &c. Contraria tamen sentẽtia existimantium temperamentum qualitatum esse, vera est, & communi Philosophorum Medicorúmque assensu comprobata. Eam astruit Auicenna 1. sufficientiæ cap. 10. Gal li. 1. de vsu partium, & li. de morborũ differentiis, cap. 4. Garbius in sua summa tract. 2. quæst. 4. Fernelius lib. 3. suæ Phys. ca. 3. Eidem suffragatur Arist. in ca. de qualitate, vbi morbum & sanitatem qualitatibus annumerat; & meritò, cum morbus, & sanitas definiatur διάθεσις, id est, affectus; ille contra naturam, hæc secundum naturam; affectus autem qualitas est. Item, quòd temperamentũ relatio non sit, ex eo concluditur, quia vnum temperamentum dicitur

Temperamentũ videri relationem.

Esse potius qualitatem.

Quibus id placuerit.

Quid morbus, quid sanitas.

1.

Refellitur esse relationẽ.

2.

tantùm, sed aliis etiam elementis & plerisque mixtis inanimatis conuenit.

[d] *Quippe qui solus.* Iguem maximè formam, seu formalem esse probat ex eo, quia suapte natura sursum euolat ad concauum cœlestis orbis, qui inter corpora simplicia maximè formalis est, & ad quem sublunaria sese habent tanquã materia ad formam: quandoquidem id quod terminat, modum obtinet formæ, cuius est materiæ vagam & indefinitam potentiam terminare: at inferiora corpora à cœlestibus terminari ac circũscribi constat. Itaque vis rationis hæc est: Ignis tendit ad id, quod maximè formale est, nempe ad orbem lunæ, sed vnum quodque ad id quod sibi simile & cognatum est, fertur: Igitur ignis est maximè formalis. Posset & alia ratione idem ostendi. Nam formæ propriũ est agere, sicuti materiæ pati: at ignis inter omnia elementa plus actiuitatis obtinet merito caloris, qui cæteris primis qualitatibus actuosior est. Quare ignis maximè formalis est. Lege D. Dionys. in lib. de cœlesti Hierarch. cap. 15. Plutarch. in lib. qui inscribitur, Ignis-ne an aqua sit vtilior. *Ignem maximè formalem esse inter cætera elementa.* *Forma proprium agere, vt materia pati.*

forma sit, atque species, rationi consentaneum fuerit, ex omnibus simplicibus corporibus, quæ mutua generatione oriuntur, solum ignem nutriri, quemadmodum & priores aiunt; [d] *quippe qui solus ac maximè forma sit, propterea quòd suapte natura ad terminum fertur vniuersi. In suum autem locum quodque ferri, natum est: forma verò speciésq; omnium, in ipsis consistit terminis. Quod igitur corpora omnia ex simplicibus omnibus constent, dictum est.*

---

tur alteri contrarium, vt phlegmatico biliosum; at relationi contrarium nihil est. Deinde, quia mixtorum corporum functiones, eorum 2.
Lib. 2. c. 7. 9. 34. art. 3. ad 3. temperamento adscribuntur, teste Arist. lib. 2. de partibus animal. cap. 1. & Galeno in lib. de morb. differ. constat autem relationes nullam operandi vim habere, vt in Physicis ostendimus. Præterea, quia qualitatum temperatione præparatur ac disponitur materia ad formam mixti recipiendam; non disponitur autem relationibus, sed qualitatibus. Igitur ad argumentum pro contraria opinione, dicendum, temperamentum definiri proportionem primarum qualitatum, non quòd temperamenti essentia in ipsa proportionis relatione consistat, sed quia eiusmodi relationem quasi connotatam necessariò importat; ac si diceremus, temperamentum esse primas qualitates sub certa proportione. *Ad arg. aduersa partis.* 3.

Porrò, licet pro certo habendum sit, temperamentum esse qualitatem, magna tamen existit controuersia, sit-ne vna tantùm, an plures. Auicenna Fen. prima primi doctrina 4. & 1. sufficientiæ cap. 10. arbitratur temperamentum esse quintam quandam, eámque simplicem qualitatem, diuersam à primis, ex earum tamen actione & perpessione ortam, quam complexionem appellat. Solent autem ad id confirmandum hæc afferri argumenta: Omnes mixtorum functiones temperamentis administrantur, vt ex Aristotele & Galeno antè docuimus: atqui licèt in brachio aut pede idem esset caloris & siccitatis gradus, qui in ventriculo, non fieret in eis chylus. Igitur naturales temperamentorum virtutes non consistunt in primarum qualitatum proportione, sed in alia qualitate, ab his resultante, quæ in *Temperamentũ an sit simplex qualitas.* *Videri simplicem Auicen.* 1.

2. singulis membris, pro cuiusque munere variatur. Secundò, idem probatur ex analogia similitudinéve, quæ est inter formas substantiales & accidentarias. Vt enim in quolibet mixto vnica est forma substantialis, virtute elementares continens: ita videtur ponenda
3. vna accidentaria, quæ virtute accidentarias cohibeat. Item, proportio primarum qualitatum nimis fluxa & inconstans est, vt in corpore humano patet, quod à cibo pleniore, à vini potu, æstu, balneis, exercitatione, assiduè incalescit vehementiùs; sicuti & ex contrariis causis refrigeratur. Oportet ergo temperamentum in alia firmiore & diuturniore qualitate situm esse, ne mixta corpora passim à propria constitutione deiecta periclitentur.

Esse tὸ vera aggregatum ex primis qualitatibus. *Refellitur Auicenna.* Nobis tamen assentiēdum potiùs videtur iis, qui arbitrantur temperamentum esse ipsas quatuor primas qualitates ad temperiem reductas. Nam quòd quinta illa qualitas, quam Auicenna induxit, fictitia sit, ostenditur: Vel enim cæteræ qualitates superstites manent in mixto, vel iis in congressu pereuntibus, ipsa tantùm viget. Quorum neutrum dici potest. Non primum, quia superuacanea tunc erit eiusmodi quinta qualitas; omnes enim illius functiones, nempe calefactio, refrigeratio, humectatio, exsiccatio, à quatuor primis qualitatibus abundè administrari possunt. Nec etiam secundum, quia cùm vna qualitas sibi ipsi non aduersetur, nulla iam esset in genito contrariorum repugnantia, proindéque res viuentes non circunferrent secum internam causam morbi, senij, interitus, quod falsum est, & à communi Philosophorum sensu alienum. Quare statuendum potiùs erit, temperamentum esse calorem, frigus, humorem, siccitatem sub certa temperie. His adde argumenta illa, quibus suprà ostendimus, ideo elementa dici contineri virtute in misto, quia manent in eo quatuor primæ qualitates ab illis deriuatæ.

Ad 1. pro Auicenna. Argumenta verò contrariæ sententiæ facilè explicantur. Ad primum enim, concessa maiore propositione, quod ad minorem attinet, dicendum, si ventriculi temperamentum ad aliud corporis mēbrum transferatur, cum iis quæ ventriculum ad concoctionem perficiendam iuuare solent, cuiusmodi sunt vicinia cordis, iecoris, lienis, & diaphragmatis; id membrum gignendi chyli vim habiturum.

Ad 2. Ad secundum respondendum est, in quolibet composito non nisi vnam formam substātialem dari posse, ob rationes, quibus id in primo huius operis libro ostendimus: at nihil obstare, quominus plures formæ accidentariæ in eodem simul inueniantur, præsertim cùm re

Ad 3. ipsa dati, aliunde etiam ratio conuincat. Ad tertium dicendum, etsi aduentitiæ causæ aliquantulum intendant minuántve qualitates, quarum moderatione temperamentum continetur; non proinde confestim dici posse, corpus aliud temperamentum assumere: quia, remotis iis causis, mox se ad pristinam constitutionem reuocat: nisi fortè earum appulsus acer nimis & diuturnus sit: tunc enim contingit, vt corpus à proprio temperamento omnino desciscat, & ad aliam habitudinem, quàm in posterum seruet, traducatur.

Aduerte autem, licèt sanitas pendeat ex téperamento cuique animali debito, imò nihil aliud sit, quàm eiusmodi temperamentum probè se habens: tamen non vbi primùm animal ab eo, vel leuiter deflectit, ægrotum à medicis appellari: non enim ab iis ægritudo dicitur, nisi cùm status corporis labefactatur, & animalis operationes insigniter læduntur; ad quod non sat est quilibet recessus à pristina qualitatum moderatione. Quòd siquis obiiciat, sanitatem consistere in indiuisibili proportione: atque adeò, vbi primùm animal ab ea discedit, labi in morbum: Occurrendum erit, sanitatem adamussim perfectam, siam esse in eiusmodi indiuisibili, à quo omnis digressio, si philosophicè, & ad exactæ normæ rationem loquendum sit, morbus dici potest. Non tamen sic appellari à medicis, qui morbū non vocant, nisi eam intemperiem, de qua ipsis cura est; quæque, vti diximus, notabili offensione actiones interpellat, seu facultates ne munus suum gnauiter expleant, impedit. Atque illud etiam ex medicorum disciplina obiter addimus, interim dum temperaturæ dissolutio cor ipsum, quod & vitæ & valetudinis fons est, non occupat, haud censeri animal febri correptum, etsi alia membra vltra modum incalescant. Imò nec exuperantiam cuiusuis caloris in eo factam, febrim vocari, sed fixi seu aliquandiu permanentis: cuiusmodi non est, qui æstu, balneis, exercitatione corporis accenditur, & mox agitatione sedata deferuescit. Quoniam autem calor ille immodicus in corde æstuans confestim per arterias profluit, & ministerio spirituum in corpus omne spargitur, rectè febris definitur, calor præter naturam, siue noxius, à corde in reliquas partes corporis effusus.

Non quælibet dissolutio temperamēti censetur ægritudo.

Animal quādo febri laborare indicādum sit.

Febris definitio.

ARTICVLVS II.

Temperamentorum differentiæ quæ, & quales sint.

QVOD attinet ad alteram propositæ quæstionis partem, de diuersitate temperamētorum: varia tradunt téperamenta tam medici quàm philosophi; Galenus lib.1. de temp. cap.9. & lib.2. capit.1. Auerroës 1 part. Cantic.tract.1. Com 19. Auicenna Fen.1.doctrina 3.ca.1. Valleriola lib.1.locorum communium, c.10. Fernelius lib.3 Physiologiæ c.3.& 4. Garbius li.1. summ.tract.2.qu.5. Marsilius, Saxonia, & alij hoc loco. Duæ igitur in primis se offerunt temperamentorum differentiæ, in genere; nempe vniforme & difforme. Temperamentum vniforme, quod medium, & temperatissimum dicitur, est, in quo omnes quatuor qualitates, æqua graduum portione, & quasi puncto coëunt. Difforme, quod & intemperatum vocatur, est, in quo eædem qualitates ab æquilibrio, in diuersam latitudinem & exuperantiam recedunt. Est autem vniforme, vnum tantùm, vt satis constat; cùm æqualitas nullum admittat recessum à medio: alioqui æqualitatis appellationem amittet. Difforme rursum duplex est, simplex, & composi

Temperamētū vniforme.

Difforme.

Difforme simplex.

compositum. Difforme simplex vocatur, in quo vna tantùm qualitas vincit denominatque, & duæ aliæ æqualitatem seruant, v. g. calor vt sex, cum quatuor gradibus siccitatis & totidem humiditatis. Sed hoc iterum in quatuor velut species distribuitur, pro numero qualitatum, quæ quatuor cùm sint, vna earum duntaxat in hoc temperaturæ genere principatum obtinet. Difforme compositum est, in quo duæ qualitates reliquas duas excedunt, quod similiter in quatuor membra secatur pro varietate proportionum, quas primæ quatuor qualitates inter sese mutuò sortiuntur. Primum est, in quo abundat calor & siccitas, quod igneum dicitur, & in animantibus cholericum appellatur. Secundum, in quo calor, & humiditas, vocatúrque aëreum, in animantibus sanguineum. Tertium, in quo excellit frigiditas cum humore, quod est aqueum, in animantibus phlegmaticum. Quartum, in quo præstat frigus cum siccitate, in animantibus melancholicum, quod est terreum.

Difforme compositum.

Possunt quidem præter illas quatuor coniugationes, aliæ duæ animo concipi, nempe ex calore & frigore, humore & siccitate denominantibus: verùm hæ, quia consistere in natura minimè possunt, recensitæ à nobis non sunt. Nouem igitur numerantur temperamentorum discrimina, vnum æqualitatis ad vnguem exactæ, octo inæqualia & difformia, quorum quatuor sunt difformia simplicia, quatuor difformia composita Sed enim in difformibus, tam compositis quàm simplicibus, magna existit varietas, quandoquidem excessus siue vnius siue duarum qualitatũ multifariam à medio excurrit Exempli gratia, temperatura cholerica, quæ est calida & sicca, aut est magis sicca, quàm calida: aut magis calida quàm sicca; aut æquè sicca & calida: similitérque res habet in cæteris: & hæc ipsa exuperantia variatur secundùm maiorem & minorem intensionem qualitatum. Quo fit vt temperamenta, si particulatim expendantur, innumerabilia sint, non modò secundùm distinctionem mistorum genere speciéve differentium (aliam enim qualitatum moderationem poscunt terrestria, aliam aquatilia, aliam homo, aliam leo) sed etiam intra cancellos eiusdem speciei. Non enim omnibus, verbi gratia, idem obrigit temperamentum. Quin verò nec idem homo singularis eam qualitatum symmetriam, quam accepit à parentibus, toto vitæ decursu conseruat: etsi bona corporis constitutione perpetuò fruatur, nec morbo succumbat. Quę mutatio partim internas partim externas causas obtinet. Internæ sunt calor per singulas ætates humidum carpens, donec ipse etiam paulatim languescens, exesa & dissipata humidi primigenij substantia, extinguatur, & accedat mors vltima rerum linea. Externæ sunt, regionum, & locorum, temporum, cibi, potúsque mutatio, & alia eiusmodi, quæ interdum ita afficiunt corpus, vt sensim absque morbi violentia aliud ei temperamentum imprimant. Quæ verò ipsum à naturali statu deturbare queunt, infinita propemodum sunt, & quotidianis experimentis nota.

Nouem temperamentorũ discrimina.

Temperamẽtorũ varietas plurima in mistis diuersæ speciei.

QVÆ

QVÆSTIO II.

Detúrne corpus exquisitè temperatum, an non.

ARTICVLVS I.

De temperamento ad iustitiam.

N hac quæstione aduertendum est (quod ex iis, quæ postremo superioris controuersiæ articulo disseruimus, facilè quiuis intelliget) inter primarum qualitatum temperamenta, quæ in corporibus inueniuntur, alia esse formis rerum, in quibus insunt, consentanea, quale est id quod obtinet Socrates, cùm rectè valet; alia dissentanea, cuiusmodi est, quod idem subit cùm ægrotat. Deinde aduertédum est, temperamentum omnino æquale, in quo nimirum omnes quatuor qualitates, paribus à medio interuallis, coëunt, quod suprà temperatissimum vocari diximus, ab Auicenna eiúsque sectatoribus, temperamentum ad pondus, quasi æquo pôdere libratum, nuncupari; quemadmodum & id, quod inæquale, id est, disparibus qualitatum portionibus concretum existit, temperamétum ad iustitiam dici consueuit. Nam cùm istiusmodi temperamentum non vnum tantùm sit, vt æquale ad pondus, sed varium; non omnibus idem competit, sed quasi iustitiæ ritu, vnicuique rei, pro naturæ diuersitate, suum, vt antè monuimus. Sicut enim, docente Aristotele 5. Ethic. cap. 3. cùm in Republica bene constituta honores mandantur, non iidem omnibus, neque eodem numero, & gradu (quæ dicitur proportio Arithmetica) sed vt cuiusque dignitas postulat, distribuuntur: ita quodammodo ratio iustitiæ seruatur, dum corporibus temperamenta obueniunt, non omnibus eadem qualitatum portione, sed vt ad cuiusque formam & operationes conducit, quæ proportio Geometrica nuncupatur.

Temperamentum ad pondus, quod.

Temperamentum ad iustitiam.

Aristot.

His positis, si loquamur in commune de temperamento, quod cuique corpori suopte ingenio debetur, non dubium quin id dari possit, réque ipsa in natura rerum habeatur: cùm nequaquam verisimile sit beneficium hoc corporibus perpetuò denegari. Ac tale quidem temperamentum, præcipua quadam excellentia & dignitate, inter cætera naturæ dona primis nostri generis parentibus, à primæua origine tributum fuit. Simile etiam obtinuit Christus Dominus, cuius corpus ex virgineo diuæ Matris sanguine, Spiritus sancti opera coagmentatum fuit: simile quoque erit in corporibus beatorum. Nam quòd in iis esse debeant quatuor primæ qualitates, ex quarum mistione temperamentum resultat, ex eo constat, quia hæ qualitates pertinent ad naturalem structuram, perfectionémque mistorum. Item quia corpora beatorum erunt tactilia (siquidem Christus post resurrectionem suam, Luc. 24. & Ioan. 20. corpus suum tangendum palpandúmque discipulis præbuit) liquet autem corpora, primarum qualitatum, &

Temperamentum debitũ fuit in primis parentibus.

Beatorũ corpora 4. primas qualitates habebũt. Probatur 1.

Obiectio. spissitudinis interuentu, sub tactum cadere. Quòd siquis obiiciat illud D. Gregorij homil 26. in Euangelia, Corrumpi necesse est, quod *Dilutio.* palpatur: & palpari non potest, quòd non corrumpitur; atque adeò corpora gloriosa, cùm indissolubilia sint, non posse esse tactilia: occurrendum erit, cùm primæ qualitates tangibiles corruptionis principia sint, quidquid secundùm eas tangitur, corruptibile esse, spectata propriæ naturæ vi, ac nisi aliunde immortalitatem obtineat, qualem gloriosa corpora obtinebunt.

Primorū parentū temperamentū ide ferè tota vita futurum fuisset. Est verò inter superiora tria temperamenta non parum discriminis. Námque primi parentes, si nulla peccati labe admissa, innocentiæ statum seruassent; vt florem iuuentutis, ita & temperiem illam qualitatum, non quidem in eodem gradu, & intensione (nec enim id opus erat) sed absque insigni, cum aliqua tamen mutatione, quam, v. g. diurni & nocturni temporis varietas afferre posset, perpetuò retinuissent, idque tunc beneficio vitalis pomi, caloris natiui & humidi primigenij dispendia inhibentis, tum etiam ipsorum cura, & Angelorum tutela, & denique prouidentia diuina, quæ exteriùs nocere *Temperamētum Christi pro ætatum ratione varium.* possent, auertente. At temperamentum Christi, licet præstantissimum; non semper tamen idem prorsus, hoc est, omnis notabilis mutationis expers fuit; sed, vt nostrum, cum ætatibus varietatem subibat: ita tamen, vt conuenientiam cuique ætati debitam obtineret. Quare si Christus mortalem vitam continuasset, deficiente paulatim *Gloriosorum corporum temperamentum prorsus inuariabile.* natiuo calore, tandem in senium & naturalem mortem incurrisset. Gloriosorum verò corporum temperamentum, tota æternitate, idem prorsus, absque vlla mutatione permanebit, conseruante stabilientéque id dote impassibilitatis, quæ secundùm probabiliorem Theologorum sententiam, erit qualitas corporibus inhærens, ea supra naturæ vim, ab omni noxa defendens, & impediens, ne qua in eis varietas circa primas qualitates accidere possit. Lege D. Thomam 1. p. qu. 97. art. 1. Richardum in 4. dist. 49. art. 4. Paludan. dist. 4. qu. 2. Capreolum eadem quæst. art. 3.

Dubium. Roget aliquis num Christi temperamentum, interim dum mortalem vitam egit, eiusmodi fuerit, vt vi propria, incursui causarū externarum quæ morbos inuehunt, resistere, & incolumitatem perpe- *Resolutio.* tuò seruare posset. Ad hoc dubium, si vt res habuit, quæratur, respondendum est cum D. Athanasio de Incarnat. Verbi, cum Basilio in regulis breuioribus, interrogatione 177. D. Tho. 3. p. q. 14. art. 4. aliísque *Christus nūquam ægrotauit. Potuit tamē.* doctoribus in 3. dist. 15. Christi temperamentum nullo morbo fuisse violatum: nec enim conueniens erat hunc defectum à Christo assumi: cùm nec diuinam personam deceret, neque nobis necessarius, aut vtilis foret. Nihilominus cùm illius qualitates humores eiusdem fuerint naturæ & speciei cum nostris, finitámque habuerint resistentiam, potuisse illos ab externis causis, præsertim vehementibus ad ægritudinem inflecti. Quæ tamen si quando sese obtulerunt, ne effectum sortirentur, impedita sunt.

ARTICVLVS II.

De temperamento ad pondus.

IXIMVS superiori artic. dari in rerum natura tē-
peramenta formis corporum consentanea & con-
uenientia: non tamen statuimus, num inter ea, sal-
tem aliqua sint æqualia ad pondus, an omnia ad iu-
stitiam. Id ergo in præsentia disquirendum à nobis *Auctores qui*
erit. Auerroës 2. colliget. cap. 22. & 1. Cant. tract. 1. *negent tem-*
aliisque in locis. Auicenna Fen. 1. doct. 3. cap. 1. & prima primæ cap. de *peramentum*
complexionibus: Algazellus, cæterique Arabes. D. Thomas in 2. di- *ad pondus.*
stinct. 19. quæst. vnica, art. 4. & in 3. distinct. 16. quæst. 1. art. 1 Michaël
Medina in sua parænesi. Conciliator differ. 18. & alij putant, nullum *1. Argum eo-*
dari temperamentū æquale ad pondus: quod probari potest, primùm *rum.*
quia cùm elementa congrediuntur, sēque permistioni dedunt, neces-
se est, vt cętera ab vno potentiori vincantur, cuius postea qualitas in
mixto dominetur, & æqualitatē interturbet. Deinde, quia si in mix-
to nullum elemētum præualeret, nullum id sibi locum naturalem in 2.
vniuerso vendicaret, quod à natura corporis alienum est. Item, quia 3.
huiusmodi corpus non posset ab interno principio corrumpi, cùm
vires elementorum æquo pondere copulatæ in se mutuò agere ne-
queant. Pręterea, quia in rebus animatis calor est vitalium functionū 4.
administer, & opifex, vt 2. de anima, cap. 4. text. 50. Aristoteles ait.
Quin verò vita in calido & humido magis quàm in frigido & sicco 5.
contineri dicitur, videlicet quia in viuentibus calor excellit, alitúr-
que ac fouetur humido natiuo. Vnde animal, quātum in vitæ extre-
mum declinat, tantùm frigore & siccitate in dies contabescit. Qui- 6.
bus consonat illud Aristotelis in lib. de morte & vita, cap. 1. Vita est
permansio calidi, sicut mors caloris extinctio; & illud in lib. de lon-
gitudine & breuitate vitæ, cap. 2. intelligendum est animal natura
humidum calidúmque esse. Quod item sensit Galenus 2. lib. de sim-
plic. medic. facultatis cap. 22. vbi animal per exuperantiam calidum 7.
esse asseuerat. Postremò, stabilitur eadem sententia; quia si corpus
aliquod paribus contrariorum viribus temperatum fieri posset, ma-
ximè esset humanum, vt apud omnes in confesso est. Quòd autem
humanum non sit, ex eo ostenditur, quia, vt Galenus lib. proximè ci-
tato cap. 3. docet, in corporis humani compositione, maior est calidi
portio quàm frigidi. Quare nullo modo videtur posse fieri, vt alicui
corpori temperamentum ad pondus insit.

Contrariam sententiam tuetur Garbius in summa tractat. 2. *Qui auctores*
quæst. 5: Fernelius lib. 3. Physiologiæ cap. 4. Isacicus cap. 1. diætarum *temperamē-*
vniuersalium. Marsilius hoc in lib. quæst. 15. Saxonia quæst. 11. *tum ad pon-*
aliique non pauci. Quibus ea potissimùm argumenta sunt. Primùm, *dus cōcedāt.*
Eorum argū.
quia quantumlibet aduersarij reclament, non est cur contraria 1.
pari gradu non se confundere ac permiscere queant; ita vt corpus
æquo

æquo pondere temperatum cedant; præsertim cùm elementa, quæ natura sua efficaciora existunt, possint aliunde iam debilitata in pugnam descendere; vel cœlestium corporum influxibus, in ipso progressu atteri: ita vt alia licèt alioqui minùs efficacia, sibi non subiiciant, sicuti accidit, cùm è duobus elementis tertium gignitur, vbi neutrum vincit. Secundò, sit corpus aliquod in quo vincat calor & humor; deinde accedant duo agentia, quorum alterum intendat in eo frigus, alterum siccitatem, imminuendo contraria. In hoc euentu dandum erit aliquod punctum, in quo huiusmodi corpus æquam omnium quatuor qualitatum intentionem obtineat: Ergo nihil repugnat, dari prædictum temperamentum ad pondus. Tertiò, si in rebus animatis temperamentum hoc dari non posset, ex eo esset, quia oportet in viuentibus excellere calidum & humidum, atque huiusmodi excellentia, si probè intelligatur, non arguit excessum intensionis, quasi calidum & humidum rerum viuentium debeant intensiora esse, quàm earundem frigus & siccitas. Igitur hæc ratio nihil conficit. Probatur assumptio. Primùm, quia ob id tantùm viuentia dicuntur calida & humida, quòd cùm frigus vitæ opera vix ingrediatur, calore & humore functiones suas administrant, eorumque beneficio viuunt. Deinde, quia non necesse est viuentia calida & humida absolutè appellari, sed duntaxat collatione facta ad se ipsa demortua, quia nimirum cùm huiusmodi qualitates senio & occasu vitæ absumantur, atque euanescant; consequens est, vt viuentia calidiora humidioráque sint, dum vita fruuntur, quàm post obitum. Præterea, quia multa viuentia plus frigoris quàm caloris, in se cohibent, veluti Papauer, Mandragora, Cicuta, Salamandra, quæ omnium iudicio perfrigida sunt, vt aduertit Galenus 3. de Simplic. medicam. facultatibus, cap. 6. Ac nostri etiam corporis membra, quæ exanguia habentur, vt os & neruus, apertè frigida sunt & sicca. Quibus manifestum relinquitur, cùm viuentia calido & humido sustentari dicuntur, id non ad vberiorem huiusmodi qualitatum intensionem, sed ad viuificam earum vim, esse referendum.

(2. and 3. in left margin beside "neutrum vincit. Secundò" and "pugnat, dari prædictum" respectively)

ARTICVLVS III.

Quæstionis explanatio.

Primum pronunt.

HIs in vtramque partem adductis, cõtrouersiam duplici pronuntiato dirimemus. Primum sit: Nõ repugnat dari per naturam in toto aliquo mixto inanimato temperamentum ad pondus. Hoc pronuntiatum cõfirmãt duæ priores rationes, quas pro secunda opinione proximo articulo retulimus. Secundum pronuntiatum: In toto mixto animato nequit per naturam dari temperamentum ad pondus, eius formæ conueniens; non repugnat tamen dari id in aliquo membro seu portione alicuius viuentis. Prior huiusce pronuntiati pars ostenditur, quia corpora viuentia

Lege Richa. in 2. sent. d. 17.

2. Pronunt. è partium. Probatio prioris partis.

viuentia constant partibus eterogeneis, quæ, vt progressu dicemus, varia temperamenta exigunt: vbi verò temperamentorum diuersitas inuenitur, non habet locum æqualitas ponderis, quæ vt est in puncto constituta, ita disparitatem graduum in qualitatibus non fert. Adiecimus verba illa, eius formæ conueniens, quia si de temperamento aduentitio, formæque dissentaneo, loquamur, non apparet cur id, totum aliquod viuens, saltem ad breue tempus, subire non possit, applicatis commodè congruentérque externis agentibus, quæ omnes illius qualitates ad æquilibrium componant. Verùm eiusmodi temperamentum non erit aptum, siue consentaneum viuenti, præsertim si sit animal, cuius organa tam dissimilem poscunt temperaturam; nec viuens, eo perseuerante, diu consistet.

Probatio posterioris. Posterior pars eiusdē pronuntiati suadetur, quia nihil obstat quominus aliquod membrum, aliáve pars alicuius viuentis, in se præcisè spectata, obtineat omnes quatuor qualitates, æqua moderatione paríque gradu intensas. Nam quod aiunt, vitā cōsistere in calido & humido: id non ita est accipiendum, quasi in quolibet viuente debeat calor frigiditatem, & humiditas siccitatem gradu vincere, cùm multa sint viuentia, quibus plus insit frigoris, quàm caloris, vt superiori articulo rectè opponebatur: sed eatenus id probè asseritur (vt alias rationes omittamus) quatenus functiones vitæ potissimùm administrantur opera caloris, qui humido sustentatur, siue calor gradu excedat, vt in plerisque, siue non, vt in nonnullis, quorum exempla ad posteriorem hanc partem nostræ assertionis confirmandam satis sunt.

Solutio argumētorum negantiū temperamentum ad pondus. Nunc secundi articuli argumenta diluamus, qua ex parte superiora pronuntiata oppugnant, nituntúrque probare nullum corpus, neque animatum, neque expers animæ, temperamentum ad pondus, vllo modo obtinere posse. Et ad primum quidem, ex superiùs dictis, quid respondendum sit constat; neque enim necesse est, vt quoties *Solut. 1.* elementa in mixtionem coeunt, vnum eorum præualeat, ac suæ qualitatis dominium, in genito seruet. Ad secundum dicendum in pri- *Solut. 2.* mis, mixta non semper eius elementi, cuius primam qualitatē in excellenti gradu obtinent, locum in mundo vendicare, vt patet in leone, in quo calor eminet, & tamen non in regione ignis, sed terræ natiuam sedem habet. Obtinent igitur mixta locum, pro ratione elementi prædominantis, secundùm qualitatem motricem, hoc est, grauitatem vel leuitatem. Secundùm has verò, si mixtum aliquod, ad pondus temperatū. daretur, quod certè dari non repugnat (cùm nulla ratio persuadeat impossibiles esse in corpore vno pares leuitatis igneæ, & aëreæ gradus, pares item aqueæ, terreæque grauitatis) id locum naturalē haberet, inter aërem & aquā; ita vt vna eius medietas in aëre emineret; altera in aquam demersa esset, vt in lib. 4. de cœlo ad finem diximus. Ad tertium concedendū est, si detur aliquod mix- *Solut. 3.* tum inanime, homogeneum, cuius omnes qualitates, æqua graduum portione præditæ sint, id nullo modo, ab intrinseco corruptum iri, cùm simile in simile agere nequeat.

Solutio reliquorum argum. pro eadem parte.

Ad cætera argumenta, pro eadem parte adducta, respondendum est, iis tantùm probari, calorem in viuentibus excellere, quoad officium; vt paulo antè monuimus: non tamen superare quoad gradum, saltem in omnibus viuentibus absolutè, esto in nonnullis superet, vt in genere animantium, in quo etiam homo plus vendicat caloris, quàm frigoris, docente Arist. lib. 2. de partibus animalium cap. 7. nec necesse est, vt homo, quoad omnia sua membra, plus accedat ad temperiem ponderis, licèt ita habeat quoad externam cutem, cam præsertim quæ manum maximéque digitos contegit, quæque est omnium qualitatum acerrima exploratrix, vt annotauit Fernellus lib. 3. Physiologiæ cap. 5.

Argumenta, quæ probant temperamentũ ad põdus, quonsque valeant.

Argumenta verò, quæ pro secunda opinione attulimus, hunc habent explicatum. Priora quidem duo, si probare nitantur, dari posse mixtum inanime, temperatum ad põdus, concludunt id quod in primo pronuntiato asseruimus. Quòd si idem astruere conentur de mixto animato, respondendum erit ad primum; licèt contraria, ex elementorum concursu, possint ad æqualem gradum in tota aliqua materia coalescere; non posse tamen in eiusmodi materiam induci formam viuentis, quod cùm heterogeneis constet partibus, diuersa in eis temperamenta exposcit. Ad secundum respondendum est, diuersa agentia contrariis armata qualitatibus, si viuenti commodè applicentur, posse quidẽ illud à proprio temperamento exturbare, & eius partes ad exactam qualitatum symmetriam perducere, vt in probatione secundi pronuntiati admisimus; fieri tamen non posse, vt viuens, eiusmodi sibi temperamentum asciscat, & vt formæ suæ consentaneum retineat, aut in eo statu diu permaneat, præsertim si sit animal. Quo fit vt non debeat absolutè concedi, posse in toto aliquo viuente reperiri temperamentum ad pondus.

Ad tertium facilè respondebit, qui dixerit haud propterea in rebus animatis non dari temperamentum ponderis, quòd necesse sit semper in eis, à calore frigus & ab humore siccitatem vinci; sed ob causas quas antè explicuimus: quanquam in multis viuentibus talis excessus circa calorem & humiditatẽ re vera inueniatur. Cuius oppositum minimè concludunt rationes adductæ, ad confirmandam assumptionem. Nam primæ & secundæ inficiandum est, non dari aliqua viuentia quæ vocentur calida & humida ob exuperantiam harum qualitatum, & quæ absolutè talia appellari queant. Tertia verò ratio tantùm conuincit in quibusdam viuentibus non calorem sed frigus vincere.

Totius disputationis conclusio.

Maneat ergo ex tota hac disputatione, temperamentum consentaneum formis rerum viuentium toto corpore fusum, non posse esse æquale ad pondus, sed ad iustitiam: posse tamen in vno aliquo membro, seorsim spectato, reperiri temperamentum ad pondus. Item posse in omnia membra viuentis, præter ipsorum naturam, aliunde ad breue tempus inuehi temperamentum ponderis. Denique non repugnare mixtum vitæ expers, non solùm in aliqua parte, sed in to-

to,

co, istiusmodi temperamentum non causarum modò externarum appulsu subire, sed etiam à proprio ortu datum, sibique consentaneum eum obtinere.

QVÆSTIO III.

An corporis humani temperamentum, & constitutio idonea sit, cæterísque præstantior.

ARTICVLVS I.

Negatiuæ partis Argumenta.

ARS negatiua quæstionis his argumentis videtur concludi. Primò: Id optimum temperamentum censeri debet quod formæ corporis pro dignitate respondeat; sed hominis temperamentum non ita se habet; non est igitur optimum. Probatur minor, quia temperamentum hominis fluxum est, & dissolubile; animus verò immortalis: at inter immortale & caducum proportio non est. *Primũ Arg.*

Secundò: Contraria non possunt ad commodam æqualitatem duci nisi vinculo aliquo nectantur, & concilientur; hoc autem præstari non potest, nisi per aliquid vacans contrarietate, cuiusmodi est corpus cœleste: ergo vt quatuor primæ qualitates in homine ad boni temperamenti symmetriam coirent, debuerunt per aliquam particulam quintæ substantiæ inter se copulari. Quod cùm factum esse non admittamus, fatēdum erit multum deesse humano temperamento ad perfectam bonitatem. Corroboratúrque argumentum, quia cùm veterum philosophorum patrúmque celebre dictum sit, hominem esse paruum mundum: si eius corpus probè coagmentatum foret; vtique contineret in se aliquid de nobilissima parte mundi corporei, id est, cælesti. *2. Argum.*

Ar. 8. Phys. c. 2. Trismegist. in Pimādro. Nazian. orat. 2. de Pasch.

Tertiò: In excellenti temperamento dominari oportet nobilissima elementa; aërem & ignem: siquidem primarum qualitatum concentus ex elementorum commistione oritur: sed in corpore humano terra & aqua, quæ sunt deteriora; non aër & ignis, quæ præstantioris notæ sunt, præualent: vt eius crassitudo, grauitas, & compactio ostendunt, testatúrque illud sacræ paginæ Geneseos 2. Formauit Dominus Deus hominem de limo terræ, id est, ex terra permista aquæ: ergo humani corporis temperamentum reliquis nequaquam antecellit. *3. Argum.* *2. Genes.*

Nyss. in lib. de ho. opif. c. 16. Damasc. lib. 2. c. 12. Lactant. li. 2 c. 13. D. Th 1. p q. 61. ar. 1.

Quartò; Cùm homo inter cæteras animantes naturæ dignitate emineat, si optimum haberet temperamentum, vtique eius beneficio animales functiones perfectiùs obiret. At quòd secus accidat, ex eo probatur, quia bruta non pauca hominem sensuum præstantia superant *4. Argum.*

perant: visu aquilæ & lynces: odoratu canes & vultures: gustu simiæ & protogeustæ Indica animalia: tactu aranei & serpetes: auditu apri, anseres, & talpæ, nam hi obruti terra audiunt. *Lege Plut. in lib. de amore parētum erga liberos.*

5. Argum. Quintò: Corpori humano plura quàm belluarum corporibus desunt. Igitur humani corporis affectio & constitutio non est omniū absolutissima. Antecedens probatur, primò, quia homo imbecillior nascitur, quàm belluæ, quæ vt sunt editæ ex vtero, confestim, vel nō multo pòst, sese in pedes tollunt, & discursibus gestiunt, homo autē mouere se loco neque nouit, neque potest. Item quia reliquæ animantes naturalibus indumentis instructæ sunt, alię tectæ coriis, alię villis septæ, aliæ hirsutæ spinis, aliæ plumis, aliæ squamis, cæterisque id genus integumētis. Præterea à natura ipsa cōtra hostem armātur, ita vt eis ad sui tutelam nihil desit: quasdam enim cornibus munitas videmus, alias præacutis dentibus; nonnullas aduncis vnguibus, alias effugiis pennarum, vel pernicitate pedum, cæterisque eiusmodi, solus homo hisce omnibus destitutus ad omnes cœli iniurias & vitæ incommoda proiicitur, vt non sine causa vitam à lacrymis & ploratu auspicetur, *Plin. initio lib. 1.*

Cui tantùm in vita restet transire malorum.

6. Argum. Sextò; Apta membrorum delineatio, & figura comitatur aptam humorum & primarum qualitatum compositionem: sed illa deest humano corpori: Igitur & hæc. Minor suadetur, quia homo naturæ cognatione magis conuenit cum brutis, quàm cum arboribus; & tamen humani corporis effigies magis accedit ad staturam arborum, quæ videlicet recta est, quàm brutorum, quæ prona.

7. Argum. Vltimò: Pulchritudo sequitur excellentiam temperamenti; sed quibusdā brutis contingit maior pulchritudo, vt pauoni, phœnici, & nonnullis volucribus, quas picturatæ varietatis elegantia colorum lenociniis mirificè exornat. Non est igitur humani corporis temperamentum reliquis præstantius.

ARTICVLVS II.

Constituitur pars affirmatiua: refelluntur contraria argumenta.

COMMVNIS tamen veráque est philosophorū & medicorum sententia, aientiū humani corporis temperamentum, & constitutionē aptissimam esse ac cæteris longè præstantiorem. Id astruit Gal. in lib. de temperamentis, Auicenna prima primæ doctr. 3. cap. 1. Auicebron in libro fontis vitæ, D. Tho. 1. part. quæst. 76 art. 5. & quæst. 91. art. 3. aliíque doctores in 2. dist. 17. Idem agnoscit & prædicat auctor operis de diuina sapientia secūdùm Ægyptios lib 12. cap 2. Solet autem id ex eo probari, quia cùm materia eiusque affectiones sint propter formam: anima verò rationis particeps omnes formas physicas nobilitate superet: consentaneum erat, vt ipsius corpus optimū temperamētum

structu

ſtructurámque acciperet. Quod ita ſe habere ex ſolutione argumentorum,quæ in aduerſam partem adducta ſunt,planiùs euadet.

Solutio primi argum.

Igitur ad primum reſpondet D. Thomas 1. p. quæſt. 76. art. 5. in materia duplicem inueniri conditionem; vnam, quæ per ſe in illa quæritur,vt ad formam recipiendam apta ſit:alteram, quæ priorem non ex intentione artificis, ſed naturæ neceſſitate conſequitur:ſicuti artifex ad formam ſerræ ferrum eligit, quod ad ſecandum ob innatam duritiem aptum eſt, licèt aliundè ſerræ dentes hebeſcant, ac rubiginem contrahant. Sic igitur animæ intellectrici per ſe corpus debetur idoneum ad illius functiones exercendas, atque adeò ex primarum qualitatum permiſtione concretum; eſto ipſum propter contrariorum repugnantiam, & inclinationem materiæ, aliam formam neceſſariò appetentis, corruptibilitas comitetur. Ita verò tametſi corpus humanum proportione non reſpondeat ſuæ formæ quoad eius immortalitatem: reſpondet tamen ſecundùm aptitudinem, quam habet vt ipſi ad munia obeunda appoſitè obſeruiat, vt annotauit etiam Plato in Timæo.

Huiuſce dogmatis meminit D. Th. 3. part. quæ. 91. a. 1. ad 2.

Solutio 2. Academicorum error.

Pro ſecundi argumenti ſolutione aduertendum eſt, quoſdam ex ſententia è veteris Academiæ fontibus deriuata, exiſtimaſſe animum humanum, eo quòd cœleſtis ac diuinus ſit, non poſſe cum corpore ex craſſa elementorum ſubſtantia concreto, ſocietatem inire, niſi interuentu cœleſtis naturæ, proindéque aſſeruerunt, illum extra materiam conditum corpuſculo quodam æthereo priùs indui, tum illius interuentu cum hoc noſtro mortali & caduco necti, ſimúlque contrarias qualitates fœdere copulari. Sed dogma hoc, vt à vera philoſophia & cœleſti diſciplina abhorrens, explodendum omnino eſt,cùm ponat in eodem homine ſimul duo corpora, vnum cœleſte; ex elemẽtis alterũ: cùm item faciat animos hominum extra materiam procreatos. Quorum primum lib. 4. Phyſicæ Auſcultationis oſtendimus naturæ viribus fieri non poſſe; poſterius in libris de anima, vt ſanæ doctrinæ aduerſarium confutabimus. Ac quòd animus, vt corpori vniatur,eo vinculo non egeat,primo libro Phyſicorum diſſeruimus. Quòd ex quinta ſubſtantia nulla particula decerpi,aut diſſecari poſſit, & cum elementis permiſceri, ſatis probat tum illius natura à corruptione aliena; tum ratio miſtionis, quam non niſi alterata & diſſolubilia ſortiuntur, vt in hoc opere docuit Ariſtoteles. Quòd denique contrariæ qualitates vt inter ſe cohæreant, & ad congruam qualitatem quaſi pacificentur in eodem ſubiecto, nihil opus habeant nexu illo aduentitio, facilè intelligi poteſt ex iis quæ ſtatuimus in diſputatione de contrariorum exiſtentia; nihil enim obſtat quominus duo contraria in gradu remiſſo inueniantur ſimul, nec tamen vnum alteri perniciem intendat. Ad eiuſdem argumenti confirmationem reſpondendum eſt, vt homo dicatur quintam ſubſtantiam participare,non opus eſſe vt aliquam illius particulam in ſe cohibeat. Ad id enim ſat eſt cõuenientia & ſimilitudo inter corpus cœleſte & humanum, quatenus vt illud omni con-

Confutatur.

Nullam particulã quinta ſubſtãtia in hominis corpore inueniri.

trarietate vacat; ita hoc ad remotionem à contrariis, quantum eius natura fert, maximè accedit, vt lib.1. de cœlo, quæst.1. posuimus.

Solutio 3. Circa tertium argumentum obseruandum est, in lib. Geneseos cap. 2. vbi nostra versio habet, formauit Dominus Deus hominem de limo terræ; aliā versionem iuxta septuaginta Interpretes, habere, finxit Deus hominem puluerem de terra. Quo etiam modo legit D. Augustinus 7. lib. de Genesi ad lit. cap. 1. & 13. lib. de Ciuit. Dei cap. 24. sed idem loco eodem hæc verba subiungit: Hoc quidam planiùs interpretandū putātes dixerunt, Finxit Deus hominem de limo terræ. Præterea 2. de Genesi cōtra Manich. finxit, inquit, Deus hominem de limo terræ. Item Rufinus in expositione symboli, & Tertullianus in lib. de resurrectione, hominē è limo factum prædicant. Est autem limus terra cœnosa, quę ab aquis extrahitur, seu terra aquæ permista. At enim siue hominis corpus è puluere, siue è limo formatū perhibeatur (quatenus in eo terra, siue terra & aqua quoad substantiam & crassitiem dominantur) constat cōtineri in illo virtute omniā elemēta, cùm ipsorum quatuor primæ qualitates in eo insint. Aduertit tamen D. Thomas 1. parte quęst 91. art. 1 elementa quasi partitis viribus in corpore humano conuenire; quia superiora ignis & aër dominantur in illo quoad præcellentes eorum qualitates, id est, calorē & humiditatem; cùm vita præcipuè consistant in calido & humido; inferiora verò quoad substantiam & membrorum coagmentationem, vt eorum crassitudo, quæ terream & aqueam naturam testatur, sicuti in argumento dicitur, non obscurè indicat. Vnde iam solutio argumenti patet. Sufficit enim ad excellentiam humani temperamenti dominari in eo ignis & aëris qualitates modo explicato.

Explicatur locus Genes. D. August.

Rufin. Tertull.

D. Thom.

Solut. 4. Ad quartum, concedendum est superari hominem à quibusdam brutis animantibus visus perspicacia, acumine auditus, sagacitate odoratus: sed negandum victoriam hanc à bonitate temperamenti simpliciter melioris proficisci. Non enim præstantia quarumlibet animalium functionum arguit maiorem temperamenti nobilitatem; sed præstantia earum quæ ad tactum, qui circa temperamentum immediatè versatur, & ad gustum, qui tactus quidam est, & ad potētias vitales sensúsq; internos pertinent. Cuius rei causa in libris de anima, explicanda erit. Constat verò harum facultatum munia exactiùs ab homine quàm à brutis edi, etsi quoad tactum & gustum aliter rem habere in aliquot belluis primo aspectu videri possit. Itaque ad formulam argumenti respondentes dicimus, ex eo quòd homo perfectius habeat temperamentum, nō sequi omnes in vniuersum animales operationes absolutiùs ab eo administrari, sat est enim verum id esse in iis quas recensuimus. Quanquam in iis etiam licèt non absolutè, quadam tamen cōsideratione, ex Arist. doctrina lib. 4. de generatione animalium cap. 1. possit homo dici vincere; quod nos eo quo promisimus, loco enucleabimus. Quæ item non obstant, quominus homo dicatur absolutè perfectiùs sētire, vt alibi diximus.

D. Thomas 1. p. q. 91. art. 3.

Quarum virium præstātia homo à belluis vincatur.

Quibus facultatibus corporis excellat homo.

Lege Arist. li. 2. de part. anim. cap 7.

Ad

Pro magnitudine corporis inesse homini maius cerebrum docet Ar. lib. 2. de part. an. c. 14. & lib. 5. de gener. an. ca. 3. causam explicat D. Th. 1. p. qua. 91. art. 3.

Solut. 5.

Ad quintum, Fatendum est hominem imbecilliorem nasci aliis animantibus, propter vberiorem copiam humidi primigenij, quo eius membra teneriora, ac parum solida redduntur: quod tamen humidum ad primæuam constitutionem multùm expedit, vtpote quo natiuus calor confestim nutritur & conseruatur; quem abundantiorem in homine esse oportet, vt mox dicemus, idque ab ipso vitæ exordio, cùm statim diminui incipiat, sensímque extabescat. Priuatim autem, quia homo proportione sui corporis maius habet cerebrum, quàm alia animantia, idque in infantibus humiditate circumfluit; ideo nerui qui inde propagantur initio teneriores sunt; proindéque inidonei ad mouenda membra artuúmque nexus stabiliendos, donec progressu ætatis firmentur. Quòd verò bruta operimentis armísque ad declinandas cœli iniurias & propulsandos externos impetus naturaliter muniantur; id ex eo prouenit, quia ad hæc contexenda fabricandáque plus obtinent de terrena & aquea concretione, & excrementitiis humoribus; quæ tamen nequaquam melioris temperamenti indicia sunt. Debuit autem eis hoc pacto à natura prouideri, quia cùm rationis expertia sint, non possent ea sibi aliunde comparare.

Homines cerebrum maius pro ratione sui corporis.

Belluis cur natura & integumenta & arma dederit.

Lege D. August. lib. 4. in Iulianum & lib. 2. de pecc. merit. & remiss. c. 20. & li. 14. de Ciuit. Dei c. 17. D. Th. 1. p. q. 76. a. 5. ad 4.

Plato.
Arist.
Lactantius.

Porrò animaduertunt Plato in Protagora, auctor operis de diuina sapientia secundùm Ægyptios lib. 12. capit. 2. Aristoteles lib. 4. de partibus animalium. cap. 10. Lactantius in lib. de opificio Dei cap. 2. aliique auctores, licèt homini natiua illa indumenta & arma naturæ conditio denegarit; id tamen compensasse aliunde cum magno cumulo, dum ei rationem elargita est, qua artes varias ad comparanda sibi necessaria excogitaret: dúmque ei simul manum vt commune instrumentum ad illa omnia tractanda conficiendáque attribuit. Atque in eo etiam melior est humanæ conditionis ratio, vt monet loco citato Aristoteles, quòd bruta, vno tantùm integumento, vno armorum genere vtuntur, homo multiplicem sibi vestem aptat, quam pro tempore & loco mutat, variáque habet armorum auxilia, vt cui manus sit vnguis, & cornu, & quoduis aliud genus armorum; sed libet hîc ea scribere, quibus Seneca lib. 2. de officiis cap. 29. causam hanc perorauit. Vide, inquit quã iniqui sunt diuinorũ munerum æstimatores. Et quidem professi sapientiam, queruntur quòd non magnitudine corporis æquèmus elephantes, velocitate ceruos, leuitate aues, impetu tauros: quòd solidior sit cutis belluis, decentior damis; densior vrsis, mollior fibris: quòd sagacitate nos narium canes vincant; quòd acie luminum aquilæ; spatio ætatis corui; multa animalia nandi facilitate. Et cùm quædã ne coire quidem in idem natura patiatur, vt velocitatem corporum, & vires pares animalibus habeamus, ex diuersis ac dissidẽtibus bonis hominem non esse compositum, iniuriam vocant: & in negligentes nostri deos querimoniam faciunt, quòd non bona valetudo, & virtus inexpugnabilis data sit, quòd non futuri scientia. Vix sibi temperant quin eò vsque impudentiæ prouehantur, vt naturam oderint; quòd infra deos sumus; quòd

Seneca locus.

Belluæ quibus hominem præstent.

Contra naturæ calũniatores.

quòd non in æquo illis stetimus. Quanto satius est ad contemplationem tot tātorúmque beneficiorum reuerti, & agere gratias, quòd vos in hoc pulcherrimo domicilio voluerunt secundas sortiri: quòd terrenis præfecerunt? Aliquis ea animalia comparat nobis, quorum potestas penes nos est. Quidquid nobis negatum est, dare non potuit. Proinde quisquis es iniquus æstimator sortis humanæ; cogita quanta nobis tribuerit parens noster: quanto valentiora animalia sub iugum misimus; quanto velociora consequamur: quàm nihil sit mortale non sub nutu nostro positum. Tot virtutes accepimus, tot artes, animum denique, cui nihil non eodem quo intendit momento, peruium est, sideribus velociorem, quorum post multa secula futuros cursus antecedit: tātum denique frugū, tantum opum, tantum rerum aliarum super alias aceruatarum. Circumeas licèt cuncta; & quia nihil totum inuenies, quod esse te malles; ex omnibus singula excerpas, quæ tibi dari velles. Ita bene æstimata naturæ indulgentia confitearis necesse est, in deliciis te illi fuisse. Hæc Seneca.

Solut. 6. Ad sextum dicendum est, maximè conueniens fuisse vt corporis humani species ac figura recta esset, quæ cōuenientia ex triplici causa spectatur, efficiente materia & fine. Efficiens, vt docet Aristoteles lib. 2. de partibus animalium cap. 7. & lib. 4. cap. 10. est abundantia caloris, cuius ope virtus motiua corpus in sublime effert, ideóque senes quibus iam ob caloris defectum languēt effœtæ in corpore vires, paulatim incuruescunt. Materies, est flexibilis mollísque & ad eiusmodi statum habilis coagmentatio. Finis triplex, Primus, sensuum tam externorum quàm internorum commoditas. Nam externi sensus dati homini fuerunt à natura non solùm ad vtilia quærenda, & noxia declinanda, sicuti aliis animantibus, sed etiam ipsius cognitionis ergò. Vnde cùm bruta sensibilibus non delectentur, nisi salutis & incolumitatis gratia, & ad sustentandam vitam, sobolémque propagandam; solus homo ipsa rerum, quæ sub sensus cadunt, pulchritudine allicitur ac tenetur. Ideóque quia sensus præcipuè in capite vigent, bruta quidem faciem habent pronam, & deiectam, vt ventri ac pabulo seruiant; homo verò sublimem, vt decet mundi totius inspectorem. Præterea, vt interni sensus functiones suas administrent, oportuit, cerebrum, in quo illæ perficiuntur, depressum non esse: alioqui nimis crassi hebetésque forent Secundus finis est manuum vsus, quia si homo pronum statum vendicaret, manibus loco anteriorum pedum vteretur, careretque multiplici earum vtilitate, de qua paulo antè. Tertius est, vt ita homo intelligat procreatum se fuisse à Deo, non ad hæc humilia & peritura, sed ad cœlestia & æterna. Quò spectat illud D. Basilij homil. 11. Hexam. Tui corporis effigies rudimentum quoddam est, quod docearis ad quem sis finem conditus. Vt Deum contemplere factus es, non vt humi repat vita tua, non vt pecudum ritu voluptate perfruaris: sed vt ad normam & institutum cœlestis vitæ tuam ipsius componas. Quibus similia lege apud D. Augustinum 22. de ciuitate Dei capit. 24.

Triplex finis rectæ staturæ in homine. *D. Th. 1. p. q. 91. a. 3. ad 3.*

Cur sensus præcipuè vigeant in capite.

D. Basilius.

eóque

cóque pertinet illud Boëtij lib. 5. de consolat. Philos. Metr. 5. *Boëtius.*

Vnica gens hominum celsum leuat altiùs cacumen:
Atque leuis recto stat corpore, despicitque terras.
Heu nisi terrenus malè desipis, admonet figura,
Qui recto cœlum vultu petis, exerisque frontem,
In sublime feras animam quoque ne grauata pessum,
Inferior sidat mens corpore, celsiùs leuato.

His positis, ad argumentum concessa maiori propositione, neganda est minor, & ad eius probationem dicendum, quemadmodum homo magis cum belluis quàm cum plantis natura conuenit, ita & corporis habitudine figuráque plus ab his quàm ab illis dissidere. Namque pars superior hominis, id est, caput, superiorem mundi partem spectat, inferior verò inferiorem: at plantæ opposito modo se habent; in quibus, vt docet Arist. lib. 4. de part. anim. cap. 10. radices, quæ ori respondent, atque adeò pars supera in imum vergit: rami verò & frondes, id est, pars ima sursum tendit: at bruta animantia medium quendam modum obtinent, in quibus pars superior, nimirum ea qua alimentum capiunt, neque sursum spectat, neque terræ infixa est. His non officit quòd homo dicitur à Platone arbor: videlicet, vt explicat Philo Iudæus in lib. de plantatione Noë, non terrestris, sed cœlestis; quæ proinde cœlum aspiciat, non vt terrestris, in terra hæreat. *Corporis habitudine, & figura plus conuenit homo cum belluis quàm cum plantis.* *Homo arbor cœlestis.*

ARTICVLVS III.

Diluitur vltimum primi articuli argumentum. Explicatur in quonam pulchritudo consistat.

OCCASIONE septimi argumenti pauca subiiciemus de pulchritudine, de qua multa, præter alios, auctor operis de diuina sapientia secundùm Ægyptios lib. 4. à cap. 5. vbi ascendit à pulchritudine corporis ad eam quæ est animorum, tandémque ad ideam pulchri. Quod quomodo per certos gradus faciendum sit, docet Plato in Symposio, & ex Platone Alcinous capit. 5. Admonet quoque idem Plato in Hippia Maiore vim pulchri percipi primùm ratione & intelligentia: deinde duobus sensibus, aspectu & auditu; quos ex eo colligit omnium maximè diuinos esse. Constat certè pulchritudinem aliquantulum fusè sumptam (adhuc enim laxiorem significatum admittit) nihil esse aliud in rebus creatis quàm aptam compositionem aliquorum inter se ordinem habentium. Quomodo pulchritudo non in corporibus solùm, sed in animo etiam cernitur, tum secundùm aliam considerationem, tum quatenus animi potentiæ ita sunt compositæ, & ordinatæ, vt appetitus irascendi & concupiscendi voluntati, voluntas rationi, ratio æternæ legi subiiciatur. Hæc est illa pulchritudo, quæ si oculis cerneretur, mirabiles sui excitaret amores. Cuius comparatione, ea quæ in corpore cernitur,

D. Aug. lib. de verâ rel. c. 40. D. Ambros. lib. offic. 1. Plat. li. 1. de leg. Athe. lib. Dipnosop. 15. c. 1. Proclus in Alcibiad. Plat. Ficinus in conuiuium Plat. *Plato. Alcinous.* *Pulchritudo late accepta.* *Pulchritudinis animi encomium.*

cernitur, non vera, sed adulterina ac fucata pulchritudo videtur. De qua Socrates apud Xenophontem, referente etiam Gal. 1. de vsu partium cap. 9. Eadem communis ratio pulchritudinis latè acceptæ, vt in corporibus seu viuentibus, seu vitæ expertibus insidet, definitur apta corporum seu partium eiusdem corporis inter se compositio & ordo. Qua significatione mundum pulchrum, pulchram arborem dicimus. Denique pulchritudo, vt in solis animantibus visitur, quo pacto ad nostrum pertinet institutum, definiri solet apta membrorum compositio cum quadam coloris suauitate. Vbi per membrorum aptam compositionem tria potissimum designantur, videlicet debitus membrorum numerus, eorundem in propria sede situque collocatio, & congrua magnitudo. Vnde neque membris defecti pulchritudinem habent, vt monoculi, & vnipedes; neque membris redundantes, vt bicipites; nec qui inuersas post crura plantas habent, nec gigantes, præsertim prodigiosæ vastitatis, nec contractæ staturæ homunciones: illi quia modum excedunt; hi quia mensuram non attingunt. Aduertit tamen Aristoteles lib. 4. Ethic. cap. 3. etsi pusilli nequeant pulchri vocari, posse tamen venustos & elegantes dici, videlicet, quia potest in ipsis, si non pulchritudo ex magnitudine, at ex partium quodam lepore, venustatis gratia efflorescere.

Ad pulchritudinem requiritur harmonia membrorum, & coloris gratia.

Etiam breuioris staturæ homines venusti dici.

Requiritur etiam ad pulchritudinē, præter concinnam membrorum compositionem, colorum suauitas, qualis non est, v.g. in colore atro, qui in corpore humano ex nimio solis ardore, & intemperie, saltem primam duxit originem; nec in pallido, qui ex morbo alióve naturæ vitio prouenit.

De pulchritudine Christi Domini.

Fuit autem in Christo Domino, etiam mortalem adhuc vitam agente, pulchritudo à nobis descripta, qualem tamē virum decebat, excellenti modo atque omnibus absoluta numeris, vt indicant verba illa Psalmi 43. Speciosus forma præ filiis hominum; quæ licèt à Basilio ibidem, & à Cyrillo 5. lib. super caput 53. Esaiæ de pulchritudine diuinitatis, & à Gregorio, aliisque nonnullis de pulchritudine gratiæ explicentur: à D. tamen Augustino & Cassiodoro in eundem Psalmum, & à D. Chrysostomo homil. 18. in Matthæum de pulchritudine corporis intelliguntur. Atque idem de Christi pulchritudine affirmant communi consensu alij patres, vt D. Ambrosius lib. 1. de Virginitate, D. Hieronymus lib. 1. comm. in Matth. D. Bernardus serm. 1. de festo omnium sanctorum. Denique idem ea ratio confirmat, quia cùm Christi corpus optimum habuerit temperamentum; vt supra diximus, fueritque Spiritus sancti virtute conditum, certè talem assequi oris speciem, & dignitatem, talémque totius corporis figuram debuit; cùm species corporis, vt ait D. Ambrosius lib. 2. de Virginibus, simulachrum mentis sit, figuráque probitatis: cúmque anima & corpus proportione quadā harmonica congruant, vt inquit Ficinus. Accedit quòd pulchritudo cum excellenti virtute & modestia coniuncta, magnam vim habet ad alliciendas hominū volūtates,

D. Basilius. D. Cyrillus. D. Gregor. D. August. D. Chrysost. D. Ambros. D. Hieron.

Corporis species simulachrum mentis.

Vnde

Vnde illud D. Hieronymi citato loco, Fulgor ipse & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana Christi facie relucebat, ex primo ad se videntes trahere poterat aspectu. Quid verò de hac ipsa Christi pulchritudine scripserit Niceph. videamus. Christi, inquit, effigies, sicuti à veteribus accepimus, talis propemodum, quatenus eam crassiùs verbis comprehendere licet, fuit. Egregio is viuidóque vultu fuit. Corporis statura ad palmos prorsus septem. Cæsariem habuit subflauam ac non admodum densam, leniter quodammodo ad crispos declinantem: supercilia nigra, nō proinde inflexa. Ex oculis subflauescentibus mirifica prominebat gratia. Acres ij erant, & nasus lōgior. Barbæ capillus flauus, nec admodū demissus. Capitis porrò capillos tulit prolixiores. Nouacula enim in caput eius non ascendit, neque manus aliqua hominis, præterquam matris, in tenera duntaxat ætate eius. Collum fuit sensim decliue, ita vt non arduo & extento nimiùm corporis statu esset. Porrò, tritici referens colorem, non rotundam, aut acutam habuit faciem, sed qualis matris eius erat, paulum deorsum versùs vergentem, ac modicè rubicundam: grauitatem atque prudentiam cum lenitate coniunctam, placabilitatémque, iracundiæ expertem, præseferentem. Hæc Nicephorus. In quibus aduerte nomine palmorum intelligi ab eo palmos maiores, de quibus D. Hieronymus in capit. 40. Ezechielis, quorum singuli continent pollices duodecim, vt inquit Daniel Barbarus super Vitruuium lib. 3. cap. 1. Itaque illi septem palmi efficiunt octo palmos mensuræ nostræ vulgaris. Et hanc fuisse staturam Christi Domini patet etiam ex vera illius effigie in sancto Sudario expressa, quæ octo palmos Romanos continet. esse autem eiusmodi proceritatem in homine valde conuenientem, & pulchram, constat ex iis quæ Vegetius obseruat lib. 1. de re militari, cap. 5.

Lib. 1. Ecclesiast. hist. c. vlt.

Nicephorus de Christi effigie.

D. Hieron.

Porrò, licèt in Christi corpore mortali tam excellens fuerit pulchritudo, multò maior tamen extitit post resurrectionem, refusis iam tunc ab anima in ipsum dotibus, velut quatuor fluminibus è paradisi fonte. Similis pulchritudo cæteris corporibus gloriosis conferenda erit, quæ in vnoquoque tanto enitescet magis, quanto propius accesserit ad Christi pulchritudinem, vt quæ omnium absolutissimum exemplar esse debeat, iuxta illud D. Pauli ad Philipp. tertio. Qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Ac licèt in omnibus iuuentutis flos apparere debeat, non erit cunctis eadem statura & proceritas corporis. Vnde rectè annotarunt Diuus Augustinus lib. 22. de Ciuitate Dei, cap. 65. D. Anselmus, & alij, super locum illum D. Pauli ad Ephesios 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, non dixisse Apostolum, nos surrecturos in mensura staturæ, sed in mensura ætatis Christi Domini. Itaque, teste Diuo Augustino in Enchirid. capit. 90. sic in corporibus beatorum conueniens erit & grata inæqualitas corporum, sicuti est vocum, quibus concentus

De pulchritudine corporum gloriosorum.

Non erit omnibus beatis eadē corporum statura.

Quanta sit futura magnitudo corporum in patria.

complectur. Aduertit autem D. Thomas in quarto dist. 44. quæst. vnica art. 3. ad secundam quæstiunculam, vnumquemque nostrûm eam tunc quantitatem habiturum, ad quam sublatis impedimentis in termino accrementi peruenisset; proindéque defectum quātitatis pumilionibus supplendum, gigantibus adimendum. Quod tamen nonnulli de excessu tantùm monstroso accipiunt, rati in aliqua etiam gigantea proceritate decoram speciem & pulchritudinem inueniri posse.

Pulchritudo vnde proueniat.

His ita non iniucunda digressione pertractatis, dicendum est, argumentum ad pulchritudinem non ex solo temperamēto oriri: cùm videamus non paucos egregia valetudine atque adeò optima qualitatum temperie deformes esse. Prouenit ergo pulchritudo partim à temperamenti bonitate, à qua plerunque suauitas colorum existit, partim à virtute formatrice & auctrice, vnde concinna & absoluta membrorum perfectio nascitur. Itaque maior propositio non est absolutè vera; minor autem falsa est: quia licèt quædam bruta amœnior colorum varietas ornat, non proinde maior in eis, immo neque tanta pulchritudo insidet, si non colorum duntaxat elegantia spectetur, sed proportio & congruentia membrorum ad sua munia perfectè exercenda. Itaque homo cætera animantia pulchritudine absolutè vincit, vt D. Greg. Nyss. docet lib. de hom. opif. cap. 3. Cyril. Alex. lib. 5. thesau. c. 7. D. Ambrosius in Psal. 119. Plutarchus lib. 2. de placitis c. 5.

QVÆSTIO IIII.

Quodnam temperamentum ad excellentiam ingenij & mentis perspicaciam magis idoneum sit.

ARTICVLVS I.

Generatim de iis quæ ingenium vel melius vel deterius reddunt.

Omnes animæ intellectiuæ natura æquales.

VM omnes animæ rationis participes non modò secundùm speciem, sed etiam secundùm differentias indiuiduales æqualem habeant naturæ perfectionem, vt iam alibi statuimus, & in libris de anima ex professo ostendemus; consequens est, vt facultas intelligendi, quæ ab anima profluit, eidémque inhæret, in omnibus hominibus parem obtineat dignitatem, similitérque aliæ immateriales potentiæ. Verùm quia ad primam specierum intelligibilium productionem oportet phantasiam concurrere cum intellectu agente; item, quia dum postea intellectus possibilis in opus incumbit, vnà cum eo operatur phantasia, vt docet Arist. li. 3. de anima, cap. 8.

Lib. 2. Phys. c. 7. q. 1. cum Henr. Gand. quodl. 3. qu. 5. Dur. in 2. d. 32. qu. 3. Argē. in 2. d. 32. q. 1. a. 2. Sonc. 8. Metaph. qu. 26. Sot. in cap. de subst. q. 2. ad 5. Zimara in Theor. qu. 54.

Intellectus phātasia satellitio vtitur.

Consule D. Th. 1. p. q. 85. art. 7.

cap.8. text.39. illis verbis, oportet intelligentem phantasmata speculari; fit inde vt dexteritas & acumen in apprehendendo per intellectum, in componendo, discurrendo, iudicando, alijsq; eiusmodi functionibus obeundis, à phantasiæ præstantia magnopere dependeat. Rursus verò, quia bonitas phantasiæ pendet à sensiterio, & à corpore, in quo inest; fit quoque inde, vt ad nobilitatem ingenij, & acuminis perspicaciam, multum conferant ea quæ corpus qualitatibus bene afficiunt, & in contrariam partem, quæ malè.

Conferũt ad ingeniũ natalitia sydera.

Numerantur inter hæc in primis natalitia sydera, apotelesmata, & horoscopi, vt Ptolomæus in Centiloquio, alijq; Astrologi, & Diuus Thomas 3. contra gentes cap.84. annotarunt. Etenim cœlestium corporum virtus licèt in animam rationis participem directò non agit; influit tamen in sensuum tam internorum quàm externorum organa, nunc his, nunc illis affectionibus ea imbuendo pro ratione aspectuum, & irradiationis syderum.

Progenitores.

Secundò, plurimum ad id faciunt progenitores ipsi, à quibus sæpe hæreditario quasi iure habitudinem corporis, robur, imbecillitatem, bonam aduersámque valetudinem, imò & ad virtutem aut vitia propensionem accipimus, vt experientia testatur, docétque Plato in oratione funebri; atque id postulare naturam scribit Aristot lib. 1. Polit. cap.4. & 1. Rhetor. cap.9. quamuis plerumque non ita contingat. Certè quantùm valeat ad ingenium moresque conformandos stirps generis, declarant etiam poëtæ, qui quem significare volunt sæua & inhumana esse natura, cum dicere solent è saxis, aut feris ortum. Quale est illud nobilis poëtæ:

4. Æneid.

Nec tibi Diua parens generis, nec Dardanus auctor,
Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanæque admorunt vbera tigres.

4. Carm. ode 4.

Et illud:

Fortes creantur fortibus, & bonis:
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Regionum & locorũ situs.

Tertiò, regionum & locorum situs; non solùm quia aliter sydera in vnam mundi partem, aliter in aliam influunt: sed quia ipsa soli affectio compositióque, quam patet non vbique eandem esse, diuerso modo corpora immutat. Vnde Plutarchus in Apophthegmatis, & Herodotus in Calliope, narrant, Cyrum, Persas cupientes pro sua montana & aspera, planam & mollem regionem occupare, non permisisse; quòd diceret, vt plantarum semina, sic hominum vitas regionibus similes fieri. Vt enim triticum in nonnullis agris degeneras in aliud genus, soli vitio; ita pro qualitate regionis, hominum ingenia fiunt deteriora. Hinc qui quarto & quinto climati tota ferme Europa, & magna Asiæ parte subiiciuntur, mitiores & ad disciplinas capessendas aptiores sunt, quia eorum plagæ vt plurimum tem-

Plutarchus. Herodotus.

De hac re Plinius li. 2. cap.78.

peratæ existunt. Non ita verò qui sub Zona torrida incolunt, vt extimæ Æthiopiæ populi, aut qui alteri polo nimiùm appropinquant; hi ob rigorem frigoris, illi ob Solis ardorem. Quanquam sub media quoque Zona aliquot in locis magnam esse temperiem compertum iam sit, vt alibi scripsimus. *Lib. 2. de cælo c. 14. q. 1. art. 3.*

Lege Alexandrum ab Alexandro lib. 4. Genialium dierum, cap. 13. vbi multorum auctorum testimoniis docet non solùm quâ ta ingeniorum diuersitas, sed quæ vitia ex loci natura aut cœli climate quibusdam gentibus innata sint. Nam Græci, exempli gratia, assentatores, leues, atque infideles habentur, alioqui facundia & ingenio præstantes; Cappadoces, Cilices, & Cretenses, fraudulenti & mendaces; Afri, subdoli; Numidæ, leuissimæ fidei; Chij, petulantissimi; Galatæ, minaces; Syri, cupidi & auari; Alexandrini, derisores & dicaces; Indi & Persæ, otiosi; Lydi & Phryges, negotiosi; Emporitani, imbelles & barbari; Ætoli & Cocrenses fœdifragi; Druidæ, malefici; Corsi, diri & inanianes; Scythæ, rapidi & feroces; Asiani, Iones, Abydani, Medi, Arabes, & Tarentini, effœminati; Siculi, vafri; Cumani, insulsi; Syracusani, multiplices; Lygures, duri & agrestes; Hispani, iactabundi & gloriosi, &c. *Diuersarum gētium mores.*

Hoc tamen non ita accipiendum est quasi prædicti mores in singulis earum nationum hominibus citra exceptionem inueniantur, cùm palàm repugnet experientia: nec quasi astrorum vis, aut climatum natura, hominum animis hos aut illos mores per se imprimant: cùm vitia, & virtutes (acquisitæ scilicet) comparentur nostris actibus, qui non ab aliqua externa causa naturali, sed à libera voluntate eliciuntur imperantúrve. Eatenus ergo id verum est, quatenus eiusmodi externæ causæ aliquas imprimunt qualitates corporibus, quæ ad vitiosas vel honestas actiones vtcumque inclinent aut promoueāt. Quomodo calor impressus organo appetitus irascibilis, animositatem excitat, & ad res arduas aggrediendas, atque ad fortitudinis actus confert: contra verò frigus ignauiam & timiditatē inducit. *Astra nō influunt per se in voluntatem.*

Cùm autem tanta morum varietas in diuersis regionibus proueniat, nihil mirum si in eisdem & ingeniorum diuersitas ob similes causas nascatur. Quod graues auctores passim obseruāt. Plato 5. dialogo de Legibus, in Timæo, in Menexeno, & lib 8. de Repub. Hippocrates in lib. de aëre, locis, & aquis. Aristoteles lib. 7 Polit. cap. 7. & in problem. sect. 14. problem. 8. & 15. Plutarchus lib. 5. de placitis, cap. 30. Galenus lib. 2. de temperamentis, & in lib. cui titulus est, Quòd animi mores corporis temperamentum sequantur; & lib. 3. Aphorism. comm. 14. Tullius 5. de diuinat. Apuleius, lib. 2. de Asino aureo. Vegetius lib. 1. de re militari cap. 2. Polybius lib. 4 hist. Apollonius Thyanæus apud Philostratum. Plinius lib. 2. cap. 78. Ptolomæus lib. 2. Quadripartiti, cap. 2. & 3. eiúsque in eum locum interpretes Haly & Albumazar Introductorij lib. 3. & 5. aliíq; non pauci. *Plato. Hippocrat. Aristot. Plutarchus Galenus. Tullius. Apuleius. Vegetius. Polybius. Apollonius. Plinius. Ptolomæus. Haly. Albumazar.*

Non solùm verò regiones quædam ingeniorum fœcundæ sunt, sed interdum id alicui vrbi eiusdem regionis peculiare accidit, vt in *Vrbes quædā ingeniorum feraces.*

Græcia,

Græcia, Athenis, de quibus Philo in libro. Quòd omnis probus sit liber: Athenienses, inquit, me iudice, acutissimi hominum. Quod enim in homine pupilla, in anima ratio, hoc Athenæ sunt in Græcia.

Lege D. Hierony. lib. 2. aduersus Iouin. Plutarc. in orat. de esucarnium.

Ratio victus.

Quartò, multum ad ingenia momenti affert ratio victus, vt docet Plato 2. & 5. de Legibus. Galenus in libro de cibis boni & mali succi. Auerroës lib. 5. collect. capit. 32. Plinius lib. 11. Natur. hist. cap. 37. Cœlius lib. 3. cap. 13. & lib. 27. cap. 22. & lib. 10. cap. 20. Nomine autem victus comprehenditur hoc loco à nobis tam cibi potúsque conditio, & natura, quàm in eorum vsu frugalitas siue intemperantia. Constat enim quosdam esse cibos, qui memoriæ ingenióque officiunt, vt olera, fabas, lac, caseum, carnes salitas, aliaque flatum gignentia.

Cibi noxij ingenio & memoriæ.

De hac re Plat. lib. 9. de Rep. Hippo. lib. 1. de mor.

Vniuersim autem omnis intemperantia, ac nimia satietas ingenio nocet. Quod indicat vetus illud prouerbium, pinguis venter acre ingenium non gignit. Videlicet, quia, vt scripsit Horatius libro 2. Serm. Satyr. 2.

Corpus onustum
Hesternis vitijs, animum quoque prægrauat ipsum,
Atque affigit humi diuinæ particulam auræ.

Theopompus.

Eòdem pertinet quod scripsit Theopompus lib. 5. Philipp. multum edere & vesci carnibus, cósilij rationísque vsum adimere, & animos efficere tardiores, atque eos immani quadam duritie ac stultitia cóplere. Plutarchus quoque in lib. de educandis liberis, ostendit pueros multo pastu stupidioris ac tardioris ingenii euadere. Quin verò liquet nimium vini vsum in omni ætate & corpori & menti magna parere incommoda. Vnde Anacharsis primum poculum vini dixit esse sanitatis, alterum voluptatis, tertium contumeliæ, quartum furoris & insaniæ. Et Eubulus, referente Cœlio Rhodognino, lib. 38. cap. 6. sub persona Dionysij, monebat, sanitati primum dicari cratera, secundum amori, & voluptati, somno autem tertium. Quartus verò, inquit, iam noster non est, sed iniuriæ. Quibus similia scripsit Panyasis poëta apud eundem Cœlium. Iam quòd luxuria & libidinis blandimentis ingenij acies obtundatur, notum est. Vnde Claudianus,

Anacharsis de vini vsu sententia.

Eubuli dictũ de eadem re.

Luxuries prædulce malum; quæ dedita semper
Corporis arbitrijs hebetat caligine sensus.

Plato.

Diuus Augustinus lib. de vera religione asserit Platonem discipulos edocere solitum vt à venereis voluptatibus abstinerent, persuasúmque haberent veritatem non corporis oculis, aut sensu aliquo, sed sola mentis puritate videri: ad quam percipiendam nihil magis impedimento esset, quàm vita libidinibus dedita. Seneca in præfatione libri septimi Declamationum: Nihil est, inquit, tam mortiferum ingeniis, quàm luxuria. Vtique istiusmodi voluptates cerebro, in quo interni sensus insunt, plurimum nocent, vt scribit Galenus in Comment. lib. 8. Epidem. Hippocratis, Arnaldus in speculo introductionum medicinalium cap. 83. & lib. de regimine sanitatis part. 2.

Seneca.

Galenus.

M. Albertus. cap. 6. & Magnus Albertus lib. 22. de animalibus, qui narrat facta aliquando cuiusdam corporis humani dissectione, inuentum fuisse caput cerebro exhaustum. Cuius rei cùm medici causam inuestigassent, compertum fuisse frequentem vsum rei venereæ. Nocet quoque idem vitium oculis, quorum vsus, quàm sit ad ingenij munia necessarius, nemo ignorat. Ideóque Ethnici poëtæ cupidinem cęcum finxere, quòd & corpori & menti aspectum eripiat. Atque vt videndi organum lædat, & facultatem in eo hærentem debilitet, scripsit Arist. lib. 2. de Generatione animaliũ cap. 5. Aëtius Tetrabb. 2. serm. cap. 48 & Galenus lib. 4. de locis affectis, & Manardus Epist. medic. lib. 4. epist. 4. Lege etiam quæ tradit D. Ambrosius commẽt. in Lucam lib. 4. cap. 17. D. Gregorius lib. 31. Moralium, D. Augustinus lib. 5. soliloquiorum cap. 10.

Cur obscœna corporis voluptates ingenio tãtopere noceant. Declarat autem D. Thomas in 2. 2. quæst. 15. art. 3. cur obscœnæ voluptates ingenio mentisque actionibus tantopere officiant, videlicet, quia iis maximè homo impeditur & applicatur ad materialia, proindéque debilitatur eius operatio circa intelligibilia. Perfectio enim intellectualis functionis in homine, consistit in quadam abstractione ab externis sensibilibus, à quibus, quãto altiùs mens euocatur, tanto melius intelligibilia considerat. At talium voluptatum illecebra animum deiicit ad ea quibus delectatur, & ad sensibilium fæcem deturbat. Quo fit vt nihil tunc sublime agitare, nullum ingenij, aut prudentiæ opus moliri queat. Consule Aristotelem lib. 6. Eth. cap. 9. & Platonem lib. vltimo de legibus. & in Phædro. *Aristoteles. Plato.*

Quæ suprà recensuimus, videlicet sidera cuiusque ortum respicientia, progenitores, climatum regionúmque natura, & victus ratio, ingenium melius vel deterius, vti diximus, reddunt; propterea quòd qualitatibus ad id conuenientibus, vel contrariis corpora imbuunt. Quia verò qualitates ipsæ sensuum internorum organis receptæ talem bonitatem aut defectum immediatè (in genere tamen disponentium causarum) præstant, solet ex qualitatum compositione, seu temperamento, de ingeniis iudicari, vt cõstat ex iis, quæ tradita sunt ab Aristotele lib. 2. de part. animalium cap. 4. & lib. 2. de anima cap. 9. text. 94. & in lib. Physiognomiæ cap. 4. & Galeno in lib. Quòd animi mores corporis temperamentum sequantur. *Cur temperamentũ ingenium indicet.*

ARTICVLVS II.

Quæstionis initio propositæ in varias partes disceptatio.

Quatuor tẽperamenta. QVONIAM verò temperamenta, seu qualitatum compositiones, quatuor sunt: Sanguinea, cholerica, phlegmatica, melancholica; videndum nunc est quænam harum ad ingenij excellentiam magis idonea sit. Quòd sanguinea, probari potest ex eo, quia hæc complexio abundat calore & humiditate, quæ duo, teste Arist. lib. de longitudine & breuitate *Pro complexione sãguinea.*

vitæ cap.3.& Galeno 1.Aphorism. com.15. potissimùm vitam continent,ac fouent,atque adeò actiones intelligendi, quæ vitales quędam functiones sunt,iuuant.

Pro complexione cholerica.

Quòd autem cholerica præferenda sit,suadet acrimonia & celeritas,qua biliosi,in rebus tū agendis tum intelligendis pollent.Nam cùm in eis abundet calor,qui ad omnes functiones alacritatem inijcit;cúmque is non humori,à quo obtundatur, sed siccitati,quæ ipsū quasi lima acuit,coniunctus sit;consequens est,vt biliosi acres ingeniosíque euadant.Et huic quidem sententię astipulatur Gal. in li.artis medicæ,vbi ait mentis celeritatem calidi siccíque esse temperamenti,hoc enim subtilem cerebri substantiam indicat.

Pro phlegmatica.

At enim neque pro phlegmatica argumentum deest. Constat enim phlegmaticos molles esse carne : at carnis mollitudinē ingenij indicium esse docet Arist. 2. de anima cap.9.text.94. & in lib. Physiognomiæ cap.4.Quare Græci stupidiores homines παχυδέρμους, id est,crassipelles,vocant.

Pro melancholica.

Qui ingenio floruerūt, melancholicos fuisse.

Postremò : Debere melancholiæ primas dari, suadet experientia. Nam,vt Arist.30.sectione problematum problemate 1.scripsit,constat,eos qui ingenio claruerunt, siue in Philosophiæ studiis, siue in Republica administrādā, siue in carmine pangēdo,aut artibus exercendis,melancholicos fuisse,vt Herculem,Aiacem, Bellerophōtem, Lysandrum, Empedoclem, Socratem, atque Platonem; vnde illud Ciceronis lib.1. Tusc. quæst. Aristoteles, omnes ingeniosos melancholicos esse ait, vt ego me tardiorem esse non molestè feram.Accedit quòd senes, in quibus ferè melancholicus succus abundat, iudicio & prudentia valent.Ob eámque rem scitè dixit Plato, tunc animum efflorescere,cùm deflorescit corpus.

ARTICVLVS III.

Controuersiæ conclusio,& argumentorum explicatio.

Lege Gal. li. 1. de na. hū. ad text. 39. Ficinum in lib. de triplici vita. Vegam ad lib.2.artis med. cap. 8. Cœl.Rh. 17. cap. 5.

Melancholicorum laus.

MISSA longiori disputatione, assentiendum nobis videtur iis qui putant id temperamentum ad ingenij acumen, mentis perspicaciam, & sapientiam, accōmodatius esse, quod ex bilis & melancholiæ permistione constat. Nam qui eo præditi sunt, ob bilem facilè apprehendunt, velociter discurrunt, motu agiles & acres sunt: ob melancholiam verò, cùm animum ab externis euocent, & in se totum colligant, assiduè incumbunt in ea quæ apprehendunt, diu meditantur, & de iis quæ discurrendo inuenerant,constāter iudicant. Carent etiam hi vtpote frigidiori natura præditi,recrementis, quæ spiritus conturbant, & quasi nube obtegunt,& ex atra bile calēte attenuatáque generāt tenuissimos ac lucidissimos spiritus, qui ad ingenij & mentis opera mirificè obseruiunt. Hinc illud Heracliticum, quod refert Galenus in lib. Quòd mores animi, &c. Splendor siccus,animus sapientissimus.

Heracliti dictum.

nius. Nec obstat quòd senes in extrema senectute, quæ sicca est, delirant. Id enim non ex qualibet, sed ex nimia siccitate prouenit; imò non ex ea tantùm sed ex ea simul, & immodico frigore; senes enim frigido pariter & sicco sunt temperamento, vt Galenus lib. 2. de temperamentis docet.

Cur senes deliri.

Responsio ad argumēta aduersariorū.

Diluamus igitur superioris articuli argumenta, quæ huic assertioni aduersabantur. Ad primum dicendū est, eo tantùm concludi temperiem sanguineam valde aptā esse ad functiones vegetantium virium, quæ calido & humido appositè administrantur: non verò sensuum internorum, quibus ea, quam diximus, tēperatura magis idonea est. Quare cùm mentis actiones potissimùm ab internorū sensuum muneribus dependeant, quatenus oportet intelligentem phātasmata speculari; fit vt ingenij solertia ex temperie internorum sensuum, non aliarum virium, æstimanda sit. Quòd si etiam ex bonitate tactus arguitur, id propterea est, quia eadem temperies, & tactui & internis viribus accommoda est.

Biliosi habēt celeres ingenij motus.

Ad secundum, dicendum biliosos habere celeres motus, esséque ad percipiendum & intelligendum promptos, sed deesse illis maturitatem ad iudicandum, & firmitatem constantiámque ad retinendū, qua melancholici præstant, vt inquit Gal. primo de natura humana com. ad textum 39. hisce verbis: Animi acies & intelligentia à bilioso humore; constantia & firmitas à melancholico.

Phlegmaticum temperamētum ad mentis opera ineptum.

Ad tertium, Phlegmaticum temperamentum ad mentis actiones obeundas omnium ineptissimum esse, vt in quo, ob natiui calidi imbecillitatem, multa insunt recrementa, & crassities, ac lentor, qui spiritus obturbat, & ad motum tardiores efficit. Vnde pituitosi, tardi, rudes, somnolenti ac supini sunt; adeò vt eis animam pro sale, veluti suibus, datam esse nonnulli scripserint. Nec verò illis ea mollitudo suppetit, quam Arist. in tactu commendat, sed alia humore aqueo ac frigido conspersa, quæ stoliditatis comes est, vt in eo loco libri secundi de anima exponemus.

Consule Ficinū in lib. de vita sana. Valleriolam lib. 1. 11. Fracast. lib. 2. de intell.

Quod ad quartum argumentum attinet, iure dubitari posset, quonam pacto eos, qui ingenio claruerunt, & in variis artibus exercendis, atque in Rep. administrāda sese præclarè gesserunt, melancholicos omnes fuisse Aristoteles absolutè asserat, cùm succus melācholicus sit pars sanguinis terrea ac dēsa, ex crassiore chymi parte genita, quæ proinde sua frigiditate & crassitie videtur potiùs aciem mētis obtundere, quàm iuuare. Pro huiusce rei explicatione aduertunt medici ex Arist. loco citato, & Gal. tum li. 2. de temperamentis, tum in arte medicinali cap. 59. duo esse melancholicorum genera; vnum eorum, in quibus multa inest bilis atra, sed calore fota, & claro sanguine biliq́ue attenuata, ac purpureo colore nitens. Alterum eorum qui abundant etiam atra bili, sed admodum sicca, frigida, densáque, & fæculenta, qui colore lurido ac plumbeo suffusi, frigidi ac malè concoquentes sunt. Igitur qui priori valent temperamentō, eos Aristoteles magno & excellenti ingenio præditos, & ad maxi-

Duo melancholicorum genera.

ma quæque obeunda natos fuisse vult, eosdémque in Theæteto, & in Phædro commendat Plato. At qui posteriorem corporis habitum nacti fuere, stupidi magis & obtusi habentur, súntque nimirum formidolosi, solitarij, ac interdum in mentis alienationem & insaniam conuertuntur, teste Hippocrate sexto Epidemiorum, & Galeno tertio de locis affect. cap. 6. Nimirum atra bilis pro ratione mēsuræ, qua cum aliis humoribus permiscetur, varios effectus parit, haud secus quàm vinum, vt eodem loco problematum Aristoteles docet. Nam vt merum, præcipuè potens, & generosum, pro vt vel modicè vel intemperanter sumitur, nunc iracundos, nunc misericordes; interdum lætos, nonnunquam tristes; aliàs taciturnos, aliàs garrulos & contumeliosos reddit; sic atra bilis variè attemperata, alio atque alio modo afficit. Neque verò illud ignorandum est, sæpe eos qui se studiis dediderunt, ætatis decursu multam atram bilem colligere, & ex calido & sicco temperamento in melancholicum permutari. Namque ex assidua in studiis cura & attentione, cùm spiritus animales vehementiùs agitentur, & dissoluantur, cerebrum exsiccari assolet, atque adeò calore (cuius pabulum humor est) destitui, sicque etiam sanguis ipse atrior sicciórque euadit, & in atram bilem conuertitur. Ac de huiusmodi aduentitia melancholia putant nonnulli interpretandum Aristotelem, cùm melancholicis tantam laudem attribuit. Quibus nos haud magnopere repugnabimus, dummodo hunc humorem cum ea quam superiùs diximus, choleræ permixtione accipiant, & de eo loquantur, qui contingit iis quos in primo melancholicorum genere posuimus.

Quos melāncholicos Plato commendet.

Melancholia ascititia.

Patet igitur ex dictis cur melancholici ingeniosi sint, cur etiam studiis Philosophiæque dediti, melāchclici fiant. Quare ad quartum argumentum respondemus, nos non negare, melancholicos ingeniosos esse; sed tantùm id temperamentum cæteris præferre, quod ex bilioso & melancholico constat. De quo verisimile est locutum fuisse Aristotelem loco citato. Non enim obstat, quòd illud absolutè Melancholicum nuncupauit; censuit enim, in ea mistione plus aliquantulum de atra quàm de flaua bili esse debere; atque ita à præpollente nomen indidit. Quod verò dicitur, senes iudicio & prudentia valere, ita est, prouenítque id potissimùm ex longa rerum experientia: etsi ad idem non parum conferat siccitas, melancholiæ comes, dummodo non nimiùm excedat, vt plerumque accidit in extrema senectute, in qua iam senes delirant. De qua Plato non est intelligendus, sed de viridi ac vegeta. Lege Galenum lib. 5. de sanitate tuenda, ad finem; Valleriolam libro primo locorum communium cap. 10.

Vnde senibus iudicium.

Galen. Plato.

* * *

QVÆSTIO V.

Quod temperamentum vendicent quatuor anni tempora.

ARTICVLVS I.

De causa efficiente, & fine quadripartitæ huiusce varietatis.

VOD spectat ad temperamentum veris, æstatis, autumni, hyemis, explicandum initio occurrit quænam huius distinctionis & vicissitudinis causa efficiens, & finalis sit. Primùm, luce clarius est, efficientem eius causam, esse motus corporum cœlestium, & stellarum errantium, præsertim solis conuersione & recursus. Vnde illud cap. 1. Genes. Dixit autem Deus fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem, ac noctem, & sint in signa & tempora, & dies, & annos. idem scripsit D. Damascenus lib. 2. fidei Orthodoxæ cap. 7. Theodoretus serm. 1. de prouidentia, Nicetas apud D. Clementem lib. 8. Recognitionum, Plato in Timæo, eiúsq; interpres Chalcidius, Auctor libri de mundo ad Alexandrum, Philo Iudæus in libro de mundi opificio, Tullius lib. 2. de Natura Deorum, Gal. lib. 3. de diebus Criticis cap. 1. aliíque ex antiquioribus, quos refert Plutarchus lib. 2. de placitis phi. cap. 19. Quippe sol dum alia atque alia signa continuato cursu peragrat, mutationem illam opportuna caloris, frigoris, humoris, & siccitatis varietate inducit. Nam dum Arietis, Tauri, & Geminorum signa conficit, ver creat: dum signa Cancri, Leonis, & Virginis, æstatem: dum Libræ, Scorpij, & Sagittarij, autumnum: dum Capricorni, Aquarij, & Piscium, hyemem. Disceptantes tamen de hac anni distributione, & initiis temporum, opiniones inuenies apud Plinium lib. 2. cap. 25.

Genes. *Damascen.* *Theodoret.* *Clemens.* *Plato.* *Chalcidius.* *Philo.* *Tullius.* *Galenus.* *Plutarchus.*

Porrò eiusdem alterationis & diuersitatis finis est multiplex sublunaris mundi commoditas. Ac primùm ea, quæ inde rebus gignendis conseruandísque prouenit. Inde enim animantium ortus, fœtura, & sustentatio; inde sationes & plantationes; inde frugum fructuúmque ortus & maturitates, aliáque huiusmodi. Qua de re Boëtius lib. 4. de consolatione philosophiæ, metro 6.

Iisdem causis Vere tepenti
Spirat florifer annus odores,
Æstas Cererem feruida siccat,
Remeat pomis grauis Autumnus,
Hyemem defluus irrigat imber.

Hæc temperies alit, ac profert
Quidquid vitam spirat in orbe:
Eadem rapiens condit & aufert
Obitu mergens orta supremo.

Altera commoditas est leuatio fastidij, vt enim dierum & noctis tenebrarum,

tenebrarum,& lucis alternatio,ita quaternæ vices temporum ad mitiganda vitæ tædia, vt in cæteris fere rebus vicissitudo solet, non parum conferunt. Tertia est pulchritudo efflorescens ex oppositione affectionum, quibus tunc inferiora corpora subinde immutantur: à calore ad frigus: à siccitate ad humorem, & è conuerso. Consule D. Ambrosium in libro de Noë & arca cap.23. Lege quoque, si placet, quæ de hac re scripsimus lib.4.Physicorum cap.5.quæst.5. *Pulchritudo quam côtrariorum efficit oppositio.*

ARTICVLVS II.

Controuersiæ solutio.

ENIAMVS nunc ad propositum quæstionis, hoc est, ad temperiem quatuor anni temporum explicandam. Communis auctorum consensus hunc in modum quatuor qualitates anni partibus ascribit. Ver, & est humidum & calidum; Æstas,calida & sicca; Autumnus, siccus & frigidus; Hyems, frigida & humida. Sed in quolibet horum temporum tres adhuc varietates notantur: quia principium, medium, & finis cuiusque eorum non eandem vendicãt temperiem: sed extrema cuiuslibet pars cum vicini constitutione aliquo modo conuenit. Igitur, exempli gratia, Ver esto calidum atque humidum appelletur, non tamen quælibet ipsius portio, ex æquo calida est & humida. Etenim eius initium ob vicinitatem Hyemis, quæ humida est,& non calida, plus humoris quàm caliditatis participat: medium temperatè humidum est & calidum: finis ob propinquitatem impendentis Æstatis,quæ calida est,non autem humida,minus plus humoris quàm caloris obtinet. Similémque proportionem reliquæ anni partes sortiuntur. Vnde & Astronomi, cùm Zodiacum in quatuor quadrantes prædictis quatuor anni temporibus respondentes distribuissent, quemlibet quadrantem in alias tres partes secuerunt, quæ tribus portionibus singularum anni partium responderent. *Temperamêtũ quatuor anni partiũ.* *Diuisio Zodiaci in quatuor quadrãtes.*

Apparet autem in tradita qualitatum distributione, sicut & in ea quæ elementis conuenit, illa,de qua sæpe scripsimus, dissidens conuenientia, & conueniens dissidium; ac simul etiam quædam iustitiæ nutrix,communiúmque bonorum auctrix æquabilitas,quam magnis effert encomiis Philo Iudæus in libro,qui inscribitur,Quis rerum diuinarum hæres sit. Quippe Ver cum Æstate calore conuenit, humiditate pugnat. Æstas cum Autumno siccitate nectitur, calore dissidet. Autumnus cum Hyeme frigiditate iungitur, siccitate discordat. Hyems cum Vere humiditate copulatur, frigore dissentit. *Conueniens dissidiũ inter quatuor anni tempora.*

Porrò quamuis circa coniugationes qualitatum, quas cæteris anni temporibus assignauimus, auctores conueniant; tamen de ea quam Veri ascripsimus, nonnulla esse primo aspectu dissensio videbitur inter Hippocratem & Galenum. Ille enim in lib. de natura hum. ver calidum & humidum constituit: hic lib. de temperam. n

Conciliantur Hippocrat. & Galenus. temperatum vocat. Re ipsa tamen non dissentiunt. Nam Hippocrates ver calidum & humidum appellat, quòd in eo calor frigiditatem, humiditas siccitatem exuperet. Galenus temperatum vocat, propterea quòd ea exsuperantia adeò parua sit, vt iure temperatũ dici queat, facta præsertim comparatione ad complicationes qualitatum, quæ aliis anni partibus conueniunt, vbi excessus denominantium qualitatum, vt in æstate caloris & siccitatis, multo maior est.

Obiectio. Sed erit qui obiiciat, non videri censendum ver temperatũ, etiam eo modo quem diximus, cùm demonstret experientia, doceátque Hippocrates 3. Aphoris. 20. & Arist. sect. 1. Problematum 27. ver morbis abundare. Respondendum, ver absolutè saluberrimum esse, vt *Diluit.* inquit Hippocrates 3. Aphoris. 9. ver. namque in bene sanis corporibus rarò ac minùs periculosos morbos excitat; in corpore autem insalubri, quos mouet, sæpius mouet ad bonum, quia euocat ad exteriora noxias qualitates, quibus depulsis, vtplurimum corpora sanitatem assequuntur. Vnde dicitur à medicis, ver inter anni tempora, somnum inter affectiones corporis, diem criticum inter dies morbi, non esse in se mala, sed malum in corpore latens ostendere.

QVÆSTIO VI.

De ætatum & singularium partium temperamentis.

ARTICVLVS I.

Temperamenta ætatum.

Diuisio ætatum.

VPPONENDA hoc loco primùm est diuisio ætatum, de qua in libris Paruorum Naturalium ex instituto disseruimus. Distribuitur ętas in pueritiam, iuuentutem, virilem ætatem, & senectutem. In qua diuisione, nomine pueritiæ, intelligi debet ætas infantium & puerorum, nomine iuuentutis, ætas adolescentium & iuuenum: quarum ætatum termini & discrimina loco citato explicata à nobis sunt.

Vitā consistere in calido & humido. Deinde aduertendum, cùm vita in calido & humido sita sit, quandiu animal viuit, in quacumque sit ætate, calorem exigere vt præcipuum instrumentum ad actiones vitæ obeundas, & humiditatem, qua tanquam pabulo & fomento calor sustinetur. Verùm quia calor & humiditas ætatum decursu varias subeunt mutationes, fit inde vt vna ætas comparatione alterius magis minúsve calida, aut etiam frigida dicatur: similitérque res habet in humiditate.

Singularum ætatum temperamenta. Vt igitur ab ea ætate de cuius temperamento minor est ambiguitas, ordiamur, senectus frigida & sicca est: virilis ætas temperata: iuuentus calida & sicca: pueritia calida & humida. Senectutis frigiditatem testatur artuum tremor, & totius corporis curuitas; quæ duæ

duo proueniunt ex defectu caloris non iam valentis membra sustinere, & in sublime erigere. Siccitatem indicat ariditas cutis ex penuria halituosi succi. Nec obstat quòd senes assiduè excreant, & hasmati sint obnoxij: non enim id ex bona & natiua humiditate, de qua agimus; sed ex aduentitia & noxia ortum habet. Quòd virilis ætas temperata sit, ex eo ostenditur, quia non ob aliam causam in eo ordinariè sistitur crementum corporis, non quidem versùs longitudinem; nam id iamdiu cessauerat, vt suo loco exposuimus, sed versus latera; nisi ob caloris & humiditatis temperiem, quæ sat est ad corporum magnitudinem in eodem statu gradúque seruandam; non tamen ad eam vlteriùs promouendam.

Dilutio tacitæ obiect.

Quod ad iuuentutem & pueritiam spectat, aduertendum est, cùm iuuentus ortui, in quo humidum primogenium à parentibus accipitur, vicinior sit, negari non posse iuuenes plus istius humidi obtinere, quàm viros. Dum igitur iuuentuti siccitas cum calore assignatur, id non absolutè accipi debet; sed facta collatione ad pueritiam, quæ vberiorem seruat humiditatem, vt multis indiciis deprehenditur. Primùm, quia puerorum corpora ex semine & sanguine humidis recentiùs coaluere. Secundò, quia pueri molliores ac teneriores sunt; ideóque minùs firmi ac robusti. Tertiò, quia magis somnolenti; humiditas enim, cùm vaporem multum exhalet, somnum conciliat. Quartò, quia parum intellectu vigent; nimirum propterea quòd internorum sensuum organa humore, quasi nebula, ne functiones suas perfectè obeant, impediuntur; vnde senes è contrario ob siccitatem diu vigilant, & intellectu præstant. Ex his ergo manifestum relinquitur pueritiam humidiorem esse iuuentute.

Pueritia abundat humiditate.

Cur pueri magis sõnolenti.

Quod ad harum ætatum calorem pertinet, vtramque iure optimo calidam vocari, satis demonstrant incrementa, quæ tunc caloris ministerio corpora accipiunt. Quæ tamen earum sit calidior, ambiguum est, eáque de re agit Hippocrates lib. 3. Aphorism. Galenus lib. 2. de tempet. cap. 2. Auicenna 3. primi doctr. 1. capit. 2. Valleriola lib. 1. locorum communium cap. 10. Thomas Garbius lib. 1. sum. Medic. quæst. 17. Fernelius in libro de spiritu, & innato calido cap. 8. Theophilus in 3. de anim. ad text. 56. Quidam, iuuenes, alij, pueros calidiores esse inquiunt; alij, vtrisque parem tribuunt calorem. Sed omissis controuersiis placet nobis ea sententia, quæ statuit, pueros sicuti humido primigenio magis abundant, ita maiorem habere innati caloris copiam. Hæc enim duo, cùm totius vitæ fundamenta sint, continuatam quandam inter se cognationem seruant. Quod ex eo ostenditur, quia à primo vitæ ac nutritionis exordio datur inter calorem & alimentum reciproca actio, & perpessio, qua necesse est natiuum calorem sensim diminui. Item quia calor assiduè humidum carpit & dissipat, nec aliud æquè bonum ex alimento resarcire potest, sicque proprio ac natiuo fomento destitutus ipse etiam collabascit. Nec obstat quòd sensus æstimatio maiorem iuuenibus calorem decernit, quàm pueris. Id namque propterea accidit,

Peramatus in lib. de tēperamentis c. 16. Vallesius lib. 1. cōtrou. cap. 8.

Pueritia & iuuentus calida.

Qua calore vincat, controuersum.

Controuersia explicatio.

Reciproca actio & perpessio inter viuens & alimentum.

Dilutio obiect.

quia

quia calor in corpore humidiori lenior ac mitior sentitur, eo quòd humiditas obtūdit calorem; siccitas verò tanquam lima ipsum acuit; at pueri, vti diximus, humidiores sunt quàm iuuenes. Nec item obest quòd iuuenes plus sanguinis, & influentium spirituum, plúsque biliosi humoris, quæ omnia calida sunt, progressu vitæ acquisierint. Hoc enim tantùm probat accedere iuuenibus ascititium calorem, quasi natiui supplementum, quod libenter concedimus. Num verò istiusmodi supplemento ita natiui caloris dispendium compensetur, vt pueri & iuuenes, licèt natiuo dispares sint; tamen vtrique æqualem intensionem; illi, ex gradibus solius natiui; hi, ex gradibus natiui & ascititij, compositam sortiantur, res est omnino dubia, & quæ neque certa experientia, neque ratione demonstrari possit.

Ascititius calor abundat in iuuenibus.

ARTICVLVS II.

Temperamenta singularum partium.

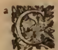
De temperamento caloris.

NOMINE partium intelligimus, hoc loco, partes animantium duntaxat, non tamen eas solùm, quæ anima informantur, sed omnes quæ ad animantium vitam & compositionem quoquomodo pertinent. Relicta verò medicis longiori de hac re disputatione, ita videtur statuendum, in primis circa calorem. Cor, vtpote natiui caloris fons, reliquas partes calore superat, quod & tactu exploratum est; namque dissecto animante, & digitis in cordis ventriculos immissis, feruentior hic locus depre

Cor natiui caloris fons.

CAPITIS IX.
Explanatio.

a

Vm autem. Promiserat Aristoteles initio huius operis ita se de ortu & interitu rerum in commune acturū, vt omnes causas rationésque eorum quæ gignuntur & intereunt, sub aspectum poneret. Nunc, quia iam causas proximas, tum elementorum tum mistorum, quatenus ex elementis coalescunt, explicuit ad remotas vniuersalésque tradendas accedit. Quod vt commodiùs præstet, colligit hoc capite numerum causarum, quæ ad cuiusque rei generationem concurrunt. Priùs tamen instituti sui rationē proponit, aiens, cùm sint quædam corpora ortui corruptionique obnoxia, vt plantæ, animalia, cæteráque mista, quæ potissimùm circa terram gignuntur, doctrinę ordini consentaneum esse, vt antequam

ΚΕΦ. Θ.

a

Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἔνια γεννητὰ καὶ φθαρτὰ καὶ ἡ γένεσις τυγχάνει οὖσα ἐν τῷ περὶ τὸ μέσον τόπῳ, λεκτέον περὶ πάσης γενέσεως ὁμοίως, πόσαι τε, καὶ τίνες αὐτῆς αἱ ἀρχαί· ῥᾷον γὰρ οὕτω τὰ καθ' ἕκαστα θεωρήσομεν, ὅταν περὶ τῶν καθόλου λάβωμεν πρῶτον. b εἰσὶν οὖν καὶ τὸν ἀριθμὸν ἴσαι, καὶ τῷ γένει αἱ αὐταὶ, αἵπερ ἐν τοῖς ἀϊδίοις τε καὶ πρώτοις. ἡ μὲν γάρ ἐστιν ὡς ὕλη, ἡ δὲ ὡς μορφή. δεῖ δὲ καὶ τὴν τρίτην ἔτι προσυπάρχειν. οὐ γὰρ ἱκαναὶ πρὸς τὸ γεννῆσαι αἱ δύο, καθάπερ οὐδ' ἐν τοῖς πρώτοις. Text. 52.

c ὡς

quam

Sanguinem calidum esse, nō frigidum, docet Medic. Hip. l. 1. de morb. Gal. lib. 1. de temper. Fernel. lib. 3. de temp. Vega. lib. 3. de loc. affect. sect. 3. Vales. lib. cont. 35. ubi Arist. cum Gal. cōciliat.

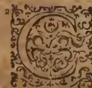
deprehenditur. Secundum in caloris locum obtinet spiritus, cui tamen nonnulli primùm dedere, ordi secundum, sed immeritò, cùm spiritus à corde calorē mutuetur. Tertium locum habet sanguis & flaua bilis. Quartum simplex caro: deinde iecur, tum lien, tum renes, quibus succedit cutis pars interna illo ab extremis distita, & æquis portionibus, inter reliquas partes, temperatior. Ab hac in frigiditatem vergit adeps, deinde cerebrum, etsi hoc confluentibus eò spiritibus non parum caleat. Cerebro frigidior est spinæ medulla: hac frigidiores sunt nerui, alij alijs magis. Hos sequuntur venæ deinde arteriæ, tum membranæ; atque his omnibus tendones frigidiores sunt tendonibus vincula; deinde cartilagines, ossa, pili: denique postremum frigiditatis locum sortitur melancholia, & phlegma.

De temperamento siccitatis.

De siccitate autem sic habeto: Pilus reliquas partes siccitate exsuperat: hunc suo quæque ordine subsequūtur os, cartilago, vinculum, tendo, membrana, arteria, vena, flaua & atra bilis, neruus, qui motui obseruit; cutis autem, vt calore ita & siccitate in primis temperata est. Hinc in humiditatem secedit neruus sensioni destinatus, neruo autem humidius est cor, subinde renes, iecur, lien, simplex caro, pulmo, spinæ medulla, cerebru, medulla ossium, adeps, sanguis, postremò pituita. Discrepantes de hisce temperamentis opiniones lege apud Galenum 1. de temperamentis, Auicennam Fen. prima primi doct. 3 cap. 2. Auerroēm 2. Collect cap. 2. Fernelium lib. 3 Physiologiæ cap. 6. Vallesium lib 1. cont. med. & Philosop. cap. 10. & in artem Medic. Galeni, Valleriolam lib. 1. locorum communium cap 10.

CAP. IX.

Text. 51. a

VM autē nonnulla generabilia corruptibiliáq; sint, & generatio in eo, qui circa mūdi medium est, loco sit, de omni generatione similiter, & quot & quæ sint eius principia dicendum est, sic enim facilius singularia cōtemplabimur, si iam de vniuersalibus prius sumpserimus.

b *Sunt igitur tot numero & genere eadem, quæ in æternis primisque. Nam alterum vt materia, alterum vt forma existit: oportet autem & tertium insuper adesse; nam duo haudquaquam sufficiunt ad generandum, sicuti nec in ipsis primis.*

c *Igitur*

quam de his particulatim differat, eorū communes causas pertractet.

Tres causæ generationis & corruptionis.

b *Sunt igitur tot numero.* Enumerat tres causas generationis cuiusque rei, materiam, formam, & efficiens. Sicut enim, inquit, in cœlestibus corporibus duo principia, materia & forma, non sufficiunt ad mouendū, sed oportet adesse tertium, quod agendi vim habeat, id est, intelligentiam, quæ motum edat, sic in iis, quæ interitum & generationem subeunt, non sat est dari materiam & formam, sed adiungendum est tertium, quod materiam impellet & formam inferat.

Inesse cœlo materiam ex sententia Arist.

Notandus hic locus contra Auerroēm, qui in lib. de substantia orbis cap. 2. & li. 8. Metaphys. cap. 4. & lib. 1. de cœlo cap. 2. scripsit, corpus cœleste nō cōstare

materia, sed esse medium quid inter puram potentiam & purum actum, videlicet formam quandam per se cohærentem absque materia. Quem secuti sunt etiam Durand. in 2. dist. 14. quæst. 1. num. 14. aliique nonnulli, quos retulimus, & impugnauimus lib. 1. de cœlo, cap. 2. qu. 4. Hos certè refellit auctoritas huius loci, vbi Aristoteles palam affirmat conuenire cœlesti corpori non formam tantùm, sed etiam materiam.

c ὡς μὲν οὖν ὕλη τοῖς γενητοῖς ἐστιν αἴτιον, τὸ δυνατὸν εἶναι καὶ μὴ εἶναι. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἐστίν, οἷον τὰ ἀΐδια· τὰ δ' οὐκ ἔστιν ἐξ ἀνάγκης. τούτων δὲ τὰ μὲν ἀδύνατον μὴ εἶναι, τὰ δὲ ἀδύνατον εἶναι· διὰ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παρὰ τὸ ἀναγκαῖον ἄλλως ἔχειν. ἔνια δὲ καὶ εἶναι, καὶ μὴ εἶναι δυνατά, ὅπερ ἐστὶ τὸ γενητὸν καὶ φθαρτόν· ποτὲ μὲν γάρ ἐστι τοῦτο, ποτὲ δ' οὐκ ἔστιν. ὥστ' ἀνάγκη γένεσιν εἶναι καὶ φθορὰν, περὶ τὸ δυνατὸν εἶναι καὶ μὴ εἶναι. διὸ καὶ ὡς μὲν ὕλη τοῦτ' ἐστὶν αἴτιον, τοῖς γενητοῖς· d ὡς δὲ τὸ οὗ ἕνεκα ἡ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος. τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τῆς ἑκάστου οὐσίας. δεῖ δὲ προσεῖναι καὶ τὴν τρίτην, e ἣν ἅπαντες μὲν ὀνειρώττουσι, λέγει δ' οὐδείς. ἀλλ' οἱ μὲν ἱκανὴν ᾠήθησαν αἰτίαν εἶναι πρὸς τὸ γίνεσθαι τὴν τῶν εἰδῶν φύσιν, ὥσπερ ὁ ἐν τῷ Φαίδωνι Σωκράτης· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐπιτιμήσας τοῖς ἄλλοις, ὡς οὐδὲν εἰρηκόσιν, ὑποτίθεται ὅτι ἐστὶ τῶν ὄντων, τὰ μὲν εἴδη, τὰ δὲ μεθεκτικὰ τῶν εἰδῶν. καὶ ὅτι εἶναι μὲν ἕκαστον τούτων λέγεται κατὰ τὸ εἶδος. γίνεσθαι δὲ κατὰ τὴν μετάληψιν, καὶ φθείρεσθαι κατὰ τὴν ἀποβολήν. ὥστ' εἰ ταῦτα ἀληθῆ, τὰ εἴδη οἴεται ἐξ ἀνάγκης αἴτια εἶναι καὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς· οἱ δὲ αὐτὴν τὴν ὕλην· ἀπὸ ταύτης γὰρ εἶναι τὴν κίνησιν. f οὐδέτεροι δὲ λέγουσι καλῶς· εἰ μὲν γὰρ ἔστιν αἴτια τὰ εἴδη, διὰ τί οὐκ ἀεὶ γεννᾷ συνεχῶς· ἀλλὰ ποτὲ μὲν, ποτὲ δ' οὔ, ὄντων ἀεὶ καὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν μεθεκτικῶν; ἔτι δ' ἐπ' ἐνίων θεωροῦμεν ἄλλό τι τὸ αἴτιον ὄν. ὑγίειαν γὰρ ὁ ἰατρὸς ἐμποιεῖ, καὶ ἐπιστήμην ὁ ἐπιστήμων, οὔσης καὶ ὑγιείας αὐτῆς, καὶ τῶν μεθεκτικῶν· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ δυνά- Text. 52.

Materia quid. c *Igitur quod esse.* Rerum caducarum materiam, formam, & efficientem causam singulatim explicat, aitq;, materiam esse potentiam quandam ad esse & non esse, quæ rebus sublunaribus, vt gignantur & intereant, causa existit. Quod vt magis pateat, ait rerum quasdam necessariò esse, vt corpora cœlestia: alias necessariò non esse, vt chimæram: alias medium locum tenere: quòd ita possibiles sunt, vt possint esse & non esse: quo pacto se habent ea quæ ortum & *Materia causa interitus.* interitum subeunt. Materia ergo est, quæ facit *Forma quid.* rem esse & nō esse: quia dum formam suscipit, accipit esse res genita, dū eandem formam abiicit, deperit res eadem.

d *At forma, speciésque.* Formam ait esse id cuius gratia aliquid fit, & rationem substantiæ cuiusque rei, id est, quod rei essentiā potissimùm confert. Nam cùm cuiuslibet entis naturalis quid[illegible]tas ex materia & forma coalescat, potiórem partem obtinet forma, quæ actus & perfectio est, rémque in certa specie constituit, vt in primo Physicæ Auscultationis li- *Finē ad formā reuocauit hoc loco Arist.* bro copiosè disseruimus. Porò cùm Aristoteles hoc loco tribuat formę non solùm esse rationem substantiæ, sed etiam id cuius gratia, quod finis proprium est, videtur hic finem ad formam reuocasse: propterea quod licet finis & forma sint distincta genera causarum: tamen vna eadémque res, sub diuersa consideratione, & respectu, potest & formæ & finis rationem obtinere: formæ, quatenus tribuit esse: finis, prout est id, cuius gratia efficiens operatur: ideo enim generans materiam disponit, vt in eam introducat formam.

Veteres causam efficientem somniarunt. e *Quod omnes quidem.* Tertiam causam, nempe efficientem, quæ præter duas superiores necessaria est, veteres omnes somniasse inquit. Nam cùm de illa nonnihil dicerēt, eam tamen nullus omnino expressit. Duas ergo de illa refert quasi extremas sententias: vnam Platonis in Phædone: alteram aliorum veterum Philosophorū. Plato sub persona Socratis statuit res effici ab ideis, id est, à substātijs

quibusdam

quibusdam materiæ expertibus, è quarum impressione, formæ, quasi adumbratę quædam illarum similitudines & imagines in materiæ sinum defluerent: ita vt dũ impressio illa perseueraret, res genitæ subsisterẽt; cùm euanesceret, interirẽt. Alia verò opinio fuit quorundam, existimatium materiam esse principium efficiendi: ita vt cùm disponitur, & accidentium apparatu instruitur, omnia per se pariat, & in lucem efferat. Etenim licèt quidam eorum mentem, aut discordiam & concordiam, effectrices causas constituerint: nullus tamen eiusmodi causas rebus singulis accommodauit: ideóque conuincũtur asserere, materiam ipsam ex se omnia quæ gignuntur, efficere.

Refellitur opinio Platonis de ideis.

f *At neutri rectè.* Vtrãque opinionem confutat, ac primùm eam, quã Plato secutus est. Eius autem falsitatem dupliciter conuincit, tum quia si generatio esset ex impressione idearum, cum ideæ perpetuò existant, nec eis quicquam desit, quominus operentur, cúmque materia semper in promptu sit ad excipiendas formas, oporteret dari semper generationẽ, ita vt eadem materia perpetuò alias & alias formas indueret, neque vnam & eandem aliquanto tempore retineret, quod est apertè falsum. Sequi verò id ex eo ostendi potest, quia idem eodem modo se habens semper facit idẽ; at ęterna illa rerũ exemplaria, cũ nulli sint mutationi obnoxia, eodem pacto se semper habeant necesse est: ac proinde nunquam cessabunt ab inferendis formis in eãdem materiam. Secundò eandem sententiam refellit, quia cùm ars sit æmula imitatrixque naturæ: ex iis, quæ in arte videmus, philosophari possumus & inquirere ea quæ in natura sunt: at in arte præter formam & materiam, est efficiens, vt præter sanitatem & subiectum medicus: præter scientiam & discipulum magister: ergo in natura præter formam & materiam danda erit alia causa quæ sit efficiens. Hìc aduerte non liquidò cõstare an Platonis fuerit ea sententia de ideis, quam ei Aristoteles hoc in loco, & sæpe alibi attribuit. Sunt enim qui dicant Platonem non formas illas extra omnia singularia per se cohærẽtes, sed diuina exemplaria, ad

Ars naturæ æmula.

c *Igitur quod esse, & non esse potest, generabilibus causa vt materies existit. Nam quædam necessariò sunt, ceu æterna: quædam necessariò non sunt: Quorum illa quidem non esse, hæc verò esse, est impossibile, eo quod fieri non possit, vt necessarium aliter sese habeat. Nonnulla & esse possunt & non esse: de quorum numero generabile existit, atque corruptibile; hoc enim interdum non est, interdum est. Quare necesse est, vt generatio atque corruptio circa id sit, quod esse & non esse potest. Quocirca & hoc causa, vt materies, generabilibus existit.* d *At forma speciésque, vt cuius gratia; hæc autem est substantia cuiusque ratio. Oportet autem & tertium quoque adesse,* e *quod omnes quidem somniant, nemo tamen dicit.* Text. 52. *Sed alij specierũ naturam causam esse sufficientem ad generandum arbitrati sunt, quemadmodum in Phædone Socrates. Nam vbi ille cæteros increpuit tanquam nihil locutos, eorum quæ sunt, quædam species esse, quædam quæ species participent, & eorum quodque per speciem esse dici, susceptione verò oriri & abiectione interire supponit. Quare si hæc vera sunt, species causas esse generationis & corruptionis necessariò putat. Alij ipsam materiam, nimirum à qua sit motus.* f *At neutri rectè dicunt, nam si species causæ sunt cur non semper gignunt continenter, sed quandoque, & quandoque non, cùm semper tum species tum quæ eas participant, in ratione rerum sint? Præterea in nonnullis aliam quandã esse causam spectamus. Nam medicus in corpore sanitatem efficit, & scientiam sciens existente & ipsa sanitate, & scientia, & hisce, quæ eas participant. Eodem modo & in cæteris, quæ facultate*

quæ Deus respiciens creaturas producit, ideas vocasse. Sic enim eius dicta interpretati sunt D. Augustinus libro 83. quæstionum, quæst. 46. Clemens Alexandrinus lib. 4. & 5. Strom. Eusebius Cæsariensis lib. 11. de præparatione Euang. cap. 12. Tertullianus in suo libro de anim. cap. 18. aliiq; non pauci. Sed nos hac de re ex instituto lib. 4. Metaphysic.

Materia officium pati ac recipere.

g *Quod si quis materiam.* Posteriorem sententiam refellit, quam in eo Platonicæ præfert, quòd Plato minùs ad naturam conuenienter loquens, asseruerit causam efficientem non operari per motum, sed per receptionē, vel abiectionem: hi verò mouere illā dixerint, quod omnium consensu effectrici causæ attribuitur. At enim falsam esse hāc assertionē demōstrat, primum, quia materiæ nō est mouere, aut agere, sed moueri & pati. Habēt enim forma & materia partita officia, & forma, vt est actus & perfectio, ita agendi munus obit: materia, sicuti est potentia, ex se actus expers, ita recipiendi patiendiq; partes sustinet. Secundò, quia vt in arte materia non se vltro aut vi sua mouet ad formam, sed eam ab artifice accipit, vt lapis figuram pyramidis: ita in natura animal non à se, sed à progenitore, atque adeò ab aliquo efficiente gignitur. Errare quoque eosdem philosophos in eo ait, quòd sola contenti materia, præstantissimam causam videlicet formam, omiserint.

κατὰ δύναμιν περιττομένων. g εἰ δὲ τὴν ὕλην τις φήσει γεννᾶν διὰ τὴν κίνησιν, φυσικώτερον μὲν ἂν λέγοι τῶν οὕτω λεγόντων· τὸ γὰρ ἀλλοιοῦν καὶ τὸ μετασχηματίζον, αἰτιώτερόν τε τοῦ γεννᾶν, καὶ ἐν ἅπασιν εἰώθαμεν τοῦτο λέγειν τὸ ποιοῦν, ὁμοίως ἔν τε τοῖς φύσει καὶ ἐν τοῖς ἀπὸ τέχνης, ὃ ἂν ᾖ κινητικόν. Text. 53.

οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οὗτοι οὐκ ὀρθῶς λέγουσι· τῆς μὲν γὰρ ὕλης τὸ πάσχειν ἐστὶ καὶ τὸ κινεῖσθαι· τὸ δὲ κινεῖν, καὶ τὸ ποιεῖν ἑτέρας δυνάμεως. δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τέχνῃ, καὶ ἐπὶ τῶν φύσει γινομένων. οὔτε γὰρ αὐτὸ ποιεῖ τὸ ὕδωρ ζῷον ἐξ ἑαυτοῦ, οὔτε τὸ ξύλον κλίνην, ἀλλ' ἡ τέχνη. ὥστε καὶ οὗτοι διὰ τοῦτο λέγουσιν οὐκ ὀρθῶς· καὶ ὅτι παραλείπουσι τὴν κυριωτέραν αἰτίαν. Text. 54.

ἐξαιροῦσι γὰρ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὴν μορφήν. h ἔτι δὲ καὶ τὰς δυνάμεις ἀποδιδόασι τοῖς σώμασι δι' ἃς γεννῶσι λίαν ὀργανικῶς, ἀφαιροῦντες τὴν κατὰ τὸ εἶδος αἰτίαν· ἐπεὶ γὰρ πέφυκεν, ὥς φασι, τὸ μὲν θερμὸν διακρίνειν, τὸ δὲ ψυχρὸν συνιστάναι, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τὸ μὲν ποιεῖν, τὸ δὲ πάσχειν, ἐκ τούτων λέγουσι καὶ διὰ τούτων ἅπαντα τἄλλα γίγνεσθαι καὶ φθείρεσθαι. i φαίνεται δὲ καὶ τὸ πῦρ αὐτὸ κινούμενον καὶ πάσχον. ἔτι δὲ παραπλήσιόν τι ποιοῦσιν, ὥσπερ εἴ τις τῷ πρίονι καὶ ἑκάστῳ τῶν ὀργάνων ἀπονέμει τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων· ἀνάγκη γὰρ πρίοντος ὄντος διαιρεῖσθαι, καὶ ξέοντος λεαίνεσθαι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως, ὥστ' εἰ ὅτι μάλιστα ποιεῖ καὶ κινεῖ τὸ πῦρ, ἀλλὰ πῶς κινεῖ οὐχ ὁρῶσιν, ὅτι χεῖρον ἢ τὰ ὄργανα. ἡμῖν δὲ καθόλου τε πρότερον εἴρηται περὶ τῶν αἰτίων, καὶ νῦν διώρισται περί τε τῆς ὕλης καὶ τῆς μορφῆς. Text. 55.

h *Præterea potentias.* Putant Alexand. & Philoponus non impugnare Arist. hisce verbis eandem sententiam, quam proximè, sed reprehensionem conuertere in Parmenidem. Verisimilior tamen est, vt ipse verborum contextus indicat, interpretatio D. Thom. & Auerroës, existimantium persequi Aristotelem eandem oppugnationem alio argumento. Asserebant nimirum iidem Philosophi, materiam, per potentias, seu vires qualitatum, tanquam per organa siue instrumenta, rerum generationem exequi. Id confutat; quia vt in arte instrumēta non à se mouentur ad conficiendum opus, sed manu artificis: ita qualitates illæ vi propria nihil moliuntur, hoc est, nullum compositum physicum producent, nisi prout sunt instrumenta principalium causarum effectricium. Vnde constat has necessariò dandas esse in natura.

Qualitates vi propria non producere composita naturalia.

i *At ipse quoque ignis.* Sententia illorum Philosophorum erat, materiam per calidum

Text.53. *facultate quadam fiunt.* a *Quòd si qui materiam ipsam ob motum generare dicant, naturalius profectò dixerint, quàm qui ita dicunt. Etenim quod alterat, quodque transfigurationem facit, causæ vt quippiam oriatur, rationem sibi vendicat magis. Et in omnibus ex æquo tam his, quæ natura constant, quàm quæ ab arte proficiscuntur, hoc agens dicere consueuimus, quod mouendi vim obtinet. Verumenimuero & hi quoque non rectè dicunt. Pati namque & moueri, materiæ est: agere vero & mouere, alterius potentiæ: palam autem est cùm in ijs quæ arte, tum in ijs, quæ natura fiunt: nam neque aqua ex se animal facit, sed natura; neque lignum*

Text.54. *lecticam, sed ars. Quare & isti ob id, & quia potiorem omittunt causam, aut rectè dicunt: quidditatem enim formámque exterminant.* b *Præterea potentias atque vires corporibus tribuunt: per quas admodum instrumentaliter generant, eam quæ à specie sumitur, causam auferentes. Etenim quoniam, vt aiunt, calidum segregare, & frigidum congregare natum est, & cæterorum quódque aliud agere, aliud pati, ex his & per hæc gigni & corrumpi cætera omnia dicunt.*

Text.55. i *At ipse quoque ignis moueri ac pati videtur. Præterea perinde faciunt, ac si quis serræ & instrumentorum cuique eorum quæ generantur, causam tribuat. Nam cùm quis serra secat, diuidi quippiam, & cùm corradit, læue fieri necesse est: & in cæteris simili modo. Quare si quàm maxime agit mouétque ignis: quomodo tamen moueat, non vltrà contemplantur, nempe quòd deterius, quàm ipsa instrumenta. Sed & prius à nobis vniuersaliter de causis dictum est, & nunc de materia & forma pertractatum, atque determinatum.*

calidum & frigidum, atque alias qualitates, quæ agendi & patiendi vim obtinent, citra alterius principalis causæ efficientiam res gignere & corrumpere, perinde ac si instrumentum artis, facultate motúque proprio lecticam, verbi gratia, aut sellam conderet: contra id opponit Aristot. quòd ignis, qui maxime actuosus est, etiam ab alia altiori causa agitatur, nempe à cœlo: & multo secus operatur quam organa: siquidem organum dirigitur ab artifice, vt hanc aut illam formam inducat: ignis autem effrænata licentia operatur, ita vt aliorum corporum temperiem sæpe dissoluat. Quare neq; existimandum est ignem agere simpliciter vt instrumentum, neque negandum, posse ab alio, tanquam ab efficiente, externa vi moueri. Quod aduersarij propterea assecuti nõ sunt, quia modum ac rationem, qua ignis patitur agitque, non satis considerarunt. *Ignis maximè actuosus.*

* * *

CAPITIS X.
Explanatio.

a P*Raeterea cùm demonstratum.* Reiectis veterũ philosophorum dogmatis, suam de vniuersali causa effectrici ortus interitúsque sententiã exponit, docétque, cœlestium sphærarũ motum (quem octauo Physicæ Auscultationis putat se demõstrasse continuum ac sempiternum esse) efficere corporum sublunarium generationes, & corruptiones indefecta serie decurrentes. Nam cùm is motus, nõ autem generatio, inter cæteras mutationes principem locum habeat, sempérq; existat; & id potiùs quod est, ei quod nõ est, quàm quod non est ei quod est, causa esse debeat, cõsequens fit, vt id quod prædictã latione subit, & semper est, efficiat id quod non est ac gignitur, atque ita latio generationis causa habeatur. Quæ de primatu lationis hîc dicuntur, quo pacto accipienda sint, iam alibi in hoc opere exposuimus.

b *Cùm autem suppo-natur.* Nõnulla sunt quæ difficultatem ingerunt, quî fieri possit, vt motus cœlestium corporum sit causa generationis, & corruptionis. Primùm, quia istiusmodi motus est vnus, sempérque idẽ: at quod idem est, & eodẽ pacto se habet, idem facere natura solet. Quare aut semper erit generatio, aut semper corruptio, neq; vna alteri succedet. Præterea, contrarij effectus contrarias causas requirunt: sed generatio & corruptio sunt contrariæ; igitur si motus cœli earum causa est, non vnus tantùm erit, sed plures, iíque contrarij inter se. cùm igitur se ipsa vnus tantùm sit, & omni contrarietate vacet: non videtur qua ratione ad illum tanquam ad causam generatio & corruptio referri queant. Ad hãc difficultatem respondet Aristoteles, causam generationis & corruptionis nõ esse motum primi mobilis, qui

ΚΕΦ. ι.

a Ἔτι δ', ἐπειδὴ ἡ κατὰ τὴν φορὰν δέδεικται ὅτι ἀΐδιος, ἀνάγκη τούτων ὄντων, καὶ γένεσιν εἶναι συνεχῶς· ἡ γὰρ φορὰ ποιήσει τὴν γένεσιν ἐνδελεχῶς, διὰ τὸ προσάγειν καὶ ἀπάγειν τὸ γεννητικόν. ἅμα δὲ δῆλον, ὅτι καὶ τὰ πρότερα καλῶς εἴρηται, τὸ πρώτην τῶν μεταβολῶν τὴν φορὰν, ἀλλὰ μὴ τὴν γένεσιν εἰπεῖν· πολὺ γὰρ εὐλογώτερον, τὸ ὂν τῷ μὴ ὄντι γενέσεως αἴτιον εἶναι, ἢ τὸ μὴ ὂν τῷ ὄντι τοῦ εἶναι. τὸ μὲν οὖν φερόμενόν ἐστι, τὸ δὲ γινόμενον οὐκ ἔστι. διὸ καὶ ἡ φορὰ προτέρα τῆς γενέσεως. b ἐπεὶ δ' ὑπόκειται Text. 56
καὶ δέδεικται συνεχὴς οὖσα τοῖς πράγμασι γένεσις καὶ φθορά· φαμὲν δ' αἰτίαν εἶναι τὴν φορὰν τοῦ γίνεσθαι· φανερὸν ὅτι μιᾶς μὲν οὔσης τῆς φορᾶς, οὐκ ἐνδέχεται γίνεσθαι ἄμφω, διὰ τὸ ἐναντία εἶναι. τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ἔχον ἀεὶ, τὸ αὐτὸ πέφυκε ποιεῖν. ὥστε ἤτοι γένεσις ἔσται ἀεὶ ἢ φθορά. δεῖ δὲ πλείους εἶναι τὰς κινήσεις καὶ ἐναντίας, ἢ τῇ φορᾷ, ἢ τῇ ἀνωμαλίᾳ· τῶν γὰρ ἐναντίων αἴτια τἀναντία. διὸ καὶ οὐχ ἡ πρώτη φορὰ αἰτία ἐστὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς· ἀλλ' ἡ κατὰ τὸν λοξὸν κύκλον. ἐν ταύτῃ γὰρ καὶ τὸ συνεχὲς ἔνεστι, καὶ τὸ κινεῖσθαι δύο κινήσεις· ἀνάγκη γὰρ, εἴ γε ἀεὶ ἔσται συνεχὴς γένεσις καὶ φθορὰ, ἀεὶ μέν τι κινεῖσθαι, ἵνα μὴ ἐπιλείπωσιν αὗται αἱ μεταβολαί. δύο δὲ, ὅπως μὴ θάτερον συμβαίνῃ μόνον. τῆς μὲν οὖν συνεχείας ἡ τοῦ ὅλου φορὰ αἰτία· τοῦ δὲ προσιέναι καὶ ἀπιέναι, ἡ ἔγκλισις· συμβαίνει γὰρ, ὁτὲ μὲν πόρρω γίνεσθαι, ὁτὲ δ' ἐγγύς· ἀνίσου δὲ τοῦ διαστήματος ὄντος, ἀνώμαλος ἔσται ἡ κίνησις. ὥστε εἰ τῷ προσιέναι καὶ ἐγγὺς εἶναι γεννᾷ, καὶ τῷ ἀπιέναι καὶ πόρρω γίνεσθαι ταὐτὸ τοῦτο φθείρει· καὶ εἰ τῷ πολλάκις προσιέναι
γεννᾷ, καὶ τῷ πολλάκις ἀπελθεῖν, φθείρει· τῶν γὰρ Text. 57.
ἐναντίων τὰ ἐναντία αἴτια. c καὶ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἡ φθορὰ καὶ ἡ γένεσις ἡ κατὰ φύσιν. διὸ καὶ οἱ χρόνοι καὶ οἱ βίοι ἑκάστων, ἀριθμὸν ἔχουσι, καὶ τούτῳ διορίζονται.

d πάντων

CAP. X.

a PRÆTEREA *cùm demonstratum sit motum eum esse perpetuum, qui lationi accommodatur, his existentibus, & generationem quoque continenter esse necesse est. Latio namq; continuè generationem ideo faciet, quia admouet & abmouet id, quod gignendi vim obtinet. Insuper & priora esse dicta rectè, lationem inquam mutationum primam esse, & non generationem, dilucidum est. Nam multò magis consonum est rationi, id quod est, ei quod non est, vt nascatur causam esse, quam id, quod non est, ei quod est vt sit. Sed quod lationem subit, est: quod verò oritur, non est. Idcirco*

Text. 56. *& latio generatione prior est.* b *Cùm autem supponatur & demonstratũ sit continuam rebus ipsis generationem corruptionémq; competere, & lationem generationis causam esse dicamus: patet quòd si vnica latio foret, fieri non posset, vt amba fierent, propterea quòd contraria sunt. Nam idem eodémque modo semper habens, idem facere natum est. Quare aut generatio semper esset, aut corruptio. Multos autem esse motus, contrariósque aut latione aut inæqualitate conuenit: contrariorum enim contraria sunt causæ. Quocirca & prima latio, ortus ac interitus causa non est, sed obliqui circuli latio, ea namque & continua est & duobus motibus fit. Nam si generatio, corruptióve futura sit semper continua, semper quippiam quidem moueri necesse est, vt ne mutationes istæ deficiant: sed duobus, vt ne altera duntaxat eueniat. Continuitatis igitur causa est latio vniuersi: accessus verò & recessus ipsa decliuitas: accidit enim vt interdum procul, interdum propè existat. Atque cùm interuallum sit inæquale, motus erit inæqualis. Quare si ex eo generat, quia accedit & prope est; & quia abscedit & procul existit, hoc idem corrumpit. Atque si quia sæpenumero accedit generat: & quia plerumq; recedit, corrumpit: contrariorũ enim causæ sunt contraria: & generatio atq; corruptio secundũ naturã* c *æquali*

Text. 57. *in tempore fiunt. Quocirca & cuiusque tempus & vita numerum habent, numeróque præfiniuntur:* d *omnium*

qui semper eodem modo se habet in ordine ad generabilia & corruptibilia, sed motum Solis sub circulo obliquo, seu Zodiaco, qui prout est perpetuus, causa est cur generatio & corruptio nũquam intermittãtur: prout varius & quasi cõtrarius, ac non semper eodem pacto se habens respectu nostri, id est, prout solem nũc ad nos adducit versùs septẽtrionem, nunc abducit versùs Austrum: generationes, & corruptiones efficit. De hac re planiùs ac pleniùs in quæstione.

c *Æquali in tempore.* Collegit tempora generationis & corruptionis inter se æqualia esse, quẽadmodum Solis accessus & recessus paribus temporum spatiis absoluuntur. Nam accessus à Capricorno ad Cãcrum sex mensibus peragitur, tidémq; recessus à Cancro in Capricornum: & in accessu quidem fiunt ver & æstas: in recessu autumnus & hyems. Subiicit quoque Aristoteles vitam cuiusque viuentis certa periodo cõtineri à cœlesti circulo, hoc est, ex cœlesti influxu, à quo & virtus generantis modificatur, & res genita quoad suam conseruationem dependet. Quod non ita est interpretandũ, quasi omnium vita cum decursum & metam perpetuò seruet, quam ei natalitia sydera in ortu siue conceptu præscripserunt. Accidit enim nõ rarò vt ob intemperantiam, vel aliquem fortuitũ euentum breui intercant, qui temperamentum, quo diutissimè vitam propagare possent, acceperũt. Quod ergo Aristot. ait, cuiusque vitam ex syderũ afflatu certa mensura

Generationis & corruptionis tẽpora æqualia.

mensura definiri, id sublatis impedimentis intelligi debet. Vel dicendum loqui Aristotelem de speciebus: docetque singulas species, prout cuiusque natura fert, præscriptam habere durationem, quam vt plurimum non transgrediantur, licet earum indiuidua, ob diuersam qualitatum temperiem, astrorum aspectum, soli cælique naturam, magna varietate alia seriùs alia citiùs occumbant.

d *Omnium enim ordo est.* Dependentiam rerum sublunarium, quam etiam lib. 1. Meteororū cap. 2 docuit, probat ex eo, quia omnia ordine continentur: postulat enim ordo vt inferiora à superioribus gubernētur. De laudibus ordinis multa præclarè scripsit D. Augustinus duobus huiusce argumēti libris, & 19. de Ciuit. Dei cap. 13. & libro 83. quæstionum, quæst. 27. item D. Gregorius Nazianzenus oratione 26. vbi ait ordine uti res mundanas; ordinem esse omnium rerum parentem & præsidium, causam pulchritudinis, & stabilitatis; ordinē cunctis animantibus ortum, alimētum, sedésque præscripsisse. Denique ordinem omnia tam cælestia quàm terrestria cōstituere & colligare.

Ordinis encomia.

e *Apparet autē.* Quod de æqualibus spatiis generationis & corruptionis dixerat, compertum esse inquit experientia. Videmus enim Sole ad nos appropinquante, insignia fœtu partúque naturæ gigni enascíque viuentia, abscedere autem in interitum ruere. Constat autē hunc accessum & recessum, vti iam dictum fuit, pari mensura definiri. Monet tamen sæpe accidere, vt quædam generationes vel corruptiones citiùs, aliæ tardiùs perficiātur, ob facilitatē aut repugnantiam materiæ, quæ præparada est, aliásve causas eiusmodi. Porrò cum generatio & corruptio si pro introductione & abiectione formæ accipiatur momento fiant, in quo neque celeritas neque tarditas datur (hæc enim temporum duntaxat affectiones sunt) planum est accepisse Aristotelem hoc loco generationem & corruptionem vnà cum præuiis alterationibus, quæ tempore fiunt, vti iam alio loco exposuimus.

d πάντων γὰρ ἐστι τάξις. καὶ πᾶς χρόνος καὶ βίος Text. 57.
μετρεῖται περιόδῳ. πλὴν, οὐ τῇ αὐτῇ πάντες ἀλλ' οἱ μὲν ἐλάττονι, οἱ δὲ πλείονι· τοῖς μὲν γὰρ ἐνιαυτός, τοῖς δὲ μείζων, τοῖς δὲ ἐλάττων ἡ περίοδός ἐστι τὸ μέτρον. e φαίνεται δὲ καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν ὁμολογού- Text. 58.
μενα τοῖς παρ' ἡμῶν λόγοις· ὁρῶμεν γὰρ ὅτι προσιόντος μὲν τοῦ ἡλίου, γένεσίς ἐστιν, ἀπιόντος δὲ, φθίσις, καὶ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἑκάτερον· ἴσος γὰρ ὁ χρόνος τῆς φθορᾶς, καὶ τῆς γενέσεως τῆς κατὰ φύσιν. ἀλλὰ συμβαίνει πολλάκις ἐν ἐλάττονι φθείρεσθαι, διὰ τὴν πρὸς ἄλληλα σύγκρασιν· ἀνωμάλου γὰρ οὔσης τῆς ὕλης καὶ οὐ πανταχοῦ τῆς αὐτῆς, ἀνάγκη καὶ τὰς γενέσεις ἀνωμάλους εἶναι, καὶ τὰς μὲν θάττους, τὰς δὲ βραδυτέρας· ὥστε συμβαίνει διὰ τὴν τούτων γένεσιν ἄλλοις γίνεσθαι φθοράν. ἀεὶ δ' ὥσπερ εἴρηται, συνεχὴς ἔσται ἡ γένεσις καὶ ἡ φθορά, καὶ οὐδέποτε ὑπολείψει δι' ἣν εἴπομεν αἰτίαν. f τοῦτο δ' εὐλόγως συμβέβηκεν· ἐπεὶ γὰρ Text. 59.
ἐν ἅπασιν ἀεὶ τοῦ βελτίονος ὀρέγεσθαί φαμεν τὴν φύσιν. βέλτιον δὲ τὸ εἶναι ἢ τὸ μὴ εἶναι. τὸ δὲ εἶναι ποσαχῶς λέγομεν, ἐν ἄλλοις εἴρηται. τοῦτο δ' ἐν ἅπασιν ἀδύνατον ὑπάρχειν, διὰ τὸ πόρρω τῆς ἀρχῆς ἀφίστασθαι, τῷ λειπομένῳ τρόπῳ, συνεπλήρωσε τὸ ὅλον ὁ θεὸς ἐνδελεχῆ ποιήσας τὴν γένεσιν· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα συνείροιτο τὸ εἶναι διὰ τὸ ἐγγύτατα εἶναι τῆς οὐσίας, τὸ γίνεσθαι ἀεὶ τὴν γένεσιν. τούτου δὲ, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, αἰτία ἡ κύκλῳ φορὰ μόνη γὰρ συνεχής. g διὸ καὶ τἆλλα ὅσα μεταβάλλει εἰς ἄλληλα κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς δυνάμεις, οἷον τὰ ἁπλᾶ σώματα, μιμεῖται τὴν κύκλῳ φοράν· ὅταν γὰρ ἐξ ὕδατος ἀὴρ γένηται, καὶ ἐξ ἀέρος πῦρ, καὶ πάλιν ἐκ τοῦ πυρὸς ὕδωρ, κύκλῳ φαμὲν περιεληλυθέναι τὴν γένεσιν, διὰ τὸ πάλιν ἀνακάμπτειν. ὥστε καὶ ἡ εὐθεῖα τούτων φορὰ μιμουμένη τὴν κύκλῳ, συνεχής ἐστιν. h ἅμα δὲ δῆ- Text. 60.
λον ἐκ τούτων, ὅτινες ἀποροῦσι, διὰ τί ἑκάστου τῶν σωμάτων, εἰς τὴν οἰκείαν φερομένου χώραν, ἐν τῷ ἀπείρῳ

f Iam

Texi. 57. *d omnium enim ordo est. Et omne tempus ac vita circuitu mensuratur: verum non eodem omnis, sed alia minori, alia maiori mensuratur: alij siquidem annus: alij maior, alij minor circuitus, mensura est.*

T.xt. 58. *e Apparent autem & ad sensum hisce quæ dicimus consentanea: Accedente namque sole generationem fieri, & recedente corruptionem, & in tempore æquali vtrumque videmus. Nam corruptionis & generationis naturalis tẽpus æquabile existit. Sed plerumque accidit, vt in minori corruptio fiat ob mutuam inuicem conspirationem. Si enim materies inæqualis sit, nec omni ex parte eadem, generationes quoque inæquales, & quasdam celeriores, quasdam tardiores esse necesse est. Inde fit, vt ob horum generationem, alia corrumpi accidat. Semper autem sicuti dictum est, generatio & corruptio continentes erunt, nec vnquam deficient ob eam quam diximus causam.*

Text. 59. *Idque ratione optima euenit. f Nam cùm in omnibus, quod præstabilius est, natura semper expetere dicatur: præstabilius autem sit esse, quàm non esse: & quot modis esse dicamus, alibi dictum sit: hoc verò in omnibus inesse impossibile sit, propterea quòd longe ab ipso principio distent, reliquo modo Deus ipse vniuersum compleuit, continua facta generatione. Nam ita maximè, ipsum esse continenter erit, propterea quòd illud, semper inquam generationem fieri, ad substantiam proximè accedit. Cuius rei, vt sæpe diximus, causa, circularis latio est: sola enim continens est. g Quocirca & cætera alia, quæ in sese secundùm affectus, atque vires transmutari solent, ceu corpora simplicia circularẽ imitantur lationem: nam cùm ex aqua gignitur aer, & ex aere ignis, & rursum ex igni aer, & ex aere aqua, in orbem ire generationem ideo dicimus, quia rursum eodem redit, reciproca vtique. Quare & recta horum latio circularem imitata lationem continens existit.*

Tex. 60. *h Atque ex hisce colligetur id, quod nonnulli addubitant, cur cùm corporum quodque ad suum feratur locum, in tempore*

f *Nam cùm in omnibus.* Tradit finalem causam perennitatis ortus, & interitus subcœlestiũ rerũ: videlicet vt vnumquodque eo modo, quo valet, perpetuitatem obtineat. Natura enim insita propensione fertur in id quod melius & nobilius est: est autem melius & nobilius, esse, quã non esse, cùm esse participatio quædam sit naturæ diuinæ. Oportere autem ad hunc finem assequendum, ordinem seriémque generationum & corruptionum nunquà intermitti, inde cõstat, quia singularia, quæ iis subiiciuntur, sic quodammodo fiunt immortalia, & ad primam causam, à qua naturæ conditione longiùs digressa sunt, vtcunque accedũt, dum videlicet quámquam numero pereant, aliis in eorum locum suffectis, specie conseruantur.

Natura fertur in id quod est præstantius.

g *Quocirca.* Circularem, inquit, motum cœlestium sphærarum, qui antiquitate, continuitate, & æquabilitate primus est, æmulatur, quoad eius fieri potest, generatio corporum sublunarium: sicut enim ille ab eodem puncto versùs idem punctum contendit: sic ex aqua v. g. per mutuam generationem fit recursus ad eandem aquam: cùm ex aqua generatur aër, ex aëre ignis, ex igni rursus aër, ex aëre aqua.

Alterni recursus in generatione sublunariũ corporum.

h *Atque ex hisce.* Quærit quidnam sit, cur elementa cùm naturæ impetu in proprium locum ferantur, vt in eo quiescant: cur, inquam, infinitis annorum seculis decursis, finxit enim mundum ab æterno, non iam in natiua sede propriáque regione consistant; sed sursum ac deorsum oberrent, & aliis permista sint. Respondet, idcirco propria loca deserere, vt inter se congrediantur & aduersis qualitatibus mutuò agant, atque ex se tandem generentur. Vnde est etiam quòd magna ex parte

Quæstio.

Responsio.

confusa existunt. Nam terra & aqua calore attenuatæ in exhalationē & vaporem soluuntur, adscendúntque, & aër frigore addensatus descendit.

i *Cùm autem sit.* Quia dixit motum cœlestem esse causam generationis & corruptionis, de motore, quia eius motus causa efficiens est, quædā subiicit vberiùs pertractata in octauo physicę Auscultationis, & lib. 12. Metaphys. c. 8. Docet ergo, motorē non vnum sed multos esse, quemadmodū & motus non vnus duntaxat sed plures sunt, similitérq; mobilia non vnū sed plura. Verùm vt omnia mobilia sub vno primo mobili, ita & omnes motores sub vno primo motore ordinatos esse. Deducit ergo aliquot cōsequentias quarum prima ita habet: Motus est, ergo Motor est. Secunda, Motus semper est, ergo motus perpetuò est. Tertia, Motus est perpetuò continuus, ergo & motor vnus est, immobilis, & generationis atque alterationis expers. Quarta, Motus non vnus tantùm est, sed plures, iiq; perpetui & continui; ergo & motores plures sunt, immortales, atque immobiles. Tum probat motum esse continuum, quod antea supposuerat. Nam tempus non potest esse sine motu, cùm

ἀπείρῳ χρόνῳ οὐ διέστασι τὰ ἁπλᾶ σώματα· αἴτιον γὰρ τούτου ἐστὶν, ἡ εἰς ἄλληλα μετάβασις· εἰ γὰρ ἕκαστον ἔμενεν ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ, καὶ μὴ μετέβαλλεν ὑπὸ τοῦ πλησίον, ἤδη ἂν διεστήκεσαν· μεταβάλλει μὲν οὖν διὰ τὴν φορὰν διπλῆν οὖσαν· διὰ δὲ τὸ μεταβάλλειν, οὐκ ἐνδέχεται μένειν οὐδὲν αὐτῶν, ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ τεταγμένῃ· διότι μὲν οὖν ἐστι γένεσις καὶ φθορὰ, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, καὶ τί τὸ γεννητὸν καὶ φθαρτὸν, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων· [i] ἐπεὶ δ' ἀνάγκη εἶναί τι τὸ κινοῦν, εἰ κίνησις ἔσται, ὥσπερ εἴρηται πρότερον ἐν ἑτέροις, καὶ εἰ ἀεὶ, ὅτι δεῖ τι εἶναι ἀεί· καὶ εἰ συνεχὴς, ἓν τὸ αὐτὸ, καὶ ἀκίνητον, καὶ ἀγένητον, καὶ ἀναλλοίωτον· καὶ εἰ πλείους εἶεν αἱ κύκλῳ κινήσεις, πλείους μὲν, πάσας δέ πως εἶναι ταύτας ἀνάγκη ὑπὸ μίαν ἀρχήν. συνεχοῦς δ' ὄντος τοῦ χρόνου, ἀνάγκη κίνησιν συνεχῆ εἶναι· εἴπερ ἀδύνατον χρόνον ἄνευ κινήσεως εἶναι. συνεχοῦς ἄρα τινὸς ἀριθμὸς ὁ χρόνος. τῆς κύκλῳ ἄρα, καθάπερ ἐν τοῖς ἐν ἀρχῇ λόγοις διώρισται. [k] συνεχὴς δ' ἡ κίνησις πότερον τῷ τὸ κινούμενον συνεχὲς εἶναι· ἢ τῷ ἐν ᾧ κινεῖται, οἷον τὸν τόπον λέγω, ἢ τὸ πάθος; δῆλον δὴ ὅτι τῷ τὸ κινούμενον. πῶς γὰρ τὸ πάθος συνεχὲς, ἀλλ' ἢ τῷ πρᾶγμα ᾧ συμβέβηκε, συνεχὲς εἶναι; εἰ δὲ καὶ τῷ ἐν ᾧ, μόνῳ τοῦτο τῷ τόπῳ ἐνυπάρχει. μέγεθος γάρ τι ἔχει. τούτου δὲ τὸ κύκλῳ μόνον συνεχές. ὥστε αὐτὸ ἑαυτῷ ἀεὶ συνεχές. τοῦτο ἄρα ἐστὶν ὃ ποιεῖ συνεχῆ κίνησιν, τὸ κύκλῳ σῶμα φερόμενον. ἡ δὲ κίνησις, τὸν χρόνον.

Text. 61.

Text. 62.

QVÆSTIO I.

An sit necesse omnia viuentia naturæ conditione tandem extingui.

ARTICVLVS I.

Negatiuæ partis argumenta.

1. Argum. EAM partem, quæ negat, hæc argumenta videntur comprobare. Omnibus rebus insitum est à natura sempiternitatis desiderium, vt proximo superiori capite 10. text. 59. & lib. 2. de anima cap. 4. text. 34. Aristoteles docuit: hoc

tempore infinito corpora deducta separatáque non fuerunt. Nam mutua in sese migratio,huiusce rei causa existit. Si enim in suo quodque loco mãsisset, nec à vicino fuisset transmutatum, iam iam separata forent, atque discreta. Transmutantur igitur ob lationem,quæ duplex est: & quia transmutationem subeunt,fieri non potest,vt ex ipsis vllum alíquo in loco stato maneat. Quod igitur generatio sit atque corruptio, & quam ob causam, & quid generabile, & corruptibile,ex hisce, quæ diximus,

Text.61. *manifestum est.* i *Cùm autem sit necesse quippiam esse mouens; si futurum est vt sit motus, quemadmodũ antea dictum est in aliis, & si motus semper sit,semper esse quippiam mouens: & si continuus, vnum idémq, & immobile,& ab alteratione, generationéve immune:& si plures sint motus circulares, plura quidem, sed omnia hæc quodammodo sub vno esse principio necesse sit:& cùm tempus sit continuum, motum esse continuum, siquidem fieri nequit,vt sit tempus sine motu:tempus profectò cõtinui cuiuspiam numerus erit. Eius igitur,qui in gyrum fit,sicuti in hisce quæ initio diximus, præfi-*

Text. 62. *nitum est.* k *Sed vtrum motus ideo sit continuus, quia id quod motum subit, continuum sit: an quia id, in quo fit motus, locus, inquam, aut affectus? Palam sanè est,motum ideo continuum esse, quia id quod mouetur,continuũ est. Nam quo pacto cõtinuus est affectus,nisi quia res ea,cui accidit,continua est? Si verò & quia id in quo, hoc soli loco competit,quippe qui magnitudinem quandam habeat:è magnitudinibus autem sola circularis continua est: adeò vt ipsa sibi semper continua sit. Corpus igitur circulare quod ferri assolet, motum facit continuum: motus verò tempus.*

cùm sit numerus motus, vt constat ex 4.lib.Phys. sed tempus est cõtinuũ, ergo & motus cõtinuus erit. Cõfirmationem harũ omnium consequentiarum potissimùm ex Physicis petendam esse vult Aristoteles,vbi nos etiam ostendimus, motus & mundi æternitatem nequaquam fuisse ab illo demõstratam,vtpote quæ Catholicæ fidei veritati repugnet.

k *Sed vtrum motus.* In quæstionẽ vocat, sitne motus cõtinuus,quia mobile cõtinuum est:an quia terminus ad quem tendit, continuitatẽ habet. Respondet,in primis omnem motum, intellige physicum, esse continuum ex parte subiecti: nihil enim talẽ motum subit,nisi quãtitate præditum sit, vt lib. 6. Phys. cap. 3. demõstratum fuit: id tamen peculiare esse lationi,vt etiam id supra quod fit,id est,magnitudo quam conficit,continuitatẽ obtineat:& hanc quidẽ obtinet sine exitu latio circularis, quæ fertur supra magnitudinem conclusam circulo initij finísque experte. *Dubium.* *Responsio.*

---

hoc autem desiderium irritum esse non potest,cùm natura nihil frustrà moliatur, docente eodem Arist. 1.lib. Polit.cap. 2. Igitur res viuentes non modò certam vitæ periodum non habent, sed possunt immortales esse.

Secundò: Mors obuenit hominum generi ex peccato; Igitur homo,si nullo se flagitio inquinasset,naturæ suæ relictus, immortalem vitam obtineret. Antecedens probatur, primùm quia id testantur verba illa cap.2.Gen.In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.Deinde quia mors pœna est:pœna verò non nisi ob culpam à Deo infligitur. 2. Arg.

Tertiò:Si viuentia naturæ lege interirent,oporteret Socratem,etsi

ei nihil extrinſecus noceret, tandem extabeſcente calore interire; idque ſine dolore quia doloris cauſæ ſunt diuiſio continui, & diſſolutio temperamenti, quæ cauſæ, in eo euentu, non cilent: at quòd mors abſque doloris ſenſu, eóque acerrimo, eſſe non poſſit, indicat illud Ariſt. lib. 3. Ethic. cap. 6. Mors maximè omnium rerum eſt horribilis. Quod etiam inculcat lib. 2. Rhet. Ac ſimile quid legitur apud Euripidem in Ephigenia & lib. 3. Argonautic.

4. Argum. Quartò: Alchymicæ artis profeſſores affirmant, per aurum liquatum, & aptum habiléque ad potandum, ac per eam, quam quintam ſubſtantiam vocant, poſſe arceri ſenectutē, déque ea re extant ſcripti à medicis libri. Quin verò non difficile videtur excogitare remedia, quibus humidum innatum, & naturalis calor, quæ vitæ fundamenta ſunt, conſeruentur; quemadmodum, & contra venena, & lethalium morborum vim, tot amuleta inuenta fuere. Confirmatúrque argumentum, quia ſi demortua corpora, quæ facilè extabeſcunt, & in putredinem abeunt, aromatum condimentis quàm diutiſſime integra ſeruantur, cur non etiam viuentia artis naturæque remediis ab interitu defendi poterūt? Nihil ergo videtur obſtare, quominus animantium vita in æuum prorogetur. *De his Vircētius in hiſt. lib 26. Alius ib. 7. ca. 9. Herodotus li. 2. Alex. li. 3. cap. 2. Plin. lib. 11. cap. 37.*

Confirmatio Argum.

5. Argum. Quintò: Quemadmodum corporibus glorioſis conferet Deus ſupernaturale donum impaſſibilitatis, quo in omnem æternitatem ab interitu libera manebunt; ita non repugnat in hoc ſtatu tribuere viuentibus qualitatem aliquam naturalis ordinis, cuius beneficio incorrupta perſeuerent. Fieri igitur poteſt vt viuentia munere naturæ perpetuò durent. *Doctores in 4. ſent. d. 49.*

6. Argum. Sextò: Prioribus mundi ſeculis, hominum vita adeò fuit diuturna, vt alij vixerint vltra ſeptingētos annos: alij vltra octingentos, alij vltra nongentos ſexaginta, vt ſacræ paginæ monumenta in lib. Geneſ. teſtantur. Multi etiam ex antiquis gentium ſcriptoribus prodiderunt quoſdam vixiſſe ad quingentos, & ſexcentos, cóque amplius annos; cuius rei teſtes profert Ioſephus 1. lib. antiquitatum cap. 3. Manethonem, Beroſum, Mocham, Eſthiæum, Hieronymum Ægyptium. Heſiodum, Hecatæum, Elamium, Ageſilaum, Ephorum & Nicolaum. Cùm ergo illorum hominum vita tandiu producta fuerit: non videtur impoſſibile, accedente maiori ſtudio, & induſtria, ſeruare illam ab interitu immunem. *Geneſ.* *Ioſephus.*

ARTICVLVS II.

Explanatio quæſtionis.

VOD tamen omnia viuentia, conſtanti ratáque lege naturæ, morti ſuccumbant, demonſtrat experientia quotidiana; idémque tradidit Ariſt. proximo cap. 10. & 4. lib de Generat. animæ cap. vltimo, Galenus in lib. artis medicæ, Auicenna Fen. 1. primi Doctr. 3. cap. 3. ad finem, cæteríque auctores communi *Ariſtot. Galen. Auicen.*

communi consensu. Sed vt hæc assertio illustrior euadat, nonnulla obseruanda erunt. Primum sit, causas vt ortus, ita & interitus rerum viuentium, alias esse vniuersales, alias particulares; quasdam communes, alias priuatas, & vnicuique proprias. Causæ vniuersales, præter primam, sunt corporum cœlestium influxus, vt docuit Arist. loco citato, & lib. 1. Meteor. cap. 2. & lib. 4. de Generatione animalium cap. vltimo. Sanè præter ordinarium afflatum, de quo in iis libris agit Aristoteles, demittunt nonnunquam cœlestia corpora in mundum inferiorem qualitates, ægritudinum & interitus effectrices, secundùm varios aspectus, & regionum naturam; idque interdum tanta vi, vt existant in tota aliqua regione populares morbi. Quod in magnis planetarum coniunctionibus euenire tradunt Ptolemæus Alcabitius, cæterique Astrologi. Itaque minimè probanda est sententia Plotini in eo libro, quo inquirit num astra aliquid agant: Ficini eius interpretis: Chalcidij commentariis in Timæum; Mirandulæ lib. 3. contra Astrologos cap. 21. & aliorum existimantium, planetas, stellásque omnes adeò esse natura beneficas, & propitias, vt nulli inde morbi, nullum incommodum mortalibus obueniat. Pugnat certè hoc cum experientia, qua compertum est, multis in lunæ coitu morbos recrudescere, ægrotantium corpora deteriùs affici, nocereque per id tempus purgationes, & dum pestilentia grassatur, ordinariè tunc plures extingui. Id quod non aliunde prouenit, nisi quia tunc id astrum occulto suo influxu corporibus vehementer incommodat. Denique res est adeò conspicua, vt probatione non egeat. Maneat ergo vnam è causis vniuersalibus tam morborum quàm interitus, esse afflatus corporum cœlestium. Cui causæ adiungi potest ambientis aëris natura, situs regionem, aliáque eiusmodi, quæ sua qualitate corpora imbuunt, & ea in deteriorem statum sæpe vertunt, & ad interitum ducunt; ob eámque causam iubent medici delectum haberi loci ac situs ad habitandum. Lege sectionem 14 problemat. Arist. Hippoc. in lib. de aëre, aquis & locis.

Variæ causæ ortus & interitus viuentium.

Ptolem.

Alcab.

Refellitur opinio quorũdam de siderum influxu.

Siderũ afflatus.

Causæ etiam communes interitus, sunt contrariorum, quibus viuentium corpora constant, pugna, & actio caloris natiui humidum perpetuò depascentis. Qua de re non semel, tum in hoc opere, tum alibi scripsimus. Particulares verò causæ sunt, quæcumque singulis indiuiduis peculiariter accidunt, vt ratio temperamenti minùs diuturni, intemperantia cibi ac potus, aliáque id genus complura.

Lib. 1. cap. 5. q. 3. 9. & 10. In paruis Natur. tract. de vita & mort. cap. 3.

Particulares causæ interitus.

Secundò aduertendum est, res inanimatas, vtplurimum, longioris æui esse, quam animatas. Primùm, quia animatæ corrumpuntur tum ab intrinseco, cùm secum dissolutionis suæ causam circumferant, vt ex dictis constat, tum ab intrinseco propter multiplicia incommoda eis incidentia, & ingruentium contrariorum vim, quibus minùs quàm inanimatæ resistunt; Item, quia formæ rerum non viuentium cum magna intemperie qualitatum in materia permanent, non ita verò formæ viuentium, quæ vt perfectiores sunt, ita ad sui conseruationem plus exigunt.

Res inanimatæ diuturniores quàm animatæ.

Calidum & humidū tēperamētum longiorē vitam reddere. Tertiò: Illud quoque haud ignorandum est, quod periciores medici tradunt, videlicet calidam & humidam temperaturam, qualis est sanguinea, longioris vitæ esse. Idque tradidit etiam Arist. in lib. de longitudine & breuitate vitæ, vbi ad calidi & humidi copiā ac proportionem, refert vitæ longitudinem; ad inopiam autem & improportionem, eiusdem breuitatem; eo potissimùm argumento, quòd senectus, & id quod emortuū est, obarescit algétque. Et verò debet tale humidum non modò copiosum esse, sed etiam lentum, aëreum tamē: aqueum enim, cuiusmodi inest piscibus, licèt copiosius terrestrium humido habetur, defectu prædicti lentoris diuturnum non est. Vnde inter terrestria prædita sanguine, quæ humidum affluentius habent & lentius, quàm exanguia, diutius viuunt: & inter exanguia, viuaciora item sunt quæ lentius habent humidum, vt olea, pinus, palma, cupressus, aliæque oleosæ & resinosæ arbores. Hinc collige non solùm inter ea quæ specie differunt, sed inter illa etiam quę eiusdem speciei sunt, quædam breuiorem, alia longiorem vitæ modum nancisci, quandoquidem superiores causæ, quæ vitam producunt, aut contrahunt, tam in diuersis speciebus, quàm in eadem promiscuè reperiuntur. Lege, si placet, quæ de hac re scripsimus in libro de longitudine & breuitate vitæ.

ARTICVLVS III.

Solutio argumentorum.

Dilut. 1. Arg.

IIs ita explicatis, tantùm superest vt argumenta initio proposita diluamus. Ad primum igitur faténdum naturam singulis rebus, etiam caducis, perpetuitatis ingenuisse desiderium; neque id inane esse, cùm singulæ eo modo quo per naturam possunt, perpetuentur, id est, si nō numero, saltē specie. Vbi animaduertere licet naturæ prouidentiam; nam vt ea etiam, quæ tota specie infœcunda sunt, quòd vi procreatrice careant (qualia videntur esse maiori ex parte, quæ è putri materia gignuntur) vt ea, inquam, perpetuitatem suæ speciei non abrumperent, consultum illis à causis vniuersalibus fuit, datúmque aliquid generatrici potentiæ proportionale, nimirum cœlestis calor, quo procreantur, & in lucem prodeunt. Item quia pleraque eorum quæ citò delentur, quàm numerosissima sunt, vt bruci, pulices muscæ, aliæque id genus bestiolæ, videlicet, vt quod tempori eorum adimitur, multitudine compensetur.

De hoc desiderio consule Scot. in 4. d. 43. quæst. 2.

Natura prouidentia ad res conseruandas.

Dilutio 2. Ad secundum respondendum est, mortem esse naturalem homini secundùm se spectato, vt docent Theologi Scholastici cum Magistro lib. 2. sentent. distinct. 19. quod ex eo ostenditur, quia homo natura sua est mixtum animatum, quod ex se corruptioni subiacet, vt ex dictis patet. Primi tamen parentes conditi à Deo fuere cum dono immortalitatis supra ipsorum naturam, quod quandiu non peccassent,

De dono immortalitatis primis parētibus concesso.

cassent, retinerent, peccando amitterent; proindéque eorum corpora, licèt in eo statu secundùm sensum compositum mori non possent, quia si innocentiam seruarent, nunquam interirent; in sensu tamen diuiso mori poterant, quatenus eis liberum erat, suscepta peccati labe, innocentiam amittere, atque ita incurrere mortis necessitatem, cui nunc omnes obnoxij sumus. Vnde illud est discriminis inter beatos post resurrectionem, inter primos parentes in statu innocentiæ, & inter homines in statu naturæ lapsæ, in quo nunc sumus, quòd beati mori nunquam poterunt, primi parentes poterant nunquam mori, homines verò in statu naturæ lapsæ, non possunt non mori. Consule Mileuitanum Concil. Can. primo, Arausicanum Can. 2. Tridentinum sess. quinta, D. Augustinum lib. 6. de Genesi, ad litt. capit. 25. & lib. 13. de Ciuit. Dei capit. 20. & lib. 1. de peccat. merit. & remiss. D. Cyrillum lib. 1. in Ioan. cap. 15. *Concil. Mileuit. Arausic. Trident.*

Quod autem obiiciebatur, mortem pœnam esse, nec sibi ob culpam homini inflictam, dicendum, mortem respectu hominis secundùm naturæ conditionem præcisè spectati, non debere propriè pœnam dici, sed duntaxat comparatione illius secundùm eum statum, quo à Deo procreatus fuit, & à quo per culpam decidit. *Qua consideratione mors dicenda, aut non dicenda sit pœna.*

Ad tertium, concedendum quod colligit, fatendúmque eos qui ita mortem obeunt, absque dolore extingui; quod affirmat Arist. in lib. de morte & vita, cap. 10. Mors ea, inquit, quæ in senecta accidit, dolori obnoxia non est. Idémque docuit Plato in Timæo hisce verbis: Quæ post senectam ad finem secundùm naturam accedit, inter omnia mortis genera, à dolore alienissima est, & magis cum voluptate quàm cum dolore fit. Cur autem hæc mors absque dolore accidat, causam reddit Aristoteles, quia fit sine externo & violento affectu. Plato verò (quod eòdem recidit) quia id quod præter naturam est, dolorem inducit; quod autem per naturam, iucundum est: at mors, quæ per morbos & vulnera contingit, præter naturam euenit; quæ calore vltro extabescente, secundùm naturam. His non obstat quòd mors omnium maximè terribilis ac formidabilis ab Aristotele dicitur: non enim id propterea ab illo asseritur, quòd mors omnis cum dolore sit, sed quia, vt ipse ibidem explicat, omnium terminus est. Adde etiam, quia etsi non naturalem, ordinariam tamen & communem acerrimus dolor antecedit. *Dilutio 3.* *Mors naturalis sine dolore.* *Plato.* *Tacita obiect. dilutio.*

Obiiciet aliquis; Ea diminutio caloris, quæ paulatim fit in extrema senectute vsque ad vitæ extinctionem, non potest non dissoluere temperamentum, cùm hoc requirat certam caloris moderationem; atque adeò necessariò ægritudinem inuehet, & non nihil doloris inuret: Ergo etiam mors illa naturalis cũ dolore erit; non quidem in eo momento, quo anima à corpore separatur, quia tunc corpus, vt iam non informatur anima, ita neque sensus neque doloris particeps est, sed in tempore antecedente momentum separationis. Occurrendum tamen, diminutionem illam caloris, quæ in senectute fit, non dici dissoluere simpliciter temperamentũ, cùm id fiat secundùm *Obiectio.* *Refutatio obiect.*

condi

conditionem ætatis, cui tunc ea diminutio & temperamentum cum exiguo illo calore congruit, ac debetur; & ideo neque tunc morbum, neque ortum ex eo dolorem in iis qui ita moriuntur, dari.

Dilutio 4. Ad quartum, dicendum multos multa polliceri, quæ non præstant; sed esto concedamus medicos non solùm dum morbos sanant, valetudinémque restituunt, sed etiam aliis rationibus per artem adhibitis, posse aliquorum hominum vitam diutiùs extendere; ac fortasse etiam senectutem aliquantulum retardare: negamus tamen posse ab illis effici, vt homines in multa secula vitam protrahant. Si enim id possent, certè nemo diues non ab eis vitæ diuturnitatem auro emeret. Neque obest, quòd contra venena ac morbos complura eáque salutaria remedia inuenta sunt. Namque multo promptius est aduentitia mala remouere, quàm effluxum humidi primigenij, & natiui caloris dispendia, quæ naturæ necessitate mortem inuehunt, resarcire. Nec item officit quòd cadauera aromatum condimentis à tabe integra diu seruentur: multo enim plus ad rerum viuentium quàm ad non viuentium incolumitatem requiritur, vt ex superioribus facilè quiuis intelliget.

Non posse arte medica in multa secula vitam produci.

Cur humidū æquè bonum restaurari non possit, diximus in lib. Paruor. nat.

Dilutio 5. Ad quintum dicimus, primùm non videri negandum, quemadmodum Deus condidit corpora cœlestia naturæ suæ conditione expertia qualitatum corrumpentium, ita posse tribuere viuentibus aliquam qualitatem naturalis ordinis, qua fiant tuta immuniáque à recipiendis extrinsecus qualitatibus, quæ ipsa corrumpant, vel etiam à temperamento sibi proprio ac debito remoueant. Quæ sententia ex eo corroboratur, quia virtus, qua lignum vitæ poterat homines in statu innocentiæ à senio defendere, & in flore iuuentutis conseruare, non erat supra naturam, sed naturalis ordinis. vt alibi ex Hugone à S. Victore, Strabo, & D. Thoma probabilius iudicauimus. Quare inficiandum non erit posse à Deo imprimi viuentibus talem qualitatem, ad eum quem diximus, effectū, quæ nihilominus intra cancellos naturalium qualitatum contineatur. Neque tamen viuentia dicenda tunc erunt naturaliter incorruptibilia; quia eiusmodi qualitas, esto ordinis naturalis sit, non tamen ex ordinario naturæ præscripto eis debetur, sed ex beneficio auctoris naturæ, conferenda erit.

De virtute ligni vitæ.

In lib. Paru.

Obiectio. Quòd si opponas, omne accidens materiale ordinis naturalis referri transcendenti respectu, ad aliquod corpus naturale, proindéque ei naturaliter deberi; *Responsio.* Respondemus, ex tali respectu transcendenti tantùm sequi, si eiusmodi accidens existat, oportere inesse in eo corpore, quod respicit; non tamen sequi, debitum illi esse eiusmodi accidens, cùm ex parte causæ efficientis est supra vim naturæ; licèt quoad suam entitatem sit ordinis naturalis. Si autem petas, ad quodnam corpus dicendum sit referri id accidens, si nulli corpori debetur. Dicimus, verbi gratia, qualitatem illam conseruatricem corporum viuentium referri ad ipsa corpora viuentia, similitérque iudicandum de aliis id genus qualitatibus.

Et hæc quidem sententia hunc in modum fortasse defendi potest

test. Contraria tamen, quæ asserit non posse à Deo produci talē qualitatem ordinis naturalis, quæ corpora viuentia suapte natura corruptibilia à corruptione perpetuò defendat, reddátque interitus expertia, probabilior videtur. Primùm, quia capacitas recipiendi qualitates corrumpētes, prouenit ex natura materiæ, & ex natura formæ siue ex modo informandi illius, atque adeò ex intimis naturæ principiis. Quare non videtur per aliquam vim naturæ, seu per aliquam qualitatem in naturę ordine contentam, posse subiectum alioqui capax, reddi perpetuò incapax ad recipienda prædicta accidentia, siue ab eorum receptione impediri. Quemadmodum neque fieri potest, vt corpus cœleste, quod incorruptibile est, per aliquam naturalem qualitatem fiat capax accidētium corrumpentium, & interitum subeat. Deinde, quia non apparet quamobrem qualitas illa dicatur ordinis naturalis, ac nō potiùs supernaturalis. Nec enim dicetur naturalis ratione causæ efficientis, siquidem in confesso est illam à solo Deo, qui supernaturalium qualitatū auctor est, produci posse, si producibilis est: non ratione finis, siue effectus, quem edit; quia hic est conseruatio corporum ab interitu: quem effectum præstabit etiam qualitas, in qua consistit dos impossibilitatis, quam supernaturalem esse tuetur cōmunis sententia Theologorum. nec denique ratione subiecti, cùm neque sequatur eius formam, neque illi debita commensuratáve sit. Nulla est ergo ratio cur eiusmodi qualitas dicatur ordinis naturalis.

Vnde proueniat capacitas recipiendi qualitates corrūpentes.

Dos impassibilitatis qualitas supernaturalis.

Quæ verò in contrariam partem adducta sunt, non difficilem habent explicatum. In primis enim ad id quod de corpore cœlesti afferebatur, dicendum, corpus cœleste conditum fuisse à Deo incorruptibile: quia constat ex materia suapte natura incapaci qualitatum corrumpentium, & ex forma inseparabiliter informante, quæ quidem forma (licèt etiam ponamus materiam cœlestem & sublunarem esse eiusdem speciei, atque adeò cœlestem in se præcisè sumptam non esse incapacem qualitatum corrumpentium) ex proprío modo actuandi materiam, reddit ipsam inidoneam ad recipienda accidentia, quæ interitum moliuntur. Patet autem in istiusmodi incorruptibilitate nullam inuolui repugnantiam, quæ tamen inuoluenda erit, si corpus natura aptum ad corruptionem, fiat vi naturæ ineptum ad eandem.

Incorruptibilitas cœlestium corporum.

Quod item dicebatur, videlicet eam qualitatem, de qua agimus, non deberi viuētibus ex ordinario naturæ instituto, sed munere auctoris naturę conferendā. Præterea carenus tantùm referri ad viuentia respectu transcēdenti, quatenus, si existat, non nisi in eis esse debeat, ideóq; haud naturalē esse; non satisfacit: quia omnis materialis qualitas ordinis naturalis simpliciter debetur alicui corpori naturali; cùm deberi illi non sit aliud quàm esse ei conuenientem & commensuratam; quod necessariò vendicat omnis qualitas naturalis ordinis comparatione alicuius corporis naturalis. Item quia tametsi ex eo quòd lumē gloriæ, verbi causa, relatione trāscendenti respiciat in-

Accidentia ordinis naturalis necessariò vendicant certa subiecta. tellectum beatum, non sequatur, esse illi connaturale, debitúmve; accidentia tamen ordinis naturalis aliam sortiuntur rationem; quādoquidem, ob eam commensurationem, & conuenientiam, quam diximus, necessariò vendicant certa subiecta, ad quæ simpliciter referantur, tanquam eis debita & connaturalia.

De virtute pomi vitalis. Quod ad vitalis pomi virtutē attinet, dicimus, eiusmodi pomum non habuisse vim tribuendi incorruptibilitatem, de qua agimus, sed duntaxat compēsandi optimo humido iacturam humidi primigenij, ita vt sæpius repetitum arceret senectutem, & eam mortem, quæ degenerāte humido senectute obuenit. Itaque adhuc homo simpliciter corruptibilis maneret, nisi ei aliunde prouisum esset, quia ignis, v.c. aliáque extrinsecus aduenientia lædere eum possent. Quare ne noxiis qualitatibus succumberet, iisque mortem oppeteret, consultum ei præterea fuit tum per propriam vigilātiam, ac circunspectionem, tum maximè per peculiarem prouidentiam, assistentiamque diuinam, & subtractionem concursus generalis ad omnem actionem, & effectum qui aliquod ei nocumentum posset inuehere; vt alibi diximus. Vel certè vltra externam prouidentiam; & beneficium conditoris, tributa ei fuit qualitas quædam, quæ corpus à corruptione seruaret, siue inhærens ipsi corpori, vt quibusdam videtur, siue animæ, vt aliis placet, quod nobis minùs arridet. Verùm non est dicendum istiusmodi posteriorem qualitatem naturalis fuisse ordinis sed supernaturalis: esto vi talis pomi virtus fuerit naturalis, eíque pomo conueniens ac debita.

Dilutio vltimi arg. primi art. Explicandum nunc superest vltimum primi articuli argumētum; circa quod sciendum, nonnullos in quæstionem vocasse, num anni, quibus prima mundi origine homines vixere, tot mensibus constiterint, quot nostri, an paucioribus. Nam quòd non eadē fuerit omnibus temporibus, neque apud omnes gentes, mensium & annorum computatio, cōstat ex iis quæ scripsit Xenophon in lib. de Æquiuocis, Berosus 3. antiquitatum, Plinius lib. 7. naturalis historiæ cap. 48. aliíque nonnulli.

Xenophon. Berosus. Plinius.

D. August. D. tamē Augustinus loco citato, aliique Patres, & Theologiæ professores sententiam illam de breuitate annorū in primis mundi ætatibus nequaquam audiendā censent; & quidem meritò, tum ob alias rationes, tum quia si inibi tam breues anni intelligendi essent, vt singuli è nostris denos illorum comprehenderent, sequeretur, Enos nono, Cainan verò septimo ætatis suæ anno genuisse: cùm sacra pagina narret Enos nonaginta annorum, Cainan septuaginta, liberos suscepisse. Item quia cap. 7. Gen. eo anno, in quem diluuiū incidit, fit mentio primi, secundi, septimi & decimi mensis. Nec euadet qui dixerit, eos menses tribus tantùm diebus constitisse; cùm ibidem diuinæ literæ referant decimum septimum diem mensis secundi, vigesimum septimum mensis septimi, septimum & vigesimum mensis secundi.

Quatuor causa ob quas Dicendum igitur est multis de causis, tot seculorum vitam illis hominibus contigisse. Primùm, quia vis ipsa humanæ naturæ vegetior

tior in iis erat ac fortior, vtpote suo fonti & principio vicinior. Secundò, quia tunc maior erat Medicinæ artis & remediorum ad arcendos morbos peritia, multóque maior vigebat tunc cognitio herbarum, fructuum, lapidum, & aliarum rerum, quæ ad vitam conseruandam & producendam, vim obtinent; communicata videlicet ab Adamo quasi per manus ipsius posteritati, tum earum, tum aliarum complurium rerum scientia. Tertiò, quia terræ fructus, quibus homines vescebantur, ante aquarum eluuionem, ad alendam & sustentandam vitam, plus in se virium cohibebant; nondum solo consperso aquarum salsedine, quam constat sterilitatem inducere. Quartò quia tunc homines maiorem sobrietatem in victu potúque seruabant: constat enim ciborum multitudinem & condimentorum varietatem, stomachi vires infringere, morbos inuehere, vitam minuere.

Priscis hominibus diuturnior vita fuit.

Ciborū multitudo ventriculi vires minuit.

Iam verò de illo annorum numero, quem nonnullos vixisse, referunt gentium scriptores, vt in argumento commemorauimus: si de iis qui post diluuiū vixere, loquantur, non est cur, an ita sit, magnopere laboremus, nec cur ita fuisse credamus, præsertim cùm Græci scriptores multa in historiis mentiantur. Plinius lib. 7. Naturalis historiæ cap. 48. cùm ex nonnullis auctoribus longissimam quorundam vitam retulisset, subdit, opinionem illam ex temporum inscitia ortum habuisse, propterea quòd alij vnum æstate annum determinabant, alterum hyeme: alij quadripartitis temporibus, sicut Arcades, quorum anni trimestres fuere: quidam Lunæ senio, vt Ægyptij. Quod prodidit etiam Solinus Polyhist. cap. 3. & Lactantius lib. 2. diuinarum instit. cap. 12. ex Varrone. Atenim ex recentibus rerum Indicarum historiis, constat, apud vrbem Dium inuentum à Lusitanis quendam è Gangaridum gente, annos trecentos triginta quinque natum, cui aliquoties deciderant dentes, aliis mox succedentibus in eorum locum; cui etiam barba vbi omnino incanuisset, reflorescente ætate iterum nigrescebat. Sed hæc naturæ prodigia rarà omnino sunt, & quæ si quando existant, non oriuntur nisi ab aliqua extraordinaria naturæ vi, quam medici & philosophi magis admirentur, quàm percipiant, aientes, illam barbæ, dentium, & iuuentutis renouationem, in naturæ potestate non esse, quod tamen non absolutè, sed de vsitata naturæ facultate, intelligi debet.

Græci historici multa mentiuntur.

Solinus. Lactantius.

Quibus positis, respondendum, licèt quorundam vita adeò fuerit diuturna, non iccirco, vlla cura humana artísve beneficio posse hominem aut aliud viuens à necessitate moriendi in perpetuum vindicari.

CAPITIS XI.

Explanatio.

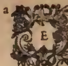
a Vm autem in hisce. Quia statuit rerũ ortus & occasus perpetuos ac perennes esse ita vt intermitti nequeant, in controuersiam adducit, num eiusmodi series ita procedat, vt priuata alicuius rei generatio, & res, quæ per eam producitur, necessaria sit; vel potiùs omnes accidẽtario eueniant, posśintque esse & non esse. Huic quæstioni rẽspondet, quasdam generationes necessarias esse, quasdam non esse, idémq; similiter dicendum de iis quæ per generationẽ producuntur. Pronunciatum hoc probat Aristoteles duplici ratione, quarum prior, quia sumitur à distinctione Græci vocabuli rem futuram significantis, quæ dictio apud Latinos non est, in Græco tantùm idiomate vim obtinet. Ea verò ita se habet. Ad rem futuram significandum aut vsurpam' verbũ ἔσεσθαι, quod denotat rem necessariò futurã: aut μέλλειν, quod denotat rem posse esse & non esse. Igitur rerum quędam necessariò, quædã non necessariò fiunt. Posterior ratio ita concluditur. Generatio est via ad esse: ergo sicuti se habet esse rerum; ita & earum generationes: sed quoddam esse est necessarium, vt Solem in orbem moueri; quoddam contingens, vt Socratem currere; ergo & generationum quædam erunt necessariæ, aliæ contingẽtes. Hæc probatio eò tendit vt doceat Aristoteles, generationes specierũ, id est, singulariũ si spectẽtur quatenus per ea species conseruãtur, necessarias esse: quia species rerum per se ad vniuersi ordinem & pulchritudinẽ requiruntur: generationes autẽ singularium, si vnumquodque in se consideretur, non esse necessarias, sed contingentes,

Generationes alias esse necessarias, alias contingentes.

Generatio via ad esse.

Species verò requiruntur ad perfectionem vniuersi.

ΚΕΦ. ια.

a Πεὶ δ' ἐν τοῖς συνεχῶς κινουμένοις Text. 63.
κατὰ γένεσιν, ἢ ἀλλοίωσιν, ἢ ὅλως
μεταβολὴν, ὁρῶμεν τὸ ἐφεξῆς ὂν
καὶ γινόμενον τόδε κατὰ τόδε, ὥστε
μὴ διαλείπειν. σκεπτέον, πότερόν
ἐστί τι ὃ ἐξ ἀνάγκης ἔσται, ἢ οὐδὲν, ἀλλὰ πάντα ἐνδέ-
χεται μὴ γενέσθαι. ὅτι μὲν γὰρ ἔνια, δῆλον, καὶ εὐθὺς Text. 64.
τὸ ἔσται, καὶ τὸ μέλλον ἕτερον διὰ τοῦτο· ὃ μὲν γὰρ
ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι ἔσται, δεῖ τοῦτο εἶναί ποτε ἀληθὲς
ὅτι ἔστιν. ὃ δὲ νῦν ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι μέλλει, οὐδὲν κω-
λύει μὴ γενέσθαι· μέλλων γὰρ ἂν βαδίζειν τις, οὐκ ἂν Text. 65.
βαδίσειεν. ὅλως δ', ἐπειδὴ ἐνδέχεται ἔνια τῶν ὄντων
καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, δῆλον ὅτι καὶ τὰ γινόμενα
οὕτως ἕξει, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης τοῦτο ἔσται. πότερον οὖν Text. 66.
ἅπαντα τοιαῦτα ἢ οὔ; ἀλλ' ἔνια ἀναγκαῖον ἁπλῶς
γίνεσθαι, καὶ ἔστιν ὥσπερ ἐπὶ τοῦ εἶναι, τὰ μὲν ἀδύνα-
τα μὴ εἶναι, τὰ δὲ δυνατά, οὕτως καὶ περὶ τὴν γένεσιν·
οἷον τροπὰς ἄρα ἀνάγκη γενέσθαι, οὐχ οἷόν τε μὴ ἐν-
δέχεσθαι. b εἰ δὴ τὸ πρότερον ἀνάγκη γενέσθαι, εἰ Text. 67.
τὸ ὕστερον, ἔσται· οἷον εἰ οἰκία, θεμέλιον· εἰ δὲ τοῦτο,
πηλόν. ἆρ' οὖν καὶ εἰ θεμέλιος γέγονεν, ἀνάγκη καὶ
οἰκίαν γενέσθαι· ἢ οὐκ ἔτι, εἰ μὴ κἀκεῖνο ἀνάγκη γενέ-
σθαι ἁπλῶς; εἰ δὲ τοῦτο, ἀνάγκη καὶ θεμελίου γενο-
μένου, γενέσθαι οἰκίαν· οὕτω γὰρ ἦν τὸ πρότερον ἔχον
πρὸς τὸ ὕστερον· ὥστε εἰ ἐκεῖνο ἔσται, ἀνάγκη ἐκεῖνο
πρότερον γενέσθαι. εἰ τοίνυν ἀνάγκη γενέσθαι τὸ ὕστε-
ρον, καὶ τὸ πρότερον ἀνάγκη· καὶ εἰ τὸ πρότερον, καὶ
τὸ ὕστερον τοίνυν ἀνάγκη· ἀλλ' οὐ δι' ἐκεῖνο, ἀλλ' ὅτι
ὑπέκειτο ἐξ ἀνάγκης ἐσόμενον. ἐν οἷς ἄρα τὸ ὕστερον
ἀνάγκη εἶναι, ἐν τούτοις ἀντιστρέφει. καὶ ἀεὶ τοῦ προ-
τέρου γενομένου, ἀνάγκη γενέσθαι τὸ ὕστερον. c εἰ μὲν Text. 68.
οὖν εἰς ἄπειρον εἶσιν ἐπὶ τὸ κάτω, οὐκ ἔσται ἀνάγκη
τὸ ὕστερον τόδε γενέσθαι ἁπλῶς. ἀλλ' οὐδ' ἐξ ὑποθέ-
σεως· ἀεὶ γὰρ ἕτερον ἔμπροσθεν ἐξ ἀνάγκης ἔσται. διὸ
καὶ ἐκεῖνο ἀνάγκη γενέσθαι. ὥστε εἰ μή ἐστιν ἀρχὴ τοῦ
ἀπείρου, οὐδὲ πρῶτον ἔσται οὐδὲν, δι' ὃ ἀναγκαῖον ἔσται
γενέσθαι. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐν τοῖς πέρας ἔχουσι τοῦτο
ἔσται εἰπεῖν ἀληθῶς, ὅτι ἁπλῶς ἀνάγκη γενέσθαι,
οἷον οἰκίαν, ὅταν θεμέλιος γένηται· ὅταν γὰρ γένηται,
εἰ μὴ

CAP. XI.

Text. 63. a *CVM autē in hisce, quæ per ortum alterationémve aut omnino transmutationem continenter mouentur, hoc post hoc deinceps esse, ac oriri in tantum vt non deficiant, videamus, vtrùm quippiam sit*
Text. 64. *quod erit necessariò, an nihil, sed omnia non fore contingat, considerandum est. Palàm enim est, quòd nonnulla. Atque continuè fore & esse futurum, hac de causa diuersi sunt. Nā de quo verum est dicere ipsum fore, ac eo tandem hoc, ipsum inquā esse, verum sit oportet: de quo verò nunc verum est dicere ipsum esse futurū, hoc nō fore nihil vetat.*
Text. 65. *Nam tametsi futurū est, vt quispiam ambulet; tamen fieri potest, vt non ambulet. Omnino autem cùm ex entibus nōnulla & esse & non esse cōtingat, quòd & ea quæ gigni solent, ita sese habebunt, &*
Text. 66. *non necessariò erunt, apertū est. Vtrùm igitur vniuersa sint eiusmodi, an non; sed aliqua simpliciter fore necessarium sit, & sicut in ipso esse sit, vt quædam non possint non esse, quædam possint esse, sic & in ipsa quoq; generatione. verbi gratia, solstitia fore necesse est, nec fieri potest, vt non contingant.*
Text. 67. b *Si igitur prius fore necesse est, posterius erit; vt si domus, fundamentum; si verò fundamentū, lutum: nonne ergo si fundamentū factū est, domū quoque fore necesse est: an non adhuc, nisi & eā fore simpliciter necesse sit? quod si hoc sit facto fundamēto, fore domum necesse est. Nam sic prius sese habet ad posterius. Qua de causa si hoc erit, ante forè illud est necesse. Si itaque est necesse fore posterius, prius quoque necesse est: & si prius & posterius. Verùm non ob illud, sed quia necessariò futurū supponebatur. In quibus ergo posterius esse necesse est, in hisce recurrit, sempérque si prius est factū, posterius fore*
Text. 68. *necesse est.* c *Quòd si deorsum versus in infinitum habeāt, haud quaqua ex posterioribus hoc fore simpliciter, sed ne ex suppositione quidem erit necesse: nam semper aliud antè necessariò erit, quocirca & illud fore necessarium erit. Quare si infiniti non sit principiū, nec primū quicquā erit, ob quod fore erit necessarium. At verò ne in hisce quidē, quæ finem habent atque terminum, hoc verè dici continget, simpliciter, inquā, fore quippiā, ceu domum, cùm factū fuerit fundamētum. Nā cùm fuerit factum,*
nisi

gentes, quia nullum singulare corruptibile per se sumptum ad vniuersi perfectionē & ornatum exigitur. Consule de hac re D. Thom. lib. 2. contra Gent. cap. 84.

[b] *Si igitur prius.* Vt enucleatè explicet quo pacto in generatione dissolubilium substātiarum necessitas inueniatur, dubitat verum sicut id quod ortu prius est, necessariò arguitur ex eo quod ortū est posterius, vt ex recto fundamentum, ex fundamento lutum: ita retro commeet, & ex priori colligatur necessariò posterius. *Dubium.* Huic dubitationi respōdet, cùm posterius in se necessarium est, tūc necessariò colligi ex priori: vt si oportet simpliciter domum esse, vtique necessaria rerū consequentia, ex fundamento arguemus domū futurā, licebitque mutuò reciprocare, si hoc est; illud est; si illud est, hoc est. *Responsio.* Quin verò in tali rerum genere non est dicendum posterius simpliciter colligi ex priori, sed ex cōditione suæ naturæ, cùm ponatur in se absolutè necessariū esse, nō autem ex hypothesi. Ex his capi vult Aristoteles documētum ad diiudicandum quando ex generatione prioris necessariò inferatur generatio posterioris, videlicet, quando generatio posterioris, in se est absolutè necessaria.

[c] *Quòd si deorsum.* Duplicē generationum progressum considerare oportet. *Progressus generationis duplex.* Vnum rectum; alterum circularem, seu in orbem. Rectus dicitur cùm formæ quæ in materiā inserūtur, sem-

per

per inter se specie differunt. Circularis vocatur, cùm eiusmodi formæ nõ omnes differunt specie, sed fit regressus ad illam quæ est eiusdem speciei. Prioris progressus exẽplũ est, cùm ex terra fit aqua, ex aqua aër, ex aëre ignis; omnes enim hæ formæ specie distinguũtur. Posterioris verò cũ ex aqua fit aër, ex aëre ignis, ex igni terra, ex terra aqua, ex aqua rursus aër, vbi à generatione aëris fit reuolutio ad generationem eiusdem aëris. Quòd ergo generationes in rectũ nõ possint esse necessariæ, probat Aristoteles, quia vel tũc essent finitæ, vel infinitæ: quorũ neutrũ dici potest. Nõ primum, quia sequeretur generationes non esse perpetuas. Non posterius, quia si semper alia & alia forma introduceretur, nulla erit simpliciter necessaria. Superest ergo vt dũtaxat progressus circularis generationum necessarius sit: & ex vna priori generatione necessariò sequatur alia (etsi quibusdã interpositis, vt in proposito exẽplo ostẽditur) quæ redeat idem secũdùm speciem, quod si nõ cõtinuatione, regressione tamẽ perpetuũ sit. Atque hoc modo alterni ortus obitúsque elementorũ perenni circuitione sic in mundo existũt, vt & ipsa elemẽta sequuntur, & cuiusque generatio, quatenus in orbem redit, neq; vnquã ex toto cessat, necessitatẽ perennitatẽq; obtineat.

Progressus circularis generationum necessarius.

Dubium 1.

d Cur nam igitur. In dubitationẽ adducit cur quædam ex se mutuò in circulum oriantur, vt cùm ex aëre fit aqua, rursũmq; ex aqua aër, & è vaporibus pluuia, atque è pluuia vapores; neque tamen idem in animantibus accidat: non enim vt ex Sophronisco Socrates,

εἰ μὴ ἀεὶ τοῦτο ἀνάγκη γίνεσθαι, συμβήσεται ἀεὶ εἶναι τὸ ἐνδεχόμενον μὴ ἀεὶ εἶναι. ἀλλὰ δεῖ τῇ γενέσει ἀεὶ εἶναι, εἰ ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν αὐτοῦ ἡ γένεσις· τὸ γὰρ ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀεὶ ἅμα· ὃ γὰρ εἶναι ἀνάγκη, οὐχ οἷόν τε μὴ εἶναι· ὥστ' εἰ ἔστιν ἐξ ἀνάγκης, ἀΐδιόν ἐστι· καὶ εἰ ἀΐδιον, ἐξ ἀνάγκης. καὶ εἰ ἡ γένεσις τοίνυν ἐξ ἀνάγκης, ἀΐδιος καὶ ἡ γένεσις τούτου. καὶ εἰ ἀΐδιος, ἐξ ἀνάγκης. εἰ ἄρα τινὸς ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς ἡ γένεσις, ἀνάγκη ἀνακυκλεῖν καὶ ἀνακάμπτειν· ἀνάγκη γὰρ ἤτοι πέρας ἔχειν τὴν γένεσιν, ἢ μή· καὶ εἰ μή, ἢ εἰς εὐθύ, ἢ κύκλῳ. τούτων δ' εἴπερ ἔσται ἀΐδιος, οὐκ εἰς εὐθὺ οἷόν τε, διὰ τὸ μηδαμῶς εἶναι ἀρχήν· μήτ' ἂν κάτω, ὡς ἐπὶ τῶν ἐσομένων διαλαμβάνομεν· μήτε ἄνω ὡς ἐπὶ τῶν γινομένων. ἀνάγκη δ' εἶναι ἀρχήν, μὴ πεπερασμένης οὔσης, καὶ ἀΐδιον εἶναι· διὸ ἀνάγκη κύκλῳ εἶναι. ἀντιστρέφειν ἄρα ἀνάγκη ἔσται. οἷον εἰ τοδὶ ἐξ ἀνάγκης εἶναι, καὶ τὸ πρότερον ἄρα· ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο, καὶ τὸ ὕστερον ἀνάγκη γενέσθαι· καὶ τοῦτο ἀεὶ δὴ συνεχῶς· οὐδὲν γὰρ τοῦτο διαφέρει λέγειν, διὰ δύο ἢ πολλῶν· ἐν τῇ κύκλῳ ἄρα κινήσει καὶ γενέσει ἐστὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς· καὶ εἰ κύκλῳ, ἀνάγκη ἕκαστον γίνεσθαι καὶ γεγονέναι· καὶ εἰ ἀνάγκη, ἡ τούτων γένεσις κύκλῳ. ταῦτα μὲν δὴ εὐλόγως, ἐπεὶ ἀΐδιος, καὶ ἄλλως ἐφάνη ἡ κύκλῳ κίνησις, καὶ ἡ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι ταῦτα ἐξ ἀνάγκης γίνεται, καὶ ἔσται ὅσαι ταύτης κινήσεις, καὶ ὅσαι διὰ ταύτην· εἰ γὰρ τὸ κύκλῳ κινούμενον ἀεί τι κινεῖ, ἀνάγκη καὶ τούτων κύκλῳ εἶναι τὴν κίνησιν· οἷον τῆς ἄνω φορᾶς οὔσης, ὁ ἥλιος κύκλῳ ὡδί. ἐπεὶ δ' οὕτως αἱ ὧραι διὰ τοῦτο κύκλῳ γίνονται καὶ ἀνακάμπτουσι. τούτων δ' οὕτω γινομένων, πάνθ' ὑπὸ τούτων. d τί οὖν δή ποτε τὰ μὲν οὕτω φαίνεται, οἷον ὕδατα καὶ ἀὴρ κύκλῳ γινόμενα· καὶ εἰ μὲν νέφος ἔσται, δεῖ καὶ ὗσαι· καὶ εἰ ὕσει γε, δεῖ καὶ νέφος εἶναι: ἄνθρωποι δὲ καὶ ζῷα οὐκ ἀνακάμπτουσιν εἰς ἑαυτούς, ὥστε πάλιν γίνεσθαι τὸν αὐτόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη εἰ ὁ πατὴρ ἐγένετο, σὲ γενέσθαι· ἀλλ' εἰ σύ, ἐκεῖνον. εἰς εὐθὺ δὲ ἔοικεν εἶναι. αὕτη ἡ γένεσις. ἀρχὴ δὲ τῆς σκέψεως πάλιν αὕτη, πότερον ὁμοίως ἅπαντα ἀνακάμπτει, ἢ οὔ. ἀλλὰ τὰ μὲν ἀριθμῷ, τὰ δὲ εἴδει μόνον. ὅσων μὲν οὖν ἄφθαρτος ἡ οὐσία ἡ κινουμένη, φανερὸν ὅτι καὶ ἀριθμῷ ταὐτὰ ἔσται· ἡ γὰρ κίνησις ἀκολουθεῖ τῷ κινουμένῳ. ὅσων δὲ μή, ἀλλὰ φθαρτή, ἀνάγκη τῷ εἴδει, ἀριθμῷ δὲ μή, ἀνακάμπτειν. διὸ ὕδωρ ἐξ ἀέρος, καὶ ἀὴρ ἐξ ὕδατος, εἴδει ὁ αὐτός, οὐκ ἀριθμῷ. εἰ δὲ καὶ ταῦτα ἀριθμῷ, ἀλλ' οὐχ ὧν ἡ οὐσία γίνεται οὖσα τοιαύτη, οἵα ἐνδέχεσθαι μὴ εἶναι.

Text. 69.

Text. 70.

nisi semper eam fieri sit necesse: semper id esse, quod potest non esse, eueniet. At in generatione semper sit est necesse, si ipsius generatio necessario sit: nam necessario & semper simul sunt: quod enim esse est necesse, non potest non esse. Quare si quid necessario est, sempiternum est: & si sempiternum est, necessario est. Si itaque huiusce generatio necessario est, sempiterna est: & si sempiterna, necessario. Si igitur generatio cuiuspiam necessario simpliciter sit, in orbem eat, eodémque reuertatur necesse est. Nam generationem, aut terminum habere, aut non habere, necesse est. Et si nō habeat, aut in rectū aut in circulum. Horū autem, si sempiterna sit, in rectum minimè possibile est, quia nequaquā sit principiū neque deorsum, vt in futuris accipimus, neque sursum, vt in hisce, quæ iam facta sunt. At esse principium, si finita nō sit, atque eam sempiternam esse necesse est. Quocirca circularis sit, est necesse. Igitur regressum fieri necesse erit. Ac si hoc necessario sit, ergo & prius: at verò si hoc, & posterius fore erit necesse: atque hoc semper continue: nihil enim refert per duo an plura hoc dicamus. Igitur necessario simpliciter circulari motui, atque generationi competit. Et si in orbem fiat generatio, fore quodque & esse factum necesse est: et si necesse sit, horum

Text. 69. *generatio circularis erit. Hæc itaque non sine ratione accidunt, posteaquam motus ille circularis atque celestis perpetuus est: nam hæc necessario fiunt, & erunt quæcunque huiusce motiones sunt, & quæcunque propter hunc fiunt motum. Nam si id, quod in orbem mouetur, aliqua semper moueat, eorum quoque motum circularem esse necesse est, vt si supera latio orbita sit, sol orbito mouetur. Quoniam autem hoc pacto mouetur, hæc sanè de causa anni tempora in circulum fiunt, redeúntque. Quæ cùm ita sint, omnia profectò, quæ sub*

Text. 70. *ipsis sunt, haud secus fient. Cur nam igitur quædam ita fieri videntur, nempe circulatim oriri, vt pluuia, & aër (nam si nubes erit, pluat etiam oportet, & si pluet, nubem quoque fore conuenit) homines verò & animalia in sese non redeunt remeántque ita, vt idem rursum oriatur? non enim si pater sit te fore, sed illum, si tu sis, necesse est: hæc autem generatio in rectum proficisci videtur. Rursum autem hoc considerationis initium sumatur, simili ne modo vniuersa redeant, an non: sed quædam numero, quædam specie solùm? Quorum igitur substantia motum subiens incorruptibilis est, ea omnia, vt patet, etiam numero eadem redire solent: nam motus id comitari solet, quod motu cietur. Quorum verò non, sed corruptibilis, specie, non item numero, reuerti necesse est. Quocirca cùm ex aere aqua fit, & ex aqua aer, aër specie idem, non numero redit. Quòd si & eadem numero aliqua redeant, non tamen ea, quorum substantia ortum subit eiusce modi existens, quæ non esse possit.*

Socrates, ita rursum ex Socrate Sophroniscus generatur. Quærit etiam num idem numero redire queat. Dubium 2. Huic autem posteriori dubio occurrit, dicendo, quæ sempiterna sunt & interire nequeunt, ea posse redire secundùm numerum, vt idem Sol ad Arietem: caduca verò non nisi secundùm speciem regredi. Responsio. Vnde etiam prioris ambiguitatis explicatio liquet. Sicut enim in reciproca aëris & aquæ generatione non idem numero, sed idem specie restauratur, ita neque in ortu animantium: cùm vtrobique idem numero reparari impossibile sit.

QVÆ

QVÆSTIO I.

Num quod semel interiit, per vim naturæ idem omnino redire possit necne.

ARTICVLVS I.

Veterum in proposita quæstione sententia, eiúsque improbatio.

Platonicorũ dogma.

ARIÆ sunt in hac controuersia Philosophorum sententiæ. Nam Platonici, vt D. August. lib. 12. de Ciuitate Dei cap. 13. refert, & ex eorum libris constat, arbitrati sunt, confectis syderũ cœlorumque cursibus, & peracto magno anno, easdem omnino causas, eosdémque effectus perpetuò redituros, vt, verbi gratia, sicut Plato Philosophus Athenis in Academia discipulos docuit; ita prolixis temporũ interuallis, sed tamen certis, & idẽ Plato, & eadem ciuitas eadémque schola, iidémque discipuli repetiti, & per innũerabilia temporum secula repetendi sint, eodem scilicet magno anno vertente. Hunc verò annum nonnulli è Platonicis triginta sex millibus nostrorum annorum concludebant, quo spatio credidit Ptolemæus peragi cursum nonæ Sphæræ ab occasu in ortum. Cui tamen rectè contradixit Alphonsus Rex in suis tabulis, aiens non nisi quadraginta nouem millibus annorum eiusmodi periodum confici. Ad hæc, Platonicorum dogma fuit, quòd illi a Pythagoræis: hi verò ab Ægyptiis, vt Herodotus lib. 2. scripsit, acceperunt animas, cùm è corporibus exiissent, ad corpora sæpius redire. Aiebant autem Platonicorum nõnulli, huiusmodi animarum descensum in corpora per orbes mũdanos gradatim fieri. Nam aliquando animam vitam agere æthercam apud eam stellam, cui vel natura vel affectu est propinquior; aliquando Demoniacam in igni: hinc Heroicam in aëre: denique in terris humanam.

Anni magni spatium.

Ptolemæus. Alphonsus Rex.

Dogma Platonicorũ vnde defluxerit.

Ac nonnulli etiam è Pythagoræis, & Platonicis, itémque Hiarchas, Brachmanes, Zoroastres, Trismegistus, & Apollo Thyanæus animos ratione præditos in belluina corpora, belluarum animas in corpora humana vicissim demigrare dixerunt. Aiebant præterea humanos animos pro ratione anteactæ vitæ, pecudum corpora sortiri. Eos qui cãtui dediti fuissent, in luscinias, olores, aliásve eiusmodi cãtatrices aues: qui fœdis voluptatibus, in porcos; qui latrociniis, in lupos; qui iracundiæ, in serpentes: qui audaciæ, in leones: qui fraudibus, in vulpes degenerare. Homerũ, in pauonem, Orpheum in Cygnum abiisse. Animam Thamytæ philomelam affectasse: Aiacis leonem, Agamemnonis aquilam, Thersitis simiam. Ex eodem quoq; placito effluxit id, quod narrat Plutarchus in libro de sera numinis vindicta, nempe inferiorum opifices conatos fuisse Neronis animam clauis

Varietas corporũ, in quæ redire animas finxerũt veteres.

De anima Neronis.

clauis ignitis vndique transfixam in Pindaricæ Echidnæ speciē vertere, ac transformare, vt per viscera erumpens partu matrem deuoraret, ac laniaret; fuisse tamen in aliud bruti genus cicurius, nempe in reptile iuxta lacus commorans transfusam: propterea quòd Græcorum genus seruitutis iugo liberasset.

Interpretatio Alcinoi.

Alcinous in libro de doctrina Platonis cap. 16. sic Platonicum dogma interpretatur. Cùm, inquit, omnium artifex, quamlibet animam antea cognato astro tanquā vehiculo imposuisset, instar legum conditoris fatales eis leges explicauit, vt ipse extra culpam delictorum existeret. Docuit igitur perturbationes à corpore exorituras, voluptatem, dolorem, metum, iram; quas si vincerēt, in cognatum astrum denique redituras: si verò ab iis superarentur, generatione secunda, in vitam fœminæ migraturas: Et quæ nondum ab improbitate cessarent, in belluarum corpora immittendas.

D. August. expositio.

Sunt verò nonnulli, è quorum numero est D. August. lib. 7. de Genesi ad literam cap. 10. qui sentiunt, vti par est, præclaros illos Philosophos veram nostrorum animorum in pecudum corpora transmigrationem haudquaquam docuisse: sed rebus fictis adumbrasse, quo pacto homines vitiis & moribus deprauatis quodammodo propriam exuant naturam, & in bestias mutentur. Itaque animorum transitum non in pecorum membra, & effigiem, sed in pecorum affectus, significasse. Vel etiam propterea eiusmodi palingenesiam finxisse, vt homines metu pœnæ & futuræ post mortem conditionis à sceleribus deterrerent. Quo fit vt Philoponus lib. 1. de anima ad textum 53. Aristotelem mordacitatis insimulet, quòd Pythagoricam Philosophiam de animorum reditu in corpora siue humana, siue belluina, tanquam fabulosam ac minimè seriam contempserit; cùm lateant in iis occulta mysteria, quæ Philosophi, ne inuulgentur, atque omnibus passim fiant obuia, recondere consueuerunt. Atenim morem hunc cur Arist. interdum improbet, diximus in primo Physicæ Auscultationis lib. cap. 7. quæst. 1. art. 1.

Quòd itē resurrectio non nisi supernaturaliter sit possibilis. D. Dionys. ca. 6. de diu. nom. D. Greg. hō. 20. in Ezec. D. Damasc. lib. 1. de Fid. orth. c. 28. D. Chrys. hom.

Superioris dogmatis cōfutatio.

Cęterùm quidquid illi existimarint, siue etiam dixerint animas remeaturas ad propria corpora; ex quo sequebatur reparandum idemmet singulare, quod perierat: siue asseruerint immigraturas in corpora diuersa; ex quo non colligebatur idemmet singulare restituendum fore; cùm numeralis identitas compositi Physici non nisi ex eadem materia eadémque forma singulari consurgat: fides tamen orthodoxa veritatis magistra docet commentitium esse perpetuum illum rerum omnium circuitum, & animorum ad alia atque alia corpora regressionem. Itaque eiusmodi figmentum D. Augustinus loco citato multis sacræ paginæ testimoniis refellit. Si enim ita res haberet, non solùm mortui semel ad vitam excitādi essent, vt re vera sunt; sed iterum ac sæpius, imò & infinities interitum subituri; cuius oppositū docet illud D. Pauli cap. 4. epistolæ primæ ad Thessalonicenses; Semper cum Domino erimus, videlicet post resurrectionem; & ad Romanos 5. Christus resurgens ex mortuis iam nō moritur. Item

illud Apocalyp. 10. Tempus non erit amplius. Denique idem statuit fidei articulus, quo futuram vitam æternam profitemur. Quod verò hic error etiam à Philosophiæ veritate abhorreat, sequenti articulo patebit, vbi ostendemus eundem numero effectum naturæ viribus redire non posse. Tametsi, quod attinet ad metempsychosim, eam non hîc ex instituto, sed in tertio de anima propriis argumentis confutare decretum nobis sit. *de resurr. D. Aug. lib. 22. de Ciuit. c. 4. Theologi in 4. dist. 43. & 44.*

ARTICVLVS II.

Opinio aliorum existimantium id quod interiit, posse idem numero redire per naturam.

EIECTO Ethnicorum errore, cum nostris Philosophis nunc res erit, expendemúsque, num aliqui saltem effectus iidem numero per naturam restitui queãt. Richardus in 4. sent. d. 43. q. 1. art. 3. aliique nonnulli affirmantem partẽ sequuntur; quam etiam probabiliorem iudicat Scotus ibid. qu. 3. art. 1.
Primũ Arg. Sunt autem pro hac opinione hæc argumenta: Si calor spatio trium horæ quadrantium existat, illius existentia in primo & tertio non pendet à sui ipsius existentia in medio quadrante. Potuit ergo existere in primo, & tertio; etsi in medio nõ extitisset; hoc autem fieri non posset, nisi corrumperetur, idémque rediret. Ergo calor qui semel
2. Argum. interiit, reparari idem potest. Secundò, Aqua in multas partes secta perit, vtpote dissoluta vnione partium, quibus constat: at si rursum partes coëant, eadem singularis aqua reparatur, cùm ex iisdem partibus non nisi idem totum coalescat; igitur idem totum semel de-
3. Argum. structum, redintegratur. Tertiò, Quædam partes anima præditæ ab animantibus diuulsæ, arte medica iterũ reliquis vniuntur: ergo quod interiit, potest idẽ numero reuiuiscere. Quòd si quis respondeat non esse id absurdum in parte corrupta, & confestim toti, prædicto modo, applicata; esse tamen absurdum & impossibile per naturam in to-
D. Aug. de pelicano. to viuente, quod interiit. Contra id obiicitur: nam D. August. super Psalm. 101. refert à quibusdam traditum, pelicanum rostro pullos suos occidere: sed pòst se ipsum sauciando, sanguinem effundere, eóque *Lege Pier. in Hierogl. c. 21.*
D. Greg. superfusos pullos vitæ reddi. Idémque commemorat D. Gregorius super eundem Psalmum, aiens ita Philosophos opinari; ergo totum
4. Argum. etiam viuẽs, naturæ facultate, potest in vitam reduci. Quartò; Iidem homines possunt vi naturæ ab interitu reuocari; ergo iidem effectus possunt naturaliter restitui. Antecedẽs multis modis ostenditur; Primùm, quia intereunte Socrate, manet in materia potentia naturalis passiua ad eandem numero animam excipiendam, cùm potentia materiæ nihil aliud sit, quàm ipsa materiæ essentia, quæ mutari nequit; itémq; in anima separata manet appetitus naturalis, vt corpori vnia-
D. August. tur, teste D. Aug. lib. 12. de Genesi ad literã cap. 35. & D. Thom. 1. par.
D. Thom. quæ. 76. art. 1. ad 6. qui appetitus similiter est ipsamet natura animæ, ac nihil

ac nihil aliud quàm formalis propensio ad informandum corpus. Quare cùm nec illa potētia naturalis materiæ, neque hic animæ appetitus frustrà esse debeant, dabitur aliqua vis in natura, quæ vtrumque explere valeat. Deinde, Animus contra naturam suā, extra corpus detinetur, cùm naturale ei sit esse in materia, ad quā informandam suopte ingenio inclinatur: atqui nihil per vim æternum esse potest, vt docet Arist. 1. de Cœlo cap.2.text.15. & lib. 2.cap.3. text. 18. ergo animus nequibit vagari sempiterno tempore extra corpus, atque ita ad id tandem repatriabit. Præterea, Homini secundùm naturæ conditionem spectato, debetur naturalis beatitudo, quæ est vltimus eius finis naturalis, cùm cæteræ res suos vltimos fines naturaliter assequantur, sed hunc finem non potest obtinere in hac vita mortali tot miseriis obnoxia; Vnde D. Augustinus lib.13.de Trinitate cap.8. & 20.statuit non posse homini in corpore mortali beatitudinem contingere: oportet ergo animam naturæ ipsius ope ac beneficio ad corpus redire, vt homo in meliori statu positus, naturali felicitate potiatur. Nec sat erit talem beatitudinem obtinere in anima separata; tum quia sic non expleretur appetitus totius speciei, tum quia non sola anima, sed totus homo præmium aut pœnam meretur. Qua ratione futuram corporum resurrectionem probant D. Chrysostomus homil. 65. in Ioannem, Cyrillus Ierosolymitanus catech.18. Damascenus lib. 4. c.28. Tertullianus lib. de resurrectione carnis cap.14. Gregorius Nyssenus oratione 3. de resurrect.

Nullum violentum perpetuum.

D. Chrysost. D. Cyrill. D. Damasc. D. Gregor. Nys.

5. Argum.

Postremò quod in doctrina Peripatetica, non sit negandum posse idem numero corruptum redire, ex eo probatur, quia Arist. lib. 8. Metaph. cap. 4. text.11. & lib. 12. eiusdem operis cap. 2. text. 11. ait, si eadem materia, idémque agens perseueret, eūdē effectum productum iri. Et lib. 8. Phys. cap.6. text. 53. & hoc in lib. cap.10. text.56. docet idem eodem modo se habēs facere idem. Cùm ergo re intereunte maneat eadem materia possitque perseuerare idem efficiens, eodem pacto se habens, vtique fatetur Aristoteles, rem, quæ interiit, posse reparari.

ARTICVLVS III.

Approbatio contrariæ sententiæ.

ADVERSARIA tamen opinio existimantium quod semel propriè interiit, idem numero per vires naturæ redire non posse, vera est, eámque tradidit Arist. hoc in lib. cap. 11. text. 70. & in cap. de oppositis, vbi docuit non esse regressum à priuatione ad habitum, & lib. 5. Phys. cap.4. text. 37. vbi scripsit non posse redire eandem numero sanitatem. Idem tuetur D. Thom. lib. 4. cont. gentes cap. 18. Ferrariensis in commentariis eiusdem cap. Henricus Gandauensis quodl.7.q.61. Durand. in 4. dist.43.

quæst 2. Capreolus ibidem quæst. 1. art. 1. Richardus quæst. 1. circa 3. princ. Auerroës hoc in lib. ad text. 70. Zimara in theorematis proposit. 102. aliique complures. Nituntur autem hi auctores eo potissimùm fundamento, quòd quilibet effectus singularis pẽdeat ab eodem numero agente, materia, tempore, ac reliquis circũstantiis, quæ ad eius productionem concurrerunt. Nec enim alia ratio excogitari potest, cur hic potiùs quàm ille singularis effectus producatur, nisi quia eiusmodi singularium circunstantiarum confluxu perficitur. Et verò semper eædem omnino circunstantiæ habẽtur, cùm eadem est agentis actio, seu productio. Quo fit, vt ex vnitate productionis arguatur identitas effectus, ex varietate diuersitas. Vt enim quælibet res per actionem, qua producitur, vltimò ac completè à suo efficiẽte accipit esse, & singularitatem; ita ab eadem sic dependet, vt ab alia idem esse capere non possit. Porrò ex his sequitur non posse idem singulare restitui nisi per eandem singularem actionem, cùm per aliam nequeat ei reddi idem esse. At quòd actio, seu productio, quæ semel euanuit, eadem numero repeti nequeat, ex eo probant, quia hæc numero actio necessariam habet dependentiam à duratione, qua fit tum vera tum imaginaria, quæ veræ respondet; quæ duratio redire non potest siue sit momentanea, siue successiua. Id quod ex eo ostenditur, quia alioqui si hodierna die Sol, cæterique planetæ, & corpora omnia cœlestia super idem omnino spatium ab eisdẽ motoribus æqua velocitate, ac reliquis eodem modo, quo hesterna die, sese habentibus, mouerentur; sequeretur tunc hodiernum & hesternum diem vnum eundémque prorsus diem esse, atque præteritum fieri præsens. Quod certè communis animi conceptio non admittit. Consecutio probatur, quia reuolutioni hodiernæ, eiúsque durationi nihil deesset ad identitatem cum hesterna præter coëxistentiam cum duratione imaginaria.

Lege D. Tho. quodl. 4. q. 5. Capreolum loco hic cit.

Determinatio effectuum quoad singularitatem.

Porrò nos lib. 2. Phys. auscultationis, Nominalium & aliorũ quorũdam opinionem secuti, statuimus, causas omnes quoad singularitatem effectuum quos producunt, determinari à causa prima, exempli gratia, ignem cùm ex se indiscriminatim se habeat tam ad hunc quàm ad illum calorem producendum; determinari à Deo ad hanc numero actionem, per quam hunc potiùs quàm alium producat. Nam illud de determinatione prouenient à duratione, seu vera, seu imaginaria, futile est: cùm duratio posterius quippiam sit actione, quam mensurat, eique in suo iam esse constitutæ superueniat; vt loco citato pluribus verbis disseruimus. Ad eam igitur, quam illic amplexi fuimus, philosophiæ normam, censemus componendam esse rationem, qua probetur nõ posse quod interiit idem numero reparari: nimirum quia cùm hæc causa ideo hunc singularem effectum producat, quia eam Deus præfiniit, vt in hoc subiecto, hoc tempore, ac denique sub his circunstantiis, hanc potiùs quàm illam actionem eliceret, atque adeò hunc non illum effectũ promeret. inde necessariò fieri, vt idem effectum postquã semel euanuit, sicque variatis iis circun

Cap. 7. q. 15. art. 2.

Germana causa, cur idẽ numero effectus reparari nequeat.

circunſtantiis, idem produci non valeat; quia nequit redire eadem actio, per quam fuit productus.

Sed obiiciet aliquis; Poſt editum hunc effectum, adhuc manet in Deo potentia, qua determinauit agens naturale ad actionem effectricem illius: ergo adhuc Deus poterit idem agens ſimiliter determinare ad eandem actionem, eundémque effectum. Huic obiectioni, conceſſo antecedente, ſi de potentia abſoluta intelligatur, neganda eſt conſecutio, dicendúmque, Deum non concurrere iterum ad eam determinationem, quia licèt ex potentia abſoluta poſſet, ex ordinaria tamen ſtatuit non cócurrere, accommodans ſe ad conditionem agentis naturalis, quod poſtquam ſemel eo pacto determinatum fuit, manet ex lege ordinaria indeterminabile ad eandem numero actionem, & eundem effectum ſecundò producendum; quod prouenit ex ipſa finitudine agentis naturalis, cuius vis, edito ſemel in lucem effecto, quaſi effœta manet. Hinc igitur, tanquam ex fonte oritur ratio, ob quam effectus, qui ſemel eſſe deſiit, reparari nó poſſit: quæ impoſſibilitas aliis quoque argumentis comprobari ſolet. Primùm, quia id quod agens naturale numquam præſtitit, credibile non eſt fieri ab eo poſſe; cùm natura ſuæ poteſtatis exercendæ prauida ſit: nullus verò equus eum qui interierat, reproduxit; ſimiliterque res ſemper habuit in aliis cauſis phyſicis. Quin verò ſi agés naturale poſſet rem corruptam iterū atque iterū reparare: poſſet etiam potiori iure, non corruptam ſæpius producere, ſicque eadem res per naturam multis in locis ſimul exiſteret; quod nemo dicet. Præterea, ſi quoties idem agens & patiens concurrunt, idem effectus redit, vt contrariæ partis aſſertores volunt, ſequitur, eandem lucem quotidie à Sole immitti, & eundem calorem poſſe millies in aquam transfundi: ſi toties igni remoto, aqua frigeat, ac toties illi idem ignis applicetur. Quod cùm ſatis abſurdum videatur, nequaquā admittendum erit, poſſe naturæ viribus id quod interiit, idem numero reparari.

Obiectio.

Refutatio.

Natura prauida ſua poteſtatis exercenda.

Dubium tamen eſt, ſi equus, qui erat à Bucephalo generandus, multis antè annis à Deo immediatè produceretur, iſque interiret: verùm nihilominus idem equus eſſet à Bucephalo generandus: ſi enim eſſet, iam dabimus corruptum per naturam reproduci. Huic dubitationi affirmatè reſpondendū eſt. Nam in eo quòd Deus productionem illius equi miraculo anticipauit, non abſtulit Bucephalo vim naturalem, quam ad illum generandum habet, neque verò eam impediuit: ſi modò ponamus, tot antè annis, prædictum equum fuiſſe corruptum, vt materia, in quam eius forma introducenda eſt, generationis tempore non ſit contrariis diſpoſitionibus ita occupata, vt recipere eam formam non poſſit. Quod accideret, ſi, verbi gratia, equus hodierna die generandus eſſet, & heſterna interitum ſubiiſſet. Neque hæc reſponſio contradicit opinioni, qua ſtatuimus non poſſe corruptum naturaliter idem redire; id enim de iis quæ ſtato naturæ tempore per cauſas phyſicas producta corrumpuntur, non de illis quæ extraordinario illo modo eſſe accipiunt, in quibus effi-

Dubium.

Reſponſio.

ciendis perinde se habet causa naturalis, ac si diuina potentia nihil circa eorum productionem fuisset molita.

ARTICVLVS IIII.

Explicatio argumentorum secundi articuli.

Solutio primi argum. DILVAMVS nunc argumenta, quæ probare videbantur, posse quod interitum subiit, idem redire per naturam. Ad primum respondendum est, existentiam huius caloris, verbi gratia, in tertio quadrante pendere ab existentia sui ipsius in secundo; quatenus si illius existentia in secundo interrumperetur, oporteret per aliam nouam actionem effici, atque adeò non iam eundem produci. *Solut. 2.* Ad secundum, cùm aqua in diuersas partes diuiditur, etsi desinat esse id totum, quod antea erat, non tamen propriè corrumpi. Nec enim compositum naturale corruptionem inire propriè dicitur, nisi abscessu formæ. Quare nil mirum si, partibus iterum coeuntibus, idem totum instauretur. Nos autem de iis tantùm quæ propriè corrumpuntur, locuti sumus.

Solutio 3. Tertio argumento rectè occurrebatur; potest enim corruptum partiale si à toto viuente separetur, eandem viuentis formam, quam amiserat, recuperare per dispositiones, non quidem easdem numero cum iis quas antè habuerat; sed iis similes, idoneas tamen ad iteratam eiusdem formæ receptionem; quæ receptio comparatione partis ideo non est impossibilis per naturam, quia facile est extẽdere se formam ad partem ita vnitam; quemadmodum & in nutritione sese porrigit ad materiam alimenti, quæ denuo accedit, & toti agglutinatur. Si tamen viuens, cui pars antea diuulsa rursus coniungitur, imperfectum sit, proindéque habeat animam diuisibilem, non reparabit pars illa eandem animæ portiunculam, quam amiserat; sed nouam particulam animæ denuo eductam de potentia illius partialis materiæ, vt erit consideranti perspicuum.

De pelicano discrepantia inter auctores. Ad id quod de pelicano obiiciebatur, in quo commemorando variant auctores (nam D. Hieronymus epist. 29. ad Præsidium ait Pelicanum non occidere pullos, sed à serpente occisos excusso sanguine ad vitam reducere) dicendum eam historiam fabulosam esse, nec à sacris doctoribus, vti veram afferri, sed vt ab aliis traditã vulgatámque narrari. *Legē etiam deinceps D. Hieron. in Psal. 101.* Nam neque iidem pulli possunt reuiuiscere, vt ex superiori disputatione constat, neque alij eiusdem speciei, ex demortuorum cadaueribus possunt vita donari; quia perfecta animantia, cuiusmodi sunt pelicani, non nisi interuentu virtutis seminariæ, animam vitámque naturaliter accipiunt; vt docuimus in libris de cœlo, cùm de phœnicis regeneratione disputaremus. *Lib. 2. c. 3. q. 6. art. 2.*

Solut. 4. Duplex n. tio materiæ. Ad quartum, negandum est antecedens, & ad primam eius probationem dicendum, quod attinet ad potentiam materiæ, posse illam sumi duobus modis; vno, pro inclinatione substantiali materiæ ad for-

ad formam absolutè consideratam: altero, pro eadem inclinatione, cum ordine respectúve ad causam efficientem naturalem, à qua possit reduci ad actum. Si igitur potentia materiæ secundùm priorem notionem accipiatur, semper materia illam seruat, siue forma perierit, siue non, vt rectè probat argumentum; si secundùm posteriorem, abolita separatáve forma, iam non manet in ea talis potentia: cùm nullum sit agens physicum, à quo in eius formæ actum reduci queat, cùm illæ numero dispositiones, quas forma quælibet etiā rationalis physicè requirit, à materia exciderint. Et verò manet in anima separata appetitus ad materiam informandam: sed neque hic appetitus, nec materiæ potentia frustrà erunt post abscessum animæ à corpore: quia vt non dicatur frustrà, sat est fuisse aliquando perductam in actum partim à Deo, cùm animum creauit, & corpori infudit (qui in eo opere habet rationem agentis naturalis, quatenus ipsa rei natura suo iure efflagitat, vt Deus in materiam vltimo præparatam animum immittat, adeò vt miraculum foret, si Deus tunc eius creationem suspenderet) partim à generante, quod producendo dispositionem materiæ, & animæ vnionem pro sua facultate attigit.

De appetitu animæ separatæ respectu corporis.

Ad secundam probationem eiusdem antecedentis, negandum est quod assumit. Enimuero status animi extra corpus nec est ei naturalis, cū natura sua sit pars hominis, & forma corporis, ad quod informandum ingenitam habet propensionem: nec contra naturam, seu violentus, quia, vt alibi exposuimus, nihil dicitur alicui rei violētum, nisi quod ei per vim extrinsecus illatam conuenit, & cui res actiuè resistit; quo modo quies in loco superiore est lapidi violenta: quia per talem vim fuit in eo collocatus, atque inde excedere & deorsum tendere per impulsum proprium nititur. Erit igitur status extra corpus præter naturam animæ: non naturalis, neque violentus.

1 lib. 2. de cal. c. 5. q. 5. a. 5.

Quid dicatur violentū.

Ad tertium dicimus, homini secundùm naturam spectato competere beatitudinem naturalem, quam Aristoteles 1. lib. Ethic. cap. 7. & lib. 10. cap. 6. 7. & 8. constituit in statu virtutis, tum moralis, tum intellectualis, adiunctis etiam bonis corporis, & fortunæ, quæ ad virtutis vsum sufficiant; & hanc beatitudinem posse à nobis per vires naturæ in hac vita adipisci, non quidem perfectè quo pacto eam habuere primi parentes, dum primæuam iustitiam retinuere; sed imperfectè, ac more humano; à qua non necesse est omnem prorsus defectum & miseriam excludi. Ita verò ad explendum naturalem appetitum, quem huiusce felicitatis obtinendæ homines habent, non necesse est redire animos ad corpora, cùm etiam in vita morti obnoxia possideri queat, vt locis citatis docet Aristoteles. Nam quod Diuus Augustinus ait in hac mortalitate non esse beatitudini locum, de perfecta beatitudine intelligi debet. Nec patres ex eo ostendunt futuram resurrectionem, quòd conueniens sit reuerti animos in corpora, vt naturalem beatitudinem sortiantur, sed vt totus homo præmium, quod erit supernaturalis beatitudo, vel pœnam, prout quisque meruit, obtineat.

De naturali hominis beatitudine.

Lege Scot. in 4. d. 43. q. 2. in fine.

Explicatur Augustini dictū de hominis beatitudine.

QVÆ

QVÆSTIO II.

Posśit-ne ens permanens, quod eſſe deſiit, idem numero diuina virtute reparari, an non.

ARTICVLVS I.

Quæ argumenta probare videantur non poſſe.

Status controuerſia.

E hominibus, quorum animus, iis intereũtibus, permanet, an diuina virtute à morte ad vitam reuocari queant, nulla eſt inter Catholicos diſceptatio. Nam quòd poſſint, conſtat ex teſtimoniis ſacræ paginæ, quæ id ſæpe factum narrat, docétque futurum in communi omnium hominum reſurrectione; quamuis hanc negarint omnes Ethnici Philoſophi, vt refert Tertullianus in libro de præſcriptione hæreticorum cap. 7. Alij quòd crederent animam vnà cum corpore interire, vt Epicurei & Stoici, qui iccirco D. Paulum reſurrectionem prædicantem, nouorũ Dæmoniorum annuntiatorem appellarunt, Actorum 17. Alij, quòd putarent, animam, etſi immortalis eſſet; non poſſe, etiam diuina virtute, ad corpus reduci. Neque ſoli gentium Philoſophi, ſed etiam inter Iudæos Saducæi in hoc errore fuerunt, vt conſtat ex Matthæi 22. & Marc. 12. itémque Simon Magus, teſte Dionyſio capit. ſexto de diuin. nominib. & Marcion referente Tertulliano loco citato, aliique hæretici, quos diſertiſſimis verbis confutant Athenagoras libro de mortuorum reſurrectione, Diuus Gregorius homil. 26. in Euangel. & libro 14. Moral. cap. 28. D. Auguſtinus ſerm. 19. de verbis Apoſtoli, Cyrillus Ieroſol. Catech. 4. & 18. Diuus Baſilius homil. 8. Hexamer. Theophilus Antiochenus lib. primo contra Chriſtianæ religionis calumniatores. D. Thomas 4. contra gentes cap. 79. & alij.

Ethnici Philoſophi reſurrectionẽ negarunt.

Athenagoras. D. Gregor. D. Auguſt. D. Cyrillus. D. Baſilius. Theophilus.

Tantùm igitur in quæſtionem adducimus, an compoſitum, cuius forma interiit, vel forma ipſa per ſe, vel ſi quid à Deo in nihilum redigatur, an, inquam, idem prorſus diuina virtute reparari queat. Durandus in 4. diſt. 43. Ioannes à Neapoli quodlibet. 21. quæſt. 6. Abulenſis ad cap. 22. Matthæi, quæſt. 238. & Marſilius hoc in libro qu. 18. ad negantem partem deflexère, quæ hiſce potiſſimùm rationibus confirmatur. Ideo agentia creata nequeunt eũdem numero effectum reparare, quia non eſt in eorum poteſtate repetere eandem actionem, qua effectus in lucem prodit, & à qua neceſſariò dependet; atqui nec Deus poteſt eandem actionem rurſus edere; ſicuti nec eundem motum, aut tempus, aut momentum; ergo, &c.

Primũ Arg.

2 Argum. Secundò: Idem probatur ex eo: quia ſi res iterum eſt; ergo bis eſt: ergo habet duplicem durationem; ergo duplicem exiſtentiam; igitur ſunt

sunt duæ res,& non vna,atque eadē. Tertiò: Id quod iam est,dū est, non potest à Deo produci, cùm producere sit cōferre esse rei nō habenti; ergo multo minus id quod iam nō existit,vlla vi effici poterit. *3. Argum.*

Quartò: Per diuinam potentiam fieri nequit, vt id quod extitit, non fuerit,nec vt quod non fuit,extiterit, vt docuit Plato in Sophista,& ex Agathone refert,approbátque Arist.lib.6. Ethic.cap 2. ergo pari modo fieri non poterit vt id quod desiit esse, neque est, rursum existat. *4. Argum.*

Quintò: Si Deus ageret ex necessitate naturæ; non minorem haberet potentiam,quàm nunc habet agens liberè: sed tunc non posset idem corruptum reparare; ergo neque modò potest. Maior propositio ostenditur, quia quidquid Deus potest,per potentiam potest; nec voluntas minuit,augérve potentiam,seu liberè,seu necessariò operetur. Vnde philosophi, qui Deum ex necessitate naturæ agere posuerant, non propterea infinitam ei potentiam denegarunt. Minor suadetur, quia tunc Deus non ageret, nisi per causas secundas modificando suam potentiam, eámque accommodando ad earum finitudinem, & imbecillitatē; alioqui si absque ea moderatione totam suam vim effunderet, necessariò produceret infinitum. Cùm ergo causæ secundæ nequeant quod corruptum fuit,idem numero restituere,fatendum erit id neque in diuinam potentiam vllo modo cadere. *5. Argum.*

ARTICVLVS II.

Partem affirmatiuam omnino veram esse.

Æc tamen sententia probanda non est,asserendúmque res omnes permanentes, siue ex parte, siue ex toto perierint, posse easdem secundùm numerum diuina virtute redire. Quæ est assertio D.Th.quodl.4.art.5.& opusc.9 cap.82. & 4.cont. gent.cap.81.Ferrariensis ibidem,Ægidij,theor.1. Henrici Gandauensis quodl.7. qu.16. Scoti in 4. dist.43.q.1.D.Bonauenturæ ibidem q.5.Capreoli q.1. Paludani qu.2. & 3. & Theologorum communis; estque D.Aug. lib.22. de Ciuitate Dei cap.20.& serm.19. de verbis Apostoli, vbi ita scripsit. Si in nihilum rediremus,facere Deus poterat, vt essemus, sicut & fecit nos esse, cùm antea nunquam fuissemus. Quod item asserit D. Gregorius homil.28. in Euangelia, vbi, Longè, inquit, minus est Deo reparare quod fuit, quàm creasse quod non fuit. Ex quorū Patrū dictis ita licebit argumētari; Non minor est Dei potentia, postquam res aliqua permanens ab eo producta euanuit; quàm erat antequam illam efficeret (cùm res postquā ab illo productæ fuerunt, nihilominus quàm antea,in eo eminentes sint) ergo respectu diuinæ potentiæ non magis repugnat eandem ab interitu vendicari, quàm repugnabat antea produci. Quare poterit illam Deus in esse pristinum restituere; præsertim cùm ex parte ipsius rei, quæ restitui debet,nulla sequatur im-

Asserens partis affirmatiua.

Soti in 4. d. 44.quæst.vnica art. 1. Argētinatis q.1.art.1. & aliorum in 4.dist.43.

D. August.

D.Gregor.

Prima ratio.

2. Ratio. plicatio, vt ex argumentorum solutione patebit. Vnde etiam deduci potest vulgata illa ratio ad idem confirmandum; videlicet quia id quod nullam repugnantiam inuoluit, potest à Deo fieri: nulla verò inuoluitur, si res permanens, siue corrupta omnino fuerit, siue in nihilum reciderit, eadem numero reparetur. Tertiò, idem hunc in modum comprobatur. Ideo vi naturalium causarum nequit permanens, quod extinctum est, idem numero redire; quia idem non nisi per eandem actionem produci potest; atqui Dei potentia, cùm nullis certis limitibus contenta sit, omnésque gradus rerum tam specificos quàm singulares in se eminenter cohibeat, non limitatur ad certa instrumenta, certúmve agendi modum, nec ex se aliunde determinatur; potest igitur eandem actionem rursus edere, atque adeò nihil impediet, quominus idem numero postquam esse desiit, reproducat.

3. Ratio.

Quæstio. Quæsierit tamē aliquis, an Deus non solùm per se immediatè, sed etiam adhibendo ad id creaturam tanquam instrumentum, possit id quod esse desiit, reparare. Cui dubitationi respondendum est, si id quod desiit, sit ens per se subsistens, quod fuerit annihilatum, vt anima rationalis, vel Angelus, quod proinde non nisi per creationem restitui debet, tunc de illius restitutione idem iudicium ferendum, ac de creatione. Quare cùm verior sit sententia eorum, qui credunt non posse à Deo assumi creaturam, vt instrumentum, ad creandum; conuenienter asserēdum erit, nec posse Deum vti creatura, vt instrumento, ad reproducendum id quod per annihilationem desiit esse. Si verò aliter esse desierit, vt calor, qui frigore expulsus periit: tunc dicendum vel quæri, vtrùm idem numero calor possit reparari, assumpto instrumento actu vel potestate calorem habente, vt igni, vel pipere: aut quæri, num reparari possit per instrumentum, quod omnis prorsus caloris expers sit, vt aqua summè frigida. Si igitur de priori instrumento quæstio proponatur, respondendum erit, posse Deum per illud reproducere id quod periit, excitando, v.c. ignem, qui alioqui poterat calorem producere, vt illum singularem calorem, quem efficere non poterat, efficiat. Nulla enim ex eo sequitur implicatio contradictionis, cùm hic calor singularis, non absoluta sed physica tantùm necessitate à certo agente calido pendeat. Quòd si de posteriori instrumento quæstio sit, tunc dubium est probabile in vtramq; partem; quod quia à nobis in Metaphysica adductis argumentis ex professo tractatur, cùm in disceptationem adducimus, num Deus quemlibet effectum causæ secundæ effectricis, quouis instrumento præstare queat; ideo hanc controuersiam in eum locum reseruamus, tum quia ibi opportuniùs discutietur, tum ne hîc plus æquo longiores simus.

Responsio.

Dependentia huius caloris à certo agēte calido cuiusmodi sit.

ART

ARTICVLVS III.

Responsio ad primi Articuli argumenta.

DILVAMVS nunc argumenta, quæ probare nitebantur, rem permanêtem, quæ esse desiit, non posse eandem omnino diuina virtute restitui. Ad primum concessa maiori neganda est minor, dicendúmque, sicuti Deus potest id quod periit idem numero reproducere, vt ostensum à nobis fuit, ita posse reparare actionem realiter eandem. Nam cùm actio sit idẽ re cum termino, nequit terminus idem re, nisi per actionem realiter eandem, etiam à Deo restitui. Diximus realiter, non autem formaliter eandem, quia nõ repugnat id quod esse desiit, reparari per actionem formaliter distinctam, cuiusmodi esset actio creandi, qua Deus crearet equum, quem annihilauerat: hæc enim cùm sit è nihilo productio, non potest non differre specie à generatione, qua idẽ equus, per naturæ vires, productus fuerat. *Ad primum*

Ad 2. Ad secundum respondemus, ex eo quòd res quæ desiit iterum sit, non necessariò consequi vt habeat duplicem durationem duplicémve existentiam. Sicut enim recuperat eandem essentiam, ita potest eandem durationem eandémque existentiam recuperare, atque vt dicatur bis esse, sat est interruptam fuisse eius durationem, & existentiam, eámque iterum assumpsisse.

Reproducendũ Angelum cũ eadẽ duratione, Soarius 3.p. qu. 33.a.1.disp. 44.sect.6. Mol.1. part. quæst. 10.a. 5.disp.

Ad 3. Ad tertium respondendum est, si produci sumatur pro accipere de nouo esse, quod res antea nullo pacto habebat, tunc fieri nõ posse vt res, quæ iam existit, producatur; cùm id implicationem inuoluat. Si tamen vsurpetur pro accipere esse quolibet modo, tunc non negandum, id quod iam existit, posse alibi idem esse à Deo accipere. Nam si Petrum, qui Conimbricæ est, simul Deus Romæ constituat, quod fieri posse alibi ostendimus, tunc idem esse quod Petrus Conimbricæ habet, Romæ accipiet: quemadmodum & idem esse reale, quod Christi corpus habet in Cœlo, accipit sub modo sacramentali, in diuina Eucharistia.

Li. 4. Phys.c. 5.q.5.art.2.

Potest idem corpus à Deo in duobus locis simul cõstitui.

Ad 4. Ad quartum concedatur antecedens, negetur cõsecutio; nam ex eo quòd redeat id quod fuit, non sequitur repugnantia, vt constat ex dictis: quæ tamen manifestè apparet, si demus, rem quæ fuit, non extitisse, aut rem quæ extitit, non fuisse, vt alibi docuimus cum D. Augustino lib.26. contra Faustum, cũ D Hieronymo in epist. ad Eustochium de custodia virginitatis, & refertur cap. Si Paulus, 32. quæst. 5. cum D. Anselmo 2. lib. Cur Deus homo, cap. 12. & in lib. de Concordia præscientiæ & liberi arbitrij: quorum patrum sententiam defendunt D. Thomas 1. part. q. 25. art. 4. & Caiet. ibidem, Richardus in 1. distinct. 42. quæst. 5. Capreolus ibidem quæst. 1. ad argumenta contra 7. conclusionem, Ferrariensis 2 cont. gentes, cap. 25. & alij.

D. August. D. Hieron. D. Ansel.

Lib. 1. de cœlo cap. 12. ad text. 140.

Ad 5. Ad quintum, neganda est maior propositio, quia agere ad extra ex necessitate naturæ, & non libera voluntate, imperfectio est, quæ

si in Deum caderet, non haberet Deus infinitam virtutem: non quod potentia à voluntate sit, sed quia imperfectio voluntatis diuinæ nequit esse cum infinita perfectione potentiæ; quandoquidem diuina voluntas, & potentia, cæteráque attributa sunt vnum quid simplicissimum: atque adeò si voluntas esset imperfecta, etiam potentiam imperfectam esse oporteret; & ita diceretur illa hanc arguitiuè minuere, quatenus ex illius imperfectione, huius imperfectio necessariò argueretur. Vnde colliges, si Deus ageret ex necessitate naturæ, futurum vt esset, ac non esset Deus: esset enim, quia ita ponitur: non esset, quia aliquam imperfectionis notam sustineret, quæ tamen à diuina natura longissimè abest. Quod non videtur aduertisse Aristoteles, qui Deo & agendi necessitatem, & infinitam virtutem simul attribuit, vt 8. Physicorum lib. annotauimus.

Si Deus ageret ex necessitate naturæ, esset ac non esset Deus.

Cap. 10. q. 3. art. 2.

QVÆSTIO III.

Possit-ne successiuum, quod euanuit, diuina virtute idem restitui.

ARTICVLVS I.

Negatiuæ partis argumenta.

Prima ratio.

NEGATIVAM partem huiusce controuersiæ defendunt S. Thom. quodl. 4. ar. 5. Henricus Gandauensis quodl. 7. q. 16. Durandus in 4. dist. 43. q. 3. Capreolus ibid. qu. 1. Ferrariensis ad cap. 81. lib. 4. cont. gent. & plerique alij. Probatur autem hæc pars hisce rationibus: Id cuius vnitas ex sua natura requirit continuitatem, non potest idem restitui; quia si interrumpitur, iam soluitur eius continuitas: sed vnitas entis successiui requirit continuitatem, vt constat ex iis quæ docet Arist. lib. 5. Physicorum cap. 4. text. 39. ergo nullum ens successiuum potest idem numero redire.

2. Secundò: Non potest restitui idem motus, nisi restituatur idem tempus; sed idem tempus non potest restitui; ergo, &c. Probatur minor, quia tempus verum & positiuum habet ordinem essentialem ad tempus imaginarium; quod cùm diuinitus mutari aut transferri nequeat, fit vt idem iudicandum sit de tempore vero & positiuo; atque adeò vt hoc postquam desiit, reparari non possit.

3. Tertiò: Minus est rem iam existentem conseruare, ne corrũpatur, quàm corruptam reparare; sed Deus non potest conseruare rem successiuam ne corrumpatur: ergo fortiori ratione nequibit corruptam reparare. Minor suadetur, quia si res successiua conseruetur, & cohibeatur ne fluat, non iam erit successiua, sed permanens: atque ita à propria natura decidet. quod fieri non potest.

4. Quartò: Reproductio eiusdẽ successiui vel est simpliciter impossibilis,

Ex Durando, loco sup. à citato. sibilis, vel possibilis simpliciter; si possibilis simpliciter; ergo possibilis erit virtute naturali. Enimuero qui ndocumque effectus est simpliciter possibilis, & causa parem habet virtutem, atque antèa; non minus poterit ex tali causa idem effectus prouenire, atque antea potuit. Si igitur reproductio eiusdem successiui sit effectus possibilis simpliciter, certè causa naturalis, quæ ipsum priùs edidit, & eo corrupto, æquè potens & efficax est, poterit idem omnino restituere. Atqui hoc à veritate alienum est: ergo reparatio eiusdem successiui est effectus simpliciter impossibilis. Talis autem effectus subterfugit omnem causam: igitur nec nullam virtutem idem numero successiuum reproduci poterit.

Quintò: Si idem successiuum posset reuocari, sequeretur posse spatio vnius quadrantis mille annos decurrere; hoc autem nulla ratio admittit, ergo neque illud. Consecutio probatur; si enim non repugnat primum quadrantem proximè transactæ horæ ad eum qui nunc fluit, restitui; certè nec repugnabit, restitui simul ad eundem, secundum, tertium, & quartum, similitérque omnes quadrantes, quotquot mille annorum curriculo fluxêre. 5.

Sextò: Entia successiua, eo ipso quòd successiua sunt, non solùm vendicant partem extra partem (hoc enim commune est omni quanto etiam permanenti) sed tanquam essentialem differentiam sortiuntur obtinere illas secundùm prius & posterius, vt sensit Aristoteles 4. lib. Physicorum cap. 11. at si eæ partes recurrant, concedendum erit, quæ fuerant priores, fieri posteriores, & contrà: atque adeò amittere rationem sibi intrinsecam, & essentialem, quod fieri nequit; ergo, &c. Assumptio probatur, quia finito extremo horæ quadrante poterit Deus, si eandem horam reuocare potest, sic eam reuocare, vt incipiat ab vltimo quadrante, ita vt quartus fiat primus, & tertius secundus, atque eodem modo cæteri; quo fiet vt partes posteriores, maneant priores. Nullo ergo pacto admittendum videtur cadere in diuinam virtutem, vt res successiuæ eædem numero reuocentur. 6.

ARTICVLVS II.

Partem, quæ affirmat, probabiliorem videri; nec aduersariorum argumenta concludere.

CONTRARIA pars defenditur à Bassolio in 4. dist. 43. quæst. 1. à Mayrone in 4. distinct. 44. quæst. 3. & Aureolo apud Capreolum distinct. 43. quæst. 1. artic. 2. Bernardo contra Henricum quodlibet. 7. quæst. 14. & aliis: potéstque illa suaderi diluendo implicationes; quas aduersatij contendunt sequi ex reditu successiui: quæ probandi ratio in subiecta materia perquam efficax est. Si enim ostensum fuerit eiusmodi implicationes non rectè colligi, aut re vera implicationes non esse, in confesso

erit poſſe idem ſucceſſiuum à Deo reuocari, cum id quod nullam repugnātiam inuoluit, haudquaquam ſit diuinæ potentiæ denegādum.

Ex Scoto in 4.d.43.q.1. Dur.q.3.

Qua continuitas requiratur ad vnitatē entis ſucceſſiui.

Quod igitur ad primum argumentum ſpectat, cùm ſumit vnitatem ſucceſſiui pendere ex ipſius continuitate, bifariam id intelligi poteſt, nimirum, vel quia vt ſucceſſiuum ſit vnum, debet ſibi ipſi cōtinuum eſſe, vel quia oportet vt eius partes inter ſe continuentur. At non priori modo, ſiquidem nihil ſibi ipſi continuum eſſe dicitur. Si poſteriori, eſto ſucceſſiuum redeat, adhuc eius partes inter ſe continuitatem ſeruabunt: ergò adhuc erit vnum, idémque ſibi ipſi; non minùs quàm vna quantitas permanens: ſi Romæ & Conimbricæ per diuinam potentiam ſimul ponatur (quod non eſſe impoſſibile lib. 4. Phyſic. oſtendimus) erit eadem numero quantitas, non quòd ſibi ipſi in diuerſis locis cōtinuetur; quandoquidem ea quæ loco diſtāt, continua non ſunt; ſed quia vtrobique illius partes ſibi mutuò cohærent.

Soti in dictis repugnantia.

Hîc aduerte, Sotum, licèt in hoc argumento à continuitate deſumpto, magnum ad opinionem ſuam præſidium eſſe arbitretur, concedere tamen, ſi motus localis ſit quid diſtinctum à mobili, poſſe illum diuinitus reproduci. Qua in re parum ſibi videtur conſtare; ſiquidem perſpicuum eſt, ſiue motus diſtinguatur à mobili, ſiue non, dum reproducitur, non ineſſe illi eam continuitatem, quam ad vnitatem ſucceſſiui requirit. Quare aut talis vnitas exigenda non eſt, aut abſolutè negandum poſſe eūdem numero localem motum reuocari.

Non poſſe eſſentiam temporis veri, & poſitiui ab imaginario pendere.

Ad ſecundum argumentum, conceſſa maiori neganda eſt minor; & ad eius probationem dicendum, licèt tempus verum & poſitiuum aliquem commenſurationis ordinem habeat ad tempus imaginarium, non tamen ab eo pendere illius eſſentiam, ſingularitatémve: cùm eiuſmodi tempus vtpote fictitium, & nihil omnino habens entitatis, nullam realem cauſalitatem in verum & poſitiuum ens exercere valeat. Quare ordo ille ſiue reſpectus commenſurationis nihil obſtabit, quominus idem numero tempus redire poſſit. Quod ex eo etiam oſtenditur, quia verbi gratia, ſuperficies, quæ gymnaſium ambit, non minùs ſuperficiei imaginariæ reſpondet, & commenſuratur, quàm tempori imaginario tempus verum ac poſitiuum: & tamen conſtat eandem realem ſuperficiem non ſolùm diuina virtute poſſe aliò transferri; ſed per vim naturæ frequentiſſimè id fieri, cùm aër gymnaſium ambiens ventorum flatu huc illuc commeat.

Obiectio.

Quòd ſi quis obiiciat; quemadmodum locus eſt immobilis propter ſuperficiem imaginariam ei reſpondentem, quæ immobilis eſt, ita tempus poſitiuum debere eſſe irreuocabile propter tempus imaginarium, cui commenſuratur.

Diluitio.

Occurrendum, quamuis, ſi tempus poſitiuum accipiatur reduplicatiuè, prout coëxiſtit imaginario, reuocari non poſſit, vt neque imaginarium poteſt; tamen ſi conſideretur quoad ſuam realitatem poſitiuam & abſolutàm, de qua in hac diſputatione quærimus; tunc non eſſe negandum poſſe illud reuocari. Eſſe verò peculiarem rationem cur locus, etiam ſpecificatiuè ſumptus, Phyſicè tamen ſpectatus, immobilis perhibeatur; videlicet quia

quia sic importat connotát que relationem certæ distantiæ ad superficiem imaginariam vndique circũfusam,quam relationem,non nisi mutato per motũ situ,& superficie imaginaria,deperdit. Nihil verò tale ex se importat tempus positiuũ respectu imaginarij. Vnde est quòd locus definitur per ordinẽ ad superficiẽ imaginariã, vt denotat particula,immobilis,quæ in eius definitione ponitur. Et tamẽ in definitione temporis nullus exprimitur respectus ad tẽpus imaginarium. Neq; dictis obstat quòd tempus positiuum,vt diximus, habet ordinem commensurationis ad tempus imaginarium, quatenus tãta portio huius, tantæ illius portioni ex æquo respondet:non enim hic ordo reddit tẽpus irreuocabile, siquidem idem tempus numero poterit commensurari nunc vni parti temporis imaginarij,nunc alteri, si tamen ambæ æquales sint, quemadmodum & eundem pannum diuersis vlnis,tanquam mensura externa,dimetiri possumus.

Tempus positiuum cõmensuratur imaginario.

Sed & alia prætereà ratio occurrit ad eiusdem secundi argumenti vim infringendam, nempe si ideo non posset redire idem motus, quia non potest redire idem tempus,quod eius propria mensura est; & nequit redire hoc tempus, quia nequit redire tempus imaginarium illi respondens, sequeretur, neque rem permanentem,vt Angelum, posse à Deo produci,cuius oppositum antè ostendimus. Probatur consecutio. Etenim non minùs dependet existentia Angeli à sua duratione,quæ est æuum,& hoc æuum ab æuo imaginario,quod ei similiter respondet: quàm motus à tempore positiuo, & tempus positiuum ab imaginario. Nam quòd detur etiam æuum imaginarium, ex eo ostendi potest, quia non est maior ratio, cur vero tempori respondeat tempus imaginarium; quàm vero æuo imaginarium:ergo si propterea motus & tempus produci non possunt,certè neque Angelus poterit; imò neque Socrates; cùm simile argumentum confici queat, ad probandum non posse redire modum æui, quo illius existentia mensurabatur.

Ad tertium argumentum negari debet antecedens, quando ex conseruatione rei sequitur euersio naturæ, atque adeò implicatio contradictionis: qualis sequitur si res successiua teneatur, ne fluat. Nam cùm eius essentia in successione & fluxu consistat,vt in argumento dicitur,si existat,& tamen non fluat, nequaquam erit successiua, sed permanens. Quod cùm sit impossibile, fieri non poterit vt successiuum absque fluxu teneatur,& conseruetur.

Repugnat successiuum impediri, ne fluat.

Ad quartum dicendum, reuocationem successiui neque esse simpliciter impossibilẽ, quasi à nulla potentia siue creata siue increata fieri possit:neque esse simpliciter possibilẽ,quasi à qualibet potentia tam increata quàm creata possit fieri: sed esse possibilem potentiæ increatæ,& impossibilem creatæ. Licèt enim successiuum antequam ab agente creato produceretur,in eius potestate esset;tamen posteaquam semel ab eo productum fuit, & euanuit, iam in eius potestate esse desiit, ob rationes quas suprà attulimus. Itaque agens creatum respectu illius,non iam parem habet potentiam,atque antea.

Reuocatio entis successiui quo pacto dicatur possibilis.

Pro

Pro quinti & sexti argumenti solutione aduertendum erit, cùm dicitur eius successiuum posse diuina virtute restitui, id non ita esse accipiendum quasi modis omnibus, qui excogitari possunt, restitui queat, cùm eorum multi contradictionem inuoluant. Itaque vt id possibile dicatur, sat est, si aliqua via, & ratio, qua præstari queat, ostendatur. Fieri ergo potest vt, verbi gratia, cuiuslibet anni elapsi partes in vnius horæ quadrantem, replicatæ includantur. Non tamen ita se quodammodo penetrantes inuicémque permeantes annum in ratione mensuræ efficient: siquidem annus constituitur ex certo numero quadrantium, horarum, dierum, & mensium eo modo coordinatorum, vt alij alios excipiant, & vnus post alium subsequatur. Quæ coordinatio in proposito euentu non esset, quemadmodum si cuiusuis cubitu palmi ad vnum penetratiuè reducantur, continebitur quidem inibi tota entitas cubiti in ratione quantitatis, non autem mensuræ. Poterit etiam idem annus verbi gratia, is qui proximè transactus est (quod pari ratione de mille annis dicendum erit) diuina virtute redire, si faciat Deus quod potest facere, vt corpora cælestia eodem impulsu & eadem motricis actione, qua superiori anno, eodémque motu, vtpote per idem omnino spatium, & vbi, & ex consequenti, sub eadem prorsus mensura talis motus, quam idem numero tempus, eundémque annum esse oportet, continuata successione moueantur. Similiter poterit diuina virtute redire idem numero motus, & tempus, reuocante Deo eandem productionem successiuam caloris, cum eadem singulari duratione, quæ illam metiebatur. Ex quibus patet solutio quinti argumenti. Licèt enim ad vnius quadrantis spatium nequeat idem annus, qui præteriit, recurrere, ob rationem antè explicatam; aliæ tamen viæ sunt, quibus idem motus, idémque tempus reparari possint.

Possit-ne annus in quadrantem hora diminutus includi.

Ad sextum respondendum est, posse Deum efficere, vt vnius horæ partes conuerso ordine recurrant, atque ita vt vltimus quadrans fiat primus, & tertius secundus; neque id esse contra naturam entis successiui. Nam tametsi hoc præter extensionem vendicet in suis partibus prius & posterius; id tamen non ita intelligi debet, quasi partes mutato ordine, aut suam aut totius essentiam mutent; vel quasi ad quidditatem huius partis determinatè spectet, vt sit prior; & ad quidditatem illius, vt sit posterior; sed ita vt ad earum quidditatem pertineat, vnam fluere post aliam, & sic alias priùs labi, alias posteriùs; quod certè natura successiui postulat, tanquam differentiam sibi intrinsecam: sed hoc etiam seruabitur in motu, si inuerso quasi situ remeet; quamuis eadem pars, quæ antea erat posterior respectu antecedentis, euadat prior respectu eiusdem.

Posse eiusdē horæ partes conuerso ordine redire.

Aduerte tamen, si Deus successiuum cum istiusmodi partium mutatione reuocaret, minus idem futurum, quàm si ipsum eo ordine quo partes primò fluxêre, restitueret; sed ea varietas non essentiale sed accidentarium tantùm discrimen induceret. Quemadmodum & in resurrectione, si Deus ita corpus Socratis repararet, vt licèt eadem

Mutato partium ordine nō esset idem successiuum qu ad identitat. m accidentariam.

eadem esset totius corporis materia; caput tamen, manus, & iecur, aliæque partes non ex eadem portione materiæ, ex qua priùs, constarent; esset quidem idem omnino Socrates quoad essentiam, differentiámque indiuidualem, vt ait D. Augustinus in Enchirid. cap. 82. & lib. 22. de Ciuit. Dei, cap. 19. & D. Anselmus in Elucidario, & ad Ephes. 4 non tamen esset idem quoad rationem accidentariã, ob diuersitatem situs. Neque obstat, quod multi graues Theologi volunt, idque nobis minimè displicet, in resurrectione partes corporis, saltem heterogeneas, debere constare ex eademmet portione, ex qua antea. Non enim (si modò rectè sentiant) id requirunt ad veritatem resurrectionis, & ad seruandam cuiusque indiuidui numeralem differentiam, quæ neque in permanentibus, neque in successiuis ex tali situs identitate pendet, sed & ad maiorem perfectionem resurrectionis, quæ eandem materiam non in toto solùm, sed in partibus quoque exigit.

His ita pertractatis, licèt vtraque opinio de successiui reditu probabilis sit, secunda tamen verisimilior videtur, eáque recentioribus philosophis in dies magis probatur. Ac prior quidem tertia potissimùm ratione earum quas initio quæstionis retulimus, quæ faciliori negotio à calumnia vendicari potest, sese tuetur. Posterior autem eo maximè argumento, quòd cùm ex tali regressu nulla sequatur implicatio contradictionis, non est cur is iudicetur impossibilis Deo, cuius potentia plus valet, quàm mens nostra possit concipere: cuius præsentia beat ciues illius Reipub. quam neque temporis iniuria carpit, neque alternantium mutationum successio turbat: in qua Sol sine occasu, & sine ortu, perpetuitas sine momentis, quies sine labore. Ad quam qui veri philosophi esse volunt, toto animi conatu aspirent, vt in eam tandem, ex hac defluentis materiæ inanitate, & pereuntium corporum turba, & colluuione cooptentur. *Conclusio disputationis.*

FINIS.

INDEX
RERUM PRAECIPUARUM
QUÆ IN HOC VOLUMINE
CONTINENTUR, IN QUO NUMERUS
paginam indicat; P. principium; M. medium; F. finem.

ACCIDENS.

ACCRETIO.

Accic

AER.

AETAS, ÆVVM.

AGERE.

AGGENERATIO.

ALIMENTVM.

ALTERATIO, ET ALTERARE

ANGELVS.

ANIMA.

DISPOSITIO.

DIVISIBILE.

EFFECTVS ET EFFICIENS.

ELEMENTVM.

Res

IDEM ET IDENTITAS.

IECVR.

IGNIS.

IMAGINATIO.

IMAGO.

INCEPTIO.

INDIVISIBILE SIVE indiuiduum.

INFANS.

INFINITVM.

INGENIVM.

Pueri

MATERIA.

MEDICI.

MEMBRVM.

MISTIO, ET Mistum.

MORBVS.

Elemen

SVBSTANTIA.

SVCCESSIVVM.

SVPERFICIES.

TACTVS.

TEMPERAMENTVM.

gant

Gene

VNGVES.

VNITAS.

LAVS DEO.

[redacted] [redacted].

Carmel. Discal, Romę.

